
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01316422 3

COMMENTARIVS
PERPETVVS
IN
T. LIVII PATAVINI
HISTORIARVM LIBROS
QVI SVPERSVNT OMNES
EORVMQVE EPITOMAS

CONSCRIPTVS

A

GE. ALEX. RVPERTI.

VOLVMEN II.

GOTTINGAE MDCCCVIII.

SVMTIBVS CAR. FRID. RVPRECHT.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARVM

LIBRI QVI SVPERSVNT

CVM DEPERDITORVM FRAGMENTIS ET EPITOMIS OMNIVM

AD OPTIMORVM EXEMPLARIVM FIDEM RECOGNITI

ATQVE

PROOEMIO BREVIARIIS LIBRORVM
INDICE RERVM LOCVPLETISSIMO
TABVLIS CHRONOLOGICIS HISTORICISQVE
ET COMMENTARIO PERPETVO SEORSVM EDITO

INSTRVCTI

A

GE. ALEX. RVPERTI.

VOLVMEN VI.

GOTTINGAE MDCCCVIII.
SVMTIBVS CAR. FRID. RVPRECHT.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXVI.

CAP. I. 1. *Q. Fulvio, Ap. Claudio* optimi MSS. omissa copula: quae est ratio elegantior collegas nominandi; Gron.

2. *non ab ira tantum*, non tam ob iram, *quam* cet. v. ad 1, 1, 5. — *defectione sua traxerat* secum vel ad suas Poenorumque partes. — *ad veteris Romani imperii respectum*, curam et reverentiam. — *praetoribus prioris anni*, h. e. praefectis provinciarum et ducibus: nam Junius quidem a. V. 540, sed Sempronius a. V. 539 praetor fuerat. Cf. 24, 44. 25, 2. 3. et ad 6, 42, 7. — *M. Junio in Etruria, P. Sempronio* cet. "Etiam Cn. Fulvius et C. Claudius Nero priore anno praetores fuerant. 25, 11. De Fulvio nihil dicit ideo fortasse, quod is mox ob rem superiore anno male gestam damnatus est. v. cap. 11 sq. Neroni itidem, ut Junio et Sempronio, prorogatum fuisse imperium, eumque una cum proconsulibus in obsidione Capuae, ad quam ab iis adcitus erat, (v. 25, 21.) manere jussum, et Capua capta in

in Hispaniam missum, constat ex cap. 5. 8. 17. Hoc quoque est exemplum moris Livii, de quo v. ad 25, 41, 8." Duk. — *P. Sempronio in Gallia*, v. ad 24, 44, 2.

3. *reliqua belli perficeret eo exercitu*, v. ad 1, 14, 4. 4, 27, 1. et 22, 38, 4. *reliqua* MS. Put. *reliquias* edd. ante Drak. — *P. Cornelius propraetor in Sicilia*, in vetere ejus provincia, ut *Marcellus* in nova. cf. ad 25, 41, 8. — *dum ne*, dummodo non, *quem militem*, aliquos milites, *legeret ex eo numero* sc. militum Cannensium; ex iis, *quibus* cet. cf. ad 23, 25, 5.

4. *C. Sulpicio, cui Sicilia evenerat*, v. ad 25, 41, 8.

5. *quem Cannensibus* militibus, cf. n. 3.

6. *T. Otacilio et M. Valerio* Laevino *Siciliae Graeciaeque ora* (cf. 24, 40. 44. 25, 3.) *cum legionibus — decretae* sc. provinciae; Gron. Sed forte leg. *orae*, aut potius *ora cum legionibus* cet. dictum pro *ora et legiones classesque*. v. ad 21, 60, 5. *decreta* reposuit Glarean. — *Graeci habebant naves*, h. e. in Graecia ejusque ora erant naves Rom.

7. *XXIII legionibus*, MSS. et edd. ante Ald. *XXXIII leg.*

II. 1. *de literis L. Marcii referretur* a consulibus ad senatum. — *imperio non populi jussu*, sed a militibus *dato*. v. 25, 37.

2. *solenne auspicatorum comitiorum*, solennitatem solennem ritum curiatorum comitiorum auspicato habendorum. Cf. ad 5, 21, 1. et 5, 46, 8. Hoc intell. de comitiis curiatis, et etiam iis, qui ex privatis ad bella mittebantur, necessariam fuisse legem curiatam, ex h. l. patere monent Duk. ad h. l. et Gruch. in Responsis ad binas Sigonii reprehensiones p. 724. et in Refutat. ad poster. Sigon. disputat. §. 35. T. I. Thes. Ant. Rom.

3. *referendum ad senatum* de ea re ab consulibus: nam sine tali rerum relatione SCtum de iis fieri non pote-

poterat. v. ad Tac. Ann. 2, 33, 4. Similiter *referre ad consilium* sc. militare 30, 4, 4. 30, 31, 4. 33, 12, 1. *ad populum* ap. Flor. 3, 21, 9. et Valer. Max. 9, 10, 1. et simpl. *referre* sc. ad senatum 21, 6, 4. 26, 27 extr. 30, 21, 4. 38, 42. vel ad concilium 32, 20. 33, 12, 1. ad concionem 32, 22. *ad populum* 38, 47, 1. nisi quibusdam ll. ll. *referre* dictum pro *deferre*, ut 37, 57. 39, 44. 44, 4. ubi cf. Drak. Sic et pro simpl. *ferre* 45, 4, 1. et al. — *proficiscerentur* Roma, abiissent.

4. *quod consultationi reliquerant, pro praejudicato ferret*, adciperet Marcius. v. ad 3, 40, 10. — *agendum cum tribunis pl. esse*, tractandum de eo, *(unterhandeln)* ut *primo q. t. ad plebem ferrent*, v. ad 4, 58, 10.

5. *exercitum, cui Cn. Scipio imperator praefuisset*, sed et P. Scipio. At hic minori tantum exercitus parti praefuerat: multo major et Marcius ipse militaverant sub Cn. Scipione, et primi fuerant collecti. v. 24, 34. 36. 37. Cf. tamen et ad 24, 24, 2. et 25, 3, 5. — *promulgata* a tribunis in tabula publice proposita ante quam ad plebem ferretur.

6. *C. Sempronius Blaesus* C. f. Ti. n. tribunus pl. *die dicta* (v. ad 2, 35, 1.) *Cn. Fulvium* cet. v. 25, 20. 21.

7. *in locum praecipitem perduxisse*, v. ad Praef. n. 13. — *Cn. Fulvium ante conrupisse* cet. v. 25, 20.

8. *quum suffragium ineat* in comitiis, *satis cernere*, judicare, expendere; vel respicere, curare.

9. *Quid interfuisse*, quantum discrimen fuisse *inter Ti. Sempronium* Gracchum et illum, Cn. Fulvium? Dura ellipsis: nisi ex MS. Pal. 2. leg. *inter hunc et Ti. S.* vel cum Drak. *inter hunc et inter Ti. S.* vel cum Gron. *Q. i. hunc et Ti. S.* — *Quum ei servorum*, volonum, *exercitus* cet. v. 23, 35 sq. et 24, 14 sq. — *ut nemo eorum generis* cet. v. Gron. Obss. 4, 2. p. 28.

10. *Cumas*, *Beneventum* cet. v. 23, 35 ſq. 24, 14 ſq. 25, 1. — *Quiritium Romanorum*, v. ad 1, 13, 5. et cf. 5, 41.

11. *Nec, Hercule, mirum eſſe, milites in acie non ſtetiſſe,* verba *non ſtetiſſe* abſunt ab omnibus fere MSS. unde Gron. non male conj. *Non, H., mirum, ceſſiſſe milites in acie.*

12. *Cannenſem exercitum, quod* cet. v. ad 23, 25, 5. — *deportatum*, v ad 38, 50, 2.

13. *in Cn. Fulvii legionibus n. d.* v. cap. 1.

14. *relegatos prope in exſilium* cet. cf. ad 25, 6, 11.

III. 1. *et tempore et loco aequo*, commodo, idoneo. — *Qui* (quomodo) *autem ſolum ſe* cet. — *Non ſe inopia commeatus* cet. haec ita ordinanda, *ſe non inopia commeatus, non incaute in loca iniqua deductum;* Duk. Multo concinnior eſſet oratio, ſi vel *preſſum*, *interclusum* ſimileve verbum poſt *commeatus* poſitum, vel *non* ante *in* omiſſum fuiſſet; Doer.

2. *teſtibus datis*, v. ad 3, 71, 1.

3. *tribuni plebis adpellati* a reo Fulvio adverſus *tribunum* Sempronium. v. ad 2, 27, 2. — *collegae ſe in mora eſſe*, v. ad 3, 24, 6. — *ei more majorum permiſſum eſſet, ſeu legibus, ſeu moribus mallet, anquireret, quoad vel capitis vel pecuniae judicaſſet privato — perduellionis ſe judicare Cn. Fulvio*, v. ad 1, 26, 4. 2, 52, 6. et 24, 43, 2. Obſervat ad h. l. Crev., mores ſaepe in jure obponi legibus, quia uſu derogatum aliquando legibus fuerat, ac plerumque in mitiorem partem; hic autem distributionem illam *ſeu legibus*, *ſeu moribus* evidenter reſpicere hanc, quae ſequitur, *vel capitis*, *vel pecuniae:* leges enim, ut videatur, capite damnaſſe imperatorem, qui exercitum ſua culpa amiſiſſet, ſed moribus inſtitutum fuiſſe, ut pecunia lueret. Nota Dukeri eſt: "*Morem majorum* Noodt Probab. 1, 11. hic interpretatur leges, et Ferrandus jus non ſcriptum. Negari nequit, tribunis pl. poſt a. V. 299. quo lex Ateria omnibus magi-

magiſtratibus mulctae dicendae jus dedit, ut ſcribit Dionyſ. 10, 50. legibus licuiſſe pecunia anquirere. Sed vix credo, oſtendi poſſe, illis legibus permiſſum fuiſſe, capite anquirere. Certe ex Dionyſ. 7, 31. 52. ſatis apertum eſt, hoc iis nulla lege conceſſum fuiſſe. Idemque 7, 63. tradit, poſt a. V. 262. in conſuetudinem veniſſe, ut tribuni pl., quibuscumque civibus libuiſſet, diem dicerent. Vnde intelligi poteſt, eos hoc, ut multa alia, ſibi ſine lege ſumſiſſe, ac deinde ſaepe idem factitando morem pro jure conceſſo habuiſſe. Sed utrumcumque eſt, tamen in hoc haereo. Si decretum collegii tribunorum pl. adpellationi Fulvii convenire debet, ſententia illius eſt, licere tribuno pl., quum primo pecunia anquiſiſſet, deinde capite anquirere, quod negabat Fulvius. Et hoc jam ante a tribunis pl. factum eſſe, ex Liv. 2, 52. et 25, 4. docet Sigon. de judic. 3, 10. Sed quomodo hoc ei *more majorum* permiſſum eſſe, *ſeu legibus*, *ſeu moribus mallet anquirere*, dicant; mihi non liquet. Nam ſive *mos majorum* hic eſt lex, ſive jus non ſcriptum, non magis intelligo, quid ſit *legibus permiſſum eſt tribuno anquirere*, *ſeu legibus*, *ſeu moribus*, i. e. jure non ſcripto, *malit anquirere*; quam jure non ſcripto permiſſum eſt tribuno anquirere, ſeu legibus ſeu moribus, i. e. jure non ſcripto, malit anquirere. — Quod ad verba proxime ſeqq. adtinet, Budaeus ad l. 3. D. ad leg. Jul. majeſt. et P. Faber Semeſtr. 2, 23. *judicare* exponunt diem dicere. Sed ex multis Livii aliorumque locis patet, in judiciis populi primum diem dictam, deinde reum ad populum adcuſatum, ac denique de eo ſuffragiis populi judicatum fuiſſe. Ita h. l. tribunus pl. Fulvio primum diem dixit, deinde eum bis adcuſavit et pecuniae anquiſivit, tertia adcuſatione ſe capitis anquirere dixit. Cf. Sigon. de judic. 3, 6 ſq. ubi haec adcurate diſtinguit, et c. 10. recte ſcribit, *anquirere* dici adcuſatorem, quum in ſingulis adcuſationibus perorandis (nam poſt diem dictam adcuſatio per tri-

num nundinum instituebatur) reo mulctam poenamve pro arbitrio dicebat. Itaque *anquirere pecunia* est mulctam dicere, *anquirere capite* poenam capitis inrogare. Quum ergo hic tribunis pl. permissum dicitur, *anquirere, quoad vel capitis vel pecuniae judicassent reo*, apertum est, *judicare* de eo dici, quod inter extrema horum judiciorum est, nec posse esse *diem dicere*, quod primum, nec *anquirere*, quod medium in iis est. Mihi hic *judicare capitis* videtur esse, postrema adcusatione poenam capitis inrogare; *judicare pecuniae* mulctam inrogare: quae quum facta erant, ad populum de poena mulctave certabatur. cf. Cic. Leg. 3, 3. Ita 1, 26. illud duumviri, nondum notis trinundini adcusationibus, *P. Horati, tibi perduellionem judico*, nihil aliud esse puto, quam perduellionis poenam tibi inrogo. Sic et 43, 16. In judiciis privatis quoque *judicatus* et *judicatus pecuniae* dicitur, non qui in jus vocatus, sed qui condemnatus est. Ceterum in decreto tribunorum erat *capitis*, et Sempronius mox dicit *perduellionis* se judicare; quod idem est ex sententia Gruchii de comit. 1, 2 extr." Verba *seu legibus, seu moribus mallet* cet. Doer. ità interpretatur: seu secundum leges de ejusmodi crimine constitutas, seu secundum exemplum majorum *anquirere* mallet, h. e. in crimen illud pecuniae aut capitis poena luendum inquirere et de hac poena irroganda judicium habere, *quoad* cet., usque dum vel capitis vel pecuniae poenam reo (qui nunc homo privatus fuit) per judicium decernendam curasset; ut mox *perduellionis alicui judicare* pro: perduellionis poenam alicui per judicium decernendam curare, ut 1, 26.

4. *diemque comitiis* centuriatis *ab C. Calpurnio praetore Vrbis* (v. ad 25, 1, 7.) *petit*, ut 43, 16, 8. nam tribuni pl. non alia comitia, quam tributa, habere poterant; centuriata vero non nisi a magistratibus majoribus aut nonnumquam a pontifice max. habebantur, et semper in iis, etiam quaestionibus perpetuis

petuis jam institutis, peragebatur judicium perduellionis, ut de criminibus, ad caput civis Rom. pertinentibus, ipse populus cognosceret. Cf. 1, 26, 5. 6, 20. 43, 18. Cic. Verr. 1, 5. et pro Rabir. perd. Gruch. de comit. 1, 2. Sigon. de judic. 3, 13. Manut. de comit. c. 14. *A praetore Vrbis petit diem comitiis*, non a consulibus: unde patet, hos absentes fuisse et jam ab Vrbe profectos. Cf. ad 25, 41, 8. 26, 15, 5. 26, 21, 1. 38, 44, 3.

5. *e re publica esse*, v. ad 6, 22, 2. — *id ei justum exsilium esse, scivit plebs:* hoc comitiis tributis decerni poterat, si reus, prius quam dies comitiorum aderat, in exsilium abiisset; Duk. Cf. Gruch. de comit. 2, 2 extr. et Sigon. de judic. 3, 14. *justum* haud voluntarium, sed legitimum et publice decretum; Doer.

IV. 1. *equestria proelia ferme prospera faciebant* sc. Campani, et quidem, quia Romani numero pauciores erant, si fides habenda Valer. Max. 2, 3, 3. Sed τὸ *faciebant* ad Romanos potius referendum videtur, ad quos etiam pertinent omnia, quae proxime sequuntur; et forte excidit vox *Romani*, quae h. l. non facile intelligenda est. — *pedites superabantur*, v. ad 33, 7, 6. — *ulla parte* militiae, sc. equitatu.

2. *Inita tandem ratio est* a Romanis. Cf. Frontin. Strat. 4, 7, 29. et Valer. Max. 2, 3, 3.

3. *parmae breviores*, *quam equestres*, quas *parmulas non amplas* dicit Frontin. et *parvum tegmen* Valer. Max. Formam materiemque, non magnitudinem parmarum equestrium describit Polyb. 6, 25. nec quisquam alius. Parma velitum περιφερὴς οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον, rotunda et tripedalis. v. ad 38, 21, 7. 44, 35, 8. et Polyb. 6, 22, 2. ubi cf. Schweigh. Velitum autem genus singulare h. l. describitur, (cf. not. 6.) nec probabile est, equitum parmas majores fuisse quam tripedales. — *septena jacula quaternos longa pedes data*, *praefixa*

fixa ferro, quale hastis velitaribus inest, v. ad 21, 55, 11. et 24, 34, 3. et de toto h. l. Lipſ. mil. Rom. 3, 1. et Schel. ad Polyb. c. 14.

4. *pedestris inde acies* (*res* Put.) *ex equitatu* facta.

5. *in perculſum hostem — fugam stragemque eorum*, v. ad 35, 27, 2. — *Romana res* Drak. e MS. Put. pro vulg. *R. acies*.

6. *Institutum, ut velites in legione* Rom. *essent*: ſic et Valer. Max. 2, 3, 3. velitum uſum eo bello primum dicit repertum: (cf. ad 30, 33, 2.) qui tamen diſerte jam memorantur 21, 55. 23, 29. et 24, 34. His itaque locis *velites* per prolepſin vel pro jaculatoribus dici putabant Duker. ad 21, 55. et Lipſ. Mil. Rom. 3, 1. et 4. et Anal. ad Mil. Rom. 3, 1. p. 426 ſq. ubi monet, levem armaturam jam antea fuiſſe variaque ejus genera, rorarios, adcenſos, funditores, jaculatores, ſagittarios, ac poſtea ferentarios, tela, fundas et lapides, *ferentes*, non tenentes; nunc vero inſtitutos *Velites* proprie ſic dictos. Enimvero noſtro loco agi videtur de ſingulari quodam velitum genere et uſu, ſcil. de *peditibus equiti inmiſcendis*, quales ſupra deſcripſit Livius et *velites* dixit, quia ſimile, nec tamen plane idem fuit militum genus: nam eadem fere armatura iis tribuitur, *velitares hastae* et parmae, ſimilesque fuerunt *velitibus*, quos Feſtus in v. *advelitatio* dicit *expeditos* fuiſſe *milites*, *quasi volites i. e. volantes*. Forte etiam leg. *ut velites hi* vel *ii* vel *illi legionibus essent*. Magna tamen inde oritur difficultas, quod hujus velitum equis vectorum generis nulla poſt id tempus mentio fit in Rom. hiſtoria. Cf. Schweigh. ad Polyb. 1, 33. et 6, 22, 2. cui adſentior dicenti: "Quod Livius h. l. adjicit, id quale ſit, quove pertineat, ipſe viderit; nobis haud ſatis liquere profitemur."

7. *Q. Navium*, quem *Naevium* dicunt Front. et Valer. — *honorique id ei apud imperatorem fuiſſe*: forte *imperatores*, ſcil. Claudium Fulviumque coſſ., qui Capuam obpugnabant, ut *dum imperatores conſuleret* 25, 18. Cf. tamen ad 24, 24, 1.

V.

V. 1. *Hannibalem diversum — trahebant curae*, in diversas partes, huc et illuc, animo trahebant, (ut ap. Caes. B. 1, 21.) h. e. dubium reddebant et incertum, quid primum decerneret et conaretur. Sic *diversum distrahi* dixit Plaut. Merc. 2, 4, 2. *distrahor: tum hoc mihi probabilius, tum illud videtur* Cic. Acad. 4, 44. *dividi* Sil. 5, 102. ubi v. not. Cf. Virg. Aen. 8, 20. 21. et Cort. ad Sallust. Jug. 25, 6. *in diversum trahebant* (ut 25, 6. 38, 56.) ex MSS. non nisi Harl., sed pleraeque edd. antt. praeter Rom. 1472. et Parm.

2. *documento futurae* Capuae sociis hostibusque Romanorum, *qualemcumque eventum defectio* ejus *ab Romanis habuisset:* nam si bonum, doceret illos, imitandum, si malum, vitandum esse factum ejus et exemplum defectionis. Cf. ad Praef. n. 14.

3. *graviore armatu* optimi MSS. *g. armatura* edd. ante Gron. Cf. ad 21. 55, 2. — *quam* (quantum) *poterat* (sc. fieri *aptissimis*, (nisi leg. *aptis* aut *aptatis*) ut passim *quantum* vel *ut potest* sc. fieri, possibile est.

4. *castellum Galatiam* trans Vulturnum inter Capuam et Caudium, cujus indicia ostendit tabula Peutingeri in loco *le Galazze*, non Calatia, quae cis Vulturnum sita, hod *Capazzo*. Ita Camill. Peregr. de Capua diss. 2. c. 27. Cf. Strab. l. 6. p. 283.

5. *Proelium non solito modo clamore ac t. est coeptum*, *sed* etiam (v. ad 1, 40, 1.) *ad*, praeter, (v. Drak. et sup. ad 3, 42, 3.) *alium virorum*, *equorum* (v. ad 5, 37, 3.) *armorumque sonum — cum aeris crepitu*, *qualis in defectu lunae silenti nocte cieri solet*, v. ad Juvenal. 6, 443. et ad Sil. 8, 500. — *averteret* a pugna *adverteret* (sc. ad se) duo MSS.

6. *intercluderetur a suis*, ut 3, 70. 4, 41 al. Multi MSS. *includeretur*. v. ad 2, 2, 9.

7. *in summo discrimine rem verti*, v. ad 3, 27, 6.

8. *conficiendos sub vallo esse*, v. ad 2, 40, 8.

9. *dum paveat Romanus* Drak. pro vulg. *dum paveat, Romanis i. a.* Gron. conj. *dum paveat, Romana a.* — *ancipiti pugna*, a fronte et a tergo. v. ad 1, 25, 4. et 2, 62, 3.

10. *secundi hastati signum*, v. ad 2, 27, 7.

11. *in eum tragulae conjectae*, v. ad 21, 7, 6.

VI. 1. *primi principis signum*, v. ad 2, 27, 7. — *inferri* ab signifero *coegit* eum: duriter dictum. Forte leg. *inferre coepit.* — *pro vallo acriter propugnant* Put. et Flor. vere et proprie. v. Gron. Obss. 4, 19. p. 304. *pugnant* alii. — *conficiunt*, v. ad 2, 40, 8. — *per stragem*, v. ad 5, 12, 6.

2. *jam inpulsi erant Campani*, v. ad 1, 14, 8.

3. *porta Capuae, quae Vulturnum* opp. (*ad Vulturnum* sc. fluvium edd. ante Gron.) *fert:* proprie *via aliquo ferre* et *ducere* dicitur. Cf. cap. 5. et ad 22, 14, 1. Mox pro *resistebant* MS. Put. *resistabant*, unde *restabant* (v. ad 4, 58, 5.) conj. Gron. Idem et Drak. mox τὸ *quod* post *quam* alieno loco inculcatum putabant. Cf. ad 28, 43, 2. — *scorpionibusque*, v. ad 24, 34, 5. — *gaeso*, v. ad 8, 8, 3.

4. *recipere signa*, retrahere, reducere, ut 28, 7, 8. et ap. Virg. A. 9, 348.

5. *satis ad utrumque* efficiendum *profectum* esse, hac pugna hostiumque strage satis et Campanos fuisse edoctos, quam parum praesidii in Hannibale esset, et ipsum Hannibalem, quam parum in se praesidii esset. Cf. ad 3, 61, 4. *ad utrumque*, ad duas res efficiendas, scil. *ut et Campani* cet.

6. *qui hujus pugnae auctores sunt*, v. ad 2, 58, 1.

7. *juberent consulum verbis*, v. ad 9, 36, 7. Paullo ante verba *habuit aliquot* prorsus suspecta Gronovio, non Drak.

8. *elephantos igni e castris exactos:* nam eos pavere ignem fumumque, nota res est. — *Medixtuticus summus magistratus apud Campanos*, v. ad 9, 20, 2. et 23, 35, 7.

9. *pro pupillo eo*, puerulo, (quae propria verbi vis eſt) vel potius filio, qui patre orbatus erat (nam pater id potius, ſi vixiſſet, quam mater, feciſſet; Drak.) *procurantem familiare oſtentum*, v. ad 8, 9, 1.

10. *nihil ad eam ſpem adnoſcentem*, matrem, reperientem videntemve haud quidquam, quod ad talem ſpem concipiendam firmandamque valeret.

11. *Ea ludificatio veri* reſponſi haruſpicis *ipſa* quoque *in verum vertit* ſe, verſa eſt. v. ad 2, 3, 2. Mulier, dum haruſpicem vera praenuntiantem ridet, et ipſa inſcia vocem mali ominis edidit, quod exitus comprobavit; Doer.

VII. 1. *Ceterum Hannibal, ut nec hoſtes* cet. cf. ad hoc et ſeqq. capp. Polyb. 9, 3-7. — *quo jam inde* cet. ut 3, 36 pr. *quonam inde* recepit Drak. e conj. Mur. et Gron.

2. *caput ipſum belli Romam* (v. ad 4, 31, 8. et 6, 14, 9.) *petendi*, eundi, vel adoriendi: ut *ſe tertium peti* 37, 25, 2. et *Veſtae aedem petere* 26, 27, 9. ſc. incendio, ut al. ſagittis, lapide cet.

3. *Capuam extemplo omiſſuros*, ejus obſidionem. Cf. ad 3, 46, 7. — *ambo imperatores*, v. ad 3, 62, 4.

4. *naves in Vulturno comprehenſas ſubigi ad caſtellum*, agi, (ſc. remigiis) ut ap. Virg. Ge. 1, 202. et Aen. 6, 302. Sil. 13, 610. 15, 218. et *adigere*. v. ad Tac. Ann. 2, 7, 1. *Naves comprehenſas* Livius dixit, ut 29, 24. et Suet. Tib. 38. et Calig. 39., quo ſenſu *contrahere* Suet. Cal. 19. et *conquirere* Tac. Ann. 1, 47. vel etiam alii *retinere*, Germ. *anhalten*, *in Beſchlag nehmen*.

VIII. 1. *Ut in re tam trepida*, cf. ad 8, 30, 7.

2. *neque ullius alterius rei memor*, v. ad 3, 36, 8.

3. *ad Urbis praeſidium revocabat*, v. ad 3, 21, 3. — *flagitioſum*, ignominioſum.

4. *ad Capuae liberandam obſidionem* optimi MSS. pro vulg. *ad Capuam lib. obſidione*, ut 36, 25.

5.

5. *Jovem foederum ruptorum teſtem* et perjurii vindicem: unde ὅρκιος et ὅρκων ταμίας dicebatur.

6. *Has diverſas ſententias media* (v. ad 1, 32, 5.) *ſententia* (quae vox forte delenda) *P. Valerii Flacci vicit*, qui conſul fuit a. V. 525., ut *P Cornelius* Scipio *Aſina* a. 531. — *utriusque rei*, Capuae obſidendae Romaeque tuendae, *memor*, v. ad 3, 36, 8.

7. *inter ſe compararent*, v. ad 3, 2, 1.

8. *e tribus exercitibus*, ſuo, Ap. Claudii et C. Claudii Neronis; Duk. Cf. cap. 1. et 5. et 25, 22. — *Latina via*, v. ad 2, 39, 3. — *per Appiae* viae (de qua v. ad 9, 29, 5.) *municipia*, h. e. *quae propter*, juxta, *eam viam ſunt:* unde verba *quaeque* -- *ſunt* gloſſatori tribuenda, aut ſaltem *quaeve* legendum ſuſpicari poſſis. Sed ſenſus potius eſt: *quaeque* urbes ſeu coloniae *propter eam viam ſunt:* nam *Setia*, et *Cora* non *municipia* tum erant, ſed coloniae, in quibus non modo ſup. 2, 16. 22. 6, 30. et al., ſed etiam inf. 27, 9. et 29, 15 numerantur. Solum *Lanuvium* fuit municipium. v. ad 8, 14, 2. "Sigonius de ant. jur. Ital. 2, 9. Velſerus rer. Auguſt. V. p. 279. et Otto de Aedil. et colon. c. 1. docent, interdum easdem urbes modo *colonias*, modo *municipia* vocari. Dici etiam poteſt, quia Lanuvium ſine controverſia *municipium* fuit, Setiam et Coram eodem nomine comprehendi." Duk. — *praemiſit, ut commeatus* cet. v. ad 8, 19, 10.

9. *ut ſua cuique resp.* (cives) *in manu eſſet*, cf. 24, 33. 39, 50. 45, 23. ubi v. Drak.

IX. 1. *per Sueſſulam* (f. *Sueſſulanum*) *Allifanumque et Caſinatem agrum:* per Samnium dicit Polyb. 9, 5. in quo etiam Allifae ſunt et Caſinum: at Sueſſula in Campania; Sigon. Immo leg. *per Sueſſanum Venafranumque* cet. nam qui Capua Romam profecturus jam *in agrum Sidicinum* pervenerat, non per Sueſſulam, oppidum longe retro inter Capuam et Nolam ſitum, Allifanum Venafranumve petiit agrum, et

et Allifae cis Vulturnum sitae, quem Hannibal jam transgressus erat; Cluver. Ital. ant. 3, 8 p. 1035. et 4, 5 p. 1182. Cf. Sil. 12, 524 sq. ubi eadem oppida memorantur praeter Suessulam. Agrum forte Allifanum ad dextram quoque Vulturni ripam pertendisse, monet Crev. — *via Latina ducit*, v. ad 1, 23, 4. et 2, 39, 3. — *sub Casinum*, prope, juxta C., ut *sub muros missi* 44, 45. nisi hoc dictum pro *ad muros*.

2. *in magna inopia materiae*, v. ad 6, 2, 6.

3. *expositis benigne commeatibus*, ex urbibus destinatum in locum deportatis ad usum iter facientium; Ern. — *memor ad defendendam patriam ire* sc. se: nisi leg. *iri*. — *Tumultuosius, quam adlatum erat* cet. h. e. homines huc illuc discurrentes et auditis vana adfingentes majorem, quam pro eo, quod nunciatum erat, fas fuit, in tota Vrbe tumultum concitaverant; Doer.

4. *matronae, in publicum effusae*, v. ad 1, 14, 7. et 2, 24, 6 — *crinibus passis* (v. ad 1, 13, 1) *aras verrentes*, ut ap. Stat. Theb. 9, 638 vel templa, ut sup. 3, 7, 5. quod in supplicationibus publicoque luctu fieri solebat Cf. ad Sil. 6, 560 sq et Drak. sup. ad 3, 7, 8. *areas* (pavimenta) *verrentes* conj. Schweigh. ad Polyb. 9, 6. πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη cet. quem locum Livius expressit.

5. *si quo modo usus operae sit*, ut 27, 28, 3. 37, 52. 40, 26 extr. ubi *quo* Drak. exponendum docet quo modo, vel quo loco, vel aliquo, ad aliquid. In finem et usum aliquem; Doer. *qua* al.

6. *arce Aesulana* MSS. et edd. antt. *Tusculana* quaedam edd. *Aesula* s. *Aesulum* et *Aesola*, Latii opp. inter Tibur forsan et Praeneste situm, cujus nullum Plinii aevo superfuit vestigium. Cf. Hor. Od. 3, 29, 6. Vellej. 1, 14. et Plin. 3, 5. s. 9.

7. *cui ne minueretur imperium*, quod fere extra Vrbem habebant magistratus amittebantque e provinciis cum aut sine exercitu redeuntes, simulac *in Vrbem venissent*, vel abiissent magistratu provinciamque

fucceffori tradidiffent. Cf. ad c. 21. n. 3. ad 45, 35, 2. et ad Tac. Ann. 3, 19, 6. Cujac. Obff. 12, 13. Gruch. Refut. pofter. disp. Sigon. c. 4.

8. *Inde Algido Tufculum petiit;* fed ita retro caftra retuliffet, quia Algidum opp. inter Tufculum Albanumque montem fitum erat: quare forfan leg. *inde ab Pedo T. p.*, Jac. Gron. confl. 2, 39. Ordinem invertit Sil. 12, 534 fq.

9. *in Pupiniam* tribuni *exercitu demiffo*, ut 33, 37 pr. *per tribum Sappiniam in Bojos venit;* Sigon. *Pupinia* feu *ager Pupinienfis* 9, 41, 6. ager Romae vicinus circa Tufculum et verfus Etruriam, a quo dicta *tribus Pupinia*. v. Varr. R. R. 1, 9, 5. Colum. 1, 4, 2. Cic. Agr. 2, 35. Valer. Max. 4, 4, 4. et 6. Feftus et Schelleri Lex.

X. 1. *per Carinas*, totam fere III. regionem Vrbis inter *Efquilias* (v. ad 1, 44, 6) et Coelium montem. Cf. Heyne ad Virg. A. 8, 361. — *de fumma re publica*, v. ad 3, 5, 6.

2. *ad Anienem fl. tria millia paffuum ab Vrbe:* ita et Flor. 2, 6, 44. 56. ac Plinius 15, 18. f. 20. fed XL ftadia aut 5000 paff. Polyb. 9, 5. et quatuor mill. paff Appian. b. Hann. 38. et Eutrop.

3. *a porta Collina* in V regione Vrbis juxta Quirinalem et Viminalem *colles*, planitie ibi aequata conjunctos *usque ad Herculis* et Honoris *templum* extra murum, contra illam regionem et prope Sacrum montem, exftructum. Cf. ad Epit. hujus libri n. 1. Cic. Leg. 2, 23. et Plin. l. l. *ad portam Collinam* ed. Ald. et aliae perperam; unde quidam, v. c. Donat. Rom. vet. 4, 4. et Nardin. Rom. ant. 3, 15., putarunt, templum Herculis extra portam Collinam fuiffe. Ceterum noctu Hannibalem cum tribus modo fpeculatoribus fitum Vrbis clam contemplatum effe, tradit Appianus b. Hann. 40 haftas vero, fed ab eo folo, intra muros ejus miffas Plin. 34, 6. f. 15.

4. *transfugas Numidarum* cet. cf. 23, 46.

5.

5. *quum ex arce Capitolioque* (v. ad 1, 55, 6. et 5, 47 pr.) *quidam*, ibi ſtantes, *vidiſſent* eos *in equis decurrentes clivo Publicio*, ut ex Aventino monte transirent Eſquilias: nam clivus Publicius eſt in XIII regione Vrbis ad orientale latus montis Aventini, qui per eum adſcenditur deſcenditurque. *Publicius clivus adpellatur, quem duo fratres* L. *et* M *Publicii Malleoli* (cf. ad Tac. Ann. 2, 49, 2) *aediles curules pecuariis condemnatis ex pecunia, quam ceperant, munierunt, ut in Aventinum vehiculis Velia veniri poſſet;* Feſtus. Cf 27, 37 extr. 30, 26. Ovid. Faſt. 5, 285 ſq. Varr. L. L. 4, 32 et Donat. de urbe Roma 2, 11. *Publicio* e MSS. Put. a m. 2. Flor. et Gud. recepi pro vulg. *publico*, quod ſuaſerant Gronovii ad 27, 37.

XI. 1. *in qua urbs Roma* cet. *τὸ in* ortum eſſe ex praec. litera *m*, ſuſpicabatur Duk. — *imber ingens grandine mixtus* cet. quam tempeſtatem non memorant Polyb. 9, 6. 7. et Appian. b. Hann. 40. neque easdem, quas mox Livius, ſed alias, et quisque diverſas, disceſſus Poenorum cauſas. Acies autem ter inſtructas et tempeſtate diremtas memorant Epit. Liv. et alii. — *nullius rei minore, quam hoſtium, metu*, de nulla re minus, quam de hoſtibus, nunc ſolliciti, omni hoſtium metu nunc plane liberi; Doer.

2. *In religionem ea res verſa*, v. ad 2, 5, 4.

3. *modo mentem non dari*, ſc. poſt victoriam ad Cannas. Mox delevi inportunum *et* ante *aliae*.

4. *tabernas argentarias* (v. ad 3, 27, 3.) *juſſerit venire*, vendens ſimiliter, quae Romani *poſſiderent haberentque*, quaſi jam ceperit Romam, aut neutiquam dubitaret, quin propediem a ſe caperetur. — *His motus*, hac Romanorum fiducia. — *ad Tutiam fluvium*, cf. Sil. 13, 5. 6. et Cluver. Ital. 2, 10.

5. *ad lucum Feroniae pergit ire* et (quod forte excidit) *templum — divitiis*, v. ad 1, 30, 4. et 22, 15, 6. Mox forte leg. *Capenates*, *qui* vel C. *olim*, *qui* adco-

adcolae ejus erant, (cf. 27, 4. et ad 1, 30, 4.) *primitias frugum* (ἀπαρχὰς, quae diis obferri solebant) *eo donaque* cet. Ita τῷ *olim* mox *tum* obponitur. *Capenates aliique, qui adcolae* cet. vel *C. Falisciquè adcolae, primitias* cet. conj. Gron. — *pro copia*, v. ad 7, 33, 2. et 28, 21, 6.

6. *quum rudera milites religione inducti* (v. ad 2, 5, 4.) *jacerent*, in medium projicerent. *Rudus*, *rodus* et *raudus* dicebatur aes *rude* s. infectum, et *rauduscula* particulae ejus. Cf. Salmas. mod. usur. p 26. Intpp. Valer. Max. 5, 6, 3. Varr. L. L. 4, 34. et Fest. "*Jacere* h. l. dictum, ut 3, 18, 7. et ap. Suet. Aug. 57. *omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto pro salute ejus stipem jaciebant.* Tanta aeris copia militibus Hannibalis subpetere potuit vel ex ingenti praeda, quam Capua Romam euntes cepere, (v. Polyb. 9, 6.) vel ex ipsis templi thesauris; e quibus quum primum etiam aes rapuissent, deinde forsan religione tacti id ibi relinquendum existimarunt. Sed hoc non intelligo, quae ista religio rudera jaciendi, ne sacrilegium admisisse viderentur, esse potuerit iis, qui omnibus aureis argenteisque donis templum spoliaverant." Duk. Ita eos quodammodo expiare sacrilegium voluisse, monet Doer.

7. *Coelius* (v. ad 21, 38, 8.) *Romam euntem ab Ereto* (v. ad 3, 26, 1.) *devertisse* (v. ad 1, 51, 2.) *eo*, ad eum lucum Feroniae, *Hannibalem tradit*, non, ut plerique, Roma redeuntem. — *ex Campania in Samnium* cet. ita iter, ante brevius traditum, adcuratius describitur.

8. *Albensi agro*, v. ad 10, 1, 1. — De *Amiterno* et *Forulis*, Sabinorum oppidis, v. ad Sil. 8, 414. 415.

9. *Neque ibi*, in eo (nisi leg. *inde*) *error est*, caussa diversae scriptorum narrationis (cf. not. 7.) quaerenda. — *intra tam brevis aevi memoriam*, a Coelio aliisque paullo post viventibus. Cf. ad 21, 38, 8. — *ipse enim exercitum ea via* (v. ad 3, 70, 2.) *constat*

inter

inter scriptores: *tantum id interest* (inter eos) cet. Cf. ad 8, 39, 3.

10. *an ab Vrbe in Campaniam redierit:* id non credidit Livius, (v. cap. seq. pr.) sed tradit Polyb. 9, 7.

XII. 1. *ex Lucanis in Bruttium agrum, ad fretum* Siculum *vero ac Rhegium*, (v. ad 23, 30, 5.) cet. cf. Polyb 9, 7. — *nihilo* (al. *nihil*) *segnius*, ut 2, 47. 32, 22. 35, 9. J. Gron. — *adventum* Q. Fulvii *Flacci*, Roma regressi, *sensit*, gravius adflicta nunc novi exercitus inpetu.

2. *Adcessit edictum proconsulis*, ejusdem Fulvii. — *sine fraude esset* is; propr. transitio ejus ad Romanos: ut nihil ei poenarum, quod reliquis Campanis, metuendum esset. Cf. ad 1, 24, 8.

3. *nihil salutare in medium consulebatur*, v. ad 6, 6, 7. *constituebatur* et *consciscebatur* quidam MSS.

4. *Nobilitas remp. deseruerat*, v. ad 2, 64, 3. et cf. sup. c. 6 extr. — *in senatum cogi*, ut *in s. vocari* 2, 55. et 23, 32. Plerumque *senatus cogi* et *vocari* dicitur. Cf. ad 32, 2, 4. — *poterant*, v. ad 1, 41, 1. *poterat* edd. ante Drak. quem vide ad 4, 16, 8.

5. *in magistratu autem* summo *erat* Seppius Lesius, *qui non sibi honorem adjecisset*, auctoritatem auxisset virtutibus et nobilitate, sed minuisset *indignitate sua*, obscura origine et tenui fortuna, indignaque muneris gerendi ratione. Cf. cap. 6.

6. *Hi conscriptis ad Hannib. literis — quibus — incusabant:* forte delendum est τὸ *quibus*, ut jungantur *hi incusabant*, vel legendum *Hi conscripsere ad H. literas*, vel denique post verba literarum *In hanc sententiam literas conscriptas Numidis dant.*

7. *in omnes cruciatus proditos*, v. ad 2, 43, 5.

8. *jam professis operam*, forte *eam p. o.* Duk.

9. *tempore capto abirent*, v. ad 3, 9, 4.

10. *convictus veris* indiciis, argumentis. — *et additum etiam*, τὸ *et* mihi suspectum; Duk. — *mulcati virgis*, v. ad 3, 11, 3.

XIII. 1. *publicis consiliis aberant*, v. ad 1, 54, 1. — *minabantur* sc. populus. — *in publicum*, v. ad 2, 24, 6.

2. *magistratui praebuit*. Lesio, v. ad 23, 10, 4. — *negat, eos — meminisse, nec quid facturi fuerint* cet. v. ad 2, 45, 7. 3, 48, 1. 21, 22, 1.

3. *eam deditionem fore*, hanc similem ei, *qua quondam* cet. v. 7, 31. 8, 11. — *quo tempore*, sc. iniquissimo Romanis, *et in qua fortuna* eorum, sc. admodum dubia et ancipite ob bellum cum Poenis gravissimum; Doer. — *quemadmodum in defectione praesidium* Rom. *necarimus*, v. 23, 7. — *hoc quod*, forte leg. *ac*, *quod*, Doer.

4. *repetite* memoria, *ut ex eo, quid speretis, habeatis*, sciatis, intelligatis. Possis et jungere *ex eo q. s.*

5. *perussit* (v. ad 10, 17, 1.) *Calenum agrum*, cf. cap. 9 pr. — *sociorum clade*, cf. 8, 16. et 27, 9.

6. *tria millia passuum ab Vrbe castra posuit*, v. ad cap. 10. n. 2. — *omitterent Capuam*, v. ad cap. 7. n. 3.

7. *quorum ploratus hinc prope exaudiebantur*: res oratorie in majus aucta. — *sepulcra majorum temerata ac violata*: nam *temerare* propr. est temere aliquid agere, deinde *violare*, inpr. res sacras, inrumpere, quo ire nefas est. Cf. ad Sil. 1, 11. 2, 472. 3, 499. Sepulcrorum autem religio quaedam et sanctitas erat. v. 31, 30. cf. Periz. diss. de Dict. Cret. §. XL. ad 5, 2.

8. *cruciatus contumeliasque*, (quae mox memorantur) *quas* a se mox in nos editum iri *sperat hostis* et optat. — *praeterquam honesta, etiam leni*, v. ad 5, 14, 5. — *victoria insolenti submisos*, v. ad 25, 41, 1.

9. *ne stirpis* cet. forte e quibusdam libris vett. leg. *stirps*, aut antique scriptum fuit *stirpes*; Crev.

10 *poculum idem* mortis, veneni. Cf. cap. 14.

11. *in propatulo aedium*, v. ad 5, 13, 6.

12. *desertos ac proditos esse*, v. ad 2, 43, 5.

XIV.

XIV. 1. *quantum facere potuerant, τὸ facere* ſuſpectum Duk.

2. *Inpletae cibis vinoque venae minus efficacem vim veneni f.*, cf. Suet. Claud. 44. et Tac. A. 12, 67.

3. *Itaque quum*, quamvis, *plerique eorum* ob minus efficacem vim veneni *animam egiſſent*, extremum duxiſſent ſpiritum, aut vitam vivendique facultatem perduxiſſent; de hominibus morti proximis ap. Cic. p. Roſc. Com. 8. Tuſc. 1, 9. et al.

4. *juſſu proconſulis* Fulvii. Sed potius leg. *proconſulum*, ut mox *ad imperatores Romanos.* — *legio una et duae alae*, equitum exercitus ſocialis; Crev. Cf. ad 10, 40, 7. et 25, 21, 4. — *cum C. Fulvio legato*, cf. cap. 33. et 27, 8. *cum C. Flaminio Fulvii legato* quidam MSS. Cf. c. 47. 49.

5. *Quo quum veniſſent*; al. *veniſſet.* v. ad 1, 41, 1.

6. *auri pondo LXX fuit*, ſc. quod auri haberent. Summam inmaniter augent MSS. Put. Reg. et al.

XV. 1. *De ſupplicio inter F. C. conveniebat*, v. ad 1, 3, 4. — *ad ſenatum arbitrium rejiciebat*, v. ad 2, 22, 4. Mox forte leg. *ſociorum Latini nominis* (v. ad 1, 10, 2.) *et municipiorum* vel *municipiorumque* aut *municipiorumve; et num ope ſociorum in bello* cet. Verba *et municipiorum* delenda putabant Doujat. et Doer.

2. *dimittens praetorium*, v. ad 21, 54, 3.

3. *ad tertiam buccinam*, v. ad 7, 35, 2. — *Teanum* ſc. Sidicinum: (v. ad 8, 15, 1.) unde mox *magiſtratum* (ſummum, praetorem ſ. medixtuticum) *Sidicinum.*

4. *virgis caeſi ac ſecuri percuſſi*, v. ad 1, 26, 6.

5. *literasque a C. Calpurnio praetore* urbano ſc. ſcriptas; non a conſulibus, quia hi abſentes erant. Cf. ad c. 3. n. 4. — *differri rem integram ad Patres*, differendo rejici. v. ad 2, 5, 1. et 21, 53, 3. — *Et Fulvius*, forte *At F.*, Doer. Cf. ad 23, 44, 4.

6. ***lictorem lege agere***, legitime; mandatum proconsulis exsequi. *Lictores* virgis caedere solebant capitis damnatos et securi percutere. Cf. 1, 26. 2, 5. 8, 7.

7. ***Quum*** (Fulvius) ***Flaccus*** modo ***negaret*** — ***modo diceret***; v. ad 1, 40. 1. et ad Tac. Ann. 4, 50, 4.

8. ***hujus vitae vindicta***, v. ad 2, 5, 14.

XVI. 1. ***sub deditionem Capuae***, ut mox ***sub haec dicta***. v. ad 2, 55, 1. — ***pari ad virtutem***, v. ad 9, 10, 9.

2. ***viro forti adde virgas***, da earum ictus s. plagas. — ***lege age***, v. ad c. 15. n. 6. — ***auctores sunt***, v. ad 2, 58, 1.

3. ***integram rem ad senatum rejiceret***, v. ad 2, 5, 1. et 2, 22, 4. — ***quid magis e rep. duceret***, v. ad 1, 27, 5.

4. ***Atellaque et Calatia***, quae ad Poenos defecerant. v. 22, 61. Eo tamen, quo id adcidit, anno non repetiit Livius, ut de quibusdam fecit; Drak. — ***ad septuaginta principes senatus interfecti***, immo LXXX, nam XXVII Virrium sequuti, XXV occisi Calibus, et XXVIII Teani: Glar. Forsitan extra numerum eorum, qui interfecti sunt, Livius habuit Virrium sequutos, contra vero eodem retulit capita rerum Atellae et Calatiae, in quos quoque animadversum est: id inde conjicio, quod Livius senatorum interfectorum numerum edat, postquam de Atellanis et Calatinis supplicium sumtum narrasset; Drak.

5. ***reliqua consultatio fuit*** proconsulum, vel potius consilii militaris, quia mox dicitur ***quibusdam censentibus***. Cf. c. 33.

6. ***ut esset aliqua aratorum sedes***: h. l. ***aratores*** non ii sunt, qui privatos, sed qui ***publicos*** colunt ***agros***, et pro his decumas dant, ut ap. Cic. Verr 3, 20. 27. al. Conf. seqq. — ***institorum***, v. ad Juvenal. 7, 221.

7. ***nec senatus***, ***nec plebis concilium***, forte leg. ***senatum***; Duk. — ***sine consilio publico***, v. ad 23, 2, 5.

8.

8. *praefectum ad jura reddenda ab R. q.* Capuam *missuros* se, propr. mittendum curaturos. v. ad 9, 20, 2.

XVII. 1. *Neroni ex iis duabus legionibus* cet. unam tantum legionem primum habuit: (v. 25, 3. conl. 24, 44.) sed potuit illi exercitus augeri, quo tempore imperium prorogatum est; quod etsi factum non scribit Livius, tamen certum est; Duk.

2. *navibus subductis*, v. ad 8, 26, 1. — *socios quoque navales*, v. ad 9, 38, 1.

3. *Hasdrubal Hamilcaris* (v. ad 25, 35, 1.) *ad Lapides atros castra habebat in Ausetanis: is locus est inter oppida Illiturgin et Mentissam:* (v. ad 21, 11, 9. et 23, 49, 4.) *hujus saltus fauces* cet. scil. saltus Tugiensis, a Tugia opp. sic dicti, (hod. Sierra di Alcaraz) qui non longe a Mentissa distat, et in quo fontes sunt Baetis et Taderis s. Tuderis, hod. Sagurae. Cf. Plin. 3, 1. s. 3. Sed *Bastitanis* forte leg. pro *Ausetanis*, qui longe inde versus septemtrionem et ad montes Pyrenaeos suas habebant sedes. Cf. ad 21, 11, 9. *Oretanis* conj. Glar. et Doujat. — *ne in arcto* loco *res esset*, ne in saltu includeretur, unde evadere non posset: vel ne summo exponeretur periculo, quo sensu passim *arctum* et *angustiae* pro discrimine, et *res arctae* seu *angustae* pro adversis dicuntur, (quibus *laxius vivere* obponitur 28, 24, 4.) ut Gr. στενὸς, στενοχωρία, στενοχωρέω, metaphora petita ab angusto spatio s. loco, unde difficulter evaditur. Cf. ad 5, 38, 4. 27, 46, 2. 28, 33, 3. Verba *occupavit Hasdrubal* a MSS. absunt: unde Gron. conj. *Hujus saltus fauces Nero quum arcte sepsisset, caduceatorem misit* sc. Hasdrubal. — *Romanus adcepisset*, v. ad 32, 11, 4.

4. *gravissimum exercitus*, graviorem armaturam. Inpedimenta et quidquid ob gravitatem suam difficilius promoveri potest; Doer.

5. *quae in rem non essent*, ad rem ipsam non spectarent, vel supervacua et inutilia essent. Cf. ad 1,

27, 5. — *jam ne iis quidem ſtabatur*, v. ad 3, 36, 11 — *minus conveniebat*, v. ad 1, 3, 4. — *mittit ad Neronem*, *qui* h. e. ut *differret*; v. ad 23, 32, 9.

6 *illum diem religioſum Carth. ad agendum quidquam rei ſeriae eſſe*, v. ad 2, 5, 4. et 23, 7, 12. — *quum data eſſet venia ejus diei*, v. ad 2, 35, 5. et 8, 35, 12.

7. *proficiſcentem inſtitit ſequi*, v. ad 24, 26, 7.

XVIII. 1. *nec tamen*, *quem mitterent*, *ſatis conſtabat*, *quam*, ut, ſicut, *illud* cet.; vel ante *ſatis* ſubpl. *tam*: (v. ad 2, 56, 8.) niſi pro *tamen* leg. *tam* cum Gron. vel *tamen tam* cum Bauero, qui recte monet, τὸ *tamen* vix deſiderari poſſe.

2. *deſtituta exſpectatio eſt*, v. ad 1, 51, 4. — *in campum* Martium *deſcendit*, v. ad 2, 54, 13.

3. *ut nemo audeat in Hiſpaniam imperium adcipere*, ut paullo ante *proconſuli creando in Hiſpaniam*. Cf. ad 21, 42, 2. *in Hiſpaniam* omnes MSS. praeter Lov 2. et edd. *in Hiſpania* emend. Gron. h. l. et ad 40, 36 extr. quia imperium non detur in provincias, ſed in exercitus in provinciis. Cf. 30, 41 pr. ubi quidam libri exhibent *in Etruria*, et alii *in Etruriam prorogatum imperium eſt*. Mox etiam *P. Scipioni imperium eſſe in Hiſpaniam* edd. ante Gron. et quidam MSS. quod minime inprobandum videbatur Bauero. "Ratio Gron. non firma eſt. Videtur probaſſe ſententiam Sigon de lege cur. c. 8. 9. et poſt. disput. adv. Gruch. c. 15 ſqq. Sed digna conſideratione ſunt, quae Sigonio repoſuit Gruch. in Refut. ad poſt. disput. Sigon. cum alibi, tum praecipue c. 16. 17. 18." Duk.

4 *quum ſubito P. Cornelius*, *illius*, (P. Cornelii Scipionis) *qui in Hiſpania ceciderat*: vox *illius* abeſt a MSS Put Reg. Cantabr. unde *Publii* (quod praenomen, una litera notatum, facile omitti poterat) pro *illius* ſubſtituere Gron. Drak. Ern. *ejus* conj. Jac. Gron. ut 29, 14. *P. Scipionem Cn. filium, ejus*, *qui*

qui in Hispania ceciderat. Et profecto *ejus* facile excidere potuit post *Cornelius:* sed facilius *illius*, quod idem est. Ceterum majorem interpunctionem ante *quum subito* jam recte mutavit Doer.

5. *quatuor et viginti ferme annos natus:* ita et Valer. Max. 4, 3, 1. Appian. b. Hisp. 18. et Oros. 4, 18. Sed ap. Oros. quidam MSS. exhibent XXVII annos, et Polyb. 10, 6, 10. dicit, Scipionem XXVII annos natum Carthaginem Novam cepisse. Idem vero Polyb. 10, 3, 4. tradit, eum anno aetatis XVII. (a. V. 534) patrem servasse in pugna: quod magis cum Livii ratione consentire, ibi jam monuit Schweigh. et ad 10, 2 pr. Cf. sup. ad 21, 46, 7. et 25, 2, 4. — *in superiore, unde conspici posset, loco constitit;* "cf. Polyb. 10, 5. et Rutilius ap. Macrob. Sat. 1, 16. et de *professione* nominis Gruch. de comit. 1, 3." Duk.

6. *jussi deinde inire confusum suffragium, ad unum omnes non centuriae modo, sed etiam homines*, (cujuscumque ordinis, classis, centuriae et census) *P. Scipioni imperium esse in Hispania jusserunt;* non magistratus mandatus est Scipioni, quum pro consule missus est, sed *imperium:* hoc vero imperium curiatis comitiis mandabatur, non centuriatis: unde h. l. *curiae* leg. pro *centuriae;* Sigon. Forte et tributis comitiis legem latam de imperio magistratuum, et *centurias* h. l. pro *tribubus* positas, ut tribus alibi pro centuriis, (v. ad 3, 51, 3) monuit Gron. Ego potius crediderim, *centurias* h. l. et cap. 41. proprie dictas, et Scipionem primum comitiis centuriatis creatum esse proconsulem, *(comitia* enim haec *proconsuli creando in Hispaniam habita diemque iis a consulibus edictum* supra dixit Livius) et deinde imperium adcepisse lege curiata: nam hac lege semper imperium quidem dabatur, (cf. ad 5, 46, 8) sed magistratus major ante comitiis centuriatis. v. Cic. Agr. 2, 10-12. Gruchius de comit. 1, 2. 2, 2. p. 545. 646. T. 1. Thes. Graev. et Sigon. de lege curiata c. 10. et addend. ad ant. jus civ. Rom. 1, 21. putant,

novum

novum plane ac ſingulare eſſe exemplum P. Scipionis, ex privato comitiis centuriatis in provinciam miſſi, quod tributis fieri ſoleret, idque a ſenatu decretum propter magnitudinem rei, quod tum *extraordinaria cura* imperator deligendus eſſet. "Id firmatur verbis *poſtremo eo decurſum eſt:* nam *decurrere* ſaepe de extremis ultimisque auxiliis ac remediis dicitur. Quae Gron. disputat, *tribum* alicubi pro *centuria* dici, et centuriam pro tribu c. 22. non magnam vim habent. Ipſe Obſſ. 4, I. docuit, omnibus locis, quibus *centuria praerogativa* nomine *tribus* adpelletur, centúriam non pro tribu poni, ſed vere eſſe centuriam ex ea tribu, cujus nomen habeat, ſorte ductam, quae prima non in tributis, ſed in centuriatis comitiis ſuffragium latura erat; quod ad rationem mutati poſterioribus temporibus in comitiis centuriatis ordinis ſuffragiorum pertinet. In comitiis tributis etiam centuriarum mentionem fieri, diſertis veterum ſcriptorum teſtimoniis probandum erat." Duk. *confuſum* plerique exhibent libri: quidam *confiſum* et *confeſtim*. Sunt etiam, qui vocem omittant: quos ſequutus eſt Drak. Neque eam ferri poſſe putabat Gron. quia prius quam populus in ſuffragium mitteretur, in ſuam quisque tribum, in qua eſſet ſuffragium laturus, discedere juſſus ſit, ne confuſi eſſent: aut *confuſum ſuffragium* eſſe comitiorum non centuriatorum, (cf. Cic. de leg. 3, 19.) vel referendum ad genera hominum non ſatis discreta in ipſis centuriatis. Erneſtii vero nota in clave Cic. voc. *confuſio* eſt haec: "*Confuſio ſuffragiorum* ap. Cic. p. Mur. 23., ubi etiam *aequatio gratiae, dignitatis, ſuffragiorum* dicitur, eſſe videtur, quum non ex cenſu ſuffragia feruntur et centuriae numerantur, a prima claſſe facto initio, ut fieri ex inſtituto Servii ſolebat, ſed ſuffragia omnium claſſium et centuriarum numerantur, ut primo cujusque civis ſuffragium eamdem vim habeat, deinde neſciatur, quis quemque ſuffragio ſuo conſulem aut praetorem crearit: quod

ut

ut fieret, ambitus tollendi caussa, postularat Servius Sulpicius." *Confusum suffragium* i. e. ut centuriae nec sortirentur, nec ordine rogarentur; Bauer. *Confusum* est promiscuum, omnium classium et centuriarum suffragiis in unum confusis praeter ordinem moremque receptum et sine ullo discrimine numeratis; unde additur: *sed etiam homines*; Doer.

7. *tacita cogitatio, quidnam egissent? num favor* cet. Ita e MSS. legendum esse pro vulg. *quidnam egissent novi, quod favor* cet. docuit Gron. Obss. 4, 11. quum nihil *novi* sit, quod in Campo plus gratia valeat, quam meritum. Sed utique novo exemplo proconsulem *centuriatis* comitiis et suffragiis *confusis* creatum esse, ita ut omnis res à solo favore plebis, non a ratione et judicio prudentiorum pependerit, monet Doer. Idem conj. *quidnam egissent novi, quo* sc. nove et praeter morem facto *favor* cet.

8. *Aetatis maxime poenitebat* eos. v. ad 2, 54, 16.

9. *ex funestis duabus familiis* sc. patris patruique.

XIX. 1. *ab re tanto inpetu acta*, post rem actam, quum tamen acta esset tanto inpetu; Bauer. Cf. ad 1, 1, 5.

2. *quam quantam fides promissi humani* cet. v. ad 25, 41, 3. Vox *quantam* redundat post *quam*, ut 30, 23, 1. et 44, 5, 1. — *ratio ex fiducia rerum*, ratio posita in caussis, ex quibus cum fiducia quadam optatus rerum eventus sperari potest; Doer.

3. *Fuit enim Scipio non veris tantum* cet. conf. omnino de ingenio, virtutibus et *arte* Scipionis Polyb. 10, 2-5. Quae hic de Scipione rebusque ab eo gestis tradit, eo digniora sunt fide, quod amicissimus fuit Laelio, is vero Scipioni Africano minori, et pater ejus Africano majori. — *aut* (forte *ut*) *per nocturnas visa species*, quae fingebat, exemplo Numae et Lycurgi, ut persuaderet multitudini, se et noctu et interdiu, et dormientem et vigilantem cum diis colloqui, et cuncta adgredi divino quodam spiritu adfla-

adflatum deorumque monitis ductum. v. Polyb. l. l. et de Numa sup. 1, 19. — *aut velut divinitus*, a numine aliquo, *mente monita*, animus et ipse monitus esset. *Monere* proprie dicuntur vates et dii, qui praesagiis, prodigiis, somniis, oraculis aliisve signis voluntatem suam ac futura significant eoque ad agendum impellunt, vel, quae facienda sint, docent. Cf. ad Sil. 4, 120. et Juvenal. 6, 550 *mente mota* conj. Bauer, miraturque, egregium id verbum et solenne enthusiasmo significando non in mentem venisse Gron. Venit quoque in mentem Periz. sed vulgatum h. l. aptissimum est. "Cur vero Livius hic addit *velut*, non item in priore membro? Qui dicit *pleraque per nocturnas visa species agebat*, significat, species illas vere oblatas fuisse. Sed hoc non magis credebat Livius, quam Scipionem multa *divinitus monita mente* egisse." Duker. — *sive et ipse capti q. s. animi* sc. esset; v. ad 3, 62, 5. nisi pro *et* cum Doer. leg. *esset*. — *sive ut imperia consiliaque adsequeretur*, obtineret: quod ad proximum, *consilia*, retulit; Bauer. *assequerentur* plerique MSS. et edd. ante Ald. *essequerentur* Put. unde Gron. recte, opinor, conj. *exsequerentur*, quod et probavit Duk. et recepit Drak. Id passive dictum, aut suppl. *homines*, de qua ellipsi v. ad 2, 18, 4. Drak. ad h. l. et 34, 56. Periz. ad Val. Max. 2, 2, 1. et ad Sanctii Min. 4, 4. — *sorte oraculi*, v. ad 1, 56, 5.

4. *ex quo* tempore *togam virilem sumeret*, v. ad 22, 57, 9. — *in Capitolium iret* cet. confidens in cella Jovis, quasi consultaturus cum eo de re publica et divina ibi monita divinamque mentem adcepturus. Cf. Gell. 7, 1. Victor de viris ill. c. 49. Ryck. de Capit. c. 13. Videtur imitatus esse exemplum Numae, congressus nocturnos cum dea Egeria similantis ejusque monita fingentis. Ceterum *aedes* Jovis innui videtur, quia *Capitolium* dixit. Obscure tamen dictum monet Duk. quia et aliorum deorum aedes in Capitolio fuerint.

5.

5. *Hic mos, per omnem vitam servatus* e III MSS. recepi pro vulg. *Hic mos, qui per o. v. servabatur.* Vox *qui* in nullo paene MS. exstat.

6. *stirpis eum divinae virum esse*, ex Jove, in *anguem* mutato, et Pomponia natum: quam divinae originis famam, quum tantus vir esset, consequebatur, et callidus firmabat exemplo *Alexandri M.* Cf. 38, 58. ad Sil. 4, 476. 13, 628 sq. Gell. 7, 1. Plin. 7, 9. 26, 43. Plut. vit. Alex. et Spanhem. de usu et pr. num. Diss. V. — *retulitque famam*, redintegravit. — *vanitate*, vana gloria originis divinae.

7. *interventuque hominum evolutam* e lecto Pomponiae, juxta quam absente patre cubare solebat. v. Gell. 7, 1. — *His miraculis numquam ab ipso elusa fides est*, eorum fides irrisa, (v. ad 1, 36, 4.) vel potius imminuta, (ludendo quasi et cavillando, aut dictis factisque) elevata, ut 28, 44 extr. ubi *eludere* est synon. τοῦ *elevare*, et τῷ *extollere* obponitur, forte et 40, 5, 4. Cf. ad 1, 36, 4. et Passerat. ad Prop. 4, 1, 139. *Hujus miraculi*, et *abnuentis* et *adfirmantis*, conj. Gron. — *admirationis humanae in eo juvene excesserant modum*, fecerant, ut vulgus eum non ut hominem, sed ut *divinae stirpis virum* admiraretur. Cf. not. 6.

8. *decem millia militum* (ita optimi MSS. non *peditum*) *et mille equites*, v. ad 22, 37, 1.

9. *ostiis Tiberinis*, Ostia, oppido, ad os Tiberis condito. Cf. 1, 33 extr. — *Tusci maris*, v. ad 5, 33, 3. — *Gallicum sinum*, partem maris mediterr. ad oram a Provincia (Provence) ad Cataloniam, hod. *Golfe de Lion.* — *Pyrenaei* montis *promontorium*, partem in mare procurrentem. *Pyrenes prom.* edd. ante Drak. poetice. v. ad Sil. 3, 415 sq.

10. *Emporiis, urbe Graeca: oriundi et ipsi a Phocaea sunt*, v. ad 3, 47, 1. et 21, 60, 1. Verba *et ipsi* suspecta mihi videntur. Forte exciderunt *ut Massilienses*, vel tota glossa fuit *et ipsi ut Massil.* Horum Massiliensium et mox mentio fit.

11. *Tarraconem pedibus profectus*, v. ad 22, 31, 4.
12. *Naves ibi subduci jussit*, v. ad 8, 26, 1. — *officii causa ab domo prosequutae*, v. ad 6, 34, 6. — *suspensis*, v. ad 2, 32, 5.

XX. 1. *tantis cladibus deinceps* (v. ad 1, 21, 8.) *icti*, adflicti, *provinciam obtinuissent*, v. ad 3, 36, 12. — *nihil minus, quam vereri*, h. e. nihil minus eum facere, quam ut vereretur, vel nihil minus eum vereri quam hoc; Gron. Ita optimi plurimique MSS. *nihil minus eum vereri, quam ne quis* alii. Cf. ad 2, 8, 9.

2. *Successit Neroni Silanus*, cf. ad 25, 41, 8.

3. *divinatio quaedam futuri eo majorem inferens metum* civibus sociisque, *quo minus ratio timoris reddi poterat oborti temere*, ex nulla adparente causa; Gron. Cf. ad 2, 45, 12. et Drak. ad h. l.

4. *In hiberna diversi* (v. ad 3, 60, 1.) *concesserant* Poenorum duces. Sed longe alia memorat hiberna Polyb. 10, 7. Cf. et Appian. Hisp. 19. et 24.

5. *Aestatis ejus extremo, qua capta* cet. pro vulg. *quo capta* edidi ex emend. Periz. qui bene monet, non omnia haec aestatis extremo potuisse esse acta, quum post captam Capuam Nero in Hispaniam sit missus et aliquamdiu ibi manserit ac res gesserit, et postea demum Scipio ac Silanus ei successerint; ut verisimile valde sit, principio aestatis captam esse Capuam. Firmatur idem principio cap. 21. et usu Liviano. Cf. 22, 19 pr. 27, 17. 28, 5. 9.

6. *Punica classis* Bomilcaris (cf. 23, 41. 24, 36. 25, 27.) *ex Sicilia* cet. cf. Heronis Poliorc. p. 321. vel Polyb. T. 5. p. 36. ibique Schweigh. — *ut* (ita ut) *arcis praesidium etiam sine invecto* frumento cet.

7. *annona haud multum laxaverat*, v. ad 2, 3, 2. et 2, 34, 13. *classis dimissa annonam* cet. conj. Gron.

XXI. 1. *a C. Calpurnio praetore* urbano, penes quem, absentibus coss., jus erat edicendi convo-
can-

candique ſenatum, (v. 22, 55. 38, 44. al. et ſup. ad c. 3. n. 4.) *ſenatus ei ad aedem Bellonae datus eſt*, v. ad 8, 5, 1. et 10, 23, 12. Senatus extra Vrbem in campo Martis, (v. ad 3, 63, 3.) aut in templo Apollinis (v. ad 3, 63, 5. 10, 19, 10. 34, 43. 37, 58. 39, 4.) vel Bellonae (v. ad 10, 19, 10. et Ind. voc. *Bellona*) dari ſolebat et legatis et imperatoribus, triumphum petentibus, qui ibi res a ſe geſtas exponebant et negato triumpho privati, inpetrato autem triumphantes Vrbem ingrediebantur et, donec eum egiſſent, imperium retinebant. Cf. ad c. 9. n. 7. et ad 3, 10, 2. Ad juſtum vero triumphum obtinendum plura requirebantur: α) auctoritas ſenatus, aut certe populi juſſum: etſi quidam neutrum curarunt. (v. 3, 63. 7, 17. 10, 36. 37. 28, 9.) β) ut quis dictator aut conſul aut praetor eſſet, nec ſine magiſtratu geſſiſſet res: (v. 28, 38, 4. 31, 20. 36, 39. 39, 29.) quod tamen ſenſim neglectum. (v. 39, 4. 5. 40, 34. Plut. Pomp. p. 621. Dio 37, 21. Cic. p. Sext. 61. p. Balbo 4. pro lege Manil. 21.) γ) ut dux et ſuis auſpiciis ſuaque in provincia res geſſiſſet. (v. 34, 10. et Val. Max. 2, 8, 1-7.) δ) ut pauci milites et ultra quinque millia hoſtium legitimorum et juſto hoſtilique bello, non civili, caeſa eſſent. (v. 10, 36. Valer. l. l. et Cic. p. Dejot. 5.) ε) ut auctum eſſet imperium Rom., non amiſſa tantum recuperata. (v. Valer. l. l.) ζ) ut provincia eſſet confecta, perdomita ac pacata, exercitusque inde deportatus, honoris meriti teſtis et particeps; nec utrumque ſucceſſori traditum. (vid. h. l. et 28, 9, 7. 31, 48. inpr. 39, 29. quibus quidem contraria exempla 31, 49. 33, 43. 34, 10. 17. 39, 38. 42. laudavit Duk. ſed ſimul monuit, potuiſſe locum gratiae datum eſſe, idque non obſcure a Livio ſignificari. Idem ad 31, 5, 7. adverſus Periz. anim. hiſt. c. 6. p. 229. oſtendit, prolationem finium non neceſſariam fuiſſe, quia multi triumphos, praecipue navales, egerunt, qui non niſi victis hoſtibus opibusve eorum frangendis imperium auxerant.

Haec tironum gratia monui, utque ita et hic et alii loci Liviani lucerent. Cf. Periz anim. hist. c. 6. — *questus leniter*, MS. Gaertn *leviter*; forte rectius. — *provincia confecta*, v. ad 2, 40, 9.

2. *quem tradere exercitum successori jussissent*, v. ad 25, 41, 8. *debellato*, bello confecto. — *medium visum* est, placuit senatui, quod quasi medium esset inter triumphum justum s. majorem et negatum, *ut ovans Vrbem iniret*, v. ad 1, 11, 2. et 3, 10, 3. et cf. simill. loc. 39, 29.

3. *ut M. Marcello, quo die Vrbem ovans iniret, imperium esset;* v. ad c. 9. n. 7. et cf 45, 35. ubi tamen de triumphante agitur, non ut h. l. de ovante, et quidem absente exercitu.

4. *in monte Albano triumphavit* sine auctoritate senatus populive jussu; quod primus fecit C. Papirius Maso a. V. 521. et post eum alii. cf. 33, 23. et 42, 21. Idem primus habuit talem triumphum, cujus vera indoles parum nota est. v. Plin. 15, 29. s. 38. Valer. Max. 3, 6, 5. Zonar. 8, 18. Plut. Marcell. p. 310.

5. *Cum simulacro captarum Syracus.* v. ad 5, 30, 4.

6. *non minimum fuit spectaculum* (doctius, quam *fuere*, quod Aldus substituit) *Sosis Syracus* cet. cf. Periz. anim. hist. c. 8. p. 341. qui Livium duplicis arguit negligentiae, quod innuat, Romanos Soside duce nocturno Syracusas primum introiisse, cujus tamen rei libro praec. non meminerit, quodque tradat Nasum, et 25, 30. Achradinam a Merico Romanis traditam, Nasumque a Marcello vi captam esse.

7. *Belligeni, per quem inlectus ad t. Mericus*, v. 25, 30. — *Punica classis*, v. ad c. 20. n. 6. — *Murgantinae terrae*, v. ad 24, 27, 2. Sed leg. *Murgantini* et del. vox inportuna *terrae*, quam quidam MSS ignorant; Gron. In MSS. vero plerisque legitur *ad eos Murgeniae terrae sequutae.* Hinc Jac. Gron. conj. *Ad eos Murgenia* (s. *Murgentia*) *et Enna* s. *Henna:* (sc. defecere, quod e seqq. intell., de quo

quo v. ad 21, 43, 4.) *sequutae defectionem* cet. Idem monet verbis *sequutae defectionem* denotari unam defectionem communi consilio eodem tempore factam, ut 32, 30 extr. *oppida, quae defectionem sequuta erant*, id. qd. Insubrium oppida, quae defecerant. Quae refutare conatur Fabrett. in Apologem. p. 19. — *Hybla*, v. ad Sil. 14, 26. — *Macella*, ut et Schera, inter Hypsam et Crimissum flumina. Cf. Polyb. 1, 24. Dio T. I. p. 43. ed. Reim. et Cluver. Sicil. 2, 12.

8. *in ditionem redegit*; alii *deditionem*. v. ad 8, 20, 7.

XXII. 1. *quum comitia consulibus rogandis haberet*, (v. ad 3, 35, 1. et 4, 58, 10.) *praerogativa Veturia juniorum* consules *declaravit* cet. v. ad 3, 51, 3. 7, 26, 8. et 24, 7, 9. — *petitque, ut pauca sua verba audiret*, forte *petiitque*: (cf. not. 4.) sed saepius post praesens historicum ponitur inperf. conjunctivi; Doer. — *revocari*, v. ad 10, 13, 9.

2. *oculorum valetudinem excusavit*, v. ad 6, 22, 3.

3. *Proinde, si videretur* ipsi, Fulvio consuli — *et meminisset*: immo *et meminisse* sc. Veturiam, Jac. Gron. Id probant Duk. et Drak. sed nec vulgatum damnant, et tam *meminisset*, quam *redire* ad centuriam referunt et ad *juberet*, ut Livius constructionem ejus variaverit, quemadmodum 7, 35. 10, 43. 24, 10. 25, 15. 29, 14. 32, 11. 42, 39. — *tumultu hostili, quo adsederint* sc. hostes. v. ad 5, 49, 5. *afferint* vel *ufferint* c. Pal. unde Crev. conj. *sonuerint*, et Doer. *concusserint* vel *concussa sint prope*, fere, *moenia R.*

4. *petit a consule*, plures MSS. *petiit*. Cf. n. 1. — *Veturiam seniorum*, cf. not. 1. et ad 3, 51, 3.

5. *datum secreto in ovili* cet. v. ad 10, 13, 9.

6. *Q. Fabio et M. Marcello et — Laevinum* cet. pro vulg. *et Laevino, qui gessisset*. — *absentes consules dixerunt*, v. ad 4, 42, 1. Marcellus in Vrbe erat.

7. *auctoritatem praerogativae omnes centuriae sequutae*, v. ad 3, 51, 3. — *Eludant nunc antiqua mirantes*, h. e. eant nunc homines parum docti et ignorantiam rerum morumque veterum contemnendis iisdem praesentibusque praeferendis velantes, et *eludant*, rideant illos, (v. ad 1, 36, 4.) qui antiqua mirantur et praeferunt, ut haud dubie optimus et doctissimus quisque; Gron. An leg. *eludantur?* — *equidem*, v. ad 5, 51, 3.

8. *si aliqua sit sapientium civitas, quam docti fingunt magis, quam norunt*, ut Plato in libris de re publica. — *parentum quoque hoc saeculo* cet. v. ad 3, 20, 6.

XXIII. 1. *T. Otacilium*, quem cum *T. Manlio* consulem declaraverat Veturia juniorum v. cap. 22 pr. — *interpellatus ordo comitiorum* a T. Manlio, qui redire in suffragium jusserat Veturiam. — *referente Calpurnio praetore* de ludis his ad senatum, *eo anno ut fierent.*

2. *Victorias, quae in ante fixis erant*, parvas earum statuas, ornatus causa positas in *antefixis*, inter antefixa, *quae ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio;* Fest. Cf. ad 34, 4, 7. et Duker. ad h. l. qui monet, *ante fixa* non fuisse fastigia, ακρωτήρια templorum, quod Salmas. ad Spartiani Pesc. Nigr. cap. ult. statuere videatur, sed inferiora culmine, quoniam Victoria de culmine decussa in antefixa sit delata. — *in foro Subertano* omnes paene MSS. et edd. ante Mogunt. ut ap. Plin. 3, 5. s. 8. ubi Hard. monet, designari oppidum Suberetum; hod. Sovretto, haud procul Soana et Flore fl. situm dictumque a *subere*, quo circumjectus ager abundet. *Sudertano* alii, et Sudernum memorat Ptol. 3, 1.

3. *sanguinis rivos per diem* cet. v. ad 1, 31, 1.

4. *Ea prodigia h. m. s. procurata*, v. ad 1, 20, 11. — *obsecratio*, v. ad 3, 63, 2. — *novemdiale sacrum*, v. ad 1, 31, 3.

5.

5. *quia exacto anno mortuus* cet. utrum in ea re religio aliqua fuerit, an id ob aliam caufam fieri non foleret, nusquam inveni; Duk. Immo nominatio fucceffloris *non eft facta* hoc anno, *quia exacto* cet. Hinc dilata: nec mirum. — *quod exta perperam*, non rite, *dederat* fc. Jovi, cui Idibus cujusvis menfis et V. Cal. Jul. facrificare folebat. — *flaminio abiit:* decreto pontificum, qui ceremoniarum facrorumque judices ac vindices erant; aut pontificis max. decreto, cui omnia facra fubjecerat Numa, (v. 1, 20.) cuique parere facerdotes a populo coactos fuiffe, aliquot locis narrat Livius; Duk. Cf. Gruch. de vet. jur. pont. 2, 11. Serv. ad Virg. Ge. 2, 194. Intpp. Val. Max. 1, 1, 4.

XXIV. 1. *tentatis prius principum animis*, v. ad 9, 35, 1. — *claffe expedita*, v. ad 1, 14, 4. et 5, 16, 2.

2. *Vbi quum Syracufas Capuamque captas* effe (*captam* MS. Put. et inde Drak.) *oftentaffet*, memoraffet, docuiffet, (ut paffim *oftentare* et *oftendere:* cf. ad 25, 17, 1.) fimulque jactaffet, *in fidem rerum f.*, ut iis fidem faceret. v. ad 21, 13, 2. Sic 38, 51 pr. *vetera luxuriae crimina ad fidem praefentium criminum referre.*

3. *morem Romanis colendi focios* cet. v. ad 22, 13, 9. — *alios in ea fortuna haberent*, tam leniter tractarent, aliorum conditionem eam effe vellent juberentve. — *Aetolos eo in majore futuros honore* fc. ait. Hoc verbum intelligit Doer. et majorem interpunct. poft *mallent* delendam putat, ut haec fit periodi praec. apodofis, quam tamen alii verbis, orationi huic proxime fubjectis, contineri putant, ut paffim apud Livium. Cf. ad 5, 24, 6. et inf. ad 26, 32, 1.

4. *Macedoniam infeftam habeant*, v. ad 1, 7, 7. — *a corpore fuo diremtos*, ut *corpus civitatis* c. 16. cf. ad 1, 17, 2.

5. *restituturum se in antiquam* (*antiqui* 32, 33, 8.) *formulam juris ac ditionis eorum*, quod una voce cap. extr. *contribuere* et Gr. *προςνέμειν* dicitur; Valef. *Formula juris*, *imperii*, *fociorum* 32, 33. 33, 38 pr. 38, 9. 43, 6. 44, 16. pro fimpl. *jus*, *imperium*, *focii*, et *formula* pro ditione 39, 26. Similiter *in formam* et *formulam provinciae redigere*. Quae omnia refpiciunt ad *formulam* quamdam normamque, ad quam redigenda funt et conftituenda.

6. *Scopas* et *Dorimachus*, praetores Aetolorum, de quibus v. Polyb. 4, 3-12. 16. 27. 57-67. 77. 5, 3-16. 9, 42. 13, 1. 2. 16, 39. 18, 36 fq. *Dorymachus* ex emend. Dukeri edidit Drak. quia fimiliter dicatur *Doryphorus* Suet. Ner. 29. *Dorylaus* Cic. p. Dejot. 15. et *Dorylas* Ovid. Met. 5, 129. Sed in Polybii codd. femel tantum 18, 37. *Δορύμαχος* legitur, in reliquis locis rectius *Δορίμαχος*, quoniam vocc. *δορίμαχος*, *δοριάλωτος*, *δορίληπτος*, *δορίκτητος* ex tertio cafu *δορὶ* compofita funt: quod jam monuit Schweigh. ad Appian. T. 3, p. 159. — *minore verecundia et majore cum fide*, quam fecerant Romani, qui verecundius fe laudarant, et tamen minus credebantur, utpote qui in re fua teftimonium dabant; Drak. *minore cum facundia*, *at majore cum fide* emend. Doer. quia Laevinus non fine *oftentatione* loquutus fit. Sed Aetolorum verecundia *minor* effe potuit in laudando.

7. *confcriptae conditiones* cet. cf. Polyb. 9, 30. 39. 10, 41. 11, 6. 18, 21. — *Pleuratus et Scerdilaedus*, v. ad 22, 33, 3. *Attalus* rex *Afiae*, proprie fic Romanis dictae, tractus litoralis a Pergamo in Myfia ad Cariam. Cf. Spanhem. de ufu et pr. NN. Diff. 8. p. 511. et 9. p. 620 ubi et ftemma Attalorum.

8. *Corcyrae tenus* MSS. *Corcyra t.* edd. ante Gron. *Corcyra* ipfa ex eo tempore praefectum Rom. habuiffe et claffes Rom. recepiffe videtur. Cf. Ind. et ad 38, 11, 4.

9. *ratam eorum pacem*, immo *r. fore p.*, Mur.

10.

10. *Si Philippus arma ab Romanis abstinuisset*, v. ad 2, 22, 3. — *Haec convenerunt*, v. ad 1, 3, 4.

11. *et Laevinus Zacynthum — eam vi cepit*, v. ad 1, 19, 1.

12. *Oeniadas Nasumque*, (Dor. pro Νῆσον) *Acarnanum* urbes *c. A. c.* cf. Polyb. 9, 33. 39. Oeniadae postea Acarnanibus restitutae. v, 38, 11 extr. et Polyb. 22, 15. — *Aetolis contribuit*, cf. not. 5.

XXV. 1. *primo vere*, v. ad 1, 6, 1.

2. *alterno metu quietas* plerique MSS. h. e. mutuo metu, Macedonum ab Illyriis et horum ab illis. Cf. ad 23, 26, 6. et Tac. Hist. 3, 5 extr. *alieno metu* edd. ante Gron. *altergo m.* Put. unde *ab tergo* conj. Salmas. et Ruben.

3. *Oricinorum atque Apolloniatium*, v. ad 24, 40, 1. 2.

4. *Vastatis proximis Illyrici* sc. locis, terris, agris. *Illyriis* et *Illyricis* al. — *Pelagoniam*, v. 45, 29. 30. Mox *inde Dardanorum urbem Sintiam, in Macedoniam* (ita plerique MSS. et edd. ante Mogunt.) *transitum D. f.* non male conj Ruben. Σιντία πόλις Μακεδονίας πρὸς τῇ Θράκῃ Steph. Sed pro Sintia forte aliam urbem memoravit Livius, ad fines Dardaniae Macedoniaeque sitam. Ceterum *Dardani* gens Moesiae (hod. Serviae) proxima infestissimaque Macedoniae, quam saepius invasere. v. Ind. et Polyb. 4, 66. 5, 97. 28, 8. — *Lyncus* caput Lyncestidis, in parte septemtr. Macedoniae, in qua et *Pelagonia* fuit. Cf. 31, 33. 45, 29 30. — *Bottiaea*, Βοττιαία, s. Bottiaeis, Βοττιαῒς, et Βοττία ap. Polyb. 5, 97, 4. et Etymol. M. (ubi et Βόττιοι et Βοττιαῖοι ἔθνος Μακεδονικόν, unde forsan *Bottiorum* leg. pro *Vettiorum* 45, 30, 3) parva regio Macedoniae ad sinum Thermaicum inter Axii et Lydiae ostia ab occidente Axii fl., ubi is in mare exit, proxima Pieriae, ut haec *Thessaliae*, eaque *Aetoliae*. Cf. Noris. diss. 3. de Epoch. Syro-Mac. c. 2. Τὸ *et* ante *Bottiaeam*

 nescio

nescio cur deleverit Drak. Forte operis tribuendum. Malim vero h. l. *Lyncestidem* scribere pro *Lyncum*.

5. *in Thraciam exercitum ac*, et quidem, *Maedos duxit:* (v. ad 2, 42, 7.) nam Maedi in *Maedica*, regione Thraciae, sub Pangaeo monte sita et proxima Macedoniae. *Phragandae* gens Thraciae propinqua, sed obscura: vel potius oppidum Maedicae, ut *Jamphorina*, ejus *caput*.

6. *Adversus quos* (sc. Aetolos) edd. ante Drak. qui e plerisque MSS. dedit *quod* sc. bellum. Sed *adversus bellum instruere bellum* minus bene dicitur. — *Acarnanum gens* et candidissima honestissimaque Graecarum, et constantissima amantissimaque libertatis. v. Polyb. 4, 30. 9, 40. 16, 32. *Aetoli* contra gens avara, inquieta, superba, ingrata, avida praedae, socios non minus quam hostes spolians, inproba, et belli et pacis jura ignorans, et adsueta ex rapto vivere ferinamque quamdam agere vitam. v. 27, 30. 31, 28. 32, 34. 33, 11. 44. 36, 17. 38, 9. 43, 22. Polyb. 2, 3. 43. 45. 46. 4, 3. 16. 67. 79. 9, 38. 17, 5. 18, 17. — *ab quindecim ad sexaginta annos:* aetas urgente necessitate et publico discrimine armata, non legitima aetas militaris apud Acarnanas; Duk. Cf. Lips. Mil. Rom. 1, 2. et 4.

7. *adhiberentque humatis titulum*, inscriptionem sepulcri, epitaphium. Forte leg. *adscriberentque*, Gron.

8. *quod in manibus erat, bellum*, v. ad 5, 20, 1.

9. *prospero alio successu rerum*, quum hic prosper esset, rebus aliis prospere succedentibus. — *ultra Dium* MSS. *u. Clinen* edd. ante Gron. *Dium* opp. Macedoniae, ad Haliacmon fl., sub Olympo, in finibus Pieriae et ora maris. v. 44, 7. 9. Polyb. 4, 62. 5, 9. Plin. 4, 10.

XXVI. 1. *superato Leucata* (hod. Capo Ducato) *promontorio* Leucadis s. Leucadiae, (h. St. Maura) quae olim paeninsula erat, Acarnaniae cohaerens, et dein-

deinde insula est facta, (sed jam dudum ante illa tempora, quae 33, 17. significantur) perfosso isthmo, qui inde Διόρυκτος dictus, et in quo sita *Leucas* urbs, caput Acarnaniae, olim Neritum (ut insula Neritis) adpellatum et nunc Leucada. *Leucata* Put. et alii MSS. *Leucate* edd. ante Drak. Dicebatur *Λευκάτας* f. *Λευκάτης*, *Λευκάτα* et *Λευκάτη*. Cf. 33, 17. ad Sil. 15, 302. Hard. ad Plin. 4, 1, 2. Casaub. ad Strab. 10. p. 451 sq. Duker. ad Thucyd. 4, 8. Schweigh. ad Polyb. 5, 5, 12. Drak. ad h. l. et ad 44, 1. ubi dicitur *superato* sc. promontorio *Leucata*. — *Naupactus* extremum Locridis et postea Aetolorum opp. cum portu ad *sinum Corinthiacum*, hod. Lepanto. — *Anticyra*, Ἀντίκυρα, Ἀντικύῤῥα et rectius Ἀντίκιῤῥα, (adversa Cyrrhae f. Cirrhae f. Cirrae) nomen duarum urbium maritimarum hellebori proventu nobilium, in Phocide ad sinum Crissaeum vel Corinthiacum, et in Phthiotide, parte Thessaliae, ad Maliacum sinum et montem Oetam. *Sita Anticyra est in Locride:* forte leg. *in Phocide*, ut 32, 18. vel *a Locride.* Sed et Strabo lib. 9. p. 299. dicit Ἀντίκιῤῥαν in regione Oetaea esse *ὁμώνυμον τῇ ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἑσπερίοις*. Incertos ad maris oram fuisse limites Locrorum et Phocensium, et illos ultra modum prorogatos, ob temporum diversitatem vel permistionem turbatorum finium, monet Cellar. Geogr. ant. 2, 13.

2. *recepta urbs Aetolis traditur, praeda ex pacto Romanis cessit*, cf. cap. 24. et Polyb. 9, 39.

3. *obtrectatorum suorum*, M. Cornelii (v. not. 4.) et aliorum. — *dicendi de consule*, accusandi Marcellum, qui nunc consul et praesens esset, absente collega. — *eis daturus senatum f* v. ad 8, 5, 1.

4. *Delectum prope a M. Cornelio per totam Siciliam habitum*, h. e. numerum adcusatorum ab eo submissum, ut prope per totam Siciliam delectum eorum habuisse videatur, tamquam militum; Duk. Errat Pigh. in Ann. ad a. 542.

5. *justitium omnium rerum*, v. ad 3, 3, 2.

6. *respirare civitatem forent passuri*, v. ad 6, 42, 7.

XXVII. 1. *pridie Quinquatrus*, v. ad Juvenal. 10, 115. et ad Tac. Ann. 14, 12, 1. — *septem tabernae* cet. v. ad 3, 27, 3. et cf. Nardin. Rom. vet. 5, 8. Supersunt tamen de his quaedam satis obscura et incerta, v. c. quae et quorum hae *septem tabernae* fuerint, quando *argentariae*, quae deinde *novae* adpellatae sunt, ita dici coeperint, cur Livius 27, 11. pro argentariis *macellum* dicat, et alia; Duk.

2. *neque enim tum basilicae erant*, porticus ampliores et magnificae circa fora, theatra ac templa. v. ad Tac. Ann. 3, 72, 1. Livius h. l. innuit, suo tempore in ordine post tabernas fuisse basilicas, ubi olim privata aedificia; Glar. — *Lautumiae* tum lapicidinae, ad quas noxii solebant damnari, (v. Plaut. Capt. 3, 5, 65. et Poen. 4, 2, 5.) tum carceres lapidei vel e lapidibus excisi, qualis fuit celeberrimus Syracusanus. Cf. Ind., Cic. Verr. 1, 5. 5, 27. (ad quae loca v. Intpp.) Festus v. *Latumiae* et Dorvill. iter Sicul. T. 1. p. 181. Vox est Gr. λατομία et λαοτομία, et quibusdam *latomia* et *latumia* scribitur, sed rectius *lautumia*, judice Gron. ad Liv. 37, 3. quia in Livio, Plauto, Cicerone et Digestis optimi id habeant libri, eorumque auctoritas maxime confirmetur joco Sabini ap. M. Senec. controv. 9, 4 extr. ubi ita legit: *Ne, inquit, quemquam vestrum nomen ipsum*, quasi aliquid *lauti* et parum squaloris praeferens. *Lautumiae inde, quod minime lauta res est.* — *Forum piscatorium* in XI regione Vrbis ad Argiletum. — *Atrium regium* ad *aedem Vestae* et latus occident. fori Romani, in VIII reg. Vrbis, quod Numae (alii putant Tarquinii Superbi) *regis* olim domicilium fuerat. cf. 27, 11. et Ovid. Fast. 5, 263 sq. *regiae* conj. Gron.

3. *in publicum redemti*, v. ad 2, 9, 4.

4. *pro concione* populi, ut 7, 10. 45, 2. Tac. A. 1, 44. Sic et al. *in concione*; et simil. *pro tribunali* 26, 38, 6. 27, 19, 6. 45, 26, 6. *pro muris*, *pro rostris*, *pro litore* cet. pro *in tribunali* cet. Cf. ad 1, 47, 9. 24, 22, 1. ad Tac. Ann. 2, 81, 2. — *edixit*, v. ad 21, 63, 1.

5. *Mannus ei nomen erat*, forte leg. *Manius ei*, vel cum Gron. *Manio nomen erat*. Id enim nomen servile fuit. v. Intpp. Cat. R. R. 141. al. 142. De *Calaviis* v. Ind. Mox verba *quorum parentes* — *erant* parenthesi forte includenda et Livio tribuenda sunt, non servo; aut *essent* leg. pro *erant*. — *vulgoque*, v. ad 5, 8, 1.

6. *Comprehensi ipsi familiaeque eorum*, v. ad 3, 19, 13. — *elevabatur index indiciumque*, v. ad 3, 21, 5.

7. *negare nullam esse*, v. ad 2, 45, 7. An leg. *ullam?* — *eo animo*, tam infesto *esse* eos.

8. *quia*, *si qui evasissent aliqua*, (v. ad 3, 70, 2.) *vagari* pro *vagentur* vel *eos vagari constet*. Ita *quum* jungitur infinitivo, v. ad 1, 35, 1. 2, 27 pr.

9. *Vestae aedem petitam* (cf. ad cap. 7. n. 2.) *et aeternos ignes et conditum* cet. v. ad 1, 20, 3.

10. *simul Siculis* — *Romam praeivit*: ita e MSS. locum restituit Gron. Obss. 4, 16. et intell. *Aetolorum* legatos, Romam missos, ut foedus cum Laevino initum senatus probaret, ibique diutius retentos. v. cap. 24. — *adducens in Vrbem adcusatores*, Campanos et Siculos, *bello victos a viris clarissimarum urbium*, Capuae et Syracusarum, *excidio celeberrimis*, Q. Fulvio Flacco et Marcello.

11. *De re publica* — *ad senatum retulere*, v. ad 21, 6, 4.

XXVIII. 1. *quo statu Macedonia* cet. v. ad 3, 68, 1.

2. *Exercitus eis duo decreti* — *urbanae duae* aliae — in *Galliam* ut *mitterentur* sc. decretum est. Cf. 40,

40, 44. et ad Tac. Ann. 1, 15, 4. *qui in Etruria* cet. ex emend. Periz. pro vulg. *quae in E. G. essent (eae q. erant) legiones.* — *Legiones urbanae* ad tutelam Vrbis scribi, ac deinde fere altero anno, interdum etiam eodem, si ita res posceret, adversus hostem duci solebant; Duk. conl. 23, 14. 25. 31. 24, 11. 44. 25, 3. 26. 28. 27, 7. 8. 22. 24. 35. 36. 29, 13. 33, 43. — *prorogato in annum imperio* cet. v. ad 27, 22, 2.

3. *dimissis, qui plurima stipendia haberent*, v. ad 3, 57, 5. — *praeter socios navales*, v. ad 9, 38, 1.

4. *L. Cincio praetori ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati*, v. ad 3, 36, 12. 23, 25, 5 et 25, 41, 8. Dukeri nota est: "Non memorat hic sortem duorum aliorum praetorum. Sed L. Manlium praetorem urbanum fuisse dicit 27, 4. C. Laetorium Galliam obtinuisse 27, 7. Hunc tamen eam non sortitum fuisse, ex SCto de Gallia, paullo ante relato, facile colligitur. Nam hoc factum est post adventum Laevini cos. e Graecia, quum praetores magistratum jam inivissent. Relinquitur ergo, ut primum juris dictionem peregrinam habuerit, et, quum deinde a consule ex SCto in Galliam missus fuisset, collega ejus, praetor urbanus, utramque juris dictionem, ut mos erat, exercuerit."

5. *ne quem militem facerent* sc. ex iis, s. eorum, *qui fuissent*: nisi recte quidam edidere *fuisset*.

XXIX. 1. *ita exanimavit Siculos*, anxit, conturbavit ita, ut mentis amplius compotes non essent. Sic *exanimare*, *enecare*, *occidere*. ἀποκτείνειν, ἀποκναίειν. Cf. Mitscherl. ad Hor. Od. 2, 17, 1. — *oculos hominum converterent*, v. ad 22, 51, 3. — *converterent* MS. Put. et alii.

2. *sermones praebuerint*, ut 34, 54, 3. et *sermonem dare* ap. Cic. ad Div. 9, 3. h. e. occasionem sermonis, materiam sermonibus, colloquiis. Cf. ad 44, 17, 1. et 44, 34, 2.

3.

3. *Circumibant senatum cum veste sordida*, v. ad 2, 54, 5. Mox *suam quemque patriam* leg cum Gron.
4. *aut mergi freto*, v. ad 30, 28, 6. — *dedi noxae inimico*, tradi ejus imperio potestatique nocendi, poenae et vindictae. Cf. ad 10, 19, 2. - *domos* (al. *per domos* minus eleganter, judice Gron.) *primum nobilium circumlatae celebrataeque sermonibus*, v. ad 1, 4, 13.
5. *Marcellus dicebat, si jam* aures senatus praebuisset Siculorum querelis, se aliter forsitan de permutandis provinciis sensurum esse: *nunc vero*, *ne quis Siculos*, *quo minus* illi de magistratu, *in cujus potestate mox futuri sint*, *libere querantur*, *timore* inpediri *dicere posset*, se, si idem collegae placeat, sponte *provinciam mutare paratum esse*: sed se *deprecari senatus praejudicium*, h. e. se postulare, ne senatus in re, quae a suo ipsius tantummodo pendere debeat arbitrio, ante judicet sive judicium praemittat; Doer. — *deprecari* se *senatus praejudicium*, ut decretum interponatur senatus, ut id faciat SCto jussus, id sibi grave idque deprecari; Gron. Cf. ad 3, 40, 10. — *extra sortem* cet. v. ad 3, 2, 1.
6. *ex quo primus adversae pugnae*, victi Hannibalis, *gloriam ceperat — caderet*, v. 23, 16. et 27, 27.

XXX. 1. *in gratiam publicam avertentes*, *Hieronymum — invisos fuisse sibi*, ponentes id in loco publici beneficii, a Siculis in Romanos conlati, vel haec memorantes eum in finem et ita interpretantes, ut adpareret, nationem suam bene meritam esse de Romanis, eaque eo spectasse, ut ab his gratiam iniret. *vertentes* malebat Gron. Sed similiter *avertere* pro vulg. *vertere* et synon. passim dicitur, v. c. 22, 19. 31, 11. 36, 7. 40, 42. Cf. ad 3, 63, 1. "Avertentes, i. e. detorquentes, significantius est;" Doer.
2. *LXX nobilissimorum juvenum* cet. v. 25, 23.
3. *tecta exhaustae urbis*, v. ad 10, 44, 1. — *Bona quoque multis ademta*, aedes, agros, (cf. cap. 21.) sive,

five, ut mox vocat, *nudum solum*, *reliquias direptae fortunae;* (fortunarum, bonorum) ita ut ne quidem alere se ac suos his possint, quod ceteroquin faciendi spes fuisset, nisi ea quoque Marcellus in publicum redegisset; Drak. *Multis* adeo *ademta bona*, agros et possessiones, *ita ut ne nudo quidem solo*, in vacuis et exhaustis aedibus, quae solae sibi ex direptis fortunis relictae sint, sese ac suos agrorum fructibus alere possent; Doer.

4. *quae compareant cognoscique possint*, *restitui dominis*, v. ad 3, 10, 1. et 6, 1, 6. — *excedere ex templo*, curia. Cf. cap. 31 pr. et ad 1, 6, 6. Mox in omnibus quidem edd. non male *immo* vel ante, vel auctore Rhen. post *maneant* legitur; sed in nullo MS. praeter Rhen. *Maneant imo, ait Marcellus* bene conj. Jac. Gron.

XXXI. 1. *imperiique hujus*, mei, consularis. — *adcusantibus Graecis*, v. ad 25, 29, 4. *Graeca* autem et *Graecula* contemtim dicuntur Romanis. Cf. ad 8, 22, 7. 9, 18, 6. 28, 43, 9. 42, 47, 2. Sil. 3, 178. 12, 41. Juvenal. 3, 61 sq. Mox post *sed non* omissum *tam*. v. ad 2, 56, 8.

2. *nihil interest*, v. ad 8, 39, 3. Mox post *desciverunt* MS. Put. et alii addunt *portas;* unde Gron. conj. *desciverunt ad Poenos* vel *aperte*, et Ruben. *ad portas* vel *in portu legatos* cet. ex 24, 33. — *exercituque C. tutati sunt* passive *exercitumque* edd. ante Gron. — *quum fecerint* sc. hostilia.

3. *Tradentes urbem principes — potiores habui*, id a legatis ei objectum erat et mox refellitur. — *extremi Syracusanorum*, humillimi, infimo loco nati.

4. *qui navatam operam — velit*, immo *vellet;* Gron.

5. *Carthaginienses victosque*, v. ad 2, 42, 7. *victos se* vel *sese* quidam MSS. *victos secum* conj. Gron. *victos* simpl. dedit Doer. ex Colbert. 2.

6.

6. *Ea vos ut rata habeatis — mea fides exsoluta est*, v. ad 3, 19, 1. — *ad rem publicam* ejusque salutem *pertinet*, valet, magnam vim habet, ut 39, 28.

7. *templo excedemus*, v. ad c. 30. n. 4.

XXXII. 1. *de sententiis certatum*, quod adtinet sententias; Doer. Tò *de* delendum; Gron. Mox infinitivi *recipi*, *capi* cet. pro: *recipiendam fuisse*, *capiendam* cet. Livius, verborum praecc. inmemor, nunc scribit *recipi*, *capi* cet. quasi ante pro *bellum gerendum fuisse* scripserit *bellum geri debuisse* vel *oportuisse*; Crev. Ita et 27, 20, 3. ad infinitivos *repleri*, *trajicere*, *conferere* cet. intelligendum est *debere* ex praec. *eundum fuisse*. Ceterum apodosis sequitur demum interjectam Patrum sententiam: *mitius tamen decreverunt Patres* cet. Cf ad 26, 24, 3.

2. *quo ore aut Syracusas — ostendi posse*, qua inpudentia et audacia, ut ap. Terent. Phorm. 5, 7, 24. et al. Ita et *frons* ac *vultus*, nostrumque *Stirne*.

3. *in reliquum* tempus, (v. ad 23, 20, 4.) vel quod reliquum esset, ceterum. — *quod sine jactura reip. fieri posset*; ita Put. et alii MSS. *quoad* edd. ante Gron. qui docet, *quod* saepe pro *quoad* dici. Cf. 44, 17. Cic. Leg. 2, 9, 22. ad Div. 1, 1. al.

4. *in fidem clientelamque* cet. v. ad 25, 29, 5.

XXXIII. 1. *Campanis senatus datus*, v. ad 8, 5, 1. — *meritas poenas negare p.* hoc non uno modo suppleri potest: sed forte leg. *meritos* sc. se; Duk. — *tot veneno absumtis, tot securi p. s.*, v. cap 14. 15.

2. *ut quidquam de se gravius* (mortem voluntariam) *consulerent*, statuerent; (ut 30, 43. 45, 8. al.) exemplo Virrii et XXVII senatorum. v. cap. 13. 14.

3. *adfinitatibus plerosque* cet. cf. ad 8, 14, 9.

4. *Submotis deinde e templo*, v. ad c. 26. n. 4.

5. *mortuus enim post captam* Capuam *Claudius consul*, propr. *proconsul*. Cf. cap. 1. 16. mox not. 6. et ad 28, 39, 1.

6. *M. Atilium* et *C. Fulvium fratrem* Q. Fulvii *Flacci*, *legatos ejus*, Q. Fulvii. Quidam MSS. ignorant *ejus* et *fratris* habent; unde Gron. emend. *M. Atilium*, *C. Fulvium fratris Flacci legatos*, ut τὸ *fratris* respiciat solum Fulvium, quasi dictum esset *hunc fratris Flacci*. In plerisque MSS *fratres Flacci*, non inprob. Crev. qui nihil vetare putabat, M. Atilium fratrem esse Flacci, etsi diverso nomine sit, sive ex eadem tantum matre ortus, sive per adoptionem in Atiliorum gentem adscitus fuerit. Mox τὸ *item* forte delendum et ex ultima syll. vocis praec. ortum. — *in consilio arbitror me fuisse consulibus*, propr. proconsulibus, Fulvio et Claudio. Cf. not. 5. Post *capta* maximam distinct. ponere malebat Duk. Idem quaerit: cur *arbitrari* se dicit, quod haud dubie pro certo sciebat? Forte leg. *recordor me adfuisse c.*

7. *compertum est* sc. bene meritas esse de rep.

8. *quorum culpa eminebat;* f. *emineret.*

9. *idque in Satricanis factum est*, (v. ad 30, 12, 3.) *quum defecissent*, v. 9, 12. et 16. ubi tamen rogationis Antistianae et SCti nulla fit mentio. — *sciretque plebs* antique pro *sciсeretque;* Doer. Ita potius legendum putabat Gron. — *cum tribunis pl. agendum esse*, v. ad c. 2. n 4. — *Sabatini*, v. ad 24, 14, 2. Formularum veterum oratio horrida solet esse et parum inter se nexa; Crev.

10. *Quod senatus juratus* (nam in gravioribus rebus senatus nonnumquam jurabat, se censiturum, quod e fide sua et rep. esse videretur; cf. 30, 40. 42, 21. et ad Tac. Ann. 4, 21, 7. Casaub. ad Suet. Aug. 35.) et quidem *maxima pars censeat* eorum, *qui adsident* ad hanc rem consultandam. *juratus* active dictum. Cf. ad 1, 32, 13. et 32, 6, 1. *adsidetis* edidere Sigon. Gron. Drak. sed parum apte; et in omnibus fere MSS. primisque edd. exstat *adsidens:* unde *adsident* reposui. Ipsum *adsidens* recte et antique dictum esse pro *maxima* pars ex eo, qui *adsidens* est, h. e.

h. e. adsidet, Doer. qui conf. ad Catull. 63, 57. 64, 308. Sed ita potius leg. *maxima pars* eorum, *qui adsidentes* sc. sunt. *adsederint* vel *adsidebunt* conj. Gron. qui bene monet, verba *maxima pars qui a.* per epexegesin adjecta esse τῷ *senatus*, ut ostenderetur, non intelligi omnes et singulos, neque certum requiri numerum. v. ad 2, 23, 9.

XXXIV. 1. *venire eas Romam* sc. senatus jussit seu jusserunt; ut mox *aliorum bona publicanda* cet. sc. censuerunt: quae verba bis infra adjiciuntur. — *publicanda*, v. ad 3, 31, 2. — *extra* (praeter) *filias, quae enupsissent*, ex paterna domo in mariti (peregrini, opinor, non Campani) transissent, adeoque pro simpl. *nupsissent*, quod etiam ante Sigon. vulgo legebatur. Cf. ad 4, 4, 4.

2. *Aliorum Campanorum summam etiam census distinxerunt* non bene capio: si significare voluit, senatum voluisse *publicari* bona eorum, quibus magnus census erat, non eorum, quibus exiguus, videtur scripturus fuisse *summa*, i. e. magnitudine; Duk. *Summa* est multitudo, turba, ut sensus sit: reliqui Campani, in quos singulos non decretum erat, secundum census puniti sunt, secundum census de iis statutum est; Ern. Inter omnem ceterorum Campanorum multitudinem discrimen etiam fecerunt habiti (?) census, ita ut secundum eos constitueretur, *publicanda nec ne bona essent;* Doer. — *omnia, quae solo continerentur*, aedes, agros, hortos aliaque, quae vulgo *inmobilia bona* dicuntur. — *extra quam, qui*, v. ad 22, 3, 8.

3. *Locus, ubi habitarent, trans Tiberim* cet. cf. ad 8, 14, 6. — *per bellum*, v. ad 2, 18, 1.

4. *pararent haberentve* scil. agrum aedificiumve.

5. *ad pontificum collegium rejecerunt*, v. ad 2, 22, 4.

XXXV. 1. *in publico esset*, v. ad 2, 9, 4. — *ut privati ex censu ordinibusque, ut antea* cet. cf. 23, 49. 24, 18.

2. *materia seditioni deesset*, v. ad 26, 40, 6. — *Secundum Siculos*, v. ad 1, 4, 1. — *servos agri cultores rem publicam abduxisse;* abductos in usum reip. jussu eorum, qui reip. praesint; Gron. — *nunc ad militiam parvo aere*, stipendio, *emendo* eos, *nunc remiges imperando*, dum jusserit, remiges dari, servos esse remiges.

3. *ad rem inspiciendam*, v. ad 3, 25, 4.

4. *paraturos* se *navales socios*, v. ad 9, 38, 1.

XXXVI. 1. *nec inpensa gravis est*, acerba inferiori plebive. — *pro virili parte*, v. ad Praef. n. 3.

2. *Itaque si volumus populum Rom. classes habere atque ornare*, (v. ad 9, 40, 12.) necesse est vel auctor sum, ut *nobismet ipsis primum imperemus* remiges, (ut c. 35.) vel injungamus inpensas, tributa, quae conferenda sunt. Interrogatio orationem reddit graviorem.

3. *in publicum conferamus* sc. usum, vel aerarium, (v. ad 2, 9, 4. et 39, 7, 2.) vel potius ex aedibus *ad triumviros mensarios deferamus*, ut mox dicitur, palam comportemus, ut 28, 36, 3. Cf. ad 2, 24, 6. — *ita ut annulos sibi quisque relinquant*, v. ad 1, 41, 1. — *filio bullam*, v. ad Juvenal. 5, 164. 165. — *et, quibus uxor filiaeve sunt, singulas uncias pondo auri relinquant*, cf. Gron. de pec. vet. 1, 6. qui *filiaeque* legit, ne haec adversentur legi Oppiae, triennio ante latae, de qua v. ad 34, 1, 2. et 3. Sed ne sic quidem omnis eximitur nobis scrupulus. Nam Laevinus non semiunciam auri, ut Oppius, sed in summis rerum angustiis minus auri relinquendum censuisse videtur uxori. — *qui curuli sella sederunt*, qui curulem gessere magistratum. — *argenti*, ex argento, *equi ornamenta*, phaleras. Forte leg. *ex argento* vel *argentea*. — *libram argenti tantum*, non simul argentea equorum ornamenta.

4.

4. *Ceterum* (reliquum) *omne aurum — ad triumviros menſarios*, v. ad 7, 21, 3. — *Ingredimini* hanc viam.

5. *publica prodendo* cet. v. ad 2, 43, 5. et 22, 10, 10.

6. *nec ſcribae referundo*, ad referendum in tabulas publicas. — *ſine coercitione magiſtratuum* (v. ad 4, 53, 2.) ex emend. Gron. pro vulg. *ſine cohortatione*.

XXXVII. 1. *Neque aliud magis* cet. hoc *magis* mox repetitur et expungendum eſt; Gron. Cf. ad 1, 3, 8.

2. *Transmarinae quoque res*, in Macedonia ac Graecia, *quadam vice penſatae*, ut 27, 40 pr. et 37, 1. *adverſa ſecundis penſata* cet. Jactatae, ut modo in deteriorem partem, modo in meliorem inclinaret pondus; Ern.) — *deſpondente*, v. ad 4, 13, 1.

3. *Carthaginienſes quoque amiſſam Capuam*, Capuae poſſeſſionem, *et Tarentum captum*, Tarenti expugnationem, *aequabant*, illa re tantum damni, quantum hac lucri feciſſe videbantur et putabant.

4. *exercitus Rom. in Hiſpaniam duceretur*, v. cap. 11. — *quo propius ſpem venerant* ſc. Carthaginienſes. cf. ad 1, 25, 11.

5. *ab L. Marcio tumultuario duce*, v. ad 1, 37, 4. et cf. 25, 37–39. — *eo plus indignationis praebebat*, *victoriam redactam eſſe* cet. id, quod victoria redacta erat. *praebebat* edd. ante Drak. qui edidit ex quibusdam MSS. *praebebant* ſc. Hiſpaniae Carthaginienſibus.

6. *Ita aequante fortuna* ſc. adverſa ſecundis, niſi *aequante* paſſive dictum, (v. ad 2, 3, 2.) vel legendum *Iſta* aut *aequata*. — *ſuſpenſa*, v. ad 2, 32, 5.

XXXVIII. 1. *omnes tenere praeſidiis*, v. ad 22, 22, 9. — *in multas partes carpere exercitum*, v. ad 3, 5, 1.

2. *nec ſpei liberam ſociorum relinquere fidem* poterat, h. e. efficere, ut ſociis liceret, ad eas par-

tes, a quibus plus commodi ſperarent, transire, ad Romanos deficere; ut liberam haberent ſpem. Cf. ad 22, 34, 8. *Spei liberam fidem* eorum ſociorum, qui nutantes jam ita facilius ſe ad Romanos defecturos ſperabant; *timori obnoxiam* eorum, qui ex animo ei faventes metu armorum cogi poterant, ut ſe Romanis jungerent; Drak.

3. *Praeceps in avaritiam*, v. ad 1, 32, 13.

4. *ad plures exemplum q. c. pertinebat*, v. ad 23, 49, 3. — *tentandis urbibus deerat*, v. ad 3, 46, 3. et 9, 35, 1.

5. *Salapiae principes erant Daſius et Blattius* cet. cf. Appian. Hannib. 45–47. et Valer. Max. 3, 8. ext. 1. et de *Salapia* ſup. ad 24, 20, 9. *Blattius* MS. Flor. et Put. In aliis libris *Blatius*, (ut ap. Appian.) *Blactius*, *Blaſius*: apud Valer. *Blaſius* et *Blaſſius*. Cf. Gron. Obſſ. 4, 11. p. 166.

6. *pro tribunali quaedam ageret*, v. ad c. 27. n. 4.

7. *Blattius de proditione Daſium adpellabat*, cum eo agebat rogans hortansque; propr. prior eum ſermone adibat, adloquebatur. — *Enimvero*, v. ad 1, 51, 5.

8. *id crimen adferri, quod, quia teſtem habere non potuiſſet, liberius fingenti ſit*, v. ad 9, 19, 3. et 30, 32, 4. — *liberius fingeretur* edd. ante Gron. ex interpret.

9. *longe fortiſſimi equites erant*, ſc. illi D Numidae.

XXXIX. 1. *praefectus praeſidii* cet. v. ad 24, 20, 7.

2. *a Marcello ei traditae erant, habuit:* ſi conſtaret, eum has omnes quinque naves a Marcello adcepiſſe, non dubitarem, diſtinctione poſt *quinqueremes* poſita, expellere *habuit:* ſed quia hoc, etſi non inprobabile, tamen incertum eſt, nihil tento; Duk. — *debitas ex foedere*, naves, quas ſocii ſecundum foederis leges Romanis dare debebant.

3.

3. *quindecim millia ferme* (v. ad 9, 24, 2.) *ab urbe*, Tarento, *ad Sacriportum*, locum finui Tarentino adjacentem, et non minus ignotum, quam Sacriportus in Volfcis, ubi Marii filius a Sulla victus. — *fuppleverat remigio naves*, v. ad 3, 15, 8. — *armatam pro magnitudine navium*, v. ad 7, 33, 2. et 9, 40, 12.

4. *ad componenda armamenta*, v. ad 21, 49, 7.

5. *in majoris discrimen rei*, *quam ipfae erant*, fc. magnae, h. e. quam cui multitudo navium refponderet, quam pro numero navium. Cf. ad 6, 17, 1. et 7, 33, 2.

6. *poft centefimum prope annum*, propr. annum LXIII. inde ab a. V. c. 480. quo Milo, Tarento praefectus a Pyrrho, urbem L. Papirio cof. tradidit. — *fpe* concepta f. facta, quum fpes effet, *commeatus quoque hoftibus interclufuros* fc. fe effe. Cf. ad 3, 15, 6. et 24, 13, 2. *interclufuros* et *fpe* ex plerisque MSS. pro vulg. *fpem commeatus interclufuri*, quod forte non fpernendum.

7. *proditione ac furto*, v. ad 9, 31, 7.

8. *neque retro navem inhiberent*, propr. curfum navis cohiberent f. reprimerent retro eam agendo feu convertendo remis, quod fit in primis fugae caufa vel ab ingreffuris portum. Cf. 30, 10. 37, 30. Graev. ad Cic. ad Att. 12, 13. 13, 21. et Gron. Obff. 4, 26. — *ferrea injecta manu*, quod nobis dicitur *entern.* v. ad 24, 34, 6. — *conferebant pugnam*, al. *conferebant*, v. ad 6, 12, 7.

9. *conlato pede gereretur res*, v. ad 6, 12, 7.

10. *alieno remigio*, fc. Romanorum navium puppes remis Tarentinorum, Tarentinarum remis Romanorum.

11. *in arcto ftipatae naves*, v. ad 5, 38, 4.

12. *Nico*, *cui Perconi fuit c.* cet. v. ad 25, 8, 2.

13. *ille atque praeceps procidit*, v. ad Praef. n. 13. *Ille fimul atque p. cum armis p. a. proram*, *victor* cet. Curio et poft cum alii edidere. Sed illud *fimul* abeft

a MSS. et antt. edd. prob. Gron. qui monet, *atque* h. l., ut et alibi, inpr. ap. Plautum, positum esse pro *continuo* vel *statim*. Cf. Duker. et Drak. ad h. l. et ad 27, 21. Gell. 10, 29. Burm. et Heyne ad Virg. Ge. 1, 203. Davis. ad Cic. Leg. 2, 4. et Schelleri Lex. lat. Forte leg. *transfigit*, *atque* (et) *ille* cet.

14. *Thurinis Metapontinisque*, qui ad Hannibalem defecerant. v. 22, 61. 25, 15. — *aliae*, v. ad 4, 10, 2.

15. *ne urbs eodem inpetu caperetur*, verba, quae pendent a *semiapertis*; unde vel illa post hanc vocem, vel *in urbem compulit* post *multis* ponenda suspicari possis. Cf. Jac. Gron. ad Gell. 12, 5. Ante *ne* Pal. sec. inserit *parumque abfuit*, quod probant Gebh. et Doer.

XL. 1. *magna parte anni circumacta*, v. ad 6, 1, 3. — *exspectatus*, cf. ad 28, 27, 6. — *nova pace inconditas componere res*, ut 45, 17. pr. et al. *ordinare provinciam*. Cf. ad 21, 57, 11. et 24, 24, 2. — *belli reliquum*, v. ad 4, 27, 1. Ad seqq. et de *Agrigento* cf. Polyb. 9, 27.

2. *spem repositam habebant* sc. Carthaginienses: male omnes libri (praeter Put. et Colb.) *habebat*; nam sic Hanno non irritasset Mutinen ablata praefectura; Gron. — *praedas agebat* sc. Mutines.

3. *in invidiam vertit gloria*, v. ad 2, 3, 2.

4. *in media urbis* sc. loca. v. Drak.

5. *ad aures adcidisset clamor*, v. ad 21, 10, 15. — *ad ictum teli veniret*, forte cum Periz. leg. *ad jactum*: nam *sub ictum teli venire* bene dicitur, non *ad ictum*; Drak. Cf. ad 43, 10, 4.

6. *pretia poenasque*, quidam libri vett. *praemia p.* Cf. Drak. — *sed urbis Romae — annonam levaret*, v. ad 1, 40, 1. et 2, 34, 10. — *inconditam mult.*, v. ad 21, 57, 11.

7. *nova pace coalescente insula*, v. ad 1, 11, 2. — *materiam novandis rebus*, v. ad 1, 39, 4. et 1, 52, 1.

XLI. 1. *navibus deductis*, v. ad 8, 26, 1. Mox Livius exornavit brevem Scipionis orationem ap. Polyb. 10, 6.

2. *arceamus transitum hostis*, i. e. hostes transeuntes, ut 1, 30. et 3, 69. *fuga* pro fugientibus; Ern. Simplicior ratio est: prohibeamus transitum hostis. *arceamus transitu hostes* edidit Drak. ex emend. Gron. — *audaciusque consilium, quam pro memoria cladium* cet. v. ad 7, 33, 2. Mox *interfecti sint* malebat Gron.

3. *publica fortuna desperare de summa rerum prohibet*, v. ad 3, 5, 6. et 6, 30, 3. — *Jam quid hoc bello memorem* sc. amissum esse? *hoc de bello* conj. Sigon. — *Siciliae majoris partis*, regni Hieronis.

4. *Syracusae* et *Agrigentum captum*, cf. ad 1, 24, 11. Dukerus ad h. l. ex cap. 40. docet, Agrigentum *principio veris* hujus anni, quo haec oratio habita, nondum fuisse captum, adeoque Livium hanc orationem, ut alias, de suo exornasse. — *receptaque* a Marcello *provincia* nunc *in* cet.

5. *Dii prope ipsi cum Hann. starent*, v. ad 8, 34, 1. — *cum parentibus meis*, propr. patre ac patruo.

6. *sustinuisse labantem fortunam*, v. ad 2, 39, 9.

7. *centuriis omnibus*, (v. ad c. 18. n. 6.) *ut mihi imperium juberent dari*; "del. *dari*: nam centuriae non jubent alicui imperium ab alio dari, sed ipsae dant, *imperium alicui jubent* sc. *esse*. cf. c. 18. 30, 41. 31, 50. et Sallust. Jug. 84. ubi similiter in uno MS. intrusum fuisse *dari* monet Cort. quod et in alio inveni;" Duk. — *auguriis auspiciisque*: quae auspicia etiam iis fuisse, qui ex privatis pro consulibus et pro praetoribus in provincias fuerint missi, negant Sigon. de ant. jur. prov. 2, 6. de lege cur. 10. Lips. mil. Rom. 2, 12. Periz. anim. hist. c. 7. p. 262. sed adfirmat Gruch. refut. post. disp. Sigon. c. 4. cui adsentitur Duker. propter religiosam auspiciorum etiam in privatis rebus apud veteres Romanos observationem.

8. *per nocturnos etiam visus*, specie et patris et Neptuni, Carthaginis Novae obpugnandae consilium subgerentium, in somnio mihi oblata. Cf. cap. 45 extr. inf. 29, 27. Polyb. 10, 11. et 14. Sil. 15, 159 sq. 180 sq.

9. *idem subjicit* (v. ad 1, 59, 7.) *ratio haud fallax* cet. cf. Polyb. 10, 6. et 7.

10. *soboli imperatorum vestrorum, velut adcisis recrescenti stirpibus*, v. ad 6, 1, 3.

11. *fidei virtutisque ad exemplum*, (exemplar, ἀρχέτυπον, πρωτότυπον, Germ. *Original*) *expressam effigiem vobis reddam*, pro vulg. *exemplum expressam ad effigiem* edidi ex emend. Ruhnken. ad Rutil. Lup. de fig. p. 108. *et* vel *atque expressam effigiem* vel *et expressam adeo effigiem* conj. Duk. ut Scipio expressa effigies ingenii cet. esse, eamque in se expressam videri et ab omnibus cognosci voluerit.

XLII. 1. *relicto ad praesidium regionis ejus* cis Iberum, ubi Romanorum socii erant, *M. Silano*. — *erant autem XXV millia p.* cet. "adeoque additis copiis, quas Silano reliquerat, totus exercitus erat XXVIII M. peditum, 2800 equites. Et sic etiam Polyb. 10, 9. nisi quod c. 6. numerum equitum Silano relictorum ducentis auget. Sed ex 25, 37. 26, 11. 17. 19. 37. 41. probabile fit, majorem exercitus numerum fuisse. Praeter copias tamen Silano traditas fortassis etiam pars exercitus in praesidiis urbium cis Iberum relicta fuit;" Duk. — *quibusdam suadentibus* cet. cf. Sil. 15, 180 sq. — *Carthaginem Novam interim* (ante talem pugnam) *obpugnare statuit*; cf. Polyb. 10, 6. et 7. — *in tres tam diversas regiones*, cf. c. 20. et ibi not. 4.

2. *Carthaginem Novam, urbem quum ipsam opulentam* cet. cf. ad 21, 5, 4. ad Sil. 15, 220 sq. et, ex quo fonte Noster hausit, Polyb. 10, 8-10.

3. *super portum*, cf. ad 1, 2, 3. — *nescio an* (v. ad 2, 2, 3.) *unum*: al. *unam*, prob. Sigon. coll. Polyb. 10, 8 pr. — *qua* parte. 4.

4. *praeter C. Laelium*, cf. Polyb. 10, 6. et 9.

5. *exercitus ostenderetur*, v. ad 22, 37, 2.

6. *castra ab regione urbis*, *qua in septemtrionem versa est*, *posita*; (nam ab oriente ac meridie urbem mari, ab occasu autem stagno cingi, mox legimus) *his ab tergo*, exteriore castrorum parte, *κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τῆς στρατοπεδείας*, *vallum objectum* duplex, *περιεβάλλετο τάφρον καὶ χάρακα διπλοῦν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν*, *nam frons* castrorum, hosti urbique obversa, *natura tuta erat*, *κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἁπλῶς οὐδέν· αὐτὴ γὰρ ἡ τοῦ τόπου φύσις ἱκανὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζε*, Polyb. 10, 9. Cf. extrema hujus cap. verba et Polyb. 10, 11. Vocem *frons* inseruit Rhen. (cf. Sil. 15, 227.) In MSS. et edd. antt. legitur: *his ab tergo* (*nam natura tuta erant*) *nullum vallum objectum*. Hinc J. Fr. Gron. conj. *his ab tergo* (*alia natura tuta erant*) *duplum vallum o.* vel (*nam natura t. e. alia*) *v. o.* Jac. Gron. *ante natura tuta erant*, ut 27, 18, 2. *ab tergo*, *ante*, a fronte, *circaque*, et a lateribus. (Cf. ad 28, 33, 1.) Schel. ad Polyb. de castramet. p. 1151. et Drak. *his ab tergo* (*nam natura tuta erant*) *vallum o.* vel *his nisi ab tergo* — *nullum vallum o.*

7. *Ceterum sita Carthago* Nova *sic est*: *Sinus est* cet. ad finem cap. ad verbum fere expressa e Polyb. 10, 10. 11. Cf. et Sil. 15, 220 sq. et Heyne Exc. ad Virg. Aen. 1, 159 sq. — *quingentos passus* cet. immo *MMD passus*, et mox *paululo plus passuum M.* ex Polyb. legendum jam monuere Sigon. et Duker. — *introrsus retractus sinus*, ut *reductus* ap. Virg. l. l.

8. *ab i. sinu peninsula excurrit*, v. ad 22, 20, 8.

9. *utcumque* (v. ad 21, 35, 2.) *exaestuat aut deficit mare*, quandocumque aut prout (v. ad 21, 35, 2.) adcedit i. intumescit aut recedit.

XLIII. 1. *omnia* enim *ubique primo*, ab initio, *obsessum hostem conari*, sc. dicens, monens. — *con-*

cione advocata ita disseruit cet. cf. Polyb. 10, 11. — *Ad urbem unam obpugnandum:* IV MSS. et vett. edd. *obpugnandam*, et rectius, opinor. Illud grammaticum acumen redolet; etsi non desunt exempla. Cf. ad 38, 3, 4. 40, 49, 1. 42, 43, 2. ad Sil. 8, 36. 11, 559. 560. 15, 105. Drak. inf. ad 40, 49, 1. Gron. Obss. 1, 7. Intpp. Virg. A. 11, 230. Periz. ad Sanctii Min. 3, 8. Cort. ad Sall. Jug. 22, 5. Oudend. ad Front. 3, 6, 7. et ad Caes. B. G. 3, 14. — *magis operis vestri*, laboris nunc a vobis suscipiendi, *quam emolumenti*, in vos inde redundaturi, *rationem habet exactam*, certam, accuratam, satis ponderatam, probe perpensam. Mox *simul* pro *simul ac*.

2. *arma*, *armamenta*, cf. ad 21, 49, 7. Mox primum *et* post *simul* abest a MS. Pet. et abesse potest: sed etiam passim additur, ut 29, 35. 31, 36. 32, 18. *quae belli usus poscunt*, v. ad 6, 25, 6.

3. *Hinc rectus in Africam cursus est:* quo tacite spem suis militibus facit, in Africam se transfretaturum; *hinc omni Hispaniae inminet Africa:* ita Put., non, ut plerique MSS. et edd. antt., *hinc omnis Hispania i. Africae:* vult enim, Africam (Poenos) ex hac urbe tamquam ex arce imminere et instare toti Hispaniae, cui jugum partim inposuerat, partim minabatur; Gron. Cf. ad 3, 51, 3.

XLIV. 1. *quingentis militibus arcem insedit, quingentos* cet. cf. Polyb. 10, 12. qui etiam ibid. et cap. 8. mille tantum milites Magoni tribuit, non decem millia, ut Appian. Hisp. 19. Cf. inf. cap. 49 pr. — *obcurrere jubet*, v. ad 21, 61, 1. — *eos, quos in via ferente ad c. h. instruxerat*, sc. oppidanorum duo millia, eaque fortissima et selecta, *mittit* in hostes, vel *emittit;* nisi ita leg. — *haud inpari stetere acie*, Flor. a m. sec. *h. inpares st. acies*, quod placere potest; Drak. et Duk. cf. 27, 11.

2. *in tumulum*, *quem Mercurii* (ex emend. Ruben. pro *Mercurium* et *Mercurium Teutatem*) *vocant:* forte

te leg. *Saturni.* Cf. Polyb. 10, 10. qui docet, ſeptemtrionale urbis latus tribus clauſum fuiſſe tumulis collibusve, Vulcani, Saturni, et medio, qui ab Alete heroe nomen habuerit. Ad ſeqq. cf. Polyb. 10, 13.

3. *quodque plurimum ad adcendendos militum animos intererat, teſtis* ſpectatorque cet. v. ad 21, 43, 12.

4. *tumultus inde major, quam vis, adhiberi poterat*, ex emend. Gron. In MSS. *hiberi* et *haberi*; in cdd. antt. *videri.* Forte leg. *cieri*, vel *fieri*, vel potius *inhiberi* h. e. adhiberi. v. ad 1, 33, 7. et 3, 38, 2. — *Dum adplicant* ſc. naves litori, ut 44, 32. *partim*, ex parte, aliquot; niſi cum Crev. leg. *raptim.*

XLV. 1. *vis magna telorum ſubpeditabat*, (v. ad 6, 24, 1.) *congeſta ex ingenti copia* telorum, quae in urbe erat, vel potius: quoniam ingens copia eorum in hunc uſum congeſta erat; ut *ex* ſit pro *propter.* v. ad 7, 39, 5. — *Rarae*, paucae. Ad ſeqq. cf. Polyb. 10, 13. et 14.

2. *ſtantibus ſcalis;* forte *ſtantes in ſcalis*, vel *nutantibus.* — *ſcalis et corona*, obpugnatione et obſidione. cf. ad 2, 17, 3. — *opera*, v. ad 5, 22, 7.

3. *ubi eae ſiderent*, haererent in vadis fundoque limoſo. — *eo ſecum armatos duxit*, forte *D ſecum a. d.;* Crev. Ita Polyb. 10, 14. — *ad id, quod ſua ſponte* cet. v. ad 2, 23, 3.

4. *acer ſeptemtrio*, v. ad 37, 12, 4. — *inclinatum ſtagnum* ſc. aeſtu, aquam ſtagni mutatam, (v. ad 9, 32, 4.) vel potius *ſua ſponte* ſeu *aeſtu recedentem in mare.* Sic 29, 7 pr. *aeſtu fretum inclinatum eſt*, aqua freti ex alto verſus litus rediit, receſſus maris vel, ut mox dicitur, *mare verſum* ſeu reciprocum fuit: niſi *aeſtu* dictum pro *aeſtui* (v. ad 4, 12, 8.) et hoc pro *in aeſtum.* Cf. tamen ad 29, 7, 2.

5. *Neptunum ducem itineris*, v. ad c. 41. n. 8. — *medio ſtagno evadere*, v. ad 8, 15, 6.

XLVI.

XLVI. 1. *succedentibus* sc. ad moenia, ut mox *subeuntibus*. *sed* etiam eo *quod euntes* ad moenia, subeuntes, *ad ancipites utrimque*, ab utroque latere, *ictus subjectos habebant Romanos* scil. moenia. v. ad 1, 25, 4. et 7, 34, 3. Sed si non alia h. l. corrupta sunt, certe vox *euntes*, pro qua Doer. conj. *superstantes*. Plura tentavit Gron. — *latera infestiora*, magis ad ictus infestos subjecta, iis exposita. v. ad 1, 7, 7. — *adversa corpora*, v. ad 2, 23, 5.

2. *At parte in alia quingentis* cet. nam Scipio tribus locis adgressus est urbem, ab terra ipse terrestri cum milite, a mari Laelius classe; tertium locum incustoditum, quia stagno naturaliter muniebatur, missos D homines, quum maris aestus decessisset, praeter exspectationem invadere jussit: eaque parte primum urbs est capta; Gron. Cf. ad haec et seqq. Polyb. 10, 14. et 15. — *neque opere emunitus*, munitus, *erat* murus, (v. ad 5, 22, 7.) *ut ubi*, quum ibi cet. v. ad 8, 30, 7. Mox *τὸ eo* ante *ferendam*, adjectum ab Rhenano, abest a vett. libris et abesse potest.

3. *utrimque ancipitem hostem*, v. ad 1, 25, 4.

4. *caedendo confectis* (v. ad 2, 40, 8.) *ac distractis* bene optimi MSS. nisi malis *diffractis*; Gron. *caedendo confractis* omnes edd. — *videret* sc. Scipio.

5. *in quam et ipse Mago cum omnibus fere armatis refugerat;* alii *refugerant*. v. ad 21, 60, 5. — *partim copiarum* cet. plerique MSS. pro *partem*. v. ad 23, 11, 10.

6. *Quoad dedita arx est*, v. ad 23, 26, 1.

XLVII. 1. *Liberorum capitum κατὰ*, quod adtinet ad *virile secus ad decem millia capta:* ita Put. *virile sexus* et *virilis secus* alii MSS. *virilis sexus* edd. antt. Cf. Gron. et Drak. ad h. l. Cort. ad Sallust. hist. 2. p. 960. Ern. et Wolf. ad Suet. Aug. 44. et nos ad Tac. A. 4, 62, 7. Ad haec et seqq. cf. Polyb. 10, 16. 17. ubi Schweigh. monet, *opifices* (ἐργαστικοὺς

κοὺς et *χειροτέχνας*) a Livio in numero *liberorum capitum* comprehendi diſtinguique a *ſervis*, ſed ap. Polyb. etiam a *πολιτικοῖς*, adeoque fuiſſe incolas urbis liberos quidem, ſed non pleno jure civitatis fruentes et deterioris nonnihil conditionis quam ceteros. — *publicos*, *δημοσίους* Polyb. Cf. Bynkersh. c. 5. ad l. 9. D. de leg. Rhod. de jact. et Lipſ. Elect. I, 22.

2. *et auxerat navibus VIII captivis claſſem*; haud dubie *XVIII captivis* leg. e Polyb. 10, 17, 11-13. ubi Schweigh. notat, Livium h. l. non intellexiſſe Polybium, aut preſſo pede ſequi noluiſſe: nec nimis magna copia ſolertium nautarum abundaſſe Romanos, Poenos vero in hoc genere in primis fuiſſe exercitatos magnumque ejusmodi hominum numerum Carthagine repertum dicere Polyb. 10, 8.

3. *ſcorpionum majorum minorumque*, v. ad 24, 34, 5. — *argenti facti ſignatique*; immo *infecti*; Gron. de pec. vet. 1, 7. Si vulgata lect. retinenda, *vaſa argentea* non ſunt *argentum factum*, quod falſum eſt; Duk. Cf. 34, 10.

4. *Naves onerariae LXIII*, al. CXIII.

XLVIII. 1. *militibus navalibusque ſociis*, v. ad 9, 38, 1. — *ſed* etiam *ante eo congeſſiſſent* cet. nam paſſim ipſis tribuitur diis, quod eorum cura, providentia ac voluntate factum putatur, praecipue res magnae, inſolitae, inopinatae.

2. *praecipuum muralis coronae decus*, v. ad 6, 20, 6. — *ſui corporis hominum*, legionariorum ſociorumque navalium. Cf. ad 1, 17, 2. — *aderat*, v. ad 3, 14, 16.

3. *contentio quum prope ſeditionem veniret*, v. ad 2, 48, 5. et 6, 42, 6. — *Recuperatores* ſ. *reciperatores* judices in cauſa privata, per quos, quod ſuum eſt, aliquis *recuperat*, et ad quos de re pecuniaria aut poſſeſſione cujuscumque rei certatur. Romae erant e centumviris, et, ut alii judices, *dabantur* a praetore. Cf. 43, 2.

4

4. *advocatis partis utriusque: Advocatus* dicitur amicus, quem *vocamus ad nos*, ut eum confulamus de controverfiis noftris, quisque honoris caufa in judicio in fubfelliis noftris fedet, aut nobiscum in rem praefentem venit; Ernefti in clave Cic. *Advocati* 3, 47, 3. amici praefentes, et, fi opus fuerit, adjuturi confilio, opera, re, deprecando, inpediendo; Bauer. Ab *advocatis* diftinguuntur 40, 15, 7. *patroni*, qui orationem pro aliquo habent in judicio.

5. *Caudinum de medio adjecit*, v. ad 6, 6, 7.

6. *amoti* (al. *admoti*) *tantae dignitatis* viri cet. nam prius adfuerant certantibus, fed ita eleganter, ut potius regerent temperarentque ftudia utrimque faventium, quam, ut advocati, (qui acriter defendunt caufam fuae partis) adcenderent: nunc ab illis ipforumque certamine abstracti et judices dati multitudinem effrenatiorem reliquerant; Gron. coll. Cic. de legg. 3, 10. *vis populi multo faevior multoque vehementior; quae ducem quod habet, interdum lenior eft, quam fi nullum haberet: dux enim fuo periculo progredi cogitur; populi inpetus periculi rationem fui non habet. — recuperatores confidere*, v. ad 3, 46, 6.

7. *obftringere perjurio non fe* cet. v. ad 9, 34, 16.

8. *fed* etiam *figna militaria et aquilas*, v. ad Tac. A. 1, 37, 4. et 1, 39, 9. — *ad concionem advocavit* fc. milites. v. ad 2, 55, 6.

9. *triginta bubus donavit*, v. ad 4, 16, 2.

XLIX. 1. *trecentos ferme*, *πλείους ὄντας τῶν τριακοσίων*, Polyb. 10, 18. — *alia inter auctores discrepant*, v. ad 1, 3, 4. — *Praefidium Punicum* cet. v. ad c. 44. n. 1.

2. *ad fexaginta captas*, Lipf. Poliorc. 3, 4. conj. *ad V* vel *IX millia. — auctorem Graecum Silenum* Calatianum, qui alioquin res Hannibalis, quocum in caftris fuit et fimul vixit, diligentiffime perfequu-

tus

tus eſt. v. Cic. de div. 1, 24. Cornel. Nep. Hann. 13. Voſſ. hiſt. graec. l. 3. p. 189.

3. *Ne de ducibus quidem convenit*, v. ad 1, 3, 4. — *Arinem*, in edd. ante Drak. *Armen*. Cf. ad Sil. 15, 232.

4. *vocatis obſidibus* cet. cf. Polyb. 10, 18.

5. *Mandonii uxor*, *qui frater Indibilis Ilergetum reguli erat*, (v. Ind. et ad 22, 21, 2.) *flens* cet. cf. Polyb. 10, 18.

6. *curam cultumque feminarum* de victu adceperat Scipio, unde reſpondet *nihil profecto defuturum*; ſed mox intelligit, mulierem longe aliud in votis habere, ſcil. majorem pudicitiae decorisque matronalis reſpectum, quam captivae poſſint exſpectare et Poeni habuiſſent. Cf. ſeqq. et Polyb. l. l.

7. *Haud magni iſta facimus*, ſc. quae ad cultum externum pertinent. — *huic fortunae*, noſtrae, captivorum.

8. *aliaeque nobilitate pari* ſc. filiae, ſ. puellae.

L. 1. *Allucio nomen erat:* optimi MSS. *Aluccio*. Indibilis vocatur Valer. Max. 4, 3, 1. et Luccejus Plut. Cf. Polyb. 10, 19. (qui rem, non ſponſi nomen, memorat) et, qui hanc de Scipionis continentia hiſtoriam ex eo excerpſit, Suidas v. Πόπλιος. Ejusdem rei memoria nobilitata eſt argenteo votivoque Scipionis clypeo, qui Pariſiis in Muſeo Imper. ſervatur, cujusque deſcriptio delineatioque datur in Jac. Sponii Recherches d'Antiquité et T. 9. du Journal des Savans, unde eam exprimendam curavit Drak. ad Sil. 15, 268 ſq.

2. *adcuratiore ſermone*, ad ſponſi nempe animum, dulciſſimo gratiſſimoque ſenſu nunc perfundendum, curatius compoſito; Doer.

3. *eam tibi cordi eſſe*, v. ad 6, 9, 1. — *frui ludo aetatis*, voluptate venerea, aetati meae conveniente. Cf. Mitſcherl. ad Hor. Od. 3, 12, 1. — *apud ſoceros tuos*, ſocerum ſocrumque, ut ap. Virg. Aen. 2, 457.

4.

4. *pro suo animo atque illius erga se merito:* ultima vox, a Rhenano adjecta, abest a MSS. et vett. edd. unde forsan delenda, vel leg. *atque illius merito;* Gron. Immo dele *merito*, et repete *animo*, ut sensus sit: pro grato animi sui sensu, atque pro eo, quem ille sibi probaverit, animo, h. e. pro insigni illius magnanimitate; Doer.

LI. 1. *Magone et XV fere senatoribus* cet. cf. Polyb. 10, 18 pr. et 19 extr. — *exercendis copiis navalibus pedestribusque*, v. ad 22, 31, 4.

2. *legiones in armis quatuor millium spatio decurrerunt*, v. ad 9, 24, 2. et 23, 35, 3. Ad haec vero et seqq. de exercitationibus militaribus, a Scipione institutis, cf. Polyb. 10, 20. cujus capp. 21. et 22. similis quidem argumenti, sed ad Philopoemenem referenda esse, jam ibi docuit Schweigh.

3. *rudibus inter se in modum justae pugnae concurrerunt*, ξυλίναις ἐσκυτωμένοις μετ' ἐπισφαιρῶν μαχαίραις (rudibus aut gladiis, qui corio inducti pilisque coriaceis praefixi erant) Polyb. l. l. qui tamen id quarto die factum esse tertiumque quieti datum tradit. *rudibus* optimi MSS. at *sudibus* edd. ante Gron. ut inf. 40, 6 extr. et 9 extr. nisi et ibi potius *rudes* substituendae sunt. Cf. ad Sil. 8, 552. et Intpp. Suet. Calig. 32. Sall. Cat. 56, 3. et Virg. A. 7, 524. — *praepilatis missilibus* (quorum mucronibus aliquid rotundi e corio aliave materia, instar *pilae*, praeligatum est, ut ictus dentur sine vulnere; quales sunt rudes ferreae, quae nobis Rappiere, Gallis fleurets dicuntur) *jaculari*, τοῖς ἐσφαιρωμένοις γρόσφοις ἀκοντίζειν, Polyb. l. l. ubi Schweigh. τούτους pro τοῖς conjicit, ut his missilibus petiti sint, qui rudibus pugnaverint, genusque exercitationis simile fuerit ei, quod describat Xenoph. Cyrop. 2, 3, 17 sq. ubi *rudes* dicuntur νάρθηκες παχεῖς, ut *vectes* Veget. 1, 9. ubi v. Schwebel. Cf. Lips. Poliorc. 4, 4. et Yvo Villiom. in loca controv. Titii 5, 10, 11.

4.

4. *Remigium classicique milites tranquillo* cet. v. ad 3, 15, 8. et 24, 8, 6. Ad haec et seqq. cf. Polyb. 10, 20.

5. *operibus adspiciendis*, forte *inspiciendis*, i. e. considerandis et examinandis, quam multa et quam bona a fabris facta essent; Duk. Sed v. ad 21, 6, 4. — *refectisque*, *qua* parte, ubi, *quassi erant*, nisi malis *quassati*, vel e MS. Rhen. *quae quassata erant muri*, ut 33, 17. *quassaverant* plerique MSS. unde alii conj. *quos quassaverant* sc. milites, vel *quos quassaverat* sc. Scipio.

6. *distulit Tarraconem* legationes, h. e. aditum responsumque legatis dandum, donec Tarraconem venisset.

7. *ulterioris provinciae* optimi MSS., non *u. Hispaniae.* Aut eo respicit Livius, quod pater patruusque Scipionis Africani eam provinciam fecerunt, aut utitur phrasi suo tempori convenientiore; Gron. Mihi Livius ulteriorem Hispaniam videtur vocare *provinciam*, non sui tantum, sed etiam illius temporis, quo haec gesta sunt, respectu, ea ratione, qua *provincia* dicitur omnis regio, in qua bellum geritur: nec Scipiones post multorum annorum conatus Hispaniam ulteriorem potuerunt facere *provinciam*; Duk.

8. *elevabant verbis* rem, v. ad 3, 21, 5.

9. *furto unius diei*, v. ad 9, 31, 7.

10. *Haec in vulgus jactabant*, edebant, spargebant.

COMMENTARIVS
IN
LIVII LIBRVM XXVII.

Cap. I. 1. *Maronea et Meles*, (forſan *Melae*, ut ſup 24, 20. hod. *Moliſe)* oppida non aliis, quod ſciam, memorata. *Marmoreas* et *Marmoras* plerique MSS — *Ad III millia* cet. cf. Plut. Marcell. p. 312. — *aliquantum*, v. ad 2, 39, 1.

2. *quanta clades — adcepta eſt*, propr. quantum triſtitiae e clade, quae — *haud procul ab Herdonea*, v. ad 24, 20, 5,

3. *Cn. Fulvius* Centumalus, diverſus a Cn. Fulvio Flacco, qui ad eamdem Herdoneam victus eſt. v. 25, 21.

4. *labare iis* (Herdoneatibus) *fidem*, cf. ad 2, 39, 9.

5. *ſiniſtra ala*, v. ad 25, 21, 4.

6. *terga trepidantium*, fortiter ardenterque pugnantium: nam *trepidare* notionem feſtinationis et cupiditatis, qua rei cuidam inſiſtitur, habet: nec prae timore tantum, ſed etiam prae morae inpatientia et animi ardore *trepidari* ſolet; Doer. Haec exemplis firmarunt Gron. et Drak. Cf. tamen ad 1, 14, 6. et 3, 49, 4. — *in Fulvii ſimilitudinem — increpans*, cf. n 3. et ad 1, 51, 1.

7 *equeſtris a tergo tumultus*, ut, *terreſtris exercitus* 35. 20, 4. *tumulus ſilveſtris* inf. c. 26. et *equeſtris terror* cap. 42 pr. ubi tamen MSS. Put. Cantabr. et al. *eques terror:* unde Drak. edidit *equeſter terror.* v. ad 10, 5, 4. ad Tac. Ann. 2, 88, 5. et ad Sil. 3, 463. 10, 351.

8.

8. *cum XI tribunis militum:* ita et Plut. l. l.

9. *Romanorum sociorumque quot caesa* cet. cf. Plut. l. l. Frontin. Strat. 2, 5, 21. Appian. Hann. 48. Oros. 4, 18. ibique Fabric.

II. 1. *eumdem se* cet. cf. Plut. Marcell. p. 312.

2. *ex Samnio in Lucanos transgressus, ad Numistronem:* ap. Ptol. Νουμίστρων in Bruttiis mediterraneis, quorum superior pars passim a Livio Lucanis tribuitur. *Numestrani* memorantur Plin. 3, 11. s. 15.

3. *prior in aciem eduxit*, v. ad 1, 23, 4.

4. *prima legio et dextra ala* (v. ad 25, 21, 4.) prima Romanorum acies, non ejus subsidium, et apodosis forte est *primae legioni tertia* cet. mediis per epexegesin interpositis, Crev. et Drak. Cf. et Schel. ad Polyb. diss. XII. Post *subiit* vero majorem distinct. posuit Doer. — *funditor Baliaris* MSS. Put. et al. elegantius, quam vulg. *funditores Baliares.* Cf. ad 21, 21, 7. — *dexterae alae sinistra subiit*, v. ad 25, 21, 4. — *ex tam segni*, f. *jam;* Duk.

5. *nox incerta victoria diremit pugnantes:* at, si fides habenda Frontino Strat. 2, 2, 6. *Hannibal cavas et praeruptas vias objecit a latere, ipsaque loci natura pro munimentis usus clarissimum ducem vicit.* — *in multum diei*, v. ad 22, 52, 1.

6. *vestigiis institit sequi*, e vestigio, confestim, vel potius ita ut vestigia legeret s. persequeretur, coepit sequi sc. Hannibalem. Ita aliquem *vestigiis sequi, persequi consequi* 6, 32. 9, 45. ap. Cic. Brut. 90. et p. Cluent. 13. et *insistit sequi* 37, 27. *reputare* cet. saepissime ap. Livium. Cf. ad 6, 32, 5. et 24, 26, 7. Itaque non est quod auctore Doer. deleatur *sequi*, etsi bene quoque dicitur *instare vestigiis*, ut c. 12. et al.

7. *tumultuosa magis proelia, quam magna*, v. ad 21, 16, 5. — *explorato ante*, v. ad 1, 41, 10.

III. 1. *agro, qui publicatus fuerat*, (v. ad 3, 31, 2.) *locando*, usum et fructus ejus colonis redemtoribusve certa mercede concedendo. cf. ad 5, 23, 6. Sic mox *fruenda* (fructum usumque eorum, Niesbrauch) *locare*, ut cap. 11. et 32, 7, 2. 42, 19, 2. *agroque* Lov. 5. Cf. ad 1, 24, 11. — *locavit autem omnem frumento*, vectigali frumentario; (Germ. *Frucht-Zins* aut *Zehnten*) ita ut frumentum (decimae) quotannis pro agri proventu daretur a conductoribus, non pecunia. Cf. Gron. Obss. 4, 16. et Intpp. Plin. Ep. 9, 37, 3. — *in Campanos*, cives urbis Capuae; qui semper ita adpellantur Livio; Gron.

2. *principibus fratribus Blosiis*, v. ad 23, 7, 6. — *ex familia*, servis.

3. *mille milites de exercitu urbano*, et quidem *par numerus Romanorum sociorumque*, quingenti Romani et D socii; sed e pluribus MSS. leg. *par n sociorum*: nam in exercitu seu legionibus *urbanis* non erant socii; Duk. Cf. ad 26, 28, 2.

IV. 1. *e re publica esse*, v. ad 1, 27, 5. — *vestigium*, vel passum unum. — *gravis ipse instaret*, cf. ad 39, 53, 3 *gravius* quaedam edd. prob. Gron.

2. *curam injecerant* Patribus, senatui, ad quem *literae Marcelli* missae erant et seqq. pertinent.

3. *a bello avocarent* comitiorum habendorum caussa.

4. *ab L. Manlio praetore Vrbis*, v. ad 25, 1, 7,

5. *jussi adire* legati. Vulgo *jussit* legitur. *jussis adire — portata sunt* (sc. dona) emend. Doer. Sed non est quod displiceat τὸ *jussi*, modo post *adire* major ponatur distinctio. — *terna pondo:* Gron. de pec. vet. 1, 6. emend. *ternas* sc. libras. Cf. ad 30, 21, 1.

6. *ad Ptolemaeum* Philopatorem *Cleopatramque reges*, (ut 37, 3. et al.) fratrem sororemque, tori et regni consortes, more Orientalium. v. ad Tac. Ann. 2, 3, 4. *Reges* pro rege et regina. v. ad 1, 39, 2. In Aegypto potissimum id receptum fuisse, ut reginae,

nae, tamquam imperii summive fastigii consortes, in publicis solennibus monimentisque una cum maritis compellarentur inscriberenturque, docet Spanhem. de usu et pr. num. Diss. VII p. 423. Soror autem et uxor Ptolemaei hujus perperam *Eurydice* dicitur Justino 30, 1. at rectius *Arsinoe* Polyb. 5, 83, 3. 15, 25, 2. 15, 33, 11 sq. et auctori libri III Maccab. 1, 1. et 3.

7. *nuntiata sunt prodigia* cet. v. ad 1, 31, 1. — *Tusculi agnum natum cum ubere lactenti*, continente lac *lactanti* plerique MSS. et omnes edd. ante Gron. recte, si verum ac perpetuum est, quod Serv. ad Virg Ge. 1, 315. monet: *lactans est, quae lac praebet; lactens, cui lac praebetur.* Sed ex iis, quae Burm. ad Seren Sam. v. 349. notavit, colligitur, *ubera lactentia* dici posse ratione matris, quae ubera lacte plena gerat; Drak.

8. *Anagniae terram ictam* fulmine. *Hermam* non male conj. Ruben. nam Hermae s. Mercurii προπύλαιοι ante *portas* statui solebant; Gron. Cf. ad Juvenal. 8, 53. Sed in Italia fuisse hunc morem, non constat; Duk. — *ad compitum Anagninum*, v. Tab. Peuting., Itiner. Anton. ibique Wessel. p. 306. et Cluver. Ital. ant. 3, 6. p. 982.

9. *in agro Capenate ad lucum Feroniae*, v. ad 1, 30, 4. — *signa*, statuas, *sanguine sudasse*, v. ad 22, 1, 11.

10 *Haec prodigia hostiis majoribus procurata*, cf. Ind. et ad 1, 20, 11. — *supplicatio ad omnia pulvinaria*, v. ad 3, 7, 4.

V. 1. *ipse decem cum navibus Romam profectus*, ut mox *Messalla L navibus*. v. ad 1, 14, 4. — *annos prope LX*, propr. LV. ab Ap. Claudio cos., qui primus bellum in Siciliam transtulit; Sigon.

2. *se eam provinciam confecisse*, v. ad 2, 40, 9. — *neminem Siculum non esse* nunc in Sicilia.

3. *et si quorum aliorum merita* cet. v. ad 24, 1, 7.

4. *ad exſolvendam fidem a conſule*, h. e. conſulis, quod Rhen. ex ingenio, non e libris ſubſtituit. Vulgaris eſt locutio Graecorum, qui ἀπὸ et παρὰ periphraſtice cum Genit. ponunt pro ſimpl. Genitivo. v. Schweigh. ad Polyb. 3, 9, 2. et 3, 69, 13. Sic *princeps ab Sabinis* 1, 12. *literae ab Tarquiniis* 2, 3, 7. *literae ab Porcio* 27, 39, 1. *cecidere ab Romanis ducenti* 42, 60, 1. *ſiniſtra ala ab Romanis pugnabat* 27, 14, 2. (niſi potius *ab Romanis* utroque loco, ſaltem poſteriore, ubi et *ala* eſt ſociorum, dictum pro *a parte Romanorum*, ut παρὰ Ῥωμαίων pro ſimpl. Ῥωμαίων, utque paullo poſt 27, 14. *ab Hannibale Hiſpani primam obtinebant frontem*, et c. 12. n. 5. *cedere ab Romanis ala*, et forte 1, 12. *princeps ab Sabinis*, et 37, 23. *cornu ſiniſtrum ab regiis) caduceator ab Antiocho* 37, 45, 2. Cf. et ad 22, 37, 1. 37, 23, 8. 38, 21, 2. 42, 48, 6. 42, 56, 4. Eodem forſan referenda, quae notavi ad 2, 22, 2. 3, 22, 4. 4, 7, 4. 10, 14, 2. 10, 43, 1. Cf. Cort. ad Plin. Ep. 4, 22, 4. Alii h. l. ſupplent *datam*, et *miſſi*, *miſſae* in formulis: *legati* et *literae ab aliquo*, *nuntii a collega* cet. Eodem vero modo et *ex* pro *a* ſeu *ab* ponitur. v. ad 35, 32, 3. — *Mutines etiam civis* cet. cf. Varr. ap. Pedian. in Piſon. Mox poſt *captis* tres MSS. addunt *multis occiſis*.

5. *Illa disceptatio tenebat*, morabatur rem vel conſulem. v. ad 2, 63, 3. — *Patres extra Romanum agrum negabant dictatorem dici poſſe*, cf. ad 7, 24, 6. Neque etiam extra Italiam exercitum ducere licebat dictatori: quod libera rep. non niſi ſemel factum legimus in Epit. Liv. XIX. — Mox *Italia terminari* (intra Italiae fines contineri, ita ut ager extra Italiam ſitus non ſit Romanus) pro vulg. *in Italia t.* ex IV MSS. et quibusdam editt. legendum eſſe, jam alii monuere.

6. *praetor populum rogaret* ſc. praetorum princeps, *urbanus*, quam vocem edd. ante Drak. adjiciunt, non MSS. — *ſe populum rogaturum* de eo, *quod*

quod suae potestatis esset: nam dictator non nisi a consule dici poterat. Cf. ad 3, 62, 5. et 4, 31, 4.

VI. 1. *Galeria juniorum, quae sorte praerogativa erat — eodemque inclinassent,* et in eamdem sententiam inclinaturae fuissent, *jure vocatae*, v. ad 3, 51, 3. et 24, 7, 9. — *ni tribuni plebis se interposuissent*, v. ad 3, 46, 2.

2. *magistratum continuari*, Fulvium dictatorem fieri consulem. Cf. ad 4, 22, 4. et 28, 38, 4. — *satis civile*, v. ad 7, 5, 2. et 7, 42, 2.

3. *si suum nomen dictator adciperet*, si Fulvius se consulem creari pateretur. v. ad 9, 46, 5.

4. *comitiis se moram non facere*, v. ad 3, 24, 6.

5. *causam comitiorum*, ea quae nunc in comitiis agerentur. — *plebemque scivisse* cet. cujus plebisciti nulla mentio supra facta. — *L. Postumii Meg.* cos. cum C. *Junio Bub.* a. V. 461.

6. *numquam sivisset*, Put. *sisset*, prob. Gron. — *ut eo, quod censuisset senatus, staretur*, v. ad 3, 36, 11. — *res publica gereretur*, v. ad 2, 64, 3. — *moram fieri* c. v. ad 3, 24, 6.

7. *Olbiensem primo, dein Caralitanum agrum:* oppida Sardiniae *Olbia* ad mare et versus septemtrionem, et *Caralis* s. *Carales* (hod. *Cagliari*) versus meridiem.

8. *Ti. Sempronius Ti F. Longus* duo sacerdotia adcepit, quot et habuit *T. Otacilius Crassus* aliique; Gron. coll. 29, 38. 30, 26. et 40, 42. Cf. Spanhem. de usu et pr. num. diss. 12. p. 368. et Manut. ad Cic. Ep. ad div. 13, 68. Sed verba *Ti. Sempronius — Crassi*, ex codd. Reg., Put. et Petav. inserta, pro panno adsuto habet Drak. quia 41, 21. auguratus Sempronii nulla fiat mentio.

9. *Crassus Licinius* (v. ad 3, 1, 1.) *censor nec consul, nec praetor ante fuerat*, cf. cap. 11. Censores creabantur plerumque e consularibus.

10. *mors diremit* (collegium ipſamque cenſuram ſustulit, finivit) *L. Veturii* cet. v. ad 5, 31, 4. — *Aedilis curulis L. Veturius* filius cenſoris modo memorati. Cf. Pigh. Ann. ad a. 543. p. 189.

11. *ludos Romanos diem unum inſtaurarunt*, v. ad 2, 36, 1. — *ſigna aenea ad Cereris*, v. ad 10, 23, 12.

12. *pro temporis ejus copia*, facultate, (cf. ad 7, 33, 2. et 28, 21, 6.) *ludos fecerunt* plebejos. v. ad 2, 36, 1.

VII. 1. *in literis M. Valerii Meſſallae*, v. cap. 5.

2. *vix Hannibali atque ejus armis ſubſiſtentem*, reſiſtentem, vel ſufficientem, parem. v. ad 1, 4, 12. et Schelleri Lex. *obſiſtentem* ed. Aſcenſ. et al. ex interpret. ut *reſiſtentem* MS. Hafn.

3. *quosdam eſſe, qui anno inſequenti captam tradiderint* Carthaginem; in quibus et Polybius fuit. Cf. Schweigh ad Polyb. 10, 2 pr. — *quod mihi minus ſimile veri* cet. v. ad 6, 8, 2.

4. *C. Hoſtilius urbanam* cet. v. ad 2, 40, 9.

5. *C. Hoſtilius ab C. Laetorio;* immo *L. Veturius ab C. L.* quod ex ſupra dictis et cap. 10. ac 20. patere, jam monuerunt Pigh. in Annal. ad a. 544. et Gron. Cf. ad 25, 41, 8. Mox *exercitumque (Arimini erat) adciperet* vet. cod. Rhen. prob. Gron. Abeſt certe a multis MSS. τὸ *jam*.

6. *M. Marcello, quibus conſul bene rem geſſerat, legiones decretae*, ergo prima et ſecunda. v. cap. 2. Sed duodeviceſimam et viceſimam memorati c. 12. et 14.; jam monuit Periz. Haec quemadmodum in concordiam redigenda ſint, cogitent acutiores.

7. *M. Valerio cum L. Cincio prorogatum in Sicilia imperium et Cannenſis exercitus datus* cet. v. ad 23, 25, 5. 24, 44, 3. et 25, 41, 8. — *ex legionibus Cn. Fulvii* Centumali proconſ., ad Herdoneam victi, v. 27, 1. — *Conquiſitos eos conſules in Siciliam miſerunt;* propr. mittendos cenſuerunt, vel mitti juſ-

jusserunt. Cf. cap. 8. — *quique ex praetoris Cn. Fulvii Flacci*, ibidem victi, (v. 25, 21.) *exercitu, ob similis iram fugae*, (v. ad 1, 5, 5.) *missi eo* cet. v. 26, 1.

8. *P. Sulpicio* cum *eadem legione eademque classe* cet. sed classis tantum mentio fit inf. cap. 22. et hanc ab eo retentam, legionem vero dimissam tradit Livius 26, 28. Hinc vel ipsum vel librarios ejus peccasse, suspicabatur Periz. Diversos forte auctores sequutus est Livius. Cf. ad 1, 55, 4. et 21, 3, 2.

9. *cetera* cum *classe* (v. ad 1, 14, 4.) *praedatum in Africam — trajicere* sc. jussum est; Gron. Multae edd., non MSS., post *classe* inserunt *placere*.

10. *in eum annum*: omnes MSS. et edd. ante Cur. *in eum locum*, h. e. in id tempus, (v. ad 9, 45, 1.) prob. Gron. "*In eum annum* notat usque ad finem anni, qui agi incipietur: quid autem notabit *in eum locum*, i. e. in id tempus?" Drak.

VIII. 1. *comitia maximi curionis* cet. v. ad 3, 7, 3. — *M. Aemilii* demortui, v. cap. 6. — *vetus excitaverunt certamen*, cf. 10, 6 sq. — *Tribuni adpellati* (v. ad 2, 27, 2.) *ad senatum* rem (quam vocem excidisse bene suspicabatur Gron.) *rejecerunt*, v. ad 2, 22, 4.

2. *Senatus populi potestatem fecit* sc. rem, vel eam, Curionis max. creandi seu e Patribus seu e plebe; Gron. qui e MSS. *populi* tamquam Latinius pro vulg. *populo* recepit. *Potestas* et *arbitrium* nonnumquam dicitur id, quod in potestate et arbitrio alicujus positum est. Cf. ad 22, 22, 5. et 43, 15, 2.

3. *ni fama* C. Valerii Flacci *ex mala* fama *in bonam vertisset* se, versa fuisset. v. ad 2, 3, 2.

4. *C. Flaccus flamen captus* (sc. e patriciis, ut alibi de sacerdotibus, inpr. Vestalibus, pro electus, proditus) *a pontifice maximo*, qui tres nominabat patricios, ex quibus a populo in comitiis tributis legebatur unus et a Pont. Max. *inaugurabatur*. Cf. Tac.

Ann. 4, 16. et Cic. leg agr 2, 7. — *tota juventute* MSS. et vett. edd pro *in tota i.*, quod primus edidit Jac. Gron.

5. *L. Licinius praetor:* ſed nemo hoc anno Licinius praetor fuit, at ſequenti duo *P Licinii;* (v. cap. 21.) itaque leg *P. Licinius;* Sigon. Enimvero hic proximo demum anno fuit praetor urbanus, et hoc *C. Hoſtilius*, cujus nomen forte conruperunt librarii. Mox leg. *datum id cum toga praetexta et ſella curuli flaminio eſſe;* quod jam monuere viri docti. Cf. 1, 20

6. *duas urbanas legiones in ſubplementum — ſcripſerunt* male vulgo junguntur: nam *urbanae legiones* non ſolebant distribui in ſubplementum aliarum, ſed fere ad praeſidium Vrbis relinquebantur; Duk. Cf. ad 26, 28, 2. — *reliquias exercitus Fulviani* cet. cf. cap. 1. et 7. — *ad tria millia*, Put. *ad quatuor millia.*

7. *magnam vim haberet* ſc. M. Valerius proc. Siciliae, ad quem et ſeqq. referenda.

8. *altero L. Cincium partem inſulae* Siciliae, *qua regnum Hieronis fuerat*, *tueri juſſit*, *altero ipſe ceteram inſulam tuebatur*, (cf. ad 25, 41, 8.) *diviſam quondam Romani Punicique imperii finibus:* "hoc numquam factum fuit, nec Poeni in ea ullum Romanorum imperium, nec Romani Poenorum umquam eſſe voluerunt. Ante bellum Punicum I. diviſa erat finibus regni Syracuſani et imperii Punici. Eo finito Romani partem illam, quae antea imperii Punici fuerat, obtinuerunt, et in formam provinciae, quae poſtea *vetus provincia* dicta eſt, redegerunt. Deinde anno IV belli Punici II poſt necem Hieronymi, nepotis Hieronis, Poeni quidem imperium illius invaſerunt, ſed brevi poſt a Romanis rurſus tota inſula ejecti ſunt; de quo Laevinus ſupra c. 5. gloriatur. Forte leg. *regii* pro *Romani.* Refero autem *quondam* ad id tempus, quod bellum Punicum I. praeceſſit. *Fines imperii regii* ſunt, quibus quondam regnum

num Hieronis fuerat." Duker. Sed *pars insulae, qua regnum Hieronis fuerat*, distinguitur h. l. a *cetera insula* cet. adeoque sic verba *divisam quondam* saltem ad universam, non *ceteram insulam* referenda. Divisionem illam, si locum habuerit umquam, ad solum belli Punici I. tempus pertinere potuisse, monet Crev. — *classe quoque navium LXX partita* a Valerio cum Cincio.

9. *perinde dominos l. c.*, forte *proinde;* Gron. Mox junge *tantum frumenti provenit.*

IX. 1. *Latini nominis*, v. ad 1, 10, 2. — *ex parvis magnarum momenta rerum pendent*, v. ad 3, 27, 6. — *exhaustos esse* se; quod forte excidit.

2. *Cannensem militem* cet. v. ad 23, 25, 5.

3. *Triginta tum coloniae populi Rom. erant*, quae hoc et seq. cap. nominantur. Sed, quod Sigon. monuit, Dionysio Livioque auctoribus, jam LIII deductae erant: (e quibus initio belli Punici II. non nisi XXX superstites erant) *Medulla*, *Cameria*, *Fidenae*, *Antemnae*, *Crustumeria*, *Ostia*, *Signia*, *Circeji*, *Cora*, *Pometia*, *Velitrae*, a. V. 260. *Norba*, a. 262. *Antium* a. 285. et 413. *Ardea* a. 312. *Lavici* a. 337. *Vitellia*, *Sutrium*, (quam coloniam Diodorus a. 366. et Vellejus 1, 14. a. 372. deductam tradit) *Satricum* a. 372. (si apud Vellej. 1, 14. *Satricum* leg. pro *Sutrium*) *Nepet* s. *Nepete* a. 373. *Setia* a. 377. *Cales* a. 421. *Anxur* s. *Tarracina* a. 426. *Fregellae* a. 427. *Sora* 439. 450. *Luceria* a. 440. *Suessa* Auruncorum, *Pontia* et *Saticula* a. 441. (v. Vellej. 1, 14.) *Casinum* a. 442. *Interamna* a. 443. *Alba* Aequorum a. 450. *Carseoli* a. 451. *Narnia* s. *Nequinum* a. 453. *Minturnae* et *Sinuessa* a. 456. *Venusia* a. 460. (v. Vellej. l. l.) *Castrum*, *Sena* et *Adria* paullo post a. 462. (v. Epit. XI. sed et Vellej.) *Cosa* et *Paestum* (aut *Posidonia;* v. Epit. XIV. et Vellej.) a. 479. *Ariminum* et *Beneventum* a. 484. *Firmum* a. 486. *Aesernia* a. 487. *Aesulum* et *Alsium*

sium a. 503. *Fregenae* a. 505. *Brundisium* a. 506. *Spoletium* a. 509. *Valentia* a. 511. *Cremona* et *Placentia* a. 532 (His addendum *Ferentinum* v. ad 34, 42, 2.) Cf. Ind. Vellej 1, 14 Sigon. de jure Ital. 2, 5. 3, 4. Ceterum locus noster prae ceteris docet, quam dura fuerit coloniarum conditio. Cf et 27, 38. 29, 15. 37. 36, 3. et Heyne Opusc. Acad. T. 3. p. 81 sq

4. *quum omnium legationes Romae essent*, "vel ob eam causam a consulibus evocatae, vel ultro Romam profectae, ut recte Lips. de mil. Rom. 1, 7. ex Liv. 34, 56." Duk.

5. *Eae fuere Ardea*, *Nepete* cet. cf. 29, 16. ubi tamen *Sora* legitur pro *Cora*: unde vel ibi vel h. l. peccarunt librarii.

6. *Nova re consules icti*, v. ad 1, 16, 2.

7. *Nam, tum quidem quae temere agitassent*, v. ad 2, 32, 2. Pro *tum* Doer. conj. *jam*. Sed *nam jam* auribus ingratum est. Malim *nunc*. Cf. ad 1, 25, 1. — *ea prodendi imperii Rom.* — *esse*, v. ad 3, 24, 1. — *alternis* vicibus, ita ut modo consules, modo legati loquerentur, *haec jactassent*, v. ad 2, 12, 7. 3, 10, 2. et 4, 53, 5.

8. *idem socios consensisse ad* cet. v. ad 1, 32, 14. Sed bene Rhen. ita distinxit h. l. *idem alias colonias facturas, idem socios* sc. facturos: *consensisse omnes* cet.

X. 1. *quae officio decessissent*, ed. Mod. et al. rec. *ab officio*: sed veteres dixerunt *decedere re aliqua* vel *de re*, et *discedere ab re*; Gron. Cf. 3, 33. 4, 29. 8, 25. 31, 10. 37, 54. At *decedere a re* dici Cic Flacc. 12. Justin. 6, 3, 8. Virg. A. 2, 109. et *discedere de conloquio* inf. 32, 40. (nisi quis hoc quoque, tamquam de loco, dictum velit) monet Duk. ad 36, 22 pr. — *agerent facerentque*, *ut e re publ. ducerent*, v. ad 1, 27, 5. Verbum *facerentque* uncis inclusi, quia ignorant illud optimi MSS. Passim tamen

men cum *agere* jungitur, v. c. a Cic. Fin. 3, 17. et Phil. 3, 31. — *aliarum coloniarum*, v. ad 4, 10, 2.

2. *ecquid*, num, *milites ex formula*, pacto, lege foederis, *paratos haberent*, v. ad 1, 9, 3. et 22, 57, 11. — *Pro XVIII coloniis*, recte; v. cap. 9. neque cum Cluverio Ital. ant. 2, 2. p. 480. leg. *undeviginti:* nam mox, ubi coloniarum nomina recensentur, *Signini fuere et Nolani et Norbani* cet. delenda verba *et Nolani*, quae ab omnibus MSS absunt.

3. *ab altero mari*, infero f. Tufco f. Tyrrheno. Illi ad aut propius superum f. Hadriaticum colebant.

4. *coloniarum subsidio imperium stetit*, v. ad 2, 29, 7. — *aliarum coloniarum*, v. ad 4, 10, 2. — *neque illos dimitti* sc. legatos, nisi potius *legatos* leg. pro *illos*.

5. *aurum vicesimarium*, *quod in sanctiore aerario ad ultimos casus servabatur*, v. ad 7, 16, 4.

6. *additumque Fabio cos. C pondo auri praecipuum* sc. aurum, nisi leg. *aurum pr.*, singulare, praecipue. — *Cetero* sc. auro (quod edd. ante Gron. addunt, non optimi MSS.) *usi sunt ad vestimenta praesenti pecunia locanda exercitui*, v. ad 1, 12, 6. et 5, 23, 6.

XI. 1. *Prodigia quoque — procurari placuit* cet. v. ad 1, 20, 11. et 1, 31, 1. — *tacta de coelo arbor* cet. v. ad 24, 10, 7. — *et Ostiae lacus*, forte *lucus*.

2. *Cruentam etiam fluxisse aquam* cet. v. ad 1, 31, 1. — *quidam auctores sunt*, v. ad 2, 58, 1.

3. *Et Romae intus cellam* (v. ad 3, 19, 11.) *aedis Fortis Fortunae*, v. ad 10, 46, 7. *intus cellam* (in cella, ut ap. Plaut. Mil. 2, 6, 55.) optimi MSS. pro vulg. *intra c.* — *signum*, puto, Fortis Fortunae. Nomen alius dei deaeve excidisse credebat Crev.

4. *bovem loquutum* cet. v. ad 1, 31, 1. — *volturiumque* optimi MSS. pro *vulturiumque*. — *frequenti*

ti foro (v. ad 10, 11, 3.) *in tabernam devolasse*, v. ad 3, 27, 3.

5. *androgynos*, semimares, hermaphrodytos. Cf. c. 37. et 31, 12. 39, 22. Plin. 7, 2-4. 11, 49. f. 109. ad Tac. Ann. 12, 64, 3. et Steger von den Prodigien p. 136 sq. — *ut pleraque*, v. ad 10, 13, 12. — *faciliore*, quam Romano, *ad duplicanda verba*, quia facilius flecti potest ad verba componenda ex pluribus, ut *androgynos* et multa alia.

6. *Ea prodigia h. m. procurata, et subplicatio — et obsecratio* cet. v. ad 1, 20, 11. 3, 63, 2. et 5, 13, 5.

7. *agrum Camp. fruendum locarent*, v. ad c. 3. n. 1. Res, Fulvio prius mandata, (v. cap. 3.) nunc mandatur Censoribus, quorum munus proprium id erat. — *latum in plebem*, forte *ad plebem* e quibusdam MSS.

8. *Senatus lectionem* (cf. 23, 23. et ad 23, 22, 1.) *contentio de principe* senatus *legendo tenuit*, v. ad 2, 63, 3. *Princeps senatus* proprie dicebatur is, quem Censor senatum recensens aut recitans (ut 29, 37 pr. h. e. nomina Patrum, in tabulis scripta, vel ex albo senatorum, recitans) honoris causa primum legebat, cujusque nomen primum perscribebat in novo albo senatorio. v. Valef. et Schweigh. ad Polyb. 32, 22, 5. Ipsum Censorem lectum principem senatus, et tribus lustris Scipionem Africanum, invenimus 34, 44. 39, 52. 40, 51. Dukeri nota est: "Lectionem senatus utriusque censoris fuisse, nemo dubitat; principis senatus unius tantum, cui id sorte obtigerat, nusquam tam aperte, ut hic, proditum est. Sed praeterea probabilibus argumentis ex aliis locis Livii confirmat Manut. de sen. Rom. c. 2."

9. *Sempronii lectio erat*, ei lectio senatus sorte obtigerat. — *T. Manlius Torquatus*, censor a. V. 519.

10. *vel Hannibale judice victurus esset*; ita Put. Flor. Cant. et Hearnii duo MSS. Alii *dicturus*: sed Gud. *dicturum esse*: unde leg. *victurum* esse; Gron. *Vin-*

Vincere est evidenter ostendere, evincere; et in judicio dicitur de eo, qui aliquid ita ostendit, ut probet judicibus et obtineat. Cf. Gron. ad h. l. et Drak. ad 2, 4, 3. — *princeps in senatu* pro *p. senatus*, ut 38, 28, 1. Epit. XLIII. et ap. Sall. Jug. 25. in quibusdam libris.

11. *alius lectus senatus*, ceteri senatores lecti, *octo praeteritis*, ex senatu ejectis, propr. nominibus eorum omissis a censore senatum recitante s. legente. Cf. 34, 44. 38, 28. et 40, 51. ubi v. not. 1.

12. *In equestribus notis*, quibus notati equites, (v. ad 24, 16, 5.) *eadem servata causa*, nota censoria adfecti, qui Italiae deserendae consilium ceperant. — *ea infamia* sc. ut praeterirentur, vel potius infame consilium deserendae Italiae.

13. *ademti equi*, v. ad 24, 18, 4.

14. *ne praeterita stipendia procederent iis*, (v. ad 5, 7, 5.) *sed dena stipendia e. p. facerent*, v. ad 3, 57, 5.

15. *atque ex iis*, (forte leg. *atque eos*) *qui principio ejus* (f. *hujus*) *belli XVII annos nati fuerant, omnes aerarios fecerunt*, v. ad 4, 24, 5. et 25, 5, 4.

16. *Locaverunt inde reficienda*, v. ad 5, 23, 6. — De *incendio circa forum* et de *atrio regio* v. 26, 27.

XII. 1. *Prior Fulvius praegressus*, v. ad 9, 23, 1. — *bello detinerent* e tribus MSS recepi pro vulg. *b. detineret*.

2. *octo millia hominum: pars maxima ab Agathyrna* cet. v. 26, 40. unde *pars dimidia* suspicari possis. Praeterea cum Gron. forte leg. *octo millium (pars m. ab A., sicut antea d. est, ex S. traducta) r. v. h. a.* — *indidem*, v. ad 23, 46, 5.

3. *ad Cauloniam urbem* Bruttiorum, quae Καυλωνία Strab. 6. p. 261. Pausan. 6, 3. Diodor. 16, 11. Polyb. 2, 39. 10, 1. et Steph. Byz. dicitur, sed *Caulon* Plin. 3, 10. Virg. A. 3, 553. Ovid. Met. 15, 705. et inf. c. 15. e conj. Gron. (qui et h. l.

Cau-

Caulonem legendum putabat, quia in quibusdam MSS fit *Cautoneam*, et c. 15. *Cautones* et *Cautiores* pro vulg. *Cauloniae)* aliis antiquo Graecoque nomine *Aulon* vel *Aulonia*, Αὐλωνία Appian. Hann. 49. qui et expugnatam dicit urbem, cujus obpugnationem solutam tradit Livius inf. c. 15. Cf. de hac urbe inpr. Heyne Opusc. Acad. T. 2. p. 203. 204.

4. *levia certamina ferens*, v. ad 2, 1, 6. — *casum universae pugnae*, v. ad 1, 38, 2.

5. *cedere inde ab Romanis dextra ala et extraordinarii*, v. ad 3, 5, 3. 25, 21, 4. et sup. ad c. 5. n. 4.

XIII. 1. *ut in tali re*, ut fas est in tali periculo, clade et fuga. cf. ad 8, 30, 7.

2. *aequis manibus*, aequo Marte, non victoria, quod Romanos decuisset.

3. *signa alicui manipulo* legionum *aut cohorti* sociorum; ut paullo post *cohortibus*, quae signa amiserant, et centuriones manipulorum; Duker. Cf. Schel. ad Polyb. diss. 15. et, qui in his haeret, Lips. de mil. Rom. 4, 5.

4. *Cohortibus*, *quae signa amiserant*, non triticum, sed *hordeum dari jussit*, non communem militum hominumque cibum, sed jumentorum. Cf. Polyb. 6, 38. Suet. Aug. 24. Dio 49. et Lips. mil. Rom. 5, 18.

5. *centuriones manipulorum* — *destrictis* (v. ad 8, 7, 6.) *gladiis* evaginatis, nudatis, ut major esset labor in tenendo; Gron. — *discinctos*, ἀζώστους, λυσιζώνους, sine cingulo: quemadmodum etiam sagula, aut caligas aliasve militaris habitus partes militibus ignominiae causa ademtas legimus. Cf. Herodian. 2, 13. Valer. Max. 2, 7, 9. Casaub. ad Suet. Aug. 24 extr. et Lips. l. l. *Discincti* autem erant dicebanturque homines molles et ignavi homines. v. ad Sil. 2, 56. et 7, 153. — *destituit*, v. ad 2, 12, 4. *destitui jussit* plerique MSS. prob. Gron. modo male repetitum *jussit* deleatur.

6. *ornati armatique*, v. ad 9, 40, 12.

7.

7. *viribus subficerent* sc. longiori pugnae. v. ad 10, 18, 9.

XIV. 1. *Cum eo hoste res est, qui nec bonam, nec malam ferre fortunam potest: seu vicit, ferociter instat victis* cet. cf. 22, 37, 1. 26, 41. Sil. 3, 584 sq. 9, 346 sq. Horat. Od. 2, 3, 1 sq. 3, 27, 74. inpr. 4, 4, 53-68. et ad hh. ll. Mitscherl. Expressit haec Plut. Marcell. p. 313. — *ad demendam ignominiam*, ut 2, 6. 8, 23. 41, 3.

2. *Sinistra ala ab Romanis* (v. ad c. 5. n. 4.) *et cohortes — et legio vicesima*, ignominia notatae, *in prima acie pugnabant* jussu Marcelli. v. cap. 13. Sed cap. 12. *dextra ala* et *legio duodevicesima* pridie dicuntur cessisse: quare alteruter locus corruptus. *Sinistro* et *duodevicesima* non male emend. Drak. Certe mox dicit Livius *c o r n i b u s praeerant.* Vulgata lectio non bene defenditur a Periz. anim. hist. c. 8. p. 340. neque ab iis, qui existimant, eamdem alam c. 12. *dextram* et h. l. *sinistram* vocari, quod pridie in dextro, et nunc in sinistro cornu pugnaverit. v. ad 25, 21, 4. 27, 7, 8. et Duker ad h. l. ubi et haec notavit: "Schelius diss. XII. ad Polyb., si recte sententiam ejus capio, putat, idem in acie fuisse, quod in agmine, cujus ordo in dies mutabatur, et ideo nunc *sinistram* alam in prima acie fuisse, quod ibi pridie *dextra* fuerat. Sed hoc quoque repugnat disertis verbis Livii, postridie in prima acie fuisse alam, quae pridie in eadem fuerat."

3. *Marcellus mediam aciem, hortator testisque praesens, firmabat*, hortatione et praesentia sua validiorem animosioremque reddidit. Cf. ad 2, 31, 1. et 21, 43, 12.

4. *signo adrepto primi hastati*, v. ad 2, 27, 7.

5. *ut est genus anceps* elephantorum, qui tam in suos, quam in hostes ruunt; Sigon. Nisi potius est ancipitis et dubiae utilitatis; Doer. Cf. ad 1, 25, 4. — *quanto acrius*, fortius, *pavor consternatam* quam-

vis belluam *agit*, ea pavore movetur et perturbatur, *quam magiſtri imperio regitur:* ita optimi MSS prob. Gron. Alii et edd. vett. *conſternatas* et *reguntur*.

6. *finis ſequendi*, perſequendi.

7. *mille ferme et ſeptingenti*, Ῥωμαίων τρισχίλιοι Plut. Marcell. p. 313. non aliter, adnumeratis ſociis.

XV. 1. *Iisdem fere diebus*, quidam MSS. *ferme*, prob. Doer. — *ad Q. Fulvium — dediderunt ſeſe*, v. ad 2, 13, 4.

2. *partim machinationibus onerat*, v. ad 24, 34, 4. — *onerarias quoque*, quae velis et remis, *non eas ſolum, quae remis agerentur*, cf. ad 25, 30, 6. Ex h. l. Salmaſ. Obſſ. ad jus Att. p. 653 et alii conlegerunt, onerarias remis haud fuiſſe uſas. Sed v. Scheffer. de mil. nav. 4, 1. et in Addend. p. 340. Magii Miſc. 1, 6.

3. *Caulonis obpugnatores*, cf. ad c. 12. n. 3.

4. *leve dictu momentum*, v. ad 2, 7, 11.

5. *Ejus praeſidii praefectus* cet. quae res diverſe narratur ab aliis. v. Plut Fab. p. 186. et ad Sil. 15, 320 ſqq. Vox *praeſidii* e gloſſa inrepſiſſe videtur. Sed forte leg. *habebant*. *Heraclides praefectus* cet. cf. Polyb. 13, 4. qui Tarentum ab Heraclide Romanis proditam docet.

6. *pro perfuga juſſus T. transire*, v. ad 2, 7, 4.

7. *per intervalla ſtationum*, per loca, quibus ſtationes non erant. — *convenerat;* al. *convenerant*. v. ad 1, 3, 4.

8. *forte illo loco praepoſitus*, ſc. praeſidio vel propugnatoribus, qui erant illo loco; Gron. Imperium obtinens in illa urbis parte. v. Drak. *illi* dedit Rhen.

XVI. 1. *vagus paullo poſt equus errans* cet., al. *erransque:* ſed frequens eſt aſyndeton et omiſſio copulae. v. Gron. — *praecipitaſſe* ſc. ſe, quod quidam adjicere, ſed Livius omittere ſolet, v. c. 2, 51. 5, 18. 6, 30. 25, 11, 27, 40. Cf. ad 2, 3, 2.

2.

2. *Millia triginta s. capitum dicuntur capti* pro *capta*, conlective et respectu sensu aut generis nobilioris, ut 10, 46. 34, 56 pr. 37, 39. 40. 40, 41. 44, 42. Sic et *servitia armati* 4, 45, 1. *capita conjurationis caesi* 10, 1, 3. *quatuor millia scutati* 28, 2, 2 Cf. ad 1, 41, 1. — *tria millia*, al. *septem m.* — *signa tabulaeque* cet. cf. Heyne Opusc. Acad. T. 2. p. 229 sq.

3 *interroganti scribae — jussit*, immo *interrogante scriba*; Drak. v. ad 42, 28, 1. — *quid fieri (de) signis vellet*, ut *quidnam se futurum esset* 33, 27 extr. et similia inpr. ap. Plaut. et Terent. Veteres dixisse et *quid me fiet* et *quid mihi*, vel *quid faciatis hoc homine* et huic *homini*, docet Drak. ad h. l. et 2, 31, 8. 34. 32, 8. inpr. 45, 39. 4. et Manut. ad Cic. Verr. 1, 16. De re ipsa cf. Plut. Fab. p. 187. *quid fieri signis vellet ingentis magnitudinis (Dii sunt* cet. distinguebat Roëllius. Aliquid hic depravatum vel omissum esse, suspicabantur Crev. et Drak. *Dii* (deorum signa) *sunt*, non *erant*, quia exstitisse adhuc Livii aetate videntur; Doer.

4. *quo constituerat loco*, subsistere statuerat, vel sustinuerat a procedendo, stare ac morari vel modicam quietem capere jusserat sc. agmen, dum properaret ad liberandum obsidione Tarentum; Gron. Cf. 3, 27, 6. 38, 25, 5. et Drak. ad h. l. *constiterat* al. non inprob. Crev.

5. *aves non addixerunt Fabio*, v. ad 1, 36, 3.

XVII. 1. *Aestatis ejus principio* cet. cf. Polyb. 10, 34-37. qui has res ad annum insequentem refert, et *Edesconem*, τὸν Ἐδετανῶν δυνάστην, constanter Ἐδεκῶνα adpellat. — *fortuita inclinatio animorum* cet. Livius non recte cepisse videtur verba Polyb. 10, 34, 2.

2. *per continentia juga*, v. ad 4, 22, 4.

3. *qua* ratione (nisi leg. *quo*) *coepissent*, *fluerent res*, v. ad 7, 29, 3. — *quum a spe*, v. ad 1, 1, 5.

4. *subductis navibus*, v. ad 8, 26, 1. — *navales socios terrestribus copiis addidit*, v. ad 9, 38, 1.

5. *quae post captam eam fecerat*, facienda curaverat, *tanto opificum numero incluso* propterea in officinis, armamentariis ac navalibus. v. 26, 51.

6. *ducere ad hostem pergit*, ut 32, 6 pr. cf. ad 1, 23, 4.

7. *Scire enim se*, *transfugae nomen* cet. quasi ab Thucyd. 3, 9. sumsisset; Gron. — *anceps odium* transfugarum, contractum tam apud eos, ad quos adcedunt, quam apud illos, quos deseruerunt; Drak. Cf. ad 1, 25, 4.

8. *Itaque corpus dumtaxat* cet. cf. ad 39, 47, 4.

9. *respondet facturum Romanus*, v. ad 32, 11, 4.

XVIII. 1. *exercitus Hasdrubalis prope urbem Baeculam*, in multis MSS. et edd. *Betulam*. Cf. Polyb. 10, 38. 11, 20. et Appian. Hisp 23. 24. (ad quae loca v. Schweigh.) Ille Βαικύλαν vel Βαίκυλα, hic Βαιτύκην adpellat urbem, quam prope Castulonem ponunt, sed Steph. Byz. haud longe ab Herculeo freto. Proelium ab Hasdrubale Gisconis, non Hamilcaris, filio et ad Carmonam commissum tradit Appianus, (quem duos duces diversasque clades confudisse jam monuit Schweigh. ad Polyb. 10, 38.) prope *Baeculam* Livius, et longius a Baecula Polybius. — *velites antesignanique et qui primi agminis erant*, v. ad 2, 20, 3.

2. *in tumulum*, *plano campo in summo patentem*, ἐπίπεδον τόπον, ὀφρὺν προβεβλημένον, Polyb. 10, 38, 8. — *fluvius ab tergo*, *ante circaque* cet. v. ad 26, 42, 6. — *Suberat*, vicina, prope erat, (cf. ad Tac. Ann. 3, 6, 9.) *et altera submissa fastigio planities*, (quod not. 5. *infimum supercilium* dicitur) ut ap. Curt. 6, 6 med. Cf. ad 1, 38, 6. et 25, 36, 4. — *altera crepido*, ripa praeceps fluvii.

3. *leviumque armorum Baliares*, v. ad 22, 37, 2. — *praedamnata spe* feliciter in *aequo dimicandi campo*,

oo, jam ante, quam hujus rei periculum fieret, ab- ecta; Doer.

4. *se illis fugam clausurum*, v. ad 5, 28, 4.

5. *ad levem armaturam* hostium, *infimo stantem supercilio*, tumulo, aut potius fastigio, clivo tumu- i, ut 34, 29, 6. nam *supercilium*, ut ὀφρὺς, supe- rior montis collisve pars est, et Livius expressit ὀφρὺν Polyb. 10, 38. 39. Cf. sup. not. 2. ad 37, 31, 5. Heyne ad Hom. Il. 20, 151. et ad Virg. Ge. 1, 108.

6. *nihil aliud quam via inpediti*, v. ad 2, 8, 9.

7. *levem et concursatorem hostem*, cui obponitur latarius, qui in ordinibus stat certo loco; Ern. Cf. 31, 35 extr. et ad 21, 35, 1. ubi *concursare* simul est ncursare, lacessere. — *pugna eluditur*, v. ad Tac. Ann. 2, 52, 8. 3, 74, 2.

8. *laxata prima acies*, ut *dilatata* 31, 21. et contr. *ensata*. At *patefacere ordines* et *aciem* 28, 14. et 2 extr. pro dirimere intervallis.

XIX. 1. *regem eum ingenti consensu adpellavit* et. cf. Polyb. 10, 38. 40. qui etiam tradit, idem am antea fecisse Edesconem et Indibilem.

2. *nomen imperatoris*, *quo se milites sui adpel- essent* ob res bene gestas. v. ad Tac. Ann. 1, 3, 11. t 3, 74, 7. 8. — *vocis usurpatione abstinerent*, in Put. Flor. et Lov. 4. *usurpationem*. Cf. ad 33, 34, . si lectio est certa: nam *abstinere* quidem quarto asui, sed alio sensu, jungitur. v. ad 2, 22, 3.

3. *id aetatis*, v. ad 2, 29, 6. *Massiva* nomen ex all. Jug. 35 notum. — *eductum*, v. ad 1, 39, 10.

4. *cum avunculo Masinissa*, qui tamen eum *fratris filium* dicit 28, 35. Quod si verum est, Masinissa uit ejus patruus, et *Gala avus* paternus, non *mater- us*. In hoc παρόραμα videtur induxisse Livium vox Graeca ἀδελφιδοῦς, a Polybio adhibita; Jac. Gron. Ea enim et fratris et sororis filium significat. Alii *fratrem* etiam sororis maritum dici putant; ut ma-

terterae filium ap. Cic. sen. p. red. 10. et fratrem patruelem inf. 35, 10, 4. ubi cf. Intpp.

5. *effusum in praeceps*, v. ad Praef. n. 13.

6. *pro tribunali agenda*, v. ad 26, 27, 4.

7. *cupere vero*, sane, profecto. v. ad 45, 19, 4.

XX. 1. *De bello inde consilium habitum est. Auctoribus* cet. conj Doer. — *Hasdrubalem*, Hamilcaris filium, *consequeretur*, v. ad 24, 45, 4. — *Mago atque Hasdrubal*, Gisgonis f. *alter* post *atque* inserunt quidam MSS. Pro *atque* forte leg. *alterque*.

2. *consilio*, si consilium spectes, *in*, ad, *cetera exsequenda belli* (v. ad 4, 27, 1.) *obportuni*, obportuno tempore venere. — *Ibi conferentibus* iis sermones, consilia et sententias inter se, h. e. invicem deliberantibus et secum reputantibus, ut 2, 35.

3. *etiamsi senatus Carth. non censuisset* cet. cf. 23, 27. 28. — *belli caput rerumque summa*, v. ad 3, 5, 6. et 6, 14, 9. — *simul et*, f. *ut*. De infinitivis seqq. *repleri*, *trajicere*, *conserere* cet. v. ad 26, 32, 1.

4. *Fulvii senescere fama*, v. ad 1, 22, 3. — *super quam quod* (v. ad 22, 3, 8.) *male pugnaverat*, v. cap. 2. 12-14. — *Venusiam;* Sinuessam ap. Plut. in Marcello p. 313. F.

5. *de imperio abrogando ejus*, immo *ei*, ut et mox: quod hic ostendit ipse positus pronominis; Gron. Cf. ad 22, 25, 10. Mox pro *quum tamen* Sigon. e cod. malebat *tum tamen*, et Gron. *cunctanter*.

6. *ad purganda*, refellenda, *ea* crimina, ob *quae inimici decernerent* iniqua, Gron. et Ern. Cf. ad 4, 50, 3. Eadem ἀκυρολογία in verbo *purgare* obcurrit 34, 5. *nihil novi factum purgare*, h. e. ostendendo, nihil novi factum esse, purgare crimina, quae objicitis; Drak.

XXI. 1. *in circo Flaminio*, v. ad 1, 6, 6. et 3, 54, 8.

2. *Italiam provinciam habeat*, v. ad 2, 40, 9.

3. *diutius ibi, quam Carthagine, vixerit*, v. ad 21, 3, 2. — *habere fructum*, accipere praemium, nos: *es bekomme den Lohn;* Doer. — *bis caesum exercitum* cet. v. cap. 2. et 12 sq.

4. *Hanc tribuni orationem ita obruit*, inritam reddidit, vim accusationis imminuit. Cf. Ernesti clav. Cic. — *rogatio antiquaretur*, (v. ad 4, 58, 10.) *sed* etiam.

5. *Sex. Julius Caesar*, primus, qui memoratur, *Caesar*. — *Q. Claudius Flamen*, (al. *Flaminius*) ut *Sacerdotes* et *Curiones* quidam dicti, et hinc posteri *Flaminini*, ut *Corvus* reliquit *Corvinos;* Gron. Cf. Pigh. Ann. ad a. 535 p. 151.

6. *qui rem inspiceret*, v. ad 21, 6, 4. — *Ludi et Romani et plebeji — instaurati*, v. ad 2, 36, 1. — *in singulos dies*, unum Romani, unumque plebeji.

7. *Servilium negabant — constabat*, v. ad 30, 19, 5. 6. — *triumvirum agrarium*, v. ad 3, 1, 6.

XXII. 1. *consulatus, quem vitio creatus non gessit*, v. 23, 31. et ad 5, 17, 4.

2. *et quo senatus censuisset* sc. eundum, s. eum mittendum, ut 42, 28. 31 extr. et 44, 17 extr. pro quo 42, 31 med. dicitur: *ut iret, quo sen. cens.* — *Prorogatum et C. Hostilio Tubulo est* imperium, "ex h. l. 25, 41. 26, 28. et 32, 1. conficit Gruchius in Resp. ad post. Sigonii disp. c. 5. *imperium* in *magistratu* insitum fuisse. Nam Hostilius priore anno juris dictionem urbanam sortitus nullam partem imperii militaris attigerat. v. cap. 7. Vnde consequens est, non potuisse ei imperium *prorogari*, nisi id jam ante habuisset." Duk. Id conjectura tantum inpugnatur a Sigon. de lege cur. c. 6.

3. *Et P. Scipioni et M. Silano — decreti*, quod nihil opus fuisse, ex cap. 7. intelligitur; Crev. — *inpleturos* sc. Carthaginienses. — *obtineret*, ut obtineret, decretum est.

4. *Vna et viginti legionibus eo anno defenſum imperium Rom. eſt:* "Senatum poſt relationem de provinciis ſolitum ſtatuere, quot legionibus quoque anno gerenda eſſet res publica, idque Livium in hiſtoria ſingulorum annorum diligenter adnotare, obſervat Caſaub. ad Polyb. 1, 16. Decem primis libris hoc vel nusquam, vel certe raro adnotavit Livius, etſi tum ſaepe quoque plures quam quatuor legiones, qui duo juſti conſulares exercitus erant, ſcriptas narrat. Sed tum nondum ullae provinciae erant, nec tot ſimul copiis bellum gerebatur." Duk.

5. *Idem et Tubulo imperatum*, immo *Eidem* ſcil. Calpurnio, antequam adveniret Tubulus: non enim poterat hoc Tubulo imperari, qui tum primum in provinciam erat profecturus initio anni ſui, quo tempore nondum aequum erat, de ejus ſucceſſore cogitari: potuiſſet enim illi prorogari imperium; et indignum erat, toto imperii ſui anno uni urbi non obpugnandae ſed cuſtodiendae adligari; Perizon. Recte; verum ita mox leg. *caverent;* Duk. et Drak.

XXIII. 1. *Conſules religio tenebat*, retinebat in Vrbe, vel inpediebat, quo minus proficiſcerentur in provincias ſuas. — *non facile litabant*, v. ad 5, 38, 1.

2. *mures in aede Jovis aurum roſiſſe* cet. cf. Plut. in Marcello p. 314. et ſup. ad 1, 31, 1. — *vulturium volaſſe in aede Jovis;* ita optimi MSS. *in aedem* edd.

3. *ſine litatione — non inpetrata pax deum*, v. ad 5, 38, 1. — *vertit* ſc. ſe, verſus eſt. Cf. ad 2, 3, 2.

4. *Ludi Apollinares* cet. v. 25, 12. — *ut hi ludi in perpetuum in ſtatam diem voverentur:* "Senatus jam ante decreverat, ut *in perpetuum* i. e. quotannis de integro voverentur, 26, 23. ſed certam diem non conſtituerat. Poſtquam iis *ſtatus dies* adſignatus eſt, videntur deſiiſſe ſingulis annis voveri. Nam ex eo, quod Livius dicit, *ipſe primus ita vovit*, non ſequitur, alios poſt eum praetores illos ſemper rurſus vovíſ-

voviſſe; ſed ita adcipi poteſt, quum praetores ante eum illos quotannis ex SCto, ſed non in ſtatum diem, voviſſent, 26, 23. 27, 11. ipſe primus eos in ſtatum diem vovit," Duk. — *ante d. III Non. Quinctiles* fecit ludos, v. ad 6, 1, 9. et 37, 4, 2.

XXIV. 1. *in foro citatis ſenatoribus obſides imperavit*, malim *in forum*, ut paullo poſt dicitur; Duk. — *Quum ſenatus biduum peteret tempus* pro *bidui*, ut *terra Italia* 25, 7. *domus marita* 27, 31, 2. *juſſa magiſtra* et ſimilia; Drak. Cf. ad 28, 2, 2. et ad Sil. 1, 173. Vel leg. *bidui*, vel del. *tempus*; Duk.

2. *ne qua occaſio novare cupientibus res daretur*, v. ad 1, 11, 1. et 1, 52, 1.

3. *claves portarum quum magiſtratus popoſciſſet* Terentius, v. ad 1, 24, 6. — *comparere*, v. ad 6, 1, 6.

XXV. 1. *aequantibus eos*, eorum noxam poenamque, *Campanorum noxae p.* v. ad 5, 23, 4. et 10, 19, 2.

2. *de M. Livio praefecto* cet. v. ad 24, 20, 7.

3. *aliis SCto notantibus praefectum*, h. e. notandum cenſentibus; Gron. v. ad 3, 21, 31. 24, 16, 5. et 25, 3, 7. — *mediis* (v. ad 1, 31, 5.) *ad cenſores notionem de eo pertinere dicentibus*, i. e. cognitionem, judicium, ut *noſcere cauſas* 30, 24, 1. Cf. Gron. ad h. l. et nos ad Tac. Ann. 3, 35, 5. — *neque enim*, v. ad 3, 39, 8.

4. *Marcellum objectae animo religiones tenebant*, v. ad 5, 15, 6. 25, 12, 1. et 27, 23, 1. — *bello Gallico ad Claſtidium aedem Honori et Virtuti voviſſet* cet. v. ad 25, 40, 2.

5. *negabant, unam cellam duobus recte* (*rite* Hearnii L. 1. prob. Duk.) *dedicari*; cur vero non duae dedicatae? Cf. ad 3, 17, 3. et 3, 19, 11.

6. *Neque enim duobus deis rite una hoſtia fieri* ſcil. *rem divinam*: ſed verbum *fieri* etiam ſimpl. eo ſenſu dicitur. v. ad 10, 42, 9. *niſi certis*, niſi certo

constaret, utrique eam deberi; ita ut dubium non relinquatur, utrum huic, an illi, sacrum fieret; Crev. Immo *certis* quibusdam, scil. iis, quibus una eademque hostia rite sacrificari solet; nisi potius leg. *secretis:* nam duobus diis cella inter se secretis, utri eorum, si quid accidisset, una hostia sacrificanda esset, sciri potuit; Doer. Nihil horum satis probandum videtur. Forte leg. *Neque enim duobus,* (sc. diis) *nisi lectisterniis, rite una hostia fieri.* Cf. 5, 13. et 22, 10.

7. *Ita addita Virtutis aedes*, sed dedicata demum a filio Marcelli. v. 29, 11 et ad 25, 40, 2. Vera duplicis templi constructio non magis nota est, quam forma statuarum Honoris ac Virtutis. Cf. Plin. 35, 11. s. 37. Plut. Marcell. p. 314 (p. 463. ed. Reisk.) intpp. Vitruv. prooem. ad lib. VII. Programma Acad. Hafn. vulgatum XXIX Jan. a. 1806. impr. d. Freimüthige oder Ernst u. Scherz a. 1806. No. 55. 74. 75.

8. *Lacinium Hannibal admoverat copias*, v. ad 24, 3, 3. et 25, 24, 9. — *inter Venusiam Bantiamque,* (opp. in confinio Apuliae Lucaniaeque situm) ut ap. Plut. Marcell. p. 314 F.

XXVI. 1. *metum ex vano* (vanum, inanem, ut 33, 31.) *haberet*, forte *habebat;* Gron.

2. *extrahi aestatem posse*, v. ad 4, 43, 6. — *L. Cincio:* sed ei jam Valerius successerat. Cf. cap. 7. 8. 22. et ad cap. 7. n. 8.

3. *sub tumulo Peteliae*, v. ad 23, 30, 1. — *ad duo millia armatorum caesa*, τὸν περὶ Πετηλὰν (Πετηλίαν) λόφον ὑφεὶς ἐνέδρας πεντακοσίους καὶ δισχιλίους ἀπέκτεινε Plut. l. l. — *mille et quingenti* e Put. et melioribus MSS recepi pro vulg. *et mille ducenti.* — *Tumulus erat silvestris*, v. ad c. 1. n. 7. — *ad id* v. ad 1, 34, 5.

4. *in cervicibus haberent hostem*, v. ad 3, 31, 1. Ad seqq. et cap. 27. de Marcelli obitu cf. Polyb. 10, 32. Appian. b. Hann. c. 50. Plut. Marcell. p. 315 sq.

et

et Sil. 15, 334-398. Horum et Livii narratio hic variat, ut olim fama. Cf. c. 27 extr.

5. *cum equitibus CCXX*, ut et ap. Plut. Appianus memorat CCC, et Polybius, numero forte corrupto, τῶν ἱππέων ἴλας f. εἴλας δύο, duas alas vel potius turmas, (unde *tres turmae equitum* et τρεῖς ἶλαι, quae et οὐλαμοὶ vocantur, fibi refpondent ap. Liv. 28, 14. et Polyb. 11, 23.) quae in Romano equitatu XXX equitibus conftabant. Numero tamen majores ἴλας commemorat Aelianus Tact. c. 21. et εἴλην f. ἴλην a Romanis etiam *alam* vocari, quae Graecis propr. ἱππαρχία dicatur et DXII equitum fit, docent idem Aelian. c. 20. et Arrian. Tact. p. 51. ed. Blanc. Cf. Schweigh. ad Polyb. 6, 25, 1. et 10, 21, 4. Ceterum confules praeter equites etiam τριάκοντα (nifi leg. τριακοσίους cum intpp.) velites lictoresque fecum fumfiffe tradit Polyb. — *M'. Aulius*, optimi MSS. *M'. Aullius* et c. 27. *M'. Auxilius*.

6. *Inmolaffe eo die quidam* cet. cf. Plut. l. l. et Valer. Max. 1, 6, 9. qui in fecunda hoftia caput jecinoris duplex fuiffe dicit. — *jecur fine capite inventum*, v. ad 8, 9, 1. — *Auctum* jecur, aut majorem folito molem, ut fubftant. fit; Crev. — *fecundum*, poft.

XXVII. 1. *fignum dedit*, v. ad 4, 39, 1. — *ut ad locum miles effet paratus*, h. e. ad tempus; Doujat. ftatim, quantocius, *illico*; Crev. *ut ad fpeculandum miles e. p.*, *et fi* cet. emend. Doer. Forte leg. *ad motum*, ad caftra movenda, aut *ad nutum*, fc. militi dandum, *fi collis placuiffet*, fatis obportunus fibi vifus effet. — *vafa conligerent*, v. ad 1, 24, 7.

2. *qui a tergo includerent viam*, v. ad 2, 2, 9.

3. *ab Etrufcis Fregellani*, cf. cap. 26.

4. *lictores confulum quinque* cet. fic et ap. Plut.

5. *neque pro* (v. ad 7, 33, 2.) *veteris prudentiae ducis*; cf. Polyb. 10, 32. 33. de inprudentia ducum Rom. et prudentia Hannibalis. — *in praeceps dederat*, v. ad Praef. n. 13.

6.

6. *quae de Marcelli morte variant auctores, omnia exsequi*, v. ad 5, 15, 8. et 21, 28, 7. — *L. Coelius* (v. ad 21, 38, 8.) *triplicem rei gestae ordinem edit, unam* sc. rem gestam cet. Sed pro *ordinem* Livium scripsisse *seriem* aut *narrationem* aliamve vocem gen. fem., cum aliis suspicari possis. Pro *L. Coelius* quidam libri habent *C. Laelius*: quem historias scripsisse non constat. Cf. Schweigh. ad Polyb. 10, 3, 3.

7. *alteram scriptam* in *laudatione filii*, v. ad 2, 47, 6.

8. *Ceterum ita fama variat*, v. ad 1, 43, 20.

XXVIII. 1. *ne cui deesset occasioni*, v. ad 1, 11, 1. et 3, 46, 3. — *inventum Marcelli corpus sepelit*: plura de Marcelli humatione, urna et monimentis, deque Hannibalis et laudatione et cavillatione tradunt Appian. b. Hann. c. 50. et Plut. Marcell. p. 315. 316. Cf. Periz. anim. hist. c. 9. p. 368.

2. *sagaciter moti sunt*, sagacitate sua acti et impulsi sunt; fraudem enim, quam sagaciter Hannibal invenerat, pari sagacitate Crispinus praesagibat; Doer.

3. *parati milites essent, si quo* (v. ad 26, 9, 5.) *opera* cet. vox *parati* abest ab optimis MSS. unde Gron. conj. *venturum: vigiles essent* cet. — *qui in praesidio erant* non verba Hannibalis, sed Livii nota.

4. *Senesere Salapitani* (sic Put. Voss. et al. pro vulg. *Salapiani*, ut *Massilitanus*, *Lilybaetanus*, *Tauromenitanus*; Gron.) *fraudem, et ab ira defectionis* cet. v. 26, 38. et ad 1, 1, 5. — *remisso retro*, v. ad 2, 45, 10. — *sine arbitro*, v. ad 6, 33, 3. *milites*, quos in praesidio fuisse modo dixit.

5. *trepidare, moliri portam*, v. ad 3, 49, 4. et 6, 11, 5. — *cataracta*, καταῤῥάκτης et καταράκτης, vectis, obex, annulis ferreis funibusque pendens et καταράσσων, cum inpetu decidens ac demissa vel *dejecta*; ut *portam claudat*. v. Veget. de re mil 4, 4. et ad rem cf. Appian. Hann. c. 51. Suid. v. Ἡμμέγοι, Polyb. T. 5. p. 38. ed. Schweigh.

6.

6. *negligenter ex itinere suspensa humeris gerentes arma*, scuta, puto, non detractis tegminibus, ut solebant in itinere, quum nullus ab hoste metus erat; Duk. coll. Suet. in Tib. 37. in Vitell. 11. et Lips. Annal. ad mil. Rom. 3, 2.

XXIX. 1. *M. Marcellum*, consulis filium.

2. *Hi nuntiare consuli jussi, ut* (v. ad 25, 22, 1.) *dictatorem in agro Romano diceret comitiorum causa*, cf. cap. 5. ubi legimus *Romanum agrum Italia terminari* et *extra eum dictatorem dici non posse*. Sed h. l. nulla ratio est, in SCto addendi *in agro Rom.*, et haec verba forsan e cap. 5. huc translata; Duk.

3. *ad Clupeam urbem*, v. ad Sil. 3, 243. 244.

4. *repente fama adcidit*, v. ad 21, 10, 15.

5. *Machanidas tyrannus Laced.* a Philopoemene a. V. 546. victus occisusque, *finitimo bello urebat* Achaeos, v. ad 10, 17, 1. 28, 8, 5. et Polyb. 10, 41. 11, 11-20. 13, 6.

6. *fretum*, *quod Naupactum* (v. ad 26, 26, 1.) *et Patras* (opp. Achajae maritimum) *interfluit*, *Rhion*, s. Rhium, fauces Corinthii sinus 28, 7. extr. fretum, quo sinus hic effunditur ex mari Jonio. Cf. Mel. 2, 3. Polyb. 4, 64 pr. et inf. ad c. 30. n. 8.

XXX. 1. *ad Lamiam urbem* Phthiotidis in Thessalia, nobilitatam bello Lamiaco, a Graecis post Alexandri mortem cum Macedonibus gesto, de quo v. Diodor. 17, 111. 18, 9-12. et Strab. 9. p. 298. — *Aetoli duce Pyrrhia*, (ita Put. et all. MSS.) de quo v. Polyb. 5, 30. et 91-94. *Physia* edd. ante Gron. *Physsias*, nobilis Eleus, bello captus a Lyco, propraetore Achaeorum, memoratur Polyb. 5, 94.

2. *mille admodum hostium*, v. ad 21, 36, 3.

3. *ad Phalara in Maliaco sinu*, prope Lamiam et in extrema Phthiotidos ora, inter Locros Epicnemidios et Thessaliam, qui olim Μηλιεὺς s. Μαλίακος et Λαμιακὸς a Maliensibus Lamiaque urbe, et postea,

ea, quum Aenianes praevaluissent, *sinus Aenianum* dicebatur. v. ad 28, 5, 6. *Phaleram* et *Phalaram* alii. Τὰ Φάλαρα ap. Polyb. 20, 10. 11. Plin. 4, 7. s. 12. Strab. 9. et Steph.

4. *Amynander* (Ἀμύνανδρος vel Ἀμύνας) *rex Athamanum*, gener Scerdilaedi Illyriorum regis. Cf. Ind. et Polyb. 4, 16. 16, 27. 17, 1. 10. 18, 19. 30. 20, 10.

5. *ferocioribus quam pro ingeniis* (v. ad 7, 33, 2.) *gentis* alicujus *Graecorum*; nisi leg. *ferociori gente*; Gron. Cf. ad 26, 25, 6. Quae sequuntur, sic habentur in omnibus libris, et haud scio an Livius ista sit gratificatus Romanis: ceterum ex Polyb. 9, 39. patet, majorem metum fuisse de Romanis, quam de Philippo; unde et mox: *ne causa aut Romanis aut Attalo intrandi Graeciam esset*; Gron. Ceterum ad haec et seqq. conf. Polyb. 10, 23-26. ibique notas Schweigh. de diversa tum chronologia in rebus Graeciae, tum serie ac successione Praetorum Achaeorum apud Livium et Polyb.

6. *curatione Heraeorum* sc. solemnium s. ludorum: nam τὰ Ἡραῖα dicebantur et dies festi et ludi, qui in honorem Junonis, Ἥρας, agebantur, inpr. Argis, Spartae, Mycenis, (cf. Hom. Il. δ, 51.) Carthagine, in Aegina et Samo. v. Pausan. 2, 17. 24. 5, 16. Pind. Nem. 10. et ibi Schol. — *Nemeorum* ludorum, qui prope Nemeam, vicum inter Cleonas et Phliuntem situm, in memoriam Archemori vel pugnae Herculis cum leone Nemeaeo, d. XII mensis Corinth. Πανέμου s. Ἱερομηνίας, cui Atheniensium Βοηδρομιὼν respondet, agebantur, quorumque praesides et βραβευτοὶ erant Argivi, Corinthii et Cleonaei. Cf. Pausan 2, 15. Schol. et Inttp. Pind. Nem. Eadem tamen Νέμεα et *Argis* celebrata. Cf. 34, 41. et Polyb. 2, 70. 5, 101. 23, 10. et 10, 26. ubi Schweigh. monet, ex his locis intelligi, Nemeorum ludicrum, tertio quoque anno agi solitum, ex Polybii ratione non (quae vulgaris sententia est) in secun-

cundum et quartum, ſed in primum et tertium quemque annum cujusque Olympiadis et in inpares annos ab Vrbe condita incidere. Dukeri nota ad h. l. eſt: "Dodwell. in Annal. Stat. p. 227. et de cyclis 7, 1. et 2. ſcribit, Nemea et Olympia tum in eundem annum conveniſſe, i e. utraque a. V. 546. Varr. celebrata fuiſſe Marcello V. et Criſpino coſſ. Credebam primum, eum parum recte rationes ſubduxiſſe, quum Livius c. 35 ſcribat, *Olympiae ludicrum aeſtate anni ſeq* fuiſſe. Deinde vidi, eum diſſ X. de cyclis ſect. 48. contendere, Livium celebrationem Olympiorum perperam in hunc annum conferre, quae anno priore Marcello V. et Criſpino coſſ. acta fuerint. Ei ſubfragatur Petav. de doctr. temp. 9, 53."

7. *Macedonum reges ex ea civitate oriundos:* nam Caranus, auctor regni Maced., erat Argivus. Cf. 32, 22. Juſtin. 7, 1. Vellej. 1, 6. Euſeb. Chron. Graec. p. 45. Juliani Epiſt 35. et Orat. 3. p. 106. ed. Lipſ. — *referunt*, ut ap. Juſtin. 38, 7. *ferunt* conj. Periz.

8 *Aegium profectus eſt ad ſociorum concilium:* in omnibus edd. eſt *Rhium*, Achajae prom. (v. Ptol. 3, 16. et Strab 8 p. 231. al. 335.) et fretum, (v. ad c. 29. n. 6.) forte et oppidum, cujus tamen nemo mentionem facit praeter Steph. Byz. et hic quoque non niſi dubitanter: Ῥίον πόλις Μεσσήνης ἢ Ἀχαΐας, καὶ ἄλλη Αἰτωλίας. Nos *Aegium* recepimus ex emendat. vix dubia Glareani et Jac Gron. Nam omnes MSS. habent *regium;* et aptiſſimum h. l. eſt *Aegium*, princeps Achajae oppidum, poſtquam Helice Olymp. 101, 4. hauſta eſt mari motuque terrae, (v. Strab 8. p. 589. Pauſan. 7, 24. et Diodor. 15, 48 ſq.) ubi a principio Achaici concilii aut certe poſt Helices interitum conventus Achaeorum, Παναχαιὰ, (v ad 31, 29, 1.) ſemper et ex lege acti ſunt. v. 38, 30. (ubi ſimul traditur Philopoemenem conatum eſſe labefactare hunc morem, legemque tuliſſe, ut in omnibus civitatibus, quae Achaici concilii eſſent, in vicem

con-

conventus agerentur) Paufan. 7, 7. et 24. (qui id fua adhuc aetate factum, indeque cultum 'Ομαγυρίου Διὸς et Παναχαΐας Δήμητρος ibi ortum dicit) Polyb. 5, 1. et Strab. 8. p. 590 C. 593 B. Cf. et inf. 28, 7. 35, 48. 36, 35. et Polyb. 2, 54. 4, 7. 26. 82. 16, 27. 28, 3. Ceterum alibi quoque conventum fuiffe habitum legimus, v. c. Sicgone 32, 19. et Argis 31, 25. et 43, 17. ubi cf. not. 3.

9. *induciarum tempore circumacto*, v. ad 6, 1, 3.

10. *nifi Meffeniis Achaei Pylum redderent*, opp. maritimum Meffeniae. Cf. Polyb. 4, 16. 25. 9, 38. inpr. 18, 25. — *Romanis reftitueretur Atintania, Scerdilaedo et Pleurato Ardiaei*, v. ad 22, 33, 3. et Polyb. 2, 11. *Atintania* pars Epiri, vel potius Illyridis Macedonicae in finibus Epirotarum. Cf. 29, 12. 45, 30. Polyb. 2, 5. 2, 11. 7, 9. Strab. 7, 7, 8. p. 326. Thucyd. 2. et Steph. Byz. Pro *Ardiaei* edd. ante Gron. *Parthini* et *Archide*, MSS. plerique *Archide*, at Put. *Archidaei*, et hinc Gron. ac Drak. *Ardyaei*. Sed 'Αρδιαῖοι, non 'Αρδυαῖοι, in omnibus fere codd. ap. Polyb. 2, 11. 12. Appian. b. Illyr. 3. 10. (ad quae loca cf. Schweigh.) et Strab. 7, 5, 6. 7. p. 315. ubi eos *Vardaeos* pofteris dictos (Οὐαρδέοι Ptol. 2, 17. fed Οὐαρδαῖοι et *Vardaei* aliis, ut et in Epit. Liv. LVI. n. 4.) tradit: nam pro Οὐαραλίους legendum effe Οὐαρδαίους, et ex hac natione fuiffe fervos illos Marianos ap. Plut., οὓς Βαρδαίους καλοῦσιν, non male fufpicabatur Gron. ad h. l. — *Enimvero* cet. v. ad 1, 51, 5.

XXXI. 1. *haudquaquam laeta praeda*, laetans de praeda. Cf. 9, 23. — *ludorum, qui reliqui erant*, dierum, qui ludis fupererant, *celebritatem fama victoriae, quantaecumque*, non quidem magnae, *tamen*, quod *de Romanis parta* erat, fatis clarae, *auxerat Philippo*, tamquam praefidenti illis, in ejus honorem: vel potius *fama quoque partae Philippo victoriae* cet. Gron. *Philippus* vett. libri, prob. Doer.

uc

ut ſenſus ſit: *Philippus quoque fama* (in caſu ſexto pro: per famam atque gloriam) *victoriae* reliquos ludorum edendorum dies multo celebriores reddiderat. — *capitis inſigni*, diademate. — *in ſpeciem*, quod ad externum adtinebat habitum.

2. *per maritas domos*, in quibus erant matrimonio juncti. Cf. ad c. 24. n. 1. et Polyb. 10, 26. — *ſubmittendo* (demittendo) *ſe in faſtigium*, conditionem, (ut 2, 27. et 3, 35.) *privatum*, privati hominis. Cf. 38, 52 pr. Τὸ *ſe* delevit Drak. ſuadente Gron. ut ſenſus ſit: *ſubmittendo faſtigium* ſuum vel regium *in privatum*: ſed vulgata lect. bene ſe habet.

3. *quo minus conſpectus erat*, quo minus oculis denotabatur, quum privato habitu graſſaretur multis ignotus, inviſus; Gron. Cf. ad 2, 5, 8. et Juvenal. 8, 140. De libidine foeda Philippi, Argis exercita, eadem tradit Polyb. 10, 26. qui etiam ibidem et 4, 77. 82. 7, 12 ſq. et 9, 23. monet, eum egregia indole praeditum primumque omnibus Graecis adamatum, ſed procedente aetate ex optimo principe in ferum tyrannum mutatum fuiſſe.

4. *principi Achaeorum Arato ademta uxor nomine Polycratia ac ſpe regiarum nuptiarum in Macedoniam absportata*, v. ad 32, 21, 10. — *Dymae* ſ. Dyme urbs ultima Achajae, ab *Eleis*, Aetolorum ſociis, (v. Polyb. 4, 5. 6. 9.) aliquoties capta. v. Polyb. 2, 41. 4, 59. 60. 83. 5, 3. 17. 30. 91. Pauſan. 7, 17. et inf. ad 32, 21, 14.

5. *Cycliadas*, v. Ind. et ad 31, 25, 3.

6. *Lariſum amnem, qui Eleum agrum ab Dymaeo*, adeoque Elidem ab Achaja, *dirimit*. cf. Pauſan. 6, 26. 7, 17. 8, 49. cui Λάρισος dicitur; unde *Lariſum* pro *Lariſſum* edidit Drak. In proelio ad hunc fluvium a Philopoemene, magiſtro vel praefecto equitum Achaeorum, Damophantum, magiſtrum equitum Eleorum, fuiſſe interfectum, et equitatum Aetolorum Eleorumque fugatum; docent Pauſan. 8, 49 extr. et Plut Philop. p. 360. Ab hac pugna, de

qua v. cap. 32., non diversam fuisse *prosperam illam Achaeorum cum Aetolis Eleisque haud procul Messene*, quae cap. 33. memoratur, putabat Casaub. in Chronol. Polyb. ad a. V. 545.

XXXII. 1. *Trallos*, *Illyriorum genus*, cf. Ind. et ad 1, 18, 5. *Triballos* al., qui Moesiae inferioris populus erat, ut *Tralli* s. *Tralles* Tralliae in Illyrico, teste Steph. At *Tralles*, unde *Tralliani* 37, 45. 38, 39. opp. nobile Lydiae in Asia ad Maeandrum fl., de quo v. ad Juvenal. 3, 70. — *et ipse rex* cet. τὸ *rex* del., Duk. — *protegentibus regiis* militibus, aut pueris, de quibus v. 45, 6.

2. *ad castellum* Eleorum, *Pyrgum vocant*, cf. Polyb. 5, 102, 6. ibique Schweigh. — *inconditam*, v. ad 21, 57, 11.

3. *Lychnidum cepisse*, opp. Dassaretiorum in Illyrico, (v. Ptol. 3, 13.) hod. Locrida in Albania. *Lycnidum* edd. antt. *Lychnidus* appellatur etiam 43, 9. 10. 21. at *Lycus* 32, 9. et 33, 34. ubi *Lingus* habent edd. antt. et forte leg. *Lychnidus* vel *Lychnis*. Λυχνιδὸς dicitur Steph. Λυχνὶς Polyb. 18, 30, 12. Λυχνίδιον Strab. 7. p. 323. et Polyb. 34, 12, 7. Λυχνιδοῦς Strab. 7. p. 317. — *Dassaretii*, Δασσαρήτιοι Ptol. 3, 13. Δασσαρῖται ἔθνος Ἰλλυρίας, λέγεται καὶ Δασσαρίτιοι, Steph. Δασσαρῆται et regio Δασσαρῆτις ap. Polyb. 5, 108. 8, 38. Plin. 3, 23. s. 26. 4, 1. Δασαρήτιοι Strab. 7. p. 316. 318. — *Dardanos*, v. ad 26, 25, 4.

4. *Menippo et Polyphanta*, cf. Polyb. 10, 42.

5. *per Achajam Boeotiamque et Euboeam:* ita MSS. quam tamen lect. a menda immunem praestare non audeo; Drak. "Editiones antt. *Beboeidem* aut rectius *Boebeidem*, quae sive palus seu regiuncula jacet sub Penei ostio, longe ultra *Demetriadem;* (v. ad 31, 41, 2.) quo cur Philippus reverterit, tanto spatio jam progressus, haud facile dicas: at potuit ob certas causas coactus fuisse, ex *Boeotia* deflectere versus

ſus dextram in *Euboeam*, ut res inſulae inſpiceret ac conſtitueret, maxime quum ejus inſulae cultores in metu ab Aetolis eſſent, ut Livius 28, 5. teſtatur;" Jac. Gron. — *Demetrias* in Theſſalia et quidem in limite Phthiotidis, navale diu et regia aliquando regum Maced., unaque e compedibus Graeciae. v. 32, 37.

XXXIII. 1. *Dardanos in Macedoniam effuſos*, v. ad 1, 14, 7. et 26, 25, 4. — *Oreſtis* regio et *Oreſtae* gens Epiri olim et deinde Macedoniae. Cf. Ind., Polyb. 18, 30. Strab. 7, 7, 8. p. 326. et ad Sil. 15, 313. — *in Argeſtaeum campum*, neſcio quem. *Aeſtraeum* ex Ptol. conj. Glar. et *Aegeſtaeum* h. e. Theſprotium, qui adfinis Oreſtidi. Sigon. conl. Steph. *Αἰγεσταῖοι οἱ Θεσπρωτοὶ ἀπὸ τινὸς Αἰγέστου ϛρατηγοῦ.* Haec nimis remota ſunt, et aliis quoque argumentis poſſunt refelli; Drak.

2. *cornu alterum galeae praefregit*, ut 8, 10. 32, 17. 38, 5. *perfregit* edd. ante Gron. Galeas cornutas, quibus terroris cauſa animalium cornua fuere praefixa, et cornua, ſucceſſorum Alexandri M. inſignia, inluſtravit Spanhem. de uſu et pr. num. diſſ. 7. p. 387. et 399. (al. diſſ. 5. p. 367 ſq.)

3. *Achaei cum Aetolis Eleisque* cet. v. ad c. 31. n. 6. — *P. Sulpicius Aeginae hibernavit;* qui Aeginetas omnes ſub corona vendidit. v. Polyb. 11, 6, 8. et 23, 8, 9.

4. *ludos magnos facere*, (v. ad 2, 36, 1.) *quos M. Aemilius praetor Vrbis* (v. ad 25, 1, 7.) — *fecerat*, (v. 22, 9 extr.) *et in quinquennium voverat* a. V. 535. Iidem ludi magni ſaepius extra ordinem in quintum annum voti ſunt, ſi eodem ſtatu res publica maneret. Cf. 30, 2. 27. 31, 9 36, 2. 42, 28. Quis tamen hoc votum iterum anno quinto (a. V. 540.) ſolverit, Livius non memoravit lib. XXV etſi talia diligenter notare ſolet: et idem ſup. 22, 9. dicit quidem, ludos hos ab Aemilio factos, non vero

in quinquennium votos fuiſſe. Inde h. l. ſuſpicari poſſis: *et in quinquennium vovere* ſc. dictatorem juſſit. Id firmatur etiam locis Liv. 30, 2. 27. et aliis. Ceterum eosdem ludos juſto tempore facere jubentur conſules 30, 2. at eo anno, forte prodigiorum cauſa, (quod ſuſpicabatur etiam Pigh. in Ann. ad a. 551. p. 228.) non feciſſe videntur, ſed eorum ſucceſſores 30, 27 extr. Dukeri nota eſt: "Vero ſimile eſt, ludos a. 540. ob cauſam nobis incognitam non fuiſſe factos. Hoc ſatis aperte eo oſtendit Livius, quod dictatorem ludos illos feciſſe ſcribit, quos M. Aemilius voverat. Nam hi ſi a. 540. facti fuiſſent, haud dubie dixiſſet, a dictatore illos factos fuiſſe, qui eo anno in quinquennium voti fuerant. Omnia certe de votivis Apollinaribus diligenter retulit 25, 12. 26, 23. 27, 11. 23."

5. *et ut eos potiſſimum crearent:* dele τὸ *ut* et *crearent;* Gron. Sed exempla mutatae formae orationis laudat Duk. — *praepropera*, v. ad 2, 45, 4.

XXXIV. 1. *M. Livius erat* talis vir — *ex conſulatu damnatus* cet. v. ad 4, 31, 1. et 22, 35, 3. et 4.

2. *capillo et barba promiſſa* cet. v. ad 6, 16, 4. — *et in ſenatum venire* cet. Cenſores non legerant eum in ſenatum, ſed auctores ei fuerant, ut in ſenatum veniret, non tamquam ſenator, ſed tamquam pedarius; Sigon. ad h. l. ad 22, 49. et de ant. jur. civ. Rom. 2, 2. "Non eſt probabile, certe ex his verbis oſtendi non poteſt, virum ſummis honoribus functum nondum in ſenatum lectum fuiſſe. Nec Livius dicit, cenſores ei *auctores fuiſſe* in ſenatum veniendi, ſed eum *coegiſſe* id facere. Sententia verborum Livii eſt, eum, a cenſoribus in ſenatum venire coactum, ut animo quomodocumque morem gereret, ſententiam rogatum numquam *ſtantem*, ut ſolebant, qui longis orationibus in ſenatu utebantur, eam dixiſſe, ſed nihil aliud, quam aut verbo aliis adſenſum fuiſſe, aut, diſceſſione facta, pedibus in alio-

rum

rum ſententiam iviſſe." Duker. *Coegerunt* vel ut virum conſularem, vel quod antea in ſenatum lectus fuerat: alias non *cogi* potuiſſet; Doer.

3. *tum quoque aut verbo adſentiebatur, aut pedibus in ſententiam ibat* cet. v. ad 1, 32, 13. et 22, 49, 13. — *quum fama ejus ageretur*, v. ad 7, 31, 5. — *ſtantem in ſenatu ſententiam dicere*, cf. not. 2. et ad 9, 8, 2. — *convertit ora hominum in ſe*, forte *ora omnium* ſc. ſenatorum; Drak.

4. *duos patricios creari non liceret* conſules. v. ad 6, 35, 4. — *recuſaſſet delatum conſulatum*, v. 26, 22.

5. *Sordidati rei*, v. ad 2, 54, 5. — *invito obferre candidam togam*, candidatorum, (v. Plin. 7, 34) h. e. invitum cogere, ut conſulatum petat. Malim *praetextam togam*, i. e. conſulatum. Sed Livius *candidam* forte togam *ſordidae* obponere maluit. — *eodem*, in eumdem; niſi leg. *eidem*.

6. *patriam pulſam ſede ſua reſtituiſſe M. Furium* Camillum. Cf. 7, 1. extr. Suet. Aug. 28. et Cic. Piſ. 22.

XXXV. 1. *Poſt diem tertium ejus diei*, v. ad 6, 1, 9.

2. *quem T. Quinctius conſul habuerat et L.* haec verba nullo in MS. obvia: unde forſan leg. *ad eum exercitum:* (qui illic erat) L. (al. *T.*) *Manlius* cet.; Gron.

3. *quod Olympiae ludicrum ea aeſtate futurum erat* Olymp. 143, 1. Cf. 28, 7. ſup. ad c. 30. n. 6. et Schweigh. ad Polyb. 4, 14, 9.

4. *ſortiri provincias et praeſciſcere*, praeſcire, ut 29, 14 pr. niſi utrobique leg. *praeſcire* vel *reſciſcere*. Cf. tamen et Virg. Ge. 4, 70. et Colum. 9, 9.

5. *Inimicitiae autem nobiles* (propr. *noſcibiles*; hinc in vulgus notae, ut 1, 24. 9, 1. 22, 43. 50. 39, 4. 9. 40, 45. 45, 5.) *inter eos* cet. cf. ad 22, 35, 3. et Valer. Max. 4, 2, 2. et 7, 2.

6. *utrius mallet consulum prioris anni, exercitum sumeret:* immo eligeret, quem mallet ex tribus exercitibus, sc. ex duobus consulum prioris anni et ex eo, cui Q. Claudius Tarenti praeesset. Cf. cap. 38. et Periz. anim. hist. c. 4. p. 168.

XXXVI. 1. *ad rem inspiciendam*, v. ad 21, 6, 4.

2 *clausae hieme Alpes*, v. ad 30, 26, 3.

3 *minor aliquanto numerus, quam qui ante bellum fuerat:* immo paene duplo minor Cf. Epit. XX. Immensum quoque differt ab eo, qui lustro seq. 29, 37 editur: et tamen nihil variant libri h. l. et in Epit. hujus libri; Drak.

4. *Eo anno primum, ex quo Hannibal in Italiam venisset, comitium* (v. ad 1, 36, 6.) *tectum* tegulis. cf. ad 42, 3, 1. 3. "Verba *ex quo Hannibal in I. v.* vel otiosa, vel corrupta: certe non patiuntur interpretationem Marliani et Nardini: *comitium eo anno, quo H. in I. venit, tectum fuisse.* Nam nec quemquam in designando tempore ita loquutum, puto, nec video, cur Livius id demum hoc anno memorare voluerit. Suspicor mutilum esse locum, Liviumque hic non solum de anno, quo tectum comitii perfectum, verum etiam, quo inchoatum est, nempe eo, quo Hannibal in Italiam venit, egisse. Nam non credibile est, illud tam exigui operis fuisse, ut uno alterove anno, praesertim illis angustiis aerarii, absolvi potuerit." Duker. *coeptum* post *venisset* excidisse putabat Roëllius. Verba autem sic transponebat Crev. *Eo anno primum, ex quo Han. in It. venisset, lustrum conditum est a censoribus*, (nam licet ter censores creati sunt, ex quo Hannibal in It. venit, hi tamen soli lustrum condidere) — *ante bellum fuerat. Hoc eodem anno et comitium tectum esse* cet.

5. *ludos Romanos semel instauratos — et plebejis ludis biduum instauratum* cet. v. ad 2, 36, 1.

6. *tria signa ad Cereris*, v. ad 1, 33, 6. et 10, 23, 12.

7. *C. Hostilio urbana* provincia, (v. ad 2, 40, 9.) *addita et peregrina, ut* cet. v. ad 25, 41, 8.

8. *ut binae consulum essent:* male Pighius *cuique* ante *consulum*, et mox *quisque* ante *binas* inserendum putabat, et mirum, non intellexisse eum vim numerabilium *ἐπιμεριζομένων* s. dispertitivorum; Gron.

9. *primis IV legionibus populus tribunos creavit, in ceteras consules miserunt* tribunos militum. v. ad 7, 5, 4.

XXXVII. 1. *consules proficiscerentur* Vrbe in provincias. — *novemdiale sacrum* cet. v. ad 1, 31, 3. — *quia Vejis de coelo lapidaverat*, ut al. *lapidatum erat*, vel *imbri lapidavit*, quod 43, 13. mire dictum pro: pluit imbri lapideo, (ut 30, 38) aut imber lapideus vel lapides imbris instar de coelo deciderant. Cf. 29, 10. 14. 30, 38. 44, 18. — *Sub mentionem* (v. ad 2, 55, 1.) *alia*, de quibus v. ad 1, 31, 1.

2. *lucum Maricae*, deae Minturnensium, ad Lirim fl. Cf. Heyne ad Virg. A. 7, 47. Casaub. ad Strab. 5. p. 233. Intpp. Hor. Od. 3, 17, 7. et Vellej. 2, 19.

3. *iterum novemdiale* sacrum *instauratum*, v. ad 1, 31, 3 et 2, 45, 10. — *Armilustrum* locus in Aventino monte et XIII regione Vrbis, ubi quotannis d. XIV Cal. Nov. agebatur *armilustrium* festum, quo ancilia lustrabant Romani et rem divinam armati faciebant; de quo v. loca obscura Festi p. 38. et Varr. L. L. 4, 32. 5, 3. — *Liberatas religione mentes*, v. ad 2, 5, 4. et 5, 23, 8.

4. *ut Sinuessae biennio ante, incertus, mas an femina esset, natus*, v. ad cap. 11. n. 5. et ad 30, 35, 4. — *haruspices ex Etruria adciti*, ut saepe gravioribus in rebus. v. ad Cic. de Leg. 2, 9, 21.

5. *conditum ab Livio* Andronico *poeta carmen*, (vox forte del.) quod utinam Livius noster adposuisset! Cf. Festus v. *Scribae*. Simile carmen ab *ter novenis virginibus* ob idem prodigium per Vrbem cantum et ab alio poeta confectum memoratur 31, 12 extr.

extr. unde etiam intelligitur, Livium fuiſſe antiquum poetam illum, quia *patrum memoria* carmen ab eo conditum dicitur: quod miror non perſpexiſſe Dukerum, qui ad 31, 12. haec notavit: cur *patrum memoria* carmen a Livio conditum dicat, quod ſeptem annis ante hoc tempus factum fuerat, mihi non liquet. Carmen illud hoc anno non a Livio demum factum ſeu conditum, ſed a virginibus cantatum dicitur. — *ſtipem conferrent*, v. ad 5, 25, 3. — *pureque et caſte* cet. v. ad 1, 45, 7.

6. *ab decemviris*, v. ad 3, 10, 6. — *ab aede Apollinis porta Carmentali*, per eam, *in Vrbem ductae*, v. ad 3, 63, 5.

7. *nunc abhorrens* a noſtris ingeniis *et inconditum*, v. ad 4, 20, 1. Cf. not. 5. — *decemviri coronati laurea* (v. ad 3, 10, 6. et 23, 11, 7.) *praetextatique*, cf. 33, 42. et ad Tac. Ann. 2, 14, 4. — *A porta* Carmentali *Jugario vico*, per eum, *in forum* Romanum. Cf. ad 8, 15, 6.

8. *per manus reſte data virgines ſonum vocis* adcinentis et ſymphoniae *pulſu*, ictu, *pedum modulantes*, ſaltando exprimentes, *inceſſerunt*; ut fere in cordace, comica et laſciva Graecorum ſaltatione, in qua reſtim ductantes (Terent. Adelph. 4, 7, 34.) manibusque tenentes, κόρδακα ἑλκύοντες καὶ αἰσχρῶς κινοῦντες τὴν ὀσφῦν, (v. Ariſtoph. Nub. 1. 6. 85. 540. ibique Schol.) cum celerrima corporum pedumque agitatione in orbem circumagebantur. Cf. Erneſti clav. Cic. v. *cordax*, Caſaub. et Fiſcher. ad Theophr. Char. 6. Meurſ. in Orcheſtra v. κόρδαξ, Rambach. ad Potteri Archaeol. Gr. T. 3. p. 633. Dukeri nota eſt: '*Per manus dari* ac *tradi* dicuntur, quae alius alii in manum dat, porro alii tradenda, ut 29, 14. Caeſ. B. G. 7, 25. 8, 15. Suet. Cal. 51. (Cf. ſup. ad 1, 3, 7.) Quamquam hic *reſtem per manus datam* ita adcipio, ut omnes eam manu tenerent, quum prima caput reſtis ſecundae, haec tertiae, atque ita porro aliae aliis, usque ad ultimam tradidiſſent. Re-

Reſtem autem in ſaltationibus adhibitam fuiſſe, docent intpp. Hor. Ep. 1, 10, 48. et Terent. Ad. 4, 7, 34. Gron. in Prol. T. 8. Antt. Gr., Nannius Miſc. 4, 22. Brodaeus Miſc. 1, 29."

9. *in clivum Publicium*, v. ad 26, 10, 5.

XXXVIII. 1. *novi hoſtis*, Haſdrubalis. Cf. cap. 36.

2. *ſacroſanctam vocationem dicebantur habere coloni maritimi*, cf. 36, 3. et v. ad 2, 8, 3. et 4, 26, 7. — *Anxuras*, (Tarracinenſis) forte *Anxurnus*, ut *Tiburnus*; Gron. — *Senenſis* ſic dictus a Sena c. 46: ſ. *Sena Gallica* et Senogallia in Vmbria, (hod. Senigaglia) ut *Senienſis* a Sena Julia, opp. Etruriae, h. Siena. Cf. Schweigh. ad Appian. Hann. 52.

3. *vacationes ſuas recitaret*, diceret, quo jure niterentur. — *earum coloniarum*, Antiatis Oſtienſisque, quae ſolae vacationem habere judicatae ſunt, verum hac lege, ne *ſupra dies XXX pernoctarent extra moenia coloniae ſuae, donec hoſtis in Italia eſſet*, ut frequentia efficerent, ne facile urbs intercipi poſſet; Drak. Vacationem illam non ſemper duabus coloniis a ſenatu datam eſſe, patet ex 36, 3. *ſupra quadraginta* (ſc. juniores) quidam MSS. prob. Sigon. coll. 36, 3 pr.

4. *emergere ex Bruttiis*, v. ad 2, 29, 7. — *et tertio, cui Q. Claudius Tarenti praeeſſet*, v. cap. 21. 22. 36. — *electionem habere* ſc. ſecum reputans vel reputabat. — *volonibus*, v. ad 22, 57, 12. — *quos e re publica cenſerent eſſe*, v. ad 22, 39, 1.

5. *duo millia de legione militum* (v. ad 22, 37, 2.) cet. ita optimi MSS., non, ut alii, *de legionibus*: nam habebat ſane plus una legione Scipio: ſed et uni legioni detracta ea duo millia poteſt intelligi, et *legio* in genere etiam dicitur exercitus delectu civium conſcriptus, ut 41, 28. et ſaepe apud Plautum; Gron. *milites de legione* h. l. dicuntur milites legionarii; Crev. Mox *ad tria millia* optimi MSS.

XXXIX. 1. *literae ex Gallia adlatae ab L. Porcio praetore, H. moviſſe*, v. ad 2, 3, 2. 8, 19, 10. et 25, 5, 4.

2. *ut uterque hoſtem in ſua provincia contineret*, ſc. Claudius Nero Hannibalem et Livius Haſdrubalem. — *conferre in unum* ſc. locum, ut 28, 3, 5. 30, 11 al.

3. *per quinque menſes* cet. v. ad 21, 38, 1. Haſdrubal δύο μησὶν, Ἀννίβας ἕξ διῆλθεν Appian. b. Hann. c. 52. — *deincepsque aliae* v. ad 1, 21, 8. — *per munita* loca Alpium, ubi viae *transitu* Hannibalis jam munitae erant. — *ducebat*, v. ad 1, 23, 4.

4. *Inviſitati namque* cet. v. ad 4, 33, 1.

5. *viam tantum Alpes eſſe*, Poenos non id agere, ut Alpinis gentibus inferrent bellum, ſed ut per eas tantum in Italiam transirent. — *et opibus*, v. ad 1, 4, 1.

6. *campeſtris oppidi*, v. ad 36, 10, 3.

XL. 1. *ſimul quum illa angeret cura, quos — fore*, obſerva tam mutatae quam obliquae orationis formam pro: ſimul anxiorum et ſolicitorum, qui Dii tam propitii futuri eſſent; Doer. — *res publica proſpere gereretur*, v. ad 2, 64, 3.

2. *praecipitaſſet Romana res*, v. ad Praef. n. 13.

3. *multa ſecunda* (res ſecundae) *in Italia Siciliaque geſta quaſſatam remp. excepiſſe*, v. ad 1, 53, 5. Diſtinctio vel ante vel poſt *multa* poni poteſt. Vocem *geſta* delendam putat Doer. et Gron. malebat *ex parte deleſſet multa, ſecundas in I. S. res conquaſſatam r. e.*

4. *duo* (vulg. *duos*) *celeberrimi nominis duces*, Hannibalem Haſdrubalemque, *circumſtare urbem Romanam*, in anceps periculum adducere, duplici periculo premere, ut *circumvadere* 34, 21. 38. *circumvenire* et alia. Cf. 34, 37 pr.

5. *plenum adhuc irae* cet. Contrarium tradit Sil. 15, 598 ſq.

XLI. 1. *Grumenti moenibus prope injunctum* (v. ad 4, 9, 8.) *videbatur Poenorum vallum*, ex opinione Romanorum hostis castra procul contemplantium: sed revera *D passus intererant;* Gron. — *nihil silvae*, *neque latebrarum*, ut saepe *nec*, *neque* similesque particulae post negationem pro simpl. particula copulante vel disjungente ponuntur; Duk. et Drak. cf. 2, 30, 4. 4, 60, 3. Cic. Parad. 1, 4. Sall. Cat. 12 et Jug. 41. 53. 68. 88.

2. *ingenio hostis*, solita Hannibalis arte, calliditate.

3. *in aversis vallibus*, quae post jugum vel colles jacebant; Drak. cf. ad 5, 29, 1.

4. *toto passim campo se fudisse*, per eum effusos palari hostes sc. dicens. Cf. ad 1, 14, 7. — *obteri*, perdi, (v. ad 9, 38, 5.) vel proculcari, ut 7, 23. 28, 23. 37, 44.

XLII. 1. *Jam primos*, Poenos in prima acie stantes, *occupaverat*, ceperat, invaserat, (ut 5, 36. al.) *equester terror*, ab equitibus Rom. injectus. v. ad 10, 5, 4. *equestris terror* multi MSS. et edd. v. ad cap. 1. n. 7. Optimi codd. *eques terror*, (unde efficta lectio nostra) et plerique *equites terror:* quaedam edd. *equitis terror.* Mox *procurrentium ad certamen numero augetur* judice Crev. glossema, verbis praec. *crescit pugna subsidiis* adscriptum.

2. *Equites enim tergo inhaerebant* cet. hinc major caedes fuisset, nisi castra fuissent propinqua. — *secundis collibus*, de collibus declivibus. Proprie *secunda aqua*, *aestus*, *mare* dicuntur 21, 47. 23, 41. 29, 7. — *via nuda*, v. ad 21, 37, 3.

3. *Circa* (circiter, ut 45, 34.) *D Romanorum s. victores ceciderunt:* ita Put. Sic et multi MSS. sed omisso *D.* unde Muret. var. lect. 16, 8. putabat, pro *victores* olim fuisse VICTI et leg. *sexcenti.* Quidam libri *Rom. soc. ducenti ceciderunt* prob. Crev. cui vox *victores* otiosa videbatur. Tò *circa* displicebat

bat Drak. isque plures etiam Romanorum cecidiſſe credebat. Inepta et particula *circa* quarto caſui juncta, et vox *victores*, ac forte leg. *Circiter quingentos R. ſ. victi ceciderunt*, h. e. occiderunt; Doer.

4. *Apuliam petere intendit*, v. ad 4, 19, 1.

5. *praeſidio ejus loci praefuerat*, v. ad 9, 31, 1.

6. *Venuſiam retro repetiit*, v. ad 2, 45, 10.

XLIII. 1. *a Placentiae obſidione*, v. cap. 39.

2. *provinciae ſuae quisque finibus* cet. v. ad 10, 18, 8.

3. *audendum aliquid inprovisum*, *inopinatum*, v. ad 24, 27, 3. *novandum*, h. e. faciendum nullo ante exemplo, faciendum, quod adhuc a nemine factum eſſet; Bauer. — *quod coeptum*, coeptatum, tentatum. — *delectum Romae habeant* tutandae urbis cauſa, cui una legio Hoſtilii Tubuli non ſubficere videbatur: nam pleruinque duae legiones ad praeſidium Vrbis ſcribebantur; Duk. Idem conj. *edocet*, *et* (ſc. monet) *ut* cet. Quidam vett. libri poſt *edocet* inſerunt *monet*, alii *monetque*. Nil deſiderari putat Doer.

4. *ſex millia peditum*, *mille equites*; cf. Frontin. Strat. 1, 1, 9. qui decem millia dicit delecta.

5. *Profectus nocte flexit* ſe ſ. iter *in Picenum*, *et conſul quidem* (haec duo verba gloſſam redolent) — *ad conlegam ducebat*, v. ad 1, 23, 4.

XLIV. 1. *quam fuerat biennio ante* cet. v. 26, 9 ſq. Pro *biennio* leg. *quadriennio*; Glar. et Drak. Immo *triennio*, ſi non numerantur extrema, et *quinquennio*, ſi eorum ratio habetur; Crev. — *conſtabat animis*, v. ad 4, 13, 6.

2. *Adparebat*, *quo nihil iniquius eſt*, *ex eventu famam habiturum* iter. Cf. loca ſimilia Plin. Ep. 5, 21. extr. Plaut. Pſeud. 2, 3, 12 ſq. et Cic. pro Rabir. Poſt. 1.

3. *oſtendiſſe iter*, v. ad 4, 59, 2. — *nulla alia re tutiora*, ſ. *tuta*: nam quum comparativus ſic ponitur,

tur, significare solet, et alia esse, quibus tuta res sit, hoc autem praecipue tutam esse; adeoque securitatis notionem adfert et auget; at h. l. minuitur ac paene tollitur securitas, et in una aliqua re, eaque levi et incerta, ponitur; Bauer. — *abesse*, quidam MSS. *abisse*. — *sine imperio*, *sine auspicio*, ob discessum consulis. Cf. ad 5, 46, 10.

4. *gemina victoria insignem* cet. v. 25, 34. 36.

5. *quem in saltu inpedito* cet. v. 26, 17. et ad 9, 2, 5. — *metu interprete*, judicia iis suggerente ac regente.

XLV. 1. *tantum intervalli ab hoste fecerat*, confecerat, absolverat, nactus erat; Bauer.

2. *virium momentum addiderint*, cumulum, vim auctam virium jam sat validarum, *Uebergewicht*; Bauer. Cf. ad 1, 47, 7. — *eo*, in eo bello, *ipsos rem omnem inclinaturos*, summam rei diremturos, *sie würden der Sache den Ausschlag geben*; Doer. Cf. ad 9, 12, 2. — *Auditum*, v. ad 1, 53, 1. — *Famam bellum conficere*, *et parva momenta* cet. v. ad 3, 27, 6. et 34, 12, 2. et cf. Sen. Ep. 13. — *Gloriae ex re bene gesta partae*, forte *speratae*; Gron. "Sed gloriae, quae adhuc speratur, nullus vel certe non magnus *fructus* est; nec obest, quod *gloria parta* dicitur, quae adhuc sperabatur: nam hic est frequens usus perfecti, ut et in eo, quod dicit *ex re bene gesta*, i. e. si res bene gesta fuisset; de quo non dubitabat Nero, qui jam certam victoriam animo praesumserat;" Duker. *partae* pro *pariendae*, quae pareretur; Jac. Gron. Cf. ad 5, 36, 3. — *rem totam videri traxisse*, v. ad 9, 18, 14.

3. *per instructa*, circumsessa, *omnia* loca, itinera, *ordinibus virorum m.*, plena, referta, occupata, certo quidem modo, utrimque stantium ordine (postés en haie, besezt) *ibant*, i. e. quacumque ibant s. irent, instructa omnia erant cet.; Bauer.

4. *damnarentur votorum*, v. ad 5, 25, 2.

5.

5. *nec ab signis absistere*, in multis optimisque MSS. *subsistere*; unde Gron. post haec verba excidisse putabat *nec subsistere*: duo enim esse diversa, excedere ex ordinibus et subsistere cibi capiendi gratia; utrumque autem de illis negatum mirificam prodere diligentiam. Probarunt haec Crev. et Drak. Contra monet Bauer, diversa quidem esse ista duo, at non h. l., ubi nulla conditio absistendi a signis fuerit, nisi ut cibum caperent, *absistere* autem hic dictum esse pro abire, recedere, remotius consistere, *wegtreten*.

XLVI. 1. *Tessera per castra data*, v. ad 7, 35, 1. et 28, 24, 6. — *neque enim dilatori castra* cet. cf. Frontin. Strat. 1, 1, 9 et 2, 3, 12.

2. *in angusto loco tendentium*, v. ad 25, 6, 10. 26, 17, 3. 27, 46, 2.

3. *certatim nomina dantes*, v. ad 1, 11, 3. — *ad Senam*, v. ad c. 38. n. 2. Inde *proelium Senense* ap. Cic. Brut. 18.

4. *Silentio ingressi*, *quisque abducti*, v. ad 1, 59, 3. — *carperet agmen*, v. ad 3, 5, 1.

5. *nec castra sua — adgredi* sc. interim, dum ipse absit: quod noto, ne quis obtendatur sequenti *intendisse*; Bauer. — *nec ad sequendum se iter intendisse*, v. ad 4, 19, 1. — *deleri*: al. *delere* sc. se. Atqui verba sunt indigna Nerone consule, ut, ubi alterius consulis, ubi praetoris tantum momentum futurum erat, ibi is sibi adtribuat in consilio totam gloriam; Gron. In optimis MSS. *delerique in Apuliam* omissis mediis verbis. Hinc Gron. conj. *antequam se moveat*, *debellari posse redirique in Apuliam* Nos pro vulg. *redireque* (sc. se) reposuimus *redirique*, cui et *que*, ob accentum, mollius jungi monet Bauer.

6. *abutendum errore hostium*, ignorantia eorum (*dum neque illi sciant* cet.) prudenter utendum, commodum inde capiendum. Cf. ad 31, 33, 2. et 35, 12, 6. *hostium absentium*, Hannibalis militumque ejus; *praesentium*, Hasdrubalis.

XLVII. 1. *scuta vetera hostium*, militum Neronis, magnam partem veteranorum, ex duobus consularibus egregiis exercitibus et tertio, cui Q. Claudius Tarenti praefuerat, electorum. v. cap. 38. — *strigosioresque equos*, quorum cutis et corpora fame continuisque itineris laboribus valde stricta seu constricta, adducta contractaque, adeoque justo magis tenuia et macilenta vel macie confecta essent: unde *strigosum et male habitum equum* Sabinus Masurius obposuit *uberrimo et habitissimo* ap. Non. Marcell. p. 196. et Gell. 4, 20. Cf. Sil. 15, 604 sq. (qui *substrictos corpus* equos virosque dicit) et Frontin. Strat. 1, 2, 9. qui tamen 1, 1, 9., alios auctores sequutus, Hasdrubalem tradit *inscium* fuisse adventus Neronis.

2. *adustioris coloris* cet. ut ap. Frontin. 1, 2, 9. *coloratiora hominum, ut ex via, corpora.*

3. *semel bisne signum canat in castris*, cf. not. 5. et ad 7, 35, 2. 7, 40, 4. Sil. l. l. et Lips. Mil. Rom. 5, 9.

4. *castra nihil aucta* (v. ad 1, 53, 1.) *errorem faciebant*, dubitationem, fecerunt, ut dubitaret, incertus esset. Cf. ad 9, 15, 7.

5. *semel in praetoriis castris signum* cet. v. not. 3. — *duos profecto consules esse* sc. referebant; aut putabat, suspicabatur, sibi persuadebat. *et — cura angebat;* forte *at* vel *ea* pro *et*. Mox *tantae rei frustratione*, occultatione, ignoratione, ita perfecta re, ut hostem falleret;" Bauer.

6. *ut taciti vasa conligerent*, v. ad 1, 24, 7. — *signa ferri*, v. ad 3, 54, 5. — *duces* bini itineris *parum intente*, diligenter, *adservati*, observati, aufugere. cf. Veget. 3, 6. — *Metaurum flumen* Vmbriae, (hod. Metro s. Metaro) Hasdrubalis clade nobilitatum, ut Sena. (Cf. c. 46 n. 3.) *Metaurum* adjective dicitur Hor. Od. 4, 4, 38.

7. *infrequentia relinquunt signa*, v. ad 7, 8, 4. — *ripa fluminis signa ferri jubet*, i. e. per ripam, ad lon-

longitudinem, tenorem ripae, *längſt dem Ufer hin;* Bauer. Verba *ripa fluminis* ab optimis MSS abſunt, prob. Gron. qui tamen malebat *ſtatim ſigna ferri,* (perſeveranter iter facere) vel *vadum* pro *viam.*

8. *per tortuoſi amnis ſinus flexusque errorem volvens,* incedens per varios orbes et incertos; Bauer. Sic *βάσιν κυκλοῦν* in Soph. Ajace. Cf. ad 2, 50, 6. Sil. 15, 618 ſq. et Gron. ad h. l. *errore volvens* (ſc. ſe, ſe inplicans et circumagens) plures MSS. non inprob. Doer.

9. *quantum mare abscedebat,* permutate dictum pro: a mari flumen abscedebat, vel ipſi a mari abscedebant: niſi forte eſt, cui placeat *mari,* ſeu ad flumen ſeu ad Haſdrubalem relaturo *abscedebat;* Bauer. *Mare* pro *in mare* poſitum putabat Ern. Sed potius *abscedere, recedere, discedere* et *diffugere* dicuntur ea, a quibus nos recedimus. v. ad Sil. 3, 157. Simplicius tamen eſt *mari* vel *a mari a.,* quod quidam MSS. et plerique editi exhibent.

XLVIII. 1. *cum levi armatura,* v. ad 21, 55, 2. — *feſſum agmen carperent,* v. ad 3, 5, 1. — *omnibus copiis,* v. ad 1, 14, 4. — *non itineris modo,* proficiſcentium ritu, qui plerumque arma ſua geſtant ab humeris ſuspenſa; Rhen. Cf. ad 21,33,7. *itineri* edd. antt.

2. *poſtquam pugnandum vidit* Haſdrubal cet. de qua pugna ad Metaurum et Senam cf. Polyb. 11, 1–3. — *elephantos* decem ap. Polyb. quindecim ap. Appian. b. Hann. 52. — *Ipſe dextrum cornu* cet. mediam aciem ap. Polyb.

3. *Ea frons, quam Hiſpani tenebant* et Haſdrubal, dextrum cornu Poenorum, *cum ſiniſtro Romanorum cornu,* cui Livius praeerat, *concurrit: dextra omnis acies,* dextrum cornu (ut 9, 40. 23, 29 al.) ſcil. Romanorum, cui Claudius praeerat, *extra proelium eminens* (in edito loco collocata, aut, ut 22, 47, *prominens acies;* Ern. extra locum, ambitum, uſum proc-

proelii, ultra frontem hoſtium proeliaturam, *über die Linie;* Bauer.) *ceſſabat*, pugnare non poterat, (unde ei mox *ſtatio ſegnis* tribuitur) *quia collis obpoſitus*, qui tegebat Gallos in laevo Poenorum cornu, *arcebat*, prohibebat, *ne adgrederentur* Gallos: qua re fretus Haſdrubal inpetum fecit in Livium ſiniſtrumque Romanorum cornu. Cf. ad haec et ſeqq. Polyb. 11, 1. Strothius ad 21, 31. (ubi v. not. 9.) monet, *dextram aciem* eſſe Poenorum ſiniſtram, quae Romanis ad dextram fuerit, ut mox *ſiniſtrum hoſtium latus* dextrum, quod Romanis fuerit ad ſiniſtrum. Cf. mox not. 6. Pro *eminens* Drak. conj. *eminus*. Forte leg. *Romanis*.

4. *Ligures durum in armis genus*, v. ad 7, 29, 3.

5. *cohortes aliquot ſubductas e dextro cornu*, (cf. ad 36, 18, 6.) ſcil. in extrema acie ſtantes, non omnes, ne hoſtis ſentiret, quid moliretur, *poſt aciem* laevam Romanorum *circumduxit*, et primum *ab latere*, *mox* etiam ulterius progreſſus *a tergo* invaſit Poenos. Cf. Polyb. l. l. — *ſtationem ſegnem*, cf. not. 3.

6. *in ſiniſtrum hoſtium latus:* immo *in dextrum*, niſi in quo Hiſpani pugnabant, ut Galli in ſiniſtro; niſi memoriae vitio lapſus eſt Livius; Periz. et Glar. Cf. not. 3. et ad 7, 15.

7. *intolerantiſſima laboris corpora*, v. ad 5, 44, 4.

XLIX. 1. *ipſo in articulo*, (Gelenk) *quo jungitur capiti cervix*, collum, *adigitur: ea celerrima via mortis* (v. ad 4, 48, 2.) in elephantis. Cf. Senec. de prov. 6. Ammian. Marc. 25, 1. (ubi dicitur *vertebra*, *quae caput a cervice disterminat*, et Hasdrubali hoc inventum tribuitur) et ſup. ad 21, 55, 11. — *ubi regendi ſpem viciſſent* ſc. elephanti, nimis ſaevientes; ſi ea ademta vel nulla amplius fuiſſet.

2. *Ille pugnantes* ſuos *hortando ſuſtinuit*, v. ad 2, 44, 6. — *abnuentesque* pugnare *taedio*, ob taedium. — *quum haud dubie fortuna hoſtium eſſet*, iis faveret, vel *fortuna* eſt victoria, proſper eventus, vel

leg. *dubia;* Bauer. *haud dubie* plerique MSS. *haud dubia* edd. antt.

3. *Quinquaginta ſex millia hoſtium occiſa, capta* 5400 — *octo ferme millia Romanorum ſ. occiſa:* at Polyb. 11, 3. Poenorum decem, Romanorum duo millia periiſſe tradit, quod multo probabilius eſt. Haſdrubalem LVI millia tantum (XLVIII peditum, VIII equitum) adduxiſſe ſecum tradit Appian. b. Hann. c. 52.

4. *ſupra tria millia capitum* ex optimis MSS. recepi pro vulg. *ſupra quatuor m. c.* — *id ſolatii fuit* ſc. illis; niſi leg. *ſolatio.*

5. *Superſint, inquit, aliqui,* propr. *inquiret:* nam ab *ut* pendet. Cf. ad 5, 15, 7. 6, 24, 4. et Cic. de Or. 2, 6, 23. Ante *ſuperſint* Put. addit *que,* Voſſ. et alii *qui:* unde Gron. ingenioſe conj. *Quin ſuperſint.* Cf. ad Tac. A. 14, 59, 5. et Schelleri Lex.

L. 1. *Iter ejus frequentia minore,* quam antea. Cf. cap. 45. — *neuter animi habitus,* neque quam ſoliciti et anxii Romae fuerint homines, *incerta exſpectatione eventus,* quum ea adhuc incerta eſſet; neque quam laeti poſt *famam victoriae.*

2. *ſuppliciis votisque fatigare* (al. *laceſſere*) *deos,* v. ad 22, 57, 6. et ad Sil. 6, 573. — *ſuſpenſae civitati* (v. ad 2, 32, 5.) *fama adcidit,* v. ad 21, 10, 15.

3. *Literae ab L. Manlio Acidino miſſae ex caſtris,* in faucibus Vmbriae ad Narniam, quibus tamen Manlius non praefuiſſe videtur. Legatum eum fuiſſe poſt praeturam, legimus cap. 35. — *diſpenſarique laetitia potuit,* moderate et ſingulatim distribui, certo quodam modo et ordine, ſine tumultu et effuſione communicari (cf. ad Sil. 16, 341. et ad Juvenal. 3, 287.) *inter inpotentes ejus* laetitiae *animos,* v. ad 3, 36, 2. "Non ſane *inter animos,* ut *aliorum* animis *alia* inpertiretur, non omnibus una eademve, (eadem enim unaque erat) ſed *per, in, ad animos* omnium ſingulorumque, ut non univerſam laetitiam ſtatim omnino

totam

totam perciperent, qua obruerentur, sed sensim, veluti particulatim, carptim, deinceps, ordine et rerum ipsarum, et fidei, non statim plane firmandae, sed per gradus auctae, discerent et certam adnoscerent;" Bauer.

LI. 1. *omnis aetas obvii*, v. ad 1, 41, 1.

2. *oculis auribusque haurire gaudium*, ut *bibere* et *trahere*, de summa aviditate bibendi, videndi, audiendi. v. ad Sil. 8, 135. et Mitscherl. ad Hor. Od. 2, 13, 32. Hinc et venuste inf. 39, 26 *velut ex diutina siti nimis avide meram haurientes libertatem*, pro: nimis inmoderate utentes libertate, qua diu caruerant; metaphora petita ab intemperantia tam ardentium siti, quam potatorum, qui *merum* bibunt, non mixtum aqua vinum, ut frugales. Cf. ad 39, 26, 3. — *Mulvium pontem*, v. ad Tac. A. 13, 47, 5. Si verum est, quod Aurel. Vict. de viris inl. c. 72. et Ammian. Marc. 27, 3 scribunt, pontem Mulvium ab Aemilio Scauro structum esse, hic non minus centum annorum prolepsis est; Duk. — *continens agmen*, v. ad 1, 29, 5. — *et ut quisque audierat*, del. *et*; Duk.

3. *submota turba* si sunt ablativi, post *perventum esset* colon ponendum: si nominativi, post *misceretur*; Bauer. — *inde producti*, in edd. antt. *introducti* et *inde traducti*. Cf. ad 3, 64, 2.

4. *eam supplicationem C. Hostilius pro concione edixit*, v. ad 3, 63, 2. 21, 63, 1. et 26, 27, 4. Verba *pro concione* in optimis MSS desiderantur. — *aequalem turbam*, parem, eamdem, numquam et nusquam minorem; Bauer.

5. *Statum civitatis movit*, v. ad 25, 16, 3.

6. *caput Hasdrubalis, quod servatum* cet. cf. Sil. 15, 813 sq. Factum Ajacis Oilei apud Homerum comparat Victor. Var. Lectt. 27, 22.

7. *publico familiarique ictus luctu*, v. ad 1, 16, 2.

8. *adnoscere se fortunam Carthaginis*, cf. 28, 12. Horat. Od. 4, 4, 49 sq. 69 sq. et ad hh. ll. Mitscherl.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXVIII.

CAP. I. 1. *quantum in Italiam declinaverat* ab Hiſpaniis (al. *inclinaverat* et Rhen. *inundaverat) belli, tantum levatae Hiſpaniae;* translatione a lance ſumta: nam quo graviori pondere lanx altera premitur, eo magis contraria levari videtur; Sigon. Cf. ad 3, 16, 4.

2. *Noſtri maris*, mediterranei. — *Celtiberia media inter duo maria*, Cantabricum et Ibericum.

3. *cum decem haud plus millibus militum, equitibus D*, v. ad 22, 37, 2. — *ut pleraque Hiſpaniae ſunt*, cf. ad 21, 57, 6. — *incluſae* forte del., aut potius leg. *incluſum* vel *incluſos;* Duk. Mox *tamen*, ut paſſim, poſt parentheſin poſitum, et ad eam referendum. — *indidem*, v. ad 23, 46, 5.

4. *decem circiter millia*, v. ad 9, 24, 2. — *dextra* parte *Punica caſtra tenere* (ſe), eſſe, conſiſtere, ut 3, 62. et 32, 5, 9.

II. 1. *confragoſa loca* (v. ad 5, 26, 1.) *et obſita* cet. forte leg. *obſitos virgultis tenebant colles* ſc. hoſtes: quod etiam Dukerum conjeciſſe video. Cf. ad 1, 14, 4 *obſiti virgultis colles tenebant* (ſc. regionem; hujus terrae faciem obtinebant) Put. Flor. et Cant. prob. Crev. Vocem *collis* a gloſſatore profectam eſſe et delendam putat Doer.

2. *in Celtibero exercitu*, Celtiberico, ſimplex et gentile pro poſſeſſivo, ut *Aſtur*, *Maurus*, *Italus*, "Ελ-

῞Ελλην, ῎Αραϑ' et alia, quae notavi ad Sil. I, 252. Cf. ſup. ad 27, 24, I. — *quatuor millia ſcutati*, v. ad 8, 8, 3. 27, 16, 2. 35, 20, 2. *ſcutati* duo MSS. prob. Gron. *ſcuta* et *ſcutata* reliqui et edd. antt. *ſcutatorum* edd. recentt. ex emend. Sabellici. Et hoc et *ſcutata* ſubſtitutum ab iis, quos doctius loquendi genus, a nobis revocatum, obfendebat. — *ceteros, levem armaturam* Put. Flor. Cant. Lov. 4. 5. et Gaertn. *ceteram levem a.* alii, quos non video cur ſequutus ſit Gron.

3. *in ſubſidiis poſuit*, v. ad 2, 20, 2.

4. *Subſidunt Hiſpani — inde conſurgunt*, v. ad I, 14, 5. et 8, 8, 7. — *quae quum Romani conferti, ut ſolent, denſatis excepiſſent ſcutis;* Dukeri nota eſt: "Lipſius Poliorc. I, 5. ſcribit, Romanos non nimis ſaepe in pugnando teſtudine uſos eſſe, quia ordines non divellebant, et unum profert exemplum ex Ammiano. Aliud indicant haec verba Livii *ut ſolent*. Mirum tamen eſt, ſi hic Romanis mos erat in proeliis, eum tam raro memorari. De obpugnationibus urbium obvia ſunt exempla. Sed dici poteſt, quum in proelio denſabantur ordines, ut 30, 34. 33, 8. et al., ſimul denſata fuiſſe ſcuta, atque ita teſtudinem factam." Cf. ad 5, 5, 3. — *pes cum pede conlatus, et gladiis geri res coepta eſt*, v. ad 6, 12, 7. et ad Sil. 4, 351 ſq. 9, 314-327.

5. *Hanno alter imperator* cet. v. ad Sil. 16, 23 ſq. — *jam profligato proelio*, v. ad 3, 50, 5.

6. *nequaquam tantum* (non tam) *jam conflatum bellum*, quod nondum magnae molis erat, ſc. obpreſſum erat, quam *materia belli*, quod maximum futurum fuiſſet. v. ad I, 39, 4. Mox edd. Baſil. a. 1554. et Sigon. mutato verborum ordine *quum caſtra tum forte in Baetica ad ſociorum* cet. probb. Duk. et Drak.

7. *quoad continuiſſet exercitum* cet. tum magis ſibi timens, quam ſi dimiſiſſet; Sigon. — *propoſitum bello* inſtar ſcopi, quem non deſineret petere Scipio; Gron.

8. *in civitates divisit*, alii *dimisit.* v. ad 37, 45, 9.

III. 1. *circumferre ad s. u. arma*, v. ad 9, 41, 3.

2. *Oringin barbari adpellabant*, v. ad 24, 42, 2. *Sita in Melessum finibus;* Put. *Massessum*, alii MSS. *Messessum*, *Maeserfum*, *Mesenssium*, *Moncensium*, *Maessensium*, *Mesensium*, *Mesessum*, *Maessessum:* unde Ruben. conj. *Massiensium* Μάσσια χώρα ἀποκειμένη τοῖς Ταρτησίοις Steph. Byz. et Polybius memorant *Mastiam* πρὸς ταῖς Ἡρακλείαις στήλαις. Cf. Drak. ad h. l. Heyne Opusc. Acad. T. 3. p. 60 sq. et Schweigh. ad Polyb. 3, 24, 2. — *ea arx fuit Hasdrubali ad excursiones circa faciendas*, v. ad 4, 31, 8.

3. *furcis ad id ipsum factis detrudebantur* scalis: quae furcae δίκρανα dicuntur Suidae. Cf. Lips. Poliorc. 5, 1. — *Lupi ferrei* ferrum in modum forficis dentatum inligatumque funibus, quo aries potissimum adprehensus avertitur suspenditurve. Ita Veget. 4, 23. Cf. sup. ad 24, 34, 6. Turneb. Advers. 11, 28. Lips. Poliorc. 5, 8. et in Addendis p. 651.

4. *Quod ubi animadvertit* cet. v. ad 6, 8, 2.

5. *in unum se conligeret*, cf. ad 27, 39, 2.

6. *et refringebantur* verba, in nullo fere MS. reperta: unde uncinis inclusi. — *oppidanorum quoque trecenti ferme;* Put. CON pro *quoque trecenti*, quae verba in Cant. Flor. Voss. et Hearnii L. 1. plane desiderantur. Hinc *oppid. CDX ferme* conj. Jac. Gron. et *oppid. mille quingenti ferme* Drak.

IV. 1. *et imperatori* Scipioni. — *verborum honore*, v. ad 25, 17, 5. — *Carthagini* Novae. — *tentare Gades*, v. ad 9, 35, 1. — *disjectum*, v. ad 21, 49, 3.

2. *LXX erant longae naves*, v. ad 21, 17, 5.

3. *Toto inde mari pulsis;* multi MSS. *tuto inde mari* judice Drak. non minus apte, si haec verba jungantur cum *subvecti.*

V.

V. 1. *ficut ante dictum eſt*, ſup. 27, 33. Hoc et ſeqq. capita 6 - 8. ad verbum paene expreſſa e Polyb. 10, 41 - 43.

2. *Lariſſam diem ad conveniendum exercitui edixit*, v. ad 22, 12, 1. — *ab Romana ſocietate*, v. ad 1, 1, 5.

3. *interiores Graeciae populi*; ſ. *interioris*; Gron.

4. *tumultus circumfuſi*, tumultuoſi et minaces, qui undique afferebantur, nuntii; Doer. An potius ſeditiones et motus, ubivis orti? — *prout tempus ac res ſe daret*, cf. ad 3, 21, 3. et ad Tac. Ann. 15, 13, 6. — in *Peparethum* inſ. maris Aegaei *mittit praeſidium urbi*, milites, qui Peparetho urbi praeſidio eſſent.

5. *cum mille peltaſtis: pelta caetrae* cet. v. ad 21, 21, 6. — *additi quingenti Agrianum*: ita pro *Aenianum* leg. ex Polyb. cui Ἀγριᾶνες dicuntur 2, 65. 5, 79. 10, 42. populus Thracicus ſ. Pannonicus ad Strymonem fl., a quo diverſi *Agraei*, Ἀγραιοὶ vel Ἀγραῖοι, in Aetolia, de quibus v. 32, 34. Thucyd. 3, 106. 111. 4, 77. Palmer. Graec. antt. 4, 3. et Polyb. 17, 5, 8. ubi cf. Schweigh.

6. *Heracleam duxit*, v. ad 1, 23, 4. *Heraclea* h. l. opp. Phthiotidis in Theſſalia prope ſinum Maliacum (v. ad 27, 30, 3.) et Thermopylas. Cf. 31, 46 pr. 33, 3. 36, 22. — *in ſinu Aenianum* (cf. ad 27, 30, 3. et Schweigh. ad Polyb. 10, 42.): ita optimi MSS., non *Aeniano*; niſi malis *Aeniane*, (ὁ Αἰνιᾶν ſ. Αἰνειᾶν κόλπος vel ὁ Αἰνιάνων ſ. Αἰνειάνων κόλπος) h. e. in terris circa ſinum hunc, ut 37, 6 pr. *in ſinum Maliacum*, (et *Liris* fl. pro regione circa eum ap. Flor. 1, 18, 28. ubi cf. Duk.) terra, non mari, *venerat*; Gron. qui etiam monet, *Aenianum* recte repoſitum pro *Aeneatium* 33, 3. et *Aeneatum* 40, 4 pr. pro *Aenianum*, ut majores Poridis fuerint non Aenianes, (quia tum nec habuiſſet quidquam metuendum a Philippo, cui nulla eam in gentem jurisdictio, nec *Theſſalonicae* habitaſſet et *Aeneam ad ſtatum ſacrificium* profectus eſſet) ſed Aeneates, et ex

vetere patria traductis pro superstitione antiqua manserint quaedam solennia sacra, et ipsis et posteris eorum ibi facienda neque loco mutanda, ut Romanis sacra quaedam Albae destructae. Variae autem variis temporibus fuere sedes Aenianum: unde h. l. dicuntur fuisse ad sinum Maliacum et contributos Aetolis adeoque hostes Philippi, ap. Strab. lib. 1. *Αἰνειᾶνες οἱ νῦν Αἰτωλοῖς ὅμοροι*, sed lib. 9. *συνεχεῖς τοῖς Ἐπικνημιδίοις*: ap. Steph. in Perrhaebis, et ap. Plut. in Quaest. Gr. in Molosside. — *Scotussa* rectius aliis *Scotusa* dicitur v. Holsten. ad Steph.

7. *cum cohorte regia* et *τοῖς εὐζώνοις* teste Polyb. 10, 42. nisi Livius hos simul *ἴλῃ βασιλικῇ* comprehendi putavit.

8. *editi ignes* alti; mox synon. *sublati*, et c. 7 pr. *elati*. — *in Tisaeo* monte Magnesiae in Thessalia. Cf. Schweigh ad Polyb. 10, 42, 8. — *Oreus* urbs *Euboeae*, olim dicta Hestiaea s. Histiaea. Incolae ejus *Oritae* (Ὀρεῖται ap. Strab. 10 pr. et Steph.) et *Oretani* inf. cap. 8. nisi potius ibi *Oritarum* leg. pro *Oritanorum* et *Oreanorum*. Cf. 31, 46. Pausan. 7, 4. et 7. et 26. Strab. 10. p. 683 B. — *Chalcis* caput Euboeae, ad *Euripum*, (de quo v. cap. seq.) quae nunc, ut et ipsa Euboea, Negroponte dicitur. Chalcidem, Demetriadem et Corinthum *πέδας Ἑλληνικὰς*, compedes Graeciae, adpellabat Philippus. v. Polyb. 17, 11. 18, 28. — *ab Demetriaco sinu*, qui non alibi memoratur. *Maliaco* conj. Duk. Cf. Index.

9. *Romani a mari*, *regii* h. e. Attali milites cet.

VI. 1. *altera urbis media est* Put. Flor. et pauci alii pro vulg. *medio*. Cf. 42, 58. et ad Sil. 1, 307. — *avertisset*, v. ad 6, 23, 4. — *fuga effuse petita*, v. ad 1, 25, 7.

2. *ad spem eventus respondit*, v. ad 9, 15, 2. — *Ex patenti*, quum antea late pateat. — *infestior*, v. ad 1, 7, 7.

3.

3. *fretum ipsum Euripi*, Euripus (Golfo di Negropont) fretum inter Boeotiam et Euboeam, angustissimum inter Aulidem ac Chalcidem, ibique olim in bello Pelop. ab Euboeensibus, quum ab Atheniensibus ad Thebanos descivissent, aggere et ponte junctum, ne insula ab Atheniensibus expugnaretur: quae fauces angustae *septies* quovis *die* ac nocte ab utroque mari reciproco motu inpelli agitarique credebantur. Cf. 31, 22. sq. 35, 37. 50. 45, 27. Strab. 1, 55. (ubi v. Casaub.) et 9, 2, 8. p. 403. al. 614. Wessel. ad Diodor. 13, 47. Mela 2, 7. Plin. 2, 97. 4, 7. 21. Lucan. 5, 234 sq. Pocockii Itin. T. 3. p. 223. ed. 1792. Aggerem uni tantum navigio intercursum concessisse et, canali ad naves transmittendas interstinctum, γεφύρᾳ διπλέθρῳ, ponte duorum jugerum fuisse junctum, tradunt Diodor. et Strabo. — *in modum venti*, ad arbitrium venti; Glar. Vt ventus fere, qui pariter non statis temporibus, sed temere flatus inmittere et reprimere solet; Doer.

4. *ab terra egregie munitum*, v. ad 8, 17, 5. Mox *firmatum, praecipue fide p. p., quae fluxa* (v. ad 7, 29, 3.) *et vana a. O. fuerat, stabili inexp. f.* conj. Gron.

5. *ad Cynum Locridis* oppidum, *emporium* et navale *urbis Opuntiorum*, Opuntis, capitis Locrorum, ex adverso Euboeae, *mille pass. a mari sitae.* Cf. Strab. 9. p. 293. al. 425. Pausan. 10, 1. et Steph. Ἀπέχει δὲ θαλάσσης περὶ πεντεκαίδεκα σταδίους Strab. quae duo ferme millia passuum sunt. Hinc Duk., Wessel. ad Antonini Itin. p. 327. et Drak. suspicantur, Livium scripsisse *M. P. II.* vel ***M M passuum***, h. e. *duo millia passuum.*

VII. 1. *ignes ab Oreo editi* (v. ad cap. 5. not. 8.) *monuerant* sc. obsideri Oreum; Sigon. — *Chalcis ejusdem insulae*, Euboeae, *urbs est*, cujus Oreus.

2. *dejecto praesidio* ex saltu *fusisque Aetolis*, qui ipsi fuere hoc praesidium. v. ad 2, 42, 7. et 21, 49, 3.

Ceterum nihil h. l. desideratur in sermonis connexione, sed interponitur *igitur*, quia narratio expeditionis Philippicae interrupta erat descriptione situs Chalcidos; Gron. Verba *quum ab Demetriade — profectus* ante illa *dejecto praesidio* cet. ponenda putabat Crev.

3. *Phocidis* (urbem maximam) *Elatiam* f. Elateam. *Phocidis* bene adjicitur, quoniam Ἐλάτεια fuit oppidum et Phocidis, (cf. 32, 18.) et Thessaliae, de quo v. 42, 54. — *millia amplius sexaginta*, v. ad 3, 64, 5. et 9, 24, 2.

4. *expertibus regiis*, Attali militibus sc. praedae. — *Quum Romana classis* a Chalcide *eo se recepisset* scil. Cynum Locridis, ubi in statione erat, ut faveret Attalo Opuntem capienti; Gron. Cf. cap. 6 extr. Recte: sed forte *Cynum* leg. pro *eo*, ne subjectum nimis remotum sit, et quia *Oreum* pro *eo* exhibent quidam MSS et edd. vett., vel τὸ *eo* referendum ad *Opuntiorum urbem*, cujus navale fuit *Cynus*. — *molientibus ab terra naves*, v. ad 6, 11, 5.

5. *tantae rei fortunam*, sc. vivum capiendi Attalum. — *ab eadem ira increpiti*, v. ad 1, 1, 5.

6. *Toronem est profectus*, opp. Macedoniae ad sinum Toronaeum f. Toronaicum aut Mecybernaeum, cujus os duo premunt promontoria, Derris et Canastrum f. Canastraeum, quod et *Pallenes* peninsulae scil. promontorium dicitur 31, 45 extr. (ubi etiam *Toronae promontorium* memoratur, sc. Ampelus, supra Derrim, ex adverso Torones f. Toronae, Ἄμπελος ἄκρα ap. Ptol. et Ἄμπελος ἡ Τορωναίη ἄκρη ap. Herodot. 7, 122.) Sed hoc opp. nimis distat ab *Opunte*: unde intpp. jam bene conjecerunt *Thronium*, caput Locrorum Epicnemidiorum ad Boagrium fl. Mox pro *se recepit* in omnibus fere MSS legitur *est profectus* inepta eorumdem verborum repetitione. Hinc recte, opinor, utrumque correctoribus tribuit Gron. et Livium scripsisse putat: *Et Attalus primo Oreum; inde — in Asiam trajecit; Sulpicius* cet.

7. *quum fama adcidisset*, v. ad 21, 10, 15. — *omissis rebus*, quas nunc gerebat. Cf. ad 3, 46, 7. *Romanis* quidam MSS. addunt et edd. ante Drak.

8. *Aeginam classem recepit*, v. ad 26, 6, 4.

9. *ab Thebis Phthioticis* in Thessalia Thebae Phthioticae, φθιώτιδες, s. Phthiae, Φθίαι, et Thessalicae postea dictae *Philippopolis*, quae diversa est a *Philippopoli* Thraciae in Odrysis. Cf. 32, 33. 33, 5. 39, 25. 53. Polyb. 5, 99. 100. (ubi v. Schweigh.) 17, 3. 8. 18, 2. 20. 24, 6. Diodor. 26. Ecl. 7. ubi v. Wessel. — *urbis* sc. sedem.

10. *Tritonon et Drymas:* in optimis MSS. *Vthronon*, *Vthuronon*, *Vthoronon*, et *Drumias*, *Drymias;* unde *Tethronion* s. *Tithronion et Drumiam* suspicari possis. Τιθρώνιον dicitur Pausan. 10, 3. et 33. Τεθρώνιον Herodot. 8, 33. Τρίτωνος Steph. *Tithrone* Plin. 4, 3. — Δρυμία Steph. Δρυμαία Pausan. et Plin. ll. ll. Δρυμὸς Herodot. l. c. Cf. Palmerii Graec. ant. 6, 15. Ceterum haec duo oppida ab aliis Phocidi tribuuntur, et Doridi sola Tetrapolis Dorica, Erineon, Bojon, Cytinion et Pindus, quibus a quibusdam Cyphas adjungitur. — *Elatiam* s. Elateam, Ἐλάτειαν, maximam Phocidis urbem. v. Pausan. 1, 20. 7, 15. 8, 4. 10, 18. 34.

11. *nuper Heracleae concilio* cet. cf. cap. 5.

12. *Olympiorum sollemne ludicrum* cet. v. ad 27, 35, 3. — *Megara atque inde Corinthum*, v. ad 24, 30, 6.

13. *Aegium ad concilium Achaeorum*, v. ad 27, 30, 8.

14. *ut mari quoque aliquid posset*, cf. ad 5, 33, 3. Mox pro *Phoceas* MSS. *deuaces*, *deuacas* et *denacas*. Scribe *Echinades* (s. Echinadas): nam *Phocaea* (non *Phocaeae*) hinc longe, ut et *Phocae* in Oetaeo sinu: fuerant nimirum Poeni in statione apud Aegium ex condicto exspectantes Philippum; sed audito, discessisse Romanos et Attalum ab Oreo Euboeae, *veriti, ne ad* (adversus) *se iretur*, et intra Corinthiaci sinus angu-

angustias coerciti caperentur, transmiserant ex illis claustris in Echinades, inde in *portus Acarnanum*, Gron. *in Oxeas* conj. Crev. et *inde Oxeas* Drak. quae est insula ex Echinadum numero. v. Strab. 8, 351. et Cellar. Geogr. ant. 2, 14. p. 798. — *ad se iretur*, in MS. Lov. 5. et Gaertn. *in se iretur*, ut 2, 6. non inprob. Drak. ut infestus simul animus significetur. Cf. eum ad 9, 43, 18. et Heins. ad Ovid. Her. 3, 136.

15. *Rhium*, *fauces Corinthii sinus*, v. ad 27, 29, 6.

VIII. 1. *nulli tamen se rei obcurrisse*, v. ad 21, 61, 1. — *rapientem omnia ex oculis* cet. cf. cap. praec.

2. *se nullo loco nec tempore* (al. *nulli* et *tempori*) *defuisse* sc. rei gerendae aut occasioni; Gron. Cf. ad 3, 46, 3. — *eo tenderet*, v. ad 4, 19, 1.

3. *Reddidit inde Achaeis Heraeam et Triphyliam:* Arcadiae illa urbs, haec regio, inter Elidem et Messeniam, sic dicta a tribus φύλοις in unum coalitis, (v. Strab. 8. p. 337. et Steph.) aut a Triphylo, Arcadis filio. v. Polyb. 4, 77. (ubi cf. Schweigh.) 18, 25. 30. e quibus etiam locis patet, Heraeam Triphyliamque modo Eleis, modo Achaeis concessas fuisse. *Alipheram autem*, 'Αλίφειραν s. 'Αλιφήραν, a Lydiada tyranno Megalopolitano Eleis a. V. 534. permutando concessam, (v. Polyb. 4, 77. extr.) *Megalopolitis restituit*, cf. 32, 5, 4. ubi male *Eleis* legi pro *Megalopolitis* jam monuit Gron. Ejusdem Arcadiae urbes fuere *Aliphera* et *Megalopolis*, Μεγαλόπολις, sed plerumque ἡ Μεγάλη πόλις, sic dicta, quoniam Epaminondae auspiciis, paucis post pugnam Leuctricam mensibus, Olymp. CIII, 1. condita est, XL vicis oppidisque, e quibus et Aliphera fuit, in unam *magnam urbem* contractis. v. 32, 5. Pausan. 8, 26. 27. 33. Polyb. 4, 77. 78. Wessel. ad Diodor. 15, 72. *Megalopolitae* Gr. οἱ Μεγαλοπολῖται, al. *Megalopolitani*. — *quod suorum fuisse finium*, v. ad

21,

21, 30, 5. Tò *quod* delendum, aut leg. *quam* vel *qui;* Gron. Sed *quod* est conjunctio, et post *fuisse* subpl. *eam.*

4. *ad Erythras Aetolorum* prope Naupactum in Locride et Corinthiacum sinum, ubi etiam fuerunt Pylene et *Eupalium*, Εὐπάλιον ap. Strab 10. p. 310. Εὐπόλιον dicitur Thucyd. et Εὐπάλια Steph. a quibus Locridi adtribuitur. Ἔρυθρα πόλις Ἰώνων (cf. 37, 27.) καὶ Λιβύης καὶ Λοκρίδος καὶ Βοιωτίας καὶ Κύπρου, Steph. — *exscensionem fecit*, v. ad 8, 17, 5. — *Potidania* opp. Aetoliae ap. Steph. et Thucyd. 3.

5. *Nicia praetore Achaeorum*, cui anno seq. successit Philopoemen, cujus primam praeturam, in qua Machanidam in proelio ad Mantineam occidit, (v. Polyb. 11, 10 sq.) praetermisit Livius, ut et res a Graecis per biennium gestas, ad quas demum 29, 12. redit, quia a Romanis eas tam diu neglectas dicit.

6. *ab Cenchreis:* Cenchreae Corinthiorum navale et portus s. emporium ad sinum Saronicum, ut *Lechaeum* ad Crissaeum s. occidentalem. Cf. 32, 17. 19. 23. Strab. 8. p. 262. Pausan. 2, 1. 2. Wasse ad Thucyd. 8. p. 513. — *super Sunium*, Atticae prom. v. ad 31, 47, 3.

7. *quam Oritanorum* (v. ad cap. 5. n. 8) *atque Opuntiorum fortunam* cet. cf. cap. 6. et 7.

8. *Cassandreae* in Macedonia, quae olim dicta Potidaea, et deinde Cassandrea s. Cassandria a Cassandro rege, qui eam auxit aut instauravit. v. 44, 11. — *navium* aedificandarum *carinis*, fundamentis, *positis*, ut c. 45 extr. ap. Plaut. Mil. gl. 3, 3, 41. et Curt. 10, 1, 19.

9. *ut Dardanis bellum inferret*, cf. 27, 32. 33. In MSS. *dicionis* et *Sicioniis* pro *Dardanis;* unde Jac. Gron. conj. *Sintiis.* Cf. ad 42, 51. et 44, 46.

IX. 1. *Q. Fabius Maximi* Verrucosi Cunctatoris *filius:* ita MS. Gud. recte. *Maximi P.* Put. et Flor.

Flor. *Maximus P.* plerique MSS. unde perperam edd. ante Drak. *Maximus pater* et *praetor.* Sed quis filiorum Maximi h. l. innuitur? nam duo illi fuere ejusdem praenominis; quod non sine exemplo esse, docent Drak. ad 4, 36, 5. Duker. ad 33, 42, 7. Manut. ad Cic. ad div. 8, 8. Vtrum major? de quo v. 24, 9. 12. 43-46. 27, 29. an minor? de quo v. 30, 26. 33, 42. Haud dubie ille potius, quam hic, et ex Cic. Cat. 4. et Plut. Fabio constat quidem, eum ante patrem, non vero, quod vulgo putant, jam ante hanc legationem mortuum esse. cf. Duk. Suspicarer, Maximo praeter hos tertium fuisse filium, eumque h. l. memorari. Sed tribus filiis idem fuisse praenomen, vix crediderim. — *legatus ab M. Livio cos.* v. ad 10, 14, 2.

2. *rem publicam gessissent*, v. ad 2, 64, 3.

3. *senatus ad aedem Bellonae adesset*, v. ad 10, 23, 12. et 26, 21, 1. — *contingere victrices*, victorum, *dextras consulum cupientes*, cf. ad 25, 16, 8. A MSS abest τὸ *contingere*, et sic forte leg. *capientes*, s. *tangentes*, s. *rapientes*; Gron.

4. *expositis rebus ab se gestis* cet. v. ad 26, 21, 1.

5. *pro re publica administrata* (v. ad 2, 64, 3.) *fortiter feliciterque*; ita passim de imperatoribus, ut *fortiter et fideliter* de legatis, militibus, sociis. v. Gron. et Drak.

6. *supplicatione amborum nomine decreta*, quae jam ante, adlato a legatis nuntio victoriae, in triduum decreta et celebrata fuerat; (v. 27, 51.) quod raro videtur bis factum; Duk. — *in provincia M. Livii*, v. ad 2, 40, 9.

7. *ejus forte auspicium fuisset*, v. ad 2, 1, 11. — *et exercitus Livianus deductus* de provincia *Romam venisset*, *Neronis deduci non potuisset de provincia* cet. tertia causa, de qua v. ad 26, 21, 1. 2. Duplicatur h. l. *ut*, de quo v. ad 22, 11, 2.

8. *illum equitem transcurrisse longitudinem Italiae*, h. e. equo, ut mox *etiamsi pedes incedat* pro *pedibus*.

9.

9. *duos duces, duos imperatores*, v. ad 10, 25, 9. — *verum triumphum*, virum eo vere dignum, vere triumphantem.

10. *Pecuniam in aerarium tulerunt sestertium tricies*, h. e. CXXVI talenta minus quatuor millibus nummum: at Polybius 11, 3. ait πλείω τῶν τριακοσίων ταλάντων, unde forsan non XXX notatum fuit, sed LXXX, quod est *octagies*: ea enim CCCXXX talenta, XX minae; Gron. Mox pro *LXXX millia aeris* in MS. Mur. *DCCC m. a.*, et in Hearnii D. reperitur *DCCCC m. a.* Perizonius in diss. de aere gravi §. 19. monet, in hoc triumpho primum *sestertios*, simulque multo majorem argenti, quam aeris summam, a Livio memorari, ejusque rei caussam esse, quod jam tum usus argenti prae aere in commerciis invalescere coeperit.

11. *carmina militaribus jocis in C. Claudium jactata*, v. ad 2, 12, 7. 2, 45, 6. 3, 29, 3. et 4, 20, 1.

12. *equitum praerogativae*, v. ad 3, 51, 3.

X. 1. *ad quaestiones habendas*, v. ad 2, 29, 3.

2. *ludi plebeji semel instaurati* cet. v. ad 2, 36, 1. — *toti*, cum omni solennitate; Doer.

3. *cui L. Porcius propraetor praefuerat*, immo *praetor*, quod jam monuere Duk. et Crev. cf. 27, 35. 36. 39. 46. 48.

4. *Cannensibus duabus legionibus* cet. v. ad 26, 1, 3.

5. *Q. Claudio, ut Tarentum*, Pighius in Annal. ad a. 547. p. 211. ex 28, 45. 29, 13. et Plut. Quinct. Flam. p. 369. conligebat, h. l. lacunam esse, ita explendam: *Q. Claudio Flaminino T. Quinctius Flamininus successor extra ordinem datus, obtineret ut Tarentum.* Sed v. Periz. anim. hist. c. 4. p. 168.

XI. 1. *caussas in deos verterent*, v. ad 4, 9, 1. De *prodigiis*, quae mox memorantur, v. ad 1, 31, 1.

2. *cruentas spicas metentibus visas*, v. ad 22, 1, 15.

3.

3. *ceterum negligentia*, v. ad 9, 21, 1. — *subplicationem ad Vestae*, v. ad 1, 33, 6. 3, 63, 2. et 10, 23, 12.

4. *Siciliae, quam Italiae, colendae majorem curam esse*, cf. 26, 40. et 27, 5. — *inopia*, propter inopiam.

5. *agrum vastum ac desertum*, v. ad 3, 7, 1.

6. *ita ut non praeda, sed* cet. v. ad 1, 40, 1.

XII. 1. *ipse se obtulit*, ostendit, obviam ivit Romanis. — *vulnere publico*, clade Poenorum, *privato*, morte Hasdrubalis fratris.

2. *Ac nescio, an mirabilior* cet. v. ad 2, 2, 3. In laude Hannibalis persequenda Livius expressit Polyb. 11, 19. — *per annos tredecim* sc. a transitu in Italiam ad hunc annum. Sedecim annos memorat Polyb. l. l. omne significans tempus in Italia consumtum, et septemdecim 24, 9, 5. numerans simul annum, quo Saguntus expugnata est. Cf. inf. 30, 28 pr. 30, 30, 5. et 30, 44 pr. — *non lex, non mos, non lingua communis*, ut 30, 33, 4. et ap. Polyb.

3. *Post Hasdrubalis exercitum* cet. cf. 27, 51 extr. et Horat. Od. 4, 4, 70 sq. — *post Italia concessum*, v. ad 1, 53, 1. 22, 25, 8. *concessa* et *cum cessum est* conj. Doer.

4. *ut omnis coleretur*, v. ad 2, 38, 3. — *exiguus*, non subficiens. — *mos vitio etiam insitus genti Bruttiae per latrocinia m. e.* cf. 29, 6. *vitio*, malo studio, mala libidine; Crev. naturali adeo vitiositate; Doer. *ultro* malebat Gron. Mox verba *retinenda solicitis — in Hispania* ab optimis MSS. absunt: unde Gron. conj. *mittebatur*. *Hispaniae* vel *In Hispania res* cet. Ita in MS. Lov. 3. legitur. Sed haec potius omnia excidisse culpa librariorum, quibus repetitio vocis *Hispania* fraudi fuerit et media omittendi caussa, putabant Crev. et Drak. Dure autem dicitur *solicitis* pro: ab iis qui soliciti erant. Forte leg. *solicito senatu*.

5. *quod proelio victi Carthaginienses, duce amisso Hannone, in ultimam* cet. v. sup. cap. 2. 6.

6. *prima Romanis inita provinciarum* cet. nam Sardinia et Sicilia, primae provinciae extra Italiam, non ſunt in *continente;* Sigon. Cf. Vellej. 2, 38.

7. *ductu auſpicioque Auguſti C.* (v. ad 5, 46, 10.) *perdomita eſt*, Cantabris a. V. 734 devictis ab Agrippa cum Vaccaeis et Aſturibus. v. Dio 53, 22-28. 54, 11.

8. *Haſdrubal Giſgonis*, (v. ad 25, 35, 1.) *maximus clariſſimusque eo bello — dux:* "in optimis MSS. *H. G. maximusque eo bello* cet. unde leg. *maximus qui eo bello;* quod pron. *qui* ſaepe et poſtponitur, ut 29, 27 pr. 42, 1. 11. 19. 34. 45, 12. et hinc perperam in *que* deſcivit: nam 3, 38, 4. corrigo *imperium qui ibi* cet. 4, 17, 7. *colles qui inter Fidenas a. A. ceperunt*, 28, 18, 4. *mirabiliorem qui ſibi eum* cet. et 41, 25, 2. *damnata quae eo crimine;*" Perizon. Ita et 23, 23 extr. *frequentes qui* pro *frequentesque*, 24, 25 extr. *adcepta quae* pro *adceptaque*, 29, 32 med. *rapti qui* pro *raptique* reponi et multa alia emendari poſſe, ſed verendum eſſe, ne in his modus excedatur, monent Duk. et Drak. Cf. ad 2, 56, 1. et 36, 31, 4. — *ſecundum Barcinos*, Hannibalem, Haſdrubalem et Magonem fratres. Cf. ad 1, 4, 1. et 21, 2, 5. Ad ſeqq. et cap. 13 ſq. de rebus a Scipione adverſus hunc Haſdrubalem aliosque Poenorum duces geſtis conf. Polyb. 11, 20 ſqq.

9. *quatuor millia et D equites:* quatuor millia habet Polyb. ſed *peditum ſeptuaginta millia* et XXXII elephantos. — *ad Silpiam urbem*, Ἤλιγγαν Polyb. ſed ad eum et Appian. Hiſp. 24. jam monuit Schweigh., Elingam et Silpiam peraeque ignota Geographis nomina eſſe, et leg. *Ilipam*, opp. Hiſpaniae Baeticae ad Baetim fl. inter Hiſpalin et Cordubam, (v. Strab. 3. p. 141. C. Antonin. Itin. p. 411. Plin. 3, 1. ſ. 3.) haud procul a Carmone ſ. Carmona, in cujus vicinia easdem res geſtas eſſe tradit Appian. Hiſp. 24. 27. de quo v. ad 27, 18, 1.

XIII. 1. *neque ratus, se* cum *Romanis legionibus tantae multitudini* prorsus vel ita *parem fore, ut non, in speciem saltem, obponerentur,* ei obponenda essent, vel obponi magno usui esset, *barbarorum auxilia, neque tamen* ratus *in iis tantum virium ponendum,* tantas eorum vires, copias colligendas esse, *ut — magnum momentum facerent,* v. ad 1, 47, 7. — *quae cladis caussa fuisset patri patruoque,* v. 25, 33.

2. *praemisso Silano ad Colcham,* al. *Colcam, Culcam, Scolcam, Schulcam, Sculcam* et *Sculcham* h. l. et 33, 21. Κολίχαντα Polyb. 11, 20. et 21, 9.

3. *Inde ad Baeculam urbem* (v. ad 27, 18, 1.) *progressus* est cum *omni exercitu,* (v. ad 1, 14, 4.) et quidem, si Polybio fides habenda, cum *XLV mill. ped.*, equitum III mill. Idem Polyb. dicit, Scipionem, castris a Baecula motis, profectum esse Ilipam opp., prope quod Hasdrubal consederit.

4. *ni abditi ab Scipione equites post tumulum, obportune ad id positum,* situm. Cf. ad c. 17. n. 4. *obpositum* (ut 25, 15. 20, 34. 31, 48. 40, 51.) Hearnii D. quod et conj. Gron. Polybius tradit, multos Poenorum equites delabsos esse equis, Romanorum vero singulari dexteritate ex equis desiliisse.

5. *atque arma capere jussi integri et plures fessis,* his, qui erant fessi opere munitionis et proeliando; Gron. qui etiam monet, verbum *rueret* referendum ad *expeditas cohortes,* ad *milites ex opere deductos* ret. Sed ita saltem Livius inverso verborum ordine dixisset *integri et plures fessis.* Hinc recte, opinor, Duker. post *fessis* e quibusdam MSS. inseruit *subirent,* etsi a pluribus abest. — *terga haud dubie vertunt,* v. ad 1, 9, 3.

XIV. 1. *Tesseram vesperi* (ἅμα τῷ φωτὶ Polyb. [illegible] 22. minus probabiliter) *per castra dedit,* v. ad [illegible]5, 1. De ipsa pugna cf. Polyb. 11, 22-24. et [illegible]hardti Mémoires militaires T. 1. c. 11. — *in-*

stra-

ſtratos ephippiis, ſtragulis, ut 21, 54. et 34, 7, 4. Sic et *inſtructus equus* 21, 27 extr.

2. *praeter opinionem deſtinatam*, certiſſimam firmiſſimamque, ut ap. Cic. Tuſc. 2, 2. *certae deſtinataeque ſententiae;* Duker. Livius enim paulo ante dixerat, *obſtinate creditum* fuiſſe a ſuis Poenisque, *ſe ita, ut inſtructi ſtetiſſent, pugnaturos.* Cf. Doer. ad Catull. 8, 19. *praeter opinione deſtinatum*, h. e. praeter id, quod opinione utrorumque deſtinabatur vel praeſumebatur, malebat Gron. coll. 29, 20 pr.

3. *equitatum omnem in equites* Rom. *emittit*, v. ad 10, 5, 4. — *nec ipſa per ſe decerni poterat* pugna, v. ad 7, 9, 4 *ἄκριτος ἦν* Polyb.

4. *haud plus quingentos paſſus*, v. ad 4, 52, 6. *περὶ στάδιον* Polyb. ſed *περὶ δ'* vel *ε̄ σταδίους* (aut *στάδια*) emend. Schweigh. — *patefactisque ordinibus*, v. ad 27, 18, 7. — *preſſo gradu incedere*, ut mox *ſegnius incedere: τηροῦντας τὰς τάξεις τὸν αὐτὸν τρόπον* (ſc. *ὃν ἐποιοῦντο πρὸ τοῦ*) *καὶ βάδην ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγωγὴν* Polyb. v. ad 8, 8, 6.

5. *nuntium ad* M. Junium *Silanum et* L. *Marcium mittit, ut cornu extenderent* cet. v. ad 8, 19, 10. Mox *in ſiniſtram partem* et *ſe tendentem ad dextram* plerique MSS. *Παρήγγειλε τῷ μὲν δεξιῷ τὰς σημαίας καὶ τὰς ἴλας ἐπιστρέφειν ἐπὶ δόρυ*, (manipulos et turmas dextrorſum convertere) *τῷ δ' εὐωνύμῳ τἀναντία* cet. Polyb. 11, 22. 23. ubi Schweigh. notat haec: "Converſio, de qua hic agitur, et motus *obliquus*, de quo mox, pertinebant ad diducenda cornua aciei Rom. et ad frontem aequandam fronti hoſtis, cujus exercitus paene duplo major erat; ſimul vero eo valebant, ut legiones Rom. prius adgrederentur cornua hoſtium, *quam coire inter ſe mediae acies poſſent.*"

6. *cum ternis peditum cohortibus:* immo manipulis: nam Polyb. *τρεῖς σπείρας* dixit, *ternos manipulos, quot cohortem Rom. conficiunt*, et ſynonyma ei ſunt *σπεῖρα, σημαία, τάγμα* et *τάξις*: quod jam mo-

monuit Schweigh. — *ternisque equitum turmis*, v. ad 27, 26, 5. Idem Polyb. rem omnem adcuratius exponit, et ex eo Schweigh. his verbis: "Tres manipuli, unus haſtatorum, alter poſt hunc principum, tertius triariorum, qui manipuli in dextro cornu dextimi ſteterant, in ſiniſtro cornu ſiniſtimi, iidem nunc (converſione hinc ad ſiniſtram, illinc ad dextram facta) primi ſtabant, fronte hinc ad dextram, illinc ad ſiniſtram converſa. Vtrimque igitur primos illos tres manipulos ſumſerunt imperatores, et progredi juſſos in linea fronti hoſtium parallela, quoad opus erat ut cornu quodque Rom. cornu obpoſitum hoſtium exaequaret, deinde hinc ſiniſtrorſum, illinc dextrorſum fregerunt, περικλάσαντες, i. e. novam converſionem in dextro cornu ſiniſtrorſum, in ſiniſtro cornu dextrorſum facere juſſerunt, atque ita rectis ordinibus et *citato gradu in hoſtem duxerunt*. Horum deinde exemplum, ſervata commoda ratione, ſequebantur tres ſequentes manipuli, i. e. altera cohors, et in dextro cornu ad laevam, in ſiniſtro ad dextram trium ſuperiorum, juſto ſervato intervallo, locum ceperunt; et ſic porro. (*ſequentibus in obliquum aliis*) Quo factum eſt, ut, iſtis converſionibus flexionibusque peractis, pedites in quoque cornu rurſus eo ordine ſtarent, quo antea eſſent locati. Sed *equitum* et, qui cum his pugnabant, *velitum* contraria ratio erat. Hi enim poſt peditum terga circumibant, (*circumducebant alas*) et ita ſeſe locabant, ut in dextro cornu priores turmae cum ſuis velitum globis ad dextram, in ſiniſtro ad laevam peditum conſiſterent, et ſequentes deinde turmae, ut quaeque proxima erat, ſic ad dextram laevamque priorum locum caperet. Id nempe neceſſe fuiſſe videtur, ut latera peditum ſtatim tecta eſſent. Quo fiebat, ut equitum turmae, quae antea in quoque cornu a dextra ſteterant, nunc in eo a ſiniſtra ſtarent, et vice verſa. Quae res videri quidem poterat aliquid incommodi habere, quod equitum ordines

nes nunc contraria insolitaque ratione locarentur. Sed illud parum curabat Scipio, quia exiguum erat, et quia, illis peractis motibus, id consequutus erat, quod majoris erat momenti, scil. ut satis nunc diductam porrectamque aciem haberet, ut hostium cornua non solum *a fronte urgere*, sed et *circumductis alis in latera ejus incurrere* posset."

7. *citato gradu in hostem ducebant*, (v. ad 1, 23, 4. et 8, 8, 6.) ἐνεργῆ ποιούμενοι τὴν ἔφοδον Polyb. sed simul προῆγον ὀρθίους ἐπὶ τοὺς πολεμίους, *ducebant rectos* vel *rectis ordinibus*, de quibus v. ad 30, 33.

8. *sequentibus in obliquum aliis*, ceteris, (v. ad 4, 10, 2) ἀεὶ τῶν ἑξῆς ἐπιβαλλόντων (scil. τοῖς προπορευομένοις, posterioribus semper succedentibus vel adplicantibus se ad superiores) καὶ κατὰ περίκλασιν ἑπομένων, sequentibus inflexione simili, h. e. posterioribus ordinibus circum praelocatos ita circumductis, ut ingrederentur in linea ad angulum rectum inflexa sive fracta. Cf. Schweigh. ad Polyb. 10, 21, 5-7. ubi etiam haec notavit: "Παραγωγὴ, forte et παραλλαγὴ, circumductio et circuitio militum a tergo in frontem, ut novi ordines fiant, est motus eorum in linea obliqua, ubi, postquam manipuli seu turmae omnes versus illud latus, quod frontem fieri volunt aciei, converterunt vultus, primus manipulus sive prima turma, quae est in eo latere, inmota stat, reliquae vero omnes obliqua profectione et obliquis lineis parallelis (brevioribus longioribusve, prout sunt propiores illi lateri aut remotiores) in idem latus tendunt, ita ut remotiores post terga priorum praetereant, et eo usque progrediantur, donec in eodem latere omnes aequata fronte consistant. Huic deductioni obliquae post terga praecedentium obponitur ἐπαγωγὴ, eductio adversus hostem, manipulis s. turmis in linea recta sese invicem excipientibus."

9. *Sinus in medio erat:* ſcil. motus, qui in cornibus peragebantur, univerſae aciei Rom. ſpeciem praebebant *ſinus* vel forcipis, cujus duo utrimque obliqua latera, duo cornua erant; pars hoſti ex adverſo obpoſita et adverſa fronte in hoſtem directa, ἡ κατὰ πρόσωπον πλευρὰ, ipſa media acies erat, in qua ſtabant Hiſpani; Schweigh. l. l.

10. *eques levisque armatura et velites*, v. ad 21, 55, 2. — *levisque armatura, velites* (per epexegeſin) edidit Drak. quia τὸ *et* a plurimis MSS abeſt. Sed conf. cap. 15. n. 3. et Schel. ad Hygin. p. 1052. Theſ. Antt. Rom. — *circumductis alis in latera* cet. v. not. 6.

XV. 1. *Et quum ab omni parte haudquaquam* cet. hoc *quum* ex plurimis MSS. edidere Ald. et Drak. pro vulg. *tum:* ſed neutrum ſatis h. l. aptum. Scribendum *jam:* neque enim *tum*, quod ſequitur, huic particulae reſpondet, ſed inſequenti *et*, ſenſusque eſt: non erat jam par pugna, quia et inpares pugnabant, et Haſdrubalis exercitum jejunum deficiebant vires; Gron. Cf. ad 1, 35, 1. et 21, 54, 9. Vulg. *tum* revocavit Doer. exponitque: jam, nunc. Sed minus placet ob ſeq. *tum*.

2. *Ad id ſedulo diem extraxerat Scipio*, v. ad 2, 23, 3. et 4, 43, 6. — *corpora adficerent*, v. ad 5, 10, 6.

3. *elephanti etiam, tumultuoſo genere pugnae equitum velitumque et levis armaturae* (v. ad c. 14. n. 10.) *conſternati* cet. cf. Polyb. 11, 24 pr. ubi Schweigh. ſuſpicatur, elephantos, ante mediam Poenorum aciem locatos, (v. cap. 14.) ad cornuum extremitatem et latera actos fuiſſe, ut ea ab inpetu equitum velitumque Rom. defenderent, et deinde *conſternatos a cornibus* rediiſſe ſeque *intuliſſe in mediam aciem*.

4. *quum proximus quisque hoſtem cederet:* immo *caederet;* Jac. Gron. Praeſtiterit *hoſti cederet*. Sed nil mutandum, ſi junxeris *proximus hoſtem*. Cf. ad 2, 48, 5.

5.

5. *Ac primo consistere signa, ac revocare in ordines militem coeperant;* "quia *signa* non possunt dici *revocare milites*, videtur melius esse *constituere signa*, ut 5, 55. 33, 10. 34, 20. sed hic *praefecti, duces* suppleri potest." Duk. Cf. ad c. 16. n. 1.

6. *ex vehementi sole*, propter et post ardorem solis. — *quosdam etiam religio ceperit* cet. (v. ad 2, 5, 4.) quasi noluerint dii, diutius pugnari, et voluntatem suam ita declaraverint.

XVI. 1. *nunc ab tergo, nunc ab lateribus obcurrendo*, cf. ad 1, 33, 7. Forte *incurrendo:* nam quomodo *ab tergo* alicui *obcurri* possit, non intelligo; Duk. — *proelia consererent* sc. hostes. Cf. ad c. 15. n. 5.

2. *castra tumultuaria*, v. ad 1, 37, 4.

3. *subitae mutationis causae* variae traduntur. Cf. cap. 35. Appian. Pun. 10. Hisp. 37. Sil. 16, 118 sq. 132 sq. — *quam documento* (indicio, argumento) *post id tempus — fidei* sc. *evidenti*, h. e. fide postea evidenter indicante. Docente fide; Crev. Per documentum fidei, h. e. quod fide docuit; Doer. *constantissima fide* emend. Duk. hoc sensu: tum quidem non exsistente, adparente *subitae mutationis causa*, sed constantissima fide exsistente documento, *ne tum quidem* cet.

4. *tertio decimo anno post bellum initum, quinto, quam P. Scipio* cet. ex emend. Glar. In omnibus MSS. et edd. antt. *quarto decimo;* sed leg. *duodecimo:* nam forma haec est loquendi, qua primus annus non comprehenditur: re vera autem hic est Punici belli annus XIII. et imperii Scipionis sextus; Sigon. *quinto* forte pro *sexto*, quod Scipio sub finem demum aestatis cum imperio in Hispaniam venit, et ineunte hujus anni aestate Poenos Hispania pepulit, adeoque *quintus* annus nondum expletus fuit; Crev. *quinto, quam* recte Put. Flor. Cant. pro *quinto, postquam:* sic enim gaudet loqui Livius

Jac. Gron. et Drak. coll. 3, 33. 4, 7. 47. 6, 29. 7, 18. 21, 15. 25, 31. 26, 27. 27, 5. 28, 45. 29, 35. 31, 7. 14. Duk. ad Flor. 2, 2, 7. Gron. ad Justin. 26, 1. Ita vero dictum esse labente in deterius Latino candore, contendebat Hadr. Cardin. de Serm. Lat. p. 69. Cf. ad 41, 16, 5.

XVII. 1. *L. Scipio — Romam est missus;* Livium memoria lapsum eamdem rem bis narrasse, h. l. et cap. 4., putabat Glar. sed Scipionem potius bis Romam missum esse et nunc iterum *nobiles captivos*, at alios, eo adduxisse, Livium vero in eo peccasse, quod nullam reditus ejus in Hispaniam mentionem fecerit, suspicabantur Drak. et Periz. anim. hist. c. 4. p. 165. — *quum ceteri* cum *laetitia gloriaque eam rem vulgo ferrent*, laudibus efferrent. v. ad 4, 45, 5. — *parvum instar*, simulacrum, species, imago, umbra, ut 35, 49. — *ducebat*, putabat, judicabat.

2. *in suum decus nomenque* (Africani) *velut* jam *consummatam* (propr. *consummati*, v. ad 1, 1, 6. h. e. perfecti, ut 29, 33.) *ejus belli gloriam spectabat*, respiciebat, tamquam ad rem, certa *spe conceptam;* vel *spectabat* eo sensu dictum, de quo v. ad 1, 34, 5. Sed potius leg. *consummandam* cum Ruhnken. ad Vellej. 2, 29. Tum sensus est: *et spectabat ejus belli gloriam velut consummandam*, quasi absolvendam, h. e. ad summum plane fastigium extollendam, *in suum decus nomenque;* nam praesagiebat, se *Africanum* adpellatum iri; Doer. *olim consummandi* malebat Gron. et mox ex optimorum codd. vestigiis *praemoliendam rem.*

3. *Syphacem primum regem statuit tentare;* (v. ad 9, 35, 1.) *Masaesylorum is rex* cet. v. ad 24, 48, 1. — *gens adfinis Mauris*, confinis, *proxima.*

4. *cum ipso duce Romano*, Scipione, et quidem *coram*, adverbialiter, cum eo praesente, non per legatum Laelium; Drak. Germ. *persönlich*, ut passim. — *finibus etiam regni apte ad Hispaniam positis.* v. ad c. 13. n. 5. et ad 24, 48, 1.

5.

5. *quo pedibus ab Tarracone — ierat*, v. ad 22, 31, 4. — *ab Carthagine profectus* cet. cf. ad Epit. XXVIII.

6. *haud cuiquam dubio*, quum nemini dubium esset, *dubio* sc. ente s. existente. Cf. Drak. ad 4, 47, 7. et Periz. ad Sanctii Min. 4, 4, 28. *haud quoquam dubio*, i.e. dubitante, malebat Ant. Periz.

7. *quam Poeni ancoras molirentur*, tollerent, ut c. 36. Cf. ad 6, 11, 5. et 25, 11, 10. — *nec ultra tumultum ciere*, h. e. non porro, non diutius. *ciere* e Put. pro vulg. *edere* recepit Gron. *agere quis quidquam* emend. Rhen. *nec vim facere aut tumultum ciere* conj. Gron. Malim *et nil ultra tumultum ciere* vel *edere*, (non vim quoque proeliumve facere) ut paullo ante: *nihil aliud, quam tumultum ac trepidationem, fecerunt.* Ceterum Poenorum naves, inscio rege, hostiliter obcurrisse Scipioni, hunc vero eos praetervectum esse, tradit Appian. Hisp. 30.

XVIII. 1. *ad* (apud) *eosdem penates*, in iisdem aedibus, ut 30, 14, 4. id. qd. *sub uno tecto.* Cf. ad 10, 23, 12. Drak. ad 7, 7, 4. Gron. Obss. 4, 6. — *Scipione abnuente*, negante, *aut — aut*, dicente, nec — nec.

2. *tendente rege, ne alter* cet. v. ad 4, 7, 6.

3. *eodem etiam in lecto Scipio a. H. adcubuerunt* mensae. Cf. Appian. Hisp. 30. — *cordi erat regi*, v. ad 6, 9, 1.

4. *mirabilioremque sibi congresso coram* (haec jungenda) *eum virum visum, prae se ferebat* sc. Syphax. Cf. ad c. 12. n. 8. Ante *mirabilioremque* rectius forte majorem distinct. posuit Doer.

5. *duabus navibus in Africam trajecisse sese*, trajiciendo mare venisse, *in hostilem terram, regiam in fidem expertam*, cujus fides in regem experta aut nota sit. Cf. Val. Max. 9, 8, 1. *inexpertam* optimi plurimique MSS. et edd. ante Drak. prob. Gron. Obss. 4, 6. p. 88. Idem in notis ad h. l. conj. *in hostilem*

 ter-

terram, *regiam* (aulam barbari regis, cui non temere te credas, nisi fidei et incolumitatis habeas quaedam pignera) *infidam*, *inexpertam*. In iisdem MSS. legitur *relictis exercitibus duobus* (altero sub L. Marcio Tarracone, altero sub M. Junio Silano Carthagine Nova) *in Africam* cet. non inprob. Gron.

6. *spem adfectantem*, cum aliquo forte acumine dictum et figurate, ut ap. Ovid. Met. 5, 377. nisi leg. *sectantem*; Gron. Cf. ad c. 38. n. 4. — *fremere*, v. ad 25, 28, 3.

XIX. 1. *Illiturgi et Castulo*, v. ad 21, 11, 9. et 23, 49, 4. Mox *Castulo* pro *Castulonenses* (quod primus reposuit Ascensius) omnes fere MSS. et edd. antt. v. ad 3, 47, 1. Ad seqq. cf. Appian. Hisp. c. 32. ibique Schweigh.

2. *Ipsos claudendis portis indicasse*, v. ad 1, 53, 3. et 8, 19, 7. — *Quippe cum illis* Carthaginiensibus, *ab his*, Illiturgitanis. v. ad 3, 72, 3. — *gravi documento*, v. ad Praef. n. 14.

3. *obportunum injuriae*, v. ad 1, 54, 4.

4. *ancipiti terrore*, v. ad 1, 25, 4.

5. *id referre*, v. ad 8, 39, 3. — *Mars communis*, v. ad 5, 12, 1. — *militaris aetas*, homines militari aetate. — *Non* enim *libertas solum agebatur*, v. ad 7, 31, 5. — *tantum*, tantopere: aut solum, non nisi *virorum fortium*, non et puerorum; quo sensu hanc particulam capiendam esse et ipsam rem eam flagitare, monet Doer. Contra Crev. putabat eam frigere ob praecc. *solum*, *modo*, *tantum*.

6. *ultima omnium supplicia* cet. al. *omnibus*. Sensus est, non tantum suam quemque, sed aliorum etiam, primo propinquorum, dein amicorum et civium, vicem miseratum, et futuram calamitatem animo praecepisse; Gron.

7. *escensurum minatur*, v. ad 2, 7, 7. — *subierat*, v. ad 7, 23, 5. — *ab solicitis vicem*, v. ad 1, 25, 5.

XX.

XX. 1. *unde periculum videbatur*, cernebatur; nisi *inminere* vel *timendum* excidit; Doer. — *editissimam urbis partem*, arcem. Sed potius *e. arcis partem* leg. cum Crev. Nam designatur *ea arcis pars, qua inexpugnabilis videbatur*, (haec sunt extrema verba cap. praec.) *quia rupe praealta tegebatur*; quae tamen *inter tumultum* capiebatur, et quia *neque opere ullo munita* erat cet.

2. *Levium corporum homines — evadunt*, graphica descriptio adscensus. — *leve saxum*, λεῖον. v. ad Sil. 2, 111. et ad Juvenal. 2, 12. — *primi sequentes extrahentes* cet. clarior oratio fuisset: *primis sequentes extrahentibus manu*, *postremis sublevantibus eos* cet. — *cordi est*, v. ad 6, 9, 1.

3. *desperatio invaserat*: quidam addunt *omnes*. v. ad 5, 13, 1. — *noxae*, v. ad 10, 19, 2. — *aliquantum*, v. ad 2, 39, 1.

XXI. 1. *Marcius inde* (deinde) *in barbaros — missus* cum aliis legatis; (v. cap. 22 pr.) sed h. l. solus nominatur, quia dignatione princeps fuit, et quod c. 22 sequitur totum gessit; Gron. *Inde in barbaros — redigendos legatis missis, Scipio* cet. quidam MSS., et alii: *Marcius inde — redigendos* (sc. iit): *Scipio Carthaginem — rediit.* Illud probabat Lips., hoc Gron.

2. *munusque gladiatorium*, *quod mortis causa* cet. cui et *ludi funebres additi* dicuntur cap. extr. Cf. ad 23, 30, 9. Valer. Max. 9, 11. ext. 1. et Sil. 16, 288 sq. 527 sq.

3. *comparare mos est* sc. gladiatores. — *servorum quive*, eorumve qui *venalem sanguinem habent*: nam a lanistis emebantur non modo servi aut captivi, sed et liberi homines, qui, bonis exuti aut furore instincti, aut in gratiam Imperatorum, (ut hic *in gratiam ducis*) se vitamque suam lanistis et arenae vendebant; qui proprie dicebantur *auctorati*, ut merces eorum *auctoramentum* et *gladiatorium*, sc. praemium

vel

vel auctoramentum 44, 31 extr. Cf. ad Juvenal. 1, 23. 2, 143 sq. 8, 192 sq. 11, 5 sq.

4. *pacto inter se*, v. ad 1, 41, 10. et ad Sil. 14, 97. *pacti* edd. ante Rhen. non inprob. Gron. — *ut victorem res sequeretur*, victoris esset, res, de quibus disceptaretur, in victoris potestatem veniret. Cf. ad 33, 13, 6. — *ferro decreverunt*, v. ad 5, 55, 1. 7, 9, 4. 21, 41, 2.

5. *Corbis et Orsua patrueles fratres* cet. cf. Sil. 16, 533 sq. qui eos *fratres geminos* fuisse, et utrumque occubuisse dicit. — *Ibem* opp. nemo praeter Livium memoravit. Cf. ad 3, 50, 1. — *a fratre majore*, patre Corbis. — *negatum id*, idem a se *communibus cognatis*; hos quoque litem *verbis* dirimere voluisse *ac sedare iras*, se repudiasse eorum preces, *nec alium* cet.

6. *pro copia* cet. v. ad 27, 6, 12. Mox delendum voc. *adparatu*, vel τὸ *et* post *copia*; Crev. et Duk. Hic tamen et vulgatum servari posse monet, et *pro copia* sic dici 26, 11. et ap. Plaut. Mercat. 3, 1, 8. et Trucul. 1, 2, 46.

XXII. 1. *ab legatis*, cf. ad c. 21. n. 1. — *Baete amni, quem incolae Certim adpellant*; ita optimi MSS. et *Certima* 40, 47. opp. Celtiberorum; Gron. *Circem*, *Circium*, *Cercim*, *Cretim*, *Cirtem*, *Cirtim* et *Cirtium* alii. Βαῖτις λέγεται Πέρκης ὑπὸ τῶν ἐρχωρίων, Steph. Baetim veteribus dictum Tartessum tradunt Strabo 3, 2. p. 148. al. 221. et Pausan. 6, 19. *Circem* h. l. et Κίρκης ap. Steph. leg. conj. Sigon. Cf. Intpp. Steph., Bocharti Chanaan 1, 34. Jac. Gron. ad Gell. 2, 22. — *Astapa* forte hod. Estepa. Cf. ad Epit. 28. et Appian. Hisp. 33. ubi eadem historia narratur. — *urbs erat*, τὸ *erat* abest a pluribus MSS. Forte leg. *fuerat*; certe delenda distinctio; Doer.

2. *extra necessitates belli*, sine iis, non coacti bello aut incitati. — *gerebant*, v. ad 3, 47, 1.

3.

3. *Magnum etiam comitatum*, numerum militum mercatorumque simul peregrinantium, ut ap. Caes. B. C. 1, 48. 51. 54. — *deditio ad tam infestos*, v. ad 2, 13, 4.

4. *praesidium*, custodiam, *eo loco fortunarum suarum*, rerum pretiosissimarum, *corporumque*, *quae c. f. essent*, sc. conjugum liberorumque, *servarent*, cf. ad 34, 9, 5.

5. *quam insultarent* iis cum *superbo ludibrio hostes*, v. Mitscherl. ad Hor Od. 3, 3, 41.

6. *e castris ad* (ob) *id ipsum* (v. ad 1, 34, 5.) *emissa*, quia hostes egressi erant moenibus, utque eos repellerent.

7. *ultro inferre pedem*, Gron. edidit *ultra*.

8. *patefacta acie*, v. ad 27, 18, 7. — *subpeditabat*, v. ad 6, 24, 1. — *in orbem pugnantes*, v. ad 2, 50, 6.

XXIII. 1. *jure belli in armatos* verba suspecta, quoniam absunt ab optimis MSS. qui etiam *pugnantisque* vel *pugnantesque* habent. Solam particulam *que* in causa fuisse, cur tot verba infulcirentur, putabat Gron. et conj. *dimicantium in pugnantes* vel *pugnantesque edebantur*, (h. e. ab dimicantibus et in pugnantes) vel *dimicantium pugna visque edebat*. Malim: *Atque haec tanta hostium iratorum ac tum maxime dimicantium poena caedesque edebantur*, et mox cum Rhen. *se incendio injicerent*. Contra Crev. non dubitabat, quin a Livio profecta essent verba illa, a plerisque codd. exsulantia, quum et augerent sententiam, nec quidquam peregrini aut pinguis redolerent.

2. *foedior alia in urbe trucidatio* cet. v. ad 21, 14, 1. et conf. Appian. Hisp. 33.

3. *conrepti alii flamma sunt* cet. cf. Polyb. 11, 24, 11.

4. *in deditionem adceptis*, v. ad 8, 20, 7.

5. *trans fretum* Gaditanum *ex ora Africa*, Africana.

XXIV.

XXIV. 1. *Scipio ipse gravi morbo inplicitus — turbavit*, h. e. gravis Scipionis morbus cet. De morbo ejus et exercitus seditione cf. Appian. Hisp. 34 sq. et Polyb. 11, 25 sq. — *graviore tamen fama* exsistente, ita tamen, ut fama morbum illum augeret, multo graviorem differret, pro *libidine*, quae *insita* est *hominibus;* Doer. — *longinqua*, remotiora loca.

2. *quantam excitatura molem*, magnitudinem multitudinemque turbarum (v. ad 1, 38, 4.) *vera fuisset clades*, calamitas, jactura, h. e. ipsa mors funesta Scipionis, ut 2, 36. — *tantas procellas*, v. ad 2, 1, 5. — *concitatis popularibus*, (*Lacetani autem erant*) *et juventute* cet. quum Ilergetes, non Lacetani, certe hi non soli, populares Indibilis Mandoniique fuisse videantur, et vox *autem* h. l. haud necessaria sit, Crev. conj. *Lacetani et Ilergetes erant.* Contra Drak. monet, τὸ *autem* in simili locutione adhiberi 7, 41. extr. et Mandonium Indibilemque ambobus forte populis vicinis praefuisse, saltem utrumque saepius ad rebellionem perlexisse. cf. cap. 27. et 34. Recte, arbitror; et hinc etiam τὸ *autem* aptissimum h. l. videtur. — *in agrum Suessetanum Sedetanumque* cet. Suessetani h. l. *socii Romanorum*, at 25, 34. Indibilis. Mira profecto in his est obscuritas, et quam ne Livio quidem satis notam fuisse existimo; Glar. Forte Suessetani, aut pars eorum, saepius defecerunt ad Romanos, etsi semel id memoratur 34, 20. Cf. ad c. 31. n. 3.

3. *Civilis alius furor*, seditio militum. Mox *dubii adlati nuntii* ex optimis MSS. recepi prob. Gron. pro vulg. *dubii rumores adlati sunt.* In III MSS. *dubie adlatum sit:* unde Gron. conj. *dubie adlatum est.*

4. *licentia ex diutino, ut fit, otio conlecta*, cui solertia ducis singulari occurrendum dicit Polyb. 11, 25. — *in hostico laxius*, v. ad 2, 34, 13. et 8, 12, 11. — *arctiores res*, v. ad 26, 17, 3. — *confecta provincia*, v. ad 2, 40, 9.

5. *circumeuntes vigilias tribunos*, v. ad 22, 1, 10. — *ſine commeatu*, v. ad 1, 57, 2. — *conſtabat una ea ſpe*, immo *ſpecie;* Freinsh. *una ex parte* conj. Gron.

6. *jura*, imperia, edicta, *reddere in principiis*, v. ad 7, 12, 6. — *ſignum ab eis petebant*, teſſeras, quae mandata continebant imperatoris, et ab hoc veſperi tribunis excubitoribus, ab his vero uni ex quoque decimo manipulo electo militi, teſſerario, ab hoc proximi manipuli duci, ab illo ſequenti cet. dabantur, et ante ſolis occaſum omnes referebantur ad tribunos. Cf. ad 7, 35, 1. Sil. 7, 347. et ad Tac. Ann. 1, 7, 15. Lipſ. Mil. Rom. 5, 9. — *in ſtationes ac vigilias in ordinem ibant*, v. ad 7, 35, 2. — *obviam ire*, repugnare.

7. *faſces ſecuresque adtrectare auſi*, tamquam res ſacras manibus inpuris, h. e. ſibi vindicare, ut 34, 4, 3. — *praeferrent*, ſibi juberent praeferri.

XXV. 1. *ſubtrahente ſe quoque*, ſe auctorem fuiſſe rumoris negante, *deſtituti duces* Calenus et Vmber cet. Gron. — *inſignia*, faſces ſecuresque.

2. *in ſe verſuram* ſe *poteſtatem horrebant*, v. ad 2, 3, 2. et 21, 63, 15. — *Stupente ita ſeditione*, (ut mox *langueſcentem*) ſtupentibus ſeditioſis.

3. *in principiis praetorioque*, *ubi ſermones inter ſe ſerentium circulos vidiſſent* cet. v. ad 7, 12, 6. — *conſternationis*, ſeditionis, furoris. v. ad 2, 47, 3. — *ſtipendium non datum ad diem*, v. ad 23, 21, 1. — *ſcelus Illiturgitanorum* cet. v. cap. 19. 20. — *duorum imperatorum* (Scipionum) *duorumque e.* v. ad 10, 25, 9.

4. *rem publicam* (ſenatum populumque) *eſſe gratiae referendae*, v. ad 2, 9, 5. — *ſeditionum procellas*, v. ad 2, 1, 5. — *ſtipendiarias civitates*, v. ad 5, 10, 5.

5. *ad ſtipendium petendum*, ἥκειν ἐπὶ σῖτον ap. Appian. Hiſp. 34 extr. κομίζεσθαι τὰς σιταρχίας et

et ἡ κομιδὴ τῶν ὀψωνίων ap. Polyb. II, 25. et 26. — *feu carptim partes, feu univerfi mallent*, forte *per partes*, Gron. Sic et Polyb. II, 13. (II, 25, 10. ed. Schweigh.) quod jam monuit Drak., ἄν τε κατὰ μέρη τοῦτο βούλωνται ποιεῖν, ἄν θ' ὁμοῦ πάντες.

6. *non tutiffimum a malis confiliis receptum*, cf. ad 4, 57, 2. Non eft fane tutus admodum receptus, *permittere* fe alienae *vel irae vel clementiae*, quia nefcis, majoremne doloris ille vindicandi an gratiae quaerendae cupiditatem habeat; Gron.

7. *ingenia humana funt ad fuam cuique levandam culpam nimio plus facunda*: "potius *fecunda*, multis fcil. inveniendis et animo fingendis, quibus iras adverfus fe conceptas molliri, et magnitudinem delictorum fuorum extenuari poffe fibi blandiuntur. *Facundia* in fermone προφορικῷ eft, de quo hic non agitur." Duker. *Fecunda ad levandam culpam* dici non poffe putabat Ern. Pro *cuique* forte leg. *quaeque* fc. ingenia.

8. *inclinavit fententia, univerfos ire*, ut 32, 13, 4. vicit pondere ea fententia, eundum effe univerfis; Gron.

XXVI. 1. *Carthagini erat* omnes fere MSS. pro *Carthagine*, ut 30, 9, 2. 31, 11. et ap. Plaut. Caf. Prol. 71. unde *Carthaginienfis*, quod conceptum quafi eft ab *Carthagini*, non *Carthagine*, (nam *i* longum in hujusmodi ἐθνικῶν formatione non femper eliditur) haud magis analogia caret, quam *Latinienfis* a *Latini*, *Aventinienfis*, *Crotonienfis*; Gron. Sic et plerique MSS. 35, 35 pr. *Lacedaemoni* pro *Lacedaemone*. Cf. ad 4, 12, 8. Drak. ad 27, 5, 11. 30, 44, 4. 31, 11, 7. ad Epit. Liv. XXVIII. XLVIII. XLIX. Gron. ad Sen. Contr. 1, 1. Ad feqq. cf. Polyb. II, 26. 27.

2. *in hofpitium invitatos*, v. ad 2, 14, 4. — *ex obviis auditum* cet. qf. auditio, f. quod auditum erat. Cf. ad 1, 53, 1. — *folum imperatorem habituri* Scipio-

pionem sine exercitu; vel quod Scipio tantum imperator eorum futurus esset et cum iis profecturus, non severus judex.

3. *Vigilia quarta*, v. ad 7, 35, 2.

4. *in tribunal escendit*, v. ad 2, 7, 7. *Tribunal* imperatorum in castris, quod plerumque erat e cespite congesto. v. ad Tac. Ann. 1, 18, 5. sed et Spanhem. de usu et pr. num. diss. 13. p. 628.

5. *quem adfectum se visuros*, v. ad 5, 10, 6.

XXVII. 1. *ita coepit* concionari. Cf. Polyb. 11, 28. 29.

2. *defuturam orationem*, ejus formam materiamque. — *non quo*, non quia s. quod; ut passim. Cf. Gron. ad 39, 13 pr. et ad Gell. 9, 12. — *verba*, artem dicendi. *res* gerendas.

3. *nec consilium, nec oratio subpeditat*, subpetit, adest, praesto est; nisi leg. *ratio subpeditat*, ostendit. — *quos ne quo nomine quidem adpellare* cet. cf. Tac. Ann. 1, 42.

4. *libenter credam negantibus*, sc. id omnes fecisse. Alii post *amentiam esse* majorem ponunt distinct., et ex praec. *negate* repetunt *dicite*. Ita et Bauer, qui praeterea monet, *negare* alibi mollius dici pro adfirmare, non esse ita, at h. l. pro infitiari. — *vulgata in omnem e.* v. ad 2, 29, 5.

5. *tacta tractataque* vulnera synon. dicuntur.

6. *fama mortis meae non adcepta solum*, credita, *sed etiam exspectata est*, cum desiderio et spe, tamquam res desiderabilis et votis expetita; unde mox *mortem mihi optasse*. Cf. ad 5, 19, 7. 26, 40, 1. 40, 54 pr. ad Sil. 5, 207. Juvenal. 8, 87.

7. *multitudo omnis* est *sicut natura* (Φύσις) *maris*, haec *per se inmobilis est*, *venti et aurae* id *cient*, commovent turbulentumque reddunt; Gron. Verba *multitudo omnis* non habent, quo referantur, et forte ab aliena manu profecta sunt, aut potius ad anacolutha, in oratione concitatiore frequentia, locus

hic referendus; Doer. Eadem comparatione utuntur Polyb. 11, 29, 9. (ubi id Schweigh. jam notavit) 22, 13, 9 sq. 22, 14, 6 sq. Demosth. T. I. p. 383. ed. Reisk. et ex eo Appian. B C. 3, 20. Cf. et inf. 38, 10. Cic. Cluent. 49. et, fons forte omnium, Herodot. 7, 16. — *tranquillum*, v. ad 3, 40, 9.

8. *quam avide credideritis* famam mortis meae. — *denique ego sim*, ante *denique* IV MSS. et edd. antt. addunt *is*, quod facile post *credideritis* excidere poterat. Elegans haec locutio adridebat Drak. et Burm. ad Ovid. Met. 7, 43.

9. *In praetorio tetenderunt*, v. ad 6, 42, 7. et 25, 6, 10. — *classicum apud eos cecinit*, v. ad 7, 40, 4. *Classicum* sc. signum, et quidem militare, (nam *classis* etiam exercitus dicebatur) quod cornu vel tuba s. buccina *canebatur*, h. e. eorum cantu s. sono, vel iis inflatis, dabatur, et quo milites vel ad arma, vel ad concionem, (v. 7, 36, 4.) castraque movenda convocari, aut somno excitari quovis diluculo, (v. Polyb. 12, 26 pr.) aut vigiliae ordinari (v. 7, 35, 2.) solebant. — *signum ab iis petitum est*, v. ad c. 24. n. 6.

10. *submoto incesserunt*, v. ad 3, 14, 4. et 25, 3, 14. Gron. et Drak. ad h l. et ad 25, 3, 16. Guther. de jure man. 1, 4. (qui *submoto* adverbialiter dici putabat, ut *optato*) Lips. Elect. 1, 23. Salmas. ad Solin. p. 217. Burm. ad Petron. c. 51. p. 252 et syll. epist T. 2. p 607.

11. *fulmina jaci de coelo:* hoc non portentum est, (unde enim alioqui caderent fulmina?) sed loca fulminibus tangi, aut ea cadere s. *jaci sereno*, ut fortasse legendum; Gron. Cf. Hor. Od. 1, 34, 5 sq. ibique intpp. Suspicari possis *culmina* (aedium) *tangi de coelo*, ut 27, 4. et al. Sed nihil forte mutandum. "Si ratio Gron. valet, verba *de coelo* etiam supervacua forent, quoties quaedam *de coelo tacta* et *icta* sc. fulmine dicuntur: et *jaci* cum effectu adcipi potest, ita, ut loca hominesve iis tangantur, ut *mittere* ap.

Ovid.

Ovid. Trift. 2, 33. *Si, quoties peccant homines, fua fulmina mittat Jupiter*." Duker. Mox *animales* optimi MSS. ut ap. Varr. L. L. 8. *animantes* conj. Gron. ut 21, 30. 41, 18. et ap. Cic. N. D. 1, 18. 2, 47. 61.

XXVIII. 1. *nullum fcelus rationem habet*, committitur cum ratione, vel ab eo, qui ratione ducitur. Cf. Terent. Eun. 1, 1, 12. — *ut in re nefaria*, prout, quatenus effe aut quaeri vel locum habere poffit: nam reftringit hic *ut* et corrigit, non probat; Bauer. Cf. ad 8, 30, 7. — *Rhegium quondam* a. V. 474 — 483. *in praefidium miffa legio — Romae fecuri percuffi funt*, v. 31, 31. Epit. XII. et XV. Frontin. Strat. 4, 1, 38. Orof. 4, 3. Zonar. 8, 6. Valer. Max. 2, 7, 15. Appian. Samn. Exc. 9. et inpr. Polyb. 1, 7. ex quo probabile fit, legendum effe *per IX annos*, et a Livio aliisque rem tragice exaggerari, nempe trecentos tantum fecuri fuiffe percuffos, plerisque in diuturna difficilique urbis expugnatione interemtis. Cf. Schweigh. ad Polyb. l. l. et ad Appian. T. 3. p. 163. 164. — *in praefidium miffa legio* duce *Decio Jubellio* Campano praefecto vel *tribuno mil.* Cf. Polyb. l. l.

2. *Atrium Vmbrum femilixam*, qui paene lixa, nec melioris conditionis eft, ut 30, 38. et *feminas, femihomo* cet. cf. Gron. Obff. 4, 7. — *nominis etiam abominandi*: quafi *Atrius* fit dictus ab *ater*, h. e. infauftus, horrendus, abominandus.

3. *Campani Capuam, Tufcis veteribus cultoribus ademtam*, v. 4, 37 pr. unde probabile fit, *Samnites* leg. pro *Campani*. — *Mamertini*, Campani et Agathoclis mercenarii, circa a. V. 473. *in Sicilia Meffanam* per vim ac fraudem occuparunt adjuvaruntque mox legionem Romanam in obprimendo Rhegio. v. ad Sil. 1, 662. Diodor. 21. ecl. 13. Polyb. 1, 7. et 8. ibique Schweigh.

4. *confecta provincia*, v. ad 2, 40, 9. — *Deum hominumque fidem inplorare*, v. ad Juvenal. 13, 31.

5. *ejeceritis ex animis* ex optimis MSS. recepit Gron. pro *ejeceratis*, ut non simplex sit adfirmatio Scipionis, sed occupatio, quam Rhetores vocent: sit ita, horum quoque sitis obliti: quae autem via? quis exitus erat consilii? — *non ad ultimum dementis*, non adeo insani, ut ad ultima et summa quaeque spectasset; Doer. — *exsequi volo*, v. ad 5, 15, 8.

6. *quatuor imperatores*, Magonem, Hannonem duosque Hasdrubales, *quatuor exercitus* C. v. ad 10, 25, 9.

7. *minoris certe omnes pretii* cet. al. *majoris*, ut Scipio milites timens iis blandiatur: sed minoris pretii erant suo ipsorum judicio, quippe qui praeposuerant sibi Calenum et Vmbrum, tamquam praestantiores; hos vero *semilixas* antea vocaverat: unde nullo genere comparabiles eos evincit cum cetero exercitu, quocum se Carthaginem diu uno cepisse cet. dixerat, eosque in comparatione cum illo deprimit; Gron.

8. *Nihil ultra facile creditam mortem meam a vobis violatus sim*, ponam, credam, vos non gravius me violasse, non aliud majusve scelus in me commisisse, quam quod temere (et *temere potius, quam avide*, ut supra dixit c. 27.) credideritis, me mortuum esse. — *mecum exspiratura resp.*, *mecum casurum* cet. cf. ad 24, 22, 11. et ad Tac. Ann. 3, 6, 8. — *sirit*, siverit, sc. fieri. — *auspicato*, v. ad 5, 21, 1.

9. *meo funere elata — resp.* v. ad 24, 22, 11.

10. *Septimum Marcium ducem* cet. v. 25, 37.

11. *tamquam sine duce Hispaniae futurae fuerint* sc. me mortuo. — *Vtrum exercitus*, cui illi praesunt, *exercitui* vestro, qui ab illo sejunxit se, *an duces*, Silanus, Scipio, Laelius, *ducibus* vestris, Albio et Atrio, *an causa* pia illorum, qui pro patria pugnaturi fuissent, causae inpiae vestrum cet.

XXIX.

XXIX. 1. *a publico parricidio*, a bello adversus patriam suscepto, ab expugnatione nefaria patriae: nam *parricidium* dicitur quaevis caedes inpia (v. c. filii 8, 11. et fratris 40, 8. et 24.) scelusque omne, quo pietas in patriam, parentes cet. violatur. — *pietas privata*, in matrem, uxorem et liberos. Res nota ex 2, 37 sq. — *qui dolor*, v. ad 6, 32, 3.

2. *infestius aut inmitius*: ita quidam MSS. Alii *iniquius* et *inimicius*. Hoc recepere Gron. et Drak. sed ille non inprobat *inmitius*, et hic *iniquius*. In Put. est *inicius*, et in Flor. *initius*; quae potius pro *inmitius* scripta crediderim, quam pro *inimicius* aut *iniquius*.

3. *gladiis ad scuta concrepuit*, terroris incutiendi causa. v. ad 6, 24, 1. et ad haec et seqq. cf. Polyb. 11, 30.

4. *virgis caesi et securi percussi*, v. ad 1, 26, 6. — *non modo non ferocior* cet. v. ad 1, 40, 1.

5. *apud tribunos mil. in verba P. Scipionis jurarunt*, v. ad 2, 32, 1. Cf. Polyb. l. l.

XXX. 1. *Hanno*, *praefectus Magonis*, ut 23, 30. 25, 28, 3. et al. v. Gron. ad h. l., et Ernesti clav. Cic.

2. *ad Cartejam* cet. v. ad 21, 5, 3. — *Gades sine certamine proditione recipiendi spes* cet. v. cap. 23.

3. *praemissaque ea* quinqueremi, *quia tardior, quam triremis, erat*: "de qua re vix quidquam certi credo statui posse. Non inprobabile est, ut nunc, ita olim quoque, inter ejusdem generis et magnitudinis naves alias aliis velociores, alias tardiores fuisse; idque vel ex eo, quod hae inscite factae essent, (cf. 36, 43.) vel aliis de causis fieri potuisse. Nec semper naves eo velociores fuisse, quo plures remorum ordines habebant, ex iis liquet, quae Florus 4, 2. et alii de Antonii et Caesaris Octaviani classibus prodiderunt. Et leves ac fugaces piratarum myo-

parones saepe longe majores naves celeritate vincebant." Duker. — *fretum* Gaditanum.

4. *deprensam rapido in freto* (v. ad 9, 23, 3.) *in adversum aestum reciprocari*, reciprocare se, redire, retro agi.

5. *aestus totius certaminis potens*, illud unice regens; ut mox *fortuna regente* proelium. — *vortice intortam*, v. ad 21, 58, 3. — *victoribus*, navibus hostium victricibus. — *sese avertentem*, circum et retro actam.

6. *infesto rostro peteret navem*, cf. ad 1, 13, 2.

7. *anceps proelium misceretur*, v. ad 2, 19, 3. — *pondere tenacior*, firmior, inmobilior. — *praelata inpetu*, celeriter et proxime praetervecta, (v. ad 1, 45, 7. et 2, 14, 3) *remos alterius lateris unius* triremis Punicae *detersit*, fregit, defregit, ut 36, 44. 37, 24. 30. 38, 5. Sic παραλύειν et παρασύρειν s. διασύρειν τοὺς ταρσοὺς ap. Diodor. 11, 18. Polyb. 16, 4, 5. et 14. Cf. ad Sil. 14, 382. Voss. ad Caes. B. C. 1, 58. Duk. ad Flor. 2, 2, 8. et Böttigeri Archaeol. Mus. Fasc. 1 p. 53. 54. 68. — *mulcasset*, male tractasset, mutilasset. v. ad 3, 11, 3.

XXXI. 1. *et spem ad inritum redactam*, (ut *ad inritum cecidisse* 2, 6.) *qua* spe ipsi, Laelius Marciusque, *venissent* Gades. v. cap. 23. — *nuntiis ad L. Marcium missis*, *redeundum ad imperatorem* Scipionem *esse*, v. ad 8, 19, 10 — *sedendo ad Gades*, v. ad 7, 37, 4. Ceterum structura verborum h. l. inpeditior fit ablativis conseq. sine copula cumulatis et mutato subjecto. Suspicari possis: *Laelius, victor Cartejam revectus*, — *paucos post dies cum eo Carthaginem rediit*. Cf. tamen ad 2, 56, 1.

2. *Mandonius et Indibilis* cet. cf. cap. 24. — *pari poena aestimatam*, dignam fuisse judicatam. Cf. ad 4, 15, 1.

3. *in Sedetanum agrum* cet. Nota Drak. est: "Ex Livii narratione colligendum, Mandonium et Indibilem,

lem, adventu Scipionis audito, ex agro Sedetano in patriam recessisse, et hinc Scipioni, ut eos adsequeretur, Iberum transeundum fuisse. Eos autem in Sedetanis exercitum conlegisse, quod Glar. putabat, nullo loco Livius tradit. Supra c. 24. concitatis popularibus et Celtiberis depopulantur agrum Suessetanum Sedetanumque. Hic autem, primo in fines regressi, mox vocatis rursus ad arma popularibus, contractisque, quae antea habuerant, auxiliis, in Sedetanum agrum transscendisse dicuntur."

XXXII. 1. *Scipio quum fide solvendi — stipendii;* leg. cum Gron. *Scipio cum fide solvendo stipendio*, *tum*, praeterea, cet. Cf. ad 1, 53, 3.

2. *multis verbis in perfidiam* cet. cf. Polyb. 11, 31.

3. *quinque et triginta hominum* ex MS. Hav. et Sigon. recepi pro vulg. *triginta h.* Cf. cap. 26 pr. et Polyb. 11, 27. Numeri XXX et XXXV facile permutari poterant. Vulgatum retinuit Drak. ut ita Scipio numero rotundo minori usus sit minuendi caussa numerum illorum, quos ex tanta noxiorum multitudine poena adfecerit.

4. *eam*, *quae sola fuerit*, *fidei atque amicitiae* societatem, non propiorem, sed remotiorem: nam varii sunt tituli et formae societatum inter homines; est civitas, est consanguinitas, adfinitas, sacrorum vel publicorum vel familiarium communitas, conlegium, est etiam foedus; Gron. coll. Cic. Off. 1, 17.

5. *consulatum petenti* sibi *adfuturos*, v. ad 3, 14, 6.

6. *Quod ad expeditionem*, nunc suscipiendam adversus Mandonium et Indibilem, *adtineat*, eum profecto *immemorem — qui id bellum ducat*, qui huic expeditioni det belli nomen. Cf. extrema verba huius cap.

7. *extra orbem terrarum*, Gades. Cf. ad Sil. 1, 141.

XXXIII. 1. *profectusque decimis castris* cet. cf. Polyb. II, 32. 33. — *in conspectu hostium*, Mandonii et Indibilis, qui de adventu Scipionis certiores facti, relicto agro Sedetano, in patriam redierant. Cf. ad c. 31. n 3. — *Campus ante* castra, a fronte eorum. v. ad 26, 42. 6. — *In eam vallem*, *αὐλῶνά τινα μεταξὺ τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πολεμίων στρατοπεδείας* Polyb.

2. *decernere pugnam*, v. ad 7, 9, 4. — *pede res coepta geri est anceps que:* nihil horum verborum in optimis MSS. sed continenter *conlato pedestre;* unde scribendum: *gladios nudant*, *et conlato pede acre certamen erat;* Gron. Sed in illis verbis nihil Livio indignum esse, immo eorum ope fluere magis orationem, et vicinitatem vocum *pede res* et *pedestre* effecisse, ut librarii media transsilirent, monent Crev. et Drak. cf. ad 6, 12, 7. et de forma dicendi *acre certamen erat*, *nisi equites supervenissent*, ad 2, 50, 10. Similis ei haec: *occasio egregie rei gerendae fuit, si — duxisset* 31, 21, 1. — *neque ex adverso* cet. pro *qui non ex a.*

3. *obliquo constituerunt colle*, locaverunt, posuerunt, sc. barbari; Gron. *constiterunt* Rhen. et al. *τοὺς ἐν τῇ παρωρείᾳ τεταγμένους*, per infima collis latera dispositos, dixit Polyb. II, 33. pr. — *pro se esse loci angustias*, sibi utiles, obportunas, faventes, ut *loca et genus pugnae pro hoste fuere* 39, 30. — *in arcto pugna Romano aptior*, ob eamdem caussam, ob quam in locis asperis; Duk. coll. c. 2. et 32. *in arcto* loco, *ἐν στενῷ* ap. Polyb. *in loci angustiis*, vel, ut mox, *in tam angusto* spatio: aut potius, ne idem bis dicatur, quae fit cominus, *συστάδην*, *pede conlato* sup. not. 2. Cf. ad 5, 38, 4. 6, 12, 7. 26, 17, 3. 27, 46, 2. Id quoque firmat Polyb. II, 32 extr. ubi dicit, *κατὰ τὰς ἐξ ὁμολόγου καὶ συστάδην μάχας Romanos* milites longe Hispanis praestare ob virtutem et genus armorum. De armis Hispanorum v. ad 22, 46, 2. et 3.

4.

4. *novo etiam consilio adjecit animum*, intelligens seu reputans secum, *nec se posse circumdare equitem cornibus*, equitatu uti ad firmanda cornua, *et hosti equitem, quem cum pedite eduxisset* e castris in aciem, *inutilem fore.*

5. *latius pandere aciem non poterat* propter vallis angustias. — *averteret* sc. hostes, Hispanos.

6. *in orbem sese defendissent*, v. ad 2, 50, 6.

7. *reguli ipsi*, Indibilis et Mandonius, fratres.

XXXIV. 1. *ad mille ducenti*, v. ad 4, 59, 4. — *Mandonium fratrem* Indibilis. v. ad 26, 49, 5.

2. *reddant Scipioni spiritum*, vitam ejus arbitrio permittant, et amittant, *si ita* ei *videatur*, placeat. Cf. Cic. Phil. 10, 10.

3. *Mos vetustus erat Romanis — forent*, cf. 36, 28. Sigon. de ant. jur. Ital. 1, 1. et Salmas. Obss. ad jus Att. et Rom. c. 26 p 601.

4. *illos quidem merito periisse ipsorum maleficio;* ut passim *perire*, *interire*, *occidere*, *everri*, pro perdi, malis urgeri, omnia fere sua amittere; et contra *vivere* pro conditionem libertatemque suam retinere: (cf. ad 30, 16, 2.) nisi potius *merito periisse* dictum est pro: meruisse mori, dignos esse, qui pereant, sed *victuros* esse cet. *suo* ante *ipsorum* excidisse conj. Duk. — *quippe ea* arma ut *pignera* adimi ac retineri tantum ab iis, qui *timeant rebellionem* armatorum hominum. *ademturum*, (*quippe — esse*) *sed libera — animos*, *neque* cet. rectius forte ediderunt Crev. et alii.

5. *stipendium militi praestari;* in optimis MSS. *praesidium:* unde forte leg. *residuum* sc. stipendium, ut *residuae pecuniae* et ICtorum *residua;* Gron.

6. *cum expeditis*, v. ad 5, 16, 2.

XXXV. 1. *Inchoata res jam ante de Masinissa* Romanis conciliando, societas cum eo jungenda, *aliis*

cet. cf. cap. 16. — *utique*, v. ad 2, 30, 1. et 6, 35, 4. — *ejus dextra f. f.* v. ad 25, 16, 8.

2. *equitem marcescere desidia*, v ad 23, 45, 1.

3. *substitueratque animo suo speciem* cet., ut Gr. ὑφίστασθαι, h. e. finxerat, conceperat animo; Ern. *Funera fratrum oculis, substituere*, proponere, similiter dixit Ovid. Rem. Am. 574.

4. *adornabat promissa caesaries*, cf. ad 5, 41, 6. ad Sil. 1, 613. 7, 196. 16, 525. Heyne ad Virg. A. 1, 590.

5. *de fratris filio remisso*, v. ad 27, 19, 4.

6. *nemo unus externus*, v. ad 3, 12, 2. et 34, 49, 4.

7. *specimen animi* gravius et significantius quam *speciem*: nam qui speciem virtutis prae se ferunt, ii illam nondum probarunt satis; at Masinissa jam ita animum et virtutem probaverat, ut *exemplum* virtutis et esset, et haberetur; Doer. Cf. ad 38, 17, 7.

XXXVI. 1. *jubere senatum, ut* cet. v. ad 1, 17, 7.

2. *senescere bellum*, ut 30, 19. v. ad 1, 22, 3.

3. *in publicum conferre*, v. ad 26, 36, 3.

4. *ad spem novandi res*, v. ad 1, 52, 1. — *nec sine causa electam* (plurimi MSS. *erectam*) *ante urbem stationem*, Poenos a Magone *noctu in litus expositos* esse *ad partem eam muri, qua capta Carthago ab Romanis fuisset.*

5. *Vbi effusi hostes*, qui erant *mixta* cet.

6. *trahunt scalas*, in naves retrahunt pontes asseresque expositos litorique admotos, ut inde in naves redirent egressi. Cf. Virg. Aen. 10, 654. — *orasque et ancoras praecidunt*, v. ad 22, 19, 6. et 25, 11, 10. *in moliendo*, v. ad 28, 17, 6.

7. *incerto prae tenebris*, v. ad 1, 41, 10. et 6, 40, 1.

8. *ad octingenti homines*, v. ad 4, 59, 4.

XXXVII.

XXXVII. 1. *excluſus inde*, non admiſſus, *portis clauſis*. — *ad Cimbim;* Flor. et Put. *Cimbios;* VIII MSS. *Ambros*, prob. Lipſ. Epiſt. Quaeſt. 4, 4. Alii codd *Vmbros*, *Cumbam* et *Cimbros*. *Cuneos* emend. Voſſ ad Mel. 3, 1. quem tamen agrum *procul a Gadibus* ultra Anam remotum fuiſſe monet Cellar. Geogr. ant. 2, 1. p. 51. Cf. ad 25, 32, 2. *Ebora*, *Olitingin* et *Onobam* conj. Dujat. Nomen loci vel parum notum, vel depravatum putabant Crev. et Drak.

2. *purgantibus iis*, Gaditanis. v. ad 3, 47, 1. et 24, 47, 3.

3. *ſufetes eorum*, *qui ſummus Poenis* (et, quod hinc intelligendum, Gaditanis eorum colonis; Duk. et Spanhem. ad Juliani Orat. 1. p. 130.) *eſt magiſtratus*, שׁוֹפְטִים, a שׁפט judicando fere ſic dicti, ut *conſules* Romanorum a *conſulendo*. Cf. 30, 7. 34, 61. Potteri Archaeol. lib. 1. extr. et Feſt. Hos duos annuos magiſtratus *reges* adpellant Nep. Hannib. 7. et Polyb. 3, 33, 3. 3, 41, 6. 6, 51, 2. *Suffetes* alii, minus recte, etſi vox ita ſcripta eſt in IV inſcriptt. ap. Grut. 470, 1. 2. et Oct. Roſſi Memor. Breſc. p. 176. 177.

4. *ad Pityuſam inſulam:* propr. duae ſunt Πιτυοῦσαι, inſulae maris Balearici, a πιτύων, pinuum ſ. picearum, copia ſic dictae, major Ebuſus, minor Ophiuſa: (niſi potius tres fuere, Ebuſus, Ophiuſa ſ. Colubraria et Frumentaria, hod. Iviza, Monte Colibre et Fromentera ſ. Formentara) ſed minor tam parva eſt, ut nulla nonnunquam ejus ratio haberetur et utraque vocaretur Ebuſus. Cf. 22, 20, 9. Plin. 3, 5 extr. Diodor. 5, 16. Strab 3, 5. p. 167. — *centum millia*, v. ad 9, 24, 2.

5. *Duae ſunt Baliares inſ.* cet. v. ad 21, 21, 7. — *et portum habet* cet. duos quoque minor inſ. ſ. Minorca habet, parvum Ciudadella, caput inſulae, majorem egregiumque Mago, hod. Mahon. — *quantum*

tum inter alios (forte *alias* sc. gentes; Gron.) *omnes Baliares e.*, v. ad 21, 21, 7.

6. *naves subduxerunt*, v. ad 8, 26, 1.

7. *Gaditani Romanis deduntur*, v. ad 32, 2, 3.

XXXVIII. 1. *Scipionis ductu auspicioque*, cf. not. 4.

2. *L. Lentulo et L. Manlio Acidino provincia tradita:* sed M. Junio vel M. Junio Silano et L. Marcio ap. Polyb. 11, 33. extr. ubi Schweigh. monet, haec ita conciliari posse, ut Silanum Marciumque, post discessum Scipionis, adventum Lentuli et Manlii, qui subcessores missi sint Scipioni, exspectasse, hisque Scipionis nomine provinciam tradidisse statuamus. Dukeri nota est: "Cur non potius Silano, eodem jure imperioque secum in Hispaniam misso, (cf. ad Epit. 28. n. 1.) provinciam tradidit? Probabile est, etsi nec Livius, nec Polybius et Appianus, quos Pighius in Ann. ad a. 547. perperam testes laudat, haec diserte tradunt, et Silanum cum Scipione Romam decessisse, et Lentulum Manliumque jam a. V. 546. cum proconsulari imperio in Hispaniam missos fuisse in locum Scipionis. Id conligitur ex 28, 45, 4. et 29, 13 extr."

3. *senatu extra Vrbem dato in aede Bellonae* cet. v. ad 26, 21, 1. — *quatuor imperatores, quatuor ex.* v. ad 10, 25, 9.

4. *magis tentata est triumphi spes*, (v. ad 10, 16, 1.) *quam petita pertinaciter*, forte *petitus*, sc. triumphus; nisi *petere spem* fortassis sic dici potest, ut c. 18. n. 6. *adfectare spem;* Duk. *Spes triumphi* est triumphus, quem sperabat; Doer. — *neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu*, h. e. neque dictator, neque consul, neque praetor, *res gessisset*, cf. 31, 20. ad 26, 21, 1. Sigon. de civ. Rom. 2. Vales. ad Exc. Peiresc. p. 603. *Proconsules* temporibus liberae reip. primum dicebantur ii, quibus vel quum abiissent magistratu, (sive consulatu, sive prae-

praetura, ut 3, 4. 29. 37, 46. et al.) vel privatis, eo nondum gesto, (ut K. Fabio, Sp. Furio a. V. 275. et huic P. Scipioni a. V. 542.; v. 26, 18. et Dionys. Hal. 9, 16.) imperium extra ordinem mandabatur proconsulare, quibusque prorogabatur imperium post annuum non modo consulatus, sed etiam praeturae honorem, (ut 41, 12.) in primis vero iis, qui post finitam praeturam prorogato imperio *propraetores Hispaniae* praeerant, et modo vocantur *praetores*, ut 39, 21. 38, 42. 40, 30. 31. 34. modo *propraetores*, ut 39, 56. 40, 16. 47. modo *proconsules*, ut 33, 25. 35, 22. 37, 46. 39, 29. 56. 40, 16. 39. 41, 15. 28. 42, 10. (cf. ad 33, 25, 2. Duk. ad 37, 46. et 39, 29, 4. ubi eosdem variis his titulis insigniri docet, nec dubitat, quin scribae saepius in iis errarint, Drak. ad 40, 39, 1. Et intpp. Suet. Caes. 54.) deinde ab a. V. 631. *proconsules* et *propraetores* vocabantur, qui secundum rogationem a C. Sempronio Graccho latam finito consulatus et praeturae anno in provincias mittebantur. Cf. ad 35, 1, 2. Hi in provinciis et imperium habebant et potestatem s. juris dictionem; at illi solum imperium militare, quod iis extra ordinem et curiatis, non centuriatis, ut magistratus majores, comitiis deferebatur: unde etiam non magistratus erant, sed pro magistratibus, et *sine magistratu*, adeoque et sine *auspiciis*; etsi haec Scipioni tribuuntur supra. (v. not. 1. et ad 5, 46, 10. Ern. clav. Cic. v. *magistratus*, et Periz. anim. hist. c. 7. p. 262 sq. ubi monet, Livium, communi et usitato *ductum auspiciumque* conjungendi modo abreptum, utrumque Scipioni tribuisse, qui privatus, nullo dum gesto magistratu, proconsulari imperio extra ordinem dato, in Hispaniam prov. fuerit missus.) Ita vero Livius immemor fuisse videtur ejus, quod supra 8, 26 extr. retulit: nisi forte dixeris, verba *sine magistratu* spectare ad privatos, quibus, nullo antea gesto magistratu curuli, vel potius (v. 31, 20.) neque dictatura, neque consulatu, neque

que praetura, (nam aedilem curulem jam fuisse Scipionem, ex 25, 2. intelligitur) imperium extra ordinem mandatum sit. Conf. tamen Gruch. c. 4. Refutat. ad post. Sigon disp., qui sententiam Sigonii et Valesii, proconsules et propraetores, sive prorogato ex magistratu imperio, sive ex privatis in provincias missi fuissent, magistratus non fuisse, gravibus inpugnat argumentis. Neque etiam intelligi posse monet Duker., quomodo ita multi ex iis triumphare potuerint, quum nemini, qui sine magistratu rem gessisset, triumphus sit concessus. Ceterum in Hispaniam primum proconsules extra ordinem bini solebant mitti; (cf. 22, 22. 28, 38. 29, 13. cet.) deinde ab a. V. 555., aucto praetorum numero, duo quotannis praetores in duas Hispanias, citeriorem et ulteriorem. Cf. 32, 27. 28 cet. Pigh. Annal. T. 2. p. 253. et Appian Hisp. 37. 38.

5. *id, quod instaret*, v. ad 3, 6, 5. et 30, 10, 6.

6. *sacrorum cura pontificem max. in Italia retinebat*, cf. c. 44. Liv. Epit. LIX. ad Tac. Ann. 3, 58, 3. Guther. de vet. jur. pontif. 1, 13. Bosius de Pontif. max. c. 6. et Valef. ad Dion. in Exc. Peiresc. p. 605.

7. *provinciae in sortem conjectae*, v. ad 3, 2, 1. — *urbana* provincia (v. ad 2, 40, 9.) *Cn. Servilio obtigit*, et haud dubie etiam peregrina. v. ad 25, 41, 8.

8. *Ariminum (ita Galliam adpellabant)* v. ad 24, 44, 2.

XXXIX. 1. *consules cum exercitu in Hispaniam missis*, propr. consularem et proconsulem, *Cn. Cornelium* Scipionem, qui a. V. 530 consul fuerat, et *P. Cornelium* fratrem, qui prorogato post consulatum imperio, a. V. 535. in Hispaniam missus est. v. 22, 22 pr. Sed *consules* passim dicuntur et proconsules, (ut *praetor* pro propraetore 40, 19, 8. 40, 34, 1. et al.) et consulares vel qui ante aliquot annos consules fuere. Cf. ad 6, 42, 7. 26, 33, 5. et 6.

31,

31, 49. 38, 35, 3. Ernesti clav. Cic. v. *Praetor* et Periz. anim. hist. c. 7. p. 305 sq qui etiam docet, *consulis* voce in titulis non semper designari annum, quo gesta sit res, in titulis memorata, sed nonnumquam hoc summi magistratus vocabulum in honorem alicujus adjici, etiamsi res, cujus mentio fiat, vel ante vel post consulatum ejus adciderit: unde Livium in hac re haesitasse miratur 4, 20. et 38, 35. *consulem* e quibusdam MSS. recepit Drak. ut *consul* sit P. Corn. Scipio, qui in Hispaniam missus est, sed certior factus de Hannibalis adventu, fratre ibi relicto, in Italiam rediit. Cf. 21, 17. 22. Sed quae proxime dicuntur, ad *P. et Cn. Cornelios* spectant.

2. *oppidum nobis restituerunt*, v. 24, 42. — *Iuctuosius nobis quoque*, adeo. Cf. seqq. Quidam MSS *prope.*

3. *ad hoc retracti* cet. v. ad 1, 34, 5.

4. *ab Turdulis nos* (al. *ab Turdetanis*) *veterrimis hostibus* cet. v. ad 21, 6, 1. *opus esse* et *exstingui posse* sc. putabamus aut simile verbum, quod latet in *videbamur*. Post *posse* minor distinctio aptior est quam maxima,

5 *ut non modo nobis, (absit verbo invidia) ne posteris quidem timenda n. esset*, v. ad 3, 71, 4. et 9, 19, 7.

6. *terrarum ultimas*, v. ad 30, 30, 2. Mox pro *quatenus* forte leg. *quantum ejus.*

7. *si vobis ita videtur;* al. *videretur*, prob. Gron.

8. *recte et ordine et ex voluntate senatus fecisse*, v. ad 24, 31, 3. — *Locus inde lautiaque legatis praeberi jussa*, ut in vet. SCto ap. Gruter. IↃIII. et ap. Vrsin. ad Polyb. 25, 6. 6. *manus eis ex formula locum lautiaque* cet. et in vers. gr. ξένιά τε αὐτοῖς κατὰ τὸ διάταγμα καὶ τόπον παροχήντε. Eodem sensu, ni fallor, Livius 42, 6. dixit *aedes liberae hospitio datae sumtusque decretus legato Antiochi, donec in Italia esset*, Polyb. 32, 19, 2. κατάλυμα δοθῆναι καὶ παροχήν, et Val. Max. 5, 1, 1. *Prusiae*

domus

domus quam optima Romae conducta et copiae publicae praebitae. Hinc probabile fit, *lautia* non modo supellectilem fuisse, (Gloss. ἐνδομενίαν) sed etiam, quae ad victum pertinerent. De *locis* v. ad 24, 7, 3. *Loca lautiaque* memorantur etiam 30, 17. 33, 24. 35, 23. 42, 6. 26. 44, 16. 45, 20. Donatus ad 30, 17. intell. *loca* in theatris et munera *lauta* s. lautitia, ad victum spectantia. Livium Andronicum *dautia* dixisse pro *lautia*, et hanc vocem esse Gr. δώτιον, ut vero distingueretur a *lotium*, *au* pro *o* substitutum, monet Gron. ad 41, 10. Festus: *Dautia dicebant veteres, quae Lautia dicimus: dabantur legatis hospitii gratia.* Cf. Salmas. ad Solin. p. 612. Dodwell. Adpend. Prael. Camd. p. 688. Beroaldi Obss. p. 224. Bergeri diss. de lautiis Witemb. 1711. et inpr. Duker. ad h. l.

9. *muneris ergo* (v. ad 6, 27, 1.) *in singulos dari ne* (non) *minus dena millia aeris*, cf. 30, 17 extr. et Periz. diss. de aere gravi §. 25. Verba *ergo in singulos dari* ab optimis MSS. absunt, et interpolationem redolent, ut et illa *in singulos* 30, 17.

10. *de provinciis relatum* sc. a consulibus ad senatum. Verba *de provinciis* videri possunt parum apta aut perspicua. Nam *provinciae* jam decretae erant, (v. cap. 38.) et praetoriarum in reliqua hujus libri parte nulla amplius fuit mentio. Neque in consularibus quidquam mutatum, nisi quod Scipioni permissum est, ut e Sicilia provincia trajiceret in Africam, si id e re publica esse censeret. v. cap. 45. Id vero Scipioni in votis erat, eamque ob causam *de provinciis* iterum ad senatum retulisse videtur. Cf. cap. 40.

XL. 1. *id consilium haudquaquam primoribus Patrum quum placeret* optimi MSS. *idque consilium h. p. P. placeret* edd. antt. Etsi pendeat oratio ab illo *Quum Africam* cet., tamen id tanto ante praecessit, ut non ineleganter illud *quum* repetatur; Gron.

Gron. Cf. ad 22, 11, 2. — *muſſarent*, ut 33, 31 pr. de indignatione tacita; Ern.

2. *rem actam hodierno die agi*, h. e. tractari rem, quae non amplius *integra* ſit, ſed jam *transacta*, dijudicata, conſtituta: (cf. ad 3, 5, 1.) vel fieri quaſi, quod jam factum ſit, adeoque *fruſtra* operam inpendi, ut *actum* ſ. *acta agere:* nam *Africa provincia* a populo jam deſtinata eſt Scipioni.

3. *viri fortis ac ſtrenui*, v. ad Tac. Ann. 3, 53, 2. — *de re transacta*, tamquam de re transigenda, quae vere jam transacta ſit; Doer. Recte, ſi Livius dixiſſet *de re t. referendo*, non *de re t. ſimilando ſe referre*. Forte leg. *de re haud acta*, aut *de re nondum acta*. Cf. not. 2.

4. *non ſenatorem modo*, non eum, qui, ut ego, ſenator tantum ſit. — *ſuo loco*, ordine. — *ſubeundam opinionem eſſe*, judicium, ſuſpicionem ſuſtinendam eſſe. Cf. ad 45, 38, 2.

5. *dum ne poeniteat* me et eos. v. ad 2, 54, 16. et 3, 21, 6.

6. *dictatura cum V conſulatibus*, v. ad 22, 9, 5.

7. *propius faſtidium ejus ſim*, v. ad 2, 48, 5.

8. *in curſu maximarum rerum eſſem*, ut al. *in curſu honorum*, *gloriae* cet. forma loquendi ducta a ſtadio vel navigatione, et ad continuam ſeriem aut celeritatem translata. Cf. Erneſti clav. Cic. — *inſectanti me magiſtro equitum* cet. v. 22, 24 ſq.

XLI. 1. *bono publico praeponam:* verba haec abſunt ab optimis MSS. prob. Gron. ut per *ἀποσιώπησιν* intellegatur *pluris quam remp. faciam*, aut legatur *ne tua quidem in gloria* ſcil. pluris famam hominum, quam remp., faciam.

2. *poenitebit te gloriae tuae*, v. ad 2, 54, 16.

3. *Ab Drepanis atque Eryce* cet. v. ad 21, 10, 8.

4. *Nondum is*, tam ſpernendus, *eſt Hannibal*, *quem non*, ut non eum, *magis* cet. Mox Doer. ita interpungit verba: *Quin* (quidni) *igitur ad hoc* (bel-

lum cum Hannibale) *adcingeris*, *nec per iſtos circuitus* (*ut*, *quum* — *ſperes*) *potius*, *quam recto hinc itinere*, *ubi H. eſt*, *eo bellum intendis?* (v. ad 21, 6, 5.) ut *nec potius* — *quam* dicta ſint pro: et minime, ſed.

5. *unde claſſes tueamur*, v. ad 34, 6, 6.

6. *ſicut Q. Fulvium a Capua*, v. 26, 8. — *Mars communis belli erit*, v. ad 5, 12, 1.

7. *Athenienſes*, *prudentiſſima civitas*, *bello domi relicto*, Peloponneſio adhuc flagrante, quo ipſi plurimum adfligebantur, *auctore aeque inpigro ac nobili juvene*, Alcibiade, Syracuſanis terra marique bellum intulere, ducibus Demoſthene, Nicia ac Lamacho, et a Gylippo Spartano bis victi omnes fere naves hominesque amiſere. v. Nep. Alcib. 3. Thucyd. 6, 15 ſq. 7, 2 ſq. Juſtin. 4, 3-5. Diodor. 13, 7 ſq. Cic. Verr. 5, 37. Plut. in Nicia.

XLII. 1. *M. Atilius* Regulus, *inſigne utriusque fortunae exemplum*, cf. ad Sil. 6, 122-550. Polyb. 1, 26-34. al.

2. *ludus et jocus fuiſſe Hiſpaniae tuae videbuntur*, h. e. earum expugnatio facillima, res nullo labore et quaſi a ludente (al. *per ludum* et mox *per ſummum otium*) perficienda, (*nur ein Spaſs*) ſi cum Africae expugnatione comparetur. Cf. Schelleri Lex.

3. *per praeſidia Romana*, v. ad 9, 31, 1. — *dux tumultuarius L. Marcius* cet. v. ad 1, 37, 4. et cf. 25, 37 ſq. 26, 2. 19. al. — *juſti honores*, gradatim ei, vel ſolenni more delati; Doer. Nonne potius debiti ac meriti?

4. *Non ſemper temeritas eſt felix*, ut illa c. 17. 18.

5. *fraus fidem in parvis*, parvi momenti rebus, *ſibi praeſtruit*, praeparat, ante parat. *Fraus* fraudulenti homines, quales ſunt Syphax et Numidae; Drak.

6. *Nunc illos aemulatio* — *acuunt*, exercent, occupant, incitant. — *externus metus*, v. ad 1, 57, 7.

7. — *velut ad commune restinguendum i. e.* cf. Cic. Phil. 10, 10.

7. *aras et focos defendent*, v. ad 5, 30, 2. Ne idem facturi sint Britanni, nostra aetate Franci verentur.

8. *adversa casibus — delegare*, v. ad 6, 28, 4.

9. *caput et arcem belli*, v. ad 1, 55, 6. 4, 31, 8. et 6, 14, 9.

10. *Claudius et Livius consules*, qui Hasdrubalem vicere *exercitibus conjunctis*. v. 27, 43-50. — *quantum id intersit*, (v. ad 8, 39, 3.) sc. conjunctis viribus bellum gerere.

11. *ibi malle decernere*, v. ad 21, 41, 2.

12. *tibi amplum et gloriosum*, v. ad 2, 9, 2. — *sicut quum provincia* tua, Hispania, *et exercitu relicto* cet. v. cap. 17. 18. — *populi Rom. imperator*, v. Gron. Obss. 4, 14. p. 229. — *commisisti* sc. in periculum, (quod latet in verbo praec. *periclitabantur*) ut *committere in discrimen* et *in casum ancipitis eventus* vel *in aleam casus* 4, 27. 8, 32. 33, 7. 40, 21. et *in aleam* (v. ad 1, 23, 10.) *dare* 42, 50. et 59.

XLIII. 1. *Quum oratione ad tempus* et rem *parata*, adtemperata, adcommodata, *tum*, et praeterea, *auctoritate* cet.

2. *Cujus ego rei non tam*, tantopere, *ipse ausim — purgata est*, eleganter pro: magis ille criminis hujus reum se facit, quam ego illum adcusare audeam; Gron. qui simul monet, male et contra libros MSS. post *quam* inculcari *quod* h. l. et 26, 6, 3. et ap. Cic. p. red. in sen. c. 26. *vitio* utrum *orationis*, *an rei*, nescio, haud dixerim.

3. *senem se perfunctum honoribus*, recte, opinor, ut c. 40 extr. etsi τὸ *honoribus* plerique MSS. ignorant.

4. *neu mihi in minoribus*, minores, *natu illud animi sit*, v. ad 6, 22, 1. et Drak. ad h. l. *Neu* vero pro *nec*, ut passim. Cf. 2, 15. et Gron. ad Sen. nat. qu. 4. praefat.

5.

5. *meam — vicem videretur ſolicitus*, v. ad 1, 25, 5. — *quatuor exercitus P.*, *quatuor d.* v. ad 10, 25, 9.

6. *tamquam M. Atilius* (v. ad c. 42 pr.) *primo adceſſu ad Africam obſenderit*, infeliciter rem geſſerit, ut 35, 26. Cf. Erneſti clav. Cic. et Manut ad Cic. Ep. 5, 14. — *illi ipſi tam i. imperatori patuiſſe tamen portus Africae, et res egregias primo anno geſſiſſe* ſc. eum. Cf. ad 35, 14, 4.

7. *annis ante quinquaginta* pro *quadraginta* edidi auctore Perizon. qui recte jam monuit, M. Atilium Regulum Coſ II. fuiſſe a. V. 496. et anno ſeq. captum. — *qui*, cur.

8. *Xanthippum Lacedaemonium* cet. cf. Polyb. 1, 32-36. et ad Sil. 2, 305. 434. 4, 357 ſq. 6, 301 ſq. 680 ſq.

9. *At etiam Athenienſes audiendi* cet. cf. ad c. 41. n. 6. — *Graecas fabulas*, v. ad 1, 11, 5. 26, 31, 1. et ad Juvenal 10, 174 ſq. — *Agathoclem potius, Syracuſanum regem*, qui Poenos expulit *Sicilia* et in *Africa* aliquoties devicit. v. Diodor. 19. et 20. Polyb. 8, 12. 9, 23. 12, 15. 15, 35. Juſtin. 22, 1 ſq. 23, 1 ſq.

XLIV. 1. *Majus praeſentiusve ullum exemplum e. q. H. poteſt* verba haec abſunt ab optimis MSS.

2. *Ad hoc major* cet. v. ad 2, 23, 3.

3. *Ad hoc nos — ſletimus*, v. ad 2, 23, 3. et 2, 29, 7. — *Carthaginienſi* (ſc. populo) omnes MSS. *Carthagine* conj. Rhen. et *Carthagini* Gron. Sed v. ad 3, 2, 3. — *nihil civilis roboris*, ut Gr. πολιτικὴ δύναμις, πολιτικοὶ στρατιῶται, πολιτικὸν στρατόπεδον, Schaef.

4. *molientem hinc Hann.* (f. *moliturum*) v. ad 6, 11, 5. — *Has mihi ſpes ſubjicit f. p. R.*, v. ad 1, 59, 7. — *quorum ego fidei ita innitar*, tam caute ac prudenter.

5.

5. *non deesse fortunae* (v. ad 3, 46, 3.) *praebenti se*, se ostendenti, obferenti, *oblatae* occasioni; et, quae *casu*, forte fortuna, *oblata* sunt, *flectere ad consilium*, vertere in rem suam. — *parem*, v. ad 7, 33, 1.

6. *Carthago praemium victoriae erit*, *quam* cet. optimi MSS. omisso τῷ *potius*, quod insertum in edd. antt. ante *praemium*, sed passim deest et intelligitur. v. ad 1, 25, 11. Nep. Dat. 8. pr. Valer. Fl. 7, 428. Plaut. Rud. 4, 4, 70. — *hoc vide ne c. sit* cet. v. ad 35, 6, 3. — *ne a sacris absit pontifex max.*, *ideo in sortem* cet. cf. cap. 38. et ibi n. 6.

7. *nec ad vos pertinens sit*, pertineret. v. ad 5, 34, 4. — *elevavit*, v. ad 3, 21, 5. — *eludere*, v. ad 26, 19, 7.

8. *si ulla alia re;* al. *nulla:* sed hoc magis est desperantis aut desperationem prae se ferentis; Scipio autem, quod tota clamat oratio, sperabat, multis aliis quoque vel potius omnibus rebus sese superaturum gloriam Fabii, et tam mares gerebat spiritus non ex invidia aut vanitate, sed ex vera conscientia verarum insitarum sibi virtutum et eorum, quae jam gesserat, respectu; Gron. Vulgatum quoque *nulla* recte defendi potest, et necessario ita legi debet, si *certe*, ut videtur, pro *saltem* positum est; Doer.

XLV. 1. *staturusque eo esset*, v. ad 3, 36, 11. — *quod e re publica esset*, v. ad 1, 27, 5. — *tentare*, v. ad 9, 35, 1.

2. *in meam sententiam discedatur*, v. ad 1, 32, 13.

3. *quo minus suo quisque loco vel ordine senator rogatus sententiam diceret*, v. ad 22, 49, 13. Olim plerumque primus sententiam rogabatur princeps senatus, tum consul designatus, deinde consulares, praetorii, aedilicii et reliqui pro ordine dignitatis aetatisque: qui tamen mos neque primis neque postremis rei publicae temporibus servatus est, sed pro lubitu ejus, qui senatum habuit, immutatus. Cf. ad

 5,

5, 20, 2. Gell. 4, 10. 14, 7. Dionyſ. Hal. 7, 21. Suet. Caeſ. 21. et Aug. 35. Salluſt. b. Cat. 10. ibique Cort. Vox *ſenator* abeſt a plurimis MSS. et gloſſam redolet.

4. *cum eo exercitu, quem L. Veturius aut Q. Caecilius* ſcil. *habuiſſet*, quod verbum modo praemiſſum. Cf. Gron. ad h. l. et Obſſ. 1, 10. p. 92. — *ſortirentur inter ſe compararentve*, v. ad 3, 2, 1. — *duabus* cum *legionibus*, v. ad 1, 14, 4. — *et ceteris* magiſtratibus antiquis, *praeter conſules praetoresque qui — erant*, adeoque hujus anni, *prorogata imperia*, cf. ad c. 38. n. 2. Dukeri nota eſt: "Q. Claudio tamen, qui Tarentum habebat, ſucceſſor datus T. Quinctius. Cf. c. 10. et ad 29, 13, 2. Ceteri ſunt C. Hoſtilius Tubulus Capuae c. 10. M. Livius Salinator in Etruria c. 10. 46. Lentulus et Acidinus in Hiſpania c. 38. et forte P. Sempronius Tuditanus, quem hoc anno cum imperio in Graecia fuiſſe, ſcribit 29, 11. 12. etſi ex Livio ipſo non ſatis certum eſt, hoc an priore anno ſucceſſor Sulpicio in Graeciam miſſus fuerit. Nam hoc, ut alia de provinciarum permutatione, praeteriit Livius. Qui ſuperiore anno Galliae, Siciliae et Sardiniae praefuerant, praetores hujus anni ſucceſſores habuerunt c. 38." Cf. Periz. anim. hiſt. c. 4.

5. *Caecilio ſorte evenit;* Put. et Flor. *ſorti*. v. ad 4, 37, 5. — *coronam auream ducentum pondo*, v. ad 30, 21, 1. — *ex mille pondo argenti facta*, cf. Gron. de pec. vet. 1, 7.

6. *magnopere tetendiſſet*, v. ad 4, 7, 6. — *tenuit*, (v. ad 2, 42, 2.) *ut voluntarios ducere ſibi milites liceret, et ut quae ab ſociis darentur, adciperet*, adcipere liceret; Gron.

7. *ſociis navalibus*, v. ad 9, 38, 1. — *lintea in vela, ut ὀθονίων ἱστοὺς*, velorum ſ. linteorum telas, ap. Polyb. 5, 89, 2. — *interamenta navium* plurimi MSS. probb. Salmaſ. ad Solin. p. 166. 781. et Vlit. ad Gratii Cyneg. v. 47. Ille intell. τὸ μεσαίτατον

νεὼς,

νεώς, hic ſtuppam et quidquid infercitur ſive vaſis componendis, ſive navium rimis: at Crev. ligna, quae a carinis utrimque adſcendentia efficiunt coſtas navium, quorum compages Gr ἐντερόνεια dicuntur. *inceramenta* Pal. 3. Lov. 2. Harl. Ber. a m. ſec. et unus Crev. *armamenta* pleraeque edd. ante Gron. cujus docta nota eſt haec: "Poteſt videri *interamentum*, ut et *interamen*, ab *interare* deduci. Gloſſar. *interata* ἐξεντερισθέντα. Ejus compoſitum *exenterare*. Et *interior* oſtendit fuiſſe aliquando *interus*, ut *ſuperior*, *ſuperus*, *ſuperare*: unde *ſuperamenta materiarum* Pandect. 32, 1, 55. Etiam veteres dixiſſe *interatim* pro *interim*, teſtis eſt Feſtus. Sic *interamen* ἐντερόνεια, h. e. τὰ καλούμενα ἐγκοίλια τῶν νεῶν, vel τὰ ἐγκοίλια, τὰ ἀπὸ τῆς τρόπιδος ἀνερχόμενα ξύλα. v. Pollux 2, 4. et Schol. Ariſtoph. Ἱππ. Vix tamen putem, *interare* veteres uſurpaſſe, quum et *externare* quam *exterare* maluerint, et *exenterare* a Gr. ἔντερα quam *exinterare*. Forte leg. *inceramenta navium:* quas cera piceque oblini et oblitas olim fuiſſe notum eſt; unde Pollux inter τὰ τῶν ναυπηγῶν ponit κηρὸν et πίσσαν. Mixturam picis cum cera una voce κηρὸς dicitur Graecis et ζώπισσα, (cf. Plin. 16, 11.) Latinis *cera*, (v. Veget. 5, 7. et 14.) h. l. *inceramentum*, quippe quo incerantur naves. Hinc et *ceratae naves*, *cerare* et *ceratura* ap. Columel. 12, 50."

8. *Arretini XXX millia ſcutorum*, Put. Reg. et al. *III millia.* — *gaeſa*, v. ad 8, 8, 3. — *haſtas longas*, quibus projectis cominus in ſtataria pugna utebantur: miſſiles enim, quas eminus jaculabantur, breviores fuiſſe probabile eſt; Duk. Cf. Strab. 10, 448. et Lipſ. Poliorc. 4, 4. — *millium L* (quidam MSS. *XL*) *ſummam pari cujusque generis numero expleturos*, Crev. conj. *ad millium L* cet. ſenſum autem hunc putat, Arretinos pollicitos eſſe, ſe *pila*, *gaeſa*, *haſtas longas* daturos eſſe eo numero, ut ſumma omnium ſimul conlectorum eſſet L millium, pari cujusque

que generis numero, ita ut pila daturi essent circiter 16670, totidem gaesa totidemque hastas. Vox *expleturos* forte delenda, ut omnia pendeant a seq. *conlaturos* scil. se esse polliciti sunt. — *rutra et alveolos*, cf. Marc. Donat. ad h. l., Veget. 2, 25. ibique Stewich. — *molas* frumento frangendo. v. Lips. de mil. Rom. 5, 11. et 16.

9. *et in viaticum decurionibus remigibusque conlaturos*, sc. aliquid, vel pecuniam. Forte del. *et*, jungendaque *tritici CXX millia modiorum in viaticum*, Glar. "Incredibile est, haec fuisse viaticum decurionum remigumque; et subpleri potest aptum aliquod nomen, ut ap. Cic. Verr. 2, 59. *imperasti, ut iidem pro parte in commune Siciliae conferrent. etiam id contulerunt.* Ceterum *decuriones remigibus* praefuisse, ex eo conligi potest, quod his a Livio junguntur. Sed quaenam speciatim partes eorum muneris in navibus fuerint, nemo tradidit." Duker. — *est usus* sc. Scipio.

10. *nomina in classem dederunt*, v. ad 1, 11, 3.

11. *Camertes, quum aequo foedere cum Romanis essent*, "amicitia forte inita a. V. 443. quod ex 9, 36 probabile est. Ceterum Sigon. de ant. jur. It. 1, 21. dicit, his verbis significari, ceteris populis exiguam, Camertibus, qui nihil debebant, maximam laudem fuisse tribuendam. Sed ceterorum quoque populorum non minus voluntariam fuisse conlationem, nec eos illa, quae Livius dicit, ex formula foederis debuisse dare, ex tota hujus rei narratione patet." Duker.

12. *Triginta navium carinae positae*, v. ad c. 8. n. 8.

XLVI. 1. *praetores diversi in provincias profecti*, v. ad 3, 60, 1. — *agri Campani*, Capuae; ubi *fossa Graeca*, nescio quae et unde sic dicta. Ager ultra Vulturnum circa Liternum s. Clanium fl., Atellam versus et Trebulam; Doujat.

2.

2 *indicio quoque permiſſo* cet. ſcil. quum omnis Campanorum ager populi Rom. factus eſſet, (v. 26, 16.) mota de fraude, qua nondum omnis ager a Campanis conceſſus fuiſſet Romanis, ſuſpicione, non ſolum *indicium permiſſum*, h. e. publica auctoritate propoſitum fuit, ut ager, qui nondum a cive aliquo Campano traditus eſſet populo Rom., indicaretur, ſed indici quoque praemium conſtitutum fuit; Doer.

3. *ut Campani cives, ubi cuique* cet. cf. 26, 34. Verba *habitare ibi* forte ſpuria, certe prius. Vtrumque deeſt in aliquot. MSS., illud in pluribus et in edd. ante Ald. — *ex minore Baliarium inſula*, v. ad 21, 21, 7.

4. *montanos inſtituit obpugnare;* edd. antt. *inſtitit.* Vtrumque bene dicitur. Cf. Drak. et ad 24, 26, 7.

5. *volonum exercitum admovere Ariminum*, v. ad 22, 57, 12. et 25, 24, 9. — *e re publica eſſe*, v. ad 1, 27, 5. — *cui imperio videretur dato*, immo leg. ex Lov. 3. 4. *imperio, cui videretur, dato*, vel ex Lov. 5. *cui videretur, imperio dato* ſc. lege curiata.

6. *Eisdem diebus naves onerarias Poenorum — captas* tradunt Coelius et Valerius, ſed *Coelius tradit,* eas fuiſſe *frumento miſſo* cet. Rotundiſſima et prorſus Liviana periodus, e MSS. reſtituenda; Gron. *naves onerariae — captae. Eas Coelius* cet. edd. antt. — *Carthaginem perportantes*, ut *perferentes*, *perpopulari*, *perpacata*, *percuratum;* Gron. — *Peſtilentia inceſſerat in Romanos*, ut 29, 10 pr. Cf. ad 1, 31, 4. et 2, 27, 10.

7. *Propter Junonis Laciniae* cet. v. ad 21, 27, 6. 24, 3, 3.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXIX.

CAP. I. 1. *voluntarios milites* (cf. 28, 45, 6.) *ordinavit centuriavitque*, v. ad 2, 23, 4. et 6, 2, 4. — *ex iis* fcil. voluntariis elegit *trecentos*, quos non centuriavit; Gron. Idem jam monuit, hoc paulo aliter narrari a Valer. Max. 7, 3, 3. videri autem Scipionem cepiffe id confilii ab Agefilao. v. Plut. Agef. p. 600. D. E.

2. *tum Scipio ei*, τὸ *ei* del.; Crev. Abeft a Lov. 3. — *docendum equo armisque*, erudiendum in arte equitandi armorumque tractandorum. v. ad 24, 4, 5. — *Laeto condit. adcipienti*, laete; nifi ita leg.

3. *exauctoratum equitem*, v. ad 8, 34, 8.

4. *Egregiam hanc alam equitum*, Romanorum. Cf. praec. et ad 26, 21, 4. — *Legiones inde quum infpiceret*, v. ad 21, 6, 4.

5. *plurimorum ftipendiorum milites*, v. ad 3, 57, 5.

6. *novas Panormi fubducit*, v. ad 8, 26, 1.

7. *judiciis etiam redditis*, datis, conceffis et habitis, *in pertinaces ad obtinendam injuriam*, adverfus eos, qui pertinaciter *retinebant*, quae per injuriam fibi vindicaverant. Cf. Gron. ad Tac. Hift. 2, 84. et Ern. clav. Cic. v. *obtinere*.

8. *ad bellum adjuverunt*, ut ap. Plin. 31, 10. Cic. Quint. 23. et pro Arch. 7. Gron. — *rebatur* non nego etiam de eo dici poffe, qui animi fententiam verbis expromit: fed faepe talia in orationibus inculcata funt, et omnia pendere poffunt a verbis

feqq.

ſeqq. *haec aliaque dicendo;* Duker. — *eo nec in Hiſpania*, v. ad 1, 11, 6. — *nomina tantum ducum in H. R. haberent*, v. ad 3, 65, 6.

9. *Trepida omnia*, trepidos, timidos omnes *eſſe, ut inconditam turbam tironum*, v. ad 8, 30, 7.

II. 1. *hoſtico*, *tamquam pacato*, v. ad 6, 31, 3. et 8, 12, 11. *in hoſtico* quaedam edd. antt. — *clementer*, ſine damno et vi, quae in bello agris infertur praedando et populando.

2. *cornua* (et quidem) *dextrum Ilergetes*, *laevum* cet. cf. Drak. *cornu* vett. edd. — *qua equitatum, ubi tempus eſſet*, *emitterent*, v. ad 3, 70, 2. et 10, 5, 4. — *id modo hoſtium* inſtitutum, id tantum ex iis, quae hoſtes fecerant, *imitati ſunt.*

3. *permittere equos*, v. ad 2, 56, 1. et 10, 5, 4.

4. *tuta ab* (in) *laevo cornu eſſe* omnia. — *Cornelium Servium* MSS. pro *Ser. Cornelium.* v. ad 3, 1, 1. — *ad pedeſtrem* pugnam *Hiſpani deſcenderunt*, aliquot MSS. et edd. *ad pedes*, ut mox *ad pedes degreſſis.* Cf. ad 3, 62, 9.

5. *fluctuantia viderunt ſigna*, v. ad 3, 60, 8.

6. *ſeminecem reſtantem*, v. ad 4, 58, 5.

III. 1. *In deditionem adcipi*, v. ad 8, 20, 7. — *belli concitores*, ut 23, 4. 37, 45. 45, 10. — *deinceps*, v. ad 1, 21, 8.

2. *ſagaque et togae* imperatae *exercitui*, in ejus uſum. Cf. 29, 36. 44, 16. et ſup. 22, 54. ubi Crev. ſuſpicatur, togarum uſum vel militibus fuiſſe in hibernis et otio caſtrorum, vel conceſſum honeſtioribus, centurionibus, equitibus cet.

3. *ad Hipponem Regium*, cf. ad Sil. 3, 259. — *ad populandum agrum ſub ſignis milites ſociosque navales* (v. ad 9, 38, 1.) *duxit*, ex more militiae Romanae; Duk. Cf. ad 23, 42, 5. et Schel. ad Polyb. c. 9. — *pacis modo*, v. ad 21, 33, 7.

4. *omnia in majus adcipiebant*, v. ad 4, 1, 6. — *tantum fortunam mutasse* se. v. ad 2, 3, 2.

5. *obsidionem Carthag. visuri forent*, v. ad 6, 42, 7.

6. *majorem semper frequentioremque subolescentem*, v. ad 6, 1, 3. — *ad omnem auram spei*, v. ad 3, 33, 2.

7. *et fama senescere et viribus*, v. ad 1, 22, 3.

IV. 1. *terror rursus revocavit*, v. ad 43, 20, 2.

2. *summae belli molem*, v. ad 1, 38, 4. et 3, 5, 6. — *ad duos imperatores*, Hannibalem Magonemque. — *sed XXV naves longae*, v. ad 1, 40, 1. et 21, 17, 5. — *ad hoc*, v. ad 2, 23, 3.

3. *quem incertum haerere*, nunc etiam ambiguum esse dicebat, et conceptas inimicitias dissimilare; Gron. *quem certum haberet* (v. ad 36, 28, 3.) — *acturum* tres MSS. et edd. ante Gron. prob. Doer.

V. 1. *inter Albingaunos*, quorum opp. *Albingaunum* s. Albigaunum, hod. Albenga, in Ingaunis, populo Liguriae. v. Strab. 4, 6, 1. 2. p. 202. *inter Albingaunos Ligures Genuamque* situm opp., Savonem, *adcesserunt:* (cf. 28, 46. et Cluver. Ital. ant. 1, 9. p. 68.) ita h. l. edidit Drak. ex emend. Rhen. et ejus MS. Sed adpellari ille locus debuisset, et revocanda potius est vulgata lectio *inter A. Liguresque Genuam*, ut *que* sit nempe, scilicet; Doer. Recte, opinor. Cf. ad 2, 42, 7.

2. *duobus ducibus*, *duobus exercit.* v. ad 10, 25, 9.

VI. 1. *sub defectionem Italiae*, v. ad 1, 35, 1.

2. *Spes autem adfectandae ejus rei* cet. forte del. vox *rei*, quae mox bis repetitur, et ad *ejus* subpl. *urbis;* Gron. *ex minima* vel *minimo adfulsit* malebat Ant. Periz. Cf. ad 1, 3, 8.

3. *quam suopte ingenio*, v. ad 28, 12, 4.

4. *egressi quidam urbem Locrenses*, v. ad 2, 37, 5.

5.

5. *ut mos est, qui diu absunt:* post *est* quaedam edd. addunt *iis*. Sed illud multo tenerius; Gron.

6. *Q. Pleminio propraetori scriptum* cet. Dukeri nota est: "Pighius in Ann. ad a. 548. p. 215. putabat, eum, quum privatus esset, nec umquam praetor fuisset, extraordinarium a populo adcepisse imperium, et Rhegium *pro praetore* missum fuisse. Sed non habeo exempla aliorum, qui, extraordinario imperio a populo adcepto, legati imperatorum fuerint: nam Pleminius cap. 8. 9. 16. *legatus Scipionis* vocatur; quod autem 35, 8. de Ti. Sempronio legitur, neque omnino simile, neque ipsum explicatu facile est. Praeterea non video, quomodo Pleminius, si imperium a populo adcepisset, a Scipione in catenas conjici potuisset. v. cap. 41. Mihi Pleminius hic ita *propraetor* dici videtur, ut *C. Centenius* 22, 8. (ubi v. not. 1.) et alii ap. Gruch. cap. 5. Refutat. ad post Sigon. disput. Nec est, quod quis dicat, Pleminio *fasces et lictores* tribui cap. 9. Nam legati, mandante vel absente imperatore, imperium et ejus insignia habebant. Cf. Cic. ad div. 12, 30. et Verr. 1, 26. 28. Manut., Hotom. et Lambin. ad Cic. Verr. 1, 22. Lips. de mil. Rom. 2, 11." Cf. ad 37, 1, 6.

7. *ut in nullo tali metu*, quippe qui nihil ejusmodi metuerant. Cf. ad 8, 30, 7.

8. *incertum, unde adcidisset — fecisset:* varia h. l. tentat Gron. Sed nihil mutandum esse, locus 41, 2. docet; Drak.

9. *victoribus praemium* quae futura erat, *in medio positam* duarum arcium? Sed v. ad 6, 6, 7.

10. *nec sustinuissent Romani* sc. rem vel iram hostium. Ita *sustinere* simpl. dixit Caes. B. G. 2, 2. et Cic. ad Div. 12, 6.

VII. 1. *in majore discrimine rem verti*, v. ad 3, 27, 6.

2. *aestu fretum inclinatum est*, freti aquae propelli aestu in eam partem coeptae sunt, versus quam Scipioni navigandum fuit; Crev. Cf. ad 26, 45, 4. — *naves mari secundo*, prono aquae cursu s. fluctuum lapsu navigationem adjuvante; *misit*, inmisit, nisi ex MS. Hav. leg. *commisit:* nam ipse Scipio, ut ex seqq. discimus, simul his navibus vectus est; Doer.

3. *a Butroto amni*, quem Doujat. ex Barrio docet exiguum esse fluvium, qui in sinum Locrensem defluat, et hodie in Calabria ulteriori *Novito* dicatur. Sed aliis non memoratur. *abuloto amni* Flor. et Put., unde Gron. emend. *ab Alece amni*, de quo v. Thucyd. 3, 99. et Strab. 6, 1, 9. p. 260. *τοῦ δὲ Ἄληκος ποταμοῦ τοῦ διορίζοντος τὴν Ῥηγίνην ἀπὸ τῆς Λοκρίδος* cet.

4. *scorpione icto* eo, *qui — absterritus inde* conj. Gron. — *aliquot horis*, casus tertius pro *in* s. *ad* *a. horas;* Doer. Quod ad aliquot horas, *die superante*, ut ap. Sallust. Jug. 97. et Gell. 9, 14. *decima parte die reliqua;* Gron. Cf. ad 8, 10, 1.

VIII. 1. *quam senatus aequum censuisset* eos habere.

2. *Nam avaritia ne sacrorum* cet. v. ad 3, 39, 8.

3. *Proserpinae intacti omni aetate thesauri*, pecunia sacra, in ejus templo recondita, (cf. seqq.) aut forte, ut Gr. *θησαυροί*, magnorum templorum aediculae, in quibus singulae civitates sua seorsum donaria reponebant. v. Schweigh. ad Appian. de reb. Ital. fragm. 8. et Valcken. ad Herodot. 4, 162. — *a Pyrrho — spoliati*, v. ad cap. 18. n. 2. 3.

4. *contactis ea violatione templi furorem objecit*, v. ad 2, 5, 3. 5, 15, 6. et 6, 28, 2.

IX. 1. *Sergio et Matieno tribunis mil.* cet. Causam irarum inter Pleminium et tribunos, a Diodoro in Exc. Peiresc. p. 285. memoratam, praeterit Livius; Duker. *Sub his tribunis pars* erat militum, tria millia. v. cap. 6, 2.

2. *militemque inplorabant:* vulgo *militumque auxilium* vel *fidem.* — *in multo inpotentiorem rabiem,* v. ad 3, 36, 2. — *lictoribus indignum in modum mulcatis,* v. ad 3, 11, 3. et 29, 6, 6.

3. *Scipio Locros hexeri advectus,* Syracusana fortassis: nam hoc genus navium magis in usu erat Graecis, quam Romanis; Duk. cf. Scheffer. de mil. nav. 2, 2. et Periz. ad Aelian. V. H. 6, 12. *Hexeres* et *hepteres* sic dicebantur a numero ordinum, quibus remi structi erant; Ern. Cf. ad 33, 30, 4. et 37, 23, 5.

4. *ut Romam ad senatum mitterentur:* "atqui ipse pro imperio in sontes animadvertere poterat. Credo, ei non tam militare delictum, quam crimen adversus rem publicam ab iis admissum visum fuisse." Duker.

5. *Pleminius inpotens irae,* v. ad 3, 36, 2. — *aestimare eam litem,* v. ad 38, 55, 5.

6. *insepultos projecit,* cf. ad 1, 49, 1.

7. *ab ira multiplicia edere,* v. ad 1, 1, 5. — *invidiae non sibi modo esse,* odium non sibi modo ipse crebat, *sed etiam imperatori,* Scipioni, talia non inhibenti.

X. 1. *literae Romam adlatae, se* — *morbo adfectari,* v. ad 8, 19, 10. *adfectari* optimi MSS. forte pro *adfici* dictum. *adflictari* VI MSS. et quaedam edd. antt. prob. Duk. *adtentari* conj. Gron. Sic passim *tentari morbo* pro adfligi m., et πειράζεσθαι παραλύσει ap. Cic. ad Att. 16, 7. — *nec sisti potuisse,* v. ad 2, 29, 7.

2. *incesserit in ea castra vis morbi,* v. ad 28, 46, 7.

3. *ut e rep. fideque sua duceret,* v. ad 22, 39, 1.

4. *Civitatem eo tempore repens,* repentina, repente, *religio invaserat,* v. ad 2, 5, 4. *recens* Put. *ingens* al.

5. *invento carmine in libris Sibyllinis* cet. haec et ea, quae cap. 11. et 14. memorantur, tradunt etiam Cic. har. resp. 13. Plin. 7, 35. Ovid. Fast. 4, 249-348. Appian. b. Hann. c. 56. Herodian. 1, 11. Dio Caff. Fragm. 63. p. 606. ed. Reim. Sil. 17, 1-45. et Diodor. in Exc. Peiresc. p. 381. qui solus tradit, eosdem libros praecepisse, ut vir optimus virorum, femina optima mulierum agmen praeiret, et a senatu P. Nasicam virum optimum, Valeriam feminam optimam judicatam fuisse. — *propter crebrius eo anno de coelo lapidatum*, v. ad 1, 31, 1. 1, 53, 1. 27, 37, 1. — *Quandoque*, al. *quandocumque*. v. ad 1, 24, 4.

6. *mater Idaea*, Cybele, quae in primis colebatur *Pessinunte*, capite Gallorum s. Celtarum Tolistobojorum in Galatia, parte majoris Phrygiae, in qua montes sunt Ida, Berecyntus et Dindymus s. Dindyma; unde Magna Mater Deum etiam *mater Idaea*, Berecyntia et Dindymene dicebatur. — *ab decemviris*, v. ad 3, 10, 6. — *litavisse*, v. ad 5, 38, 1.

7. *In ejusdem spei summam* (v. ad 3, 5, 6. et 3, 61, 4.) ad eam augendam *conferebant*, addebant, vel eodem referebant. — *depoposcisset prov. Africam*, v. 28, 40 sq. — *fatis*, crebris lapidum imbribus, *ominibus*, praesagiis Scipionis, *oraculis*, Sibyllino et Delphico.

XI. 1. *Nullas dum civitates*, v. ad 5, 34, 4.

2. *Aesculapium quoque* cet. v. ad 10, 47, 8. — *facturum eum* sc. memores, i. e. secum reputantes.

3. *M. Valerium Laevinum*, *qui bis consul fuerat*; sed unius tantum consulatus mentio fit: (v. 26, 22.) unde patet, Livio h. l. et 30, 23., ubi eadem repetuntur verba, alios annales ad manus fuisse. cf. Periz. anim. hist. c. 8. p. 356. — *Delphos quum escendissent*, v. ad 2, 7, 7. et 42, 15, 3.

4. *sacrumque lapidem, quam matrem Deum esse incolae dicebant*, quadrangularem, de quo v. Herodian. 1,

1, 11. Appian b. Hann. 56. Ammian. Marcell. 22, 22. Arnob. adv. gent. VI. p. 196. VII. p. 253. ed. Lugd. Nota vero res est, prima deorum simulacra rudes informesque fuisse vel truncos vel lapides, et lapides coelo delapsos, λίθους ἐμψύχους, βαιθύλια, ξόανα cet. Cf. Potteri Archaeol. l. 2. c. 2. Falconet Diss. des Baetyles in Mém. de l' Ac. de B. L. T. 6. et 23. Fr. Münteri Sammenligning mellem de Gamles Baetylier og de i nyere Tider fra Himlen nedfaldne Stene, Hafniae 1804. cujus docti libelli epitome v. in Leipz. N. Lit. Zeit. a. 1805. Sc. 73. p. 1163 sq. Cuper. ad Script. de mort. persecut. c. 11. *quam* e MS. Cant. pro vulg. *quem* v. ad 24, 42, 6.

5. *Q. Caecilius Metellus dictator ab consule* P. Licinio cet. cf. cap. 10. — *Ludi Romani ter, plebeji septies instaurati*, v. ad 2, 36, 1.

6. *Ti. Claudius Asellus*, MSS *T. Claudius Asilus*.

7. *Aedem Virtutis eo anno ad portam Capenam — ad Clastidium fuerat*, v. ad 21, 48, 7. 25, 40, 2. et 27, 25, 4-7. *primo consulatu* a. V. 530. — *flamen Martialis* cet. v. ad 24, 8, 4.

XII. 1. *Neglectae eo biennio res in Graecia*, v. ad 28, 8, 5. Mox *desertos ab Romano — auxilio* MSS. fere omnes. Vulgata debetur Rhen. et doctior est, sed auctoritate inpar.

2. *P. Sempronius proconsul*, qui provinciam Graeciam acceperat cum imperio proconsulari, etsi nondum consul fuerat. Cf. cap. 11. et ad 28, 38, 4. — *haud parvum momentum ad* cet. v. ad 1, 47, 7.

3. *Parthinos* s. Parthenos, (Gr Παρθινοί, Παρθεινοί et Παρθηνοί) populum Illyrici, cujus caput Parthus non longe a Dyrrhachio aberat. Cf. Intpp. Strab 7, 7, 8. p. 326. Schweigh. ad Polyb. 2, 11, 11. 7, 9, 13. 18, 30, 12. Fabric. ad Dion. 41, 49. — *novandi res*, v. ad 1, 52, 1. — *Dimallumque*, v. not. 6. — *ab Aetolorum, quo missi erant, auxilio*, ab itinere, quo ad auxilium Aetolis ferendum missi

 fue-

fuerant; Doer. Verba *Romani ab Aetolorum, quo missi erant* ab optimis MSS. absunt, et abesse possunt judice Gron., modo legeris *auxilia*, h. e Romani imperatore Sulpicio in auxilium Aetolis missi; unde *irati*, voce ad sensum relata, ut passim similia. v. ad 1, 41, 1. 29, 31, 3. 38, 46, 3. ad Sil. 5, 495. et 10, 306. Sed durum sic est, omitti h. l. subjectum, *Aetolos*, quo verbum *fecissent* referendum. — *adversus foedus*, cf. 26, 24.

4. *et ad visendas res*, (v. ad 21, 6, 4.) *pacemque*, et ad pacem cet. Cf. Drak. Sed τὸ *et* abest ab optimis MSS. et recte forsan deletum est a Crev. et Doer.

5. *Phoenice urbs est Epiri* munitissima opulentissimaque, (v. Polyb. 2, 5. 2, 8. 16, 27. 32, 22. 24.) in Chaonia aut Thesprotia. Illud docet Ptolem., hoc Strabo 7, 7, 4. p. 324. nisi Buthrotum ibi pro Panormo inrepsisse recte monuit Cellar. — *Athamanum rex*, qui accensetur *magistratibus Epirotarum*, quod Athamania subjecta fuit imperio Epirotico; Doer.

6. *Dimallum*, *Bargulum et Eugenium* loca Illyrici Macedonici. *Dimallum* s. *Dimallus*, ἡ Δίμαλος et Διμάλη vel Διμάλλη, *Parthinorum* opp. aut iis certe vicinum ap. Polyb. 3, 18. 1. et 7, 9, 13. *Bargulum* forte id. qd. Βάργυλα in Hieroclis Synecdemo p. 621. et Constantini de Themat. l. 2. p. 87. — *Atintania*, v. ad 27, 30, 10. — *Macedoni accederet* ex emend. Gron. *Macedoniae cederet* optimi MSS. Forte leg. *Macedoniae accederet*.

XIII. 1. *Cornelio Etruria cum vetere exercitu* sc. duarum urbanarum legionum, quas M. Valerius Laevinus superiore anno Arretium duxerat, quum M. Livius, exercitu volonum in Galliam ducto, se ibi cum Sp. Lucretio conjunxisset; Duk. coll. 28, 46. 29, 5. Idem et Drak. mox conj. *et ut novas* cet. — *M. Marcio urbana evenit*, v. ad 2, 40, 9. — *quoad morari consuli e re publica visum esset*, v. ad 22, 39, 1.

1. — *et M. Livio — prorogatum imperium est* in Gallia: (v. cap. 5. et 28, 10. 46.) sed ex c. 37. et 30, 1. probabile est, eum non ita multo post, provincia C. Scribonio tradita, Romam ad censuram petendam rediisse: et potuit ei provincia prorogari, quoad successor venisset; Duker.

2. *T. Quinctius Tarentum — sicut priore anno,* quod tamen Livius 28, 10. et 45 adnotare oblitus est, et nunc memorat, quasi suo loco tradidisset. Id frequenter ei, multitudine rerum, quae exponendae erant, quasi obruto, evenisse, observat Periz. anim. hist. c. 4. p. 168. 169. An leg. *Q. Claudius?* Certe non est T. Quintius Flamininus. v. 32, 7.

3. *in eam provinciam* Hispaniam *duos proconsules mitti — proconsules* cet. v. ad 28, 38, 4.

XIV. 1. *ne praesciscerent Carthaginienses*, v. ad 27, 35, 4. *praescriberent, praescirent* et *rescirent* al.

2. *Duos soles visos* cet. v. ad 1, 31, 1. — *interluxisse*, inter tenebras luxisse: quod indicat, non diu durasse lucem illam, sed mox rediisse noctis habitum consuetum, fulgore illo interruptum; Gron. qui recte damnat emendat. Lipsii: *et internoctu* (ut *interdiu*) *luxisse*, monetque, veteres quidem dixisse *noctu* et *nocte*, ut *diu* et *die*, non vero *internoctu*, (quod Lips. etiam Livio 32, 29. et Gellio 3, 2. obtrudit pro *inter noctem*) ut *interdius* et resecto uno elemento *interdiu* pro *interim* vel *interea dum diust* vel *dies est*, ut *nudiustertius* et *nudiusquartus* pro *nunc diust* vel *dies est tertius* et *quartus*. — *facem Setiae* ex emend. Rhen. In optimis MSS. *steliae*, *stelliae* et *stellae*. Posterius probandum putabat Jac. Gron. nec requirendum oppidi nomen. Cf. tamen 30, 2. 41, 16. 21. 43, 13. 45, 16. Jul. Obseq. c. 70. 71. 83. 105. His locis et nostro *faces* in coelo forte sunt stellae cadentes, de quarum trajectionibus, ἀποβολαῖς, v. Heyne ad Virg. Ge. 1, 365. et Aen. 2, 694. Cf. tamen *die Prodigien*, von Steger p. 34-44.

3. *novemdiale ſacrum, quod de coelo lapidatum eſſet, factum*, v. ad 1, 31, 3. et 27, 37, 1. — *qui vir optimus in civitate eſſet*, a quo dea hoſpitio exciperetur. Cf. c. 11.

4. *Veram certe victoriam ejus rei ſibi quisque mallet;* in MS. Gud. *malle*, ut non ſit judicium auctoris, ſed expoſitio habitus animorum inter proceres; Gron. — *adoleſcentem nondum quaeſtorium*, nondum ea aetate, qua quaeſtura peti poterat; Duk. Cf. ad 25, 2, 4.

5. *proditum a proximis memoriae temporum illorum ſcriptoribus*, (cf. 25, 11 extr.) h. e. ſi proditum, traditum eſſet vel fuiſſet cet. v. ad 3, 47, 8. et 5, 2, 7. Non dubito, quin haec ſit ſententia; ſed *proditum* ita recte dici, non ſatis liquet ex iis, quae Gron. hic adnotavit et ad 9, 18. ubi omnia ad tempus futurum, non, ut hic, ad praeteritum, reſpiciunt; Duk.

6. *Matronae primores civitatis* cet. a quibus navem quoque tractam fuiſſe alii tradunt, plurimi vero a *Claudia Quinta*, Appii Caeci nepte, quae aliis, ſed non niſi recentioribus et poetis, (forte quia non raro pudicitia Veſtalium ſuſpecta fuit, vel alius *Claudiae Veſtalis* celebre nomen et facinus ex Cic. p. Coel. 14. et Suet. Tib. 2. notum, errorem peperit; quod Duker. ſuſpicatur) *virgo Veſtalis* aut *virgo* certe dicitur, navemque vadis haerentem ſola fune vel adeo crine aut zona ſ. cingulo traxiſſe divina ope adjuta et ita *pudicitiam* probaſſe perhibetur. De varia hac fabulae exornatione v. ad Sil. 17, 16. 33 ſq. et auctores ſupra ad c. 10. n. 5. laudatos; et de agnominibus feminarum, ab ordine naſcendi petitis, *Secunda*, *Tertia*, *Quarta*, *Quinta*, ad Tac. Ann. 4, 64, 4. Sigon. de nom. Rom. c. 3. et emendat. 1, 17.

7. *Eae per manus, ſuccedentes deinceps aliae aliis, in aedem V. pertulere deam*, v. ad 1, 3, 7. 1, 21, 8. et 27, 37, 8.

8. *omni effuſa civitate obviam et precantibus*, v. ad 1, 14, 7. 1, 41, 1. et 3, 47, 1. — *thuribulis ante*

re januas positis, v. Casaub. ad Suet. Calig. 13. — *volens propitiaque*, v. ad 1, 16, 4. — *pertulere deam* cet. quod tamen Scipio fecisse dicitur 36, 36, 2.

9. *ludi fuere, Megalesia adpellata* (v. ad 2, 21, 1. 34, 54, 2. 36, 36, 3. ad Juvenal. 6, 69. et Tac. Ann. 3, 6, 9.) *pridie Idus Aprilis*, forte *Apriles*; Drak. Nostro loco non repugnat alius 34, 54. ubi v. not. 2. Sed hos ludos per sex dies, a pridie Nonas Aprilis ad V Idus fuisse, fasti veteres demonstrant: unde ludos postea rejectos fuisse in pridie Nonas, aut h. l. leg. esse *pridie Nonas Aprilis*, suspicabatur Manut. ad Cic. ad div. 2, 11. Hanc emendationem probant Pigh. in Ann. ad a. 549. p. 216. Neapolis ad Ovid. Fast. 4, 179 sq. et Casaub. ad Spart. Caracall. 7. Sed diem forte mutatum fuisse, quod in pridie Id. Apr. inciderint Cerealia, et omnes MSS. in vocem *Idus* conspirare, neque Livium dixisse *isque dies festus est*, sed *fuit*, monet Drak.

XV. 1. *a quibusdam senatoribus subjectum est*, deinde dictum, additum, monitum, aliorum sententiis adjectum, ut 35, 14, 3. vel potius *subjicere* dicitur, ut ὑποβάλλειν, pro suggerere et subpeditare alicui consilia salubria, quorum non recordatur, horum illum commonefacere. Cf. ad 1, 59, 7.

2. *colonias Latinas duodecim* cet. v. 27, 9. 10. Cur autem *Latinae* adpellantur? "In Latinarum certe coloniarum numero eas fuisse, aliunde non constat; *Latinas* vero dici posse, quia in Latio sitae erant, valde dubitare licet;" Heyne Opusc. Acad. T. 3. p. 90.

3. *Sub hanc vocem*, v. ad 2, 55, 1.

4. *magistratus denosque principes*, ut mox *m. primoresque coloniarum*, ac *magistratus et decem primi* ap. Cic. Verr. 2, 67. Hi sunt decem seniores et principes senatores in coloniis, municipiis aliisque civitatibus liberis, qui magistratus proxime sequuntur; Ern. clav. Cic. Cf. Noris. ad Cenot. Pis. diss. 1. c. 3.

c. 3. et Graev. ad Cic. p. Rosc. Am. 9. — *Nepete, Sutrio, Ardea* cet. cf. 27, 9. et ibi not. 4.

5. *Stipendium praeterea iis coloniis in* singula *millia aeris asses singulos imperari;* cf. 22, 36, 3. 30, 17 extr. 37, 45. 39, 7. 44. Gron. "Stipendii seu tributi summa ceteris non respondet; esset in annum $\frac{1}{10}$ in centena: sed laborant verba;" Heyne Opusc. Acad. T. 3. p. 91. *tria millia* pro *in millia* multi MSS. et edd. ante Gron. unde Hotom. de re num. p. 88. conj. *tria millia aeris: asses in singulos* (in capita) *imperari.* — *ex formula ab Romanis censoribus data*, v. ad 4, 8, 4. — *deferrique Romam ab juratis censoribus coloniarum*, et census habiti tabulas formulasque Romam mitti. Cf. ad c. 37. n. 5. — *enisuros*, omni opera se id effecturos.

6. *neminem iis senatum daturum*, v. ad 8, 5, 1.

XVI. 1. *Altera item* (al. *itidem*) *res, prope aeque longo neglecta silentio;* immo longiori: nam de *pecuniis conlatis a privatis* jam agitur 26, 36. de coloniis 27, 9. Forte leg. *Altera item res proxime, eaque longiore neglecta silentio, relata — est.*

2. *in publica* (forsan *publice*) *obligata fide suam praecipuam curam esse*, eam a se potissimum curari, curam hujus rei a se suscipi. — *inopi aerario*, quum inops fuisset aerarium et exhaustum. *in inopia aerarii* quidam MSS. — *nec plebe ad tributum sufficiente*, v. ad 10, 18, 9. — *tribus pensionibus*, v. ad 30, 37, 2.

3. *Omnes deinde alias curas una occupavit*, quasi absorpsit, in earum locum successit. — *Locrensium clades* cet. v. cap. 8. 9. — *ambitio*, v. ad 2, 27, 5.

4. *obsiti squalore ac sordibus*, v. ad 2, 54, 5. — *in comitio*, v. ad 1, 36, 6. — *velamenta supplicum et ramos oleae, ut Graecis* cet. v. ad 2, 54, 6.

5. *Quaerentibus consulibus*, sc. qui essent.

XVII.

XVII. 1. *Senatu dato*, v. ad 8, 5, 1. — *Scio* ad judicium a vobis ferendum de querelis noſtris plurimum valere, facere, *ſi probe ſciatis* cet.

2. *In discrimine eſt nunc* cet. v. ad 6, 17, 1. — *principes terrarum* optimi MSS. ut in Praef. et 42, 39. *principes orbis t.* edd. ante Drak., ut 34, 58. — *nunc quum maxime patimur*, v. not. 6.

3. *habitum veſtitumque* ſaepe jungunt Livius (v. c. 28, 12. 27. 30. 33. 37, 54.) et alii ut Cic. Verr. 4, 3. et Suet. Oct. 40. Gron. Habitus eſt ſpecies forma externa, aut cura corporis. Cf. Burm. ad Suet. Caeſ. 44.

4. *Peſtis ac belua inmanis, quales* (al. *qualem*) *fretum* cet. intell. Scylla et Charybdis. — *Pleminios fecit*, cf. ad Sil. 1, 345. et Gron. de pec. vet. 3, 17.

5. *nos ad patiendum ſubficiamus*, v. ad 10, 18, 9. — *nec vobis operae eſt audire*, v. ad 1, 24, 10. — *Communiter omnia amplectar*, Frob. et alii edidere *complectar* prob. Doer.

6. *et quum maxime patimur*, quam maxime, vel potius ut quum maxime. Cf. Duker. et Drak. ad h. l. ad 27, 4 pr. et 40, 13. inpr. Erneſti clav. Cic. v. *cummaxime.* — *inportuniſſimi tyranni*, v. ad 5, 2, 5.

XVIII. 1. *exſolvere remp. religione*, v. ad 5, 23, 8.

2. *inter alia foeda, quae propter fidem noſtram erga vos in civitatem noſtram facinora edidit* Pyrrhus, propter iram in Locrenſes, qui praeſidium ejus cum praefecto, a quibus multas paſſi fuerant injurias, obtruncaverant. v. Appian. Samnit. Exc. 12, 1. 2. et Heyne Opuſc. Acad. T. 2. p. 58. — *theſauros quoque Proſerpinae ſpoliavit*, v. Appian. et Heyne ll. ll. — *ipſe terra eſt profectus*: immo leg. *Tarentum* pro *terra*; Jac. Gron. coll. Dionyſ. Hal. in Exc. Peireſc. p. 542. Appian. Samn. Exc. 8. et Plut. in Pyrrho p. 399. "Id refellere conatus eſt Jaſith. in

Apolog. p. 35. Cui tantum non adſentior; nihil enim codd. mutant; et, ſi Pyrrhus iisdem navibus, in quas pecuniam ſacram inpoſuit, profectus eſſet, ut Gron, credidiſſe videtur, vacaret h. l. pron. *ipſe*, quod nunc innuit, alio eum itinere profectum eſſe," Drak.

3 *temere nocte ingreſſus Argos*, nulla receptus ratione habita. v. 31, 7, 3. et Polyb. fragm. Gramm, 14. A muliere, cujus filium necaverat, interfectus eſt, tegula e tecto miſſa. v. Juſtin 25, 5. et Plut. Pyrrh,

4 *per, vos, fidem veſtram* (pro; *vos per fidem veſtram* ſc. precor ſ. obteſtor; v. ad 23, 9, 1.) ex emend. Gron recepit Drak. Sed omnes MSS. et edd. antt. exhibent *per vos fidemque veſtram*, prob. Duk. et Doer. Mox omnes MSS. praeter Victorinum *Patres conſcripti prius quam eo* vel *cogo* vel *eo go* vel *pro*, vel *rei geſſeritis*, omiſſis omnibus verbis mediis; unde Gron. conj. *quibus* (cum quibus, quorum opera) *per, vos, fidem veſtram, P. C., ne quam rem geſſeritis*, non male ſuſpicans, primam ſyll. vocis *prius* ex repetitione ultimae verbi praec. *conſcripti* ortam. Ei non adſentitur Crev. et judicium ſuſpendit Drak,

5. *milites contactos ſacrilegio*, v. ad 2, 5, 3.

6. *Immo ibi praeſens maxime fuit*, v. ad 1, 12, 6.

7. *recreatus deinde legatus*; del. vox ultima; Gron, Abeſt a c. Victor, ſed ſimplicitatis et perſpicuitatis gratia easdem voces paſſim repeti, monet Drak.

8 *cruciatos trucidando occidit*, non tortos ſolum, ſed omni ſaevitiae genere, quod pati corpus humanum poteſt, truncatis artubus diſcerptos tandem occidit; Gron. Cf. ad 21, 13, 5, Cic. Manil. 3. Horat. A. P. 185. Valer. Max. 9, 2, 2. Sen. Suaſ. 6. Vulgatam vero omnium fere MSS. et vett. edd. lectionem *trucidatos cruciando occidit* recte forſan probant Crev. et Doer. Cf. ad Sil. 9, 99. et Cort. ad Sall. Jug. 26. 3.

9 *gravi Crotonienſium bello*, v. Juſtin, 20, 2 ſq. Strab. 6. p. 400. Cic. N. D. 2, 2. et inpr. Heyne Opuſc.

Opusc. Acad. T. 2. p. 55. 56. 184 sq. — *extra urbem templum est*, ἐν τῇ πόλει Dionys. Hal. in Exc. Peiresc. p. 542. Hoc non potest conciliari cum Livio, nisi ἐν de loco propinquo, ut saepe solet, dictum credamus: quod mihi non probabile videtur; Duker.

XIX. 1. *in ea potestate* i. e. legati.

2. *excedere e templo*, v. ad 1, 6, 6. — *natum eum ad corrumpendam* cet. ut 39, 1 pr. Cf. ad 5, 37, 6.

3. *P. Scipionem, quod de provincia* sua, Sicilia, *decessisset*, ob spem ipsi factam, Locros recipiendi. v. cap 6. — *de imperio ejus abrogando*, v. ad 22, 25, 10.

4. *Perrogari eo die sententiae* cet. v. ad 32, 23, 1. — *non Romanus modo, sed ne militaris quidem cultus*, habitus, vestitus, ne milite quidem, nedum Romano dignus, *jactabatur*, v. ad 1, 40, 1. et 2, 12, 7.

5. *cum pallio crepidisque*, Graecorum more, non cum toga calceisque, *inambulare* eum (forte *inambulantem*) *in gymnasio*; v. ad Tac. Ann. 2. 59, 6. 7. Gron. Obss. 4, 25. Casaub. ad Annal. eccles. Baron. Exerc. 9, 2. — *libellis*, contemtim de Graecorum libris et doctrina, quae etiam in castris a Scipione tractabatur; Ern. *Libellos* adcipio commentarios philosophicos, quales secum portare solitos philosophos in Luciano legimus, vel ad alia studia liberalia pertinentes: nam neutrum genus studiorum ea tempestate apud Romanos in magno honore erat; Duk. Eo etiam *pallium*, sc. philosophorum, spectare putabat Doer. — *cohortem totam* praetoriam, comitatum magistratuum provincialium, *Gefolge*, *Suite*. Cf. ad Tac. Ann. 1, 29, 3.

6. *qualis Sucrone* cet. v. 28, 24 sq.

XX. 1. *partim mixta veris eoque*, ideoque, *ſimilia veris.* — *Qui enim convenire*, quomodo conſentaneum juſtumque eſſe, ſc. dicebat.

2. *ſpe deſtinaverit*, quem eum fore ſperaverit, qui Hannibalem ex Italia detrahat; Doer. Cf. ad 28, 14, 2. — *detracturum*, quidam MSS. *retracturum*. Cf. Drak. — *pudor*, verecundia adverſus legatum, *quod*, an *quo?*

3. *cui Sicilia provincia ſorte eveniſſet*: forte leg. cum Put. Flor. Voſſ. et Lov. 1. 2. 3. *ſorti veniſſet*; vel cum Ber. et Gaertn. *ſorti eveniſſet*. v. ad 4, 37, 5. et 9, 12, 1.

4. *quos* (legendos eſſe) *iis videretur*, v. ad 1, 29, 4. — *Tribunis plebei* non licebat egredi moenia Vrbis, aut ſaltem extra eam pernoctare, niſi aliquo reip. cauſa proficiſci juberentur. Cf. ad 3, 20, 9. Appian. B. C. 2, 31. et Gell. 13, 12.

5. *ut ad exercitum*, imperator, *Scipio maneret.*

6. *iis aedilis plebis datus*, (forte leg. *additus*, et del. *τὸ iis*, quod ab optimis MSS. abeſt; Gron.) *quem tribuni juberent prendere* (ſ. prehendere, jure tribunitio, de quo v. Gell. 13, 12.) ſcil. Scipionem, *ac jure – reducerent.* Scabra oratio, et, ni fallor, corrupta. *prendere* optimi plurimique MSS. *comprehendere* edd. ante Drak. — *conſilium erat*, conſtitutum erat.

XXI. 1. *in exſilium Neapolim euntem* cet. "Cur Metellus non concedendum putaverit Pleminio, quod licebat civibus Romanis, ut exſilii cauſa ſolum vertendo poenam ſubterfugerent, exponit Heraldus de rer. judicat. auctorit. 1, 13, 4. Neapolim inter urbes fuiſſe, in quibus exſulibus Romanis eſſe licebat, e Polyb. 6, 12. docet Sigon. de ant. jur. Ital. 2, 14." Duker.

2. *Si quis miles aut in urbe reſtitiſſet*, ſc. qui, quod ſuum non eſſet, haberet; Doer. qui etiam diſtinct. majorem poſt *eſſet* tollendam monet. — *quod*

ſuum

suum non esset: nihil horum in optimis MSS. unde Gron. conj. *aut non suum extulisset.* — *quod sui*, ut ap. Cic. Off. 1, 31 et al. *quod muri*, *praesidii*, *supplementi* cet. Drak. — *cognosset*, v. ad 3, 10, 1. — *prehenderet*, sibi vindicaret. — *si quid non compareret*, v. ad 6, 1, 6.

3. *non levi defuncturum poena*, v. ad 2, 35, 2.

4. *Si qui Pleminium* cet. v. ad 6, 32, 3. — *publice queri*, nomine civitatis. Cf. ad 2, 41, 13.

5. *parum injuriis civitatis suae doluerit*, eas curaverit et aegre tulisse videatur.

XXII. 1. *sed hos* (propr. *illos* aut *illum*, terrestrem exercitum) *decurrentes*, v. ad 3, 72, 3. et 23, 35, 3.

2. *quo die illum omnes centuriae priorem consulem dixissent:* "ex Cic. Pis. 1. p. lege Manil. 1. et fragm. orat. in toga cand. certum est, *priorem consulem* et *aedilem* esse, qui ex duobus priore loco declaratus ac renuntiatus sit; *primum praetorem*, qui e pluribus, quam duobus, primo loco; non praetorem urbanum: nam Cicero, qui se non uno loco primum praetorem factum gloriatur, non fuit praetor urbanus. Nec verum esse credo, quod Marcil. ad Suet. Vesp. 2. putat, *in primis* factos dici omnes inter primum et postremum." Duker.

3. *jam senescente invidia*, v. ad 1, 22, 3. — *deformitas Pleminii*, v. cap. 9. — *memoriaque* et favor *absentis Scipionis*, cujus fuerat legatus, et a quo noxa erat liberatus. — *favorem ad vulgum c.* v. ad 23, 4, 1.

4. *Mortuus tamen prius in vinculis est* cet. κατὰ φυλακὴν τελευτῆσαι dicit Diodor. Exc. Peiresc. p. 286. et *teterrimo genere morbi consumtus est* Val. Max. 1, 1, 21. ubi quidam codd. pro *morbi* habent *mortis*, quod tamen verbo *consumtus est* minus convenire, quam narrationi Clodii Licinii, monet Duk. ad 34, 44. — *Clodius Licinius*, (forte *Licinus* leg. cum

cum Periz. Anim. hiſt. c. 8. p. 349) hiſtoricus, (cf. ad 6, 42, 4 Cic. Leg. 1, 2. Voſſ. de hiſt. lat. 1, 8. Waſſe ad fragm. hiſt. poſt Salluſt. p. 235. Anton. Auguſtin. ad fragm. vet. hiſt.) *refert*, Pleminium *ludis votivis*, *quos Romae* Scipio *Africanus iterum conſul faciebat* — *SCto*, cf. 34, 44. extr. ubi Livium eadem, tamquam oblitum eorum, quae h. l. dixerit, absque auctore prodere, jam animadvertit Glar. Cf. Periz. anim. hiſt. c. 8. p. 348.

5. *delegatum in Tullianum*, ut 34, 44 extr. et Salluſt. Cat. 59. de eadem re: *in inferiorem demiſſum carcerem*. v. ad 1, 33, 11. Verbo *delegatum* forte uſus fuit Clodius; Duk.

XXIII. 1. *tuendae Africae momentum*, v. ad 1, 47, 7.

2. *de quo ante dictum eſt* cet. v. 28, 17. 18.

3. *ut rex duceret filiam Haſdrubalis*, Sophonisbam ſ. Sophonibam. Cf. 30, 12. 15. Polyb. 14, 7. et Schweigh. ad Appian. Pun. 27. ubi docet, eam Graecis auctoribus conſtanter Σοφονίβαν dici. Eamdem inſcio patre a Poenis Syphaci, et antea a patre Maſiniſſae deſponſam, eamque cauſam fuiſſe praecipuam, quare hic a Poenis deſciverit, refert Appian. Hiſp. 37. et Pun. 10.

4. *Ad eam rem conſummandam*, v. ad 28, 17, 2.

5. *et ſunt* (v. ad 23, 44, 4.) *ante omnes barbaros Numidae effuſi in Venerem*, ut *in Romanos* 42, 30, 2. *in amorem* ap. Tac. Ann. 1, 54. et inf. 30, 12, 4. *eſt genus Numidarum in Venerem praeceps*. Quae omnia ſpectant ad nimium temerariumque adfectum, cui indulgetur, et, quod 42, 30 additur, ad *inmodicum favorem*. Cf. ad 1, 14, 7.

6. *inter aliam gratulationem*, laetitiam, laeta auſpicia. — *eosdem amicos inimicosque habituros* ſc. ſe, Hasdrubalem et Syphacem.

7. *Optare primum*, alii *hortari p.* Illud in hac re modeſtius; Crev. Sed et verba praec. *per quos eum*

eum moneat favere huic lectioni, et seqq. ei non repugnare, putat Doer.

8. *proque parente* sc. conjugis suae.

XXIV. 1. *magno momento rerum* cet. v. ad 1, 47, 7.

2. *timorque in exercitum incederet;* edd. Drak. et antt. ante Gron. *in exercitum incideret.* Optimi MSS. *in exercitu incederet;* quod recepit Gron. Nos edidimus, quod linguae usuique loquendi convenientius videbatur. Cf. ad 2, 27, 10. attamen et Caes. B. civ. 2, 29. 3, 13. — *Masinissam prius ipsum ad Laelium venisse* cet. v. cap. 4. — *idem admirantem*, immo *item:* quod jam Doer. monuisse video. Mox *paratis jam omnibus instructisque* edidit Jac. Gron. pro vulg. *jam satis omnibus instructis adparatisque.* In c. Cantabr. *ratis jam o.*, et vox *adparatisque* in nullo fere MS. legitur.

3. *naves onerariae comprehensae*, v. ad 26, 7, 4.

4. *qui superabant* (v. ad 8, 10, 1.) *ex Cannensi exercitu*, *milites — posse*, v. ad 23, 25, 5. — *neque ullos aeque veteres milites in exercitu Rom. esse:* "in quo exercitu? nam multi tum erant exercitus Romani; nec de Scipionis exercitu intelligi potest, qui cur solus *exercitus Romanus* dici debeat, causa non est. Forte leg. *ullo.*" Duker. Non dubitat Doer., quin Scipio omnem, cui nunc ipse praefuerit, exercitum intellexerit.

5. *singulos milites inspexit*, nos dicimus: *er musterte sie Mann für Mann;* Doer.

XXV. 1. *inter auctores discrepat*, v. ad 1, 3, 4.

2. *XVI millia peditum*, *MDC equites* multi MSS. et Appian. Pun. 13. *XV millia p. MD. e.* edd. ante Gron.

3. *ipse eam sibi curam sumsit* sc. Scipio: (cf. ad Juvenal. 1, 62. et 5, 30.) nisi pro *sibi* leg. *Scipio.* — *continuit* in officio, coercuit. cf. ad 22, 22, 9.

4. *Scaphas circummisit* Scipio, *ut* cet. v. ad 8, 19, 10. — *magistri navium*, nauarchi, aut praefecti sociorum navalium; Crev.

5. *in totidem dies, quot* cet. forte leg. *in quot.*

6. *cum XX rostratis* navibus *se — ab dextro cornu*, *laevum* cornu, scil. *totidem rostratas* cet. Multi codd *ab laevo.* Sed illa orationis varietas longe elegantior; Gron.

7. *Emporia ut peterent*, v. ad 21, 60, 1. — *quod plerumque in uberi agro evenit*, v. ad 9, 13, 2.

XXVI. 1. *si magnitudine classis* haec Scipionis *aestimaretur*, *et bini consules cum binis exercitibus ante trajecerant*, scil. a. V. 496. L. Manlius Vulso et M. Atilius Regulus cum classe CCCXXX navium longarum tectarumque, et CXL millibus militum; a. V. 497. M. Aemilius et Ser. Fulvius cum CCCLXIV vel adeo CDLXIV navibus. Cf. Polyb. 1, 25. 26. 36. 37. (ad quae loca v. Schweigh.) Eutrop. 2, 22. Oros. 4, 9.

2. *praeter XL longas naves*, *CCCC ferme onerariis exercitum transvexit*, cf. ad 21, 17, 5. In lib. Sigon. *L longas naves*, ut 30, 41. in plerisque MSS. et edd. ante Drak. ut et ap. Appian. Pun. 13. *ἐς Λιβύην ἀνήγετο ἐπὶ νεῶν μακρῶν μὲν δύο καὶ πεντήκοντα, φορτίδων δὲ τετρακοσίων. κέλητές τε καὶ λέμβοι πολλοὶ συνείποντο αὐτῷ.* Hinc id receptum a Gron. et Crev. Sed cf. cap. 25.

3. *ingentis ad incrementa gloriae celebratus*, forte *elatus*; Doer. An *elevatus?* Vocem *celebratus* delendam putabat Drak. aut ita transponendam: *fortuna quadam celebratus, ingentis ad i. g. c. a.* — *converterat animos*, v. ad 22, 51, 3. — *simul et mens*, consilium, cogitatio *ipsa trajiciendi* cet. Verborum seqq. *tentata quod ad Hannibalem de* nulla litera in optimis MSS. sed tantum *duci trahendum ex Sicilia;* et deinde in Put. *vulgaterat*, in aliis *vulgatum erat.* Hinc Gron. conj. *simul et mens ipsa trajiciendi nulli ante*

ante eo bello duci, trahendus Hannibal ex Italia — vulgata erant, ut ſignificet Livius, nullum antea ducem edidiſſe ac prae ſe tuliſſe eam mentem; hic quod prae ſe tulerit, tanto conſpectiorem ſuam profectionem reddidiſſe. Sed optimas Livii membranas in lib. 29. et 30. multis laborare lacunis, et h. l. et paſſim monuit Drak.

4. *ſed* etiam *legationum omnium* (v. ad 1, 40, 1.) — *ad proſequendum S. officii cauſa*, v. ad 6, 34, 6.

XXVII. 1. *Divi Divaeque;* al. *dii deaeque:* ſed illud olet magis antiquitatem, cui in hac precatione ſtuduit Livius; Sigon. — *maria terrasque qui colitis*, v. ad 31, 30, 4. Jovi Neptunoque ſacra a Scipione facta tradit Appian. Pun. 13. Cf. ad Sil. 17, 50. 51. et ſup. ad 26, 41, 8.

2. *meam ſectam*, factionem, partes in bello, (cf. 35, 49. 36, 1. 42, 31.) h. l. id. qd. *imperium.* — *bene verruncent* Put. (quo et adludit *verruntent* in Pal. uno et *verrunque* in Flor.) id. qd. vulg. *vertant*, ut ap. Cic. Div. 1, 22. et Acc. ac Pacuv. ap. Non. c. 2. n. 895. Nota Gron. eſt haec: "*Verrunco* eſt ab ἐρύκω praepoſito *v*, ut in ἔαρ, ἦρ *ver*, ἑςία *Veſta*, ἑσπέρα veſpera, εἴδω *video*, emollito digammate Aeolico, interjectoque *n*, ut in θησαυρὸς *thenſaurus*, σκαπτησύλη *ſcaptenſula*, γλυκὺς *lucuns.* Ἐρύκω interdum eſt contineo et cohibeo, ne id, quod continetur, mali quid faciat vel patiatur. Quae vero continentur hoc modo et ſervantur, ſalva manent et bonos habent eventus. Itaque *ſe bene verruncant:* nam hoc pronomen intelligitur, perinde ut quum *vertere* οὐδετέρως ponitur. Vt ab ἐρύκω ἀπερύκω et a *verto averto*, ſic a *verrunco averrunco* et ab hoc *Averruncus*, ut a *promo promus*, *condo condus*, *carpo carpus.*"

3. *in civitatem C. exempla edendi* poenarum, παραδείγματα; vel, ut 38, 43. *omnia exempla belli*, genera malorum, *edita in ſe*, *caedibus*, *incendiis* cet.

4.

4. *Secundum eas preces* (v. ad I, 4, 1.) *cruda exta victimae*, (*cruda exta*, *caesa victima* edd. ante Drak.) *uti mos est*, *in mare porricit*; vox propria sacrorum. Cf. de ea et de *more* illo Macrob. Sat. 3, 2. et Intpp. Virg. A. 5, 238. 776. *projecit* omnes MSS. et edd. vett. ante Ascens. prob. Rhen. propter auctoritatem librorum, et quia sequitur verbum praeteriti temporis: quod tamen perpetuum non esse monuit Gron. *Cruda exta* sunt non cocta: nam in aliis sacris coquebantur in olla, quam *aulam extarem* vocat Plautus; Duk. Cf. ad 25, 16, 2. et Casaub ad Suet. Aug. 1. — *tubaque signum dedit proficiscendi*, v. Schel. ad Polyb. c. 9. Mox *Haud ita multo post T. Posthumius gubernator* quidam libri vett.

5. *Mercurii promontorium* s. Hermaeum, ἡ Ἑρμαία ἄκρα, (hod. *Cap Bon* et *Ras Adder*) procurrens ab oriente Carthaginis in septemtrionem: cujus pars aliqua (forte interius illud promontorium Herculis, de quo v. Shawii Travels in Tab. ad p. 148) τὸ Καλὸν ἀκρωτήριον, (v. Polyb. 3, 22. 23.) quod mox Livio non *Pulcrum* sed *Pulcri* promontorium dicitur; unde suspicari licet, nomen ab Appio Pulcro ductum esse, qui forte ibi cum classe fuerat. Ita Heyne Opusc. Acad. T. 3 p. 47 sq. qui etiam monet, eo in litore loca esse adpulsui navium idonea sub Aquilariam. v. Shaw p. 158. et inf. ad 30, 24, 3. — *jam*, statim, mox, ut 2, 19 al. — *dare vela* sc. ventis. — *alium infra navibus adcessum petere*, propius ad Carthaginem.

6. *ventus premente nebula*, coeunte et constanti, *cecidit*; unde mox *ventus idem coortus*, *nebula disjecta*; Gron. "Idem tribus adcidit diebus: primo profecti fuerant vento satis vehementi, et a meridie nebula orta ventus lenior factus fuit: secundo nebula sole orto discussa et vento vis addita est, sed a meridie rursus nebula exorta ventus cecidit: tertio, eodem modo nebula disjecta ventus coortus est. *Nebula premit ventum* sic dicitur, ut 10, 32, 3. *vix*

dum

dum satis certa luce et eam ipsam premente caligine ex nebula." Duker. *vento* quidam MSS. Verum *nebula* non *cadit*, sed discutitur flatu venti.

7. *aperuit omnia Africae litora:* eumdem adeo cursum per noctem tenuerant, versus interiorem sinum, in cujus recessu Carthago sita; Heyne l. l. — *Pulcri prom.* cf. n. 5.

8. *ad insulam Aegimurum*, v. ad 30, 24, 4.

XXVIII. 1. *Neque enim hominum modo turba, mulierum puerorumque agminibus inmixta:* "hic *homines* a *mulieribus*, *pueris* et *agrestibus* distingui videntur. Sed puto, *homines* obponi *pecoribus*, et *mulierum puerorumque* per epexegesin dici, hac sententia: *non hominum modo turba*, *mulierum* scil. *puerorumque*, *inmixta* i. e. mixta, (ut 26, 36. et 35, 34) nec uno, sed multis diversis itineribus fugiens, *omnes passim compleverat vias*." Duker.

2. *praecipue Carthaginis prope ut captae tumultus fuit*, ut 1, 29 pr. *tumultus urbis* pro *in urbe*; Doer. Quidam MSS. et edd. antt. *Carthagini*. Dukeri nota est: "In utraque scriptura est, quod obfendere possit. Si in vulgata *Carthagini* tertius casus est, mirum est dicendi genus *urbi tumultus est;* sin sextus, (v. ad 28, 26, 1.) dicendum fuerat *prope ut capta*, vel suppl. *urbis*, hoc modo: *Carthagini tumultus fuit*, *prope ut captae urbis*, i. e. prope qualis captae urbis esse solet, ut 1, 29. Sed hoc quoque supplementum hic durum et insolens est. Quod si verius est *Carthaginis*, non adparet, cur Livius maluerit dicere *praecipue* quam *praecipuus*." — *annis prope quinquaginta*, immo annis LIII. Forte leg. *a. prope LX*, aut *annis plus quam L.* nam displicet etiam repetitum *prope*. Anni tamen passim haud adcurate numerantur.

3. *exscensiones in agros*, v. ad 8, 17, 5. — *major tum fuga pavorque in urbe fuit:* in his verbis *fugam* adcipio trepidationem in tota urbe cum pavore discurrentium, non multo aliter ac *fuga* et *fugere* de cele-

celeri curſu et profectione dicuntur: neque enim, qui in urbe erant, quum hoſtem prope ad portas eſſe ſibi perſuaderent, ex ea fugere volebant; Duker.

4. *regia tum etiam adſinitate*, v. cap. 23.

5. *Poſtero die D equites* cet. mille eq. ap. Appian. Pun. 14.

XXIX. 1. *Scipio non agros modo circa vaſtavit*, (v. ad 1, 4, 11.) *ſed urbem etiam proximam Afrorum ſatis opulentam cepit*, "forte Aquilariam, aut Carpos, aut Miſuam, quae in eodem tractu fuere: non Locham, Vticae vicinam, (v. Appian. Pun. 15.) quae ſerius capta;" Heyne l. l. ubi etiam docet, Livium cap. 29 - 34 omiſiſſe monere, Scipionem exercitum duxiſſe terreſtri itinere per mediam terram, ita ut Carthaginem a terra circumiret, claſſe interea praeter eamdem urbem vecta; Appianum autem Pun. 14 ſq. multo minus ſubtiliter in his verſatum eſſe.

2. *quem quidam cum CC equitibus, plerique cum MM* cet. cf. ad c. 33 n. 6. — *excedere*, digredi a juſto rerum narrandarum ordine, digreſſionem facere. Ad ſeqq. cf. Appian. Pun. 11 ſq. — *Militanti pro C. in H. pater ei moritur* bene dedit Gron. pro vulg. *militante eo pro C. in H. pater ejus m.* Sed potius del. τὸ *ei*, vel poſt *militanti* ponendum; Doer.

3. *Regnum ad fratrem regis Oeſalcem pervenit* plerique MSS et edd. *Deſalcem:* ſed Flor. Voſſ. a m. ſec. et omnes Gall. *Oeſalcem*, et idem nomen eſt *Iſalces* 23, 18. pr. et Sil. 5, 289. Gron. — *mos ita apud Numidas eſt*, v. Grot. de jure belli et pacis 2, 7, 24.

4. *Mezetulus nomine;* Μεσέτυλος ap. Appian. Pun. 33. — *non alienus* quidem a *ſanguine regibus*, regum, ſed *familiae*, ex familia cet. Sic *aliena ſanguine veſtro* (non propinqua, cognata, e genere veſtro) ap. Ovid. Met. 9, 326. Sic et ſimpl. *alienus* obponitur *propinquo* a Cic. Dom. 27. et Ovid. Met. 10, 340. Mox cum Duk. forte leg. *qui id tum obtinebant.*

5. *gens Massylorum omnis*, v. ad 24, 48, 1.

6. *spe Carthaginiensium societatis:* ex h. l. et cap. seq. patet, Carthaginienses Lacumacis et Mezetuli causam contra Masinissam egisse; Crev. Fortasse ob hanc ipsam causam a Poenis ad Romanos descivit Masinissa; Doer.

XXX. 1. *Lacumaci regulo*, regis filio, aut regiae stirpis. v. ad 1, 39, 2. *Demaci* quidam MSS. Idem forte Δακάμας dicitur Appiano Pun. 41. — *ad Thapsum*, opp. marit. Byzacii, non longe a Syrti minore et Lepti parva, hod Demsas. Sed situm erat ultra Carthaginem versus orientem, et Syphax Masaesylique versus occidentem habitabant. Hinc *Thebestam* conj. Doujat. et *Tubusuptum;* at Drak. *Thalam* vel *Capsam.* Mox forte leg. *eam Masinissa* pro *urbem M* Cf. ad 1, 3, 8.

2. *et ex receptis*, ex iis, quos in eum exercitum receperat. — *regis* Capusae. — *peditum equitumve*, quidam MSS. *equitumque* prob. Doer. — *Vicit tamen*, h. e. quamvis nequaquam tantum peditum equitumve habebat, tamen vicit. Cf. ad 1, 12, 1.

3. *cum fratre patruele* Lacumace. — *missis qui et* — *et* (missis aliis) *qui Mezetulo* cet. Vel prius *et* vel alterum *qui* delendum videtur aut pro *qui et* legendum *et qui.*

XXXI. 1. *nisi orientem illum ignem obpressissent*, Masinissam juvenem, qui viribus auctis perniciem ipsis minaretur, *ingenti mox incendio arsuros*, cf. ad 10, 24, 9. et 21, 10.

2. *vixdum coalescens foventis regnum*, regnum, firmari demum et corroborari incipiens, vix adhuc moderari et tueri valentis; Doer. Cf ad 1, 11, 2. — *Si quis arceat*, Syphacem arcere conetur ab agro illo.

3. *cum mapalibus*, v. ad Sil. 2, 85. 14, 7. 17, 88 sq. — *ea pecunia illis est*, opes et loco pecuniae.

Cf. Ovid. Faſt. 5, 279 ſq. — *perſequuti*, propr. *perſequutae* ſc. familiae. Cf. ad c. 12. n. 3. *proſequuti* quidam MSS. et ex his Doer. Cf. ad 45, 6, 4.

4. *infeſta omnia circa eſſe*, (v. ad 1, 7, 7.) *maxime juris Carthaginienſium ager:* ita quidam libri prob. Gron.

5. *adeo licenter eludebant*, ludibrio quaſi habebant homines. — *reliquias belli*, v. ad 4, 27, 1.

XXXII. 1. *inaeſtimabile gaudium*, v. ad 31, 34, 2.

2. *ut jam debellato*, v. ad 1, 41, 10. — *ut aliquanto majoribus*, *quam pro rel. b.* v. ad 7, 33, 2. et 8, 30, 7. Mox *cum haud amplius peditibus mille d. e.* ex optimis plurimisque MSS. recepi pro vulg. *cum quingentis haud a. p. d. e.*

3. *In conſpectu* Boccharis et ceterorum *erant fugientes* Maſiniſſa et IV equites; *ala equitum* CC, *diſperſa toto campo*, *quibusdam* perſequentium equitum, *ut* diverſa fuga petentibus *obcurrerent*, *per obliqua tendentibus*, (v. ad 4, 19, 1.) *quinque hoſtes ſequebatur*, Maſiniſſam et IV comites: qui quum amnem directo niſu tranare cuperent, *amnis fugientes excepit*, *raptique gurgite*, violentia ejus abrepti, (cf. ad 2, 56, 1.) *et in obliquum praelati*, (al. *relati* et *perlati*, ſed optimi MSS. *praelati*; v. ad 1, 45, 7.) *aliquantum praeter litus dati;* Gron. Idem monet, admodum notabilem eſſe caſum magni poſtea virtute ac fortuna regis, eoque adcuratius Livium narrando illum exſequi.

4. *tota Africa repleta famâ mortis Maſiniſſae* poetice aut docte dictum pro: fama mortis M., qua tota Africa fuit repleta. — *ubi primum ducta cicatrix*, obducta: ſed proprie dicitur vulnus ſ. ulcus *cicatricem ducere* vel *inducere* et *ad cicatricem perducere;* Schaef. cf. Rhodii Lex. Scribon. p. 361. et Matthiae Lex. Celſian. p. 76. — *patique poſſe viſa jactationem*, v. ad 21, 48, 5.

XXXIII.

XXXIII. 1. *aperto itinere*, v. ad 10, 14, 6. — *quo perveniſſe* ſc. ad hoſtes. — *leni clivo*, v. ad 2, 50, 9. — *quo multo aequiore* loco, commodiore, obportuniore. Cf. extrema verba cap. 32. et ad 22, 16, 1.

2. *qua intenderat*, v. ad 3, 70, 2. et 4, 19, 1. — *duae turmae haeſere*, ſe non expediverunt e periculo; Ern. — *pertinacior*, quaedam edd. *altera pertinacior*. Sed v. ad 3, 37, 6.

3. *in alia atque alia* loca, partes, *flectendo itinera* Verminam *eludens*, v. ad 27, 18, 7. *itinere* c. Cantabr. probb. Jac. Gron. et Crev. Cf. ad 1, 53, 3.

4. *Ipſe cum LX equitibus*, alii LXXX, et LXX et X. Mox *egregie ſaepe repetiti* (ut 21, 40, *egregie vincere*, h. e. fortiſſime) conj. Doer. cui cur dictio *conſcientia egregia* valde displiceat, vix adſequor.

5. *inter Punica Emporia*, v. ad 21, 60, 1. Mox verba *Garamantum omne tempus usque* abſunt ab optimis MSS. unde Gron. conj. *inter P. Emporia Syrtimque* vel *Leptimque ad C. Laelii — conſenuit*. Cf. 34, 62. et ad 1, 22, 3. ſed et ad 21, 60, 1. et 29, 26, 3. Quum gens Garamantum non vicina fuerit Emporiis Punicis, Maſiniſſam non in uno loco delituiſſe, ſed modo huc, modo illuc, ſe conferendo remotiora quoque loca adiiſſe, cogitandum eſt; Doer. Mox pro *conſumſit* Gron. conj. *conſenuit*, et Drak. *conceſſit*. Sed aptius dicitur *omne tempus conſumſit*.

6. *cum modico potius* cet. cf. ad c. 29. n. 2.

XXXIV. 1. *ala equitum c. p. a.* cf. c. 29 pr.

2. *Ad Vticam tum caſtra* cet. cf. ad c. 29. n. 1.

3. *per conquiſitionem*, v. ad 21, 11, 10. — *nec aliarum gentium adſpernatus* ſc. equites. At v. ad 22, 13, 6.

4. *Salecam nomine urbem*, non aliis ſcriptoribus memoratam, quam vel Λόχαν vel Θολοῦντα Appiani Pun. 15. et 18. eſſe putant. In Put. Flor. et Gall. *Salaeca*, et c. 35. *Salacae*; in plerisque MSS. *Salecam*,

cam, unde recepi pro vulg. *Saleram*, quod subſtituit ed. Ven. a. 1495. errore forſan operarum. In paucis codd. *Saleta*, *Saletam*, *Salétham*, *Salegam*.

5. *Aeſtiva ſub tectis equitatus* ſc. agit! Interrogationem malebat Gron. "*equitatus* ſc. agit? Quid audio? itane equites aeſtiva ſub tectis? Praeclarum ducem et unicum auctorem diſciplinae, qui hoc indulget!"

6. *cederet paullatim* e plurimis MSS. recepit Drak. ut Livius more ſuo variaverit orationem, et ſuppleatur *juſſit ut*. Cf. ad 39, 14, 8. Simplicior lectio, a Doer. reſtituta, eſt *cedere p.* ſcil. Maſiniſſam jubet Scipio. — *ſe in tempore* (ἐν καιρῷ) *pugnae obventurum*. v ad 2, 47, 4 et 21, 61, 1. — *obpoſiti erant tumuli*, v. ad 25, 15, 5.

7. *inconditi ſine ordine*, v. ad 21, 57, 11.

8. *Primo incaute ſe evehentes M. excipiebat*, v. ad 2, 4, 3. *Primos* emend. Jac. Periz quia non omnes ſimul egreſſi Eo tamen non ſpectat vulgata lectio, eique favent, quae ſequuntur, *mox* et *poſtremo*. — *aequaverant certamen* pares numero, non viribus.

9. *Inde exorti equites*, v. ad 9, 31, 6.

10. *per tria millia paſſuum:* quidam MSS. *per X m. p.*, et optimi *per XXX m. p.* Id vero credibilem perſequendi modum excedere videri, nec veroſimile eſſe, Maſiniſſam, portis obequitantem ſenſimque cedentem, eos ad XXX millia paſſuum ab urbe abſtraxiſſe, jam monuere Duk., Crev. et Drak.

XXXV. 1. *Duos eodem nomine C. duces*, Hannones. v. cap. 29 pr. et 34. — *non omnes auctores ſunt*, v. ad 2, 58, 1. — *ne falleret bis relata eadem res*, v. ad 3, 8, 2. Appianus Pun. 14 15. alterum Hannonem, alterum Magonem vocat, illumque captum a Maſiniſſa permutatumque cum matre ejus tradit.

2. *ſedem ad cetera exſequenda*, v. ad 4, 31, 8. — *Simul et navales ſocii*, v. ad 9, 38, 1. et 26, 43, 2. — *ab inminente* cet. v. ad 8, 17, 5. *ad inminentem — tumulum* alii. 3.

3. *intentissima conquisitione* (v. ad 21, 11, 10.) *confecisset*, conlegisset, coegisset, ut 10, 38. 23, 41. 38, 14. et ap. Cic. l. Manil. 21. Cf. ad 3, 64, 3.

4. *Syphax cum L millibus peditum* cet. cf. Polyb. 14, 1. qui et Hasdrubali tot, quot Livius, milites dat.

5. *hoc tamen momenti fecit*, id effecit. v. ad 1, 12, 1. et 1, 47, 7.

6. *castra hiberna in promontorio* cet. Cf. Polyb. 14, 6, 7. ubi Schweigh. notat, castra haec Cornelia s. Corneliana postea hinc dicta, et promontorium ad Vticae orientem fuisse, τὴν ἄκραν τὴν πρὸς ἕω οὖσαν τῆς Ἰτύκης, (cf. Cellar. G. A. 4, 4) at diversum a tumulo s. colle inf. 30, 4, 6. et ap. Polyb. 14, 2, 3. qui magis versus meridiem Vticae situs fuisse videatur. Cf. Drak. ad h. l. et Morus ad Caes. B. C. 2, 24.

7. *et navalia castra*, stationem navium, ut 30, 9. et ap. Caes. B. G. 5, 22. *et navalia et castra* Pet. prob. Gron. *et navalium castra* edd. ante Drak. τὸν ναύσταθμον dixit Appian. Pun. 24. — *subductae naves*, v. ad 8, 26, 1. — *navalesque socii*, v. ad 9, 38, 1. *latus* multi MSS. bis pro *litus*.

XXXVI. 1. *mille ducentae togae*, forte *m. ducenta saga*; Ern. Sed v. ad cap. 3. n. 2. — *tumultuario proelio*, v. ad 1, 37, 4. — *agminibus magis, quam acie, pugnatum*, v. ad 10, 45, 6.

2. *tumultu verius quam pugna*, v. ad 21, 16, 5. — *ad mille et ducenti*, v. ad 4, 59, 4.

3. *duo duces*, *duo exercitus*, v. ad 10, 25, 9.

4. *Poeno recens victoria* (in) *animo esset*, ille hujus memor esset. Ita optimi MSS. Sed aptior est vulgata lectio *animos faceret*: neque illud eodem sensu videtur adcipi posse. Idem sentiebat Drak. at Gron. illud elegantius esse putabat, et Doer. dictum credit pro: *animo* sumendo, ad animum sumendum.

5. *Fortunae Primigeniae*, *Πρωτογενείας*, *aedem*, in colle Quirinali postea dedicatam. v. 34, 53. et 43, 13 Antiquiorem in Capitolio exstruxerat Servius Tullius. v. Plut. de fort. Rom. c. 17. p. 322. et Quaest. Rom. 106. p. 281. ubi varias cognominis illius caussas adtulit. *Primigenia*, quae primum natis adesse credebatur; Crev.

6. *judiciorum terrore Etruriam continet*, v. ad 22, 22, 9. — *novandi res*, v. ad 1, 52, 1. — *ambitiose*, v. ad 2, 27, 5.

7. *primo praesentes erant condemnati;* forte leg. *sunt* pro *erant;* Gron. — *conscientia* (v. ad 4, 19, 6. et 10, 18, 6) *sibimet ipsi exsilium consciscentes* cet. puto eos designari, quorum crimen, quod non palam cum Magone de defectione ab Romanis egerant, occultius erat, quam ut certis indiciis adcusari et condemnari possent; Duk.

8. *pigneranda poenae praebebant bona*, tamquam pignus ad poenam a se exsolvendam relictum; Doer. Cf. Drak. ad 6, 35, 2. et Budaeus ad l. 34. D. de pigneribus.

XXXVII. 1. *senatum recitaverunt*, et *princeps iterum lectus Fabius*, v. ad 27, 11, 8. — *notati*, v. ad 24, 16, 5.

2. *Sarta tecta acriter exegerunt*, v. ad 6, 4, 4. — *e foro Boario ad Veneris*, v. ad 1, 33, 6. et 10, 23, 10. — *circa foros publicos*, v. ad 1, 35, 6. et Argol. ad Panvin. de ludis circ. 1, 5. "Cur *fori* in Circo max. (v. 1, 35. et 56.) *publici* h. l. et 45, 1. dicti fuerint, exponunt Salmas. ad Solin. p. 646. et Graev. in Proleg. T. IX. Thes. Ant. Rom. Quae fuerit *via circa foros publicos*, quam hi censores faciendam locaverunt, non docent. Fortassis fuit illa, de qua 45, 1. scribit, *quum per circum reveheretur* Consul *ad foros publicos*." Duk. — *locaverunt* (v. ad 5, 23, 6.) *aedem Matris Magnae in Palatio faciendam*, quam a Scipione Nasica aedificatam tradit Aurel.

rel. Victor de viris inl. c. 46. Cf. Ovid. Fast. 4, 37. ibique Heins. et Burm.

3. *Vectigal etiam novum* primumque (nam Ancus Marcius *salinas instituit*, v. 1, 33. et Plin. 31, 7. non *vectigal* salis inposuit civibus) *ex salaria annona statuerunt:* quod quantum fuerit, nusquam memoratur. Salinae autem, ex quibus vectigal salis cogebatur, erant publicae, vel Romae vel in provinciis, et mancipes salinarum fere ii, qui damnati in eas detrudebantur, ut alii in metalla. v. Burm. de vectig. pop. Rom. c. 6. p. 90. 91. *Annona salaria* proventus et pretium salis, quod quotannis vendebatur. Cf. 35, 44 extr. — *Sextante sal et Romae et per totam Italiam* ante hoc vectigal inventum *erat* sc. venale, ut passim *esse* pro *venale esse* aut *valere*, ut 39, 44, 2. ap. Cic. Verr. 3, 75. Off. 3, 23. et Rosc. Com. 12. Cf. Gron. de pec. vet. 4, 1. p. 261. et de *sextante* ibid. 4, 12. *Sal* autem h. l. pro certa mensura salis dici, ut *frumentum* pro *modio frumenti* 31, 4. conl. c. 50. et ap. Cic. Verr. 3, 83 sq., jam monuit Duker. — *Romae pretio eodem*, veteri, sextante, *pluris in foris et conciliabulis*, v. ad 25, 5, 3. — *quod iniquo judicio quondam damnatus esset*; v. ad 22, 35, 3. — *et in pretio salis maxime oneratas tribus, quarum opera damnatus erat*, (quas fuisse omnes praeter Maeciam, mox memoratur) *credebant*, verba difficilia, quae nobis non magis lucent, quam Dukero, qui haec notavit: "Facile intelligi potest, pretium salis, novo inposito vectigali, non idem, quod ante, esse potuisse. Sed quomodo fieri potuerit, ut aliae tribus magis, aliae minus, in eo oneratae fuerint, ex his, quae hic scribuntur, non perspicio, et ab iis, qui plus vident, discere cupio. Nam ex omnibus tribubus alii cives Romae habitabant, alii per fora et conciliabula aliaque Italiae loca sparsi erant; et, si sal *veteri pretio* Romae praebitus fuit, qui ex XXXIV tribubus in Vrbe degebant, in eo non magis onerati fuerunt, quam qui ex

Maecia; nec, qui ex Maecia extra Vrbem in foris et conciliabulis aliisque Italiae locis, minus quam illi." Adnotatio Doer. eſt: "*maxime oneratas tribus* ſc. omnes praeter Maeciam. Itaque omnes cives Romani, ne Maecia quidem, ut videtur, tribu excepta, novi vectigalis onus ſenſerunt. Difficultates, quas Dukerus ſibi peperit, exortae ſunt inde, quod verba *pretio eodem* (h. e. pretio, quod ſemel per novum vectigal conſtitutum eſſet, uno eodemque ſ. aequali) pro vetere pretio, ſextante, accepit." Non ſatis capio mentem viri docti.

4. *Luſtrum conditum* (v. ad 1, 44, 3.) *ſerius, quia per provincias dimiſerunt cenſores, ut* cet. v. ad 8, 19, 10. Nota Dukeri eſt: "Cenſuram poſt legem Mam. Aemilii annuam et ſemeſtrem fuiſſe, nemo neſcit. *Luſtrum conditum* a cenſoribus altero anno, quam erant creati, peractis omnibus, quae muneris cenſorum erant, itidem conſtat ex 27, 11. 36. 34, 44. 35, 9. 37, 58. 38, 36. 41, 27. 42, 10. Quid ergo eſt, quod his cenſoribus *luſtrum ſerius conditum* ſcribit Livius? An hoc ſignificat, eos ultra tempus lege finitum cenſuram geſſiſſe? Ita ſane videtur ob cauſam, quam dicit: nam XVIII menſium vel pauciorum, ſi non ſtatim inito magiſtratu *per provincias dimiſerunt*, ſpatium anguſtius fuiſſe videtur, quam ut eo *numerus civium, qui in exercitibus erat*, iniri ac *referri* potuerit. Nam et hoc extraordinarium fuiſſe argumento eſt, quod numquam ante hoc tempus id factum prodit Livius, quodque ſuperioribus luſtris longe fuit minor civium cenſorum numerus. v. 27, 36. et 35, 9. Nec tamen ita cenſores hi aliter, quam ex auctoritate publica, ultra legitimum tempus in magiſtratu eſſe potuerunt. Quod etſi non tradit Livius, tamen et res ipſa docet, et ex 45, 15. colligi poteſt. Pighius ad a. 635. et 684. eos hoc a ſenatu petiiſſe ſcribit. Hoc non dicit Livius, et non ſine ratione dubitari poteſt, an ea poteſtas ſenatus fuerit. Potuerunt tamen hoc a ſenatu petere,

ſed

ſed ita, ut ſenatus cum tribunis ageret, ut de ea re ad populum ferrent" Forte, ut in prorogatione imperii ſolebat, ea de re ex SCto ad populum in comitiis agendum fuit, et 45, 15. *Tremellius trib. pl. intercessit*, ne SCtum fieret; Drak. — *Censa cum iis CCXIV millia h.*, cf. ad 35, 9, 1.

5. *Duodecim deinde coloniarum*, quae auxilia negaverant. v. 27, 9 et 29, 15. — *deferentibus ipsarum coloniarum censoribus*, v. ad cap. 15. n. 5. "De cenſoribus coloniarum et municipiorum agunt Sigon. de ant. jure Ital. 2, 4. et 8. et Spanhem. de pr. et uſu num. diſſ. 10. c. 2. § 2. 3. et in Orbe Rom. 1, 9. Lipſius de mil. Rom. 1. ex h. l. ſcribit *ipsos Romanos censores tandem censum in coloniis egisse* Id neque hic, neque c. 15. dicit Livius." Duk.

6. *et ambo forte censores equum publicum habebant:* nota Dukeri eſt: "Equites Romanos magiſtratu capto equites eſſe deſiiſſe, eosdemque a cenſoribus in ſenatum lectos *equum publicum* amiſiſſe, contra Manut. de civ. Rom. p. 3. T. 1. Theſ. Ant. Rom. disputant Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 3. et Graevius in Proleg. illius tomi. Nec juvari Manutium hoc loco Livii putant, eo quod facile evenire potuerit, ut hi cenſores *propter robur aetatis*, ut de iis loquitur Val. Max. 2, 7, 6. equum publicum retinuerint, et tamen ſenatores fuerint; aut utrique non lectione cenſorum, ſed jure magiſtratus in ſenatum venerint. Sed nihil eſt, unde probari poſſit, vel hos, vel Scipionem Aſiaticum, qui, quum a. V. 563. conſul fuiſſet, a. V. 569. equum publ. habebat, (v. 39. 44.) jure magiſtratus, non lectione cenſorum, in ſenatum veniſſe. v. ad 27, 34. Nec ulla ratio dici poteſt, cur equites, qui a cenſoribus in ſenatum lecti erant, eo ipſo equum publ. amiſerint; qui ab iis non lecti jure magiſtratus in ſenatum venerant, eum retinere potuerint. Locus Varronis ap. Gell. 3, 18. de pedariis ſenatoribus nihil ad hanc rem facit. Verius eſſe puto, quod Gruchius (de com. Rom. 1, 4.

in

in Thef. Graev. T. I. p. 605. dicit, *nec vetabat quemquam fenatorem effe, et in iis tamen centuriis* (equitum) numerari, *quae belli caufa inftitutae fuerant;* et, quamquam nihil definio, tamen conjicio, equites, five a cenforibus in fenatum lecti fuiffent, five jure magiftratus in eum veniffent, equum publ. vel retinere, fi per robur aetatis, ut hi cenfores, militare poffent, vel reddere, quod Pompejum in primo confulatu feciffe Plut. fcribit, potuiffe. Sigonii fententia non alio fundamento niti poteft, quam ordinem equeftrem jam illo tempore in civitate Rom. medium inter fenatorium ac plebem, et ab utroque diftinctum fuiffe. Sed ante C. Gracchi et aliorum poft illum leges judiciarias duo tantum ordines civium, *fenatus* et *populus*, *Patres* et *plebs*, nominantur." Cf. ad 30, 18, 7. — *equum vendere juffit*, v. ad 24, 18, 4.

7. *Quum ad tribum Polliam ventum eft* cet. "Manut. de civ. Rom. p. 33. et alii VV. DD argumento h. l. putant, *cives Romanos poft expletas XXXV tribus non in centuriis, fed in fua quemque tribu cenfos fuiffe.* Sed Livius his verbis non de cenfu civium, de quo jam dixerat, verum poft eum, ut folet, (cf. 27, 11. 34, 44. 38, 28 39, 44. 41, 27. 45, 15.) de recognitione centuriarum equeftrium agit. (v. ad 9, 46, 20.) Nam quod hic *equitum cenfum agere*, id 37, 28 *equitatum recenfere*, et 39, 44 *equitatum recognofcere* dicit. Itaque Manutii fententiae, etiamfi eam veram effe ponamus, in h. l. non multum praefidii eft, quum neque de cenfu civium fermo fit, neque in eo idem, quod in recognitione equitum, factum fuiffe, neceffario fequatur." Duker.

8. *ad tribum Arnienfem*, v. ad 6, 5, 7. — *quod falfum adverfus fe teftimonium dixiffet*, v. ad 22, 35, 3. Mox *Neque foedum certamen* optimi MSS. unde Gron. bene conj. *Aeque foedum certamen — factum eft exitu cenfurae. Quum in leges* cet.

9.

9. *Exitu censurae quum in leges jurasset* C. Claudius: nam magistratum et inituri et depossituri *jurabant in leges*, et illi quidem, se nihil contra leges facturos esse, hi vero, se nihil contra leges fecisse; et censores praeterea, se nec gratia nec odio quidquam acturos esse et egisse, sed sincero animo et quae e re publica essent. Cf. 31, 50. (C. *Valerius Flaccus, quem aedilem curulem crearant, quia Flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat: magistratum autem plus quinque dies, nisi qui jurasset in leges, non licebat gerere. Petente Flacco, ut legibus solveretur — datus qui juraret pro fratre L. Valerius Flaccus praetor — plebesque scivit, ut perinde esset, ac si ipse aedilis jurasset.*) Zonar. Ann. 7, 9. et intpp. Plin. Pan. 64. 65. — *in aerarium escendisset*, v. ad 2, 7, 7.

10. *quos aerarios relinquebat*, v. ad 4, 24, 5. Proprie censor magistratu abiturus relinquebat in aerario indicem seu album, in quo nomina aerariorum consignata erant. — *quatuor et triginta tribus*, omnes praeter Maeciam; v. ad 23, 12, 9.

11. *castigatio inconstantiae populi* cet. quae verba duplicem admittunt interpretationem: vel *castigatio censoria inconstantiae populi* fuit et *digna temporum illorum gravitate:* vel castigatio inc. pop. fuit digna qua censoria, qua temporum illorum gravitate; Gron. — *crescendi ex his*, v. ad 23, 48, 8.

12. *obnoxia populari aurae*, v. ad 3, 33, 2. 3, 39, 1.

XXXVIII. 1. *Clampetia* et *Consentia* ad Romanos serius defecere. v. 30, 19. Sed prudens lector intelligit facile, his coss. inceptae rei nescio quid impedimenti intervenisse, ut alii quidem non valde volentes aliqua necessitate adacti deditionem suam ad consulem priorem miserint, alii majore studio denudare coeperint animos, res vero tota non nisi proximo anno perfecta ac rata fuerit; Gron. *Clampetia* Bruttiorum eadem, quae Λαμπέτεια dicitur Steph.

et

et Polyb. 13, 10, 2. ubi v. Schweigh. De *Confentia* etiam 25, 1. et 28, 11. varie fcribit: et *vi* mutari vix poteft, quia *voluntati* obponitur; Duk.

2. *C. Servilium Geminum*, ut 31, 4. *Cn.* omnes MSS et edd. ante Drak. Gemini non modo patricii fuere, fed etiam plebeji. Cf. Pigh Ann. ad a. DL. et inpr. Periz. anim. hift c. 2. p. 46. Mox *Cn. Cornelius Lentulus* h. l. et 30, 1. et 36. ex emend. Sigon. et Pigh. repofuere Gron. et Crev. Sed v. Duk. ad 30. 36 pr.

3. *auguris et decemviri*, v. ad 27, 6, 8. — *augur Ti. S. Gracchus admodum adolefcens, quod tunc perrarum in mandandis facerdotiis erat*, v. Norif. Cen. Pif. 2, 5 extr. Spanhem. de pr. et ufu num. diff. 12. c. 4. §. 5 Lipf. ad Sen. Confol. ad Marciam 24.

4. *ludi Rom. biduum inftaurati* cet. v. ad 2, 36, 1. — *Idem per biduum* cet., immo *item;* Sigon. et Doer.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXX.

CAP. I. 1. *inter fe compararent fortirenturve,* v. ad 3, 2, 1.

2. *bello quoque bonus habitus ad*, fuper, praeter *cetera* illa, quae viro principi neceffaria funt, praeter ceteras laudes et ornamenta; Crev. et Drak. Sed ita Livius ad *congeftis* adjeciffet *in eo:* junge potius *congeftis* (cumulate additis) *omnibus humanis a natura fortunaque bonis ad cetera* bona, h. e. virtutes; Doer.

Doer. Quae vero sunt *cetera* bona praeter illa? — *seu in senatu* et *ad populum*, elegans asyndeton; Crev. — *consulatus* eum *compotem fecerat bellicae laudis*, ejus consequendae facultatem et occasionem ei dederat.

3. *provinciae in sortem conjectae*, v. ad 3, 2, 1. — *Juris dictionem urbanam* et peregrinam *Paetus*, v. ad 25, 41, 8.

4. *Sardiniam P. Lentulus*, v. ad 29, 38, 2. — *Ariminum*, v. ad 24, 44, 2. — *sub Lucretio*, v. ad 3, 1, 1.

II. 1. *In Siciliam* (male *in Sicilia* vulgo legitur) *tria millia militum sunt scripta*, *quia*, *quod roboris — fuerat*; *et*, *ne qua classis ex Africa* (in Siciliam) *trajiceret* cet. non male conj. Gron.

2. *Cn. Octavio*, *praetori item prioris anni:* Livium sui oblitum esse, ex 28, 38. et 29, 13. colligit Periz. anim. hist. c. 8. p. 342. Cf. ad 30, 24, 2. — *quo missuri classem C. forent*, v. ad 6, 42, 7.

3. *incerta belli*, ut *i. casuum* c. 30. v. ad 4, 27, 1.

4. *Hispaniae cum exercitibus — decretae*, v. ad 28, 38, 4.

5. *centum sexaginta navibus longis*, v. ad 21, 17, 5. M. Pomponius acceperat XL naves, Cn. Octavius totidem, M. Marcius parem numerum, et Scipio XL. Cf. 29, 25 26. 30, 41. 42. et Drak. — *res Romana eo anno gesta*, v. ad 2, 64, 3.

6. *ludos magnos*, *quos T. Manlius Torquatus* cet. v. ad 27, 33, 4. — *novas religiones* (v. ad 2, 5, 4.) *excitabant prodigia* cet. de quibus v. ad 1, 31, 1.

7. *fax ingens arsit*, v. ad 29, 14, 2. — *caput jocinoris defuit*, v. ad 8, 9, 1.

8. *editi a collegio pont. dii*, v. ad 1, 18, 2.

III. 1. *ibi summam rerum bellique verti*, v. ad 3, 5, 6. et 3, 27, 6.

2. *Carthag. deduxerant naves*, v. ad 8, 26, 1.

3.

3. *curam ex animo miserat*, ut ap. Virg. A. 6, 85. Similiter *mittere* (h. e. omittere) *ambages* 6, 16 pr. 34, 59. et *odium* 40, 46. *dimiserat* reposuit Rhen. et *amiserat* conj. Perizon. — *satias* (v. ad 25, 23, 9.) *amoris in uxore* (pro *uxorem*, quod et quidam libri habent; cf. ad 2, 14, 2. 6, 22, 1. et Drak. ad h. l.) *ex multa copia cepisset* eum. Cf. Polyb. 14, 1. *οὐ γὰρ ἀπεγίνωσκε, καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον ἔχειν, δι' ἣν εἵλετο τὰ Καρχηδονίων, καὶ καθόλου τῆς πρὸς τοὺς Φοίνικας Φιλίας, διά τε τὴν Φυσικὴν τῶν Νομάδων ἀψικορίαν, καὶ διὰ τὴν πρός τε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀθεσίαν.* — *quam, si* porro, diutius *bellaretur* cum Poenis, aut bellum ei inferretur, *desciturum* eum a Poenis.

4. *ita pars major auctores sunt*, v. ad 2, 58, 1. Cf. ad haec et seqq Polyb. 14, 1. et de Syphacis consilio Appian. Pun. 17. — *agitantibus rem conventuram* eam. Sed forte leg. *conventurum* cum Duk. — *Hibernacula Carthag.* — *habitabant*, v. Polyb. l. l. Sil. 17, 88 sq. et Schel. ad Hygin. p. 1110. — *temere*, v. ad 2, 46, 3. — *materia*, v. ad 6, 2, 6.

5. *Numidae praecipue, pars maxima*, h. e. Numidarum plurimi (cf. 6, 24 et al.) in hibernaculis *arundine textis* — *quidam, ut sine imperio o. l.* v. ad 8, 30, 7. — *habitabant*, in castris degebant, ut c. 4. n. 2. *habere*; unde *tecta* cap. 6. n. 3. tabernacula vel casae in castris; Doer.

IV. 1. *primos ordines*, ut 44, 33. et 36., sex primorum ordinum ductores s. centuriones, duos primipilos, duos primos principes, duos primos hastatos; Gron. Cf. ad 2, 45, 14. Lips. Mil. Rom. 2, 8. et Morus ad Caes. B. G. 5, 30. Rem turbat Veget. 2, 7. 8. Ὁ Πόπλιος ἀεί τινας μὲν τῶν πραγματικῶν, οὓς δὲ καὶ στρατιωτικῶν, ῥυπῶντας cet. Polyb. 14, 1, 13.

2. *qua Poeni, qua* (v. ad 3, 70, 2.) *Numidae haberent* sc. tentoria, vel se, h. e. essent, vel potius habi-

habitarent: (v. ad c. 3. n. 5. Schmieder ad Plaut. Trin. 1, 2, 156. et Schelleri lex.) nisi leg. *haberentur*, i. e. essent, (ut saepissime ap. Tacitum; v. ad Tac. Ann. 2, 58, 2.) vel ex aliis libris *quas Poeni*, *quas N. h.* vel cum viris doctis *tenderent*, aut *habitarent*.

3. *vetitos se reverti ad imperatorem* cet. quo Scipio et otium praebebat officio, quod additum legatis erat, castra contemplandi, et speciem cupidi pacis praebebat; Gron. Idem et plura docet Polyb. 14, 1. — *ipsi staret sententia*, v. ad 4, 13, 6.

4. *quae in rem erant*, v. ad 1, 27, 5. — *iniquis* conditionibus *per occasionem adjectis*, ob pacis, quam Scipio prae se ferebat, cupiditatem; Doer.

5. *relaturum se ad consilium*, v. ad 8, 6, 6. et 26, ·, 3. — *se* (Scipione) *uno frustra tendente*, sc. ut pax componeretur. Cf. ad 4, 7, 6. — *nulli alii* sc. legatorum aliorumque, qui in *consilio* adfuissent. — *libera fide*, ea liberatus, solutus. Cf. Polyb. 14, · extr.

6. *deductisque navibus* (v. ad 8, 26, 1.) cet. Cf. Polyb. 14, 2 pr. — *ad tumulum super Vticam mittit*, v. ad 29, 35, 6. et 31, 47, 3. τὸν ὑπὲρ τὴν πόλιν κείμενον λόφον Polyb. 14, 2.

V. 1. *advocato consilio*, v. ad 8, 6, 6. — *edicere*, exponere, palam facere, dicere. Cf. ad 21, 63, . Gron. et Drak. ad h. l. Cort. ad Sall. B. C. 48. et Ern. clav. Cic.

2. *Tribunis edicit, ut ubi praetorio dimisso* (v. ad 1, 54, 3.) *signa concinuissent*, (v. ad 7, 40, 4.) *exemplo* cet. conf. ad Tac. Ann. 15, 30, 3. Polyb. 14, . Lips. Mil. Rom. 5, 2. Schel. ad Polyb. c. 2.

3. *efferri sunt coepta* signa, v. ad 25, 41, 2.

4. *Ad primam ferme vigiliam* (v. ad 7, 35, 2.) ...ρτι ληγούσης τῆς πρώτης φυλακῆς, *media nocte*, περὶ τὴν τρίτην φυλακὴν λήγουσαν — *septem enim millia* (v. ad 9, 24, 2.) *itineris erant*, περὶ ἑξήκον-

τα σταδίους, Polyb. 14, 4. qui et conf. ad seqq. Tertia vigilia signum tuba datum dicit Appian. Pun. 21. — *modico gradu*, v. ad 8, 8, 6.

5. *proximis casis*, mapalibus, tentoriis Numidarum. Cf. ad 25, 39, 2. 29, 31, 3. et Sil. 17, 88. *proximis casis*, ut *proxima tecta* (tentoria Poenorum) cap. 6. n. 3. Sed Gron. jam recte, opinor, monuit, esse leg. *primis casis*, tum ob seq. *proxima quaeque*, tum ob verba Polyb. 14, 4. *εἰς τὰς πρώτας σκηνὰς*. — *deinceps continua*, v. ad 1, 21, 8. et 4, 22, 4. — *quanta necesse erat*, forte *quantam*; Gron.

6. *notitia regiorum castrorum*, ob eam. Mox nemo meliorum MSS. adnoscit τὸ *Multos*, non improb. Gron. ut sensus sit: qui *in cubilibus* marcebant, eos, ut erant *semisomni*, *hausit flamma*. Vulgatae tamen lect. favet Polyb. 14, 4 extr. ad verbum expressus fere ubivis.

VI. 1. *Relucentem flammam* in castris regiis s. Numidarum *vigiles Carthag.* in vicinis castris Hasdrubalis cet. cf. Polyb. 14, 5. — *confusus*, incertus, h. e. qui *an ex trepidatione*, quae nocturnum incendium comitari solet, ortus *esset*, incertum erat; Crev. *cum trepid. noct. confusus* conj. Gron. Sed omnino cum Rhen. leg. *confusis*, hoc sensu: clamor — sublatus ceteris militibus, an ille ex trepid. noct. oriretur, incertis et ambigentibus *sensum veri adimebat*, ut *confusus atque incertus animi* 1, 7. et inf. cap. 15 pr. *confusus*, fluctuans et dubitans, quid faciat; Doer. Clamoris hujus nullam mentionem facit Polyb.; at Appian. Pun. 21. *βοῇ δὲ τότε παμμιγεῖ καὶ σάλπιγξιν ἀθρόαις καὶ βυκανήμασιν ἐς κατάπληξιν χρώμενοι* sc. Ῥωμαῖοι.

2. *pro se quisque inermes*, *ut quibus* cet. v. ad 1, 59, 3. et 8, 30, 7. — *quae restinguendo igni forent*, v. ad 3, 35, 1. — *in agmen Romanum*, quod Scipio ipse castris admoverat Punicis s. Hasdrubalis, quae sibi incendenda sumserat, quam primum ignem in regiis

giis conspexisset castris. Hunc rerum ordinem invertit Appian. Pun. 21. 22.

3. *praeterquam* quod ex *hostili odio* fieri solet, praeter odium h., *etiam ne* cet., tum odio, tum eam ob causam ne cet. Cf. simill. loc. 10, 20. et ad 5, 14, 5. 22, 3, 8. — *in proxima tecta*, v. ad cap. 3. n. 5. et ad cap. 5. n. 5.

4. *dein per continua serpens*, v. ad 4, 22, 4. Paulo ante *sparso* (scil. *incendio*) optimi MSS. prob. Gron.

5. *duo millia peditum et D equites*, ut ap. Polyb. 14, 6. Equites D cum Hasdrubale effugisse tradit Appian. Pun. 24.

6. *Caesa aut hausta flammis XL millia h.* cet. Polybius numerum non addit, et Appian. Pun. 23. alium. Dukeri nota est: "Si his addas 2500, quos effugisse dicit, sunt in universum 47500. Sed 29, 35 Hasdrubalem 30000 ped. 3000 equit., et Syphacem 50000 ped. 10000 eq. habuisse scribit, quae sunt 93000. Et sic Polyb. 14, 1. Si jam perierunt 40000 et supra 5000 capti sunt, effugit paullo plus dimidia parte ex 93000. Polybius 14, 6. alio Hasdrubalem, alio Syphacem fugisse, et Hasdrubalem equites ad 500, pedites circiter 2000 secum habuisse. Hi ergo sunt, quos effugisse dicit Livius. Sed tamen, quum ambos duces et *ex tot millibus armatorum duo millia peditum et* 500 *equites* effugisse scribit, ita loquitur, ut lector facile putare possit, hos solos ex 93000 effugisse."

VII. 1. *Afrorum urbem proximam*, Andam teste Appiano Pun. 24. qui solus urbis nomen memoravit. Cf. ad haec et seqq. Polyb. 14, 6.

2. *octo millium* passuum *inde spatio loco communito*, Abba. Cf. not. 6. et Polyb. 14, 6, 12.

3. *sufetes*, *consulare imperium*, v. ad 28, 37, 3. — *Ibi e tribus (una de pace — vicit:* haec edidit Drak. ex emend. Gron. pro vulg. *Ibi tribus dictis*

ſententiis, una de pace cet. Optimi MSS. non habent τὰ *dictis ſententiis*, et ſcitam hanc brevitatem ſermonis firmavit multis exemplis Gron. ad h. l., ad Stat. Theb. 1, 112. et Obſſ. 4, 4. *e tribus* ſc. ſententiis, quod e ſeqq. intell., ut paſſim alia. v. ad 21, 43, 4.

4. *tertia Romanae in d. r. conſtantiae erat*, v. ad 3, 62, 5. Mox verbum *cenſebat* del. forte; Crev. et Drak.

5. *Haſdrubal praeſens omnesque Barcinae factionis*, v. ad 21, 2, 5. De Haſdrubale longe alia tradit Appian. Pun. 24. 29. 30. 36. 38.

6. *urbem nomine Abbam* e Polyb. 14, 6. 7. *Obbam* MSS. *Olbam* edd. vett. Vox *nomine* inportune ab aliquo videtur intruſa: nam *Abba* nota erat Syphaci, nec probabile eſt, legatos apud illum de ea, tamquam de illi ignota, loquutos eſſe; Duk. — *conquiſitoribus*, v. ad 21, 11, 10.

VIII. 1. *Primo in tumulo — in Magnos campos* cet. cf. Polyb. 14, 7. 8. et intpp. Cic. de or. 3, 42. — *Romanus principes poſt haſtatorum prima ſigna, in ſubſidiis* cet. cf. ad 8, 8. et 2, 20, 2. *poſt principes haſt.* perperam omnes et MSS. et edd. ante Sigon. Cf. Lipſ. de mil. Rom. 4, 1.

2. *Syphax Haſdrubalque Numidicis* ſc. equitibus; ita MSS. at *Numidis* edd. ante Gron. qui etiam mox ex optimis codd. malebat *Celtiberos*, *mediam aciem*, et pro *in adverſa* conj. *adverſa* vel *adverſam* vel *adverſos:* quorum tamen nihil ſatis aptum eſt. Forte leg. *Celtiberos in mediam aciem adverſus ſigna legionum* (Rom.) *adcepere.* Eumdem vulgatae lect. ſenſum eumque planum eſſe, non mihi perſuaſit Doer.

IX. 1. *expeditisque militum*, v. ad 22, 30, 2.
2. *urbes circa, quae omnes C. ditionis erant, — ſubegit*, v. ad 1, 4, 11. 3, 62, 5. 21, 30, 5. Cf. Polyb 14, 9. — *Carthagini*, v. ad 28, 26, 1. — *circumferentem arma*, v. ad 9, 41, 3. 3.

3. *quae diutinae obsidioni tolerandae sunt*, v. ad 3, 35, 1. — *ex agris convehit* omnes MSS. et edd. ante Frob, qui reposuit *convehebat:* et videtur illud festinationem trepidantium magis exprimere, quam lentum hoc verbum; Gron.

4. *forsitan etiam navalia castra*, stationem navium. v. ad 29, 35, 7. Distingui tamen ea h. l. videntur, et forte leg. *vetera castra*, ut mox dicuntur, vel *hiemalia castra*, ut sint ea, de quibus v. ad 29, 35, 6.

5. *classi ut felicissime gerantur res*, v. ad 2, 38, 3. et 4, 12, 8. — *Deductae naves*, v. ad 8, 26, 1.

6. *in quo quisque cessasset, prodi ab se salutem omnium rebatur*, v. ad 2, 43, 5. Duker suspicabatur, hoc sumtum esse a Thucyd. 2, 8. ἐν τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ πράγματα, ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται.

7. *vetera castra ad Vticam*, v. ad 29, 35, 6. et 7.

8. *occupat relictum fuga custodum Tuneta:* (ὁ Τύνης) *abest ab Carthagine* cet. cf. Polyb. 14, 10.

X. 1. *classis hostium* C navium. Cf. ad haec et seqq. Appian. Pun. 24. 25. et Polyb. 14, 10.

2 *signaque raptim ferri*, v. ad 3, 54, 5. — *Qui* (quomodo) *enim restitissent agili et nautico instrumento aptae classi* (Poenorum) cet. v. ad 21, 22, 4. et 22, 14, 13.

3. *Itaque Scipio, contra quam* (ut c. 19. et *adversum quam* ap. Plaut. Trin. 1, 2.) *in navali certamine* fieri *solet*, (in quo *rostratae* a fronte, onerariae a tergo collocabantur) quum neque numero navium ad conferendum in aperto mari certamen par esset Poenis, neque satis haberet temporis ad eas, quae aderant, instruendas et educendas, *rostratas, quae praesidio aliis esse poterant*, quae primam impressionem in hostes facerent, si iustum proelium tentandum foret, quae tegere alias et propugnaculum onerariarum esse deberent, *in postremam aciem recepit; onerarias in fronte conlocavit*, commodo in-

 ter

ter ipsas relicto intervallo, conligatas injectis trabibus ac velut *ponte* stratas, sub quo *speculatoriae procurrere* atque infestare obpugnantem hostem possent: unde rostratarum in proelio paene nullus usus fuit, nisi quod servatae sunt et fortassis inde longinqua tormentis tela missa; Gron. Cf. Polyb. et Appian. ll. ll., Schweigh. ad Polyb. T. 5. p. 40. et Scheffer. de mil. nav. 3, 5.

4. *pro muro adversus hostem obposuit*, ἵνα ἀντὶ τείχους ᾖ Appian. — *malis antennisque de nave in navem trajectis* cet. cf. Polyb. 14, 10 extr. et Polyaen. Strat. 2, 22, 1. — *comprendit*, copulavit, conjunxit. — *tabulasque superinstravit*, tabulata, pontes, in quibus starent propugnatores telaque in hostes mitterent. Cf. ad 22, 19, 4. — *ut ordinem* sc. quadruplicem onerariarum *pervium faceret*, ita inter se jungeret, ut per tabulas superinstratas de nave in navem iri posset; Doer.

5. *speculatoriae naves*, v. ad 22, 19, 4. At τριήρεις ap. Appian. — *pro tempore*, v. ad 7, 33, 2. — *plus poterant*, v. ad 5, 33, 3.

6. *Rusucurona Afri vocant* ex emend. Jac. Gron. recepi pro vulg. *Ruscinona.* In MSS. *Rusucinona*, *Rusucinova*, *Rusicinona*, *Rusuamona*, *Rusuomona*, *Rusuemona;* in Put. Flor. et Pal. pr. *Rusucmona.* Cf. Holsten. ad librum de patriarch. Rom. p. 94. et Hard. ad Plin. 5, 2. s. 1. *colonia Augusti Rusconiae.* (in Antonini Itin. et Notit. Africae *Rusguniae*, ap. Ptol. 4, 2. mendose Ῥουστόνιον pro Ῥουσκόνιον, hod. Tadeles) *Rusucurium civitate honoratum a Claudio.* (Al. *Rusicorum*, *Rusuccurum*, *Rusucurrum*, *Ruscurium:* in Antonini Itin. et Notit. Afr. *Rusuccurum*, ap. Ptol. 4, 2. Ῥουσουκόραι, nunc Carbona, non longe a Saldis, hod. Bugie in regno Algeriano.) Hinc suspicari licet *Rusconias* s. *Rusconium*, vel *Rusucurum* s. *Rusucurona*, ut fere in Put. Sed diversum esse Plinii *Rusucurrum* putabat Wessel. ad Anton. Itin. p. 17.

7.

7. *utpote ſupino jactu*, ut ſolent eſſe tela, quae ſurſum jaciuntur. — *gravior ac pondere ipſo libratior ſuperne ictus*, v. ad 7, 23, 4. Contrarium dicere videtur Gell. 9, 1. quae Magius Miſc. 2, 16. conciliare conatur; Duk.

8. *Speculatoriae naves — ſub conſtratis*, v. ad 22, 19, 4. — *ac levia ipſa navigia*, vox *ipſa* del. videbatur Crev. Potius omnes illae quatuor voces; Doer. *Speculatoriae naves*, *levia ipſae navigia*, emend. Duker. quia Livius non de aliis levibus navigiis, quam de ſpeculatoriis, et paullo ante loquutus ſit, et nunc loquatur, quod pateat ex ſeqq. *propugnatoribus quoque incommodae* cet. — *ſub conſtratis pontium*, ſub c. pontibus. Cf. ad 9, 3, 1. 22, 30, 2. et Cerd. ad Virg. A. 1, 422. — *primo ipſo tantum inpetu*, primum ſolo t. i. *primo ipſae tanto inpetu* Put. et Flor. prob. Crev. ut *ipſae* obponantur *propugnatoribus*, qui in navibus onerariis erant. *primo ipſo adactae i.* conj. Gron.

9. *aſſeres ferreo unco praefixi*, *harpagones*, v. ad 24, 34, 6. — *retro inhibita*, v. ad 26, 39, 8. — *ſeriem aliam*, reliquam. *ſeriemque* quidam MSS. et edd. Aſyndeton probabat Gron.

10. *major quam pro re laetitia*, v. ad 7, 33, 2.

11. *cum eo, ut adpareret* cet. v. ad 8, 14, 3.

XI. 1. *Laelius et Maſiniſſa* cet. cf. cap. 9 pr.

2. *Maſſyli*, (al. *Maſſylii*) *regnum paternum Maſiniſſae*, (per epexegeſin, ut *Heraclienſes regnum tyrannorum* ap. Juſtin. 16, 5 extr. ubi v. Gron.) *laeti* ad Maſiniſſam, *ut ad regem diu deſideratum*, *conceſſere*, transiere. cf. 29, 29-33. ad 8, 30, 7. et 24, 48, 1. — *vetere regno* Maſaeſylorum. v. ad 24, 48, 1.

3. *inpotenti animo* (v. ad 3, 36, 2.) *ſpiritus poſſent facere*, h. e. animum, audaciam et fiduciam, vel adrogantiam, ut paſſim *ſpiritus* alti et elati, aut *flatus*, *tumor*, *tumidior ſermo*, (45, 23.) *verba tu-*

midiora, (45, 24 pr.) φύσημα, φυσίωσις, ὄγκος, οἴδημα, πνοαὶ, οἰδαίνειν. — *arma, tela dividit*, v. ad 1, 43, 4.

4. *ab Romanis centurionibus didicerat*, v. 24, 48. — *novo atque incondito*, v. ad 21, 57, 11.

5. *ſincerum equeſtre proelium*, merum, equitibus tantum pugnantibus, non admixtis peditibus.

6. *ſegnius permittere equos*, v. ad 2, 56, 1. Mox *propere turbari* optimi MSS. rectius, quia ſtatim *ceſſiſſe* dicuntur; Jac. Gron. Inſolenter dictum eſt; Doer. — *audentem*, audacem factum. *Pedites* h. l. ſunt velites, quia obponuntur mox *ſigna legionum* ſeu legionarii; Ern. Sic et 33, 7. et 14.

XII. 1. *ſi pudore*, experiens num forte ſenſu pudoris, quem exemplo ſuo militibus injiceret; Doer. Cf. ad 1, 57, 1.

2. *obportuna moenium* loca, v. ad 1, 54, 4.

3. *Sophonisba, uxor Syphacis* cet. v. ad 29, 23, 3. — *Omnia quidem ut poſſes in nobis*, optimi MSS., ut *in* 5, 11, 9. et 26, 33, 8. v. ad 6, 22, 1. *Omnia quidem, inquit, ut poſſes in nos, Dii tibi dederunt*, edd. ante Drak. Saepe *inquit, ait, dicit* a Livio omiſſa et a librariis adjecta. v. Drak. ad 23, 45, 6.

4. *genus Numidarum in Venerem praeceps*, v. ad 1, 18, 5. et 29, 23, 4. — *Inſtitit deinde reputare*, v. ad 24, 26, 7. — *promiſſi fidem praeſtaret*, v. ad 25, 41, 3. — *ab amore mutuatur conſilium*, nempe *proprii* conſilii, ex re ducendi, inops, omni alio conſilio deſtitutus; quaſi interim inopiam expleturus; Bauer.

5. *utrius regum duorum fortunae adceſſio Sophonisba eſſet*, i. e. utrius fortunam, velut addita, adjuncta, ut capiti et principi materiae, ſequeretur condonata, ob Maſiniſſam libera, an ob Syphacem, cum Syphace, captiva haberetur; Bauer.

6. *miſſo Syphace et captivis*, v. ad 3, 25, 4.

XIII.

XIII. 1. *victoriam suam augendo, addebat*, i. e. unde augeretur victoria, augendae victoriae, quo inlustrior adnosceretur; volens augere victoriam: quasi inverse dictum pro *addendo augebat victoriam;* Bauer. *augendo* pro augens, vel ita ut simul augeret. v. ad 1, 8, 4. — *fama mortis et latebris*, v. 29, 32.

2. *Syphaci animum dederunt in adloquendo victore*, ad adloquendum, adloquendi, vel adloquenti; Bauer. Rectius forte: quum adloqueretur victorem. Cf. ad 1, 53, 3.

3. *exitum sui furoris fuisse:* post *exitum* excidisse *hunc*, vel *illum*, vel *istum*, suspicatur Bauer. Forte *eum*.

4. *Illis nuptialibus facibus regiam conflagrasse suam*, venuste pro: hoc matrimonio suum regnum in perniciem actum esse. Cf. Appian. Pun. 27.

5. *omnibus delenimentis* cet. v. ad 4, 51, 2.

6. *omnium hominum inimicissimi* sibi, Masinissae.

XIV. 1. *amoris etiam stimulus*, ut *κεντροῖς ἔρωτος ἐκπεπληγμένη* et *δμηθεῖσα* ap. Eurip. Hippol. 38. 1317. et Herc. fur. 21. Oppian. Cyn. 2, 31. 32. Lucret. 4, 1208. al. Cf. ad haec et seqq. Appian. Pun. 28. *Amor* h. l. invidia ex amore Jalousie; Bauer.

2. *non mediocri cura Scipionis animum pepulit*, ut mox *ipsum juvenem nullius forma pepulerat captivae*, h. e. commoverat, tetigerat, adfecerat. Nam *res pellere nos* et *inpellere* dicuntur, quae vel sensuum instrumenta vel animum suaviter aut moleste adficiunt. Cf. Ernesti clav. Cic.

3. *raptae prope inter arma nuptiae*, v. ad 6, 23, 3.

4. *captam hostem*, Sophonisbam; nam Prisciani regula est V. *in is finita nomina, si ad homines proprie solos pertinent, communia sunt, et non faciunt ex se neutra, ut hic et haec civis, hic et haec hostis;* Gron. Cf. Duk. et Drak. ad h. l. et Burm. ad Ovid.

 Her.

Her. 6, 84. — *ad penates hostis*, v. ad 10, 23, 12. et 28, 18, 1. — *juvenem nullius forma pepulerat captivae*, cf. not. 2.

5 *frequenti praetorio*, v. ad 21, 54, 3. — *in Hispania ad jungendam m. a. venisse* sc. ad me: non *in Hispaniam*, ut in multis legitur libris. Quum in Hispania foret, eam cum Scipione firmavit; Drak.

6. *populi Romani auspiciis*, v. ad 5, 46, 10. Mox *videremus*, quia de *superstite* loquitur, Gisgonis filio Hasdrubale; Bauer.

XV. 1. *se in potestate futurum imperatoris*, v. ad 2, 56, 16. — *fidei suae temere obstrictae*, datae (ut 23, 9. et *obligata fide* 40, 57.) *consuleret*, eam praestaret, ejus exsolvendae rationem haberet. — *confusus*, v. ad c. 6. n. 1. — *suspiritu* meliores MSS. non *suspirio*. Cf. Gron. ad h. l. et Colvius ad Apul. Met. 1. p. 9. — *quod facile* cet. ut illud, sc. suspicare et gemere: nisi pro *quod* leg. *qui*; Doer.

2. *fidum e servis*, ut ap. Tac. Ann. 14, 11. Suet. Aug. 67. et al. Gron. — *sub cujus custodia regio more ad incerta fortunae* (v. ad 4, 27, 1.) *venenum erat*, cf. Lips. Manuduct. ad philos. Stoic. 3, 28. et Casaub. ad Strab. 3. p. 251.

3. *mixtum in poculo ferre ad Sophonisbam jubet* cet. cf. Appian. Pun. 8. qui tamen hoc venenum ab ipso Masinissa clam Sophonisbae adlatum dicit.

4. *Non loquuta est ferocius, quam poculum — inpavide hausit;* debebat: non *magis* loquuta est *ferociter* cet., quod et inverse intelligi convenit, ac si citra pleonasmum diceret: non *minus inpavide* hausit, quam *ferociter* loquuta est; Bauer.

5. *in tribunal escendit*, v. ad 2, 7, 7.

6. *Ibi Masinissam, primum regem adpellatum, aurea corona —. donat*, cf. Dionys. Hal. 5, 35. et Tac. Ann. 4, 26 extr. Haec aliaque a populo Rom. Masinissae dono missa fuisse, tradit Appian. Pun. 32. qui confudit hunc locum et alium inf. cap. 17. —

au-

aurea patera, ut argentea phiala ap. Plut. in Aemil. p. 270. Cf. Polyb. 6, 39, 3. — *ſcipione eburneo*, ſceptro. Cf. ſimil. loc. 31, 11. De *toga picta et palmata tunica*, *ornatu triumphantium*, v. ad 10, 7, 9. Mox forte leg. *Addit verborum honorem.* cf. ad 25, 17, 5.

XVI. 1. *more adulantium* — *procubuerunt* — *adulationi fuit*, v. ad 9, 18, 2. et cf. Polyb. 15, 1. — *ex ea regione*, *ex qua oriundi erant* Poeni, e Tyro. Sed totius fere Orientis ritus eſt. v. ad 9, 18, 2.

2. *inpotentiaeque ejus fautores*, v. ad 3, 36, 2. *potentiaeque* Put. Flor. et al. — *bis jam ante everſae*, non vaſtatae, dirutae, excifae, ſed cujus potentia labefacta eſſet, et quae fractis viribus non multum abeſſet ab interitu et everſione: ſed vel ita mihi ſuſpectum eſt *ante*, quod ex duabus poſtremis literis vocis praec. et prima ſequentis oriri potuit, (nam eo tempore adhuc durabat bellum ſecundum, nec duo alia bella ante illud geſta) aut leg. *bis tantum non everſae;* Duker. Sic et Crev. delendum putabat *ante*, et exponebat: quam cives ſui jam bis, quantum in ſe eſſet, evertiſſent; vel quae perire meruiſſet. Cf. ad 28, 34, 4. *bis jamteverſae* Put. et Flor. at plane *bis jam everſae* Reg. Lov. 3. et Harl. *bis jam paene everſae* conj. Doer. coll. Cic. Har. reſp. 4.

3. *Leges pacis ſe has dicere* cet. cf. Appian. Pun. 31. 32. — *perfugas et fugitivos*, v. ad c. 43. n. 9. — *naves longas*, *praeter XX;* ap. Eutrop. 3, 21. et Appian. *praeter XXX.*

4. *parum convenit*, v. ad 1, 3, 4. — *quinque millia talentum*, ap. Appian. MDC talenta. — *ſi* (h. e. an) *placeat pax* ex emend. Gron. pro vulg. *placeatne pax* recepi. *ſi placeant pax* Put. *ſi placet pax* Gud. Cf, ad 1, 57, 1.

XVII.

XVII. 1. *Laelium retinendum* cet. sed cap. 21 extr. dimissum ait ante adventum legatorum: quapropter vel decretum mutatum est, vel lapsus memoria diversosve sequutus auctores Livius haec scripsit; Glar. — *in rostra escendit*, v. ad 2, 7, 7. et 8, 14.

2. *agendique grates per totum diem*, forte *per IIII duum*, h. e. quatriduum: nam *supplicatio in quatriduum decreta* erat; Pigh. in Ann. ad a. 550. p. 224. Senatus quidem decreverat eam, sed praetor nondum edixerat; interim igitur, dum tempus commodum veniret, ut populo satis fieret, edixit, ut eo etiam die aedes sacrae tota urbe paterent; Drak. *Per totum diem* unoquoque quatuor dierum; Doer. *in Rostra escendit*, v. ad 2, 7, 7. et 8, 14.

3. *Id sibi amplum a. p. futurum*, v. ad 2, 9, 2.

4. *recte atque ordine videri fecisse*, v. ad 24, 31, 3. — *quod cordi foret Masinissae*, *ea* cet. v. ad 6, 9, 1. et 33, 24, 4. *cum fibulis aureis singulis et lato cum clavo tunicis*, v. ad 1, 14, 4. *cum fibulis aureis et singulis l. c. t.* conj. Pigh. in Ann. ad a. 550. p. 224. et T. I. p. 66. Sed, quum Livius dicit *tunicis*, credo e praecedd. repeti posse *singulis*, et ad singula saga purpurea singulas fibulas aureas et singulas lato clavo tunicas datas esse; Duker. — *Legatis in singulos dona ne minus* cet. v. ad 28, 39, 7. 29, 15, 5. et 42, 1, 5.

5. *ad hoc aedes liberae, loca, lautia legatis decreta*, v. ad 2, 23, 3. 24, 7, 3. 28, 39, 8. et 42, 1, 5.

XVIII. 1. *proque duobus cornibus*, ante ea. — *nihil commovebant* sc. hostem, e statu suo movebant; (ut paulo post et 9, 40.) Doer. Immo: milites hortatione sua. — *induratus*, durior et firmior factus est, h. e. hostes contra timorem resistendo se obfirmarunt; Doer. — *ne vertat in audaciam*, v. ad 2, 3, 2. *timor ne vertat in audaciam* malebat Gron.

2.

2. *Equestrem procellam*, v. ad 10, 5, 4. — *statu movere*, v. ad 2, 10, 7. — *proelium sustine*, v. ad 2, 44, 6.

3. *equites in hostem emitte*, v. ad 2, 56, 1. — *utram vellet praetor* sc. adcipere proconsulem, *adcipiente*, dicente, se paratum esse adcipere. — *cum filio*, *cui Marco praenomen erat:* nescio, cur tam notabile visum fuerit Livio, huic *Marco* praenomen fuisse, ut id posteritati non invidendum putaverit: nam subficiebat utique *cum filio Marco*, et raro utitur voce *praenomen*, qua et 6, 20 dedita opera abstinuisse videtur; Duker. Sic et 7, 22. Drak. — *Tumultum equestrem*, v. ad 10, 5, 4. — *stridorem*, barritum, ut 44, 5.

4. *roboris majoris Romanus eques erat*, majorem vim habebat, plus perficere poterat, *permixtus* hostium equitatui et elephantis. — *ablatum paventibus equis*, abreptum (Gr. φερόμενον, Gall. emporté) a consternatis equis. Cf. ad Sil. 5, 633.

5. *proelium dubium excepisset*, v. ad 4, 43, 4. *expetisset* multi bonique MSS. et hinc Gron. Cf. ad 1, 25, 7.

6. *Tum prima* (f. *primum;* Duk.) *commota hostium acies*, (cf. not. 1.) *effusis* (v. ad 1, 14, 7.) *simul omnibus peditibus* Romanis, *ut aversos* ab hastatis illis *videre elephantos*. Non est itaque, quod *egere* pro *videre* legas cum Gron. — *tenorem pugnae servabant*, pugnandi ardorem. — *Inde*, ex ea legione, *et tribuni militum* cet.

7. *equites inlustres*, "i. e. clari, nobiles, sive genere sive opibus, sive virtute et factis fortibus, sive quacumque alia re, quae eos praeter ceteros inlustres et claros fecerat; adeoque h. l. quum alii, tum etiam ii, qui, quum equum publicum haberent, vel lectione censorum, vel jure magistratus in senatum venerant; quos equum publ. retinere potuisse, probabile esse dixi ad 29, 37, 6. Hi enim non minus inter equites merere potuerunt, quam *sua voluntate* mili-

milites facti sunt LXXX senatores cet. 22, 49. Alibi Livius *viros inlustres* vocat eos, qui gradu ac dignitate militari ante alios eminebant, us 33, 36. forte et 33, 25." Duker. Cf. ad Tac. Ann. 1, 73, 1.

XIX. 1. *per vulnus poterat*, v. ad 5, 12, 6.

2. *legati ab Carthagine*, ut cap. extr. Cf. ad 10, 14, 2.

3. *Non in eo* sc. loco, statu *esse C. res*, (f. *rem*) v. ad 2, 17, 2.

4. *jactationem vulneris*, v. ad 21, 48, 5.

5. *quoniam eo quoque processerat*, quidam MSS. et edd. ante Gron. *nam eo q. p.*, non male: sed emendationem sapit. — *patre C. Servilio et C. Lutatio* Catulo *ex servitute post XVI annum receptis, qui — capti fuerant* a. V. 534. v. 21, 25. et ad c. 44. pr. Servilium fuisse praetorium et Lutatium consularem, docet Polyb. 3, 40, 9. *ad vicum Tanetum*, v. ad 21, 25, 9. Sed ibidem et 27, 21. extr. Livius, alios forte auctores sequutus, eos Mutina evocatos captosque dixit. In edd. ante Drak. post *Lutatio* additur *patruo*, et mox pro *Catulo* legitur *patruo*, adversantibus optimis MSS. Quorum consensus nisi obstaret, Catulum potuisse fratrem uterinum esse C. Servilii, patris consulis, et ita recte *patruum* consulis dici, monet Duk. Idem pro *qui ad vicum* conj. *quam ad v.*

6. *Latum ad populum est, ne C. Servilio fraudi esset*, (v. ad 1, 24, 8.) *quod patre, qui sella curuli sedisset*, (cf. not. 5.) *vivo, quum id ignoraret, tribunus plebis atque aedilis plebis fuisset, contra quam* (v. ad cap. 10. n. 3.) *sanctum legibus erat:* de qua re haec leguntur 27, 21 extr. *Servilium negabant* vulgo homines tum viventes *jure aut tribunum plebis fuisse, aut aedilem* plebis nunc *esse, quod patrem ejus, quem triumvirum agrarium occisum a Bojis circa Mutinam esse opinio per decem annos fuerat*, (v. ad 21, 25, 4.) *vivere atque in hostium potestate esse,* *satis*

ſatis conſtabat. Dukeri nota eſt: "Legis, qua hoc prohibebatur, nusquam alibi fit mentio. Manutius de leg. Rom. c. 5. eam ad omnes magiſtratus pertinuiſſe exiſtimat, et vetuiſſe *magiſtratum* ab illo capi, cujus pater in poteſtate hoſtium eſſet. Illius ferendae hanc rationem addit, Romanos, ſapientiſſimos viros judicaſſe, hominis non liberi filium rem publicam adminiſtrare nimis indecorum eſſe. Idem ſenſiſſe Franc. Hotomannum ex eo colligo, quod Obſſ. 3, 11. h. l. *ſervo* pro *vivo* legendum ſuſpicatur. Gruchius de com. Rom. 2, 3. nihil aliud de hac lege adfert, quam cautum fuiſſe, ut hos magiſtratus, tribunatum ſcil. et aedilitatem plebis, gerere non poſſent, quorum pater, qui ſella curuli ſediſſet, viveret. Pighius denique in Ann. ad a. V. 260. p. 94. putat, quo magis adverſus potentiam nobilium muniretur tribunicia poteſtas, cautum fuiſſe, ne filii, quorum patres curuli magiſtratu functi adhuc ſuperſtites eſſent, ad tribunatum aedilitatemve plebis admitterentur. Parentum enim jus in liberos poteſtatem quamvis infringere ac minuere poſſe, perſuaſum fuiſſe. Nam et (quod ad a. V. 521. p. 101 addit) Dionyſ. Hal. 2, 26. auctore, aliquando viros inluſtres, pro Roſtris adverſus ſenatum concionantes, nec plebe, nec tribunis intercedentibus, a patribus detractos et abductos fuiſſe. Auctorem legis ignorare ſe fatetur, ſed occaſionem ejus ferendae fuiſſe ſuſpicatur, quod C. Flaminius, ille qui ad Traſimenum cecidit, quum tribunus plebis legem de agro Picente et Gallico viritim dividendo ferret, a patre manu injecta de Roſtris detractus eſt, ut narrant Cic. de Inv. 2, 17. et Val. Max. 5, 4, 5. — Non abſurda eſt ratio, qua ductus Manutius putavit, ad nullos magiſtratus admiſſos fuiſſe eos, quorum patres non eſſent liberi. Sed primum apertum eſt ex verbis Livii, hac lege non prohibitos fuiſſe magiſtratum gerere eos, quorum patres *ſervirent*, ſed quorum patres, et quidem *qui ſella curuli ſediſſent*,

vive-

viverent; nec ea cautum fuiſſe, ne hi ullum magiſtratum, ſed ne *tribunatum et aedilitatem plebis* capere poſſent. Nam, ſi lex de omnibus magiſtratibus loquuta fuiſſet, omnino *ad populum ferendum* fuiſſet, *ne C. Servilio fraudi eſſet*, non modo *quod tribunus et aedilis plebis*, ſed etiam *quod aedilis curulis et praetor* fuiſſet, (v. 27, 33 36. et 28, 10.) ac tum *conſul* eſſet. Deinde non major erat ratio ab omnibus magiſtratibus excludendi eos, quorum patres, poſtquam ſella curuli ſederant, libertatem amiſerant, quam quorum patres numquam illa ſederant. Et hoc quoque infirmat conjecturam Hotomanni, praeterquam quod ei adverſantur libri omnes Livii. Pighii ſententiae obſtat, quum quod non erat cauſa aedilitatem plebis ita muniendi adverſus potentiam nobilium, ut tribuniciam poteſtatem, tum maxime illud, quod ſecundo loco Manutianae obponi poſſe dixi: neque enim minor in liberos erat poteſtas patrum, qui ſella curuli non ſederant, quam qui ea ſederant. Nec credo reſponderi poſſe, patres, qui ſella curuli ſederant, fortaſſis factioni optimatum addictiores exiſtimatos, et ob id horum liberos ad hos magiſtratus non admiſſos fuiſſe: nam ſemper multi tam ex his, quam ex ſenatoribus populares erant, et contra multi ex plebe, qui numquam ad honores curules pervenerant, ſectam optimatum ſequebantur; quibus nullo negotio perſuaderi potuiſſet, ut in filiis tribunis et aedilibus plebis patria poteſtate uterentur. Dixi, cur mihi, quae de hac lege ſcripſerunt viri docti, nondum ſatis faciant; nec disſimilo, me plane ignorare, cur ea tantum a duobus magiſtratibus plebis non omnes, quorum patres, ſed quorum patres *curuli magiſtratu functi*, viverent, arcuerit. Quaerant doctiores, et ſimul videant ICti, an hic aliquid ſit, quod ad *jus poſtliminii* pertinere poſſit." — Meo qualicumque judicio h. l. non de lege aliqua ſingulari, ſed de *legibus* ſermo eſt, et quidem iis, quibus cautum erat, ut pater ab hoſtibus captus, et hinc quo-

quoque filius ejus, propter capitis diminutionem maximam, amitteret jus civitatis adeoque et honorum: quod recipiebat redemtione ex captivitate et jure postliminii. v. intpp. Cic. Top. 8. pro Caecinna 14. et p. Balbo 11. 12. Filius autem, *quum ignorasset*, patrem captivum vivumque esse, (nam *vivo* recte legi, vel ex 27, 21 extr. patet) aut certe id ignorare simulasset, et ambierat et adceperat honores; ex quibus h. l. non nisi primi memorantur: nam si eos rite ac jure consequutus erat, aditus etiam ei patebat ad reliquos et majores; et id tantum quaerebatur, utrum omnino honores, etiam infimos, petere per leges ei licuerit nec ne. Id manifestum est ex 27, 21 extr. *Servilium negabant jure aut tribunum pl. fuisse, aut aedilem esse, quod patrem ejus vivere atque in hostium potestate esse satis constabat.* Vnus, ni fallor, restat scrupulus, quem verba *qui sella curuli sedisset* nobis injicere possint. Haec vero ad ipsum rei caput nihil pertinere arbitror: quare etiam sup. 27, 21. haud quidquam ejusmodi legitur. Vellem tamen per libros substituere liceret *qui bello captus fuisset* aut *consecuisset*. Ita plane hic locus cum altero 27, 21. congrueret, nec quidquam superesset, quod nos obfendere posset in alterutro.

7. *Consentia — Clampetia — defecere*, v. ad 29, 38, 1. — *Besidiae*, forte Βέσιδια ap. Steph. et hod. Bisigniano. Cf. Cluver. Ital. 4. p. 1317. et Schweigh. ad Polyb. 13, 10, 1.

8. *senescere Punicum bellum*, v. ad 28, 36, 2.

9. *inpudenter ficta* a Valerio Antiate, omnia immodice augente; de quo v. 26, 49. 33, 10. 36, 38.

XX. 1. *magis metu continebantur*, v. ad 22, 22, 9.

2. *respexisse saepe Italiae litora*, more eorum, qui inviti locum relinquunt. Cf. ad Sil. 8, 108. 12, 594. Mox τὸ *et* ante *Deos* cancellandum; Gron. — *in se ac suum caput exsecratum*, v. ad 1, 51, 1.

3. *ex diutina possessione Italiae*, cf. c. 28 pr.

XXI. 1. *ducentum et L auri, octingentum pondo argenti* plerique MSS. et edd. ante Moguntinos, qui *ducenta* et *octoginta* reposuere. Cf. 22, 37, 1. 28, 45, 5. 42, 6. quibus aliisque locis Gron. de pec. vet. 1, 7. τὸ *pondo* semper contendit esse ablativum singularem, et intell. *librarum pondus* seu *pondera* v. c. *ducentum* h. e. ducentarum. Sed cur ita τὸ *pondo* adjicitur? Cf. Schelleri Lex. lat.

2. *quos luctus incidisse*, fuisse. cf. ad 1, 46, 7. Verba *sese meminisse*, ut plane otiosa, Gron. et Crev. recidenda putabant. Sed bene illa seniorum de re praeterita narrantium orationi convenire videntur: se bene adhuc habere in memoria, *quantum terroris — incidisse*, h. e. inciderit; quae forma orationis obliquae saepius apud Nostrum obvia est; Doer.

3. *En umquam ille* cet. v. ad 4, 3, 6. — *advenientem gratiam*, recentia, praesentia deorum beneficia.

4. *uti referret P. Aelius*, v. ad 26, 2, 3. — *circa omnia pulvinaria supplicaretur*, v. ad 5, 13, 5.

5. *hospitium in villa publica*, v. ad 4, 22, 5. — *senatus ad aedem Bellonae datus*, v. ad 26, 21, 1.

XXII. 1. *si quis vere aestimet* rem s. id, v. ad 3, 19, 8.

2. *Quum, more tradito a majoribus, Patribus potestatem interrogandi* cet. cf. 8, 21. 37, 1. et 49.

3. *nec meminisse* sc. se *per aetatem*, v. ad 5, 12, 6. Illud *se* abest a plerisque MSS. sed adjectum est in edd. antt. et facile h. l. excidere potuit. Cf. tamen ad 24, 13, 2.

XXIII. 1. C. *Servilium* Geminum *consulem, qui propior esset*, Etruriam sortitus, ut Cn. Servilius Caepio Bruttios; Drak. — *quam quanta ea esset*, v. ad 26, 19, 2.

2.

2. *verius existimare*, v. ad 3, 19, 8. et 4, 15, 1. — *M. Valerius Laevinus*, *qui bis consul f.*, v. ad 29, 11, 3.

3. *jubendosque Italia excedere* sc. censebat.

4. *quamvis recentium*, quamvis recentia essent, et eo minus eorum oblivisci et possent et deberent.

5. *in Laevini sententiam discessum*, v. ad 1, 32, 13.

XXIV. 1. *noscendisque singularum causis*, v. ad 27, 25, 3. — *Per induciarum tempus*, v. ad 2, 18, 1.

2. *Cn. Octavio* cum *ducentis onerariis* — *ex Sicilia trajicienti;* Dukeri nota est: "Aliquantum perplexa sunt, quae de Cn. Octavio prodit Livius. A. V. 548 eum praetorem provinciam Sardiniam habuisse scribit 28, 38. Duobus annis seqq. 549. et 550. ei prorogato imperio oram Sardiniae tuendam datam esse, ex 29, 11. 13. 26. et 30, 2. intelligitur: quo loco eum perperam *praetorem prioris anni*, i. e. a. V. 549., vocari, monuit Periz. anim. hist. c. 8. nam erat *propraetor* prorogato imperio, et recte *propraetor* dicitur 29, 36. Neque librarios, sed ipsum Livium, 30, 2. *praetori* scripsisse pro *propraetori*, indicio est vox *item* in his *Cn. Octavio praetori item* (sc. ut M. Pomponio, qui a. V. 549 praetor Siciliam provinciam habuerat) *prioris anni* Deinde hoc quoque intricatum est, quod hic in rebus a. V. 550 scribit, Cn. Octavium *ex Sicilia* in Africam trajecisse. Nam hoc anno Siciliae praeerat P Villius, classi in Sicilia M. Pomponius, Cn. Octavius autem classi ad tuendam oram Sardiniae. v. cap. 1 et 2. An eum ex Sardinia primum in Siciliam, ac deinde ex ea in Africam profectum credemus? Hoc parum probabile; et forte error est in voce *Sicilia*. Sed Cn. Octavium deinde a. V. 551 et seq. cum Scipione in Africa fuisse, constat ex cap. 36. 41. 44." Illud potius probabile esse, Liviumque omnibus sigillatim enarrandis vix immorari potuisse, monet Doer.

3. *verſus* (mutatus) *in Africum* ventum, ut ap. Caeſ. B. C 3, 26. — *naves disjecit*, v. ad 21, 49, 3.

4. *Apollinis prom. tenuit*, v. ad 1, 1, 8. Promontoria Apollinis et Mercurii, (Cap Zibeeb ſ. Zebibi et Cap Bon) *ſinum* Tunitanum (le Golfe de Tunis) efficiunt, *in quo ſita Carthago eſt*, cujusque os XI leucas patet inter duo haec promontoria, quorum illud ab occidente, hoc ab oriente ſinum claudit. Inter eadem promontoria, ex adverſo Carthaginis, CCXXX ab urbe ſtadiis, erant duae inſulae ſeu verius ſcopuli, ſaepius pro una *inſula* habiti, quae olim dicebatur *Aegimurus* ſ. Aegimorus, (Αἰγίμουρος Strab. 17. p. 834. al. 1191. Αἰγίμορος Steph.) et hodie Zowamoore ſ. Zimbra. Haec et alia, quae ad ſitum Carthaginis ſpectant, monuit Heyne Exc. 4. et 6. ad Virg. A. 1, 108 ſq. et 159 ſq. Cf. ad 26, 42, 7. 29, 27, 5. Polyb. 1, 73. 75. Plin. 5, 7. et Shawii Travels p. 146 ſq.

5. *ad Calidas Aquas*, cf. Strab. l. l. et Tab. Peut.

6. *necdum dies exierat induciarum*, v. ad 9, 34, 18. Eas a Poenis petitas Livius c. 16., non vero a Scipione datas tradit, quod tamen ex h. l. et c. 24. 25. ac 37. patet.

7. *Haſdrubal Aegimurum trajiceret*; cf. ad haec et ſeqq. Appian. Pun. 34. et Polyb. 15, 1 ſq. — *ab Aquis* Calidis. Cf. n. 5.

XXV. 1. *ſpem pacis et fidem — violatam*, v. ad 1, 33, 7.

2. *ad Bagradam flumen*, hod. Magierda vel Megierda, Magiarda, Nagiarda, fluens in mare mediterr. prope Vticam et Carthaginem. Βαγράδας vocatur Graecis. Βαγάδρας Strab. l. l. Βάκαρα vel Μάκαρα Polyb. 1, 75, 5. et 15, 2, 8. ad quae ll. v. Schweigh. et ad Appian. B. C. 2, 45. Cf. ad Sil. 6, 140 ſq et Bocharti Geogr. ſacr. 2, 1, 24. p. 485.

3. *tres quadriremes*; tres triremes ap. Polyb. 15, 2. — *miſſo a Carthagine nuntio*, *uti fieret* hoc, v. ad

ad 8, 19, 10. — *fine publica fraude*, ita ut fponte fua fidem induciarum violaverit. — *quinqueremem Rom. fuperantem prom.* Apollinis. Cf. Appian. Pun. 34. Legati Rom. ad oftium Bagradae fl. e duabus triremibus, inde Carthaginem reverfis, in quinqueremem translati fuerant. Cf. Polyb. 15, 2.

4. *celeritate fubterlabentem*, elabentem, effugientem; ὑποχωρούσης τῆς νεὼς Polyb.

5. *quoad tela fubpeditarunt*, v. ad 6, 24, 1.

6. *multitudoque* (Romanorum) *a caftris* (proximis) *in litus effufa*, et in oram pabulatum egreffa. Cf. Polyb. — *potuiffet*, Crev. malebat *poterat*, et Drak. *potuit*.

7. *cum legatis Carth. fupervenerunt*, *quibus Scipio* cet. cf. Polyb. 15, 4. et Appian. Pun. 35. — *in iis facturum effe*, v. ad 6, 22, 1.

8. *efcendere in malum*, v. ad 2, 7, 7. Ante *efcendere* edd. praeter Gron. inferunt *unus*, quod optimi MSS. ignorant. — *quam tenerent regionem*, v. ad 1, 1, 8.

9. *ad Leptim*, et quidem parvam, (hod. Lemta f. Sufa) juxta Syrtim minorem et Adrumetum, ad quod oppidum claffem adpulfam caftraque pofita tradunt Appian. Pun. 33. et Polyb. 15, 5. De utraque Lepti v. ad Sil. 3, 256.

XXVI. 1. *excedunt in eum annum*, v. ad 21, 15, 3. et de *M. Servilio Gemino* Pigh. Ann. ad a. DLI.

2. *clivus Publicius*, v. ad 26, 10, 5.

3. *pace omnis Italia erat aperta*, libera frumenti comportatio ob pacem. Sic fere *Afiam Syriamque et omnia — regna imperio Rom. aperire* 36, 17, 7. *aperire armis orbem terrarum* 42, 52. *claufam* Britanniam *aperit principum maximus* Mela 3, 6. Cf. Broekh. ad Tibull. 1, 3, 36. Similiter fere maria, viae, (ut 5, 13.) Alpes, (ut 27, 36.) ac rura *aperiri*, et hyeme, nive geluque *claudi*, invia reddi, dicun-

dicuntur. Cf. ad Juvenal. 6, 154. — *quaternis aeris*, assibus, in modios, (ut 31, 50 pr.) *vicatim* (v. ad 10, 4, 1.) *populo descripserunt*, diviserunt plebi. v. ad 31, 50, 1.

4. *augurem* per *LXII.* (al. XLII.) *annos fuisse* eum, Fabium. cf Plin 7, 48. et Valer. Max. 8, 13, 3 — *quod quidam auctores sunt*. v. ad 2, 58, 1. — *dignus tanto cognomine, vel si novum ab eo inciperet*, v. ad 9, 46, 19. — *avus insignis Rullus*, (forte proavus) Q. Fabius Maximus Rullianus; de quo v. Ind — *omnia* bella et victorias avi.

5. *unum hominem* eum *nobis cunctando rem* (v. ad 1, 12, 3.) *restituisse*, *sicut Ennius ait*, cf. Cic Off. 1, 24 — *Q. Fabius Max. filius*, v ad 28, 9, 1.

6 *nam duo sacerdotia habuit*, v. ad 27, 6, 8.

7. *Ludi Rom.* — *plebeji ter instaurati*, v. ad 2, 36, 1. — *res in Etruria t.* muneris officia; Doer. *quia eum in Etruria tenuerint quaestiones* — *habendae* conj. Gron. — *incertum ut sit, diversi auctores faciunt*, cf. ad 22, 13, 6. Verba *ut sit* forte inculcata; Gron.

XXVII. 1. *in sortem conjici*, v. ad 3, 2, 1.

2. *ita enim senatus decreverat*, videtur senatus, instantibus etiam post judicium populi consulibus, hoc tandem temperamento uti coactus esse, ut classis certe in Africam trajiceretur, et alterutri e consulibus par cum Scipione imperium decerneretur; Crev. *imperator* vox del. forte; Crev. Malim *imperatore*; Drak. Neutrum opus est; Doer.

3. *manere ad Vrbem* v. ad 10, 23, 12.

4. *Villius p. XX navibus longis*, v. ad 1, 14, 4.

5. *Cottae urbana evenit* provincia (v. ad 2, 40, 9.) et simul peregrina v. ad 25, 41, 8

6 *ludos*, *quos M. Claudio* — *facerent*, v. ad 27, 33, 4. *ut eos ludos consules facerent*, sc. decretum est. Cf. ad 2, 32, 6.

XXVIII.

XXVIII. 1. *conſtare apud animum*, animos. v. Gron. ad 7, 33, 22. — *poſt XVI annum*, cf. ad c. 44 pr. et 28, 12, 2.

2. *vacuam poſſeſſionem ejus*, v. ad c. 20 extr. — *an magis*, potius. — *canere vatem*, v. ad 1, 7, 9.

3. *Statorius ſemilixa*, cf. ad 24, 48, 7. et ad 28, 28, 2. Oudend. ad Frontin. 1, 1, 3. Gron. Obſſ. 4, 7.

4. *tumultuariis exercitibus*, v. ad 1, 37, 4. — *ſenex vincendo factus*, v. ad cap. 30. n. 5.

5. *ab Alpibus ad fretum* Siculum, quod ſimpl. et κατ' ἐξοχὴν ita dicitur 26, 29. ap. Flor. 1, 26 f. Caeſ. B. C. 1, 26. Cic. ad Att. 2, 1. Sic et πορθμὸς ap. Polyb. 5, 110, 2. Mox omnino leg. *duceret exercitum* cum Gron. vel *et duceret* vel *ducens*.

6. *exercitum aequalem ſtipendiis ſuis*, v. ad 3, 57, 5. — *perfuſum* ſc. exercitum. — *exuvias portantem*, ſpolia.

7. *ad ſupremum certamen comparati duces*, deſtinati, creati; Ern. At v. ad 7, 33, 1.

XXIX. 1. *Jam Adrumetum venerat Hannibal* cet. ad fin. cap. cf. Polyb. 15, 5. et Appian. Pun. 33. 39. *Adrumetum* ſ. *Adrumetus* et ὁ Ἀδρύμας munitum Byzacii caput navalibusque inſtructum, non longe a Lepti parva. Cf. Intpp. Nepot. Hann. 7. Berkel. ad Steph., Corte ad Sall. Jug. 19, 1. Cellar. Geogr. ant. 4, 4. p. 88. Bocharti Geogr. ſacr. 2, 1, 24. p. 478.

2. *Zama* (h. Zamora in regione Conſtantina) *V dierum iter ab C. abeſt* occaſum verſus, Jubae regia in Numidia mediterr. Cf. Polyb. l. l. et Cellar. Geogr. ant. 4, 5. p. 115. Mox forte leg. *ſpeculatores tres* e Polyb. et deinde *tribuno militum* ex eodem et lib. vet. Sigon. et Hearn. D.

3. *per commodum*, non ut 5, 12, 6. ſed ut 42, 18. et al. *ſuo commodo* et *ex commodo* pro: commode, cum commoditate. Cf. ad 2, 38, 3. — *Maſiniſſam cum ſex millibus peditum, quatuor equitum:* ſex

equitum millia habet Polyb. quem tamen ex Livio correxit Schweigh.

4. *quae non de nihilo profecto concepta est;* immo *esset:* est enim cogitatio Hannibalis, non adfirmatio Livii; Gron. Sed quum additum sit *profecto*, ad Livium potius retulerim, ut dictum sit pro: concipi solet; Doer. — *si integer, quam si victus*, v. ad 3, 7, 1.

5. *neutrum cur adfirmem, habeo* sc. rationes. — *in acie sunt caesa*, scil. secundum Antiatem, vel ut Valerius Antias tradit; Doer. Immo *sint;* Gron.

6. *haud procul Naraggara:* ita Put. Men. et alii: sed quidam *Nadagra*, *Nadagara*, *Nargara*, (ut Ptol.) et rectius forte *Naragara:* unde ap. Polyb. Ναράγαρα pro Μάργαρον substituit Schweigh. Cf. Ptolem. et Antonini Itiner. ibique Wessel. p. 41. Κίλλαν pro Naraggara memorat Appian. Pun. 40.

XXX. 1. *Tum Hannibal prior* cet. cf. Polyb. 15, 6. 7. ubi oratio brevior est. — *qui primus bellum intuli populo Rom.* nota Dukeri est: "In extrema oratione dicit *bellum a me coeptum est.* Non credo, Hannibalem apud Scipionem voluisse fateri, se causam belli quaesivisse auctoremque illius fuisse, et rupto foedere injusta intulisse arma; etsi Scipio in hunc sensum illa adceperit c. 31. *Vos lacessisse et tu ipse fateris, et Dii testes sunt.* Non facile enim solent, ne illi quidem, qui sibi divini humanique juris bello aliis inferendo violati conscii sunt, id fateri; et Poeni sibi, nec fortassis omnino temere persuadebant, se utriusque belli justissimas habuisse causas. v. 21, 44. An ergo Hannibal dicit, se Romanos nondum paratos bello praevenisse, iisque deliberantibus et cunctantibus priorem armo intulisse? Ita quidem adcipi possunt illa *bellum a me coeptum est.* Sed valde dubito, an vox *primus* id patiatur. Forte leg. *primus* (sc. exterorum) *bellum in Italia intuli p. R.* Nam Pyrrhus non tam belli Romanis infe-

inferendi, quam Tarentinos adverſus eos defendendi cauſa in Italiam veniſſe videri volebat." — *te mihi ſorte potiſſimum datum*, v. ad 6, 21, 2.

2. *non in ultimis laudum*, laudibus, (ut *terrarum ultimas* 28, 39. ubi v. Drak.) *hoc fuerit*, ut *οὐκ ἐν ὑστάτοις εἶναι* ap. Sophocl. Trach. 315.

3. *Hoc quoque ludibrium caſus ediderit Fortuna;* ita Put., h. e. hunc quoque ludicrum caſum quaſi jocata fortuna ediderit; Gron. Sic *ludibrium caſuum humanorum* 45, 41. mirae et inopinatae eorum viciſſitudines; et ſic paſſim Fortuna *jocari* quaſi et *ludere* dicitur, h. e. ludibrio habere homines. v. ad Tac. Ann. 3, 18, 6. et ad Juvenal. 3, 40. 6, 608. — *cum eodem primum Romano imp. ſigna contulerim:* non male animadvertit Buchner. de commut. rat. dic. I, 4., Hannibalem obſenſionis et odii vitandi cauſa non dicere *quem vicerim;* Duk.

4. *ſigna armaque hoſtium vidiſtis;* "immo *videretis* et mox *exaudiremus:* nam pendet ab illis *ut dimicaremus, nec ſolum — eſſet.* Mox pro *quorum et maxime intereſt* debebat *interſit*, inpr. ob ſeq. *ſint.* Etiam initio cap. *intuli* et *habui* pro *intuliſſem* et *habuiſſem*" Bauer.

5. *quietis conſiliis*, Germ. *kaltblütige, ruhige:* mox obp. *ferociora*, et *calidiora* 22, 24. — *ſenem in patriam revertentem, unde puer profectus ſum:* res aucta, ut cap. 28. n. 4. cf. ad 21, 3, 2. — *adoleſcentiam et p. felicitatem, ferociora utraque*, v. ad 44, 26, 1. — *Non temere incerta caſuum reputat*, v. ad 2, 61, 3. et 30, 2, 2.

6. *tot urbibus regni ejus — ereptis*, captis, vel quum nobis eripuiſſes, vel *regni* pro Dativo; Bauer. — *XVI. jam annum haerentem in poſſeſſione Italiae*, v. ad 28, 12, 2. et 30, 20 extr. Mox *τὸ inquam* ex multis MSS. recepit Drak. ſuadente Heinſ. ad Vellej. I, 17, 5. ubi docet, hiſtoricos aliosque ſcriptores orationi longius extenſae aut repetitae ſive iisdem, ſive aliis, ſed ſimilibus, verbis *τὸ inquam* interjicere,

ut, quod dicitur, ſerio dictum adpareat; haec autem referenda eſſe ad verba praec. *tuam et adoleſcentiam — metuo.* Sententiam ſupra poſitam *quem fortuna numquam decepit* ita cum vi repeti vel innui putat Doer. Contra *ambiguam* conj. Gron. Poſſis et *incertam.* Sed nil muto. — *Novi ſpiritus magis magnos, quam utiles*, homines, quorum audacia, fiducia et ſuperbia ingens quidem, ſed parum utilis fuit, v. c. Sempronium, Flaminium, Minucium, Varronem et alios.

7. *Vt* (v. ad 2, 38, 3.) *omnium obliviſcaris aliorum* hominum ejus modi, *ſatis ego documenti* (ſ. *documento;* Doer.) *in o. c. ſum*, v. ad Praef. n. 14. — *Quem modo ſigna inferentem ad moenia Rom.* v. ad 8, 38, 2. et 22, 14, 12. Ita Drak. e plurimis codd. In quibusdam MSS. *ſigna inferentem ac prope ſcandentem moenia Romana*, et in edd. antt. (omiſſis verbis *ſigna inf.*) *ac* (quod ſic del. certe) *jam prope ſcandentem moenia Romae videras.* Sed haec lacinia ſuſpecta eſt, et τὸ *videras* ſubficit intelligi ex ſeqq. *hic cernis;* Gron.

8. *duobus fortiſſimis viris, fratribus, clariſſimis imperatoribus, orbatum:* tres fratres amiſerat Hannibal, Haſdrubalem, (v. 27, 49.) Magonem (30, 19.) *Hannonemque:* (29, 34.) quod autem hic duos dumtaxat numeret, quum oratorie ſua augere incommoda vellet, in cauſa fuiſſe puto, vel quod Hanno inter duces nominari non debuerit, vel quod Livius hic alios auctores ſit ſequutus; Glar. Hannonem ideo forte inter duces non numeravit, quia exercitum duxiſſe non legitur, ſed tantum in locum alterius Hannonis equitum praefectus fuit: (v. 29, 29. 34.) aut Magonem obiiſſe (v. 30, 29.) nondum audiverat Hannibal; Drak. An leg. *III* pro *II.*, vel *tribus* pro *duobus?* — *quibus terrui* periculis.

9. *haec in tua, illa in deorum manu eſt*, v. ad 3, 72, 3. Ita nunc loquitur vir, cui *nullus deorum metus, nulla religio* fuit. v. 21, 4. — *Martem belli*

com-

communem, v. ad 5, 12, 1. — *eventus respondent*, v. ad 9, 15, 2.

10 *gloriae adjeceris*, *quantum ademeris* cet. quasi ante oculos habuisset illud Cic. de prov. cons. 14. *si timeret casum aliquem*, *qui illi tantum addere jam non potest*, *quantum auferre*; Gron.

11. *M Atilius* Regulus cet. v. ad 28, 42, 1. Mox τὸ *tandem* a quibusdam MSS abest. In aliis legitur *tm*, h e. *tamen*, prob. Crev.

12. *qui nobismet ipsi* (al *ipsis*) *mulctam inrogemus*: hunc sensum ab Herodoto 9, 77. sumtum monet Gron.

13. *quoad ipsi invidere Dei*, v. ad 5, 21, 10. 10, 13, 5. et 23, 26, 1.

XXXI. 1. *Adversus haec imperator* cet. cf. Polyb. 15, 8. Verbum *respondit* deest in MS. Cantabr.

2. *de conditionibus superioribus pacis* cf. cap. 16.

3. *Mamertinorum sociorum p.*; v. ad 28, 28, 3. — *Vos lacessisse* nos bello, ut paullo ante: *priores fecisse bellum*.

4. *prope manu conserta restitantem*, v. ad 10, 19, 4. *consertum* plurimi MSS. prob. Doer. *Ex jure manu consertum* formula est veteris juris de vindicationibus in re praesenti, adhibita vi civili et festucaria. v. Ern. clav. Cic. et intpp. Gell. 20, 10.

5. *Proinde si quid ad ea*, *in quae tum pax conventura videbatur*, (v. ad 1, 3, 4.) *quae sit mulcta navium*, poena ob naves *cum commeatu per inducias* (v. ad 2, 18, 1.) expugnatas, *adjicitur*; *est*, *quod referam ad consilium*, v. ad 8, 6, 6 et 26, 2, 3. *quae sit mulcta navium* edidi, quia in MSS legitur *quae si* vel *sint* et *sunt multa* vel *multas*, vel *quasi multas*. Possis et conjicere *quod* pro *quae*, quoniam et *quae* et *quod* referendum ad praec. *quid*. Sed v. ad 21, 10, 14. et 24, 42, 6. Vulgaris lectio est *videbatur*, (*quae sint*, *nosti*) *mulctae navium* cet. quam notavit Bauer his verbis: "Corruptus haud dubie, intricatus

certe

certe locus. Dativus *mulctae* non habet, quo fat commode referatur, quum verbum *adjicitur* habeat jam fuum regimen, *ad ea*. Dubium quoque eft, poft *nofti*, an poft *violatorum*, parenthefis claudatur. Nec placet Gronovianum *quafi mulcta*. Neque enim pactis tam rigidis convenit particula *quafi*. Neque verba *quae fint, nofti*, defiderari videntur poffe, quum ante jactatas conditiones non repetat Scipio. Ego poft *mulctae* addiderim *nomine*, quod a voc. *navium* abforberi potuit." *Si quid mulctae navium*, ob naves cet. exponit Doer.

6. *fruftra verba jactata*, v. ad 2, 12, 7.

XXXII. 1. *Arma expedirent milites animosque*, v. ad 38, 25. 5.

2. *fupremo auxilio effufo*, ἐκκεχυμένῳ, fruftra confumto. Mox *videbatur* forte del. et paullo ante pro *parebat* leg. *patere*, ut haec conjungantur cum praec. oratione obliqua; certe inter alias adhortationes imperatorum hae quoque tum ap. Polyb. 15, 10, 11. et Appian. Pun. 42., tum 21, 41. 43. 44. Thucyd. 7, 64. Curt. 4, 14, 7. (ubi cf. Freinsh.) referuntur; Duker. — *Ad hoc discrimen*, v. ad 6, 17, 1.

3. *Anceps fpes et metus mifcebant animos*, fimul turbabant, ut 35, 12, 2. (cf. Cort. ad Sall. Jug. 41.) vel in his mifcebantur. — *hortando fubjiciunt*, v. ad 1, 59, 7. et 29, 15, 1. Cf. Appian. Pun. 42. Orationes ipfas ducum ad milites v. ap. Polyb. 15, 10. 11. — *fedecim annorum in terra Italia*, v. ad 25, 7, 3. et 28, 12, 3.

4. *ad hoc* (v. ad 2, 23, 3.) *conloquium H. — liberum fingenti*, *qua* (f. *quo*) *velit, flectit*, comminifcitur pro lubitu Hannibalis dicta et indicia timoris. Cf. ad 9, 10, 3. et 26, 38, 8. *qua velit flecti* quidam MSS. prob. Crev. ut omnia a verbo *referebat* pendeant. *qua vult* et *quo vult* alii. — *Ominatur* verbum h. l. non fatis aptum. Forte leg. *Ominatur, quum, quibus quondam aufpiciis — portenderint Dii, adeffe finem belli ac laboris.* 5.

5. *portendisse Deos ea* auspicia, ostendisse, dedisse. "Verum Dii propr. non *portendunt auspicia*, sed *portendunt* futura *auspiciis*, ut 26, 41. Videtur sermo ellipticus esse, et ita supplendus: ea illis portendisse Deos, quae quondam portendissent iis auspiciis, quibus patres eorum cet." Duk.

6. *Celsus haec corpore — dicebat*, v. ad 7, 16, 2.

XXXIII. 1. *Non confertas autem cohortes* cet. cf. de hac Scipionis Hannibalisque acie Polyb. 15, 9. 11. Appian. Pun. 40. 41. Frontin. Strat. 2, 3, 16. (ubi Tennul. disputat adversus Salmas. de re mil. Rom. c. 2. p. 1301.) Guischardti Mémoires militaires T. I. c. 12. Schel. ad Hygin. p. 1053. et Lips. mil. Rom. 4, 1. et Dial. 2. 3. ubi praeter alia notavit haec: "Scipio, quod Polybius docet, in hac pugna non servavit communem receptumque Romanorum morem in manipulis conlocandis, quo hastati scilicet primi e gravi armatura pugnabant, pulsique retrocedebant in intervalla ordinum sive *vias patentes inter manipulos antesignanorum*, (διαχώρους s. διαστήματα τῶν λόχων, in quibus claudendis et aperiendis, prout visum, ars omnis et arcanum militiae Rom.) et Principes excipiebant. Neque enim manipulos ad intervalla et vias obposuit, sed ipsos sibi et a tergo *rectis ordinibus* adnexuit, ut viae directae per omnia genera sine obstaculo penetrarent. Cur ita? non ut equites per eas facilius transmitterentur, quod Appianus dicit, sed ut *elephantis hostium*, qui maxime timebantur, locus daretur per medias acies, hique sine confusione manipulorum agerentur ad extrema. Si enim manipuli solemni more fuissent dispositi, incurrissent necessario in Principes objectos. Livius rem mirifice obscurat, nec videtur intellexisse Polybium; certe inplicate scribit. Tamen ea mens: *non instruxit confertas cohortes*, sed *quamque ante sua signa* in recto ordine.
Nam

Nam in vulgari dispositione cohortes non sunt re-ctae, nec signa signis respondent." Cf. mox not. 3.

2 *Laelium, cujus ante legati*, (quod ex h. l. discimus: nam praefectus classis dicitur 26, 42. 29, 25 et al.) *eo anno quaestoris extra sortem ex SCto opera utebatur;* "Catonem probabile est exacto anno quaesturae Romam rediisse, (cf. 29, 25. et Nep. Cat. 1. qui eum a Scipione non pro sortis necessitudine vixisse. et ab eo perpetua dissensisse vita dicit) et Scipioni petenti Laelium, ei amicissimum, forte absentem, aut quaesturae petendae causa Romam profectum, quaestorem extra sortem datum: nam quemadmodum praesides provinciarum, sic etiam quaestores non semper provincias sorte, sed interdum lege aut SCto extra ordinem adceperunt;" Duker. coll. Sigon. de jur. prov. 2, 3. et Manut. ad Cic. ad div. 2, 19. — *Laelium ab sinistro cornu, Masinissam ab dextro:* ita et ap. Polyb. Vterque in dextro ap. Appian. Pun. 41. 44.

3. *velitibus: ea tunc levis armatura erat;* v. ad 21, 55, 2. et 26, 4, 6. — *post rectos refugerent ordines:* conf. notae Schweigh. ad Polyb. 11, 23, 2. 15, 9, 7. et 15, 15, 7. "Manipuli quique tres hastatorum, principum et triariorum, qui unam cohortem efficiebant, non jam, ut alias in acie Rom. moris erat, in quincuncem et per intervalla ordinum, sed una recta linea alii post alios locati erant ita, ut alter alteri responderet, (qui Polybio dicuntur σημαῖαι vel σπεῖραι κατάλληλοι, s. ἄλλαι κατ' ἄλλας s. κατ' ἀλλήλας τεθεῖσαι, et 11, 11, 7 ἐπάλληλοι τάξεις, Appiano Pun. 41. ὄρθιοι λόχοι, Livio *recti ordines*) utque inter duas quasque cohortes via recta per omnes tres manipulos pateret. — Per ipsam rationem, qua instruitur Romana acies, per interstitia illa, quae sunt inter manipulos, fit, ut non facile rumpi dirimique acies eorum possit; quia, si vel maxime inruperint hostes per primos hastatorum manipulos, caedunt eos hi ipsi a latere, tum obcurrunt sequen-

ſequentes manipuli haſtatorum in quincuncem diſpoſiti, tum manipuli principum, manipuli triariorum. Quare etiam, quoniam militum vi non facile rumpi aciem Rom. poſſe (δυςδιασπάστου οὔσης τῆς Ῥωμαίων τάξεως καὶ δυνάμεως) noverat Hannibal, belluarum inpetu eam vel *ordines turbare* rumpereque, συνταράξαι καὶ διασπάσαι, conatus eſt. Sed et hoc periculum evitavit Scipio *ordines rectos* faciendo, non in quincuncem locando; quod ipſum facere potuit propter commodum illud, quod habet Romanorum armatura et omnino acies Romana, quod et ſinguli manipuli et ſinguli milites in quamcumque partem ſunt mobiles et pugnare poſſunt: quod ipſum commodum ſimul illam eis operam praeſtat, ut non facile rumpi atque turbari eorum acies, etiamſi per interſtitia pervadant belluae, vel perrumpant aliquatenus nonnulli hoſtium globi, poſſit: continuo enim et minima opera priſtinum ſuum locum commodamque ſuam formam recipit." — *in ancipitia tela*, v. ad 1, 25, 4.

4. *Macedonum legionem* memorat etiam Frontinus, non vero Polybius et Appianus. Cf. c. 42. et 31, 1 extr. — *non lingua*, *non mos*, *non lex* cet. ut 28, 12. et ap. Polyb. 11, 19, 4.

5. *praeſens merces oſtentatur*, v. ad 1, 12, 6. et 4, 30, 1.

6. *in ſpem victoriae* (ſi viciſſent, *im Falle des Siegs, auf den Fall*; Bauer.) *oſtentantur*, cf. ad 4, 30, 1. et 6, 5, 1. — *inpotenti futuro dominatu*, v. ad 3, 36, 2.

7. *aliae ſpes jactantur*, v. ad 2, 12, 7. — *nihil in ſpem medium oſtentatur*, v. ad 2, 49, 6. et 4, 30, 1.

8. *duces ſuarum gentium*, Mauri Maurorum, Hiſpani Hiſpanorum, Galli Gallorum, Macedones Macedonum: quae cohortes, manipuli, legiones quum non ſincerae omnino eſſent, ſed permixtae varia nationum conluvie, nonnulli duces ex his, quae apud ſuos vernaculo ſermone pronuntiabant, *per interpretes*

tes ceteris indicabant; Gron. — *plerique* plurimi MSS. *pleraque*, non minus apte.

9. *tubae cornuaque ab Romanis cecinerunt*, (v. ad 7, 40, 4.) et ſimul a Poenis. v. Polyb. 15, 12. et Appian. Pun. 43. — *verterentur*; al. *verterent*. v. ad 2, 3, 2. De memorabili hac pugna cf. Polyb. 15, 12 ſq. Appian. Pun. 43. et Guiſchardti Mémoires milit. T. 1. c. 12.

10. *in ancipites ad ictum utrimque* elephantos, ab ambobus lateribus infeſtatos, ab dextra laevaque telorum ictui expoſitos, anxios et, quo ſe verterent, neſcios, (cf. not. 3. extr. et ad 1, 25, 4.) *conjiciebant haſtas* velites, qui compleverant intervalla inter manipulos, et actis eodem elephantis locum dederant; Gron.

XXXIV. 1. *Ad hoc* (v. ad 2, 23, 3.) *dictu parva — res:* vox *res* abeſt ab omnibus fere MSS. et recte, opinor, eam delevere Gron. et Doer. ut τὸ *parva* referatur numero plur. ad omnia, quae ſequuntur, ad *clamorem*, *voces*, *pugnam ſtabilem* cet. Cf. ad 24, 5, 2.

2. *congruens clamor — voces*, cf. ad 4, 37, 7. et Polyb. 15, 12, 9.

3. *pugna Rom. ſtabilis et ſuo et armorum pondere incumbentium in hoſtem — ala et umbonibus pulſantes*, cf. ad 4, 19, 4. 9, 41, 11. et Polyb. 15, 13 pr. Rem gladiis quidem cominus geſtam a Romanis, ſed pugna fere finita, tradit Appian. Pun. 45 extr.

4. *auxiliares cedentes*, Ligures, Gallos, Baliares Maurosque, qui in prima hoſtium acie erant.

5. *ne pavido fuga vulneribusque milite ſinceram* (v. ad c. 11. n. 5.) *et* cet. MS. Reg. probb. Gron. et Drak. Recepi pro vulg. *ne pavidos f. v. milites in certam et* cet. — *tabem ſanguinis*, v. ad 4, 30, 4.

6. *ſigna fluctuari*; al. *fluctuare*. v. ad 3, 60, 8. — *cernendo*, i. e. cernentium, more Livii in gerundio adhibendo; Bauer.

7.

7. *receptui canere* tubicines f. figna *juſſit haſtatis*, horum cauſa, ut hi ſe reciperent. Cf. ad 7, 40, 4. et 42, 28, 1.

8. *novum de integro proelium*, "ſynonyma juncta, quae tamen differunt: *novum* aliud poſt prius proelium, *de integro*, repetito conatu, renovatis viribus, quaſi nondum pugnaſſent. Mox *ad veros hoſtes* Poenos, dignos hoſtium nomine, bellicoſos, peritos, fortes." Bauer.

XXXV. 1. *In tempore*, v. ad 2, 47, 4.

2. *Carthaginienſium ſociorumque caeſa — cecidere*, cf. Polyb. 15, 14. f. et Appian. Pun. 48. Hic et mira memorat cap. 45. 46. de ſingulari certamine, in quod Hannibal cum Scipione primum et deinde cum Maſiniſſa deſcenderit.

3. *omnia et in proelio et ante aciem et prius quam excederet pugna expertus*, vel potius *ante aciem*, *et in proelio et p.* cet. conj. Duker. ut tria deſignentur tempora et *ante aciem* dictum ſit pro: prius quam concurrerent acies. *omnia et ante aciem et in proelio, prius quam* cet. emend. Drak. coll. Oroſ. 4, 19. — *Elephantos in prima fronte*, verba, ab *inſtruxiſſe* pendentia, ut et ſeqq. Cf. Polyb. 15, 15. 16.

4. *fatigarent* (ſc. hoſtes) *ac ſi nihil aliud:* haec ignorant MSS. tantum non omnes atque edd. ante Gryph. et exterantur ſane; Gron. *excipientes alii miſſilibus, alii vulneribus* multi MSS. Sed vulgatum et Livianum eſſe, et auctoritate tum cod. Reg, tum Polyb. 15, 16, 3. firmari, monet Drak. *Si nihil aliud* ſc. efficere poſſent, i. e. ſaltem, certe. v. Drak. *ubi omnis ſpes eſſet*, in quibus. — *incertos ſocii an hoſtes eſſent:* "verba haec ita capi poſſent, ipſos Italicos incertos fuiſſe, utrum ſibi expediret, eſſe Poenorum ſociis an hoſtibus. Potius tamen eſt, ut credamus, ipſum Hannibalem incertum fuiſſe, quo loco habendi forent. *Incertus* igitur paſſive dicitur, de quo alii ſunt incerti, de quo dubitatur, ut 27, 37, 4. et

et 31, 12, 5. Cf. ad Sil. 2, 99. Id ſi cui minus placet, legat *incertum*. v. ad 8, 17, 6" Drak. *incertos* incertum facientes, de quibus incertum eſſet; Doer. et Ern.

5. *quum Adrumetum refugiſſet* biduo et duabus noctibus, etſi longe a Zama abeſt. v. Appian. Pun. 47. Nep. Hann. 6

6. *XXXVI poſt anno, quam puer* cet. v. ad 21, 3, 2.

XXXVI. 1. *confeſtim a proelio*, v. ad 1, 1, 5.

2. *P. Lentulum*, v. ad 29, 38, 2. — *miſſo Laelio Romam cum victoriae nuntio;* Cf. Appian. Pun. 48. Tò *cum* forte del.; Jac. Gron.

3. *velata infulis ramisque oleae C. navis* — *velamenta ſupplicum porrigentes* cet. v. ad 2, 54, 6. Cf. Appian. Pun. 49 ſq.

4. *ab contemplato ſitu C.;* forte leg. *ab contemplando ſitu;* Gron. Cf. ad 1, 53, 3. — *deprimendi hoſtis*, animi ejus frangendi, vel ſpernendi. *Deprimere* obponitur τῷ *extollere* 37, 53, 3. et ap. Cic. Piſ. 18.

5. *Pars exercitus cum omni equitatu*, v. ad 22, 37, 2. — *Saturnalibus primis*, v. ad 2, 21, 1. Eſt deſignatio temporis et diei, quo ea pugna pugnata: et circa id tempus poſt tot annos finitum iri bellum Punicum II., ejus rei omen datum paullo poſt principium 22, 1 extr. narratur; Gron.

6. *multo miſerabilius, quam ante* cet. cf. cap. 16. et ad ſeqq. Polyb. 15, 17. et Appian. Pun. 49 – 53. — *ab recenti memoria perfidiae*, v. cap. 25. et ad 1, 1, 5. — *In conſilio* militari. v. ad 8, 6, 6.

XXXVII. 1. *conditiones pacis dictat* cet. cf. Polyb. 15, 18. et Appian. Pun. 54. — *Vt liberi legibus ſ. v.*, v. ad 25, 16, 4.

2. *ante bellum tenuiſſent* in Africa. — *perfugas fugitivosque*, v. ad cap. 43. n. 9. — *Bellum neve*

in

in Africa, neve extra Africam, injussu populi Rom. gererent: non recte Livium verba Polyb. Latine reddidisse, sed horum sensum esse, Poenis non permitti, ut alicui extra Africam bellum inferant, at, alicui in Africa, ita permitti, si consentiret populus Romanus; Livium vero hoc discrimen inter habitantem in Africa vel extra eam neglexisse, monet Drak. — *Decem millia talentorum argenti* (CC talenta Euboica ap. Appian.) *descripta* (dispartita) *pensionibus aequis in annos L. solverent*, i. e. singulis annis tantumdem pecuniae, velut ratam partem totius summae: quo sensu *aequis portionibus persolvere* dicitur 6, 35, 2. ubi *pensionibus* malebat Cujac. sed *pensiones* sunt *portiones* aeque, plerumque certe, summae universae; Ern.

3. *Obsides centum:* ita et Polyb. sed CL Appian. quod firmari loco Liv. 32, 2. monet Sigon. Forte Livius h. l. Polybium, et 32, 2. alios scriptores sequutus est: Appiani autem CL obsides huc pertinere nequeunt, quia de his addit γενομένων τῶν σπονδῶν, ἀπολήψεσθε τὰ ὅμηρα, Drak.

4. *per priores inducias*, v. ad 2, 18, 1.

5. *adreptum Gisgonem manu sua ex superiore loco* (subgestu, loco oratoris, ἀπὸ τοῦ βήματος) *detraxit* cet. cf. Polyb. 15, 19. et Appian. Pun. 55. — *species*, Germ. *Erscheinung, Auftritt;* Doer.

6. *Novem annorum* puer *a vobis profectus post XXXVI annum redii;* cf. ad 21, 3, 2. et Schweigh. ad Polyb. 15, 19, 3. cujus nota est: "Consentit numerorum ratio. Dixit hoc Hannibal exeunte anno ab V. c. 550. Completos autem IX annos habuerat initio a. 515. quo cum patre in Hispaniam est profectus. v. Polyb. 2, 1."

7. *quod ex navibus per inducias* (v. ad 2, 18, 1.) *captis nihil praeter i. c. n.*, neque etiam quae fuissent in navibus, quaeque simul restituenda dixisset Scipio: — *adversantibus paci, qui arguerentur* sc. rapuisse et possidere *cetera, quae abessent.* "Res va-

rios possessores adceperant arcte tenentes complectentesque praedam; neque audebant quaestionem instituere ob potentiam eorum et pertinaciam: nam ut eam eluderent raptores tendendo contra pacem et incitando populum, totam remp. in majus discrimen daturos adparebat: hoc metu sublato, facilius in cetera consensuros. ergo hujus quoque mali medicinam invenerunt statuto, ut redderentur ipsae naves captique homines, res ex aerario praestarentur;" Gron. — *homines* simul cum navibus captos. — *utique*, v. ad 2, 30, 1. et 6, 35, 4. — *atque ita*, ex Scipionis aestimatione, *pecunia lucre* C. sc. haec. Cf. Drak. et ad Tac. Ann. 13, 21, 1. *publica* pro *atque ita* conj. Gron.

XXXVIII. 1. *ex publicis rationibus*, tabulis, *descripta* bona *quaestores profiteri jussi*, h. e. referre vel proponere, per zeugma; Doer. v. ad 1, 33, 7. Sed verbum *profiteri* etiam ad *quaestores* simpl. referri potest. — *Pro ea summa pecuniae*, sc. qua haec bona aestimari possent, et tam a quaestoribus quam a dominis aestimata essent, quum retulissent ea in rationes. *Summam* esse omnia haec bona, et voc. *pecuniae* delendam putat Doer. — *praesentia*, v. ad 1, 12, 6.

2. *per induciarum tempus*, v. ad 2, 18, 1.

3. *deducendaque classe*, v. ad 8, 26, 1.

4. *Cumis solis orbis minui* cet. v. ad 1, 31, 1.

5. *novemdiali sacro*, v. ad 1, 31, 3. — *in religionem versa* (v. ad 2, 5, 4) inundatio *Tiberis*, ut 35, 9. 21. et ap. Hor. Od. 1, 2.

6. *extra portam Collinam ad aedem Erycinae Veneris*, v. ad 21, 10, 8. Nota Drak. est: "Fuit *aedes Erycinae Veneris* in Capitolio. v. 22, 9. 10. 23, 30. 31. et Ryck. de Capit. c. 41. Sed h. l. memoratur alia extra vel ad portam Collinam. Cf. 40, 34. Ovid. Fast. 4, 871 sq. Strab. 6, 272. Appian. B. C. 1, 93. Donat. de urbe Rom. 3, 15. Nardin. Rom. vet. 4, 4. Sed

Sed haec postea demum dedicata est. v. 40, 34. Vel itaque Livius erravit, vel per prolepsin ita locum vocavit, ubi postea aedes condita est. Ovidium etiam circa hanc aedem errasse, observat Neapolis ad Fast. 4, 875."

XXXIX. 1. *Lauretanumque*, forte *Falerianumque*, Doujat. *Scapritanumque* conj. Cluver. It. ant. 2, 2. p. 476. — *Ilvam insulam* in mari Tusco et Etruriae ora, Gr. Αἰθάλη s. Αἰθαλία, hod. Elba. — *superantem* (v. ad 2, 50, 4.) *Insanos montes* Sardiniae, ab immani altitudine sic dictos, τὰ Μαινόμενα ὄρη. Cf. ad Sil. 12, 371. Flor. 2, 6, 35. Cluver. Sardin. ant. c. 1. p. 496. — *disjecit classem*, v. ad 21, 49, 3.

2. *classis Carales tenuit*, v. ad 1, 1, 8. et 23, 40, 1.

3. *subductae reficiuntur naves*, v. ad 8, 26, 1.

4. *dictatore dicto C. Servilio Gemino:* post quem usque ad Sullam dictatores in re publica Rom. non fuisse, monet Pigh. in Ann. ad a. V. 551. p. 228.

5. *quum pridie Idus Martias* (v. ad 21, 63, 1.) *veteres magistratus abissent* sc. magistratu: nisi potius cum Gron. et Drak. leg. *veteres* (sc. magistratus curules; nominativis repetitis e seqq.) *magistratu abissent*, ut 2, 31. 3, 51. 64. 26, 23. — *sine curulibus magistratibus* sc. ordinariis: nam dictatura magistratus extraordinarius erat; Duk.

6. *ludi Rom. ter toti instaurati*, v. ad 2, 36, 1.

7. *scribae viatoresque aedilitii*, v. ad 2, 56, 10. et 9, 46, 6. — *aediles pl. vitio creati*, v, ad 5, 17, 4. et 10, 47, 1.

8. *Cerealia ludos*, v. ad 2, 21, 1.

XL. 1. *senatus ad aedem Bellonae habitus est*, v. ad 10, 23, 12. et 26, 21, 1. Mox ante *Carthaginiensibus* scripti et editi ante Froben. addunt *cum*, pro quo *et* conj. Gron. Hoc *cum* probat. Dujat., Livium enim indicare voluisse, pugnam cum Hanni-

 bale

bale fuiſſe poſtremam cum Poenis, etſi non poſtremam cum hoſtibus in Africa; etenim cum Vermina dimicatum poſtea eſſe. Contra Crev. et Drak. illud *cum* ad fidem MS. Reg. delevere, ut ſenſus ſit: pugna, quae ſuprema, poſtrema fuit Poenis, bello jam, non ſolum proelio victis. An gloſſa eſt vel *cum Carthag.*, vel *cum Hannibale?*

2. *quae parva bene geſtae rei*, finiti belli Punici, *adceſſio erat;* quidam MSS. *quae non parva*, quod contra ſententiam Gron. praetulerim: nam res illa haud parvi momenti erat, (v. cap. 36.) et ejusmodi facta in rerum geſtarum expoſitione extolli magis quam elevari ſolent; Doer. Haec autem verba non Veturius dixiſſe, ſed Livius adjeciſſe cenſendus eſt. — *facta gratulatione* mutua, poſtquam omnes ſibi de laetiſſimo nuntio gratulati erant; niſi *gratulatio* eſt laetitia, (cf. Cic. Verr. 4, 34.) aut dies feſtus, ut ſenſus ſit: quum hic dies factus eſſet feſtus, et quidem, quo diis gratiae agerentur pro re laeta, ut ap. Cic. ad div. 11, 18. *hac tam recenti gratulatione, quam diis ad omnia templa fecimus;* ex quo loco Gron. conj. *faciendae gratulationi*, probb. Drak. et Doer. Cf. ad 3, 63, 2. Malim *edicta gratulatione:* quae emendatio et minus violentia eſt, (nam litera e facile excidere potuit, quia eſt ultima vocis praec.) et non minus apta. v. ad 32, 1, 8.

3. *ut ſenatus ſibi daretur*, v. ad 8, 5, 1.

4. *cui ſors urbana evenit*, (v. ad 22, 35, 5.) et ſimul peregrina. v. ad 25, 41, 8.

5. *M. Valerius Falto Bruttios* cet. v. ad 25, 41, 8. Periodus aliquid confragoſum habet, et forte leg. *Praetores M. Junius Pennus, urbanam, M. Valerius Falto — Siciliam ſortiti, fuere;* Gron. Omnia bene fluunt et a verbo *creati* pendent, modo deleatur *τὸ eſt.*

6. *finiti tanti belli ſe conſule gloriam petens;* immo *a ſe conſule:* nam ſane finitum fuit bellum illo conſule; ſed non ſatis erat hoc ambitioni hominis: volebat

bat ipse ultimam manum inponere bello; Perizon. Cf. Appian Pun. 56.

7. *M' Acilius Glabrio:* male vulgo *M.* — *nequidquam tentatam ab Ti. Claudio*, v. cap. 27. et 39.

8. *Patres igitur jurati censuerunt*, v. ad 26, 33, 9. — *ita enim* id *convenerat* inter eos. Possis et cum Jac. Gron. conjicere *id e. c.* sed non opus est. Cf. ad 1, 3, 4. — *provincias inter se compararent s.*, v. ad 3, 2, 1.

XLI. 1. *in Etruria prorogatum i. e.*, v. ad 26, 18, 3. — *Vti* ex emend. Pigh. pro vulg. *ut ii.*

2. *P. Scipio XL longas naves h.*, v. ad 29, 26, 2. et ad 30, 2, 4. — *sicut praefuisset* sc. ipse Scipio: aut, si intell. Octavius, adcipiendum non huic, sed propriae classi; Drak. — *quibus consuli* Cn. Cornelio Lentulo *usus*, opus, *non esset*, v. Periz. ad Sanctii Min. 4, 15, 8.

3. *centum navibus longis res publica administraretur*, v. ad 2, 64, 3. et 21, 17, 5.

XLII. 1. *missi ad regem a Roma legati*, cf. c. 26. — *adcusantium quidem et socios*, debebat *et socios quidem;* Bauer.

2. *ante responsum tulerunt*, ante quam ea, quae ad rem pertinerent, disertis verbis et sine ambagibus exponerent; Doer. Forte leg. *anceps r. t.*, Gron. Immo *tale;* non enim anceps adeo erat, et *triste* mox vocatur; Bauer. *acre* conj. Periz.

3. *recte atque ordine videri fecisse*, v. ad 24, 31, 3. — *capti sunt*, debebat *sint*, ut in oratione obliqua; Duk. Crev. Bauer. *e re publica f.*, v. ad 1, 27, 5.

4. *Hasdrubal Haedus*, Ἀσδρούβας ὁ Ἔριφος, qui etiam princeps fuerat legatorum ad Scipionem missorum. v. Appian. Pun. 34. 49 sq. — *factioni Barcinae*, v. ad 21, 2, 5.

5. *tempore uti*, v. ad 3, 9, 4. — *tunc;* f. *nunc.* — *Raro simul hominibus* cet. haec e Demosthene sum-

ſumta eſſe, monet Victor. var. lect. 25, 3. — *ſi aliter facerent*, quidam *faceret*. Sed v. ad 1, 41, 1.

6. *Ex inſolentia*, ob inſolentiam bonae fortunae eos, (Poenos) *quibus nova ſit*, inſolita, *bona fortuna*, *inpotentes laetitiae inſanire*, v. ad 3, 36, 2. et 23, 18, 6. Haec deſumta eſſe ex Thucyd. 4, 17. docet Victor. — *Populo Romano uſitata gaudia eſſe, ac — imperium auxiſſe* ſc. eum. v. ad 35, 14, 4. et cf. Virg. Aen. 6, 854 ſq.

7. *Ex quantis opibus*, viribus, potentia. Cf. ad 1, 4, 1. et Drak. ad 2, 21, 5. — *feſelliſſent* Deos, v. ad 2, 45, 16. Mitſcherl. ad Hor. Od. 2, 8, 10. Heinſ. ad Ovid. Her. 2, 37.

XLIII. 1. *cui claſſis provincia erat*, v. ad 2, 40, 9. — *SCto interceſſit*, quin id fieret, inpedire conatus eſt. Cf. Appian. Pun. 57-65. Mox forte leg. *Vellent juberentve* aut *juberentque*, aut v. *juberent*, ut 31, 6 pr.

2. *De pace uti rogaſſent*, ſc. tribuni pl. (ut 31, 8, 1. et 38, 53.) *omnes tribus juſſerunt*; in aliis libris *uti rogatae*, ut 33, 25. et Sigon. hoc et omnibus illis locis, ut et 6, 38. 10, 8. al. fruſtra Livio obtrudit, *uti rogas*. v. ad 4, 58, 10. Verba *de pace* etiam jungi poſſunt cum *juſſerunt*. v. ad 9, 43, 1.

3. *ut ſibi in Vrbem introire liceret*; nam ſenatus iis extra Vrbem datus erat in aede Bellonae. cf. c. 40.

4. *Quibus conventis*, (conceſſis) ut fere mox *ſi pax conveniſſet*. v. ad 1, 3, 4. Minus apte Doer exponit: poſtquam eos convenerant, ut *convento Valerio* et *Octavio* 42, 17. et 45, 28. Prius legatis petentibus reſponſum erat dandum; et iidem mox aliud petunt, neque alius iis ſenatus videtur datus.

5. *ut privos* (ſinguli ſingulos) *lapides ſilices privasque verbenas ſecum ferrent* fetiales; uti *praetor Romanus*, dux, Scipio, (v. ad 6, 42, 7.) *bis imperaret, ut foedus ferirent, illi praetorem ſagmina poſcerent. herbae id genus ex arce ſumtum* d. f. ſ., v. ad 1, 24, 5. 6. et 14.

6.

6. *quibus ante dictum est legibus* cap. 16. et 37. — *perfugas, fugitivos*, cf. not. 9.

7. *Q. Terentius Culleo senator*, cf. Ind. et Plut. in Apophthegm. T. 2. p. 196. Ab Orosio perperam confunditur cum Terentio comoediarum scriptore.

8. *Quingentas fuisse omnis generis, quae remis agerentur:* "has non fuisse omnes, quae remis agerentur, quod putabat Salmas. Obss. ad jus Att. et Rom. c. 28. p. 730., sed longas illas seu rostratas, praeter X triremes, quas Romanis traditas scribit Livius c. 37., recte putat Scheffer. de mil. nav. 2, 2. Sed verba *quae remis agerentur* videntur indicare, fuisse etiam naves longas, quae remis non agerentur: quod cujus modi sit, me non intelligere fateor." Duker. *Naves omnis generis, quae remis agerentur* dici puto naves longas s. rostratas cujuscumque generis, h. e. triremes, quadriremes, quinqueremes et aliae. v. ad 21, 17, 5.

9. *De perfugis gravius, quam de fugitivis, consultum*, v. ad 26, 33, 2. et de perfugarum poenis cf. Ind. et P. Faber Semestr. 1, 18. *Perfugae* et *fugitivi* etiam distinguuntur cap. 16. et 37. et illi sunt transfugae ad hostes, hi milites Romani ex fuga palati et a Poenis intercepti; non, quod Ern. et Doer. monent, servi, qui a dominis Romanis confugerint ad Poenos. Nam de *captivis*, militibus bello captis, et de rebus bellicis publicisque agitur; non de re privata, et quae nihil pertinet ad bellum. Cur etiam de his servis minus graviter consultum dicamus? et quot servos a dominis Romanis ad *Poenos* confugisse putabimus? et belli potius, quam pacis tempore?

XLIV. 1. *Annis ante XL pax — bellum initum annis post XXIII — finitum est XVII anno:* in his Livius annum primum extremumve non numerat; at in illis 30, 19, 5. et 30, 28, 1. ambos extremos annos numerat; Sigon. Cf. Drak. — *Q. Lutatio* Cercone. Alius C. Lutatius Catulus, consul *anni* praec.

2. *Ti. Claudii primum cupiditatem* finiendi belli, (v cap. 27. et 39.) *deinde Cn. Cornelii*, (v. cap. 40.) *fuisse in mora*, (v. ad 3, 24, 6. et cf. Appian. Pun. 56 extr.) *quo minus id bellum cum exitio C. finiret*, ipse finivisset: nisi dictum est pro *finiret se*, h. e. finiretur. cf. ad 2, 3, 2. *exitium* quidam MSS. et *exitio C. finiretur* alii.

3. *Carthagini — exhaustis*, v. ad 1, 41, 1. et 3, 47, 1. Sed *Carthagini* est potius pro *Carthagine*. v. ad 28, 26, 1. *Carthaginiensibus* edd. ante Drak. et *Carthagine* quidam MSS.

4 *abhorrentes lacrumae*, minus justae ac decorae, profectae quippe a studio rei privatae nimio, quum in publica jactura fuisset animus parum commotus; Ern. — *Nec esse in vos odio vestro consultum ab Romanis credatis*, neque existimetis, ideo tam acerbe egisse vobiscum Romanos, ut suum in vos odium explerent; sed vestrae paci ac tranquillitati consuluere, et, quoniam *nulla magna civitas diu quiescere potest*, vobis vires ademere, ut quiescere cogeremini; Crev. Sed idem recte monet, hanc defensionem Romanae in victos acerbitatis haud satis fortasse decere personam Hannibalis. *Necesse est, in vos odio vestro consultum ab Romanis credatis* conj. Drak. ut sensus sit: omnino existimare debetis, Romanos vobiscum egisse *odio vestro* h. e. pro magnitudine odii, quo vos semper prosequuti sunt: (v. ad 2, 61, 3.) norunt enim *magnam civitatem diu quiescere non posse*, et hinc interdicendo bellis externis, adimendo etiam illa, quibus alteri bellum inferre possetis, eventurum praevident, ut hostem, quem foris habere vel non poteritis, vel non audebitis, domi inventuri sitis. Eodem sensu possis etiam *non* inferere ante *consultum*, vel *nae* legere pro *nec*.

5. *si foris hostem non habet, domi invenit*, cf. ad Praef. n. 8. — *ab externis causis*, v. ad 22, 8, 3.

6. *destitui inter tot gentes A*, v. ad 3, 38, 5. — *tamquam in p. funere comploratis*, universi ploratis. Cf. ad 3, 38, 3.

XLV.

XLV. 1. *triumpho omnium clarissimo* cet. cf. Appian. Pun. 65. 66. et Polyb. 16, 23. ubi Schweigh. monet, hunc triumphi vix ante anni seq. initium agi potuisse. — *quadragenos aeris:* immo *quadringenos,* quod jam alii monuere, quia majorem summam in minus claro triumpho, nec tanta pecunia in aerarium inlata, divisam legimus 8, 9. 28, 9. 31, 20. 33, 23. 27. et al.

2. *Tibure haud multo ante mortuus,* cf. Appian. Pun. 28. extr. — *conspecta mors ejus fuit,* (v. ad 2, 5, 8.) *quia publico funere est elatus,* v. ad Tac. Ann. 3, 5, 1.

3. *Hunc regem in triumpho ductum Polybius tradit,* sc. 16, 23. — *haud spernendus auctor,* v. ad 4, 20, 10. et 33, 10, 5.

4. *pileo capiti inposito* (v. ad 24, 16, 9.) *Q. Terentius Culleo* cet. v. ad c. 43. n. 7.

5. *popularis aura,* v. ad 3, 33, 2. *Magnum* etiam proprium Scipioni cognomen fuisse, docet Periz. anim. hist. c. 1. — *Felicis Sullae* s. Fausti. v. ad Epit. Liv. 89, 2. — *Magnique Pompeji* cet. v. ad Epit. Liv. CIII. extr.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXI.

CAP. I. 1. *in parte laboris ac p. fuerim,* v. ad 5, 21, 4.

2. *perscripturum se res omnes Rom.* v. ad Praef. n. 2.

3.

3. *tot enim sunt a primo Punico*, quod ortum a. V. c. 488. *ad secundum bellum finitum* a. V. 551.

4. *aeque multa volumina*, sc. XV libros.

5. *quidquid progredior*, v. ad 7, 32, 3.

6. *vetustaeque fama gentis* Macedonum, pro *vetusta*: (v. ad 1, 1, 6.) quod vix tamen hic opus; nam et *vetusta gens* claritatis laudem habet; Bauer. *vetustaque* alii, etiam Drak. *Fama vetustae gentis* ut *claritas antiquorum regum.* — *decem ferme annis ante* pacem cum Poenis — *triennio prius*, quam haec pax fieret. Cf. 24, 40. 29, 12.

7. *Vacuos pace Punica*, cum Poenis, *Romanos*, solutos, expeditos ob pacem, per pacem, liberos ad aliud bellum suscipiendum et sine interpellatione gerendum; Bauer. Cf. ad 3, 40, 8. et 31, 29, 11.

8. *in urbem* Athenas *compulerat* Philippus, cet. Cf. c. 14. Polyb. 16, 27. et Appian. Maced. Exc. III.

II. 1. *ab Attalo rege et Rhodiis legati* cet. cf. Polyb. 16, 24. 27. et Appian. l l. — *ad consules, qui tunc in provinciis erant* edidi ex emend. Ruben. pro vulg. *qui tunc in proelio cum Bojis erant*, quod ineptum esse jam monuit Gron. nam soli P. Aelio fuisse hanc provinciam, Lentulo Siciliam; et alienum ab h. l. esse nobile illud *proelium cum Bojis*, quum adversus eos nihil memorabile a consule gestum mox dicatur; praeterea in MSS legi *in proelio bojis* et *nejis*.

2. *ad Ptolemaeum* V. seu Epiphanem *Aegypti regem*, qui quadrimus puer Philopatori subcesserat patri a. V. 549. quo statim de ejus regno dividendo pactum inter se inierant Antiochus et Philippus. Cf. c. 14. 32. 33. Polyb. 3, 2, 15, 20. 16, 25. Justin. 30, 2. Appian. l. c. *Legatos* hos etiam ad Antiochum missos tradit Polyb. 16, 27. et 34. Cf. Justin. 30, 3. 31, 1. et Appian. l. l. Livius neque rerum, a Philippo hoc anno 551 gestarum, neque legatorum ad Antiochum missorum bellique ab eo adversus Ptolemaeum moti meminit, nisi paucis 32, 33. — *P.*

Sem-

Sempronius Tuditanus, forte non qui censor et consul fuit, (v. 27, 11. et 29, 11.) sed alius, aut leg. *C. Sempr. Tud.*, qui prior ille ante Lepidum praetorium memoratus fuisset, et trium legatorum tertius tum esse solebat homo nullo adhuc honore functus; Drak.

3. *legionibus subitariis tumultus ejus causa scriptis — tumultuaria manu*, v. ad 1, 37, 4. et 2, 26, 1.

4. *per Vmbriam*, per illam Vmbriae partem, Bojis vicinam, quae circa Sapim fl. (hod. Savio) est, et hinc Vmbris *tribus Sapinia vocatur*. Cf. 33, 37. ad Sil. 8, 448. et Cluver. Ital. ant. 2, 6. p. 623. Gruchius de Com. Rom. 2, 1. et Panvin. de civ. Rom. c. 51. eam faciunt unam e tribubus Rom., et hic quidem extra numerum, ille exclusa Horatia. Sed v. Duker. ad h. l.

5. *aperto itinere*, v. ad 10, 14, 6. — *duxit*, v. ad 1, 23, 4. — *ad castrum*, castellum, *Mutilum*, hod. Medolo, inter Gabellum et Scultennam fluvios, supra Mutinam, versus Mutinam. Cf. ad 5, 35, 4. et 33, 37 pr.

6. *neque explorato circa*, v. ad 1, 41, 10.

III. 1. *quem videretur ei, mitteret*, v. ad 1, 29, 4.

2. *M. Valerius Laevinus* forte non summus ille vir et consularis, qui diu in Graecia bellum cum Philippo gessit, (nam etsi poterat causa esse, cur hic potissimum cum classe mitteretur, quod ei res Graecorum Macedonumque notissimae erant, tamen ex ejus dignitate non videtur fuisse, ut a consule pro praetore ad classem mitteretur) sed hujus filius, (v. cap. 5.) extra ordinem ex privato pro praetore, ut saepe alii, missus; Duker. — *circa Vibonem*, v. ad 21, 51, 4.

IV. 1. *de agris veterum militum* cet. cf. cap. 49.

2. *M. Junius, praetor Vrbis*, v. ad 25, 1, 7.

3. *quod ejus publicum populi R. e.* v. ad 5, 25, 5.

4. *P. Aelio consule comitia habente* ex emend. Gron. pro *consulum*, quod et aliorum magistratuum comitiis praefuit.

5. *Ludi Romani scenici* — (v. ad 1, 9, 4.) *adparate facti* — *biduum instauratum est* — *plebeji ludi ter toti instaurati*, v. ad 2, 36, 1. et 23, 4, 1. — *frumentique vim ingentem quaternis aeris populo diviserunt*, v. ad 29, 37, 3. et 31, 50, 1.

V. 1. *Anno quingentesimo quinquagesimo*: numerus conruptus, ut et ap. Oros., Eutrop. et alios. *quadragesimo* plerique MSS et vett. edd. *quing. quinq. quarto* conj. Glar. et *quing. quinq. secundo* Dodwell. (in Chronol. subjuncta Dionys. Hal. p. 52.) Cler. et Crev. — *Omnium primum*, ut 3, 19.

2. *Sulpicius consul retulit* sc. ad senatum.

3. *precationem admisisse deos*, v. ad 1, 36, 3. *Respondere* verbum propr. de omnibus, iis, qui consuluntur. — *prolationem finium* cet. v. ad 26, 21, 1.

4. *tum respondere placere* sc. senatum vel consules, (cf. 35, 47. et Drak. ad 42, 25, 5.) nisi leg. *responderi*; Duk. et Crev.

VI. 1. *Vellent, juberent* — *indici*, v. ad 1, 24, 11.

2. *Plancus urbanam* sc. provinciam. v. ad 2, 40, 9.

3. *antiquata est rogatio*, v. ad 4, 58, 10.

4. *bella ex bellis seri*, v. ad 2, 1, 6.

VII. 1. *Consul in campo Martio comitiis habitis*, h. e. dum habentur comitia: (cf. ad 5, 36, 3.) nam ea nondum peracta erant, sed incipiunt. At vox *habitis* ab omnibus MSS. abest, et forte est delenda. Tum *comitiis* dictum, ut *ludis* et alia. v. ad 2, 36, 1.

2.

2. *si umquam ante alias*, ut 1, 28. 2, 9. 6, 42. 9, 39. 32, 5. "Scio, sic solere loqui omnes: sed hic postulare contextus videtur, ut *numquam* legamus. Nam *si umquam* notat exemplum e pluribus potissimum, *si numquam* unicum; quod hic ponitur, et voc. *certe* etiam indicatur;" Bauer.

3. *Mamertinis tulerant*, v. ad 28, 28, 3.

4. *quemadmodum ab Sagunto H.*, v. ad 21, 38, 1. — *Ne aequaveritis Hannibali Philippum* cet. v. ad 32, 21, 8. — *dico*, *quantum vel vir viro, vel gens genti praestat*, immo *praestet*: at dicam, docebo vos, quantum Philippus Pyrrho et Macedones Epirotis praestent, ex iis, quae in comparatione ponuntur, liquet; Duker. Idem tamen monet, orationem abruptam et locum forte non sine vitio esse. *Dii*, *quantum* cet. conj. Roëll.

5. *et hodie est*, leg. *hodieque*, (i. e. hodie quoque; sed cf. Duk. et Drak.) et mox *Nostra nunc comparate*; Gron. Sed in proxime antecedd. et conseqq. non adloquitur *Quirites*; Bauer. Immo per totam orationem. — *morte Pyrrhi nobilitatos Argos*, v. ad 29, 18, 3.

6. *Lucanus et Bruttius et Samnis* ab aliis recte adcensentur *Graeciae Magnae*. — *Haec*, hos, hos populos.

VIII. 1. *Ab hac oratione* (v. ad 1, 1, 5.) *in suffragium missi*, *uti rogarat* Sulpicius consul, *bellum jusserunt*, v. ad 30, 43, 2. — *Supplicatio in triduum* cet. v. ad 3, 63, 2.

2. *circa omnia pulvinaria*, v. ad 5, 13, 5.

3. *consultique fetiales — decreverunt*, v. ad 9, 9, 2.

4. *utrum ipsi utique nuntiari i.* v. ad 2, 30, 1.

5. *proximum praesidium*, v. ad 9, 31, 1. Ad rem cf. 36, 3. et 38, 46. Post voc. praec. *consulti* suppleto *sunt*, recte habet seq. *fetiales*, quod Gron. delendum putabat, nec male repetitum est, pluribus interjectis; Bauer.

6.

6. *ut, quem videretur — mitteret*, v. ad 1, 29, 4.

7. *voluntarios, quos posset, duceret; invitum ne quem militem veterem ducendi jus esset*, quod 32, 2. multos legimus questos. *Voluntarii* et *veteres milites* h. l. non ii, qui legitima annorum XX stipendia confecerant, ut evocati, sed qui anno priore militaverant, quosque dimittere consules jubentur, ut iis aliquid laxamenti a continua militia detur; Duker. Cf. 10, 39. 32, 1. 8. al.

8. *minime multa stipendia haberet*, v. ad 3, 57, 5. Mox Gron. malebat *id praesidium Siciliae p. esse* sc. *jussum*.

9. *M. Valerio Faltoni, qui praetor* cet. v. ad 25, 41, 8.

10. *qui eorum minime m. s. haberet*, immo *haberent*; Mur. — *contactis gentibus belli societate*, v. ad 2, 5, 3.

11. *iraque inde tumentibus*, ut 33, 11, 3. (ubi v. Gron.) *jam tumentes*; nisi cum Ern. leg. *ira tumentes*. Sic passim *tumere*, *tumescere*, *turgere*, *turgescere*, *tumidus*, *turgidus*, *tumor* de ira, et *inflati* 24, 32. ubi v. not. 2. Cf. ad Sil. 2, 626. ad Juvenal. 1, 45. et intpp. Hor. Sat. 1, 1, 21.

IX. 1. *defendere liceat* per alia bella; Periz. si possit, si nihil inpediat; Duk. coll. Cic. Off. 1, 26. 2, 19. Sed forte leg. *libeat* cum Mur.

2. *supplicationibus habitis jam et obsecratione circa omnia pulvinaria facta*, v. ad 3, 63, 2.

3. *ex incerta pecunia vovere* debere (potius *voveri*, ut mox *reponi debere*) *si*, siquidem, *ea pecunia non posset in bellum usui esse:* nisi voveantur ludi ex pecunia, ex aerario sumenda, et summa ejus statuta fuerit ac seposita, tota aerarii pecunia huic voti obligationi obnoxia videbitur, et aerarii usus in bellum nullus erit; Crev. Forte leg. *ex i. p. voveri deberi. Si* (etsi; v. ad 5, 51, 1.) *ea pecunia nunc posset in bellum usui esse, seponi statim debere* cet.

4.

4. *praeeunte maximo pontifice*, v. ad 4, 21, 1.

5. *quinquennalia vota*, v. ad 27, 33, 4. — *quantam tum, quum solveretur, senatus censuisset* sc. ad eas res, i. e. ad ludos donaque dandam: (cf. 25, 12. et 36, 2.) nisi leg. *quanta* sc. pecunia senatus tum, quum votum solveretur, ludos donaque facienda censuisset; Duk. Cf. 34, 44. et 42, 28.

X. 1. *Gallici tumultus fama*, v. ad 2, 26, 1.

2. *Salyis Ilvatibusque:* illi ab h. l. alieni sunt, (v. ad 5, 34, 7.) et hi nominis situsque obscuri, qui tamen memorantur etiam 32, 29. et 31. Pro *Salyis* MSS. et edd. antt. habent *Selanibus*, *Seltnibus*, *Silemibus* et *Senilibus*. Cluverius Ital. ant. 1, 7. 10. p. 50. et 78. conj. *Statiellis* (sed v. 42. 8.) *Veliatibusque;* (cf. Plin. 7, 49. s. 50. ibique Hard.) J. Fr. Gron. *Salyis Celelatibusque;* Jac. Gron. *Sollinibus* (s. Sollinicnsibus, de quibus v. Cluver. Ital. ant. p. 67. et Holsten. ad Cluver. p 87.) *Iriatibusque*, ita dictis ab Iria opp. ap. Ptol., Plin. et alios, hod. Voghera.

3. *de Hasdrubalis exercitu* ibi caeso. v. 27, 49.

4. *ut obsiderentur tamen* (v. ad 1, 12, 1.) *prius, q. e.* h. e. ut non ex inproviso caperentur, sed obsidione morarentur prius, et nuntios mitterent auxilia petitum; Gron.

5. *colonis laborantibus*, v. ad 3, 31, 1.

XI. 1. *in Etruriam ad conveniendum diem edixerat*, v. ad 22, 12, 1. — *per commodum reip.*, v. ad 5, 12, 6.

2. *ad obprimendum Gallicum tumultum*, v. ad 2, 26, 1.

3. *Carthagini obversari*, v. ad 24, 23, 2. et 28, 26, 1.

4. *nuntiare praeterea jussi:* del. forte vox postrema; Gron. — *flagrante bello Italia*, vulg. *Italiae*.

5. *distinendo copias*, v. ad 3, 23, 1. — *Petere* sc. jussi: non legendum, ut vulg., *peterent*; Gron.

6. *toga purp.*, *palmata tunica* cet. cf. 27, 4. et 30, 15, 5. Mox leg. *si quid sibi ad firmandum* cet., Gron.

7. *Nominis ejus honorem pro magnis — consuesse*, v. Spanhem. de pr. et usu num. diss. 8. p. 476. Dukeri nota est: "Verbum *consuesse* indicat, id dudum ita factitatum. Sed non alia exempla habeo, quam 30, 15. et forte Polyb. 1, 16. de Masinissa et Hierone. Itaque suspicor, Livium magis ex posterioris, quam illius temporis consuetudine hoc senatui tribuere." — *liberum arbitrium eis populo Rom. permittente*, in multis MSS. et edd. antt. *ejus*, prob. Ruben. si et *permittenti* legatur, ut sensus sit: si liberum pacis dandae arbitrium populo Rom. Vermina permittat. Id probabile fieri ex cap. 19 extr. et 28, 34. monet Gron.

XII. 1. *Locris ex Proserpinae thesauris*, cf. 29, 7. et 18.

2. *ne Pleminium quidem* cet. cf. 29, 7. 21. 22.

3. *eodem exemplo haberi, quo M. Pomponius* cet. cf. 29, 20 sq. et ad 24, 14, 3. Mox leg. *si quod minus* cet.

4. *sicut ante pontifices censuissent*, cf. 29, 20. 21. — *causa expiandae violationis ejus templi*, v. ad Praef. n. 3. et ad 2, 31, 2. De *prodigiis* mox memoratis v. ad 1, 31, 1.

5. *Jam animalium obsceni fetus*, monstrosi et hinc male ominati, mala portendentes. Cf. Heyne ad Virg. Ge. 1, 470 et Aen. 12, 876. — *incertus infans natus, masculus an femina esset*, v. ad 27, 11, 5. et 30, 35, 4

6. *sicut proxime C. Claudio — erat*, v. 27, 37.

7. *decemviros adire libros*, v. ad 3, 10, 6.

8. *secundum id prodigium factae*, v. ad 1, 4, 1.

9.

9. *carmen ab ter novenis virginibus cani per Vrbem — ſicut patrum memoria Livius*, v. ad 27, 37, 5.

XIII. 1. *privati, quibus ex pecunia, quam M. Valerio — eo anno*, cf. 26, 35. 36. et 29, 16. Alteram penſionem non memoravit Livius; unde eam nondum ſolutam, et nunc demum pro tertia ſolvi putabat Glar. Hinc et *ultima penſio* memorari demum videtur 33, 42.

2. *Senatus querentes eo non ſustinuit*, v. ad 2, 44, 6. — *publicatam ſuam pecuniam fore*, v. ad 3, 31, 2.

3. *ſolvendo aere alieno resp. eſſet*, v. ad 2, 9, 5.

4. *Trientius Tabuliusque:* forte leg. *trientius tabulius* vel *trientabulus*, h. e. datus pro trientibus tabulis aut triente tertio tabularum, i. e. pro tertia parte ejus, quod tabulis publicis debebatur; Gron. ad h. l. et Obſſ. 4, 23.

XIV. 1. *ſecundum vota* cet. v. ad 1, 4, 1.

2. *eo maxime tempore Abydum obpugnabat* Philippus, (v. ad c. 17. n. 1.) *jam cum Rhodiis et Attalo navalibus certaminibus*, ad Chium et ad Laden inſ., *neutro feliciter praelio, vires expertus*, v. ad 32, 33, 5. et Polyb. 16, 14, 5. ubi cf. Schweigh.

3. *foedus ictum cum Antiocho S. r. diviſaeque — inminebant*, v. ad c. 2. n. 2. et ad 3, 51, 3.

4. *per Initiorum dies*, v. ad 2, 18, 1. *Initia* myſteria, (Cereris) quoniam principia vitae melioris fuere. Majora myſteria menſe Boëdromione, in auctumno, agebantur. Cf. Wagner. ad Cic. Leg. 2, 14, 35. Caſaub. Exerc. adv. Baron. 16, 43. Meurſ. Eleuſ. c. 7. Scalig. de emend. temp. 1. p. 29. et 5. p. 318. — *inprudentes religionis*, v. ad 4, 39, 4.

5. *rex Piraeeum — trajecit*, v. ad Nep. Them. 6.

6. *ſacerdotes cum inſignibus* cet. cf. Polyb. 16, 25, 5-7. — *Dii prope ipſi exciti ſ. ſ.*, πάντας μὲν τοὺς ναοὺς ἀνέῳξαν, ἐπὶ δὲ πᾶσι θύματα τοῖς βωμοῖς παραστήσαντες ἠξίωσαν αὐτὸν θῦσαι, Polyb.

XV. 1. *significationibus adclamationibusque multitudinis*, ut ἐπισημασία εὐνοϊκὴ καὶ προστατικὴ et simpl. ἐπισημασία favoris honorisque significatio, benevolentiae testimonium ap. Polyb. 6, 6, 8. et 30. 1, 1. Cf. inf. ad 35, 43, 6. Schweigh. ad Polyb. 26, 2, 6. Victor. ad Cic. ad Att. 1, 16.

2. *dum etiam Romanos haberent* sc. socios. — *praetermissam occasionem quaesituros*, v. ad 1, 11, 1. 9, 19, 5. 25, 38, 8.

3. *de tribu, quam Attalida adpellarent* Athenienses, *ad decem veteres tribus addenda*, cf. Polyb. 16, 25, 9. Pausan. 1, 5, 5. 1, 8 pr. Steph. Byz. in Ἀτταλὶς et Βερενικίδαι. — *Secundum haec*, v. ad 1, 4, 1.

4. *Rhodii Ciam* insulam, Simonidis patriam, quae ab Aegina Rhodum navigantibus non longe a Sunio prom. prima Cycladum obcurrit, et vulgo Κέως, *Ceos*, Ptol. Κία, aliis *Cea* et Κίος, hod. *Cia* vel *Zea* dicitur. v. Intpp. Plin. 4, 12. s. 20 extr. Strab. 10. p. 486. et Schweigh. ad Polyb. 16, 26, 10. et 16, 41, 7. MSS. h. l. *Cejam*, (forsan haud absurde) *coram*, *etiam* cet., nullus *Ceam* aut *Ciam*. — *per insulas* Cycladas.

5. *Attalum Aeginae missi* cet. cf. Polyb. 16, 28.

6. *nihil agentem tenuere*, cf. ad 2, 63, 3. Mox Duk. conj. *sed neque illos excire — et ipse Rhodiique* quum, (ita V MSS.) *si institissent* cet.

7. *egregium liberatae per se Graeciae titulum*, laudem, gloriam. Cf. ad 34. 32, 4. 42, 52, 8. 45, 11.

8. *Graeciae obportuna loca*, v. ad 1, 54, 4. Pro *Graeciae* leg. *Thraciae*, cujus sunt loca, quae mox enarrantur; Gron.

XVI. 1. *Philippus magis regio animo est usus*, cf. Polyb. 16, 28, 3. — *Philocle quodam* cet. cf. Ind. et Polyb. 16, 24. 23, 14. 24, 1. 3. Mox memorantur multa Thraciae oppida, tum maritima, ut *Maronea* et *Aenus*, tum mediterranea.

2.

2. *classe tradita Heraclidi*, cf. c. 33. et ad 32, 5, 5.
3. *tradentibus ipsis*, v. ad 3, 47, 1.

XVII. 1. *Abydeni primo, tormentis* cet. cf. de situ et memorabili expugnatione Abydi Polyb. 16, 29-35. *Abydus* urbs Troadis in Asia minore ad Hellespontum, objacens *Sesto* in Chersoneso Thraciae, et a Philippo una cum Sesto (v. ad 32, 33, 8.) obpugnata ob portum praecipue ingentem, ut per eum in Asiam ingredi posset.

2. *legatos ad regem — miserunt*, cf. Polyb. 16, 30, 7.

3. *nihil pacati — respondisset*, ut 43, 18. — *ab indignatione s. ac d.*, v. ad 1, 1, 5.

4. *praeeuntibus exsecrabile carmen sacerdotibus*, v. ad 1, 24, 9. et 4, 21, 1. — *Principes*, Glaucides et Theognetus, *quibus atrocior pars facinoris — mittunt*, cf. Polyb. 16, 33. — *cum infulis*, v. ad 2, 53, 6.

XVIII. 1. *M. Aemilius* Lepidus, *Alexandriam missus* tum aliam ob caussam, (v. cap. 2.) tum ut tutelam Ptolemaei Epiphanis pueri susciperet. v. Justin. 30, 3 et Valer. Max. 6, 6, 1. Cf. ad haec et seqq. Polyb. 16, 34. — *trium* legatorum (v. cap. 2.) *consensu*, h. e. amborum conlegarum et suo; Gron. Cf. ad 3, 25, 4.

2. *Num Abydeni quoque* cet. Polyb. 16, 34. τί δ' Ἀθηναῖοι; τί δὲ Κιανοί; τί δὲ νῦν Ἀβυδηνοί; καὶ τούτων τίς, ἔφη, σοὶ πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας.

3. *repente proditos rati*, v. ad 2, 43, 5.

4. *per omnes vias leti*, v. ad 4, 48, 2.

5. *inposito Abydi praesidio*, ut 36, 12, 4. nisi ex IV MSS reponendum *Abydenis*; Jac. Gron. — *nuntii obcurrerunt — esse*, v. ad 8, 19, 10.

XIX. 1. *in Numidiam ad regem*, Masinissam. Ita omnes MSS. et edd. ante Froben. quae *ad reges* (Masinissam et Verminam) substituit. Sed *ad Verminam tertia legatio* fuit.

2. *quum duo millia daret*, v. ad 3, 21, 3.

XX. 1. *ut, qui neque dictator* cet. v. ad 26, 21, 1. et 28, 38, 4.

2. *Argenti tulit ex praeda* cet. sc. in aerarium.

XXI. 1. *Jam exercitus consularis* cet. cf. cap. 10 pr. et 11 pr.

2. *Occasio egregie rei gerendae fuit, si — duxisset*, v. ad 1, 23, 4. et 28, 33, 2.

3. *Dextra ala in prima acie: in alas divisum socialem exercitum habebat* sc. Furius; nisi potius cum Lips de mil. Rom 2, 7. leg. *habebant*, ut studiose notet Livius morem, qui non suo aevo et diu ante, sed tunc obtinuerit, nec omnibus forsan fuerit notus. Nota Dukeri est: "Cur vero Livius, qui saepe antea alas sociorum memoravit, demum h. l. tam studiose id, quod Lipsius putat, notare voluit? et cur h. l. tantum *una ala* sociorum in prima acie, et *duae legiones* in subsidiis locatae dicuntur? Hoc tum ideo factum credit Schel. ad Polyb. c. 12. quod Galli eo cursu in proelium venerint, ut Romanis vix spatium fuerit ceteras copias instruendi. Mihi verosimilius videtur, sinistram sociorum alam non fuisse in exercitu praetoris, sed consulem in Etruria eam subsistere voluisse, et quidem SCto jussum. cf. c. 11. Nec objici potest, si tantum una ala in exercitu praetoris fuisset, non posse eam adpellari *dextram*; sed potius ex hoc etiam loco probabile fit, *dextram* et *sinistram alam* non a loco adpellatas fuisse, quem in acie tenuerint." Cf. ad 25, 21, 4. et 27, 14, 2.

4. *obire ad omnes h. s. conatus*, v. ad 10, 25, 9.

5. *aedemque deo Jovi vovit:* Sigon. conj. *aedesque duas J. vovit*, coll. 34, 53 extr. et 35, 41. Cf. ad 34, 53, 5.

6.

6. *ut parte duarum legionum equites, altera* cet. v. ad 3, 37, 6. — *circumire eos aciem*, ut 9, 27. 36, 16. 37, 29. 42.

7. *Hamilcar dux Poenus eo proelio cecidit*, quem triennio post alio captum proelio, et in triumpho ductum fuisse, alii auctores sunt. v. 32, 30. et 33, 23.

XXII. 1. *in quam primo inpetu vis ingens hostium inlata est:* vox *ingens* exsulat a MS. Thuan. et Lov. 2. prob. Jac. Gron. et Duk. quia Livius ante dixit, hostes in unum hunc locum omni multitudine connisos fuisse. Cf. Duk. ad Flor. 4, 2, 72.

2. *Corcyrae subducta* classis, v. ad 8, 26, 1.

3. *sicut ante dictum est* cap. 14. — *per Megaram*, v. ad 24, 30, 6.

4. *non modo* non *Sunium superare*, (v. ad 1, 40, 1. et 2, 50, 4.) *sed nec*, etiam non, vel ne quidem, ut *neque* 33, 5, 6. nisi malis dicere post *sed* subplendum esse *etiam*, (v. ad 1, 40, 1.) et *nec* positum pro simpl. *non*, ut passim *nec* et *neque*, v. c. 1, 23. 2, 22. 3, 22 al. Cf. ad Tac. Ann. 1, 32, 7. In multis MSS. et edd. ante Ascens. *ne*, h. e. ne quidem. v. ad 33, 49, 1. — *extra fretum Euripi*, v. ad 28, 6, 3.

5. *Atticae tres apertae naves*, v. ad 22, 19, 4.

XXIII. 1. *superato promontorio*, v. ad 2, 50, 4.

2. *Primis tenebris movit*, v. ad 2, 3, 2. — *tranquillo pervectus*, v. ad 24, 8, 6. — *qua infrequentissima urbis sunt*, v. ad 3, 70, 2. et 10, 11, 3. — *paucis m.* v. ad 1, 14, 4.

3. *multitudinem armatorum adceperunt*, ceperunt.

4. *Statuis regis dejectis*, cf. ad 39, 7, 4. et ad Juvenal. 10, 58. Paulo ante *quos eo Philippus* cet. conj. Gron.

5. *Chalcis et Euripus*, v. ad 28, 5, 8. et 28, 6, 3.

XXIV. 1. *nec quidquam aliud, quam ad* cet. v. ad 2, 8, 9.

2. *transgressus ponte Euripum*, v. ad 28, 6, 3.

3. *speculator: hemerodromos vocant Graeci ingens die uno cursu emetientes spatium;* proprie *speculatores* Graecis ἡμεροσκόποι et ἡμεροφύλακες dicebantur: sed iidem solebant esse ἡμεροδρόμοι et δρομοκήρυκες, (Eilboten) ut quam celerrime scitu necessaria, quae signis indicari non possent, suis nuntiarent. Cf. Duker ad h. l. Stephani Schediasm. 6. p. 280 (ubi graeca legitur ἡμεροδρόμων descriptio) Herodot. 7, 192. Aeneae Poliorc. c. 6. ibique Casaub. Turneb. Advers. 27, 7.

4. *quae Chalcidem — prodiderat*, v. ad 2, 43. 5.

5. *praetor Atheniensium* forte non Archon, quod Duker suspicabatur, sed στρατηγός. Cf. ad 6, 42, 7.

6. *sustinuit signa*, v. ad 2, 44. 6. — *Ab Dipylo adcessit*, sc. ad urbem, *porta ea* cet. v. ad 8, 17, 5. et 24. 21, 3.

7. *et extra limes* (v. ad 2, 39, 3.) *mille ferme passus* longus, (sed potius cum Duk. leg. *passuum*, quia latitudo, non longitudo limitis significatur) ab Dipylo *in Academiae gymnasium ferens*, v. Plin. 12, 1. s. 5. 31, 1. s. 3. Potteri Archaeol. 1, 8. p. 88 sq. vers. Ramb., Voyage du jeune Anacharsis T 2. c. 7. 8. Meursius in Ceramico gemino c. 20 sq. et in Athenis Atticis l. 2. c. 1 sq. Menag. ad Diog. Laert. 3, 7.

8. *et diu optata caede — expleturum* se sc. odium; vel *diu optata*, quae jam diu optasset, se *expleturum* confecturum, perfecturum, *caede* hostium.

9. *Cynosarges (templum Herculis, lucus et gymnasium*, a quo dicti Κυνικοὶ) *et Lyceum* et Academia, tria gymnasia Athenarum celeberrima, extra urbis moenia exstructa. v. Hesych. et Suid. v. Κυνόσαργες, (qui illud ita dictum tradunt, quod Didymus jussu oraculi eo loco *templum Herculi* struxerit, quo canis albus, κύων ἀργὴς, deposuerit carnes victimae, a se mactatae) et auctores in not. 7. laudati.

10.

10. *sed etiam sepulcra*, quae in Graecia extra urbium moenia esse solebant. Cf. ad 25, 9, 11. Vales. ad Ammian. Marcell. 18, 7. Potteri Archaeol. Gr. 4, 7. — *prae inpotenti ira*, v. ad 3, 36, 2. et 6, 40, 1.

XXV. 1. *ab Aegina, Romanique ab Piraeeo* cet. v. ad 8, 17, 5. — *inde Eleusinem profectus*, opp. Atticae Megara versus in maris ora, ad dextram Cephisi ripam, celeberrimum initiis s. mysteriis Eleusiniis Cereris, *spe inproviso templi* Cereris *capiendi castellique, quod et inminet* (v. ad 3, 51, 3.) *et circumdatum est templo*, intra templi murum et περίβολον; quod castellum, templi propugnaculum, cujus et mentio fit in Scylacis Periplo, (Geogr. min. T. 1. p. 20.) adumbratum v. in ruinis illius templi, a Foucheroto delineatis et expressis in Allg. Lit. Zeit. a. 1802. Vol. 3 pr.

2. *Megaram ac protenus Corinthum ducit*, v. ad 1, 23, 4. 22, 50, 3. et 24, 30, 6.

3. *translato imperio a Philopoemene ad Cycliadem*; (forte *Cycliadam*, ut ap. Polyb.) quae videtur altera Philopoemenis fuisse praetura. cf. 32, 19. et Schweigh. ad Polyb. 16, 36, 1. 17, 1, 2. 18, 17, 4. De prima ejus praetura v. Polyb. 11, 10 sq. de tertia, ni fallor, inf. 35, 25-29. 36. de quarta 38, 31 sq. Polyb. 22, 23. 23, 1 sq. 24, 5 sq. de quinta inf. 38, 33 pr. de octava inf. 39, 49, 1. de prudentia ejus et virtutibus inf. 34, 25. 39, 50. et Polyb. 2, 40, 67 sq. 10, 21-25. 24, 9. 12. 25, 9 de natalibus, forma, studiis et rebus gestis Pausan. 8, 49-52. et Plut. Philop. p. 356-368.

4. *agros sociorum populationibus prohibiturum*, v. ad 22, 14, 3.

XXVI. 1. *ex castello ab Eleusine*, v. ad c. 25. n. 1.

2. *subeundo muros et comminanda obpugnatione*, v. ad 21, 5, 5. — *nihilo ei Piraeei* oppidi, (v. intpp. Cic. ad Att. 7, 3) *quam Eleusinis*, *facilior — obpugnatio fuit:* forte leg. vel *felicior*, vel *expugnatio:* nam obpugnatio saepe non admodum difficilis est, et Philippus expugnare Piraeeum conabatur; Duker.

3. *semiruti muri*, muri longi, (*μακρὰ τείχη* s. *σκέλη*) a Themistocle et Pericle exstructi ac XL stadia longi, qui tamquam *brachiis duobus Piraeeum Athenis* et tres Athenarum portus a natura factos, Piraeeum, Phalereum et Munychium, uno muro conclusos, inter se *jungunt;* cf. Nep. Them. 6. Herod. 5, 63. 6, 116. 7, 76. 91. Pausan. 1, 1. Diodor. 11, 41 sq. 14, 32. Thucyd. 1, 93. 107. 2, 13. 8, 90. Plut. in Cim., Themist. et Pericle, Meurs. Ath. Att. 3, 12. Potteri Archaeol. 1, 8. p. 67 sq. vers. Ramb., Voyage du jeune Anacharsis T. 2. c. 12. et Chandleri Itiner. c. 5.

4. *templa Deûm*, *quae pagatim sacrata habebant* Athenienses, (cf. cap. 30. n. 3.) *dirui et incendi jussit:* quod furentis esse hominis dicit Polyb. 5, 11, 4. — *copia* ob copiam, *domestici marmoris*, Attici, inpr. Hymettii, de quo v. Strab. 9. p. 399. Plin. 17, 1. 36, 3. 24. Hor. Od. 2, 18, 3.

5. *sed lapides quoque frangi jussit*, *ne integri cumularent ruinas*, nec templa restitui possent. Cf. Polyb. 16, 1. qui Philippum eodem modo in templa Pergami saeviisse tradit. Pars historiarum ejus ad hoc cap. et seqq. pertinens deperdita.

XXVII. 1. *ad Apsum flumen* cet. cf. Plut. in Quinctio p. 370. — *Corrago et Gerrunio et Orgesso castellis* non aliunde notis; nisi sunt eadem, quae *Κρεώνιον*, *Γεροῦντα* s. *Γερτοῦντα* et *Ὄργυσσον* vel *Ὄργυσσον* adpellat Polyb. 5, 108, 2. et 8. ubi id suspicatur Schweigh. et ubi *Antipatria* quoque memoratur. *Κόῤῥαγον* in Aeschin. orat. c. Ctesiph. p. 553.

553. ed. Reisk. ducis nomen esse, jam alii monuere.

2. *Hic metus Codrionem, sine certamine ut dederetur Romanis, effecit* pro: *Codrion ut dederetur.* Cf. ad 2, 57, 3. *Condrionem* quidam MSS. *χρυσουδίωνα* vel *χρυσουδύωνα* ap. Polyb. 5, 108, 2. esse forsan nomen ejusdem vel duorum oppidorum, nec tamen cum Jac. Gron. Κνίδον, Κοδρίονα, et mox in hoc cap. Liv. *Cnidus* pro *Ilion* legendum esse, ibi monet Schweigh. In MSS quidem et antt. edd. *nidus*, *indus* et *nudus* reperitur pro *Ilion*, et notissima *Cnidus* s. Gnidus urbs Doridis Asiaticae in Caria, ubi Venus sanctissime colebatur; sed Cnidum Thessalicam s. Macedonicam nemo memoravit praeter Steph. Byz. et Schol. Callim. H. in Cer. 25. ubi Cnidus Asiatica intell. v. ibi Intpp. et Wessel. ad Diodor. T. I. p. 379. Ἴλιον inter Macedoniae oppida idem recenset Steph. Byz.

3. *Athenagoras regius praefectus* (cf. Polyb. 18, 5, 2.) *in transitu fluminis* Apsi, ad quod consul castra habebat, (v. cap. pr.) *a novissimo agmine a.*, v. ad 8, 17, 5.

XXVIII. I. *ex Dardanis* (cf. ad 26, 25, 4.) *Bato*, cujus nominis Dalmatiae regem Dio, sed rectius Pannonium ducem memorat Suet. Tib. 20. Cf. ibi intpp. et ad Ovid. ex Ponto 2, 1, 46. — *Longari filius* VI MSS *Langari* prob. Drak. quia Λάγγαρος ὁ τῶν Ἀγριάνων βασιλεὺς ap. Arrian. de exped Alex. M. 1, 5. ubi cf. Gron.

2. *Filium Persea puerum* cet. cf. Tac. Ann. 2, 44.

3. *ne gens inquieta fidem mutaret*, v. ad 26, 25, 6.

XXIX. I. *Concilium Aetolorum statuta die, quod Panaetolium vocant*, Thermi esse quotannis auctumnali tempore, ibique tum nundinae ludique agi, et populi magistratus creari solebant. v. 35, 32. Polyb. 5, 8. 28, 4, 1. Strab. 10. p. 463. Potteri Ar-

Archaeol. lib. I. extr. Idem concilium *Thermaicum*, τὴν τῶν Θερμικῶν σύνοδον, adpellat Polyb. 18, 31, 5. ubi Schweigh., Palmerio (in Exerc. ad auct. Graec. p. 89.) et Dukero praeeuntibus, jam recte notavit errorem Liv. 33, 35. qui verba Polybii cepit de *frequenti Graeciae conventu ad Thermopylas*, quem inde *Pylaicum adpellant*, τὴν σύνοδον Πυλαίαν vel τὴν Πυλαίαν, (v. Strab. 9. p. 490. Suid. et Hesych.) quoniam locus ille dicebatur propr. Πύλαι, (ut *Pylae* 32, 4. 36, 15. et hinc *portae* 36, 17, 2.) et deinde a vicinis aquis calidis Θερμοπύλαι. v. 36, 15. extr. Strab. 9. p. 428. Herodot. 7, 201. Appian. Syr. 17. et Pausan. 10, 8. qui etiam docet, ad Pylas convenisse ex pluribus Graeciae populis XXX legatos, et in his duos tantum fuisse Aetolorum Πυλαγόρας. *Panaetolium*, ut Παμβοιώτια, Πανελλήνια, Παναχαιὰ s. Παναχαϊκὰ, Πανιώνια, Παναθήναια. Ceterum Bauer notat, infra et alibi *Panaetolicum* scribi, magis ex analogia, ut et *Pylaicum* et *Achaicum* consilium, sed et *Panaetolium*, τὸ Παναιτώλιον, recte habere, et substant. esse.

2. *Huic ut obcurrerent* ut mox *ad id*, v. ad 21, 61, 1. — *nulla nova re* sc. oblata, quum nihil novi inciderit aut adcesserit; ablativi simpl. positi in adjectivo; Bauer.

3. *Messanae ut auxilio essent*, (v. ad 28, 28, 3.) *primo in Siciliam conscenderunt*, h. e. naves conscenderunt, (ut 37, 11. 44, 23. 35. et Gr. ἐμβαίνειν) ut in Siciliam navigarent; Drak. *transscenderunt* (ut 34, 4.) conj. Crev. et *exscenderunt* Gron. Sed *exscensionem facere* eos dici, qui praedandi causa milites e navibus in terram exponant, eoque animo Romanos primo in Siciliam non trajecisse, monet Duk. — *ut Syracusas, obpressas a Carth.*, (v. 24, 27 sq.) *in libertatem eximerent*, eximerent servitio (ut 28, 39 extr.) et in libertatem restituerent.

4. *vectigalem provinciam* (v. ad 5, 10, 5.) *securibus et fascibus subjecerunt*, h. e. saevo imperio. Cf. seqq.

ſeqq. *Faſces* deſignant jus animadvertendi ſummumque imperium; *ſecures* jus vitae et necis. Cf. ad 2, 7, 7.

5. *ſicut vos Naupacti* (v. ad 26, 26, 1.) *legibus veſtris concilium habetis* cet. cf. 35, 12. et Polyb. 5, 103.

6. *Lilybaeum indicitur concilium*, v. ad 4, 25, 4.

7. *Praetor Rom. conventus* (ἀγοραίους) *agit*, quod propr. dicitur de magiſtratu provinciali, diem indicente, quo jus dicturus ſit in aliquo provinciae oppido, quod hinc etiam ipſum *conventus* adpellatur.

8. *Capua ſepulcrum ac monimentum Campani populi, elato — populo*, v. ad 24, 22, 11. — *prodigium relicta crudelius habitanda, quam ſi deleta foret*, ita continentibus verbis legendum, ut ſenſus ſit, Capuam relictam ſic habitandam eſſe prodigium crudelius, ſeu majus crudelitatis monſtrum, quam foret deleta; Gron. Vulgatam diſtinct. probant Duk. et Periz. qui *prodigium* ad praecc. referunt, et *crudelius* adcipiunt adverbialiter. — *haec tenuerint*, obtinuerint, paſſi ſint.

9. *fidemque* (pro *et fidem*, ut duo *et* ſint h. l., niſi *et* ante *nihil* del.) *hodie pacis pactae deſiderat*, poſt hoc verbum ſuſtuli interr. ſignum: nam poſt *qui* intell. *tamen*, et verba *Philippi regnum* cet. non interrogantis, ſed referentis, animo dici, magis eſt e more Livii, ut 33, 13. *libertati graves videri reges;* Bauer.

10. *ſocium Philippum quaeretis*, v. ad 9, 19, 5. Mox poſt *leves* excidiſſe videatur *et;* Bauer.

11. *de Philippi pace*, de pace cum eo. Cf. ad c. 1. n. 7.

XXX. 1. *Secundum Macedonas*, v. ad 1, 4, 1.

2. *id ſe queri*, repetitio rhetorica et elegans; Duk. et Drak. — *cum infernis diis*, ſc. ſepulcris circa Athenas diruendis; *cum ſuperis*, templis incendendis. Cf. c. 26.

3.

3. *delubra ſibi fuiſſe, quae quondam pagatim*, κατὰ δήμους, vel, ut in Praef. Thucyd., κατὰ κώμας, *habitantes in parvis illis caſtellis vicisque conſecrata* (v. Pauſan. 1, 31. 32.) *ne in unam urbem quidem contributi*, contracti ſc. a Theſeo, (ut ἀποκρίνειν in prooem. Thucyd. eadem de re; Bauer.) *majores ſui deſerta reliquerint*, v. ad 5, 5, 2. 25, 5, 3. 31, 26, 4. Multos Atticae fuiſſe δήμους, et eam ſparſim habitantes in unam urbem conductos, notum eſt; Duk. Romanis *tribus* et *pagi* dicebantur, nobis *Cantons*. Cf. Wolf. ad Leptin. p. 232. Valcken. ad Herodot. 3, 55. Potteri Archaeol. 1, 9 extr. Erneſti clav. Cic. v. *paganus* et in Ind. Graeco-Lat. v. δῆμοι.

4. *urbem colentes deos*, ut πολισσοῦχοι et πολιοῦχοι θεοί, Gron. Cf. ad 24, 38, 4. 29, 27, 1. ad Sil. 1, 27. et Spanhem. ad Callim. H. in Pall. 53.

5. *praeſidem arcis Minervam*, v. ad 45, 28, 1.

XXXI. 1. *orationis meae formam — mutarunt*, i. e. fecerunt, ut ego mutarem, coegerunt me mutare: metonymia effectus pro cauſa, ut 1, 28. *memor*: Bauer. — *ultro adcuſando*, quia ipſi adcuſarunt.

2. *Cianos*, *Abydenos* cet. cf. c. 16 ſq. et ad 32, 21, 8. — *Aeneos*, Αἰνείους, plerumque Aenios, Αἰνίους. Cf. ad 40, 4, 4. — *Thaſios*, v. ad 33, 30, 2.

3. *Rhegium Pyrrhi bello legio — Rheginis reddidimus*, v. ad 28, 28, 1. — *poſſedit*, v. ad 24, 45, 6.

4. *Syracuſanis obpreſſis ab externis tyrannis*, Epicyde et Hippocrate, fratribus Poenisque, non a domeſticis, *quo*, ut eo *indignius eſſet*: (*quod* conj. Sigon. ſed nil intereſt; Bauer.) ſed Hieronymus non minus crudelis fuit omniumque malorum auctor.

5. *ſtipendiarias ac vectigales*, v. ad 5, 10, 5.

6. *neque ipſi quidem*, leg. *ne i. q.*; Gron. et Bauer. — *bellum adverſus Samnites per annos prope LXX* cet. v. ad 23, 42, 1. — *connubio atque inde cognationibus, poſtremo civitate*, v. ad 8, 14, 9. 7.

7. *praesidio nostro foede interfecto* cet. v. 23, 7.

8. *quis durius — statutum indignari posset*, "an *criminari?* Certe sic interpretandum. Nam *durius*, *quam pro merito*, *statutum*, recte quilibet *indignetur*. Sed *indignari* hic est cum indignatione queri, exprobrare, ut ἐπιμέμφεσθαι ap. Thucyd. Ita Noster 34, 6. *legem — abrogari est indignatus* i. e. conquestus, reprehendit, inprobavit, noluit;" Bauer. Cf. ad 3, 3, 1. — *Plures sibimet ipsi conscientia* cet. v. 26, 13-16. — *Ceteris ita oppidum ademimus*, *ut — daremus*, v. ad 1, 17, 5.

9. *vos*, *quo propiores Macedoniae estis*, eo s. hoc *melius nostis*, cf. ad 1, 23, 9. et 2, 45, 12.

10. *qui tum plus poterat*, v. ad 5, 33, 3.

XXXII. 1. *praecipitata raptim consilia* (cf. ad 2, 45, 10.) *neque revocari*, reprehendi, ut denuo sint in potestate: (non sign. *widerrufen*, sed pressius *zurückgenommen werden*) ut ap. Hor. Ep. 1, 18, 71. *emissum volat inrevocabile verbum*, instar teli emissi; *neque in integrum restitui possint*, manere jus et copiam aliter de integro statuendi; Bauer.

2. *ne de pace bellove*, *nisi in Panaetolico et Pylaico concilio*, *ageretur*, v. ad c. 29. n. 1.

3. *suspensa re*, v. ad 2, 32, 5.

XXXIII. 1. *Ad Lyncum*, v. ad 26, 25, 4. *Bevus* fl. ad Bevam opp. Macedoniae. v. Steph.

2. *quonam hostes iter intendissent*, v. ad 4, 19, 1. — *Idem error*, inscitia, ignorantia, quod ex praec. et seqq. patet. Cf. ad 27, 46, 5. — *Movisse*, v. ad 2, 3, 2. — *ex diverso* itinere, e diversis locis, partibus.

3. *per transfugas cognitum est*, *quos levitas*, inconstantia, *ingeniorum praebet* idoneos, vel quorum operam usumque praebet *ad* cet.

XXXIV.

XXXIV. 1. *ad caritatem ſuorum* cet. cf. Platonis Menexen. pr., Lucian. de amicit. pr. et Intpp. Hor. Od. 1, 28, 23 ſq.

2. *Nihil* vero *tam incertum nec tam inaeſtimabile eſt*, quod tam parum aeſtimare ac praevidere poſſis, (quo confidere non licet, *worauf man nicht rechnen kann;* Ern. *quam animi multitudinis;* (cf. 24, 24. extr.) quippe, etenim *quod promtiores* cet. Similiter forſan *inaeſtimabile perjurium* 37. 57 extr. niſi potius ironice dictum pro prorſus egregio et ſingulari, (ut fere *inaeſtimabile gaudium* 29, 32.) aut cum Gron. leg. *inexpiabili*, aut *inteſtabili*, (v. ad Tac. Ann. 6, 40. 6.) aut *inexcuſabili perjurio*, aut ex cod. N. *deteſtabili*. Sed cf. ibi not. 5.

3. *gladio Hiſpanienſi*. v. ad 7, 10, 1.

4. *paulo plus CC paſſus*, ſed cap. ſeq. pr. *paulo plus D paſſus.* — *propinquum Athaco*, forte opp. Daſſaretiorum.

5. *deſcripta ſuis quaeque partibus, tum tendentium ordine* cet. v. ad 25, 6, 10. Lipſ. mil. Rom. 5, 1. Schel. ad Hygin. de caſtram. p. 1031. et 1041. Theſ. Graev. T. X.

XXXV. 1. *Tralles, Illyriorum* cet. v. ad 27, 32, 1.

2. *Ab Romanis autem*, forte *item:* quia rex periculo ſummam rerum committere noluit, ſed electos ad tentandam proelii fortunam in campum emiſit, pariter Romani haud fere diſpari numero equitum peditumque excretam manum iis obpoſuerunt; Gron.

3. *genus pugnae, quo adſuerant*, (v. ad 21, 16, 6.) *fore, ut equites, in vicem inſequentes refugientesque* cet. ut fere Parthorum equites, de quibus v. Juſtin. 42, 2. et Hor. Od. 1, 19, 11 ſq. 2, 13, 17.

4. *pedes concurſator et vagus*, (v. ad 27, 18, 6.) *et prope ſeminudus genere armorum*, v. ad 3, 19, 9.

XXXVI.

XXXVI. 1. *caetratos, quos peltaſtas vocant*, v. ad 21, 21, 6. — *aperto proelio*, v. ad 10, 14, 6.

2. *Vbi latentem intra vallum ſenſit*, forte leg. *latere hoſtem.* — *ſubceſſit* ſc. vallum.

3. *quia ex tam propinquis ſtativis parum tuta frumentatio erat*, "ſi ita ſcripſit Livius, ſubplendum eſt *hoſti*: ſed quia hoc aliquanto durius, forte leg. *quia hoſtium tam p. ſt.*, ut 23, 17." Duk. *Ex tam propinquis ſtativis* adcipio dictum pro: propter tam propinqua ſtativa, propter tantam propinquitatem ſtativorum ſc. hoſtium. v. ad 7, 39, 4. Ita nil mutandum.

4. *ut creſceret ſimul et negligentia cum audacia hoſti*, pro vulgari *ſimul et negligentia et audacia*, ut *conſilium cum re, animus cum re*: ſed forte del. *et*; Duk. Cf. ad 21, 60, 5. et 26, 43, 2.

XXXVII. 1. *qua quisque poſſet*, v. ad 3, 70, 2. — *opem ferre laborantibus*, v. ad 3, 31, 1. — *agmine quadrato*, v. ad 2, 6, 3.

2. *in ſummam belli profectum*, v. ad 3, 61, 4.

3. *regem in equum ſubjecit*, v. ad 4, 19, 3.

XXXVIII. 1. *exhauſto circa agro*, v. ad 10, 44, 1.

2. *nec enim manſuros* cet. v. ad 5, 55, 2.

3. *ſedentem Romanum debell.* v. ad 7, 37, 4.

4. *multis ignibus per caſtra rel.* v. ad 22, 41, 5.

XXXIX. 1. *et quid veniſſet*, v. ad 5, 51, 2. — *ad praecipiendum iter*, v. ad 3, 46, 5.

2. *Stuberam deinde petit*, opp. Pelagoniae ad Erigonem fl. Cf. 43, 18. 20. Στύβεῤῥα Polyb. 28, 8, 8. Στύμβαρα Strab. 7, 7, 9. p. 327. Στόβηρα Suidae dicitur. Mox pro *Pluvinam* al. *Pluinam*, et quaedam edd. *Pellinam* ex emend. Sigon., quem graviſſime hallucinatum eſſe docet Jac. Gron. ad Arrian. 1, 7.

3. *ad Bryanium*, cf. Steph. et Strab. l. l.

4. *transversis limitibus*, v. ad 2, 39, 3.

5. *Erigonum incolae vocant*, cf. 39, 53 extr. et Strab. 7, 7, 8. et 9. p. 327. Hic et Arrianus 1, 5. Ἐρίγωνα dicunt, sed Ptol. Ἐρίγωνον. — *Eordaeam*, Ἐορδαῖαν et Ἑορδαῖαν. cf. 45, 30. Arrian. 1, 7. Plin. 4, 10. et Schweigh. ad Polyb. 18, 6, 3.

6. *objectis per v. transitus operibus*, v. ad 21, 57, 7.

7. *praelongis hastis* (sarissis) *velut vallum ante clipeos objecit*, v. ad 9, 19, 2. et 36, 18, 6. — *Romphaeae* s. *rhomphaeae* et *rumpiae* tela Thracum ap. Gell. 10, 25. Ῥομφαῖος ἐρχκιον, ἀμυντήριον, μάχαιρα, ξίφος, ἢ ἀκόντιον μακρόν, Hesych. Cf. Heins. ad Val. Fl. 6, 98. et Bocharti Hieroz. 1, 2, 8. p. 137.

8. *patentem vulneri equum*, e., ut mox *nec aperti quidquam*. v. ad 22, 50, 3. et 25, 16, 12.

9. *vanum teli genus*, v. ad 10, 29, 1.

10. *testudine facta*, v. ad 5, 43, 2. — *evasissent*, v. ad 2, 7, 7. — *difficili fuga*, quum fuga difficilis esset, *ut in locis inpeditis*, v. ad 8, 30, 7. et 9, 43, 6.

XL. 1. *in Elimeam se recepit* sc. consul: Ἐλίμεια regio et urbs Illyrici ap. Strab. 7, 7, 8. p. 326. et Steph. Ἔλιμα s. Ἔλυμα ap. Ptol. qui etiam rectius eam ad Aoum fl. ponit, quam Livius 42, 53. *ad Haliacmona*, qui fluvius longe abest, et mediam percurrit Macedoniam; (cf. Cellar. Geogr. ant. 2, 13.) cui Macedoniae *Elimiotis* a Romanis demum *juncta* dicitur 45, 30. in divisione regni. Ἐλυμιῶτις ap. Arrian. 1, 7. *Elimeam* h. l. et 42, 53, 2. 43, 21, 3. regionem esse, ex adjunctis verbis et praepos. *in* probabile fit.

2. *in loca pacata*, v. ad 2, 59, 5.

3. *carpendo postremum agmen*, v. ad 3, 5, 1.

XLI.

XLI. 1. *Cercinium obſedere* opp. Macedoniae, cui forte vicina palus Cercinitis ap. Arrian. et Curt. 1, 3.

2. *Boeben paludem*, Βοίβη opp. et Βοιβιὰς lacus Theſſaliae (inter Sepiadem et Penei oſtia) ap. Steph. Βοιβηῒς λίμνη ap. Hom. Il. 2, 711. Strab. 9, 436. et Plin. 4, 8. ſ. 15. Cf. Voſſ. ad Mel. 2, 3, 82. — *Cyretias* ap. Ptol. 3, 13. χυρετίας.

3. *Phecado urbi*, forte quae *Pheca* dicitur 32, 14. — *paulo plus quingentorum paſſuum*, immo *quingentos paſſus*; Crev. et Drak.

XLII. 1. *binis ternisve ſummum*, v. ad 21, 35, 7.

2. *per averſam portam caſtrorum*, v. ad 3, 5, 3. Mox forte leg. *in tumulum ad caſtra*, vel *ad tum. in caſtra*; Gron.

3. *per calles* (al. *colles*) *ignotos ſequentibus eos hoſtibus*, ſi forte ſequerentur; Gron. Cf. ad 5, 2, 7.

XLIII. 1. *Dardanos — adeptus*, v. ad 2, 30, 7.

2. *ſex millia peditum et equites*, forte *et M.* vel *et D equites*: quorum numerus ſine dubio excidit; Gron.

3. *nunc belli, quod inſtaret*, v. ad 3, 6, 5. — *Haec ea aeſtate — geſta erant*: ultima voce ſic non uti ſolet Livius; Duk.

XLIV. 1. *Malea ſuperata*, v. ad 2, 50, 4. — *Scyllaeum* prom. naufragiis celebre et opp. (hod. *Capo Schilli* ſ. *Sciglio*) in quod poetae Scyllam fabulantur mutatam, ad fretum Siculum inter Bruttios et Argolidem, cujus opp. *Hermion* ſ. *Hermione* non longe ab eo abeſt, ad ſinum Hermionicum, partem Argolici, inter Maleam et Scyllaeum promm. Σκύλλαιον τὸ ἐν τῇ Ἑρμιόνῃ dixit Strabo 8, 373. et τὸ Ἑρμιονικὸν ἀκρωτήριον τὸ Σκύλλαιον 10, 484. Cf. Euſtath. ad Hom. Il. 2, 560. ad Dionyſ. Perieg. v. 420. Voſſ. ad Scylac. Peripl. p. 20. ed. Oxon.

2. *id omne in auxilii praesentis spem*, ob eam, illa freta, *effudit*, cf. ad 7, 39, 2. — *linguae promtae*, propr. homines linguae p., *quod genus hominum* cet. Demagogos designari, monet H. Steph. in Dicaearchi Sympractore p. 65.

3. *nominaque earum*, inscriptiones, vel titulos Philippi statuis et imaginibus inscriptos; sed forte leg. *imagines omnes, item majorum — omnium nominaque eorum* (Philippi et majorum ejus) *tollerentur;* Crev. Sed nota Duk. est: "Vox *earum* ab aliquo forte adsuta, (nam sublatis statuis imaginibusque etiam nomina earum tollebantur) et *nomina* ea, quae aliis operibus adscripta erant: nam hoc quoque factum fuisse, patet ex verbis seqq. *loca, in quibus positum aliquid inscriptumve* cet. Ex his omnibus nomina Philippi eradi, quemadmodum statuas imaginesque tolli voluerunt; quod apud Romanos quoque non semel factum est. (cf. ad Tacit. Ann. 2, 32, 3. 6, 2, 2. ad Juvenal. 8, 18. 10, 58 sq.) De *diebus festis* et *sacris*, honoris regum principumque causa institutis, multa habet Spanhem. epist. V. ad Morellum."

4. *Postremo inclusum*, insertum, adjectum decreto, ut 45, 25. — *quae adversus Pisistratidas*, Pisistratum ejusque filios, Atheniensium tyrannos, *decreta quondam erant*, cf. Justin. 2, 8. 9. Aristot. Polit. 5, 5. Meursii Pisistratus in Thes. Gron. Vol. 5., et Voyage du jeune Anacharsis T. 1. P. 2. sect. 1. — *literis verbisque, quibus solis valent* cet. quo nomine etiam Demosthenes eos notavit; Duk. Cf. Victor. var. lect. 9, 16.

XLV. 1. *aeque inmodicis ad* (κατὰ) *honores sociorum*, Attali Romanorumque, *ac quae in ira adversus hostem fecerant* sc. Athenienses, scripsi ex emend. Gron. qui etiam conj. *atque in ira a. h. fuerant*, (quod recepit Drak.) et *ac quae ira a. h. fecerat*. In edd. ante Drak. legitur *ac quae in iram a. h. fuerant.* 2.

2. *navigant a Piraeeo Andrum*, septemtrionalis Cycladum insula, quae freto ab Euboea australi, et alio angustiore a Teno insula dirimitur. Cf. 36, 20. — *Gaureleon*, multi MSS. *Gaurelon*. Γαύριον τῆς Ἀνδρίας χώρας memorari Xenoph. hist. Graec. p. 440. monet Drak.

3. *nec se potestatis suae esse*, v. ad 3, 62, 5.

4. *succedentium muros*, al. *muro*. v. ad 22, 28, 7.

5. *Delium Boeotiae* oppidulum, XXX stadiis ab Aulide, ad mare, cum templo Apollinis, ad formam ejus, quod in Delo insula erat, exstructo. v. 35, 51. pr. Pausan. 9, 20. Strab. 9. p. 368. 403. Herodot. 6, 118. Thucyd. 4, 76. Appian. Syr. 12. Wessel. ad Diodor. T. 2. p. 574. et Holsten. ad Steph. Byz. v. Δήλιον. In mediterraneis Boeotiae oppidis recensetur a Ptolem. 3, 15.

6. *Macedonum fere omnibus*, v. ad 24, 32, 4. Mox *faciles ad credendum* malebat Gron.

7. *Ab Andro Cythnum trajecerunt*, insulam juxta Ceam Atticamque sub Euboea. v. Strab. 10 extr. et Intpp. Tac. Hist. 2, 8. Hae insulae Cyclades praesidiis Macedonum tenebantur. v. cap. 15. — *Prasiae*, *continentis Atticae locus*, v. Strab. 9, 399. Aliae *Prasiae* Laconicae in Argolico sinu. v. Duker. ad Thucyd. 2, 56. — *Issa* insula et oppidum ejus, in mari Hadriatico, prope Pharum oramque Illyrici: unde *Issaei* s. Issii, et *Issaici lembi* 32, 21. *Issenses naves* 43, 9. Cf. Ind. et Schweigh. ad Polyb. 2, 8. et 11. 32, 18. — *Carystus* Euboeae opp. inter Caphareum et *Geraestum* (cui *Geraestus* opp. cum portu subjacet) promontoria. — *Scyrus*, (hod. Sciro) *Icus* et *Sciathus* insulae Cyclades in mari Aegaeo. *Sciathus* male legitur in edd. recentt. 35, 43, 3. *Icum* inter Scyrum et Sciathum sitam esse, docet etiam Strabo l. 9. p. 436. — *prima tranquillitas* Boreae, aut, ut 25, 27, maris.

8. *Inde Cassandream* (v. ad 28, 8, 8.) *petentes primo ad Mendin tenuere*, v. ad 1, 1, 8. *Inde — inde*, v. ad 1, 3, 8. — *superato*, v. ad 2, 50, 4.

9. *conlectis in unum navibus*, v. ad 27, 39, 2.

10. *Canastraeum Pallenes — superato Toronae promontorio*, v. ad 2, 50, 4 et 28, 7, 6. — *Acanthus* opp. Macedoniae, (hod. Erisso) ad sinum Strymonicum vel Singiticum. Cf. Herodot. 7, 121 sq. et Marcianus Heracl. p. 27. — *retro repetunt*, v. ad 2, 45, 10.

XLVI. 1. *sinum Maliacum — Heracleam*, v. ad 28, 5, 6.

2. *Philippo circa Pergamum urente sacra profanaque*, in his *templum Veneris* et *Nicephorium*, lucum juxta Pergamum ab Eumene consitum, teste Strab. 13. p. 624. Cf 32. 33. 34. Polyb. 16, 1. 17, 2 et 6.

3. *quia antea fuerat tentata*, v. 28, 5 sq et ad 9, 35, 1. — *Rhodiae naves, tectae omnes*, v. ad 22, 19, 4

4. *ad Zelasium miserunt, Isthmiae id super Demetriadem*, ultra D. *est*, vel potius e regione Demetriadis in alto mari, (cf. ad 27. 32, 5. et 31, 47, 3.) *promontorium;* sed Gron emend. *ad Phalasiam miserunt, Istiaeae id* vel *Istiaeotidos super D. p.* Non male. *Phalasia* prom Euboeae, et Oreus olim dicta *Istiaea* s. Histiaca l. Hestiaca, ut regio illa Istiaeotis s. Histiaeotis. v. Strab. 10. p. 683 B. Pausan. 7, 26. Cellar Geogr. ant 2, 14 p. 811. 812.

5. *Heraclides praefectus regius classem* cet. v. ad 32, 5, 5 — *diversi Romani et Attalus*, v. ad 3, 60, 1.

6. *tela ingerentes et pondere ingenti saxa, et cuniculis* cet. emend. Gron. verbo *jaciebant* deleto, quod *cuniculis* non convenit. Malim: *tela ingerentes et pondere ingenti saxa. agebant et cuniculos* cet. Vulgatam lect. servari posse putabant Crev. et Drak. si ad *cuniculos* suppleatur *agebant*. Sed quomodo haec notio in praec. *jaciebant* latet? Cf. ad 1, 33, 7.

7.

7. *et castigationibus regis in admissa culpa* cet. immo leg. *et castigationis regiae — memores:* nam quum peccassent antea, Philippus eos sermonibus ita castigavit, ut partim minis, si culpam iterarent, partim pollicitis, si fortiter facerent, ageret; Gron. Cf. 28, 8. *praesentioribus animis ex castigationibus* cet. conj. Dujat. Nihil vero mutandum monent Duk. et Drak. sed *castigationibus* adcipiendum pro *propter castigationes.*

8. *relictis, quot satis videbantur ad o. p., militibus;* vox ultima abest a multis MSS. et edd. In plerisque vero edd. vett. ante Gron. legitur *quod satis videbatur.* Illud non inprobabat Drak., hoc Duker. ut *quod* dictum sit pro *quod militum* vel *eorum,* h. e. *quantum,* ut 24, 40, 6. Cf. Periz. ad Sanctii Min. 3, 6, 1. 4, 4, 77. et Burm. ad Ovid. Her. 8, 5.

9. *Larissam Cremasten* (pensilem) s. Pelasgiam in Phthiotide Thessal., prope Echinum et XX stadia a mari. v. Strab. 9, 5, 13. p. 435. Polyb. 17, 3. 8. 18, 21. Ptol. 3, 13. Mox malim cum Crev. pro *timentibus* legere *timentes* et jungere *Aegeleon timentes.* v. ad 3, 47, 1. Pro *Aegeleon* forte leg. *Pteleon.*

XLVII. 1. *sinus Euboicus, quem Coela vocant:* nota Dukeri est: "Hic *sinus Euboicus* vocatur etiam Oros. 6, 15. et κοιλὸς Εὐβοίας μυχὸς Eurip. Troad. 84. de naufragio Graecorum ad Caphare a in reditu a Troia: nam circa hunc proprie fuisse, quae τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας et κοίλη Εὔβοια dicebantur, patet ex Dion. Chrys. Orat. VII. Tzetze ad Lycophr. v. 384. et Philostr. Heroic. 10, 11. et in vita Apollonii 1, 24. 3, 23. Strabo l. X. pr. auctor est, Εὐβοίας τὰ κοῖλα vocari τὰ μεταξὺ Αὐλίδος (Boeotiae) et τῶν περὶ Γεραιστὸν (Euboeae) τόπων. nam latius productam fuisse hanc adpellationem, intelligi potest ex Val. Max. 1, 8, 10. Lucano 5, 195. 230 sq. et Philostr. vita Apoll. 1, 24. ubi cf. Olear. Malim tamen cum Casaub. ex Epit. Strab. legere Καφαρέως

 pro

pro Αὐλίδος, quia, ſi Αὐλίδος ſcripſiſſet Strabo, *Capharea* potius, quam *Geraeſtum*, nominaturus fuiſſe videtur." Ceterum ad *ſinum* maritimum translata, quae de tractu terrae docent Geographi, Ptol. 3, 15. et Strab. 10. pr. ſc. tractum Euboeae a Geraeſto prom. ad Aulidem ſive Chalcidem dictum fuiſſe τὰ Κοῖλα (*die Höhlung*) τῆς Εὐβοίας propter ſitum, quoniam ibi κολποῦται ἡ παραλία, ſinuatur ora maritima, et ab Chalcide κυρτοῦται πάλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, curvatur denuo in continentem. Cf. Oroſ. 6, 16. Lucan. 5, 231 ſq. et Valer. Max. 1, 8, 9. Similiter Κοῖλα vocantur loca concava humilia et depreſſa, cavae et profundae valles ſeu convalles, v. c. *Coela Theſſaliae* 32, 4. fauces ejus concavae, *confragoſa loca inplicataeque flexibus vallium viae; Coele Syria* 33, 19. 42, 29. (ubi etiam *Coelen Syriam* edidit Drak. pro vulg. *Coeleſyriam*, quia in MS. et edd. antt. legitur *Coelenſyriam;* cf. ad 32, 5, 4.) 45, 11. ἡ Κοίλη Συρία, Coeleſyria, cava Syria, (*Hohlſyrien*) et ſimpl. *Coele* ap. Mel. 1, 11. propr. planities ſ. valles inter Libanum et Antilibanum, deinde tractus Syriae per totam Phoenicen et Palaeſtinam pertinens usque ad Raphiam fineſque Aegypti; et τὰ Κοῖλα τῆς Ναυπακτίας, convalles agri Naupactii, ap. Polyb. 5, 103, 4.

2. *ante hiemales motus*, maris et fluctuum agitationem jactationemque, qualis hieme eſſe ſolet.

3. *ſuper Maleam*, ſupra, ultra Maleam, (*Malea ſuperata* 31, 44 pr.) ut 42, 56, 1. et Gr. ὑπὲρ τὴν Μαλέαν. Cf. ad 28, 8, 6. 30, 4, 6. 31, 46, 4. 43, 21, 4. Sall. Jug. 19. (22.) Virg. A. 6, 795. Duk. ad h. l. Victor. et Manut. ad Cic. ad fam. 4, 12.

4. *ſecundum Initia*, v. ad 1, 4, 1. et 31, 14, 4.

5. *Conſul alter C. Aurelius ad* cet. v. cap. 22.

6. *Gallico triumpho inminens*, v. ad 3, 51, 3. Mox *eumque* ſcripſi pro vulg. *quem* ſuadente Gron. Ita Hearnii L. 1.

7. *ſenatum in aede Bellonae h.* cet. v. ad 26, 21, 1.

XLVIII.

XLVIII. 1. *negabant triumphum, et quod alieno exercitu rem* cet. v. ad 26, 21, 1. C. Aurelio consuli bellum erat mandatum. v. cap. 11.

2. *rapiendi per occasionem triumphi,* v. ad 6, 23, 3.

3. *verius de causa existimaturos*, v. ad 3, 19, 8. et 4, 15, 1. — *an in magistratu suisque auspiciis gessisset* res, v. ad 26, 21, 1. et 28, 38, 4. De rebus ab eo gestis v. cap. 21.

4. *Ex duabus coloniis*, Placentia et Cremona, — *quum una*, Placentia cet. v. cap. 10. et 21. — *velut claustra ad cohibendos* cet. v. 21, 25.

5. *subplicationes habitas* v. cap. 22 pr. et ad 3, 63, 2. — *Furiae genti*, cf. 5, 49. 6, 42. et 7, 25 sq.

XLIX. 1. *Ludi deinde a P. Cornelio Scipione, quos consul in Africa voverat*, cet. v. ad 28, 39, 1. et cf. Polyb. 16, 23, 7.

2. *bina jugera adciperet; eum agrum decemviri adsignarent*, cf. cap. 4. et ad 6, 36, 5.

3. *hi colonos Venusiam adscripserunt,* v. ad 4, 25, 4.

4. *ut veritas rerum gestarum — publice videretur,* palam et ab omnibus perspiceretur, cognosceretur.

5. *Comitiis deinde diem edixit* MSS. optimi. *indixit* edd. ante Drak. Similiter *edicere senatum* 3, 38. *diem militibus*, *subplicationem populo*, *comitia* 22, 12. (ubi v. not. 1.) 22, 33. 24, 37. 32, 1. 33, 14. 40, 59. et *indicere concilio diem, comitia* cet. 27, 30. 36, 6. al. *edicere* et *indicere justitium* 3, 3. 4, 26. *edicere* et *indicere delectum* 2, 55. 3, 10. 5, 19. 25, 57. Cf. ad 21, 63, 1. et Drak. ad h. l. et 3, 38, 13.

L. 1. *Annona — pervilis fuit*, v. ad 2, 34, 10. — *populo diviserunt* "h. e. plebi, faeci populi, ut 30, 26. 31, 4. 33, 42. ap. Suet. Caes. 41. et Aug. 40. 41. 42." Duk. Quae loca omnia de largitionibus frumentariis agunt, ad quas tenuis tantum plebecula admittebatur. Similiter tribuni ad *populum*,

h. e. plebem, rogationes tulisse dicuntur 3, 9. 7, 42. 10, 13 al. Cf. ad Epit. Liv. 115, 3.

2. *ludos Romanos — instaurarunt*, v. ad 2, 36, 1.

3. *ludi funebres — munus gladiatorium* cet. v. ad 23, 30, 9. — *M. Valerii Laevini causa a P. et M. filiis*, cf. quae de iis Drak. disputavit adversus Pigh. in Ann. ad a. V. 563. 566. 576.

4. C. *Cornelius Cethegus absens creatus erat, quum Hispaniam obtineret provinciam:* Sigonius recte ex Livio ordinat successionem eorum, qui Hispaniis praefuere: qui a. V. 533. fuere P. et Cn. Cornelii Scipiones, (21, 17. 32.) a. 539. P. Scipio P. F. Africanus; a. 544. L. Lentulus et L. Manlius Acidinus; (28, 38.) a. 550. C. Cornelius Cethegus. (31, 20. 49. 50.) "Sed non tollit, quod in narratione Livii de L. Manlii Acidini et L. Cornelii Lentuli successoribus difficile et obscurum est. Hi P. Scipioni successerunt 28, 38. ubi quum quinque annos fuissent, de successione actum in senatu. 30, 41. Sexto anno Lentulus ex Hispania rediit adcepto successore Cornelio Cethego, (31, 20. 49.) et relicto in provincia Acidino, qui anno post decessit, et successorem habuit L. Stertinium. 32, 50. 33, 7." Duk. Haec parum adcurate traduntur a Livio: unde etiam mutilatum esse quadam parte hunc librum, suspicati sunt Glar. et Pigh. ad a. 553. — *quia flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat*, πότερον ὅτι βάσανός τις ἐλευθέρων ὁ ὅρκος ἐστὶ, δεῖ δὲ ἀβασάνιστον εἶναι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἱερέως; ἢ ὅτι περὶ μικρῶν ἀπιστεῖσθαι τὸν τὰ θεῖα καὶ μέγιστα πεπιστευμένον οὐκ εἰκός ἐστιν: ἢ ὅτι πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας, κατάρα δὲ δύσφημον καὶ σκυθρωπόν: ἢ κοινὸς ὁ τῆς ἐπιορκίας κίνδυνος, ἂν ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ ἐπίορκος εὐχῶν κατάρχηται καὶ ἱερῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως; Plut. Quaest. Rom. 44. Opp. T. 2. p. 275. Temporibus tamen Imperatorum in acta eorum jurabant. v. Dio Cass. 59, 13. et Gell. 10, 15. *jurare in leges — magistratum autem* cet. v. ad 29, 37, 9.

COM-

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXII.

Cap. I. 1. L. *Quinctio urbana*, (v. ad 2, 40, 9.) et ſimul peregrina. v. ad 25, 41, 8. — *Baebio Ariminum*, v. ad 24, 44, 2.

2. *omnes milites exauctorati d. d.*, v. ad 8, 34, 8.

3. *Prorogato imperio — Cn. Sergio, ut militibus, qui in Hiſpania, Sicilia, Sardinia* cet. cf. 31, 4. et 49. unde ſuſpicari poſſis, voc. *Africa* h. l. excidiſſe. Prorogato imperio *praetori prioris anni* (v. 31, 6.) C. *Sergio*, v. ad 27, 22, 2. — *agrum adſignandum curaret* ſc. per menſores.

4. *Q. Minucio, ut in Bruttiis — curaret*, cf. 31, 12. 13.

5. *ſacrilegii compertos*, v. ad 7, 4, 2.

6. *legati ab Ardea* (v. ad 10, 14, 2.) *queſti, ſibi Latinis in monte Albano* et epulis ſolennibus ſacrisque (v. Dionyſ. Hal. lib. 4. p. 250 ſq.) *carnem datam non eſſe;* cujus rei cauſa non memoratur, ut nec 37, 3. in ſimili re. — *Ab Sueſſa nuntiatum eſt*, forte *nuntiarunt*, ut melius conveniant ſeqq. *et Formiani legati, Oſtienſes, Veliterni* ſc. nuntiarunt; Gron. Sic *ab Sueſſa* dictum pro *legati Sueſſani.*

7. *Apollinis et Sanci* (v. ad 8, 20, 10.) *aedes* ſc. de coelo tactas eſſe. — *et in Herculis aede capillum enatum*, obſcurum prodigium. cf. Heyne Opuſc. Acad. T. 3. p. 264. et Steger *von den Prodigien* p. 180. Forte tenuis plantae fibra aut crinis e pariete

ſeu

ſeu pavimento, neſcio quo caſu, eminuit. Rob. Titius loc. controv. 18, 3. conj. e Plut. de Pythiae orac. p. 397. *caprificum enatum*, (v. ad Juvenal. 10, 145.) vel potius *in Herculis ſede* (natibus) *capillum enatum*, quem pilum referebat ad Herculem μελάμπυγον, (v. Suid. et Plut. de discr. amici et adulat) putabatque, quum pili in ſtatuis effingi minime conſueverint, et Hercules iis aegre careret, ne πύγαργος et λευκόπυγος, h. e. mollis et effeminatus, exiſtimaretur, eum voluiſſe hos ex illa ſui parte erumpere, et maximum praebere prodigium.

8. *lauream in puppi enatam*, cf. 43, 13. Plin. 17, 38. ſ. 25. et Steger l. l. p. 178. — *ſupplicatio edicta ad omnia pulvinaria* cet. v. ad 3, 63, 2. 5, 13, 5. et 31, 49, 5.

II. 1. *intertrimentum argenti*, quod decoquendo (ut etiam terendo et abſumendo 34, 7, 5.) argento perierat; Ern.

2. *centum redditi obſides; de ceteris* cet. v. ad 30, 37, 3. — *Signiam*; ſorte leg. *Setiam* e cap. 26; Sigon. Sed potuit primo *conceſſum eſſe*, *ut Signiam tranſirent* obſides, et deinde pro Signia placuiſſe Setia, cujus mutatae ſententiae Livius non dedita opera certiorem fecerit lectorem; Drak.

3. *Gaditanis petentibus remiſſum*, *ne praefectus Gades mitteretur*, (v. ad 9, 20, 2.) *adverſus quod iis*, *in fidem populi Rom. venientibus*, (v. ad 7, 18, 1.) *cum L. Marcio Septimo conveniſſet*, v. ad 1, 3, 4. Dukeri nota eſt: "Dubitari poteſt, utrum his verbis ſignificetur, Gaditanis *in fidem — conveniſſe*, ut praefectum Rom. adciperent; (quae eſt ſententia Sigon. de ant. jur. prov. 1, 5. nam *remitti* fere dicuntur, quae jure exigi poſſunt) an, quum conveniſſet, ne adciperent, et imperatores Rom. in Hiſpania deinde, adverſus quod iis cum Marcio convenerat, praefectos Gades mittere coepiſſent, iis petentibus, ne hoc deinde adverſus pacta cum Marcio fieret, conceſſum.

Si

Si quis ita adcipiendum putabit, *remissum* erit id. qd. datum, concessum. (v. ad 35, 17, 2. 35, 45, 1. et Gron. Obss. 4, 2.) Non posset esse dubia sententia hujus loci, si de conditionibus, quibus Gaditani in fidem Romanorum venerunt, constaret. Sed de ea re nihil aliud proditum invenio, quam quod Livius 28, 37. scribit, *Gaditanos Romanis deditos*, et Cic. p. Balbo 15. *L. Marcium foedus cum Gaditanis fecisse, quod magis fide illius populi et justitia Romanorum, quam aliquo publico vinculo religionis teneretur.* E quo loco videtur colligi posse, eos nec praefectum cum praesidio Rom., quod civitatem in fide contineret, nec praefectum, qui ibi ex legibus Rom. jus diceret, (v. ad 9, 20, 2.) adcepisse. Hoc quidem nequaquam probabile est, quoniam sua voluntate deditionem fecere, et alia quoque foederata oppida suis legibus vivebant. Cf. Cic. p. Balbo 19." — *C. Cornelius Lentulus* non alibi memoratur; nec tamen propterea cum Periz. *Cn. Cornelium* ex 31, 50. substituendum monet Drak.

4. *ut colonorum numerus cogeretur*, ita MSS. et primae edd. ante Froben. qui *augeretur* substituit, forte e 33, 24 extr. Sed illud oppido elegantius; nam *cogitur* numerus, qui conficitur, hic quidem partim, ut infra loquitur, cogendo redire in coloniam, qui alio dissipati erant, partim adscribendo novos, si quae familiae interierant: sic *cogere militem, pecuniam, stipendium* est cujusque rei definitum numerum conficere: sic *cogitur pecus*, ne quod exerret, et *cogitur agmen* ab iis, qui operam dant, ne quis resistat ac deficiat numerum; Gron. *Cogere* propr. est *coagere*, et hinc vel contrahere (v. c. *vim navium* 21, 26. et *agmen hominum* 42, 10.) s. coarctare, (ut *potestatem intra anni spatium* 9, 33, 4. et *saltus in arctas coactus fauces* 22, 15, 6) vel congregare, (v. c. *senatum* 1, 48, 1. 3, 39, 5. *in senatum* 26, 12, 4. *feminas* 44, 32 extr. nisi potius ibi cum Drak. leg. *cocta cibaria*) vel conscribere, (*militiam*, de

de quo v. ad 4, 26, 2.) denſare, (*agmen* 38, 18.) claudere (34, 28. 35, 27. 36, 44. 42, 64. 44, 4.) ſupplere, ut h. l. *numerum.* Cf. Drak. ad 4, 26, 3. 30, 4, 1. et Corte ad Salluſt. Jug. 54. Ceterum de aucto colonorum numero cf. 31, 49. 33, 24. 37, 46. — *id Coſani petentes non inpetraverunt*, cf. 33, 24 extr.

III. 1. *P. Villium — ſeditio — excepit*, v. ad 1, 53, 5.

2. *pro voluntariis transportati*, v. ad 2, 7, 4.

3. *ſeu injuncta, ſeu ſuſcepta*, v. ad 2, 43, 2.

IV. 1. *Thaumaci* in Phthiotide Theſſal. *a Pylis* (v. ad 31, 29, 1.) *ſinuque Maliaco* (v. ad 27, 30, 3.) *per Lamiam eunti loco alto ſiti ſunt*, v. ad 1, 8, 5. — *ipſis faucibus inminentes, quas Coela vocant*, v. ad 31, 47, 1. Alii *quas Coelen vocant*, et *quam Coelen v.* Hoc elegantius eſt; Gron. cf. ad 24, 42, 6. Sed ita malim *quae Coele vocant.* v. ad 31, 47, 1. *quas Coela vocant. Theſſaliae quae transeunti*, vel *quas Coela vocant Theſſaliae. quae transeunti* cet. conj. Drak. et poſterius etiam Crev. Sed ille jungebat *quae confragoſa loca transeunti, quae* (Theſſalia) *panditur.*

2. *ſubjectos campos terminare oculis*, eorum terminos, fines videre, *überſehen, überſchauen.* — *Ab eo miraculo Thaumaci adpellati:* a Thaumaco conditore, Poeantis f., teſte Steph. Byz. *Thaumaci* etiam 36, 14. 37, 7. Strab. 9, 434. et Steph. *Thaumacus* forte inf. c. 13. n. 7. *Thaumacia* ſ. *Thaumaciae* Plin. 4, 9. ſ. 16.

3. *ſaxo undique absciſo*, al. *abſciſſo.* v. ad 4, 19, 5.

V. 1. *animos corporaque remiſerant*, ut *relaxare* vel mox *laxare*, et contra *intendere.* — *Philippum quantum*, quanto ſc. magis (v. ad 1, 40, 1. et ad Tac. Ann. 6, 21, 4.) *ab adſiduis laboribus i. p. laxaverat* (v. ad 2, 34, 13.) *annus*, illa anni pars, qua

qua cessatur ab armis, sc. tempus hibernum, ut Gr. ἐνιαυτὸς pro tempore anni, ὥρα ἔτους, seu pro qualibet ejus parte; Gron. cujus nota est: "*annus* leg. pro vulg. *animum:* (al. *animi*, *animos* et *animus)* nam remissus labor itinerum proeliorumque non tam animum reficit, quam membra, quae exercitio illo et contentione fatigantur; et de corpore Philippi intellegi vult Livius, docens, alios membris simul animoque avide quietem sumsisse, regem, quantum corpore cessarit, tanto magis exercitam mentem habuisse."

2. *in universum eventum belli*, v. ad 1, 38, 2.

3. *juraturos* se *in verba Philippi*, v. ad 2, 32, 1.

4. *qui redderent Achaeis Orchomenon et Heraeam et Triphyliam*, *Eleis* (immo *Megalopolitis) Alipheram*, *contendentibus*, dictantibus, adseverantibus, *numquam eam urbem fuisse ex Triphylia*, *ejus partem*, *sed — ad condendam Megalopolim contributae forent;* Gron. v. ad 28, 8, 3. *Heraean*, *Triphylian* et *Alipheran* multi codd. velle videntur; Drak. *Megalempolin* MS. Pet. unde Gron. conj *Megalenpolin*, ut *Coelen Syriam* 42, 29. et ἡ Μεγάλη πόλις Plut. Polyb. Steph. *Megalenpolin* Lov. 4. *Megalepolin*, *Megalepolim* et *Megalĕpolin* multi MSS. Cf. Drak.

5. *Macedonum animos sibi conciliavit cum Heraclide*, praefecto classis, Tarentino, perdito homine et astuto, qui, postquam, Tarento Romanis prodita, profugerat ad Philippum, in familiaritatem ejus se insinuaverat, et auctor illi fuerat ministerque omnis crudelitatis. cf. 31, 16. 33. Athen. 6, 13. p. 251. (ed. Schweigh. 6, 59.) Polyb. 13, 4. 5. 16, 15. Diodor. Eclog. p. 573. Polyaeni Strat. 5, 17, 2. Alius fuit *Heraclides* Gyrtonius, Thessalico equitatui a Philippo praefectus. v. Polyb. 18, 5. Alteruter aut tertius aliquis designatur 31, 46, 5. Verba *cum Heraclide* corrupta esse, vix est quod moneam. Jacobs ad Anthol. Graec. Vol. I. P. 2. p. 358. ingeniose emend.

emend. *Et cum Achaeis quidem per haec societatem firmabat. Macedonum animos sibi conciliavit. Nam Heracliden amicum cum maxime invidiae sibi esse cerneret* cet. Sed ita saltem post *Macedonum* excidisse *quoque* aut simile quid censendum est; et in vulgata lect. nihil videtur esse, quod displicere possit praeter voc. *cum*. Cui si substitueris *punito* vel aliud hujus generis verbum, τὰ *punito Heraclide* τοῖς *per haec* et singula verba singulis praecedentibus exacte respondebunt. *causa Heraclidis* conj. Drak. Verba *sibi conciliavit* absunt ab omnibus MSS. et edd. ante Asceus. a. 1513. unde alia eorum loco scripsisse Livium suspicari possis.

6. *in Chaoniam* (quae septemtrionalis Epiri pars fuit, ut *Thesprotia* mediterranea et *Molossis* australis) *per Epirum ad occupandas, quae ad Antigoneam*, Chaoniae urbem, et in Cerauniis montibus, *fauces sunt*, (*Stena vocant Graeci*, τὰ παρὰ τὴν Ἀντιγόνειαν στενὰ ap. Polyb. 2, 5, 6. et 2, 6, 6. Cf. Plut. in Quinctio p. 370. et Palmer. Graec. ant. 2, 3. p. 251.

7. *post paucis diebus*, v. ad 2, 31, 2.

8. *praeter amnem Aoum* cet. v. ad 24, 40, 2. Ad Apsum fl. cladem Philippi fuisse tradit Plut. Flamin. p. 370. forte quia Aous et Apsus non longe distant. Cf. Strab. 7, 5, 9. p. 316. et Palmer. Graec. Antt. 1, 23, 26. et 2, 3.

9. *Qua abscisae rupes e.*, v. ad 3, 70, 2. et 4, 19, 5. — *statio p. armatorum tenebat*, v. ad 28, 1, 4.

10. *in conspecto maxime tumulo*, v. ad 2, 5, 8.

VI. 1. *per Charopum Epiroten*, cf. cap. 11. Plut. in Quintio p. 370. et Polyb. 20, 3. 27, 13. cui constanter dicitur Charops, nisi quod 31, 8, 12. χάροπον in omnibus legitur libris. Hinc cum Gron. forte scrib. *Charopem* h. l. et al. Fuit autem vir probus et amicus Romanis: at nepos ejus Charops, Machaetae filius, qui Romae sermonem literasque Ro-

Romanorum didicerat, pessimus et saevissimus homo, caedium civilium auctor, et invisus tum popularibus, tum Romanis factus. v. Polyb. 27, 13. 30, 10. 14. 31. 8. 32, 21. 22. Diodor. T. 2. p. 578. Duk. ad Thucyd. 2, 80. Arntzen. ad Aur. Victor. de viris ill. c. 51. Mox pro *trajectus* plerique libri *trabeatus*, quidam *transvectus:* unde forsan leg. *travectus;* Gron. *trajectus* active dictum pro *quum trajecisset*, ut c. 22. *juratus* pro *postquam juraverat;* Drak. Cf. ad 26, 33, 9.

2. *ad hostem ducere pergit*, v. ad 27, 17, 6. — *cum expeditis*, v. ad 5, 16, 2. — *consilium habuit*, v. ad 8, 6, 6.

3. *sequutum vallem* esse, h. e. petiisse, adiisse. v. ad 4, 17, 8. — *integrumque bellum*, v. ad 2, 5, 1.

VII. 1. *senatum sine ullius nota legerunt*, v. ad 23, 22, 1. et 24, 16, 5. — *portoria venalium* rerum, solvenda pro invectione et evectione mercium, quae promercii et negotiandi, non utendi, causa portubus inportabantur. Cf. ad 2, 9, 4. et Burm. de vectig. pop. Rom. c. 5. p. 55. — *Castrorum portorium*, vel ibi jam ante exactum, vel novum. v. Burm. ibid. p. 51. *Castra* forte castellum illud, de quo v. 25, 20. quo nunc *coloni adscripti*, sed colonia serius deducta; Drak. conl. 32, 29. et 34, 45.

2. *fruendum locarunt portorium*, v. ad 27, 3, 1.

3. *colonos eo trecentos adscripserunt*, v. ad 4, 25, 4. — *privatus Vrbem ingrediens*, v. Gruch. c. 4. Refut. ad poster. Sigon. disp. et sup. ad 26, 21, 1. — *mille ducenta pondo* cet. suspecti numeri Dukero, quia Manlius multos annos cum Lentulo fuerit in Hispania, et multa fortiter ac feliciter gesserit, Lentulus autem 31, 20. multo plus in aerarium tulisse dicatur. *mille* abest a III MSS. quo suspicionem suam confirmari putabat.

4. *provincia decedere praetorem jussit* consul ex auctoritate senatus. Cf. ad 39, 3, 2.

5. *T. Quinctium Flamininum consulatum ex quaestura* (v. ad 4, 31, 1.) *petere* cet. cf. Plut. in Quinctio T. I. p. 369. ubi eum XXX nondum annos natum fuisse prodit. Cf. ad 25, 2, 4. Eidem Plut. *Flaminius* dicitur, quod gentis potius plebejae nomen esse putatur, ut *Flamininus* cognomen Quinctiorum, gentis patriciae. Quod si verum est, etiam inter honorum gradus, ab eo transscensos, idem Plut. male refert tribunatum plebis. Cf. Drak. ad 39, 59 pr. Duker. ad Flor. 2, 7, 10. Bongars. ad Justin. 30, 3, 6. Nostram quoque scripturam firmant lapides Capitol. Sed in optimis Graecorum Latinorumque auctorum exemplaribus cognomen Quinctiorum scribi *Flaminium*, talemque consensum vix ex librariorum errore profectum videri, monet Schweigh. ad Appian. Maced. Exc. VI.

6. *transscendendo media summa*, summos honores, *imis continuare*, (v. ad 4, 22, 4) per saltum quasi adscendentes; ut *transscendere ordinem aetatis, naturae, moris* 40, 9. et 11. — *campestri certamine*, v. ad 7, 1, 2.

7. *honorem, quem sibi capere per leges liceret*, (v. ad 5, 12, 6.) nondum latis legibus annalibus, quae magistratus ordine geri jusserunt; Duk. et Gruch. de com. Rom. 1, 3. Cf. ad 25, 2, 4. et Plut. l. l.

8. *in auctoritate Patrum f. t.* v. ad 2, 56, 16.

9. *M. Porcius Cato*, cf. Cic. de sen. 4. et ibi intpp.

VIII. 1. *compararent inter se s.* v. ad 3, 2, 1.

2. *L. Cornelius Merula urbanam*, v. ad 2, 40, 9. Mox forte leg. *nam, praeter consules, praetores* cet. et deinde *Marcellus in Sic. — Cato in Sard.*

3. *per Antiochum r. non liceret*, v. ad 5, 12, 6.

4. *id gratum senatui esse:* Gron. reposuit *fore*, ut sensus sit: ejus rei memorem fore senatum gratiis opera reque referendis, ut 4, 48, 6. *gratum id singulis* Patribus *fore* pro: eos gratiam relaturos. Sed ita dicendum fuisse *gratum senatum fore*, et *gratum*

esse

esse alicui tam h. l. quam 4, 48. non aliter adcipi posse, quam placere, voluptatem adferre, jam monuit Drak.

5. *Gratum eum facturum et senatui*, non Attalo tantum. Tò *et* delevere Gelen. et alii. *Gratum ei* (populo Rom.) *futurum* (ita MS. Buslid.) *et senatui* non male conj. Ruben., et *utenti populo Romano gratum eum facturum et senatui* Gron.

IX. 1. *properantem in provinciam*, propere profecturum, *prodigia Romae tenuerunt*, v. ad 2, 63, 3.

2. *coelum ardere visum* cet. v. ad 1, 31, 1. — *terra Velitris trium jugerum spatio caverna ingenti desederat* in imum, in profundum ruerat; ut passim *sidere*, *desidere*, *subsidere*. Cf. Drak. ad h. l. nos ad Juvenal. 6, 411. ad Tac. Ann. 2, 47, 3. Cic. Div. 1, 35. et 43. — *Suessae Auruncae agnum cum d. c. natum esse nuntiabant* sc. homines, quidam, i. e. nuntiabatur. — *porcum humano capite*, forte *porcum cum h. c.*, Duk.

3. *Corcyram tenuit*, v. ad 1, 1, 8.

4. *recto itinere per castra hostium vim*, inpetum, *facere*, ea vi perrumpere. Cf. 36, 16 pr. inpr. 37, 11, 4. et 44, 35. *viam* pro *vim* alii, non minus apte. *vi viam facere*, ut 4, 38. et ap. Virg. A. 2, 494. ex Plut. Flamin. p. 370. (Ἔγνω προσβαλὼν ἀνὰ κράτος διὰ τῶν ἄκρων βιάσασθαι τὴν πάροδον) conj. Duk. et Drak. — *per Dassaretios Lycumque*, v. ad 27, 32, 3.

5. *sine ullo effectu aestas extraheretur*, v. ad 4, 43, 6. — *satis expediebat*, exponebat, sc. consul. *expediebatur* vel *expediebant* emend. Gron.

X. 1. *Alexander magister equitum*, ἵππαρχος.

2. *redderet res, quae comparerent;* (v. ad 6, 1, 6.) *ceterorum*, forte leg. *ceterarum*. — *arbitrio, quo vellent, populorum:* lege *quorum vellent;* Gron.

 Vul-

Vulgatum Drak. dictum putabat, ut similia 1, 29, 4. et 4, 39, 6. Duker; ut 31, 36. *quo auxilio* pro *quorum auxilio.*

3. *quid victo gravius imperares*, mihi, si jam victus essem. — *se ex consl. proripuit*, v. ad 2, 24, 6.

XI. 1. *pastor quidam*, (pastores ap. Plut. in Quinctio p. 370. E.) *a Charopo* cet. v. ad cap. 6. n. 1. Cf. Appian. Maced. 4. — *oneratus castris*, forte *occupatus castris*; Duk.

2. *ita crederet, ut suae potius omnia, quam illius, potestatis essent:* verba obscura, de quibus Gron. haec notavit: "Potest sensus non unus dari: vel, huic homini ita fidat, ut ipsum potius in potestate suorum, quos cum illo erat missurus, habeat, quam suos ei secure committat atque in potestatem dedat; vel, quam mihi crederes, si ego me ducem fore promitterem, tam huic licet credas. Hoc videtur confirmare Plut. l. l. γνώστην δὲ τῆς πίστεως παρείχοντο καὶ βεβαιωτὴν Χάροπα τὸν Μαχάταν. Parum enim certum notorem vademque dedisset suae fide pastor, qui ultro moneret, ne nimium illi fideretur Is vero sensus videtur requirere, ut legamus: *ut* / *suae*. Nam quod Quinctius nihilominus cum vinctum tribuno tradidit, providentiam decuit ducis: non ho prohibet tamen, quo minus suam pro illo fidem interposuerit Charops. Denique possunt et sic adcipi ut videatur Charops non quidem diffidentia, sed sp certa eventus et voluntate pastoris, et quo majo fides fieret Quinctio, ultro hominem obferre ad vincula et quamvis arctam custodiam, dum promiss praestaret."

3. *pugnam coeptam arbitrari posset*, immo *possen*. et mox *sumere*; Gron. Sed *posset* referendum a tribunum militum, cui soli hoc *arbitrandi* jus datum *sumeret* vero et *sumere* perinde est, et utrumvis tu auctoritate codd., tum exemplis Livianis defendi p teft; Drak. — *si fides exstaret* pro vulg. *exstet* r

ce

cepi ex quibusdam MSS. et omnibus edd. antt. ante Froben.

4. *eo intentius Romanus* dux, conſul, (ut 4, 10, 3. 21, 59, 3. 26, 17, 3. 27, 17, 9. 27, 41. et 42. 32, 32, 2. 32, 40. 33, 29. et *Vejens* 4, 18, 2. cf. Cort. ad Salluſt. Jug. 81.) *undique inſtat capi ſtationes*, urget milites, ut eorum opera capiantur ſtationes et ex iis pellatur hoſtis, perſtat jubendo et adigendo ad id militem, ut capiantur; Gron. Cf. ad 10, 27, 4.

XII. 1. *verterat periculum in Rom.*, v. ad 2, 3, 2. — *loca iniqua* cet. τὰς ἀπηλπισμένας ἐν Ἠπείρῳ δυςχωρίας dixit Polyb. 18, 6, 4.

2. *Pars in fugam effuſi ſunt*, v. ad 1, 14, 7. et 1, 41, 1. Mox clarius erit, ſi legas: *ſi fugientem perſequuti*; Gron.

3. *effuſe ac ſine reſpectu fugit*, v. ad 8, 38, 9.

XIII. 1. *Caſtra Pyrrhi* alia laudantur 35, 27. — *in Triphylia terrae Melotidos*, forte leg. *Stymphaliam inter et Elimiotidem*: nam Elis cum ſua Triphylia hinc longe; (et *Melotis* nemini memoratur) Gron. *in Tymphaea* vel *Stymphaea terrae Elimiotidis* (ut *terra Erythraea* 36, 45.) conj. Drak. quia talem hic fuiſſe locum, non *Stymphaliam*, docuerit Palmer. Graec. Antiq. 2, 9. qui 45, 30. *Stymphaeis* conj. pro *Stymphalis*, putans librarios notiſſimum ob fabulam de avibus Stymphalidibus et Hercule nomen pro minus noto paſſim ſubpoſuiſſe. Cf. etiam Cellar. G. A. 2, 13. p. 664. et inf. ad 45, 30, 5.

2. *in montem Lingon*, non aliis, quod ſciam, memoratum. *Lyncon* conj. Sigon. Sed Lyncus fuit opp. Epiri, non mons. *Pindum* forte leg. cum Drak. coll. Strab. 9, 434. cujus deſcriptio in multis convenit, quique *Triccam* quoque Pindo vicinam fuiſſe, innuit p. 437. Idem Drak. mox emend. *orientem ſpectat et ſeptemtrioni a Macedonia objicitur*. In omnibus ſane MSS. et edd. ante Froben. a. 1535.

eſt *ſeptemtrioni*, et vulgatum videtur ineptum. — *fluctuatus animo eſt*, v. ad 4, 24, 2.

3. *an reverti in Theſſaliam poſſet*, h. e. an reverti auderet, an commode et ſine magno periculo reverteretur: nam verbum *poſſe* ſaepe venuſtatis magis quam neceſſitatis cauſa aliis jungitur, ut inf. cap. 40. *ut id ſciri poſſet*, i. e. ſciretur, cognoſceretur, et 43, 10. *ne ſustinere primam procellam eruptionis Romani poſſent*, h. e. ne ſustinerent: nam potuiſſent utique, ſi ducem Romano nomine dignum habuiſſent, niſi incompoſiti, longo agmine effuſi, infrequentes veniſſent, et erat omnis ille terror vanus adverſus vere aeſtimantes; Gron. Sed utroque loco verbum *poſſe* proprio ſenſu capiendum videtur. Cf. tamen, quos Drak. laudat, Barth. ad Calp. Ecl. 3, 41. Broekh. ad Tibull. 1, 11, 31. ad Prop. 1, 1, 15. Snakenb. ad Curt. 7, 1, 28. Burm. ad Ovid. Her. 17, 209. ad Phaedr. 1, 15, 6. loco verbum *poſſe* proprio ſenſu capiendum videtur.

4. *inclinavit ſententia*, *ſuum* forte *citum;* Gron. certe *ſuum* plane friget; Duk.) *in Theſſaliam agmen demittere;* nam Theſſalia Macedoniae ſubjecta, et ſtativa in monte erant. Cf. ad 28, 25, 8. — *Tricca* opp. Heſtiaeotidis, occidentalis partis Theſſaliae.

5. *quam quae ab ſociis patiebantur:* ſupervacuum τὸ *quae*, aut mutandum in *tum;* Gron. Sed quod hic legitur, idem eſt ac ſi eſſet: nihil crudelius, vel nihil ultra crudeliter, ab hoſte pati potuerunt, *quam quae* ab ſociis patiebantur; Duk. coll. 9, 1. 5. 10, 13. 23, 7. 26, 30. al. vid. ad 35, 1, 1. — *Phacium*, *Ireſiae*, *Euhydrium*, *Eretria*, *Palaepharus* oppida Heſtiaeotidis. Pro *Palaepharus* MSS. et edd. antt. *Pala Epharus*, ed. Pariſ. 1573 et ſeqq. *Palaephatus:* ſed cum Ortelio et Drak. videtur leg. *Palaepharſalus*.

6. *circa Sperchias:* forte Sperchion, Doridis opp., Dujat. Cf. Plin. 4, 7. Σπερχεία Theſſaliae Phthiotidis urbs, non longe a Σπερχείου fl. oſtio et Thebis

bis Phthioticis, ap. Ptol. 3, 13. et Steph. Sed nondum *transgressi in Thessaliam* erant. *Sperchias* fuisse *circa Aoum* fl., parum probabilis est sententia Ortelii in Thes. Geogr. nam nemini persuadebit, Aetolos, audito proelio, quod *circa Aoum* factum erat, in Macedoniam prius, et ita in Thessaliam profectos esse; Drak. — *Macra Come*, i.e. longus vicus. — *Cymines* et *Angeas* vel *Angeias* videntur esse genitivi more Graecorum formati; Drak. — *Acharras*, alii *Acharas* et *Achorras*. Omnia nomina ignota.

7. *in praesidium incidit*, *quod Thaumacum ducebatur*, v. ad cap. 4. n. 2. *Thaumacum* e MSS. Voss. et Victor. recepi. In aliis codd. *Taumacum*, *Athaumacum*, *Atheumacum*, *Atheumatum*, *Athaumatum*; in nullo *Athamanum*, quod in omnibus edd. legitur, et ab h. l. alienum est. *Thaumacos* conj. Ruben., et Gron. *Ithomen*, quam Strabo 9, 637. τῆς Μητροπολιτῶν εἶναι χώρας dicit.

XIV. 1. *oppidum nomine Phecam*, v. ad 31, 41, 3.

2. *eo demum metu* (sc. scalarum jam ad moenia erectarum edidi pro vulg. *eodem metu* ex emend. certissima Periz. Vid. ejus anim. hist. c. 2. p. 65. et sup. ad 1, 5, 10. — *dedidere deinceps sese*, v. ad 1, 21, 8.

3. *castella juxta ignobilia*, v. ad 5, 6, 3. — *in aliena victoria* sc. Romanorum ad Aoum fl. (c. 12.) qua territus Philippus redierat in Macedoniam. — *Thessalia a tribus simul exercitibus* — *vastatur*, sc. Philippi, quamvis *socii*, (v. cap. 13.) Athamanum Aetolorumque.

4 *consul* e *faucibus*, *quas fuga hostium aperuerat*, monstraverat; Ern. (cf. ad 22, 19, 5.) Immo: pervias fecerat Romanis, per quas tutum iis transitum dederat. De *faucibus* his v. cap. 9-12.

5. *ab satis faciendi cura*, ob curam studiumque gratiae et veniae ejus inpetrandae. v. ad 1, 1, 5. — *habitu* animorum, cogitandi agendique ratione.

6. *Missis deinde nuntiis, ut* cet. v. ad 8, 19, 10. — *Ambracius sinus* inter Epirum et Acarnaniam, (hod. Golfe di Larta) sic dictus ab Ambracia, capite Epiri Pyrrhique regia, ei adjacente. Cf. 38, 4. Strab. 7, 7, 5. 6. p. 324. 325. Plin. 4, 1. — *Cercetius mons* Thessaliae, Κερκετήσιος Ptol. 3, 13. *Cerceti* mons Plin. 4, 8. f. 15. E Stephano in Πιαλία *Cercetico* h. l. legendum putabat Sigon.

7. *Ab eodem consilio*, v. ad 1, 1, 5.

XV. 1. *Primam urbium Thessaliae*, h. e. ex urbibus T. primum *est adgressus Phaloriam*, quae Φαλώρη et Φαλωρία dicitur Steph. Cf. 36, 13. et 39, 25.

2. *a Metropoli et Piera*, quae 36, 14. *Pieria*, sed in uno tantum MS. vocatur; in reliquis et edd. vett. *Fieria*, *Gieria*, *Cieria*, *Cyeria*, *Egeria*, *Eieria*. Forte leg. *Pialia* cum Sigon. e Steph., vel potius cum Drak. *Cypaera*, quae in his oris memoratur a Ptol. 3, 13. et inf. 36, 10 pr. cum *Metropoli* jungitur, ut *Pieria* h. l. et 36, 14. — *Aeginium* opp. Hestiaeotidis ad fines Epiri, ut 36, 13. Αἰγίνιον Τυμφαίων, (in Epiro) ὅμορον Αἰθικίᾳ καὶ Τρίκκῃ. Strab. 7, 7, 9. p. 327. *In regione, quae Pieria adpellatur a nemore*, (cf. 44, 43 pr.) *Aeginium* Plin. 4, 10. f. 17. Illyrico tribuitur a Steph.

3. *explorato ante*, v. ad 1, 41, 10. — *utrum Leucadem tenuissent*, v. ad 1, 1, 8. et 26, 26, 1. De *sinu Ambracio* et *Ambracia* v. ad c. 14. n. 6.

4. *Inde Atracem* (ex emend. Gron. pro vulg. *ad Ragen* et *Rhagen*) *est profectus* — *ex Perrhaebia oriundi sunt*, (v. ad 3, 47, 1.) *sita est urbs super Peneum amnem*, v. Strab. 9. p. 440.

5. *locus ab hoste tentabatur*, v. ad 9, 35, 1.

XVI. 1. *in Epiri faucibus* cet. v. cap. 9-12.

2. *ad Zamam insulam*, a librariis haud dubie effictam. *Zacynthum* conj. Glar. et *Samen* Sigon. Sed illud

illud voc. nimis differt a nostro, neutrumque satis aptum h. l., ubi non insula longe remota a *Malea* prom. Laconiae, sed ei propinqua designari videtur. Praeterea *Zacynthus* quidem est insula, (Cephalleniae subjecta versus austrum et ex adverso Elidi sita, hod. Zante) *Same* vero vel oppidum Cephalleniae, (v. 38, 28-30.) vel antiquius ejus nomen, (v. Strab. 10. p. 453. Eustath. ad Hom. Il. 1, 141. et Odyss. 1, 246. 4, 671. Palmer. Graec. Ant. 4, 24. et Intpp. Virg. A. 3, 271.) quam diversam ab ea et vicinam fuisse insulam, perperam ex Homeri locis collegisse videntur Mela 2, 7. et Plin. 4, 12. s. 19. *Cãmam*, *Caniam* et *Gamam* quidam MSS. Forte leg. *Cranaen*, quae insula praejacet Gythio, Laconicae opp. v. Strab. 9. p. 612. Pausan. 3, 22. Intpp. Hom. Il. 3, 445. et Begeri Diss. de Cranae insula Laconica eadem et Helena dicta cet.

3. *trahendis remulco navibus*, v. ad 1, 53, 3. et 25, 30, 6. — *jussis ceteris, quantum maxime possent maturate, sequi*, multi MSS. et edd. vett. *maturare*, et Lov. 3. *maturarent sequi*. Alterutrum praeferendum putabant Gron. et Drak. — *ipse* cum *tribus quinqueremibus* (v. ad 1, 14, 4.) *expeditis*, quarum iter non inpediebatur trahendis remulco navibus onerariis, (v. ad 5, 16, 2.) *Piraeeum praecepit*, portum Athenarum prius cepit, pervenit. Cf. ad 3, 46, 5.

4. *viginti navium tectarum*, v. ad 22, 19, 4.

5. *jussitque, ut — Euboeam peterent*, v. ad 1, 17, 7.

6. *a Chalcide nuntios mittebat, se in tempore adfuturum*, v. ad 2, 47, 4. et 8, 19, 10.

7. *deinde in deditionem venit*, v. ad 8, 20, 7.

8. *plura, quam pro magnitudine* cet. v. ad 7, 33, 2.

XVII. 1. *Cenchreas Corinthiorum emporium*, v. ad 28, 8, 6. — *atrocioremque obpugnationem habuit* sc. Atracis. v. cap. 15 extr. Pro *atrocioremque* Gron. conj. *Atracis* vel *ad Atracem*. — *et ea* sc. parte.

2. *parte muri arietibus decussa*, v. ad 21, 12, 1.

3. *ad summam universi belli*, (v. ad 3, 5, 6.) *quod ex momentis parvarum p. rerum penderet*, v. ad 3, 27, 6.

4. *hastas ingentis longitudinis prae se Macedones objecissent*, non transversas, sed directas; Ern.

5. *quum turris per aggerem* cet. cf. Lipf. Poliorc. 2, 4.

XVIII. 1. *qui simul et omnes onerarias*, v. ad 25, 27, 5. et 26, 43, 2. — *Antityra in Phocide*, v. ad 26, 26, 1. et cf. Paufan. 7, 7 extr.

2. *Phocidis — Phanoteam*, v. ad 43, 21, 2. — *Ambryfus*, *Hyampolis* et *Daulis*, v. Strab. 9, 424. et Palmer. Graec. antt. 6, 12. 13. et 15.

3. *ut cum refugientibus in portam permixti inpetum Romani facerent:* "ex eo, quod fequitur, fex alia ignobilia caftella in poteftatem veniffe, conligi quidem poteft, Daulidem quoque captam fuiffe; fed haec verba incertum relinquunt, quo effectu inpetum Romani fecerint: nam multi inpetus fine effectu funt. Sufpicor, vel aliquid excidiffe, vel leg. *inpetu eam Romani caperent;*" Duk.

4. *Elatia claufit portas*, (v. ad 28, 7, 3.) *nec, nifi vi cogerentur, recepturi moenibus* cet. v. ad 3, 47, 1. Verba *aut ducem aut exercitum* gloffam effe dubitantis, quo fenfu *Romanum* dixiffet Livius, non male fufpicabatur Drak.

XIX. 1. *Cycliadam — expulerant* Achaei, et *Ariftaenus praetor erat*, cf. Polyb. 17, 1. ibique Schweigh.

2. *Corinthum iis contributuros* fe f. Romanos *in antiquum gentis concilium*, adtributuros antiquo Achaeorum foederi fociali, cui fimile poftea Aetolorum erat obpofitum, tota fere Graecia in duas partes focietatesque divifa. Cf. 42, 37. et de utroque foedere Achaico Aetolicoque Potteri Archaeol. lib. 1. extr. et Polyb. 2, 37-42. 3.

3. *Erat autem non admodum ſimplex*, non unus idemque, *habitus animorum inter Achaeos*, i. e. incerti animis erant, et variis difficultatibus inpediti nesciebant, quomodo ſe expedirent, quid optarent et facerent, ob rationes in utramque vel multiplicem potius partem permultas; Ern.

4. *neque ex iis, quae tum ad tempus faceret, aeſtimantes* cet. h. e. regem, qui colebat ipſos tum temporis et quaedam iis oppida reſtituerat, non ex ſimulata ad tempus benignitate, ſed ex inſita crudelitate ac perfidia aeſtimantes, ſi victor foret, nihil ab illo boni exſpectabant; Gron.

5. *ſed* etiam *ne ipſis quidem — quid vellent, ſatis conſtabat*, v. ad 1, 40, 1. 4, 13, 6. Mox *auditi, fere atrociſſime* cet. leg. cum Drak., vel cum Gron. *auditi ſunt, fere atrociſſime — invecti. et illa* cet. Certe τὸ *ii* ab Gelenio eſt.

6. *ſub occaſum ſolis*, v. ad 1, 35, 1. — *perpetuis orationibus*, v. ad 4, 6, 1.

XX. 1. *vix manibus temperabatis*, v. ad 2, 23, 8.

2. *quum referant magiſtratus*, v. ad 26, 2, 3.

3. *pro bono atque utili foedere defendendum:* immo fore *defendendum:* nam nulla foederis antea fit mentio, neque neceſſario illud iſto decreto erant junctari; Periz.

4. *non modo quemquam unum — ſed ne fremitum quidem* cet. v. ad 1, 40, 1. et 3, 55, 13.

XXI. 1. *in commune conſultum*, v. ad 6, 6, 7.

2. *quae e re ſua eſſent*, ut mox *utilia eſſe*. v. ad 1, 27, 5. — *ſocietatis ſecum initae*, junctae. — *ſecum ſtemus*, v. ad 8, 34, 1. — *interſimus armis*, v. ad 3, 15, 8.

3. *qui nondum ſocii ſunt*, Romani, *plus petant, quam ſocius*, Philippus. — *Achaei portus et dant fiduciam poſtulantibus*, ad poſtulandum, Romanis, claſ-

claſſem eamque victricem habentibus, *et demunt*, Philippo, non habenti claſſem, *cujus nihil praeter legatum videmus;* Sigon. Non ſatis facit haec interpretatio, et ſententia pro *Achaei portus* requirit *Sui exercitus* vel *Suae vires* aut quid tale; Gron. Lenior medicina fuerit: *Arma* vel *armati potius et dant fiduciam poſtulantibus* ſocietatem noſtram Romanis, *et demunt* Philippo; quo ſenſu infra dicitur: *ſi victus armis ceſſit, Achaei arma Romana ſuſtinebimus, quae vos Macedones non ſuſtinuiſtis?*

4. *pollicendo ſe adverſus Nabidem* cet. v. 31, 25.

5. *Elevabat Romanum bellum*, v. ad 3, 21, 5. — *prioris belli*, de quo v. 27, 29 ſq. 28, 5 ſq. 29, 12. Mox pro *tueatur* forte leg. *tuetur;* Gron.

6. *Achaei arma Rom. ſuſtinebimus*, v. ad 34, 32, 2. — *nec duce conſulari, nec exercitu* conſulari, v. ad 10, 25, 9. Sed quia hoc bellum conſules gerunt, non conſulares, forte cum Crev. leg. *nec duce conſule, nec ex. conſulari*, vel *nec duce, nec ex. conſulari.* Mox *etiam* poſt *maritimae* addunt MSS et edd. antt. Delevit Gelen. Sed forte pro eo leg. *tantum;* Gron.

7. *intra viſcera Italiae*, v. ad 22, 38, 4. — *Tertius jam conſul ſ. vi gerit bellum*, T. Quinctius, poſt P. Sulpicium et P. Villium, a quo nihil memorabile actum; (v. cap. 6.) unde mox ejus mentio non fit.

8. *Ne ſint vera, quae Athenienſes modo legati* cet. eſt concedentis, ut 31, 7, 4. *ne aequaveritis Hannibali Philippum* cet. pro: ut jam non aequetis, ut concedam non aequandum eſſe Hannibali Philippum, at certe Philippum Pyrrho aequandum eſſe non negabitis; Duk. — *Ciani Abydenique;* de his v. 31, 16 ſq. *Cius* vero, *Cianorum* et Bithyniae urbs fuit, ad oram Propontidis et Cianum ſinum, qui ex Propontide in continentem influit: expugnata ac delata a Philippo in gratiam Pruſiae, generi ejus et ſocii, ex quo forſan *Pruſias ad mare* eſt adpellata. Cf. cap. 33 extr. et 34. (quibus locis in omnibus fere MSS et edd. etiam Drak. perperam *Chium*, ut h. l. *Cluvii,*

vii, legitur) Strab. 12. p. 563. Polyb. 15, 21 - 23. 16, 34. 17, 3-5. 18, 27. (ad quae loca v. Schweigh.) Hard. ad Plin. 5, 32. ſ. 40. et 43. Weſſel. ad Hierocl. p. 692. 694.

9. *caedes direptionesque bonorum Meſſenae* cet. v. Plut. Arat. p. 1050 ſq. Polyb. 3, 19. 7, 11. 12. 8, 10. 14. 9, 30. — *Cypariſſia*, aut Cypariſia, Cypariſſiae, Cypariſſae et Cypariſſaea, opp. Meſſeniae, ad Cypariſſium ſinum et prom.

10. *Aratum patrem* (auctorem inſtaurati foederis Achaici) *filiumque Sicyonios*, Cliniae filium nepotemque et Achaeorum praetores, a Philippo *interfectos*, *filii etiam uxorem libidinis cauſa in Macedoniam absportatam*, v. ad 27, 31, 4. Polyb. 8, 14. Pauſan. 2, 8. 9. Plut. Arat. T. I. p. 1050 - 1052. ex quo Plut. patet, indicari Aratum juniorem, filium ejus, quem miris laudibus ornat Strabo l. 8. p. 382. 385. — *ne ſint cum Philippo res*, forte *ſit*, quia frequentius dicitur hoc ſenſu *mihi res cum illo eſt*, quam *ſunt*; Duk. et Drak.

11. *cum Antigono* Doſone ſ. Euergete et Sotere, *mitiſſimo ac juſtiſſimo rege, et de nobis* Achaeis *optime merito*, v. Polyb. 2, 47 - 54. et 70. Plut. Arat. p. 1045 ſq. Pauſan. 2, 8. 9. 7, 7. Nepos fuit Antigoni II. Gonatae, qui duos habuit filios, Demetrium II. patrem Philippi, ac nothum Alcyoneum, patrem Antigoni Doſonis (qui mortuo Demetrio II. tutor ac vitricus Philippi patruelis ſimulque ante eum rex factus eſt) et Echecratis, cujus filius fuit Antigonus. Cf. 40, 54. Diog. Laert. vit. philoſ. 4, 41. Pauſan. 2, 8. 6, 16. 7, 7. 8, 8. Plut. Aemil. p. 258. et Pyrrh. p. 406. Juſtin. 28, 3. Polyb. 2, 45. 70. 4, 87. 20, 5.

12. *Peninſula eſt Peloponneſus, anguſtis Iſthmi* Corinthiaci ſ. Achaici *faucibus continenti* Graeciae ſ. Helladi *adhaerens, nulli apertior neque opportunior, quam navali, bello*, v. ad 1, 54, 4. 25, 16, 12. et 45, 28, 3. — *tectae naves et apertae*, v. ad 22, 19, 4. — *Iſſaici lembi*, v. ad 31, 45, 7. — *expoſitas in ipſis litoribus urbes*, v. ad 25, 16, 12.

13.

13. *in mediterraneas scilicet* cet. v. ad 4, 5, 2. — *haerente in visceribus uramur bello*, v. ad 10, 17, 1. et 22, 38, 4.

14. *egregie enim Dymas priore bello sumus tutati*, v. ad 27, 31, 4. *Prius bellum* est illud, quod Romani tempore belli Punici II. cum Philippo gesserunt, et quo Dymas a Romanis expugnatas esse, memorant et Livius, etsi non suo loco, sed demum hic et cap. seq. data occasione, et Pausan. 7, 17, 3. ubi ex Liv. 27, 31 sq. pro Οὐλυμπικὸς leg. Σουλπίκιος; Drak.

15. *metu enim videlicet compulsi* cet. v. ad 4, 5, 2.

16. *Nam quod Cleomedon — praeda victoris erimus*, cf. simil. loc. 35, 49 extr.

XXII. 1. *Secundum orationem praetoris*, v. ad 1, 4, 1.

2. *magistratus gentis* Achaeorum *damiurgos* (alii *demiurgos*; v. ad 1, 34, 2.) *vocant: decem numero creantur:* qui δημιουργοὶ τῶν Ἀχαιῶν dicuntur Polyb. 24, 5, 16. et οἱ ἄρχοντες 23, 10. 12. 24, 5, 17. Δημιουργοὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν οἱ ἄρχοντες, τὰ δημόσια πράττοντες, ὥσπερ Ἀθήνησιν οἱ Δήμαρχοι, λέγονται, Hesych. Cf. inf. 38, 30. ibique Drak. Athenis tres erant civium classes, εὐπατρίδαι, nobiles, γεωμόροι, agricolae, et δημιουργοὶ seu Dor. δαμιουργοὶ, opifices, inpr. statuarii.

3. *relaturos se de societate Rom.*, v. ad 26, 2, 3.

4. *perrogarique sententias*, v. ad c. 23. n. 1. — *juratus se eum — interemturum*, v. ad c. 6. n. 1.

5. *Megalopolitanos*, *avorum memoria*, temporibus, *pulsos ab Lacedaemoniis*, a Cleomene, primo saevissimoque eorum tyranno, quum capta urbe Messenam se recepissent, *restituerat in patriam Antigonus* Doson, rex Macedoniae, qui victo Cleomene Spartaque expugnata omnibus Graecis pacem restituit. v. Polyb. 2, 48–70. 4, 3. 5, 93. Plut. Cleom. c. 4. T. 1. p. 806. Pausan. 4, 29. 8, 27. Livium haud adcura-

curate dixiſſe *avorum memoria*, Philippumque, Antigoni Doſonis patrui ſucceſſorem, et everſam et reſtitutam Megalopolim vidiſſe, jam monuere Crev. et Drak.

6. *Macedonum reges ab ſe oriundos*, v. ad 27, 30, 7.

7. *ad Romanam ſocietatem jubendam*, alii *ineundam*: ſed phraſis e comitiis populi Rom. petita, quorum loco Graecis populis talia erant concilia; Gron. coll. 33, 2.

XXIII. 1. *quum ſententias* (ita omnes paene MSS. at edd. vett. *ſententiae*, ut c. 22. n. 4. et 29, 19, 3.) *perrogarentur*, h. e. de ſententiis omnes ordine interrogarentur: ut *rogatus* et *interrogatus ſententiam* 22, 60, 3. 36, 7 pr. 37, 14. et *perrogare* pro: omnes ordine rogare, (v. ad 29, 19, 3. 32, 22, 4. Cort. ad Plin. Ep. 4, 22, 3.) ut *perſalutare*, *perſcribere*, (Praef. et 31, 1, 2.) et ſimilia; niſi ſimpl. eſt *interrogare*, et hinc *ordine* adjicitur ap. Suet. Aug. 35. extr.

2. *Et hi quidem* ſcil. Achaei. — *ad Cenchreas*, v. ad 28, 8, 6. — *ab Lechaeo*, v. ad 8, 17, 5.

3. *imperio juſto patiebantur*, forte leg. *imperatorem juſtum p.*, et deinde *obpugnantibus* pro *pugnantibus*; Gron.

4. *Promontorium Junonis, quam vocant Acraeam*, Ἀκραίαν, arcium praeſidem. v. Strab. 8, 380. al. 692. et Pauſan. 2, 17. 24. Sic et Τύχη Ἀκραία ap. Pauſan. 2, 7, 5. et *Acraeus Jupiter*, qui vel ταῖς ἄκραις urbium praeeſſe, vel ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ὀρῶν coli putabatur, inf. 38, 2, 2. et in numo Smyrnaeo ap. Spon. Cf. Triſtan. Comm. T. I. p. 291. Cuper. Apoth. Hom. p. 16. Spanhem. ad Callim. H. in Jov. 82. in Del. 70. 104.

XXIV. 1. *nihil eſſe in manu ſua*, v. ad 5, 20, 1.

2. *ſcalas ad moenia inferebant*, v. ad 8, 38, 2.

XXV.

XXV. 1. *Mos erat, comitiorum die primo velut ominis caussa praetores pronuntiare Jovem Apollinemque et Herculem*, de quo more haud quidquam vel ego legere memini, vel intpp. dixere. Suspicabar quondam, pro *praetores* legendum esse *praecones*, et haec referenda ad solennem et initio comitiorum a praeconibus recitandam formulam precum votorumque, quibus salus rei publicae et felix consultationum rerumque gerendarum eventus a Diis exposci solebat; quod vel ex Demosth. et Voy. d. j. Anach. T. 2. ch. 14. p. 246. ed. Bipont. notum est. Sed ita Livius parum apte dixisset *pronuntiare Jovem* cet. — *Additum legi erat:* nam *more* fieri quoque dici potest, quod lege statutum ex ejus praescripto usu et observatione constanti viget et intermitti non potest, et *mores* atque *instituta* etiam pro legibus et juribus dicuntur: (cf. intpp. Virg. A. 1, 264. et Cic. p. Marcello c. 8. 9) nisi h. l. *lege* scribendum; Duker.

2. *post pactam cum Romanis societatem*, quam quidam Argivorum, non omnes, repudiaverant. v. cap. 22. — *legitimum honorem usurpare*, facere, quod ante factitatum fuerat, et una cum nominibus Deorum nomen Philippi pronuntiare: quod ut fieret, ei honoris causa lege datum fuerat. Duk. *legitimum omen u.* conj. Gron. prob. Crev. qui exponit: morem solennem sequi in eo omine captando, quod legibus jussum erat. Enimvero Dii *ominis* causa Argivorum praetores pronuntiabantur, sed quod Philippo concessum erat, *honoris* ejus causa sancitum videtur: Drak. coll. cap. 34. ubi Achaeos Philippo *omnes divinos humanosque honores decrevisse* legimus.

3. *Larissam eam arcem* Argorum, collem, (v. ad 1, 55, 6.) *vocant*, cf. ad 34, 25, 1. Strab. 8, 370. 9, 440. et Pausan. 2, 23, 9. 3, 17, 2. Cellar. Geogr. ant. 2, 13. p. 782. — *positoque ibi praesidio*, ut ap. Caes. B. C. 3, 34. *impositoque* conj. Crev.

4. *Adhortator a praefecto* cet. V. MSS. *Ad hos tractor.* Lege *Ad hos orator;* Gron. Crev. Drak.

5.

5. *nihil fatus, quum tantummodo projecto prae se clipeo staret, missus est a Philocle, qui q., q. s. vellet? Respondit* cet. Ita evolvenda oratio; Gron. *Misso a Philocle, qui quaereret*, vel *missis a P., qui quaererent, quid sibi vellet? nihil statu mutato* vel *motus, quum projecto* cet. conj. Drak. et sane in omnibus paene MSS. *statu* pro *fatus*, et *modo* pro *tantummodo*.

XXVI. 1. *Cremonensibus Placentinisque* cet. cf. 31, 10. et 21. — *Obsides C. Setiae c.* cf. cap. 2.

2. *ut ab recenti Africo bello*, v. ad 1, 1, 5. et 8, 30, 7.

3. *ad eam conjurationem quaerendam*, v. ad 2, 29, 3.

4. *obvios in agris sacramento rogatos arma capere et sequi cogebat*, v. ad 2, 24, 7. et 34, 56, 6.

5. *triumviri carceris lautumiarum* cet. v. ad 25, 1, 7. et 26, 27, 2. — *circa nomen Latinum*, v. ad 1, 10, 2. — *in privato — in publicum*, v. ad 2, 24, 6.

6. *captivi ne — in nulla alia* cet. v. ad 2, 45, 7.

XXVII. 1. *in fenere coercendo*, minuendo et puniendo.

2. *sumtus, quos in cultum praetorum* (magnificentiam vitae) *socii facere soliti erant*, *c. aut s.* haec res, ab avaritia et libidine praetorum orta, deinde quidem multis legibus coercita est, nec tamen umquam satis reprimi potuit; Duk. cf. ad 42, 1, 5. Cic. p. lege Manil. 5. et 13. Plut. Cat. maj. p. 339. Sigon. de ant. jur. prov. 2, 5. Burm. de vectig. pop. Rom. c. 2. Ernesti clav. Cic. v. *vectigal*.

3. *creavit consules C. Cornelium* cet. v. ad 7, 16, 6.

XXVIII. 1. *Hispaniam Sempronius* cet. v. ad 28, 38, 4.

2. *in senatus auctoritate fore se*, v. ad 2, 56, 16.

3. *T. Quinctio prorogarunt imperium* Patres, "ut Fabio 9, 42. h. e. a populo prorogandum censuerunt ac

ac decreverunt: nam imperium decernebat senatus, (v. 30, 2) prorogabat populus, quod et ipsa vox *prorogare* indicat, et decretum senatus de prorogando imperio sequebatur rogatio ad populum, qua imperium ex decreto senatus prorogabatur. Sic intelligenda esse omnia loca, quibus *imperia prorogata* dicuntur, nulla facta mentione plebisciti, (ut 8, 23. 10, 22. 27, 22. 29, 13. al.) quum ex re ipsa, tum ex eo apertum est, quod, quum 27, 7. scribat, *M. Claudio prorogatum in annum imperium*, deinde c. 21. id a populo factum dicat." Duker. Cf. ad 9, 42, 1.

4. *et quadringeni equites* pro *quadringenti* quaedam edd. antt. probb. Crev. et Drak. Id recepi ob praec. *octona millia*, et quia in omnibus fere MSS. vel *quadrigeni* vel *quadrageni* legitur.

5. *Macedoniae legatos* cet. v. ad 36, 1, 4.

XXIX. 1. *prodigia procurari* cet. v. ad 1, 20, 11. et 1, 31, 1. — *Summani aedes* ad circum maximum. *Summanus* forte Pluto, Summus Manium, (v. Martian. Cap. 2.) vel alius deus. v. Intpp. Ovid. Fast. 6, 731. Plin. 2, 52. et Ernesti Clav. Cic. in Ind. hist. Mox verba *et quod* delenda putabat Gron.

2. *Frusinone inter noctem lux orta*, noctu. v. ad 29, 14, 2. — *Asculo* Apulo? an Piceno? Leg. *Asculi*.

3. *non in urbem solum*, *sed* etiam; v. ad 1, 40, 1.

4. *C. Acilius tribunus pl. tulit*, v. ad 4, 58, 10. et de coloniis deductis 34, 45 pr.

5. *castrum Salerni* in Picentibus, hod. Salerno. Ἐπετείχισαν Σάλερνον Ῥωμαῖοι φρουρᾶς χάριν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, Strab. lib. 5. extr. — *trecenae familiae*, ut 34, 45. *treceni homines*, h. e. patres familiae; Drak. Hae coloniae maxime deductae videntur ad ea loca incolis frequentanda, quae, quum ante tantum castra et praesidia fuissent, deinde oppidorum speciem ac nomen accepere; Duk.

6.

6. *rebusque aliis divinis humanisque, quae* negotia *per ipsos agenda erant:* ita MSS. et antt. edd. non *agendae.* Cf. Gron. Obff. 3, 2. — *Clastidium,* v. ad 21, 48, 7. — *Litubium,* forte *Ritubium;* Cluver. Ital. ant. 1, 10. p. 78. Cf. Cellar. Geogr. ant. 2, 9.

XXX. 1. *Brixiamque, quod* cet. v. ad 24, 42, 6.

2. *Haec ita convenisse,* v. ad 1, 3, 4. — *labare fidem sociorum,* v. ad 2, 39, 9. — *quum in aciem eduxissent,* (v. ad 1, 23, 4.) *neutrum iis cornu committere ausi,* non patiebantur, ut alterutrum cornu constituerent, quod Franci *former* dicunt; Ern.

3. *rem totam inclinarent,* v. ad 9, 12, 2. — *vovit aedem Sospitae Junoni,* cf. ad 8, 14, 4. et 34, 53. — *Non tulerunt Insubres primum concursum,* sane duriuscule dictum, et forte leg. *obcursum;* Ern. Immo *concursus* est impetus, et similia passim obvia, v. c. *uno concursu maximam vim barbarorum prostravit* ap. Nep. Cim. 2.

4. *tumultum ancipitem injectum esse Insubribus auctores sunt quidam,* v. ad 1, 25, 4. 2, 58, 1. 21, 16, 5.

5. *Hamilcarem Poenorum imp.* cet. v. ad 31, 21, 7.

6. *Oppida defectionem sequuta,* v. ad 26, 21, 7.

XXXI. 1. *gerendi belli hosti,* cum hoste; quod praestitisset ob ὁμοιοτέλευτα. An leg. *hostes?* et mox *consul* vel *Minucius* pro inportuno *enim?*

2. *in Ligustinos Ilvates,* v. ad 31, 10, 2.

3. *Literae consulum a Gallia* cet. pro *e Gallia,* nisi sic leg.

XXXII. 1. *non quin cuperet* pro: *non quia non* c. "Sed hiat oratio; nam quum hanc removeat caussam, aliam ponere debuit, quae moverit Quinctium, ut difficulter permitteret conloquium. Immo ille facile concessisse videtur, et scripsisse Livius: *Id non*

gravate concessum regi est, quum cuperet Quinctius — aptum autem fore conloquium credebat cet." Gron. — *summa vi ut tenderent*, v. ad 4, 7, 6. *obtinerent* edd. vett.

2. *In sinu Maliaco prope Nicaeam* cet. cf. omnino Polyb. 17, 1. — *principes Macedonum*, Apollodorus et Demosthenes, scribae regis, et ex Boeotia Brachylles. — *Agesimbrotus*, Ἀκεσίμβροτος ὁ ναύαρχος. — *Phaeneas princeps Aetolorum*, παρὰ δὲ τῶν Αἰτωλῶν Φαινέας ὁ στρατηγὸς, καὶ πλείους δ' ἕτεροι τῶν πολιτευομένων, unde et mox: *omnium minime Aetolis credo*: quae tamen verba etiam apta h. l. sunt, etsi unius tantum Aetoli et quidem principis antea mentio sit facta. Cf. cap. 23. not. 10.

3. *Inter hos Romanus* imperator, (v. ad cap. 11. n. 4.) *Commodius, inquit, et ex propinquo dicamus audiamusque*: haec bene jungi possunt, nec est, quod vel cum Sigon. legas *dicemus audiemusque*, (nam vulgatum venustius est) vel deleas copulam *et*, (quam edd. antt., non MSS. omittunt) vel denique post *commodius* subpleas *erit* aut *facies* cum Gron. qui quid sibi hac ratione voluerit, ne adsequutus quidem est Bauer, et tunc *ut* pro *et* legendum putavit. Enimvero Gron. haud dubie verba illa hoc sensu cepit: *Commodius* erit s. facies, *si in terram egrediaris et* si *ex propinquo dicamus* cet. Ita tum copulam *et*, tum conjunctivum verbi modum aptiorem h. l. esse credidit.

4. *ut nulla fides sit* ex emend. Gelenii. *ut in nullo fides sit* MSS. et edd. antt. unde Gron. conj. *ut in dubio fides sit*. Polyb. dicit: ἴσον εἶναι πᾶσι τὸν κίνδυνον καὶ κοινὸν τὸν καιρόν.

XXXIII. 1. Conf. ad hoc caput Polyb. 17, 1-3. — *Simplicem orationem*, ἁπλοῦν τινα λόγον καὶ φαινόμενον. *Simplici* obponitur *perplexum* 34, 57.

2. *post pacem in Epiro factam*, v. 29, 12.

3. *Ptolemaeo regi — occupasset*, v. ad 31, 2, 2.

4.

4. *audiri postulata verum esse*, v. ad 2, 48, 2.

5. *ad Chium* (v. ad 36, 43, 6. male *Cium* ed. Grut. et seqq.) *navali proelio capta*, v. Polyb. 16, 2-8. 14. 17, 2. 31, 46, 2.

6. *Nicephorium Venerisque templum* (v. ad 31, 46, 2.) *pro inconruptis restitui*, quasi inconrupta, ac si non fuissent conrupta, in integrum, ita, ut erant, quum essent integra; Bauer.

7. *Peraea regio continentis*, Cariae Rhodiis subjecta et *adversus insulam*, Rhodum. Cf. c. 35. Polyb. 17, 2, 3. Strab. 14, 651. 664. 677. — *Jassus*, *Bargyliae* s. Bargylia, Bargylla et Bargylos, et *Euromus* seu Eurome, oppida Cariae. Cf. ad 37, 17, 1.

8. *in Hellesponto Sesto et Abydo*, v. ad 31, 17, 1.

9. *Perinthum Byzantiis in antiqui formulam juris restitui*, v. ad 26, 24, 5. *Perinthum* (Thraciae opp. ad Propontidem) auctore Sigon. ex 33, 30. et Polyb. 17, 2, 4. 18, 27, 4. reposui pro vulg. *Panopolim* (Aegypti opp.) pro quo MSS. habent *Penoplum*, *Penopolum*, *Penepolum* cet. — *Asiae emporia*, v. ad 21, 57, 7.

10. *juris ac ditionis* e MSS. Harl. recepit Drak. Vulgo legitur *aut*: sed illa duo verba semper per copulam junguntur; Duk. Cf. ad 35, 16, 4. — *excepit orationem ejus* (v. ad 4. 43, 4.) *princeps Aetolorum Alexander* cognomine Isius, *vir, ut inter Aetolos, facundus*; restringit *ut* et minuit: prout Aetolorum ingenium et cultura ferret, quantum Aetolus esse facundus posset, apud alios, v. c. Athenienses, minus eloquens futurus; Bauer. Cf. Drak. et ad 8, 30, 7. et de Alexandro Polyb. 17, 3. 4. 10. 18, 19-21. 22, 8. 9.

11. *In conloquiis insidiari et captare*, studere fallere, captionibus uti; Bauer. ἐνεδρεύειν καὶ παρατηρεῖν, Polyb. Cf. ad 22, 28, 1.

12. *Nam, de quorum possessione dimicetur, tollentem*, diruentem urbes, quae victoris praemia possent esse. Τὸ δὲ, ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμός

 ἐστι,

ἐστι, τὸν πόλεμον αὐτὸν (ſolum) *καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι.*

13. *Lyſimachiam*, (Thraciae opp. in Iſthmo Cherſoneſi Thracicae) *pulſo praetore* cet. v. Polyb. 15, 23. 17, 3. inf. ad 33, 40, 6. — *Cium item ſuae ditionis* cet. v. ad 32, 21, 8. Τὸ *eum* ante *Cium* ex hac voce ortum, et delendum putat Bauer.

14. *Eadem fraude habere eum Thebas Phthias*, v. 28, 7. et ibi n. 9. — *Echinum*, Theſſaliae opp. ad ſinum Maliacum, captum a Philippo. v. Polyb. 9, 41. 17, 3. 18, 21. — *Lariſſam* Cremaſten (v. ad 31, 46, 8) *et Pharſalum*, oppida Phthiotidis in Theſſalia, a Philippo erepta Aetolis, quos inde repetiiſſe ea tradit Polyb. 17, 3. 8. 18, 21. 30.

XXXIV. 1. *Orſum eum dicere violenter, in Aetolos maxime*, in Aetolicam et theatralem Alexandri orationem cet. v. Polyb. 17, 4. 5. 6. et de malo Aetolorum ingenio ſup. ad 26, 25, 6. Livius, qui ex Polybio ſuperiora capp. 32 et 33. ad verbum paene expreſſerat, in hoc cap. multa reddidit alio vel modo vel ordine, et nonnulla plane omiſit.

2. *Non in verbis rem verti*, v. ad 3, 27, 6. — *melioribus parendum*: "ſi Nominativus hic eſt *meliora*, ſign. audire et admittere aequas conditiones; ſi eſt *meliores*, ſunt potentiores; aut etiam aequiores, ſapientiores; Romani haud dubie, qualibet conditione e tribus hiſce;" Bauer. Cf. ad 2, 51, 3. — *erat dicacior natura*, ita et Polyb. — *decet* VIII MSS *deceret*.

3. *Indignari inde coevit* cet. v. ad 3, 3, 1. et 31, 31, 8. — *quibus finibus Graecia ſit*, contineatur, qui fines ei ſint, quos fines habeat. — *Agraeos*, (v. ad 28, 5, 5.) *Apodotos*, (v. Steph. Byz. Palmer. Graec. antt. 4, 7. et Duker. ad Thucyd. 3, 94.) *Amphilochos*, quorum ager ſ. regio Amphilochia et opp. Argos Amphilochium in Acarnania ad fines Epiri ſinumque Ambracium erat ſitum. v. 38, 3 ſq. et 10.

Thu-

Thucyd. 2, 68. Strab. 14. p. 691. 710. — *Graeciam non esse*, ejus populos. Eosdem etiam vi subegerant Aetoli, qui praeterea ne ipsi quidem Graeci erant, quorum agebant causam.

4. *Neque ego Cium expugnavi*, v. ad 32, 21, 8.

5. *Et Aetolis haec* sc. dicta sint et dixisse sufficiat. Ἀλλὰ δὴ πρὸς μὲν Αἰτωλοὺς ἀρκείτωμοι ταῦτ', ἔφη. — *Peraeam Rhodiis* cet. v. ad cap. 33. n. 7. — *qui comparebunt*, v. ad 6, 1, 6.

6. *Nicephorium Venerisque t.* cet. v. ad 31, 46, 2.

7. *omnes divinos humanosque honores complexa decreta*, (cf. cap. 5. et 25.) simulque honores Macedoniae regibus habitos ab Achaeis. v. Polyb. — *atque ad ea* decreta *adjecit recens de exercitu* omni Achaeorum ad Corinthum admovendo. v. cap. 23. *decretum* pro *de exercitu* conj. Crev. conl. Polyb. τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα.

XXXV. 1. *Parantibus Achaeis* cet. cf. Polyb. 17, 7. et 8. — *ad Nicaeam venit* iterum, πάλιν Polyb.

2. *Philippus nullus usquam — veniebat* (ut ap. Cic. ad Att. 11, 24. et 14, 3.) pro vulg. *Philippi* edidi ex emend. Dukeri, qui etiam conj. *Philippi nihil usquam*, ut cap. 21. *Philippi praeter legatum videmus nihil.* Ὁ δὲ Φίλιππος οὐ παρεγίγνετο Polyb.

3. *rem in serum tractam*, v. ad 2, 61, 6. — *eam opinionem ipse adfirmavit*, v. ad 2, 12, 2.

4. *Rex cum duobus, quos pridie adhibuerat* ad conloquium, Macedonum principibus. v. ad c. 32. n. 2.

5. *Romanis eum cedere tota Illyrici ora*, ut mox *Achaeis non Argis modo — cessurum.* v. ad 22, 25, 8.

6. *causas certaminum deponere;* f. *defore*, Gron. Possis et *deponi*, Bauer.

XXXVI. 1. Cf. ad hoc caput Polyb. 17, 9. 10.

2. *hyeme instante*, v. ad 3, 6, 5.

3. *fine auctoritate fenatus*, v. ad 1, 17, 6. — *quae cum rege ipsi pepigiffent*: "quia non valde probabile eft, fenatum eo tempore, quo fibi Graecos adjungere maxime cupiebat, non voluiffe, illis licere quidquam fine fua auctoritate pacifci, vel, fi non voluiffet, id palam oftendiffe; oratio haec Quinctii non fatis tempori conveniens, et alienandis, quam conciliandis, Graecorum animis aptior effe videtur. Hinc forte leg. *ipfe pepigiffet*, hac fententia: nihil ifta dilatione hac tempeftate anni amittitur; nam fi quae ipfe vel vobis, vel Romanis pepigiffem, tamen nihil eorum fine fenatus auctoritate ratum foret." Duker.

4. *ut fpeciem legationi adjiceret*, v. ad 9, 17, 8. *legationi* ex emend. Gron. et MS. Harl. pro *legationis*. Cf. 9, 40 pr. et 34, 52 extr. Pro vulg. *utque* ex multis MSS legendum *ut*, et mox ante *Q. Fabium* copulam *et* inferendam docet Drak. Ad rem cf. Polyb. 17, 10, 7 fq. qui dicit, Amynandrum ἐξέπεμπε παραχρῆμα, et ceteros μετὰ τοῦτον, poft hunc, nifi leg. τούτου.

XXXVII. 1. *Moverunt eo maxime fenatum* cet. Recidendum τὸ *eo*; Gron. *vero* conj. Drak. Sed mox *demonftrando* quafi per adpofitionem τῷ *eo* additum monet Periz.

2. *compedes eas Graeciae adpellare*, (urbes, quae omnem Graeciam in officio retinerent, Ern.) Demetriadem, Chalcidem et Corinthum, πέδας τῆς Ἑλλάδος feu Ἑλληνικὰς et ἐπιδέσμους. Cf. Strab. 9. p. 428. Polyb. 17, 11, 5. 18, 28, 6. Appian. Maced. 6. Exc. 23. Victor. var. lect. 12, 9. et fup. ad 9, 32, 1. Tefte Paufan. 7, 3, 3. Philippus Corinthum, Chalcidem et Magnefiam dixit κλεῖς τῆς Ἑλλάδος.

3. *mandati fibi de his nominatim quidquam* fc. effe. Sic *quidquam, nihil* cet. genitivis junguntur. v. Gron. et Drak.

4. *Quod ut fatis adparuit*, v. ad 6, 8, 2. *Quo* conj. Gron.

XXXVIII.

XXXVIII. 1. *regionis ab se diversae*, v. ad 4, 22, 3.

2. *optimum ratus Nabidi eam* sc. urbem, Argivorum civitatem, (propr. *eos*, sc. Argos) *velut fiduciariam dare, ut* eam *victori sibi restitueret:* qualis *fiducia* erat in hereditatibus venditionibusque imaginariis. Cf. Ernesti Clav. Cic.

3. *adjicit ad pignus futurae regi cum tyranno amicitiae* cet. ad primum hoc *pignus f. amicitiae*, sc. traditionem Argorum, adjicit alterum, nuptias filiarum regis cum filiis tyranni: sed magis credo, delendum esse *ad*, et pignus dici ipsas has nuptias; Duk. *id pignus* Lov. 1. 6. et Voss. non inprob. Drak. qui tamen vulgatum etiam commode servari posse existimabat.

4. *rogationem promulgavit unam* (nisi leg. *rogationes promulgavit, unam*) *de tabulis novis*, de remissione aeris alieni vel universi vel ex parte, propter quam aliter scribi tabulae adceptorum et expensorum debent; Ern. Cf. ad 42, 13, 7. et de Nabidis saevis inventis Polyb. 13, 7.

4. *duas faces novantibus res* cet. v. ad 8, 32, 9.

XXXIX. 1. *Postquam in potestate* sc. Nabidis, quam vocem quaedam edd. adjiciunt, sed omnes fere MSS. omittunt.

2. *mittit ad Attalum, ut* cet. v. ad 8, 19, 10.

3. *Haud procul urbe* locus est, qui *Mycenica vocatur.* Scita brevitas, de qua v. ad 30, 7, 3. *Ycenica, Ytenica, Hyecenica, Hycenica, Itenica, Icenica* varr. lectt.

4. *progressus armatus cum satellitibus armatis*, ut 24, 5. 34, 37. ap. Xenoph. hist. Gr. 4. p. 527. οἱ δορυφόροι τὰ ὅπλα ἔχοντες, et similiter 32, 16. *stationes armatae*, 40, 34. 42, 65. 45, 29. *praesidium armatum*, et 1, 49. *armati* pro satellitibus; Drak.

5. *inermes regi praetor Achaeorum et unus ex purpuratis latus cingebant*, v. ad 24, 5, 7. Mox τὸ *dixit* delevere Gron. et Crev.

XL. 1. *ut id sciri posset*, cf. ad c. 13. n. 3.

2. *Haec disceptatio sine exitu fuit*, al. sine effectu; Ern. — *Cretensibus*, auxiliis. — *Romano*, v. ad c. 11. n. 4.

3. *Ibi* (Sicyone) *et civitas novis honoribus veteres regis honores* (v. ad 1, 3, 8.) *auxit*, *et rex ad id quod* (v. ad 2, 23, 3.) *sacrum Apollinis agrum* cet. cf. Polyb. 17, 16.

4. *firmato praesidio Argis*, v. ad 21, 57, 7. — *ad feminas spoliandas uxorem*, Apegam, *Argos remisit* cet. cf. Polyb. 13, 7. et 17, 17.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXIII.

CAP. I. 1. *Haec per hyemem gesta* cet. Libri hujus capita 1 - 17. in edd. antt. desiderantur, et primum a. 1616. ex MS. Bambergensi Romae sunt edita. Reliqua ejusdem libri pars in solo Mogunt. cod. reperta.

2. *cum unius signi militibus*, v. ad 25, 23, 9. — *jussis legionis hastatis (ea duo millia militum erant) sequi se:* sed in legione 4200 militum erant hastati 1200, totidemque principes et velites, triarii 600: et in legione 5200 peditum, qualis jam hoc tempore fuit, (v. 42, 31.) idem triariorum, et major quidem reliquorum numerus, non vero tantus, quantus h. l. fuisse dicitur. Cf. Lips. mil. Rom. 2, 1. et 5. Hinc vel in numero hastatorum vitium esse, vel in nume-

numero levis armaturae post institutionem velitum proprie dictorum (v. ad 26, 4, 6.) aliquid mutatum fuisse, putabat Duk. *jussis legionum* (duarum Quinctii) *hastatis*, (quorum sic tertia pars militia unius anni periit, quod parum probabile est) vel *ii mille quingenti milites erant* (ut pro *ii* ꝏ*I*Ↄ *mil. erant* scriptum fuerit *ea* ꝏ ꝏ *mil. erant*) conj. Drak. Mox pro *distantes* unicus MS. *distantis*. Forte leg. *distantibus* vel *distantem*: nec vero si absit haec vox, eam desideres; Gron. Vulgatum defendunt Cort. ad Sall. Jug. 33, 2. et Drak. Ille absoluta constructione intellegebat, ut ita *ipse* et *legionis hastati* distarent; hic *distantes* referebat ad *se*, eoque significari putabat Quinctium ejusque comites. Neutrum nobis satis facit.

3. *Oppidani, ante lictorem turba acta*; scribe *ante lictorum turba acti*; Gron. *Oppidani autem lictorum turba acti* emend. Drak. qui simul ex Plut. Aemil. p 256. docet, non modo consulibus proconsulibusque, sed etiam propraetoribus duodecim lictores fuisse.

4. *ad hospitium imperatoris* Rom. v. ad 2, 14, 4.

5. *Texerunt tamen dolorem*: voc. *tamen* non est in MS. Bamb. (unde delevit Drak.) sed videtur id sensus requirere, et forte compendio scriptum erat *texerem*, h. e. *texere tamen*; Gron.

II. 1. *segnior jam et infirmior*; puto *senior*, Gron.

2. *dum regem auferunt perferuntque*, forte *refoventque* vel *reficiuntque*; Gron. An leg. *perfoventque?* — *parte membrorum captum*, v. ad 2, 36, 7. Mox quoque exspiravit Attalus, de cujus ortu, familia, vita ac morte v. cap. 21. Strab. 13. p. 624. Polyb. 18, 24. 22, 3. Plut. Flamin. p. 372.

3. *quae Achaeis suaserat*, v. 32, 20. 21.

4. *adcipitur jubeturque* rogatio; v. ad 32, 22, 6.

5.

5. *et quando* (al. *quoniam*) *tuta ea* cet. v. ad 5, 25, 3.

III. 1. *primo vere*, v. ad 1, 6, 1.

2. *tirones ab XVI annis m. s.*, natos XVI annos iisque majores. — *secundum vernum aequinoctium*, v. ad 1, 4, 1. et Dodwell. de cyclis 10, 91.

3. *exercendo quotidie milite*, cf. ad 1, 53, 3. Sed forte leg. *exercens q. militem* vel *exercendi q. militis* sc. causa. Cf. ad 3, 56, 4. — *praeter* (v. ad 25, 11, 9.) *Thronium et Scarpheam*, oppida Locrorum Epicnemidiorum. *Scharpeam* MS. Bamb. et edd. ant. *Scarphia* dicitur 36, 19. et Plin. 4, 7. s. 12. Σκάρφεια et Σκάρφη Strab. 1, 3. p. 60. et 9, 4. 4. p. 426. (ubi v. Tzschucke) Paus. 7, 15, 2. App. Syr. 19. Ptol. 3, 15. 4, 7. Plin. 4, 7. Steph. et aliis.

4. *Ibi concilium Aetolorum*, *Heracleam indictum*, (v. ad 4, 25, 4.) *tenuit*, fuit, (v. ad 1, 4, 9.) vel potius detinuit eum, moratum est. (v. ad 2, 63, 3.) *Tenuit* pro *tenuit eum*, ut 3, 26. et 34, 39. nisi *eum* post *indictum* excidit; Duk.

5. *ab Heraclea Xynias p.*, *in confinio Aenianum Thessalorumque*, v. ad 28, 5, 6. — *Phaenea duce duo millia peditum*, Plut. Flaminin. p 372. D. ὑπὲρ ἑξακισχιλίους καὶ δισμυρίους ἔχων στρατιώτας, ὧν Αἰτωλοὶ πεζοὺς ἑξακισχιλίους καὶ ἱππεῖς τετρακοσίους παρεῖχον; unde *sex millia* suspicari possis. Sed Livium cap. seq. referre, Romanis ferme *parem numerum* fuisse ac Philippo, equitum vero copiis Aetolorum adcessu Romanos superasse; eoque indicari, plures aliquanto pedites Philippo, non, quod Plut. tradit, Romanis fuisse, adeoque Livium non in omnibus Plutarcho consentire, monet Drak.

6. *duce Cydante*; qui *Cydas*, *ae*, dicitur Polyb. 23, 15, 1. et Cic. Phil. 5, 5. et 8, 9. non *Cydas*, *antis*, ut h. l. et 44, 13. 24. *Cydate* emend. Horrion, Gron. et Crev. decepti corrupta lectione ap. Polyb. — *summa rerum*, v. ad 3, 5, 6.

IV.

IV. 1. *Adceptae ad Aoum fl. — cladi*, (v. ad 32, 5, 8.) *territa Macedonum phalange*, (cf. 32, 12.) *ad Atracem vi pulsos Romanos obponebat*, h. e. cladem Romanorum ad Atracem, de qua v. 32, 15-18. Pro *territa* in MS. Bamb. est *terra*: unde Horrion conj. *terra a Macedonum p. ad A. vi p. Romanos*, (qui obsidione Atracis relicta Anticyram se contulere in Phocidem) et recte, opinor, Gron. *ter a Maced. ph. ad A.* cet. quia discesserint illi quidem, expugnatione saepius tentata, non tamen a phalange terra pulsi, sed quod procul a mari et in evastatis belli cladibus locis hibernandi non fuerit copia. Cf. 32, 17. 18. unde etiam patet, Romanos a phalange Maced. aliquoties repulsos fuisse.

2. *insessas fauces Epiri*, v. ad 32, 5, 6.

3. *caetratorum, quos peltastas adpellant*, v. ad 21, 21, 6. — *Trallis nomen est genti*, cf. 27, 32. et 31, 35.

4. *equitum copiis tantum*, tantummodo, solummodo, *quod*, quoniam, *Aetoli*, CCCC equites eorum, (v. cap. 3) *adcesserant* ipsis, *superabant* copias hostium, earumve numerum.

V. 1. *per Timonem*, in edd. ante Gron. a. 1665. *per Dimonem*. — *in tempore subvenissent*, v. ad 2, 47, 4

2. *urbis quidem amplius tentandae*, v. ad 9, 35, 1. — *nondum comperto*, v. ad 1, 41, 10.

3. *vallum* (vallos) *caedere et parare jubet*, cujus rei causa traditur cap. 6 pr. Cf. ad 3, 27, 4. — *Vallo et Macedones et Graeci* cet. ad finem cap. expressa ad verbum e Polyb. 18, 1. Cf. Lipf. Mil. Rom. 5, 11.

4. *facilis molitio eorum valli erat*, facile erat, vallos evellere; nec facile, *obmoliri*, in locum evulsorum alios reponere, lacunae explendae irruptionisque hostium inpediendae causa. Cf. ad 6, 11, 5. et 37, 32, 3. — *quod recte manu caperetur*, facile, commode, firmiter, cum eventu; Bauer.

5

5. *portae instar patebat*, ad magnitudinem, *so groſs*, *so weit;* Bauer. — *bifurcos plerosque*, δύο κεραίας (furcas, *palmas*, cornua) ἔχοντες. — *suspensis ab tergo armis*, scutis, manibus solas gestant hastas.

6. *et ita densos obfigunt* (obponunt fixos, *vorschlagen;* Bauer. sic MS. Bamb. non *adfigunt*) *inplicantque ramos*, *ut neque*, *quae cujusque stipitis sit palma*, (extremum rami vel furcae velut ansa, unde prehendatur, *das Ende;* Bauer.) *pervideri*, penitus discerni, cognosci *possit*. Ex Polyb. (τιθέασι γὰρ εὐθέως ἐμπλέκοντες εἰς ἀλλήλους οὕτως, ὥστε μήτε τὰς κεραίας ευχερῶς ἐπιγνῶναι, ποίας εἰσὶν ἐκφύσεως τῶν ἐν τῇ γῇ κατωρυγμένων, μήτε τὰς ἐκφύσεις, ποίων κεραιῶν) suspicari possis, inter verba *palma* et *sit* excidisse haec: *neque qui quarumque palmarum stipes*, vel, quod Crev. putabat, *neque quis cujusque palmae stipes;* et mutilus quoque hic locus visus est Gron. Sed Livius forte brevius eandem expressit sententiam, nec inperfecta est ea, modo τὸ *neque* eo sensu ceperis, quo capiendum dixi ad 31, 22, 4. Tum etiam non est, quod cum Bauero mox vel *relinquant* legas pro *relinquunt*, ut pendeat ab *ut neque*, cui alioquin nil respondere putat, vel vulgatam lect. per ἀνακόλουθον defendas. Ceterum in verbis Polybii ἐκφύσεις sunt ipsae stirpes vel stipites, non, quos antea sic dixerat, rami ex stirpe enati.

7. *aliusque per alium inmissi radii*, vallorum seu stipitum rami ex parte relicti et conserti; Ern. Forte *rami* leg. pro *radii*. Iidem certe κεραίαι dicuntur Polyb.

8. *alium reponere* loco evulsi.

VI. 1. *sex ferme millia* passuum *a Pheris* cet. cf. Polyb. 18, 2. et 3. — *ab Thebis* Phthioticis. — *quum expediti utrimque ad o. super urbem t. p.*, v. ad 1, 2, 3. et 5, 16, 2.

2.

2. *non minimum*, magna ex parte, maxime; nisi cum Gron. leg. *non minima Aetolorum opera*, i. e. egregia. ἐκθύμως ap. Polyb. Cf. ad 4, 20, 10. et 21, 40, 1.

3. *ut in suburbanis locis*, v. ad 8, 30, 7.

4. *colles perpetuo jugo intererant*, v. ad 4, 6, 1.

5. *ad Melambium* cet. ita et Polyb. ubi Schweigh. conj. Μελάμπιον i. e. Μελάμποδος ἱερὸν, quale memorat Pausan. 1, 44. Μελάμβιος, σκοτεινὸς τὸν βίον ἤ μελανός Hesych. *Melandium* ed. Rom. De *Thetidio* v. Strab. 9, 431. Eurip. Androm. pr. et ibi Schol.

6. *Tertio die primo nimbus effusus, dein* (insequenti die sub ipsum mane ap. Polyb.) *caligo noctis simillima* (*nubibus in terram demissis* cap. 7 pr.) *Romanos tenuit*, v. ad 2, 63, 3.

VII. 1. *nubibus in terram demissis*, cf. verba Polyb. mox laudanda not. 4. et Periz. in Curtio vind. p. 84. — *Supergressi tumulos* prope Scotusam, Pelasgiotidis opp., *qui* (forte *quae*; Drak.) *Cynoscephalae vocantur*, ob aliquam similitudinem capitis canini. Cf. Polyb. 18, 5. et Plut. Flamin. p. 373 A. χωρίον τι ἐν τῇ Σκοτούσσῃ, Κυνὸς κεφαλαὶ καλούμενον, Strab. 9. p. 441.

2. *decem turmas e. et mille pedites*, forte *velites*; Gron. consl. Polyb. 18, 4 pr. Sed v. sup. ad 30, 11, 6. — *apertis locis*, v. ad 21, 32, 7.

3. *subsidiis tuentium pulsos*: in MS. *tuentum plissis*: unde *utrimque missis* conj. Horrion consl. Plut. l. l.

4. *Macedones laborantes*, v. ad 3, 31, 1. — *effusam caliginem*, late diffusam s. sparsam. *obfusam* (sc. rebus oculisque videntium) ex emend. Gron. recepit Drak. Recte forsan, ut ap. Polyb. 18, 3. διὰ τὸν ἐφεστῶτα ζόφον, et πάντα τὸν ἀέρα ἐκ τῶν νεφῶν πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Cf. Gron. Obss. 4, 21. ad Sen. Ep. 82. et nat. quaest. 5, 3. Heins. ad Valer. Fl. 4, 482.

5.

5. *jam juga montium detexerat nebula:* "at *nebulae* non *detegunt*, sed *tegunt* omnia circa, ut 26, 17. nec solet ita in hac re loqui Livius, verum addere *nebulam dispulsam, disjectam, discussam. dilapsam fuisse*, ut 26, 17. 29, 27. 41, 2. De hac nebula Polyb. 17, 18. (18, 5.) dicit *τῆς ὁμίχλης ἤδη διαφαινούσης*, quod ex Liv. 41, 2. verti potest *perlucente jam inter* vel *per nebulam luce.* Idem sane dicere voluit Livius, sed ita satis obscure loquutus est." Duker. Non minus fere obscure Polyb. dixit *διαφαινούσης*, sc. active et elliptice, *nebula transmittente* nempe *τὴν ἡμέραν* vel *τὸ φῶς τῆς ἡμέρας*, nisi leg. *τῆς ἡμέρας ἤδη διαφαινούσης*, ut 18, 2, 5. Forte Livius scripsit *jam jugis montium* (ut mox *tumulum maxime editum*) *decesserat nebula*, aut *jam lux matutina disjecerat nebulam.*

6. *committendam rerum summam in discrimen*, v. ad 3, 5, 6. 6, 17, 1. et 28, 42, 11. — *equitatu Macedonum a Thessalorum:* illi praefuit Leo, huic Heraclides Gyrtonius. Cf. Polyb. 18, 5.

7. *is longe tum optimus eques*, h. e. ii, Aetoli, optimi equites *in Graecia erant*, *ἐν τοῖς κατὰ μέρος καὶ κατ' ἰδίαν κινδύνοις*, *pedites inter finitimos vincebantur*, *ἐν τοῖς πεζικοῖς ἐλλιπεῖς εἰσὶ καὶ τῷ καθοπλισμῷ καὶ τῇ συντάξει πρὸς τοὺς ὁλοσχερεῖς ἀγῶνας*, Polyb. *pedite* emend. Gron. et Drak. Cf. ad c. 4. n. 4. sed et ad 26, 4, 1. nisi et ibi cum Gron. leg. *pedite.*

VIII. 1. *Laetior res, quam pro subcessu pugnae, nuntiata*, v. ad 7, 33, 2. Ad caput hoc et seqq. cf. Polyb. 18, 6-9. et Guischardti Mémoires milit. 1, 13.

2. *ad Epiri fauces* cet. v. ad 32, 5, 6. — *quos P. Sulpicii prius ductu o. Eordaeae a. v.*, v. 31, 39. 40. *Eordaeae aditum* ex emend. Gron. pro vulg. *in eodem aditu.* Firmat id et res ipsa atque historia, et Polyb. 18, 6. — *Fama stetisse, non viribus, M. regnum*, v. ad 2, 29, 7.

3.

3. *Philippus cum caetratis*, (v. ad 21, 21, 6.) *robore M. e., quam phalangem vocabant*, v. ad 24, 42, 6.

4. *caedebantur aversi*, sc. datis tergis; v. ad 3, 63, 1. — *nondum adsequuta parte suorum*, passive, ut ap. Cic. Verr. 2, 73 extr. — *periculum summae rerum facere*, v. ad 1, 38, 2. et 3, 5, 6.

5. *Caetratos et Macedonum phalangem, hastis positis — gladiis rem gerere jubet: simul — dimidium de fronte demtum* cet. cf. Polyb. 18, 7 extr. ubi Reiskius eadem fere, quae Crev. ad h. l. Livii, notavit: "Livius in hoc loco vertendo non semel lapsus est. Primum καταβαλοῦσι τὰς σαρίσσας ἐπάγειν (h. e. ut demissis sarissis hostem invadant) vertit: *hastis positis* (abjectis) — *gladiis rem gerere jubet*. Alia omnia. Phalanx Macedonica rem numquam *gladiis gerebat*, sed semper hastis, et quum nondum ad certamen admitteretur, sed proelium exspectans in armis adstaret, gerebat hastas in humeris; quum pugnare juberetur, illas, ab humeris ablatas, coram se tenebat, seu coram se in directum hosti objiciebat, ante se projiciebat, protendebat: quod καταβάλλειν et μεταβάλλειν τὰς σαρίσσας dixit Polyb. 2, 69, 7. 5, 85, 9. 11, 15, 6. 11, 16, 1. 18, 7, 9. Vbi etiam aut quo ponerent hastas? quis ab iis adciperet? et, si posuerunt nunc, qui potuerunt in fine pugnae (c. 10.) illas repente *erigere?* Deinde, *simul*, ait, *ne facile perrumperentur acies, dimidium de fronte demtum introrsum porrectis ordinibus duplicat* cet. (quae Crev. et Drak. per hypallagen dicta putabant pro *dimidio de fronte demto introrsus porrectos ordines duplicat.*) Verum nihil demtum est de fronte, sed additi sunt ordines duplo tot, quot ante erant; et, ut firmior esset acies neve nimis magnum locum inpleret, nimis laxa et distracta esset, imperatum est, ut coirent uniuscujusque ordinis milites inter se arctius, facto coeundi initio et motu a finistra ad dextram: quae congressio in angustum adpellatur, διπλασιάζειν τὸ βάθος

βαθὸς καὶ πυκνοῦν ἐπὶ τὸ δεξιόν. Tandem illa *τοῖς δ' εὐζώνοις κερᾶν*, (h. e. in cornibus ſtare, cornua firmare) Livius plane omiſit, quia verbum hoc, vix usquam alibi lectum, (v. Schweigh.) haud ſatis intellexit." Idem vitium 35, 35, 5. a Livio commiſſum recte ſuſpicabatur Crev. eumque verbum *καταβάλλειν*, a Polyb. adhibitum, perperam reddidiſſe *ponere* haſtas, quum debuiſſet *demittere* et ante ſe projicere, vel *prae ſe objicere*, ut 36, 18, 6.

IX. 1. *quique tum maxime in proelium veniebant*, qui in eo adhuc erant, ut ad locum pugnae venirent. — *ſiniſtro* (non Quinctii, quod Schweigh. ad Polyb. putat, ſed) regis cornu, *tum quum maxime* (v. ad 29, 17, 5.) *adpropinquante phalangis parte, quae noviſſimi agminis fuerat* pars, (cf. ad 3, 62, 5.) *ſine ullo ordine trepidabatur*, ab incertis conſilii fluctuabatur et confuſe feſtinabatur: (cf. ad 1, 14, 6. et 3, 49, 4.) *media acies* cet. cf. Polyb. 18, 8. qui docet, mediam Philippi aciem pugnantibus ſuis a tergo ſtetiſſe, longe remotam ab hoſte; ſiniſtram in vertices collium nunc demum evaſiſſe, et nec ducem habuiſſe, qui ſignum daret, nec cogere ſe in unum corpus potuiſſe propriamque phalangis figuram conſtituere, quia tum difficultatibus locorum inpedita, tum, ſequens veſtigia pugnantium, in modum agminis procedentis, non inſtructae aciei, diſpoſita fuerit.

2. *phalanx, quae venerat*, forte *quae modo venerat*, niſi cum Gron. leg. *quae laeva erat*, h. e. altera phalangis pars, quae ſiniſtrum cornu conſtituere debebat; Crev. — *agmen magis, quam acies* cet. v. ad 10, 45, 6.

3. *quamquam pedem referentes in dextro cornu ſuos cernebat:* immo leg. cum Gron. *in ſiniſtro* vel *laevo cornu*, aut cum Periz. anim. hiſt. c. 8. p. 338. *in altero cornu.* Nam *rex vincebat dextro cornu* ſuo, cui obpoſitum erat ſiniſtrum cornu Romanorum; qui ita-

itaque in eo pedem referebant. Vulgatam lect. defendit Duker. qui haec adnotavit: "Quod Livius dicit, Quinctium *dextro cornu* praefuisse, caute adcipiendum est. Tenebat ille *sinistrum cornu* Romanorum, Polybio et Livio ipsis auctoribus. Sed quum hoc a dextro cornu Macedonum, in quo Philippus erat, multis occisis pelli videret, omnem spem salutis in dextro superesse ratus, ad id, relicto sinistro, advolavit. Ita Plut in Quinctio et Polyb." Contra scribam errasse tanto confidentius statui posse monet Drak., quod haec pars operis Liviani unius tantum codicis ope nobis servata sit. Cf. ad 7, 15, 2.

4. *partem profligatam cetera tracturam*, v. ad 9, 18, 14. — *aversi* (v. ad 3, 63, 1.) *terrore primo bestiarum*, forte *belluarum*, quia de proelio agitur; Duk. Cf. intpp. Flor. 1, 18, 8. et 2, 6, 49.

5. *unus e tribunis militum*, *extemplo capto consilio*, *cum XX signorum militibus*, cum XX manipulis, (v. ad 25, 23, 9.) *relicta* cet. cf. Polyb. 18, 9. Pro *extemplo* forte leg. *ex tempore*. παρ' αὐτὸν τὸν τῆς χρείας καιρὸν συμφρονήσας, ὅ δέον εἴη ποιεῖν, Polyb. Idem et Dukero in mentem venisse video. Cf. Cort. ad Sall. Jug. 70.

6. *Nullam aciem ab tergo adortus* cet. "Significat o deventum, ut nec ipsa salus ultra servare Macedonas valeret. Etenim nullam aciem tam firmam esse, quam sic ex inproviso ab tergo inpugnatam constare nec turbari contigisset. Praeter autem illud periculum, quod alia quaevis acies, non ad hunc casum ante instructa praeparataque, subitura foret, hoc obportuniorem phalangem Macedonum fuisse, quod natura sua inmobilis esset, nec posset circumagi, quin dissolveretur. Denique absque hoc etiam foret, et quamvis salvis ordinibus phalanx se vertere potuisset, (quod non poterat) tamen ne id quidem vicisse propter novos animos recentemque inpetum illorum ex Romanis, qui in sinistro cornu *paullo an-*

 te

se pedem retulerant;" Gron. De *phalange* ejusqu
et commodis et incommodis v. Polyb. 18, 12-16.

7. *Ad hoc loco etiam premebantur*, v. ad 2, 23, 3
et 3, 13, 1. — *per proclive pulsos*, cf. 5, 43.

X. 1. *tum et ipse acie excessit:* inepte *tum* po
deinde. Scribe *fulgere* (*rom.* h. e.) *Romanis, et ip
se* cet.; Gron. Sed v. ad 23, 34, 4.

2. *Macedonum tradentium sese*, aut transeuntiu
ad hostes. — *in animum habebat*, v. ad 2, 14, 2.

3. *Rex effuso cursu Tempe* cet. cf. Polyb. 18, 10.

4. *Caesa eo die octo* cet. cf. Oros. 4, 20.

5. *Nos non minimo potissimum numero credidi
mus*, forte leg. *minimum numerum* hac sententia
ego minimum numerum retuli, non quod eum poti
ssimum verum esse credam, sed Polybium sequutus
Duk. — *non incertum auctorem Polybium* cet. v. a
4, 20, 10. et 30, 45, 3.

XI. 1. *ad commentarios regios* cet. cf. Polyl
18, 16.

2. *Caduceator eo regius venit*, tres legati, D
mosthenes, Cycliades et Limnaeus, ap. Polyb. 18, 1

3. *jam tumentes* MS., non *timentes.* v. ad 3
8, 11.

4. *Donis regiis inminere* (v. ad 3, 51. 3.) *cred
bant* cet. ab qua conruptela duces Rom. ante bell
transmarina abhorruisse monet Polyb. 18, 17. 18.

5. *ob insatiabilem aviditatem* cet. v. ad 26, 25,
et cf. Plut. Flamin. c. 9. p. 373. — *quae* adroganti
vanitate sua cet. nisi cum Gron. et Bauero malis *qu
vanitate — obsendebant.*

XII. 1. *Induciae XV dierum* legatis Philip
petentibus *datae — in consilium* (v. ad 1, 54, 1.
advocavit socios cet. cf. Polyb. 18, 16. 19. 20.
Appian. Maced. 7, 1. *advocatis sociis retulit* maleba
Gron. Poterat sic Livius; sed voluit aliquando mi
nuta

rutatim et carptim fcribere; Bauer. *advocavit focios*, *d quos* vel *et ad eos retulit*, vel *advocavit*, *et ad* *ocios retulit* conj. Drak. Sed *retulit* h. l. dictum ro *retulit ad confilium:* quod tum ex praecc., (in onfilium advocavit) tum ex feqq. intelligitur. v. ad 6, 2, 3. Hinc et patet, conjecturam Gron. ab h. l. lienam effe.

2. *fatis potens tuendae fimul pacis libertatisque*, . e. *fimul libertatis*; ut paffim. v. Gron. et Drak. – *qui, pauca praefati*, forte *profati*, fc. *funt* vel ixerunt. *paucis* malebat Bauer. ob feq. infinit. ur ita *autem* redundet poft *falli*, quod idem monet, on adfequor. Hoc *autem* referendum ad *quidem* n fuperioribus omiffum fupplendumque: *Recte* quiem *atque ordine* (v. ad 24, 31, 3.) cet.

3. *falli autem eum tota re*, *τοῖς δ' ὅλοις πράγμα-ν ἀγνοεῖν καὶ παραπίπτειν αὐτὸν*, Polyb. 18, 19, 6.

4. *Aetolos aut moris Romanorum memores* fc. effe, *emorem — fententiam* emend. Gron. Cf. ad 3, 36, . Bene et de more Noftri: neceffarium tamen non t; Bauer.

5. *adverfus victos mitiffimum quemque* hominem *nimum maximum habere;* nifi legere malis *haberi* et *itiffimum quemque animum* jungere, vel potius cum uk. verba fic trajicere *maximum quemque mitiffi-um animum habere*, ut *mitiffimus* animus obponaur *infefto*, et *victus* hoftis *armato*. Conf. intpp. vid. Trift. 3, 5, 31. (*Quo quisque eft major, ma-is eft placabilis ira*) et verba Polyb. 18, 20, 7. a ivio expreffa: *Πολεμοῦντας γὰρ δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς νδρας βαρεῖς εἶναι καὶ θυμικοὺς, ἡττωμένους δὲ ενναίους καὶ μεγαλόφρονας, νικῶντάς γε μὴν με-ρίους καὶ πρᾳεῖς καὶ φιλανθρώπους.* Vox *animum* on exftat in MS. probb. Horrione et Gron. Sed ic ex praec. membro eam repetendam, ille *haberi* eponendum putabat.

6. *Thracas, Illyrios, Gallos:* qui Galli h. l. retiendi vel ob 45, 30. nec pro iis fubftituendi *Tribal-*

li; et hi Galli sunt Scordisci: nam qui Delphos obpugnaverant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerunt: unde per eadem vestigia, qua venerant, antiquam patriam repetivere: quod ex Liv. Epit. 63. et Justino 32, 3. notum; Gron. Cf. et Polyb. 18, 20.

7. *Non iis conditionibus inligabitur pax;* forte leg. *pacis* cum Gron. (cf. 36, 11, pr.) vel *illi dabitur pax* cum Rubenio.

XIII. 1. *ad fauces, quae ferunt in Tempe,* πρὸς τὴν εἰςβολὴν τῶν Τεμπῶν, cet. cf. Polyb. 18, 21. 22. *datus erat locus*, forte *dictus;* Gron. Sed v. Duk. ad Flor. 3, 3, 14.

2. *sua potius voluntate omissis,* forte *remissis;* Duk. coll. 4, 43. 6, 17. 18. 35, 45. Sic et mox *omnia se concedere*, ut ap. Polyb. πάντα συγχωρεῖν καὶ ποιήσειν. — *imperata a Romanis*, ἐπιταττόμενα Polyb. Cf. 32, 35. — *de ceteris senatui permissurum*, v. ad 9, 43, 4. — *inimicissimis;* forte *iniquissimis;* Gron.

3. *disceptatio inter imperatorem Rom. et Aetolos orta est de Thebis* cet. haec repugnant et verbis Quinctii mox laudatis foederisque interpretationi, et perspicuae Polybii (18, 21.) narrationi, in qua vertenda labi potuisse Livium mireris. Ex utraque patet, Thebas Phthioticas, easque solas, utpote vi captas, Aetolis a Quinctio concessas fuisse, non vero reliquas Thessaliae civitates, quae sua voluntate in ditionem Romanam venerint. De quo errore Livii et causa ejus v. Perizon. anim. hist. c. 9. p. 385 sq.

4. *eas populi Rom. jure belli factas esse:* cui adversari videtur sup. cap. 5. Captae ergo Thebae vi, vel certe metu coactae in ditionem Rom. venisse videntur statim post victum jam regem; quod tamen, ut multa alia, Livius suo loco adnotare neglexit, vel ex hoc demum intellegi voluit; Periz.

5. *et ita in foedere primo cautum esse* cet. v. 26, 24. — *quae rerum ferri agique possent,* v. ad 3, 37, 4. 6.

6. *urbes captae Aetolos ſequerentur*, v. ad 28, 21, 4.

7. *Vos ipſi ſocietatis iſtius leges rupiſtis* cet. quod Aetolis etiam objicitur 29, 12. 31, 29. 31. Sed in eo Romanorum potius culpam fuiſſe, patet ex 29, 12 pr.

8. *ſed mox belli etiam cauſae*, bellorum a Romanis adverſus Aetolos et Antiochum geſtorum. Cf. Polyb. 18, 22. *cauſa* malebat Crev. — *magnarumque ex eo cladium iis fuerunt:* "cur *iis*, quum jam ſit *Aetolis?* Nempe quia clades et *aliis*, alteri parti, adcidere poſſent. Etiam, commate poſt *iis* poſito, ut ad *cladium* referatur, minus redundet;" Bauer. Sed v. ad 1, 19, 1. — *Cum Philippo ita convenit*, v. ad 1, 3, 4. — *ducenta talenta*, ita non modo Appian. Maced. 7, 2. ſed et Polyb. 18, 22, 5. ex MS. Bavar.

9. *reddi Philippo receptum eſt*, v. ad 7, 14, 1.

10. *quam quod Antiochum* cet., quodque bello renovato a Philippo verebatur, ne conſul alter adveniret et omne rerum geſtarum decus ad ſe traheret. Cf. Polyb.

XIV. 1. *Eam urbem pro arce habiturus* cet. v. ad 4, 31, 8.

2. *quod* (quantum eorum) *jam ante ibi fuerat:* aut deeſt vox *praeſidium*, aut ſcribendum *qui jam a. i. fuerant;* Gron. quem tamen ſimilia in Obſſ. 3, 2. defendiſſe monet Duker. Forte leg. *quot jam a. i. fuerant.* Idem ſuſpicabatur Drak. — *ſcutati omnes*, v. ad 8, 8, 3.

3. *nuntium occultum mittit, quo* cet. v. ad 8, 19, 10. — *ad Apelaurum, Stymphaliae terrae locum*, τὸ Ἀπέλαυρον, mons inminens Stymphalo, Arcadiae opp., memoratur Polyb. 4, 69, 1. — *ad diem edictam*, forte *dictam;* Drak.

4. *Erant autem cum eo — opperiebatur* edidi exemplo Crev. ex probabili emend. Jac. Periz. pro vulg. *quinque millia peditum, ex quibus armat. levis, et* CCC *equites, cum iis copiis dimiſſi — opperiebantur.*

Numerus levis armaturae militum excidisse videtur, et *cum copiis opperiebatur* dictum, ut ap. Sall. Jug. 91. ubi v. Cort. Audacior et minus apta est Gron. mutatio vulgatae lect. *ex quibus armaturam levem et trecentos equites cum iis* (sc. militibus levium armorum) *dimissos — opperiebatur;* Gron.

XV. 1. *ad Nemeam*, v. Strab. 8, 382. — *Ibi parte dimidia exercitus dimissa*, immo *secum retenta* vel quid simile: nam si Androsthenes partem exercitus dimidiam dimisisset, dimidiam trifariam divisam agros hostium populari jussisset, nullum castris praesidium relictum fuisset: sed contrarium ex seqq. patet; Crev. *considere jussa* conj. Drak. Ne sic quidem omnia satis plana sunt, nisi etiam scripseris *trifariam divisit et cum omnibus equitibus discurrere — jussit.* Sufficiunt autem haec: *Ibi partem dimidiam exercitus, divisam trifariam, et omnes equites* cet. Reliqua et languent, et sensum turbant.

2. *altera clipeati, dein aliarum gentium* cet. sed nulla adhuc gens memorata est. *altera clipeati Achaeorum, dein aliarum gentium*, sc. clipeati *exercitus robur erat* conj. Crev. et *altera clipeati, qd in* (h. e. *quod in*) *illarum gentium* (Graecorum et finitimarum civitatium, ad quas obcultum nuntium de mittendis armatis Nicostratum misisse, cap. praec. traditur) *exercitibus* (ita unicus MS.) *robur erat* Drak. — *Jam haud procul castris aberant*, sc. Androsthenis, ad *Nemeam fl.* locatis. — *inpetum fecerunt*, forte *fecerant* ob praec. *aberant*, Crev. et Drak.

3. *ut qui hostes nusquam, nisi in collibus ante Sicyonem*, idque *raro, vidisset:* nisi leg. *raros*, et ob id non audentes descendere in campos; Duk. Sic cap. 1. *rara arma paucique milites* cet. — *super flumen* Nemeam *instruit aciem*, v. ad 1, 2, 3.

4. *clypeati caetratique — inpulsi*, v. ad 1, 14, 8. 31, 21, 6.

5. *magnam ubique caedem edidit;* lege *utrobique:* duo enim genera significat, in quibus fit caedes facta, alterum eorum, qui ex proelio fugerant, alterum populatorum agri Sicyonii; Gron. — *passim sparserant*, forte *sparserunt;* Crev.

XVI. 1. *sed et principes et magistratus:* forte leg. *duo principes et m.*, Archelaus ac Bianor cum Zeuxida; Gron. — *privatum decretum*, non totius Acarnanum gentis nomine latum, sed quorundam tantum populorum; Crev. — *ipsis*, iis ipsis. v. ad 5, 43, 5.

2. *obferre se multitudini*, quae Leucade erat.

XVII. 1. *Leucade — id caput Acarn.* v. ad 26, 26, 1.

2. *ad legatum Flamininum*, L. Quinctium. — *Leucade* (al. *Leucadem*) *ad Heraeum*, templum Junonis, non longe ab urbe remotum, ut Apollinis Leucadii et Veneris Aeneadis; Drak. Cf. Palmer. Graec. antt. 3, 10. p. 412.

3. *Leucadia nunc insula* cet. v. ad 26, 26, 1. — *occidentis regione*, parte, quae occidentem spectat; Drak.

4. *jacentia ad mare*, forte *patentia ad mare*, planities usque ad mare porrecta; Gron. Sed *jacentia* sunt vel humiliora, respectu reliquae partis colli adplicatae, (v. ad Sil. 6, 645. et 12, 132.) vel simpl. sita, posita; Drak.

5. *operique facilis*, v. ad 3, 70, 1. 5, 22, 7. 21, 57, 7. — *ariete decussi muri*, v. ad 21, 12, 1.

6. *ab arce milites adcepissent*, ab ea parte, qua arx erat; Ern. Cf. ad 8, 17, 5. *in arcem* conj. Drak., vel *Leucade habitantes in arce*, *m. a.*

7. *pars in medio caesi* cet. v. ad 1, 41, 1.

8. *in deditionem legati L. Quinctii venerant*, se ei dediderunt; Drak.

XVIII. 1. *continentem regionem, Peraeam vocant*, immo *continentis;* Duk. cf 32, 33, 7. et ad 44, 28, 7. Tota Asia est regio continens. — *Pausistratum praetorem*, qui Πανσίμαχος dicitur Appiano Syr. 23. 24 et vitiose Νανσίστρατος Polyaen. Strat. 5, 27. et Πασίστρατος Polyb. 21, 5, 1. et 5. ubi v. Schweigh. Cf. Drak. inf ad 37, 9, 5.

2. *cum octingentis Achaeis peditibus, mille et nongentis ferme armatis;* sed *pedites* quoque sunt *armati:* unde leg. *nongentis levi armatu*, (ut sup. cap. 3. *haud dispari armatu*) vel *leviter armatis*, ut infra *equites levisque armaturae quod erat;* Gron. Sed *armatos* simpl. milites, vel milites, iustis armis, non disparibus, ut plerumque auxiliares, instructos, dici putabat Duk., et Drak. vix verisimile videri monet, 1900 leviter armatos fuisse in tam parvo Rhodiorum exercitu. Nam mox legimus, adcessisse *mille Achaeos pedites cum centum equitibus*, et Rhodiis *non plus tria millia peditum fuisse et centum ferme equites*. Quibus verbis si iunxeris illa: *Rhodii Achaeos dextro cornu, sinistro mercenarios milites, lectam peditum manum, habuere, medios mixta ex pluribus gentibus auxilia* cet., probabile fit, Livium h. l. scripsisse: *Pausistratum praetorem cum octingentis mercenariis peditibus, mille et ducentis fere armatis* cet. Ita, ni fallor, omnia egregie cohaerent. In vulgata autem lect. et numerus militum haud congruit, et illud obsendit, quod vix major quam tertia totius exercitus (3000 peditum) pars in sinistro cornu, in media acie et in cornibus fuit, si 1800 Achaei dextrum tenuerunt cornu. In priorem nodum incidit etiam Gron. sed minus probabilis videtur ratio, qua eum solvit. v. not. 7.

3. *Galli et Nisuetae et Pisuetae;* scribendum *et Pisuetae et Nisuetae:* nam *Pisuetae* non erant *ex Africa*, (at *Nisuetae, Tamiani et Arei*, qui ita junguntur) Gron. Πισύη vel Πιτύη, πόλις Καρίας ap. Steph. Νίσουα opp. Africae, inter Carain et Clypeam situm, ap. Ptol. 4, 3. 4.

4. *Tendeba in Stratonicensi agro*, Τένδηβα, πόλις Καρίας, ap. Steph. *Tendeba* ex emend. Freinsh. pro vulg. *tendebat*. — *ignaris regiis, qui tenuerant*: "An credibile est, nullum in eo castello, tam obportuno, praesidium fuisse? et qua de causa deseruerunt, quod occupatum ab hostibus *reciperare* sunt adgressi? Nec habeo, quod subponam, nisi forte nimis audacter: *ignaris regiis, qui Stratoniceae erant*. Felicius forte Rubenius: *qui Therae erant*. Thera enim urbs Peraeae regionis, Rhodo insulae obposita ap. Ptol. et Steph." Gron.

5. *omnibusque ex praesidiis — devocatis*: "cogitabam *evocatis* ex Lucano I, 394. sed nihil tentandum credo, quia mox dicit *contractos ex castellorum praesidiis*, et castella fere sunt in locis editioribus; Duk. cf. 4, 39. 6, 20. et intpp. Phaedri I, 20, 2. Paullo post *equites cornibus circumdat. Cretensium auxiliares Thracumque Rhodia cohors dextro cornu* cet. male legebatur ante Cler. et Drak. Veram Livio lectionem restituit Jac. Periz. Cf. not. 2.

6. *majus aliquanto proelium, quam pro numero*, v. ad 2, 39, I. et 7, 33, 2. — *nec enim plus terna millia peditum fuere et centeni equites*, cf. not. 2.

7. *numero Achaei mille et ipsi quadringentos l. e.*, "immo *mille et ipsos octingentos*: significat enim, pari numero Achaeos et Agrianas fuisse; Achaei autem 1800 erant: nam 800 habebat olim Pausistratus, et Theoxenus adduxerat alios mille. Nec mirandum supra ab Rhodiorum partibus 3700 conligi, dein dici, 3000 tantum pugnasse. Adcipio enim partem auxiliorum custodiae castrorum et Tendeborum relictam." Gron. Mea qualicumque sententia legendum: *numero Achaei mille et ipsi Agrianas loco expulere*. Cf. not. 2. ex qua probabile fit, non nisi mille Achaeos pedites, a Theoxeno adductos, et Agrianibus numero pares, in Rhodiorum exercitu fuisse.

8.

8. *Inclinat dein dextrum cornu.* "Atqui in eo ſtabant Macedones, de quibus dicturus eſt. Quomodo autem hi ſunt *laevo latere nudati* altero cornu caeſo? Nonne laevum illorum latus protegebat acies media? *Inclinato dein dextrum omnis cornu* ed. pr. Ald. Savet. et Frob. Scribe: *Inclinata dein omnis media acies. Dextrum cornu, Macedones, usque dum ordines* cet." Gron. Poſſis et: *Inclinat dein medium omne. Cornu Macedonum, usque dum* cet., vel *Inclinant dein ſenſim omnes Cares. Macedones* cet.

9. *per Antiochum non potuit recipi*, v. ad 5, 12, 6. Rem ita expedit Drak. "Victo Philippo Romanos Rhodiis dono dediſſe Stratoniceam aliasque urbes Cariae, quas Philippus tenuiſſet, Valerius Antias narravit. v. 33, 30. Verum aut erravit, aut res exitum ſortita non eſt. Antiochus enim has aliasque Aſiae civitates a Philippo poſſeſſas, averſo eo in Romanum bellum et fracto, per occaſionem intercepit. 33, 34. 39. In Antiochi poteſtate ſubſtitere urbes, donec is a Romanis victus omni Aſia cis Taurum ceſſit: quo tempore Rhodiis data eſt Lycia et Caria. 38, 39."

XIX. 1. *ab contemtu* (v. ad 1, 1, 5.) *concuſſi tum regni*, labefactati, graves jacturas cladesque paſſi. v. ad 22, 34, 1. Haec eſt certiſſima Periz. emendatio, a Crev. jam et Drak. recepta. In antt. edd. legitur *ab contentu conceſſit cum regni*, vel ſimpl. *regni*, deletis quatuor vocibus, quas pro ſupervacuis induxerat Gelen. *ab contemtu conceſſi tum* aut *velut regni* conj. Gron. ut ſenſus ſit, Philippum, contrahendo undique militem in bellum adverſus Romanos, obpoſitam Dardanis regni partem praeſidio nudaſſe, atque eam velut in praedam, ſe ipſum contemtui, latrocinio gaudentium populorum expoſuiſſe et conceſſiſſe.

2. *Stobos Paeoniae* opp., ut 39, 53. 40, 21. 45, 29. unde non *Pelagoniae* cum Glar. ſubſtituendum ex

ex Ptol. 3, 13. Strabo in Exc. 19. libri 7. p. 331. dicit, οἱ Παίονες Πελαγόνες ἐκαλοῦντο, et a Plinio 4, 10. Pelagones numerantur in Paeoniae gentibus.

3. *in tempore Punicum b. t.*, v. ad 2, 47, 4.

4. *quae in Coele Syria sunt*, (v. ad 31, 47, 1.) *civitatibus Ptolemaei* cet. v. Polyb. 5, 45 sq. 58-87. — *nihilo quietiores postea res habuit*, MS. et edd. vett. ante Frob. *n. q. res Pausistratus habuit*, quod vix recte emendatum videtur. — *filiis duobus Ardye ac Mithridate*, qui non alibi memorantur, nisi forte ex Polyb. 8, 25, 3. leg. *filiis duobus sororis*; Drak. Idem *Ardye* scripsit pro *Ardue*, quia illud nomen notum ex Polyb. 5, 53. 60. et Herodoto 1, 15.

5. *tectarum navium*, v. ad 22, 19, 4. — *ad hoc*, v. ad 2, 23, 3. — *cercuris*, v. ad 23, 34, 3.

6. *Cariae tentaturus urbes*, v. ad 9, 35, 1.

XX. 1. *miserunt Nephelida* ex emend. Glar. *miserunt nec Helicinas* edd. primae. *miserunt, ne Helicinas* (*promontorium* cet.) *superaret. Si eo* cet. Frob. — *inclutum foedere antiquo Athen.*, quod Cimon ab Artaxerxe Longimano expresserat; Dujat. v. Diodor. 12. p. 293. et Plut. Cimon. p. 486. Nescio tamen, unde patere possit, hoc foedus ad Nephelida compositum esse; Drak. Certiora et nos scire cupimus. — *si eo* sc. promontorio, nisi leg. *si eo loco*; Duk. — *non ab odio ullo*, v. ad 1, 1, 5. — *inpedimento esse* edd. ante Frob. *i. esset*, non minus apte.

2. *et Coryco et superato Anemurio* cet. forte leg. *et Coryco, supra Anemurium — Selinunte, omnibus his — adceptis*; Gron. — *in deditionem adceptis*, v. ad 8, 20, 7.

3. *ut renovarent vetusta jura*, f. *foedera*; Ant. Periz.

4. *Caunus, Mundus, Halicarnassus* Cariae oppida. *Cauniis* omnes fere edd. ante Gron. qui substituit *Cauneis*, quod non minus recte dicitur. v. Er-

nesti

nesti clav. Cic. in Ind. geogr. et de Cauno opp. Wessel. ad Hierocl. Synecdemum p. 685. — *Non operae est persequi*, v. ad 1, 24, 10. — *ad ea* narranda *vix sufficiam*, vires meae sufficiant.

XXI. 1. *Eo tempore et Attalus rex — altero et septuag. anno moritur* cet. v. ad cap. 2. n. 2. ad Epit. XLIX. pr. et cf. inpr. Polyb. 18, 24.

2. *Victis deinde proelio uno Gallis — regium adscivit nomen* primus Pergamenorum, ut vulgo putant. Cf. ad 42, 5, 4. Valef. ad Polyb. l. l. Strabo 13, 624. Pausan. 1, 8. 10, 15. Spanhem. de usu et pr. num. Diss 8. p. 511. — *cujus magnitudini semper animum aequavit*: forte *magnitudinem animo*, i. e. magnitudini nominis regii parem habuit ac praestitit animum; Duker. coll. 35, 43. Virg. Ge. 4, 132. Flor. 2, 14. Burm. ad Virg. A. 1, 716. Sane poeticum illud videtur: sed multa sunt apud Livium poetis, quam aliis scriptoribus usitatiora; Ern. Poetis tamen metri tantum causa interdum illud placuisse putabat idem Duk.

3. *unicam fidem sociis praestitit*, v. ad 1, 21, 3.

4. *uxorem* (quae aliis Ἀπολλωνία, aliis Ἀπολλωνὶς dicitur) *ac liberos quatuor* (male *duos* edd. antt.) *superstites habuit*, Eumenem, Attalum, Athenaeum et Philetaerum. v. inf. 42, 55. Strab. 13, 624. Appian. Syr. 5. Plut. de frat. amore p. 480. Suidas in Ἄτταλος et Polyb. 23, 18, 1. ubi cf. Schweigh. — *mitis ac munificus amicis*, aulicis, purpuratis, *fuit*, ex emend. Gron. pro vulg. *amicus*. διὰ τῆς εἰς τοὺς φίλους εὐεργεσίας καὶ χάριτος Polyb. 18, 24, 6. — *regnum adeo stabile* cet. cf. Polyb. 18, 24, 10. — *M. Helvius*, cf. 32, 27. 28. 34, 10. 45.

5. *Colcham et Luscinum* cet. v. ad 28, 13, 3. — *decem et septem oppida*; forte *XXVII opp.*; Sigon. coll. 28, 13.

6. *quae nondum animos nudaverat*, aperuerat, manifestaverat, ut *nudare* 24, 27, 1. 34, 24, 2. 35, 32. 40,

40, 24 pr. *denudare* 42, 13, 3. 44, 38 pr. *detegere cladem et nudare* 23, 5, 1. Male Aldus et alii *mutaverat:* ſed requirit Latinitas *nudaverit;* Gron. At v. ad 3, 2, 1.

XXII. 1. *in aede Bellonae ſ. h.*, v. ad 26, 21, 1. 2. *ob res proſpere in bello geſtas*, v. 32, 29-31. 3. *T. Juventium et C. Labeonem ejus* (al. *Cn.*) *Labeonem ejus fratrem:* qui aut uterini fuerunt, aut alter in adoptionem datus; Gron. *et Cneum Labeonis fratrem* Froben. et alii, exiſtimantes, ut videtur, indicari alterius tribuni fratrem: quod magis placebat Drak.

4. *ſine ullo pignere*, neque obſidibus adceptis, neque armis ademtis; Duk. conl. 28, 34. — *tenuerunt*, v. ad 2, 3, 6.

XXIII. 1. *Placentini Cremonenſesque* cet. cf. 31, 21. 32, 30.

2. *ſervitute exceptos*, liberatos. *exemtos* vel *e ſervitute ereptos* malebant Gron. Duk. et Drak. — *in monte Albano ſe triumphaturum* cet. v. ad 26, 21, 4.

3. *Hamilcarem ducem Poenorum* cet. v. ad 31, 21, 7. — *turba pileatorum* cet. v. ad 24, 16, 9.

4. *argenti bigati* cet. v. ad 22, 52, 3. — *duplex equiti, triplex centurioni*, immo *duplex centurioni, triplex equiti;* Duk. v. ad 10, 46, 8. Id eo quoque veriſimillimum redditur, quod mox *milites, centuriones, equites* gradatim memorantur; Drak.

XXIV. 1. *literae venerunt* cet. v. ad 8, 19, 10.

2. *Brevi poſt legati et a T. Quinctio et ab rege* Philippo *venerunt* cet. cf. Polyb. 18, 25. qui rogationi de pace cum rege facienda nequidquam contradixiſſe dicit Marcellum, Macedoniae provinciae cupidum.

3. *in villam publicam;* (v. ad 4, 22, 5.) *ibique iis locus et lautia praebita*, v. ad 28, 39, 8.

4. *ad aedem Bellonae ſenatus eſt habitus*, v. ad 10, 23, 12. et 26, 21, 1. — *quaecumque ſenatus cenſuiſſet, id*: immo *ea*, vel *quodcumque*; Gron. Voculam *id* ejiciendam putabat Jac. Periz. Sed vulgatum defendit Drak. coll. 3, 10. *praeda vendita, quibus domini non exſtitere*; 2, 53. *Vejens, quibus*; 2, 60. *actae praedae. omnis militi data*; 30, 17. *quidquid aliud fecerit, quod cordi foret Maſiniſſae, ea Patres comprobare*, 42, 8. *bonaque ut iis, quidquid ejus recuperari poſſit, reddantur.*

5. *colonorum numerus augeretur*, v. ad 32, 2, 4. — *dum ne*, dummodo non. v. ad 3, 21, 6.

XXV. 1. *Ludi Romani in circo ſcenaque ab aedilibus curul. facti — toti ter inſtaurati, plebeji ſepties*, v. ad 1, 9, 4. et 2, 36, 1.

2. *omnes XXXV tribus, uti rogatae, juſſerunt*, v. ad 1, 43, 22. et 30, 43, 2. — *C. Sempronium Tuditanum proconſulem*; immo *praetorem*; Duk. coll. 32, 27. 28. 33, 42. Sed videtur circa haec tempora id praecipuum provinciae Hiſpaniae datum eſſe, ut praetoribus in eam miſſis daretur imperium proconſulare; unde quamvis praetores vel propraetores ſaepius tamen *proconſules* dicti ſunt; Drak. Cf. ad 28, 38, 4.

3. *illuſtres viros*, v. ad 30, 18, 7. — *latum* pro *elatum*, (cf. Heinſ. ad Ovid. Am. 2, 14, 39.) vel ita leg., Duk. Mox forte leg. *quatuor legiones novas ſcriberent, duas, quae ad Vrbem manerent*, (v. cap. 36.) *duas, quae, quo ſenatus* cet. et deinde *eodemque exercitu*, niſi potius delenda ſunt verba *cum duabus legionibus*; Drak.

4. *imperium ei prorogatum* cet. cf. 32, 28. Sed cur ita anno proximo ei prorogatur? v. cap. 43. Idem ſcire cupiebat Drak.

XXVI. 1. *quas videretur, darent*, v. ad 1, 29, 4.

2.

2. *Bellum in Hispania quinto anno exortum est, postquam quam simul cum Punico bello II.* (quod a. V. 551. confectum est; v. 30, 44.) *fuerat finitum:* nam post Punici quoque belli finem bellatum quidem fuerat in Hispania; (cf. 31, 49. et 32, 7.) sed non tantum fuerat bellum, ut jam novo eoque consulari exercitu ac duce opus esset. cf. c. 43. et 34, 8 sq.

3. *ad arma ierant* sc. Hispani. — *L. Julius Sequestris,* saltem *Sequester.* Sed neutrum fuit cognomen Juliae gentis. "Cogitabam primo *L. Vibius Sequester:* sed ex cognomine scriptoris infimae aetatis non potest probari, eum quidquam ad vetustiorem gentem Vibiam pertinuisse, aut in ea cognomen *Sequester* fuisse; et *Vibius* quidem praenomen Italicum fuit, (v. 23, 6. 26, 13. 27, 15.) at Vibiam gentem Romanam non ante extrema fere rei publicae liberae tempora nominari video. Forte leg. *L. Julius eques in S. proficiscens;*" Duker. Cf. ad 28, ., 8.

4. *aedes Feroniae in Capenate,* v. ad 1, 30, 4. et , 12, 11. — *ad Monetae hastarum spicula arserant,* . ad 1, 31, 1. 1, 33, 6. 10, 23, 12.

5. *Tusco vico atque Intemelio;* quaedam edd. antt. *nde Melio.* Vtrumque nomen ignotum. Sigonius mend. *Aequimelio*, et Jac. Gron. *inde Coelio* sc. nonte. *Aequimelium* non vicum, sed aream fuisse n vico Jugario, neque per eam iter fuisse è Tusco ico ad portam Capenam, monet Nardin. Rom. vet. , 10. Forte leg. *Intermontio*, quae est pars Capitolini montis. Hic mons et *Tuscus vicus* in eadem VIII.) regione Vrbis erant, et *porta Capena* in rima.

XXVII. 1. *ex SCto ovans Vrbem est ingressus,* on triumphans, etsi spem triumphi tentasse videtur; uod probabile fit ex verbis seqq. *ne tentata quidem triumphi spe* a Stertinio. Cf. ad 26, 21, 1. 2. — *denarios XXXIV millia, et quingentos quinqua-*

ginta: judice Scaligero in libro de re num. neque proba est locutio, neque summa digna triumpho florentissimis Rom. rebus, sed leg. *denariûm trecenta quatuor millia.* At Gron. ad 39, 7 pr. notavit haec: "In posteriori facile adsentior, non in priore: nam Livius τὸ *denarios* retulit ad minorem numerum cet." v. ad 39, 7, 1.

2. *ne tentata quidem triumphi spe*, cf. n. 1. et ad 10, 16, 1. — *duos fornices in foro Boario — fecit;* post *fornices* aut *Matutae* excidisse *unum*, suspicabantur Pigh. et Grut. "Vtrasque quidem has aedes, Fortunae et Matris Matutae, in foro Boario fuisse, ostendunt Donat. de urbe Rom. 2, 25. et Nardin. urb. Rom. 5, 10. Sed quum diversae fuerint aedes, non facile intellegi potest, quomodo unus fornix ante duas aedes fieri potuerit: nec possum perspicere, cur viri docti vulgatam lect. necessario emendandam esse, nec tres fornices, sed vel quatuor vel duos factos crediderint." Duker.

3. *Hibernabat eo tempore Athenis Quinctius*, immo *Elatiae*, ubi et hoc tempore hiemavit, (cf. 29. et 31.) et quam diu in Graecia fuit. v. 32, 32. 39. 33, 1. 2. 34, 25. 41. 48. 50. Idem firmat Polyb. 18, 26. qui et conf. ad seqq. Jam monuisse haec Jac. Periz. video.

4. *perinde atque ipsi id a Quinctio et Romanis datum esset:* ita unicus codex Moguntinus. "Est quidem aliqua sententia hujus lectionis, scil. quasi gratia et reverentia Philippi id beneficium Boeotis tributum esset a Romanis, apud quem credibile est illos etiam tum exsulasse. (cf. ad 3, 58, 4.) Sed hanc exprimere Livium voluisse non existimo. Vtcumque Philippi gratiae datum hoc fuisset, tamen dantibus quoque, etsi propter alium dantibus, obligati erant: habet enim, propter quem datur, beneficii honorem; cui datur, utilitatem. At ipsae particulae *perinde atque* satis indicant, voluisse auctorem ponere rationem aliquam hujus rei recte faciundae, aut quomodo juste

juste potuerint Philippo tantum ab illis grates agi, Romani praeteriri. Ea erat, si ab his non adcepissent, ab illo adcepissent; non autem, si in hujus gratiam quidem, ab illis tamen adcepissent. Ergo leg. *ipsis id non a Quinctio* cet. Caussam vero, cur Boeoti magno suo malo Macedonibus obnoxii tum essent, habes ap. Polyb. 20, 5." Gron.

5. *Boeotarchen*, ut *Magnetarchen* 35, 31, 5. et al. Βοιωτάρχαι s. Βοιωταρχοῦντες videntur populorum, ex quibus res publica Boeotorum coaluit, legati fuisse ad commune concilium Thebas missi; Drak. ad 33, 2. Cf. Pausan. 9, 13. 34. Thucyd. 4, 91.) qui eos ad undecim usque dicit fuisse) Emmius in Graec. vet. in descr. reip. Theb., Potteri Archaeol. T. 1. p. 430 sq. vers. Rambach. et Voy. du j. Anach. T. 4. c. 34. p. 64. — *Brachyllam*, de quo v. Polyb. 18, 26. 20, 5. et 7. Plut. Flaminin. p. 372. ubi vulgo Βραχύλλελις mendose scribitur.

6. *quidnam se futurum esset*, v. ad 27, 16, 3.

XXVIII. 1. *tempore ad eam rem capto*, v. ad 3, 9, 4. — *in publico epulatus*, v. ad 2, 24, 6. — *mollibus viris*, pathicis, qui mox *semiviri* dicuntur.

2. *auctorem destinabant caedis animis*, v. ad 9, 4, 6. — *quaestionemque ex his haberi. Qui quaeruntur*, v. ad 2, 29, 3. — *consimili animo*; "non video, quo verba haec referri possint. Nam non potest esse, ut similiter ostenderet, sibi placere comprehendi eos, qui simul fuerant, quaestionemque ex is haberi: ad hos enim nihil pertinere hanc caedem persuadere voluit. Locum conruptum aut mutilatum credo." Duker. — *argumentatus*, *quibus*, vel leg. *argumentatur*, vel del. *quibus*: quod jam monuere Gronovii.

3. *Torti post paullo*, v. ad 2, 31, 2.

4. *Literas ad Zeuxippum mittit*, ut cet. v. ad 8, 9, 10. Mox forte cum Gron. leg. *jussus Zeuxippo dare quamprimum*, *quia* cet. Codex Mogunt. ignorat τὸ *is*.

5. *Conscientia ictus*, v. ad 1, 16, 2.

6. *aliquae quaestiones*, forte *aliquot*; Gron. *denique* conj. Heuman. et *aliisque* (cf. cap. 27 extr.) Jac. Gron.

XXIX. 1. *id facinus conscisse* sc. putabant Sed *efferaverat caedes* cod. Mogunt. et vulgatum debetur Gelenio. *Efferaverat Thebanos — Romanorum Zeuxippum principem g. id f. conscisse*, vel *in principem g.*, Brachyllam, conj. Gron. et *Efferaverat eires Thebanos — Zeuxippum in principem* cet. Jac. Periz. prob. Drak. ut postrema per adpositionem dicta sint.

2. *alios hospites — excipiebant*, v. ad 2, 4, 3. — *ad notas* sibi *latebras insidiantibus* Boeotis: nisi leg *ab notas latebras insidentibus*; Crev. — *deversoria* v. ad 1, 51, 2.

3. *negotiandi ferme causa argentum in zonis habentes*, v. ad Juvenal. 14, 297. et quos Drak. laudat. "De negotiatione militum in vetere militi Rom. nihil statutum invenio. Ea militibus interdictum fuit sub posterioribus Imperatoribus; et fortassis jam ante eos, quorum de hac re constitutione in libris juris Rom. exstant: hoc enim verbis Pauli apost. 2 Tim. 2, 4. videtur indicari." Duk. — *in commeatibus erant*, v. ad 1, 57, 2. — *in hostico*, v. ad 6, 31, 3.

4. *Acraephiae et Coroneae*, oppidis Boeotiae. Κορώνεια, unde *Coronaei* (f. *Coronei*) 42, 44. 63. 67 43, 4. et *ager Coronaeus* (f. *Coroneus*) et *Coronensis* 36, 20. Alia Κορώνεια Phthiodis in Thessalia, et *Corone*, Κορώνη, Messeniae. Cf. ad 36, 20, 3. — *qui testarentur sociis*, immo *socios*; Crev. et Drak coll. 4, 53. — *justo pioque bello*, v. ad 1, 22, 6.

5. *omnia terrore ac fuga complessent*: Gron. malebat *terror*, et mox: *nam, ni impetrassent p. B.*, *bellum simul gerere* (sc. adversus eosdem Boeotos) *decreverant. Per Achaeos ergo Boeotis* cet.

6.

6. *adloquendique Romanum*, v. ad 32, 11, 4.

XXX. 1. *pax data Philippo in has leges* cet. cf. Polyb. 18, 27. et Appian. Maced. Ecl. 7, 2. al. 24, 2. — *praesidia ex his Philippus deduceret; his, quae in Asia essent, Euromo* cet. "saltem *et his, quae in Asia essent*. Sed potius plane delenda haec verba, quia Polyb. pannum istum non habet, et *Perinthus* in Thracia fuit, et *Myrina* in Lemno, Lemnus vero et *Thasus* insulae maris Aegaei, Europae litoribus adpositae." Duker.

2. *Euromo*, *Pedasisque* cet. v. ad 32, 33. 7-9. — *Myrina* et *Hephaestia* (c. 35.) oppida Lemni insulae, Vulcano sacrata; unde et dicta Hephaestia. — *Thaso* al. *Thasso*, ut et c. 35. 39. unde *Thasii* 31, 31. ἡ Θάσος s. Θάσσος opp. et insula maris Aegaei prope oram Thraciae. Mox del. *quoque*, quod in Polybio non est, et omnem decreti sensum pervertit; Crev.

3. *Captivos transfugasque reddere Philippum* (forte *redderet Philippus R. et — traderet*) *et naves omnes tectas* (v. ad 22, 19, 4.) *tradere* cet. paulo aliter Polyb. et Appian. Cf. not. 4.

4. *quin et regiam unam* cet. "quam *regiam* adpellari puto, quod reges mole ac magnificentia navium regias opes ostentare solebant, quales erant naves regum Aegyptiorum et navis Hieronis ap. Athen. V. et *liburnicae deceres* ap. Suet. Calig. 37. Sed ejus vix ullus usus in proeliis esse potuit; quare ea etiam Philippo a Romanis relicta videtur." Duker. — *inhabilis prope magnitudinis*, (v. ad 22, 46, 3.) *quam XVI versus remorum*, ordines remigum transtrorumve, (v. Fabretti ad columnam Trajanam c. 5. p. 119 sq. et inpr. Böttigeri Archaeol. Museum Fasc. I. p. 54 sq.) *agebant*, forte *agerent*. Sed v. ad 3, 2, 1. Navis haec ἑξήρης dicitur Appiano, sed ἑκκαιδεκήρης Polyb., Plut. in Aemil. p. 271. et Suidae in Περσεύς. (Cf. ad 29, 9, 3.) Victo demum Perseo

 Ro-

Romam eſt deducta. v. 45, 35. et Polyb. 36, 3, 9. Hinc non male Vrſinus ex Polyb. conj *naves omnes tectas tradere praeter lembos quinque et regiam* cet. vel Pigh. et alii *praeter quinque* ſc. naves tectas ex Zonara 9, 16. et Appiano.

5. *plus quingentis armatorum*, v. ad 22, 30, 2. Haec praeteriere Polyb. et App. *plus quinque millibus* ex Zonara conj. Pigh.

6. *triginta quaterna millia* cet. turbata haec, ut cuivis videre pronum, et forte leg. *praeſens tricena quaterna millia et ducenta viginti pondo*; Gron. *triginta quatuor millia et ducenta viginti pondo* conj. Drak.

7. *In haec obſides adcepti*, v. ad 21, 42, 2. Mox τὸ *datas* poſt *inſulas* delendum videtur.

XXXI. 1. *ſoli Aetoli id decretum clam muſſantes* (v. ad 2, 45, 10. et 28, 40, 1.) *carpebant*, reprehendebant, (ut fere *perſtringere*) *literas* cet. cf. Polyb. 18, 28. — *literas inanes vana ſpecie libertatis adumbratas*, compoſitas ad ſimilationem dandae libertatis; vel inverſe dictum pro: libertatis ſpeciem literis adumbratam, ſimilatam, expreſſam; Bauer.

2. *Cur enim alias Romanis tradi urbes* cet. "Hoc intellegi non poſſet, niſi Polyb. docuiſſet, Philippum juſſum fuiſſe urbes Graecorum, in quibus praeſidia habebat, ante quam celebrarentur Iſthmia, Romanis tradere, nec tamen eas nominatas fuiſſe. Horum prius tantum, de traditione ſcil. urbium, non item cetera, expreſſit Livius cap. 30. qui tamen locus mihi videtur mendoſus eſſe. Mox *longinquitate ipſa tutiores* non eſt in Polybio; ſententiam autem hanc eſſe puto, Romanos libertatem reddidiſſe urbibus Graecis Aſiae, quod eas ſibi propter longinquitatem parum utiles eſſe putarent ad id, quod parabant, ad compedes Graeciae injiciendas, quod Aetoli dicunt ap. Polyb." Duk. — *quae in Graecia ſint, ne nominatae intercipiantur* (v. ad 3, 72, 2.) ſc. a Ro-

Romanis, et ita hi loco Philippi *Chalcidem*, *Demetriadem*, *Corinthum*, compedes Graeciae, (v. 32, 37.) adcipiant, adeoque mutatio tantum fiat dominorum Graeciae, non vera ei libertas detur. Cum Gron. leg. *quae in Graecia*, *non nominatae i.*, vel *nec nominatae* (ut *nec opinatus* pro *inopinatus* cet.) cum Bauero, qui monet, *ne* referri ad verbum *intercipiantur*, Aetolos autem criminatos esse, Romanos velle, *ut* interciperentur.

3. *ex vano criminatio erat*, v. ad 27, 26, 1. — *et Demetriade*, forsan *et de Dem.* Drak.

4. *ceterae Graeciae atque Asiae* sc. urbes, quod subpl. e seqq. v. ad 21, 43, 4. An leg. *cetera?* — *id e re publica fideque sua facere*, v. ad 22, 39, 1. — *quum primum ei res suae placuissent*, adparatus et vires ad bellum gerendum satis magnae et idoneae fuissent visae: quo sensu *ubi satis placuere vires* dicitur 39, 30, 4. et ap. Sen. Ep. 42. unde et h. l. *vires* pro *res* suspicari possis. *Quam primum* malebat Duk.

5. *Ab Elatia Anticyram — trajecit* sc. Quinctius: quae dura est ellipsis, quia ille nondum hoc, neque praec. cap. nominatus est. Nomen ejus excidisse putabant Crev. et Duk. Sed forte leg. *trajicitur.* — *si veram caritatem*, *majestatem*: quoniam *vera majestas* ferri non potest, ante *majestatem* fortasse inserendum *si integram* vel *si inviolatam*; Crev. vel solum *si*, Roëll.

6. *a Philippo ad se imperium* sc. Graeciae.

7. *in Acrocorintho*, arce Corinthi munitissima, in monte edito, *duo diversa maria*, Jonium et Aegaeum, prospectante. v. cap. 32. n. 2. Strab. 8. p. 379. Athen. 2, 5. Sponii Voyag. T. 2. p. 175. Wheeler's Journey T. 6. p. 440. — *Chalcidem ac D. retineri*, durius variata oratio, quum praecedat: ut *Corinthus redderetur*; Bauer.

XXXII. 1. *Isthmiorum statum ludicrum aderat*, τῆς Ἰσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης Polyb. 18, 29 pr.

pr. Ludi Isthmici in Isthmo Corinthio celebrabantur initio quinti vel potius tertii cujusvis anni. v. Potteri Archaeol. Gr. lib. 2. c. 25.

2. *certamina omnis generis artium viriumque ac pernicitatis*, ἀγῶνες μουσικοὶ et γυμνικοὶ, f. πένταθλον, quinquertium, δρόμος, ἅλμα, δίσκος, ῥίψις f. τοξικὴ, πυγμικὴ et πάλη. — *propter obportunitatem loci*, obportunum Corinthi situm, *per* (f. *inter*) *duo diversa maria*, cf. ad c. 31. n. 7.

3. *Sed exspectatione erecti*, (v. ad 2, 54, 12) *qui* cet. postquam ostenderat, *semper alias frequens* fuisse ludicrum Isthmiorum, exspectari poterat, ut diceret, *tum* solito frequentius fuisse, quae hic intercidisse suspicor; Duker. et Crev. Forte leg. *tum propter obportunitatem loci inter duo diversa maria. at nunc Graecorum undique conventus erat, cunctis exspectatione erectis*, *qui* cet. Ita Polyb. 18, 29. idemque exprimere voluisse videtur Livius. — *qui status*, v. ad 6, 32, 3.

4. *sermonibus etiam serebant*, sermones serebant super his rebus. v. ad 3, 43, 2. Al. *ferebant*. Forte leg. *sed sermonibus varia serebant*, quae memorat Polyb. l. l. Cf. ad 1, 40, 1.

5. *et praeco cum tubicine*, audientiam faciente, *ut mos est*, *in mediam arenam* stadii, quo confluxerant Graeci, *unde solenni carmine* (v. ad 1, 24, 9.) *ludicrum — ita pronuntiat* cet. cf. Polyb. 18, 29. Plut. Flamin. p. 374-375. Appian. Maced. 7, 2. Sic et Argivorum libertas Nemeorum die voce praeconis promulgata. v. 34, 41. Quinctium vero imitatus est Nero, sed ipse praeconis partes egit. v. Suet. Ner. 24. — *Senatus Rom. et T. Q.* ita Polyb. et Plut. *Senatus populusque Romanus et T. Q.* ex Val. Max. 4, 8, 5. et Appiano conj. Pigh. prob. Grut.

6. *liberos*, *inmunes*, *suis legibus esse*, ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις Polyb. — *Achaeos Phthiotas* Livius h. l. et c. 34. 36, 15. exemplo Polybii 18, 29. et 30.

cos

eos Theſſalos adpellat, qui aliis ſimpl. *Phthiotae* dicuntur. Hinc et *Phthiotis Achaja* 41, 22. 42, 67. Priſci Achaei, ab Achaeo Xuthi filio oriundi, tum Peloponneſi occuparunt oppida, Argos, Mycenas et Lacedaemonem, tum partes Helladis et Theſſaliae, in hac vero Magneſiam et Phthiam ſeu Phthiotidem, unde dicti ſunt Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῶται, qui ſupererant adhuc Herodoti et Thucydidis aetate. v. Heyne ad Hom. Il. 2, 684. Quae *Phthiotis Achaja* 41, 22. dicitur, 42, 40. vocatur *Malienſis ager*, qui forte hujus Phthiotidis pars fuit.

7. *Audita voce praeconis, majus gaudium fuit* cet. cf. 39, 49. Polyb., Plut. et Appian. ll. ll. Aeſchyli Agam. v. 276. — *mirabundi*, v. ad 3, 47, 5. — *quod ad quemque pertineret*, verba vel recidenda vel inmutanda; Crev. et Duk.

8. *iterum pronuntiare* (h. e. *pronuntiavit*, niſi ita ſcripſit Livius) *eadem* repoſui ex emend. Gron. pro vulg. *pronuntiaret;* etſi Bauer haec notaverit: "Vix opus, ita legere. Factum enim, latere poteſt in vocab. *revocatus*. Nec infinitivus ſatis hic commode poni videtur." Ceterum cf. auctores not. 5. laudati. — *Ab certo gaudio*, ex gaudio, ob gaudium, poſt gaudium: quia certum idem erat; Bauer. Cf. ad 1, 1, 5.

9. *unum gaudium praeoccupaverat aliarum ſenſum voluptatum*, i. e. ademerat, inpedierat, quaſi conditionem, locum, (Möglichkeit) aditum occuparat ſentiendarum aliarum voluptatum, viam clauſerat ſentiendis aliis; Bauer.

XXXIII. 1. *Ludis vero dimiſſis, curſu* cet. cf. Polyb., Plut. et Appian. ll. ll. — *coronas lemniſcosque jacientium*, h. e. coronas lemniſcatas; quarum aliarumque rerum injectione victores in ludis honorari ſolebant. *Lemniſci* faſciolae aureae vel purpureae, ſeu vittae, in deorum honoribus uſitatae, majorisque honoris cauſa coronis adligatae et ex iis de-

pendentes. v. Hard. ad Plin. 21, 3. f. 4. Salm. ad Capitol. Ver. 5. Ern. clav. Cic. Cafaub. ad Suet. Ner. 25. Aufon. ep. 20. Maffei Antiq. Gall. p. 7. Weffel. de Archont. Jud. p. 18. Intpp. Virg. A. 5, 269.

2. *haud procul periculo fuerit* vitae. *οὐκ ἂν ἐδόκει περιγενέσθαι* Plut. *παρ' ὀλίγον διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον* Polyb. l. l., fi vera eft lectio.

3. *nec hoc finitimis* tantum *praeftet*, fed etiam *maria* cet. — *liberatas omnes Graeciae atque Afiae urbes* fc. a Philippo poffeffas, ut c. 31.

XXXIV. 1. *Secundum ifta* (v. ad 1, 4, 1.) *jam Quinctius* cet. cf. Polyb. 18, 30. — *his*, ab his, *eadem*, *quae fere Romae erant* ab iis jactata, (cf. cap. 20) *verba fine fide rerum jactata*, v. ad 2, 12, 7.

2. *abstineret liberas omnesque Graecas* fc. urbes, h. e. urbes Graecae originis in Afia, a fe occupatas. *fineret liberas omnes effe Graecas* conj. Gron. *has fineret liberas omnesque Graecas* Lamb. Bos, (qui monet, ita dicere Diodor. XV. p. 484. *ἀπάσας τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πόλεις ἐᾶν αὐτονόμους*, et paffim inter *τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνίδας πόλεις* et inter *τοὺς ἄλλους Ἕλληνας* diftinguere: quae tamen diftinctio ab h. l. aliena eft) *abstineret liberas omnes Graecas*, vel *ac fineret liberas omnes effe Graecas*, vel *ac fineret liberas omnes Graecas* Drak. (qui tamen nec vulgatum damnabat) *abstineret liberis omninoque Graecis* Bauer. Cf. ad 27, 19, 2. *τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας πόλεων τῶν μὲν αὐτονόμων ἀπέχεσθαι, καὶ πρὸς μηδένα πολεμεῖν· ὅσας δὲ νῦν παρείληφε τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον καὶ Φίλιππον ταττομένων, ἐκχωρεῖν* dixit Polyb. 18, 30 pr.

3. *conventus gentium civitatiumque* — *quod decreta X legatorum* cet. haec forte corrupta; certe non refpondent verbis Polyb. *εἰσεκαλοῦντο πάντας τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων παραγεγονότας, καὶ τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ διεσάφουν.* *quod decreta X legato-*

gatorum in civitates nominatim, de singulis nominatim civitatibus, *pronuntiabantur* (solummodo, jam a legatis facta) conj. Crev. — *Achaei Phthiotae dati*, in συμπολιτείαν, opinor, et in idem reip. corpus conciliumque contributi: nam libertas ex decreto senatus (v. cap. 32.) iis data fuerat; Duk. et Crev. προςένειμαν Polyb. unde *additi* conj. Jac. Periz.

4. *Phocenses, Locrenses et quae* cet. τοὺς δὲ Φωκέας καὶ τοὺς Λοκροὺς συνεχώρησαν αὐτοῖς ἔχειν, καθάπερ εἶχον καὶ πρότερον ἐν τῇ συμπολιτείᾳ, Polyb. unde Vrsin. conj. *Phocenses Locrensesque, sicut ante fuerant adjecti*, h. e. ad eorum concilium et συμπολιτείαν pertinuerant. — *Carysto adjecto*, καὶ σὺν ταύταις Κάρυστος sc. ἠλευθερώτη διὰ τῆς συγκλήτου, Polyb.

5. *Pleurato Lycus et Parthini dati*, v. ad 22, 33, 3. 27, 32, 3. et 29, 12, 3. *Lychnidus et Parthus datae: Illyriorum utraque gentis* cet. ex Polyb. conj. Duk. et sane Lycus, vel potius Lychnis s. Lychnidus, non *gens*, sed urbs Illyrici fuit. — *per belli tempus*, v. ad 2, 18, 1.

XXXV. 1. *Dimisso conventu decem legati* cet. cf. Polyb. 18, 31. et Plut. Flamin. p. 375. — *L. Stertinius* ex Gelenii et Vrsini conj. h. l. et ap. Polyb. legitur, at in vett. libris *L. Thermus*, Στερένιος, Στερεννίνος. Plutarcho dicitur Τιτίλλιος, unde *L. Titinius* conj. Pigh. et Reisk. Cf. Duker. qui docet, dubitari quidem posse, nec tamen negari, Stertinium fuisse inter decem legatos senatus.

2. *Hephaestiam et Thasum*, v. ad c. 30. n. 2.

3. *captasse ad bellandum*, s. *rebellandum*; Glar.

4. *Cornelius Thermopylas, ubi frequens Graeciae statis diebus esse solet conventus Pylaicus*, v. ad 31, 29, 1. — *Aetolos praecipue monet*, διὰ πλειόνων, multis, Polyb. — *alii interquesti sunt*, τῶν μὲν πρᾴως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς Polyb. unde Crev. conj. *alii leniter questi sunt*.

5.

5. *ne in altercationem excederet res*, v. ad 3, 41, 6.

XXXVI. 1. *inlustres viri aliquot* cet. v. ad 30, 18, 7. — *a prospera pugna*, v. ad 1, 1, 5.

2. *a tanto terrore animos militum reficeret*, v. ad 1, 1, 5. et 3, 10, 9. Illud *a* inseruit Gron. sed *ex* malebat Drak. quia bis eadem praepos. praecessit. — *ut est gens minime ad morae taedium patiens* sc. belli in longum tempus ducti. Ita Cler. sed dura est ellipsis. *ob morae taedium* reposuit Grut. *ob taedium morae patiens* conj. Crev. et *minime morae taedium patiens* (ut 4, 18. *procul ab domo militiam aegre patiens*) Drak.

3. *In ipso itinere proelium committunt* legiones Rom., *et primo adeo acriter invaserunt* Galli Romanos, *ut antesignanos inpulerint*, v. ad 1, 14, 8. et 5, 13, 1. Livio solenne esse, sic verba referre ad diversa subjecta, monet Drak. ad 1, 50, 9. Cf. ad 2, 56, 1. Sed vereor, ne Livio talia saepius invito obtrudantur. — *Marcellus Pado c. trajecit legiones in agrum C. — habebant. In ipso i. p. commissum; et p. a. a. invaserunt* sc. Galli, conj. Gron. Post *legiones* asteriscum posuit Sigon. Forte vox *hostes* excidit ob comp. script. *leg. hostes*, et legendum: *ducit legiones. Hostes in ipso itinere proelium committunt, et primo* cet. Verbum *ducit* primum quidem inseruit ed. Frob. a. 1535. sed praefuit ei Gelen. qui unicum inspexit codicem.

4. *quingenta septem signa militaria capta*, forte *quinquaginta septem*, etsi Valerius mirifice numerum augere solet; Gron. Sed etiam *supra quadraginta millia hominum* cecidisse refert; Drak.

5. *Claudius in Capitolio Jovi donum in aede* cet. forte del. *in aede*, aut leg. *Claudius Capitolino* cet. Crev. — *Castra eo die Gallorum* cet. in edd. ante Frob. *Postero die G. castra*. — *in Bojos prius, an Insubres*, f. *an in Ins.* Drak.

XXXVII.

XXXVII. 1. *Sub haec — gesta*, v. ad 2, 55, 1.

2. *per tribum Sappiniam in Bojos*, v. ad 26, 9, 8. et 31, 2, 4. — *castro Mutilo*, v. ad 5, 35, 4. et 31, 2, 5.

3. *eadem via, qua adduxerat, reduxit* sc. legiones s. exercitum. v. ad 1, 23, 4. Alterutrum excidisse credebat Duk. — *per aperta loca*, (v. ad 10, 14, 6.) *eaque tuta;* al. *eoque*. v. ad 1, 11, 6.

4. *in deditionem venerunt*, v. ad 8, 20, 7.

5. *Laevos Libuosque*, v. ad 5, 35, 2. et 3. — *redeuntes inde Ligurum extremo fine*, v. ad 2, 49, 10.

6. *argenti bigati ducenta* cet. v. ad 22, 52, 3.

7. *In pedites singulos dati octingenti aeris;* malim *octogeni:* (f. *octoginta*) neque enim credibile est, Marcellum plus largitum e praeda Gallica, quam T. Quinctium e Macedonica, qui ducenos quinquagenos aeris, aut L. Scipionem e Syriaca, qui quinos vicenosque denarios (aeraria ratione, quadringenos aeris) viritim distribuerunt; Gron. — *triplex equiti centurionique*, v. ad 10, 46, 8.

XXXVIII. 1. *Antiochus rex*, *quum hibernasset Ephesi*, quam, post alias Asiae minoris, inpr. Ciliciae ac Lyciae urbes, Ptolemaeo eripuerat. Cf. Polyb. 18, 32. et Hieron. comm. ad Daniel. c. 11. — *in antiquam imperii formulam redigere*, v. ad 26, 24, 5.

2. *quasi tabe* (ne illa velut pestis regni sui ad plures serperet; cf. ad 2, 23, 6.) ex emend. Gron. recepi. *quos metuebat* et *quos in Theba* inepte edd. rel. *quod metuebat* conj. Dujat.

3. *ad Smyrnam obsidendam misit copias*, e seqq.

4. *spem conabatur facere*, *brevi*, *quae peterent*, libertatem, se *habituros*, *sed* tum demum, *quum satis — adpareret*, manifestum esset, se *ab rege inpetratam* cet., hanc libertatem non vi et rebellione partam, sed regium munus esse. *quam peterent* malebat Gron. — *per occasionem*, v. ad 1, 11, 1.

5.

5. *et jam opera admoventi;* f. *sed jam*, Gron. — *tum incolentes* voces otiosae et inelegantes, in quibus vitium latet; Crev.

6. *Quam quum desertam* cet. cf. cap. 40 extr. Polyb. 17, 4. 18, 34. et Appian. Syr. 1.

7. *omni modo frequentare* urbem. v. ad 10, 11, 3.

XXXIX. 1. *L. Cornelius, missus ab senatu ad dirimenda* cet., diversus a Cn. Cornelio cap. 35. non idem, quod putabat Appian. Syr. 3. etsi non aliunde notus. Cf. Polyb. 18, 32. 33. et Appian. Syr. 2. 3. — *Selymbria* Thraciae opp. ad Propontidem; quam rectius Σηλυβρίαν (Σήλυος βρίαν, h. e. Selyis urbem) Thracum lingua dici monent Ptol. 3, 11. Strab. 7, 6, 1. p. 319. et Nicol. Damasc. in Exc. p. 494.

2. *et decem legatorum* (pro *e decem legatis*, ut ap. Polyb. τῶν δέκα) *P. Lentulus a Bargyliis, P. Villius et L. Terentius a Thaso* cet. ita et Polyb. 18, 33. Sed idem c. 31. et Livius sup. c. 35 pr. dixerant, L. Stertinium discessisse Thasum, P. Villium autem et L. Terentium ad Antiochum regem. Dukerus: "Non invenio, inquit, quomodo hoc expediri possit, nisi putandum est, Villium et Terentium, quum in itinere audissent, Antiochum ex Asia in Chersonesum trajecisse, omisso itinere, quod ad eum ingressi fuerant, Thasum venisse." Nota Schweigh. ad Polyb. est haec: "Nos vero non tam miramur, quo pacto legati ad Antiochum missi, qui eum in Chersoneso versari ex legatis ejus (v. Polyb. 18, 30, 1-4.) cognoscere potuerant, *Thaso* in Thraciam advenerint; (quandoquidem consentaneum erat, primum cum eo conlega, qui ad liberandum Thasum missus est, Thasum, quae prope Thraciam est, navigasse, et inde porro ad Antiochum profectos) quam quod eodem tempore, quo hi *Selymbriam* in Thraciam venerunt, advenerit etiam *P. Lentulus*, qui in partem obpositam longissimeque hinc remotam,

tam, *Bargylia* in Cariam, erat missus, ad Graecos ejus regionis a Philippi dominatu liberandos." Forte serius is lentiusve ceteris iter fecit in Cariam, et deinde, certior factus de Antiochi profectione in Thraciam, eo properavit.

3. *restituique Ptolemaeo* cet. cf. Polyb. 18, 33. Appian. Syr. 3.

4. *per occasionem — intercepisset*, v. ad 1, 11, 1. et 3, 72, 2. — *Sed ut in Asiam* cet. v. ad 2, 38, 3. — *a bello aperto Romanis:* immo *cum Romanis*; Gron.

XL. 1. *Ad ea rex* cet. cf. Appian. Syr. 3. Polyb. 18, 34. et simil. loc. ej. 5, 67.

2. *ut brevi etiam adfinitas jungatur*, v. 35, 13.

3. *Nec* (immo *Ne* Drak. et Duk.) *ex Philippi quidem — aut adversus Romanos in Europam trajecisse. Chersonesum, quae Lysimachi fuerit*, (*quo victo* cet. ita bene lacunam h. l. explet Ruben. ex Polyb. 18, 34. neque opus est plura supplere cum aliis: nam reliqua Polybii verba mox expressit Livius. *Seleucus* Nicator, qui post Alexandri M. mortem, victis Antigono et Lysimacho, regnis et illius (Syria et Coelesyria) et hujus (Chersoneso Thraciaque) potitus est, (v. Polyb. 5, 67. 18, 34. 28, 17.) pater fuit Antiochi Soteris, avus Antiochi Dei, proavus Seleuci Callinici, abavus Seleuci Cerauni et Antiochi M., cujus filii fuere Seleucus Philopator, Antiochus Epiphanes et alii. Cf. Polyb. 2, 71. 4, 48. 5, 40. Duker. inf. ad 34, 58. ubi Crev. monet, *proavum* proprium et recte dici, quia Antiochus Soter et Antiochus Deus s. Theon fratres fuerint teste Appiano Syr. c. 65. Hunc Appiani locum etiam ab aliis ita intellectum esse, sed manifeste contrarium docere, ibi jam ostendit Schweigh.

4. *Occupatis majoribus rerum aliarum alia cura:* malim *aliarum aliis* vel *ex aliis cura*, (ut 7, 39. *alias ex aliis fingendo moras*) Gron.

5.

5. *quae indubitate Lysimachi fuerint:* vox *indubitate* suspecta est viris doctis. Cf. Drak. ad h. l. et Ruhnken. ad Vellej. 2, 60.

6. *Ad ea facienda*, redigenda, *in antiquum* statum, ad veterem eorum conditionem restituendam, *venisse* se. Non bene expressa est haec sententia: minus vero satis facit explicatio Ernesti, cujus nota est: "Manifeste data opera verbum *faciendi* saepe repetitum est in oratione regis, in eaque repetitione sane mira elegantia est adnoscenda. *Antiquum* vero substantive adceptum, ut 5. 33 expr. et *pacatum*, *hostícum* cet., subintellecto *loco*, *solo*, *dominio*, *sinu*, *angulo* cet., (cf. ad 6, 31, 3. 8, 12, 11. al.) cum *venisse* conjungatur, ut sensus sit: Romanis inquirentibus et, quid mihi *faciendum* esset, et quid ego in Asia *facerem*, quae jure belli *facta* erant Seleuci, sed postea a majoribus meis neglecta, ad ea *facienda*, nec negligenda, et usurpatoribus eripienda, *in antiquum* sc. dominium *veni*." Sic verba *ad ea facienda* male cohaerent cum praecedd.; nam haec ad ea tantum spectant, quae alii fecerunt. *Ad ea redigenda in antiquum jus* vel *statum* conj. Gron. Sufficeret pro *facienda* substituisse *potiunda* aut *vindicanda*.

7. *Lysimachiam, deletam Thracum inpetu* v. ad 32, 33, 13. et 33, 38, 6. Lysimachia primum, victo Lysimacho Thraciae rege, occupata a Seleuco Nicatore, (v. Polyb. 5, 34. 18, 34.) deinde ab regibus Aegypti, (cf. eadem loca) ab Aetolis, (Polyb. 15, 23. 17, 3.) a Philippo, (ibid. et 18, 34.) a Thracibus, (v. sup. ad c. 38. n. 6.) et postremo ab Antiocho M., qui urbem, *deletam Thracum inpetu*, *de integro condidit*, *ut Seleucus* Philopator *filius eam sedem regni haberet*. (cf. inf. 34, 58. 35, 15. et Polyb. 18, 34. 21, 12.)

XLI. 1. *rumor sine ullo satis certo auctore* cet. post *regis* excidisse videtur *effecit*; Gron. aut *fecit* Crev. Cf. Appian. Syr. 4.

2.

2. *suam fore Aegyptum, si tum occasio esset*, forte leg. *si eam occasionem non amisisset*, aut *si tum non cessasset* Gron. *si tum occasioni non deesset* conj. Glar. *si tum occasione usus esset* Duk. *si usus occasione esset* Crev. Malim *si non occasioni deesset*, ut 22, 39 extr.

3. *legatis ad Quinctium missis* cet. cf. 34, 25. Pro *ad fidem* Gron. conj. *ibidem*. Sed ubi? Excidisse aliquid in hanc sententiam *ad fidem faciendam, regem nihil adversus Aegyptum tentaturum*, suspicabatur Duk. nam nulla eum re magis fidem facere potuisse Romanis, falsam esse illam suspicionem, quam societatem cum illis ineundo. Forte leg. *data fide* vel *mala fide*, vel *ad speciem*. — *oram Asiae legens* (v. ad 21, 51, 6.) *pervenit in Lyciam, Patarisque cognito, vivere Ptolemaeum, navigandi in A. omissum consilium est*, v. ad 36, 31, 4. *cognito*, v. ad , 41, 10. — *Cyprum tendens*, v. ad 4, 19, 1. et o, 37, 1.

4. *Chelidonium promontorium* Lyciae ad radices Tauri montis, hod. Capo Camerofo, objectum tribus insulis Chelidoniis vel Chelidoneis. v. Strab. 14. . 666. Mel. 1, 15. 2, 7. Plin. 5, 27. et 31. 1. 35.

5. *Sari fluminis*, quod e Cappadocia in Ciliciam, bique in mare fluit. v. Strab. 12. p. 535. 536. Ptol. , 8. Plin. 5, 27. f. 22. 6, 3. et Steph. Cf. Appian. yr. 4.

6. *multae naves ejectae*, v. ad 21, 49, 3.

7. *ut Cyprum tentaret*, v. ad 9, 35, 1.

8. *subduci navibus jussis*, v. ad 8, 26, 1. — *jam im et hiems instabat*: illud *et* recte inserunt ed. ogunt. et proximae, ut ita haec altera classem bducendi causa detur, quod hiems instaret, quum ima foret, quod maxima navium pars naufragio nissa esset; Drak. — *In hoc statu regum erant r*, Philippi et Antiochi.

XLII. 1. *Romae eo primum anni triumviri ulones* (v. ad 25, 2, 7.) *facti*: cur? v. Cic. Or.

3, 19. Poſtea ſeptemviri epulones inſtituti. Cf. Gell. I, 12.

2. *togae praetextae habendae jus*, v. ad 27, 37, 7.

3. *ultimam penſionem pecuniae* cet. v. ad 31, 13, 1. — *Quaeſtores ab auguribus* cet. nota Dukeri eſt: "Cur ab his ſolis, quum certamen eſſet cum omnibus ſacerdotibus? An dicendum eſt, ceteros deinde ultro deſtitiſſe certamine, augures et pontifices, quod fortaſſis ſe jure majoris ſacerdotii inmunes eſſe putarent, pertinacius in eo perſeveraviſſe? Stewech. ad Veget. 3, 3. ſcribit, pontifices, augures reliquosque ſacerdotes tum ſtipendium dare coactos, quamvis ante non dediſſent; et Guther. de vet. jur. pontif. 1, 28. ab iis, ut ab aliis civibus, ſtipendium extortum eſſe. Crederem, ſi docuiſſent, iis lege inmunitatem conceſſam fuiſſe. Nam quod Dionyſ. 2, 21. tradit, Romulum ſacerdotes negotiorum urbanorum inmunes feciſſe, id de muneribus perſonalibus, non patrimonialibus, quae vocant ICti, adcipi nil vetat. Verba Livii *omnium annorum, per quos non dederant, exactum eſt*, argumento ſunt, eos, quum ante, ut alii cives, dediſſent, ab aliquot annis inmunitatem uſurpaſſe." — *per bellum non contuliſſent*, v. ad 2, 18, 1.

4. *L. Valerius* Flaccus *in locum Cethegi* pontifex, de cujus morte v. 40, 42. Diverſus forte a L. Valerio Flacco, quem conſulem creatum mox dicit Livius.

5. *tritici decies centum millia binis aeris populo diviſerunt*, v. ad 31, 50, 1. et 43, 6, 1.

6. C. *Scribonius Curio* ex emend. Drak. pro vulg. C. *Scribonius curio maximus*; nam is fuit alius, aut creatus certe a. V. 578 mortuo C. Mamilio Vitulo. Cf. 27, 8. et 41, 21. — *multos pecuarios ad populi* cet. v. ad 10, 23, 11.

7. *aedem Fauni fecerunt in Inſula* Tiberina, inter campum Martium et Janiculum, de qua v. 2, 5. — *epulum* Jovis; quae vox forte excidit.

XLIII.

XLIII. 1. *consulari et duce et exercitu*, v. ad 10, 25, 9.

2. *comparare inter se aut sortiri*, v. ad 3, 2, 1.

3. *naves longas viginti ducere*, v. ad 21, 17, 5.

4. *fractis proximo anno Insubrium* cet. v. 32, 30. 31.

5. *P. Porcius Laeca Pisas*, v. ad 2, 40, 9. — *ab tergo Liguribus* Apuanis. Cf. Jac. Gron., et Noris. ad Cenot. Pis. 1, 1. p. 8. — *adjutor consuli datur*, s. *datus*, ut paulo ante *sortiti*; Duk. — *ex Gallico exercitu*, quem Valerius cos. adversus Gallos ducturus erat; Glar.

XLIV. 1. *ver sacrum* — *fecere*, *quod* cet. v. ad 22, 9, 9. Dodwell. de cyclis diss. 10. §. 40. 41. erroris arguit Livium. Sed v. Duker. qui tamen negligentiae adcusat Livium, quod *ludos magnos*, a senatu simul decretos, neque h. l. neque 34, 44. factos memoraverit. — *annis post uno et viginti*; tot consulum paria intersunt: unde patet, Livium neutrum annum, quo votum susceptum solutumque est, comprehendisse; Drak. qui et conf. ad 42, 10, 5.

2. *literae a Minucio adlatae* cet. v. ad 8, 19, 10.

3. *post adventum utique* (v. ad 2, 30, 1) *decem legatorum*, de quibus v. cap. 24. 30. 34. 35. 39.

4. *ex vaniore rumore orta* cet. v. cap. 41 pr.

5. *quum ingenio inquietam* cet. v. ad 26, 25, 6.

6. *in visceribus Graeciae* cet. v. ad 22, 38, 4.

7. *pro rege*, *si nihil aliud sit*, saltem *longinquo*.

XLV. 1. *audirent majores*, insolenter dictum pro *majores natu* vel *seniores* Patrum: et in edd. vett. ante Frob. a. 1531. legitur *audirentur*. Hinc bene emend. Jac. Periz. *Haec quum tum ab gravibus auctoribus*, *tum* — *referrent*, *audirentur*, *major res*, *quod ad Antiochum adtineret*, *maturanda magis*, *quum rex* cet. Ita sensus est: *major* quidem *res* sc. *visa est*, (id ex seqq. revocandum) quod ad Antio-

chum adtineret, sed maturanda magis cet. Verbis transpositis et inserta voce *dilato* conj. Gron. *maturanda his (quod ad Antiochum adtineret, quum rex — concessisset, dilato) de tyranno* cet. — *faceret, quae e re publ. censeret esse, permiserunt*, v. ad 22, 39, 1. *facere* malebat Gron. ut 34, 34 extr. et mox (ut et 36, 34.) *summam rem publicam pop. Rom.* v. ad 3, 5, 6. Eidem multo rotundior videbatur lectio cod. Mogunt. *eam rem rati maturatam dilatamve non magni m. ad s. r. p. R. esse.* Sed v. Drak. qui monet, Livii lacteam ubertatem non minus laudari, quam concisam rotunditatem, et vocem *tam* ab omnibus fere edd. antt. et MS. additam esse, Livium vero *non tam magni momenti* dixisse pro: non admodum, non valde magni momenti.

2. *ut feras quasdam numquam mitescere*, pro *ut ferae mitescant.* — *marcescere otio situque*, inertia, segnitie, *civitatem*, v. ad 23, 45, 1. et ad Sil. 8, 20. — *et inertia operis:* verba vix latina, (etsi *inertia laboris* dicta sit Cic. p. Q. Rosc. c. 8.) et forte inepta τοῦ *situque* glossa. Ingeniose tamen pro *operis* tum *sopiri* conj. Ruben., tum *torpere* Bauer. qui hoc prope aptius monet esse voci *inertiae*, sicut illud sequenti verbo *excitari.*

3. *recenti facto*, quod mox memoratur c. 46.

XLVI. 1. *eo maxime*, v. ad 1, 11, 6. — *qui unum ejus ordinis adversum sibi, idem* cet.

2. *Horum in tam inpotenti regno*, v. ad 3, 36, 2. — *non civiliter opibus utebantur*, v. ad 7, 5, 2. — *praetor factus Hannibal*, ut *praetor* Epit. 50. *consul* ap. Justin. 31, 2, 6. et *rex* ap. Nep. Hann. 7. (ubi cf. Tzschucke) pro sufete. Cf. ad 6, 42, 7. et 28, 27, 3.

3. *Is rem pro nihilo habuit* edidi ex emend. Periz. pro vulg. *Idem p. n. h.* Minus placebit Gronovianum *Id is.* — *ex quaestura in judices referebantur*, legebantur, sc. homines, h. e. quaestores.

4.

4. *subductumque in concionem*, quia in loco forsan superiore statutus est: nisi leg. *productumque;* Gron. — *prae quorum superbia*, propter q. superbiam: sed vox *prae* abest ab edd. vett. ante Frob. a. 1531. neque necessaria videtur; Drak.

5. *ne quis biennium* cet., forte *neve* vel *neu;* Duk. et Bauer. Ille etiam mox malebat *obfenderat.*

6. *Vectigalia publica neglegentia dilabebantur* cet. v. ad 7, 29, 3. et cf. Nep. Hann. 7. — *divisui fuere*, v. ad 1, 54, 6.

7. *suo quoque anno*, lego *quaeque;* Gron. Cf. ad 3, 22, 5.

XLVII. 1. *ordinarii reip. usus*, perpetuae, annuae, solennes ejus necessitates. — *quantum peculatus averteret*, v. ad 1, 7, 6. *Peculatus* furtum s. interceptio pecuniae, inpr. publicae vel sacrae; qui mox *publicus peculatus* dicitur. Cf. Gron. Obss. 4, 5.

2. *omnibus residuis pecuniis*, nondum solutis et in tabulas relatis, vel datis ex aerario magistratibus, ut in usum publicum consumerentur, ab his autem obpressis et in rem suam conversis.

3. *Scipione Africano, quia parum* cet. forte *qui parum;* Crev. — *subscribere odiis adcusationibusque Hannibalis*, adjuvare adversarios adcusatoresque H., (v. ad 10, 22, 4.) et inhonestas horum partes simul agere: ad cujus rei indignitatem adumbrandam pertinent etiam verba *velut adcusatores calumniam in eum jurare*, (h. e. jus jurandum de calumnia, se non calumniae vel rei vexandi causa eum adcusasse; de quo v. ad Tac. A. 14, 41, 4. Sigon. de judic. 2, 10. Ernesti clav. Cic.) *ac nomen* ejus *deferre;* v. ad 9, 26, 5. 'Illud elegantissime dictum, quum proprie, quia *primo* loco et praecipui Hannibalem alii adcusabant domini, ut jam subscriptores seu *secundarii* actores fierent Romani, tum contemtim, quasi famulaturi essent Poenis Hannibali inimicis, et velut in jure, ad tribunal, prodituri adcusatores. Nil opus legere cum

 Gron.

Gron. *adcusatorum Hannibalis* vel *adcusantium Hannibalem.* Quis enim haec mutasset? Non idem certe sunt *odia* et *adcusationes*;" Bauer. *Adcusationes Hannibalis* passive dici, quae ei intententur, monet Drak. — *factionibus C inserere publicam auctoritatem*, v. ad 6, 38, 4. — *nec satis habere bello vicisse H., nisi jurarent* cet. v. ad 6, 14, 10.

4. *Legati tres missi* cet. cf Justin. 31, 2. qui non nisi unum eumque *Cn. Servilium* nominat.

5. *ita pacem C. datam esse, ut — maneret*, v. ad 1, 17, 5.

6. *obversatus eo die in foro*, v. ad 24, 23, 2. Cf. Justin. l. l. et Nep. Hann. 7. — *vestitu forensi*, quo *in foro* usus erat, et quo summi magistratus ibi solent uti. *Vestes forenses* Romanis dicebantur, quibus vel *in foro* vel *foras* uti solebant, togae: iisque obponuntur *domesticae*, tunicae, v. c. ap. Suet. Aug. 73. ut forensis exercitatio domesticae in praef. Colum. lib. 12.

XLVIII. 1. *quo in loco jussi erant* ex ed. Vascos. In Mog. *quo in loco fuerunt*; in Frob. a. 1535 *fuerant.* — *nocte via cita regionem quamdam agri Vocani* prorsus ignoti. *Volani* conj. Doujat. et *Vaccani* Drak. *Vol* locus in Africa propria non procul Tunete ap. Ptol. 4, 3. *Vacca* opp. inter Carthaginem turrimque Hannibalis situm, sed forte longius a Carthagine remotum, quam ut vespera inde profectus proxima nocte ejus agrum transgrederetur. Cf. Hirt. b. Afr. c. 74. *via cita* ex ed. Frob. a. 1531. *visa cita* Mog. *vi accita* Ald. "*Via cita* quid est? *Itinere cito* feram. Poeticum certe illud est, aut leg. *occulta*, aut *recta*;" Bauer. Possis et suspicari *nocte illa cito regionem* cet. — *inter Achollam* (al. *Acollam*, *Acyllam*, *Acillam*, *Ancillam*) *et Thapsum ad suam turrim*, a se denominatam, ad Turrim Hannibalis. Cf. Justin. 31, 2. et Plin. 2, 71. *Turris*, ut Gr. πύργος, est arx, castellum, palatium, (Germ. *ein*

ein Schloss) amplum magnificumque aedificium, prospectus causa altius exstructum in vineis, villis, hortis, ut turris Timonis (v. Pausan. 1, 30. et Luciani Timon) et Maecenatiana. v. Duker ad h. l. Ernesti ad Suet. Ner. 38. Schleusneri Lex. in N. T. v. *πύργος*, Broekh. et Heyne ad Tibull. 1, 7, (8.) 19. *Acholla* opp. vicinum Thapso Syrtique minori. v. Strab. 16, 834. Schweigh. ad Appian. Pun. 94. Steph. et Ptol.

2. *suorum eventus:* leg. *suos* cum Gron. aut *suarum rerum* cum Bauero, aut *suorum eventuum miseratus* s. *miseritus* cum Drak.

3. *vela cum antennis ex navibus corrogari*, colligi, peti, ut, iis super coenantes expansis, *umbra* cet.; sed re vera, ut *aptandis armamentis absumerent* aliquantum temporis. Cf. seqq. *ex navibus* recte legi in edd. vett. ante postremam Gruteri, quae operarum errore, in edd. seqq. propagato, *et navibus* reposuerit, verboque *corrogare* usum esse Livium et 39, 22. 43, 9. ac Cic. or. in Ant. 3, 8. et ad Herenn. 4, 51., monet Drak. *et malis collocari* conj. Gron.

4. *in serum noctis conv. prod.* v. ad 2, 61, 6.

5. *id quod serum erat*, immo *id quod quaesitum;* Gron. Non male; sed et vulgatum servari potest, ut indicetur, sero demum et multa jam luce surrexisse eos, quia convivium multo vino in serum noctis productum fuerat; Drak. Idem mox *velis* conj. pro *remis*, et deinde *Carthagine ut multitudinis — et non comparere* cet. certe pro *et ut* solum *ut* legitur in edd. ante Ald. — *domum H. frequentare*, celebrare, inplere, frequentem reddere, non simpl. visere; Bauer. — *foventium et factionibus* edd. ante Ald. *plena* vel *distracta* post *et* excidisse, putabat Crev.

XLIX. 1. *ne his debere inpune esse:* hoc *ne* pro *ne quidem* dictum credebat Drak. ut 44, 36. (cf. ad 31, 22, 4. Duk. ad Flor. 2, 8, 12. et 3, 17, 2. Burm.

Burm. ad Suet. Aug. 35. Bentl. ad Hor. Sat. 2, 3, 262.) et feq. *fi* pro *etfi*. (v. ad 5, 51, 1.) Ita vero difficultas h. l. non tollitur. Conjiciebam olim ***nec his***, vel, quod aliis etiam in mentem venit, ***nec id***. At ita non congruunt proxima, nifi pro *fi vellent* fcripferis ***nifi poffent***, faltem ***nifi*** pro *fi*. Praeftiterit: *fed his* aut *fed id debere impune effe*, *fi fatis facere C. p. R. vellent*: quod *vellent* ita humanius dictum quam *poffent*. Suftuli autem majorem diftinct. poft *conciffet* et *factum effe*. — *fi fatis facere* — ***vellent***, ***nihil*** — *factum effe*, v. ad 24, 47, 3.

2. *a conditoribus Carthaginis*. Tyriis. v. ad Sil. I, 21 fq. et Heyne Exc. 1. ad Virg. Aen. IV.

3. ***filium ejus folenne ludorum celebrantem ad Daphnen***, vicum ad Orontem fl. XL ftadiis ab *Antiochia* diftantem, de quo v. Strab. 16, 749 fq. et Hard. ad Plin. 5, 21. f. 18. *convenit*, *et* ex conject. Jac. Gron., quae et mihi in mentem venit, repofui pro vulg. ***conveniffet***; quod tamen et fervari poteft, fi ante ***filium*** cum aliis inferueris copulam ***et***, quae poft ***audiffet*** facile excidere potuit.

4. *Ephefi regem eft confequutus* cet. cf. Appian. Syr. 4. qui primum congreffum in annum praec. rejicit.

5. ***ad Quinctium rejecit***, forte ***rejeciffet*** vel ***rejecerat***; Bauer. Cf. ad 2, 22, 4.

COM-

COMMENTARIVS
IN
LIVII LIBRVM XXXIV.

CAP. I. 1. *in magnum certamen excesserit*, v. ad 3, 41, 6.

2. *de Oppia lege abroganda*, v. ad 4, 58, 10. et 10, 33, 5. Cf. Valer. Max. 9, 1, 3. Tac. Ann. 3, 33. 34. et Jo. Gul. Hoffmanni Diss. de lege Oppia. Frf. ad Viadr. 1736. Ceterum haec lex et certamen de ea ortum (cap. 1-8.) docet, quantopere jam mores hujus aevi declinaverint a prisca simplicitate. Eodem spectant leges sumtuariae his temporibus latae, Metella a. V. 534., (v. Plin. 35, 17.) Orchia a. 573. (v. Macrob. Sat. 2, 13.) et aliae. v. Gell. 2, 24.

3. *Ne aliqua mulier plus* quam *semunciam auri haberet*, al. *plus semuncia*. Cf. 26, 36. — *neu vestimento versicolori uteretur*, quod *purpureum* dicitur cap. 7. (adeoque fuco tinctum s. infectum) sed *varii coloris* Valer. l. l. Nota Dukeri est: "Hoc esse Gr. *ἀνθινὸν ἱμάτιον*, varium, i. e. varios colores simul intextos habens, monet Salmas. ad Vopisc. Aurel. c. 46. cf. Terent. Eun. 4, 4, 16. et Casaub. ad Athen. 7, 6. ubi scribit, versicolores vestes olim luxuriosis et inpudicis proprias fuisse, atque ideo lege Oppia vetitas. Sane apud Graecos quosdam non nisi meretrices *ἀνθινὰ* gestasse, ex Athen. 12, 4. Suida in v. Ἑταιρῶν et Ζάλευκος aliisque ostendit Petit. leg. Att. 6, 5. p. 476. Sed Oppio haec videtur causa

fuiſſe mulieribus hac veſte interdicendi, ne mulieres in miſeria et inopia civitatis, per quam omnium privatorum pecuniae in uſum publicum, quod Valerius c. 6. dicit, vertendae erant, pecuniam in veſtes, quae aliis pretioſiores erant, effunderent. Nam ſi Romani omnino verſicolaria honeſtis feminis non convenire exiſtimaſſent, nec matronae ſibi uſum eorum reddi petiiſſent, nec tribunos pl. adjutores ad eum recuperandum nactae fuiſſent, nec Cato hoc argumento ad inpugnandam legem, qua Oppia abrogabatur, uti neglexiſſet."

4. *neu juncto* equis *vehiculo* (ut 42, 65. cf. Gron. diatr. Stat. c 9) *in urbe oppidove, aut propius inde quam mille paſſus, niſi ſacrorum publicorum cauſa, veheretur*, v. ad 5, 25, 6. — *M. et P. Junii Bruti*, ut ap. Cic. Verr. 1, 50. Pro *P.* Duk. conj. *D.* quod illud praenomen a gente Junia alienum videatur.

5. *viros deſcendentes ad forum*, v. ad 2, 54, 13.

6. *ex oppidis conciliabulisque*, v. ad 25, 5, 3.

7. *minime exorabilem alterum utique* (v. ad 2, 30, 1.) *conſulem M. Porcium Catonem*, virum et eloquentiſſimum et luxui moribusque Graecis et Aſiaticis inimiciſſimum, notiſſimumque ſeveritate et morum et cenſurae, qui priſcam ſimplicitatem in omnibus et in eo etiam ſervabat, ut intonſus eſſet atque hirſutus; unde *priſcus* et *cenſorius* dicebatur. Cf. c. 4 ſq. 18. 38, 54. 39, 40 ſq. Plut. Cat.

8. *pro lege, quae abrogabatur*, abroganda cenſebatur; quae ut abrogaretur multi ſuadebant. v. ad 3, 21, 3.

II. 1. *retinere inſtituiſſet*, voluiſſet, ſtuduiſſet, curaſſet, e Gr. ἐπιτηδεύειν, *darüber gehalten hätte;* Bauer. — *inpotentia muliebri*, mulierum inſolentia, inmoderata cupiditate, luxuria et dominandi cupidine, (v. ad 3, 36, 2.) *libertas noſtra*, virorum, *obteritur et calcatur*, v. ad 23, 43, 6. et cf.

cf. mox not. 4. *fabulam ducebam esse*, (quod *esse* forte del., quia mox repetitur) *virorum omne genus in aliqua insula*, Lemno, *conjuratione muliebri ab stirpe sublatum esse*; v. Valer. Fl. 2, 82–331. Apollon. 1, 609. ibique Schol., Hygin. fab. 15. 254. et Apollodor. 1, 9, 17. ubi cf. Heyne. — *Ab nullo genere non*, ab omni sexu, non modo virili, sed etiam muliebri; Drak. qui et post *non* delevit inportunum *aeque* Baueri nota est: "Si verba *ab nullo aeque genere* suppleri desiderant *atque a mulieribus*; profecto *non* redundat. Alioquin intelligi potest: ab nullo genere hominum omnino, ergo et a muliebri. Sed illud aptius. Forte et in *non* corruptum latet voc. *hominum*." Vt verba praeced. melius cum his cohaereant, legendum videtur: *Sed ab nullo utique genere non summum periculum est* cet.

2. *nam utrum e re publica sit* (v. ad 1, 27, 5.) *id*, *quod* (lex, quae) *ad vos fertur*, *vestra existimatio est*, v. ad 4, 15, 1.

3. *Haec consternatio muliebris*, v. ad 2, 47, 3. et 28, 25, 3. — *pertinens*: Gron. malebat *pertinet*, *nescio vobis — magis deformis*; Duk. et Drak. *pertinet et*. Mox pro otioso *jam* Bauer conj. *huc*; sed eo deleto Duk. *muliebres seditiones* (ut cap. 3. et 7.) *adduxistis*.

4. *ut plebis quondam secessione*, (v. 2, 32 sq. et 3, 50 sq.) *sic nunc mulierum secessione*: et haec et alia esse *verba magna et invidiosa*, *quae rei augendae caussa conquirantur ab oratore non solum gravi*, *sed interdum etiam truci*, monuit jam Valerius inf. cap. 5. et 7 extr. — *majestatis* matronarum, de qua v. Casaub. ad Trebell. Poll. Gallien. 14.

5. *compellatae a consule*, v. ad 22, 12, 12. — *quimos*, v. ad 6, 32, 3.

6. *viros alienos adpellandi*, v. ad 2, 27, 2. et 24, 5, 6. — *An blandiores in publico*, *quam in privato*, (v. ad 2, 24, 6.) et in *alienis*, *quam vestris*, viris, *estis*, pro *alienos* et *vestros*, (v. ad 2, 14, 2.) vel

vel *in* eſt pro *qua*, apud, ſi cum alienis res eſt; Bauer.

7. *majores noſtri nullam, ne privatam quidem, rem voluerunt agere feminas ſine auctore*, tutore, (curatore, rem acturo, ratam facturo, periculum praeſtituro, Anwalt; Bauer.) ut ap. Cic. Caecin. 25. et parentibus, viris cognatisque; unde mox *in manu* (v. ad 5, 20, 1.) *parentum* cet. v. ad 39, 19, 4. Super h. l. multa disputavit Otto in Diſſ. de perpet. fem. tut. et in Praef. T. IV. Theſ. Jur. civ. — *ſi Diis placet*, v. ad 4, 3, 4. Mox forte del. *faciunt*. v. ad 2, 8, 9.

8. *inpotenti naturae et indomito a.* (v. ad 3, 36, 2.) *date frenos*, laxate, remittite, ut paſſim eques vel auriga *frenos* ſ. *habenas dare*, *inmittere*, *largiri*, et equus *adcipere* dicitur. Sic et Gr. ἐνδιδοῦναι τὸν χαλινόν, et Eurip. δοῦναι χαλινοὺς γυναικὶ. Cf. Drak. ad h. l. Scheffer. de re vehic. 1, 13. p. 176. Cerda ad Virg. A. 1, 63. — *et ſperate* εἰρωνικῶς dictum.

III. 1. *muliebria jura*, leges, ſpectantes ad mulieres, (jura, quae non habent mulieres, ſed quibus coercentur, jura de iis, quas eas inſtituta; Bauer.) *quibus licentiam earum* ſc. mulierum. v. ad 5, 49, 5. — *carpere ſingula*, v. ad 3, 5, 1. et 33, 31, 1. — *ne quid novum*, ſ. *novi*, ex uſu linguae; qui tamen et in hoc ſubinde fallat; Bauer.

2. *hanc ut abrogetis* ſc. poſtulant, petunt; quod ex *deprecantur* intell. v. ad 22, 12, 8.

3. *in quos latae ſunt*, ſ. *ſint*; Bauer. Nil opus ita legere, et ſic verba *ſint*, *poſſint*, aures magnopere obfenderent. — *conſternatae p. in publicum*, v. ad 2, 24, 6. et 2, 47, 3.

4. *Vt purpura fulgeamus*, *inquit*; ita ſcripti et editi ante Aſcenſ., non *inquiunt*. v. ad 6, 40, 3. — *ut carpentis feſtis profeſtisque* cet. v. ad 5, 25, 6. — *ne luxuriae ſit* pro vulg. *nec l. ſ.* dedit Drak. ex emendat. Jac. Gron. prob. Bauero. IV.

IV. 1. *Saepe me querentem* cet. cf. ad c. 1. n. 7. Mox τὸ *de* ante *privatorum* delendum videtur Bauero.

2. *civitatem laborare vitiis*, v. ad 3, 31, 1.

3. *quo melior laetiorque in dies fortuna reip. est imperiumque* quo magis *crescit;* quae particulae subaudiendae ex praec. *quo melior laetiorque*, quod est id. qd. *quo magis bona laetaque;* Gron. v. ad 1, 25, 11. — *regias etiam* Philippi Antiochique *adirectamus gazas*, v. ad 28, 24, 7.

4. *ne illae magis res nos ceperint*, (jam ceperint, non nunc demum capiant) h. e. vicerint, *quam nos illas;* ut fere *Graecia capta ferum victorem cepit* ap. Horat. Epist. 2, 1, 156. Verba *illae res* majoris perspicuitatis causa et in fervore orationis adjectae videntur primae periodi voci *Haec.*

5. *Infesta, mihi credite, signa ab Syracusis inlata sunt huic urbi:* "nil acutius hac ambiguitate aut gravius, qua et *inpetum* velut hostilem, et *statuas* invectas notet. *Statuae* infestae moribus, et tamen quasi *signa*, *vexilla* hostium inpugnantium mores et virtutem Rom." Bauer.

6. *Corinthi et Athenarum ornamenta*, mox Romam deportanda, captis his urbibus, quarum expugnationem jam augurabantur Romani, libertate vix iis data. Notissimum quoque est, bello Achaico ab ipsis conflato, Mummium confecisse illud a. V. 608. capta Corintho, et pretiosa signa, tabulas vasaque, ab eo inde Romam devecta, ad mores civium suorum mutandos plurimum valuisse.

7. *antefixa fictilia deorum* (fastigia templorum, forte et simulacra in summo: immo magis, quum et *fictilia* magis iis congruat, et mox dicat *hos Deos*, sc. fictilibus simulacris expressos; Bauer. cf. ad 26, 23, 2.) *ridentes: ego hos malo propitios deos* cet. cf. similia loca Juvenal. 6, 342 sq. 11, 100 sq. 111-116. Plin. 34, 7. s. 16. 35, 12. s. 45. 46. Senec. Consol. ad Helv. c. 10. et Epist. 31 extr. (qui praeter alia dicit:

dicit: *tunc per fictiles deos religiose jurabatur;* et *cogita deos, quum propitii essent, fictiles fuisse*) et Tibull. 1, 10, 19 sq.

8. *per legatum Cineam Pyrrhus* cet. cf. Plut. Pyrrh. p. 394. — *tentavit*, v. ad 9, 35, 1. — *tamen nulla* mulier *adcepit* dona illa: tantum earum abstinentia fuit. Cf. Varr. lib. 2. de vit. pop. Rom.

9. *legem Liciniam de D jugeribus*, v. ad 6, 35, 3.

10. *cupido agros continuandi*, v. ad 1, 44, 8.

11. *legem Cinciam de donis et muneribus*, v. ad Tac. Ann. 11, 5, 3. et 13, 42, 2. — *vectigalis et stipendiaria plebes* cet. tropice dicitur. v. ad 5, 10, 5. et Brummer ad leg. Cinc. c. 2. §. 15.

12. *ne causam quidem aut rationem inire*, ed. Mogunt. *invenire*, non inprob. Duk. quia causa *inveniri* dicitur, non *iniri*, ratio *iniri* et *inveniri*. Sed idem non damnat vulgatum. v. ad 1, 33, 7. — *ut aliquid fortasse naturalis*, "non mirandi, non insoliti, ex natura rei oriundi, (paene ut nos utimur Germanico *natürlich*) *pudoris aut indignationis habeat*, sit in eo, quod efficiat pudorem, indignationem, cujus te pudeat, quo indignere; id sit, tale sit, cujus te pudeat: *sic aequato omnium cultu;* delendum videtur *sic:* nam praec. *ut*, conjunctivo seq., non sign. *quomodo*, sed *quamvis;*" Bauer. Forte sensus h. l. est, *ut habeat*, ut s. quemadmodum habere possit et videatur — *sic* non video, quid sit, quod vereatur cet.; aut jungenda *sic aequato*, ut *sic* sit hoc modo, hac lege: aut pro *sic* leg. *nunc* vel *tn*, h. e. tamen. — *utrumque* sc. pudorem tam parcimoniae quam paupertatis.

13. *quod habere non possunt*, potius *possint;* Bauer. — *certamen uxoribus injicere* (v. ad 21, 54, 6.) *ut pauperes — supra vires se*, sumtus, *extendant*, cf. ad Juvenal. 3, 180 sq. et 6, 352 sq. — *simul*, simul ac, *pudere*, *quod non oportet*, *coeperit*, *quod oportet*, *non pudebit*, h. l. *quod* pro *cujus*, vel pro *quoad*, quatenus, ubi; Bauer.

14.

14. *quae non poterit, virum rogabit* cet. cf. ad Juvenal. 6, 149 sq. — *Simul lex*, simul ac lex.

15. *ipsis vinculis, sicut ferae bestiae* cet. ita pro vulg. *fera bestia* MSS. in quibus etiam *irritatae* et *emissae*, quod durius est: sed nihil impedit, quo minus luxuria cum multis feris recte comparetur; Gron. Cf. 35, 18, 4.

16. *Ego nullo modo abrogandam — velim*, solennis finiendae suasionis formula. Cf. 6, 41, 11. et 10, 8, 11.

V. 1. *et quidem:* forte *ita* excidit, aut in *et* latet; Bauer.

2. *in quos jecit hoc*, (al. *haec*) v. ad 2, 45, 6. — *in publico*, v. ad 2, 24, 6. — *per bellum*, v. ad 2, 18, 1.

3. *Tuas Origines revolvam:* historiae Rom. libros VII. quorum argumenta memorat Nepos Cat. 3. Idem tradit, eum senem demum historias scribere instituisse, et Cicero, iis ultimam ab illo manum paucis ante mortem diebus fuisse impositam. Livius itaque hujus immemor fuisse videtur, suoque ingenio, ut solet, orationem Valerii, ut et Catonis, apte ad rem et personas effinxisse; aut per prolepsin et e ratione sui temporis haec dixisse. Cf. ad 4, 54, 7. Voss. de hist. lat. 1, 5. Reines. var. lect. 1, 25. et Noris. Cenot. Pis. 1, 1. p. 4. qui huc etiam refert Liv. 45, 25, 2. Sed ibi Livius laudat librum hunc, qui eo tempore, quo illa scribebat, dudum compositus ac vulgatus erat. — *Capitolio ab Sabinis capto* cet. v. 1, 11 - 13.

4. *Coriolano Marcio* (v. ad 3, 1, 1.) *duce* cet. v. 2, 39. 40. — *agmen, quo obruta haec urbs esset*, cf. ad Juvenal. 10, 142. et 15, 6.

5. *aurum matronae consensu* cet. v. 5, 50.

6. *Proximo bello — viduarum pecuniae adjuverunt aerarium*, v. 24, 18. Forte leg. *Punico bello*: nam *proximum* bellum fuit Macedonicum.

7.

7. *ad matrem Idaeam adcipiendam*, v. 29, 14. — *inquit:* Drak. repofuit *inquis.* At v. ad 6, 40, 3. — *nihil novi factum* effe, *purgare*, v. ad 24, 47, 3. et 27, 20, 6. — *me dius fidius*, v. ad 2, 31, 5. — *fuperbas aures*, v. ad 24, 5, 2.

VI. 1. *legem ullam abrogari eft indignatus*, v. ad 3, 3, 1. et 31, 31, 8. — *Et illa communis pro legibus oratio*, qua pro omnibus eft loquutus, nullamque omnino abrogandam cenfuit, *vifa eft* ei *confularis*, digna fe confule. — *feveriffimis moribus* ejus. Cf. ad c. 1. n. 7. — *ne quis error*, v. ad 6, 32, 3.

2. *in aeternum latae* leges, quales funt leges omnes naturae, i. e. dei: ceterae omnes tam diu durant, quam diu reip. ftatui expedit; Gruter. conl. Sophocl. Oed. Tyr. 880. — *quam ufus coarguit*, ἐλέγχει, inutilem, noxiam, incongruam effe oftendit; Bauer.

3. *plerumque bellum abrogat* leges cet. v. ad 7, 16, 6. — *alia in fecundam — tempeftatem ufui funt* ex Mogunt. recepit Gron. pro *in fecunda tempeftate.*

4. *lex effe videtur, quam abrogamus*, v. ad 3, 21, 3. et 7, 16, 6. — *vetus regia lex* non, quod ICti putant, (certe id ex his verbis effici haud poteft) lex de regio imperio lata, qua populus Romulo fupremam omnemque fuam poteftatem detulerit, fed vetus aliqua lex ex iis, quae olim a regibus latae propter aequitatem utilitatemque in ufu manferant; Duk. et Drak. Cf 6, 1. et Sigon. de jur. civ. 1, 5. — *Sine qua quum majores* cet. excidiffe videtur *an:* nova enim legum claffis et commendatio ponitur, non ex antiquitate, fed ex utilitate ac neceffitate; Bauer.

5. *cur fit autem lata, ipfum indicavit tempus;* immo *indicabit:* nam fi jam *indicavit*, non opus te dicere; Gron.

6. *non focios navales ad claffem tuendam*, v. ad 9, 38, 1. "Sententiam non puto effe, non habebamus focios

ſocios navales, qui claſſem tuerentur, ſed non poteramus tueri claſſem, quia ſocios navales non habebamus; quod narrat Liv. 24, 11. 26, 35. 36. Nam alibi non ſocii navales, ſed res publica *claſſes* et exercitus navales *tueri* dicitur, quum curat, et de publico praebet tum alia ad eam inſtruendam et ornandam neceſſaria, tum remiges et ſocios navales, omniaque, ſine quibus claſſis haberi et uſui eſſe non poteſt." Duker. coll. 23, 38. 48. 28, 41. Juſtin. 16, 3. ubi *tutela claſſis* ſic dicitur. — *ſervi, quibus arma darentur* cet. v. 22, 57. — *in eamdem diem pecuniae*, i. e. diem ſolutionis ex aerario faciendae, ut ICtis *diem eſſe, venire, cedere*; Gron. Cf. ad 36, 4, 3. et de re 23, 48. 49. — *praebenda publicani ſe conducturos profeſſi erant*, cf. 23, 48. 49. et ad 5, 23, 5. et 23, 48, 4.

7. *ſervos ad remum dabamus*, i. e. qui remiges eſſent, ut ap. Suet. Aug. 16. quod ibi non recte quidam de poena adcipiunt: nam *ad* ſaepe notat miniſterium; Duk. Cf. ad 7, 5, 4. Scalig. ad Catull. 10. Paſſerat. ad Prop. 4, 8. p. 662. Similiter 22, 61. *ſervos ad militiam emere* dicitur; Drak. — *cum ſtipendio noſtro dabamus*, ita, ut et ſtipendium iis de noſtro praeberemus; Bauer. — *in publicum conferebamus*, v. 26, 35. 36. et ad 26, 36, 3.

8. *viduae et pupilli* cet. v. 24, 18. — *ne plus auri et argenti facti*; de aere facto nihil cautum fuerat: cujus rei cauſam Periz. in diſſ. de aere gravi c. 18. exponit; Duk. — *Tali tempore in luxuria et ornatu* (in luxurioſo ornatu; Drak.) *matronae* cet. hoc potius cum interrogatione, quam per ironiam dictum videtur; Duk. — *ad eam coercendam* ſc. luxuriam. Forte leg. *ad ea coercenda*. — *quia Cereris ſacrificium* cet. v. ad 22, 56, 4.

9. *inopiam et miſeriam civitatis* — *iſtam legem ſcripſiſſe*, h. e. cauſam fuiſſe, cur lex ſcriberetur. Quidam MSS. et edd. *ob inopiam* — *legem ſcriptam*: ſed illud multo elegantius eſſe docet Gron. coll. 8,

12, 12. Plin. Ep. 8, 18 et exemplis Graecis, Hyperidis ap. Longin. τοῦτο τὸ ψήφισμα οὐχ ὁ ῥήτωρ ἔγραψεν, ἀλλ' ἡ ἐν χαιρωνείᾳ μάχη, Aurelii ap. Plut. in Sull. p. 472. Οἴμοι τάλας, διώκει με τὸ ἐν Ἀλβανῷ χωρίον, et Libanii τῆς ψήφου δὲ τεθείσης, ἣν τὸ κράνος καὶ ὁ θώραξ ἤθελεν. Cf. sup. ap 5, 39, 3. et 7, 16, 6.

10. *publica* opera *praesenti pecunia locamus*, v. ad 1, 12, 6. et 5, 23, 6. Haec et reliqua spectant ad praecc.

VII. 1. *praetextati in magistratibus — praetextis purpura togis utentur*, v. ad 22, 57, 10. — *magistratibus in coloniis m.* cet., non additur *sacerdotibus*, quibus etiam in municipiis datam esse praetextam, Otto de aedil. colon. c. 12. perperam ex h. l. probare conatur; Drak.

2. *infimo generi* magistratuum, *magistris vicorum*, qui etiam *vicomagistri* et *viocuri* dicebantur. — *jus permittemus*, pleonasmi genus; Bauer.

3. *ut cum eo crementur mortui:* nam vestimenta cum mortuis cremari, et hi togis operiri solebant. Cf. Suet. Caes. 84. Virg. A. 6, 221. ad Juvenal. 3, 172. Lips. Elect. 1, 6. Kirchman. de fun. 1, 10. Otto de aedil. col. c. 12.

4. *in veste stragula*, qua lecti sternuntur, peripetasmate, peristromate. Cf. ad 39, 6, 8. — *equus tuus speciosius instratus erit:* nam equi magistratuum eorumque, qui in imperio erant, stratis ex auro et purpura ornabantur: v. Lips. de mil. Rom. 3, 7. ubi et notat eos, qui *lectus* pro *equus* legebant; Duk. Cf. ad 28, 14, 1.

5. *in quo* auro *praeter manus pretium* (quod etiam *manupretium* et *manipretium* dicitur, Germ. Macherlohn, merces artifici pro labore data, *ubi non tam materiae ratio, quam manus atque artis ducitur*, Ascon. ad Cic. Verr. 1, 56.) *nihil intertrimenti fit*, v. ad 32, 2, 1. et cf. Drak.

6.

6. *ſe pedibus ſequi*, ſane non ut ſequantur pedibus carpento vectas; quippe per ſe vadebant, ſuum iter perſequentes; ſed indignitati dedit, quaſi pediſequae viderentur, illis deteriores, aut etiam ſubjectae ut dominabus; Bauer. *Sequi* pro lentius procedere: poteſt tamen et proprie dictum videri. — *Virorum animos vulnerare*, angere, cruciare, ut *vulgus* mentis dicitur dolor et aegritudo. — *mundum muliebrem* et *munditias* modo laxiore, modo arctiore ſignificatione dixere ſcriptores veteres; Duk.

7. *in luctu purpuram et aurum deponunt*, v. ad 9, 7, 5. — *quum eluxerunt*, lugere et uti veſte lugubri deſierunt. Cf. Noriſ. ad cenot. Piſ. diſſ. 3, 2. p. 368. — *gratulationibus ſupplicationibusque*, v. ad 3, 63, 2.

8. *Scilicet* (v. ad 4, 5, 2.) *ſi legem Oppiam — erunt*, argumentum Catonis, quod mox refellitur.

9. *quibusdam in manu erunt*, (v. ad 5, 20, 1.) ſc. parentibus, fratribus, viris. Cf. cap. 2. — *ſalvis ſuis*, cognatis, neceſſariis, ſc. patre, marito, avo, ſocero, fratribus. — "*ſervitus muliebris* et *libertas* feminarum non proprie, ſed oratoria *αὐξήσει* et eodem modo dicitur, quo maritus *dominus uxoris*, et quo *ſervire* ap. Virg. A. 4, 103. Nam mulieres, quae in manum viri convenerant, in mancipio viri erant, (quod Serv. ad Virg. l. l. dicit *ſuſtinere conditionem liberalis ſervitutis*) nec tamen illius mancipia; et hoc vult Livius, illas, dum in manu ac poteſtate virorum et patrum ſunt, nihil, niſi ex eorum arbitrio, poſſe gerere; viduas et orbas factas magis ſui juris et arbitrii eſſe." Duker.

10. *Id enim periculum eſt* cet. *εἰρωνικῶς* dicta.

11. *huic infirmitati*, infirmo mulierum generi.

VIII. 1. *ad Lunae portum*, v. ad Sil. 8, 480 ſq. et Strab. 5, 2, 5. p. 222. Luna urbs Etruriae trans Macram fl. (hod. Magra; cf. 39, 32. 40, 41.) qui et Lunam portumque ejus capaciſſimum, et Etru-

riam Liguriamque interfluit. — *eodem*, ad eumdem portum.

2. *Inde Rhodam vectum*, opp. Indigetum in Hispania prope Pyrenaeum, hod. Roſes. De *Rhoda* et *Emporiis* v. P. de Marca in Marca Hiſpan. 2, 18.

IX. 1. *Jam tunc Emporiae duo oppida* — *a Phocaea, unde et Maſſilienſes, oriundi* cet. v. ad 21, 60, 1.

2. *Tertium genus* incolarum, hominum. v. ad 1, 18, 5. — *in corpus unum confuſi omnes* incolae, ex diverſis regionibus oriundi. Cf. ad 1, 17, 2.

3. *Miraretur, qui tum cerneret* cet. ſua reſpicit tempora Livius, quibus id non cernebatur; Gron.

4. *diſciplina erat cuſtos infirmitatis*, tuebatur Graecos, infirmiores Hiſpanis, *quam* diſciplinam — *continet*, ſervat, haud negligi patitur.

5. *cujus adſiduus cuſtos ſemper aliquis ex magiſtratibus erat*, vocem *ſemper* ex Mogunt. cod. addidit Aldus, eamque tum τῷ *adſiduus* a Cic. Roſc. Am. 18. et Ovid. Faſt. 4, 686. tum ſimilibus vocabulis a Liv. 5, 42. 35, 16. et aliis per pleonaſmum adjici monet Duker. qui etiam verba noſtra ita adcipi poſſe dicit, ſemper ſervatum fuiſſe, ut unus e magiſtratibus cuſtos portae eſſet, eaque cuſtodia per vices in orbem iret, ita ut is, cujus vices erant, adſiduus ibi adeſſet, nec usquam a cuſtodia diſcederet. — *neque moris tantum aut legis cauſa, ſed* etiam *cura* tanta, *quanta* cet. — *ſervabant vigilias*, ut *praeſidia* 28, 22, 4. et *cuſtodias* 33, 4. Gr. τηρεῖν et φυλάττειν φυλακάς. v. Drak.

6. *Hiſpani, inprudentes maris*, (v. ad 4, 39. 4.) *volebant*, cupiebant, geſtiebant, *et mercari ipſi ea, quae externa*, e regionibus externis, *navibus* Graecorum *inveherentur*, *et agrorum* ſuorum *fructus exigere*, exportare ope Graecorum in externas regiones, vel vendere Graecis: "Sic *mercibus exactis*, h. e. venditis traditisque et distractis, dixit Colum. 10, 317.

317. *venales extrudere merces* Horat. epist. 2, 2, 11. *mercis exactum* Quintil. in Decl. 11. h. e. forum, nundinae, locus et occasio mercis exigendae et magno cum lucro venum dandae. Graecis quoque recepta ἐξάγειν σῖτον pro exportare, ἐξαγωγὴ σίτου, unde Plautus *facere exagogam* et τὰ ἐξαγώγιμα merces, quae exportantur." Gron.

7. *sicut minoribus viribus*, ita *pari c. f.* v. ad 9, 17, 2.

8. *ut frumentum in areis haberent*, in quibus teri s. tribulari solebat. — *redemtoribus*, v. ad 5, 23, 6.

X. 1. *et signati* argenti *bigatorum*, v. ad 22, 52, 3.

2. *Oscensis argenti* sc. nummos, Oscae signatos, ut c. 46 pr. Sic et 45, 43, 3. *centum viginti millia Illyrii argenti*, h. e. nummorum argenteorum, in Illyrico cusorum, quos *Victoriatos* fuisse dictos monet Doujat quia primos Victoriatos ex Illyrico advectos tradat Plin. 33, 3. Duae autem *Oscae* fuerunt in Hispania, altera in Tarrac. s. citeriore, Vescitanorum urbs ad fines Ilergetum, hod. Huesca, (v. Ptol. 2, 6. Plut. Sertor. p. 575. et intpp. Velleji 2, 30.) altera in Boetica. v. Ptol. 2, 4. Ab illa argentum Oscense dictum suspicabatur Marca in Marca Hisp. 2, 28. In horum Oscensium ditione celebres fuisse credendum argentifodinas, quibus Hispania abundavit; Donat. Cf. ad Sil. 1, 155. 228 sq. 3, 401.

3. *quod alieno auspicio* cet. cf. n. 4. et ad 26, 21, 1. — *biennio post redierat* sc. quam provinciam sortitus fuerat, vel in eam venerat; Duk. Cf. 32, 28.

4. *provincia successori Q. Minucio tradita*: Helvius quidem Hispaniam ulteriorem, Minucius citeriorem erat sortitus; (v. 32, 28. et 33, 26.) sed Helvius, ex sua provincia decedens, in *aliena* rem bene gesserat, i. e. in citeriore; et quia hanc citeriorem obtinuerat Minucius, idcirco *successor* Helvii adpellatur: quare nihil mutandum est, contra atque

 Glar.

Glar. cenſet; Sigon. Haec mihi non ſatis faciunt, et miror Pighium ac Periz. qui ſtudioſe conſectantur ea, in quibus negligentia aliqua Livii adcuſari poteſt, hoc intactum praeteriiſſe, quod mihi inexplicabile videtur; Duker.

XI. 1. *niſi praeſidium Romani miſiſſent:* Gelen. e cod. Mogunt. *niſi praeſidio Romanus miles eſſet*, quod reſtituit Drak. Diſplicuit forte, quod *miſiſſent* dictum pro *mitterent*. Sed hoc neque noſtro, neque purgatiſſimis aliis ſcriptoribus inſolens eſſe, docent Gron. et Drak. Cf. ad 6, 3, 3.

2. *in rebus tam trepidis*, v. ad 5, 11, 3.

XII. 1. *ſpem pro re oſtentandam;* nam ſpes valet pro re, quia animis omnes ea praecipiunt, quae cupiunt, ut loquitur Dio Caſſ. 52, 13. hoc eſt, ſpes nihil putat futurum, cuncta habet praeſentia; Gruter. Pro *ſpem* etiam ſuſpicari poſſis *ſpeciem*, quae ſaepe *rei* obponitur, ut mox *vana veris*. Cf. ad 6, 14, 2 et 22, 3, 4. ad Tac. 3, 30, 7 Huic conjecturae favent prima verba cap. 13. *ubi ſatis, quod in ſpeciem fuit, oſtentatum eſt.*

2. *Saepe vana pro veris — valuiſſe* cet. quia implent animos modo ſpe, modo formidine; Grut. Cf. ad 27, 45, 1. Curt. 4, 13, 5. et Caeſ. B. C. 2, 4.

3. *comiter habendo*, tractando.

XIII. 1. *quod in ſpeciem fuit, oſtentatum eſt*, v. ad 4, 30, 1. et 6, 14, 2. — *quum jam id tempus anni adpeteret*, (v. ad 5, 19, 2.) *quo* cet. unde vix *hibernis* locus eſt, et *τὸ hiberna* expungerem, ſi codices faverent; Drak. Cato, qui in Hiſpaniam venit, quum Hiſpani frumentum in areis haberent, (v. cap. 9.) ab eo tempore usque ad id, quo caſtra hiberna ad Emporias poſuit, nihil rerum geſſiſſe videtur, niſi quod agros hoſtium vaſtavit, fortaſſis quod propter calores Hiſpaniae ibi per aeſtatem res geri

geri non poterant; Duk. Cf. 35, 7. — *Nocte ferme proficiscebantur* praeter morem. v. Schel ad Polyb. c. 9. — *satis admodum*, forte *satis ad hunc modum;* Duk. Sed illud *admodum* videtur τῷ *satis* ita adjectum esse, ut alibi numeris, quum diligenter, non crassiori modo significantur; Ern.

2. *convocari tribunos praefectosque* sociorum, qui tribunis pares, *et equites omnes et centuriones;* sed cur *equites omnes?* nam consilium est, non concio. Lipsius mil. Rom. 21, 8. conj. *praefectosque equitum omnes*, ut sint decuriones, merito vocati, ubi omnes centuriones. Sed ita in hoc consilio non dari locum praefectis sociorum, qui fere cives Rom. non infimi loci, et decurionibus equitum dignitate longe superiores fuerint, monet Duker. *equites omnes centuriones* emend. Grut. qui tamen centuriones primorum ordinum equis militasse dicit, non probat. Latet mendum, etsi haud variant libri.

3. *urbium opes exhaurire*, v. ad 10, 44, 1.

XIV. 1. *Nocte media quum auspicio*, auspiciis capiendis, *operam dedisset*, v. ad 8, 23, 12. — *circumducit*, v. ad 1, 23, 4. — *discurrere ipsi*, forte *et ipsi*, quod amat Livius; Duk.

2. *Sub haec* verba *cohortes* cet. v. ad 2, 55, 1.

3. *trepidant acie instruenda*, v. ad 3, 49, 4.

4. *manu ipse reprehenderit*, (v. ad 2, 10, 2.) *verteritque in hostem:* ita MSS. et edd. antt. *et adversos in hostem verterit* ex cod. Mogunt. recepere Aldus et alii. Scribendum saltem *aversos* sc. ab hoste et fugam quaerentes; Gron. — *restabat*, v. ad 4, 58, 5.

5. *emissis soliferreis* sc. telis s. jaculis, quae tota erant ferrea, sine hastili, e ferro *solo* vel solido; nisi potius leg. *solliferreis*, quia *sollus* Oscis dicebatur *totus*. v. Fest. v. *Sollo*. De *falaricis* v. 21, 8.

6. *caecis ictibus*, qui fiunt *procul ex inproviso*, quorumque auctor incertus est et ignotus, ut *ictus* et *tela fallentia*, *tacita*, *occulta*, et passim *caeca* pas-

Aa 4 sivo

ſive dicuntur occultata, *ἀόρατα*, obſcura, latentia, ignota, ut *mutus*, *ſurdus* et alia. v. ad Sil. 3, 579. 5, 3. 6, 75. 11, 386. et inf. ad c. 39. n. 3. ubi *tela ex propinquo inlata* obponuntur *caecis ictibus*. *Caecum crimen*, incertum, dubium, *in Achaeis erat, nullis eorum literis inventis*, quibus ejusdem criminis convinci poſſent, 45, 31, 5.

XV. 1. *hoſtes acri inpetu, velut cuneo, perculerunt*, v. ad 40, 40, 2. — *in ſubſidio poſita*, v. ad 2, 20, 2.

2. *plenoque gradu*, v. ad 4, 32, 6. — *ſparo percutit*, telo. v. ad Sil. 3, 388. Cort. ad Sall. Cat. 56. intpp. Virg. A. 11, 682. du Cange Gloſſar. med. Latin. — *infenſius hoſtes pro vallo pugnabant*, Duk. malebat *inpenſius*, et Periz. *intentius*, quia non facile quisquam, niſi infenſo animo, in hoſtem pugnet aut ei repugnet. Sed ſimiliter ſaepe dicitur *hoſtis infenſus*, de quo v. ad 4, 10, 3. et ap. Sall. Jug. 57. (ubi v. Corte) *infenſi intentique manent*; Drak.

3. *in arcto haerentes* (v. ad 5, 38, 4.) *caeduntur in portis* cet. cf. Hom. Il. 12, 122 ſq. et Virg. Aen. 11, 879 ſqq.

4. *Cato ipſe multos caeſos ait* ſc. in Originibus. v. ad c. 5. n. 2. — *detractator* pro vulg. *detrectator* edidit Drak. et Voſſ. et Lov. 5. In aliis MSS. eſt *detractor*, quod vel nec ipſum ſpernendum, vel corruptum. v. ad 3, 60, 5.

XVI. 1. *ubi ſpem* non *niſi in virtute haberent*; quod *non* vel excidit, vel ſubplendum eſt. Illud putabat Gron., hoc Drak. Cf. Duk. ad Flor. 1, 12, 8. Cort. ad Sall. Jug. 54, 5. Burm. ad Ovid. A. A. 2, 694. — *pleno gradu*, v. ad 4, 32, 6.

2. *ut ſparſis hoſtibus fuga*, v. ad 8, 30, 7.

3. *Emporitanos Hiſpanos*, v. cap. 9 pr.

4. *Bergiſtanorum civitatis*, gentis, (populi, rei publicae) ut Caeſari *civitas Helvetiorum* et *Aeduorum* dici-

dicitur; Gron. Cf. ad 3, 47, 1. Drak. ad Epit. LXV. Corr. ad Sall. Cat. 40. — *deducto exercitu*, sc. in civitatem Bergistanorum. *educto* malebat Gron. et *inducto* Crev.

5. *sub corona veniere*, v. ad 2, 17, 3.

XVII. 1. *Turduli conducunt*, vulgo Turdetani.

2. *rebellione Bergistanorum ictus*, v. ad 1, 16, 2.

3. *ut multi mortem sibimet ipsi consciscerent* cet. more eorum, qui non tam *feroces*, quam natura timidi sunt et melancholici, malisque adflicti facile animum despondent: unde Hispani ad αὐτοχειρίαν admodum proclives et olim fuere et etiam nunc sunt, ut Turcae. Cf. Justin. 44, 2. et Sil. 1, 225 sq. — *ferox genus rati*, v. ad 1, 18, 5. et 1, 41, 1.

4. *Segesticam tantum* opp. Celtiberorum, idem forte quod Σεγήδη et Σεγίδη aliis dicitur. v. Schweigh. ad Appian. Hisp. 44. — *gravem civitatem* validam, vel potentem opibus, (wichtige) βαρεῖαν πόλιν, Ern. et Schæfer coll. Duker. ad Flor. 1, 3. et Wessel. ad Diodor. T. 1. p. 306. T. 2. p. 630.

XVIII. 1. *in tempore subventum*, v. ad 2, 47, 4. — *sustentaturi* absolute ut ap. Caes. B. G. 2, 14. Drak. *sustenturi* conj. Jac. Periz. cf. Oudend. ad Caes. B. G. 2, 25.

2. *quae in rem essent*, v. ad 1, 27, 5.

3. *parcimonia et vigiliis* cet. v. ad c. 1. n. 7.

XIX. 1. *duplex stipendium*, *quam quantum* cet. v. ad 35, 1, 1. — *publica fide adcepta*, v. ad 23, 19, 10.

2. *Quum incertum*, *bellum* cet. in MSS. *quum incerta bellum an pax c. C. essent* prob. Gron. Idem monet verborum seqq. sententiam esse, primum quidem ex hostico Romanos sine metu et injuria cujusquam pabulatos et frumentatos, deinde, quod majoris discriminis est, aucta securitate etiam intra prae-

 sidia

ſidia Celtiberorum veniſſe. Sed quia oratio ſuspenditur per partic. *ingredientes*, idque nihil habet, quo referri debeat, pro *dein* vel *deinde* (quod in multis MSS. et in edd. vett. ante Frob. a. 1535. legitur) Sigon. non male conj. *perinde*, i. e. non minus ſaepe, quam in pace; Drak. — *privatis induciis*, v. ad 2, 18, 7.

XX. 1. *tum conſcientia depopulatorum ſociorum*, memoria populationum, quas in Sueſſetanorum aliorumque ſociorum, merito ipſis propterea infenſorum, agris feciſſent.

2. *ad oppidum eorum*, neſcio quod.

3. *ad ulteriorem partem urbis*, remotiorem: etenim nullo flumine dirimebatur, ſed erat in longitudinem valde porrecta; Ern. — *in agro eorum inpune perſultaſſent*, vagati eſſent populabundi. Cf. ad Tac. Ann. 11, 9, 1. 11, 28, 2.

4. *atque eas adreptas*, raptim motas, *effuſis omnibus* Lacetanis ex oppido, *qua* parte, eo ubi *ſilentium ac ſolitudo erat*, ſcil. *in urbem inducit*.

5. *in deditionem adcepit*, v. ad 8, 20, 7.

XXI. 1. *ad Vergium caſtrum*, v. ad 21, 19, 5.

2. *anceps terror, hinc muros* cet. v. ad 1, 25, 4.

XXII. 1. *propter Litanam ſylvam*, v. ad 21, 27, 6. et 23, 24, 4. — (per) *reliquum aeſtatis*, v. ad 22, 15, 3.

2. *cauſas belli habuerunt: ſ. bellandi;* Gron.

3. *Refero enim ad vos* cet. v. ad 26, 2, 3.

4. *Romanos nihil contingit*, v. ad 22, 10, 10.

5. *ſtaturus eo, quod* cet. v. ad 3, 36, 11.

XXIII. 1. *inploratos auxilium adverſus Philippum tuliſſe, opem non rogatos ultro a. t. N. obferre; indignatusque eſſet* cet. conj. Gron.

2. *haec tanta merita — carpi*, v. ad 33, 31, 1.

3.

3. *communem caussam prodentes*, v. ad 2, 43, 5.

4. *et Corinthum recepisse* cet. v. 33, 34.

5. *vano titulo l. ostentato*, v. ad 4, 30, 1.

6. *objicere semper soliti sint* pro vulg. *sunt* recepi ex MS. Mead. 2. et emend. Perizoniorum. — *Demetrias Chalcisque et Corinthus*, v. ad 32, 37, 2. — *postremo quia*, multi MSS. *qui* probb. Periz. Gron. et Crev. Contra vel *quia* retinendum, vel ex ed. Frob. a. 1535. leg. *postremo* (sc. *quod*) *manendi* cet. putabat Drak. quod duplicis fraudis insimilentur Romani. Ita tamen τὸ *postremo* vix aptum.

7. *aut conditionibus* MSS. plerique. Cf. Drak. ad h. l. et ad 23, 7, 1. *conditione* quidam codd. et edd. ante Frob. a. 1535. prob. Gron. quia *conditio* non modo unum caput transactionis s. pactionis, sed eam totam multis capitibus constantem interdum significet. Cf. Ernesti clav. Cic.

XXIV. 1. *Juno regina* deorum, *cujus in tutela Argi sunt;* unde Ἀργεία, *Argiva* dicebatur. Cf. Hom. Il. 4, 51 sq. et Spanh. ad Callim. H. in Del. 74.

2. *referre se* v. ad 26, 2, 3. — *redderet* Nabis. — *ut nudaret animos*, deprehenderet mentem eorum, rariori significatu, nisi leg. *nudarent* i. e. patefacerent; Burm. ad Phaedr. Prol. 3, 47. Cf. ad 24, 27, 1. et 33, 21, 6.

XXV. 1. *duas habent Argi* arces: unius nomen fuit Larissa, (v. Strab. 8. p. 569.) alterius ignotum est. Cf. ad 32, 25, 3. — *loca alia, quae aut obportuna erant*, v. ad 1, 54, 4.

2. *ad externum terrorem*, v. ad 1, 57, 7. — *Damocles*, al. *Democles*, ut *Damaratus* et *Demaratus* aliaque. v. Drak.

3. *hortatusque conjuratos* sc. est, nisi leg. *hortaturque* ex Lov. 2. et 6. aut mox del. *atque ita;* Drak.

XXVI.

XXVI. 1. *circa Cylarabin gymnasium*, quod Κυλαράβης s. Κυλλαράβης, Stheneli filius Argivorumque rex, exstruxit: unde *Cylarabis* (immo *Cylarabae*) *gymnasium* emend. Casaub. ad Strab. 3, 153. Sed τὴν Κύλαραβιν etiam dixisse Plut. Pyrrh. p. 404. monet Jac. Gron. Cf. Pausan. 2, 18. 22. ibique Sylburg., Hesych. et Graev. ad Lucian. merc. conduct. p. 972.

2. *inde potissimum ordiundi bellum* vel *belli* MSS. et edd. antt. Nec est quod cum Gelen. reponas *ordiundum* obfendarisque illa compositione *principum sententia ordiundi bellum*, h. e. sententia et principum, qui censent, et belli ordiendi, quod censent; Gron. *ordiendi belli* non inprobant Crev. et Periz. ad Sanct. Min. 2, 3, 15. ubi pluribus docet, duos genitivos ab uno nomine pendere. Id quidem nemo vel negat vel ignorat; sed an casta Latinitas permittat, ut uni nomini jungatur et genitivus et gerundium in *di* cum casu verbi, in genitivum mutato, dubitant Duk. et Drak.

3. *expeditas cohortes*, v. ad 5, 16, 2. — *ad Caryas* opp. Arcadiae, at 35, 27. Laconices. Vtrumque memorat Pausan., illud 8, 13. 14. 45. hoc 3, 10. — *Macedones a P. mille quingenti* ex ed. Frob. a. 1535. sed in edd. primis exstat *Macedones a P. duo millia et septingenti*, quo et multorum codd. vestigia nos ducunt, et quod forte mutatum, quia displicuit *Macedones* pro *Macedonum*; Drak. Cf. ad 39, 7, 1.

4. *decem et octo tectae naves*, v. ad 22, 19, 4.

5. *Lacedaemoniorum exsules permulti* cet. v. ad 36, 35, 4. — *jam per aliquot aetates*, "de annis non ita multis dicit: nam Cleomenes, quem primum tyrannum Lacedaemoniorum fuisse ait, vix XL annis ante hoc tempus regnum inierat; et, si quis ad id tempus referendum putet, quo, Agide ac Leonida Spartae regnantibus, primum turbari coepit res publica Lacedaemoniorum, tamen vix L anni sunt." Duk.

Duk. Cf. Petav. ration. temp. 4, 4. — *Princeps erat exſulum Ageſipolis*, filius Agefipolidis, Cleombroti nepos, puer admodum rex creatus Spartae *poſt mortem Cleomenis*, *qui* optimus primum rex et deinde *primus* faeviſſimusque *tyrannus Lacedaemone fuit.* Sed mox una cum Cleomene, tutore et patruo, Cleombroti filio, pulſus eſt *ab Lycurgo*, qui Ephororum corruptione imperium adeptus eſt, quamvis non eſſet e ſtirpe regia. Poſtea Ageſipolis, legatus Romam miſſus, a piratis captus eſt et interfectus. v. Polyb. 2, 47. 69. 4, 2. 35. 81. 5, 34-39. 9, 23. 24, 11. Pauſan. 1, 13. 3, 5. 6. Meurſ. regn. Lacon. c. 14. Plut. Cleom. et Diodor.

XXVII. 1. *tantum belli circumſtaret tyrannum*, v. ad 27, 40, 4. — *vere aeſtimanti vires*, v. ad 3, 19, 8. — *cum caſtellanis agreſtibus*, cf. not. 4. — *metu et acerbitate poenarum tenebat animos*, Jac. Periz. conj. *terrebat.* Sed v. ad 7, 25, 3. et 22, 22, 9.

2. *Dromon ipſi vocant campum* extra Spartam, ἔνθα τοῖς νέοις δρόμου μελέτη καθέστηκεν. v. Pauſan. 3, 14. Reineſ. var. lect. 2, 3. et Meurſ. Att. lect. 1, 24. qui verba ſic ordinare malebat: *eductis in campum* (*Dromon ipſi vocant*) *omnibus copiis.*

3. *Sub haec* verba *citari nomina*, v. ad 2, 55, 1.

4. *Ilotarum deinde quidam: hi ſunt jam inde antiquitus caſtellani*, (v. ad 5, 5, 2.) *agreſte genus:* ſervi publici Lacedaemoniorum, quorum magna multitudo agros eorum colebat: (v. Nep. Pauſ. 3.) *Ilotae*, ſed rectius *Helotae* (Εἵλωτες) dicti ab oppido Laconico Ἕλος, cujus expugnati incolae Spartam traducti ſunt in ſervitutem triſtiſſimam, ut deinde Meſſenii aliique, quibus idem datum eſt nomen. v. Pauſan. 3, 20. Schol. ad Thucyd. 1, 101. 4, 80. Strab. 8. p. 363. 365. Schlaegeri diſſ. de Helotibus Helmſt. 1733. Recherches ſur l'hiſt. des Ilotes par Capperonnier in Mém. de l'Acad. d. Inſcr. T. 23. p. 271 ſq. Meurſ. Miſc. Lacon. 2, 6. Crag. de rep. Laced.

1,

1, 11. Voy. du j. Anach. T. 5. p. 42. Potteri Archaeol. l. 1. c. 10. et Manſo's Sparta.

5. *hoc terrore obſtupuerant m. animi* et deterriti fuerant *ab omni conatu* cet. Similia paſſim obvia; neque neceſſe eſt cum Duk. legi *obtorpuerant ad omnem conatum.*

6. *ſuspenſis et incertis animis*, v. ad 2, 32, 5.

XXVIII. 1. *ad Sellaſiam* (Σελλασίαν et Σελασίαν Graeci adpellant) opp. Laconicae *ſuper* (v. ad 1, 2, 3.) *Oenunta fluvium*, (ὁ Οἰνοῦς, Sellaſia Spartam fluens inter Evam et Olympum colles) *quo in loco Antigonus* Doſon, *Macedonum rex*, *cum Cleomene* — *dicebatur* ſc. Olymp. 138, 4. a. V. c. 530. Cf. 50, 54. Polyb. 2, 65 ſq. 4, 69. 5, 24. 16, 16. Pauſan. 2, 9. 3, 10. 4, 29. 7, 7. 8, 49. Mox pro *adſcenſum* quidam MSS. *acceſſum*, alii, ut et Mogunt., *deſcenſum:* unde *eſcenſum* edidit Gron.

2. *patenti limite* (v. ad 2, 39, 3) *ad Eurotam amnem*, *ſub ipſis prope fluentem moenibus* Lacedaemonis. v. ad Sil. 4, 364. 6, 311 ſq. — *cum equitibus atque expeditis* ſc. peditibus, quod excidiſſe ſuſpicabatur Duk. Mox *pedites* ſimpl. dicuntur diſtinguuntur que a *legionibus*, gravi armatura. Cf. ad 5, 16, 2. et 22, 16, 2.

3. *ſub ipſas Menelaji montis radices*, cf. Polyb. 5, 18. 21. 22. ubi Schweigh. nota eſt haec: "Τὸ Μενελάϊον Livio eſt mons Spartae proximus, Polybio locus in monte vel juxta montem poſitus, templum puta cum vico vel oppido. Sic et Steph. in Μενέλαος· ἔστι καὶ χωρίον Σπάρτης, Μενελάϊον. Ac videtur idem locus eſſe, cujus nom. propr. *Therapne* prodit Pauſan. 3, 19. in quo templum fuiſſe *Menelai* ait et ſepulcrum Menelai et Helenae. Facile tamen credas, ab eo loco et totum montem nomen *Menelaji* obtinuiſſe. Ceterum de ſitu Spartae et circumjacentis regionis v. Polyb. 5, 22. et duas tabulas, quae pertinent ad Voy. du j. Anach. T. 5. c. 41."

4.

4. *equites agmen cogebant*, v. ad 32, 2, 4.

5. (cum) *eodem quo pridie eruperant tumultu — erumpunt:* videtur insiticium τὸ *eruperant;* Gron. Sed cf. ad 1, 3, 8. — *minus infida ac trepida fuga*, verba *infida ac* in omnibus fere MSS. et edd. ante Frob. a. 1535. desunt, et *fuga* non *fida* et *infida*, sed *tuta* et *intuta* dici solet; Duk., Crev. (qui conj. *effusa*) et Drak.

6. *nullo jam hostium porta excedente;* multi MSS. et edd. ante Ald. *portam*. v. ad 2, 37, 5. Repetitum *inde* non satis h. l. placet. — *Taygetus* mons a mari per totam procurrens Laconicam, ad cujus radices sita est Sparta.

XXIX. 1. *Gythium* s. *Gytheum oppidum*, Γύθιον et Γύθειον, portus et navale Lacedaemoniorum, aut certe ei vicinum. v. Strab. 8. p. 363. al. 559. Pausan. 1, 27, 6. 3, 21. Polyb. 5, 19, 6. ibique Schweigh., et Meurs. Misc. Lacon. 4, 6.

2. *In tempore*, v. ad 2, 47, 4. — *navalium sociorum*, v. ad 9, 38, 1. — *testudinibus a. m. s.*, v. ad 5, 5, 3.

3. *distenderent ab apertiore loco hostes*, v. ad 3, 23, 1. et 21, 32, 7.

4. *qua intenderant*, v. ad 3, 70, 2. et 4, 19, 1.

5. *Dexagoridas miserat ad legatum Rom., traditurum se urbem*, v. ad 8, 19, 10. — *tempus et ratio convenisset*, v. ad 1, 3, 4. — *et difficilior facta obpugnatio erat, ni T. Quinctius supervenisset*, v. ad 2, 50, 10.

6. *supercilio h. p. distantis tumuli*, v. ad 27, 18, 5. — *ab operibus suis* (v. ad 5, 22, 7.) *instaret* oppido.

7. *Timocrati Pellenensi*, cf. Polyb. 17, 17, 1.

XXX. 1. *omnibus circa hostibus;* Gron. conj. *hostium* vel *hostilibus*, illudque edidit. Sed vulgatum per ellipsin participii verbi substant. exponendum: quod

quod omnes, qui circa erant, hoſtes forent; Drák. Mox *interclusum* non habet, quo commode referatur, et forte leg. *atque ab terra — nihil ſpei eſſe, a mari quoque toto ſe interclusum* eſſe, ſc. *audivit*; vel cum Drak. *audivit*, *et*, (vel *audivit eſſe*, *et*) *quum ab terra — interclusum* ſc. audivit, vel *interclusum videret*, *cedendum* cet.

2. *Conſilio advocato*; al. *concilio*. v. ad 10, 17, 1.

3. *in ſtatione conſpecta*, v. ad 2, 5, 8.

XXXI. 1. *Ibi permiſſo*, *ut* cet. hoc *ut* del., Duk. et Crev.

2. *Quum me ipſe reſpexi*; f. *reſpicio*.

3. *ſocietas mihi vobiscum convenit*, v. ad 1, 3, 4. Mox forte leg. *Ita*, *hercle*, *in ea controverſia* cet.

4. *facta me premunt*, v. ad 3, 13, 1.

5. *ſervis liberandis*, v. ad 1, 53, 3.

6. *a cenſu equitem — legitis*, ut cap. 51 extr. et *ex cenſu* 26, 35. Res ipſa ex 1, 42 ſq. nota.

7. *Noſter legum lator* Lycurgus *non in paucorum manu remp. eſſe voluit*, *quem vos ſenatum adpellatis*: loquitur ex ſententia multorum Graecorum et regum, qui ſibi perſuadebant, rem publicam Romanam in manu ſenatus et plane ariſtocraticam eſſe; Duker. cf. Polyb. 6, 11. et ex eo aliisque Spanhem. de uſu et pr. num. Diſſ. 3. p. 140. — *ſed per aequationem fortunae*, bonorum, *ac dignitatis* cet. cf. Polyb. 6, 46 ſq. Juſtin. 3, 2. 3. Xenoph. et Cragius de rep. Laced., Plut. in Lycurgo et inſtit. Lacon., Voyage du j. Anach. c. 43-51. Ariſtotelis et Platonis libri politicorum et de rep., Manſo's Sparta.

8. *Pluribus me peregiſſe*, dixiſſe haec vel ſententiam meam, loquutum eſſe. v. ad 1, 18, 10. *me ipſe egiſſe* plurimi MSS. non minus recte. — *quam pro patriae ſermone brevitatis*, v. ad 7, 33, 2. Sed inſolenter hoc dictum et forte leg. *quam pro patrii ſermonis brevitate*, quod et Roëllio in mentem veniſſe video. Nota autem breviloquentia Laconica, ὁ λα-

ὁ λακωνισμὸς ap. Cic. ad Div. II, 25. Cf. Plut. Lycurg. p. 51. 52. — *cur ejus*, v. ad 5, 46, 5. An potius leg. *cujus?*

XXXII. 1. *cum Pelope, rege Lacedaem.*, filio Lycurgi, (v. ad c. 26. n. 5.) ὃν Νάβις ὁ τύραννος τῶν Λακεδαιμονίων ἀνεῖλε, παῖδα τὴν ἡλικίαν ὄντα· εὐλαβεῖτο γὰρ, μήποτε ὁ παῖς παραγενόμενος εἰς ἡλικίαν ἀποκαταστήσῃ τῇ πατρίδι ἐλευθερίαν, πεφρονηματισμένος διὰ τὴν εὐγένειαν, Diodor. Exc. l. 26. p. 285. Sed de alio Pelope loqui Livium, vel potius nomen Pelopis hic vitiosum esse, ex toto h. l. probabile fit, inpr. ex eo quod *rex justus et legitimus* adpellatur, quodque Romani post societatem cum eo initam *Punica Gallicaque bella* gessisse, et *tyranni per vim tenuisse Lacedaemone imperium* dicuntur. Haec et alia jam monuere Duk., Crev. et Drak.

2. *Nam quid minus conveniret, quam nos* cet. multi MSS. *quam eos*, quod recepere Crev. et Drak. probavitque etiam Gron. qui hoc dictum monet, ut 32, 21, 6. *Achaei arma Rom. sustinebimus.* Quod tamen exemplum ab h. l. alienum est. *Achaei* pro *nos Achaei* dixit praetor Achaeorum, nomine eorum loquens.

3. *et tyranno, quam qui umquam, saevissimo:* scita brevitas intellecto casu patrio *omnium*, pro vulg. *et cum tyranno quam saevissimo omnium, qui umquam fuerunt;* nisi pro *quam* legere malis *omnium;* Gron. *quam qui umquam fuit, saevissimo* MS. Mogunt. *saevissimo* pro *saeviore* dictum putat Voss. Gramm. 7, 17. sed durius esse profitetur, si superlativus non tantum vim comparativi adsciscat, sed ei quoque adjungatur casus, quem comparativus requirat. Ita quidem loquutum esse Livium 2, 30, 1. suspicabatur Drak. sed vide, quae ibi notavimus. Forte Livius h. l. scripsit *et tyranno, quam qui umquam,*

quam, (fc. fuerunt) *faeviore et violentiore in fuos*, et gloffator margini adfcripfit *faeviffimo et violentiffimo*.

4. *titulum nobis liberatae Graeciae fervientes*, tuae nunc tyrannidi fubjectae, *deforment*, v. ad 31, 15, 7.

5. *Remittimus hoc tibi, ne noftram vicem irafcaris*, v. ad 25, 38, 2. Pro *ne* forte leg. *ut* hoc fenfu: non poftulamus, ut pro nobis id ulcifcaris et punias; non eft, quod noftra vice propterea irafcaris.

6. *tam, hercle*, (fc. compertum id habemus) *quam* (fc. compertum habemus) *in te tuoque praefidio — nihil effe publico c. a.*, v. 32, 38. Illud *effe* ex quibusdam edd. antt. recepi pro vulg. *fit*. "Nam vel *eft* leg. vel *effe*, quoniam haec Latina funt: *habeo compertum, tam hoc effe, quam illud eft*, et *habeo compertum, tam hoc effe, quam illud quoque effe* fcil. compertum habeo," Gron. *tamen quum ceteram liberaverimus Graeciam*, "immo leg. *tamen quum eos cum cetera liberaverimus Graecia, quid* cet., vel *tamen* (eos) *cum cetera liberavimus* (ita plerique MSS. et edd. ante Ald. unde *liberarimus* conj. Gron) *Graecia. Quid tandem* cet. nam Quinctius non argumentatur a libertate toti Graeciae, fed tantum Theffalis cet. reddita, qui cum Philippo fenferant;" Crev.

7. *dominationis inpotentiffimae*, v. ad 3, 36, 2.

8. *quam caedem Argis Pythagoras* cet. v. cap. 25. — *quam tu ipfe*, forte *quam tu uxorque*. v. 32, 40.

9. *quos in concione comprehenfos* cet. v. cap. 27.

10. *At enim ut* (etfi) *jam ita fint haec, quid ad vos ea pertinent, Romani?* fententia Nabidis, quae mox refellitur. *At enim* cod Mog. *Etenim* Lov. 3. et 5. cum edd. vett. ante Afcenf. a. 1513. *Enim* plerique MSS. prob. Gron. Cf. ad 23, 45, 6.

11. *Meffenen — fociam nobis urbem vi atque armis cepifti*, v. Paufan. 4, 29. 8, 50. Plut. Philop. p. 362 fq. Polyb. 16, 13. ubi cf. Schweigh.

12.

12. *bellum adversum nos gerens* cet. "sc. durante adhuc bello Macedonico, quo Philippum a Nabide his rebus adiutum dicit Quinctius. Est ergo *bellum gerens* quasi bellum gerens eo tempore, quo tibi amicitiam cum Romanis fuisse jactas. Nam Nabidi, postquam, pace inter Romanos et Philippum facta, apertum adversus Romanos bellum susceperat, haec omnia jure belli licebat facere. Forte tamen leg. *et ut bellum*." Duk.

13. *Proinde parce, sis*, v. ad 23, 47, 2. — *omissa populari oratione*, v. ad 2, 8, 1. et 2, 24, 2.

XXXIII. 1. *Sub haec verba*. v. ad 2, 55, 1.

2. *nox prope diremit colloquium*, i. e. propemodum: sed re vera illud diremtum fuisse, indicant seqq. *postero die* cet. unde forsan leg. *nox propinqua*; Duk. *quoque* pro *prope* MS. Harl. et quaedam edd. vett. *nox prope* sc. existens; Drak.

3. *et ipsum velut comprobata* cet. his et seqq. duplex redditur causa, cur satius multo fuisset, non moveri bellum, quam omitti motum: quare ante *et ipsum* cet. supplendum *nam*, quod saepe omittitur; Drak.

4. *illa tacita suberat cura*; forte leg. *subibat* vel *subiit* sc. animum ejus, ut 35, 20. 40, 8. al. — *belli victoria*, v. ad 6, 8, 5.

XXXIV. 1. *Bene vertat*, v. ad 1, 28, 1. — *Illud modo ne fallat ceterum* vos, sciatis oportet et expendatis. *Illud ceterum*, ut *ad ceteram fidem* 34, 36. vel *cetera insectatio* et *deprecatio* 42, 12. et 48. et sententia quae illius 2, 29. *ne praedictum negetis*; Gron.

2. *ad comportandum ex l. d.* v. ad 35, 45, 2.

3. *malignitatem conferendi ex privato*, v. ad 2, 9, 4. et 3, 63, 2. — *facere, quod e re publica populi Rom. sociorumque esse* (ut 8, 4. et 45, 14, 3. cf. ad 1, 27, 5.) *crederet, imperatori permiserunt*, v. ad 33, 45, 1.

XXXV. 1. *adhibitis legatis tantum* cet. scil. in concilium militare. v. ad 5, 25, 5. et 8, 6, 6. — *ut pax ex auctoritate senatus confirmaretur*, τὸ *ex* delendum, et ex praec. *pax* ortum; Duk. *et* (etiam) Lov. 3. 4.

2. *dominis recte restituerentur*, sine dolo, ut 38, 38, 3. Cf. Drak.

3. *quae comparerent q. d. c.* v. ad 6, 1, 6. — *Exsulibus quoque Lacedaemoniis liberos* cet. v. ad 36, 35, 4. — Ante *liberos* excidisse *bona* suspicabatur Crev. coll. cap. seq. — *cum ullo Cretensium* sc. populo s. dynasta; Drak.

4. *in praesenti* sc. tempore, nunc.

XXXVI. 1. *omnes fama ferebant*, v. ad 4, 5, 3.
2. *pretia militiae casura*, intercisura.

XXXVII. 1. *Haec in circulis*, conventibus hominum privatis, (v. ad 7, 12, 6. 34, 61. et 44, 22.) *serentes*, v. ad 3, 43, 2.
2. *fortes fortunam adjuvare*, cf. Virg. A. 10, 284.
3. *per intermissa moenia*, v. ad 7, 36, 1.

XXXVIII. 1. *Fuerat quondam sine muro Sparta* ex instituto Lycurgi, qui virtutem civium loco muri et munitionis esse voluerat: *tyranni nuper — objecerant murum* cet. cf. 38, 34. 39, 37. Xenoph. Ages. 2, 24. Plut. T. 1. p. 52. 613. T. 2. p. 210. Justin. 14, 5. Pausan. 7, 8. 9. 8, 51.

2. *corona obpugnandum ratus*, v. ad 2, 17, 3.

3. *parte una a Phoebeo* cet. v. ad 8, 17, 5. *Phoebeum* ap. Pausan. 3, 14 et 20 Φοιβαῖον (ita et ap. Herodot. 6, 61.) et Ἐφηβαῖον in MSS. sed rectius Ἐφηβεῖον: unde et h. l. leg. *Phoebaeo*, aut potius *ab Ephebeo*, gymnasio s. palaestra juvenum, vel sacrarium, ubi οἱ ἔφηβοι τῷ Ἐνυαλίῳ θύουσι. v. Pausan. — *Dictynneo*, ἐπὶ τῷ πέρατι Ἀφεταΐδος, ἐγγύτα-

γύτατα ἤδη τοῦ τείχους Lacedaemonis, Δικτύννης ἐστὶν ἱερὸν καὶ βασίλειοι τάφοι cet. Pauſan. 3, 12, 7.

4. *maxime laboraret locus*, v. ad 3, 31, 1.

5. *dicere, quod in rem eſſet*, v. ad 1, 27, 5.

XXXIX. 1. *alii vani — ictus*, v. ad 10, 29, 1.

2. *non modo* non *ad emittenda* cet. v. ad 1, 40, 1.

3. *ut non modo* non *ad caecos ictus, ſed ne quidem ad inferendum ex propinquo telum*, ut *inferre alicui vulnera* 38. 21. Cf. ſup. ad c. 14. n. 6. *ad inferendum* (ſc. inter ſcuta illa continuata in corpora militum ſub teſtudine latitantium) quidam MSS. et edd. vett. non inp ob. Drak.

4. *teſtudine facta*; v. ad 5, 5, 3. et 5, 43, 2.

XL. 1. *nunc operibus* (v. ad 5, 22, 7. et 21, 7, 7.) *interſepiendo quaedam*, ut *interſepire vallo, muro, munimento*. Cf. Drak. ad 6, 9, 3. 24, 23. 1, 46.

2. *nihil proficerent*, potius *proficeret* ſc. oratio; Ern. — *pecuniaque et obſides accepti*, cf. ad 36, 5, 4.

3. *quia clementer praefuerat* ſc. praeſidio.

XLI. 1. *ludicrum Nemeorum* cet. v. ad 27, 30, 6. — *praefecerunt ludis ipſum imperatorem*, praeſidere, προεδρεύειν, honoratiſſimo loco ſedere voluerunt; qui honos ap. Suet. Imperatoribus habitus dicitur ab iis, qui ſuis ſumtibus ludos ederent; Ern. Cf. Plut Flamin. p. 375.

2. *compertam a Pythagora conjurat.* v. cap. 25.

3. *teſtata quoque ipſo Nemeorum die* cet. v. ad 33, 32, 5. — *reſtituti Argi in c. A. c.* cf. 32, 22. — *eam rem lacerare*, ut *proſcindere* et *perſtringere*. Cf. 29, 19. 31, 6. 32, 2. 41, 6. 42, 3. 22. 43, 4. et Bentl. ad Hor. Sat. 2. 1, 85.

4. *regem autem legitimum, qui in Romanis fuerat* (forte *fuerit*; ſed v. ad 3, 2, 1.) *caſtris*, v. cap. 26 extr.

5. *Nabidis dominantis satellitem*, miniſtrum et adjutorem potentiae ejus, (v. ad 23, 12, 7.) *factum populum Romanum*, qui tueatur ejus tyrannidem et ſua auctoritate per pacem confirmaverit; Duk. et Periz. conl. cap. 33. *ſi omitteretur motum adverſus Nabin bellum, eum, velut comprobata dominatione, firmiorem futurum, auctore injuſti imperii adſumto populo Rom.* Ex emend. Gelen. nunc legitur *populum Rom.* in edd. primis *tribunum militum.* Non placebat Gron. *ſatelles populus*, et *imperatorem Romanum* malebat. T. aut *Titum Romuleum* omnes fere MSS unde Ruben. conj. *Titum* vel *Titum Romanum.* Quinctius praenomine fere ſolo a Graecis, Polyb. et Plut., adpellatur; non vero a Romanis.

6. *ex oppido proficiſcentem bellum geſſiſſe tyrannum*, bis eruptione ex oppido facta Nabin cum Romanis pugnaſſe tradit Livius, primum ante conſcriptas conditiones pacis c. 28. deinde poſt eas Spartam relatas et a multitudine repudiatas c. 37. de poſteriore aliter ſcripſerunt alii; Duk.

XLII. 1. *circa Litanam ſilvam* cet. v. ad c. 22. n. 1.

2. *Novum jus eo anno a Ferentinatibus tentatum, ut Latini, qui in coloniam Rom. nomina dediſſent, (v. ad 1, 11, 3.) cives Romani eſſent:* nota Dukeri eſt: "Ex hoc et aliis quum Livii, tum aliorum ſcriptorum locis disputant Sigon. de ant. jur. Ital. 2, 3. 3, 1. et Spanhem. in Orbe Rom. Exerc. 1. c. 8. 9., colonias civium Romanorum tantum habuiſſe privatum jus Quiritium, non publicum, cujus praecipuae partes erant jus ſuffragii et honorum petitio: in quo verius videntur ſentire, quam Manutius aliique. Sed locus noſter alia, eaque non una, obſcuritate laborat. *Ferentinates* cum Cluver. Ital. ant. 3, 6. p. 984. puto deſignari eos, quos inter populos Hernicorum memorat Livius 9, 42. 43. Hanc jam tum coloniam Rom. fuiſſe, ex h. l. adparet. Nam ſi tum pri-

primum deducta fuisset, non poterat dubitari, quin Livius eam quoque inter colonias, quas hoc anno deductas c. 45. narrat, nominaturus fuerit. Nec tamen vel ipse, vel alii, quod sciam, quo tempore deducta fuerit, prodiderunt. Quae fortassis caussa fuit, cur eam in indice coloniarum ante bellum Italicum deductarum praetermiserit Sigonius. cf. ad 27, 9, 3. Sed hoc levius est, et idem de Saticula colonia 27, 10. observavit Sigon. Aliquanto difficilius dictu est, quid sit, quod Latini in coloniam, quae jam ante colonia Rom. erat, nomina dedisse, et quod ejusdem coloniae coloni diverso jure usi fuisse dicuntur. Prius credo intellegendum esse de subplemento colonorum, quod eorum numerus imminutus fuisset. Nam hoc saepe factum, ut, quum coloni ad numerum non essent, novi adscriberentur ex SCto: eorum enim numerum, haud secus ac quum novae coloniae deducebantur, pro modo agrorum majorem minoremve finiebat senatus; cui injussu illius nec adjici, nec demi quidquam poterat. v. 2, 21. 4, 11. 31, 49. 32, 2. 33, 24. 34, 42. 37, 46. 47. Ad posterius quod adtinet, etsi pluribus testimoniis nunc probare non possum, ejusdem coloniae colonos diverso jure, alios Quiritium, alios Latii, fuisse, tamen id ex h. l. satis patere arbitror. Nam et aliorum oppidorum, quae coloniae non erant, incolae alii alio jure utebantur. v. 8, 14, 8. Illud quidem constat ex 3, 1. et 4, 2. in eamdem coloniam interdum diversi generis colonos, ut Romanos et Volscos, item Romanos et Latinos, scriptos fuisse."

3. *Puteolos, Salernum et Buxentum adscripti coloni*, v. ad 4, 25, 4. et cf. 32, 29. et 34, 45.

XLIII. 1. *in aede Apollinis senatus datus*, v. ad 26, 21, 1. — *pax convenisset*, v. ad 1, 3, 4. — *relatum*, v. ad 26, 2, 3.

2. *Aetoli haud dubie hostes;* f. *dubii;* Gron.

3. *duas urbanas eos legiones ſcribere* MS. Mead. 2. recte, non *eo*, quod reliqui MSS. et edd. ante Crev. habent. Nam urbanae legiones ad cuſtodiam Vrbis ſcribebantur, et hae manſerunt ibi. Cf. cap. 56.

XLIV. 1. *Ver ſacrum factum* cet. v. ad 22, 9, 9. — *P. Licinius pontifex* ſc. maximus, ut 28, 11. Cf. ad 1, 32, 4.

2. *ludosque magnos, qui una voti eſſent* cet. cf. ad 33, 44, 1. *l. m. una, qui voti eſſent* conj. Pigh. in Annal. ad a. 559. et *qui quinquennio ante voti eſſent* ex 31, 9 Drak. non connumerans annos, qui voti factique ſunt. — *Ver ſacrum videri pecus* cet. v. ad 22, 9, 9.

3 *principem ſenatus* cet. v. 27, 11. et ibi n. 8.

4. *tres ſenatores praeterierunt*, v. ad 27, 11, 11.

5 *Ludis Romanis* (ut c. 54. in quo Valerium Antiatem, quod ex Aſcon in Cic. Cornel. I. intellegitur, ſequutus eſt; at Megalenſibus, quos primos ab iisdem aedilibus curulibus factos c. 54 legimus, ap. Cic. de haruſp. reſp. c. 12. et Val. Max. 2, 4, 3., Duk.) *ut loca ſenatoria ſecernerent a populo*, a locis ſ. ſedibus plebis; *nam antea in promiſcuo*, promiſcue, ſine diſcrimine ordinum, (ut generis 39, 13, 6.) *ſpectabant* ludos, ut et in circo usque ad Claudii Imp. tempora, de quo v. ad Tac. A. 15, 32, 1.

6. *Equitibus perpaucis ademti equi*, v. ad 24, 18, 4.

7. *Atrium Libertatis*, v. ad 24, 16, 10. — *Villa publica*, v. ad 4, 22, 5. — *Ver ſacrum* (v. ad 22, 9, 9.) *ludique votivi, quos voverat Ser.* (immo *P.*) *Sulpicius Galba coſ.* (v. 31, 9) *facti*, ſc. a conſulibus, non cenſoribus. Cf. 29, 22. et 33, 44.

8. *Q. Pleminius, qui* cet. v. 29, 21. et 22. ibique n. 4.

9. *in inferiorem carcerem*, v. ad 1, 33, 11. et 29, 22, 5.

XLV. 1. *treceni homines in singulas*, v. ad 32, 29, 5. — *coloniae civium Rom. deductae sunt:* eadem verba repetita, quae glossatori forte debentur. De re ipsa v. omnino 32, 29. ubi cf. n. 5. et Vellej. 1, 15 ibique Intpp., ut de colonia *Puteolos* deducta Duker. ad h. l.

2. *deduxere triumviri*, et quidem quinque illas colonias; iisque magistratus, quem jam per triennium habuerant, prorogatus videtur. Vtrumque ex 32, 29. conligit Drak. — *Ager divisus est, qui Campanorum fuerat*, non in ipsa tantum Campania, sed etiam in Picentinis et Lucanis finitimis: nam Salernum fuit opp. Picentinorum, et Buxentum Lucanorum, et Campani etiam in his agros habere potuerunt; Duk. Ita non est, quod haec verba suadente Crev. ante *item Salernum* ponantur.

3. *Tempsanus ager de Bruttiis captus erat*, quod Livius nusquam tradidit; nisi forte Tempsa inter *ignobiles Bruttiorum civitates* fuit, de quibus v. 29, 38 pr. Cf. Schweigh. ad Polyb. T. 5. p. 39. — *Crotonem Graeci habebant:* quibus itaque urbs a Bruttiis reddita videtur. Cf. 24, 3.

4. *L. Cornelius Merula et C. Salonius:* excidit nomen tertii triumviri. — *et comitio*, v. ad 1, 36, 6.

5. *sanguinis guttae visae* cet. v. ad 1, 31, 1.

6. *Nare amni*, (hod. Nera) qui inter Sabinos et Vmbros in Tiberim defluit. v. Intpp. Virg. A. 7, 517. *Interamnae* edd. ante Drak. et *narteam*, *Narneam*, *Narceam* MSS. unde *Nare amni* fecit Jac. Gron. — *pueros ingenuos*, ut alibi *ex ancilla natos;* nam et hoc in prodigiis notari, monet Drak. coll. 21, 62. 37, 3. et Jul. Obseq. de prod. c. 84. 100. 104. 112. 113.

7. *sacrificium novemdiale* cet. v. ad 1, 31, 3.

XLVI. 1. *bigati — Oscensis* sc. argenti *quingenta quadraginta* millia numum, v. ad 22, 52, 3. et 34, 10, 2. Mox ante *triplex equiti* videtur excidisse *duplex centurioni;* Gron. Cf. ad 10, 46, 8.

2. *locis apertis*, v. ad 21, 32, 7. *l. idoneis* e cod. Mog. ed. Frob. a. 1535. et aliae; minus apte: non enim is solet dici castra *locis idoneis* posuisse, qui, fidens militi suo et dimicaturus, campum aequum planumque deligit castris commodumque explicandis ordinibus, sed potius, qui inpeditis se tenet confragosisque, unde nec invitus expelli, nec hostis facile adcedere potest; Jac. Gron.

3. *nihil aliud, quam steterunt*, v. ad 2, 8, 9.

4. *primi pili centurio*, v. ad 2, 27, 7.

XLVII. 1. *ex aversa parte* (al. *ab adversa parte*) *castrorum*, ubi *porta quaestoria* seu decumana. v. ad 3, 5, 3. et 10, 32, 3. Quaestorium et ante et post Polybii tempora ad portam decumanam, nec ante ea praetorio vicinum fuisse, adversus Lips. de mil. Rom. 5, 3. ostendit Schel. ad Polyb. extr.

2. *cohors extraordinaria*, v. ad 3, 5, 3. et 42, 58, 5.

3. *mollia et fluida corpora Gallorum* cet. v. ad 5, 44, 4. 7, 29, 3. et 38, 17. *Mollia* corpora sunt non patientia laboris, ut contra *dura* dicuntur, *fluida* non patientia aestus eoque statim in sudorem euntia, qualia 10, 28. 22, 2 37, 17. Gallis tribuuntur; Duk. Idem mox conj. *excedere pugna;* Drak. autem putat, *decedere pugna* forsan inlustrari posse ex illis, quae de locutionibus *decedere jure*, *officio*, *fide*, *praesidio*, *agro*, *provincia*, *Thracia*, *finibus* dixerit ad 3, 34, 10. 4, 29, 5. 42, 25.

XLVIII. 1. *quo in hiberna reduxerat c.*, MS. Mog. *ex quo*.

2. *haerentem visceribus n. c.* ex 32, 21. 33, 44. et multis locis Cic. suspicari possis *haerentem in v.*, sed *haerere* etiam tam tertio, quam sexto casui jungi, ex Cic. Rosc. Am. 6. Justin. 29, 4. Virg. A. 1, 476. 4, 73. Ovid. Met. 6, 290. probat Duk. Cf. ad 22, 38, 4. et 23, 9, 5.

XLIX.

XLIX. 1. *ruina gravissima civitatis*, in plerisque MSS. *gravissimae*, probb. Jac. Gron., Crev. et Cler. quia eadem Lacedaemon *nobilissima civitas* dicitur c. 48 extr. et 39, 36. Sed *graves urbes* sunt validae, potentes, (v. ad Flor. 1, 3.) quod eo tempore vix conveniebat in civitatem a tyranno obpressam: nec tam illa erat caussa parcendi ei, quod validissima erat, quam quod ruina ejus involutura erat innoxios cives; quibus parci aequum esse, prae se ferebat Quintius; Duker. — *vindicta libertatis*, v. ad 2, 5, 14.

2. *sermonibus distulerint*, passim vulgaverint; Germ. *austragen*. v. ad Tac. Ann. 1, 4, 6. et inf. ad 44, 34, 2.

3. *nimiam et aliis gravem, et ipsis, qui habeant*, esse, immo *effrenatam et praecipitem esse*, nisi distinguere malis *nimiam, et aliis gravem, et ipsis, qui habeant*, h. e. nimiam ac talem, quae et aliis — gravis sit, *effrenatam et p. e.*; nam vix Latine *effrenatus* cum casu tertio dici puto: *nimia* autem *libertas* est, qua non modice utuntur, qui eam habent, quae *licentia* et *effrenata libertas* dicitur 5, 29. 23, 1., *praeceps*, quae in exitium inpellit ac praecipitat eos, qui illa abutuntur; Duker. Cf. ad Praef. Liv. n. 13.

4. *externo potius*, peregrino, qui *civi* obponitur; (mox *alienis armis* et *externa fide*) al. hosti. Cf. ad 1, 57, 7.

5. *munus suum bene positum*, inpensum, vel apud bene meritos, ut *bene conlocare beneficium apud aliquem*, et *bene ponere sumtus, beneficium, tempus*, metaphora desumta a pecunia feneri posita.

L. 1. *confunderent dicentem*, v. ad 6, 34, 7. — *fremitus adprobantium dicta*, ut 40, 46. 42, 53 pr. et *murmur cum adsensu* 32, 22. Cf. inpr. 45, 1. et Virg. Aen. 10, 96 sq. et 11, 296 sq. ubi v. intpp.

2.

2. *quod Polybius scribit*, loco deperdito, *C talentis habuit*: jam Priscianus in libello de ponderibus p. 1348. ex h. l. conlegit, talentum habere sex millia denariorum. "Nimirum quingenties mille ducena efficiunt 600000. Ergo C talenta 600000 denariorum. Haec autem XXIV sestertium millia. Ergo talentum sex millia denarium, XX sestertia. Ergo et denarius drachma: nam talentum est sex millia drachmarum;" Gron. Cf. ad c. 52. n. 5. et ad 38, 38, 10. Ceterum *talentum* simpl. dictum semper est Atticum, 6000 denariorum. Contra *Euboicum talentum* (v. ad 37, 45, 6.) *nummo Graeco* 7500 *cistophororum est*, (v. ad 37, 46, 1.) *Romano* 4000 *denariorum*; Fest. Cf. Eisenschmid. de pond. 1, 3 extr. et de variis talentis Gron de sest. 2, 7. 3, 3. et 4. p. 101 133. 141. Idem p. 101. docet, recte Livium dixisse, si Achaei 1200 captivos habuerint, et *quingenos denarios pretium in capita* statuerint, eam rem illis *centum talentis* stetisse. — *stetisse*, v. ad 2, 36, 4.

3. *ut onerarias — contraheret*, v. ad 25, 27, 5.

LI. 1. *et licentia regia turbati erant* sc. Thessali; (propr. forma civitatium) nisi leg. *turbatae* sc. civitates. *sed inquieto etiam ingenio gentis — traducentes* Thessali; nisi leg. e MS. Voss. *traducentis* sc. gentis. *Comitia* totius gentis, *conventus* hominum forte casu confluentium, vel audiendi lituganddive causa, ut *concilium* (al. *consilium*; v. ad 1, 54, 1.) deliberandi gratia.

2 *A censu senatum et i. legit*, (cf ad c. 31. n. 5.) *potentioremque eam partem — expediebat*, v. ad 1, 43, 19.

LII. 1. *percensuisset Thessaliam*, civitates ejus ex censu in meliorem formam redegisset; vel peragrasset Th. *ita* ordinato civitatium statu. — *Oricum*, v. ad 24, 40, 1.

2.

2. *senatus extra Vrbem Quinctio ad res g. e. datus est* cet. v. ad 8, 5, 1. et 26, 21, 1. — *transtulit*, per Vrbem in aerarium deportavit. Sic *transferre* et *traducere in triumpho* 37, 58. 39, 42. 45, 39. vel simpl. *ducere* et *ferre*, (h. e. ferendum curare) ut 39, 42. et *transferre in triumphum* 45, 43. ut *ducere in triumphum* pro vulg. *in triumpho* 45, 39. et ap. Suet. Caes. 80. nisi illo loco 45, 43. cum aliis leg. *triumpho*. Cf. ad 2, 38, 4. Mox τὸ *quae* post *quam* delendum putabat Gron. Sed ita quoque cap. 49. et multis aliis locis intelligendum esse monet Duk.

3. *Infecti argenti fuit XVIII millia pondo*. forte *XLIII m. p.*, et mox *septingenta tredecim* pro *s. quatuordecim*, e Plut. Flamin. p. 377. — *ducenta septuaginta facti* argenti parvum pondus, et nimium fortasse, si addas *millia*; Crev.

4. *clypea argentea decem*, v. ad 25, 39, 7.

5. *Signati argenti LXXXIV millia fuere Atticorum* numorum, quos *tetradrachma* (al. *tetradrachmum*, h. e. IV drachmae s. denarii) *vocant: trium fere denariorum* cet. "Sic jam legit Priscianus in libello de ponderibus, et hinc conlegit, denarium illo tempore fuisse XXIV siliquarum, h. e. drachmae et trientis pondere: quod minime convenit rationi Liv. sup. cap. *Vide*, inquit, *quod quatuor drachmae sunt LXXII siliquae: diximus autem saepius, quod tres scrupuli, quorum singuli sex siliquas habeant, drachmam faciunt; tres autem denarii item habebant LXXII siliquas.* Sed Livius, nisi secum et cum omnibus antiquis pugnare voluit, scripsit non *III.*, sed *IIII. fere denariorum*;" Gron. Cf. ej. liber de Sestert. 2, 6. 3, 3. et 4. Graev. ad Cic. ad div. 12, 13. Periz. anim. hist. c. 10. p. 431. et, qui adversantur, Hotom. de re num. p. 154. Manut. ad Cic. l. l. et Ald. Quaesit. per epist. 2, 7. quos laudavit Duk. — *Philippei nummi aurei XIV millia quingenti quatuordecim*, v. ad 39, 7, 1.

6. *Armenes, Nabidis t. filius*, Ἀρμένας ap. Polyb. 20, 13.

7.

7. *Praebuerunt speciem triumpho capitibus rasis sequuti* cet. v. ad 9, 17, 8. et 24, 16, 9. πχρεῖχον ὄψιν cet. Plut.

LIII. I. *in Thurinum agrum Cn. Manlius* cet. cf. 35, 9. — *ea bina comitia*, his creandis triumviris habenda.

2. *una Junonis Sospitae in foro o.*, *vota locataque* cet. v. ad 5, 23, 6. et 32, 30, 3. *Sospitae* h. l. viri docti reposuere ex 32, 30. pro *Matutae*, quod in omnibus MSS et antt. edd. legitur. Sed non facile decerni posse, utrum h. l. *Sospitae*, an 32, 30. *Matutae* scribendum sit, jam docuit Duker. Illud tamen, ni fallor, probabilius est. Nam in regione quidem XI Vrbis, in qua forum olitorium fuit, et P. Victor templum *Junonis Matutae*, et Sex. Rufus aedem *Matutae* memorant; sed ex hoc forte Livii loco: certe *Matuta* multis *Mater*, nemini autem *Juno* dicitur.

3. *altera Fauni: aediles* cet. cf. 33, 42. ibique n. 6.

4. *aedem Fortunae Primigeniae* cet. v. ad 29, 36, 5. et 43, 13. — *duumvir ad id ipsum creatus*, v. ad 1, 55, 3. et 23, 30, 8. — *voverat eam decem annis ante P. Sempronius Sophus; locaverat idem censor*, v. 29, 36, 5 Pro *censor* leg. *consul*, (CONS. pro CENS. nam censorem eum jam quinquennio ante fuisse, patet ex 27, 11.) et cognomen *Sophus* delendum, aut scribendum *consul* vel *Tuditanus*; nisi ei, ut multis Romanorum, duplex fuit cognomen, et utrumque illud genti Semproniae. Cf. Pigh. in Annal. ad a. 549. T. 2. p. 216. Crev. et Drak. ad h. l.

5. *Et in Insula* Tiberina *Jovis aedem C. Servilius duumvir dedicavit*, cf. not. 4. — *vota erat sex annis ante in Gallico bello ab L. Furio* cet. v. ad 31, 21, 5. ubi Drak. haec notavit: "Verisimile est, Furium in praetura vovisse duas aedes Jovi, sive ambas vove-rit

rit in hoc proelio, et tum legerem cum Sigon. *aedes duas Jovi vovit*, (quot dedicatas legimus 34, 53. et 35, 41.) sive potius unam earum alia occasione Jovi promiserit: nam eumdem imperatorem eidem deo in eodem proelio duas vovisse aedes, aliud exemplum non observavi." Hoc probabilius: nam Furius Gallico bello unam praetor, alteram consul vovit. v. 35, 41. Ex annalium veterum discrepantia ortum censet Periz. anim hist. c. 8. p. 355. quod Livius aedem, quam Furium praetorem in proelio contra Gallos Jovi vovisse dixit 31, 21., bis dedicatam memoravit, et quidem diversis annis, diversis Vrbis locis et a diversis triumviris h. l. et 35, 41.

LIV. 1. *ad consules subrogandos*, v. ad 2, 8, 4.

2. *Megalesia*, *ludos scenicos* cet. v. ad 2, 21, 1. et 29, 14, 9. unde constat, *Megalesia*, quae aliis *Megalensia* dicuntur, jam ante decennium facta fuisse: quod non adversatur iis, quae h. l. tradit Livius. "Nam hic non dicit, hos aediles tum primos Megalesia fecisse, sed *primos Megalesia ludos scenicos fecisse*, i. e. addidisse iis ludos scenicos, sine quibus antea agebantur: quod Valerium Antiatem triennio post in dedicatione aedis Matris Magnae Idaeae factum prodidisse, Livius 36, 36. refert. Ceterum errorem Gyraldi et Goveani, qui *Megalenses* et *ludos Romanos* eosdem esse putabant, jam castigarunt Voss. et Mur." Duker. Cf. idem ad 36, 36. et Wessel. Obss. 1, 25. — *C. Atilius Serranus*: praenomen primus addidit Frob. a. 1535. *A. Atilius S.* conj. Drak. ut indicetur A. Atilius, qui cum eodem Scribonio Libone praetor fuit, (v. 35, 10.) non C. Atilius, qui 39, 23 memoratur, et sic novem demum annis post aedilitatem curulem obtinuisset praeturam. De Atilia gente ejusque cognomine *Serranus* v. ad Sil. 6, 62. et Periz. anim. hist. c. 1. p. 24. et 33. — *senatus a populo secretus*, v. ad cap. 44. n. 4.

3.

3. *praebuitque ſermones* (v. ad 26, 29, 2.) ſc. ſenatus, vel potius *novitas* e ſeqq. Cf. ad 21, 43, 4.

4. *libertatis aeque minuendae eſſe*, v. ad 3, 24, 1.

5. *Ad quingenteſimum quinq.* (vox a Glar. addita) *octavum* (*ſextum* conj. Sigon.) *annum*, cf. Val. Max. 2, 4, 3. — *inmiſceri ſibi in cavea* cet. v. ad 24, 39, 2.

6. *adeo nihil motum* (f. *moveri*) *ex antiquo*, (v. ad 25, 16, 3) *probabile eſt:* (v. ad 2, 13, 6.) *veteribus* inſtitutis moribusque, *niſi quae uſus e. arguit*, quaſi reprehendit, damnat, h. e. quae mala noxiaque eſſe docet, *ſtari malunt* homines. v. ad 3, 36, 11. Hoc eſt praejudicium antiquitatis, quod ſcholis praecipue nocuit.

LV. 1. *decemviris adire libros juſſis*, v. ad 3, 10, 6.

2. *coronati ad omnia pulvinaria ſupplicaverunt* homines. Romani. v. ad 5, 13, 5. et 23, 11, 7.

3. *ſortiti ſunt* forte additamentum correctoris, qui non videbat, proxime praeceſſiſſe *ſortiti*, vel non intellegebat, omnia ſeqq. poſſe ab hoc verbo pendere, aut illud poſitum eſſe pro *ſortiti ſunt.* Easdem ob cauſas in cod. Mogunt. legitur *Cornelio Gallia, Minucio Ligures evenerunt.* Cf. Gron. et Drak.

LVI. 1. *viginti millia a.* — *depopulatos et transgreſſos*, v. ad 27, 16, 2. — *per omnia conciliabula*, v. ad 25, 5, 3.

2. *in Roſtra aſcendit*, f. *eſcendit.* v. ad 2, 7, 7. Sed nil intereſt. — *item ſociis et Latino nomini, magiſtratibus* plerique MSS et edd. antt. *ſociis et Latini nominis* cod. Mogunt. *Sociorum et Latini nominis* MS. Harl *Sociis Latini nominis magiſtratibus* vel *et magiſtratibus* etiam legi poſſe monet Drak. — *qui milites dare debebant:* "Sigon. de ant. jur. Ital. 1, 21. ſcribit, ſe his verbis duci ad opinandum, non omnes Italicos debuiſſe dare Romanis milites. Si

Si vera est, quod puto, sententia Lipsii de mil Rom. I, 7. non omni anno omnibus sociis milites imperatos, sed in orbem itum fuisse, maxime si paucae legiones scribendae essent, locus de iis adcipi potest, qui superioribus aliquot annis militem non praebuerant, ut anno priore, quo tantum octo legiones Rom. fuerunt c. 43. Nam non verisimile est, socios sine ulla intermissione continua stipendia facere coactos fuisse. Livius saepe veteres exercitus dimissos dicit, quo nomine non dubium est etiam socios comprehendi. Et socii, quos paullo post ab Africano et Sempronio dimissos scribit, hoc anno militaturi non fuissent, nisi tumultus, quem memorat, intervenisset." Duker.

3. *Iis quindecim millia — descripsit*, ut al. *imperavit*, sed ita ut significetur simul, quot milites cuique civitati pro ratione et copia ejus sint sistendi vel a magistratibus, *pro numero juniorum cujusque* civitatis, (quae ellipsis dura est) conscribendi, quemadmodum similibus formulis, *describere civitatibus summas pecuniarum, vectigal* cet., simul constitutum fuisse innuitur, quantum quaeque civitas daret. Cf. Gron. et Drak. ad h. l. et Ernesti clav. Cic. *Ex iis* pro *iis* male quidam MSS. et editi. *pro numero cujusque juniorum;* quem consuli innotescere potuisse ex tabulis censoriis, putabat Lips. mil. Rom. I, 7. nam eas Romae quoque fuisse, colligebat ex 29, 15. et 37. His vero locis non de omnibus sociis, sed de duodecim tantum coloniis agi, monet Duk.

4. *aut emerita stipendia* cet. v. ad 4, 26, 7.

5. *tumultum esse decrevit senatus* cet. v. ad 2, 26, 1. — *ad edictum convenirent* sc. scripti milites; quod patet in praec. *causas militares*. Cf. ad 5, 49, 5. *conveniretur* cod. Mogunt. sc. a scriptis militibus. In illo aliquid magis Romanum adnoscebat Gron. Mox his ponitur et *ut*, (v. ad 22, 11, 2.) et *edixisset*; nam in edictis omnia planius adcuratiusque definienda sunt. An utrumque glossatori tribuendum?

6. *in oppidis agrisque, qua iturus esset, si* (forte del.) *quos ei videretur,* (v. ad 1, 29, 4.) *milites scriberet:* idem factum legimus 32, 26. at sine mentione SCti; sine quo tamen non videtur fieri potuisse; Duk.

LVII. 1. *quae cum decem legatis* cet. v. 33, 24 sq. — *Hae legationes a C. Scribonio* cet. v. ad 3, 4, 2.

2. *Menippus et Hegesianax* et Lysias ap. Appian. Syr. 6. — *quidnam perplexi,* cf. ad 32, 33, 1.

3. *mirari se, quod,* potius *quid* vel *quî;* Gron. Sed etiam *mirari quod* recte dici, docent Drak. ad 2, 54, 8. et 38, 10, 1. et Periz. ad Sanct. Min. 3, 14. p. 501.

LVIII. 1. *quae Seleucus proavus* (propr. *abavus*) *ejus, Lysimacho — aedificaverit,* v. ad 4. 48, 3. 33, 40, 3. et 6. Proprie h. l. dicendum erat: *quas Seleucus — partas — possessas — desertas — stratae;* et ita leg. suspicari malim, aut *oppidis* pro *urbibus,* quam cum Gron. *quae Seleucus — recepisse Antiochum — frequentasse — aedificasse.* Sed nil forte mutandum, et brevius *quae* cet. in fervore orationis et adfectu dictum pro: arceri omnibus iis, quae cet. Verba *et locis* post *urbibus* excidisse suspicabatur Crev. Similis vero anomaliae exempla laudavit Drak. — *parta reliquerit* sc. heredibus regni sui. Ita Gron., Drak. et Ern. coll. Virg. Ge. 4, 127. (ubi cf. Burm. sed et Heyne) Enimvero non reliquit ea heredibus, sed possessionem eorum mox Ptolemaeo cedere coactus est Itaque expone: per summum decus pepererit, etsi mox neglexerit, omiserit, tueri omiserit, (ut *facinus audacter coeptum timide relinquere* 42, 16, 3. et al.) sc. occupatus rerum aliarum majorumque cura et bello cum Ptolemaeo. Cf. mox not. 4. (ubi singula verba, etiam *deserere patrocinium,* id firmant) et sup. 33, 40. ibique not. 4. 5. et 6.

2.

2. *Quid igitur simile esse*, v. ad 5, 51, 2.

3. *honesta pensamus*, consideramus, exigimus, respicimus. — *decet pensari principi*, a principe o. *t. populo*; Drak.

4. *quas urbes proavus belli jure habuerit, avus paterque numquam usurpaverint pro suis — et* (forte *et vel contra*) *populus Rom., susceptum patrocinium . G. non deserere* cet. cf. not. 1.

5. *Neque enim in Aeoliam Joniamque*, Asiam minorem, a Graecis *coloniae in servitutem regiam missae sunt*, ut ei obnoxiae fierent. De his coloniis v. Strab. l. 13. p. 872 sq. l. 14. p. 938 sq. 965 sq. Herod. 1, 142 sq. Pauf. 7, 2 sq. Larcheri Chronol. Herod. c. 14. Mannerti Geogr. V. VI. P. III. et multi historiae, quae vulgo universalis dicitur, auctores.

LIX. 1. *honestiorem causam libertatis quam servitutis praetexi titulo*, in titulum, ut sit titulus, praetextus; nisi potius del. *titulo*, vel leg. *honestiorem libertatis q. s. p. titulum*. — *Quin mittimus ambages*, v. ad 27, 49, 5. et 30, 3, 3.

2. *diserte a Quinctio datae*; scribe *latae*: ita enim loquebantur Livius et alii; Gron. probb. Crev. et Drak. Sed scriptores et variant orationem.

3. *Menippus deprecari — institit*, v. ad 24, 26, 7.

4. *pacis causa consensurum*, quidam MSS *concessurum* prob. Crev. — *legatos mitti ad regem eosdem, qui Lysimachiae apud eum fuerant, P. Sulpicium, P. Villium, P. Aelium*: Nota Dukeri est: Quod inter hos *Sulpicium* et *Aelium* numerat, non satis liquidum est. P. Sulpicius fuerat inter decem legatos, ex quorum consilio Quintius Philippo pacem dedit. 32, 24. Ex his deinde *P. Villius* et *L. Terentius* ad Antiochum profecti sunt, et cum P. Lentulo et L. Cornelio *Lysimachiae* cum Antiocho in conloquium venerunt. 33, 35. 39. Polyb. 18, 31-35. Si verba *eosdem, qui Lysimachiae apud eum fuerunt*, non adscripta sunt ab aliquo, qui legatos Rom. Ly-

ſimachiae cum Antiocho conloquutos fuiſſe meminerat, ſed locum Liv. 33, 39. non inſpexerat, non video, quid dici poſſit, quo minus hoc quoque inter exempla negligentiae Livianae referatur. Alter ſcrupulus eſt in eo, quod *P. Aelium* una cum Sulpicio ac Villio ad regem miſſum dicit. Nam 35, 13 + 15. tantum Sulpicium et Villium memorat. Forte librarii, quum in quibusdam libris pro *P. Villium* perperam ſcriptum eſſet *P. Aelium*, ex uno legato duos fecerunt." *P. Aelium* ignorat Hearnii L. I. et multi MSS. pro *P. Villium* habent *P. Julium*.

LX. 1. *ſicut ante dictum eſt* ſup. 33, 49.

2. *centum tectas naves*, (v. ad 22, 19, 4.) *et decem* (ita MS. Mog. non *ſedecim*, ut reliqui) *millia* cet. cf. Juſtin. 31, 3. et Appian. Syr. 7.

3. *Regem cum ceteris omnibus*; ſ. *viribus*. — *neque*, et non *trajicientem*, *et paratum trajicere*. Haud apte *at* pro *et* conj. Benedict. in Obſſ. ad quaedam Livii loca, Torgav. 1804. quem libellum mihi non niſi ex ephemeridibus literariis innotuiſſe doleo.

LXI. 1. *Ariſtonem quemdam Tyrium*, qui fuit unus ex Hannibalis comitibus, vel potius negotiator, ſpecie negotiationis miſſus, ut mercator quidam, a Pelopida ad Sphodriam ablegatus. Cf. Juſtin. 31, 4. pr. ibique Bernecc. Appian. Syr. 8. ubi v. Toll. et Plut. Pelop. p. 285. A. B. — *nactus* (v. ad 5, 45, 1.) cod. Mogunt. Reliqui *natum*.

2. *quibus conventis opus eſſet*, quos convenire, adire deberet, ut cum iis ageret de mandatis. Cf. ad 30, 43, 4.

3. *inſtruit etiam ſecretis notis* cet. "Has Caſaub. ad Aeneam Tact. c. 31. eſſe dicit συνθήματα καὶ γράμματα, a quibus nec epiſtolas excludit; et Erneſtius ad Valer. Prob. de notis Rom. c. 1. occultam rationem ſcribendi per notas, de qua v. Suet. Caeſ. 56. et Aug. 68, Sed literas Ariſtoni non datas fuiſſe

e, et Appian. l. l. tradit et mox Livius. Crediderim potius, Aristonem ab Hannibale adcepisse quaedam, secretis conloquiis inter ipsum, quum adhuc Carthagine esset, et ejusdem factionis homines de re publica et bello adversus Romanos tractata; quae is ab Aristone relata notae et certissima argumenta essent, quibus ea, quae Aristo dicturus erat, mandata Hannibalis esse adnoscerent, eo quod illa nemini praeter Hannibalem nota esse sciebant. Hoc sensu *nota* saepe dicitur pro signo, indicio et argumento, quod fidem facit, ut *nota amoris*, *benevolentiae* et *humanitatis* ap. Cic. et alios." Duker.

4. *Carthagine obversantem*, v. ad 24, 23, 2. — *in circulis celebrata*, v. ad 1, 4, 13. et 34, 37, 1. — *et in occulto conloqui* forte glossa: certe verba a Graecc. nil differunt.

5. *sedem quotidianam magistratuum*, qui mox dicuntur *Sufetes*. v. ad 28, 37, 3. *magistratus* male quidam libri. — *quum Sufetes ad jus dicendum consedissent*, v. ad 3, 46, 6. et 28, 37, 3.

6. *Aristonem privatim ad neminem* cet. minus verosimile est, quod Justin. 31, 4. scribit, eum in senatu interrogatum, ad quem missus esset, ita respondisse; Duk. — *ad seniores: ita senatum vocabant*, v. ad 1, 8, 9.

LXII. 1. *Masinissa*, *postquam et infames* cet. Conf. ad totum hoc cap. Polyb. 32, 2. — *Emporia vocant regionem* cet., v. ad 21, 60, 1. — *regionem eam infestam effecerat* armis. v. ad 1, 7, 7.

2. *ad purganda crimina*, v. ad 3, 19, 7. 10, 13, 3. — *illa* crimina *onerarent suspicionibus*, ut mox *ubi suspicio crimen urgebat*, et al. *premere*. v. ad 4, 2, 3 et 21, 26, 9.

3. *quum Aphirem* (*Anthirem* cod. Mogunt.) *profugum ex regno suo* cet. cf. Polyb. 32, 2, 7. qui Ἀφθήρατον adpellat hominem illum, qui a Masinissa defecerat, traditque Masinissae a Poenis nega-

 tum

tum fuisse iter per agrum illum, a Romanis vero hunc omnem adjudicatum. — *precario ab se iter — petisset*, v. ad 3, 47, 4. — *tamquam haud dubie C. juris*; malim *dubii*; Gron. Nil interest.

4. *de terminatione Scipionis*, v. ad 1, 55, 3. — *arguebant*, insimilabant; vel dicebant: quae certe verbi notio ad seqq. inde referenda. Cf. ad 8, 2, 3. — *exigere*, v. ad 6, 4, 4.

5. *Advenis, quantum secto bovis tergo — Byrsam sedem* cet., fabulosa haec est et satis nota narratio illa de origine Carthaginis, commentum Graecorum, qui *Byrsam*, arcem Carthaginis, à βοείᾳ βύρσᾳ, bovina pelle, dictam fingebant; quum potius nomen et arcis et urbis ex Orientalium linguis repetendum fuisset. בָּצְרָה, *Bosra* s. *Bysra*, et κακοφωνίας vitandae causa *Byrsa*, dicitur *munimentum*, locus munitus, arx; et קרתא חדתא Syris et Chald. (Καρχηδὼν, *Carthago*) *urbs nova*. Cf. ad Sil. 1, 24 sq. Intpp. Justin. 9, 2. 18, 4. 6. et Velleji 1, 6. Heyne ad Virg. A. 1, 365 sq. et in Exc. 1. ad Aen. IV., Schweigh. ad Appian. Pun. 1. 2. et 95. Valckenaeri diss. de Byrsa, Franeq. 1737. Obss. Misc. Bat. I, 3. 306 sq. — *quidquid*, v. ad 7, 32, 3. — *Neque eum* sc. agrum.

6. *qui plus armis potuisset*, v. ad 5, 33, 3.

7. *in re praesenti disceptarent*, in ipso loco, ut in Gruteri inscr. CCIV. et inf. 40, 17 pr. et 42, 23 pr. Hinc 37, 56 pr. *quae praesentis disceptationis essent*, quae facile in ipso loco judicari possent et componi. — *suspensa omnia reliquerunt*, ut al. *in suspenso relinquere*. v. ad 2, 32, 5. et 39, 29, 1.

8. *integro certamine eos relinqui*, Duk. malebat *certamini*, (ita Lov. 3.) ut 26, 2. et ap. Ovid. Met. 2, 186. — *vel notitia rei*: malim *notione*. v. ad 27, 25, 3. — *nutu*. non multis verbis vel adeo precibus, sed sola voluntate et vel levissima ejus significatione, s. mandato. Magnifice, de tanto viro. Finge tibi nutum, qualis tribuitur dominis et Jovi.

COM-

COMMENTARIVS
IN
LIVII LIBRVM XXXV.

CAP. I. 1. *vix dimidium militum, quam quod adceperat;* τὸ *quod* abeſt a MS. Voſſ. et Harl. prob. Gron. Alii delent *quam*, et alii pro *quam quod* legendum putant *quos*. Mea qualicumque ſententia nihil mutandum, et brevius illud dictum pro: *vix dimidio tantum militum*, (*um die Hälfte ſo viel*) *quam* id *quod*, h. e. quantum *adceperat*. Sic et 45, 18 extr. et ſimiliter 34, 19, 1. *duplex ſtipendium*, duplo tantum, (*noch einmal ſo viel*) *quam quantum pepigiſſent*. Cf. ad 32, 13, 5. et 34, 52, 2. Vulgatum quoque a Benedicto (v. ad 34, 60, 3.) pluribus Livii aliorumque locis firmatum eſſe, ex ephemeridibus literariis cognovi.

2. *non minus* quam *quinquag. oppida*, v. ad 3, 54, 5. — *Idem pro praetore Luſitanos* cet. nota Duk. eſt: "Recte Sigon. quod eſt prorogato ultra praeturam praetorio imperio: idemque dicendum eſt de L. Valerio, Cn. Domitio, P. Cornelio et M. Baebio, quorum illos 34, 46. 36, 36. 37, 2. *proconſules*, hunc 36, 8. *propraetorem* vocat, et de aliis, quos alibi, praetermiſſa mentione prorogati imperii, *proconſulum* et *propraetorum* nominibus adpellat. Etenim provinciae et exercitus ſine imperio haberi non poterant; imperium autem cum magiſtratu finiebatur: quare omnibus, quorum annus magiſtratus exierat, ut pro conſulibus vel pro praetoribus rem

gerere possent, prorogatio imperii necessaria erat. Sed quum Livius saepe tradat, imperia quibusdam in provinciis, quibus praeerant, vel ut aliis praeessent, in annum prorogata fuisse, quaeri potest, quid de his dicendum sit, qui anno priore in provinciis cum imperio fuerant, et exacto anno magistratus successores, qui provincias illas sortiti fuerant, sed plerumque multis rebus impediebantur, ne statim sortitione facta in eas proficisci possent, nondum adceperant. Livius quidem satis raram imperii his, quoad successores in provincias venissent, prorogati mentionem facit: sed tamen ex iis, quae 40, 36. P Cornelio et M. Baebio, 41, 14. 21. de Ti. Sempronio et L. Cornelio, et 42, 1. de M. Atilio praetoribus scribit, satis intellegitur, his quoque, post relationem ad senatum de provinciis et post sortitionem provinciarum, imperia prorogata fuisse. Nec admodum vero dissimile est, id eadem lege, qua novis magistratibus imperium annuum in provinciis dabatur, factum esse."

3. *ulteriori provincia*, u. Hispania. Cf. ad 28, 38, 4.

4. *acie frequenti armatis*, v. ad 10, 11, 3.

5. *opulentum praedae*, non *praeda*, (ut 4, 34.) omnes MSS. et edd. vett. ante Ascens. Dictio graeca et doctior.

6. *res cognoscendi*, v. ad 3, 10, 1. — *cetera vendenda quaestori data: quod inde refectum est, militi divisum*, v. ad 1, 53, 3. et 10, 17, 5.

II. 1. C. *Flaminius*, cf. 34, 55. 56. — *tam adversae res*, a Digitio, *quam secundae*, a Scipione gestae, *magnis sermonibus celebrabantur*, v. ad 4, 34, 4.

2. *militem ab se ipso scriptum*, v. 34, 56. — *sex millia et D pedites et eq. CCC.* numerus admodum variat in libris. Cf. Duk. et Drak.

3. *Si tumultus in Hispania esset*, v. ad 2, 26, 1. — *tumultuarios milites*, v. ad 1, 37, 4.

4.

4. *sacramento rogasse milites*, v. ad 2, 24, 7.

III. 1. *adfluente quotidie multitudine*, v. ad 21, 38, 3.

2. *die, quem dixerat ad conveniendum militibus*, ut 33, 13. 36, 8. 45, 12. al. *edixerat* ed. Ald. et cett. ante Drak. — *duxit*; v. ad 1, 23, 4. — *trans fluvium*, Arnum vel Auserem; inter quos Pisas dicit sitas Plin 3, 5. Mox voc. *consul* forte delendum.

3. *agrum sociorum* Pisanorum, qui et c. 6. *socii* dicuntur: unde Noris. cenot. Pis. 1, 1. Pisas urbem foederatam fuisse colligit; Duk.

4. *de summa rerum decernere*, v. ad 3, 5, 6. 21, 41, 2.

IV. 1. *bellum Ligustinum constitisset*, v. ad 21, 49, 1.

2. *agmine incauto, ut inter pacatos, ducebat*, v. ad 1, 23, 4. et 8, 30, 7. — *multa nocte*, v. ad 22, 52, 1.

3. *apertas esse insidias* suas, non amplius occultas.

V. 1. *sinistra sociorum ala et extraordinarii*, v. ad 3, 5, 3. et 25, 21, 4. Omnes MSS, praeter Voss., et edd. vett. post *sociorum* addunt *equitum*: sed solos ibi pedites fuisse, e seqq. patere jam monuit Lips. mil. Rom. 2, 7. Cf. et Schel. ad Polyb. c. 12.

2. *inpetum ex aperto* loco (quem modo *patentem* dixerat) ut *facerent* sc. jussit. Mutata constructio; nisi cum Gron. leg. *facere* sc. *jussit*.

3. *minime patientia aestus corpora Gallorum*, v. ad 5, 44, 4. — *alariis equitibus* et *legionariis*, v. ad 25, 21, 4. — *hastilibus caedentes*, petentes et ferientes, sc. punctim, non caesim; Ern.

4. *Consul obtestabatur milites* cet. forte leg. *Consul obtestatus m. dimicaturos; inferre* cet. Gron. Possis et: *Ut inferre vexillarios jussit signa, omnes* cet. Drak. De *vexillariis* v. ad Tac. A. 1, 17, 2.

VI. 1. *Comitia suae sortis esse*, (ut mox *negotium suae sortis*) eorum habendorum potestatem ac jus sibi sorte evenisse: (v. ad 10, 26, 4.) nam consules initio jam magistratus inter se comparabant nonnumquam sortiebanturve, uter comitiis ejus anni praeesset. Cf. ad c. 20 n 2 ad 39, 6 pr. 39, 32. Haec vero et seqq. verba sunt Q. Minucii.

2. *profligatum bellum*, v. ad 3, 50, 5.

3. *sed etiam atque etiam viderent*, prospicerent, caverent, curarent, *ne magis e re publica esset* cet. v. ad 1, 27, 5. Imperativus etiam et conjunctivus verbi *videre* seq. *ne* (*vide ne*, *videant ne*, ut et *videndum est ne*) ponitur pro *vereor*; quae est elegans ratio, sub specie dubitationis modestae et judicium alteri relinquendi, suam sententiam dicendi; Ern. in clave Cic. Cf. ad 2, 40, 3. et 28, 44, 6. et Duk. ad h. l.

4. *ad magistratus subrogandos*, v. ad 2, 8, 4.

5. *plerisque senatoribus — scripserat*, v. ad 10, 13, 12.

VII. 1. *ad frequentiores*, ad frequentiorem senatum. Metellus cap 8 dicit, eo dilatam esse consultationem, ut praesentibus auctoribus earum literarum disceptaretur; Duk.

2. *via fraudis inita erat, ut in socios, qui non tenerentur iis legibus* cet. v. ad 7, 16, 1. — *libero fenere*, legibus non circumscripto, quod pro arbitrio postulabatur a creditoribus, quibus licebat exigere, quantum vellent. — *coercendi ratio*; al. *cernendi*, prob. Ern ut sit inspiciendi. Verum non ideo praecipue socii jussi sunt profiteri pecunias, quas civibus Rom. ex Feralibus proximis credidissent, ut earum magnitudo nosceretur, sed ut ratio iniretur liberandi cives fenere, quo a creditoribus obruebantur; Drak. v. ad 6, 27, 4.

3. *diem finiri* (v. ad 10, 13, 13.) *placuit Feralia*; dies festus et parentalis, vel, ut alii putant, dies festi,

festi, placandis Manibus sacri, a. d. VIII aut IX Cal. Mart. v. Intpp. Cic. Ep. ad Att. 9, 1. pr. et Ovid. Fast. 2, 543-570. Plut. Quaest. Rom. c. 34. Alex. ab Alex. dier. gen. 5, 26. Mox junge *pecuniae creditae jus diceretur*.

4 *Toletum oppidum* Carpetanorum in Hisp. Tarrac., hod. Toledo. — *Vettonibusque*, populo Lusitaniae circa Tagum, inter Durium et Anam. *Vectonibusque* praestantiores MSS. et edd. Livii, Caesaris, Plinii aliorumque. Sed Οὐέττονες dicuntur Graecis, et *Vettones* in Gruteri Inscr. p. 383. et 591. Cf. ad Sil. 3, 378.

VIII. 1. *comitiorum adpetebat dies*, v. ad 5, 19, 2.

2. *eoque dilatam esse consult.*, v. ad 1, 11, 6.

3 *quum etiam verius esset*, (v. ad 2, 48, 2.) *Ti. Sempronio imperium habenti tradi exercitum, quam legato*, v. ad 29, 6, 6 "Ergo legati imperium non habebant? Atqui Scipionis legatus consularis erat, aeque ac Marcellus. Sed responderi potest, Sempronio, qui priore consul fuerat, prorogatum esse imperium. Itaque et proconsul et legatus Corn. Merulae erat." Vales. "Quam sententiam etsi veram esse puto, tamen non magis intellego, quomodo, qui ipse imperium habebat, consuli imperium habenti, cui itaque parere debebat, legatus esse potuerit, quam quomodo Pleminius, si imperium extraord. a populo adceperat, quod Pigh. putabat, (v. ad 29, 6, 6.) legatus Scipionis fuerit." Duker.

4. *praesens diceret aut argueret coram*, praesens probaret, aut ejus insimilaret consulem, *et si quid vani adferret, posset argui*, id probari, vel ipse vanitatis insimulari, adcusari, vituperari.

5. *Quum pergeret n. s. referre*, v. ad 26, 2, 3.

IX. 1. *Cornelius lustrum condidit*, v. ad 1, 44, 3. — *censa sunt civium capita CXLIII millia*

cet.

cet. v. ad 39, 7, 1. *ducenta* pro *centum* conj. Pigh. in Ann. ad a. 559. p. 268. quia ante decennium multo major numerus referatur 29, 37, 4. isque successu temporis cum imperio crescere soleat. "Hoc quidem rationem habet; sed dubitatio oriri potest, an ibi potius conrupti sint numeri, quam h. l. Nam 27, 36. tantum CXXXVIII millia eduntur, nec valde verisimile est, durante adhuc bello Punico civium numerum quinque annis prope ad 80000 auctum fuisse. Verum nihil vitii in numero esse credo 29, 37. quia Livius in illa censura quasi extraordinarium memorat, quod censores per provincias dimiserunt, ut civium Rom. in exercitibus numerus referretur. Dubitationem Pighii confirmat, quod sequente lustro 258000 censi sunt. 38, 36. Si Livius 32, 7. numerum civium, qui ante quinquennium censi fuerant, retulisset, certius aliquid de hac re statui posset." Duk.

2. *Aquae ingentes eo anno* cet. v. ad 24, 9, 4.

3. *decemviri libros adire jussi*, v. ad 3, 10, 6. — *novemdiale sacrum*, v. ad 1, 31, 3. — *Vrbs lustrata*, v. ad 1, 28, 2. — *Victoriae Virginis*, cf. Sex. Rufus et P. Victor. *Vict. Victricis* conj. Vrsin. ex denariis gentis Porciae. Neutrum cognomen alibi obvium.

4. *coloniam Latinam in agrum Thurinum — deducebatur*, cf. 34, 53. *Thurinum* ex emendat. certissima Sigon. pro antiqua lect. *Trentinum* et *Ferentinum*. Cf. Cluver. Ital. ant. 3, 6. Pro *agrum* plerique MSS. et edd. vett. *castrum*, non inprob. Gron. et Duk. ut idem sit *pagus Thurinus* ap. Suet. Oct. 2. et similiter dictum Cic. ad Att. 8, 12. *castrum Truentinum*.

5. *quo novos colonos adscribere p.*, v. ad 4, 25, 4.

X. 1. *in unum locum*, ejusdem honoris (v. ad 4, 16, 5.) obtinendi causa, (nam alter consulum utique ex plebe creandus erat, v. ad 6, 35, 4.) *petebant*,

bant, ut initio cap. *multi et potentes petebant* sc. suffragia s. consulatum. (Sic et inf. cap 24; n. 1. 37, 47, 3. et al.) Durius certe *in unum* dictum pro *unum*. Suspicarer *hi* pro *in*, nisi eadem dictio repeteretur inf. cap. 24.

2. *fratres candidatorum*, T. Quinctius Flamininus et P. Cornelius Scipio Africanus; qui tamen illius Scipionis non *frater* germanus, sed patruelis erat. Cf. not. 4. Ita passim *frater* dicitur. Cf. Drak. ad h. l. Intpp. Justini 17, 3. Gron. Obss. 2, 6 Periz. anim. hist. c. 3. p. 106. Mox alii *major gloria Scipionis* et *eo propior invidiae*. Cf. ad 2, 48, 5.

3. *consul iterum* cet. ante *consul* excidisse videtur *et*; forteque leg. *hominum*, (*quae res — facit*) *et consul — fuerat.*

4. *pro fratre germano*, *non patruele — Africanus frater* patruelis; cf. not. 2. — *frater ducebat*, ed. Grut. ult. et seqq. *deducebat.* Nil interest. Cf. ad 6, 34, 6. Romae autem candidati die comitiorum a cognatis aut amicis, populo gratiosis, in campum Martium *deduci* solebant, ut facilius votorum fierent compotes, et ab illis commendarentur adjuvarenturve. Hinc mox *quem tantum praejudicium* (v. ad 3, 40, 10.) *senatus* sc. ducebat, h. e. commendabat s. adjuvabat, (cf. Val. Max. 4, 5, 3. et sup. ad 1, 33, 7.) *virum e civitate*, civibus, *optimum — acciperet*; v. sup. 29, 14. — *matrem Idaeam Pessinunte venientem*, v. ad 29, 10, 6.

5. *L. Valerius Tappo* Drak. pro vulg. *Tappus*, quod tamen 37, 57. et 38, 36. retinuit. — *Multos pecuarios damnarunt*, v. ad 10, 23, 11. *damnarunt* vero pro: effecerunt accusatione, ut in judicio populi damnarentur, quod patet ex 33, 42. Sic et 38, 35, 4. et 5. Cf. ad 7, 16, 6. — *clypea inaurata*, v. ad 25, 39, 7.

6. *Porticum unam — emporio — a porta Fontinali ad Martis aram* in *Campo* Martio. Cf. 40, 45. Donat. Vrb. Rom. 1, 21. 3, 13. Nardin. Rom. vet. 1, 9. 6, 7. 7, 9.

XI.

XI. 1. *redire instituit consul*, v. ad 24, 26, 7. Post *consul* excidit *sed*, aut potius more Livii per *ἀσύνδετον* omissum. Illud suspicabatur Gron., hoc Bauer. — *memoria non animis modo, sed etiam imago prope oculis obversabatur*, sc. similitudine rei praesentis, ut memoria quasi imago esset; Bauer.

2. *discinctus eques*, veste laxiore aut fluente utens, more Afrorum molliumque hominum. Cf. ad Sil. 2, 56. 3, 236. et de toto h. l. Lips. mil. Rom. 3, 8. — *equi sine frenis*: quos virga regunt etiam nunc Mauri. v. ad Sil. 1, 215. — *rigida cervice*, sc. *capite* ad terram demisso et *extento*, protento. Contra et *rigida cervix* dicitur, quae nimis in tergum reclinata est. v. Ernesti ad Suet. Tib. 68. et clav. Cic. v. *obstipus*.

3. *Hunc contemtum de industria augentes labi ex equis* inverse dictum pro *augere* s. auxerunt *labendo*, aut *augentes* pro *aucturi*, ut augerent, quia volebant augere; Bauer. Forte leg. *Hunc contemtum ut de i. augerent*, *et labi* cet.

4. *propius saltum paulatim evehi*; at jam ipsi in saltu erant, quem consul cum exercitu Rom. ingressus erat: unde puto, *saltum* esse fauces saltus ab Liguribus insessas et angustias aditus, ut *saltus Thermopylarum* 36, 15. quem locum c. 16. *portas* vocat; Duk. — *equi invitos efferrent*, ut 3, 5. 61. 4, 29. *auferrent* conj. Gron. non inprob. Drak. Cf. ad 30, 18, 4. — *inter medias stationes hostium erupere*, ut 3, 26. 5, 46. al. *per medias* edd. ante Drak. *per intermissas st. h.* conj. Oudend. ad Frontin. Strat. 1, 5, 16. prob. Duk.

5. *quo intenderat* iter, pervenire, *pervenit*, v. ad 4, 19, 1.

XII. 1. *tam inimice infesti* omnes fere MSS. forte et Mog. probb. Gron., Duk. et Cort. ad Sallust. Cat. 19, 1. Hinc illud recepi pro vulg. *tam inimici infestique*; quod tamen firmari potest coll.

22,

22, 39. et 28, 29. — *agitandum aliquid*, turbandum, *miscendumque*, v. ad 30, 32. 3. Cort. ad Sallust Cat. 38, 3 et Jug. 41, 10. — *ne cunctando senescerent consilia*, (v. ad 1, 22, 3.) *concilium Naupactum ind.* v. ad 4, 25, 4.

2. *inhonoratissimi*, minimis, tenuissimis, nullis admodum praemiis ornati; Bauer. Cf. ad 37, 54, 3. — *circa reges legatos mittendos*, v. ad 1, 4, 11. — *suis quemque stimulis moverent*, rationibus cuique aptis, conditioni cujusque adcommodatis, congruis. — *Dicaearchus frater praetoris* (Thoantis) cet. v. ad c. 32. n 2. ad 36, 28, 2. Polyb. 17, 10, 9. 20, 10, 5. 22, 14, 13.

3. *Numquam habiturum recuperandi sua occasionem*: Gron. conj. *n. h. suam occ.* deleto voc. *recuperandi*, quod a Voss. MS abest, et interpositum videri potest ex verbis extremis hujus cap. Cf. ad 1, 56, 10. Idem Gron., nec non Duk. et Crev. mox τὸ *propter* ante *Gythium* delendum putabant. Forte leg. *nec profecto Gythium cet.* Similiter c. 17. *parvas et vix dictu dignas belli causas tanto regi eas civitates esse.*

4. *Et tutum vel incepto vel eventu*, forte *inceptu*: ut in Praef. *foedum inceptu, foedum exitu*; Ant. Periz. et Bauer.

5. *plures quam quot superessent*, redundat *quot*.

6. *libero mendacio abutebatur*, v. ad 24, 22, 1. et 27, 46, 6.

XIII. 1. *foederis eum Romani*, h. e. cum Romanis.

2. *Raphiae in Phoenice*, cui etiam tribuitur a Strab. 16. p 759. etsi ab aliis Palaestinae vel, cujus nomine ea quoque comprehenditur, Coelesyriae: qui etiam docent, Raphiam s. Rhaphaeam (ita ap. Plin. 5, 13. s. 14.) primam esse urbem, quae proficiscentibus ex Aegypto in Coelesyriam obcurrat, parique intervallo XXII mill. pass. distare a Gaza et Rhinocorura

rura vel potius *Rhinocolura*, (v. 45, 11.) extremo opp. Aegypti versus Coelesyriam, quod Strabo l. l. Palaestinae, et Diodorus 1, 60. Aegypto adsignant, et a naribus mutilatis latronum dicunt ita adpellatum. Cf. Intpp. Steph. Byz. et Itiner. Anton. p 151 sq. Schweigh. ad Polyb. 5, 80. 3. 5, 82. 85. 86. Noris. Epoch. Syro-Macc. 5, 4, 2. p. 518. Relandi Palaest. 3. p. 967. 970. Hard. ad Plin. 5, 13.

3. *ad Pisidas, qui circa Sidam incolunt*, opp. in confinibus Pamphyliae et Pisidiae situm; unde etiam a Polyb. 5, 73. Pisidiae tribuitur, sed a Strab. 12, 569. et aliis Pamphyliae. *Sindam* emend. Jac. Gron. putans, hoc esse opp. Pisidiae, ab illo diversum, et inde dictos *Sindensium agros* 38, 15. (ubi *Sidensium* edd. vett.) et *Selgam*, quae haud dubie Pisidarum est, Gelen. et Sigon. *Sicam* et *Sitam* MSS. Cf. 35, 48. 37, 23. Strab. 14. p. 667. Schweigh. ad Polyb. 5, 73, 3. ad Appian. Pun. 123. et Hard. ad Plin. 5, 26.

4. *sicut ante dictum est* 34, 59. — *inde Pergamum escenderunt* ex emend. Gron. cf. ad 34, 28, 1. Plurimi MSS. et edd. antt. *descenderunt*: quidam *adscenderunt*, prob. Gelen. quia ad mediterranea adscendatur. Pro *ibi* quidam MSS. et edd. ante Ald. *ubi*. Vtrumque ab aliquo adsutum videtur, qui ignorabat, *regias* etiam 44, 46. Flor. 2, 9. et al. urbes dici, in quibus sedes regum sunt; Duk.

5. *si quid adversi casurum foret*, v. ad 6, 42, 7.

XIV. 1. *si qua posset* sc. ratione, ut 42, 46 extr. et al. — *actum nihil est: sequutum tamen sua sponte est*: alterum *est* dele; Gron. Forte et leg. *effectum tamen*.

2. *Claudius, sequutos Graecos Acilianos libros* cet. v. ad 25, 39, 6. "Livius non alium hujus historiae auctorem habuisse videtur: de qua etsi judicium suum non interponit, tamen fictam ei visam fuisse, colligi potest ex 34, 59. 62. conl. 35, 10. 20. et 12." Duk.

ad

ad Epit. Saltem inde patet, Africanum longe prius Romam rediisse, quam legatos ad Antiochum in Asiam missos. — *Et sermonem etiam unum refert* cet. idem conloquium Scipionis cum Hannibale refert Appian. Syr. 10. et suo more exornavit Lucian. dial. mort. XII. — *peragrasset*, ut 45, 9. *victoriis peragrasset* conj. Crev. coll. cap. 12.

3. *castra metari primum docuisse*, exemplo suo Pyrrhum Romanos cet. cf. Donat. in Terent. Eun. 4, 13. et Plut. Pyrrh. p. 387. — *neminem elegantius*, prudentius, scitius, aptius, cum meliori judicio, (cf. cap. 31 f. et 37, 1. coll. Cic. Sen. 5. Verr. 3, 60. al.) *loca cepisse*, ut ap. Tac. Agric. 22. *non alium ducem opportunitates locorum sapientius legisse.* — *praesidia disposuisse:* malim *et aciem d.* — *Exsequenti*, v. ad 5, 15, 8.

4. *Tum risum obortum Scipioni et subjecisse* (v. ad 29, 15, 1.) sc. eum. Ita passim casum pronominis, praecedente alio casu, subplendum esse, docent Duk. et Drak. Cf. ad 28, 43, 6. (ubi genus loquendi nimis abruptum et lectio mutanda videbatur Gron.) et 30, 42, 6. *Tum risu oborto Scipionem subjecisse* Lov. 2. et edd. Sigon.

XV. 1. *eo et Antiochus — obcurrit*, v. ad 21, 61, 1.

2. *eum instare senectuti suae*, v. ad 3, 6, 5. et ad Juvenal. 14, 248. — *per spadones quosdam talium* cet. cf. ad Tac. Ann. 6, 31, 7. 12, 66. Intpp. Curt. 3, 12, 17. 4, 10, 19.

3. *Seleuco filio Lysimachiam d.*, v. ad 33, 40, 6.

4. *ut procul ab se honore eum quoque ablegaret*, vetus lectio, quam defendit Gron. Obss. 4, 16. *per honorem* emend. Gelen. et Sigon. Ad structuram nil intererit; et *honoris specie* vel *per honoris speciem* frequentius est: sed et c. 17. (ubi v. not. 2.) *per jus* est id. qd. *per juris speciem;* Bauer.

5. *incommodus obversaretur*, v. ad 24, 23, 2. — *per luctum regia clausa*, v. ad 2, 18, 1. et 5, 12, 6.
6. *moerore recenti confuso*, v. ad 6, 34, 7.

XVI. 1. *Jam convaluerat Sulpicius: itaque ambo* legati Rom., Sulpicius Villiusque, *E. v.*, cf. cap. 14. pr.

2. *aliud Antiocho juris statuistis:* sane, quum sequatur *utimini*, neque res praeterita, sed futura, et agenda etiam nunc, indicetur, rectius foret, ut Gron. legit, *statuitis:* nisi illud elapsum Livio dixeris; Bauer.

3. *stipendiarias ac vectigales*, v. ad 5, 10, 5.

4. *in antiquum jus*, statum, vel ditionem, *repetit*, revocat, revocare vult; ut *in jus ditionemque* 21, 61, 5. 32, 33, 10. 40, 35, 7. et *in jus judiciumque* 36, 39, 3. 39, 24. 3. 41, 22.

5. *ut ii populi — foedus mutaverunt* recepi pro vulg. *mutaverint* ex MS. Gaertn. et emend. Duk. qui jam monuit, *ut* hic esse pro quemadmodum, eique respondere *sic*.

6. *quod a Philippo liberavimus Graeciam:* malim *liberarimus:* sed enim plurima sic mutanda sunt, ut paullo ante *ut semel venerint*, et c. 17. extr. *quum petierint* vel *peterent*; Bauer. Talia centies obvia in oratione obliqua.

XVII. 1. *suo id adcessurum regno ducebat*, putabat, sperabat. — *nunc querelas, nunc postulationes inserit:* Baueri nota est: "Cui ergo orationi? At neque nominata haec, etsi per *διάνοιαν* subpleri hoc voc. e re ipsa possit: neque inserebantur illa orationi, sed eam constituebant. Legere possis *ingerit*, sc. regi ejusve legato, ut 3, 68. Aut perturbatior brevitate oratio, explicanda, ac si foret: querelas postulationibus, postulationes querelis *inserit*, i. e. miscet. *expostulationes* legit Drak. et mox *et aequa iniquis miscent* pro vulg. *aequa iniquis miscentes*.

Illud

Illud certe non placet: nam et *expoſtulationes* idem ſignificant, quod *querelae*, et in ſeqq *neque remiſſa ulla re, neque inpetrata*, prius manifeſto *querelas*, poſterius, etſi per Chiasmum, reſpicit *poſtulationes*." Recte, opinor: ſed ad *inſerit* e ſeqq. intell. *diſceptationi;* ut et mox *ibi alius alio ferocius ſe loquutus eſt* e ſeqq. Cf. ad 21, 43, 4. Minus placet interpunctio Drak. *Ibi alius alio ferocius* (*quia — major erat*) *alius ſuperbiam* cet. ut vox *alius* ante *ſuperbiam* vel delenda ſit, vel propter hyperbaton ſive alia interpoſita perſpicuitatis cauſa repetita.

2. *Nabidi tamen dominationem — remiſſam*, v. ad 32, 2, 3.

3. *parvas* quidem *et vix dictu dignas — ſed initium ſemper a parvis injuſta imperandi fieri* ex emendat. probabili Rubenii, Gron. et Drak. probata, pro vulg. *ſed i. ſ. per jus injuſta inpetrandi* Bauer haec notavit: "De voc. *imperandi* probo; aptius enim videtur: certe Liv. *petendi* vel *poſtulandi* ſcripſiſſet. Nam ut *inpetres*, ab alterius partis facilitate et patientia pendet. Sed voc. *injuſta* utique poſcere oppoſitum *jus* videtur, i. e. juris ſpeciem; niſi contextus is ſit, qui *parvarum rerum* mentionem faciat. Nam et praecedit *parvas belli cauſas*, et Perſicae poſtulationis ſimilitudo *parva* commemorat. Euphonia quoque hanc lectionem commendat: ſed contextus major vis eſt."

4. *niſi crederent, Perſas*, Xerxem, *quum aquam terramque ab Laced. petierunt*, (cf. ad c 16. n. 5.) *gleba terrae et hauſtu aquae eguiſſe*, nec potius hac formula indicaſſe omnia, quae terra marique continerentur, vel deditionem totius regionis: (cf. de more Perſarum, γῆν καὶ ὕδωρ poſcendi, loca Herodoti aliorumque laudata ab Intpp. Curt. 3, 10, 8. et Briſſon. de regno Perſ. III. p. 330. et de form.) et ſimiliter Romanorum poſtulata eo tantum ſpectare, ut duas illas civitates, nec potius, earum libertate, quod liberarent, denegata, plures liberarent et Antiocho eriperent.

5. *Per similem tentationem a Romanis* (ut paullo ante *Antiocho imperata* pro *ab A. i.* cf. ad 24, 39, 8.) *de duabus civitatibus agi; et* (forte *at* vel *sed*; vid. tamen ad 23, 44, 4.) *alias civitates* cet. Mox forte leg. *Etsi non libertas* cet.

XVIII. 1. *adceptus erat:* del. *erat;* Duk. et Bauer.

2. *Aetolos, qui umbilicum Graeciae incolerent,* ὄμφαλον, h. e. τὸ μέσον, medium, centrum. Vulgo Graeci opinabantur, Delphos esse umbilicum non Graeciae tantum, sed totius etiam orbis terrarum. Cf. 38, 48. 41, 23. et de origine commenti Strab. 9, 3, 6. p. 419 420. Schol. et Gedike ad Pind. Pyth. 4, 7. 6, 3. Claudian. de cons. Mall. Theod. prolog. 11 sq. et Intpp. Sophocl. Oed. Tyr. 480. et Eurip. Orest. 301. 592. et Jon. 223. 462. Eamdem Judaeorum veterumque Christianorum opinionem fuisse de Hierosolymis aut Golgatha, (ut Atheniensium de Athenis et Paphiorum de Papho) eamque perversam esse, quia globus aequalem ubique superficiem habeat, et in terra quoque habitabili non facile punctum finiri possit, in quo undique deductae pares lineae concurrant, docet Cellar. Geogr. ant. l. 1. c. 4. Cf. Siebelis in notis ad Ἑλληνικὰ p. 153 sq.

3. *antesignanos ad asperrima* cet. v. ad 2, 20, 3. — *cornibus Graeciae*, extremis partibus Peloponnesi et Helladis.

4. *bellicum cani*, v. ad 7, 40, 4. — *spiritus ejus* v. ad 30, 11, 3. — *ferarum modo, quae claustris ce* cf. ad 34, 4, 15. 36, 7. 6. 42, 59, 1.

5. *in eo victoriam verti*, v. ad 3, 27, 6. — *ad distringendos Romanos*, distrahendos, ut 44, 35. (*Diversion machen.*)

XIX. 1. *tempore apto*, v. ad 3, 9, 4. — *Pater Hamilcar parvum admodum me, quum sacrificaret* cet. v. ad 21, 1, 4.

2. *hoc* ſacramentum *me in pace patria mea* cariſſima invitum *expulit:* male ed. Grut. *extulit*, quem tamen operarum errorem plures edd. adſcivere. — *hoc* ſacramento *duce* ποιητικώτερον alicui poſſet videri, et malim *hoc ducente;* Gron. Sed cf. Drak. ad h. l. et 39, 1, 4. Jenſii lect. Lucian. 1, 8. — *huc veniam*, eo, illuc.

3. *meis criminibus apud te creſcere*, v. ad 3, 19, 7. et 23, 48, 8. Mox τὸ *quam* ante *ex me* recte omiſit Drak. ante enim Livius dixit meis criminibus; Bauer.

XX. 1. *deſtinabant ſermonibus hoſtem A.* cf. ad 9, 16, 11.

2. *inter ſe compararent ſortirenturve* (v. ad 3, 2, 1.) jam nunc, *uter comitiis ejus*, hujus, *anni* conſularibus praetoriisque *praeeſſet.* Cf. mox not. 3. et ad c. 6. n. 1.

3. *ex eodem exercitu quindecim millia et equites quingenti*, omnes edd. ante Drak. *pedites* inſerunt ante *quindecim millia*, quam locutionem non damnant Duk. et Drak. et Periz. ad Sanct. Min. 4, 8. p. 709. Hic multis Livii locis docet, familiare ei eſſe, pro genitivo, qui vulgo partitionis dicitur, adhibere illum ipſum caſum, quo numerus rei numeratae exprimatur, vel genitivum ſubintellegi hoc modo *pedites quindecim millia hominum.* Illi ſubplent *numero* vel *ad* quindecim millia *hominum*, (ſic et Gron. de pec vet 1, 7) vel *quod adtinet ad* pedites. Huc refert Duk. verba Livii, quae laudavi ad 3, 5, 9. 21, 55, 5. 28, 2, 2. et 35, 23, 2. Cf. tamen notas ad haec loca, et ad 27, 16, 2. et 39, 7, 1. *peditum* emend. Gron. ſed Drak. vocem *pedites* delevit, quam in nullo MS praeter Lov. 5 invenit.

4. *Gallia et comitia habenda*, cf. not. 2.

5. *exercitus terreſtris navalisque*, v. ad 27, 1, 7.

XXI. 1. *prodigiorum cauſa* cet. v. ad 1, 31, 1.

2.

2. *Amiterni terra pluisse:* al. *terram.* v. ad 3, 10, 4.

3. *infestiore quam priore inpetu*, proximo, anni prioris s. proximi, de quo v. cap. 9. *quam prius* emend. Gron. prob. Duk. *anno* post *priore* inserebat Faber. — *duo pontes*, v. ad 3, 62, 4.

4. *ex agro Pisano in Ligures* Apuanos. Cf. 39, 32. 40, 41.

XXII. 1. *ab regibus*, Antiocho et Eumene. v. cap. 13.

2. *Duo consulum agmina diversa* cet. v. ad 3. 60, 1. Nota Glar. est: "Quae Livius hic de consulum in Bojos profectione narrat, eadem, etsi paullo diversius, refert c 40. Porro quae de M. Fulvio Nobiliore, ulterioris Hispaniae praetore, c. 7. narravit, hic prope eadem repetit, sc. de Toleto ac Vettonibus. Non est mihi dubium, tanta rerum gestarum mole ingentique scriptorum multitudine Livii memoriam obrutam: nec id mirandum, praesertim in homine sene." Similium in Livio repetitionum exempla v. ad 36, 21, 4. 45, 15, 8. et ap. Periz. anim. hist. c. 4. p. 173.

3. *ad mille quingenti*, v. ad 4, 59, 4. — *M. Fulvius proconsul*, qui anno priore praetor fuerat. v. ad 28, 38, 4.

4. *oppidum Litabrum* Ortel. in Thes. Geogr. docet, Moralem legere *Britablum*, qui locus est juxta Segoviam. — *M. Fulvius proconsul*, immo *propraetor*, ut 36, 2 nam ex 34, 55. et 35, 20. patet, eum praetorem obtinuisse Hispaniam ulteriorem, et imperium ei anno seq. prorogatum fuisse; Duk. Sed v. ad 28. 38, 4.

5. *Vesceliam Holonemque*, in multis MSS. *Helonemque;* unde Jac. Gron. emend. *Belonemque*, de quo Baeticae maritimae oppido v. Voss. ad Mel. 2, 6. et Hard. ad Plin. 3, 1. Illud nimium distare ab *Oretanis*, monet Crev. De *Toleto* et *Vettonibus* v. ad cap. 7. n. 4.

XXIII.

XXIII. 1. *ad tuendos sociorum animos*, alendos, sustentandos: nisi potius leg. *tenendos* (in fide); Gron. probb. Duk. et Gron. Cf. ad 22, 22, 9. — *legatos*, v. ad 36, 1, 4 — *classem navium viginti* e MS. Mogunt. et multis aliis h. l. et cap. 24. pro vulg. *c. n. triginta* recepi, mirorque idem haud fecisse Drak., qui tamen hanc lect. ex 36, 2. probabilem fieri monet, et ubivis fere codicem Mog. sequitur.

2. *tumultuariorum militum* (v. ad 1, 37, 4.) *ad duodecim millia et CCCC equites;* post *millia* in plerisque ante Drak. additur *pedites;* sed saltem scribendum esse *peditum*, viderique illud additamentum eorum, qui nescierint, *milites*, si cum equitibus jungantur, dici *pedites*, jam monuit Gron. v. ad 22, 37, 2. Vocem illam expunxit Drak. quia in omnibus MSS. et edd. Rom. a. 1472. et Parm. deest. Cf. ad cap. 20. n. 3.

3. *Aetolos ita se parare*, *ut* cet. cf. ad 3, 40, 12.

4. *aedes liberae*, *locus*, *lautia decreta*, v. ad 24, 7, 3. et 28, 39, 8. — *equestria arma*, v. ad 9, 40, 12.

XXIV. 1. *in unum locum petierunt*, v. ad 35, 10, 1.

2. *qui priore anno repulsam tulerat*, v. cap. 10.

3. *transire in Epirum est jussus*, *et circa Apolloniam copias continere*, "sc. eo progredi jussus ex Epiro: nam *Apollonia* in Illyride Graeca erat. Pro *Epiro* 36, 1. *Macedonia* nominatur: quae forte permutantur, quod jam olim partes quaedam Epiri Macedoniae adjectae fuerant, (v. 45, 30. et Strab. 7, 434) vel, postquam illae in potestatem Romanorum venerant, Epirus provincia Macedonia continebatur; quod ex Cic. Pis. 40. colligit Manut. ad Cic. Ep. fam. 13, 18. Quidquid est, constat, jam aetate Livii adpellationem Macedoniae late patuisse, adeo ut ea etiam Illyricum et Epirum comprehendisse videatur." Duker. Cf. intpp. Suet. Caes. 35.

XXV. 1. *non antea ausi cap. bellum, quam,* immo *ante;* Duk.

2. *Praetor tum erat* Philopoemen cet. v. ad 31, 25, 3 — *et prudentia,* quidam MSS. *et providentia.* — *Bene comparatum apud Achaeos esse* edidi pro vulg. *apud Aetolos*, quod jam recte damnavit Gron. his verbis: "Non Aetolorum erat ille mos praecipuus, sed omnium fere liberorum populorum. Sic Romae neque consul in curia dicebat, neque praetor in foro ferebat sententiam. Sed nec *Aetolorum* consuetudo poterat liberare Philopoemenem ab officio fungendo; nisi obfensam civium, in causa gravissima non patriam, sed gentis Achaeis invisissimae rationem imitando, indubitatam contrahere vellet, praesertim quum exspectaretur, et oculos omnium in se convertisset. Quid enim propius, quam ut responsaretur, quid illi cum Aetolis? praetorem *Achaeorum* esse; agere patrio more debere."

3. *naves Achaeorum deduxit,* v, ad 8, 26, 1.

XXVI. 1. *tres tectas naves.* v. ad 22, 19, 4. — *pristesque*, naves majores lembis (v. Polyb. 17, 1, 1.) et valde veloces, quia longae erant et parum latae, sic dictae ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα, a secando mari, vel, si Nonio fides habenda, a forma *pristium marinarum, quae longi corporis sunt, sed angusti*, quaeque maximae Indici maris belluae *pistres, pristes* et *pistrices* dicebantur. Cf. 44, 28 pr. Plin. 9, 3. Schweigh. ad Polyb. 16, 2, 9. Gron. Obss. 1, 18. Intpp. Virg. Aen. 3, 427. 5, 116. et Valer. Fl. 2, 531.

2. *Arcas, mediterraneus homo*, Philopoemen Megalopolitanus, nobilissimo Arcadiae genere ortus. Cf. ad haec et seqq. Polyb. 2, 40. 10, 25. Plut. Philop. p. 356 sq. et Pausan. 8, 49 sq. — *quod in Creta praefectus aux. m.* v. Plut. Philop. p. 359-363. et Pausan. l. l.

3. *Navis erat quadriremis vetus, capta annis octoginta ante* cet., *octo* edd. ante Ald. *quadraginta* conj. Sigon. e Plut. Philop. p 364. Si *octoginta* recte legitur, *Craterus* foret Demetrii Poliorcetae filius, Antigoni Gonatae frater, cujus Prologus 26. histor. Trogi Pompeji et Phlegon Trallianus περὶ θαυμασίων c. 32. meminerunt, et a cujus aetate ad haec tempora facile tot annos colligas; Gron. Nota Dukeri est: "De Cratero, Alexandri M. duce, et Nicaea, Antipatri filia, intellegi non potest; nam interjecti sunt anni ferme CXXX. et Nicaeam illam non Cratero, sed Perdiccae, nupsisse, auctor est Diodor. 18, 640. Si hic Craterus est Antigoni Gonatae frater, de cujus uxore Nicaea nihil alibi proditum inveni, vix mendo vacare potest numerus ap. Plut. l. l. Gonatas enim jam L annis ante hoc tempus diem obierat."

4. *in levi speculatoria nave*, v. ad 22, 19, 4. *piscatoria* omnes codd. praeter Mog. et edd. ante Ald. Sed naves piscatoriae non solent esse in classibus iisque locis, quibus proelium navale committitur; Duk. — *ventum est* e cod. Victor. et Lov. 6. recepit Drak. pro v *sit*.

5. *si in re navali — obfendisset*, v. ad 28, 43, 6. — *eo plus in ea — spei nactus*, v. ad 21, 57, 8.

XXVII. I. *ad Plejas posuit castra*, opp. Laconicae ignotum. Cum Meurs. in Miscell. Lacon. 4, I, et 5. leg. *Boeas*, quod opp. *Leucis et Acriis* vicinum v. Polyb. 5, 19, 8 (ubi cf. Schweigh.) Pausan. 3, 21-23. et Strab. 8. p. 363. 364. e quibus locis etiam patet, *Acriis* recte a Drak. repositum pro vulg. *Acris*. — *Inminet*, v. ad 3, 51, 3.

2. *in conspectum hosti veniret P., nec opinantem eum* cet. ita omnes et MSS. praeter Mog. et edd ante Ald. pro vulg. *hostium*, unde recepi, prob. Duk. qui haec notavit: "Singulari *hostis* recte adponitur adjectivum et pron. plur., ut omnibus conlectivis.

 cf.

cf. ad 24, 31, 2. et 26, 4, 5. Sed exempla diversi generis, ut hic *hostium*, *eum*, mihi non subcurrunt. Ad *Nabis* in princ. cap. non puto, tam multis interjectis, referri posse *eum*." — *caetratos*, v. ad 21, 21, 6

3 *Inde litora legens*, v. ad 21, 51, 6.

4. *ancipite peste*, v. ad 1, 25, 4. et 2, 44, 5.

5. *Tripolim Laconici agri*, τὴν Τρίπολιν, *qui proximus finem* (v. ad 2, 48, 5. et 2. 49 10.) *Megalopolitarum est*, πρὸς τὴν Μεγαλοπολῖτιν. cf. Strab. 8. p. 386. et Polyb. 4, 81, 7. ubi v. Schweigh. — *duxit*. v. ad 1, 23. 4.

6. *concilioque eodem — indicto*, v. ad 4, 25, 4.

7. *a pudore maritimae ignominiae*, v. ad 1, 5, 5.

8. *ad Lacedaemonem ducere*, v. ad 1, 23, 4. et 8, 1, 1. — *Ad Caryas*, v. ad 34, 26, 3.

9. *Purrhi quae vocant castra*, v. ad 32, 13, 1.

10. *cogebatur agmen ab equitibus* (v. ad 32, 2, 4.) *et maxime a parte auxiliorum*, immo *et maxima parte a.*, nam in hac re nemo umquam magis aut minus statuit: Jac. Periz. prob. Crev. Cf. 42, 64.

XXVIII. 1. *Erat autem Philopoemen praecipuae cet.* v. ad 21, 4, 12. et 31, 25, 3. Pausan. 8, 49 sq.

2. *inconditum agmen*, v. ad 21, 57, 11. — *aptum viae*; debebat *viae aptum*: nam *viae* hic praecipua notio et ratio est; Bauer. Haec forte nimis subtilia.

3. *quaerendo exsequebatur*, v. ad 5, 15, 8. — *usurus* sc. *esset*, quod durius hic omissum videtur Bauero. Mihi potius displiceret repetitio verbi. — *an eam viam*, *qua venisset*, *repetere* ex emend. Gron. pro *an ea*.

4 *quos Tarentinos vocabant*, *equites* leves. Cf. Suidas v. Ἱππικοί, Schweigh. ad Polyb. 4, 77, 7. 11, 12 sq. Arcer. ad Aeliani Tact. p. 15. Lips. de mil. Rom. 3, 8. Victor. var. lect. 9, 3. Graev. ad Cic. ad Att. 5, 19.

5.

5. *calonum turbam conjectam eo*, ut paullo ante *quo turbam inermem rejiceret*, et 36, 12. *in legationem conjecti*; Gron. *conlectam* e. Mog. et quaedam edd.

6. *qualia in propinquis castris solent*, mallem abesset *in*; Duk. Deest in Lov. 6. Cf. 23, 17. — *caetratorum*, v. ad 21, 21, 6.

XXIX. 1. *Telemnastus Cretensis* ex emend. Vales. Cf. Polyb. 29, 3 et 33, 15. *Letennastus* primae edd. *Latemnastus* ed. Gron. et seqq. — *Lycortas Meg.* v. ad 38, 32, 2. — *Cretenses et hostium auxiliares*, v. ad 2, 42, 7. *Et* exponi potest *etiam*: certe *Cretenses* et *hostium auxiliares* eosdem esse, liquet ex verbis seqq. *eodem ex parte utraque hominum genere et armis paribus*.

2. *instructi sederant* in insidiis; unde mox *consurgunt*. — *integri et recentes*, quibus opponuntur *vulneribus et labore fessi*, ut *instructis inordinati*. Cf. ad 3, 7, 1.

3. *ipsis adfluit moenibus* sc. Lacedaemonis.

XXX. 1. *sequi suorum agmen — insistunt*, v. ad 24, 26, 7. — *in castra inpetum faciunt et diripiunt*; forte *et ea diripiunt*: sed hae duae voces, additae e Mogunt., del.; Gron.

2. *pleraeque adversae cadentes* "hastae, cuspide in hostes conversa. Sed quomodo fieri potuit, ut hastae, temere abjectae, pleraeque adversae ceciderint? Suspicor *transversae*, ut hastae, a fugientibus abjectae, pleraeque transversae ceciderint, atque ea re via, velut vallo quodam objecto, septa et iter inpeditum fuerit." Duk. Sed non ita *vallum* effectum esset: et potius *adversae ceciderunt* cuspide terrae obversa, ut defigerentur; Ern. *Hasta adversa* est ita sita, ut ferrum obvertat, adeoque *adversae cadentes hastae*, quae directo in terram ferro cadunt: ex iis autem sic temere in terram fortuito casu infixis effecta est imago illa cujusdam quasi valli, quo *iter inpediebatur*; Crev.

3.

3. *quae Pheras, quaeque Barbosthenem ferunt*, montem, de quo v. cap. 27. Pro *Pheras* vett. edd. *Phecas*, et MSS. *Phocas*, *Phagas*, *Phachas*, sed Busl. d. *Pharas* *Pherae* vel *Pharae*, *αἱ Φηραὶ* et Dor. *Φαραὶ*, opp. Messeniae, quae olim pars Laconicae fuit; nisi Phara seu Pharae Messeniae et Laconicae diversae fuerunt urbes v. Schweigh. ad Polyb. 16, 16, 8. Pausan. 4, 16. dicit *πόλιν τῆς Λακωνικῆς, τὸ μὲν ἀρχαῖον ὄνομα καὶ ἐν Ὁμήρου καταλόγῳ Φάριν, ὑπὸ δὲ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ προςοίκων καλουμένην Φαράς.* Cf. id. 3, 20. 4, 30. Eustath. et alii intpp. Homer. Il. 2, 582. Meurs. Misc. Lacon. 4, 8. Cellar. Geogr. ant. 2, 3. p. 765.

4. *Primo vespere*, v. ad 1, 6, 1. — *excepti* (v. ad 2, 4, 3.) *ab hoste insidente* patentes vias.

XXXI. 1. *ne Aetoli p. a. animos ad Antiochum avertissent*, v. ad 3, 63, 1. — *Demetriadem iter direxere* omnes MSS praeter Mog. et edd. ante Ald. unde recepi pro vulg. *flexere*, quod servavit Drak. quoniam *dirigere iter* aut raro admodum, aut numquam apud Livium obcurrit. Sed eo probabilius est, *τὸ flexere* glossatoribus deberi, et *direxere* in illud mutatum esse; locutio autem illa saepius ap. Cic. et Caes. obcurrit.

2. *totique Antiochi erant*, v. ad 3, 36, 4.

3. *omnia novari*, v. ad 1, 52, 1. — *spes incisa*, v. ad 3, 10, 9. — *in quo plus ad omnia momenti*, v. ad 1, 47, 7.

4. *obnoxiam Romanis esse*, v. ad 3, 39, 1.

5. *Magnetarchen summum magistratum* (v. ad 33, 27, 5.) sc. Magnetum *vocant*, (v. ad 2, 18, 4.) vel *vocant* se Magnetes.

6. *inconsultius evectus* (v. ad 22, 43, 1.) *projecit*, temere dixit; de verbis, quae alicui temere excidunt, Germ. *hinwerfen*. — *Sub hanc vocem* (v. ad 2, 55, 1.) *fremitus multitudinis fuit variantis*, alternantis, inter se confundentis *adsensum* et *indignationem*, quod

quod *dicere id ausus* esset; Gron. *adsentientium* et *indignantium* edd. antt. et ex MSS Lov. 2. 5. Harl. Victor. prob. Doujat. Sed cf. Drak.

7. *ob eleganter actam vitam*, v. ad c. 14. n. 3.

8. *Romanorum partis fuerat*, v. ad 3, 36, 4. 24, 42, 4.

XXXII. 1. *defectionem nudabant*, v. ad 33, 21, 6.

2. *Thoas, princeps gentis*, (ut c. 45.) *quem miserant ad Antiochum*, ita et 36, 26. et ap. Appian. Syr. 12. ex quo Sigon. conj. *princeps legationis*. "Supra c. 12. Dicaearchum, fratrem Thoantis, ad Antiochum fuisse missum, quo anno Thoas praetor Aetolorum fuerat; hic vero Thoantem ab Antiocho reversum legationem renuntiasse, et inf. c. 42. et 36, 7. eum legatum Aetolorum apud Antiochum fuisse scribit Livius. Haec non sunt contraria, sed sic intelligenda, eum, quum praetura annua gentis Aetolorum perfunctus esset, post Dicaearchi profectionem ipsum quoque ad Antiochum missum fuisse: haud dubie quod Aetoli sibi persuadebant, in eo, qui et princeps gentis, et Romanis inimicissimus erat, plus momenti futurum ad Antiochum ad bellum adversus Romanos incitandum, quam in Dicaearcho." Duker. Haec tamen paucis certe verbis a Livio erant referenda.

3. *ex India elephantos*, h. e. Indicos, ut ap. Ovid. Am. 2, 6, 1. *psittacus ab Indis*, scil. venire; Gron. Cf. ad 42, 20, 5. 45, 39, 2. 45, 43, 4. Sic et *a* pro *ex* ponitur. v. ad 27, 5, 4. *adcitos* e cod. Mog adjecere Aldus et reliqui ante Gron. — *ante omnia*, praecipue, ut ap. Suet. Cal. 21. ex c. Mog. restituit Drak. Reliqui MSS. exhibent *ad omnia* sc. incepta felicius perficienda; nisi potius cum Gron. *ad* dictum adcipias pro *super* aut *praeter*. cf. ad 2, 23, 3. et 3, 42, 3.

4.

4. *abscisa res erat*, al. *abscissa*. v. ad 4, 19, 5. "Malim *abscisa spes*, ut 4, 10. 24, 30. 35, 45. Sic et *spem incidere* 2, 15. 3, 58. 6, 39. 35, 31. et *praecidere* 4. 3. 24, 31. 29, 15 Si *res* retinendum est, in eo tamen non alia sententia esse potest, quam etsi res eo redierant, ut prope abscisa esset spes animos Aetolorum ab societate Romanorum alienatos reconciliandi." Duk. — *non ab re esse*, ei consentaneum, aut utile esse. Cf. ad 1, 27, 5.

5. *ad Panaetolicum concilium*, v. ad 31, 29, 1.

6. *integris rebus Philippi potuisse intervenire Antiochum*, adcedere, ut passim, vel subcurrere, ut 40, 9.

7. *Consilia calida*, al. *callida*. Cf. Drak. et Duk. nosque ad 22, 24, 2. — *integra omnia*, v. ad 2, 5, 1.

XXXIII. 1. *Multitudo, avida novandi res, Antiochi tota erat*, v. ad 1, 52, 1. 3, 36, 4. et 3, 62, 5.

2. *ab iis fides mota foederis*, v. ad 25, 16, 3. — *de quibus ambigeretur*, dubitaretur, vel certaretur. v. ad 21, 31, 6.

3. *lanistis Aetolis*, h. e. committentibus, subornantibus in certamen; (auctoribus, incitantibus) Gron. Cf. Cic. Philipp. 13, 19. et Rosc. Am. 40. Male *admixtis* vel *inmixtis* plerique libri.

4. *quo arcesseretur Antiochus ad liberandam Graeciam disceptatumque* (supin.) *inter* cet. ita MSS., non, ut edd. antt., *disceptandumque;* Gron. Cf. ad 1, 50, 5. et 5, 19, 3.

5. *decretum posceret eum Quinctius*, v. ad 1, 24, 6. — *instaret*, v. ad 3, 6, 5. — *praevertendum*, v. ad 2, 24, 3.

XXXIV. 1. *Quinctius legatique*, v. ad 3, 25, 4. — *ut quaeque de Antiocho, nihil per se ipsi moti, et sedentes exspectare adventum* (V. MSS. *motum*) *viderentur regis* cet. obscuriorem hunc locum sic explicabam: Aetolos, ne Romanis prius consilia eorum quam

quam facta innotescerent, postea *concilium gentis nullum habuisse*, ita ut *quatque*, omnia ut quamcumque spem haberent, viderentur exspectare de Antiocho, nihil ipsi pro ea laborantes. utque viderentur sedentes exspectare sive adventum sive motum regis; Gron. *quieti de Antiocho* conj. Faber. et *moturi* pro *moti* non male Jac. Periz. et *adventu* pro *adventum* Benedict. qui tamen non dicit, quo sensu haec verba ceperit. Excidisse nomen Aetolorum, vel aliud, e quo intelligatur, haec de iis dici, bene suspicatur Duk. — *sedentes*, v. ad 7, 37, 4.

2. *per apocletos: ita vocant sanctius consilium; quod ex delectis constat viris*; cf. 35, 46. 36, 28. 38, 1, 3. Suid. voc. Ἀπόκλητοι, et Polyb. 4, 5, 9. 20, 1, 1. 20, 10, 3. cui iidem ἄρχοντες dicuntur 21, 2, 7. conl. 21, 3, 2. *Apocleti* delecti ordinum proceres ad concilium, *der enge Ausschuss*; Bauer. Pro *consilium* alii *concilium*, a quo illud h. l. distinguitur. Cf. ad 1, 54, 1. et 38, 1, 3. — *res novarentur*, v. ad 1, 52, 1.

3. *principes, optimum quemque, Romanae societatis esse*, (v. ad 3, 36, 4.) *et praesenti statu gaudere, multitudinem — omnia novare velle*, v. ad 36, 6, 2. Ante *optimum* recte forsan *et* inseruit MS. Meg. Cf. tamen ad 1, 7, 6. *Principes* sunt nobilissimi ordinis senatorii, (v. Wessel. Obss. 1, 8.) et *optimus quisque*, qui optimatium partibus favebant, qui rei publicae utilitati consulebant; qui non semper principes, sed interdum ex plebe erant; Drak. *novari* malebant Sigon. Sed ipsi etiam auctores rerum novarum esse cupiebant.

4. *Eurylochus, de cujus fuga* cet. v. cap. 31. 32.

5. *cum sordida veste*, v. ad 2, 54, 5. — *tenentes velamenta subplicum*, v. ad 2, 54, 6. — *consenescere*, v. ad 1, 22, 3.

XXXV. 1. *Lacedaemone*, plerique MSS. *Lacedaemoni*, v. ad 28, 26, 1. — *qui occupasset occidere*, v.

v. ad 1, 14, 3. Senſus h. l. eſt: licet Romani Nabin oppidis maritimis ſpoliarint, ejusque copias intra urbem Achaei compulerint, nihilominus ei uni Lacedaemonios univerſum ſublatae tyrannidis beneficium adeptum relaturos, qui tyrannum non fregiſſet, ſed interfeciſſet; Drak. *potius gratiam rei* (ſc. quam odium et poenam) omnes MSS praeter Mog.

2. *Iis a praetore* cet., cod. Victor. et Gaertn. *His*, ſc. XXX equitibus, prob. Crev. — *opinione praecipere*, v. ad 7, 26, 5.

3. *terras, maria, armis, viris completurum:* verba *armis, viris* fortaſſe etiam referri poſſunt ad *maria*, quae tamen magis *navibus* et *claſſibus* compleri dicuntur: unde alterutrum poſt *viris* forte excidit; Duk.

4. *ſub tectis marceſcere otio*, v. ad 23, 45, 1. — *in armis decurrere*, v. ad 23, 35, 3.

5. *ſuum conſilium meo interponet*, v. ad 3, 46, 2.

6. *Ponere haſtas equites A. jubet*, non abjicere, (nam *jacentem equites confodiunt*) ſed reclinare et invadendi cauſa pectori obponere, ne ſcil. erectae haſtae conſpectum ſui equitibus interciperent, quos ſe intueri imitarique jubebat, tamquam quid ipſe facturus eſſet ignaros: quemadmodum 1, 27. Tullus Hoſtilius ſuos erigere haſtas juſſit, ne ſocios Albanos fugientes viderent; Sigon. Cf. ad 33, 8, 5. — *animum confuſum* cet. v. ad 6, 34, 7. Ad ſeqq. cf. Pauſan. 8, 50 extr.

XXXVI. 1. *ſi extemplo poſitis armis* — et *ſi frequentes inde retenti* fuiſſent *in armis Aetoli* cet. h. e. ſi ipſe ſine inſignibus belli, ut decet, in concionem proceſſiſſet, libertatis illorum vindicandae ergo patratum excuſans, ſimul autem retinuiſſet ad ſigna Aetolos in patentibus urbis locis ſtationem ſervantes, nemine privatorum violato; ſic enim futurum erat, ut quieſcerent et boni, quibus nulla fieret

ret injuria, et mali metu multitudinis armatae et intentae ad coercendum; Gron.

2. *Laconicus ejus stirpis* cet. forte *Laonicus*; Gron.

3. *circa Chalcioecon, Minervae templum aereum*, unde ipsa Minerva ἡ Χαλκίοικος sc. Ἀθηνᾶ Cf. Pausan. 3, 17 10, 5. Polyb. 4, 22. et 35. Thucyd. 1, 134. Diodor. 11, 45. Suidas et Intpp. Corn. Nep. Paus. 5. Meurs. Misc. Lacon. 1, 3. Periz. ad Aeliani V. H. 9, 41. Leopard. Emend. 15, 8.

4. *sub corona venierunt*, v. ad 2, 17, 3.

XXXVII. 1. *societati Achaeorum Lacedaemonios adjunxit Philopoemen*, cf. Plut. Philop. p. 364 sq. et Pausan. 8, 51. Polybiana hujus rei narratio intercidit.

2. *T. Quinctii legatorumque*, v. ad 3, 25, 4.

3. *onerarias leves*, v. ad 25, 27, 5.

4. *Aulidi atque Euripo*, cf. 45, 27. et ad 28, 6, 3.

XXXVIII. 1. *Mictio* cod. Mog. Alii MSS. et vett. edd. *Micion*, (quod probat Victor. var. lect. 1, 7. et notum est Graecorum nomen, de quo v. Drak. ad 43, 7. ubi *Micion* est in ed. pr.) *Mitylo*, *Mittilio*, *Mictilo* cet. et Appian. Syr. 12. Μικιθίων, ut videatur verum nomen esse *Micythio*: nam *Micythus* nomen notum est ejus, qui Anaxilai Rhegini tyranni liberorum tutor fuit: (v. Holsten. ad Steph. v. Πυξοῦς, et de alio Nep. Epam. 4. de alio Ptolem. Hephaest. 4.) unde Μικυθίων, ut *Eurytus*, *Eurytion*; Gron. Cf. Schweigh. ad Appian. l. l.

2. *consilio tali animum adjecerunt*, Bened. conj. *objecerunt*. Sed τὸ *tali* refer ad seqq., quae vulgato favent.

3. *Amarynthis Diana*, seu *Amarynthia* et *Amarysia*, sic dicta (ut et certamina ac festum) ab Amarynthο, Euboeae vico, eoque nomine et ibi, et Athenis, Eretriae, atque Carysti culta. v. Pausan. 1, 31. Strab. 10, 448. Schol. Pind. Olymp. 13, 159.

 Mont-

Montfauc. Ant. expl. T. I. p. 150. Meurſ. Graec. fer. lib. I. Heſych. et Steph. Byz. — *ne ſinerent*, forte *neu ſ.*, Duk.

4. *Splendidiore catena*, ſpecioſiore ſervitute. — *ſed multo graviore*, al. *et m. g.*, v. ad 23, 44, 4.

XXXIX. 1. *in Chalcidis Euripo*, v. ad 28, 6, 3.

2. *ad oſtium portus*, quod non intravit, juſſus *abstinere portu*; unde Curio et alii τὸ *ad* male deleverunt; Gron.

3. *Magnetarches Eurylochus*, v. ad c. 31. n. 5.

4. *nuntio ad praetorem miſſo, ut* cet. v. ad 8, 19, 10.

XL. 1. *Abstulerunt me velut de ſpatio*, effecerunt, ut quaſi de ſpatio et curriculo deflecterem in circo.

2. *inde namque deverteram*, v. ad 1, 51, 2.

3. *Quinctius in Ligures*, *Domitius adverſus Bojos* cet. a quibus non discrepant, quae c. 22. leguntur, utrumque conſules in Bojos veniſſe, et late agrum hoſtium pervaſtaſſe: ſed hinc intellegimus Quinctium potiſſimum rem geſſiſſe in Liguria, inde eam adeo penetraſſe, ut ad conlegam in Bojos pervenerit: hinc Bojos Domitio, cujus ea provincia erat, ſe dedidiſſe, inde factum id, poſtquam jam caſtris vicinis in confinio provinciarum coiſſent conſules; Gron. Sed cap. 22 diſerte Livius narrat, ambos conſules in provincias profectos, cap. 24. Quinctium ex provincia revocatum eſſe, ut novorum conſulum comitia haberet: hic vero tradit, L. Quinctium et Cn. Domitium conſules in provincias profectos eſſe, conſulibus deſignatis; Crev.

4. *Duplex equiti* omnes MSS. praeter Mog. et edd. ante Ald. qui dedit *equitibus*. — *Terra movit ſe*, mota eſt, ut 40, 59. Cf. ad 2, 3, 2.

5. *Ille non pavor vanus*, ed. Aſcenſ. et al. *alter* pro *ille*. Sed elegantius *ille* et *hic* pro *alter* poni docet Gron.

XLI

XLI. 1. *cujus ea sors esset*, provincia, sorte adcepta, sc. bellum adversus Antiochum. Cf. ad 10, 26, 4.

2. *prima ut sors duae* provinciae essent, vel duas :ontineret, urbanam et peregrinam praeturam. Cf. ıd 10, 26, 4. 25. 3, 1. 25, 41, 8.

3. *Voverat L. Furius* cet. v. ad 34, 53, 5. — *de- licavit Q. Marcius R. duumvir*, v. ad 1, 53, 3. et :3, 30, 8.

4. *in cella Jovis supra fastigium aediculae*, v. ad , 19, 11. *Aedicula* Lipsio videbatur esse ipsa tem- li cella; Ryckio de capit. c. 23. minor cella s. ae- icula, (capellam vulgo vocant) quales in ipsa cella ut in cellae alis fuerint, in quibus minora deorum ımulacra ponerentur; (in qua aedicula hic memorata onsecratam fuisse putabat Victoriam auream, ab Hie- one missam, de qua v. 22, 37.) Crev. capsula ali- ıa, quae forsan signum Jovis aut sacra incluserit. *ositae in cella Jovis et supra f. aed. duod. cl.*, vel *ositae supra fastigium aed. et in cella Jovis duod. cl.* inj Drak — *clypea inaurata*, v. ad 25. 39, 7.

5. *inter lignarios*, loco sic dicto ab ejusmodi opi- :ibus lignariis, (ita Crev. et Marlian in topograph. , 1.) vel potius negotiatoribus ejus generis, ut *ter falcarios* ap. Cic. Sull. 18. et Catil. 1, 4. Ita :nesti in clav. Cic. v. *falcarius.*

XLII. 1. *Alexandria Troas*, Ἀλεξάνδρεια ἡ ἡ Τρωάδος ap. auctorem Chron. Alex. p. 171. ἡ ρωὰς Ἀλεξάνδρεια ap. Polyb. 5, 78. 111. 21, 10. :. quae etiam simpl. *Troas* et *Antogonia Troas* di- batur. v. Petit. var. lect. 1, 12. Cuper. monum. t. post Harpocr. p. 210. et Spanhem. ad Callim. . in Cer. 135. — *naves apertae*, v. ad 22, 19, 4.

2. *movere sententiam*, v. ad 25, 16, 3.

3. *adcipientem praegravatura*, ei incommoda et xia futura; Ern. *Praegravare* proprie dicitur onus nis grave, deinde numerus nimis crescens, ut 5, . et 38, 25.

XLIII. 1. *Ilium a mari* (v. ad 8, 17, 5.) *adscendit, ut Minervae sacrificaret*, cui praesidi arcis inclytum in ea fuit templum. Cf. 37, 9. et 37. ad 45, 28, 1. Heyne Exc. 9. ad Virg. A. 2, 293 sq. Appian. b. Mithrid. 53. Aurel. Vict. de viris inl. 70. Strab. 13. p. 591. 593. 597. unde etiam patebit, Ilium recentius a prisco diversum et *mari* propius fuisse. *adscendit Ilium*, ut 37. 9. 37. et ap. Herodot. 7, 43. ἐς τὸ τοῦ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη, Drak. *descendit* multi MSS. unde *escendit* conj. Jac. Gron.

2. *XL tectis navibus, apertis LX*, v. ad 22, 19, 4.

3. *Imbrum insulam tenuit*, v. ad 1, 1, 8. — *Sciathum*, v. ad 31, 45, 7. — *Pteleum primum* opp. *continentis* vel primam terram continentem. cf. 42, 67. — *Magnetarches*, v. ad c. 31. n. 5.

4 *Graeciam nudam*, solam; vel inermem, sine copiis et auxiliis, ut 36, 5, 4. et *nudus Antonius* ap. Cic. ad Div. 10, 11.

5. *Phalara in sinum Maliacum p.*, v. ad 27, 30, 3.

6. *exceptus ingenti favore multitudinis cum plausibus clamoribusque et quibus aliis laetitia effusa vulgi significatur*, v. ad 31, 15, 1.

XLIV. 1. *a Phaenea praetore principibusque* v. ad 3, 25, 4. Mox verba *inde* et *rex* suspecta Drak.

2. *inpensae voluntatis*, magnae, valde propensae

3. *exspectatio destituta*, v. ad 1, 51, 4. — *simul primum*, v. ad 6, 1, 4.

4. *copia frumenti et annona tolerabilis rerum aliarum* (cf. ad 29, 37, 3.) *suppeditetur*, in MS. Gaertn. *suppeditet* probb. Duk. et Drak. Cf. ad 6, 24, 1.

XLV. 1. *Multa homines, ne bellare* cet. omne MSS. praeter Mogunt. *ne bellarent* non inprob. Grou Cf. ad 37, 17, 4. — *voluntate remittere*, v. ad 32 2, 3.

2. *et Romani tempus habeant ad comparandum se*, vel necessaria ad bellum. Ita hoc verbum absolut

lute dici, intellecto ex proximis quid compararetur, jam monuit Gron. ad 36, 3, 1. (ubi voc. *classem* ab indocto quodam adpositum putabat) et 38, 12, 2. (ubi τὸ *copias*, post *comparandum* ab editoribus nonnullis adjectum, a MSS. abesse monet) Cf. ad 42, 52, 4. Nepot. Thrasyb. 2. sup. 34, 34, 2. ubi *ad comportandum* simili modo dicitur, Ern. clav. Cic.

3. *satis expertum esse*, v. ad 2, 29, 1.

4. *imperatoremque regem adpellandum:* Spanhem. ad Juliani orat. 1. p. 150. et in diss. 7. de usu et pr. num. p. 443. *imperatorem* hic esse putat, quem Graeci στρατηγὸν αὐτοκράτορα dicunt, imperatorem, qui administrationem belli cum summo imperio ac potestate habet, ita ut ad alios referre non cogatur, ut βασιλεῖς αὐτοκράτορες et πρέσβεις αὐτοκράτορες, qui plenam et liberam omnia agendi et de omnibus tractandi potestatem habent. Hoc eo confirmari videtur, quod Livius dicit, *XXX principes delectos fuisse, cum quibus rex, si qua vellet, consultaret;* Duker.

XLVI. 1. *cum apocletis eorum*, cf. ad c. 34. n. 2. et Polyb. 20, 1.

2. *ab Aetolis tentatam Chalcidem*, v. ad 9, 35, 1.

3. *decem constratis navibus*, v. ad 22, 19, 4.

4. *foedere iniquo adligata;* Gron. conj. *inligata* conl. 41, 24. 42, 23. 45, 25. al. Sed *adligari* etiam hoc sensu adhiberi 34, 3. et 37, 26. monet Drak. Spanhemius in Orbe Rom. 2, 10. p. 303. scribit, Chalcidenses quidem hoc verbis prae se ferre, sed tamen *inpar* seu *iniquum* eorum aliorumque Graecorum cum Romanis foedus fuisse, eo quod *nullam pacisci societatem, nisi ex auctoritate Romanorum*, et quod nulla bella injussu Romanorum suscipere potuerint; quod conligit ex iis, quae cap. 50 pr. de Achaeis leguntur. "Forte vera haec sententia, sed certioribus argumentis confirmanda. Nam qui dicit, certum est mihi hoc non facere, non statim dicit, non possum

hoc facere; nec, qui c. 50 pr. dicuntur *eosdem hostes et amicos, quos populus Rom.* sibi hostes et amicos esse *censuisset: judicaturi*, dicuntur injussu Romanorum bellum suscipere non potuisse. Jus et natura foederis non patiebatur, ut socii Romanorum cum hostibus eorum arma conjungerent. Nec tamen ideo hoc foedus *magis inpar* seu *iniquum* Chalcidensibus et Achaeis, quam Romanis, qui non minus legibus illius inligabantur. Nec verosimile est, eo tempore vel Graecos iniquas societatis conditiones adcepturos fuisse, vel Romanos eas hominibus liberis proponendas judicasse, quorum favorem tum omnibus rebus captabant." Duker.

5. *id eos pro amicis facturos*, v. ad 2, 7, 4.

XLVII. 1. *Placuit, Achaeos et Amynandrum, regem Athamanum tentare*, v. ad 9, 35, 1. Ante *Achaeos* excidit *Boeotos*: nam de tribus his in seqq. distincte agitur; Jac. Periz.

2. *Apamiam, filiam Alexandri* cet. cf. Appian. Syr. 13. ex quo forte cum Sigon. leg. *Apamam*. Cf. ad 38. 13, 5. — *ferens*, v. ad 4, 45, 5.

3. *quod is vere regum f. e.*, potius *quasi is*: Gron. Si hoc ita intelligatur, Antiochum et Aetolos aluisse vanitatem ingenii illius, quod dicerent, eum vere regiae stirpis esse, retineri potest *quod*; Duk. et Crev.

XLVIII. 1. *Aegii datum concilium*, v. ad 27, 30, 8. — *quam Aetoli*, forte *Aetolorum*; Glar. Cf. ad c. 49. n. 1.

2 *maria terrasque inani sonitu verborum complevit* sc. navibus copiisque. Cf. ad c. 49. n. 2. — *loricatos, quos cataphractos vocant*, Gall. *Cuirassiers*. v. ad Tac. Ann. 3, 43, 6. et Spanhem. ad Juliani Orat. 1. p 243. *vocent* conj. Bauer. Sed forte Livii verba sunt *quos c. vocant*, parenthesi includenda. Cf. 37, 40. — *a quo*, ab qua re. Spectant haec ad seqq. nec est quod legas *a quis* s. *queis*.

3

3. *Dahas, Medos* cet., male *Dacas* vett. edd. v. ad Sil. 13, 764. et Intpp. Virg. A. 8, 728. *Dahae* Nomades et Scythae, ultra Hyrcaniam et mare Caspium. *Elymaei*, Ἐλυμαῖοι et Ἐλαμῖται, in Elymaide, a meridie Mediae, parte australi ejus regionis, quae nunc Chusistan dicitur; et *Caddusii*, rectius forte *Cadusii*, in ora Mediae montana. Cf. Strab. II. p. 508. 542. Ptol. 6, 2. Polyb. 5, 44. Hard. ad Plin. 6, 13. et 27. s. 15. et 31.

4. *ex Pamphylia Sidetas*, v. ad c. 13. n. 3.

5. *medios deceat amicos*, v. ad 1, 32, 5. — *bello se non interponant*, inmisceant, ut c. 49. et 42, 58.

6. *Provectus est in maledicta Romanorum*, in Romanos. v. ad 41, 20, 4. — *proprie ipsius Quinctii*, solius, in solum, *persönlich, individuell*; Bauer.

XLIX. 1. *Coram quibus* sc. Quinctio et legatis Antiochi, casu praesentibus et tantum audientibus, *magis, quam apud quos* sc. Achaeos, judices, arbitros et disceptatores, ad rem non tam audiendam, quam disceptandam, vocatos: nam Achaei legatis coram Quinctio (cf. cap. 48 pr.) dederant concilium; in quo Archidamus Quinctium prosciderat maledictis, et jactaverat ea, quorum veritas legatis quidem regis, non vero Achaeis, haud satis perspecta esse poterat. — *legatis regis*, forte *legato*, quia cap. praec. non nisi *legatus Antiochi* memoratur; sed licet plures legati sint missi, unius tamen tantum interdum mentio fit, quia is legationis princeps est: quo et referri potest, quod Livius modo *scirent*, modo *eum* dicat, et cap. 48 pr. *Aetoli*, h. e. legati Aetolorum, licet unus tantum memoretur legatus Archidamus; Drak. *dum ii ab se* cet. in MS. Lov. 6. et Gaertn. *dum hi*, rectius forte, judice etiam Crev. quamvis *ii* non alii esse possunt, quam legati Aetolorum.

2. *suam sectam esse sequuturos*; (v. ad 29, 27, 2.) *rex contra*, propr. regis legatus, *peditum equitumque*

que nubes jactat, inmensam multitudinem, (inpr. avium, instar atrae nubis aerem secantium tenebrisque quasi involventium, ut locustarum 42, 10. hinc et *telorum* 38, 26. v. ad Sil 1, 311. 2, 433. 6, 336. 7, 84.) *et consternit maria suis classibus*, cf. ad c. 48. n. 2. "Nota h. l. adcusativum cum infinit. in rectam orationem elapsum: *inflasse* — *inflatos esse; dum narrant* — *rex contra* — *jactat*. Haec tamen pro Conjunctivis adceperis, nisi insertum sit *quae audiebatis*. Recta ergo oratio incipit, suspensa tamen ab obliqua, paullo durius. Ita pergit: *Est autem* — et tamen deinde: *Hoc dici posse*." Bauer. Cf. ad 1, 13, 4, et 35, 16, 5.

3 *Est autem res simillima coenae Chalcidensis hospitis mei* cet. cf Plut. Flamin. p. 378 et apophthegm. p. 197. Erasmi Adag. tit. *Arrogantia* p. m. 159. et, qui ex h. l. colligebat, acutum Quinctio ingenium lepidumque fuisse, Victor. var. lect. 17, 10. Hoc exemplo hospitis duo reprehendit in Antiochi legato, et quod ex una gente multas faciat, et quod ex mansuetis inbellibusque feroces ac truces, quemadmodum ex uno porco hospes multam variamque venationem, et ex mansueto speciem ferinae carnis fecisse visus erat; Glar. Oratio autem obliqua in rectam mutata, ut passim. v. ad 1, 13, 4.

4 *solstitiali tempore*, media aestate: nam antiquis duo tantum solstitia fuisse, nec nisi mediam aestatem dici *solstitium*, mediam hyemem *brumam*, Victor. ad Varr. R. R. 1, 46. docet; Drak. — *tam multa et varia venatio*, v. ad 25, 9, 9. — *non. quam isti sunt, gloriosus*, v. ad 2, 56, 8. — *Dahas et Medos et Caddusios et Elymaeos Syros omnes esse*, v. ad c. 48 n. 3. *Syri* latiore sensu dicti.

5 *legiuncularum instar*, v. ad 28, 17, 1. — *quod militi admetiatur* tenuiter, parce, *kümmerlich*, *nothdürftig*; Bauer.

6. *nihil aliud quam Aulide et Euripo spectatis*, postquam nil egisset, quam quod vel ut spectaret; Bauer.

Bauer. v. ad 2, 8, 9. — *expertae toties spectataeque R. f*; alii, etiam Drak., *potius*; quod languere videtur: at *toties* excitat orationem et firmat: ac sane saepius jam cognorant Achaei fidem Romanorum, utut in uno bello Philippi; Bauer. *potius* codd. Mog. Victor. et Lov. 6. *toties* reliqui MSS. et edd. ante Ald.

7 *Nam quod optimum esse dicunt*, (id recepi ex MS. Lov 3. pro vulg. *dicant*, suadentibus Crev. et Bauero: nam vere dixerant *non interponi vos bello*, (v. ad c. 48 n. 5.) — *praemium victoris eritis*, v. ad 32, 21, 16. *interponendi* plerique MSS. et edd. ante Mogunt. non inprob. Gron., si intellegatur *consilium* aut tale quid. Idem monet, similiter inf. 37, 16 extr. in MSS primisque edd. legi *omisso Patara amplius tentandi*, et in recentt. demum edd. *omisso conatu P. a. t.* et *omissa P. a. t. spe.* Cf. ad Tac. Ann. 2, 43, 10. — *nihil immo*, contra, potius. Inter has voces in cod. Harl. et Sigon. insertum *tam vanum* ab iis, qui nesciebant, τὸ *immo* alii voc. postponi, ut 38, 43. et 39, 40.

L. 1. *adversus utrosque*, utrisque.

2. *qui Romanae partis erant*, v. ad 3, 36, 4. 3, 62, 5. et 24, 42, 4. *Romanorum partis* recte, puto, emend. Duk. quia *pars* genitivo plur. jungi solet. Cf. tamen et ad c. 51. n. 3. — *Boeoti nihil certi responderunt* cet. cf. Polyb. 20, 2. — *et Eumenem regem misisse* sc. auxilia.

3. *transgressi Euripum* cet. v. ad 28, 6, 3.

4. *obsessas ab hostibus fauces* cet. v. ad 28, 6, 3.

LI. 1. *Templum est Apollinis Delium* (an *Delii?*) *inminens mari* cet. v. ad 3, 51, 3. et 31, 45, 5. — *mari trajectus*: nam insula etiam adiri potest ex continenti, quia angustiae maris inter Boeotiam et Euboeam adeo arctae sunt, ut Euripus ille ponte

 stra-

ſtratus fuerit, quo inſula continenti adnexa eſt; Drak. Cf. Plin. 4, 12. et Strab. 9, 401. 403.

2. *in fano lucoque ea religione eoque jure ſancto, quo ſunt templa, quae aſyla Graeci adpellant*, v. ad 1, 8, 6. — *ſanguinem usquam factum*, v. ad 2, 30, 8. — *ad ſpectaculum*, ſpectationem, *templi*, ut 39. 43. et 45, 27, 4. — *eos cecidit*, vox *eos* exſulat a Lov 5. et edd. ante Frob. a. 1535. In ea latere numerum caeſorum, ſuſpicabatur Crev.

3. *Qui Romanae partis erant*, v. ad c. 50. n. 2. — *Achaeorum et Eumenis milites Salganea tenebant* cet. Quum Chalcis et Salganeus, illa in Euboea, haec in Boeotia, ad Euripum ſitae fuerint, milites Achaeorum et Eumenis Chalcide diſcedentes navibus Salganea, ante quam urbem ad Hermaeum Menippus caſtra habebat, trajicere Euripo potuerunt; Drak.

4. *quod caput erat Euboeae*, Chalcidem.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXVI.

Cap. I. 1. *hoſtiis perlitatum eſt*, v. ad 5, 38, 1.

2. *vellent juberentne cum Antiocho rege, quique ſectam ejus ſequuti eſſent, bellum iniri*, v. ad 29, 27, 2. et 38, 48. 5.

3. *ex auctoritate ſenatus ſcripſiſſet e civibus imperaſſetve* ſociis, (cf. cap. 3 extr.) *ut eum exercitum* cet. hoc *ut* πλεονάζει, ut paſſim; v. ad 22, 11, 2) ſed e qui-

e quibusdam libris recte forsan ejectum. Quin et proxime praecedens *ut* abesse poterat.

4. *L. Quinctium — legari ad id bellum;* sic T. Quinctio in Macedonia bellum gerenti legati ex SCto additi 32, 28 extr. et saepe aliis imperatoribus: nec tamen L. Quinctii deinde ulla in hoc bello mentio est; Duker. Cf. 35, 23 ad 36, 17, 1. et 37, 1, 6. Lips. de mil. Rom. 2, 10.

5. *cum Bojis jussus bellum gerere — alterum ut mitteret Romam* cet. v. ad 40, 30, 2.

II. 1. *His ita in senatu ad, ob, id, quae cujus* cet. forte leg. *cujusque*, vel cum Bened. *quae et cujus.*

2. *Certa deinde sorte* cet. posteaquam sorte, sortitione, decretum est; Ern. An leg *ducta d. sorte?*

3. *utque M'. Acilius consul ludos magnos Jovi voveret, et dona ad omnia pulvinaria*, v. ad 5, 13, 5. et 27, 33, 4

4. *donaque data recte sunto*, v. ad 22, 10, 2.

5. *Bruto juris dictio utraque evenit*, v. ad 25, 41, 8.

6. *A. Cornelio novi milites* cet. cf. 35, 41.

7. *ut duas decumas frumenti exigeret*, dandas ex agro decumano, in Sicilia a publicanis redemto. Cf. 37, 2 extr. Mox pro *id* forte leg. *et*, vel *et id.*

8. *socios navales libertinos*, v. ad 9, 38, 1.

III. 1. *Qui senatores essent quibusque in senatu sententiam dicere liceret.* v. ad 22, 49, 13. — *ne quis eorum longius ab urbe Roma abiret — abessent*, cf ad 43, 11, 3. — *in comparando inpigre classem* MSS. *in comparanda i. classe* quaedam edd. Cf. ad 35, 45, 2

2. *vacationem rei navalis his colonis non esse*, v. ad 27, 38, 2. et 3. — *ad conlegium fetialium* cet. v. ad 1, 24, 5. et 9, 9, 2. — *an ad praesidium nuntiaretur*, v. ad 31, 8, 5. et 38, 46, 5.

3.

3. *ſocietas eis et amicitia renuntianda*, v. ad 25, 18, 5.

4. *Jam ante ſeſe, quum de Philippo — nuntiaretur*, v. ad 31, 8, 4. 5. — *toties repetentibus res, nec reddi, nec ſatis fieri* cet. v. ad 1, 22, 5.

5. *uti omnes Brundiſium* cet. v. ad 22, 11, 2. — *ante diem quintum Nonas M. paludatus V. e.*, v. ad 1, 26, 1. et 6, 1, 9.

IV. 1. *ſi M'. Acilio coſ. non defuiſſet*, v. ad 3, 46, 3.

2. *tritici modium mille:* ſummam tritici mendoſam eſſe, ex ea ſumma, quam mox a Maſiniſſa, quamque 43, 6. ab eodem et a Poenis oblatam legimus, nec non ex 22, 37. et 26, 47. jam collegerunt Sigon. et Drak. Hic ex 43, 6. conj. *tritici X. C. M.* h. e. decies centena millia, ut librarii non adſequuti ſint notas, vel ex Pal. 2. *tritici modium centena millia* et ex Lov 3. *hordei quinquaginta millia*. — *claſſem ſuorum ſuo ſumtu c.* vox *ſuorum* forte tollenda et orta ex ſeq. *ſuo* et prima ſyll. voc. *ſumtu*; Duk.

3. *nullam ante diem*, foederis legibus definitam, *adcepturos* ſe pecuniam. Cf. 30, 37. et ad 34, 6, 6.

V. 1. *Quum haec Romae agebantur;* non dubito, quin ex iis, quae ad 1, 40. adnotata ſunt, h. l. et cap. 15 pr. legendum ſit *agerentur;* Duk. Poſſis et *dum agebantur*. — *ne ceſſaret per hibernorum tempus*, v. ad 2, 18, 1. Illud *per* abeſt a MS. Barber. non inprob. Gron. ut vel intellegatur, vel ſenſus ſit: ne tempus h. otioſum transmitteretur. Idem mox delendum monet τὸ *venerunt*. Geſta vero haec eſſe τοῦ χειμῶνος κατἀρχομένου tradit Polyb. 20, 3. quem confer ad ſeqq.

2. *volebant cum eo, ut caverent*, v. ad 8, 14, 3. — *ne quid obfenderent Romanos*, v. ad 3, 21, 2.

3. *praeſidere Epiro*, v. ad 10, 17, 3. Mox *omnibus* e MSS. recepi pro vulg. *omnes*, ſuadente Gron.

4.

4. *nudos atque inermes*, v. ad 3, 19, 9. et 35, 43, 4.

5. *apud exercitus Romanos;* vox media delenda; Gron.

6. *longinquo auxilio*, quod e longinquo veniret, ut μακρὰ βοήθεια seu ἐπιβοήθεια et παραβοήθεια in Aeneae Poliorc. c. 16. Xenoph. Cyrop. 5, 4, 47. et Polyb. 2, 5, 2. ubi cf. Schweigh.

VI. 1. *caussas in speciem irae* (v. ad 6, 14, 2.) *adversus Romanos eas, quas ante dixi* cet. v. 33, 27–29. et 34, 47. Ad seqq. cf. Polyb. 20, 4–7. qui singula fusius tradit.

2. *publice privatimque labante egregia quondam disciplina gentis*, (v. ad Praef. n. 13.) *et multorum eo statu* praesente hominum atque in primis domi nobilium, *qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset*, h. e. multis ita aevum agentibus eumque privatarum rerum statum obtinentibus, ut perdita re publica illis opus esset, ut, nisi rem publicam turbarent et moverent, et sic judicia ac legum minas effugerent, suum statum propediem motum et eversum viderent: quales describit Sallust. in bello Catil. et Cicero in Catil. II., qualesque pingunt instigatores facesque civilis belli Caesar, Sallustius, Lucanus, Petronius; Gron. coll. 35, 34, 3. 42, 30. Suet. Caes. 27. et inpr. loco egregio Polyb. 20, 6. de perdito reip. Boeotorum statu. Idem conj. *labantem egregiam q disciplinam gentis et multorum eum statum* sc. caussas belli habentem. Immo *multorum eo statu* sc. exsistente; Drak.

3. *neminem, quid ageretur, fallebat* non bene referri potest ad *exorsus*. Melius flueret oratio, si legeretur: *exorsus est, qua — postularet. Neminem quidem, quid ageretur, fallebat*, i. e. latebat; Duk.

4. *cum quibus de summa rerum* (v. ad 3, 5, 6.) *deliberaret*, cf. 35, 45 extr. — *et alii legatos*, del. *et;* Duk.

VII.

VII. 1. *Hannibal, interrogatus sententiam*, (v. ad 32, 23, 1.) — *tali oratione* cet. cf. Iustin. 31, 5. et Appian. Syr. 14. — *avertit* a Thessalorum gente; Drak. Cf. ad 3, 63, 1.

2. *simul ac Romanum*, forte *ac, simul R.* cet Gron.

3. *si semel in causam* nostram *descenderit*, ad partes nostras transierit. Sic *dissentientes in causam deducere* 42, 38.

4. *absit verbo invidia*, v. ad 9, 19, 7.

5. *ut meam utramque fortunam taceam*, secundam et adversam. "Non adsequor sententiam horum verborum. Dum secundis rebus utebatur Hannibal, populus Rom. ei inpar erat: sed hoc dici non potest, postquam conversa fortuna cum adversis conflictari coepit. In extrema oratione quidem dicit, se cum Romanis bellare *bonis suis malisque didicisse:* sed ex eo non efficitur, Romanos malis illius rebus bellum cum eo gerentes ei inpares fuisse;" Duker. Illa modeste puto dicta esse hoc sensu: ut jam de me nihil dicam, qui initio secunda semper fortuna, et postremo quidem adversa usus sum, sed non mea culpa. Cf. omnino 28, 12. et 30, 35. — *Epirotarum regi*, Pyrrho. Ad seqq. cf. Victor. var. lect. 20, 1. qui ea cum locis Demosth. ex orat. pro Ctesiph. comparat.

6. *Vester enim legatus hic Thoas* cet. v. ad 35, 32, 2. — *Ille quidem ferae bestiae vinctae* cet. idem de Philippo dixit Alexander Acarnan 35, 18. An itaque pro *ille* legendum *alius?* Sed eadem comparatio pluribus potuit in mentem venire, vel Livio res exornanti tribuenda, qui ea utitur passim. v. ad 35, 18, 4.

7. *ut erumpere diu coercitam iram* (ita MSS. non, ut edd. antt., *coercita ira*) *in hostes possit*, h. e. effundere. Cf. Gron. et Drak. ad h. l. et Ernesti clav. Cic. v. *erumpere*.

8. *pro inopia commeatuum*, v. ad 7, 33, 2.

9. *in Byllinum agrum*, Byllidis f. Bullidis, oppidi maritimi Macedoniae f. Illyrici: unde *Bullini*, (hinc

44,

44, 30. pro *Bullianorum* Drak. edidit *Bullinorum*, at Sigon. *Bulinorum* e Steph.) *Buliones*, *Bullienses*, *Bullidenses*, *Byllidenses*, *Bulliones*. v. Drak. ad h. l. et 44, 30. Palmer. Graec. ant. 1, 30. Ernesti clav. Cic. in Ind. geogr. v. *Byllis*. — *Graeciae praesidebis*, v. ad 10, 17, 3. — *ut*, quamvis, *non omnis belli*, cum omnibus populis, et terra marique gerendi: cui *Romanum* obponitur.

VIII. 1. *quam laudarunt magis* cet. cf. Justin. 31, 6. et Appian. Syr. 14. — *Aetolis Amynandroque dies dictus est ad conveniendum exercitui* (cum exercitu Antiochi) *Pheras*: ita voces cohaerere puto, ne duplex dativus ad *dictus* referatur; Drak. Cf. ad 22, 12, 1. *ab Aetolis* emend. Jac. Gron. (sed credibilius esse, ab Antiocho, quem imperatorem fecerint, 35, 45. diem illam fuisse dictam, ut c. 15., quam ab Aetolis et Amynandro, jam monuit Duk.) *cum exercitu* Gron., et *sunt missi ab Aetolis Amynandroque. dies ad c. exercitui P. e. d.* Bened.

2. *ad legenda* sepeliendaque *ossa Macedonum circa Cynoscephalas*, *ubi debellatum erat cum Philippo* a Romanis, *misit* cet. cf. Appian. Syr. 16. (ubi Antiochum ipsum magnifice sepelivisse milites tradit) Plut. Flamin. c. 9. Alcaei carmen 22. in Brunck. Anal. T. 1. p. 492. Jacobs ad Anthol. Gr. T. 1. P. 2. p. 365.

3. *quod insepultos milites reliquisset*, v. ad 1, 49, 1.

4. *fortunam in consilio habiturus*, transiturus in eas partes, quibus fortuna belli adspiraret. Cf. Appian. l. l. — *ad M. Baebium p. misit* cet. v. ad 8, 19, 10.

IX. 1. *ut in causa pari*, v. ad 8, 30, 7. — *quae pro Chalcidensibus in conloquio* cet. v. 35, 46.

2. *nec ibi mora deditionis est facta*, forte deditioni, ut 3, 2. 4, 13. 6, 31. 28, 7. 42, 7. nam *mora deditionis* recte quidem dicitur, ut ap. Sall. Jug. 29. verum

verum alio ſenſu; Duk. "Forte *mora deditionis* non tantum active dici poteſt mora, quam infert deditio, ſed etiam paſſive mora, quae infertur deditioni, ut *facere moram dimicandi* et *concurrendi* 7, 27. 21, 32. 24, 15. 31, 33. *ſubplicii moram adferre* et *moram mortis adſequi* ap. Cic. Verr. 5, 64. *redimere moram belli* ap. Sall. Jug. 29." Drak.

3. *quod eam rem magni momenti futuram rex* cet. forte leg. *magno momento*, certe del. *τὸ rex*, vel paullo ante *ab rege*; Gron.

X. 1. *beneficio* (ob beneficium) *praeſidii dimiſſi* (cf. cap. 9) *non ultra — manſuros*, v. ad 3, 47, 1. — *fluctuarentur*, v. ad 4, 24, 2. — *inter metum praeſentem* (ut 42, 53.) *hoſtium*, Mur. malebat *praeſentium*, haud dubie propter ſeqq. *abſentium*. Sed orationem a Livio variari ſolere, monet Drak. — *Pellinaeum*, rectius forte e nummis *Pelinaeum* ſeu *Pelinnaeum*, et ap. Steph. Πέλινα pro Πέλιννα, quoniam oppidum a Pelino conditore ſic dictum tradit. Cf. Duk. et Drak. ad h. l. Spanhem. de uſu et pr. num. diſſ. IX. p. 902. ed. Amſt. 1671. Intpp. Strab. 9, 437. Salmaſ. ad Solin. p. 607.

2. *agrum Tripolitanum*, v. 42, 53.

3. *urbis ſitae in plano*, (v. ad 21, 32, 7.) *apertae*, (quam facile quivis intrare poſſet; Crev.) *campeſtri undique*, per loca plana et campeſtria, *aditu*, ut 40, 22, 5. et ſic *campeſtris urbs*, *ager*, *vicus* ſeu *campeſtre oppidum*, in campo et plano ſitum, 23, 45, 7. 27, 30. 38, 18. 40, 53. 58. Cf. ad 10, 2, 3.) Sic et *campeſtre iter* ap. Caeſ. B. C. 1, 66. et Curt. 5, 3, 16. Hanc lect. e MSS et antt. edd. reſtituere Crev. et Drak. pro vulg. *a parte campeſtri undique facilis* (quod in nullo MS. exſtat) *aditu*. Sed cum Duk. pro *apertae* forſan leg. *aperto et*, ut *apertus aditus* dictus eſt, ut *apertus campus*, *apertum* et *aperta loca*, h. e. patentia, ubi non eſt locus inſidiis, *purus et patens campus*, *ubi nullus inſidiarum metus*

24,

24, 14. nam Larissa tota in plano sita, (v. Strab. 9, 440.) at *moenibus* cincta, *operibus et machinis obpugnata;* unde non bene dici potest *aperta*, non munita. Haec et alia monuit Duk.

4. *legati a Pharsalo*, v. ad 10, 14, 2.

5. *latius, quam pro copiis*, v. ad 7, 33, 2. — *plures, quam — ignes adcendisset*, v. ad 22, 41, 5.

6. *hyemem instare causatus;* Duk. ad h. l. docet, *instare* (ut fere Gr. ἐνστῆναι) primum dici, quae nondum quidem inchoata, sed vel mox futura sint, ut 29, 35. 33, 41. 37, 39. vel interjecto longiore temporis spatio, ut 21, 21. deinde quae jam coepta ac praesentia sint, ut 2, 48. 3, 6. denique quae, postquam inchoata sint et praesentia esse coeperint, maneant, durent et urgeant, ut 5, 6. 28. 38. et forte h. l. de hyeme, quae jam ferme media fuerit; (v. cap. 6. et 11.) nisi leg. sit *hyemem obstare*, utpote nulli bellicae rei, minime obpugnationi et obsidioni urbium, aptam, quod quidam in consiliis dicebant. Cf. sup. ad 3, 6, 5. et 5, 6, 5.

7. *confirmandos in reliquum*, v. ad 23, 20, 4. — *descendit Larissam:* cur *descendit?* cf. not. 3.

XI. 1. *amore captus virginis Chalcidensis* cet. cf. Appian. Syr. 16. et 20. Polyb. 20, 8. (vel Athen. 10, 54.)

2. *primo adlegando*, cum eo per amicos agendo. Ernesti in clav. Cic. "Publice, inquit, *legantur* homines, qui inde *legati* dicuntur; privatim *adlegantur*, h. e. submittuntur ad aliquos, qui cum iis agant: inde *adlegati*, quos vulgo *deputatos* vocant." Cf. Gron. ad h. l. — *fatigasset*, v. ad 27, 50, 2. — *se s. f. conditioni inligantem*, v. ad 33, 12, 6.

3. *ad Boeotiam maxime*, forte *ac Boeotiae m.* Gron. — *per Phocidem Chaeroneam*, Boeotiae opp., *venisset* Chalcide Euboeae, ubi hibernaverat. *per Phocidem in Acarnaniam* ex cap. 12. et Appiani Syr. 16. conj. Sigon. Sed Crev. et Drak. docent ex Strab. 9,

416. 424. et Palmer. Graec. ant. 6, 1. antiquitus Phocidem non tantum ab altera parte ſinum Corinthiacum, ſed etiam ab altera ſinum Maliacum et mare Euboicum adtigiſſe; adeoque non neceſſe fuiſſe Boeotiam intrare trajecturo ab Euboea in Phocidem, quemadmodum etiam cap. ſeq. Antiochus *per Aetoliae et Phocidis urbes Chalcidem redierit* non facta Boeotiae mentione.

4. *praeter Calydonem et Lyſimachiam*, oppida Aetoliae. *praeter Chalcidem* edd fere omnes ante Drak. Χαλκὶς ſ. Χάλκεια nomen duorum Aetoliae oppidorum, ad Evenum et Acheloum fl. v. Strab. 10 p. 459 ſq. et 447 C. et Schweigh. ad Polyb. 5, 94. 8. — *ad Stratum*, v. ad 8. 1, 1. *Stratus* metropolis olim Acarnaniae, ad Acheloum fl., poſtea imperio Aetolorum ſubjecta. Cf. Palmer. Graec. ant. 3, 5. et Cellar. Geogr. ant. 2, 13. p. 707. — *Mneſilochus p. A.*, v. ad 37, 45, 8.

5. *Leucadios*, *Acarnaniae caput*, v. ad 26, 26, 1.

6. *ad Medionem et Thyrium* oppida Acarnaniae. *Medeonem* al. non minus recte. Nam Μεδίων et Μεδεὼν nominatur haec urbs, ſita in extrema Acarnania, verſus Epirum, non longe a ſinu Ambracico; ab qua diverſa eſt illa ſive Medeon ſive Meteon Labeatidis in Illyrico, (Μεδεὼν τῆς Ἠπείρου πόλις καὶ Κώμη Steph.) inf. 44, 23. 32. et Polyb. 29, 2, 5. memorata. v. Drak. ad 44, 23. et Schweigh. ad Polyb. 2, 2, 5. Pro *Thyrium* alii mendoſe *Tyrrheum*, ut et c. 12. et 38, 9. Graecis dicitur Θύριον, Θύῤῥεον et Θούριον, civesque Θουριεῖς. v. Drak. ad h. l. et 38, 9. Schweigh. ad Polyb. 4, 6, 2. 22, 12, 4. et 28, 5, 1.

7. *pro obſidibus futuri*, v. ad 2, 7, 4.

XII. 1. *media viſa eſt C. ſententia*, v. ad 2, 30, 1. — *eoque adcepta*, v. ad 1, 11, 6. Poſt *adcepta* ed. Mog. et ſeqq. adjecere *eſt*, quod ab omnibus MSS. praeter Mog. et ab edd. ante Mog. abeſt, Delevi ſuadente Duk.

2.

2. *In eam legationem — conjecti*, v. ad 35, 28, 5.

3. *nisi ex auctoritate Romanorum imperatorum*, Acilii, Livii, Quinctii: nisi del. τὸ *imperatorum*; Gron. — *ab A. Postumio*, *qui ab Atilio legato* cet. sed Atilius praetor fuit, cui classis et Macedonia erat decreta. v. 35, 20. 21. 37. Cum Jac. Periz. leg. *legatus*, ut Postumius fuerit Atilii legatus.

4. *praesidio Medione inposito*, v. ad 31, 18, 5.

XIII. 1. *Cyretias hinc et Eritium*, al. *Chyretias* et pro *Eritium* ex emend. Sigon. *Phricium*, mons Locridis, (v. Strab. 13, 583. et 621.) ab h. l. alienus.

2. *Aeginium*, *Ericinium*, al. Ericinum.

XIV. 1. *cum viginti millibus peditum*, *duobus millibus equitum*; alterum *millibus* delendum, et *viginti* leg. pro vulg. *decem*, vel XX pro X, ex Appiani Syr. 17. et quia Acilius duas legiones, primam et tertiam, (v. sup. cap. 3. et inf. 37, 2.) habuit praeter socios, peditum numerum aequantes, equitum praebentes duplicatum; Gron. E MS. Victor. recepi *viginti* exemplo Crev. et probb. Drak. (qui putabat, scriptum fuisse XX *peditum*, et librarium adcepisse alteram denarii numeri notam pro nota millenarii) et Duk. qui tamen simul monet, Livium in tradendo numero militum Acilii non satis adcuratum esse: nam quum 35, 41 retulerit, consuli, cui sors esset bellum cum Antiocho, quatuor millia peditum et CCC equites cum 6400 sociis decreta fuisse, deinde Acilio duas legiones civium Rom. tribui 36, 1. et 37, 2. nec tamen quidquam de aucto ei numero militum moneri.

2. *ab Pieria et Metropoli*, v. ad 32, 15, 2.

3. *mille volentes Philippo tradit*, v. ad 21, 39, 4. — *Proernam*, ut ap. Strab. 9, 434. Πρόαρνα πόλις Μηλιέων Steph. — *in sinum Maliacum*, v. ad 28, 5, 6. Eo prius venit, quam Hypatam, quod obsendit

Glar. et Sigon. inf. 37, 6., non h. l. — *Adpropinquante* sc. eo, ut *progredientibus* 38, 15 pr.

XV. 1. *Quum haec agebantur*, v. ad c. 5. n. 1.

2. *ut, omni contracta juventute, convenirent Lamiam: et ipse eo* cet. recepi ex emend. Duk. quia inepte vulgo legitur *convenirent. Jam et ipse eo* cet. Nomen loci excidisse tum ex his verbis, tum ex seqq. *quo quum aliquanto pauciores* cet. patet, ut ex seqq. et cap. 16. hunc locum Thermopylis propinquum fuisse. Talis fuit Lamia, Aetolorum in potestatem tum redacta. Cf. 35, 43. 36, 25. 29. 37, 4. — *expleta* cod. Mog. *et Creta.*

3. *intra saltum Thermopylarum* (v. ad 35, 11, 4.) — *id jugum*, (Oetae et Pindo continuum) *sicut* — *Hoc jugum, ab Leucate* cet. cf. Herodot. 7, 176. Appian. Syr. 17. Strab. 9. p. 428. Plut. Cat. maj. p. 343. Plin. 4, 7.

4. *et Phthiotae Achaei*, v. ad 33, 32, 6. — *excurrente in altum*, v. ad 22, 20, 8.

5. *ut non modo* non *exercitus* cet. v. ad 1, 40, 1.

6. *Callidromon adpellatur* cet. cf. scriptores laudati not. 3. *Haec una militaris via est, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint*, adeoque lata ac strata, qua exercitus in provincias aut ad mare ducuntur. Cf. 44, 43 pr. Hotom. ad Cic. prov. cons. 2. et inpr. Bergierius de viis Rom. publicis 3, 54. — *Ideo Pylae* — *adpellatur*, v. ad 31, 29, 1.

7. *nobilis Lacedaemoniorum*, quibus Leonidas praeerat, *adversus Persas* cet. res nota vel ex Justino 2, 11. Herodoto 7, 219. 224. Frontin. Strat. 2, 2, 13.

XVI. 1. *saltum inpediebat*, v. ad 9, 43, 6. — *et muro etiam* duplici. Cf. Appian. Syr. 18.

2. *ea* parte *vim Romanum facturum*, v. ad 32, 9, 4. — *ante ipsas fauces*, ἐν τοῖς περὶ Θερμοπύλας στενοῖς Strab. 1. p. 10.

3.

3. *in ipsis faucibus prope fontes c. a.* v. ad 31, 29, 1 — *Aetolorum utraeque* malim *utraque*; Gron.) *manus in Heracleam sese incluserunt*, forte *Heracleae*, ut c. 17. aut *Heraclea* ex Harl. et Lov. 4. — *per inminentia juga calles* cet. inpr. Atropon. Cf. Appian. et Strab. ll. cc.

4. *nuntium Heracleam ad Aetolos mittit, ut* (v. ad 8, 19, 10) *hanc saltem — ut* cet. posterius *ut* e cod. suo addidere Moguntini: alterum vero haud dubie redundat; Gron. At Drak. ad 1, 17, 2. docet, Livium, si ratio locutionis exigat, ut vocula *ut* bis adhibeatur, eam interdum alterutro loco omisisse, interdum iterasse.

5. *Callidromum et Rhoduntia et Tichius, cacumina* Oetae montis. Cf. Strab. 9. p. 428. Steph. Byz. et Appian. Syr. 18. qui duo tantum cacumina memorat, millenis occupata militibus Aetolorum.

XVII. 1. *M. Porcium Catonem et L. Valerium Flaccum*, (qui olim una consules fuerant; v. 33, 42. 43.) *consulares legatos*, ut ap. Phleg. Trall. de mirab. c. 3. Cf. ad 36, 1, 4. et 37, 1, 6. Tribunos autem militum eos faciunt Appian. Syr. 18. Frontin. Strat. 2, 4, 4. Aurel. Vict. de vir. ill. 47. Plut. Cat. p. 342. et Cic. de sen. 10. nec negari potest, tum consulares, tum praetorios, nonnumquam tribunos militum factos esse. v. ad 37, 1, 6. 42, 49, 6. 43, 5. 44, 1. 37.

2. *saltus ad amnem Aoum* cet. cf. 32, 5. 10. 13. — *portae sunt hae* cet. v. ad 31, 29, 1. — *inter duo maria*, cf. cap. 15.

3. *ex domo privata — uxorem duxit*, v. cap. 11. — *obscuri etiam inter populares generis* more oratorum augendae turpitudinis caussa dictum: nam Polyb. 20, 8. Cleoptolemum, patrem puellae, ἕνα τῶν ἐπιφανῶν fuisse dicit; Duk.

4. *gente vanissima* cet. v. ad 26, 25, 6.

5. *castra in aperto ponere*, v. ad 21, 32, 7.

6. *provisum atque praecautum* cod. Mog. et Gaertn. *anteque praecautum* reliqui MSS. et edd. ante Mog. Forte rectius, quia facilius illud, quam hoc a librariis substitui poterat. Cf. ad 9, 23, 1.

7. *regna imperio Romano* vos *aperturos*, v. ad 30, 26, 3. *aperturis* conj. Gron. ut referatur ad praecc. *in praemium vestrum cessura.* — *acie decernamus*, v. ad 21, 41, 2.

XVIII. 1. *arma telaque parant*, v. ad 1, 43, 4. Ad seqq. cf. Appian. Syr. 18. qui in dextro quidem regis cornu jaculatores, in sinistro elephantos dicit positos. Sed ibi Schweigh. suspicatur, verba *ἐν ἀριστερᾷ* iniquo loco inserta et pro praecedd. *ἐπὶ δεξιὰ*, quae haud dubie inducenda sint, substituenda esse. Idem monet, consuli, e Thessalia ad Thermopylas advenienti, ad dextram montes, ad sinistram mare fuisse, Antiocho autem, Chalcide venienti, montes ad sinistram, mare ad dextram.

2. *instruit aciem consul arcta fronte* cet. *τὴν στρατιὰν ἐς λόχους ὀρθίους διῃρημένην· ὧδε γὰρ μόνως ἐν στενοῖς ἐδύνατο*, Appian. — *in primo locavit*, v. ad 2, 20, 3

3. *Macedonum robur, quos Sarissophoros adpellabant*, v. ad 9, 19, 2. *sarissophorus* plures MSS. v. ad 44, 28, 5. Sed unde in exercitu Antiochi Macedones, quorum rex Philippus hoc tempore favebat Romanis? cf. cap. 4. 8. 13. 14. Glareanus putabat, eos vel exsules fuisse, vel Macedonas, quos Livius 38, 17. Plin. 5, 29. 30. et Ptol. in Syria memorent; et Crev. eos fuisse Syro-Macedonas, posteros eorum, qui sub Alexandro M. ac deinde Seleuco militaverint. Sed verius videtur, quod jam Duk. monuit, sub regibus Asiae et Aegypti, Alexandri M. successoribus, robur peditum, retenta vetusta adpellatione, ut *phalangem* et *phalangitas*, ita etiam Macedonas vocatum fuisse; non quod totum hoc corpus ex Macedonibus constaret, sed quod, ut ante, robur

bur exercitus esset, et eamdem armaturam haberet. Cf. ad 37, 40 pr. Appian. Syr. 18. 19. Polyb. 5, 79. 82. et ad Sil. 13. 878.

4. *circa ipsas munitiones*, cf. cap 16 pr. — *ab dextro Macedonibus:* possumus carere tertia voce; Gron.

5. *tentantes ab omni parte aditus*, v. ad 9, 35, 1.

6. *subductis ordinibus* ex acie, pedem referre jussis, ut 27, 48. 40. 30. 44, 37. — *hastis prae se objectis — ni M. Porcius* cet. cf. Appian. Syr. 19 et sup. ad 33, 8, 5. *Praelongis hastis velut vallum ante clipeos objecit*, 31, 39.

XIX. 1. *ad Tichiunta et R.* cf. c. 16 extr. et 17 pr.

2. *Aliquantum temporis et direptio castrorum tenuit*, v. ad 2, 3, 6. et 2, 63, 3. — *Scarphiam*, v. ad 33, 3, 3

3. *quae tentata eo die — fuerant*, v. ad 9, 35, 1.

4. *Aliquantum viae praeceperat rex*, v. ad 2, 39, 1. et 3, 46, 5. — *sed magnam partem agminis* cet. illud *sed* eleganter, ut passim, abest a MSS. et antt. edd., Gron.

5. *nec praeter quingentos equites* cet. cf. Appian. Syr. 20. — *ex decem millibus* cet. cf. 35, 43.

6. *in ipso certamine pugnae*, cf. 10, 22. 28, 19. 37, 53. 54. — *ab incursu Aetolorum*, Heracleam obtinentium praesidio, in castra Romano; de quo v. sup.

XX. 1. *per Phocidem et Boeotiam:* a Thermopylis Graeciam ingresso priorem obcurrere Boeotiam, monet Doujat. "Sed sciendum est, Phocidem olim latius, quam postea, patuisse, et a maris Jonii sinu Corinthiaco usque ad Aegaei sinum Euboicum vel Opuntium vel Maliacum pertinuisse: quibus finibus circumscripta Phocis transeunda erat a Thermopylis Boeotiam adeunti, ut et Agesilao ap. Plut. p. 605." Drak. — *cum velamentis* cet. v. ad 2, 54, 6.

2. *sine vexatione ullius rei* recepi e MSS. et edd, ante Ald. quae ex cod. Mogunt. substituit *violatione*, quod emendationem redolet. Cf. ad 7, 10, 8.

3. *in agrum Coronaeum*, (v. ad 33, 29, 4.) ubi *templum Minervae Itoniae*, in quo Παμβοιώτια celebrari solebant. Minerva Ἰτωνία aut Ἰτωνὶς et Ἰτωνιὰς dicta vel ab Itone s. Itono, Thessaliae opp., vel ab Itono, Amphictyonis filio, heroe aut sacerdote et conditore oppidi illius templique. v. Strab. 9. p. 411. 435. al. 665. Pausan. 1, 13. 3, 9. 5, 1. 9, 1 et 34. Plut Pyrrh. c. 26. et Ages. c. 19. Schol. Apollon. 1, 551. 721. Spanhem. ad Callim. H. in Pall. 61. et in Cer. 75. Berkel. et Holsten. ad Steph. Byz., et Schweigh. ad Polyb. 4, 25, 2. et 26, 5, 2.

4. *eo deferret fuga regem*, tropo sumto a tempestate, qua *deferuntur* navigantes v. c. ad scopulos; Ern.

5. *fretum ad Andrum insulam*, v. ad 31, 45, 2. — *novissimae agminis erant*, alii *novissimi*, prob. Crev.

XXI. 1. *Tenum primo tenuit*, v. ad 1, 1, 8. Tenus inter Cycladas est in eo itinere, quod ab Euboea Ephesum ducit; Glar. *Tenedum* alii.

2. *haud dubio auctore*, forte *h. dubium auctorem*; Gron. et Crev. — *Creusa, Thespiensium emporium*, Κρέουσα s. Κρεουσία, Κρεῦσις et Κρευσὶς, ἐπίνειον τῶν Θεσπιέων Pausan. 9, 32. et Strab. 9. p. 627. C. *Thespia*, Θέσπεια, opp. Boeotiae. v. Pausan. 9, 13. 14. 26. 27. 31.

3. *Acarnaniae litora legit*, v. ad 21, 51, 6. — *ad Hydruntum Italiae trajecit* oppidum, seu Calabriae, quod Hydrus s. Hydruntum dicebatur, hod. Otranto; ubi Jonium mare dirimi ab Hadriatico, et brevissimum esse transitum in Graeciam et quidem Apolloniatarum oppidum ex adverso situm, dicit Plin. 3, 11. s. 16. Plerumque tamen a Dyrrhachio Graeciae oppido Brundisium in Italiam trajici solebat: qui transitus longior quidem, sed commodior etiam

ac tutior erat. v. Strab. 6, 5, 7, 8. p. 281–284. al. 433. Ceterum Catonem Brundisium et Tarentum transmisisse dicit Plut. in Cat. — Mox *is prima luce in senatum vocavit* VII MSS. prob. Gron.

4. *Per eosdem dies et M. Fulvius — viginti septem:* eadem et iisdem verbis repetuntur cap. 39 pr. unde ea ed. Frob. a. 1531. et proximae ad Curion. prorsus, sed temere, omiserunt. Cf. ad 35, 22, 2. Pigh. in Ann. ad a. 562. p. 283. et Periz. anim. hist. c. 4. p. 173. qui haec e diversis auctoribus descripta putat; quam tamen suspicionem, quod jam Duk. monuit, eo ipse infirmat, quod cap. 39. ex h. l. et e cod. Mog. eosdem numeros recipiendos censet, non, quos ibi habent reliqui MSS. et edd. vett., *decem millia pondo* et *auri centum viginti sex.* — *argenti bigati* cet. v. ad 22, 52, 3. — *extra numeratum*, signatum, in nummis.

XXII. 1. *ad Aetolos praemisit, ut tunc* (f. *nunc*) *saltem* cet. v. ad 8, 19, 10. — *officio decessissent*, al. *ab off. d.*, et Gron. malebat *discessissent*. v. ad 27, 10. 1.

2. *Sita est Heraclea* cet. v. ad 28, 5, 6.

3. *a flumine* Thessaliae *Asopo*, quod in Oeta monte oritur, et influit in sinum Maliacum. v. Strab. 9. p. 382. 428.

4. *arcem extra muros, quae* cet. "Sempronius jussus intentos tenere milites, dum aliae tres pugnarent acies, signumque exspectare: quo dato ab sua parte primus oppidum cepit. (v. cap. 24 pr.) Si vero ab arce obpugnabat, eam haud dubie cepit. Quo igitur pacto Aetoli postea in arcem fugere poterant? (v. cap. 24.) Nisi quis dicat, aut locos interea mutatos, aut duas ejus oppidi fuisse arces, aut pro *arce* leg. *suburbium*," Glar. Recte: sed quatuor illa verba non leguntur in MSS. et edd. antt. ante Mogunt., at mox *in urbe* pro *urbs;* unde leg. *partem, qua extra muros frequentius prope, quam in urbe, habitaba-*

tabatur; Gron. probb. Duk. Crev. et Drak. Emendationi favent verba cap 24. *pars una* (ipsius urbis, at suburbium) *in qua aedificia extra urbem* cet Sed ex eodem cap. mihi potius leviori mutatione legendum videtur *arcem extra muros*, *qua* (parte) *frequentius prope, quam in urbe, habitabatur.*

5. *a sinu Maliaco*, ab ea parte, qua urbs sinum Maliacum respicit, ei obvertitur; Drak. Cf. ad 8, 17, 5.

6. *deserta*, *quae* (ex emend. Gron. pro *desertaque*) *in vestibulo urbis erant*, *tecta*, v. ad 21, 30, 6.

XXIII. 1. *Aetoli contra armis se tuebantur*: post *armis* Gron. excidisse putabat *magis quam moenibus*, et mox *erumpebant* post *armati frequentes*. Cf. 37, 5 extr. Sed nil forte mutandum praeter voc. *armati*, pro quo reposuerim *tormenta*. — *laqueis, ut solet*, (*ut solent*, scil qui obpugnantur, plerique MSS. non inprobb. Crev. et Drak. v. ad 23, 14. 3.) *exceptos declinabant ictus arietis*. *Alii laqueis captos arietes per multitudinem hominum de muro in obliquum trahunt, et cum ipsis testudinibus evertunt*, Veget. 4, 23. Cf inf ad 42, 63, 3. Casaub. ad Aeneam Tact. c. 32. Lips. Poliorc. 5, 8. et de ignibus in aggeres conjectis ibid. dial. 6. — *aggeribus*, v. ad 5, 7, 1

2. *fornices quoque in muro* forte arcuati exitus per murum, per quos in hostem erumperetur, ut fortasse 44, 11. fornices in muro Cassandreae; Drak.

3. *adsiduo labore urente Aetolos*, v. ad 10, 17, 1.

XXIV. 1. *Aetoli pars* (alii) *sopiti adfecta* (v. ad 5, 10, 6.) — *corpora ex somno moliebantur*, v. ad 6, 11, 5

2. *ad opem ferendam obcurrunt*, v. ad 21, 61, 1. *concurrunt* cod. Mog. quod magis placebat Drak.

3. *Pars una, in qua aedificia* cet. cf. ad c. 22. n. 4. To *in* delendum putabant Crev. et Drak. — *partim*

per

per semiruta, muros semirutos, quae supra *ruinae jacentis muri* dicuntur; Drak. Alii p. *per erutos*; unde malim *partim prorutos*, (ad quos scalis non opus erat) Gron. — *transscendere* sc. Sempronius et milites ejus obpugnare jussi. — *Simul*, v. ad 3, 62, 4. — *ab ira et odio*, v. ad 1, 1, 5. — *miles coercitus*, retentus a praedandi licentia; Ern. Cf. 39, 32. — *receptis*, forte *ereptis*; Drak.

4. *ab urbe escensurus*, al. *ascensurus*. v. ad 2, 7. 7.

5. *Damocritus, qui principio* cet. v. 35, 33. — *traditus fuit* (sc. Damocritus) ex emend. Freinsh. et primis edd. pro *traditum fuit*.

XXV. 1. *Inde diversi — profecti*, v. ad 3, 60, 1.

2. *et quia Lamia quum posita* cet. e plerisque MSS. et edd. antt. restitui auctore Benedicto in Obss. ad Livium Torg. 1804. Gelenius, Gron. Crev. et Drak. e cod. Mog. edidere: *et quia Lamia quum posita — ea maxime despectat oppidum, qua — sunt; quum enise* cet. Ex qua lectione Sigon. quidem sensum, sed ipsa obscuriorem, et Gron. hunc elicit: hoc difficultatem adtulisse Macedonibus, quod unde maxime tentari urbs poterat, nempe qua parte brevissimum erat intervallum s. spatium inter collem, cui erat inposita, et plana, in quibus tendebat Philippus, ea regio omnis oppidanis erat sub certissimo oculorum ictu, ut nihil movere posset, quin animadverterent obcurrerentque obsessi, atque eo compelleretur dolis subterraneis agere, non supra terram moliri. Sententia haec apta quidem, sed durius expressa; quod pluribus docuit Duk. Idem et Drak., quae hic leguntur, mutila et corrupta esse credebant; nec tamen ea emendare conati sunt. A nobis quoque nondum perspicua ac vera lectio restituta; et forte leg. *oppidis qua breve* (VII mill. pass.) *intervallum panditur*, (inter Lamiam Heracleamque) *et*, etiam, *moenia in conspectu sunt* sc. Lamiae Heracleensibus, et

et Heracleae Lamianis. Sic omnia referenda sunt ad situm et propinquitatem urbium, cujus descriptioni etiam praesentia verborum tempora maxime conveniunt.

3. *in obsidione liberanda*, v. ad 26, 8, 4.

4. *nuntius venit., ut o. a.*, v. ad 8, 19, 10.

5. *et propinquae clade urbis* Heracleae, quoniam expugnata est Heraclea, prius quam Lamiani ad deditionem adigerentur, *ipsi*, incolae Lamiae, (cf. ad 3, 47, 1.) *ne quid simile paterentur, effugerunt*, evaserunt simile excidium, sc. hoc anno: nam Lamia anno demum sequenti (v. 37, 4.) a Romanis capta est; Drak. Sed rem aegerrime tulit Philippus, v. 39, 23. et 28.

XXVI. 1. *concilio Hypatam coacto*, v. ad 32, 2, 4.

2. *id quum ad dignitatem ejus* cet. v. ad 6, 8, 2.

XXVII. 1. *alia sibi praevertenda*, v. ad 2, 24, 3. Mox post *jussit* excidisse videtur *et*. Ad totum vero hoc cap. conf. Polyb. 20, 9. exemplo H. Stephani in Schediasm. 4, 10-12. in Gruteri Thes. Crit. T. 5. Suppl. p. 136 sq.

2. *His parantibus antiqua foederum ordiri*, i. e. antiqua foedera, quasi antiquitates foederum obsoletas, *den alten Kram*; Bauer. In aliis libris legitur *parantibus iis*. et e cod. Mog. post *antiqua* additur *jura*: sed hoc abest a MSS. et vett. edd., poeticaque amat Livius. Cf. Drak. ad 7, 21, 8. Quo etiam pertinet τὸ *ordiri*; (cf. ad Sil. 1, 1.) quod tamen cum *parantibus* junctum non satis fortasse placebit. Ablativi, quamvis *jussit* sequatur, nos minus obfendunt, quam Bauerum; sunt enim sic dicti ablat. conseq. — *in causa ipsorum*, in bonitate, aequitate et justitia causae, quae 26, 23. *dura causa* dicitur; Duk. coll. cap. 35. et 37, 1.

3. *se subpliciter a. iis adfuturum*, v. ad 3, 14, 6. 4.

4. *ut in fidem se permitterent Rom.* v. ad c. 28. n. 1. *Ita enim et illis violandi supplices verecundiam se inposituros*, v. ad 3, 62, 8. Victor non superbiat, sed imitabitur potius animalia generosa: *non nocet leo jacenti; restitantibus nocet;* Gruter. — *ipsos nihilominus suae potestatis fore*, v. ad 3, 62, 5.

XXVIII. 1. *se suaque fidei p. R. permittere*, ut mox *non in servitutem, sed in fidem tuam nos tradidimus*, cf. Polyb. 20, 9. 10. qui jam monuit, Aetolos ignorasse, quae huic formulae, de qua v. ad 7, 18, 1., vis inesset, deceptosque fuisse voce *fidei*, quasi spes certa clementiae ea contineretur, quum potius *fidei alicujus se permittere* Romani dicant pro *victoris arbitrio se permittere*. "Idem tamen, quod Aetoli, sentiebant Galli 39, 54. *dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem populi Rom.* et senatus ipse 42, 8. gravissime tulit, Ligures, qui *se in fidem populi Rom.* dediderant, a Popilio cos. ipsos bonaque eorum venditos ac deletos esse. Pariter populus Rom. eam ob causam omnem iram in Faliscos placida mente deposuit ap. Val. Max. 6, 5, 1. Ceterum *in fidem populi Rom. venire* non semper eadem significatione dici, docui ad 8, 1." Duker.

2. *Dicaearchum civem vestrum* (v. ad 35, 12, 2.) *et Menestam Epirotam* cet. cf. Polyb. 20, 10. *Menetam* et *Menestem* quidam MSS. et edd. h. l. et 38, 10 extr. Μενεστᾶς dicitur Polyb. 22, 14, 13. at Μενέστρατος 20, 10, 5. ubi Schweigh. notavit, eadem ratione dici Ἀλεξᾶς et Ἀλέξανδρος, Ἀμυνᾶς et Ἀμύνανδρος, Φιλᾶς et Φίλανδρος, Ἀπολλᾶς et Ἀπολλόδωρος aliaque talia. Cf. Duker.

3. *certum habeo*, ut al. *persuasum habeo*. v. Drak.

4. *imperium inhibeam in deditos*, v. ad 3, 38, 2. et 28, 34, 3. quo loco et rem et phrasin inlustrari monet Gron.

5. *Petente Flacco pro Aetolis* scil. *inducias:* neque enim *petere pro aliquo* simpl. dicunt Latini, sed *depre-*

deprecari, intercedere; Bauer. Idem mox *censuerunt* adcuratius fore notat, quam *censebant.* — *in consilio delectorum, quos Apocletos vocant,* v. ad 1, 54, 1. et 35, 34, 2. Cf. Polyb. 20, 10. *Apocletus* unus codex pluresque edd. vett. v. ad 44, 28, 5.

XXIX. 1. *si in pace fuissent,* etiam si in p. f. Intellege: nedum, multo magis, quum in bello etiam tunc agerent; Bauer. Cf. ad 5, 51, 1.

2. *Phalara in sinu Maliaco tenuit,* v. ad 1, 1, 8. et 27, 30, 3. — *cum expeditis,* v. ad 5, 16, 2. Cf. Polyb. 20, 10. 11.

3. *adcumbere eum epularique jussum,* at non cum rege. v. Polyb. 20, 11. — *de se timere quidquam vetuit;* metuebat enim iram Philippi, socii Romanorum, aut ne his dederetur. Sed Philippus Romanis minus jam favebat. Cf. ad c. 26 f.

4. *in tutum eum prosequerentur,* v. ad 5, 38, 4.

XXX. 1. *Pyram, ubi mortale corpus* Herculis *crematum,* v. ad Sil. 3, 43. 6, 453. Heyne ad Apollod. 2, 7, 7. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. 159. Hemsterh. ad Luciani Timon. c. 6.

2. *ad Coracem, montem* Aetoliae orientalis, Oetae conterminum, *inter Callipolin et Naupactum* cet. cf. Appian. Syr. 21. et Polyb. 20, 11, 11. vel Steph. v. Κόραξ, Strab. 9. et 10. p. 287. et 310. al. 417. et 450. *Callipolis* forte idem opp., quod Κάλλιον dicitur Pauf. 10, 22, 4. Cf. Palmer. Graec. ant. 4, 22. et Cellar. geogr. ant. 2, 13. p. 713.

3. *tam inpeditum saltum,* v. ad 9, 2, 5. — *Tum quoque,* licet nullus obstaret hostis, *vexato exercitu;* Jac. Periz. *Tam* conj. Gron. minus apte; ut et lectio edd. antt. *Tum ergo v.*

XXXI. 1. *duae civitates, Messene et Elis, extra concilium* (corpus, foederatam rem publicam, σύστημα) *Achaicum erant; cum Aetolis sentiebant,* cf.

cf. 39, 48 sq. et Polyb. 16, 13, 3. ubi Vales. monet, caussas, cur Messenii ab Achaeis desciverint, referre Pausan. 4, 29. inter Aetolos vero et Eleos cognationem intercessisse: Oxylum enim, ex posteris Aetoli, auctoris Aetolorum, Heraclidas in occupanda Peloponneso adjuvisse, et ab iis adcepisse Elidem. Cf. Pausan. 8, 49. et Strab. 8. p. 354. 357. de Messeniis autem et Dinocrate, qui eos ab Achaeorum societate abstraxit, inf 39, 48. 49. Plut. Philop. p. 366. Polyb. 24, 5. et 12.

2. *trepidique rerum suarum*, v. ad 5, 11, 3.

3. *Auditis legatis*, *extemplo profectus Quinctius* Chalcide, *a Megalopoli*, quum eo pervenisset ex itinere, in castra prope Messenen *ad Diophanem* cet. Gron. De *Diophane* cf. 37, 20. 21. 38, 32. inpr. Polyb. 21, 7. 23, 3. 10. 25, 1. 29, 8. Appian Syr. 26. Plut. in Philop. p. 364 in Quintio p. 378. — *reducere*, forte *deducere*; Duk. — *Andaniam* Arcadiae opp. ap. Strab. 8, 339. sed Messeniae ap. Steph. et regia olim Messeniorum ap. Pausan. 4, 1. 3. 14. 17. 26. et 33.

4. *Quinctio obcurrit*, *et*, *quum* cet. forte leg *qui quum* cet. Sed Livius etiam alibi, ut 33, 41, 3., copulativis ad jungendam diversae structurae orationem utitur, qua non satis apte verba nonnumquam adnecti videntur; Duk. Cf. ad 2, 56, 1. et 28, 12, 8.

5. *in posterum caveri sibi*, ut 3, 52. 55. Alii *cavere sibi:* sed ita *recusare* supervacuum videri potest; nam utique etiam de iis sibi *cavere* volebant, quae recusaturi erant; Duk. Cf ad 7, 41, 1. et 24, 2, 3.

6. *concilium Achaeorum sibi praebere*, v. ad 8, 5, 1.

7. *postea per bellum*, v. ad 2, 18, 1.

XXXII. 1. *non M'. Acilium Diophani et Achaeis pugnasse*, h. e. pro iis, in eorum gratiam commodumque.

2. *sicut testudinem* cet. cf. Plut. in Quinct. p. 378. et apophth. p. 197. — *collecta in suum tegumen*, dorsum,

ſum, teſtam, chelyon, quo tegitur. — *obnoxium*, v. ad 3, 39, 1.

XXXIII. 1. *ab omni ſpe*, forte *ope*, et mox *infeſtiorum*; Jac. Gron. — *Turba incondita* (v. ad 21, 57, 11.) *regiorum*, militum Antiochi. — *delati* ſuppl. *eo*, vel aliud rei conveniens: ſed non habeo exemplum; Duk.

2. *Dolopia et Aperantia* Theſſaliae urbes, illa in finibus Paeoniae aut Epiri, haec Aetoliae. Cf. Polyb. 20, 11. et Drak. ad h. l. et 43, 22 extr.

XXXIV. 1. *quod* (f. *quos*; Gron.) *ſolos obtrectaſſe* cet. v. 33, 31. — *tum maxime*, eo maxime tempore: immo leg. *cum maxime*, i. e. hoc maxime tempore; Drak. Cf. ad 29, 17, 6.

2. *manu tamen abnuit*, nutu geſtuque manus ſignificavit haud *quidquam opis in ſe eſſe*.

3. *quum ſatis pervideas*; al. *provideas*. Cf. ad Tac. Ann. 11, 7, 2. — *nihil id magnopere ad ſummam rem pertinere*, v. ad 3, 5, 6. et 33, 45, 1. — *erexerat exſpectatione c.*, v. ad 2, 54, 12. — *Quin expromis*, v. ad 27, 49, 5. et 32, 32, 1.

4. *nondum duas urbes, Philippum tot gentes*: quaedam edd. *nondum tot urbes, quot Philippum gentes*, prob. Gron. Sed adverſantur MSS. et *duae urbes* ſunt Heraclea expugnata ac Naupactus obſeſſa; Drak.

XXXV. 1. *ſed pudor — obcurrebat*, v. ad 5, 54, 2.

2. *ſorte quadam nutriendae Graeciae datus*, v. ad 2, 1, 8. 4, 52, 2. et 6, 21, 1. — *inducias tanti temporis* (ut *inducias temporis ejus*, *quod petebant* 37, 7. et ſimilia 4, 30. 37, 7. et al.) pro vulg. *i. tantum t.* recepi ex MS. Lov. 3. et emend. Duk. qui jam monuit, *tantum* non poſſe adverbium eſſe pro *ſolum*, quia omnes induciae tantum temporis ſint, nec bene pro *in tantum* dici poſſe. — *per quos ſenatui de vobis permittatis*, v. ad 9, 43, 4.

3.

3. *legatio renuntiari ab Roma*, v. ad 23, 6, 2.

4. *Consul cum T. Quinctio ad Achaicum concilium Aegium* (v. ad 27, 30, 8.) *trajecit*, soluta Naupacti obsidione et trajecto sinu Corinthiaco, *ubi de Eleis et de exsulibus Lacedaemoniorum restituendis actum* cet. cf. Polyb. 20, 12. ibique notae Schweigh. quae sunt. "Legationem a Lacedaemoniis Romam missam silentio praeterit Livius. Polybius scribit, rediisse eam hoc tempore, et senatum Rom. respondisse, se de iis rebus, quas petiissent Lacedaemonii, mandata daturum legatis Romanis in Graeciam missis. In horum vero numero T. Quinctius erat. v. Liv. 35, 23. Igitur consentaneum erat, ut in concilio Achaeorum, cui tunc intererat Quinctius, eisdem de rebus ageretur, praesertim quum et Lacedaemonii recens tunc, occiso ab Aetolis Nabide, societati Achaeorum essent adjuncti, (v. Liv. 35, 35. 37.) et ea, quae postulaverant Lacedaemonii, ad Achaeos nonnihil pertinerent. Polybius autem docet, missos fuisse legatos Lacedaemoniorum, ut peterent de *obsidibus*, de *pagis* s. vicis vel oppidis, (nam κώμη etiam est oppidum non munitum) et de *exsulibus* Lacedaemoniorum restituendis. De omnibus his rebus haud dubie actum in eodem concilio Achaeorum, quamquam non nisi posteriorem memorat Livius, qui in Graeciae rebus Polybium quidem presse sequutus, sed non omnes res ad Graecos pertinentes ita minutatim, ut a graeco scriptore factum, persequutus est. *Obsides* sunt hi, qui in pace a Quinctio Nabidi data huic imperati erant, (v. Liv. 34, 35. 40.) quorumque redditio nec ab Achaeorum concilio, nec a Quinctio peti poterat, sed ad senatum Rom. pertinebat: quem et remisisse Spartanis obsides, excepto Nabidis filio, tradit Polyb. 20, 13. *Vici* et *oppida* Lacedaemoniorum sunt ea, quae Quinctius Nabidi ademta in fidem tutelamque Achaeorum tradiderat, quibusque Lacedaemonios abstinere jusserat ex foedere. v. Liv. 34, 29. Eam conditionem pacis praeterierat qui-

quidem Livius 34, 35. ſed ex 38, 30. 31. res ſatis adparet. Receperat quidem Nabis interim Gythium, ſed a Philopoemene rurſus inde pulſus erat. Liv. 35, 25-30. Eodem vero etiam anno Lacedaemonii quidem ſocietati Achaeorum ſe adjunxerant; (Liv. 35, 35-37.) at vici et caſtella eis non ſunt reddita, et in illo quoque Achaeorum concilio nihil de iis novi decretum eſt, ſed manſerunt in tutela Achaeorum, magnam partem habitata ab exſulibus Spartanis, aegre id patientibus ceteris Lacedaemoniis. Liv. 38, 30 ſq. *Exſules* hi, quorum praeter Livium et Polyb. mentionem quoque faciunt Plut. in Philop. p. 366. et Pauſan. 8, 51., erant cives Spartani, qui a Nabide et partim etiam ab eis, qui ante hunc tyrannidem Lacedaemone occupaverant, in exſilium fuerant pulſi. v. Polyb. 13, 6, 3. et Liv. 34, 26. 27. In pace a Quinctio data Nabidi illorum in urbem reſtituendorum nulla fuerat mentio facta; (Liv. 34, 36.) modo mandatum Nabidi, ut liberos et conjuges, quaecumque voluiſſent, exſulibus remitteret. (ibid. c. 35.) Nunc, liberata Lacedaemone a Nabidis tyrannide, et ſocietati Achaeorum adjuncta, ſpem redeundi in patriam ceperant hi exſules, non invitis Achaeis, ſed quam maxime invitis ipſis Lacedaemoniis, ut ſatis adparet ex Liv. 38, 34. Spartani legati de exſulibus ad ſenatum Rom. retuliſſe videntur; et quid is reſponderit, perſpicue docet Polyb. 20, 12. In concilio deinde Achaeorum, de quo Livius h. l. (36, 35.) loquitur, ab Achaeis poſtulatum, ut exſules in patriam reſtituerent: ſed res tunc non perfecta eſt, non quod id nollent Achaei, ſed quod ita rem factam vellent, ut non Romani, ſed ut ipſi gratiam beneficii ferrent. Itaque dilata res eſt, et demum anno 563. decreto Tegeae in concilio communi Achaeorum facto reſtituti in patriam exſules ſunt a praetore Achaeorum Philopoemene. v. Liv. 38, 30-34."

5.

5. *reservari eam*, forte *hanc* vel *illam*, Duk. prob. Drak. — *Achaico contribui concilio*, cf. cap. 31.

6. *Philippi quoque filius* cet. cf. Polyb. 20, 13. et 21, 9. qui etiam ei, ob operam Romanis in bello Antiochico praestitam, remissum dicit tributum, (cf. inf. 37, 25, 4.) et complures urbes redditas.

XXXVI. 1. *quos propraetor in Hispania inter ipsum discrimen pugnae* (v. ad 4, 18, 2. 6, 17, 1.) *vovisset*, cf. 35, 1. ex quo loco *propraetor* pro vulg. *praetor* primus substituit Glar. Cf. tamen ad 6, 42, 7. — *Novum atque iniquum postulare est visus* cet. "Ex Livio constat, imperatores ludos, quos in proeliis aliove discrimine publico voverant, non potuisse facere, nisi ex SCto, et senatum iis pecuniam ad illos decrevisse. v. 28, 38. 39, 5. 22. 40, 44. 52. Sed nusquam alibi prodidit, senatum cuiquam petenti sumtum ad eos faciendos negasse: nec alii magis, quam Nasica, senatum ante consulere potuerunt, an vovere illos liceret. Itaque causa haec frivola videtur esse; et suspicor, hanc calumniam Catonis et aliorum ejusdem factionis Scipionibus inimicorum fuisse." Duker. — *de manubiis* cet. v. ad 10, 46, 7.

2. *Matris Magnae Idaeae*, alii *Deae*; sed neutrum exstat in c. Lov. 6. prob. Drak. quoniam haec quidem dea Suet. Tib. 2. *Mater Deum Idaea*, et in inscriptt. *Mater Magna Deum Idaea*, (v. Burm. ad Suet. l. l.) sed Livio non nisi *Mater Idaea*, vel *Mater Deum*, vel *Mater Magna* dicatur. Cf. Oudend. ad Jul. Obs. c. 6.

3. *in Palatium a mari detulerat*, v. ad 29, 14, 8. — *Locaverant aedem faciendam* cet. v. ad 5, 23, 6.

4. *quos primos scenicos fuisse*, *Antias Valerius est auctor*, (v. ad 2, 58, 1. et 3, 1, 1.) *Megalesia adpellatos*, v. ad 2, 21, 1. 29, 14, 9. et inpr. 34, 54, 2. — *Juventatis aedem* — *Lucullus duumvir dedicavit*, v. ad 1, 55, 3. et 4. ad 23, 30, 8. — *et eo*, ideo, *omnia cum majore* cet.

XXXVII. 1. *lapidibus pluisse*, cet. v. ad 1, 31, 1.

2. *Jejunium instituendum Cereri* cet. v. Spanhem. ad Callim. H. in Cer. 6. et 12. et Morin. diss. 2. T. 5. Memor. Acad. reg. inscr. Hag. 1724. — *novemdiale sacrum*, v. ad 1, 31, 3. — ut *coronati supplicarent*, v. ad 23, 11, 7.

XXXVIII. 1. *lege sacrata coacto exercitu*, v. ad 4, 26, 2.

2. *inter* (praeter) *cetera etiam vigiliis c.*, ut 42, 49, 5.

3. *Duodetriginta millia hostium caesa Antias Valerius* (v. ad 3, 1, 1.) *scribit* — *in augendo* numero *non alius intemperantior est*; sed v. ad cap. 40. n. 3. — *Vbi ut* (quamvis) *in numero scriptori parum fidei sit*, *magnam tamen victoriam fuisse adparet*: quod *tamen* adjicit MS. Mog. Sed v. ad 7, 19, 3.

XXXIX. 1. *Per eosdem dies M. Fulvius* — *septem pondo*: v. ad cap. 21. n. 4. — *agri parte fere dimidia eos* Bojos *mulctavit*: haec est postrema apud Livium mentio Bojorum, ad Padum incolentium, qui deinde prorsus ex Italia pulsi ad Istrum fl. commigrarunt. v. Strab. 5. p. 213.

2. *senatu in aedem Bellonae* cet. v. ad 26, 21, 1.

3. *cogantur in jus judiciumque p. R.* MSS. et vett. edd., non *ditionemque*. Cf. 39, 24. 41, 22. et ad 35, 16, 4.

4. *multorum exemplo, qui in magistratu non triumphaverunt*, v. ad 3, 2, 1. 26, 21, 1. 28, 38, 4.

XL. 1. *adceperit in deditionem*, v. ad 8, 20, 7.

2. *quod cum tot millibus*, MS. Buslid. *qui cum millibus*; unde Ruben. et Gron. conj. *quot cum millibus*, prob. Crev. Id legitur in Lov. 3. et *quod cum millibus* in Lov. 1. Indicat ita Cornelius, tot se Gallos proelio interfecisse, quot cum Gallis, certe Gallis Bojis, nemo ante pugnarat; Drak. 3.

3. *plus* quam *partem dimidiam ex L millibus hominum caesam*, v. ad 4, 52, 6. *plus parte dimidia caesum* malebat Gron. Sed vel sic praestiterit *plus partem dimidiam caesum*, quod loquendi genus ipse Gron. ad 31, 34, 7. ex h. l. inlustrat; Drak. Gravius est, quod Duker notavit: "Si verum est, consulem ipsum in senatu hunc numerum caesorum hostium retulisse, non video, quomodo Livio cap. 38. suspecta esse potuerit fides Valerii Antiatis, qui *XXVIII millia Bojorum* cecidisse scripserat. Sin autem ipse, quo justiorem causam triumphi petendi videretur habuisse Scipio, hoc de suo ei largitus est, ut saepe historici in orationibus, quas aliis tribuunt, multa exaggerant, Valerius Antias non videtur eo nomine notandus fuisse."

4. *sine detrectatione prioris periculi laborisque*, ut 38, 49. *detrectare virtutes*, deterere, inminuere, propr. de iis aliquid detrahere: unde forsan leg. *detractatio* et *detractare*. Cf. ad 3, 60, 5.

5. *sibi gloriae — illo die satis quaesitum esse*, (v. ad 2, 43, 7.) *quo se virum optimum — senatus*, v. 29, 14.

6. *Hoc titulo, etsi nec consulatus nec triumphus adjicitur*, (forte *adjiciatur*, vel ex plerisque edd. *addatur*) *satis honestam honoratamque* (ut 3, 58. et *honore honestatos* ap. Sall. Cat. 35. ubi v. intpp. vel *et honestus et honoratus* ap. Cic. Brut. 81.) *Scipionis imaginem fore*, statuam, titulo in basi ornatam. *oneratamque* MS. Voss. *ornatamque* c. Gaertn. non improb. Gron.

7. *spolia omnis generis transvexit — traduxit — transtulit*: forte duo verba sunt glossatoris.

8. *centenos vicenos quinos asses* recepi ex omnibus MSS (praeter Mogunt. in quo corrupte legitur *militibus divisit, qui currum sequuti sunt, viginti quinque asses divisit*) et edd. ante Froben. a. 1535. quae prima *trecenos v. q. a.* substituit. Nostram lectionem tum auctoritate librorum firmari, tum eo quod

 vel

vel ſic Scipio Naſica inter milites diviſerit dimidium ferme ejus, quod Quinctius et Scipio Aſiaticus poſt ditiſſimam victoriam et ex tanto majore praeda diviſiſſe dicuntur 34, 52 et 37, 59., jam monuit Drak. a quo veriora non reſtituta eſſe miror.

9. *tribuni bello alieno ſe inligantis*, poſtulantis, ut in aliena, Q. Minucii, provincia cum Liguribus bellum gerat. v. cap. 40. — *exauctoratos*, v. ad 8, 34, 8.

XLI. 1. *vel maxima*, ut 2, 50. II MSS. et ed. Camp. *ut m.* al.

2. *neque enim mari minus* cet. immo *etiam* pro *enim*; nam tres deinceps ponit Hannibal rationes, cur miretur magis, Romanos nondum in Aſia eſſe, quam venturos dubitet: prima eſt ob exiguum trajectum, ſecunda ob cauſam, tertia, quae in his verbis eſt, ob potentiam navalem: quare *τὸ enim* primae potius rationi apponendum erat, non huic tertiae; Jac. Gron.

3. *Cherſoneſum petit* cet. cf. Appian. Syr. 21. — *claſſem parare et deducere*, v. ad 8, 26, 1.

4. *ſpeculatorias naves*, v. ad 22, 19, 4.

XLII. 1. *navibus tectis* et — *apertis*, v. ad 22, 19, 4. Mox poſt *miſſas adcepiſſet* (audiſſet) excidit forte *et*.

2. *Samen* (v. ad 32, 16, 2.) *Zacynthumque*, *quia partis Aetolorum maluerant eſſe*, (v. ad 3, 36, 4. et 3, 62, 5.) *protenus depopulatus* Livius, ignarus forte, Zacynthum ab Achaeis populo Rom. conceſſam eſſe; Glar. et Sigon. coll. c. 31. 32. "Sed quo tempore id factum eſt, non modo nondum tradita erat Romanis, verum ne parebat quidem Achaeis, ſed erat adhuc in poteſtate Amynandri regis Athamanum, cujus nomine ei praeerat Hierocles Agrigentinus; qui *poſt fugam* demum *ab Thermopylis Antiochi* inſulam Achaeis tradidit. c. 32. Livius omnis ordi

ordine, sed per partes, narrat, primo res ab Acilio cos., nunc res a C. Livio praefecto classis gestas. Ceterum *partis Aetolorum* dicitur, quia ipse Amynander Aetolis adhaerebat, qui concitores hujus belli erant et in eo praecipuas partes obtinuerunt: unde et bellum hoc *magis Aetolicum quam regium* fuisse dicit Liv. 37, 58. et de Aetolis triumphatum esse 37, 46." Drak. — *Ad Scyllaeum*, quod naviganti a Malea Piraeeum in medio est; Glar. v. ad 31, 44, 1.

3. *Livius LXXXI rostratis navibus* cet.: "atqui praeter has etiam aliae rostratae in classe Livii fuerunt. Apertum est, LXXXI has naves opponi minoribus tamquam majores, verum discrimen inter illas non in eo poni, quod majores rostratae, minores sine rostris, sed quod hae *apertae*, illae non apertae, i. e. tectae, essent. Et hoc verum est. Nam Livius cum L tectis navibus ab Italia profectus fuerat, eique Atilius XXV tectas tradiderat. His si VI Punicas auxiliares addas, quas itidem tectas fuisse probabile est, sunt LXXXI naves tectae. Hinc leg. *constratis navibus*: quod et confirmat Appian. Syr. 22. *Tectae* naves et *constratae* eaedem sunt; iisque, quod majores erant, recte obponuntur *apertae* et *speculatoriae*, utpote minores." Duker. De his navium generibus v. ad 22, 19, 4. Ceterum illis LXXXI navibus Livii Eumenes cap. 43. XXIV adjecisse dicitur: unde in fine ejusdem cap. pro *CL tectis navibus* Jac. Gron. et Jac. Periz. jam recte emend. *CV. t. n.*

XLIII. 1. *est ventosissima regio inter Cycladas* cet., quas ambit mare Aegaeum, quod et procellosissimum est ob aquilones saeviores, in eo flantes, et ob vada, scopulos ac promontoria periculosissimum. Cf. ad Sil. 1, 468 sq. 4, 244 sq. Heyne ad Virg. A. 12, 366. et Mitscherl. ad Horat. Od. 1, 1, 15. et 1, 14, 19. 20.

2. *Polyxenidas negabat*, dicebat *non cessandum, et* cet. Ad hoc et seqq. capp. cf. Appiani Syr. 22.

3. *tertio die centum navibus*, Sigon. conj. *ducentis* ex Appiano. Sed hic potius vel alios ſequutus eſt auctores, vel ex Livio emendandus eſt, quia Polyxenidas ſupra dixit, claſſem ſuam navium *numero non ferme inparem* eſſe Romanae, de qua v. not. 3. Sigon. Niſi hic ex Livio emendandus. — *quarum LXX tectae*, *c. apertae*, v. ad 22, 19, 4. — *minoris omnes formae*, ut *majoris formae naves* 37, 23. et 30. Editt. antt. *minores o. ferme;* unde Gron. conj. *moneres o. ferme*. Cf. ad 38, 38, 4. — *Phocaeam*, Φώκαιαν, non Φωκίδα, quod vulgo ap. Appian. legitur. v. ad 5, 34, 7.

4. *Magneſiam*, *quae ad Sipylum* eſt, montem Lydiae: nam alia fuit ſuper ſ. ad Maeandrum, Joniae fl. (v. 37, 45. Μαγνησία ἡ πρὸς Μαιανδρῳ, Μαγνήτων ἀποικία τῆς ἐν Θετταλίᾳ καὶ Κρητῶν, Strab. 14. p. 636. Plin. 5, 29. ſ. 31.) et tertia in Magneſia, parte Theſſaliae, (42, 54. 44, 11.) ſub Pelio monte. Noſtra Magneſia dicitur M. ἀπὸ Σιπύλου, et πρὸς Σιπύλῳ et ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ut forte *Magneſia ſub Sipylo* 37, 44, 2. leg. cum Gron. quia ibi in MS. Voſſ. eſt *ab Sipylo*, in edd. antt. *et ab Sip*. v. ad Tac. Ann. 2, 47, 5.

5. *ad Cyſſuntem portum Erythraeorum* in Jonia, cujus urbs maritima, Erythrae, Sibyllae patria fuiſſe dicitur. Portus forte idem quoque nomen, quod urbs, habuit. v. Strab. 14, 644.

6. *aquilones per aliquot dies tenuerant*, v. ad 2, 3, 6. — *ab Delo Phanas*, *portum* et promont. *Chiorum*, in quo templum fuit Apollinis Phanaei. cf. 44, 28. et Strab. 14, 645. *Chius* inſula maris Icarii, (hod. Chio ſ. Scio) inter Samum Lesbumque, ex adverſo Erythraeae, nobilitata marmore vinoque Chio et Ariuſio.

7. *cum XXIV navibus tectis*, *apertis* (v. ad 22, 19, 4.) *pluribus paullo*, *a Phocaea ad Romanos.* — *rediit:* ita vulgo legitur interpungiturque. Verum recte Duker haec adnotavit: "Paucis ante verbis Eumenem

menem Elaeam ad ſuam claſſem profectum fuiſſe, hic eum a Phocaea ad Romanos, qui eo e Chiorum portu trajecerant, rediiſſe ſcribit. Si a Phocaea ad Romanos rediit, relinquitur intellegendum, eum primum ab Elaea Phocaeam trajeciſſe, et, quum ibi claſſem Rom. non inveniſſet, eum cum ſuis navibus a Phocaea ſequutum fuiſſe. Sed mihi ſermo, in quo haec omnia ſubplenda ſunt, nimis quam obſcurus et perplexus eſſe videtur, et leg. *Phocaeam ad Romanos rediit* i. e. venit." Difficultatem diſtinctione non poſt *paullo*, ſed poſt *pluribus* poſita tollere conati ſunt Aſcenſ. et Drak. Huic tamen emendatio illa veriſimillima videbatur. *ad Phocaeam* conj. Crev. et Jac. Periz. Sed ita praepoſ. *ad* quater h. l. poſita eſt. — *Inde CL tectis navibus*, v. ad cap. 42. n. 3. — *ad Corycum* promont. Tejorum et *portum*, qui etiam Caſyſte dictus eſt. Cf. 37, 12. et Strab. 14, 644.

XLIV. 1. *vela contrahit, malos inclinat et armamenta componit*, ut mox *demere;* quod faciunt, qui ad pugnam navalem ſe expediunt. Cf. ad 21, 49, 7. Quum itaque majora vela eſſent contracta, malique inclinati non tam facile erigi et vela illa in his expandi poſſent, magna autem opus eſſet celeritate, mox Romani *dolonibus erectis altum petere intendunt.* (cf. ad 4, 19, 1.) Hinc et Polyxenidas cap. 45 pr. et inf. 37, 30. *ſublatis dolonibus effuſe fugere intendit*, ut ap. Diodor. 20, 61. ἡ γὰρ ναῦς, φοροῦ πνεύματος ἐπιλαβομένη, τοῦ δόλωνος ἀρθέντος, ἐξέφυγε τὸν κίνδυνον, et μιᾶς νηὸς ἐπαραμένης τὸν δόλωνα (ſc. quo celerius profugere poſſet) ap. Polyb. 16, 15, 2. ubi Schweigh. jam monuit, *dolonem*, δόλωνα, eſſe anterius, in prora, velum minimumque ex tribus, quibus vulgo veteres, Graeci certe, uſi ſint, (v. Pollux 1, 91. Heſych. et Suid.) et, ex navali pugna ſi fuga proripere ſe navis velit, dolonem erigi, quum quod id citius fieri poſſit, tum

ne, majori velo expanſo, nimis et conſpicua ſit hoſtibus omnibus fuga, et turpior ſimul videatur. Tria Graecorum vela erant, *δόλων*, minimum in prora, *ἐπίδρομος* majus in puppi, et *ἀκάτιον* maximum in media nave.

2. *Eumenes agmen cogebat*, v. ad 32, 2, 4.

3. *Jam omnibus in conſpectu erant* MS. Lov. 5. et edd. ante Ald. *omnes*, quod multo melius: nam noluit Romanorum imperator proelium committere ante quam omnes, etiam ultimae naves, in conſpectu eſſent; Jac. Periz. — *duae Punicae naves* cet. cf. Appian. Syr. 22. qui utramque captam tradit.

4. *ab utroque latere remos detergunt*, v. ad 28, 30, 7.

5. *una, quae compari Marte concurrerat*, h. e. cum una nave hoſtili. *una cum pari* multi MSS. *una compari* Lov. 2. *una quae pari* Lov. 5. et primae edd. *una*, *quum pari. Marte concurreret* conj. Drak. Poſſis et *una compari M. concurrerat*, *et*, *poſtquam* cet.

6. *in naves ferreas manus injicere*, v. ad 24, 34, 6. — *ſimilem feciſſet* Livius; niſi cum Gron. leg. *feciſſent* ſc. remiges.

XLV. 1. *ſublatis dolonibus e. f. i.*, v. ad c. 44. n. 1.

2. *quoad ſubficere remiges potuerunt*, ſatis virium habuere ad celeriter remigandum hoſtemque conſequendum. v. ad 10, 18, 9. Cf. Appian. Syr. 22.

3. *hoſtem perſequi intenderunt*, v. ad 4, 19, 1. — *XXV tectae* (v. ad 22, 19, 4.) *Rhodiae naves:* XXVII ap. Appian. l. l. — *cum Pauſiſtrato*, v. ad 33, 18, 1.

4. *Phoenicuntem portum Erythraeae terrae* in Jonia, *ὑπὸ τῷ Μίμαντι*, Thucyd. 8, 34. Cf. ad c. 43. n. 5. et ad 37, 16, 3.

5. *ad Canas* ſ. Canam, promont. et opp. Aeolidis. v. Steph. et Strab. 13, 615. Plin. 5, 30. ſ. 35. Mel. 1, 18. — *hyems adpeteret*, v. ad 5, 19, 2. — *naves ſubductae*, v. ad 8, 26, 1.

6.

6. *creati sunt consules L. Corn. Scipio et C. Laelius, intuentibus cunctis ad finiendum cum A. bellum,* v. ad 1, 9, 3. *intentis* conj. Gron. C. *Laelius Africanus* vel C. *Laelius. Africanum intuentibus,* vel *Africanus legitur annuentibus* vel *ruentibus* vel *imminentibus cunctis* MSS. et edd. ante Mogunt. Sed vocem *Africanus* a glossatore vel ex 37, 1. et ex eo quod postea demum factum est, vel ex permutatione hujus Scipionis cum Africano, vel denique ex Cassiod. et Mariano Scoto, qui non modo Scipioni, sed etiam Laelio, individuo ejus comiti, cognomen *Africani* tribuunt, insertam suspicatur Drak.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXVII.

CAP. I. 1. *secundum religiones*, v. ad 1, 4, 1. 21, 63, 10. Ad seqq. de *Aetolis* cf. Polyb. 21, 1.

2. *benefactis pensantes maleficia*, v. ad 26, 37, 2. — *interrogationibus senatorum* cet. v. ad 30, 22, 2.

3. *Duae conditiones iis latae* cet. cf. Polyb. 21, 1.

4. *aut sortiri aut comparare inter se provincias*, v. ad 3, 2, 1. — *elegantius facturos*, v. ad 35, 14, 3.

5. *exspectatione c. s. erexisset*, v. ad 2, 54, 12.

6. *se legatum iturum*, σύμβουλον ap. Appian. Syr. 21. f. 30 pr. qui tamen eum a senatu fratri adjunctum dicit. Cf. Schweigh. ad Polyb. 6, 35, 4. ubi praeter alia notavit haec: "Συμβουλοὶ et πρεσβευταὶ

ταὶ h. l., ut ap. Diodor. T. 2. p. 607. ed. Wessel., synon. dicuntur legati militares, qui imperatores comitabantur, sive ab ipsis lecti, sive a senatu iis adjuncti, ut et consiliis suis eos juvarent, et, ubi opus esset, parti copiarum praeessent. De munere horum legatorum nihil legi apud Polybium, mireris. Sive, quod de eo dixit, a compilatore horum Excerptorum praetermissum est, sive Polybii aetate nondum fuit more receptum, ut cuique imperatori *semper* adjuncti essent *legati*, et ut cuique legioni, ut vulgo putant, legatus praeesset, qui dignitate et imperio inter imperatorem et tribunos militum fuerit medius. Apud Polyb. certe nullum ejus rei vestigium obcurrit. Ordinarii consiliarii imperatorum Tribuni militum erant; et ex his, quicumque vel prudentia et peritia rei militaris, vel virtute, vel fide et gratia prae ceteris apud imperatorem valebant, ii vice legatorum fungebantur. Hinc et tribuni militum Liv. 36, 17 pr. *consulares legati* vocantur. Extra ordinem vero, his quidem temporibus, factum interdum videtur, ut alii legati imperatoribus adjungerentur." Cf. ad 36, 1, 4. *se ei legatum iturum* (ut 38, 58. et in Epit. XI.) conj. Duk.

II. 1. *provincias sortiti — urbanam*, v. ad 2, 40, 9.

2. *si e re publica v. esse*, v. ad 1, 27, 5.

3. *confectam provinciam scripserat*, v. ad 2, 40, 9.

4. *quo victos bello mulctaverat Bojos* sc. P. Cornelius, (v. 36, 39.) non Minucius: unde *hic* ante *victos* excidisse putabat Duk. — *deductae urbanae legiones*, MSS. *deducendae.* "Legiones videntur esse duae illae, quas Cn. Domitius *anno priore* quidem, sed belli gerendi causa, non ut *urbanae legiones* essent, *conscripsit*, (35, 20.) quasque senatus hoc anno *urbanas legiones* esse voluit. v. 36, 1. et 37. Quomodo autem eaedem *urbanae legiones* hoc anno in Bojis esse potuerunt? Dicendum, quum P. Nasica victis Bojis

Bojis exercitum ſuum dimiſiſſet, (36, 39. 40.) duas has *urbanas legiones*, quae paratae eſſe debebant, quo ſenatus cenſuiſſet, (36, 1.) in Bojos miſſas fuiſſe, quae gentem modo ſubactam continerent, ne aliquid rerum novarum moliretur." Duker.

5. *naves longas et ſocios navales*, v. ad 9, 38, 1. et 21, 17, 5. — *decumae frumenti i.*, v. ad 36, 2, 6.

III. 1. *prodigia per pontifices procurari*, v. ad 1, 20, 11. et 24, 44, 5. — *liberos homines e.* v. ad 34, 45, 6.

2. *Latinaeque inſtauratae*, (v. ad 1, 45, 2.) *quod Laurentibus carnis*, (ἀρχαϊκῶς pro *caro*; cf. Priſc. 6, 684.) *quae dari debet*, *data non fuerat*, v. ad 32, 1, 6.

3. *Supplicatio quoque earum religionum cauſa fuit diis*, *quibus ut fieret* ſubplicatio, *decemviri ex libris ediderunt*, v. ad 1, 18, 2. 2, 5, 4. et 3, 10, 6. Ordo verborum a librariis forte perturbatus eſt, et poſt *fuit* inſerendum *et*, aut major diſtinctio reſtituenda. Τὸ *ut* primus omiſit Grut. et ante *fieret* MS. Harl. et quaedam edd. antt. adjecerunt *ſacra*, forſan ex gloſſa, quae verbum *fieri* eo ſenſu capiendum ſignificavit, de quo v. ad 10, 42, 9. Eo etiam referri poſſunt verba ſeqq. *ad id ſacrificium*, quae tamen Drak. eo ſpectare monet, quod nulla fuerit ſubplicatio ſine ſacrificio. — *lactentibus rem div. fec.*, v. ad 27, 4, 6.

4. *fornicem in Capitolio — cum ſignis ſeptem auratis et duobus equis*, v. ad 22, 36, 10. — *labra*, vaſa balnearia.

5. *principes Aetolorum XLIII* cet. v. ad cap. 46. n. 2.

6. *in Lautumias conjecti ſunt*, v. ad 26, 27, 2.

7. *ab Ptolemaeo et Cleopatra regibus A.* v. ad 27, 4, 5.

IV. 1. *et nomina dederunt*, v. ad 1, 11, 3.

2.

2. *ludis Apollinaribus ante d. V. Idus Quinctiles,* cf. ad 6, 1, 9. "Hi ludi hoc tempore per plures dies edebantur, a III Non. Quinct. in tertium Idus ejusdem mensis. Cf. ad 27, 23, 4. Noris. ad Cenot. Pis. diss. 2. c. 6. p. 137. Dodwell. de cyclis diss. 4. s. 16. et in Adp. ad Prael. Cambd. p. 757 sq. Alia quaestio est, utrum eclipsis illa solis, quae mox memoratur, in illum diem hoc anno inciderit; de quo v. Dodwell. ll. ll. et Ism. Bullialdi diss. ad calcem Livii Gron." Drak.

3. *cui navalis provincia evenerat,* v. ad 2, 40, 9.

4. *corona moenia est adgressus,* v. ad 2, 17, 3.

V. 1. *praetorium dimitteret,* v. ad 21, 54, 3.

2. *tale machinationis genus,* v. ad 24, 34, 4.

VI. 1. *cum XIII millibus peditum* ex emend. Sigon. cf. cap. 2. et 4. *cum III m. p.* omnes MSS. et edd. vett. — *in sinum Maliacum* cet. v. ad 27, 30, 3. 28, 5, 6. et 36, 14, 3. — *fratre Africano* Scipione. Cf. c. 1. extr.

2. *Consul sex millia ferme passuum* cet. cf. Polyb. 21, 2. Ex eo *septem* vel *octo millia f. p.* conjicere possis: nam dixit ἐν ξ' σταδίοις, LX stadia. "Quod Casaub. non male reddidit *octo ferme passuum millia.* Nam Polyb. pro mille passibus numerare solet octo stadia et duo jugera, sive tertiam stadii partem. (v. Strab. 7, 322. et Schweigh. ad Polyb. 3, 39, 8. 34, 12, 5.) Sexaginta igitur stadia efficiunt 7200 passus, ac stadium continet CXX passus. At sex millia passuum efficiunt L stadia: neque tamen dici potest, Livium legisse ἐν ν' σταδίοις: ita enim non addidisset voculam *ferme,* quae tum usurpatur, quum numerus vel paullo minor, vel, ut hic, paullo major sit, quam qui editur. v. ad 1, 40, 3." Drak. — *P. Scipionem* Africanum, fratrem consulis. — *Asiam et Antiochum spectabat,* v. ad 1, 9, 3. et 1, 34, 5.

3. *in fidem suam venisse,* v. ad 7, 18, 1. et 36, 28, 1.

4.

4. *idem illud responsum, quo fugati,* Vrbe et Italia excedere jussi, *ab senatu f.*, (v. cap. I.) *retulit*, iterum dedit, iteravit, repetiit. Ita Duk. et Crev. conf. 3, 55. 24, 45. 26, 19. *reddidit* conj. Gron. — *isti*, v. ad I, 16, 2.

VII. I. *unde mille talentum daretur*, et *permisso* senatui Rom. *libero arbitrio* de Aetolis. Alterutrum postulaverat senatus ab Aetolis pacem petentibus. v. cap. I. Ad haec et seqq. cf. Polyb. 21, 2. et 3.

2. *dare vere pacem, non tantum ostendere*, v. ad 4, 30, I. — *permissionem* in liberum arbitrium fidemque senatus *extra civium corpora fieri*, ea conditione, ne in ea saeviretur; τῆς ἐπιτροπῆς ἐκτὸς ποιῆσαι τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας Polyb.

3. *prius P. Scipione convento*, v. ad 34, 61, 2.

4. *si is destituat* enallage numeri, nisi leg. *destituit*, ut *si fidus est;* Duk.

VIII. I. *navalem ad Corycum pugnam*, v. 36, 43 sq.

2. *Subcurrebat, superatum se*, v. ad 5, 54, 2.

3. *Bellicosiores ea temp. erant* sc. Gallograeci. v. ad 3, 47, I. De *Gallograecis* s. Galatis et Gallis v. 38, 16.

4. *illinc a Pergamo, hinc a Phocaea E.*, v. ad 8, 17, 5.

5. *ad Canas hibernabat*, v. 36, 45.

6. *ingentem praedam — averterunt*, v. ad I, 7, 6.

IX. I. *Inter haec Phocaeae seditio* cet. cf. Polyb. 21, 4.

2. *ad transitum exercitus* consularis, L. Scipionis. *In portum, quem vocant Achaeorum*, ad ostia Simoentis: qui λιμὴν Ἀχαιῶν dictus est ab Achaeis s. Graecis, qui Trojam obsessuri eo adpulere. v. Strab. 13.

13. p. 595. Plin. 4, 12. f. 26. et 5, 30. f. 33. Ciaccon. ad Mel. 1, 18. Appian. Syr. 23. et 6. Mithrid. 77. et b. civ. 5, 137 fq. — *Ilium adſcendit, ſacrificioque Minervae facto*, v. ad 35, 43, 1. — *Rhoeteum*, 'Ροίτειον et minus recte 'Ροίτιον Cf. Drak. ad h. l. Waffe ad Thucyd. 4, 52. 8, 101. Hard. ad Plin. 8, 29. — *Hellesponti fauces, Abydum et Seſtum*, v. ad 31, 17, 1.

3. *fanatici Galli — matris Deum famuli*, facerdotes Cybeles, quorum furor fatis notus. Huc ſpectat fragm. Polyb. (T. 5. p. 41. ed. Schweigh. ap. Suid. v. προστηθίδιον) Ἐξελθόντες μὲν Γάλλοι δύο μετὰ τύπων καὶ προστηθιδίων (cum figuris et imagunculis a pectore fufpenfis) ἐδέοντο μηδὲν ἀνήκεστον βουλεύσεσθαι περὶ τῆς πόλεως. De illo Gallorum habitu cf. Dionyf. Hal. 2, 19. et in fimili narratione Polyb. 22, 20, 4 fq. ubi v. Schweigh.

X. 1. *Polyxenidas — exſul Rhodius* cet. Cf. ad hoc et feq. cap. Appian. Syr. 24. — *certamine animi*, ut 2, 59. 4, 56. 5, 24. 6, 24. *unum* pro *animi* conj. Gron. obfenfus forte repetitione voc. *animi*. Cf. ad 1, 3, 8. — *ſi liceat*, fi operam dare velit Paufiftratus, ut merces petita concedatur, vel *ſi liceat* fc. per Paufiftratum, fi finat Paufiftratus; Crev. et Drak. *ſi libeat* conj. Tan. Faber. — *Tum internuntius* fc. dixit, ut 41, 3, 1. *nuntius* fc. venit. *aperit* addidit Mog.

2. *Panormum Samiae terrae*, in Samiorum agro, fed in litore Ephefiorum; Glar. cf. Strab. 14, 639.

3. *Eo vero pignere velut auctoratum*, v. ad 8, 34, 8.

4. *ſocios navales*, v. ad 9, 38, 1. — *ſubducturum naves*, v. ad 8, 26, 1. — *objecturus certamini foret*; mutatio orationis: (v. ad 1, 13, 4.) nifi leg. *objecturum c. fore* v. ad 6, 42, 7.

5. *partem Samum ad urbem miſit* cet. haec parum cohaerere monet Crev. quum enim ex feqq. conftet, Paufiftratum Panormi manfiffe, dici non poffe, eum

par-

partem navium Samum misisse, ut paratus esset: immo Livium observare, Pausistratum partem classis Halicarnassum, partem Samum ablegare, ut notet ejus neglegentiam. Hinc suspicatur, ante verba *ut paratus esset* excidisse *ipse Panormi substitit* aut similia.

XI. 1. *Magnesiam ad Sipylum*, v. ad 36, 43, 4. Hanc urbem plus aequo abesse, et in hac narratione Magnesiam bis simpl. memorari, adeoque verba *ad Sipylum* pro glossemate habenda esse, non male monuit Crev. *Magnesiam* (ad Maeandrum) *ac Sipylum* (opp. vicinum Smyrnae ap. Strab. ac Plin. 5, 29.) conj. Doujat. *Magnesiam missum, ad Sipylum perpaucas naves subductas esse* recepit Ald. ex cod. Mog. — *et navalia tegi*, ex cap. praec. *refici* conj. Drak.
2. *profectus LXX navibus tectis*, v. ad 1, 14, 4. t 22, 19, 4. — *Pygela portum tenuit*, v. ad 1, ;, 8. *Pygela* seu *Phygela* (hod. Figela) urbs Joniae, ic dicta, quoniam vel socii Agamemnonis, morbo ῶν πυγῶν laborantes, ibi manserunt, vel eam conideriunt fugitivi, Φυγάδες. v. Strab. 14. p. 639. larpocrat. v. Πύγελα ibique intp. Mela 1, 17. Plin. , 29. s. 31. Steph. Byz. et Suidas. Inde οἶνος Φυελίτης ap. Dioscor. 5, 12. — *quinque navibus*; al. *um quinque n.* v. ad 1, 14, 4.
3. *ad promontoria*, *quae cornibus objectis ab alto ortum faciunt*; quae *cornua* aliis *brachia* et *latera* icuntur. Cf. ad Juvenal. 12, 75 sq. et Heyne ad irg. A. 1, 159 sq. — *facile telis ancipitibus*, v. ad , 25, 4. *facile ex ancipitibus* omnes MSS. praeter log. et edd. ante Ascens. a. 1513. non inprob. Drak. t *ancipitia* sint fauces portus, in quas ex utroque ornu vel promontorio jacula emitti possint. Cf. ad), 33, 9.
4. *vim facere*, v. ad 32, 9, 4. *viam f.* male edd. ett. — *conscendisse*, v. ad 31, 29, 3.
5. *remis ad ostium portus tendit*, v. ad 4, 19, 1.

6. *dum moliuntur a terra*, v. ad 6, 11, 5.

7. *Quinque tantum Rhodiae naves* cet. septem ap. Appian. Syr. 24. Sed nil interest, nisi quod hic Coas naves non distinxit a Rhodiis; Duk. Recte, puto; sed si cuiquam id displiceat, addere potest, eum alios annales sequutum esse: certe classis Rhodiorum ap. Liv. est XXXVI navium, ap. Appian. XXVII. ex quibus VII effugerunt, XX captae sunt; Drak.

8. *contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem prae se portabant*, quod strategema praeter alia commentus erat Pausistratus. Cf. c. 30. Appian. Syr. 24. et, qui rem copiosius exponit, Polyb. 21, 5. *Trulla*, quae Polyb. dicitur κημὸς, machina s. vas, quo ignis recipitur et ex uno loco in alium transfertur, μηχανικόν τι πυρφόρον μηχάνημα ap. Suid. πυρφόρα ἀγγεῖα σιδήρεα ap. Appian. Multa, sed parum apte, ut solet, ad h. l. disputat Marc. Donatus.

9. *ad Romanos cursum averterunt*, v. ad 3, 63, 2.

XII. 1. *successu tantae rei elatus* ed. Ald. et seqq. ex cod. Mog. *inflatus* reliqui MSS. et primae edd. — *naves, subductas Canis, deduxit*, v. ad 8, 26, 1.

2. *fraude capti a cive suo*, v. cap. 10 pr. — *praefecto omnium Eudamo*, qui a Rhodiis subfectus est Pausistrato, et sub cujus imperio fuisse Pamphilidam, (v. 37, 22.) probabile fit ex 37, 23. et 24. Hunc vero Pamphilidam successorem Pausistrato datum dicit Polyb. 21, 5. ubi ejus ingenium et audacia laudantur. Ceterum *Eudamus* Dorice dicitur, qui Εὔδημος Polyb. 21, 5. 8. et Εὔδωρος, corrupte forsan, Appian. Syr. 27. — *in Erythraeam* (ut 44, 28.) sc. terram, ut 36, 45. τὴν Ἐρυθραίαν ap. Strab. 13, 644.

3. *Corycum Tejorum prom. tenuerunt*, v. ad 1, 1, 8.

4. *in incertam tempestatem miserunt* sc. classem s. se. — *aquilone in septemtrionem verso*: nam *septemtrio-*

triones venti, ut ap. Cic. ad Att. 9, 6., ſunt thraſcias, aparctias, aquilo: at *ſeptemtrio* ventus, ut ſup. 26, 45, 4., κατ' ἐξοχὴν aparctias, interjectus inter thraſciam et aquilonem, Gell. 2, 22. *ſeptemtrionarius*; Gron. Cf. Sen. nat. quaeſt. 5, 16. (*A ſeptemtrionali latere ſummus eſt aquilo, medius ſeptemtrio, imus thraſcias*) et Vitruv. 1, 6.

XIII. 1. *ad Macrin inſulam*, Icariam, Cycladem, quam nautae *Macrin* adpellavere. Cf. cap. 28. et Euſtath. ad Dionyſ. v. 520.

2. *portum Samiae deſertum tenuerunt*, v. ad 1, 1, 8. *Samiae* ſc. terrae, niſi leg. *Sami*.

3. *ad Aethaliam* inſ., quae a Steph. et Euſtath. inter Cycladas, a Mela et aliis inter Sporadas recenſetur. Eam a Chio diverſam fuiſſe, etſi hanc priſco nomine Aethaliam adpellatam tradant Plin. 5, 31. ſ. 38. et Steph., docet Duker.

4. *utrum extemplo decernerent*, v. ad 21, 41, 2.

5. *Andronicus Macedo* cet. Nicander ap. Appian. Syr. 25.

6. *cum praefecto Epicrate Rhodiorum* cet. immo Epicrate Rhodio, ut c. 15 nam Eudamus, non Epicrates Rhodiorum erat praefectus: (v. cap. 12. et 15.) ad duas Italicas duasque Rhodias triremes miſit praetor, iisque praefecit hominem Rhodium; Jac. Periz.

XIV. 1. *apertae Athenienſium naves*, v. ad 32, 19, 4. — *Aegaeo mari trajecit*, ante vel poſt *trajecit* excidit *Chium*; Duk. et Crev.

2. *nocte intempeſta venit*, v. ad 25, 9, 8.

3. *ſacrificio ut adſolet, rite facto*, v. ad 23, 14, 3.

4. *eſt primus rogatus ſententiam*, v. ad 32, 23, 1.

XV. 1. *ubi demerſis navibus frenaſſent*, coercuiſſent, h. e. obſtruxiſſent, *clauſtra maris*, portum, quem in mare poſſit veniri; quo ſenſu portus, fauces montesque alti dicuntur *clauſtra*. v. ad 9, 32, 1.

et ad Tac. Ann. 2, 59, 12. At cap. 14 extr. *claustra* sunt naves submersae, quibus *clauditur* seu obstruitur portus ejusque ostium s. fauces, et via in portum vel mare; unde mox *claudi portum.*

2. *quid adtinere*, v. ad 2, 41, 4.

3. *in adsidua statione* navium ante portum.

4. *contra insulam suam*, e regione ejus, ut 24, 41, 37, 13. 38, 4. Drak.

XVI. 1. *duabus apertis Smyrnaeis*, v. ad 22, 19, 4.

2. *fluctibus dubiis volvi mare*, v. ad Tac. Ann. 2, 23, 4. – *ante hostium portus*; immo a *ostium p.* nam ante unius urbis Patarorum portum stabat Romana classis, eaque urbs unico tantum portu instructa fuisse videtur: certe cap. seq. Livius Patarorum *portum* num. sing. memorat; Drak.

3. *Praetervecti moenia*, Patara, *portum Phoenicunta*, *minus duum millium* passuum *spatio inde distantem*, *petiere*, adeoque portum Lyciae, diversum ab eo, qui 36, 45, 4. memoratur. *Phoenicunta* ex cod. Mog. edidit Aldus. In reliquis MSS. et edd. antt. *petitum*, *Penicum*, *Poenicum*, *Phoenicum*, *Phoenichum*. Nota Jac. Gron. est: "Cur graecissante terminatione? nec *Phoenicuntem*, ut 36, 45.? Olympo Lyciae opp. adjacere montem cognominem, qui et *Phoenicus* dicatur, docet Strabo 14, 666. Sed quanta distantia a Livio adscribitur? Forte leg. *Phellum.* Scylax: Ποταμὸς Ξάνθος, δι' οὗ ἀνάπλους εἰς Πάταρα πόλιν, καὶ λιμένα ἔχει Φέλλος πόλις καὶ λιμήν. Similia testatur Strabo." Non male! nam Strabo quidem l. l. dicit ἐν τῇ μεσογαίᾳ Φέλλος καὶ Ἀντίφελλος, sed Ptol. 5, 3. Phellum mediterraneam, Antiphellum maritimam urbem fuisse; Drak.

4. *lacessebatur magis*, movebatur, *quam conserebatur*, *pugna*, v. ad Sil. 1, 680. et Heyne ad Virg. Aen. 10, 10.

5.

5. *in Telmissicum sinum*, al. *Telmessicum*, ad maritimum Cariae vel extremum Lyciae oppidum, quod *Telmessus* dicitur, Τελμησσὸς Plin. 5, 27. f. 29. Cic. Div 1, 11. 41. 42. Mel. 1, 15 et Ptol. 5, 3. sed Τελμισσὸς Strab. 14. p 665. Polyb. 22, 27. 8. 10. et Plin. 5, 29 ubi Hard. conj. *Telmisus*, ut *Telmessus* sit Lyciae et *Telmisus* Cariae opp. Cf. ad 38, 15, 2. Huschke Anal. crit p. 209. et Spanhem. de usu et pr. num. 9. 563 qui ubivis *Termessus* scribendum contendit, quam tamen Pisidiae vel Pamphyliae urbem a Telmisso diversam fuisse putabat Drak.

6. *Patara tentandi spe*, v. ad 9, 35, 1. et 35, 49, 7.

XVII. 1. *in Bargylietico* seu Jassio, *ad Jassum*, opp. Cariae, ut et αἱ Βαργυλίαι seu τὰ Βάργυλα et ἡ vel τὰ Βαργύλια, unde ὁ Βαργυλιήτικος s. Ἰάσσιος κόλπος, et Βαργυλιῆται. Cf. Strab. 14. p. 654 658 Plin. 5, 29. Mel. 1, 16. Ptol. 5, 2. Polyb. 16, 12. et 24. 17, 2. et 8. 18, 27. 31. 33. Berkel. ad Steph , Duk et Drak. ad h. l.

2. *ad urbem obpugnandam ducit*, v. ad 1, 23, 4.

3. *Rhodios orare instituerunt*, v. ad 24, 26, 7.

4. *ut servitutem regiam effugerent* docte pro *effugere vellent*, (quod e cod. Mog. Aldus et alii recepere ut 23, 19. *inportaret*, 25, 33 *retinerent*, 35, 45. *bellarent*, 38, 11. *recepissent*, quibus locis male quidam *inportare vellet* cet., Gron. Cf. ad 3, 21, 3.

5. *Eumene etiam rege adsumto*, secum juncto, tamquam deprecatore. — *suas necessitudines*, ut paulo ante *urbem cognatam*. Cf. Polyb. 16, 12. 17, 2. 8. 18, 27.

6. *quum oram Asiae legerent*, v. ad 21, 51, 6.

7. *ab Ephefo*, *ab suo bello*, v. ad 25, 35, 2.

XVIII. 1. *Seleucus Antiochi filius*, v. ad 25, 35, 1. Mox pro *dum obpugnaret* forte leg. *quum o.* vel *dum obpugnat*; Drak.

2. *infestis signis adcessit*, v. ad 1, 13, 2.

3. *ad caput arcemque regni Pergamum ducit o.* v. ad 1, 23, 4. 3, 45, 9. 4, 31, 8.

4. *in Gallorum mercede* cet. v. ad cap. 51. n. 5. — *summae rei discrimen haud dubie detrectante*, v. ad 1, 9, 3. 3, 5, 6. 6, 17. 1.

5. *Quos ubi exposuisse copias Elaeae* cet. cf. Polyb. 21, 8.

6. *erant autem sex millia equitum*, cod. Mog. *septem millia*. Parum interest, siquidem Polyb. ἱππεῖς πλείους ὄντας ἑξακισχιλίων memoret; Drak. — *misso caduceatore, velle se* cet. v. ad 8, 19, 10.

XIX. 1. *Aemilius, Eumene a Pergamo adcito — Rhodii haud adspernari pacem: Eumenes* cet. cf. Polyb. 21, 8.

2. *nec exitum rei inponi posse*, γίγνεσθαι τὴν ἔκβασιν scil. ἐκ τοῦ πολέμου, exitum belli, Polyb. ut 3, 7, 2. — *obsessi velut:* nam Antiochus cum equitatu in campos sub ipsa Elaeae moenia descenderat. v. cap. 18 extr.

3. *aut cui rata ista pax erit, quam sine consule* cet. recte: nam consul hoc anno fuit L. Scipio. Hinc pro ἀνθύπατον, proconsulem, ap. Polyb. 21, 8, 11. Schweigh. conj. ὕπατον, vel αὐθύπατον, nomine eadem ratione formato ut αὐτοκράτωρ.

4. *instauremus novum de integro b.*, v. ad 10, 29, 1.

5. *agrum opulentum, quem vocant Thebes campum*, εἰς τὸ Θήβης καλούμενον πεδίον, Polyb. 21, 8, 13. et 16, 1, 7. ubi Vales. monet, Livium verba *carmine Homeri nobilitatum* de suo ac perperam addidisse, et Homerum quidem Thebes oppidi Il. 1, 366. et campi in H. in Apoll. 228. meminisse, sed de agro Thebano, in Graecia sito, loqui, neque hunc campum, post Trojana demum tempora ita cognominatum, (v. Strab. 13. p. 612. al. 910 B.) memorare potuisse. Cf. Voss. ad Mel. 1, 18. *nobilitatam* pro *nobi-*

nobilitatae dictum putabat Jac. Gron. (v. ad 1, 1, 6.) sed forte leg. *nobilitatae* e cod. Lov. 1. cum J. Fr. Gron. et Drak. Mox vocem *Adramytteum* glossam olere monent Duk. et Crev. Omisit eam Sigon.

XX. 1. *Elaeam ex Achaja* cet. cf. Polyb. 21, 7. et Appian. Syr. 26.

2. *regii subcedebant*, Antiochi milites. Cf. c. 18 f.

3. *non stratos* ephippiis, *non infrenatos — equos*, cf. not. 7. et ad 21, 44, 1. — *somno etiam strati*, v. ad 7, 36, 1.

4. *hostium stationem tentare*, v. ad 9, 35, 1. Mox *Aegre id permittere Attalus* edd. ante Ald. non inprob. Gron. cujus nota est: "Non abruptius ideo quod sequitur: *porta egressus*. Hujusmodi orationes defectae velut ad rei caput properantium et multum ingenio lectoris confidentium mire decent historicos, et per sunt amatae Livio: quod qui non caperent, ingentem farraginem particularum et relativorum pron. auctori nostro adleverunt." Cf. ad 2, 56, 1. 25, 35, 3. 43, 15, 2.

5. *insuper etiam eludentes paucitatem*, v. ad 1, 36, 4.

6. *dilabsos ab ordinibus hostes*, v. ad 22, 2, 4.

7. *non sternere* ephippiis, *non infrenare*, cf. not. 3.

8. *majorem, quam pro numero e., t.* v. ad 7, 33, 2.

XXI. 1. *regii* (Antiochi milites) *signis conlatis abire*, agminibus ordinibusve conjunctis seu densatis: (cf. Caes. B. G. 2, 25. 7, 2.) nisi leg. *conversis* vel cum Ern. *convulsis*.

2. *Peraeam inde, coloniam Mitylenaeorum;* forsan caput Peraeae regionis, de qua v. ad 32, 33, 7. πολίχνιον ap. Steph. *Phercam* multi codd. et edd. ante Frob. a. 1535. *Prohercam*, *Feream*, *et Peream*, *et Fercam*, *et Ferream* reliqui MSS. *Eupatriam* conj. Jac. Gron. quod est opp. Lydiae ap. Steph. unde Εὐπατριδες in nummo Vespas. ap. Goltz. Thes.

p. 214. An leg. *Perperenam*, (v. Plin. 5, 32. et Strab. p. 607.) vel *Ceramum?* (v. Plin. 5, 29. et Strab. p. 656.) Mox pro *Crene* plerique MSS. et edd. vett. *Prime*, *Prine*, *Prinne*, *Priene*, *Prienne*.

3. *insula, quam Bachium* (al. *Bacchium* et *Bechium*) *vocant, imminet* Phocaeae, v. ad 3, 51, 3. *Bachina juxta Smyrnam* ap. Plin 5, 31. ſ. 38.

4. *nihil aliud quam depopulato agro*, v. ad 2, 8, 9.

XXII. 1. *cum Pamphylida praefecto*, v. ad c. 12. n. 2.

2. *Daedala et quaedam alia parva castella*: pro *parva* multi MSS. *per ea* et Thuan. *perrea*; unde Jac. Gron. non male conj. *Peraeae*, quam regionem *Cariae* continentem fuiſſe monet. "Si quid mutandum, nihil hac conjectura verius videtur: nam *Peraea* erat illa regio, quam Rhodii in continenti inſulae ſuae obpoſita poſſidebant, ἀρχὴ δὲ τὰ Δαίδαλα τῆς Ῥοδίας χωρίου, teſte Strab. 14, 651. quem et vide p. 664." Drak. — *ſex apertae naves*, v. ad 22, 19, 4.

3. *ad portum, quem Megiſten vocant*: Megiſta inſula et opp. Lyciae, cui haud dubie etiam portus fuit. v. Ptol. 5, 3. Scylax p. 37. Plin. 5, 31. ſ. 35. et Steph.

XXIII. 1. *In confinio Lyciae et Pamphyliae Phaſelis* cet. cf. Strab. 14. p. 666. et Hard. ad Plin. 2, 106. ſ. 110. et 5, 27. ſ. 26. — *Eo maxime*, v. ad 1, 11, 6.

2. *et loco gravi, et tempore anni*, v. ad 3, 6, 2. — *ad hoc inſolito odore*, v. ad 2, 23, 3.

3. *ad Sidam jam hoſtes eſſe*, v. ad 35, 13, 3.

4. *adverſo tempore Eteſiarum, quod velut ſtatum tempus poſt caniculae ortum Favoniis ventis eſſet*: de quibus Aquilonibus ſtatis v. ad Tac. Ann. 6, 33, 6. Apollon. 2, 527. 531. ubi cf. Schol., Schweigh. ad Polyb. 4, 44, 6. et Heyne Exc. 2. ad Virg. Aen. 3, 5.

5. *Rhodiorum XXXII quadriremes et IV triremes fuere;* ex cap. praec. colligitur summa XXXVIII navium; sed quia hic nulla quinqueremis in classe Rhodia memoratur, credi potest, ex ea duas quinqueremes, Coam et Gnidiam, detractas, et aliquo, incertum ob quam caussam, missas fuisse; Duk.

6. *in quibus tres hepteres et quatuor hexeres habebat*, v. ad 29, 9, 3. Verbum *habebat* adsutum videri pannum, monent Gron., Duk. et Crev. Cf. ad 1, 56, 7. — *et hi*, sc. regii: nam ad *regiam classem* cum respectu ad sensum referri potest; Jac. Periz.

7. *ab Sida prominet in altum*, v. ad 22, 20, 8.

8. *ab regiis sinistro cornu*, h. e. regiorum sinistro cornu, vel *ab regiis* pro a parte regiorum, ut c. 30. *ab Romanis LXXX naves pugnabant;* Drak. Cf. ad 27, 5, 4.

XXIV. 1. *et navium virtus, et usus rei maritimae;* Clericus art. crit. 3, 1, 12, 8. emend. *navalium* sc. sociorum, quod nemo navibus virtutem et usum rei mar. tributurus sit. Sed *nautici*, non *navales*, ἐλλειπτικῶς pro sociis navalibus dicuntur; et multis rebus inanimis tribuitur *virtus*, quae est omnis illa vis, omne illud, quo res hae valent et aptae sunt ad usum, ad quem vel natura vel arte factae et comparatae sunt: verba autem *et usus rei mar.* ad Rhodios pertinent, non ad naves; Duker.

2. *aut remos detergebat*, v. ad 28, 30, 7.

3. *dextrum cornu hostium*, Rhodiorum, cui Eudamus praeerat, (ut sinistro Chariclitus, et dextro classis Antiochenae Apollonius, sinistro Hannibal) *in fugam inclinabat:* et tamen mox Livius dicit, ei *omnes, quae in dextro cornu vicerant naves*, opem tulisse. Hinc Periz. anim. hist. c. 8. p. 336. et Drak. putabant, legendum esse *quae in altero cornu vicerant*, vel *quae dextrum cornu vicerant;* posse etiam verba *in dextro cornu* ex margine in contextum in-

vecta videri; sed potius Livium cornua confudisse. Cf. ad 7, 15, 2.

4. *hostes, claudas mutilatasque naves apertis navibus remulco trahentes*, v. ad 1, 3, 8. 22, 19, 4. et 25, 30, 6. De *claudis navibus* v. ad Tac. Ann. 2, 24, 6.

5. *e turri*, propugnaculo, *praetoriae navis*, v. ad 6, 42, 7. Naves *turribus atque tabulatis adlevatas* memorat Flor. 4, 11, 5. Cf. Scheffer. de re vehic. 3, 1.

6. *multis ictibus vulnerata navis*, ut c. 30. et sic τραυματισθεισῶν τῶν νεῶν passim fit mentio ap. Thucyd. Cf. Burm. ad Valer. Fl. 1, 480. et intpp. Polluc. 1, 9. §. 125.

7. *quum potuisset* sc. submergi aut capi omnis classis. *potuissent* alii. — *ictus uno proelio adverso*, fractus. v. ad 1, 16, 2. *victus* c. Mog. Sed sic Livius non addidisset *adverso*, Drak. — *ne tum quidem p. L. audebat*, verba absurda et conrupta, quasi clades adcepta Hannibali animos facere debuisset ad peragendum inceptum; Crev.

XXV. 1. *vacuos eos* ab hac cura, s. hostibus. v. ad 3, 40, 8. — *cum quatuor navibus tectis*, v. ad 22, 19, 4.

2. *ad Prusiam, Bithyniae regem* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 21, 9. — *se tertium peti*, v. ad 26, 7, 2.

3. *Philippum et Nabin*, quamvis *hostes* cet.

4. *Philippo quidem anno priore etiam stipendium remissum*, immo hoc anno, quod jam Duk. monuit, a Scipionibus per Macedoniam transeuntibus in Asiam. v. Polyb. 20, 13. 21, 9. et Appian. Syr. 23. Livius hujus rei primam nunc mentionem facit. — *filium obsidem redditum*, v. ad 36, 35, 6.

XXVI. 1. *magis quia terrestribus copiis* cet. cf. Polyb. 21, 9. extr. cujus verba sunt minus obscura, nec bene a Livio expressa.

2.

2. *Erat tamen momentum spei*, v. ad 1, 47, 7.
3. *classis Rhodia, ad Samum* cet. cf. cap 10. 11.
4. *ad Notium ducit, oppidum Colophonium* in Jonia, a Colophoniis habitatum, *quod abest a vetere Colophone* cet. cf. 38, 39 cum Polyb. 22 27, 4. Thucyd. 3, 34 ibique Wasse et Cellar. orb. ant. 3, 3. p. 78 sq. *mari inminens*, v. ad 3, 51, 3.
5 *operibus obpugnare urbem*, v. ad 5, 22, 7. — *et testudinibus arietes admovit*, v. ad 5, 5, 3.

XXVII. 1. *missae onerariae*, v. ad 25, 27, 5.
2. *Circumvecti ab urbe ad aversa insulae, (objecta aquiloni ad Chium et Erythras, sunt)* v. ad 28, 8, 4. Nota Gron est: "Adcipimus urbem, certe stationem navium, in insula Samo fuisse ad partem versam in meridiem Βλέπει δὲ πρὸς νότον καὶ αὐτὴ καὶ ὁ λιμὴν ἔχων ναύσταθμον, Strab. 14 p. 636. Vnde profecti, ut Chium tenderent, necessario circumibant insulam, et cursum habebant *ad aversa* (quasi insulae tergum: nam frontem imaginamur, ubi urbs est) *insulae aquiloni objecta*, quae *ad*, contra, *Chium et Erythras* (insulas. ab austro objectam Samum habentes) *sunt*, spectant."
3. *volentibus iis usurus commeatu*, v. ad 21, 39, 4.
4. *institit sequi*, v. ad 24, 26, 7. — *celoces*, v. ad 21, 17, 2. — *ad id fabrefactis*, v. ad 1, 34, 5.
5. *in acutum cacumen — fastigatus* ex ed. Rom. 1472 et 44, 9. ex unico MS. et ed. pr. recepit Drak pro *fastigiatus*. Cf. ad Sil. 5, 50. 12, 356. Gron. ad Liv. 1, 38. Duk. ad 44, 9. Periz. ad Mel. 1, 4 — *superpendentia saxa*: nam quae altissima sunt, videntur pendere. Cf. ad Sil. 1, 1, 128. 6, 645. ad Juvenal. 6, 650. 7, 46.

XXVIII 1. *oratores cum infulis et velamentis ad Romanum miserunt*, v. ad 2, 54, 6. 3, 2, 3. et 32, 11, 4.

2. *purgantibus civitatem* (v. ad 10, 13, 13.) *omnis facti dictique* causa, ἕνεκα, de eo. — *revocaturum se* sc. dixit. v. ad 1, 33, 7.

3. *Eo forte die Polyxenidas* cet. Vocem *die* inserui ex VII. MSS. Polyxenidam non puto profectum esse *eo*, i. e. versus eam regionem, in qua tum Romani erant, neque a Colophone eo consilio movisse, ut Myonnesum aut Teum peteret, sed ut Romanos sequeretur, et cum iis proelium committeret; Crev. Hinc *tempore* excidisse suspicabatur.

4. *in insula*, quam *Macrin nautici vocant*, v. ad cap. 13. n. 1. — *Rhodiam classem ad Samum* cet. cf. c. 10. 11.

5. *sicut ad Panormum fecerat*, v. cap. 10. 11. — *non vanum ei consilium fuisset*, v. ad 1, 8, 3. et 10, 29, 1.

XXIX. 1. *in frontem instruxisset*, ut c. 13. et *in frontem dirigere* bis c. 23. *in fronte* c. Mog. et Gaertn. — *coactum agmen*, v. ad 32, 2, 4.

2. *Quod ubi Eudamus vidit, non posse aequare ordinem Romanos*, v. ad 3, 62, 6. et 6, 8, 2.

XXX. 1. *Ab Romanis*, a parte Romanorum, (v. ad cap. 23. n. 8. et ad 27, 5, 4.) *LXXX naves pugnabant* cet. ad fin. cap. cf. Appian. Syr. 27. qui in numero navium et in tota pugnae descriptione (ut et in illa pugnae Rom. cum Antiocho inf. c. 39 sq. coll. Appian. Syr. 31 sq. et saepe in aliis rebus) passim a Livio discrepat, alios sequutus auctores.

2. *maximae formae naves tres hexeres*, v. ad c. 23. n. 5. Voc. *naves* insiticium videtur; Gron.

3. *quae ignes prae se portabant* cet. cf. cap. 11. et ibi not. 7. — *momentum* cet. v. ad 1, 47, 7. et 3, 27, 6. — *adversi*, forte *adversas*, sc. Rhodias, ignem portantes; Gron. Possis et ex MS Voss legere *adversae*, obviae, obcurrentes, vel *aversae*, quae declinarant, ne prora concurrerent; Drak. qui tamen vul-

vulgatum non inprobabat. — *obliquas se ipsae ad ictus praebebant*, ἐς τὰς ἐπωτίδας ἐτύπτοντο (h. e. percutiebantur rostris hostilium navium ab utroque prorae latere, unde ἐπωτίδες, trabes tabulaeve crassiores aurium instar prominebant ad eludendos rostrorum ictus) Appian l. l. ubi v. Schweigh.

4. *sublatis raptim dolonibus* cet. v. ad 36, 44, 1.

5. *XLII navibus in ea pugna amissis*, XXIX ap. Appian Syr. 27. — *quarum XIII captae*, ita et ap. Appian., sed LXII inf. 40, 52 extr. ubi itaque leg. *captae XIII*. nisi malis *XLII*, ut *captae* dicantur omnes naves, hostibus ereptae: nam magis ad laudem Aemilii pertinebat, majorem harum, quam minorem illarum numerum in triumphali tabella memorari. — *vulneratae aliquot*, v. ad cap. 24. not. 6.

6. *velut manu ferrea injecta*, v. ad 24, 34, 6.

7. *inhiberent Rhodii*, prohiberent. Cf. ad 26, 39, 8. — *tractum ancorale et inplicitum remis latus alterum detersit*, v. ad 28, 30, 7. *Ancorale*, ut 22, 19, 6. scil. vinculum s. strophium, ut ap. Apul. Met. II. p. 265. ed. Elmenh. Sensum h. l. jam bene exposuit Gron. "Ancorale, (sc. retinaculum, h. e. funis ancoralis, ut *hastile* sc. lignum) excussa ancora in navem hosticam Sidoniam, quum in puppem remigarent Rhodii, tractum ab ancora inde religata, et, dum praepropere et tumultuose evolvitur, magna parte delabsum in mare ab latere uno navis, atque ita *inplicitum remis* ejusdem, id ipsum *latus detersit*, claudamque navem fecit."

XXXI. 1. *extrahendo tempus*, v. ad 2, 61, 6. 4, 43, 6.

2. *quocumque alio poterat* sc. mittere legatos.

3. *Regillus Aemilius*, v. ad 3, 1, 1. — *confessionem concessi maris* (imperii maris) cet. v. ad 10, 24, 10. et 21, 40, 2.

4. *Rhodii inpigre praevertere*, praevenere naves Scauri, vel ad Hellespontum.

5. *in altum*, mare, *lingua excurrens*, v. ad 22, 20, 8. *Lingua*, ut 44, 11. (*Erdzunge*) quae tribuitur promontoriis, ut *labia* fluviis, *brachia* mari. (sed et flumini 44, 35 extr.) *supercilia* montibus. Cf. ad 27. 18, 5. Intpp. Ovid. Met. 13, 724 Gron Diatr. Stat. c. 27. et Ernesti Gloffar. Ammian. v. *lingua*.

6. *ab re portum adpellant Naustathmon*, τὸν vel τὸ ναύσταθμον, navale, navium ftationem. Cf. Duk. ad Thucyd. 3, 6.

XXXII. 1. *magiftratuum animos tentarent*, v. ad 9, 35. 1. — *infrequens aedificiis*, v. ad 10, 11, 3.

2. *obcurreret ad defendendum*, v. ad 21, 61, 1.

3. *ad munienda et obmolienda* cet. v. ad 33, 5, 4.

4. *poteftatem iis dare* (forte *dari*; Jac. Periz.) *eadem conditione, qua prius C. Livii* cet de hoc nihil diserte fcriptum eft lib. 36. nifi quod eos anno fuperiore Romanorum partis fuiffe e cap. 45. liquet; Duk.

5. *Ab hac voce* cet. v. ad 1, 1, 5.

6. *quae ipfius poteftatis fuerunt*, v. ad 3, 62, 5. — *fides conftitit* p., v. ad 2, 13, 5. — *hyems adpetebat*, v. ad 5, 19, 2.

XXXIII. 1. *Id multo, quam* nuntiatum *de navali victoria*, quod ex praecc. *nuntiatur*, *victam* cet. intellegendum monet Drak. Hic aliquid effe corrupti fufpicabatur Crev.

2. *conceffum fibi transire* MSS. *transitum* ed Andr. et al. Sed paffim infinitivi docte pro fubftantivis ponuntur. Cf. ad 1, 54, 5. 40, 47, 4. et ad Sil. Vol. 2. in Adpend. p. 180

3, *dies forte, quibus ancilia moventur*, (v. ad 1, 20, 7.) *religiofi ad iter inciderant*, (v. ad 6, 1, 7.) — *quia Salius* et adhuc in Europa erat: nam Saliis non licebat, his diebus discedere ex loco, in quo erant. v. Polyb. 21, 10. et fup. ad 1, 20, 6. et 7.

XXXIV.

XXXIV. 1. *Byzantius Heraclides* cet. cf. Polyb. 21, 10.

2. *quod filius ejus* Scipionis Africani *captus in potestate regis erat* cet. cf. Polyb. 21, 12. Appian. Syr. 29. (qui tamen perperam dicit, hunc fuisse eum, qui Carthaginem everterit, Aemilii Pauli filium, a Scipione majore adoptatum) Dio Caff. p. 29. n. 69. ed. Reim. et ibi Fabric. Ceterum hic fuit *L.* seu *Cn. Cornelius Scipio*, homo nequam, patri remissus (v. cap. 37.) et in praetura motus senatu. v. 41, 21. 27. Valer. Max. 3, 5, 1. 4, 5, 3. Alter Africani majoris filius, P. Scipio, summi fuit ingenii, sed infirmae valetudinis, et pater adoptivus Africani minoris. v. 40, 42. 44, 44. Cic. Off. 1, 33. Brut. 19. et de sen. 11.

XXXV. 1. *Advocato frequenti consilio* cet. Cf. Polyb. 21, 11. et Appian. Syr. 29. — *Smyrnam et Lampsacum et Alexandriam Troadem*, v. ad 35, 42, 1. "Antiochus has tres urbes neque vi expugnare, neque conditionibus in amicitiam perlicere potuerat. v. 33, 38. et 35, 42. Duas posteriores tamen deinde in potestatem ejus venisse, solosque Smyrnaeos mansisse in fide erga Romanos, ex cap. 54. et Polyb. 22, 5. probabile sit." Duker. — *jactatas in illis disc. esse*, v. ad 2, 12, 7. 3, 10, 2.

2. *alienam*, aliorum fortunam, *ne urgerent*, vexarent, aut adcelerarent. v. ad Sil. 4, 731. 7, 224.

3. *deduci debere praesidia regia;* verbum *debere* non comparet in MS. Harl. prob. Drak. ut omnis oratio pendeat ex praec. *aequum censebant*, quemadmodum ap. Polyb. 21, 11, 7. 8. ex δίκαιόν ἐστι.

XXXVI. 1. *P. Scipionis tentare animum*, v. ad 9, 35, 1. Ad haec et seqq. cf. Polyb. 21, 12. Appian. Syr. 29.

2. *non solum frenis, sed etiam jugo adcepto*, proverbialis dictio comparatioque regis cum equo, frena

na jugumque ſibi inponi patienter ferente. Cf. Polyb., Appian. et Plut. apophthegm. T. 2. p. 196. qui pro *jugo* habent *τὸν ἀναβάτην*, *ſeſſorem*. Conon Narrat. 42. auctor eſt, Steſichorum hanc fabulam narraſſe Himeraeis adverſus Gelonem, et Ariſtot. Rhet. 2, 20. adverſus Phalaridem; Duk. Cf. intp. Phaedri 4. 3.

3. *publice nec habeo q.* cet. v. ad 4, 48, 6.

4. *nuntia meis verbis*, v. ad 9, 36, 7.

5. *tutam fore belli aleam*, v. ad 1, 23, 10.

XXXVII. 1. *in arcem quum eſcendiſſet*, (al. *aſcendiſſet*; v. ad 2, 7, 7.) *ſacrificavit Minervae praeſidi arcis* Ilii, v. ad 35, 43, 1. — *Ilienſibus in omni rerum verborumque honore* (v. ad 25, 17, 5.) *ab ſe oriundos Romanos praeferentibus*, v. ad 3, 12, 6. et ad Tac. Ann. 2, 53, 8. et 12, 58. Tò *in* elegantius abfuturum, ut 25, 17, 5. et 28, 4, 1., monent Duk. et Crev.

2. *P. Scipionem aegrum* cet. cf. Appian. Syr. 30. Eo, quod Antiochus filium captum Scipioni remittit, non tam venerationem patris et inſigne moderationis animi exemplum, quam ſpem, meliores pacis conditiones ita inpetrari poſſe, prodidiſſe videtur.

3. *quam ut in caſtra* cet. τὸ *ut* pro *ubi* vel *poſtquam* dictum putabat Jac. Periz. ſed delere malebant Gron., Crev. et Oudend. ad Front. 1, 1, 4. Forſitan eodem modo dici poteſt, quo *prius*, *citius* et *potius quam ut* 6, 28. 9, 4. 26, 26. 33, 13. 35, 31. in quibus *ut* aeque ſuperfluum eſt, et non raro, v. c. 4, 2. 5, 24. 7, 18. 24, 3., omittitur; Duker.

4. *transgreſſus Phrygium*, *amnem* Joniae, qui primum Hyllus eſt dictus et in Hermum delabitur. v. Herod. 1, 80. Strab. 13. p. 626. al. 928. C. Heyne ad Hom. Il. 20, 392.

5. *ſi* (al. *dum*) *extrahere tempus vellet*, v. ad 4, 43, 6. — *munimenta Romani tentarent*, v. ad 9, 35, 1.

XXXVIII.

XXXVIII. 1. *Hyrcanum campum* in Lydia inter Thyatira et Caici amnis caput. *Hyrcamum* et *Hyrcaneum* quidam MSS. *Hyrcanium* conj. Drak. ut Ὑρκάνιον πεδίον ap. Strab. 13, 629. et Steph. Cf. Schelleri Lex. maj.

2. *quum longius certamen fieret*, *Romanorum* cet. post *fieret* excidisse videtur *et;* Duk.

3. *duo millia et D passus* cet. cf. Appian. Syr. 30.

XXXIX. 1. *in consilium advocavit* legatos, tribunos et primipilum, deliberaturus, *quid* cet. cf. ad 1, 54, 1. et 8, 6, 6. Ad cap. 30-44. conf. Appian. Syr. 30-36. quem a Livio saepius discrepare videbis.

2. *sub pellibus habendos milites*, v. ad 5, 2, 5.

3. *Romana acies unius prope formae fuit* cet. cf. Appian. Syr. 31. ubi Schweigh. bene suspicatur, Domitium praefuisse mediae Rom. aciei, Eumenem dextro cornu, et consulem, belli inperitum, laevo, quod firmissimum erat tutissimumque. Appianus omnia permutavit, et Livius haec silentio praetermisit.

4. *duae legiones Romanae*, *duae socium:* Crev. conj. *duae alae socium*, prob. Drak. quia *legiones* quidem aliarum gentium, non vero *sociorum Latini nominis* memorentur. — *quina millia et quadringenos* sc. pedites, quod ex aciei dispositione intelligitur. Sed ita pro *quadringenos* legendum videtur *ducenos*, quod jam Duk. monuit coll. 40, 1. 18. 36. inpr. 42, 31. Non male idem et Drak. suspicabantur, partem sociorum in praesidiis urbium vel alia de causa ab exercitu abfuisse: nam sociorum longe major, quam Romanorum, numerus in exercitibus Rom. esse solet. Parem vero numerum memorat etiam Appian. Syr. 31. — *caetratis* (v. ad 21, 21, 6.) *inmixtos auxiliares Eumenis*, Pergamenos, quos Eumenes Romanis adversus Antiochum auxilio adtulit; Drak. Cf. ad 38, 26, 3.

5. *magnitudine longe enim illi praestant* Indici elephanti Africis. v. ad Juvenal. 10, 150. 11, 123 sq.

XL. 1. *decem et sex millia peditum* (quot in phalange Maced. erant; v. 33, 4) *more Macedonum armati, phalangitae*, cf. ad 36, 18, 3 et Appian. Syr. 18. 19. — *Partes eas interpositis binis elephantis distinguebat* quis? *interpositi bini elephanti distinguebant* conj. Crev. Lenior medicina: *partes eae interpositis binis e. distinguebantur.*

2. *perinde — magnum terrorem p.* v. ad 4, 37, 4.

3. *equitum loricatorum; cataphractos ipsi adpellant;* v. ad 35, 48, 2. — *Agema*, ἄγημα, Macedonibus vocabantur delecti milites, plerumque equites, eorumque robur, (quasi ἀγητὸν, ἀπὸ τοῦ ἀγᾶσθαι, ab *admiratione* adpellatum, quod innuit Appianus Syr. 32. traditque Eustath. ap. Henr. Steph. in Thes. vel, quod Arrianus, a vi et vehementia quae Gr. ἄγημα dicitur) nonnumquam et pedites diversi numeri. *Agemata* validissimum fuisse equitum corpus, docet Polyb. 31, 3 (ex Athen. 5, 22.) et tria fere hominum millia, forte peditum, sed diversorum a caetratis et phalange, idem 5, 25. 65. 84 At inf. 42, 51. legimus *delecta et viribus et robore aetatis ex omni caetratorum numero duo erant agemata: hanc ipsi legionem vocabant.* His verbis significari putabat Duk., Macedonas, forte per bella cum Romanis gesta, nomen *legionis* a Romanis sumtum huic militum corpori inposuisse, et id λεγεῶνα adpellasse: de quo tamen nihil ab aliis proditum reperitur. Hinc *ita* post *agemata* excidisse suspicatur Drak., ut innuatur, hanc legionem proprio nomine a Macedonibus *agema* vocari. Ceterum de *agemate* cf. et 42, 58. Curt. 4, 13, 26. 5, 4, 21. Leopard. Emendat. 1, 23. in Gruteri Thes. crit. T. 3. p. 19 Arrian. 3, 2. et 11. Wessel. ad Diodor. T. 2. p. 204 338 sq. et Suid.

4. *regia cohors*, diverſa ab ea, quae mox *regia ala* dicitur: (v. not. 6.) et forte *cohors regia* eorum, *quos Nicatoras adpellant* 43, 19, 4. h. e. victores; unde etiam Seleucus, primus Syriae rex, cognominatus *Nicator*, Νικήτωρ. *Argyraſpides a genere armorum adpellabantur*, Ἀργυράσπιδες, gravis armaturae milites, quorum clypei laminis argenteis ornati erant et inducti, τὸ τῶν Ἀργυρασπίδων πεζῶν τάγμα, διαφέρων τῇ τε τῶν ὅπλων λαμπρότητι καὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀρετῇ, Diodor. 17, 57. ubi v. Weſſel. ἱππεῖς Ἀργυράσπιδες ap. Appian. Syr. 32. Cf. Polyb. 5, 79, 4. Juſtin. 12. 7, 6. et Intpp. Curt. 4, 13, 27. (ubi male *Argyraſpides* dicuntur, qui Arriano 3, 2. ὑπασπιστῶν ἄγημα) et 8, 5, 4.

5. *Cyrtaei funditores:* qui *Cyrtaei* forte ſunt idem, qui *Cyrtii* dicuntur 42, 58 extr. (ubi Drak. ſuſpicatur, ex hac gente, quae proprie ad regnum Antiochi Syriacum pertinuerit, Eumenem transfugas quosdam ſtipendio conductos Romanis auxilio adduxiſſe) et Κύρτιοι ſ. Κούρτιοι, in Media λῃστρικὸν ἔθνος et σφενδονῆται egregii, Strab. 11. p. 523. et 15. p. 727. Polyb. 5, 52, 5. ubi Schweigh. ſuſpicatur, eorum nomen ſupereſſe in *Curdorum* nomine.

6. *Inde auxiliares mixti duo millia et ſeptingenti*, v. ad 39, 7, 1. — *tria millia cataphractorum equitum*, (v. not. 3.) *et mille alii equites, regia ala* cet., forte eadem quae *ſacra ala* dicebatur vel *ſacrae alae equitum*, regis corpus tuentes, 42, 58. 66. 44, 42 pr. Appiano Syr. 32. 57. ἵππος ἑταιρική, Arriano 1, 9. et 3, 11. τῶν ἑταίρων ἡ βασιλικὴ ἴλη et τῶν ἱππέων οἱ ἑταῖροι, equites amici ſeu ala amicorum. Alia *cohors regia* fuit n. 4.

7. *et cameli, quos adpellant dromadas*, κάμηλοι δρομάδες, ἱππάστριαι. De his eorumque uſu in bellis v. Bocharti Hieroz. 1, 2, 2. et 4. Schel. ad Hygin. p. 1096. Spanhem. de uſu et pr. num. Diſſ. 7. p. 184. Diodor. XIX. p. 683. et T. 2. p. 347. ubi v. Weſſel.

8. *Neocretes mille*, Νεοκρῆτες ap. Polyb. 5, 3, 1. 5, 65, 7. 5, 79, 10. Sunt, puto, νεήλυδες vel νεοσύλλογοι Κρῆτες, tirones Cretenses, vel Cretenses (qui mercede militare solebant) recens ad militiam conducti; Schweigh. ad Polyb. — *et eodem armatu* sc. Cretensium. πλῆθος Κρητῶν τε καὶ Τραλλιανῶν (f. Τράλλων) καὶ Κιλίκων ἐς τὸν Κρητῶν τρόπον ἐσκευασμένων ap. Appian. Syr. 32. — *caetratorum*, v. ad 21, 21, 6.

XLI. 1. *Rex ipse in dextero* cet. ita et ap. Appian. Syr. 33. Hannibal omissus est, quem Livius 38, 58 et Gell. 5, 5. adfuisse fatentur; Glar. — *in laevo praeposuit* sc. militibus, duces constituit: τοῖς δ' ἐπὶ θάτερα ἐφειστήκει Σέλευκος ap. Appian. — *Minio* Μένδις dicitur Appiano. *Zeuxis* Lydiae satrapa, nomine Antiochi. v. Polyb. 16, 1. 24. 21, 13. 14. 22, 7. Joseph. Antt. 12, 3.

2. *toto fere gravi armatu*, quum omnes fere milites graviter essent armati. v. ad 21, 55, 2.

3. *humor arcus fundasque et jaculorum amenta* (v. ad Sil. 1, 318. et 4, 15) *emollierat*, sed, ut modo dixit Livius, *nihil gladios aut pila hebetabat* Romanorum, graviter fere armatorum. Sic et tela jaculatorum Polyb. 3, 73, 3. corrupta et inutilia dicit facta humiditate, διὰ τὴν συνέχειαν τῆς νοτίδος, quia et pinnae et amenta rigorem elateremque amiserant: quod ibi jam notavit Schweigh. Cf. Frontin. Strat. 4, 7, 30.

4. *Falcatae quadrigae* — *armatae* (v. ad 9, 40, 12.) *in hunc maxime modum erant* cet. cf. Curt. 4, 9, sq. (ubi v. Freinsh. et Schmieder) Xenoph. Cyrop. 6, 1, 30. et Anabas. 1, 8. Periz. in Curtio vind. p. 163 sq. Stewech. ad Veget. 3, 24. Diodor. 17, 53 et Scheffer. de re vehic. 2, 15.

5. *cuspides circa temonem ab jugo X cubita exstantes*: verba *X cubita* jungi non possunt, quum sit enorme nec rei conveniens. Hinc Scheffer l. l. emend.

cub.

cubito, non male; sed vox *decem* ita prius fuisset posita. *II cubita*, (duo s. bina) vel *cuspides circa temonem et ab jugo decem cubita e.*, h. e. quamque decem cuspidum exstantem unum cubitum, conj. Drak.

6 *ab axibus rotarum utrimque binae falces eodem modo diversae d.*, in modum earum, quae in jugis erant, ita ut ab axibus promineret altera falx aequata axi, altera inferior in terram devexa.

7 *Cretenses sagittarios funditoresque et jaculatores equitum*, ex equitibus eos, qui jaculatores essent; nisi leg. *et jaculatores cum aliquot turmis equitum:* nam et infra quatuor diversa genera distinguuntur eorum, qui quadrigas illas expulerunt, *levis armatura, expediti funditores, velox Cretensis et eques.*

XLII. 1. *cataphractos equites*, v. ad c. 40. n. 3. Mox delenda forte verba *pars eorum*, certe *pars*, et deinde alterutrum *sunt;* Crev. et Gron.

2. *Ibi simul ac perturbati ordines sunt*, — *praelongarum hastarum*, *sarissarum*, v. ad 9, 19, 2.

3. *circumito a flumine cornu*, v. ad 8, 17, 5.

XLIII. 1. *Minae exinde erant*, minabatur.

2. *ancipiti coacti metu*, v. ad 1, 25, 4.

3. *in tempore cum ducentis e. a.* v. ad 2, 47, 4.

4. *ab ira graviorem e. c* v. ad 1, 1, 5.

XLIV. 1. *Ad L millia peditum* cet. alium numerum edit Appian. Syr. 36. alium Justin. 31, 8. eundem Eutrop. 4, 2: — *equitum IV millia* ex c. Mog. recepit Aldus sed reliqui MSS. et primae edd. et Eutrop. l. l. adversantur — *XV cum rectoribus elephanti capti ceterique interfecti.* v. Appian. — *de Eumenis exercitu XXV*, forte *XV* ex Appiano.

2. *a Magnesia ad Sipylum*, v. ad 36, 43, 4.

3. *cum conjuge ac filia*, cf. 36, 11.

XLV. 1. *ab Trallibus et a Magnesia, quae super Maeandrum est.* v. ad 27, 32, 1. et 36, 43, 4.

2. *caduceator ab Antiocho*, v. ad 27, 5, 4 Ad seqq. conf. Polyb. 21, 13. — *Antipater fratris Antiochi filius*, cf. Polyb. 5, 79 82. 87. 16, 18. 21, 13. 14 22. 7. — *placatiore eo et sua et regis spe*, quam ipsi et Antiochus speraverant. — *Nam tam quid ipsi dicamus, habemus* cet. aliquid scabri in oratione esse videtur, et nescio utrum placere possit *non tam habemus, quid dicamus, quam ut quaeramus;* Drak. Forte leg. *jam* pro *tam.*

3. *respondere* P. Scipionem *Africanum placuit: is* cet. cf. Polyb. 21, 14. et Appian. Syr. 38.

4. *Animos, qui nostrae mentis sunt*, cogitandi agendique rationem, quae non tam a divina, quam a nostra *mente*, intelligentia ac deliberatione, pendet; vel adfectiones sensusque, qui nostrae *menti*, animo, proprii sunt et consentanei, *eosdem in omni fortuna gessimus*, aequabiles sibique constantes, quos *neque secundae res extulerunt, nec adversae minuerunt.* Cf 30, 42. ad 27, 14, 1. et Horat Od. 2, 3, 1. Ernesti conferebat ex 9, 9. *dii vobis mentem ademerunt* et *si sana mens fuisset*, aut legendum putabat *nostri moris*, coll. c. 36. pr. *ignarus et animi Scipionis et moris Romani.* Nihil horum satis aptum videtur.

5. *communis Mars et i. b. e.*, v. ad 5, 12, 1.

6 *quindecim millia talentum Euboicorum*, (v. ad 34, 50, 2.) extemplo 500, tum 2500 post confirmatam a senatu Rom. pacem, (v. cap. 55.) deinde 12000 *per XII annos*, quod praeter Polyb. et Appian. etiam tradit Diodor. Legat. 9. ubi Wessel. Opp. T. 2. p. 621. frustra sollicitat verba Appiani. Hinc etiam inf. 38, 38 non nisi reliqua XII millia postulantur; et Eumenis nomine non CCCC, ut h. l., sed CCCL. unde probabile fit, huic etiam partem summae (L talenta) statim vel mox solutam fuisse. Sed cur h. l. *Euboica talenta* memorantur, et inf. 38, 38? v. ibi not. 10.

7.

7. *millia deinde talentûm* (ex emend. Grut.) singula, seu mille talenta quovis anno, *per* s. intra *XII annos;* v. ad 29, 15, 5. et cf. Polyb. *mille* edd. vett. A MSS fere omnibus vox abest, *millena talenta* conj. Budaeus de asse 3, 303.

8. *Thoantem quoque Aetolum, concitorem Aetolici belli, qui et illorum* Aetolorum *fiducia* cet. cf. 35, 12. 32. 36, 7. 26. Polyb. 22, 14, 13. — *Mnasilochum* (Dor. pro *Mnesilochum*) pro vulg. *Mnasimachum* reposui h. l. et 38, 38. praeeunte Crev. et prob. Drak. quia *Mnesilochus* nominatur 36, 11. 12. et Μνασίλοχος Polyb. 21, 14, 7. et 22, 26, 11. — *Chalcidenses Philonem et Eubulidam;* ita et Polyb. iisdem locis.

9. *Consul in hiberna exercitum Magnesiam — divisit*, "ut 2, 14. 6, 3. 9, 27. 28, 2, 8. 45, 26. et οἱ Ῥωμαῖοι διεῖλον τὰς δυνάμεις ap. Polyb. 21, 14, 10. *dimisit* c. Voss. ut 28, 4. 42, 67. 43, 23. 45, 9." Drak. Verba *in hiberna* ignorat Polyb. 21, 14, 10. ubi Schweigh. haec notavit: "Mirum est sane, mense Aprili exeunte (nam per totum mensem Martium in Europa remanserat Scipio, et deinde jam ante pugnam ad exercitum advenerat, ut docet Polyb. 21, 10, 11. et 21, 11, 1.) *hiberna* commemorare; nisi aut valde turbatum tunc temporis calendarium Rom. statuamus, aut dicamus, *hiberna* a Livio generaliori quadam notione usurpari pro *stativis* vel *mansione sub tectis*, quam vernaculo sermone *cantonnemens* vocamus."

XLVI. 1. *Acilio magno consensu decretus triumphus*, in cujus memoriam Acilius tabulam fixit, Saturninis versibus descriptam, e quibus unum nobis servavit Atil. Fortunat. in Putschii Gramm. antt. p. 2680. — *signati tetradrachmorum Atticorum CXIII millia*, (v. ad 34, 52, 5.) *cistophororum ducenta quadraginta octo* sc. millia. Cf. c. 58. et 39, 7 pr. *Cistophorus* numus Asiaticus, pondere et pretio te-

tradrachmi, ſic dictus, quod in altera ejus parte κιστοφόροι eſſent expreſſi cum myſtica Bacchi ciſta, ut in altera fere cetera Orgiorum Baccharumque inſtrumenta. v. Erneſti clav. Cic., Eckhel. doctr. num. T. 4. c. 18. p. 352 ſq. Cuperi Obſſ. 4, 16. Goez. epiſt. de re num. p. 30 et Raſchii Lex. r. num. T. 1. P. poſt. p. 552 ſq. — *vaſa argentea caelata*, v. ad 9, 40, 1.

2. *captivos nobiles, Aetolos et regios duces, XXXVI duxit: Damocritus* cet. ſed *principes Aetolorum XLIII., inter quos Damocritus et frater ejus erant, Romam deducti* ſup. cap. 3. ubi Drak. haec adnotavit: "Licet Livius c. 46. unius tantum Damocriti, tamquam praecipui, meminerit, qui nocte effugerit e carcere, potuerunt tamen et alii cum eo evaſiſſe, qui vel non retracti ſunt, vel pariter ſe interemerunt. Potuerunt etiam quidam eorum, qui Romam deducti ſunt, vel ex vulnere, vel ex morbo ante triumphum obiiſſe. Potuit etiam Livius, ſui oblitus, alios annales utroque loco ſequutus eſſe; quod et ex diverſa captivorum deſcriptione veriſimile redditur. Numerorum notas invitis MSS. erroris ſuſpectas habet Pigh. in Ann. ad a. 563."

3. *in Vaſtetanis;* al. *Vacetanis. Vaſtetani* forte iidem qui *Baſtetani* ſ. *Baſtitani* a *Baſtis* opp. (hod. Baza) dicuntur, in Hiſpania Baetica ad fines Tarraconenſis, finitimi Baſtulis. v. Ptol. 2, 7. Strab. 3, 4. p. 141. 156. 162. 163. Plin. 3, 2. et 3. — *L. Aemilii proconſulis*, ut ap. Oroſ. 4, 20. v. ad 28, 38, 4.

4. *praetor in ſenatum introduxit*, v. ad 3, 4, 2.

XLVII. 1. *comitiorum adpeteret tempus*, v. ad 5, 19, 2. — *in agrum, qui Bojorum fuiſſet* cet. h. e. Bononiam. Cf. c. 57.

2. *L. Aemilii* Regilli *praetoris literae* cet. cf. c. 29 ſq.

3. *M. Aemilius Lepidus petebat* (v. ad 35, 10, 1.) *adverſa* cet. Forſitan feſtinavit Romam redire, quod ſe

ſe potentes et gratioſos competitores habiturum videbat: quae ſine dubio cauſa fuit, cur vel integro anno ante comitia relinqueret provinciam, non exſpectato ſucceſſore, (cf. 36, 2. et 37, 2.) petitionemque adornaret; Duker.

4. *quum ceteri centurias non expleſſent*, v. ad 3, 64, 3. — *Lepido dejecto*, v. ad 3, 35, 10. — *Meſſalla tacuit*, ſponte deſtitit a petitione. — *collegam dixit* Manlium Fulvius, v. ad 7, 24, 6.

5. *duo Q. Fabii Labeo et Pictor*, ut c. 50. 51. et 45, 44. quibus locis *N. Fabii* emend. Spanhem. de uſu et pr. num. Diſſ. 10. p. 26. al. 514. Sed copioſe et docte adverſus eum disputavit Duker.

XLVIII. 1. *Valerius Antias auctor eſt*, v. ad 2, 58, 1.

2. *recipiendi Scipionis adol. c.* cf. cap. 34. et 37.

3. *Subtexit deinde fabulae huic*; c. Mog. *ſubjecit*, ut *addere* et *adjicere fabulae* 1, 11. et 5, 22. Sed *texere* ejusque compoſita eleganter ad ingenii opera transferuntur. v. Broekhuſ. ad Tibull. 4, 1, 211.

XLIX. 1. *fortuna hortaretur, ut — peterent*; in Voſſ. Lov. 2. et Gaertn. *hortaretur petere*, quod dictum, ut *edixerunt deſcendere* 40, 38, 3. *petere ſe poſſe uti* 44, 14. *pactum trajicere* 31, 7. et ſimilia, Graecorum more dicta, quae notavi ad Tac. Ann. 11, 1, 4. Cf. Drak. et de verbo *hortari* juncto cum infin. Intpp. Nep. Phoc. 1. et Val. Max. 3, 3. pr. Tò *ut* in ſolo MS. Lov. 5. exſtat.

2. *Interrogati ab uno ſenatore*, v. ad 30, 22, 2.

3. *egredi templo juſſi ſunt*, v. ad 1, 6, 6. — *totos adhuc Antiochi Aetolos eſſe*, v. ad 3, 36, 4.

L. 1. *ſortiri eos Aetoliam* cet. v. ad 3, 2, 1.

2. *naves quoque idem conſul — ornare*, v. ad 9, 40, 12.

3. *per commodum rei publicae*, v. ad 30, 29, 3.

4. *ad comitiorum tempus obcurrere*, v. ad 21, 61, 1.

5. *Postumius Albinus urbanam et inter peregrinos* sc. provinciam. v. ad 2, 40, 9. et 24, 44, 1. Sed altera praetura mox Q. Fabio decernitur. v. cap. 51. n. 3.

LI. 1. *certamen inter P. Licinium — P. Licinius tenuit*, v. Epit. 19. et ad 24, 8, 4.

2. *imperia inhibita ultro citroque*, (v. ad 3, 38, 2.) *et pignera capta*, v. ad 3, 38, 11.

3. *Ira provinciae ereptae*, v. ad 1, 5, 5. — *ut jus inter cives et peregrinos diceret*; cf. ad c. 50. n. 5.

4 *quae non tantum gaudium ab recenti metu* (v. ad 1, 1, 5.) *adtulerunt*, (*desierant enim* Romani Antiochum *victum in Aetolia metuere*) *quam averterunt famam*; forte cum Ruben. et Gron. leg *quam a vetere fama*, *quod ineuntibus* cet. Praeterea suspicor *victum cum Aetolis* pro *victum in Aetolia*: nam non *in Aetolia* victus Antiochus, sed ad Thermopylas in Locride, a M'. Acilio Glabrione cos. vid. 36, 15-19. et inf. cap. 58 extr.

5. *ne cum Gallis foret bellandum*, cum Gallograecis, qui Antiochum auxiliis juverant. v. cap. 18. 40. 60. 38, 12. et 15 sqq. Appian. Syr. 32.

LII. 1. *Eumeni senatus datus est*, v. ad 8, 5, 1. Ad haec et seqq. conf. Polyb. 22, 1. — *quod obsidione se ac fratrem* Attalum *exemissent*, v. sup. cap. 18.

2. *quae cis Taurum montem est*, v. ad 3, 2, 1.

3. *omissa in id verecundia*, hac de re, qua illam causam, in ea re, hactenus; Bauer. — *si quo possit, — senatum facturum*, v. ad 26, 9, 5. — *prout ejus merita sint*, quum tanta ejus merita sint: nisi potius leg. *quam ejus merita sint*; Crev. — *si*, etiam tum si *ab aliis sibi optio p. deferretur* — nunc ergo *multo magis*; Bauer. Cf. ad 5, 51, 1. et 36, 29, 1.

4.

4. *inmoderate cupisse, aut petisse parum modeste:* moderatio est cupiditatum, modestia orationis; Bauer. — *ipsorum arbitrii debere esse,* v. ad 3, 62, 5.

5. *inter permittentes in vicem,* v. ad 9, 43, 4.

6. *inexplicabili facilitate,* v ad 3, 70, 1. *inexplicabili* cujus ratio haud facile inveniri posset, (*mit unerklärbarer Gefälligkeit*) aut potius perpetua, finem non habitura, ut forte *inexplicabile odium*, quod 39, 51. legitur in multis MSS. et edd. ante Ascens. et Ald. quae ex c. Mog. recepere *inexpiabile.* v. ad Tac. Ann. 3, 73, 2. "*Inexplicabili,* cujus exitus, finis, non reperiretur; qua nihil omnino perficeretur, quia neutra pars alteri cederet;" Bauer.

7. *Eumenes templo excessit,* v. ad 1, 6, 6. — *ut absurdum esse diceret,* forte *et a. e. dicere;* Jac. Gron.

LIII. 1. *Reductus a praetore in templum* (v. ad 1, 6, 6. et 3, 4, 2) *rex et dicere jussus* cet. cf. Polyb. 22, 2-4

2. *verbo socios, re vera subjectos imperio et obnoxios,* v. ad 3, 39, 1. et 22, 13, 9. — *si Diis placet,* v. ad 4, 3, 4.

3. *nimium deprimatis — extollatis,* v. ad 30, 36, 4.

4. *cessisse intra finem juris,* v. ad 2, 49, 10. — *pertinaciter in obtinendo eo tetendisse,* v. ad 4, 7, 6.

5. *in ipsa concione intermortuus haud multo post exspiravit,* v. 33, 2. et 21. Primum obmutuerat et conciderat, parte membrorum captus: unde *intermortuus* est ita adfectus, ut mori videretur; nam cui hoc adcidit, *vivit et est vitae nescius ipse suae;* Duker. Cf. Manut. ad Cic. Mil. 5. *Intermortuus* est conlapsus, deliquio victus, paene mortuus; Bauer.

6. *inpensis officiorum,* rarum genus loquendi: puto autem ita dici vel operam, curas et labores, quae inpendenda ac sustinenda sunt iis, qui in praestatione multorum ac magnorum officiorum adsidui esse volunt, (cf. Cujac. Obss. 10, 36.) vel inpensas et sum-

ſumtus, ſine quibus officia, quae ſe Romanis tribuiſſe jactat, praeſtari non poterant; Duk. Forte dictum pro inpenſis officiis, ut *tarda nomina* ac ſimilia, ad 7, 21, 8. memorata; Drak. Cf. Virg. A, II, 228. — *mihi dabat, reſtituebat*, v. ad 3, 21, 3. et 21, 36, 4.

7. *pedeſtribus navalibusque copiis*, v. ad 22, 31, 4. — *me aequiparare*, aequare, ut ap. Cic. Tuſc. Qu. 5, 17.

8. *relictis rebus meis:* poſtremam vocem delevit Drak ſuadente Gron. Is ſenſum ita ampliorem effici putabat; ſed obſcuriorem Bauer. Exſulat tamen vox a Lov. 1. et 6. ac modo praeceſſit.

9. *dicere utique volentibus*, ut dicam. Cf. ad c. 49. n. 1.

LIV. 1. *Grata oratio regis Patribus fuit* cet. ad finem cap, cf Polyb 22, 5. 6. — *Interpoſita* inter legationem orationemque Eumenis et Rhodiorum Μετὰ δὲ τοῦτον (Eumenem) ἐβούλοντο μὲν εἰςάγειν Ῥοδίους. ἀφυστεροῦντος δέ τινος τῶν πρεσβευτῶν, εἰςεκαλέσαντο τοὺς Σμυρναίους, Polyb. unde mox pu o leg *quia non aderat quidam R.*

2. *in tota noſtra actione*, oratione.

3. *ſocio atque amico regi:* ſocius eſt plus, et idem amicus, ſocietasque ſingularis honos, non omnibus tributus; Ern — *inhonoratum dimitteretis*, ſine praemiis Cf. ad 35 12, 2

4 *quaeque circumjacent Europae*, pars Europae, qua circumjacet regionibus Aſiae memoratis, (τὰ προςοροῦντα ταῦτα τῆς Εὐρώπης Polyb.) ſc Aenus et Maronea, (v cap. 60.) Cherſoneſus in Europa et Lyſimachia; (v. 38, 39.) Drak — *multiplicare regnum Eumenis*, v. ad 22, 7, 2. Mox ſuſpicari poſſis *quem titulum praetenderitis bello* pro *belli:* ſed et 39, 13. *meriti gratiam retuliſſet* pro *merito;* Bauer. v. ad 3, 45, 1.

5.

5. *nescio an tueri difficilius sit*, v. ad 2, 2, 3. — *Gentis vetustissimae* cet. scil. Graecorum. Mox voc. *gentis* post *universae* abest a MSS prob. Gron. Facile illud suppleveris ex priori: saltem *genti* malim, quia *universae* Dativus videtur a *praestare* pendens: unde etiam magis carere possis voce *gentis*; Bauer.

6. *certare pro certamine*, justo et honesto. — *cum parentibus et conditoribus suis*; prius a posteriori explicatur: sed vicissim *conditor* inproprie dici solet; Ern. v. ad 5, 24, 7. Vrbes ratione coloniarum a se deductarum vocantur earum *parentes* et *metropoles*; Drak. Cf. Duk. ad Flor. 1, 3. 9 et Spanhem. de usu et pr. num. Diss. IX. p. 575. — *ausi sumus quaeque civitas*, v. ad 1, 41, 1. et 3, 47, 1. — *Asiae urbes plerique*, immo *plerasque*.

7. *medium umbilicum Graeciae*, v. ad 35, 18, 2. Vox *medium* glossam redolet. — *nihil longinquum*, non l. Cf. ad 3, 20, 3.

8. *Carthago libera cum suis legibus*, v. ad 25 16, 4. — *huic vestro exemplo quantum debeatis*, quam sanctum illud vobis debeat esse, quidque vobis injungat officii, (quid facere vos oporteat, illo exemplo edito, a vobismet proposito, ne ab eo deficiatis, neve parum vobis constetis; Bauer) *videte*, expendite, *P. C.*, et seu ita *induceris* in *animum* cet. — *quod justissimae irae vestrae* in Poenos *negastis*, scil. libertatem Carthagini adimendam.

LV. 1. *Post Rhodios Antiochi* cet. cf. Polyb. 22, 7.

2. *Decem legatos more majorum* cet. v. 38, 37. 38.

3. *ea civitatis Rhodiorum essent*, v. ad 21, 30, 5.

4. *Decem legatos hos decreverunt* cet. cf. Duk et Drak. qui monent, ex his tres priores fuisse consulares, quartum, sextum, septimum et octavum (*L. Aemilium Paullum* non M. F. sed L. F) praetorios, omnes secundum honoris gradum ac seriem temporis enumeratos; trium vero, *Cn. Cornelii Merulae*, *P.* Cor-

Cornelii Lentuli et *P. Aelii Tuberonis*, nullos alicubi honores memorari, ſed pro *Cn. Cornelio Merula* ſubſtituendum eſſe *L. Cornelium Merulam* conſularem, (v. 34, 54.) vel potius *Cn. Cornelium Merendam* praetorium. v. 34, 42. 43.

LVI. 1. *quae praeſentis disceptationis eſſent*, v. ad 34, 62, 7. — *et Myſiam et Lydiae Joniaeque* ſc. oppida, e ſeqq. (v. ad 21, 43, 4) aut leg. *Lydiam Joniamque*; Crev. Aut vox *oppida* poſt *Joniaeque* ponenda. *Myſiam*, ut 38, 39., e c. Mog. *Myſias* ceteri fere MSS. Μυσοὺς ap. Polyb. *Myſia* vero h. l. eſt Myſia minor, quae ἐφ' Ἑλλησπόντῳ fuit. (v. Ptol. 5, 2.) et Strab. 12, 571 συνεχὴς τῇ Βιθυνίᾳ dicitur; Drak. Idem putabat, verba *Lycaoniam*, *Phrygiam*, *Myſiam* — *haec omnia regi Eumeni juſſa dari* dicta eſſe pro κατὰ Lycaoniam cet., aut leg. *juſſere dari* ſc. ſenatus ſ. Patres, vel *juſſi dare* ſc. X legati. Sed potius ἀνακόλουθον eſſe videtur, quod etiam credebat Duk. Cf. ad 6, 24, 4. — *cum rege Antiocho pugnatum eſt*, forte *eſſet*. — *et Cariam*, Cariae partem, (ut mox *ea pars Cariae*) vel potius Cariam urbem, *quae Hydrela adpellatur*, Ὕδρηλα τῆς Καρίας Steph. Ὕδρηλος Strab. 14, 650. unde *Hydrelitae* ap. Plin. 5, 29. — *vicosque trans Maeandrum* pro vulg. *v. ad M.* recepi e cod. Mog. cujus lectionem et Drak. probabat, quoniam ibi ſita *Telmiſſus*. Cf. ad cap. 16. n. 5. Sed forte leg. *vicosque usque ad M.* ex Polyb. 22, 7. et 27.

2. *qui Ptolemaei Telmiſſii fuiſſet*: qualis viri? et cur ejus ager excipitur? Interpretes tacent. Puto leg. *Ptolemaeo Telmiſſi?* In plerisque MSS. legitur *Telmenſi* vel *Telmeſſi*. Agri hujus caſtrorumque illorum nullam mentionem fecit Polyb.

3. *Rhodiis Lycia data extra eumdem Telmiſſum*, v. ad 37, 16, 5 et 38, 39, 8. — *haec et ab Eumene, et ab Rhodiis excepta*, neutris data, adtributa, numero terrarum, horum imperio ſubjectarum, exemta.

ta. Sed modo dixerat Livius, *Telmissum et castra Telmissium, praeter agrum, qui Ptolemaei Telmissii fuisset, regi Eumeni data esse.* Cf. et 38, 39. Strab. 13, 665. et Polyb. ll. ll. Aquam sibi hic haerere testantur Duk. et Drak. Videtur autem omnino leg. *hic et ab Eumene et ab Rhodiis exceptus* sc. ager ille isque solus. — *Ea quoque his pars data Cariae, quae propior Rhodum insf. trans Maeandrum* (sc. respectu Phrygiae) *est:* Cariae enim longe quidem maxima pars inter Maeandrum et mare erat sita; et haec Rhodiis data: alia pars ultra Maeandrum, Phrygiam et Lydiam versus; Schweigh. ad Polyb. 22, 27. 8. Cf. Cellar. G. A. 3, 3. p 99.

4. *Rhodii de Solis urbe, quae in Cilicia est, egerunt* cet. cf. Polyb. 22, 7. — *et illos* Solenses. v. ad 3, 47, 1. — *ab ea germanitate*, ob hanc communem originem. v. ad 1, 1, 5.

5. *quantopere tenderet legatus*, v. ad 4, 7, 6.

LVII. 1. *Fusi fugatique sunt hostes* cet. alia tradit Plut. Aemil. p. 257. — *Bononiam Latinam coloniam* cet. ut iidem anno superiore Placentiam et Cremonam. v. cap. 46. extr. et ad cap. 47. n. 1. — *L. Valerius Tappus*, v. ad 35, 10, 5.

2. *quod multa congiaria habuerat, quibus magnam partem hominum obligarat;* (ita omnes MSS praeter Mog. et Lov. 3. in quibus est *obligaverat*) oratio haud satis tersa. Forte leg. *congiaria dederat* vel *exhibuerat, quibus m. p. h. obligaret*, etsi malim *congiaria dilargitus magnam p. h. obligarat.* Quando et ob quam causam congiaria sint data ab Acilio, non constat; forte paulo ante comitia, ut subfragia et favorem plebis consequeretur. Cf. ad 25, 2, 6. Dukeri nota est: "Gruchius de com. 1, 3 extr. refert hoc ad congiaria populo ab Acilio data in triumpho, de quo v. cap. 46. Non subpetunt exempla hujus moris, nisi ex posterioribus temporibus ap. Plin. 14, 14. et alios. Congiariorum inter populum divisionem

nem hac aetate nondum valde frequentem fuiſſe credo; ſed tamen exemplum eſt 25, 2. Eodem referri poſſunt viſcerationes et epulae, in funeribus et ludis funebribus datae 8, 22. 39, 46. et 41, 28. Intellegebam olim locum de praemiis militaribus, quibus milites interdum per ambitionem ducum leviſſimis de cauſis donatos fuiſſe indicat Gell. 6, 5. Sed ea *congiaria* vocari non invenio, nec eum, qui illa dat, illa *habere* dici poſſe puto."

3. *novum ſibi hominem in tantum praeferri*, v. ad 1, 34, 8. Hoc vult Livius: quum viderent nobiles, tanto majorem eſſe gratiam hominis novi, ut ſolus videretur certo futurus, quum ipſi ſatagerent dubiamque fiduciam haberent; ſubornarunt duos tribunos plebis, qui diem ei dicerent, nec vexare hominem deſiſterent prius, quam ille petitioni renuntiaret; Gron. — *neque in aerarium retuliſſet* e cod. Mog. recepit Drak. pro *detuliſſet*. v. ad 26, 2, 3.

4. *Cato ante alios teſtes conſpiciebatur*, v. ad 2, 5, 8. — *toga candida elevabat*, minuebat id, quod ipſe competitor eſſet. v. ad 3, 21, 5. et 4, 25, 7.

5. *quando*, quoniam, *quod taciti indignarentur nobiles homines*, ſc. ſe hominem novum tot nobilibus praeferri, *id competitor*, qui *aeque novus* homo eſſet, *inaeſtimabili perjurio inceſſeret*, inpugnaret. *Inaeſtimabile perjurium*, cui ſatis digna mulcta dici non poteſt, deterius omni distributione pecuniae, quae aeſtimari poterat, quum perjurium, quo Cato caput ſuum obſtringebat, ejusmodi pretium cenſurae eſſet, quod aeſtimari non poterat; Crev. Cf. ad 31, 34, 2. *inceſſeret*, cenſuram peteret, ut 26, 10. 36, 18. 38, 29. *inceſſere lapidibus*, *telis* cet.

LVIII. 1. *mulcta inrogata erat* Acilio a tribunis. — *M. Claudius Marcellus* quinquies conſulis filius. Cf. Faſti Capit. et Plut. Quint. p. 379.

2. *extra Vrbem in aede Apollinis quum ſenatus datus eſſet Aemilio*, v. ad 8, 5, 1. et 26, 21, 1.

3.

3. *pecunia nequaquam tanta pro specie regii triumphi*, v. ad 7, 33, 2. et 9, 17, 8. Voc. *tanta* dele; Gron. Crev. et Drak. — *tetradrachma Attica XXXIV millia septingenta, cistophori CXXXI millia trecenti*, v. ad 34, 52, 5. 37, 46, 1. Non est quod legas *tetradrachmûm Atticûm* et *cistophorûm*. v. ad 39, 7, 1.

4. *prospere rem publicam gessisset*, v. ad 2, 64, 3.

5. *ne cognomini fratris cederet*, III MSS. cum ed. Ald. et seqq *ne cognomine fratri c.* vid. ad 4. 11, 1. — *Asiaticum se adpellari voluit*, aut *Asiagenem*, Graeca vocis forma, quae in MSS. legitur 39. 44 pr. v. Gron. Obss. 4, 25. Spanhem. de pr. et usu num. Diss. 10 p. 64 sq. et Hard ad Plin 33, 9. s. 53.

6. *gloriamque ejus victoriae praefloratam*, praereptam, vel potius imminutam, (cf. intpp. Plin. Pan. 58. et Gell. 14, 1 extr.) *ad Thermopylas esse*, victoria M'. Acilii Glabrionis, ibi ab Antiocho reportata, quae jam vires ejus fregisset. *defloratam* alii, quo verbo sequior aetas usa; Gron. — *Aetolicum magis ad Thermopylas* cet. cf. 36, 15-19.

7. *ab ultimi Orientis partibus*; al *ultimis*, prob. Gron. Vox *partibus* in nullo MS. praeter Lov. 5. reperta. *ab ultimo o.* MS. Harl *ab ultimis o.* Mog. et alii. Neutrum displicebat Drak.

LIX. 1. *pridie Cal. Martias*, cf. verba extr. cap. *anno fere post, quam consulatu abiit*; qui tum temporis Idibus Mart. iniebatur.

2. *oppidorum simulacra CXXXIV*, v. ad 5, 30, 4. — *tetradrachmorum* — *cistophororum*, v. ad c. 58. n. 3.

3. *nummos aureos Philippeos* ad *CXL millia*; nisi cum Gron. leg. *nummorum aureorum Philippeorum*. Cf. tamen Periz. ad Sanctii Min. 4, 8. p. 711. — *vasorum argenteorum* cet. cf. Plin. 33, 9. s. 53. ubi numerus in codd. omnem fidem excedere videtur, et

in ed. Hard. vasis aureis plus tribuit ponderis, quam argenteis; Drak. Cf Pigh. ad a. 564.

4. *Militibus quini viceni denarii* cet. haec est prima mentio *denariorum*, militibus ab imperatoribus triumphantibus divisorum; quod deinde fere semper sic factum est: ante hoc tempus iis certus numerus *aeris* vel *assium* datus dicitur. Ita Periz. de aere gravi §. 19. — *stipendium militare et frumentum duplex*, v. ad 39, 7, 2.

LX. 1. *cum Gallis belli materia*, v. ad c. 51. n. 5. — *Cogitantique Fabio* omnes MSS. praeter Mog. ex quo *Cogitanti Q. Fabio* recepit Drak. *Cogitanti itaque F.* conj. Sigon. v. ad 1, 39, 7.

2. *in Cretam insulam trajicere*, ubi saepe intestinae erant discordiae, et *Gortynii Gnosiique* modo societate inita ad dominatum in tota insula adspirabant, modo vel inter se, vel cum aliis insulae civitatibus bella gerebant. v. Polyb. 4, 53 - 55. 7, 12. 23, 15. 27, 16. 28, 13. 31, 1. *Gnossiique*, ut Γνώσσιοι et Γνώσιοι in numis ap. Harduin. Sed plerumque dicuntur Gr. Κνώσσιοι et Κνώσιοι, (quae vetustissima forte scriptura) ut urbs Κνωσσὸς et Κνωσός.

3. *navalis triumphi inpetrandi*, v. ad 38, 34, 4.

COM

COMMENTARIVS
IN
LIVII LIBRVM XXXVIII.

CAP. I. 1. *Athamania, pulso Amynandro a* ilippo, quum Antiocho se junxisset, *sub praefectis* *ilippi* cet. v. 36, 9. et 14
2. *remissique nuntii*, literae per nuntios — *se ven*-*rum*, (v. ad 8, 19, 10.) ita c. Mog. *remissique ab* (qui literas adtulerant) *nuntiant principibus* reli- i MSS. et edd. antt. prob. Gron. Sed ita dicen- m erat *eum venturum;* Drak. — *perspectos habe*- , sc. Amynander. Alii *haberent* sc. principes iamanum.
3. *cum delectis Aetolorum*, apocletis, *quod consi*-*n* (MSS. et edd. antt. *concilium*) *esset gentis* sc. Ae- orum, v. ad 1, 54, 1. et 35, 34. 2. Haec verba ik exponit: *ut consilium essent gentis* Athamanum, ut Athamanes in defectione ab Philippo et in bel- quod ei inferre meditabantur, illorum consilio entur Apocletos igitur Aetolorum hic dicit eo- fere modo vocari *consilium* Athamanum, quo tos et tribunos militum *consilium imperatorum*, ces adsessoresque *consilium praetorum*, consilia- aulicos *consilium regum* adpellatos esset, docue- Gron. inf. ad 44. 2, 5. — *Quatuor conjurati* um *senos*, quisque sex, *sibi adjutores adsumse*- , deinde iidem quatuor *parem priori numerum* *cerunt*, adeoque iterum senos, et *ita LII facti*. *in foro obversarentur*, v. ad 24, 22, 2.

5. *literaeque passim dimissae, ut* cet. v. ad 8, 19, 10

6. *ab inpotenti dominatione*, v. ad 3, 36. 2. — *in patrium regnum*; paternum, ut c. 3 pr. Cf. ad 8, 7, 2. *et restituerent* sese *in patrium ac legitimum regnum*, ad patrium et justum regem: nam habent populi sub rege viventes instar libertatis, rege cive et non alienigena, tum legitimo et regiae stirpi non insiticio, uti; Gron. coll. Herodoto 1, 126. 12 3, 82. Sall. Jug. 56. Sed non credo facile ostendi posse, eos, qui regibus civibus, et jam inde a majoribus stirpis regiae, parent, dici *sub regno patrio esse* seu *vivere*, et populos, si reges suos ab exter pulsos restituant, *sese in patrium regnum restitue*: nam *regnum paternum*, *patrium* et *avitum* dicun non respectu ad cives, sed ad reges habito, qui a tribus et avis regnum adceperunt; Duk. *in pri num* (ubi Amynander olim regnasset) *ac leg. regn* MS. Gaertn. non inprob. Drak. *Amynandrum* c dam MSS. et vett. edd. inserunt post *restituerent*, sane utrumque epitheton *patrium* ac *legitimum* eum pertinet. Forte leg. *restituerent patrium* (i genam) *ac legitimum regem*. Facile *regnum* in *gem* mutari et deinde τὸ *in* addi potuit, vel le vulg. oriri ex glossa *in regnum*, verbo *restitue* adscripta. Possit et *jam* reponi pro *in*.

II. 1. *ad tanta itinera subfecissent* c. Mog. q forte glossema est τοῦ *subficerent*, quod in reli MSS et edd. antt. legitur. v. ad 2, 50, 10. — *ximis tentatis locis*, v. ad 9, 35, 1.

2. *circa templum Jovis Acraei*, ex emend. M et Gron. v. ad 32, 23, 4. *Acrei* Mog. *sacra* ve *crum* reliqui MSS. et edd. antt. Possis etiam f cari *Arei* et *Hercei*. Διὸς Ἀρείου meminit Pa 5, 14. Ἑρκείου 4, 17. 5, 14. Suid. et Hesych *intendit*, v. ad 4, 19, 1.

3. *raptim evadere angustias*; v. ad 21, 32, 8.

4. *postero die per inducias* (v. ad 2, 18, 1.) *sepe-iendi caesos p. f. est*, haec Aldus ex c. Mog. recepit *ostea per inducias* cet. reliqui MSS. et edd. antt. Mirum sane, si hoc ita evenerit, aut evenire potue-it, ut eodem die per Gomphos in Macedoniam ad egem fugerint aliqui, ita ut sequente statim redie-nt in locum pugnae: Jac. Gron. "Lectionem no-ram si quis tueri velit, statuendum erit, posterio-em hanc cladem narrari quidem post regis Philippi Macedoniam discessum, sed tamen tempore prio-m fuisse, et Livium ordinem invertisse, ne narra-onem rerum Philippi abrumpere opus haberet: hilippum itaque, quum in fugam conjectus flumen ajecisset, haud longe inde castra munivisse, ut suo-um, quos in Athamania reliquerat, exitum videret; uibus itidem caesis, quum fuga elapsos conlegisset, ad interfectos sepeliendos inducias composuisset, m demum Gomphos et inde in Macedoniam rediis-: non verisimile enim videri, Philippum, nemine sequente, in regnum usque aufugisse, et incon-lta hac fuga suos, in Athamania relictos, hostibus odidisse. Si quis tamen *postea* malit; non adver-bor." Drak.

III. 1. *Ephesi post magnum* cet. cf. 37, 45 extr. ad haec et seqq. Polyb. 22, 8. — *Aetoli ex Atha-mia* cet. obportunum tempus id esse rati ad recu-randa olim amissa. — *Amphilochia recepta: nam erat quondam Aetolorum*, v. ad 3, 36, 4. et 32, 3. — *in deditionem venit*, v. ad 3, 47, 1. et 8, 7.

2. *Dolopes n. Aetolorum fuerant*, v. ad 3, 36, 4.

3. *legati ab Roma rediere* cet. v. 37, 49 et 50.

4. *ad tentandum ultimam spem*, e cod. Mog. pro *tandam*. v. ad 9, 35, 1. et 26. 43, 1. *ne bellum berent* cum Romanis, multum potentiore populo, que quocumque modo impetrarent pacem. — *prius emeditati*, v. ad 9, 23, 1.

5. *cum Epirotarum principibus* cet. cf. Polyb. 22, 9.

6. *Arethontem, navigabilem amnem;* unde Ἀρέθοντα pro mendoso Ἄρατον vel Ἄραθον edidit Vrsin ap. Polyb. 22, 9, 4. at recte forsan conj. Ἀράχθου, qui est unus e quatuor nobilissimis Epiri fluviis et Ambraciam praeterfluit; sed idem videtur fluvius esse, et utrumque habuisse nomen. Cf. Strab. 7, 7, 6. p 325. (ubi tamen ante Xylandrum legebatur Ἄρατθος, ut ap Dicaearch. p. 42 ed. Steph.) Plin. 4, 1. Ptol 3, 14. et inf. 43, 21. Mox cap. 4. pr. forte leg. *Arethon*, aut h. l. *Arethonem*.

IV. 1. *Ambracia — sinum Ambracium*, v. ad 32, 14, 6. et cf Strab. 7, 7, 6. p 325 — *Amnis Aretho* cet. v. ad c. 3. n. 6. — *Athamania* ex emend. Palmer Graecia ant. 2, 7. p. 306. 319. pro vulg. *Acarnania*. Cf. Drak.

2. *bina a campo castra*, v. ad 8, 17, 5. — *unum castellum* (v. ad 5, 5, 2.) *loco edito contra arcem objecit*, arci, vel e regione arcis, ex adverso ejus. Cf. ad 37, 15, 4.

3. *commissa inter se munimenta*, conjuncta, cohaerentia, sc. castellum et bina castra vallo ac fossa jungenda Sic c. 7. *commissis operibus*. Cf. 39, 2 extr.

4. *ne qua sentirent R.* v. ad 2, 3, 6. 6, 14, 9. et 35, 14, 1. — *regressus in tutum* locum *non esset* Ald. recepit ex Mog *in tuto* (h. e. tutus) *non esset* reliqui MSS non minus apte.

V. 1. *Tria opera paribus intervallis* cet. cf. Polyb 22, 10 — *Pyrrheum*, τὸ Πύῤῥειον ap. Polyb., forte regia domus Pyrrhi, qui certe ibi regiam habuit v cap. 9 extr. Polyb. 22, 13, 9. Strab. 7, 325. Est vel praecipuum aliquod aedificium, ut templum aut sacellum, vel pars urbis Ambraciae ex nomine Pyrrhi adpellata; Drak. Nota Duk. est "*Pyrrheum* fanum templumve Pyrrhi Epirotae, aut Pyrrhi Achillis filii, (cujus ossa ibi sepulta fuisse

Hygin.

Hygin. f. 122. non obscure indicat) et *Aesculapium* (Ἀσκληπιεῖον ap. Polyb.) Aesculapii esse puto, ut *Dianium* 1, 48. *Minervium* in Varr. L. L. 4, 14. *Didymeum* et *Mausoleum* ap. Suet. Cal. 21. et Aug. 100. Palmerius Graec. ant. 2, 7. Pyrrheum hic adcipit monimentum Pyrrhi regis, Epirotae, quod in direptione Ambraciae violatum fuisse docere dicit Ovid. in Ibi v. 305. Sed Ambraciam non direptam fuisse, auctor est Livius inf. c. 9. et quod quis dicat, monimentum Pyrrhi fortassis extra moenia urbis fuisse, id nihil nisi hariolari est. Deinde ne satis quidem certum est, ossa Pyrrhi Epirotae sepulta fuisse Ambraciae. Antigonum quidem filio illius Heleno ossa patris *in patriam portanda* dedisse, scribunt Val. Max. 5, 1, 4. ext. et Justin. 25, 5. sed Pausan. 1, 13. et 2, 21. Argis Cereri ex oraculo fanum, quo loco Pyrrhus ceciderat, factum in eoque ossa illius condita fuisse refert. Quae non aliter conciliari possunt, quam ut conjiciamus, fieri potuisse, ut eodem oraculo, quod Argivis redditum Pauf. dicit, filius Pyrrhi ossa patris Argos remittere juberetur."

2. *asseribus falcatis detergebat pinnas*, τῶν δορυδρεπάνων ἀποσυρόντων τὰς ἐπάλξεις Polyb. Cf. sup. ad 24, 34, 6. et 28, 30, 7. — *in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum stipitesve robustos incutiebant*, τοῖς μὲν κριοῖς διὰ κεραιῶν ἐνιέντες σηκώματα μολύβδινα καὶ λίθους καὶ στύπη δρύϊνα, Polyb. v. ad 24, 34, 6. et 42, 63, 3. — *falces, ancoris ferreis* cet. τοῖς δὲ δρεπάνοις σιδηρᾶς περιτιθέντες ἀγκύρας, καὶ κατασχόντες ταῦτα ἔσω τοῦ τείχους, ὥστε, ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν συντριβέντος τοῦ δόρατος, ἐγκρατεῖς γίγνεσθαι τῶν δρεπάνων Polyb. ibi pro κατασχόντες cum Schweigh. forte leg. κατασπῶντες.

3. *ancipiti tumultu*, v. ad 1, 25, 4. — *intempesta nocte*, v. ad 25, 9, 8. — *superato brachio*, v. ad 1, 9, 8. et 5, 8, 4.

VI. 1. *ſtuppam picemque et malleolos*, manipulos ſparteos pice inductos, quibus ſagitta inſerta, (unde *malleoli* figura) ut projiciantur in hoſtilia munimenta, opera, tecta, incendii excitandi cauſa, Pechkränze, Brandpfeile; Ern. clav. Cic. Cf. Vitruv. 10, 22. Veget. de re mil. 4, 18. Ammian. 23, 3. (10) Lipſ. Poliorc. 5, 5. Caſaub. ad Aeneam Tact. p. 1801 et Drak. ad h. l. *Malleoli ſtuppae inliti pice* dicuntur 42, 64.

2. *deſtituti ſegnius inſtare*, v. ad 3, 38, 5.

VII. 1. *Amphilochiam exceſſit*, v. ad 2, 37, 5.
2. *Romani ad Ambraciam* cet. cf. Polyb. 22, 11. Polyaeni Strat. 6, 17. et Zonar. Ann. 9, 20.
3. *cuniculum occultum* (epitheti pleonasmum notat Bauer) *vineis ante contecto loco*, ut mox *operis, quod vineis contectum erat*; στοὰ dicitur Polyb. et *porticus* Caeſ. B. C. 2, 2. h. e. longior ſeries vinearum, unum in ordinem juncta. Cf. Lipſ. Poliorc. 1, 7. et Schweigh. ad Polyb. 1, 48, 2.
4. *aure admota ſonitum fodientium captabant*, aucupabantur. Eos praeterea alteri foſſae lateri prope murum adpoſuiſſe vaſa aenea, ad exteriorem ſonum reſonantia, memorant Polyb. et Polyaen. ll. ll. Similia de Apolloniatibus et Barcaeis referunt Vitruv. 10, 22. Aeneas Poliorc. c. 37. et Herodot. 4, 200.
5. *ſuſpenſo furculis* (v. ad 1, 35, 6.) *ab hoſtibus muro*, διὰ τὸ τοὺς Ῥωμαίους μὴ μόνον ἀφῖχθαι πρὸς τὸ τεῖχος ὑπὸ γῆς, ἀλλὰ καὶ διεστυλωκέναι τόπον ἱκανὸν τοῦ τείχους ἐφ' ἑκάτερον τὸ μέρος τοῦ ὀρύγματος, Polyb. Cf. idem 5, 4, 6-8. (ubi ſynon. dicuntur διαστυλοῦν et κρεμᾷν τὸ τεῖχος, h. e. ſublicis inferne fulcire murum cuniculis ſubtoſſum) Schweigh. Lex. Polyb. et ad Appian. b. Mithrid. c. 36, 75. 84. b. civ. c. 112. Veget. de re mil. 4, 24. *fulturis* c. Mog. qua voce Vitruv. 10, 22. in hac re utitur; Drak.

6. *commissis operibus*, cuniculo et fossa conjunctis, (cf. ad c. 4. n. 3. et Drak. ad h. l.) via ex hac in illum patente. "*Commissis* junctis ex adverso, inter se congruentibus, *da die Minen zusammen trafen, gingen;*" Bauer.

7. *sub terram ediderunt pugnam*, alii *terra*. Cf. ad 3, 28, 7. — *nunc ciliciis praetentis* cet. e Polyb. suspicari possis *nunc clipeis p.*, *nunc cratibus r. o.* Cf. ad 44, 9, 7. De *ciliciis* sc. textis s. velis v. Lips. Poliorc. 5, 9. et Stewech. ad Veget. 4, 6.

8. *Dolium a fundo pertusum* cet. cf. omnino Polyb. 22, 11. cujus narratio et copiosior est et dilucidior.

9. *ore in cuniculum verso*, ea dolii parte, cui inpositum erat operculum ferreum, Romanis obversa: non altera, cui fistula erat inserta.

10. *Per operculi foramina — eminebant:* ad latera dolii exsertas dicit Polyb. qui et τρήματα δύο habet. Hinc Jac. Gron. suspicabatur, post *foramina* excidisse *bina* vel *binae*. Sed Schweigh. ad Polyb. vocem δύο incommodam esse putat, quia ad inpediendos hostes, ne ad dolium adcederent, pluribus, quam duabus sarissis prominentibus opus fuisse videatur. — *praelongae hastae*, *sarissae*, v. ad 9, 19, 2.

VIII. 1. *Aetolos principes*, prior vox ab interprete profecta; Gron. Neque h. l. neque simili 36, 27. me obfendit; Duk.

2. *e re Aetolorum fideque sua*, v. ad 22, 39, 1.

IX. 1. *suorum animos indomitos ac mutabiles*, v. ad 26, 25, 6. *inmutabiles* alii. Sed inmutabiles quidem censeas Aetolos fuisse in cupidine praedandi et inpatientia otii; at cetera non homines, sed chamaeleontes; Gron. Si animi Aetolorum, qui legatos miserant cum liberis mandatis, inmutabiles essent, non erat, quod formidarent pacem, quibus poterant, conditionibus componere legati: sed ideo id facere verebantur, quia suorum *animos*, tamquam

indomitos, jugum Romanum haud facile fubituros, et hinc fententiam, quae modo placuerat, mutaturos noverant; Drak. — *quibuscum bellum erat:* haec verba poft *Acarnanum* ponenda videntur; Crev.

2. *Thyrium cuftod. deducuntur*, v. ad 36, 11, 6.

3. *Quum jam Athenienfium* cet. cf. Polyb. 22, 12.

4. *fide adcepta* cet. v. ad 23, 19, 10.

5. *Id quum per conloquia principum, fubcedens murum, parum proficeret*, v. ad 6, 8, 2. et 22, 28, 7.

6. *Laevini filius, qui cum ea gente* cet. v. 26, 24.

7. *dein Aetoli*; Aetolorum legati, fcil. *pacti* funt cum Romanis, *ut D Euboica talenta* (v. ad 34, 50, 2.) *darent* cet. cf. Polyb. 22, 13. Vocem *Aetoli* addendam effe recte docuit Periz. nifi plura exciderunt verba. Cf. Polyb.

8. *urbem ne quam formulae fui juris facerent*, fibi contribuerent et ad formulam legum Aetolicarum adligarent; Crev. qui refpici credit ad urbes Theffaliae Pharfalum, Echinum, Leucadem, quas fibi redditas non fuiffe adeo indignati funt Aetoli, ut hac ira maxime Antiochum in Graeciam evocarint. v. 33, 13. 34. 34, 23. Ad Oeniadas et Nafum (v. 26, 24. 25.) referebat haec Barbeyr. Suppl. corp. diplom. I, I. p. 365. πόλιν δὲ μηδεμίαν ἔχειν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ Polyb. Cf. ad 3, 62, 5. et 26, 24, 5. — *extra jus foederis*, ut c. 11. *extra pacis leges.* — *Haec quamquam fpe i. a. l. erant*, tamen (v. ad 7, 19, 3.) *petentibus Aetolis*, eorum legatis, *ut ad concilium* Aetolorum f. gentis fuae *referrent* ea, *p. eft.*

9. *Parva disceptatio de urbibus* in concilio illo *remuit*, v. ad 1, 4, 9. et 2, 63, 3. — *fui juris fuiffent*, v. ad 3, 62, 5. — *avelli* fc. eas a corpore fuo, v. ad 1, 17, 2.

10. *Ambracia; regia ibi Pyrrhi f.* v. ad cap. 5. n. 1.

X. 1. *Argos Amphilochium* cet. cf. ad 32, 34, 3. et Polyb. 22, 13. — *mirante confule*, *quod*, potius

tius *quid*; Gron. v. ad 34, 57, 3. — *juſſis proficiſci Romam* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 22, 14. — *criminibus Philippi*, v. ad 3, 19, 7. — *ereptas*, quaſi dixiſſet *Dolopiam*, *Amphilochiam et A.*, niſi leg. *ereptos* vel *ereptam*, ut Livius reſpexerit ad digniua vel propius; Gron.

2. *Athenienſis legatus Leon*, *Iceſiae filius*, Δάμις, ὁ Κιχησίων MSS et edd. vett Polyb. pro quo Urſinus edidit ὁ Ἰκεσίου et Schweigh. ὁ Ἰκησίου. In MSS Polyb. 28, 16, 5. Ἰκέσιος, niſi leg. Ἰκέσιος vel Ἰκεσίας vel Ἱκεσίας. Utrum autem verum hujus legati nomen *Leon*, isque idem fuerit, qui 35, 50 memoratur, nemo facile dicat.

3. *vulgata ſimilitudine* cet. v. ad 28, 27, 7. — *quum in fide* cet. immo *dum*; Gron. Ita certe ἕως ap. Polyb.

4. *Thoas et Dicaearchus* cet. v. Ind. Hi Aetolos concitarunt, ut venti mare concitare ſolent; adeoque ſoli poenam merentur; non Aetoli, cives eorum. Quando autem vel quomodo Meneſtas Aetolos ad bellum Romanis inferendum concitarit, Livium non retuliſſe quidem ſuo loco, ſed alio tamen, data obportuna occaſione, ſc. 36, 28., jam monuit Drak. Mos iſte Livii ſatis notus. Cf. ad 10, 33, 5.

5. *ad ſcopulum intuliſſet*, v. ad 8, 38, 2.

XI. 1. *Diu jactati Aetoli*, vexati, turbati, anxii, vel jactati quaſi tempeſtate belli, (quo ſpectant verba praec.) vel potius Aetolorum legati ab uno loco ad alium, ultro citroque, et in cuſtodiam quoque, miſſi. Cf. cap 8. 9. 10.

2. *ut conditiones pacis convenirent*, v. ad 1, 3, 4. — *Fuerunt autem hae* cet. cf. Polyb. 22, 15.

3. *Imperium majeſtatemque populi Rom. gens Aet. conſervato ſine dolo malo*: quod in formulis foederum caveri ſolebat. v. loc. claſſ. Cic. p. Balbo. 16. *ſine dolo malo*, ut ἀδόλως ap. Polyb. *comiter* ap. Cic. l. l. Quae quomodo inter ſe differant, exponunt Herald.

de

de rer. judic. auctor. 2, 16. et Brisson. de Form. 4, 361. Cf. ad 25, 12, 7.

4. *intra praesidia Rom. esse*, id. qd. in partibus, castris, auxiliis esse, *in praesidiis* et *in causa alicujus esse, sectam ejus sequi, arma pro aliquo ferre;* Duker. Cf. ad 25, 24, 10. 38. 48, 5. 43, 7, 2. μετὰ Ῥωμαίων συνεπολέμουν Polyb. — *Corcyraeorum magistratibus*, τῷ ἄρχοντι (praefecto Rom.) τῷ ἐν Κερκύρᾳ, Polyb. Cf. ad 26, 24, 8.

5. *qui non comparebunt*, ἐὰν δὲ μὴ εὑρεθῶσί τινες Polyb. v. ad 6, 1, 6. Pro *tradantur* et *reddantur* suspicari possis *traduntor* et *redduntor*; Gron.

6. *quod cum consule convenerat*, cf. c. 9. et ad 1, 3, 4.

7. *Pro argento si aurum dare mallent*, ap. Polyb. *pro tertia parte argenti.* — *dum pro argenteis decem* numis *aureus unus valeret*, τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου χρυσίου μνᾶν διδόντες Polyb. unde Hotom. de re num. p 353. conj. *dum pro a. d. auri libra una valeret.* Sed v. Gron. de pec. vet. 2, 8. ubi praeter alia docet, Graecis et Romanis *minas* aurum vel argentum numeratum signatumque, non infectum, dici: in pretio autem eamdem esse differentiam inter nummum aureum didrachmum et nummum argenteum didrachmum, quae sit inter minam auri et minam argenti; et quidem auri proportionem ad argentum decuplam fuisse. — *qui homines Aetolorum juris fuerunt*, v. ad 3, 62, 5.

8. *T. Quinctio, Cn. Domitio consulibus*, cf. Perizon. anim. hist. c. 1. ubi praeter alia et haec recte monuit: "Quod *T. Quinctio* collegam Livius dedit *Cn. Domitium*, in eo sequitur ἁμάρτημα μνημονικὸν Polybii, (22, 15, 13.) quem in his rebus memoriae prodendis sine ulla paene variatione, quod ad rem ipsam, more suo transtulit: — quique annum, quo T. Quinctius in Graeciam trajecit, ipsorum Consulum istius anni mentione videtur significare voluisse; sed, dum id facit, ex memoria *T. Quinctio*

ctio Flaminino, qui cum *Sex. Aelio*, nono abhinc anno, conſul fuerat, v. 32, 7.) collegam dediſſe *Cn. Domitium;* haud dubie, quod is animo ejus magis obverſaretur, quia tribus ſolummodo annis ante eum *Quinctio* item *Flaminino*, verum *Lucio*, Titi fratre, (v. 35, 10. 20.) non Tito ipſo, conſulatum geſſerat." Hinc etiam intelligitur, emendatione Glar. et Sigon. *L. Quinctio* errorem memoriae non tolli, ſed mutari. Cf. c. 9.

9. *Aetoli recepiſſe velint*, id. qd. praeciſum *recipiant* vel *recipiundo*, ſed blandius eſſe vulgo creditur, certe aptius eſt, quam vulg. *recepiſſent*, quod Gron. probat et exponit per *reciperent:* nam quae hoc cap. directa oratione praecedunt, vel imperativo, vel ſubjunctivo praeſentis concepta ſunt, quorum alterutrum hic pariter requiritur; Drak. Cf. ad 37, 17, 4. — *Oeniadae* cet. v. ad 26, 24, 11.

XII. 1. *bellum nunc ordiri pergam*, v. ad Sil. 1, 1.

2. *qui et auxiliis*, ope, vel militibus auxiliariis, *Antiochum juviſſent*, v. 37, 40. et 38, 48. — *emotus*, ut 30, 23. 37, 53. 38, 47. 48. 53. 41, 21. 42, 42. 45, 15. Sic fere *evolvere* 6, 15, 4. *amotus* c. Mog.

3. *ad comparandum dimittit*, v. ad 35, 45, 2.

4. *Transgreſſi Maeandrum pervenerunt ad Hieran Comen*, Ἱερὰν κώμην, opp. Lydiae, (δῆμος Καρίας ap. Steph.) non longe a Thyatiris, quod poſteriores ſcriptores Hierocaeſaream nominaſſe videntur. Cf. Schweigh. ad Polyb. 16, 1, 8. Cum his verbis initium forte novi capitis faciendum.

XIII. 1. *Fanum ibi auguſtum Apollinis*, ut et Dianae, a Pruſia ſpoliatum. v. Polyb. 32, 25, 11. — *ſortes verſibus haud inconditis dare*, v. ad 1, 56, 5. et 4, 20, 1. — *Harpaſus fl.*, "Αρπασος ποταμὸς Καρίας, πρότερον Δαφνοῦς καλούμενος· εἴρεται δὲ διὰ τὸ ὀξύτατον τοῦ ῥοῦ, καὶ ὅτι ἁρπάζει τοὺς παριόν-

φιόντας αὐτῷ, ὡς ἱστόρει Ἀπολλώνιος ἐν Καρικοῖς, Etymol. M.

2. *legati ab Alab. venerunt, ut — cogeret* sc. consul *jura antiqua pati*. v. ad 8, 19, 10.

3. *via digressus* quidam MS et edd. antt. *degressus*.

4. *ad Antiochiam super Maeandrum* aut *Maeandri* in Caria. Cf. Strab. 12. p. 630. et Plin. 5, 29.

5. *Celaenae urbs caput quondam Phrygiae fuit — novaeque urbi Apameae* s. *Apamiae nomen inditum ab Apamea* cet. v. ad Sil. 8. 503. ad Tac. Ann. 12, 58, 9. Plin. 5, 29. (ubi cf. Hard.) Appian. Syr. 39. Cellar. G. A. 3, 4. p. 156 sq. Xenoph. Ἀναβ. 1, 2. 7. Strab. 12, 577. 578. et 16, 749. qui Apameam ab Antiocho Sotere conditam dicit et adpellatam de nomine matris *Apamae*, non Apameae, Artabazi filiae et *Seleuci* Nicatoris s. Nicanoris non *sorore*, sed conjuge; quod et Appian. Syr. 57. aliique tradunt. Hinc Salmas. ad Solin. p. 580. non male emend. *ab Apama* s. *Apame uxore Seleuci*. Sic et *Apamae* dicebantur aliae mulieres, nulla, quod sciam, Ἀπάμεια, Duk. Cf. ad 35, 47, 2. Pausan. 1, 7. Plut. in Demetrio p. 903. in Eumene p. 583. Apocr. lib. Esdrae 4, 29. Appian. Syr. 13. Steph. v. Μύρλεια. Livius et Strabo Celaenas ab Apamea distinguunt, non Plin. l. l. De aliis *Apameis* v. ad Tac. l. l.

6. *Famaque ita tenet*, (v. ad 1, 4, 9) *Celaenis Marsyam cum Apolline tibiarum cantu certasse*, v. ad Sil. 8, 502 sq. et ad Juvenal. 9, 2. Strab. l. l. Herodot. 7, 26. — *in sinum maris editur*, ut 39, 53 extr. h. e. inlabitur: supra *cadit*.

7. *dimisso tribuno* sc. per legiones et corpora exercitus; Gron. *misso* V MSS. et edd. ante Ald. probb. Duk. et Crev. quia plures ita *dimitti* dicantur, sed unus *mitti*. — *Gordiutichos*, Γορδίου τεῖχος, (v. ad 44, 28, 5. unde in editt., a Frob. ad Grut. et a Gron. ad Ern., rectius legitur *quod vocant*, quam in aliis et in multis MSS. *quos v.*) πόλις Μίδου κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ παιδὸς Γορδίου, Steph. Eadem Bithy-

thyniae urbs dicta *Gordiu Come*, Γορδίου κώμη, et postea Ἰουλιόπολις. Cf. Strab. 12. p. 574. Ptol. 5, 1. Plin. 5, 32. f. 40. et inf. ad c. 18. n. 8.

8. *ad Tabas* cet. v. Strab. 12, 576. et Wessel. ad Hierocl. in Synecd. p. 689. Aliud forte Lydiae opp. ap. Steph. — *in ea parte* Pisidiae, *quae vergit ad Pamphylium mare*, id neutiquam intelligo; Glar. Forte leg. *quae vergit ad Pamphyliam. Haec integris* cet. vel *Pace integris viribus*, i. e. quum diutina pace vires essent integrae, ut sup. 6, 7. Mox *equites* (Tabensium) *agmen Romanum eruptione facta*, — *turbavere* legere malebat Gron. Sed *turbare*, ut saepe ap. Plaut., absolute adcipi potest pro *turbas edere*; Drak.

XIV. 1. *ad Chaum amnem* ignotum. *Cahum* et *Casum* alii. — *Erizam urbem* Cariae. v. Hierocl. l. l. Hard. ad Plin. 5, 30. f. 32. Cellar. Geogr. ant. 3, 4. p. 99. — *Thabusion castellum inminens* (v. ad 3, 51, 3.) *flumini Indo* f. Calbi, (si hic idem est) de quo v. Strab. 14. p. 651. Ptol. 5, 2. Plin. 5, 28. f. 29. Cellar. geogr. ant. 3, 3. p. 59. — *cui fecerat nomen Indus*, h. e. rector elephanti, ab Indico, i. e. optimo maximoque, elephantorum genere (v. ad Juvenal. 10, 150. 11, 123 sq.) sic dictus, licet Indus non esset. Similiter *Achaei* pro funditoribus, propr. ex Achaja oriundis, inf. c. 38. *Baliares* cet. Cf. Cuper. Exerc. de eleph. 1, 11. Bochart. Hieroz. 1, 2, 27. Freinsh. in Ind. Curt. — *dejectus* in bellis inter Romanos et Syriae reges; Cuper. l. l. Sed illos in haec loca venisse non constat; Duk. — *Cibyra* magna, Κιβύρα μεγάλη, Phrygiae magnae opp. maxime meridionale. v. Strab. 13. p. 630. Ptol. et Plin. ll. ll. Cibyra parva opp. Pamphyliae vel Ciliciae asperae. v. Strab. p. 677. et Ptol.

2. *a Moagete, tyranno civitatis* Cibyratarum. v. Strab. 13. p. 631. et Polyb. 22, 17. — *infido atque inportuno*, v. ad 5, 2, 6.

3.

3. *coronam auream XV talentorum adferebant*, cf. Polyb. 22, 17. Quidam MSS addunt *munus*; at plerique et edd. princc. praeferunt *in corona aurea XV talenta a.* Illud probabat Oudend. ad Front. 2, 11, 5. hoc Jac. Gron. *in coronam auream XV talenta a.* legendum putabat Gelen. incertum an ex c. Mog. Non neceſſario intellegendam eſſe coronam factam, ſed *coronam*, ut στέφανος et στεφανόω. etiam munus dici poſſe vel pecuniae ſummam, muneris aut officii honorisque cauſa loco coronae oblatam, (cf. Cic. Agr. 1, 4 et Piſ 34 Lipſ. de magn. Rom. 2, 9. Caſaub. ad mon Ancyr.) docuit Duk. Cf. ad 3, 21, 3. 38, 15, 6. et Schweigh. ad Athen. 5, 35. p. 127. et ad ſimilia loca Polyb 13, 9, 5. 22, 17, 4. 22, 19, 4 et 28, 18, 3.

4. *veſtitus comitatusque* cet. κατά τε τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν ἄλλην προστασίαν λιτὸς καὶ ταπεινὸς Polyb. 22, 17, 10. Προστασία ſplendor, magnificentia, pompa, comitatus, ut et ap. Polyb. 5, 43, 3. et 16, 25, 5.

5. *Erant autem ſub eo*, v. ad 24, 30, 7. — *Syleum*, Σύλειον πόλις Φρυγίας τινὲς δὲ Παμφυλίας, Steph. Σύλλιον ap. Arrian. 1, 27. et Polyb 22, 17, 11. — *Alimne quae adpellatur*, ἡ ἐν Τεμένει πόλις (pro mendoſis ἐντεμένῃ et ἐν τέμνῃ, et emendatione Vrſini Ἀλίνδη) ap. Polyb. l. l. ubi v. Schweigh. qui conj. *Attmne*, et deſignari putat Τεμένειαν Steph. Idem docet, adjectam vocem πόλιν (ut ap. Liv verba *quae adpellatur*) ſignificare nomen aliquod oppidi, quod vel ſua, origine adpellativum fuerit, non proprium, (ut τὴν Ἄγκυραν πόλιν Polyb. 22, 1. et al.) vel in plurali numero uſurpatum, ut Κύρμασα πόλιν 22, 19, 1. et ap. Liv. 38, 15, 4. *Cormaſa urbem* e melioribus MSS pro vulg. *Cormaſam urbem*.

6. *ex his, ut ſe ſuosque ſpoliaret*, (v. ad 5, 15, 7.) *XXV talenta* cet. immo, ni fallor, *XV talenta*, quae et Polybius memorat, et legati Moagetis antea promiſerant. *exſpoliaret* (h. e. ita ſpoliaret, ut nihil ſu-

per-

pereſſet) Voſſ. Lov. 3. et Gaertn. non inprob. Drak. Cf. Burm. ad Phaedr. 2, 2, 1. et Graev. ad Cic. Ep. ad Att. 10, 4. — *ſe confecturum*, v. ad 3, 64, 3. et 29, 35, 3.

7. *inliberali adjectione*, quae dicitur de ementibus, quum parce nimis et per gradus quaſi minutos adſurgunt ad pretium rei comparandae deſtinandum, in quo adquieſcere venditor poſſit; Ern.

8. *decem millia medimnorum*, ut ap. Polyb. *modiûm* c. Mog. Harl. et Gaertn. ut et c. 15. Modius ſexta pars medimni. Cf. Schweigh. ad Polyb. 2, 15, 1. et Tzſchucke ad Nep. Att. 2. extr.

XV. 1. *per agros Sindenſium*, v. ad 35, 13, 3. — *Caularis amnis* in Pamphylia. — *Caralitis palus* in Lycaonia, Κώραλις ſ. Κάραλις ap. Strab 12, 568. *Carallis* opp. Iſauriae ap. Steph. *Caralia* opp. Pamphyliae in actis concilii Epheſ. et ap. Hierocl. in Synecd. p. 682. ubi v. Weſſel. — *Mandropolim* (Phrygiae opp. ap. Steph.) ex emend. Gelen. et Sigon. *Madamprum*, *Madanprum*, *Manandrum*, *Mandrupyum*, *Mandropum*, *Mandaprum* MSS. et edd. antt. *Mordiaeum* conj. Jac. Gron. quod eſt opp. Piſidiae, magis h. l. aptum, ap. Steph. in Ἀπολλωνία et Athenaeum. Semel dicendum, in hoc Manlii itinere plura occurrere, quae apud alios ſcriptores non memorantur: his autem ignotis notiora ſubſtituere, anceps videtur inceptum; Drak. — *Inde progredientibus*, v. ad 36, 14, 3. *progredientes* conj. Gron.

2. *Inde ab Lyſis fluminis fonte*, alii *Liſis*; et Glar. emend. *Lyci*, qui notus in hac regione fluvius eſt. Sed cf. not. 1. *ad Lyſis fl. fontem* ed. Frob. et reliquae ad Gruter. forte rectius. — *Colabatum amnem*, Κολοβάτον ap. Polyb. 22, 18. *Crobialum* vel *Cobialum* conj. Heinſ. ad Val. Fl. 5, 103. ubi cf. intpp. Sed Paphlagonia et Pontus longe abeſt a Piſidiae et Pamphyliae finibus; Drak. — *Tereſſenſes*, MSS. et edd. vett. *Telmenſes*, *Elmenſes* cet.

Apud Polyb. l. l. Τερμησσεῖς edidit Schweigh., alii vero Τερμησεῖς et Τελμισεῖς pro mendosis μεσσεῖς et Τελμεῖς. *Termeſſus* (non *Termiſſus*) opp. mediterraneum Pisidiae aut Pamphyliae, non longe a Cibyra. v. Cellar. G. A. 3. 4. p. 195 sq. Eckhel. doctr. num. T. 3. p. 27. Huschke in Anal. Crit. p 209. 210. De *Telmeſſo* s. *Telmiſſo* Lyciae vel Cariae v. ad 37, 16, 5. — *Isiondenſium*, ut Ἰσιονδεῖς et Ἰσιόνδα opp. (Pisidiae, ut videtur) ap. Polyb. 22, 18, 1. et 5. *Isindenſium* emend. Vrsin. et Berkel. ex Steph. Ἴσινδος vel Ἴσινδα πόλις Ἰωνίας, quae tamen h. l. minus convenit.

3. *Volenti conſuli* (v. ad 21, 39, 4.) *cauſa in Pamphyliam devertendi* cet. v. ad 1, 51, 2.

4. *ad Xylinen comen* c. Mog. In aliis *Silenen*, *Silenem*, *Sylenen*, *Silenu*, (v. ad 44, 28, 5.) *Sillenem*, *Silinen* Ξυλίνη Cappadociae opp. maritimum ap. Ptol. 5, 6. ad pontum Euxinum: sed ab eo longissime nunc aberat Manlius, in Pisidia degens; Drak. — *ad Cormaſa urbem* cet. cf. Polyb. 22, 19. ubi Κύρμασα. At Κόρμασα etiam Ptolem. 5, 5. Cf. ad c. 14. n. 5. — *Lyſinoe* Λυσινία ap. Ptol. Δυηνόη et Διηνόη in codd. Polyb. l. l.

5. *in agrum Sagalaſſenum*, Σαγάλασσος πόλις Πισιδίας· τὸ ἐθνικὸν Σαγαλασσεὺς καὶ Σαγαλασσηνός. Steph. Cf. etiam Strab. 12, 569. Plin. 5, 27. et, qui de Sagalassensibus eadem, quae Livius, praedicat Arrian. 1, 29. Σαγχλασσέων Polyb. Lyciae opp. ap. Ptol. — *longe optimi bello*, v. ad 2, 51, 3.

6. *nulla legatio ad finem praeſto fuerat*, v. ad 2, 49, 10. — *ferri agique res ſuas*, v. ad 3, 37, 4. — *quinquaginta talentis*, L. talentorum coronam ap. Polyb. Cf. ad c. 14. n. 3.

7. *ad Obrimae fontes* ex emend. Glar. In MSS et edd. antt. *Rotrinos*, *Rhotrinos*, *Rothrinos*, *Rothinos*, *Rhotinos*, *Rhocrinos* v. Plin. 5, 29. et ad Tac. Ann. 12, 58, 9. — *Aporidos comen* e c. Mog primus edidit Aldus. *Aporides* primae edd. et quidam

am MSS. *Aporidios*, *Apridos*, *Adprodios* alii codd. *caridos comen* conj. Jac. Gron. quia *Acaris* opp. rygiae eſt ap. Steph. et ei adjacens aliquis ex pa- s ita dictus videri poteſt, ut Leidae vicus. *Ado- dos comen* emend. Weſſel. ad Hieroclis Synecd. 669.

8. *Metropolitanum campum*, Μητρόπολις urbs gnae Phrygiae, ἀπὸ τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν ſic di- . v. Steph. Alia Metropolis in Phrygia fuit. v. ol. 5, 2. Strab. 12. p. 576. Hard. ad Plin 5, 29. 31. Weſſel. ad Hierocl. p. 660. — *Dinias* ple- ue MSS. *Dymas* vel *Dimas* Lov. 3. 5. 6. et edd. e Frob. a. 1535. — *Synnada*, Σύνναδα, ap. aecos recentt. Σύναδα, opp. Phrygiae majoris, cu- marmor celeberrimum fuit. v. Triſtan. Comm. 2. p. 202. Holſten. ad Steph. et Cellar. geogr. ant. 3. p. 90.

). *Beudos vetus*, Βεῦδος παλαιὸν ap. Ptol. 5, 5. *Anabura* Piſidiae opp. ap. Strab. XII. — *Alan-* ex emend. Sigon. pro *Alexandri*. — *Abbaſſum*, *Abaſſum*, *Abbaſum*, *Abbaſium*, *Abaſſium*, *Baba-* , *Alcaſum*.

XVI. 1. *Galli, magna hominum vis* cet. de- ptio tranſitus Gallorum ſ. Celtarum primum in iam circa a. V. c. 475., et deinde a. 476. in m minorem, ubi partem Phrygiae et Paphlago- occuparunt, quae *Galatia* et a Graeca gente is mixta *Gallograecia* eſt dicta, ut ipſi *Galatae* et *ograeci*. Cf. Strab. 4. p. 286 ſq. et 12. p. 566 ſq. . 5, 32. ſ. 42. Flor. 2, 11. Juſtin. 24, 4. 25, 1. ſan. 1, 3. 4. 7, 6. inpr. 10, 15. et 19-23. Cel- G. A. 3, 4. Schweigh. ad Appiani Hiſp. c. 1. l. Wernsdorf de republ. Galatarum liber ſingul. . 1743. 4. Ritter in d. Weltgeſch. von Guthrie Gray T. 5. P. 3. p. 457. et Anleit. zur Kenntniſs allg. Weltgeſch. v. Beck. T. 2. p. 46 ſq.

2. *Brenno duce in Dardanos* (hod. Serviam) *pervenerunt* ex Pannonia et Illyrico, ubi Scordisci, Boji et Taurisci, Galliarum populi, jam antea consederant.

3. *cum Leonorio ac Lutario regulis* et Comontorio, (v. Memnon comm. de Heracl. Pont. c. 20.) *secessione facta a Brenno, in Thraciam iter averterunt*, in quam antea jam inruperant duce primum Cambaule, deinde Cerethrio. *Lemnorio* et *Lonori* MSS. Λεονόριος dicitur Strab. l. l. Λεωννόριος Memnoni ap. Phot. p. 374. et *Lutarius* eidem Λουτούριο Caesari B. G. 7, 5 sq. *Luterius*, Agathiae l. p. 1 Λωθάριος et Λεύθαρις: utrumque vero nomen Germanis etiam nunc in usu, *Leonhartus* et *Lutarius* vel *Luderus*; Gron. Idem Λυτάριος conj. pro Αὐτάριτος ap. Polyb. 1, 77–80. 85. 86. sed Reiskius Αὐτάριχος, ut sit nomen id. qd. Odericus et Odaricus. Ceterum *Brennus* tum Macedoniam, Illyricum et Thessaliam vastabat, sed deinde diripiendi templi Delphici consilio capto, a Graecis victus sibi ipse manus intulit: etsi quidam, etiam Livius 38, 4 3. tradunt, templum ab eo spoliatum fuisse. Neminem potius e Gallis evasisse, narrant Diodor. 22, 1 Justin. 24, 8. Pausan. 1, 4. 10, 23. Polyb. 1, 6, 4, 46, 1. alii, permultos spoliantes Delphos tempestate peremtos fuisse. v. ad 40, 58, 3. et Pausan. l. — *cum resistentibus pugnando* — *inponendo* — *quum pervenissent* pro *pugnantes* et *inponentes*, quum interim in via pugnassent; Bauer. Cf. ad 1, 8, 4.

4. *Cupido inde eos in Asiam transeundi* cet. quo iter ingressi sunt ducibus iisdem, Leonorio ac Lutario. Comontorius mansit in Thracia, eique successerunt Cavarus, Clyarus et alii. v. Polyb. 4, 4 sq. 51 sq. 5, 77 sq. 111. 8, 24.

5. *et auxilia Nicomedi dant* (ut 3, 23. et ap. Justin. 38, 5. Duk.) *adversus Ziboetam* e membranis Mogunt. recepi. *Zyboeam* et *Zyboetam* alii. Ζιποίτης dicitur Memnoni in Phot. Bibl. p. 373. et Ζιβοί-

της Diodoro et Suidae, ut Ῥοιμετάλκης et Ῥυμετάλκης, Gron. Τιβοίτης vel Τιβίτης Polyb. 4, 50. Cf. Scalig. ad Hieron. Chron. p. 78. et intpp. Trogi Prol. l. 27.

6. *pariter ultimae propinquis*, quam propinquae.

7. *Tolistoboji*, *Trocmi*, *Tectosagi*, quarum gentium cuilibet quatuor et postea tres Tetrarchae praeerant, donec post mortem Caesaris Dejotarus et deinde Amyntas omnes XII tetrarchias omnemve Galatiam imperio suo subjecit, tandemque Octavianus, Amynta mortuo, Galatiam, Pisidiam Lycaoniamque in provinciarum Rom. formulas redegit. v. Strab. 12. p. 567. al. 852 sq. et Dio Cass. 47, 24. 49, 32. 53, 33. 51, 2. 53, 26. De nominibus harum gentium Hard. ad Plin. 5, 32. s. 42. *Tolistoboji* Gr. Τολιστόβοιοι, Τολιστόβιοι, Τολιστοβῶγοι, Τολιστοβώγιοι, Τολιστοβόγιοι, Τολιστόβογοι. v. Schweigh. ad Appian. Syr. 42. Harduin. l. l. Berkel. ad Steph. *Tectosagi* aliis *Tectosages* et *Tectosagae* dicuntur. — *ua*, quatenus.

8. *Sedem autem ipsi* Tectosagi *sibi circa Halyn fl.* *ceperunt*, iisque *Syriae quoque reges stipendium dare non abnuerunt*; quod tamen non gratuito ab his factum, sed intercedente pacto de subpeditandis sibi, Antiocho, copiis auxiliaribus, suspicatur Schweigh. ad Polyb. 5, 53; 3.

9. *Primus Asiam incolentium abnuit Attalus* I. cet. Polyaen. 4, 20. et Frontin. Strat. 2, 13.

10. *Eaedem opes — manserunt* iis. *Eisdem* al.

XVII. 1. *maxime in hunc modum*, "fere, *ungefähr*, quo sensu alias *maxime* postponi solet. Mox *omnium gentium Gallos praestare fama belli* quasi per praecisionem διαφέρειν, Bauer. — *ferox natio, pervagata bello prope orbem terrarum*, cf. Ruhnken. ad Vellej. 2, 98.

2. *Procera corpora*, v. ad 5, 44, 4. — *promissae* *rutilatae comae*; (ut ap. Tac. Hist. 4, 61.) immo

rutilae: nam natura hunc colorem habebant; Bauer. Enimvero Gallis, aeque ac Germanis, crinis non modo a natura, ſed etiam ab arte rutilus erat; et *comae* eorum tam *promiſſae*, quam *rutilatae*, eo ſpectabant, ut terribiles eſſent adſpectu, vel, ut mox dicitur, erant *de induſtria compoſitae ad terrorem*. Οἱ Γαλάται ταῖς κόμαις οὐ μόνον ἐκ φύσεως ξανθοί, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἐπιτηδεύουσιν αὔξειν τὴν φυσικὴν τῆς χρόας ἰδιότητα. Τιτάνου γὰρ ἀποπλύματι σμῶντες τὰς τρίχας συνεχῶς, ἵνα διαφανεῖς ὦσι, καὶ ἀπὸ τῶν μετώπων ἐπὶ τὴν κορυφὴν καὶ τοὺς τένοντας ἀνασπῶσιν, ὥστε τὴν πρόςοψιν αὐτῶν φαίνεσθαι Σατύροις καὶ Πᾶσιν ἐοικυῖαν cet. Diodor. 5, 28. Τῶν ἐθνῶν οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται. ἔχει τὶ φοβερὸν τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῖ πόλεμον ἀπειλεῖ συγγενές τι χρῶμα τῷ αἵματι. Clemens Paed. 3, 3. p 98. *Prodeſt et ſapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex ſevo et cinere* cet. Plin. 28, 12. ſ. 51. Cf. ibi Hard., et Lipſ. ad Tac. Germ. 4. — *vaſta ſcuta, praelongi gladii* v. ad 22, 46. 2. et 3. — *ad hoc cantus ineuntium proelium et ululatus et tripudia et quatientium ſcuta — crepitus*, v. ad 2, 23, 3. et 10. 26, 8.

3. *Romanis, Gallici tumultus adſuetis*, v. ad 4, 9 4. et 21, 16, 5. Poſſis etiam jungere; *Romanis notae ſunt vanitates tumultus Gallici, ut*, quippe *adſuetis* ei; Bauer. et Doujat. Sed inordinata haec verborum confuſio omnibus displicebit; Drak. — *vanitates* ſc. tumultus. — *Semel primo congreſſu ad Alliam olim fuderunt majores noſtros: ex eo tempore — conſternatos* Gallos *caedunt fugantque*, quinam? majores noſtri? Sed ita Livius dixiſſet *ceciderunt fugaruntque*; nec bene ita transmutantur ſubjecta. Forte leg. *conſternati cadunt fugiuntque*, vel potius *conſternati caeduntur fuganturque.* Syllaba finalis *tur* etiam ſola litera *t* uncinata deſignatur; et, hoc compendio ſcripturae deleto aut non animadverſo au

parum

parum intellecto, docta indoctave manus scripsit *consternatos*, ne prorsus inepta prodiret sententia. *ad Alliam eos olim fuderunt majores vestri et nostri* c. Mog. Voss. et Lov. 1. unde Modius non male conj. *eos olim fugerunt majores nostri*, (ut *fugere aliquem* 10, 27. et 38, 38.) non inprob. Drak. Sed ita quoque mox dicendum erat *ceciderunt fugaruntque* sc. majores nostri.

4. *Jam usu hoc cognitum est*, experientia, (ut 6, 36. 7. 38. 42, 59. Drak.) *si primum inpetum, quem fervido ingenio et caeca ira effundunt, sustinueris, fluunt sudore — prosternunt*, v. ad 5, 44, 4. 7, 29, 3. et 10, 28, 3. — *labant arma*, minus firmiter retinentur, manibus effluunt; Bauer. — *ut*, quamvis, *ferrum* cet.

5. *cum haud dubiis Gallis*, veris, germanis, non degeneribus, quales sunt Gallograeci. — *Gallograeci vere*, cf. ad c. 16. n 1. et ad 26, 31, 1. — *terrae proprietas coelique*, propria natura, singularis indoles, diversa ab aliarum regionum natura.

6. *Massilia inter Gallos sita*, sed Graecae originis v. ad 5, 34, 7. — *Tarentinis Spartana* origo. v. ad 25, 9, 10. Mox *quidque* pro *quidquid* cum Gron. legendum, aut durius construendum; *quidquid generosius — gignitur*, illud *insitum — degenerat;* Bauer. Sed *quidquid* pro *quidque* poni, ex Cic. p. Cluent. 19. probat Crev.

7. *Vobis, mehercule, Martis viris*, immo *Martiis viris*, ut ἄνδρες Ἀρήϊοι et sim.; quod jam Duk. et alii monuere. Cf. ad 10, 27, 7. — *servantes antiquum specimen animorum*, exemplum s. notam, indolem. Cf. ad 28, 35, 7.

XVIII. 1. *missisque ad Eposognatum* (al. *Epossognatum*) *legatis* cet. cf. Polyb. 22, 20. — *legati Oroandensium*, alii *Orondensium* et *Orcadensium*, ut et cap. 19 pr. ubi Gron. substituit *Oenoandensium*. Forte leg. *Oeandensium* cum Glar. ex Plin. 5, 32. f.

 42.

42. ut ſint pars Toliſtobojorum in Galatia ad *Alandrum fl.* Minus h. l. conveniunt vel *Oenoanda* opp. Lyciae ap. Ptol., vel *Oroanda* urbs Piſidiae inf. c. 37 39. (ubi alii *Oenoanda* et *Orvanda*) unde *Oroandicus Piſidiae tractus* Plin. 5, 27. ſ. 24. Ὀρόνδικοι Ptol. 5, 4. et Ὀρανδεῖς aut rectius Ὀροανδεῖς Polyb. 22, 25, 7. cf. Cellar. G. A. 3, 4. p. 114. al. 188 ſq. — *ad Alyattos*, Ἀλυαττὰ χωρίον Βιθυνίας, Steph.

2. *legati cum illis* (ex emend. Gron. pro *l. Compulſi;* niſi et del. *cum illis*, quae verba in plerisque MSS. deſunt) *reguli* Epoſognati, *orantes, ne Tectoſagis bellum inferret:* immo *Toliſtobojis*, quod jam monuit Perizon. anim. hiſt. c. 9 p. 394. 395. Id probabile fit tum ex Polyb. 22, 20. tum ex poſtremis hujus cap. et primis cap. 19. verbis, unde patet, *gentem, in quam iverit* Epoſognatus et quae *Olympum montem ceperit*, fuiſſe *Toliſtobojos*.

3. *Ad Cuballum*, alii *Coballum*, *Cubalum* et *Euballum* Vrbem, quae Κύβελλα Φρυγίας Steph. Byz. in voc. Κυβελεία vocatur, intellegi, monet ibi Berkel quod refellere conatur Hemsterh. ad Luciani judic. vocal. §. 7. Cf. Wernsdorf. res publ. Galatarum c. 5. p. 217. — *cum cura coacto agmine*, adcurate denſatis ordinibus; Drak. Cf. ad 32, 2, 4.

4. *Sangarius* (ſ. *Sagaris*) *ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miſcetur ad Bithyniam Thymbreti* (al. *Thymbri*) *fluvio* cet. cf. Strab. 12. p. 543. et Plin. 6, 1. ibique Hard. Thymbres Plinio dicitur *Tembrogium*, et alius eſt Θύμβριος ap. Strab. 13. p. 598 Trojanus amnis, in Scamandrum influens. Cf. Drak.

5. *in Propontidem ſeſe effundit*, immo in Pontum Euxinum; quod ex Arriano 1. 30. Orph. Argon. 714. et Euſtath. in Dionyſ. jam docuere Sigon. et Cellar. geogr. ant. 3, 3. et 8 — *non magnitudine memorabilis*, ſed τῷ θερινῷ καταστήματι ξηρὸς ὁρᾶται πολλάκις et hinc Ξηραβάτης dictus eſt, (v. Plut. de flum.) piſ-

piſcium adcolis ingentem vim praebet, ut Tymbretes ſ. Τέμβριος ἰχθυόεις, (Orph. Arg. 713.) Drak.

6. *Galli Matris Magnae* Deum *obcurrere cum inſignibus ſuis*, ἔχοντες προστηθίδια καὶ τύπους, Polyb. 22, 20, 4. (ex Suida v. Γάλλος) quae προστηθίδια Schweigh. non cum Suida interpretatur εἰκόνας μέχρι στήθους, imagines pectore tenus, ſed πρὸ τῶν στήθεων, ante pectus geſtatas a Gallis, quod Dionyſ. Hal. 2, 19. dicat τύπους περικείμενοι τοῖς στήθεσι.

7. *viam belli et victoriam*, v. ad 4, 48, 2. — *Adcipere ſe omen*, v ad 1, 7, 11. — *Gordium*, Γόρδιον ſ. Γορδιεῖον, Phrygiae opp. ad Sangarium fl., caput quondam Galatiae, (v. Plin. 5, 32. ſ. 42) regiaque Midae, ſic dicta a patre ejus Gordio, cujus nodum Alexander ſolviſſe traditur. Cf. Arrian. 2, 3. Juſtin. 11, 7. Curt. 3, 1, 12 ſq.

8. *Tria maria pari ferme diſtantia intervallo habet*, *Helleſpontum*, *ad Sinopen*, *et alterius orae litora* cet. cf. Intpp. Curt. l. l. *Pontum* ante *ad Sinopen* excidiſſe ſuſpicabatur Freinsh. ad Curt., ſed *ad Helleſpontum* cum edd. vett. ante Frob. a. 1535. legendum putabat Gron. eamque vocem adcipiendam non pro mari, ſed pro regione terrarum, ut intell. mare unum ad Hellespontum, alterum ad Sinopen, tertium ad litora Cilicum. *Hellespontium* emend. Jac Periz. *Hellespontium* vel *ad Helleſpontum*, *ad Sinopen*, *ad alterius* malebat Drak. Curtius urbem dicit *pari intervallo Pontico et Cilicio mari diſtare*, multum errans, judice Schmiedero, ſed praeeunte Livio. Contra Raderus monet, Gordium eſſe id. qd. Gordiutichos, (v. ſup. ad cap. 13. n. 7.) et hoc Phrygiae minoris oppidum juſte medio intervallo abeſſe a tribus maribus, Hellespontico, Euxino et Cilicio.

9. *ex campeſtribus vicis*, v. ad 36, 10, 3.

10. *quae ferre atque agere poſſint*, v. ad 3, 37, 4.

11. *Olympum montem* Galatiae. Cf. Polyb. 22, 20, 9. et Appian. Syr. 42. Hic intellegit *Olympum Myſium* h. e. Myſiae montem, qui et tutum ſemper receptaculum fuit praedonum propter denſas ſylvas, v. Strab. 12. p. 574. Herodot. 1, 36. Ptol. 5, 1. et Plin. 5, 32. ſ 40. Sed a Galatia nimis remotus videtur, et ſylvarum ejus cap. 20. in deſcriptione montis nulla fit mentio.

XIX. 1. *qui Magaba dicatur*, ex emend. Freinsh. ad Flor 2, 11. *Magana*, *Magava*, *Magnana* et *Magnava* MSS et edd. vett. *Magaba* etiam memoratur in Sex. Rufi Breviar c. 11.

2. *Ortiagon*, de quo v. Polyb. 22, 21. et intpp. Aur. Vict. de viris ill. c. 55. Val. Max. 6, 1. ext. 2. Flor. 2 11, 6 et Suidae. — *Combolomarus*, alii *Cobolomarus* et *Cumbolocrus*. — *Gaulotus*, al. *Gaudotus* et *Gandotus*.

XX. 1. *futuram praeceperat animo*, v. ad 7, 26, 5.

2. *velitarium haſtarum*, v. ad 24, 34, 3. — *ad Olympum montem ducit*. (v. ad 1, 23, 4.) *et a quinque ferme millibus* (v ad 9, 24, 2.) *locat caſtra*, i. e. quinque millia ab hoſtibus, quaſi in quinto milliario, inde a quinto milliario, locare incipit; Bauer. Quinque millium intervallo ab hoſtibus, ut 42, 58 pr. et Gr. ἀπὸ, v. c. ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε in evang. Joannis 11, 18. Cf. Kypke Obſſ. ſacr. T. I. p. 390. et Schaefer ad Longi Paſtor. p. 329.

3. *arduas et rectas prope rupes*, v. ad 21, 35, 9.

4. *quum primis hoſtiis litaſſet*, v. ad 5, 38, 1.

5. *obliquo monte ad ſe declinare*, v. ad 2, 39, 3.

XXI. 1. *Galli duobus a lateribus invia eſſe loca*, omnia, *ſatis fidentes*: vel *ſatis fidentes lateribus duobus*, propterea quod eſſent *invia*, ut invia; Bauer. (qui de eo uſu infinitivi plura notavit in Philol.

lol. Thucyd. Paull. p. 93.) Posterior ratio durissima; multo lenior altera; Schaef. Sed neque haec satis faciet omnibus, et forte *itinera* excidit ante aut post *invia*.

2. *Ante signa modico intervallo velites sunt:* cf. Lipf. de mil. Rom. 4, 2. et Schel. ad Hygin. p. 1052. ubi disputat adv. Salmaf. de re mil. Rom. c. 17. qui *velites* et *antesignanos* eosdem esse contendit, et Livium inconstantiae arguit, ut qui eos interdum distinguat; Duk. — *ab Attalo Cretenses sagittarii* cet. v. ad 27, 5, 4. — *ut per arduum*, v. ad 8, 30, 7. — *leni gradu*, placido, lento. v. Drak.

3 *Scuta longa, ceterum — Gallos*, v. ad 22, 46, 2. Mox τὸ *alia* post *tela* omittunt alii, et sane abesse possit; Bauer. Sed primus omisit Gruterus in ed. postuma.

4. *deprensi genere pugnae*, v. ad 9, 23, 3.

5. *fusa corpora*, mollia, carnosa, suci plena, multa carne, ut ipse explicat; Bauer. Sed v. ad 7, 29, 3.

6. *aculeus sagittae aut glandis*, Syllepsis figura est, ex voc. *sagittae*, cui aptus sit *aculeus*, non *glandis* vocabulo, ubi *aculeum* intellige vim, dolorem, ictum pungentem; Bauer. Cf. ad 1, 33, 7. — *scrutantes*, scrutaturos, scrutari volentes, (actus pro conatu, de quo v. ad 3, 21, 3.) *quae*, qualia, aculeumne sagittae, an glandem, *vellant*, (sed potius *qua* parte *evellant* leg. cum Periz., aut *qui*, quomodo, *evellant*) *telum*, cuspis teli et glans, *non sequitur*, ab iis extrahi non potest; quo sensu *ensis*, *restis*, *cera sequi* et *duci* dicuntur. Cf. ad Juvenal. 10, 58. Baueri nota est; "qua malit Gron. et sane aptius foret, etsi *quae* intelligas, ut ea vellant: sed sequitur *telum;* ut *quod* etiam legi possit. (At praecedunt *aculeus sagittae* et *glans*.) Ceterum et tempora confudit Livius; *sequitur*, *prosternunt*, *procumberent:* quo ultimo imperfecto voluit rem universe expositam ad praesentem narrationem convertere. Sic et seqq. *fue-*

fuerunt, *tegant*, *excipiant.* Forte dederit Livius aut voluerit: *sicut tum passim procubuerunt.* Alioquin sic redundanter dederit: *prosternunt*, *ut procumberent;* nisi hoc brevius dictum pro: sicut et tum procubuerunt, vel, ut tum quoque fecere, ut procumberent. Miscuit *universam* rationem et infinitam narrationi *finitae.*" — *in rabiem et pudorem tam parvae perimentis pestis*, v. ad 1, 5, 5. et 2, 44, 5.

7. *Hic miles* (velites) *tripedalem parmam habet*, *et in dextra hastas* cet. v. ad 24, 34, 3. et 26, 4, 3. — *gladio Hispaniensi est cinctus*, v. ad 7, 10, 3.

XXII. 1. *colles obliqui*, v. ad 2, 39, 3. — *escendissent*, v. ad 2, 7, 7. Mox forte del. *iter* post *flexere;* Duk. — *Subsidia*, v. ad 2, 20, 2. — *integri pugnam excipiant*, v. ad 4, 43, 4.

2. *corpora Gallorum ostentat*, *et* sc. dixit. v. ad 30, 12, 3. — *levis armatura*, v. ad 21, 55, 2. — *ab justis armis*, v. ad 1, 4, 5.

3. *segne tempus consumserat*, segnis, segniter.

4. *Hi vero non* modo *vulnerabantur*, *sed* etiam (v. ad 1, 40, 1.) *transverberatis scutis plerique inter se conserti haerebant*, stantes in arcto et velut testudine facta structis ante se et conjunctis scutis, quorum plura uno ictu telorum erant transfixa; Duk. Cf. Caes. B. G. 1, 25. et Lips. mil. Rom. 3, 4.

XXIII. 1. *praedaque abstinet militem*, v. ad 2, 22, 3.

2. *Numerus interfectorum* cet. cf. Appian. Syr. 42.

3. *in profundae altitudinis c.* v. ad Tac. Ann. 2, 61, 5.

4. *praedam aut vendidit*, *quod ejus in publicum redigendum erat*, *aut cum cura* — *per milites divisit*, v. ad 2, 9, 4. 5, 25, 5. et 10, 17, 5. Captivos finitimis barbaris divenditos tradit Appian. l. l.

XXIV.

XXIV. 1. *bellum integrum cum Tectosagis*, quorum maxima pars non Olympum, sed Magaba montem insederat. Cf. cap. 19 pr. — *Ancyram pervenit*, *nobilem urbem* Tectosagorum in Galatia, (hod. Angora) ubi repertum monimentum Ancyranum. Cf. Strab. 12. p. 567. et Hard. ad Plin. 5, 32. s. 42.

2. *Ortiagontis reguli* (v. ad c. 19. n. 2.) *uxor* Chiomara, cujus *memorabile facinus* retulit etiam Plut. in Γυναικῶν Ἀρεταῖς c. 43. Opp. T. 2. p. 258. praeeunte Polybio, quem cum hac muliere conloquutum esse Sardibus dicit, miratumque prudentiam ejus et animi magnitudinem. Vernaculum reguli nomen fuisse *Ortwin*, uxoris *Widmara*, monet Periz. — *inter plures captivos*, forte *captivas* e cod. Victor. Lov. 6. et Plut. μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν. — *centurio*, ταξίαρχος Plut. quod idem est.

3. *corpori*, *quod servum* s. servile *fortuna erat*, *vim fecit*, facere conatus est seu voluit: actus pro conatu, (v. ad 3, 21, 3.) quo etiam postrema hujus cap. verba referenda videntur. Certe Plut. tradit, eam marito dixisse: ἀλλὰ κάλλιον, ἕνα μόνον ζῆν ἐμοὶ συγγεγενημένον. *corpus*, *quod s. f. fecerat*, *vim; deinde — mulieri fecit* conj. Gron. — *ut amans* contrarii caussam notat, hoc sensu: quod tamen, ut amans, facere debuisset: quod exspectari tamen ab amante conveniret; Bauer. — *pactus* hanc spem. — *duo*, *ne plus*; alii *nec plus*, perperam. Aut *ne plus*, aut *nec plures* legendum; Bauer. In locutionibus *ne plus*, *ne minus*, *ne minores*, *ne amplius* ponitur *ne* pro *non*. v. Drak. et cf. 28, 39. 32, 26. 34, 6.

4. *mulier lingua sua — imperavit*, ἡ μὲν ἀπὸ νεύματος προςέταξεν ἑνὶ cet. Plut. l. l.

5. *aliaque*, *ut traditur*, *sanctitate*, Burm. et Drak. conj. *reliquaque*. Sed v. ad 4, 10, 2.

XXV. 1. *Ad Ancyram* cet. cf. Polyb. 22, 22.

2. *religione objecta*, v. ad 2, 5, 4. et 5, 15, 6. Σκήψεις τινὰς λέγοντες Polyb.

3.

3. *jactae sunt pacis conditiones*, v. ad 2, 12, 7.

4. *quibus periclitari nolebant*, cum quibus periculum adire n.; Ern. Cf. ad 40, 15, 8. — *deinde quod ipsi consuli — insidiabantur*: τὸ *quod* non est Livii, qui persaepe causam sine causali particula explicat; Gron. quem vide ad 1, 40. Abesse quidem, sed et retineri posse, monent Duk. et Drak. coll. 34, 39 pr. Mihi vero latinitas postulare videtur: *Frustatio Gallorum eo spectabat, primum ut tererent tempus — deinde ut ipsi consuli — insidiarentur.*

5. *et successisset fraudi, ni pro jure gentium stetisset fortuna*, v. ad 8, 25, 6. et 8, 34, 1. — *consulis praesidium*, D equites.

6. *Constituit agmen*, v. ad 27, 16, 4. — *expedire tela animosque*, ad pugnam magno animo ineundam se adcingere, ut 30, 32, 1. — *initium pugnae adcepit*, ut mox n. 7. Cf. ad 1, 60, 1. *excepit* malebat Periz. et *eques jussus* Gron. at Drak. *equitibus* dictum putabat pro *cum equitibus*. — *praegravaret multitudo*, v. ad 35, 42, 3.

7. *integri profligatam pugnam adceperunt*, v. ad 1, 60, 1. 3, 50, 5. et 4, 43, 4 — *per fidem violati conloquii* pro *violatam*; Ern. Cf. ad 1, 1, 6. *perfide violati c.* Voss. et Lov. 3. probb. Periz. Sed eodem sensu dici 1, 9. et 42, 47 pr. *per fas ac fidem decepti*, 5, 29. *fide publica decipi*, et ap. Terent. Phorm. 3, 1, 5. *propter tuam fidem decepta*, monet Duk. Cf. Davis. ad Caes. B. G. 1, 46. et Cort. ad Sall. fragm. hist. 1. p. 950.

XXVI. 1. *natura montis*, Magaborum, (cf. cap. 19 pr.) *exploranda*, alii *naturam explorando* et *ad naturam explorandam*. Cf. ad 1, 53, 3. — *duas ut medio monte duceret*, in mediam montis partem: nam expeditius erat iter unum medio monte, duo difficilia ab lateribus ejus. Cf. cap. 20 med.

2. *ad pedes deductum equitatum*, v. ad 3, 62, 9.

3.

3. *Ariarathis Cappadoces* (forte *Cappadocis*, h. e. regis Cappadociae) *et Morzi*, regis Paphlagoniae (Μορζίου ap. Polyb. 26, 6, 9. et Μορζέους ap Strab. 12. p 562. cujus regia fuit Gangra. v. Strab. et Wesſel. ad Hierocl. p. 695.) *auxiliares*, auxilia ab eo adducta. Cf. ad 37, 39, 4.

4. *ab re ſecunda auctos*, v. ad 1, 1, 5.

5. *Velut nubes levium telorum*, v. ad 35, 49, 2.

6. *velut deſtinatum* h. e. ſcopum *petentibus*, ut *deſtinata ferire* ap. Curt. 7, 5, 41. et Aur. Vict. Epit. de Caeſ. c. 47. ad quae loca cf. intpp. Hinc forſan inf. cap. 29. *quem locum deſtinaſſent oris* pro: deſignaſſent ſeu feciſſent ſcopum, quem ferirent; niſi exponere malis: deſtinaſſent ſcil. vulnerare. Sed manca h. l. videtur oratio. Forte leg. *telis ut deſtinatum petentibus*, aut *velut deſtinatum Rom.* (Romanis) *petentibus*: niſi *ab* ante *deſtinatum* inſerendum eſſe recte ſuſpicatus eſt Gron. qui etiam monuit jam, frigere explicationem Schelii ad Polyb. c. 14. ut deſtinatum erat petentibus. — *verſuros in fugam* ſc. ſe. v. ad 2, 3, 2. — *alia turba*, v. ad 4, 10, 2.

XXVII. 1. *dextra laevaque praelati*, praetergreſſi caſtra, v. ad 2, 14, 3.

2. *nec ſequebatur quiſquam* ultra hoſtes.

3. *magna pars ſaucii*, v. ad 1, 41, 1.

XXVIII. 1. *ſenatum perlegerunt. princeps in ſenatu* ſ. ſenatus *tertium lectus* cet. v. ad 27, 11, 8. et 10. — *Quatuor ſoli praeteriti ſunt*, v. ad 27, 11, 11. — *in equitatu recenſendo*, in recenſione ſ. recenſu Equitum, de quo v. ad 9, 46, 20. et ad Tac. Ann. 2, 83, 10.

2. *Subſtructionem* (v. ad 6, 4, 7.) *ſuper Aequimelium*, Aequimelio, *in Capitolio*, h. e. ſub C., ut Gr. ἐν de loco vicino, (v. Periz. ad Aelian. V H. 2, 25.) niſi cum Ryck. de Capit. c. 25. leg. *et in Capitolio*; Duk. Cf. ad 4, 16, 1. — *viam ſilice ſternen-*

nen-

nendam a porta Capena ad Martis locaverunt, v. ad 1, 33, 6. 5, 23, 6. et cf. 7, 23. 10, 23. et 47.

3. *Aquae ingentes eo anno fuerunt*, ut 24, 9. — *misit percunctatum*, v. ad 8, 19, 10.

4. *Nesiotae*, *Cranii*, (*Cranonii* et *Granonii* edd. vett.) *Palenses* (al. *Pallenses*) *et Samaei* quatuor populi et civitates *Cephalleniae*, maximae Graecorum in Jonio mari insulae, inter Ithacam et Zacynthum sitae, hod. Cefalonia s Cefalogna. Ea dicta credebatur a Cephalo, (v. Pausan. 1, 38 unde et *Cephalenia* a quibusdam scribitur, sed *Cephallenia* in optimis Graecorum Romanorumque scriptorum exemplaribus) et ab hujus filius IV oppida ejus. Τετράπολις ἡ Κεφαλληνία ἀπὸ τῶν Κεφάλου παίδων, Προνήσου, (f. Πρόνου) Σάμου, Πηλέως, Κρανίου. τὸ ἐθνικὸν Κρανασῖς; Steph. Byz. Κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα, τετράπολις οὖσα, Παλλῆς, (al. Παλλεῖς et Παλεῖς, at Παλαιεῖς ap. Polyb 5, 3. 5 16. 17. 10. ut Παλοῦς opp. 5, 5. 10. al. *Palle* et Πάλη ap. Schol. Thucyd 1, 27.) Κράνιοι, Σαμαῖοι, (quorum opp Σάμη, *Same*) Πρόναιοι, (al. Πρόνναιοι et Πρώναιοι) Thucyd. 2, 30. Cf. ibi Intpp., Etymol. M. v Κεφαλληνία, Tzetz. ad Lycophr. Cassandr 790. Strab 10. p. 455 sq. al. 700. Hard ad Plin. 4, 12. s 19 Eustath. ad Hom. Il. 2. p. 232. ed. Bas. et ad Dionys. Perieg. 531. Livio *Nesiotae* dicuntur, qui Thucyd. Πρόναιοι, horumque opp. οἱ Πρόννοι Polyb. 5, 3, 3. Πρόνησος Strab. et Steph. Prius nomen est commune insulanorum; alterum significare videtur oppidum adjacentis insulae parvae seu peninsulae. Sed forte cum Drak. leg. *Pronaei*, *Cranii*, *Palaeenses et Samaei*. Pro *Nesiotae* in omnibus MSS. et edd. ante Frob. a. 1535. *autem*.

5. *una civitas*, *Samaei*, *desciverunt* — *obportuno loco urbs posita*, Same. v. ad 1, 41, 1. et 3, 47, 1.

6. *quietem exuerint*, v. ad Tac. Ann. 14, 52, 6. — *jactata sermonibus res*, v. ad 2, 12, 7. et 3, 10, 2.

7.

7. *miserat enim sub muros consul ad tentandam* cet. v. ad 8, 19, 10. et 9, 35, 1. Mox *habebat* sc. consul.

XXIX. 1. *funda mare apertum incessentes*, saxa super et in illud jacientes. — *eo telo*, v. ad 3, 50, 1. 2. *et est non simplicis habenae*, lori, funda, non ex simplici habena constat, *ut Baliarica — funda, sed triplex scutale*, media ejus pars, cui globus trajiciendus imponitur, ex triplici loco coriaceo seu tela funiculove constabat ad scuti formam, i. e. orbicularem et in longum protensam; Donat. Lipsius Poliorc. 4, 3. monet, fundam h. l. Achaicam describi, (Ἀχαϊκὸν βέλος τῶν ἐξ Ἀχαΐας σφενδονήτων, πάντων ἐπιτηδειότατον πρὸς πολιορκίαν, Suid.) eamque *non fuisse simplicis habenae*, non ex uno simpliciique fune, amento aut colo, (κῶλα τὰ τῆς σφενδόνης ἑκάτερα μέρη Suid.) sed *triplici scutali*, habena, sive distincte triplici, sive junctim et conserte id robur. Nota Dukeri est: "*Scutale* omnino est habena fundae i. e. lorum s. funis. Nam quum Livius primum dicat, fundas has *non simplicis habenae* esse, verbis his, quae statim addit, *sed triplex scutale* declarare videtur, quod dixerat, eos *non simplicis habenae* esse, i. e. non unum modo funem, ut alias, sed tres, sive singulos separatos ac distinctos, sive inter se consertos ac triplicatos habere. Hoc significare voluisse Livium, etiam ex eo quodammodo colligitur, quod funda tali *velut nervo missam sagittam* excuti dicit: nam vix intellegi potest comparatio *scutalis triplicis* fundae cum *nervo arcus*, si aliud est *habena*, aliud *scutale fundae*. Salmas. ad Spartiani Pescenn. Nigr. 10. *scutale* vult esse sinum fundae, in quo lapides conlocabantur: sed haec interpretatio non explicat, quid sit *habena non simplex* fundae, nec quomodo medium sive sinus imus fundae *nervo* comparetur, cui parem firmitatem et εὐτονίαν, certe majorem, quam habena *simplex*, habet *triplex* et *crebris suturis durata* habena." Cf. ad haec

haec et seqq. not. 4. ad 7, 23. — *coronas modici circuli* modica foramina rotunda; Drak.

3. *quem locum destinassent oris*, v. ad c. 26. n. 6. — *ut precarentur ex muris Achaeos*, v. ad c. 14. n. 1.

4. *aliqui eorum caderent*, Samaeorum. v. ad 3, 47, 1. — *qui superarent*, superessent. v. ad 8, 10, 1. *supererant* c. Mog. et al.

5. *sub corona omnes venierunt*, v. ad 2, 17, 3.

XXX. 1. *Aegium a principio Achaici concilii, semper conventus gentis indicti*, v. ad 4, 25, 4. et 27, 30, 8. De Achaeorum Lacedaemoniorumque certaminibus v. ad 36, 35, 4.

2. *Damiurgis civitatium* cet. v. ad 32, 22, 2. — *evocantibus* concilium, indicentibus conventum gentis. — *Philopoemen tum praetor*, v. ad 31, 25, 3.

3. *Sollicitam eam civitatem exsules maxime habebant*, *quorum* cet. v. ad 36, 35, 4.

4. *quae omnis ademta erat* Nabidi a Quinctio, et Achaeis tradita. Forte leg. *quae omnia a. erant*; Drak. v. ad 36, 35, 4. — *ut aliqua parte aut via*, v. ad 3, 70, 2. — *vicus maritimus Las*, v. Pausan. 3, 24. Strab. 8, 364. Ptol. 3, 16. Meurs. Misc. Lacon. 4, 7.

XXXI. 1. *Philopoemen praetor*, v. ad 31, 25, 3

2. *Quum in fidem Achaeorum* cet. v. ad 36, 35, 4 — *T. Quinctius et Romani*, v. ad 3, 25, 4.

3. *rei auctores adfinesque*, participes, socii, ut 39 14. et 43, 16.

4. *renuntiandam societatem A.*, v. ad 25, 18, 5.

XXXII. 1. *a mari fines vastati*, v. ad 8, 17, 5 — *satis ambitiose* cet. demerendae utriusque grati praeter decorum; Ern.

2. *Diophanes et Lycortas Megalopolitani*: de ill v. ad 36, 31, 3. *Lycortas* fuit pater Polybii histo rici, praetor Achaeorum post Aratum et Philopoeme

nem

em nobilissimus, et huic proximus virtute. Cf. 39, 5. 36. Polyb. 2, 40. 23, 1. 9 sq. 24, 9. 12. 25, 1. 26, 1. 28, 3. 6. 29, 8. 10. Pausan. 7, 9. Plut. Philop. p. 368. Justin. 32, 1.

3. *sibi de Lacedaemone permissum*, v. ad 9, 43, 4.

XXXIII. 1. *Philopoemeni continuatur magistratus*, v. ad 31, 25, 3. — *exercitu indicto* fines aced. v. ad 4, 25, 4.

2. *fide adcepta — vim absfuturam*, v. ad 23, 19, 10.

3. *et advocati privatis*, v. ad 26, 48, 4. — *Numquam alias exsules Lacedaem.* cet. v. ad 36, 35, 4.

4. *Quum illi Deos*, perjurii vindices, *et fidem letorum* Philopoemenis *testarentur*, *et legati* Philopoemenis praetoris *et praetor* ipse *submoveret* cet. sed Lov. 2. leg. *submoverent — protegerent — arcerent.* ceteris MSS. fere omnibus *submovere* et pro *tegere.*

5. *crescebat tumultu concitato turba*; quidam MSS. on minus apte *concitata* et *concito*; Gron. autem alebat *concita.* — *Numquam talem occasionem* cet. ad 25, 38, 8. — *foedus, quod in Capitolio* cet. hac re nihil superioribus libris a Livio dici meni; Duk. De Aetolis tantum 26, 24. simile quid rratur; Drak.

6. *atque ita septemdecim — et sexaginta tres* cet. 39, 36 sq., Polyb. ap. Plut. Philop. p. 365. et usan. 8, 51. Idem Pausan. tradit, CCC quoque artanos, defectionis auctores, a Philopoemene pul- Peloponneso, (quo forte referenda verba illa, inf. , 48, 3. notata) et Aristocrates ap. Plut. l. l., CCCL artiatas ab eodem interfectos fuisse. — *aversis auus* multitudinis iratae. Cf. ad 24, 26, 6.

XXXIV. 1. *ut muros diruerent*, v. ad 34, 38, — *uti, quae servitia* (forte *quos servitio*) *tyran- liberassent* cet. cf. Plut. Philop. p. 365. Polyb. 23, 2. Hi forte sunt, *quos Achaeos damnaverant* 39, 3. novi Spartae cives, a tyrannis olim liberati e

ſervitute et civitate donati, ſed a Philopoemene et Achaeis ejecti ductique in Achajam. De *tyrannis* autem Laced. cf. Meurſ. Regn. Lacon. XX. et Manſo's Sparta.

2. *unius eos corporis fore*, v. ad 1, 17. 2. 3, 62, 5.

3. *nec* quidquam, et nihil *aegrius paſſi ſunt, quam exſules reduci:* quod non inter cetera, modo dicta, imperatum iis fuiſſe mireris, quum haec omnis certaminis cauſa fuerit. Cf. cap. 30 et 31.

4. *Decretum Tegeae* (an *Aegii?* cf. ad 27, 30, 8.) *in concilio communi Achaeorum de reſtituendis* cet. v. ad 36, 35, 4. *conſilio* edidit Drak. qui tamen cap. 30. 31. 32. 35. ſexies vulg. *concilium* retinuit. v. ad 1, 54, 1. — *Lacedaemoniis adſcripti* Plut. l. l. vocantur *οἱ ὑπὸ τῶν τυράννων ἀποδεδειγμένοι πολῖται τῆς Σπάρτης.*

5. *comprehendere id genus hominum*, quorum tria millia fuiſſe tradit Plut. l. l. et ὅσον τρισχιλίους Pauſan. 8, 51.

6. *Porticus ex ea pecunia* cet. cf. Plut. l. l. — *quam Lacedaemonii diruerant;* ſuſpicor fuiſſe *στοὰν*, Μυρόπωλον vocatam, quam Megalopolitani, fuſis Spartanis et caeſo eorum duce Acrotato Cleomenis filio, ex eorum ſpoliis aedificarant, et Lacedaemonii deinde, quum duce Cleomene Leonidae filio Megalopolim obpreſſiſſent, tamquam nominis ſui dedecus, deſtruxerant: (v. Pauſan. 8, 27. et 30.) quam nunc Philopoemen Megalopolitanus ex eorum ſpoliis denuo civibus ſuis refecit; Drak. Cf. ad 32, 22, 5.

7. *ager Belbinates* (al. *Belbinatis*, *Belbibatis*, *Belbinitis* et *Belbinites*) in Arcadia, quem Cleomenes *tyrannus Laced.* Arcadibus eripuerat, (v. ad 32, 22, 5. et Pauſan. 8, 35) *reſtitutus eidem civitati* Megalopolitanorum, quibus jam antea agrum ſaepius controverſum reſtituerat Antigonus Doſon una cum caſtellis, a Cleomene ibi exſtructis. v. Polyb. 2, 54, 3. ubi ἡ Βελμινᾶτις χώρα dicitur, ut Βελεμίνα Pauſan. 3, 21. 8, 27. (ubi Βλένινα corrupte legitur

ſi eadem eſt) et 35. Βλέμμινα Ptol. 3, 16. at Βέλβινα πόλις Λακωνική, τὸ ἐθνικὸν Βελβινίτης, ὡς Αἰγινίτης, (forte Βελβινήτης, ὡς Αἰγινήτης, Drak.) Steph. (ex Pauſan.) Plut. Cleom. c. 4. T. 1. p. 806. et Heſych. Literas β et μ ſaepius permutatas, aut Belbinae inſulae nomen per errorem forte in hoc opp. Laconicae translatum fuiſſe, monet Schweigh. ad Polyb. l. l. Cf. Drak. ad h. l. Meurſ. Miſc. Lacon. 4, 4. Sylburg. ad Pauſan. p. 263. ed. Kuhn., Berkel. ad Steph. et Cellar. geogr. ant. 2, 13. p. 775.

7. *Philippo Amyntae f. regnante*, qui Megalopolitanis, Meſſeniis, Tegeatis et Argivis reſtituit oppida, a Spartanis capta. v. Polyb. 2, 48. 9, 28. 33. 17, 14.

8. *Achaeis obnoxia*, v. ad 3, 39, 1.

9. *diſciplina Lycurgi ſublata, cui per DCC annos adſueverant:* recte, ſi Lycurgus circa a. 880. a. Ch. n. leges tulit, quae vulgaris opinio eſt. *DCCC annos* edd. ante Sigon. (quod non firmari loco inf. 39, 37, 2. ubi de muris ſermo, non de legibus, jam monuit Drak.) *Dannos* ap. Plut. Lycurg. p. 58. DCC ap. Cic. p. Flacco 26. ubi tamen de ſuis temporibus loquitur. Cf. Meurſ. Miſc. Lacon. 2, 5. Voy. l. jeune Anacharſis T. 5. c. 43 ſq. de la Barre in Mém. de l'Acad. d. Inſcr. T. 7. p. 262 ſq. Manſo's Sparta. Leges Lycurgi poſtea reſtitutae ſunt a Romanis. v. Meurſ. l. l. et Plut. Philop. p. 365.

XXXV. 1. *apud conſulem inter Achaeos L. disceptatum* eſt; alii *ad conſulem*, (eodem ſenſu, ut paſſim) et vett. edd. *a conſule* prob. Gron. Cf. ad 1, 50, 5.

2. *creavit conſules M. Fulvius, quum Lepidum — petentem dejeciſſet*, v. ad 3, 35, 10. et 7, 16, 6.

3. *in aedem Herculis — poſiti*, forſan *in aede*, ut 30, 39. 31, 50. 35, 10. et mox *in Capitolio*; Duk. — *ſejuges equi in Capitolio aurata a P.* (al. *Cn.*) *Cornelio* Scipione (Naſica, ut videtur, qui triennio

ante fuerat consul et de Bojis triumphaverat; de quo v. 35, 24. 36, 1 sq. et 37 sq.) *positi: consulem dedisse inscriptum est;* v. ad 28, 39, 1.

4. *clypea aurata*, v. ad 25, 39, 7. *aerata* edd. ante Drak. At *signa aerata* ab aedilibus aliisve posita nusquam in Livio legi monet Duk. sed semper *aenea, aurata* et *inaurata*, ut 27, 6. 31, 50. 33, 27. 35, 41. 37, 3. et al. — *qua frumentarios* (v. ad 4, 12, 8.) *ob annonam compressam damnarunt*, ut ap. Cic. ad Att. 5, 21. *comprimere frumentum* est obcultare, celare; vel retinere, non vendere, ob nimis vile ejus pretium. Cf. ad 35, 10, 5.

5. *duo signa aurata, uno reo damnato*, (*nam separatim adcusaverant* tribuni pl.) *posuit* in Capitolio ex mulcta: *collega ejus neminem condemnavit*, v. ad 7, 16, 6. et 35, 10, 5. Nota Dukeri est: "Livius plerisque locis ita de adcusationibus aedilium loquitur, ut adpareat, aediles, tam curules, quam plebis, adcusationes communiter instituere solitos. v. 25, 2. 27, 6. 30, 39. 33, 25. 42. 35, 10. 41. Et sic h. l. de aedilibus curulibus scribit. Exempla adcusationis ab uno tantum intentatae non plura fortassis sunt, quam h. l., 3, 31. et 10, 31. unde videri potest illud hic, tamquam extraordinarium aliquid, adnotasse. Quum autem dicit, Q. Caecilium *neminem condemnasse*, non significat, neminem ab eo adcusatum, sed eos, qui adcusati erant, absolutos fuisse: nam utrumque adcusasse, argumento est, quod dicit separatim *adcusaverant*, non Q. Fulvius separatim *adcusaverat*."

6. *de re publica, deque provinciis et exercitibus senatum consuluerunt*, v. ad 9, 8, 1. — *comparare inter se aut sortiri*, v. ad 3, 2, 1.

7. *ut sociis Latini nominis quina dena millia peditum imperarent et mille et ducentos equites*, forte *et millenos et ducenos equites*, ne numerus cardinalis et distributivus jungatur; Drak. Cf. ad 22, 36, 4.

XXXVI.

XXXVI. 1. *supplicatio in triduum pro collegio decemvirorum imperata*, v. ad 2, 7, 4. 3, 10, 6. 3, 63, 2. — *quod luce*, interdiu, (ut 8, 38. 25, 35. 32, 29. ubi v. Gron.) *tenebrae obortae fuerant*, eclipsis solis. Cf. Oudend. ad Obseq. de prod. 56. et Dodwell. in Adpend. Prael. Camden. p. 757.

2. *novemdiale sacrificium* cet. v. ad 1, 31, 3.

3. *Campani petierunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceret* cet. v. ad 8, 14, 9. "Jus connubii ac potestatem cives Rom. ducendi filiasque suas civibus Rom. elocandi Campanos jam diu ante nactos fuisse, constat ex 23, 2. et 31, 31. Verum hoc privilegium per defectionem ad Hannibalem amiserunt. v. 26, 34. Id igitur nunc receperunt." Drak. Cf. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 1, 9. — *ut habere eas* sibi liceret, nisi leg. *haberent*, h. e. retinerent.

4. *C. Valerius Tappus* (v. ad 35, 10, 5.) *promulgavit* sc. rogationem s. legem, h. e. scriptam publice proposuit ante comitia. — *suffragii latio* praecipua pars *civitatis*, h. e. juris civitatis. — *nam ante sine suffragio h. c.* v. 8, 14. et 10, 1. — *populi esse, non senatus jus, suffragium*, ejus lationem s. jus) *quibus velit, inpartiri;* nam civitas sine suffragio dabatur ex auctoritate senatus et plebiscito, cum suffragio a solo populo sine SCto dari poterat; Duk. Cf. 8, 14. 45, 15. Sigon. de ant. jur. Ital. 2, 6. et Gruch. de com. Rom. 2, 3. — *ferrent* sc. suffragia. — *ex Valerio plebiscito*, quod factum erat auctore et rogante C. Valerio Tappo. Sic *Atinium plebiscitum* ap. Gell. 14, 8. *rogatio Petillia* et *Marcia* 38, 55. 42, 21.

5. *Marcellus censor, sorte superato T. Quinctio, lustrum condidit*, quod tamen et ab utrisque censoribus, olim certe, factum. Cf. 10, 9. extr. et al.

6. *censa sunt civium capita CCLVIII millia trecenta decem et octo*, v. ad 39, 7, 1. Alii *trecenta octo*, et in Epit. hujus libri *trecenta viginti octo*.

XXXVII. 1. *pro consule*, (v. ad 10, 29, 2. *hibernantem in Asia*, Ephesi. Cf. ad haec et sqq Polyb. 22, 24.

2. *Huic DC talenta* recte cod. Mogunt., ut ap. Polyb. Al. *Ei CC. t.*, ut ap. Appian. Syr. 42. Cf. Schweigh. ad Polyb. T. 5. p. 42. et Drak. ad h. l. qui Appianum cum Livio in concordiam redigendi rationem proponit.

3. *Apameam venit* Phrygiae opp. v. ad c. 13. n. 5. — *Mille et quingenta talenta*, cum Ruben. leg. *duo millia et q. t.* ex 37, 45. et Polyb.

4. *Inde ad Pergam ducit*, v. ad 1, 23, 4. 8, 1, 1. et cf. ad haec et sqq. Polyb. 22, 25. — *triginta dierum tempus*, XXXIX Polyb. nisi λ' leg. pro λϑ'.

5. *Oroanda ad reliquum* cet. v. ad c. 18. n. 1.

XXXVIII. 1. *ex decem legatorum sententia foedus in haec verba fere cum Antiocho conscriptum* cet. cf. 37, 45. 55. Polyb. 21, 14. 22, 7 inpr. 22, 26. et Appian. Syr. 38. 39. Mox *sociisque* et *eorumque* ex Polyb. leg. videtur; Drak.

2. *et iis, qui sub imperio ejus erunt, praestent*, potius *praestanto*, ut et mox *ante diem certam redeunto*, Mur. Mox suadentibus viris doctis *Halyn amnem* pro vulg. *Tanaim a.* reposui. Cf. Strab. 6, 287. *ad Accaym* Voss. *ad Canym* Lov. 1. *Achanim* Lov. 6.

3. *Ne qua arma efferto* cet. μὴ ἐξαγέτω μηδὲν, πλὴν τῶν ὅπλων, ὧν φέρουσιν οἱ στρατιῶται Polyb. unde Periz. conj. *ne qua praeter arma e.* et Drak. *ne qua praeter militum arma e.* — *quae quoque*, et quo sc. loco, *oportebit, recte restituito*, sine dolo; Drak. Cf. ad 34, 35, 2. Sed forte cum Periz. leg. *quo quaeque oportebit.* — *earum urbium, quae regno* Antiochi *abscedunt*, avelluntur, regi auferuntur a Romanis.

4. *Qui ex regno Antiochi apud Romanos* cet. de h. l. agunt Herald. Emend. c. 37. et Salmas. ad jus Att.

Att. et Rom. c. 37. an postliminium fuerit iis, qui armis victi hostibus se dediderant, disputantes; Duk. — *Elephantos tradito omnes*, τοὺς ἐλεφαντας τοὺς ἐν Ἀπαμείᾳ πάντας Polyb. Verba ejus aperte mendosa: nam Apamea hoc tempore erat in ditione Romanorum; Drak. Forte Apameam Syriae intellegendam esse, monet Schweigh. Sed suspicor potius, legendum esse ἐν Ἀραμαίᾳ, in Syria. Σύρους οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν, Strab. 16, 785.

5. *Tradito et naves longas armamentaque earum;* (v. ad 9, 40, 12, et 21, 17, 5.) *neve plures, quam decem naves actuarias, nulla quarum plus quam XXX remis agatur, habeto; neve monerem ex belli causa, quod ipse inlaturus erit:* ita Mogunt. In ceteris fere MSS. et edd. antt. (*nulla plus quam — agatur*) et *minorem ea belli causa* cet. sed *monerem* exhibet etiam Lov. 4. Polyb. 22, 26. καὶ μηκέτι ἐχέτω πλὴν ἰ καταφράκτων, μηδὲ τριακοντάκωπον ἐχέτω ἐλαυνόμενον, μηδὲ πολέμου ἕνεκεν, οὗ αὐτὸς κατάρχει. Appian. Syr. 39. ναῦς δὲ καταφράκτους ἔχειν δυώδεκα μόνας, (sic ille, non δέκα) αἷς ἐς τοὺς ὑπηκόους πολέμου κατάρχειν. πολεμούμενον δὲ καὶ πλείοσι χρῆσθαι. Hinc varia tentarunt viri docti. Vrsinus: *quam X naves actuarias*, (h. e. quae remis agerentur) *nulla quarum XXX remis agatur, habeto, neve eas belli causa* cet. J. Fr. Gron. *neve plures quam decem* (longas) *naves, actuariam nullam, quae XXX remis agatur*, (ita enim Livius vertit Polyb. τριακοντάκωπον ἐλαυνόμενον) *habeto, neve monerem* (ne unam quidem navem XXX remorum) *ex belli causa, q. i. i. e.* h. e. si bellum ipse inferat: quo satis significatur concessam, si lacessatur, non lacessat. (cf. Appian. l. l. et verba hujus cap. extrema: *Si qui — ultro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi jus esto.*) Jac. Gron. *neve plures, quam decem;* (sc. *habeto*, e seqq.) *naves actuarias*, (τριακοντάκωποι Polyb. ut *naves longae* Liv. κατάφρακτοι) *nulla — neve monerem* h. e. longam navem, ne concessas quidem decem istas lon-

 gas

gas ſc. *habeto* et uſurpato, ſi laceſſat ipſe, aut potius: ad bellum inferendum ne habeto non modo navem XXX remorum, ſed ne ullam quidem *monerem*, unius remorum ordinis, vel potius unius remi, ut *διήρης*, *τριήρης*, *biremis*, *triremis*, etiam navis duorum triumque remorum. Reiske ad Polyb. *neve plures quam decem habeto: naves actuarias nullas plus quam XXX remis agat, neve minorem ex belli* cet. Praetermitto emendationes minus probabiles Schefferi de mil. nav. 2, 2. et Meibom. de fabric. trirem. p. 614. 617. 618. T. XII. Theſ Antiq. Rom. Duker et Schweigh. ingenue profitentur, ſibi nondum ita de omnibus liquere, ut Polybii et Livii verba plane intelligant.

6. *citra Calycadnum* (mendoſe *Calycandrum* vett. edd.) *et Sarpedonium promontoria:* ita et Appian. Syr. 39. Polybius non niſi *τοῦ Καλυκάδνου ἀκρωτηρίου* mentionem facit. *Calycadnus*, non promontorium, ſed fluvius Ciliciae aſperae ſ. Iſauriae, quam mediam interſcindit, et *Sarpedon*, *Σαρπηδὼν*, *promont.* et opp. ejusdem regionis, finis olim regni Sarpedonis, memorantur Strab. 14. p. 670. Plin. 5, 27. ſ. 22. Ammiano 14, 7. Melae 1, 13. Scylaci p. 38. Steph., Ptol. Cf. et Spanhem. de uſu et pr. num. Diſſ. IX. p. 786. et in Orbe Rom. 2, 16. p. 433. et Mém. de l'Ac. d. Inſcr. T. 21. p. 436 ſq. Sed Calycadnum etiam promont. fuiſſe, ex Livio, Polyb. et Appiano intellegitur. *Sarpedonium* ex MSS., edd. vett. et Appiano revocavi pro *Sarpedonem*, quod vulgarius nomen ſubſtitutum eſt ab editoribus recentt. nec niſi in c. Lov. 2. reperitur.

7. *extra quam ſi* (v. ad 22, 3, 8.) *qua navis* cet., h. e. *aliqua navis*, niſi potius leg. *quo*. — *ne voluntarios quidem r.*, forte *ne fugitivos q. r.*, *μηδ' ὑποδεχέσθω τοὺς φεύγοντας*, Polyb.

8. *aedes aedificiaque*, ſynonyma, (cf. ad 24, 27, 3.) quae et Polyb. una voce *οἰκίαι* complectitur. Ea tamen etiam diſtincta, et omnes *aedes aedificia*, ſed non

non omnia *aedificia aedes* esse, docent Cujac. in Postumis ad l. 3. D. de Servitut. lib. XXI. Paulli ad Edict. et Noodt Obss. 1, 10 et de usufr. 1, 10. 12. — *conquirendi, cognoscendi, repetendi*, v. ad 3, 10, 1. brevius Polyb. ἀναζητηθὲν ἀποδοθήτω. *Conquiruntur*, quae latent et occultantur; *noscuntur* et *cognoscuntur*, quae in propatulo sunt, quaeque domini sua esse probant; Duk. Cf. ad 3, 10, 1. Gron. ad 25, 7. et 12. Cujac. Obss. 23, 19.

9. *utique recte tradantur, curato:* verba forte mendosa. ἐὰν δέ τινες ὕστερον ἀποτρέχειν (abire ex iis urbibus, vel ad eum confugere) βούλωνται, μὴ προσδεχέσθο, Polyb.

10. *Argenti probi duodecim millia Attica talenta*, immo *Atticûm talentûm*, nisi ex Polyb. leg. *argenti probi Attici duodecim millia talentum*. v. Gron. de pec. vet. 3, 3. et 4. et sup. ad 37, 45, 6. ubi tamen *Euboica talenta* Antiocho imperata dicuntur. Forte dicendum, convenisse quidem inter Antiochum et Scipionem, ut solverentur talenta Euboica, sed Romanos, forsan ignorantes, quanti ponderis illa forent, ideo definivisse, *ne talenta* promissa *minus pondo octoginta Romanis ponderibus penderent;* Drak. qui et Vrsini aliorumque conjecturas memoravit.

11. *Eumeni regi talenta CCCL*, v. ad 37, 45, 6. Apud Polyb. CCCLIX. Sed lectio est dubia. v. ibi Schweigh. et Duk. ad h. l. Liv. — *pro frumento*, (de quo v. 37, 45.) *quod aestimatione fiat*, forte leg. *quae aestimatio ejus fuit*, vel cum Drak. *quod aestimatum fuit.* καθὼς ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος, Polyb. Eumenes antea ipsum dari frumentum sibi debitum voluerat; nunc contentus est numerata pecunia et pretio frumenti, quod Antiochus constituerat. — *talenta CXXVII* et 1208 drachmas, τάλαντα ρκζ' καὶ δραχμὰς χιλίας σ' ὀκτὼ Polyb. — *Obsides XX dato et triennio mutato*, nam id quoque moris fuit Romanis. v. Schweigh. ad Appian. Hisp. 41.

12. *belli jure teneat*, si armis eam ceperit.

13.

13. *Aetolo Thoante et Mnasilocho*, v. ad 37, 45, 8. — *et Philone*, et praeterea τῶν Αἰτωλῶν ὅσοι κοινὰς εἰλήφασιν ἀρχάς, *dedendis*, ἐὰν ᾖ δυνατὸν αὐτῷ, Polyb. — *et ut* — *ut id*, v. ad 22, 11, 2.

XXXIX. 1. *Consul juravit in hoc foedus*, propr. proconsul. v. cap. 37. et ad 28, 39. 1. Cur vero consul jurat, nec potius fetiales, sine quibus non fieri poterat foedus? v. 9, 5. "Quidam respondent, quod quis per alium facit, id eum per se facere censeri; alii, Manlium ipsum quoque fortassis fetialem fuisse; alii denique, praeter fetiales etiam imperatorem ipsum *suo jussu et imperandi potestate* foedera confirmasse. Verum Manlius cum X legatis tum foedus cum Antiocho non fecit: nam id jam ante, postquam populus Rom. pacem cum Antiocho jusserat, Romae in Capitolio cum Antipatro legato regis ictum fuisse, auctor est Livius 37. 55 ad quod feriendum ibi haud dubie adhibiti fuerunt fetiales. — Quod ergo Manlius in hoc foedus juravit, id eum jussu senatus vel populi Rom. fecisse, et ita inter Romanos et Antiochi legatos, quum foedus Romae fieret, convenisse arbitror, ut Manlius nomine populi Rom., Antiochus suo in id juraret." Duker. — *qui tum forte ab Oroandis rediit*, Κόϊντον Μινούκιον Θέρμον καὶ Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν, ἄρτι κεκομικότας τὰ χρήματα πάρα τῶν Ὀροανδέων, Polyb. Sed leg. κεκομικότα ex h. l. Livii coll. sup. cap. 37. extr. — *scripsit* consul, *ut cet.* v. ad 8, 19, 10.

2. *tectas naves*, v. ad 22, 19, 4. — *Telmissum*, al. *Telmessum*. v. ad 37, 16, 5.

3. *deinde causas civitatium* Asiae, *multis inter novas res* (v. ad 1, 52, 1.) *turbatis*, *cognovit* Apameae cum *decem legatis* Roma missis. v. 37, 55. et cf. ad haec et seqq. Polyb. 22, 27. et Appian. Syr. 44. — *pecuniae imperatae*, v. cap. 37. — *Eumenis beneficio*, *cui* Ariarathes, rex Cappadociae, *desponderat filiam* Stratonicen. Cf. 42, 16, 29. Strab. 13, 624. Plut.

Plut. de frat. am. p. 489. — *remissa* Germ. *erlassen.* ad 2, 35, 5. et intpp. Justini 1, 9, 12.

3. *Colophoniis, qui in Notio,* Notii, (ut *in Lavinio* 5, 52, 5. et *in Alexandria* 42, 26, 4. ubi cf. Drak.) *habitant*, v. ad 37, 26, 3. — *Mylasenis* ex emend. VV. DD. *Milesenis*, *Millesenis*, *Milesiis*, *Millenhenis* MSS. et edd. vett. Cariae urbs et regia, Μύλασα dicitur Pausan. 8, 10. Steph. et Plin. 5, 29. Μύλασσα Strab. 14. p. 658 sq. 685. Ptol. 5, 2. Dioni 48. unde Μυλασεῖς Polyb. 16, 24, 6. et in nummis ap. Holsten. ad Steph., Harduin. in num. et Spanh. de usu et pr. num. Diss. IX. p. 905. Μυλασσεῖς Polyb. 22, 27, 4. 30, 5, 11. 15. *Mylassenses* s. *Mylasenses* inf. 45, 25. Cf. Wessel. ad Hierocl. p. 688 Intpp. Aeliani V. H. 1, 25. Manut. ad Cic. Phil. 5, 7. et Drak. ad h. l. qui *Mylasenis* rectius quam *Mylassenis* scribi putabat.

5. *Drymusam* (forte *Drymussam*) *insulam* Joniae. *Dromisam*, *Dromissam*, et *Donissam* edd. vett. et MSS. praeter Mogunt. Δρόμουσσαν vel Δρομοῦσσαν, Δρυμοῦσσαν (ut ap. Steph.) et Δρύμουσσαν MSS. Polyb. 22, 27, 5. Δρίμυσσαν Thucyd. 8, 31. ubi cf. Intpp.

6. *Milesiis, quem sacrum adpellant, agrum restituerunt*, forte Milesiorum agrum ad sinum Bargylieticum, in quo Neptuni templum fuit. v. Polyb. 16, 12, 1.

7. *Iliensibus Rhoeteum et Gergithum:* al. *Gergitum.* Graecis hoc opp. Troadis, prope fontes Caici situm, dicitur Γέργις, ἡ Γέργιθος et Γέργηθος, τὰ Γέργιθα, ἡ Γέργηθα et οἱ Γέργιθες. v. Strab. 13. p. 616. Herodot. 5, 122. 7, 43. Xenoph. hist. Gr. 3. p. 482. Plut. Phoc. p. 750. Plin. 5, 30. et Steph. — *non tam ob r. ulla merita, quam originum memoria*, ob eam. v. ad 5, 19, 3. et 37, 37, 1. — *eadem et Dardanum l. c. f.* opp. Troadis, a Dardano conditum, ut *Ilium* ab Ilo filio ejus: unde *Dardani* et *Dardanidae*. Trojani. v. Heyne ad Hom. Il. 20,

215 sq. et ad Virg. A. 3, 167 sq. 7, 207 sq. 8, 134 sq. Haec non ex Polybio, sed aliunde hausit Livius, ut beneficia Romanorum erga Ilienses et Dardanios, ultimos originis suae auctores, jactaret; Drak.

8. *Lycia et Caria datae usque ad Maeandrum*, (quae postrema verba ad solam Cariam spectant, non ad Lyciam, cujus nulla pars ultra Maeandrum fuit sita) *praeter Telmissum*, v. ad 37, 56, 5. et Schweigh. ad Polyb. 22, 27, 8.

9. *Phrygiam utramque, alteram*, minorem, *ad Hellespontum* (adeoque Troadem) et circa Olympum montem, (quae pars quibusdam dicitur Phrygia Ἐπίκτητος s. adjecta) *majorem alteram*, regnum Midae. v. Strab. 14. p. 571. 576. Ptol. 5, 2. Eusthath. ad Dionys. Per. 810.

10. *Mysiam, quam Prusias rex ademerat*, Μυσοὺς, οὓς πρότερον αὐτὸς παρεσκευάσατο Polyb. 22, 27, 10. mendose. Cf. ibi Schweigh. et Drak. ad h. l. Liv. — *Milyas* regio quondam Phrygiae majoris, et ab Alexandro M. adjecta Lyciae. v. Arrian. exped. Alex. p. 69. Strab. 12. p. 570. 631. Herodot. 1, 173. Plin. 5, 27. 32. s. 25. 42. Polyb. 5, 72, 5. — *Tralles*, v. ad 27, 32, 1. — *Telmissum*, v. ad 37, 56, 3. — *quia pars ejus citra* cet. paulo aliter Polyb. 22, 27, 11.

XL. 1. *Inde per Chersonesum modicis itineribus* cet. cf. ad haec et sqq Appian. Syr. 43. ubi jam monuit, Manlium inprudenter admodum tempore aestivo navibus redire Romam neglexisse, et longum, difficile angustumque iter per Thraciam ingressum esse fervida aestate, nulla gravitatis inpedimentorum ratione habita, et ne exercitu quidem in partes diviso, ut expeditior esset, neque inpedimentis per manipulos distributis, quo facilius custodirentur, nec praemonito Philippi, ut suas, quemadmodum antea Scipionum, copias deduceret. Aliae cladis Manlianae causae memorantur cap. 41. (ubi v. not.

not. 6.) 46. 39, 1. et 6. — *ab Elaea adducta* sc. ad Hellespontum, quo Manlius cum omni exercitu profectus erat; Drak.

2. *Cypsela pervenit*, opp. Thraciae ad Hebrum fl. Κύψελος, Κύψελον, τὰ Κύψελα, et Κύψελλα.

3. *Itaque quum per saltum iret*, alii *Ita quum* cet. non minus apte. *Itaque*, quoniam via adeo silvestris, angusta, difficilis et ponendis insidiis obportuna fuit: *ita*, ea ratione divisi, agmine composito, ordinato; Drak. — *Astii*, v. ad Tac. A. 3, 38, 7. — *Maduateni et Coreli* gentes nunc incognitae. *Madyteni* a Madyto vel Madytis, Chersonesi Thrac. opp., conj. Doujat. et *Maedobithyni* (v. Casaub. ad Strab. 7, 295) Ortel. in Thes. geogr. Sed v. Drak. Hic pro *Coreli* conj. *Corpili* aut *Corpilli*, adcolae Hebri. v. Hard. ad Plin. 4, 11. et intpp. Steph. *Coeletae* vel *Caeletae* emend. Glar. Cf. ad Tac. l. l. — *donec armati transirent*, quamdiu vel interim dum transeunt; Drak. — *inpedimenta et sarcinas invadunt*, ut mox *jumenta* et *custodes*. Sic et cap. 41. n. 2. *inpedimenta* pro *jumentis sub oneribus*. Cf. Oudend. ad Front. 2, 1, 11.

4. *Romanos iniquitas locorum — prodebat*, v. ad 2, 43, 5. — *Jam nox adpetebat*, v. ad 5, 19, 2.

XLI. 1. *templum Bendidium*, Dianae. Dea haec Thracibus dicebatur Βένδις, et festa ejus Βενδίδεια. v. Strab. 10. p. 471. Procl. l. 1. in Plat. Tim., Meurs. Graec. feriat. l. 11. v. Βενδίδεια, Hesych., Suid. Phavorin., Lucian. Jov. Trag. p. 683. et in Icaromenip. p. 737.

2. *prius quam moverent*, v. ad 2, 3, 2. — *inpedimentorum*, v. ad cap. 40. n. 3.

3. *praeter Apollinis templum, Zerynthium quem vocant incolae*, Thraces, ut Venerem seu Hecaten *Zerynthiam* ab opp. et antro, ei sacro, in quo canes deae inmolabantur, quodque nonnulli, ut Schol. Aristoph. in Pac., tribuunt Samothracae, sed plerique

que in ora Thraciae prope Aenum quaesivere. Cf. Tzetz. et Potter. ad Lycoph. 77. et 449. (Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφάγου θεᾶς) Suid. v. Ζηρυνθία, intpp. Ovid. Trist. 1, 10, 19 sq. et Steph. Forte leg. *quem vocant adcolae*, aut *Apollinis*, *Z. quem vocant*, *inclutum templum*; nisi e glossa irrepsit vox *incolae*, quem nescit c. Lov 2. et delendam putabat Drak. Sic *fluvium*, *Melana quem vocant* cap. 40. ubi duo MSS addunt *adcolae*. — *Tempyra* sub Rhodope inter Nestum et Hebrum. v. Burm. ad Ovid. l. l. et Wessel. ad Itin. Anton. p. 322. — *Trausi*, al. *Thrausi*: sed Τραυσοὶ dicuntur Herodoto 5, 3. 4. et Steph. qui eos Ἀγαθύρσοις adnumerat. *Thrasi* conj. Ortel. in Thes. geogr. quia Θρασον tractum memorat Procop. IV. de aedif. Justin.

4. *acie aperta*, v. ad 10, 14, 6. — *Saren adpellant*, alii *Salen* et *Salentum*. — *Priaticus campus*, quidam MSS. *Triaticus*, *Primaticus* et *Pariaticus*. Plinius 4, 11. s. 18. meminit *Priantarum*, et Herodot. 7, 108. *Brianticae regionis*; Glar.

5. *per Abderitarum agrum Neapolim* opp. Thraciae s. Macedoniae adjectae inter Strymonem et Nestum s. Nessum fl., haud procul Philippis. v. Ptol. 3, 13. Dio 47. Plin. 4, 11. s. 18. ubi cf. Hard. *Apollonia* inter fluvios illos, et *Abdera* ultra Nestum ponitur a Mela 2, 2. et Plin. l. l. Sed Livius, describens iter Manlii, a Chersoneso Thracica in Macedoniam proficiscentis, Apolloniae ante Abderam meminit; Drak.

6. *Mitiores Thracas idem exercitus — nullam ob aliam causam*, *quam* cet. cf. ad c. 40. n. 1.

XLII. 1. *Ser. Sulpicius urbanam*, v. ad 2, 40, 9.

2. *jussu M. Claudii p. V.* erravit Val. Max. 6, 6, 3. ubi v. Periz. — *per fetiales traditi sunt* cet. v. ad 9, 9, 2.

3. *de provinciis et de re publ. r.*; v. ad 21, 6, 4.

4.

4. *reportari legiones inde* cet. v. ad c. 50. n. 2.

XLIII. 1. *serius biennio se consulem* cet. v. 37,
. — *Fulvii opera*, culpa, ut 41, 16, 2. et ap.
aut. Asin. 2, 2, 9 aut studio.
2. *subornatos criminibus*, ut deferrent crimina
ilvii, vel potius criminationibus ei nocerent. Ad
qq. conf. sup. cap. 3-9.
3. *omnia exempla belli edita in se*, v. ad 29, 27, 3.
4. *convulsos ex sedibus suis*, templis. v. ad 1, 55,
Adjecta verba *ablatos esse* sapiunt glossema; He-
ld. ad Arnob. I. p. 33. Aliquid tamen *convelli* pos-
et *non auferri*, ibid. in exemplari suo notarat Cu-
rus; Drak. — *quos adorent* loco deorum, *ad quos*
ecentur, preces fundant, — *superesse*, diis ipsis
latis. Admodum invidiose haec dicta. *non superes-*
multi MSS. et edd. vett. prob. Sigon. et Mureto
r. Lect. 19, 14. ob simil. loc. Cic. divin. in Cae-
. 1. At nostra lectio longe doctior, neque a ru-
ous librariis orta videtur; Drak.
5. *consul ad plura — dicenda eliciebat*, v. ad 6,
, 7.
6. *M. Fulvii causam excepit*, v. ad 4, 43, 4.
7. *et fixurus in postibus suis*, v. ad 10, 7, 10. —
od *se ab Aetolis separent*, quod postulent, ut me-
r sua, quam Aetolorum, causa, conditio sit; Ern.
8. *retineat Ambracienses suos*, v. ad 1, 56, 10.

XLIV. 1. *tempus morando extracturum*, v. ad
43, 6. — *ne consule inimico*, quamdiu inimicus
s consul esset, *Romam veniret*, rediret, ut c. 42.
al. v. Drak.
2. *portoria, quae vellent, terra marique caperent,*
n eorum inmunes Romani ac socii L. n. essent: ex
l. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 1, 16. conligit,
s Rom. non solum portoriorum, quae in Italia
erentur, inmunes fuisse, sed etiam eorum, quae
a Italiam a sociis exigerentur. Mihi de neutris

ex his verbis Livii satis liquet; Duker. — *Signa aliaque ornamenta quae quererentur* cet. pro *quae signa* cet. ut ap. Caes. B. C. 1, 41. (ubi v. Davis. et Clarke) *pons qui fuerat interruptus, hunc noctu perfici jussit;* Drak.

3. *per infrequentiam adjecit SCtum,* v. ad 2, 23, 9.

4. *ab Ser. Sulpicio praetore senatus ad aedem Bellonae datus* ei, v. ad 8, 5, 1. et 26, 21, 1.

XLV. 1. *Legatos sese* cett. oratio Furii et Aemilii. Cf. c. 47 pr. — *foederisque et legum*, copulam *et* ignorant multi MSS. prob. Jac. Gron. qui non de legibus aliis sermo sit, quam quibus foedu fiat. Sed similiter 28, 34. dicitur *nec foedere, ne aequis legibus;* Drak. — *summa ope tetendisse,* v. ad 4, 7, 6.

2. *conloquiis petitis captatus,* v. ad 22, 28, 1.

3. *ad divortia aquarum,* v. ad 21, 31, 4.

4. *de omnibus his — populum jussisse,* v. ad (43, 1.

5. *consul mercenarius,* quasi mercede conductu corruptus ab Eumene, cujus interesset frangi Gall rum opes. v. cap. 12. — *castellanisque,* v. ad 5, 5,

6. *tempore tuo pugnasti,* v. ad 1, 56, 10.

XLVI. 1. *Nolite nomen tantum* cet. ita pleriq MSS. et edd. ante postremam Gruteri, qui reposu *nolito*, ut oratores Cn. Manlium, non senatum, a loquantur. Sed *nolite* legendum esse, ostendunt seq *imperatore nostro, subiit, subjecit* et similia; Dra — *millies;* invidiose augetur res. — *quantum imperatore nostro*, penes eum, in ejus potestat *fuit*, quantum per eum stetit, h. e. si per eum solu id stetisset, quippe qui in tantum, in quantum p tuit, fecit, ut nemo, ne nuntius quidem, e pug rediret.

2. *ut* (quamvis) *non tela — potuerunt,* al. *ut et potuerint,* — *Magna fortuna pop. R.,* v. ad 30, 3.

3. *prope adtoniti erant* sc. Galli, *tantae corporum* [m]oles, v. ad 1, 38, 4. et 5, 44, 4. *adtonitae* et mox [co]*nsternatae*, quidam MSS. etiam Mog. minus ele[ga]nter. v. ad 29, 12, 3. "An magnae moles corpo[ru]m efficere potuerint, ne adtoniti redderentur cla[mori]bus eorum, quorum vires suis longe superiores [s]e norant, aliis considerandum relinquo. Si verba [ita] distinguantur, *prope adtoniti erant. Tantae cor*[po]*rum moles fundis* cet., sensus non ineptus erit, [n]ihil minus exspectari potuisse, quam ut tantae cor[po]rum moles tam facile ab levi armatura in fugam [co]nsternarentur." Duker. Ita distinxit Crev. "Ideo [e]ro Furius et Aemilius fortunae populi Rom. et [ma]gno ac terribili ejus nomini adscribunt, quod Gal[li] ruina Hannibalis, Philippi, Antiochi prope adto[nit]i fuerint, quia ceteroqui inde tantopere perterritī [s]e non debuissent, quibus Syriae reges stipendium [fer]re non abnuebant, quique, licet, cum Attalo con[gr]essi, proelio superati forent, non tamen inde adeo [an]imis infracti sunt, ut imperio absisterent, ut Livius [c.] 16. narravit." Drak.

4. *in fugam consternati*, v. ad 2, 47, 3. — *velut* [api]*um examina* cet., al. *apium*, quod aptius est si[mi]li loco 4, 33. quam nostro. Nam apes, ut ibi [d]itur, fumo fugantur, et jam fugientes crepitu qui[da]n terrentur, at simul etiam a fuga desistunt ac con[sid]ent: *examina* quoque dicuntur *avium*, *locustarum*, [...]*charum*, *piscium*; Drak.

5. *quaesita tamen sunt*, *quibus nuntiandum esset* [...] *an satis esset*, *ad praesidium a. nuntiari*, cf. 31, [...] et 36, 3. — *Vultis ergo*, Thuan. Lov. 3. et [...]1. *Velitis e.* prob. Gron.

[.] *tolli fetialia jura*, v. ad 9, 9, 2.

[.] *Modo certe consules* (v. cap. 42.) *Graeciam at*[que] *Asiam volebant*, cupiebant obtinere. v. ad 21, 4.

. *quibus auctoribus gesserunt*, v. ad 1, 17, 6.

XLVII. 1. *quod seu mihi seu magnitudini r. g. hoc dederunt*, v. ad 3, 58, 4. — *referre de eo*, v. ad 26, 2, 3.

2. *si Diis placet*, v. ad 4, 3, 4. — *quod consilium dispensandae c. victoriae dederunt*, v. ad 3, 35, 1. *Dispensare victoriam*, ordinare et constituere res devictarum regionum. — *cohonestandae*, ut 25, 16.

3. *coronam insignem*, triumphalem, *capiti detrahunt*, detrahere, h. e. triumphum mihi eripere conantur. Cf. ad 3, 21, 3.

4. *inpedientes Q. Fabii Labeonis triumphum* cet. hujus triumphi, in cujus memoriam nummus quoque signatus est, (v. Goltz., Vrsin. et Spanhem.) mentio fit 37, 60 extr. sed demum h. l. intercessionis tribunorum pl. "Nec tamen non obscure significat Livius se non minus, quam inimicos Fabii, credidisse, ab eo hostem omnino non visum: sed tribuit, opinor, Manlio sermonem, quem personae et causae illius convenire putabat." Duker.

5. *adcusantibus meis ipse legatis*, s. *ipsius*.

6. *quam me adcusantem* sc. inmanitatem Gallorum Asiam incolentium; Drak. — *agedum*, ut *age* et Gr. *ἄγε*, etiam plurali jungitur.

7. *utra graviori servitute*, plerique MSS. et edd. vett. *utrum a. g. s.* Sed illud doctius est. — *mactatas humanas hostias* cet. si hoc verum est, sine dubio retinuerunt ex religione antiquae patriae; Duk. conl. Caes. B. G. 6, 16. et Tacit. Ann. 14, 30. v. et Lips. ad Tac. Germ. 9.

XLVIII. 1. *inpotentius in Asia G. d.*, v. ad 36, 2.

2. *At enim sunt quidem ista: verum etiam* cet. in c. Mog. *At enim s. q. ista vera. etiam* cet. in reliquis MSS et edd. ant. *at enim sunt haec ita: verum etiam* cet. Ex utraque lectione conflavi tertiam, quam et Drak. veram putabat. Pari brevitate *Sunt ista, Laeli: nec enim melior vir fuit* cet. dixit Cic. de amic. 2. ubi v. intpp.

3. *Delphos — umbilicum orbis terrarum, Galli spoliaverunt*, v. ad 35, 18, 2. et 38, 16, 3.

4. *ut pacem terra marique h.*, forte *mareque;* Gron.

5. *sed simul, ut opinor, cum his decreverant jussirantque; qui intra ejus praesidia fuissent*, v. ad . 11. n. 4. et ad 36, 1, 2.

6. *suscepti belli purgatum crimen*, v. ad 34, 62, 2.

7. *Sed ego in ea civitate* cet "sententiam longioris eriodi hanc esse puto: *Sed si ego in ea civitate, quae — administrarit, nollem, si grave ac superbum existimarem virtute gloriari*, sed, omissa jactatione virtutis, hoc tantum *postularem*, ut *propter felicitatem meam exercitusque mei Diis honos haberetur* et ipse riumpharem; an hoc non mihi solum, verum etiam *Diis negaretis?* Cur autem negare non debeant, causam hanc dicit, quod in subplicationibus ac triumphis decernendis rationem rei publicae bene ac feliciter administratae haberi, ex *solennibus verbis* constet, quibus subplicationes ac triumphi decernantur: *quod bene ac feliciter remp. administrarit* is, qui supplicationem aut triumphum postulat: (v Brisson. de form. 1. p. 61, et 2. p. 208) se autem exercitumque suum eam optime ac felicissime gessisse. Post *gloriari* supplendum *sed*, ut saepe. v. ad 3, 71, 4. Lov. 2. addit *at.*) *mihi cum diis* pro *mihi et diis*, ap. Virg. A. 1, 292. 3, 588. (Cf. sup. ad 21, , 5.)" Duker.

XLIX. 1. *Iniquo enim loco d. dimicavi*, v. ad 39, 8. — *Dic igitur;* immo *dicite*, quia duo ant adversarii. Sed haec dicens primo hunc, dede illum adspexisse videtur digitoque monstrasse.

2 *quam detrectare virtutes*, v. ad 36, 40, 4. — *rrumpere honores ac praemia earum* virtutum. *Honores* id qd. *praemia*, ut 2, 12 et 45, 22. aut *ac* dictum, ut monui ad 2. 42, 7. — *criminum defensio*, criminum objectorum depulsio, ut 42, 48.

 vel

vel quum ostenditur, id, quod crimini datur, crimen habendum non esse; Drak. Cf. ad 3, 19, 7.

3. *necubi notis sibi latebris* cet. v. ad 22, 2, 3.

4. *In hoc casu — haerent*, longiores copiosioresque sunt, ei inmorantur diutius, cum maxime urgent. — *incidit*, v. ad 1, 46, 7.

L. 1. *Plus crimina* cet. v. ad 3, 19, 7. — *in serum perduxissent*, v. ad 2, 61, 6. An *produxissent?* ut 33, 48, 4. *Perducere* etiam sic dicitur 36, 23. et mox c. 51. Sed saepius *producere in noctem* et *in serum*; Duk. et Drak.

2. *perduellibus devictis*, (v. ad 1, 26, 4.) *confecta provincia*. (v. ad 2, 40, 9.) *exercitum reportasset* cet. v. ad 26, 21, 1. *reportasset*, ut c. 42 extr. et ap. Justin. 31, 3. quibus tamen locis nihil aliud est quam reducere, sine respectu ad imperatores, qui provincia confecta de ea cum spe triumphi decedunt et ad eam adspirant, quique fere dicuntur *deportare exercitum;* Duk. coll. 26, 21. 30, 40. 43. 39, 29. 40, 3. Cic. p. lege Manil. 21. Cf. Drak. ad 6, 33, 12. et 39, 38, 9. — *sine curru et laurea*, *privatus inhonoratusque Vrbem iniret:* "si privati Vrbem ingrediebantur, quibus triumphus negabâtur: ergo non privati, qui triumphabant: quia ad populum ferebatur, ut iis, quo die triumphantes Vrbem inirent, imperium esset. Ex hoc et similibus Livii ac Cic. locis Gruchius in Refut. ad post. Sigon. disp. c. 4. recte ostendit, *privatum* et *cum imperio esse* inter se contraria esse, quod, praeter Sigon., etiam Muret. ad Cic. Cat. 1, 1. negat." Duker. Cf. ad 1, 40, 5.

3. *duo Q. Petillii* cet. v. ad c. 56. n. 2.

4. *Neminem unum civem* (v. ad 3, 12, 2.) *tantum eminere debere*, *ut non possit legibus interrogari*, adcusari, in jus vocari. Cf. ad 45, 37, 2. ad Tac. Ann. 13, 14, 5. Cort. ad Sall. Cat. 18. Brisson. de form. V. p. 471. et select. ex Jur. civ. ant. 2, 1. — *nihil tam aequandae libertatis esse*, v. ad 3, 24, 1. — *summam remp.*, al. *reip.* v. ad 3, 5, 6.

5. *Dicebantur enim ab eodem animo* cet. cf. simil. loc. Quintil. 10, 1. ubi Burm. emend. *d. e. ab eo eodem a. i., quo gesta erant.*

LI. 1. *crimina Syracusanorum hibernorum et Pleminianum tumultum* (v. 29, 6 sq. 19 sq.) *quum ad fidem praesentium criminum retulissent*, v. ad 3, 19, 7. 21, 13, 2. et 26, 24, 2. — *Filium captum* cet. v. 37, 34 sq. — *Galliae*, quam P. Africanus II. consul provinciam habuit; Duk. v. 34, 48. 54.

2. *omnibus ad orientem versis regibus gentibusque*, quorum regna, quarum sedes ad orientem versae sunt, ut ap. Plin. 2, 108. et 7, 2. *gentes ad orientem versae;* Duk. *versus* tacite reposuit Gron. aut per errorem typographus, sed forsan rectius. *Versus ad* et *in* non quidem, quod sciam, Livius, (nisi forte 1, 18, 7.) sed saepe Cicero aliique dixere.

3. *Orationibus in noctem perductis*, (v. ad c. 50. n. 1.) *prodicta dies est*, v. ad 2, 61, 6. — *reus cum magno agmine — ad Rostra subiit*, v. ad 1, 14, 4. et 7, 23, 5. Ad haec et seqq. cf. auctores ad c. 56. n. 2. laudati.

4. *in Capitolium ad Jovem, Junonem et Minervam* cet. v. ad 3, 17, 3. — *qui Capitolio atque arci praesident*, v. ad 1, 55, 6. et 10, 17, 3. — *reip. gerendae*, v. ad 2, 64, 3.

5. *ab annis septemdecim*, pro *ab anno septimo decimo* (nisi ita leg.) sc. aetatis, ut ἀφ' ἥβης μέχρι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτῶν ap. Aelian. V. H. 2, 38. Drak. Cave vertas *seit 17 Jahren*, coll. cap 52. n. 4. nam prius jam honores ceperat Scipio. Cf. 22, 53. 25, 2. et 26, 18. inpr. Polyb. 10, 3. ubi tradit, Scipionem anno aetatis XVII. turmae equestri praefuisse et patrem servasse in pugna. Si anni honorum intelligendi, cum Periz. leg. *ab annis XXVII.* ex 25, 2. Sed ex loco Polyb. et adjectis verbis *ad senectutem* probabile fit, annos aetatis significari; quod et Drak. putabat. — *vos aetatem meam honoribus ve-*

stris anteistis, in me prius honores contulistis, quam leges annales permitterent, *ego vestros honores rebus gerendis praecessi*, digniorem aliis me iis praestiti. Cf. ad Sil. 2, 348.

6. *aestimatione verae m.* forte *vera;* Jac. Periz.

LII. 1. *die longiore*, longius, ulterius, *prodicta*, v. ad 2, 61, 6. — *in Liternimum* praedium. Cf. ad 22, 16, 4. et de villa hac Scipionis Senec. Ep. 86. Plin. 14, 4. f. 5. 16, 44. f. 85 — *quam ut reus esse sciret*, se reum esse. Cf. Drak. ad 9, 4, 1. *ne victi quidem ac capti fortunam fateri scirent*. Sic et *scire* 1, 53. 24, 25, 5. 45, 32. eodemque modo *didicisse* dicitur pro posse; Ern.

2. *submittere se in humilitatem c. d.*, v. ad 27, 31, 2.

3. *morbum causae esse*, (ita h. l. et inf. not. 6. plurimi MSS. et doctius est, quam, quod quidam praeferunt, *causam*) *cur abesset*, *excusabat*, v. ad 6, 22, 3. Hic *morbus* dicebatur *sonticus*. Cf. Intpp. Gell. 16, 4. — *ab eadem superbia*, v. ad 1, 1, 5.

4. *ad quem ante annos XVII.* (a. V. c. 548.) *exercitum — reducerent*, v. 29, 20 sq. *ante annos XV exercitum* c. Meg. *antea exercitum* reliqui MSS et edd. ante Aldum, qui recte substituit *XVII* pro XV. (si alterutrum annum extremum numeramus, sive primum, sive ultimum, etsi et *XVI* legi possit, si utrumque extremum omittimus; Drak. nam utraque annorum numerandorum ratio est Liviana; v. ad 4, 20, 7. et 42, 10, 5.) at perperam *annis*, cujus dictionis exemplum non aliud reperitur, quam dubium illud 40, 52 pr.

5. *Tribuni plebis adpellati* (v. ad 2, 27, 2.) *ab L. Scipione* cet. haec est apodosis. — *si morbi causa excusaretur*, v. ad 6, 22, 3. — *diemque prodici*, v. ad 2, 61, 6. — *inimicitiae cum P. Scipione* ob plerasque in re publ. dissensiones, v. Gell. 7, 19. et Val. Max. 4, 1.

6.

6. *Scipio excuset morbum esse causae*, cf. not. 3.

LIII. 1. *quatuor nobilissimos duces P.*, (Hasdrubales duos, Hamilcaris Gisgonisque filios, Magonem et Hannonem) *quatuor exercitus*, (v. ad 10, 25, 9) *fudit fugavitque*, in c. Mog. *fudit necavitque*, in reliquis MSS. et edd. antt. *fudit, fugavit*, ut 28, 28. 40, 48. et al.

2. *in arcem tutam*, securitatem et otium. Respicitur simul ad villam, in qua Scipio, postquam renuntiaverat publicis negotiis, considere solebat.

3. *splendere aliena invidia*, v. ad 10, 24, 8.

4. *eo ipso loco sepeliri se jussisse ferunt, monimentumque ibi aedificari*, v. ad 45, 38, 3 Strab. 5, 4, 4. p. 243. et Acron. ad Horat. Epod. 9, 26. Mox malim: *bellicis tamen, quam pacis, artibus memorabilior, et prima parte vitae, quam postrema, fuit.* — *Quid ad primum consulatum secundus*, v. ad 22, 22, 11.

5. *Asiatica legatio* cet. cf. 37, 1. 34 36. 37.

LIV. 1. *quorum princeps fuit M. Porcius Cato*, v. ad 34. 1, 7. — *adlatrare ejus magnitudinem*, venuste de hominibus maledicis vel invidis vel ignavis, qui aliis se melioribus obtrectant, et frustra nocere conantur, metaphora a canibus traducta ignavis, qui latrant, non mordent nocentve. Cf. Quintil. 8, 6, 9. ad Sil. 8, 290. et Bentl. ad Hor. Sat. 2, 1, 85.

2. *rogationem promulgasse*, v. ad 4, 58, 10. et 38, 36, 4. — *Velitis, jubeatis, quae pecunia* cet. pro: ut de ea pecunia *Sulpicius ad senatum referat.* Vox *quaeratur* inportuna est, et leg. *Quirites* cum Crev., Drak. et Brisson. de form. II. p. 130. — *quod ejus in publicum relatum*, v. ad 2, 9, 4. et 5, 25, 5.

3. *Cn. Manlium inimicum incessens*, v. ad 39, 6, 5.

4. *non laudari pro Rostris*, v. ad 2, 47, 6. et 26, 27, 4.

5. *fama sepulti laceretur*, v. ad 34, 41, 3. — *adcessio invidiae*, v. ad 7, 30, 3. — *mactetur*, perdatur. — *tribus, uti rogassent* sc. Petillii, *jussere*, v. ad 30, 43, 2.

LV. 1. *Romae mortuum elatumque*, v. ad 2, 16, 5.

2. *pileatum*, *sicut in triumpho* Scipionis *ierat*, *in funere quoque ante lectum* funebrem ejus *isse*, v. ad 24, 16, 9. — *mulsum prosequutis funus dedisse*, v. ad 10, 42, 9. — *quod ab eo ex hostibus receptus esset*, v. 30, 43.

3. *delata et recepta nomina*, v. ad 9, 26, 5.

4. *contacta societate peculatus*, v. ad 2, 5, 3. et 33, 47, 1. — *adcensus*, v. ad 1, 43, 13.

5. *potius quadragies*, *quam ducenties quadragies*, *litem aestimatam*: "Credit ergo Livius, L. Scipionem judicatum, non *sex millia*, sed *mille pondo auri* plus adcepisse, quam in aerarium retulisset: nam *mille pondo* auri sunt *quadragies H. S.* Excurrentis summae *quadringentorum octoginta pondo argenti* vel rationem in lite aestimanda habitam non fuisse, quod longe major erat summa auri, quam argenti, vel scriptores veteres rotundo numero usos fuisse, putat Budaeus de asse III. p. 77. Posterius placet Gron. de pec. vet. 3, 7." Duker. Nota Drak. est: "Livius conjecit, vitiata Antiatis verba, unde L. Scipioni *litem ducenties quadragies aestimatam* fuisse dicendum foret, ita emendanda esse, ut inde tantum *quadragies H. S.* efficiatur. Id autem qua emendatione fieri possit, non addit. Glareani conjecturam refellit Periz. anim. hist. c. 10. p 423 sq. putatque, erratum a *librario* in numerorum notis, nempe ut IↃↃCIↃ i. e. *sex millia* pondo auri dederit pro IↃC seu *sexcentis*, et CCCC seu *quadringenta* pro CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ vel CIↃ IↃↃ i. e. *quatuor millibus*: quae notae olim paullo convenientius inter se fuerunt scriptae, ut docuit Petr. Servius in Juven. Fer. c. 4. Sexcen-

centa autem pondo auri et quatuor millia pondo argenti ſimul computata exacte reſpondere *quadragies H. S.* Supereſſe quidem *octoginta* pondo argenti, quorum in ſumma ad H. S. redacta Livius rationem non habuit, quoniam ea rotundo numero, vel eodem, quo cetera, modo exprimi non poterant, quippe quum non una centena, ſed tantum duo et triginta millia nummorum explerent. Plane quemadmodum in altera quoque ſumma, in quam Scipionem damnatum ſcripſerat librarius, ad *ducenties quadragies* ſestertium reducta fecit, ubi praetermiſſa ab eo eſt tota argenti ſumma *quadringentorum octoginta pondo* ſeu CXCII millium H. S. Sola enim *ſex millia pondo auri* facere *ducenties quadragies H. S.*" — *Litem aeſtimare*, propr. pretium rei ſummamve pecuniae, de quibus lis eſt, vel quid ſolvendum ſit reo, ſive ſit mulcta aliaque poena, ſive compenſatio damni, ut 29, 9, 2. unde *voluntatis noſtrae tacitae velut litem aeſtimari*, occultae voluntatis poenam ſtatui, quaerive, qua poena ſit digna, 45. 24 pr. ubi pro vulg. *tacite* Crev. et Drak. recte repoſuerunt *tacitae* ex emend. Jac. Periz. qui haec notavit: Minime clam et tacite (neque etiam cauſa ſuberat) haec agebant ſenatores, ſed palam in ſenatu graves de Rhodiis dicebant ſententias, atque ipſe praetor publicam de bello illis indicendo rogationem promulgabat: verum legati Rhodiorum, quamvis ſatis libere ac ferociter loquuti eſſent, ut inde, quae tacita eorum foret voluntas, conligi facile forſan poſſet, non tamen apertis verbis declaraverant, Perſeo ſe favere; et veriſimile eſt ac decuit, legatos ſuae civitatis cauſam, quam maxime fieri poteſt, in hac oratione juvare. Ibidem Drak. monet, *voluntati* etiam legi poſſe cum Gron., ſed neceſſe haud videri, quum utraque conſtructio bene latina ſit et ap. Cic. quoque obvia. Cf. Erneſti clav. Cic. et Aſcon. Ped. ad Cic. Verr. I, 13. — *ab ipſo P. Scipione*, ut ap. Gell. 4, 18. a L. Scipione ap. Val. Max. 3, 7, 1, 6.

6. *librumque rationis ejus*, quo adceptae et expensae pecuniae illae continerentur. — *concerpsisse* pro *compressisse* ex emend Sabell. et Budaei de asse I, p. 204. cui favent Gell. et Val. Max. ll. ll.

7. *ab eadem fiducia animi*, v. ad 1, 1, 5.

8. *poposcisse claves* cet. cf. Plut. apophth. p. 196.

LVI. 1. *in Scipionis exitu maxime*, praecipue, *vitae*, *dieque dicta* ei a tribunis pl.

2. *in diversum trahunt* sc. auctores. v. ad 1, 24, 2. — *non habeam*. v. ad 6, 15, 9. — *Non de adcusatore convenit* inter auctores: (v. ad 1, 3, 4.) *alii M. Naevium*, *alii Petillios diem ei dixisse scribunt*, alii Petillios et Naevium, alii Petillium Actaeum. Cf 39, 52. Gell. 4, 18. Valer. Max. 3, 7, 1. Victor de vir. ill. c 49. Polyb. 24, 9. Appian. Syr. 40 41. Plut. Cat. p. 344. et in Apophth. p. 196. — *elatus sit*, v. ad 2, 16, 5.

3. *quam tempestate disjectam* cet. v. ad 21, 49, 3.

4. *inter scriptores rerum* s. annalium s. historiarum *discrepat*, v. ad 1, 3, 4. — *orationes*, *quae feruntur*, dicuntur esse, vel circumferuntur, *P. Scipionis* cet. (cf. 39, 52.) *abhorrent inter se*, discrepant: Id propter illud *inter* insolentius dictum; Ern. Ad h. l. et ad seqq. cf. Gell. 4, 18.

5. *cucurrisse eum Romam*, forte *accurrisse*; Drak.

6. *inpotentem ejus injuriam* (v. ad 3, 36, 2.) *invidia onerat*, in magnam adducit invidiam s. odium.

7. *quod eum perpetuum consulem et dictatorem vellet facere*: "eadem de moderatione Scipionis refert Val. Max. 4, 1, 6. Sed in eo, quod ibi de imagine Scipionis in Capitolio dicit, deinde et a Livio, et a se ipse discrepat 8, 15, 1. Cf. et Appian. Hisp. 23. Ceterum miror, Livium rem tam memorabilem et ad mutandam totam formam reip. pertinentem per occasionem decreti Gracchi leviter tangere, quam in corpore ipso historiae narrare et judicium suum de veritate illius interponere maluisse." Duk.

LVII.

LVII. 1. *moderandis ad civilem habitum honoribus*, h. l. modum, honoribus non efferri, sed communem se tamen adversus omnes gerere; Ern. *animi moderantis honoribus* c. Mog. prob. Drak. consl. 4, 7. 31, 44 37, 35. Despicit cor grande honorem, despicit pecuniam: quidquid enim facit, & id virtutis amore, non praemii causa; Grut. consl. loco praeclaro Claudiani de cons. Mallii 1 sqq. — *duabus filiis*, propr. d. *filiabus*, ut 24, 26 pr. sed illud quoque non sine exemplo est gratiusque h. l. auribus.

2. *nuptam fuisse convenit*, v. ad 1, 3, 4. — *Illud parum constat, utrum post mortem patris et desponsa sit et nupserit*, cf. Plut. Ti. Gracch. p. 825. Polyb. 32, 13, 7. ibique Vales.

3. *consurrexisse et petiisse* cet. cf. Cic. ad div. 4, 4.

4. *non, si Ti. Graccho daret* cet. v. ad 5, 51, 1. Ideo Aemilia meminit Gracchi, marito suo inimicissimi, quod eo tempore juventutis Rom. praestantissimus foret; quasi diceret, non oportuisse, ut maritus de nuptiis communis filiae se inconsulta ageret; ne tum quidem, si eam optime elocaret, et principi juventutis Ti. Graccho desponderet; Drak. Corneliam virtutis causa Graccho placuisse, tradit Plut. Gracch. p. 824.

LVIII. 1. *praedes eodem die* cet. v. ad 3, 13, 9. Ad haec et seqq. cf. Gell. 7, 19.

2. *Nasica tribunos adpellavit*, v. ad 2, 27, 2.

3. *paternas superavisse laudes*, v. ad 10, 30, 1. — *stirpe divina satum se esse*, v. ad 26, 19, 6.

4. *non modo* non *ad criminis fidem*, v. ad 1, 40, 1.

LIX. 1. *nihil in publicum relatum, omne in privatum versum*, v. ad 2, 9, 4.

2. *Hanc regionem, dierum plus triginta* sc. iter s. viam *in longitudinem* cet. "forte *viginti* pro *triginta*, ut sit dupla ratio longitudinis ad latitudinem: quamquam ne hoc quidem verum est. Siquidem Herodo-

rodotus lib. 1. et 2. Asiae hujus latitudinem a Cilicio mari ad pontum Euxinum quinque dierum iter expedito facit. Verum Scipio hic omnia exaggerat." Glar.

3. *in robore et tenebris exspiret*, v. ad 1, 33, 11. — *nudus ante c. projiciatur*, inhumatus. v. ad 1, 49, 1.

LX. 1. *ni referatur pecunia in publicum*, v. ad 2, 9, 4. Ad haec et sqq. cf. Gell. 7, 19. qui pro *Terentio praetore* memorat C. Minucium Augurinum trib. pl.

2. *Tribuni quum in consilium secessissent*, (v. ad 45, 36, 7.) *Fannius ex sua collegarumque — sententia pronuntiavit* decretum (cujus verba ipsa memoravit Gell. l. l.) de scripto: nam et tribunorum pl. sententiae in tabellis concipiebantur, v. Gron. Obss. 4, 1.

3. *plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserat*, ubi necari vel in robur dejici solebant, ut ignobiliores captivi sub corona vendi. Cf. ad 1, 33, 11. Epit. lib. 67. Cic. Verr. 5, 30. Tac. A. 12, 19, 3. Mox verba *L. Scipionem*, uncinis inclusa, videri delenda, jam alii monuere.

4. *In bona Scipionis possessum — misit*, v. ad 24, 45, 6. — *redemta ei*, emta. — *Verteratque*, v. ad 2, 3, 2.

COM-

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XXXIX.

Cap. I. 1. *si modo hoc anno acta sunt:* nam de disſenſu ſcriptorum v. 38, 56. 57.

2. *natus ad continendam inter intervalla bellorum diſciplinam* v. ad 5, 37, 7. 22, 22, 9. 29, 19, 1. *inter intervalla,* quod Aldus e c. Mog. recepit, pro: in intervallis, interea dum ſunt intervalla, ut c. 28. *inter inducias,* et 42, 52. *inter adparatum belli;* Drak. Cf. ad 4, 18, 2. et Drak. ad 6, 24, 10. *per intervalla* reliqui MSS. et edd. vett. prob. Crev. ne τὸ *inter* repetatur.

3. *aſperius paullo* (v. ad 22, 60, 9.) *iter in Thracia* cet. cf. 38, 40. (ubi v. not. 1.) et 41. — *quae et ipſis capere labor erat,* immo *ipſa,* ſc. etiamſi nemo obſtaret ac depelleret; Gron. Praeterea *eſſet* pro *erat;* Crev. Mox Gron.: non ſpernebat τὸ *anguſta,* quod ex Mog. eſt: ſed, quoniam in MSS. et edd. antt. legitur *accepta* et *ſepta* et *ac ſepta,* conj. *obſepta,* ut 2, 6. 4, 25. 9, 34. 43. 25, 39. — *infeſta,* v. ad 1, 7, 7. et Drak.

4. *inops regio, quae parcimonia adſtringeret milites,* efficeret, ut parce vivere deberent: quidam MSS. *parcimoniam a. milites,* h. e. cauſa eſſet, ut milites jam antea parce vivere ſoliti, adhuc parcius viverent; Drak.

5. *discrimen ſummae rerum,* v. ad 3, 5, 6, et 6, 17, 1.

II. 1. *cum Friniatibus Liguribus*, cf. not. 5.

2. *montem Auginum*, hod. forſan Monte Codoro.

3. *conſul pacem dedit finitimis*, v. ad 7, 1, 2.

4. *ne in otio militem haberet*, (v. ad Tac. Ann. 1, 35, 5.) *viam a Bononia perduxit Arretium*, v. ad 22, 11, 3. Huic viae Flaminiae alter conſul, M. Aemilius Lepidus, quod mox refertur, *commiſit* (v. ad 38, 4, 3.) Aemiliam *viam, ab Placentia Ariminum perductam*. Cf. ad 22, 11, 3. et Strab. 5, 1, 11. p. 217. qui non eadem tradit.

5. *transmontanos adortus: in his et Friniates Ligures erant, quos non adierat C. Flaminius;* pro vulg. *Friniates* et, quod quidam libri habent, *Friſinates* ex emend. Sigon. recte forſan *Briniates* edidere Gron. et alii. Nam Friniates a Flaminio ſubacti, (v. princ. huj. cap.) et *Briniates transmontani*, trans Apenninum, in ſeptemtrionali ejus, latere, erant; (v. 41, 19 pr.) niſi in utroque Apennini latere ſedes habuerunt. Contra Cluver. It. ant. 1, 8. et 10. p. 58. 76 ſq. ſervat h. l. *Friniates* et 41, 19. eos ſubſtituit, at ſupra pr. cap. *Briniates*, hisque ſedes dat in meridiali latere Apennini, et caput regni *Briniam* vel *Brinium* opp. ad Boacten fl., hod. *Brignolo* ſ. *Brignalo;* Friniatibus antiquam ſedem *Val di Prino*, in latere ſeptemtr. Apennini.

6. *Pacatis Liguribus in agrum Gallicum e. duxit*, v. ad 2, 59, 5. et 21, 48, 7. — *viamque ab Placentia* cet. v. not. 4.

III. 1. *rejectique ad conſulem A.*, v. ad 2, 22, 4.

2. *tenuerunt cauſam*, ut al. *cauſam obtinere et vincere*. v. ad 2, 42, 2. Drak. ad h. l. et ad 23, 20, 10. Erneſti clav. Cic. v. *tenere*. — *decedere provincia praetor juſſus* a conſule. Cf. ad 32, 7, 4.

3. *ſenatus datus eſt legatis*, v. ad 8, 5, 1. — *magnam multitudinem civium ſuorum — onerante*, cf. 41, 8, 9. 42, 10. et Erneſti clav. Cic. p. 31. de lege

lege Papia, a C. Papio trib. pl. a. V. 688 lata, *ut peregrini Vrbe pellerentur* cet.

IV. 1. *ad aedem Apollinis* cet. v. ad 10, 23, 12. et 26, 21, 1. — *ob remp. bene ac feliciter gestam* (v. ad 2, 64, 3.) *diis i. honorem haberi, et s. t. decernerent* conj. Gron. *juberent* et *decernerent* legitur in c. Mog. unde Drak. conj. *ut Diis i. h. l. juberent, et s. t. decernerent*, quam repetitionem τοῦ *ut* Livio familiarem esse, docuit ad 1, 17, 11. Cf. ad 22, 11, 2.

2. *M. Aburius*, al. *Abutius*, ut c. 5, at *Aburius* omnes 42, 35. — *M. Aemilii consulis* cet. Cf. 38, 43, 44.

3. *Fulvium temporis jacturam facere*, unius temporis, nullius rei nisi temporis; Gron. Mox *Tum Fulvius* pro *M. Fulvius* conj. Mur. — *inpotenti ac prope regia ira*, v. ad 3, 36, 2.

4. *nobilissimae cum consule inimicitiae;* al. *notissimae* e c. Mogunt. et Lov. 2. v. ad 27, 35, 5. — *qui per infrequentiam furtim SCtum factum ad aerarium detulerit* cet. cf. 38, 44. et ad 1, 17, 6. 2, 23, et 3, 55, 12. *furtim*, clanculum et callide, malis artibus, ablatum factumque per captatam senatus infrequentiam; quale *SCtum subreptum* dicitur Cic. ad Att. 10, 4.

5. *diu anceps proelium tenuerit*, v. ad 2, 3, 6.

6. *calumniam ad pontifices adtulerit*, cf. 38, 44. — *ab tribunis* c. Mog. *ab tribuno* (M. Aburio) reliqui MSS. et edd. antt. probb. Gron. et Crev.

V. 1. *simultates pro magistratu e.*, v. ad 2, 4. — *alienarum simultatium tribunum pl. cognitorem fieri*, propr. procuratorem, qui absentium, cognitor praesentium, mandata adcipit et persequitur. Cf. omnino Gron. de pec. vet. 4, 3. et Schulting. ad Jul. Paulli recept. sent. 1, 2. Si perpetua est differentia inter *cognitorem* et *procuratorem*, Livius tamen, qui historicum agit, non jus docet, quod

 vici-

vicina illa vocabula commutarit, vitio verti non potest; Drak.

2. *collegii* trib. *potestate et sacratis legibus*, v. ad 2, 8, 3

3. *alieni momentis animi circumagi*, in aliorum gratiam, prout animati sunt, mutare se; Ern Cf. ad 1, 47, 7. Haec verba laudavit Priscian. lib. 8. p. 762.

4. *alterum e duobus tribunis*, Gracchum, *suas inimicitias remisisse reip.*, (v. ad 2, 35, 5. et exempla hujus rei 38, 52. 53. 56. 57. 60.) *alterum*, Aburium, cet.

5. *in eam rem sibi C. pondo auri* cet. v. ad 40, 44, 7.

6. *summam octoginta millium* "sc. aeris, non sestertiorum s. nummorum: nam fortassis non est exemplum summarum eo tempore ad rationes sestertiorum putatarum. Sed quidquid subpleas, nimis exigua est summa pro adparatu horum ludorum, qui infra c. 22. refertur. Si intellegas *aeris*, ea, computatis, ut illa aetate, XVI assibus in denarios, tantum sunt quinque millia denariorum, sive quingenti coronati: si *sestertium*, viginti millia denariorum. In quibusdam edd. antt. exstat *octingenta millium*, in Cervic. et Ascens. a. 1530. rectius *octingentorum millium*. Id non valde inprobandum, sed tamen haec quoque summa admodum tenuis ad tam magnificos ludos videri poterit. Ob eamdem causam mihi suspecta sunt verba *viginti millia aeris* 40, 52. etsi ludi tantum scenici et singulos dies facti fuerunt. Si neutro loco Livii vitium in numeris est, non video, quid pro iis dici possit, nisi eos, quibus minus de publico decretum fuerat, quam ut ex eo pro sua dignitate vel ambitione ludos facere possent, quod per restrictam parcimoniam senatus deerat, de suo subplevisse." Duker.

7. *praetulit triumphi diem*, praecepit, anticipavit. — *tetradrachmorum Atticorum*, v. ad 34, 52

5

5. — *Philippei nummi XII millia quadringenti viginti duo*, v. ad c. 7. n. 1.

8. *ad hoc catapultae;* al. *ad haec*. v. ad 2, 23, 3.

9. *militibus ex praeda* cet. quibus et antea coronas dederat levissimis de causis. v. Gell. 5, 6.

VI. 1. *comitiorum adpetebat tempus*, v. ad 5, 19, 2.

2. *cujus sortis ea cura erat*, v. ad 3, 62, 5. 10, 26, 4. et 35, 6, 1. — *obcurrere non potuit* comitiis. v. ad 21, 61, 1.

3. *Ab eo creati consules* cet. v. ad 7, 16, 6.

4. *de Gallis, qui Asiam incolunt*, de Gallograecis.

5. *ne Q. Terentio Culleone praetore* (cf. 38, 55. 58. 60) *causam lege Petillia diceret*, cf. ad 38, 54, 3. Nota Dukeri est: "Rogatio Petillia etiam adversus eum lata fuerat 38, 54. sed causam ea dicere cogi non poterat, fortassis et quod in hunc quoque annum, etsi id Livius 38, 35. tantum de priore anno memorat, imperio prorogato, proconsul cum imperio erat, et quod, decreto a senatu triumpho, nondum Vrbem ingressus pro absente rei publicae causa habebatur. Quum autem ex judicio L. Scipionis facile intellegeret, quid sibi ab infensis judicibus sperandum esset, triumphum in id tempus distulit, quo Terentius post paucos dies magistratu abiturus, nec satis temporis ad perficiendum apud eum judicium futurum erat. Non dissimili arte elusa est rogatio Marcia 42, 22."

6. *incendio alieni judicii, quo L. Scipio damnatus erat*, (cf. 38, 54-60.) *conflagraret*, v. ad 22, 35, . — *successor ipse omni genere licentiae corruperat*, in c. Mog. *corrupisse fama adtulerat*, forte rectius, modo *successorem se omni* cet. legatur: certe seqq. docere videntur, Livium adhuc agere de causa invidiae, qua Manlius flagrare inceperat, ante quam in urbem redisset, et tum demum subnectere, cur ea adventu ipsius aucta fuerit; Drak.

7. *Luxuriae peregrinae*, inpr. Afiaticae, *origo ab exercitu Afiatico* Cn. Manlii Vulfonis *invecta in Vrbem est*, et e Graecia. cf. 34, 4. Plin. 33, 9, 53. 34, 3, 8. 37, 1, 6 Flor. 3, 12. Auguftin. de civ. dei 2, 21. 3, 21. Caelii lect. antiq. 7, 10. 18, 18.

8. *lectos aeratos*, tricliniares aeratis pedibus, *triclinia aerata* ap. Plin. ll. ll. Cf. ad Juvenal. 11, 96. et Manut. ad Cic. Verr. 4, 36. *lectos auratos* Lov. 1. quos etiam memorant Juvenal. 6, 594. et alii. — *vestem stragulam pretiofam*, v. ad 34, 7, 4. — *plagulas*, non vela lecticarum effe puto, ut ap. Suet. Tit. 10 (nam fi lecticae jam tum in ufu apud Romanos fuiffent, quod Lipf. Elect. 1, 19. conjicere videtur, non adparet ratio, cur Livius eas h. l. praeterierit) fed tapetas et aulaea feu vela pretiofa, quae in Afia parietibus et lectis obducebantur; Duk. cf. Briffon. de regno Perf. 2, 144 fq. *Plagulae* propr. fegmenta lintei panni, ut ap. Varr. L. L. 8, 47. *Plaga grande tegumen linteum, quam lecticariam findonem dicimus* cet. Non. 2, 131. 716. 4, 361. Ita etiam *plagulas* pro *vefte ftragula* dixiffe videntur Varro ap. Non. v. *culcita* et Afranius v. *plaga*. Sed haec ab illis h. l. diftinguitur. — *Monopodia*: nam menfae tenuiorum hominum erant fere quadratae, tripedes et e fimplici ligno; lautiorum vero rotundae, μονόποδες, (quae uno pede fuftinebantur, et quidem argenteo aut eburneo, in modum pardi feu leonis fabre facto, de quo v. Juvenal. 11, 122-129.) citreae, aut acernae et argentea inductae lumina. Cf. Böttigeri Sabina p. 326. (*Monopodia* Confolentifchchen, und *abaci* zierliche Tifchbretchen auf einem Tifchfufs mit Bildhauerarbeit in Stein und Metall) Ernefti clav. Cic v. *abacus*, et Plin. 34, 3. f. 8.

9. *pfaltriae* (fidicines) *fambuciftriaeque*: ἡ σαμβύκη f. ἡ σάμβυξ, unde σαμβυκίστριαι dictae, propr. erat inftrumentum pulfatile, triquetrum, fidibus inaequali longitudine conftans, harpae noftrae fere fimile; a cujus forma idem nomen invenit machina

bel

bellica, navibus inpofita, cujus ufus erat in obpugnatione urbium maritimarum. Haec copiofius docuit Schweigh. ad Polyb. 5, 37. 8, 6. ad Suid. p. 71 fq. ad Appian. Mithrid. 26. et ad Athenaeum 4, 77. 14, 34. et 40. Cf. et Spanhem. ad Callim. H. in Del. 253.

10. *quod minifterium fuerat, ars haberi coepta* fc. ea, haec; genus fequitur nomen fuum: nam fane debebat *coeptum*, quia *quod* h. l. eft fubjectum; Bauer.

11. *Vix tamen illa, quae tum confpiciebantur,* (v. ad 2, 5, 8.) *femina erant futurae luxuriae*, quam itaque tam inmenfam fuo aevo fuiffe Livius innuit, ut haec *vix femina*, h. e. origo et caufae et initia, ejus videri poffint. Sed τὸ *vix*, cum *femina* junctum, meo qualicumque judicio, non fatis aptum, aut nimis certe argutum eft: aptius vero, fi pro *femina* legeris *omina*, h. e. indicia, ut fenfus fit: vix tamen aliquis tum augurari potuiffet, tantam olim luxuriam fore, quanta nunc eft.

VII. 1. *ducentas duodecim* libras *pondo*. Crev. malebat *coronas aureas ducentas, duodena pondo*. — *ciftophorûm* CCL fc. millia, *Philippeorum aureorum nummorum fedecim millia trecentos viginti*, forte leg. *Philippeos aureos nummos;* Gron. cujus nota eft: "Videor mihi obfervaffe ex Livio, quoties numerus five fignati argenti five alterius rei millia plura non excedit, tum rem numeratam femper efferri patrio cafu: quum vero fuper millia numerus alius inferior adjicitur, tum *non perpetuo* rem numeratam fecundo cafu pronuntiari, quem exigebat τὸ *millia*, fed *interdum* eo, quem recipit adjectus pofterior numerus. Sic 3, 5, 9. in verbis *Romanos quinque millia ac trecentos* retulit vocem *Romanos* ad *trecentos*, minorem numerum, perinde ac fi dixiffet *quinque millia ac trecentos Romanos*." Cf. ad 3, 3, 4. 3, 24, 8. 10,

10,47. 33,27,1. 34,52,5. 35,9,1. 37,40,6. 37, 58,3. 38,36,6. 39,5,6 ſed et ad 35, 20, 3.

2. *militibus quadragenos b. d. diviſit*, *duplex centurioni*, excidiſſe videtur *et triplex equiti*; Duk. Cf. ad 10, 46, 8. — *et ſtipendium duplex in pedites dedit*, *triplex in equites*: nota Dukeri eſt: "Non credo, haec integra eſſe, quod hic nulla mentio *centurionum* eſt; quos liberalitatis indulgentis et ambitioſi ducis expertes fuiſſe, nequaquam veroſimile eſt. Nec eſt, quod putemus, eos nomine peditum contineri. Nam Livius fere ubique, quum de donativo agit, vel generali nomine *militum* pedites, centuriones et equites complectitur, 10,46. 28,9. 30, 45. 31,20. 40,34. vel ſeparatim *milites*, *centuriones* et *equites* memorat, 33,23. 36,40. 37,59. 39, 5. 40,43. 41,7. 13. 45,43. vel denique *pedites*, *centuriones* et *equites* (ſed eodem ſenſu: nam pedites etiam dicuntur *milites*; v. ad 22, 37, 2.) dicit 33, 37. 34,52. 45,40. Sed quid eos adcepiſſe dicemus, ſi peditum nomine non comprehenduntur? Hoc aeque inpeditum eſt. Simplex ſtipendium peditum, auctore Polybio 6, 39., erant duo in diem oboli, centurionum quatuor, equitum ſex. Centurionibus haud dubie minus, quam equitibus, dedit Manlius; ſed utrum in eos tantum duplex dederit, ut in pedites, i. e. octo obolos, an triplex, ut in equites, i. e. duodecim, non facile dictu eſt. Si illud, Livius ſcripſiſſe potuit, *ſtipendium duplex in pedites et centuriones dedit*; ſi hoc, *triplex in centuriones et equites*. De duplici ſtipendio militibus dato ſunt etiam loca Livii 23, 20. 29, 3. 30, 16. 40, 43. et 37, 59. ubi militibus *ſtipendium militare et frumentum duplex poſt triumphum datum* dicitur. Quod ibi de *frumento duplici* dicit Livius, ita intelligendum puto: quum mos eſſet, militi in menſes certam menſuram frumenti, ſc. pediti quatuor, centurioni octo, equiti duodecim modios, admetiri, eam a Scipione duplicatam fuiſſe. Stipendii duplicis ac triplicis computan-

putandi ratio non tam expedita eſt; quia non, ut frumentum, ſic etiam ſtipendium, menſtruum dabatur: cujus ſolvendi dies qui fuerit, non ſatis conſtat. v. Schel. ad Polyb. c. 6." Forte leg. *duplex centurioni, triplex in equites; et ſtipendium duplex in milites dedit:* nam neque ex locis, a Duk. laudatis, neque aliunde conſtat, alia proportione *ſtipendium* peditibus, alia equitibus auctum fuiſſe; immo contrarium colligendum videtur ex 40, 43. *et ſtipendium omnibus duplex*, ſive *omnibus* intellegas in genere de legionariis militibus et ſocialibus, ſive per partes de peditibus, centurionibus et equitibus civium ſociorumque; Drak.

3. *ut ex pecunia — ſtipendium, collatum a populo in publicum,* (h. e. tributum, a populo in ſtipendium militum conlatum, ex quo erat ſtipendium; Duk. Cf. ad 23, 48, 6. 26, 36, 3. et Schel. ad Polyb. c. 8.) *quod ejus* (v. ad 5, 25, 5.) *ſolutum antea non eſſet, ſolveretur: vicenos quinos* (*ſexcenos vicenos quinos* conj. Hotom. de re num. p. 79.) *et ſemiſſes in millia aeris ſingula* v. ad 29, 15, 5.) *quaeſtores urbani cum fide et cura ſolverunt:* obſcura verba, et vel corrupta vel mutila, in quibus ſe nihil videre fatentur Duk., Drak. et Crev. Hujus adnotationes ſunt: "Prima difficultas obcurrit in voce *ſtipendium*, quae nec pro militari ſtipendio adcipi poteſt, de quo hic nullo modo agitur; neque pro tributo a civibus collato, (quamvis interdum hoc ſenſu ſumatur, ut 2, 9.) quandoquidem quaeſtores urbani mox dicuntur cum cura et fide ſolviſſe pecuniam, ſc. privatis ex aerario: ſi autem de tributo ſermo eſſet, non privatis aliquid ſolvendum ex aerario fuiſſet, ſed privati immunes faciendi a ſolvendo eo, quod aerario deberent. Supereſt ergo, ut hic ſermo eſſe exiſtimetur de pecunia, a privatis collata ad juvandam aerarii inopiam. Sed nec nomen *ſtipendii* ſic umquam adceptum eſſe novimus, et praeterea poſt finitum bellum Punicum II. nullo tali auxilio res publica eguiſſe

 memo-

memoratur; pecuniarum autem, per illud bellum a privatis collatarum, ultimam pensionem solutam esse, narratur 33. 42. Secundo quod dicuntur quaestores *vicenos quinos et semisses in millia aeris* solvisse, horum quidem verborum sic nude positorum sensus non obscurus est. Sed quaenam sunt illa *millia aeris* s. assium? quo nomine solvuntur viceni et quini asses cum semisse? An usurarum nomine? ut pro singulis assium millibus, quae a civibus collata forent, praeter sortem etiam usuris numerarentur viceni cet."

4. *malus in Circo* maximo *instabilis in signum Pollentiae procidit atque id dejecit*, v. ad 31, 23, 4. *Pollentia*, ut docet Festus, et *Potentia* idem significant, et *malum* unum ex illis fuisse arbitramur, quibus funibus adligatis vela tensa subfulciuntur ad aëris injurias arcendas, ut commodius spectatores ludos spectare possint in Circo; in quo positas fuisse Deorum statuas et principum virorum, Alex. ab Alex. l. gen. 5, 8. et Liv. 40, 2. docent; Donat. Argolus ad Panvin. de ludis circ. 1, 17. conj. *Pelloniae*, quam pellendorum hostium potentem deam a Romanis cultam fuisse docent Arnob. IV. et Augustin. de civ. dei 4, 21. Perperam h. l. exponit Dempster. ad Rosin. 5, 4. adversus quem disputavit Duk.

5. *Ea religione moti Patres*, v. ad 2, 5, 4. — *signa duo pro uno reponenda*, sc. alterum quod dejectum erat, alterum novum, *et* hoc *novum auratum faciendum;* Drak.

VIII. 1. *T. Maenius urbanam* provinciam, h. e. praeturam cet. v. ad 2, 40, 9. — *Hispaniam ulteriorem:* dele primam vocem ex perpetuo more Livii; Gron.

2. *sacrificulus et vates* cet. v. ad 25, 1, 5. Ante *sacrificulus* omissum *sed tantum* monet Bauer. Frobenius et alii inseruere *sed*, quod abesse debet ex more eleganter loquentium; Gron. Cf. ad 3, 71, 4.

3.

3. *nec is, qui aperta religione*, (forsan *aperte religionem*) *propalam — profitendo*, *animos horrore*, metu religionis, δεισιδαιμονίᾳ, (ut *formido*, *timor*, *metus*, *pavor* et similia, in omnibus fere linguis obvia, et ad religionem translata, quae magis a metu, quam amore numinis supremi profecta est) *inbueret*; ut *horrore*, *metu*, *religione animum perfundere* 1, 16. 9, 16. 10, 38. Cf. ad 9, 16, 10.

4. *occultorum et nocturnorum sacrorum* Bacchi, quae Bacchanalia *Initia* dicuntur, quia sacra erant nocturna, ut Initia Cereris; Drak. Cf. ad 22, 34, 5. 31, 14, 3. et Meurs. Eleus. c. 9. Mox alterum *sunt* forte del., quod solus c. Mog. addit.

5. *Quum vinum animos — exstinxisset*, sanitatem mentis conrupisset: nisi leg. *quum vinum*, *clamores*, *nox* cet. nam mox *ululatus* et infra *crepitus* memorantur; Gron. "Sed *animos* ita dici, et *clamores* sententiae satis convenire, vix credo. Nam verba *conruptelae primum* cet. indicio sunt, eum de primis initiis hujus sacri loqui, in quibus nondum quidquam per vim factum videtur. Nec *clamores* per se pudorem exstinguunt, quum etiam eorum esse possint, qui violari illum non patiuntur. Suspicor aliquid excidisse, et Livium idem dixisse, quod Ovid. A. A. 1, 237. et Rem. Am. 805. *Vina parant animos Veneri faciuntque caloribus aptos.* (Cf. ad simil. loc. Juvenal. 6, 314 sq.) Nam vinum et Venerem excitat, et audaciam facit, nocte in primis, tentandi, quae sobrii nec luce nec nocte auderent: *Nox et amor vinumque nihil moderabile suadent* Ovid. Am. 1, 6, 59. (cf. et Plaut. Aul. 4, 10, 15. 20. unde Clericus h. l. emend. *vinum*, *amor et nox*) *Conruptelae* maxime sunt omnis generis libidines venereae, quae *stupra promiscua ingenuorum feminarumque* mox dicuntur: easque deinde sequebantur plura genera noxarum, quae enumerat Livius. cf. Cic. Tusc. 4, 35. et Herald. advers. 1, 11." Duker. — *mixti feminis mares*, i. e. consociatio feminarum et marium; vel sup-

fupple *quod erant*, τὸ συμμεμῖχθαι, Bauer. Cf. ad I, 53, I. — *aetatis tenerae* mares *majoribus* aetate feminis mixti; vel *aetatis tenerae* homines, mares ac feminae, cet. — *falfi teftes*, *falfa figna teftimoniaque*, immo *teftamentaque* ne idem bis dicatur, quod jam alii monuere. Cf. c. 18.

IX. I. *Hujus mali labes* c. Mog. In reliquis MSS. et edd. antt. *tabes*, quod placere poteft. Sed ita Livius videtur potius dicturus fuiffe *hoc malum velut tabes contagione*, ut 2, 23, 6. et inpr. 42, 5. *ea contagione, velut tabes*, (h. e. peftis) *in Perrhaebiam quoque id pervaferat malum;* Drak. Cf. ad 2, 23, 6. 2, 44, 5. 4, 30, 4. 40, 8, 2. Quantum vero hoc malum fuerit, facile intelligitur, fi vel nonnulla eorum, quae cap. 8. 13. 15. 16. memorantur, in majus aucta funt.

2. *fub tutela Duroniae matris* cet. ex h. l. quidam colligunt, pupillos jam antiquitus etiam in tutela matrum, quae ad fecundas nuptias transierant, fuiffe: adverfus quos Huberus P. I. Digreff. 3, II. disputat; Duker. — *tolli pupillum* e medio, necari.

3. *Via una corruptelae*, unica ratio corrumpendi et confcientia flagitii *obnoxium fibi faciendi* pupillum (v. ad 3, 39, I.) *Bacchanalia erant;* Gron. *Bacchanalium* c. Gaertn. ed. Ald. et Frob. forte rectius, ut fenfus fit, *corruptelae Bacchanalium* (ut c. 8. et 10.) erant *una via* aut tollendi pupillum, aut obnoxium fibi vinculo aliquo reddendi: non enim vitricus pupillum privignum corrumpere proprie, fed tollere — conabatur; Drak.

4. *Bacchis eum fe initiaturam*, Baccharum facro; quia primo id non nifi feminarum fuit facrarium; Sigon. Cf. ad 22, 34, 5. — *damnatam voti*, v. ad 5, 25, 2.

5. *pure lautum in f. d.*, v. ad I, 45, 7.

6. *non digna quaeftu* toti narrationi detectorum ab Hifpala fcelerum aptius, quam *non indigna*, quae emen-

emendatio Aurelii ad Tac. Ann. II. multis modis friget, ut de libertina; Bauer.

7. *eodem genere vitae se tuebatur*, vitam sustentabat eodem quaestu, quem antea corpore fecerat. — *juxta*, per, propter *vicinitatem*, ex ejus occasione et causa; Bauer.

8. *maligne omnia praebentibus suis*, v. ad 3, 63, 2. — *munificentia sustinebatur*, v. ad 2, 44, 6.

9. *ut post patroni mortem, quia in nullius manu erat*, (v. ad 5, 20, I.) *tutore a tribunis et praetore petito, testamentum faceret* cet. v. ad c. 19. n. 5. *tutore petito* ex lege Atilia. v. Vlpiani fragm. tit. XI. §. 18. Justin. princ. Instit. de Atil. tut. et ibi intpp. Hujus legis latae tempus est incertum: (v. Schulting. ad Vlpian. l. l.) sed ex h. l. patet, eam jam ante a. V. 567. latam fuisse; Duk.

X. I. *Bacchis initiari*, v. ad cap. 9. n. 4.

2. *Dii meliora!* v. ad 9, 9, 5. Verbum *inquit* h. l. adcusativum cum inf. habere videtur: sed ex hoc verbo repete *dixit*, more Livii; Bauer. — *in caput eorum detestari minas periculaque*, v. ad I, 51, I.

3. *liberam numquam*, libero arbitrio, sponte. — *eam officinam esse*, v. ad 24, 42, 6.

4. *ut eam rem discuteret*, v. ad 24, 2, 7.

5. *ab his sacris se temperaturum*, v. ad 2, 23, 8.

XI. I. *illius excetrae*, hydrae, *delenimentis et venenis inbutum*, v. ad 4, 51, 2. et Lips. ad Plaut. Cas. 3, 5, 19.

2. *ecquam anum Aebutiam nosset*, v. ad I, 9, 3.

3. *opus esse sibi ea conventa*, v. ad 34, 61, 2.

4. *apud se tunc esset*, v. ad I, 25, I.

XII. I. *de Aebutio exploratum, non vanum auctorem* (v. ad 24, 32, I.) *esse*, h. e. exploratum, Aebutium non v. a. esse.

2.

2. *indidem ex Aventino*, v. ad 23, 46, 5.

3. *turbamque consularem*, quae 6, 34. dicitur *frequentia* consulem *prosequentium rogantiumque, num quid vellet?*

4. *in luco Similae*, de quibus verbis haec jam disputavit Gron. "Sic Gelenius ex MSS. nec aliter nos deprehendimus: nam ante illum *in ludo simili*. Opinatur autem, *Semelen* detorta non nihil voce *Similam* tum vulgo indocto dictam. *Stimulam* vocat Schol. Juvenal. 2, 3. *Nam sacra Bacchanalia ex SC. condemnata sunt, quum probatum esset senatui, honestissimas feminas ad Stimulae deae lucum foede adulterari.* Et mentio est *Stimulae* deae, *quae ad agendum ultra modum stimulet*, ap. Augustin. de civ. dei 4, 11. et 16. Quod forte non male ad fanaticorum tumultum ac turbinem adcommodes. Tamen optime sacra Bacchi peraguntur in *Semeles* matris luco: et si quidem hic fuit, ita potius scripsisse Livium crediderim, non vulgi indocti, si qua fuit, pronuntiationem expressisse. Sic *Semonis Sanci*, sic *Juventatis* apud Nostrum corrupta ab indoctis olim fuere vocabula." Malim *Semelae*, de qua v. Macrob. Sat. 1, 12. ut de ejus luco intpp. Ovid. Fast. 6, 503. lapis ap. Gruter. 643, 7. P. Victor. et Sex. Ruf. in regione Circi Maximi; Drak.

5. *consul laudare, quum initiatam se non infitiaretur*, Mog. *quod*: sed *quum* h. l. ut ap. Cic. ad Div. 16, 16. et saepissime ap. Plautum, eleganter pro *quod* positum; Gron.

6. *ac per se fatenti*: voculae *per se* a Moguntinis additae non sunt sine emphasi: nam qui ab alio *coarguitur*, fatetur etiam, verum coactus, non *per se*, i. e. sponte, nullo cogente; Drak. Cf. ad 6, 20, 14. — *eum sibi omnia exposuisse* sc. Aebutium; — *ab illa* sc. Hispala.

XIII. 1. *non quo sciret quidquam*: Mogunt. *quod*. Sed v. ad 28, 27, 2. — *Hic*, tum, tunc. v. Drak. — *Tum quoque*, v. ad 1, 25, 1. 2.

2. *meriti talem gratiam retulisset*, v. ad 37, 54, 3.
3. *quorum occulta initia enuntiaret*, v. ad 31, 24, 3.
4. *interdiu Bacchis initiarentur*, v. ad c. 9. n. 4.
5. *Pacullam Anniam Campanam sacerdotem* cet. quam Liberae partes in Bacchanalibus egisse, ingeniose suspicatur Böttiger Griech. Vasengem. T. I. P. I. p. 155. *Pacullam Miniam Sopanam* (f. *Soranam*) quidam MSS. et edd. vett. *Pacuviam Ninniam* ex 23, 8. conj. Gron. Obss. 4, 4. p. 48. *Minium*, forte *Annium*, aut *Ninnium*, et mox *Cerinios* ex Lov. 5., edd. antt. et annulo vetusto, in quo *Erenn. Cerin.* legi Fabrett. inscriptt. p. 427. sed *Cerianum* Em. Martinus Epp. 7, 1. testatur; Drak.
6. *in promiscuo sacra sint*, v. ad 34, 44, 4.
7. *Viros, velut mente capta*, (v. ad 2, 36, 7.) *cum jactatione fanatica corporis vaticinari*, more vatum ecstaticorumque, quorum corpora spasmis conripiuntur, ubi furor occupavit mentes. Cf. Heyne ad Virg. Ecl. 6, 24. Ge. 4, 400. Aen. 6, 46 sq.
8. *matronas Baccharum habitu, crinibus sparsis, cum ardentibus facibus*, quo habitu Maenades noctu per montes ac nemora cum clamore discurrebant: quod satis notum. *crinibus passis* alii. v. ad 1, 13, 1. et Juvenal. 6, 316.
9. *demissasque in aquam faces* ardentes *integra flamma efferre* ex aqua, *quia vivum sulfur* (ἄπυρον, glebosum solidumque, quod non coctione paratur nec ignem expertum est, et avidissime flammam corripit, v. Plin. 35, 15. f. 50.) *cum calce insit*: nota morem Baccharum, non alibi, quantum memini, obvium.

XIV. 1. *coenaculum super aedes*, ὑπερῷον in suprema aedium parte et contignatione, quod a pauperibus inhabitari conducique solebat, et ad quod foris adscendebatur *scalis in publicum*, in plateam, (v. ad 2, 24, 6.) *ferentibus*, unde *tertium tabulatum* (Etage) et *meritorium* coenaculum dicebatur. v. ad Juve-

Juvenal. 3, 199. 234. 7, 118. 10, 18. Suet. Vitell. 7. Intpp. Plaut. Amphitr. 3, 1, 3. Ernesti ad Suet. Aug. 45 et clav. Cic.

2. *et familia arcessita* Feceniae. v. ad 3, 55, 8. — *migrare ad consulis clientem jussus*, partim ut ibi ab insidiis Bacchanali initiatorum tutus lateret, partim ut index in potestate foret: ob quas causas etiam consulis socrus partem aedium Hispalae vacuam fecit; Drak. — *publico nomine*, rei publicae causa. — *inportarent*, v. intpp. Phaedr. 1, 28, 6.

3. *privatim suorum quisque vicem*, al. *vice*. v. ad 1, 25, 5. et 25, 38, 2. Ad haec verba intell. *metuere* aut *pavere* ex praec. *pavor:* secus leg. *quemque;* Gron. Crev. et Corte ad Sall. Cat. 30, 6. — *ne quis* suorum *adfinis ei noxae esset*, v. ad 10, 19, 2. et 38, 31, 3.

4. *Quaestionem de Bacchanalibus* cet. haec Initia, qualia tum erant, (v. cap 8.) SCtis (vid. seqq. et cap. 17. 18 19.) sublata sunt, non omnia Bacchi sacra, Liberalia. Notissimum vero SCtum illud celeberrimum de Bacchanalibus, quod repertum est a. 1692 in Neapol. regno, insculptum tabulae aeneae, et editum illustratumque a Fabrett Inscr. Synt. p 417. a Jac. Gron. in ed. Cic., a Bynkershoek. Exerc. de rel. peregr. c. 2. Maffeo hist. art. diplom. p. 125. Matth. Aegyptio Neap. 1729. et Heernio: quos commentarios cum ipso SCto exhibuit Drak. ad calcem T. VI. et VII. ed. Liv. "*Extra ordinem consulibus mandatur* a senatu haec quaestio: nam ad causas pertinebat, quae ad senatus curam spectabant, quarum magnam partem nos sub *politiae generalis* nomine, Romani per *rem publicam summam* declarabant. Hoc modo tollendae difficultates, in quibus aestuant Duker et alii;" Heyne Opusc. Acad. T. 4. p. 67. Ante quaestiones perpetuas factas quaestiones de criminibus civium interdum a populo, interdum a senatu decretas, vel de iis ad populum latum, ab eoque senatui arbitrium, quem de iis quaerere vellet, reli-

ctum

ctum fuisse, docet Duk. coll. 4, 50. 51. 6, 19. 9, 26. 10, 1. 26, 33. 28, 10. 29, 36. 30, 36. 31, 12. 32, 26. 38, 54. 40, 37. 43. 42, 21. Polyb. 6, 11. et 14.

5. *consulibus mandant* — et *jubent* sc. senatus, quod conlectivum est nomen. *mandat* et *jubet* alii, quia praecedit *censuit senatus*. Sed frequens est haec orationis varietas. Cf. Gron. et Drak. — *alios indices praemiis invitare* e c. Mogunt. *alios* (indices) *inlicere ac praemiis i.* reliqui MSS. et vett. edd. prob. Gron. Forte Livius non nisi *alios inlicere praemiis* vel *alios praemiis invitare* scripsit.

6. *per omnia fora et conciliabula*, v. ad 25, 5, 3.

7. *Bacchis initiatus*, v. ad c. 9. n. 4. — *causa sacrorum*, v. ad 2, 31, 2. — *ut quaestio habeatur* propr. *quaestionem haberi*. Sed cf. not. 8. — *coierint conjuraverintve*, v. ad 3, 35, 10. — *coissent conjurassentve* alii.

8. *libero conclavi*, arbitrario, quo velint. Alio sensu *libera custodia* dici videtur 24, 45, 4. — *aediles pl. videre* sc. *jusserunt*, ex priori *imperarunt ut*, aut lege cum Gron. *viderent*, quum praesertim excipiat *ne*; Bauer. Verum solet Livius hac ratione constructionem variare, ut post *jubere*, *imperare*, *decernere*, *censere*, *placere* ac similia verba subjungat in primo membro verbum infinitum, in altero hoc resolvat per *ut* vel *quod*, et contra; Drak. qui multa laudavit exempla. Cf. ad 5, 25, 4. et 29, 34, 6. — *in operto*, occulto loco, vel quem adire nefas sit, adyto. Cf. Ernesti clav. Cic. — *servarent*, observarent, caverent.

9. *utque ab incendiis caveretur*, mandatum, *uti adjutores triumviris* (propr. *triumvirorum*) *quinqueviri* cet. v. ad 9, 46, 9. Jungere licet *praeessent cis Tiberim*; sed etiam *quinqueviri cis Tiberim*: nam *quinqueviri cis et uls* (ultra) *Tiberim*, (unde Crev. h. l. conj. *quinqueviri uls et cis Tiberim*) magistratus minores incertae originis, memorantur Pompon. L. 2.

L. 2. § 31. D. de O. I. Cf. ibi intpp. et Duk. ad h. l. *regionis*, partis Vrbis, non habito respectu ad IV regiones, in quas Vrbs eo tempore divisa fuisse videtur, nisi unicuique harum regionum curandae duo ex quinqueviris ac triumviris praefecti sunt: et *adjutores triumviris*, ut *amicus populo Rom.*, *collega consulibus*, *dux cohortibus* et alia, quae ad 39, 47, 11. laudavi; Drak. Sed in his casus tertius a verbo fere adjuncto pendet. *dati* ante *uti* inseruit Sigon. at Gron. pro *uti* conj. *dati*, et ex praec. repetit *ut*. Malim: *adjuncti his triumviris quinqueviri, qui cis Tiberim* cet.

XV. 1. *in Rostra escenderunt*, v. ad 2, 7, 7.

2. *solenne carmen* (v. ad 1, 24, 9.) *precationes*, quod *praefari*, (ut 5, 41. 45, 5. al.) *prius quam populum adloquantur*, *magistratus solent* in comitiis, scil. *ut res bene ac feliciter eveniat reip.* cet. cf. 21, 17. 31, 5. 7. 8. 36, 1. 37, 47. 40. 46. 42, 28. Cic. Mur. 1. Plin. Pan. 72. — *peregisset* (v. ad 1, 18, 10.) *consul*, A. Postumius Albinus, a quo res tota investigata erat et ad senatum delata. Cf. c. 11 - 14.

3. *tam non solum apta*, sc. quam huic. Illud *tam*, quod a solo MS. Mog. abest, delevit Drak. Sed vel *tam* vel *magis* requiritur h. l., et utrumque quidem omittitur, at non nisi sequente *quam*. v. ad 1, 25, 11. et 2, 56, 8.

4. *fanatici vigiles*, forte *vigiliis*, *vino* cet. Crev.

5. *Majores vestri ne vos quidem — forte temere* (v. ad 2, 31, 3.) *coire voluerunt:* male multi MSS. et edd. antt. *noluerunt*. Rectius sane *voluerunt* ob *ne quidem:* sed tum verba *censebant debere* paene glossema sapiant; Bauer. — *nisi quum aut*, *vexillo in arce posito*, *comitiorum causa exercitus eductus esset* ex Vrbe, *aut plebi* (tert. cas., aut sec., v. ad 2, 33, 2.) *concilium tribuni edixissent*, *aut aliquis ex magistratibus* eam seu vos *ad concionem vocasset*, v. ad 1, 36, 7.

6.

6. *iis ex obscoeno* cet. forte *his ex o.* Bauer.
7. *ferro decernent*, v. ad 21, 41, 2.

XVI. 1. *edita facinora habent*, ediderunt: habent, culpam sustinent; Bauer. — *privatis noxiis — sese tenere*, cf. not. 2. *noxis* conj. Bauer. v. ad 10, 19, 2. — *Crescit et serpit*, vel alitur, augetur, (cf. Cic. Verr. 3, 76.) vel increbescit, vulgatur, ut 28, 15. et 40, 19. Cf. Ern. clav. Cic.

2. *quam ut capere id privata fortuna possit*, intra privatos eorumque fortunam subsistere, hunc modum tenere et servare, id. qd. *privatis noxiis sese tenere*. — *ad summam rem publicam spectat*, v. ad 3, 5, 6.

3. *nocturna concio* initiatorum *par* multitudine.

4 *universos concionantes*, in concione stantes.

5. *ut bona mens suis omnibus fuerit*, ne sui insaniverint, illiusve furoris fuerint participes. Cf. Gron. ad Sen. Controv. 4, 25. et Duk. ad Flor. 2, 6, 20. — *vestrum non sum securus*, a vobis, ut 9, 22.

6. *Hac vos religione — liberant*, v. ad 2, 5, 4. ..., 23, 8.

7. *ut sacra externa — abolerent*, cf. 25, 1. 7. et 2. ad 1, 23, 1. et 4, 30, 5. ad Tac. Ann. 6, 12. intpp. Suet. Aug. 31. 40. et Hor. Sat. 1, 6, 113. — *omnem disciplinam*, modum, formam, *sacrificandi*, omnes sacrorum ritus. — *nihil aeque dissolvendae religionis esse* cet. v. ad 3, 24, 1. et 4, 30, 5.

8. *diis propitiis volentibusque* (v. ad 1, 16, 4.) *omnia ea faciemus*, quae sc. patrum avorumque aetate magistratus fecerunt. Ita non redundat *ea*, quod putabat Bauer.

XVII. 1. *senatus consulta*, forte *s. consultum*, et mox *literis hospitum de SCto.* — *indici praemium proposuerunt*, v. ad 21, 45, 4.

2. *qui tum extra terram* cet. v. ad 1, 25, 1. *Tum* pro *nunc*, *jam*, ex persona loquentis: Livius ex sua posuit; Bauer.

3. *laxiorem diem daturos*, v. ad 2, 34, 13.

4. *ne quis reciperet*, f. *neu* vel *neve*; Bauer.

5. *M. et C. Atinios* ex emend. Sigon. *M. et L. Catinios* c. Mog. unde *M. et L. et C. Atinios* conj. Drak. *de plebe Rom.* homines, vel plebejos, vel tenues et infimos civium; Duk. — *Minium*, v. ad c. 13. n. 5.

XVIII. 1. *quia multis actiones* forenfes *et res*, lites, caufae, (nifi malis cum Bauero pecuniae creditae, jura, obligationes, e quibus agerent) *peribant*, multi perdebant eas, jus amittebant, — *quia non refpondebant*, tempore exclufi et abfentes. v. ad 25, 4, 5 — *nomina delata*, v. ad 9, 26, 5. — *circa*, per, ad, *fora* circumjecta *proficifci*, v. ad 1, 4, 11. et 25, 5, 3.

2. *ex carmine facro* cet. v. ad 1, 24, 9.

3. *ftupris violati*, quae vel ipfi paffi erant, vel aliis intulerant: at *caedibus violati*, qui alterum interfecerant; Drak. — *fubjectione teftamentorum*, ut *fubjicere*, *fubponere* et *fubdere teftamenta*. v. ad Tac. Ann. 1, 6, 8. — *in utraque caufa*, conditione, crimine, ut vel feciffent, vel facturos fe obligaffent; Bauer.

4. *Mulieres damnatas cognatis*, *aut in quorum manu effent*, (v. ad 5, 20, 1.) *tradebant*, *ut ipfi in privato animadverterent in eas*, v. ad Tac. Ann. 2, 50, 5. *in privato*, ut contra mox *in publico*. v. ad 2, 24, 6. — *extra quam fi aliqua ibi* cet. v. ad 22, 3, 8.

5. *SCto cautum eft* de Bacchanalibus, incifo in tabula aenea, quae etiam nunc in biblioth. Caefarea Vindobonenfi fervatur, et ex qua patet, a Livio omnia fua inde ducta effe, nonnulla etiam iisdem verbis. Hinc ad calcem Livii monimentum hoc dedimus exemplo Hearnii et Drak. Idem edidere Fabrett. Infcr. p. 427. Scipio Maffaeus hift. art. diplom. p. 125. Bynkersh. in Opufc. p. 259. et Matth.

Ac-

Aegyptius Neap. 1729. — *si ei permissum esset*, sc. qui tale sacrum solenne et necessarium duceret cet. Drak. — *quum in senatu centum non minus essent*, forte *dum* et *ne minus*, quae in hoc SCto aliquoties leguntur verba; Drak Cf. ad 2, 23, 9 — *magister sacrorum*, forte ut *magister Saliorum* et *fratrum Arvalium* in lapidibus memorati. Cf. Drak.

XIX. 1. *quos pro indicibus consules habuissent*, indices vere habuissent, indicibus usi essent; Bauer.

2. *magistratibus A. praedicendum*, v. ad 2, 10, 4.

3. *centena millia aeris* gravis; quam vocem excidisse putabat Periz. de aere gravi § 24.

4. *ut P. Aebutio emerita stipendia essent*, ut, praemii loco, vacationem militiae haberet, velut emeruisset stipendia; (cf. ad 3, 57, 5. et 4, 26, 7.) *neve censor ei equum publicum adsignaret*, quia honori ille quidem, sed tamen et oneri erat; Ern. Cf. Casaub. ad Suet. Aug. 38. Suet. de pec. vet. 3, 2. Lipf. mil. Rom. 1, 5. et Graev. Proleg. T. I. Thes. Ant. Rom.

5. *Vtique Feceniae Hispalae datio, deminutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset; utique ei ingenuo nubere liceret:* haec jam recte exposuisse Turneb. Adv. 30, 25. perperam vero Guther. de jure pont. 2, 7. copiose docuit Gron. ad h. l. qui praeter alia haec notavit: '*Dare* in genere ICtis est, per traditionem dominium transferre. v. l. 75. §. ult. D. de V. O. Itaque *datio* est libera facultas, bonorum sive peculii dominum faciendi alium traditione, nemine vi juris aut potestatis aut patronatus intercedente. *Deminutio* illustrandae et dilatandae voc. *dationis* causa additur: nam tradendo alteri minuimus nostra. *Gentis enuptio* (jus enubendi e gente sua in aliam, et quidem h. l. honestiorem) concessa hoc significat, ut aliis quam libertis sui patroni aut libertis gentis illius, cujus erat liberta, ei nubere liceret. (cf. ad

4, 4, 4.) Hinc mox additur: *utique ei ingenuo nubere liceret:* quod scil. illis verbis non erat satis expressum. Mirum vero non est, moribus introductum fuisse, ut ex auctoritate patroni ejusdem gentis liberti ducerent uxores, libertae nuberent, aeque ab eodem patrono illi manumissas, hae manumissis: unde Tac. Ann. 6, 18. dicitur *Theophanes proavus* omnium ejusdem gentis, quia ex ea personae junctae connubiis. Huic interpretationi non obstat, quod *tutoris optio* eidem Hispalae datur. Nam numquam fuit propositum senatui, Hispalam eximere numero mulierum, aut talia ei jura dare, qualia viris tantum civibus, neque omnibus, nedum sequiori sexui, conveniebant. Cato sup. 34, 2. *majores*, ait, *nullam, ne privatam quidem, rem agere feminas sine auctore voluerunt; in manu esse parentum, fratrum, virorum.* Idcirco illis, quae in manu parentum aut virorum non essent, *tutoris* auctoritas necessaria erat in his rebus, *si lege aut judicio agerent, si se obligarent, si civile negotium gererent*, Vlpian. t. 11. Inst. Non igitur propterea negandum est, dationem, diminutionem suorum bonorum datam esse mulieri, quia tutor ad dandum diminuendum adhibendus est. Neque enim intellegitur ei facultas alia permissa, quam quae legibus Romanis ingenuae feminae, quae nullius in manu erat, competebat. Itaque totum hoc obponitur libertinae conditioni, quibus superstite patrono id concessum omnibus non erat, minus autem mulieri. Nam et post edictum praetoris, quo jus patronorum in liberto temperamentum adcepit, patrono remansit actio operarum et alimentorum et societatis bonorum nomine si id in poenam ingrati animi pepigisset patronus (satis autem credibile est, quemque, ut maxime potuit, in futurum sibi cavisse) et morientium sine liberis ab intestato patronus heres erat, contraque testamentum, quo liberi heredes instituti non essent bonorum possessionem a praetore adcipiebat. Ne

qui

que obest, quod *mortuo patrono in nullius manu* *rat* Hispala, et *tutore a tribunis et praetore petito* am *testamentum fecerat.* v. cap. 9 extr. Nam hoc asu non abolebatur macula libertinae conditionis: deoque cautum est hoc SCto, ut, quod ante jus rat adquisitum Hispalae per mortem patroni, quum naneret libertini ordinis, id jam ei competeret jure rivilegii, quo ingenuis aequabatur, tamquam mulieri, quae mortuo viro in nullius potestate esset." Nota Dukeri est: "Gronovium in iis, quae hic de Theophane et matrimoniis clientum, non sine consensu patronorum contrahendis, scribit, aliquid humani passum contendit Fabrett. Inscr. c. 6. p. 478. Quod de *tutoris optione* dicit Livius, explicant ICti). Otton. in diss. de perpet. fem. tut. §. 16. Schulng. ad Vlpiani tit. II. §. 18. et Heinecc. ad L. Jul. : Pap. Popp. 2, II. Quod ad ultima verba adtiet, si non licuit mulieribus libertinis, *nubere ingenuis*, consequens est, neque ingenuis licuisse ducere xores libertinas. Vtrum autem hoc moribus, an gibus non licuerit, non satis exploratum est. Sunt ri juris et antiquitatis Rom. peritissimi, qui punt, omnes ordines civium ultro et veluti ex compacto a libertinarum nuptiis abstinuisse. Sed me, : legibus prohibitas fuisse credam, quum alia, tum aec duo praecipue movent. Primum certum est, civibus Rom non licuisse uxores habere peregrinas, si cum quibus lege connubium erat, et, si quis iam duxisset, eas justas nuptias non fuisse. Jam civibus lege interdicebatur quarumcumque aliarum, iam ingenuarum ac domi nobilium, peregrinarum uptiis, quod sanguinem civilem cum peregrino misri non volebant Romani, utique probabile est, eos on minore cura populum Rom. incorruptum ab mni colluvione servilis sanguinis servare voluisse, : lege cavisse, ne ingenuis libertinas uxores ducere ceret. Deinde Dio Cass. lib. 54. et 56. p. 531. et 77. 578. his nuptiis ante Augustum poenam positam

 fuis-

fuiſſe et, quae ea fuerit, non obſcure ſignificat, dicens, Auguſtum omnibus ingenuis, qui vellent, exceptis ſenatoribus, *permiſiſſe* libertinas uxores ducere, et liberos eorum legitimos eſſe juſſiſſe." Conf. et animadverſiones Matt Aegyptii ad SCtum de Bacchan. p. 136. Burm. ad Vellej 2, 18, 3. aliorumque, quas congeſſit Drak. in ed. Liv. T. VII. p. 218 ſq.

XX. 1. *et tria millia peditum Rom., CC equites:* haec verba non pendent ab *imperarunt*, ſed a *ſcribere juſſi ſunt*, a quibus forte librarii ea ſejunxere. — *praeter legiones* ſc. duas illas ex SCto ſcriptas, quas urbanas fuiſſe puto; Duk.

2. *prior Q. Marcius* cet. neſcio cur Livius dicat *prior*, quum Poſtumium deinde in provinciam veniſſe non memoret, et cap. 23. quaeſtionibus per Italiam habendis retentum in provinciam non potuiſſe proficiſci ſignificet; Duk. Vocem *prior* omittunt Lov. 5. et edd. vett. ante Gelen.

3. *legionis ſigna — vexilla ſocium*, v. ad 8, 8, 2.

4. *prius ſequendi finem — fecerunt*, v. ad 27, 14, 5

5. *in locis pacatis exercitum dimiſit*, paſſim per vel in ea, poſtquam in illa venit: niſi ex Lov. 1. leg. *diviſit*, ſc. poſtquam ex hoſtium agro in ea venit; Duk.

XXI. 1. *Sub hunc nuntium*, v. ad 2, 55, 1.

2. *in agro Aſtenſi — ad Aſtam opp.* Hiſp. Baet., ad oſtium Baetis ſupra Gades, hod. forſan Xerez della Frontera ad Guadalete fl v. Mel. 3, 1. Ptol. 2, 4. Plin. 3, 1. ſ. 3. *in agro Oſcenſi* c. Mog. Oſcam Hiſp. Baeticae haud longe ab Aſta remotam fuiſſe, ex Ptol. 2, 4. conſtat; Drak. Cf. ad 34, 10, 2.

3. *cum Celtiberis acie conflixit:* hic locus oſtendit, Celtiberos in citeriore Hiſpania eſſe, qui tamen ſunt trans Iberum; Glar. Hiſpaniae citeriori ulteriorique limites modo ampliores, modo anguſtiores, pro

pro variante gentis potentia et fortuna, adſignantur. — *Calagurrim*, alii *Calagurim*. Illud probabat Duk. ad Flor. 3, 22, 9. hoc Cellar. geogr. ant. 2, 1. p. 72.

XXII. 1. *ludi Taurii* ed. Aſcenſ. a. 1513. et aliae *ludi Taurilia*, quae lectio doctior et vix e librariorum ingenio profecta. v. ad 2, 21, 1. Ludos hos quidam ab immolatione taurorum ita dictos putant, ut *taurobolium* et *ſuovetaurilia*; at Feſtus eos olim docet in circo Flaminio inſtitutos fuiſſe et diis inferis conſecratos, quod, regnante Tarquinio Superbo, magna in mulieres gravidas incidiſſet peſtilentia ex carne taurorum diu populo vendita et comeſa. Cf. et Serv. ad Virg. A. 2, 140. (qui ludos adpellat *Taureos*) et Varr. L. L. 4, 32. Mox ante *adparatos* in multis MSS. et edd. ante Frob. legitur *decem:* unde *per dies decem* inſeruere editores recentt. auctore Sigon. Sic paulo ante finem cap. *L. Scipio ludos — per dies decem fecit.* Cf. et 42, 20. al. — *quos voverat Aetolico bello M. Fulvius*, cf. cap. 5. — *Multi artifices* cet. v. ad 5, 1, 2.

2. *hujus ſaeculi copia*, v. ad 1, 5, 1.

3. *Novemdiale deinde ſacrum tenuit, quod* cet. v. ad 1, 4, 9. 1, 31, 3. 2, 3, 6. — *et unum diem*, f. *in u. d.*

4. *conſules procurarunt* hoc prodigium. v. ad 1, 20, 11.

5. *ſemimarem XII annos natum* cet. v. ad 27, 11, 5. — *Id prodigium abominantes*, h. l. excidiſſe vocem *aruſpices*, ex Jul. Obſeq. c. 56. ſuſpicabatur Drak.

6. *ex collata ad id pecunia ab regibus* cet. v. ad 40, 44, 7.

7. *poſt damnationem et bona vendita*, v. 38, 54 ſq.

XXIII. 1. *quaeſtionibus cum fide* cet. v. cap. 18 ſq. — *Poſtero die praetores facti* cet. Pighius

monet, horum omnium provincias praeter morem a Livio omitti, et ex 34, 47. forte leg. *L. Postumius Tympanus.* Sed Postumius cognomen *Tempsanus* ob causam aliquam a Tempsa Bruttiorum opp. (v. 34, 45.) habere potuit; Duk. — *M. Claudius Marcellinus* forte c. Mog. et tres alii; recte, si idem est, qui biennio post consul fuit, (v. cap. 35.) quod tamen incertum. Ejusdem nominis praetor memoratur 38, 35. et potuit hic ad distinctionem illius dictus esse *Marcellinus*; Periz.

2. *per eosdem dies consul Acilius* cet. v. 36, 25 sq. — *Romanis oppidum deditum* anno sequenti. v. 37, 4. 5.

3. *et urbes aliquot receperat*, v. ad 3, 29, 1.

XXIV. 1. *quandoque data fortuna* ex emend. Gron. *quando* edd. vett. *quandocumque* Curio et al. v. ad 1, 24, 4. — *portoriis maritimis*, exactis in portubus: nam portorium etiam in pontibus et itinere solvebatur; (v. Burm. de vectig. c. 5. p. 53.) et *metalla* loca, unde metalla effodiuntur, (v. ad 42, 12, 8.) Drak. — *cogendis omnibus procreare et educare liberos*, forte prohibendo illos exponi; Duk. coll. Dionys. Hal. 1, 15.

2. *Thessalorum et Perrhaeborum* cet. cf. Polyb. 23, 4.

3. *totam Athamaniam sub jus judiciumque* (v. ad 36, 39, 3.) *regis venisse*; v. 36, 14. At postea Amynander Athamaniam recepit; (v. 38, 1. 2. 3. 9. 10.) nec deinde Philippum eam recepisse adparet: quae difficultas augetur eo, quod Athamanes extr. cap. seq. non duo tantum *castella*, sed et *libertatem repetunt*; Drak. Idem mox conj. *et Maronitarum exsules, qui erant pulsi — praesidio. Ii* cet. (ita Lov. 4. et Mead. 2.) et *exsules venerant pulsi, quia libertatis causam*, libertatem, *defendissent ab regio praesidio*, adversus illud.

4. *ad recipiendas eas civitates*, v. ad 3, 29, 1.

5.

5. *ad controverſias disceptandas*, v. ad 1, 50, 5.
6. *Ti. Sempronium*, Τιβ. Κλαύδιον codd. Polyb. unde *Ap. Claudium* ſuſpicari poſſis. Sed cf. inf. cap. 33. Quisnam vero hic Sempronius fuerit, non conſtat.

XXV. 1. *disceptatorum loco*, v. ad 1, 50, 5.
2. *Philippopolis*, v. ad 28, 7, 9. — *Eurymenae*, v. Scylax Caryand. p. 60. intpp. Plin. 4, 9. et Steph.
3. *lateri adhaerere dominum*, v. ad 24, 5, 7.
4. *niſi provideant aliquid*, v. ad 6, 6, 4. — *ut equum tenacem*, cf. Ovid. Am. 3, 4, 13. ibique Burm. *ſternacem* conj. Doujat. et Crev. Cf. ad Sil. 1, 261. — *non parentem* Philippum decretis Romanorum: alioqui verba videri poſſent interpret. voc. *tenacem*; Duk.
5. *Gonnocondylum*: vox compoſita ex duorum oppidorum nominibus, et reſtituta a Sigon. pro *Connocondylum*. v. ad 44, 6, 6.

XXVI. 1. *Theſſalorum formulae factam* (v. ad 3, 62, 5. et 26, 24, 5.) *Paracheloida*; nomen duorum oppidorum, Theſſaliae et Aetoliae. v. Steph. et Strab. 9, 434. 10, 458. — *Nam quae ſibi crimina* v. ad 3, 39, 8. — *deridiculum*, valde ridiculum. Cf. Varr. R. R. 1, 18. et intpp. Ter. Heaut. 5, 1, 79. Similiter *deparcus*, *detegere*, *deamare*, *defeſſus*, *dehiſcens*, *defatiſcor* dicuntur; Ern. *ridiculum* omnes MSS. praeter Mog.
2. *Quaerentium, quod falſo objiciant*, ex emend. Gron. pro vulg. *quid*, quum *quaerentium* h. l. non ſit interrogantium, ſed undique conquirentium.
3. *velut ex diutina ſiti nimis avide meram haurientes libertatem*, v. ad 27, 51, 2. *ſeram* conj. Naudaeanus, non inepte, judice Gron. qui tamen *meram*, h. e. nimiam et intemperatam, probat comparatque Plat. de rep. 8. p. 499. ed. Lugd. a. 1590. ὅταν, οἶμαι, δημοκρατουμένη πόλις, ἐλευθερίας διψή-

διψήσασα, κακῶν οἰνοχόων προςταττόντων τύχῃ, καὶ πορρωτέρω τοῦ δέοντος ἀκράτου αὐτῆς μεθυσθῇ, Plut, in Quaest. Graec. p. 295. de Megarensibus: *ὀλίγον χρόνον ἐσωφρόνησαν κατὰ τὴν πολιτείαν, εἶτα πολλὴν, κατὰ Πλάτωνα, καὶ ἄκρατον ἐλευθερίαν τῶν δημαγωγῶν οἰνοχοούντων διαφθαρέντες παντάπασι,* Eunap. vit. Max. p 85. *ὥσπερ οἱ κατὰ τὸν μῦθον τῆς διψάδος δεχθέντες, χανδὸν καὶ ἀμυστὶ τῶν μαθημάτων ἕλκειν,* Augustin. de civ. dei I, 30. (*libido dominandi meracior*) Arnob. 2, 47. (*meraco sapientiae tincti et saturi potu.*)

4. *jactare sese insectatione* cet. v. ad 3, 1, 4.

5. *quo modo inter eas gentes et M. disceptetur, formulam juris exsequendi constituendam,* v. ad 1, 50, 5. et 4, 8, 4.

XXVII. 1. *sui pudoris esse*, modestiam verecundiamque suam postulare, se pro modestia sua debere. — *ut admoneant* ut recet, quod *ut* post *monere* saepius omittitur. v. Drak.

2. *multo verius esse*, h. e. aequius, quod pro illo cap. 28. ponitur. v. ad 2, 48, 2. Mox *vel suis, qui Antiochi bello terra* cet. conj. Gron, prob. Drak.

3. *deterioribus obnoxios silere*, v. ad 3, 39, 1. Mox verba, ex ed. et forte cod. Mogunt. adjecta, *viam* et *ad* absunt a MSS. et vett. edd. In iisdem *ferentem* pro *declinantem.* Quae omnia probavit Gron. — *Thraciae Paroreia*, propr. Thraciae subjecta: (v. 42, 51.) nam alia Πορώρεια sive Παρωραία et Παρωρία Arcadiae urbs est, alia Epiri. v. Strab. 7. p 326. Herodot. 4, 148. 8, 37. Pausan. 8, 27. 35. et Steph. — *subeat ad*, prope adcedat ad. Cf. Drak, et ad 7, 23, 5. et 22, 4, 2.

4. *novam deflexisse viam*, ab illa deflexam muniisse. — *Maronitarum urbes*, forte *urbem.*

XXVIII. 1. *ad reliquos Macedonas continendos* (v. ad 22, 22, 9.) *exemplum pertinebat*, v. ad 26, 31,

1, 5. — *Lamiam obpugnare jussus* cet. cf. cap. 23. t 36, 25.

2. *si Diis placet*, v. ad 4, 3, 4.

3. *quinquaginta tectas naves*, v. ad 22, 19, 4.

4. *decretum calumniae praetendit*, v. ad 3, 45, 1.

5. *Quo in numero*, hostium, an amicorum, *me apud vos esse velitis, refert;* alii *referte*, minus apte, . ad 8, 39, 3. et Gron. ad Sen. de ben. 1, 6.

XXIX. 1. *medio responso* (v. ad 1, 32, 5.) *rem suspenderunt*, diremerunt; aut *suspensam reliquerunt*, h. e. dubiam) ut 34, 62, 7.

2. L. *Manlius proconsul*, v. ad 28, 38, 4. — *cui postulanti ab senatu in aede Bellonae triumphum — exemplum obstabat — successori*, v. ad 26, 21, 1. 2. — *medius tamen honos* cet. infimus honos, iis habitus, qui re publica bene gesta Romam redierant, et nec triumphum nec orationem inpetrabant, erat, ni fallor, quod, Vrbem ingressi, praedam ac spolia hostium praeferentes populo Rom. conspicui erant; Duk. coll. 28, 38. 32, 7. 33, 27.

3. *pascua publica infesta habuerant*, ut al. *infesta reddere* et *efficere* 2, 11. 34, 62. al. Cf. ad 1, 7, 7.

XXX. 1. *progressi sunt* cet. e c. Mog. In ceteris MSS. et edd. ante Ald. *progressi communi animo consilioque rem gesserunt*, quod magis Livianum sonare putabat Gron. Sed cf. Drak.

2. *et loca sua* (sibi nota in terra sua) *et genus pugnae pro hoste fuere*, v. ad 28, 33, 3.

3. *silentio noctis tacito signo*, v. ad 7, 35, 1.

4. *Vbi satis placuere vires*, v. ad 33, 31, 4.

5. *exercitum traduxerunt*, quidam MSS. *exercitus*, quod placere potest, quia supra *duo exercitus Rom.* memorantur. Sed hoc spectat ad indicandam Romanorum fusorum multitudinem, et nunc videntur praetores ita copias junxisse, ut ex duobus exercitibus unum effecerint ac milites iisdem castris continuerint; Drak. 6.

6. *qui tumultum injicere* cet. v. ad 26, 3, 1.
7. *robur toto in exercitu;* al. *totius exercitus.*

XXXI. 1. *occuparent eos*, v. ad 24, 7, 6. — *recenti victoria ferocibus*, superbis, ut 1, 7. *inflatis* c. Mog. ex interpret. v. Drak. Quid sit *ferox*, e Suet. Aug. 63. et Tac. Ann. 1, 3. colligas; Ern.

2. *cuneo institit pugnare*, v. ad 2, 50, 8. et 24, 26, 7. — *usque*, ut 10, 2. continuum temporis aut morae notat. v. Gron. Obss. 3, 19. — *laborare aciem*, v. ad 3, 31, 1.

3 *nec sustineri alii super alios inferentes sese possunt* c. Hearnii, probb. Periz., Duk. Crev. et Drak. unde recepi pro vulg. *sustinere* sc. se Romani, h. e. inpetum sistere. *sustinere alii s. a. i. s. patiuntur* conj. Gron. non enim posse adcipi de Hispanis, quia *inferre sese* sit urgentium, nec bene dici de Romanis, quibus nihil fuerit necesse se *sustinere posse*, inpetum suum maxime efficacem et inrevocabilem esse optantibus. Tum *sustinere* eo sensu dictum, de quo v. ad 29, 6, 7. Sed semper putavi legendum esse *sustineri* hoc sensu: *nec sustineri*, retineri, (cf. 24, 16. et ad 2, 44, 6) *possunt* Romani, *sese inferentes*, inruentes in hostem, *alii super* post, *alios*, ut 1, 50. et *vulnus super vulnus* 22, 54. aliaque his similia.

4 *copiae adfluebant*, v. ad 21, 38, 3 — *exigua pars pugnae*, h. e. hostium, qui ex pugna evaserant.

5. *equites catellis ac fibulis donavit*, ut *sagula cum fibulis aureis* dona militaria 27, 19. extr. 30, 17. Vopisci Aurel. c. 46. (ubi v. Casaub.) *fibulae tribuniciae ex auro* ap. Plin. 33, 3. s. 12. ubi et *catenae circa latera* mulierum memorantur, quae Hard. cingula ex auro esse credebat. *Catellae*, catenulae, h. l. non ornamentum, puto, colli aut brachii, sed loricae, quo *fibula* etiam referenda. v. ad Sil. 2, 401. 5, 140. et 7, 624. Lips. de mil. Rom. 5, 17. *catellas* putabat torques dici, quod ex annulis aut catellis plecterentur; Drak. cingula seu balteos militares, *fibu-*

fibulis adſtringi ſolitos; (v. Rhodius de Acia c. 5. p. 35.) Torrentius ad Hor. Epiſt. 1, 17, 55 ornamenta militaria, ad effigiem canini capitis facta, quibus chlamydum fibulae innectebantur; qualia in gladiorum capulis et caligarum faſtigiis ſub genibus, ut in vetuſtis monimentis cernimus, adponebantur.

XXXII. 1. *ad fl. Macram et Lunae portum*, v. ad 34, 8, 1. — *montem*, Anidum, *antiquam ſedem majorum ipſorum*, in antiquiſſimo opp. Apua, unde Apuani. Ita Cluver. Ital. ant. 1, 10. p. 76. Cf. inf. ad 40, 38, 3.

2. *Jam comitiorum adpetebat tempus*, v. ad 5, 19, 2. — *cui ſors comitia habendi obtigerat*, v. ad 10, 26, 4. et 35, 6, 1. — *ab repulſis*, v. ad 1, 1, 5.

3. *plus quam unum ex patriciis c. u. l.*, v. ad 6, 35, 4. — *arctior petitio*, minori cum ſpe; Ern. — *et*, etiam, *hi repulſi* olim erant, (v. ad 3, 35, 10.) *in ſpem inpetrandi t. a. honoris dilati*, v. ad 21, 53, 3. *repulſis* — *dilati* conj. Gron. — *novus* (ex emend. Gelen. pro *nobilis*) *candidatus*, qui nunc primum petebat conſulatum. Obponitur *veteribus candidatis.* — *haud dubie* MSS. Voſſ. Lov. 1. et Victor. *pro non dubie:* unde Gron. et Crev. conj. *pro non dubiis*, ut 6, 40. 34, 43, 5. ubi v. Drak. Poſſet etiam conjici *haud dubii*, ut 1, 42. 39, 39. vulgatum tamen defendi poteſt; Duk.

4. *Claudius conſul ſine lictoribus* cet. precibus magis quam majeſtate adjuturus fratrem, et ſubfragia venaturus. — *toto foro volitando*, forte *volitans*, vel *volitare*, vel *volitabat.* — *prius*, potius. Vtrumque jungitur c. 47. 5, 25, 4. (ubi v. Drak.) 23, 28. al.

5. *ſedens pro tribunali aut arbitrum* cet. "Conſulem, qui comitiis centuriatis praeerat, pro tribunali in ſella curuli ſediſſe, oſtendit Livius 10, 15. et 26, 22. Alterum conſulem, ſi adeſſet, in eodem tribunali (an in alio?) ſedere ſolitum, ex h. l. intelligitur. v. Gruch. de com. Rom. 1, 4. Sed qui comitia

tia habebat, plus quam arbiter aut tacitus ſpectator eorum erat." Duk.

6. *coerceri* (v. ad 36, 24, 3.) *ab ſtudio effuſo*, ſummo fratris in petendo conſulatu adjuvandi, ut mox *pro ſtudio ejus*, pro conſule. acerrime in ea re occupato. *Studium* et *ſtudere alicui* etiam de favore in comitiis dicitur.

7. *dejecto Fabio*, v. ad 3, 35, 10. — *fratrem traheret*, ad conſulatum perduceret, efficeret, ut conſul crearetur; Ern. — *locum ſuum tenuit Porcius*, v. ad 10, 8, 2.

XXXIII. 1. *P. Claudio L. Porcio conſulibus, Q. Caecilius — qui ad diſceptandum* (v. ad 1, 50, 5. et cf. ſup. cap. 24 ſq.) — *miſſi erant*, *legationem renuntiarunt*, (v. ad 23, 6, 2.) *regum quoque eorum* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 23, 11. 12. Recepi cum Gron. lectionem MS. Naudaeani, quae auctoritate et omnium fere reliquorum libb. et Polybii firmatur. Ei Drak. ſubſtituit e c. Mogunt. hanc: *P. Claudius, L. Porcius conſules, quum Q. Caecilius — legationem renuntiaſſent*, cet. Sed ita τὸ *quoque* non ſatis aptum, ne dicam ineptum, videtur, et omnes reliquae MSS. atque primae edd. habent *renuntiarunt*, ac reſpuunt *quum*. Correctores forte veterem mutarunt lect., quia *legatos in ſenatum introducendi* non niſi conſulum praetorisve urbani jus munusque legimus fuiſſe. v. ad 3, 4, 2. Id vero non ſemper forſan obtinuit, aut τὸ *introduxerunt* h. l. eo ſenſu poſitum, quo alia verba capi diximus ad 7, 16, 6. Saltem haec expreſſa ſunt ex Polyb. 23, 11 pr. cujus etiam errores Livius ſuos facere ſolet. v. ad 38, 11, 8. Loco Polyb. ad εἰςῆγον conſulum nomina aut οἱ ὕπατοι intercidiſſe ſuſpicabatur Drak., ſed Schweigh., intell. eſſe eos, quorum munus id fuerit, ſc. conſules, ut et aliis locis, v. c. 21, 1, 2. 22, 5, 2. 22, 7, 1. et 4. At utraque ratio eſt inprobabilis: illa, quoniam plura loca ſimilia ſic

ſic eſſent mutanda; haec, quia 22, 5, 2. et 22, 7, 1. et 4. memoratur legatio, quae abſentibus coſſ. Romam venit; unde Livius 37, 53. pr. Eumenem dicit a *praetore* urb. in templum fuiſſe reductum, et Polybius 22, 7, 9. ſenatum juſſiſſe legatos in Aſiam ad Cn. Manlium, ejus anni conſulem, proficiſci. Itaque illis locis pluralis εἰςῆγον neque ad conſules abſentes, neque ad praetorem urb. referri poteſt: ſed probabile eſt, legatos nonnumquam et ab aliis ſenatoribus fuiſſe introductos, aut Polybium certe id credidiſſe. Ceterum in edd. antt. legitur *Principio anni P. Claudius, L. Porcius conſules erant. Q. Caecilius — renuntiaverunt* cet.

2. *ſine reſponſo dimiſſi* legati Rom. (nam *legatio* nom. conlect.) *nec datum petentibus A. concilium*, v. ad 8, 5, 1. Rem ipſam, a Livio non memoratam, tradit Polyb. 23, 10.

3. *ſimul* (et) *Lacedaemoniis deplorantibus* cet. cf. Polyb. 23, 12. et Plut. Philop. p. 365. *ſimul Lacedaemonii deplorabant* conj. Gron. putans, haec minime cum ſeqq. cohaerere. Sed cohaerent, modo apodoſin hoc ſenſu ceperis: *Achaei haec excuſabant, maxime vero concilii negati crimen, et quidem recitando legem* cet. De qua lege cf. Polyb. 23, 10. et 24, 5, 17. Idem *literas* et *ſcripta mandata*, γράμματα et ἐντολὰς ἐγγράπτους diſtincte memorat, docetque, concilium Achaeorum Caecilio fuiſſe negatum, quia cum *mandatis* ſenatus, ſed *non ſcriptis*, venerat; Drak.

4. *adeundi concilium — ſenatus daretur*, v. ad 8, 5, 1.

XXXIV. 1. *in Maronitas iram effundit* cet. cf. Polyb. 23, 13. — *Caſandrum*, ut ap. Polyb. Vulgo *Caſſandrum*. Nil intereſt.

2. *Onomaſtum et Caſandrum* cet. cf. Polyb. 23, 14.

XXXV. 1. *Et legati a Philippo* cet. cf. Polyb. 23, 14.

2. *aliquid momenti facturum*, v. ad 1, 47, 7.

3. *ad terrorem regulis Thracum*, ad Propontidem habitantium, *injiciendum*, ne, quae moliretur, impedirent. Ita Polyb. — *Amadoco*, nomen inter Thracas frequentissimum; Drak. cf. Mauſſac. et Valeſ. ad Harpocr. Lex. — *miſſis* ſc. quibusdam, ſ. legatis.

4. *Lycortas praetor* cet. v. ad 38, 32, 2.

5. *Areus et Alcibiades exſules* Laced. a Nabide pulſi, *reſtituti* a Philopoemene in patriam, ingrati *legationem Romam* cet. cf. Polyb. 23, 11. 12. 24, 4. et Pauſan. 7, 9. — *Clitore in Arcadia*, Κλίτωρ ap. Polyb. Κλείτωρ ap. Pauſan. 8, 4. et Strab. VIII. extr.

XXXVI. 1. *caedem primum ad conflictum* (*confictum* ed. pr.) *factam eorum* cet. cf. 38, 33. *caedem p. contra fidem datam eorum* conj. Gron. at rectius forſan Crev. et Drak. *ad Compaſium* e Polyb. 23, 1, 1. etſi is ſolus nomen hujus loci memoravit.

2. *Difficilior nobis*, *Ap. Claudi* cet. gravis ac notabilis oratio, quam non pro more Livii ex ipſius ingenio fictam, ſed ex Polybio, filio *Lycortae*, depromtam fuiſſe, conligit Schweigh. ex Polyb. 23, 5, 2.

3. *apud Q. Caecilium* Metellum. Cf. c. 24 ſq. et 33. *apud P. Sulpicium* c. Mog. Sed v. Drak. — *non modo a vobis*, *Romam* cet. v. ad 1, 40, 1. — *veſtro foedere*, vobiscum facto.

4. *nocturno inpetu occupaverunt*, cf. 38, 30. — *eo nimirum*, ad Quinctium, *capti et obpreſſi* a Spartanis incolae illarum urbium *confugiſſent*. Ad ſeqq. cf. 35, 25 ſq.

5. *juſtum piumque bellum*, v. ad 1, 22, 6.

6. *ſi Diis placet*, v. ad 4, 3, 4. — *domicilium oppida* κατ' ἐπεξήγησιν docte ac ſcite dicuntur, nec *domicilio* leg. cum multis MSS.; Gron.

XXXVII.

XXXVII. 1. *muri Lacedaemoniis* cet. v. ad 34, 8, 1. *Lacedaemonis* quidam MSS. et edd. princc.

2. *si exsistat hodie ab inferis L.*, v. ad 25, 21, 3. — *sine muris per DCCC prope annos liberi;* Livius, uto, annos computare incepit a reditu Heraclidaum in Peloponnesum et occupato per eos regno Laonico: certe ab eo tempore usque ad muros Laceaemonis, jussu Achaeorum dejectos, (v. 38, 34.) aulo plures quam nongenti anni effluxisse dicuntur: ivius vero itidem memorat DCCC prope annos, er quos Lacedaemonii sine muris liberi fuere, et *annos*, per quos muris cincti *servierunt:* quo taen anno priorem periodum finierit ac posteriorem ceperit, incertum est; Drak. Cf. ad 38, 34, 9.

3. *vox praeconis, qua liberos esse omnium* Graecoum *primos A. i.* v. 33, 32. ubi Corinthii, rei publiae Achaeorum adjuncti, *primi* nominantur.

4. *Capua capta senatores Campanos securi* cet. v. 6, 13-16. — *precaria libertas*, v. ad 3, 47, 4.

5. *Sentio, Appi,* precariam libertatem apud chaeos, imperium apud Romanos esse, *et, si,* liet, etsi, (v. ad 5, 51, 1.) *non oportet* ita cum chaeis agi, tamen *non indignor;* vel, *sentio, Api*, vera esse, quae inquis, et id *non indignor*, *si on oportet* sc. indignari, si existimas, non oportere, t id indigner; Drak. — *ut Achaei concilii essent*, orte *Achaici;* Gron. — *Parum est victis* Lacedaeoniis, non eo contenti sunt, *quod victoribus* Achaeis tis *est*.

6. *Veremur quidem vos*, reveremur, veneramur.

7. *Achaeos religione obstringerent* cet. v. ad 5, 3, 8.

XXXVIII. 1. *Praetores urbanam* cet. v. ad 2, 0, 9. — *et ut idem de veneficiis quaereret:* ante uaestiones perpetuas institutas de veneficiis non odo mulierum, viros suos necantium, quod Sigon. e judic. 2, 30. ex 8, 18. 40, 37. et Epit. XLVIII.

colligit, ſed etiam in univerſum omnium tam in Vrbe, quam extra eam, ſaepe quaeſtiones decretas fuiſſe, quum ex h. l., tum ex c. 42. et 40, 44. liquet; Duk.

2. *Hiſpaniam ulteriorem:* prior vox forte delenda, et mox leg. *De his duabus provinciis.*

3. *rem integram referri* a conſulibus ad ſenatum *juſſerunt* Patres ſ. *ſenatus.* — *Vtraque cauſa tribunos pl., utraque conſules* (forte *conſulem;* Crev. et Drak.) *habebat* ſc. fautores ſ. adjutores; Ern. — *hi* ſc. tribuni, *illi* conſules; Gron. v. ad 3, 72, 3. Sed *hos* potius eſſe tribunos et conſulem novis praetoribus faventes, monent Crev. et Drak.

4. *quum eos in legiones quatuor deſcripſiſſent*, pro vulg. *eas legiones* recepi ex emend. Gron. cujus nota eſt: ex tantillo numero non fient IV legiones, nec id vult Livius, ſed hos novos milites ditribui per IV legiones et earum auxilia, quae in provincia utraque olim erant: quo facto, quot capita juſtum legionum et auxiliorum numerum excederent, tot ex veteribus militibus exauctorati, eo delectu et discrimine, quo deinde definit.

5. *eos primum, qui emerita — eſſent:* hos Periz. anim. hiſt. c. 6. p. 229. haud dubie dimiſſos cenſet, ut veteres praetores comitarentur ad triumphum, de quo v. cap. 42.

XXXIX. 1. C. *Valerius flamen Dialis;* alius forte a C. Valerio Flacco, qui a. V. 544. a P. Licinio pont. max. captus et a. 554. aedilis curulis factus eſt: (v. 27, 8. et 31, 50.) nam inter illum annum et hunc anni XV interſunt; Duk. — *ſine toga candida*, v. ad 4, 25, 7.

2. *ne nomen ejus adciperet*, v. ad 9, 46, 5.

3. *ſtudia civium ſuorum deſtituere*, v. ad 1, 51, 4.

4. *et inter ſe ipſos*, immo *ipſis;* Gron.

5. *praetoris ſubrogandi* (forte *praetori ſubrogando*) *comitia ne legibus fierent*, v. ad 2, 8, 4. et 3, 35, 1.

6

6. *utramque in Vrbe juris dictionem*, v. ad 24, 4, 1. — *Apollini ludos faceret*, quod praetoris rbani erat; Duk. cf. 25, 12. 27, 23. Noris. ad Ceot. Pis. 2, 6. p. 137.

XL. 1. *quo et majore de re*, Lov. 1. 6. et 'oss. *quo et m. decreto.* Verbum substant. *erat* post e excidisse, aut supplendum esse putabat Duk. Maim delere τὸ *quo*, aut legere: *quod et majore* — iros *fuit*, *exorta*.

2. *M. Porcius* Cato: *in hoc viro* (qui *major*, riscus, *sapiens* et ab aspera, quam egit, censura, v. cap. 42-44.) *censorius* dictus est) *tanta vis* cet. f. Plut. Cat. et Nepot. vit. Cat. — *versatile ingeium*, facile vertendum, aptum.

3. *si jus consuleres*, si eum de jure c. — *eloquenissimus*; unde *Demosthenes* cognominatus est. v. 'lut. Cat. p. 338. Appian. Hisp. 39. Diodor. T. 2. . 605. — *nec is tantum* homo et orator fuit: *cujus ingua vivo eo viguerit*, cujusque *monimentum* cet. — *vivit immo* (v. ad 35, 49, 7.) *vigetque*; Faber onj. *vivetque*, ut sit omen famae aeternae. Non nale! Verba tamen praec. *vivo eo viguerit* favere ectioni vulgatae, monet Bauer.

4. *sacrata scriptis omnis generis*, sc. Originibus, v. ad 34, 5, 3.) multis orationibus, epistolis, pophthegmatibus, quaestionibus epistolicis, libro de e militari, de oratore, de liberis educandis, de noribus, de re medica, et, qui solus superest, de e rustica. — *Orationes pro se*, v. ad 45, 41, 6.

5. *sed etiam causam dicendo*; nam quater et quadragies vel paullo minus quinquagies adcusatus est, et semper absolutus. v. Plin. 7, 27. s. 28. Plut. Cat. 15. p. 344. Aurel. Vict. de vir. ill. c. 47.

6. *presserit eum nobilitas*, v. ad 3, 13, 1.

7. *invicti a cupiditatibus* cet. v. ad 34, 1, 7.

8. *Qui LXXXVI annum agens* — *XC anno* cet. it alii Catonem anno aetatis LXXXV mortuum esse

tradunt. Cf. Cic. Brut. 20. et de sen. 4. 5. 10. coll. de amic. 3. Plin. 29, 1. s. 8. Valer. Max. 8, 7, 1. Plut. Cat. p 344 sq. et intp. Aur. Vict. de vir. ill. c. 47. *nonagesimo anno* Ser. *Sulpicium Galbam ad populi adduxerit judicium*, v. ad Epit. Liv. XLIX. n. 11.

XLI. 1. *sicut omni vita*, ita tum (v. ad 9, 17, 2.) *petentem premebat nobilitas*, v. ad 3, 13, 1. *praesentem* MSS. quidam: unde *prensantem* (v. ad 2, 61, 4.) reposuit Gron. auctore Lips. — *coierantque candidati omnes ad dejiciendum honore eum*, v. ad 3, 35, 10. *coierant apud praetorem* MSS. fere habent. Hinc Gron. conj. *Coierant autem praeter L. Flaccum* cet.

2. *novum hominem*, v. ad 1, 34, 8. De genere et patria Catonis v. Gell. 13, 18. Plut. et Nepot. vit. Cat.

3. *Secundum* (post) *comitia* — *quaestiones veneficii* in Bacchanalibus.

4. *municipia conciliabulaque*, v. ad 25, 5, 3.

5. L. *Postumius praetor*, propr. *propraetor*, et ita leg. putabat Periz. de praet. 1, 13. Cf. ad 6, 42, 7.

6. *qui aut citati non adfuerant*, (v. ad 3, 14, 6.) *aut vades deseruerant*, ut al. *vadimonium*, h. e. die certo non adfuerant ad causam dicendam, etsi id vadibus datis promiserant. Cf. ad 3, 13, 9. et 23, 32, 3.

XLII. 1. *in Suessetanis opp. Corbionem*, v. ad 21, 19, 5.

2. *coronas aureas tulit* — *tantumdum auri in eo triumpho translatum*, v. ad 34, 52, 2.

3. *senatum legerunt*, v. ad 23, 22, 1. — *septem moverunt senatu*, ut mox *senatorio loco movit*. v. ad 4, 24, 5.

4.

4. *Patrum memoria institutum fertur, ut censores motis senatu adscriberent notas*, quod plerumque dicitur *subscribere*, h. e. in tabulis censoriis causas sub nomine alicujus scribere, cur notatus sit. Cf. ad 24, 16, 5. Originem moris hujus ad Catonem Censorium referendum esse, quidam conjiciunt ex Gell. 4, 20. Sed cf. Drak. et Duker. cui sententia h. l. haec esse videtur: quia tum nondum mos erat senatu motis causas notarum adscribere, et in recitando senatu e sola praeteritione nominum eo moti esse intellegebantur, Catonem nihil quidem ex antiquo more mutasse, sed, quod eos graviore animadversione dignos udicarat, flagitia illorum publice nota esse voluit, aque acerbis orationibus pro concione palam fecisse.

5. *si tum censor esset*, fuisset. v. ad 2, 50, 10.

6. *obsequium amatori venditaret*, ut 3, 35. 38, 42. 14, 25. Cic. de arusp. resp. 22. ubi v. Graev. *jactaet* alii, ut c. 43. Cf. Drak.

7. *stricto gladio, qui super caput pendebat*: "Nescio, cur inter epulas gladium super caput pendentem abuerit; nisi forte gladius fuit insigne imperii provincialis, ut hasta priscis temporibus potestatis regiae, quam Saulem regem etiam domi secum habuise, in libris sacris scriptum est. Hastam et gladium nsignia fuisse praetorum in Vrbe jus dicentium, ilam ad juris dictionem, hunc ad quaestionem significandam, dicit, non probat Sigon. de jud. 1, 7." Duker.

XLIII. 1. *aliud argumentum — peragit*, v. ad , 18, 10. et 7, 2, 7. Cf. Cic. de sen. 12. Plut. Cat. . 346. et Flamin. p. 379. et Drak. ad h. l. — *jactantem sese*, gloriantem, *scorto retulisse*: nisi jungee malis *jactantem sese scorto* eo sensu, de quo dixi d Juvenal. 1, 62. Cf. sup. ad 3, 1, 4.

2. *illam infra eum adcubantem*, inferiorem, et, t mox dicitur, *in sinu consulis recubantem* v. ad uvenal. 2, 120. Pro *infra* MS. Lips. *in terra*: un-

de *intra* (in finu) conj. Lipf. et h. l. et ap. Cic. ad Div. 9, 26. et Suet. Calig. 24. quibus tamen locis *infra* et *fupra cubare* fibi obponi jam monuit Gron. Cf. Drak.

3. *fecuri ferientem*, forte *feriri*, ut in titulo controv. 4, 25. ap. M. Senecam: *quae aiebat, fe numquam decollari hominem vidiffet;* Gron. — *unum ex illis miferis* c. Mog. *unum ex damnatis* reliqui MSS. et edd. antt.

4. *inter epulas libare diis dapes*, v. ad Tac. Ann. 15, 30, 4. — *ad fpectaculum fcorti*, (v. ad 35, 51, 2.) *recubantis in finu confulis*, v. not. 2.

XLIV. 1. *In equitatu recognofcendo L. Scipioni Afiageni* (al. *Afiatico;* v. Drak.) *ademtus equus*, v. ad 4, 24, 5. 9, 46, 20. 29, 37, 6. et 37, 58, 5. — *quindecim millium aeris* fc. gravis, quam vocem excidiffe putat Periz. de aere gravi §. 20. e Plut. qui MD drachmas dicit; Duk. — *in cenfum referre viatores juffit* cet. quae verba copiofe illuftravit emendavitque Gron. de pec. vet. 4, 1. ubi praeter alia disputavit haec: "Hic primo nullum ego adnofco *viatorum* officium; fed ipfos puto harum rerum dominos eas *in cenfum deferre juratos* a cenforibus juffos. *Referre in cenfum* feu *tabulas* fc. cenforias (nam *cenfus* in his loquendi figuris eft σανὶς ἤτοι χάρτης, ἔνθα Ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ἐπὶ τὸ ἐν καιρῷ πολέμου κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν, Theophil. lib. 1. Inftit. tit. 5.) erat cenforum munus, vel fcribarum, qui illis adparebant, ex cenforum auctoritate, bona civium in tabulis adnotantium. At illud, quod Livius vult, non cenfentium eft, fed profitentium: idque dicitur *in cenfum* (aeftimationem) *deferre* Sen. ep. 95. et de ben. 1, 3. Quintil. declam. 278. Gell. 16, 10. vel *in cenfum dedicare* Cic. Flacc. 32. et Gell. 7, 11. At *deferre cenfum* eft d. patrimonium, ut ap. Liv. 29, 15. ubi etiam habes *juratos* deferentes, Plin.

Plin. 7, 48. et Tac. Ann. 6, 40. — Mox recte pro vulg. *decem tanto pluris* Sigon. conjectavit *decies tanto pluris*. Hotomannus male h. l. corrigit, quaeritque, utrum justitia, an injustitia videatur, decies tanto pluris *mancipia* s. servos *aestimari*, *quam quanti* emti fuerint? et licueritne censori, nulla lege, nullo crimine nominato, tanto damno tantaque mulcta tot cives Rom. adficere, ut non modo res eas, quae censeri antea non solebant, in censum deferrent, verum etiam decuplo pluris, quam quanti essent, aestimarent? Ad priorem interrogationem respondeo, fuisse justissimam laudatissimamque animadversionem coercitionemque luxuriae. Ad posteriorem, licuisse: neque enim lege opus erat aut crimine legibus obligato ad commerendum opus censorium: sufficiebat officium imminutum aut mos majorum violatus. Lege nulla cavebatur de modo argenti facti, quod quis haberet: propter X pondo libras tamen notatus dictatorius Rufinus. — *Decem millia aeris* non sunt inmensum pretium servi. Sed Cato magnum id pretium duxit servi *minoris annis viginti;* quorum magna pars non ad opus, sed ad delicias, immo contumelias cubiculi, parabantur. Dein quid triste et asperum in hac parte censurae? An censorum quisquam umquam aliter fecit? nisi docere forsan emtor potuit, se ingenti fraude circumventum. Luxuriae fuit haec castigatio, si quis tum veste et mundo muliebri et vehiculis, tum servitiis teneris et delicatis civilem modum ac frugalitatem habendis et parandis egrederetur. Animadversio in haec comparatur a Livio in ternis aeris; cetera valde dispar. Ornamenta ista et vestis et carpenta censibus adscribi non solebant: jussit Cato adscribi, quae horum pluris quam XV millium aeris essent, et quidem a *juratis* delata, et eo nomine *in millia ternos aeris* in publicum pendi. Mancipia adscribebantur. Lex 4. π. 4 D. de censibus: *In servis deferendis observandum est, ut et nationes eorum et aetates et officia et artificia specia-*

cialiter deferantur. In his igitur mentio *deferendi* nulla, quippe quod fieret ſemper. Sed qui mancipiis parvi uſus, tamen ingenti pretio, parandis prodigi eſſent, in eos graviorem, juſtam tamen vel ob rei turpiſſimae ſuſpicionem, ſtatuit mulctam, nempe aſſes *ternos in millia* aeris ſingula, ita ut, qui decem millibus emtum haberet *minus XX annis mancipium*, eo nomine in publicum daret trecenos aeris, qui XV millibus, quadringenos quinquagenos aeris; et ſic pro portione, ſi pluris quam decem millium aeris foret. — Ceterum juſtius forte Hotomannus vellicat Plutarchum, qui in vita Cat. p. 346., quod de ſolis mancipiis edidit Livius, ad vehicula etiam, veſtem, mundum, ſupellectilem retulit, et omnium pretium, quod cenſores notabant, fecit *χιλίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς*, quae ſunt XV millia aeris, quum mancipia, in quibus proprie ſtatutum erat decuplum tributum, et de quibus ſilet Plutarchus, a decem millibus procederent: ne dicam, XV millia aeris eſſe tot drachmas in illis aſſibus, qui decem faciebant denarium ſive drachmam, non qui ſedecim; quales tamen hoc tempore Romae obtinebant." Emendatio illa Gron. *in cenſum deferre juratos juſſit* admodum dubia nobis videtur: certe nihil huc facit, ad quem provocat, locus Liv. 29, 15. ubi *formula* potius cenſurae jubetur *deferri Romam ab juratis cenſoribus coloniarum, prius quam magiſtratu abirent.* Neque tamen apti h. l. *viatores*, adparitorum genus: (v. ad 2, 56, 10.) niſi ſcribas quoque cenſorum hoc verbo deſignari, vel viatores etiam ſcribas nonnumquam fuiſſe dicas. Forte leg. *in cenſum referre ſcriptores*, h. e. ſcribas, ut ap. Cic. de orat. 1, 30 et Brut. 22. aut *in cenſum deferri* (aut *referri*, eodem ſenſu, de quo v. ad 26, 2, 3.) *cenſores juſſere* ſ. *juſſerunt*, non ſolus Cato *juſſit*: nam deinde etiam legimus *ademerunt*, *demoliti ſunt*, *locaverunt*; niſi malis: *in cenſum referri* ſeu *deferri M. Porcius* vel *Cato ceſ.* ſ. *cens*, h. e. *cenſor juſſit*; ut

ut et mox diſtinguuntur, quae Cato ſolus, quaeque cum collega inſtituit: *Cato atria duo emit — et vectigalia locaverunt.*

2. *aut eo pluris veniſſent,* v. ad 3, 55, 8. — *quam quanti eſſent,* v. ad 29, 37, 3. — *et his rebus omnibus terni* aſſes *in* ſingula *millia aeris* (v. ad 29, 15, 5.) *adtribuerentur*, tributi ſeu oneris loco injungerentur, ſtatuerentur tamquam tributum aerario ſolvendum. "Ex h. l. videtur colligi, modum ordinarii tributi ex cenſu, prout is a cenſoribus aeſtimatus erat, fuiſſe ternos aſſes in ſingula millia aeris: nam interdum, cogente neceſſitate propter anguſtias aerarii auctum fuiſſe, patet ex 23, 31. 48. 26, 35." Duk.

3. *in loca publica inaedificata inmolitave*, formula ſolennis, ut in vet. tab. aen. ap. Murator. p. 582. *ne quid in iis locis inaedificatum inmolitumve habeto.* Hinc ſuſpicari poſſis, h. l. leg. *in loco publico* vel *in locis publicis;* ſaltem *inaedificari* poſitum eſſe pro ſimpl. *aedificari*, (cf. 43, 16.) neque deſignari aedificia *in loca publica* e privatis procurrentia: cui tamen explicationi favet Plut. Cat. p. 347. vertens: *ἀνατρέπων δὲ καὶ καταβάλλων ὅσα προὔβαινεν εἰς τὸ δημόσιον οἰκοδομήματα. inolitave* conj. Lipſ. Elect. I, 15. — *demoliti ſunt*, demolienda curarunt.

4. *detergendasque, qua* parte *opus eſſet, cloacas:* quo Drak. refert locum Dionyſ. Hal. III. p. 200. — *faciendas locaverunt*, v. ad 5, 23, 6. — *Et ſeparatim* L. Valerius *Flaccus* cenſor *molem* locavit faciendam. *Neptuniae aquae* forſan Neptunia, opp. Campaniae ad mare ſitum, *Poſidonia* ap. Dionyſ. Hal. I. p 59. hod. *Nettuno*, cui nobiliſſima Colonnenſium familia dominatur: quo in loco et nunc exſiſtit antiquus vicus voluptuoſiſſimus, *Mole* dictus a Flacci conſtructione: quo *populum* Rom. frequenter conveniſſe, voluptatis et animi recreandi cauſa, credibile eſt; Marc. Donat. Sed Ποσειδωνία eſt Paeſtum, longe diſtans ab *aquis Neptuniis*, et veriſimilis eſt ſen-

tentia Cluver. Ital. ant. 3, 7. p. 1012. ubi ex Vitruv. 8, 3. docet, fontem, Neptunium vocatum, fuisse prope Tarracinam et *Formianum montem;* Drak. Cf. ad 22, 16, 4.

5. *Cato atria duo, Maenium* cet. quo referenda verba Ascon. ad Cic. in Caecil. 16. ubi docet, Maenium censoribus vendidisse aedes suas in foro, excepta columna, in qua tabulatum struxerit, ut ex eo cum suis spectare posset gladiatores. Cf. Drak. — *in lautumiis*, v. ad 26, 27, 2. *in Latinis* MS. Voss. unde forsan leg. *in Corinis;* Gron. Sed v. Drak. — *in publicum emit*, v. ad 2, 9, 4. — *basilicam*, v. ad 26. 27. 2.

6. *Et vectigalia summis pretiis, ultro tributa infimis* pretiis *locaverunt*, τὰ τέλη ταῖς πράσεσιν ἐπὶ τὰς ἐσχάτας ἐλαύνων τιμὰς, συστέλλων δὲ τοῖς μισθοῖς τὰς ἐργολαβείας. Plut. Cat. p. 347. *Vltro tributa* esse inpensas et adtributiones operum publicorum faciendorum et sartorum tectorum praestandorum, mancipibus et redemtoribus certa mercede locatorum, et *ultro tributa* fuisse dicta, quia non caperentur, ut tributa, sed res publica ipsa ea mancipibus ultro daret, docent Turneb. Advers. 1, 25. Lips. et Grut. ad Sen. de ben. 4, 1. Inter ea ergo etiam sunt locationes equorum curulium praebendorum et rerum exercitibus in provincias portandarum; Duk. cf. 23, 48. 24, 18. 34, 6. 9. Sunt ἐργολάβειαι, aedificia et alia opera publica, quae mercede pacta locantur, sic dicta, quia sunt arbitrii liberi, quum liberum sit, velis aedificare nec ne, ipse aedificare an per alios, per conductores; Ern. Cf. 43, 16. et ad 5, 23, 6.

7. *lacrumis publicanorum*, v. ad 5, 23, 6. — *induci*, aboleri, adnihilari, deleri, irritum fieri; metaphora desumta a cera, quae literis, exaratis in tabula cerata et delendis, stylo verso *inducitur:* unde *inducere locationem*, *SCtum* et *nomina* dixit Cic. ad Att. 1, 14. 20. 7, 28. 13, 14.

8.

8. *edicto submotis ab hasta*, v. ad 4, 53, 4.

9. *cui acerbitas ea adsignabatur;* unde *censorius* etiam dictus est. — *coloniae Potentia* (quaedam edd., non MSS., *Pollentia*) *in Picenum, Pisaurum* cet. cf. Vellej. 1, 15. Plin. 3, 5. s 8. Cluver. Ital. ant. 2, 11. p. 730. 741. Drak. ad h. l. et nos ad 41, 27, 13.

XLV. 1. *qui et priore anno petierat*, v. cap. 39.

2. *uti flamini Diali utique* (v. ad 2, 30, 1. et 6, 35, 4.) *altera juris dicendi Romae provincia* (v. ad 2, 40, 9.) *esset:* cur? v. ad 5, 52, 9. — *Sisennae Cornelio*, v. ad 3. 1, 1. — *L. Julius maturare est jussus* sc. iter s. proficisci. *proficisci mature* Voss. Gaertn. ed. Ald. et inde aliae. Cujus lect. si major esset auctoritas, suspicarer *proficisci maturare*, ut cap. 21. et al.

3. *ut ante dictum est*, cap. 22. unde etiam patet, verba haec referenda esse ad seqq. *in Italiam t.*

4. *quod* (al. *quoad*) *ejus sine bello posset*, v. ad 5, 25, 5.

5. *comitia habita erant in demortui Cn. Cornelii locum auguris sufficiendi;* nota Dukeri est: "Certum est, aliquot saeculis augures aliosque sacerdotes a suis collegiis, non interveniente populo, lectos et cooptatos vel in locum demortuorum suffectos fuisse, (v. 3, 32. 33, 44. 40, 42. 44, 44.) nec usquam, nisi h. l., augurem comitiis populi creatum fuisse legimus; quod jus demum LXXX post annis ad populum est translatum: nam legem, qua illud C. Licinius trib. pl. a. V. 508. collegiis sacerdotum adimere tentavit, non adceptam fuisse, auctor est Cic. in Lael. c. 23. Deinde circa a. V. 650. Cn. Domitium eamdem fere legem tulisse, produnt Cic. agrar. 2, 7. Vellej. 2, 12. Suet. Ner. 2. Dio 37. p. 46. Nodi solvendi non aliam video rationem, quam ut conjiciam cum Gruchio de com. Rom. 2, 2. certa quadam de causa, veluti per contentionem competitorum

aut

aut augurum ipforum inter fe disfenfionem, tandem effectum fuiffe, ut res populi judicio committeretur, et comitia illa *extra ordinem et praeter morem* haberentur." Forte leg. *poft comitia habita*, vel *poftquam c. h erant*, vel *comitiis habitis* (fc. magiftratuum) *in demortui Cn Cornelii Lentuli auguris locum creatus erat Sp Poftumius Albinus*; Drak.

XLVI. 1. *Craffus pontifex max. mortuus eft: in cujus locum M. Sempronius T. pontifex eft cooptatus; pontifex max. eft creatus C. Servilius*, v. ad 25, 5, 1.

2. *funeris caufa vifceratio — et gladiatores CXX. — et ludi funebres per triduum*, v. ad 8, 22 pr. et 23, 30, 9. Forte leg. *gladiatores LXX*, qui numerus convenit in id aevum; Lipf. Sat. Serm. 1, 8.

3. *defunctosque* fe effe *vulgo ferebant* homines, v. ad 2, 35, 2. Vaticinationi, quae ad caftra vel ab hoftibus vel adverfus eos in foro ponenda fpectare videbatur, felix ita eventus refponderat, damnumque leve adceptum erat pro majori, quod homines metuerant.

4. *Hac religione levatis altera injecta* cet., v. ad 2, 5, 4. 5, 23, 8. et Obfeq. de prodig. c. 59. — *per decemviros fupplicatio indicta erat* (f. *eft*) *ejus* cet. v. ad 1, 20, 11. 3, 10, 6. 3, 63, 2. "Decemviros propter prodigia a fenatu libros Sibyllinos adire juffos, et ex eorum *refponfo* ac *decreto* fupplicationes indictas fuiffe, Livius fcribit 21, 62. 34, 55. 38, 44. 40, 19. 41, 21. et alibi: quibus verbis fignificare videtur, eas ab aliis, non ab ipfis, indictas. Hic quidem, ut et 40, 37. et 45, 16. indictionem fupplicationum decemviris ipfis tribuit; fed tamen credo, hoc plerumque a magiftratibus pro concione factum fuiffe: nam hi quoque eos pro concione edicebant victoriae caufa 27, 51. 30, 17. et pro felici fucceffu novi belli 31, 8. 36, 2. ut confules prodigiorum caufa 40, 19." Duker. Cf. ad 45, 3, 1.

5.

5. *legationes transmarinas in senatum* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 24, 1.

6. *Et ab Eumene rege legatio* cet. cf. Polyb. l. l. et cap. 3 nam hanc legationem Livius in seqq. silentio praetermisit. — *Prusiae bellum adversus Eumenem gerenti* (cf. Polyb. 23, 18, 8.) *auxilia missa*, ut olim alio in bello. v. Polyb. 15, 22, 1. et 17, 4, 7.

XLVII. 1. *Respondendum ad omnia* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 24, 1. et 2. — *Demetrio*. Philippi filio, quem pater Romam miserat cum Apelle et Philocle.

2. *non per se stetisse, quo minus alia faceret*, v. ad 2, 31, 7. — *querelas de iniquitate — esset*, cf. c. 25 sq.

3. *alia recipienti futura*, v. ad 7, 14, 1.

4. *credere etiam Demetrio credendum esse*, forsan delendae duae posteriores voces, quas etiam nec Polyb., nec MSS. Lov. 4. et Mead. 2. adnoscunt.

5. *Obsidem enim*, sponsorem quasi et pignus fidei ac benevolentiae, *se*, senatum, *animum ejus habere, etsi patri corpus reddiderit* sc. filius, h. e. si vel ad patrem redierit. Similiter Dionys. Hal. V. p. 286. 287. dixisse τὸ μὲν σῶμα παρ' ἡμῖν ἔχεις, τὴν δὲ ψυχὴν παρὰ τοῖς πολεμίοις, monet Drak. Sed verbum *reddiderit* ad senatum potius referendum, hoc sensu: etsi senatus olim Demetrium, obsidem Romam missum, patri reddiderit, (v. 36, 35.) tamen eum etiam nunc, si non corpore, saltem animo, obsidem quasi, h. e. absentem quoque pignus fidei esse, propter benevolum in Romanos animum: quae sententia venusta planius exprimitur verbis seqq. et *scire se, quantum salva* cet. Cf. ad 27, 17, 8. et 40, 5, 5. Forte et cum Gron. leg. *reddiderint*, ut mox *missuros* sc. se. Cf. sup. ad cap. 14. not. 5. — *Velle etiam* sc. se.

XLVIII.

XLVIII. 1. *Haec, quae augendae — verterunt se*, (v. ad 2, 3, 2.) cf. cap. 53. et 40, 5-8. 12. 23. 24. Polyb. 24, 3. et 7 sq.

2. *Lacedaemonii deinde* legati a consulibus in senatum *introducti sunt* cet. cf. Polyb. 24, 4. — *disceptationes jactabantur*, v. ad 2, 12, 7. et 3, 10, 2. — *quae maxime rem continerent*, potissimum ad rem vel ad summam rei spectarent, *erant* haec cet.

3. *utrum restituerentur, quos Achaei damnaverant*, v. ad 38, 33, 6. et 38, 34, 1. — *an jure occidissent, quos occiderant*, v. ad 38, 33, 6. — *Vertebatur*, expendebatur, ut ap. Plaut. Most. 5, 1, 10. Cf. tamen sup. ad 3, 27, 6.

4. *utrum manerent in Achaico concilio Lacedaemonii*, cf. 35, 36. — *Restitui*, sc. quos Achaei damnassent, *judiciaque* eorum *facta tolli*. Cf. not. 3.

5. *sociorum res adspicere*, v. ad 21, 6, 4.

6. *Messene desciverat a concilio Achaico* cet., v. ad 3, 47, 1. et 36, 31, 1. Cf. Pausan. 8, 51.

XLIX. 1. *Philopoemen praetor* Achaeorum jam octavum creatus in locum Lycortae. Cf. ad cap. hoc et 50. de extremis gestis et obitu Philopoemenis Plut. Philop. p. 366 sq. et Pausan. 8, 51.

2. *ad praeoccupandam Coronen*, *κώμην τὴν καλουμένην* Κολωνίδα Plut. l. l. Κορώνη et Κολώνη s. Κολωνὶς s. *αἱ* Κολωνίδες oppida Messeniae vicina. v. Strab. 8. p. 249. et 361. et Pausan. 4, 34, 2-6. Ab illo dictus sinus *Coronaeus*, qui et Messeniacus, Asinaeus ac Thuriates vocabatur. *Coronam* et *Coroneam* MSS. et edd. ante Frob. a. 1535. Promiscue etiam Κορώνη et Κορώνεια, Messenes et Boeotiae oppida, eorumque gentilia, dici, monet Berkel. ad Steph.

3. *a verecundia memoriaque m.*, v. ad 1, 1, 5. — *vix sibimet ipsi prae nec opinato gaudio* cet. cf. ad 33, 32, 7.

4.

4. *clauserant portam turbae*, h. e. diversi globi hominum concurrentium, manipuli hominum per intervalla, ut fit ejusmodi in motu ac tumultu, conglobatorum; Gron. Sic mox *turba conferta*, et 6, 14. *tumultuosa turba*, 24, 48. *forte congregata turba*. Ceterum *clauserat p. turba* Frob. et Ald. dedere, forsan e c. Mog.

5. *verecundia pristinae majestatis collata p. f.*, mallem *collatae*; Duk. — *praetore Dinocrate*, v. ad 36, 31, 1.

6. *ad summam belli*, v. ad 3, 5, 6. — *Inde* et *eo* e c. Mogunt. adjecta, inprob. Gron. qui monet, nudum participii ablativum nonnumquam absque pronom. poni.

L. 1. *non modo cetera, sed* cet. v. ad 1, 40, 1.

2. *esse thesaurum publicum sub terra*, cameram s. cryptam subterraneam, (favissas ap. Gell. 2, 10. et Fest.) *saxo quadrato septum*, opertum: quod amotum est, ut *demitti* posset eo Philopoemen, et deinde repositum, ad claudendum os, *machina* tractoria, sucula, aut trochlea, tollenone, aliove instrumento ad levandas moles s. pondera, quae manibus hominum non facile tractantur; Gron. *κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, οὔτε πνεῦμα λαμβάνον, οὔτε φῶς ἔξωθεν, οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ καταχλειόμενον*, Plut. Philop. p. 367. forsan ex Polyb.

3. *Bene habet, inquit* v. ad 6, 35, 6.

4. *victa namque Messene bello* a Lycorta, *exposcentibus Achaeis noxios*, necis auctores, e quibus Dinocrates solus sponte finiit vitam; ceteri omnes, Lycortae jussu comprehensi, poenas dedere varias: *ossaque Philopoemenis reddita* et ab Arcadibus Megalopolim, in patriam ejus, reportata sunt, Polybio juvene urnam ejus in exsequiis portante: *et sepultus ab universo Achaico* cet. cf. Polyb. 24, 12. Pausan. 8, 51. et Plut. Philop. p. 368.

5.

5. *insignem notam*, notabilem rem.

6. *tres claros imperatores eo anno decessisse vita, Philopoemenem, Hannibalem, P. Scipionem*, eosque non satis dignum splendore vitae exitum habuisse. Cf. cap. 52. et, qui eos inter se compararunt, Polyb. 24, 9. et Diodor. Eclog. de virt. et vit. T. 2. p. 575 sq. ed. Wessel. Alii alio anno Hannibalem mortuum tradunt. v. cap. 56 extr. et Nep. Hann. 13.

7. *in aequo eum — posuerunt*, aequipararunt.

LI. 1. *Ad Prusiam regem legatus T. Quinctius Flamininus* cet. idem Nepos tradit Hannib. 12. at alia de causa eum cum aliis in Bithyniam missum Plut. Flamin. c. 20. et Appian. Syr. 11.

2. *seu quia ipse Prusias, ut gratificaretur* cet. at Nepos l. l. dicit, *recusasse Prusiam, ne id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros.*

3. *Romanorum inexpiabile odium*, ut 2, 17. 33, 12. 47. Germ. *unversöhnlicher Hass.* Similiter 4, 35, 3. *bellum inexpiabile*, quod *internecivum* dicitur, 9, 25. 22, 58. et Gr. πόλεμος ἄσπειστος. *inexplicabile* multi MSS. et edd. antt. v. ad 37, 52, 6.

4. *septem exitus e domo fecerat*, e castello, quod ei ab rege datum erat muneri. Cf. Nep. et Plut. l. l.

5. *venenum, quod multo ante praeparatum* (sub annuli gemma; v. Aurel. Vict. de viris ill. c. 42. et Juvenal. 10, 165 sq.) *ad tales habebat casus, poposcit*, a quo? a servo? (de quo v. Nep.) Forte leg. *prompsit*, vel ex Plut. Flamin. p. 380. (qui ipsa Livii verba Graece vertit) *commiscuit* seu *propere miscuit.* Ipsum semper secum habuisse venenum, Nepos et alii referunt. Varium tamen mortis genus memoravere auctores, qui ad unum forsan Hannibalem transtulere, quae ad plures pertinent. Cf. Plut. l. l.

6. *mores quidem populi Rom. quantum mutaverint*, v. ad 2, 3, 2. — *Horum patres Pyrrho regi, ut*

ut a veneno medici ſibi *caveret, praedixerunt*, v. ad 2, 10, 4. De re ipſa v. Plut. Pyrrh. p. 396. Gell. 3, 8. al.

7. *Exſecratus in caput regnumque P.*, v. ad 1, 51, 1.

LII. 1. *et Rutilius*, P. Rutilius Rufus, orator et philoſophus, a quo hiſtoriam Rom. (an belli tantum Numantini?) Graece ſcriptam eſſe, docet Athen. 4, 66. Cf. Voſſ. de hiſtor. Gr. 1, 21. nos ad Tac. Ann. 3, 66, 4. et Appian. Hiſp. 88. De re ipſa v. Pigh. Ann. ad a. 568.

2. *principem ſenatus* cet. v. ad 27, 11, 8. — *ſuperioribus tribus luſtris A.* ex emend. Sigon. pro *duobus luſtris*. Cf. 34, 44. 38, 28. et Manut. de ſen. Rom. c. 2.

3. *ſenatu moveretur* — *notam*, v. ad 4, 24, 5. 24, 16, 5.

4. *Antiatem* (Q. Valerium Antiatem) *auctorem refellit trib. pl. M. Naevius, adverſus quem oratio inſcripta P. Africani eſt* cet. v. ad 38, 56, 2. et 4. — *in magiſtratuum libris*, v. ad 4, 20, 7.

5. *iniit tribunatum* plebis *a. d. IV Idus Dec.*, quem ei ineundo ad ſuam usque aetatem ſolennem fuiſſe, Dionyſ. Hal. VI. p. 410 ſcribit; Sigon. Cf. et Plut. Quaeſt. Rom. T. 2. p. 283.

6. *omnes non in patrio ſolo* — *ſepulti ſunt*; at de Philopoemene v. ad cap. 50. n. 4. — *etſi non exſul*, exſilio mulctatus: nam *voluntarium ſibimet ipſe et funeri ſuo* (v. ad 38, 53, 4.) *exſilium indixit.*

LIII. 1. *devertit oratio*, cf. c. 48. 49. et ad 1, 51, 2. Ad ſeqq. conf. Polyb. 24, 6. et 7.

2. *hunc tamen juſta matre familiae*, (ita MSS. et primae edd. *matrefamilias* alii) *illum pellice ortum eſſe*, v. ad 3, 72, 3. — *ex vulgato corpore*, v. ad 1, 4, 10.

3. *sibi quoque graviorem esse*, magis metuendum, ut 42, 14. 41. 42. 43, 14. 44. 26. 30. 45, 8. Sed quibusdam ex his locis *gravis* potius est infestus, acerbus, βαρύς. Cf. Mitscherl. ad Horat. Od. 4, 6, 17. — *minorem filium censebat*, c. Mog. *ajebat*, forte rectius; nam Philippum sensa animi non occultasse, Polyb. narrat; Drak. — *concessisque sibi q. p. n. e.* cf. cap. 47.

4. *frequentiorem prope cum illis*, v. ad 3, 24, 5.

5. *movendi extemplo belli*; cupiebat enim moram temporis nancisci ad justos belli adparatus. — *mediam in Thraciam* expeditionem adversus barbaros suscepit. — *Dentheletos*; alii *Dentheletas*. Δενθηλῆται, Δενθηλῆτοι, Δανθηλῆται, (Strab. 7, 5, 13. p. 318. ubi multi libri habent Δανθηλιτῶν) Δενθελῆται, (ap. Dion. lib. 51.) *Denseletae* et *Denselatae* dicuntur. Cf. Drak. — *Philippopolin urbem*, v. ad 28, 7, 9.

6. *oppidum in Deuriopo* (male *Dertiopo* edd. antt.) *condere instituit*, reversus ex Thracia: *Paeoniae* magnae in Macedonia *ea regio est prope Erigonum* (v. ad 31, 39, 5.) *fluvium, qui, ex Illyrico per Paeoniam fluens, in Axium amnem editur*, v. ad 38, 13, 6. et conf. Strab. 7, 7, 8. et 9. p. 326. 327. cui Δευρίοπος et Δευριόπιοι aut Δευρίοπες dicuntur. Δουρίοπος Steph. Mox Periz. ita distinguere h. l. malebat *editur haud procul Stobis vetere urbe. Novam urbem* cet., et Drak. *oppidum in Deuriopo condere instituit (Paeoniae ea regio est) prope Erigonum fl. (qui ex Illyrico — editur) haud p. S. v. u. Novam* cet. qua ratione admissa Stobi propiores sunt Axio, quam vulgo credunt. Cf. Cellar. geogr. ant. 2, 13. p. 664.

LIV. 1. *novum Gallorum oppidum*, v. cap. 22. et 45.

2. *Introducti in senatum a C. V. praetore*, v. ad 3, 4, 2.

3.

3. *dedidisse se prius in fidem, quam in potestatem pop. Rom.* v. ad 36, 28, 1. — *omnia alia, quae ferrent agerentque*, v. ad 3, 37, 4.

4. *Neque illos recte fecisse* c. Mog. *gessisse* reliqui MSS. et antt. edd. prob. Gron. qui h. l. et Obss. 4, 14. p. 226. docet, *gerere* passim dici pro *agere*, ut 40, 57 extr. Ibi tamen *prospere gessissent* (sc. rem) dictum videtur de rebus bellicis, ut saepius *bene* et *male rem gerere*; ac forte eum Drak. leg. *prospere rem gessissent.* Cf. ad 25, 22, 1. Lectionem Mogunt. *fecisse* defendit Drak. putans, Livium respexisse ad solennem formulam *recte atque ordine facere.* v. ad 24, 31, 3. Sed probabilius est, *fecisse*, quam *gessisse*, librariis aut glossatoribus deberi. — *ad consulem* M. Claudium Marcellum.

5. *Alpes prope inexsuperabilem finem* cet. c. Voss. *inexsuperabiles*, prob. Autt. Periz. — *Non utique iis* Gallis *melius*, meliorem fortunam, *fore*, *quam* fuisset iis, *qui eas* Alpes *primi pervias fecissent*, Senonibus et Poenis. Vocem *quam*, ex Sigon. conj. additam, abesse malebat Crev., ut sensus esset: malum habituros eos, qui primi postea Alpes transissent, vel, quod Gron. in prima ed. monet, si qui contra hanc denuntiationem transierint, illis fore utique non melius iis, qui eas primi pervias fecissent. — *redditis omnibus*, *quae sine c. i. h.*, postquam iis omnia sua erant reddita: nam id promiserant Romani redituris.

LV. 1. *gentis injussu*, ut 3, 63. 4, 32. 7, 12. 10, 4. 45, 15.

2. *literis ad senatum missis* cet. v. ad 41, 1, 3.

3. *Illud agitabant*, (v. ad 2, 32, 2.) *uti colonia Aquileja d.*, cf. cap. 22. et 45. — *Triumviri creati sunt* cet. v. ad 3, 1, 6. Sed demum anno seq. coloniam deduxerunt; Drak. Cf. 40, 34. et ad 45, 15, 8.

LVI. 1. *A. Terentius proconsul*, ut mox *P. Sempronius proc.*, v. ad 28, 38, 4. — *Ibero fl.*, *in agro Ausetano*, v. ad 21, 23, 1. — *Vlterior Hispania* recte Glar. reposuit pro *citerior*. Posses et *cetera H.*, Drak.

2. *Creavit consules Baebium* cet. v. ad 7, 16, 6.

3. *a quo consule* (v. ad 10, 31, 10.) *quintus annus erat* hic, *quum* (f. *quamquam*) *is ipse* cet. cf. 38, 35. 42. 40, 46.

4. *Haud procul Sicilia insulam, quae nondum ante fuerat, novam editam e mari esse*, "v. Scalig. ad Euseb. Chron. num. 1818. et Sam. Petit. Obss. 1, 1. Sed videndum est, an recte dicant, Livium hoc conferre in eum annum, quo Cn. Baebius Tamphilus et L. Aemilius consules fuere. Etsi enim Livius illud narrat, postquam hos consules creatos fuisse dixerat, tamen verbis *extremo anno* aperte significat, id anno priore adcidisse. Et ita Oros. 4, 20. et Obseq. de prod. c. 59. qui haud dubie e Livio descripserunt, cui mos est, narrationi de comitiis novorum consulum ac praetorum multa subtexere, quae ad historiam illius anni, quo creati sunt, non quo magistratum gesserunt, pertinent." Duker.

5. *Hannibalem hoc anno* cet. v. ad c. 50. n. 6.

6. *cujus in ea re celebre e. n.*; cf. cap. 51.

COM-

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XL.

CAP. I. 1. *nulla, praeter Ligures* cet. cf. 38, 42. 39, 1. 32. 45.

2. *Apuanos ad rebellionem spectare*, v. ad 1, 9, 3.

II. 1, *pridie Parilia*, quae agebantur XIII Cal. Apr. quo die Roma condita, *Palilia* plerique MSS. et edd. vett. Festus: *Pales dicebatur dea pastorum, cujus festa Palilia dicebantur; vel, ut alii volunt, dicta Parilia, quoniam pro partu pecoris eidem sacra fiebant.* Cf. Ovid. Fast. 4, 721 sq. Dionys. Hal. 1, 88. Intpp. Pers. 1, 72. et Drak. ad h. l. — *aede Lunae in Aventino*, v. ad Tac. Ann. 15, 41, 2. et Drak. ad h. l.

2. *in posticis partibus*, al. *parietibus*. v. ad 23, 8, 8.

3. *fastigia aliquot templorum* cet. i. e. statuas deorum aut similia ornamenta summis tectis inposita; Ern.

4. *procurarique eam haruspices i.* v. ad 1, 20, 11.

5 *et a Formiis* nuntiatum, ibi *aedem Apollinis ac Cajetae de coelo tactam*: nam Cajeta etiam, nutrix Aeneae, divino honore culta videtur. v. Heyne Exc. 1. ad Virg. Aen. VII. Tò *ac* ante *Caietam*, quod a VII MSS abest, delendum putabat Sigon.; at Grom. praepos. *a* ante *Formiis*, ut utrobique, et Formiis et Cajetae, aedes Apollinis tacta sit. Vterque provo-

cat ad verba Obſeq. de prod. c 60. *Aedes Apollinis Cajetae de coelo tacta.* Cajetae opp. Auruncorum in Latio finibusque Campaniae, (hod. Gaeta) prope Formias; unde idem ſinus dicebatur Cajetanus et Formianus. Cf. Drak.

6. *in ulteriore provincia*, ſorte leg. *Hiſpania.*

7. *Legationes transmarinae* cet. v. ad 39, 46, 5. 6.

8. *Rhodiorum querentium* (quod verbum ad ſolos Rhodios ſpectat) *de Sinopenſium clade*, non a Sinopenſibus inlatae Rhodiis, (ut *Gallica clades* 9, 41, 6.) ſed quam Sinopenſes paſſi ſint, (cf. ad 2, 61, 3.) ἡ Σινωπέων ἀτυχία, quam memorant Polyb. 4, 56. 24, 10 et Strabo 12. p 545. unde Drak. recte haec notavit: "Intell. urbis iſtius olim liberae ac ſui juris a *Pharnace* rege Ponti (Mithridatis IV filio et Mithridatis Magni avo) expugnatio. Quod igitur ipſi *Sinopenſes*, a Pharnace ſubacti, non poterant, hanc eorum cladem Romae queſti ſunt *Rhodii*, Sinopenſium amici ac foederati, qui antea iisdem Sinopenſibus, quum a Mithridate, Pharnacis patre, bellum inlatum eſſet, auxilium tulerunt. Eumenes vero neutri, neque Sinopenſibus, neque Pharnaci, opem tulit: non huic, utpote cum quo circa hoc tempus bellum geſſit; non illis, quia in legibus pacis inter Eumenem et Pharnacem initae nihil de Sinopenſibus cautum eſt. Eumenis itaque legati Romam quidem veniſſe videntur, ut de Pharnace quererentur; non tamen, quod Sinopen in poteſtatem redegiſſet, ſed potius, quod bellum ſibi ab eo inlatum foret. cf. Polyb."

9. *ad res Graeciae M. viſendas*, cf. 39, 48. et ad 21, 6, 4.

III. 1. *omnem multitudinem* cet. cf. Polyb. 24, 8.

2. *Emathia quondam adpellata Paeonia:* duae partes Macedoniae ob vicinitatem confuſae ab hiſtoricis; Glar. Conjicerem: *adpellata ita Macedonia eſt.* (cf. Plin. 4, 10, ſ. 17.) niſi vulgatam lect. firmaret Polyb. l. l.

3.

3. *nisi liberos eorum* cet. cf. Aristot. Rhet. I. extr. et 2, 21. Eurip. Androm. 520 sq. Polyb. 24, 8, 10. (ubi v. Schweigh.) Herodot. I, 155. Proverb. Metr. num. 88.

IV. 1. *longe principi gentis Aeneatum*, ex emend. Sigon. pro *Aenianum;* nam *gens*, etsi Turnebus negat, etiam incolae oppidi dicuntur, ut ap. Caes. B. C. 3, 80 al. Cf. not. 4. et ad 28, 5, 6.

2. *filios in eadem habebat cura*, v. Burm. ad Suet. Caes. 23. — *regis* (Philippi) *edictum* cet. cf. cap. 3 extr. — *ludibrio futuros libidini*, omnes MSS et edd. ante Sigon. *libidinis:* sed leg. *libidini* vel *libidinibus;* Drak.

3. *ad rem atrocem* cet. qualem olim fecit Virginius; sed quum non alio modo pudicitiam filiae tueri posset

4. *Proficiscuntur ab Thessalonica*, (v. ad 8, 1, 1.) ubi habitabat princeps ille Aeneatum, *Aeneam ad statum sacrificium faciunt*, v. ad 28, 5, 6. *Aenea* s. *Aenia*, ut 44, 10. et 32. Gr. Αἴνεια opp. Macedoniae, quod Livius 44, 10. dicit *XV millia passuum abesse a Thessalonica, adversus Pydnam positum;* quam oppositionem laxe interpretandam esse monet Cellar. G. A. 2, 13. quum Pydna vulgo constituatur prope Aliacmonem. Alia Αἴνια πόλις Περῤαιβῶν ap. Steph. Ab ea ut distinguatur, etiam 44, 10. et 32. *Aenea* scribendum putat Drak. — *Aeneae conditori* Aeneae opp. (cf. Dionys. Hal. 1, 47. 49. et Herodot. 7, 123.) a quo alii *Aenum* Thraciae conditam tradunt. vid. inpr. Heyne Exc. 1. ad Virg. Aen. 3, 16 sq. et Drak. ad h. l. qui etiam praecipue notanda monet verba Dionys. Αὕτη διέμεινεν ἕως τῆς Μακεδόνων δυναστείας τῆς κατὰ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου γενομένης· ἐπὶ δὲ τῆς Κασσάνδρου βασιλείας καθῃρέθη, ὅτε Θεσσαλονίκη πόλις ἐκτίζετο· καὶ οἱ Αἰνειᾶται σὺν ἄλλοις πολλοῖς εἰς τὸν νεόκτιστον μετῴκησαν, ut adpareat, cur Poris, licet

cet Theſſalonicae habitans, tamen ſtato ſacrificio Aeneae interfuerit.

5. *de tertia vigilia*, v. ad 9, 44, 5. — *redituri in Theſſalonicam*; del. τὸ *in*; Gron. Sed v. ad 8, 1, 1.

6. *in adverſum ventum tendentes*, v. ad 4, 19, 1. — *ad pertrahendam eam navium*, adtrahendam, adducendam. *retrahendam* emend. Periz. Sed utrumque verbum eodem ſenſu de fugitivis ex fuga reductis uſurpari docet Drak. ad 2, 12, 4. et 30, 12, 2.

7. *ad hortationem remigum n.*, v. ad Sil. 11, 488.

8. *ad multo ante praecogitatum* (v. ad 9, 23, 1.) *facinus revoluta*, rediens mente.

9. *Mors una*, unica, *vindicta eſt*, v. ad 2, 5, 14.

V. 1. *ut vulgo ipſum liberosque ejus exſecrarentur:* Röellius obſervat, non videri haec in Demetrium convenire, cujus favorem dignitatemque in dies magis creviſſe, mox narret Livius. Τὸ *ejus* exſulat ab VIII MSS. An itaque leg. *ut vulgo ipſum ſummi inferioresque exſecrarentur?*

2. *ſingulos amicorum patris tentare ſermonibus perplexis inſtitit*, v. ad 9, 35, 1. et 24, 26, 7.

3. *ad ſpretionem Romanorum:* viri docti vocem, non alibi obviam, mutant in *ſpem*, (quod in omnibus MSS. praeter Lov. 5, etiam in Mog., legitur, ſed ferri nequit) *contemtionem*, *mentionem* et *ſpeciem*. Poſterius probat Drak. ut *ſpecies* ſit externa forma et habitus in oculos incurrens, vel dignitas Romanorum, quam inſidioſe quidam memoraverint, ut alii eam inridendi occaſionem haberent, et ita incautum Demetrium ad eam defendendam elicerent. Sed voc. *ſpretionem* non ſapere corruptelam librariorum, et ap. Livium alia ejusmodi duriora eſſe ſubſtantiva, v. c. *cretio*, *contemtio*, *ademtio*, monet Ern.

4. *ſingulos principum eluderent*, v. ad 1, 36, 4. et 26, 19, 7.

5.

5. *obportunum criminibus*, v. ad 1, 54, 4. 3, 19, 7.

6. *quantum periculi fraude d.*; excidit *in* s. *a.*; Gron. — *speculatorem habemus in sinu*, v. ad Tac. Ann. 6, 45, 10. — *corpus nobis reddiderunt* cet. cf. ad 39, 47, 4.

7. *quam quem Romani dedissent*, invidiose, quasi vel ipso Philippo amoto id jam facturi fuissent, si arbitrii eorum res essent; Gron.

VI. 1. *Forte lustrandi exercitus* Macedonici *venit tempus*, (dies VIII Xanthici mensis, quem Aprili fere respondere putant) *cujus solenne est tale* cet. cf. cap. 13. sup. ad 1, 28, 2. inpr. loc. simil. Curt. 10, 9, 11 sq. Suid. v. ἐναγίζων, Hesych. (Ξανθικὰ, ἑορτὴ Μακεδόνων, Ξανδικοῦ μηνὸς ἀγομένη. ἔστι δὲ καθάρσιον τῶν στρατευμάτων) et Meurs. Graec. feriata lib. 5. voc. *Xanthica*. — *caput mediae canis praecisae*, praecisum: immo disssectae, scissae, ita quidem, ut transversa secaretur, non in dextram partem et sinistram, sed in superiorem cum capite, cervice, pectore, pedibus anterioribus, et inferiorem cum alvo, cauda et pedibus posterioribus; hinc *praecisae*, superna parte abscissa; Bauer. Cf. ad 10, 9, 12. Vox *prior* a Frob. demum addita et haud magnopere necessaria est: videtur autem distinguendum esse post *dexteram*, non post *extis*, ut innuatur, canis mediae praecisae alteri parti caput, alteri exta, non vero uni eidemque parti caput et exta, alteri nihil additum fuisse; Drak.

2. *exercitum decurrere*, v. ad 23, 35, 3.

3. *multa vulnera sudibus facta*, v. ad 26, 51, 3.

VII. 1. *vocatus ad coenam ab D. Perseus negasset*, v. ad c. 13. n. 7. — *hilaritas juvenalis* (*juvenilis* edd. ante Drak.) *utrosque in vinum traxit*, ad largiter bibendum incitavit. — *jactabantur*, v. ad 2, 12, 7. et 2, 45, 6.

2. *Ad has excipiendas voces;* al. *accipiendas:* sed *excipi voces* dicuntur, quae in hoc adcipiuntur, ut ferventur, ut earum aut in honorem aut injuriam dicentis recordere: eſt et proprium verbum inſidiarum; Gron. Cf. Drak. et ad 2, 4, 3. — *obverſaretur*, v. ad 24, 23, 2. — *male mulcatur*, v. ad 3, 11, 3.

3. *Quin comiſſatum ad fratrem imus?* v. ad 3, 29, 3. et 27, 49, 5.

4. *Demetrius per vinum* v. ad 5, 12, 6.

VIII. 1. *in conſpectu patris*, forte *in c. ejus*, ne eadem vox toties repetatur. — *cui*, *quum pater* — *interrogaret eum*, — *inquit:* pronomina *cui* et *eum* (quod a IV MSS abeſt) ejicienda videntur; Gron. — *Satin' ſalvae*, v. ad 1, 58, 3. — *De lucro*, (ex emend. Sigon. pro *de ludicro*) fortuna inſperata, *tibi* (quod παρέλκει, v. ad Praef. not. 12) *vivere me*, ut ap. Cic. ad Div. 9, 17. h. e. vitam ſervatam ponere in lucro et bonum putare, quod mihi, qui jamjam moriturus fuerim, non opinanti contigerit, ut homini, qui in perpetuo aut praeſentiſſimo vitae periculo verſetur, et ex eo vix ac praeter opinionem evaſerit. Cf. Erneſti clav. Cic. Mitſcherl. ad Hor. Od. 1, 9, 14. et intpp. Plaut. Merc. 3, 2, 9. Grat. Cyn. 94. et Terent. Phorm. 2, 1, 16. (*Quidquid praeter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.*)

2. *expertes inter fratres certaminum*, quales eſſe debebant, qui ſimul cum patre judices futuri erant. *expertos* VII MSS. et edd. ante Curionem. *expertos juvenalium inter f. c.* c. Mog. Cf. ad 4, 9, 4. — *totidem cuſtodibus corporis*, amicis, ei etiam loco ſatellitum futuris; Drak.

3. *adcuſatorem parricidii*, caedis fratris: unde *parricidium fratris* 40, 24, 4. Cf. ad 28, 29, 1. — *criminis labem*, v. ad 39, 9, 1.

4. *germanitatis memoriam*, v. ad 41, 27, 4. — *horrendos eventus eorum* ſc. fratrum (quod latet in voc.

voc. praec. *fraternarum*) *retuli*, *quibus* eventibus *ſe* cet. niſi cum Fabro leg. *earum*, aut *qui* pro *quibus*. — *ſociabilem conſortionem* (v. ad 6, 40, 11.) *inter binos Laced. reges ſalutarem* cet. cf. intpp. Nep. Ageſ. I. et alii ad 34, 31, 6. laudati.

5. *prope ut puderet eos regii nominis*, "ſcil. non ut humilioris, ſed ut faſtigio et viribus ipſorum altioris; (qui voc. *pudet* uſus hic notandus) aut intellege: prope ut puderet *nos* r. n., quo tam tenues et indigni abuterentur. Mox *quae aut viſa aut audita habebam* pro: noveram, adferre poteram, in promtu habebam;" Bauer.

6. *mors quoque miſcuit*, v. 25, 34. 36. — *illorum ſcelus*, fratrum discordium. — *horum bona mens*, fratrum concordium. Nam Philippus et discordiae et concordiae fraternae exempla filiis propoſuerat.

7. *hereditatem meam — creviſtis*, v. ad 24, 25, 3. — *haud ambiguum regem alterum mea morte faciam*, et forſan morte violenta, quae ab uno ſuperſtite filio magis timenda, quam a duobus, quorum neutri certa eſt ſucceſſio regni. Cf. Polyb. 24, 8, 13.

8. *in omnium vicem — amor ſucceſſit*, v. ad cap. 9. n. 6. — *Conſcelerate aures paternas*, polluite quaſi dictis factisque inprobis, h. e. dicite et facite nefanda, quae pater audiat. Sic *oculos videndo conſcelerare* dixit Ovid. Met. 7, 35. — *decernite criminibus et ferro*, v. ad 3, 19, 7. et 21, 41, 2. — *quidquid aut veri poteſtis* ſc. dicere.

9. *diu moeſtum ſilentium tenuit*, v. ad 2, 3, 6.

IX. 1. *Aperienda nimirum janua*, v. ad 4, 5, 2.

2. *Demetrium filium te habere* parum apta ſequenti *adpellant:* e quo tamen ſubpleri poteſt *putant, dicunt;* Bauer. Cf. ad 1, 33, 7.

3. *per meum latus tu petaris*, v. ad 23, 9, 4.

4. *quod circumventis in ſolitudine natura ipſa ſubjicit*, v. ad 1, 59 7. "Cur *in ſolitudine*, ſi adſunt

ſunt homines, licet numquam viſi, quorum fides imploratur? Verum *in ſolitudine* hic non tam eſt remotis omnibus omnino hominibus, quam abſentibus amicis, cognatis, notis. Ita *ſolitudo* adſcribitur liberis, qui parentibus orbati ſunt, ap. Cic. Verr. I, 58. Cf. etiam Terent. Eun. 1, 2, 67. et Gron. ad Sen. Conſol. ad Marc. 24." Drak.

5. *vocem mittere liceat*; immo *licet*, (ut praec. *ſi oportet*) et forte mox *per, te, patrium nomen — precor*, aut *per ego te patrium nomen*; Gron. "Si ordo eſt *precor per te patriumque nomen*, tum *precor*, non ſane ex more, ſimpl. poſitum ſit, et incommode dicatur *precor* te ipſum *per te*: ſin talis ordo ſit *precor te per patrium nomen*, quod ſane praeſtet, *que* redundet, forſan delendum;" Bauer. Cf. ad 23, 9, 1. — *tamquam ſi, voce — mihi quiritanti interveniſſes*, v. ad 35, 32, 6. Ante *voce* excidit forte *quum*; Bauer. An potius *et* poſt *interveniſſes*? — *nocte intempeſta*, v. ad 25, 9, 8.

6. *comiſſantium in vicem*, in morem, more, modo, animo; vel loco, ut c. 8 *in omnium vicem*, locum, *ſucceſſit*: niſi excidit ipſum illud *more*, ut jungamus *comiſſantium in vicem*, ut alter ad alterum comiſſatum eat; Bauer. Cf. ad 25, 38, 2. — *vetuſtus Macedoniae mos*, forte *Macedonum*, ut c. 11. et 12. Duk.

7. *Haec* (al. *Hoc*) *transſcendere*, v. ad c. 11. n. 5. et ad 32, 7, 5. — *per meum ſanguinem*, per meam caedem, ut 42, 15, 1. al. Cf. ad 2, 30, 8.

8. *in luſtratione et decurſu*, v. ad c. 6. n. 1. 2. — *et ſimulacro* cet. forte *ex ſimulacro — proelium feciſti*.

9. *ad quem a. comiſſatum venerunt*, v. ad c. 7. n. 3.

10. *me inter inermes convivas coenaturum fuiſſe*, ſcil. ſi, vocatus ad coenam a fratre, ad eam veniſſem. Cf. cap. 7 pr. — *comiſſatum venerunt*, v. ad c. 7. n. 3. — *credis nihil a gladiis nocte periculum fuiſſe*, immo *nihil — periculi mihi* (ant. *mi* ſcriptum

ptum erat) *fuisse;* Jac. Gron. Recte: nam τὸ *quem*, quod sequitur, postulat in praecc. *mihi*, quod etiam in c. Victor. et Lov. 6. exstat, sed post verbum *fuisse;* Crev. Possis etiam legere *nihil — periculi fuisse ei*, vel *periculi ei fuisse, quem* cet. — *sudibus*, v. ad c. 6. n. 3.

11. *Quid enim? negat*, forte *q. e. neget?* Gron. Sed *quid* et *quid enim* in interrogationibus acrioribus ita absolute usurpari, monent Drak. ad h. l. et ad 28, 41, 12. et Burm. ad Quintil. 7, 10. Cf. inf. ad cap. 13. n. 3.

12. *rem pro manifesto haberes*, v. ad 1, 3, 3. Vocem *rem* restitui, quia in omnibus exstat MSS. et edd. vett. ante Frob. a. 1535. quae prima eam tacite omisit, errore forsan operarum. Ita ex praec. intelligi posse *hoc*, monet Gron. et ex princ. cap. *facinus* Drak. Ille tamen, non hic, malebat *pro manifestis*. Cf. ad Tac. Ann. 2, 85, 3.

X. 1. *furias fraternas concita*, adpella Furias vindices fratris ad necem petiti; Bauer. Malim: invoca Furias vindices discordiae fratrum, h. e. exsecrare nos fratres discordes et insidiatores. Cf. ad 1, 59, 8. — *caecae exsecrationes*, temere et caeco quasi inpetu adfectuque animi editae s. effusae; vel vanae, inanes, irritae, sine effectu. Cf. Heyne ad Virg. A. 4, 209.

2. *noxium incesse caput* scil. diris exsecrationibus, (ut ap. Suet. Claud. 12.) e conj. Rubenii recepimus pro vulg. *noxium huic esse caput*, quae corrupta esse patet, et quorum in locum quidam MSS. *n. hinc esse c.* substituunt. *noxium huic esto caput* conj. Grut. *noxium his* (exsecrationibus) *incesse caput* Crev. *in noxium exsecrare caput* Schel. ad Polyb. c. 14. et *noxium puta* vel *judica esse caput* Bauer.

3. *non solenne lustrale* sacrificium *exercitus tui*, *non decursus militum*, v. ad cap. 6. n. 1. et 2. — *non epulae*, mensa hospitalis, quae sacra est. v. ad 23, 9.

9, 3. Manifestam in his imitationem Cic. Cat. 4, 1. notavit Muret. var. lect. 19, 14.

4. *cujus beneficio poenam tibi senatus remisit*, v. 39, 47. — *obnoxiam adolescentiae*, adolescenti. v. ad 3, 39, 1. — *Pro isto Romani stant*, v. ad 8, 34, 1.

XI. 1. *cum pluribus legatis et* iis quidem *primoribus M. remittas eum*, ut mox *plures et principes Macedonum*, nisi leg. *ex primoribus M. r. e.* vel e c. Mog. *eum remittas Macedonum*; Drak. — *T. Quinctius nunc est auctor omnium rerum isti* cet. cf. Polyb. 24, 3, 7 sq.

2. *concocta sunt consilia*, v. ad 3, 36, 3.

3. *inbuti illinc*, Roma, *et infecti Romanis delenimentis redeunt*, v. ad 4, 51, 2. et 9, 16, 10. — *indignor*, v. ad 3, 3, 1.

4. *in medio ponitur*, ut ap. Sen. Thyest. 203. *in medio est scelus positum occupanti:* ideo dixit, quia pater utrumque filium hujus criminis suspectum habebat: dixerat enim c. 8. *vivo et spirante me hereditatem meam ambo et spe et cupiditate inproba crevistis;* Drak. *In medio positum* est id, quod controversum est et dubium; Turneb. Adv. 30, 24. "*In medio ponitur*, i. e. sine nomine, nec in me, nec in fratrem (confertur regnum) quasi res, cujus dominus ignoretur, omnino, universe, infinite, simpliciter; vel quasi dicat: si omnino quaeratur, *quis*, uter vestrum, est cupidus regni, vel, est *aliquis*, alter vestrum, cupidus regni, *non adnosco*, non sentio, non fateri cogor, me esse illum; paene ut ap. Horat. Ep. 1, 16, 30. 31. *Quum pateris sapiens emendatusque vocari, Respondesne tuo nomine?* i. e. adnoscisne, te esse talem?" Bauer. Cf. ad 6, 6, 7.

5. *transscendere ordinem aetatis* cet. v. ad 32, 7, 5.

6. *Obstat frater major — defendent factum*, cogitationes et spes Demetrii, quarum invidiose eum insimilat frater,

7.

7. *Pater senex et filio solus orbatus*, intell. transposite: *filio orbatus et solus*, i. e. in solitudine, ἔρημος, inops, sine praesidio relictus, ut c 12. *solum, inopem;* Bauer. Minus disjectum videtur *pater senex et filio orbatus, solus*, vel *senex et solus, filio orbatus;* Duk. *de se magis timebit:* cur? v. ad cap. 8. n. 7. *magis timebit, quam ut — ulciscatur* pro: timebit magis quam ulciscetur; etsi et *ut* intelligas: nimius timor erit nimio major, quam *qui* patiatur eum ulcisci; Bauer. Cf. ad 37, 37, 3. *quam filii necem ulciscetur* malebat Gron.

8. *Hae spes incertae*, incerti eventus, qui fallere possit, *sed non inanes sunt*, at non temere, non sine causa et conditione (Möglichkeit) ac specie sperandi susceptae; Bauer.

9. *si facinori eorum successerit*, (v. ad 8, 25, 6.) *mortem meam idem tu persequi non poteris*, quia scil. et ipse mox interficieris. "*Mortem persequi* est ulcisci, ut ap. Cic. pro domo 19. et Phil. 13, 18. Caes. B. G. 7, 38. v. Broukh. ad Tibull. 1, 9, 28. et Cort. ad Sall. Cat. 9. et Jug. 14." Drak.

XII. 1. *Tandem ipsa necessitas, quum dicere juberent, vicit dolorem, atque, et, ita orsus est:* nisi ex c. Thuan. et Hearnii L. 1. leg. *juberetur;* Drak. *quae dicere juberet*, vel: *Quum d. juberent, atque*, confestim, (v. ad 26, 39, 13.) *ita orsus est* malebat Gron.

2. *quum ipse, ex quo ab Roma redii*, (v. ad 8, 1, 1.) — *insidietur ultro, mihi* cet. distinguebat Gron., at plerique *insidietur ultro mihi, non* cet. prob. Bauero, cui verbum *insidietur* vix videtur carere hic posse dativo *mihi*, quem ad *induit* aut repetas, aut excidisse putes. At haec ratio nobis potius ceteris durior videtur; saltem *insidietur* facilius dativo *mihi* carere potest, in primis ob verba praecc. *ex quo ab Roma redii*, quam *speciem induit*, quorum alia vis est, si tertio, alia, si primo junguntur casui.

casui. Nostra distinctio est optima, sententiaque plana, si eam mutatis verbis ita expresseris: quum ipse sit insidiator perpetuus, *ultro*, adeo, (v. ad 1, 5, 6.) *mihi non insidiatoris modo*, *sed latronis* etiam *speciem induit*. Insidiatorem vero h. l. non alium, quam fratris, esse, non opus erat moneri, quum tota Persei adcusatio eo spectaret.

3. *Circumventum* te, *solum*, *inopem*, (v. ad cap. 11. n. 7.) *invidia gratiae externae*, Romanae, Romanorum, cet.

4. *nocturno hoc ficto et composito argumento*, quasi materia (Stoff, Sujet) fabulae ex nocturno casu, unde simul argumentum fidei strueretur; fabula, materia et causa petita ex casu nocturno; Bauer. Mox *fabula hujus noctis*, et cap. 15 pr. *nocturna fabula* dicitur. v. ad 7, 2, 7. et ad Tac. Ann. 13, 21, 5. Similiter *composita fabula* est ficta 3, 10, 11. et ap. Justin. 39, 1. et *compositus* ac *fictus* ap. Sen. Consol. ad Helv. 16. junguntur; Drak.

5. *sed proditionis meae ante*, antea jam, *me adcusatum* scil. oportuit. Verba *meae ante* primus addidit Aldus e c. Mog. Supervacuum τὸ *meae* esse, monuit Gron. Forte leg. *inpiae*. Sed displicet etiam compositio verborum *ante me*, quae disjungenda erant, ut planior redderetur oratio; et praestiterit certe *multo ante*. — *si illa separata ab hac vana adcusatio erat* ex emend. Gelenii. *separata ac vana* c. Mog. *criminosa ac vana* reliqui MSS et edd. antt. "Omnia vero ita potius cohaerere credo: *oportuit proditionis ante me adcusatum*, *aut hodie eam quoque praetermitti et in aliud tempus differri*, *n i s i illa separata ab hac vana a. erat*. Demetrius enim probare intendit, se falso proditionis adcusari. Dicit igitur, si crimen verum foret, vel ejus se ante a fratre adcusari, vel id nunc ab eo non objici, nec cum altero crimine jungi debuisse: sed ideo Persen noctis hujus crimen cum cetera insectatione vitae miscuisse, ne, si alterum ab altero separasset, magis invidiam suam

erga

erga fratrem, quam crimen ejus, indicaret." Drak. — *novo quidem et singulari genere odii*, forte *quodam*; Ern.

6. *T. Quinctium*, *cujus virtute*, forte *auctoritate*; Crev. — *tali pietate* εἰρωνικῶς pro tali simultate.

7. *sed Macedonum* quoque *judicia* bona, honorifica. Mox forte leg. *dein tamquam aliis omnibus* et.; Gron.

8. *hanc formulam cognitionis*, quae et *judicii formula* dicitur, res, causa, quaestio verbis a judice vel arbitro expressa, de qua quaeratur in judicio: statum quaestionis, controversiae, τὸ κρινόμενον, vocant, de quo agatur; Bauer. Cf. ad 4, 8, 4.

XIII. 1. *omnes insidiarum vias*, v. ad 4, 48, 2.

2. *post lustrationem*, *quum concurrimus*, v. ad cap. 6. n. 1. 2. — *si diis placet*, v. ad 4, 3, 4. — volui, *quum ad coenam invitavi*, *veneno scilicet, tollere*; ob quem metum Perseum non ad coenam venisse, suspicari videtur Demetrius, eoque etiam spectant extrema fere hujus cap. verba: *quoniam semel venenum paraveram.* Ipse Perseus in adcusatione nullam facit veneni mentionem, neque etiam causam, cur vocatus ad coenam a fratre abnuerit, vel hanc vel aliam aperte indicat. — *gladiis accincti*, forte *succincti*; Ern. Nil interest.

3. *Quid? dies qualis?* edd. a Grut. ad Crev. *quis dies? qualis?* Hoc vigentius; neque *quid*, i. e. porro, primo statim membro praemittatur: sed leg. *qui dies*; Bauer. Enimvero *quis dies* et *qualis dies* vix differunt; et *quid?* non semper est porro, sed ellipice et in adfectu refutationibusque vel acrioribus interrogationibus dicitur, ut nostrum *was?* et *wie?* pro: quid aut quale est, quod dicis, aut quod dicitur? Cf. ad cap. 9. n. 10.

4. *quo inter divisam victimam* cet. cf. cap. 6 pr.

5. *tum* ut *quum maxime* (v. ad 29, 17, 6.) *in hoc iam itineri nostro circumdatam*, cujus duae partes ad

ad dextram laevamque viae essent positae. Cf. cap. 6 pr.

6. *ut quibus aliis deinde sacris* cet. Nota Gron. est: "Nulla hic potest fingi destinatio vel finalis causa, quam particula *ut* explicet. Neque enim umquam hac fini, ut expiaretur, proposuit sibi, se hominem occisurum, nedum parricidium commissurum. Lege: *Et quibus aliis* cet." At Baueri: "Ego *at* praetulerim, si quid utique mutandum sit: sed ingeniose inplicat structuram interrogandi, sic evolvendam: *an, ut aliis sacris — mentem expiarem? At quibus illis?*" Ipse quoque Gron. in Addendis probavit τὸ *ut* (Gr. ἵνα τί) firmavitque conl. simili loco inf. 44, 39, 5. — *aliud alio*, alii, cum alio *confundit*, vel *confundere* sit turbare, evertere; arguere; Bauer.

7. *invitatus ad coenam abnueres* sc. venire; ut mox et cap. 7 pr. *vocatus ad coenam negat.*

8. *ab eodem metu*, ob metum v. ad 1, 1, 5.

XIV. 1. *illo etiam — gaudio provehente*, v. ad 2, 50, 3.

2. *Miseria haec et metus*, misera conditio et periculum reorum; ut passim *miser* et *miseria* de reis, praesertim innocentibus. Cf. Gron. et Drak. ad h. l. et Ernesti clav. Cic. — *insidiatores nos* εἰρωνικῶς.

3. *non milites abstinuissem meos*, sodales s. convivas, qui mecum et decurrerant, et post coenam, me auctore, ad fratrem simul iverant comissatum, nonnulli etiam armati. Cf. cap. 6. et 7. *comites* malebat Gron.

4. *quod ipsi fatentur*, "an *faterentur?* Ambiguum tamen fuerit, quasi ad consilium Philippi pertineat, quaerentis, ut fateantur. Quare aptior hic Indicativus, ex Demetrii persona" Bauer.

5. *Hoc enim videri*, probabile esse, *vis*, *non illud, quod fatentur et palam est*, sc. eos ferrum habuisse. *At sui se tuendi causa sumsisse dicunt.* Ita emendavi vulgatam eamque insulsam lect. *quod faten-*

tentur, *et palam est*, *et sui — dicunt*. Plura et minus apte mutant alii. *ut dicant* vel *quod dicunt* conj. Bauer; at Gron., Crev. et Drak. delenda putabant tum verba *et dicunt*, tum seqq. *sui facti* Haec et nobis displicent, adjectaque sunt e c Mog

6. *quum commissator ego discessissem*, fo e *comissatum*. Cf. ad cap. 7. n. 3. — *quatuor substitissent*: verbum non satis h. l. aptum. Non *substitere* quatuor Demetrii sodales, sed cum eo ad fratrem ivere. cf. cap. 7. Forte leg. *quatuor subfecissent*, (satis fuissent) vel *suscepissent*, vel *subcinxissem* sc. ferro, vel *submisissem*, h. e. clanculum misissem, ut 45, 34. Tum vero post *adgrederentur* non tollenda interrogandi nota, quae displicebat Dukero et Drak. Mox *evasuri fuerunt* emend. Bauer.

XV. 1. *ista nocturna fabula*, v. ad c. 12. n. 4. 2. *quod invidiam urit*, v. ad 10, 17, 1. *quod dolet* (tibi), *quod invidia urit* (sc. te) malebant Drak. et Bauer, moxque *regni ut tui* vel *in regno tui* Gron.

3. *Nec ambigere umquam de eo*, v. ad 21, 31, 6.

4. *ut indignus te patre, indignus omnibus videar*; "quid hoc *omnibus* sibi vult? utrum omnibus rebus? quaenam ergo illae erunt? an omnibus hominibus, dandi sc. casu? quanam ergo re indignus? Aut del. alterum *indignus*, ut tertius casus sit *omnibus*, aut leg. *tibi patri* sc. regno," Bauer. *ut te patre* (et successione in regnum) *indignus omnibus videar* c. Lov. 2. et Naud. *indignus omnibus* (sc. regnum mihi haud dubia spe destinantium, et mei, ut regnaturi, mentionem facientium, conj. Schelius; quod durum contortumque videbatur Bauero, at verum aptumque Drak. (qui monet sensum esse, se, licet fratri majori cessurus sit, simul tamen operam daturum, ne patre degeneret et regno indignus videatur) et acutum Gron., qui etiam tentabat: *indignus majoribus*, vel *indignus tibi, pater, indignus omnibus* sc. regno. Forte leg. *indignus omni jure* sc. regni seu successio-

 nis,

nis. Sed non esse videtur, quod displiceat vulg. lectio repetitioque vocis *indignus*, si *omnibus* tertio casu dictum adcipiatur, hoc sensu: *ut indignus te patre*, et quidem *indignus* te *omnibus videar*, h. e. et tibi et amicis et inimicis. — "*Id enim*, scil. ut indignus te patre, i. e. videar, *vitiis meis*, nempe *non cedendo, cui jus fasque est, non modestia*, i. e. inmodestia, *consequar;* vel potius *id enim*, sc. ut indignus — videar, *vitiis meis consequar, non* consequar *cedendo, non* consequar *modestia:* (ita *cedendo* refertur ad id, quod praecesserat, se nec nunc sperare regnum, nec ambigere cet., *modestia* ad id, quia pater eum majori cedere volebat) aut leg. *id enim vitiis meis, non cedendi, cui jus fasque est, modestia consequar:* omnes certe MSS delent τὸ *non* ultimo loco, et *cedendi* legunt Lov. 3. Med. I. et Gaertn." Drak. *Id enim citius non cedendo, cui jus fasque est, quam modestia consequar* conj. Gron.

5. *nullam poenam deprecor*, recuso; sed *deprecor*, (ut supra *ne obsit, deprecor*) i. e. etiam etiamque peto, *ne invidia conflagrem*, v. ad 22, 35, 3. et de duplici sensu verbi *deprecor* intpp. Justin. II, 9 extr. (*non mortem, sed dilationem mortis deprecantur.*) — *quum crimine non possim* conflagrare, quia nullum crimen commisi; Drak.

6. *In eo, ubi praesidium esse oportebat, ibi exitium est:* aut *in eo* aut *ibi* redundat, et pro *in eo* forte leg. *nunc;* Bauer. An potius *enimvero?* Sed talis non tam neglegentia, quam redundantia orationis, qua et dilucidior fit ea, et vividior, passim obvia est. *In eo* sc. fratre majori, *ubi*, in quo — *ibi*, in eo, apud eum, ut 2, 48. 4, 13. 45, 35. *sed* pro *in eo* Lov. 2. non inprob. Drak. Τὸ *in* abest a c. Victor. Lov. 3. et 6. Voces *in eo* a glossatore τοῦ *ubi* adscripta fuisse, putabat Crev.

7. *sine advocatis, sine patronis*, v. ad 26, 48, 4.

8. *quum quid aliud, quam ingenii fama, periclitarer;* nam *periclitari re*, dicitur pro *p. de re*, pericu-

riculum rei facere seu subire, Gall. *risquer*. Cf. Gron. et Drak. ad 38, 25, 4. Propter praec. *quid aliud* suspicari possis *famam periclitarer*, h. e. periculo exponerem. Cf. tamen ad 2, 8, 9. — *quid arcessitus essem*, v. ad 5, 51, 2.

XVI. 1. *spiritum et vocem interclu serunt*, v. ad 23, 7, 5. — *vitam. mores* ἀσυνδέτως, nisi leg. *vitam ac mores*, ut mox *dicta factaque*; Duk.

2. *ad extremum finem Galliae*, v. ad 2, 49, 10.

3. *Verius fuisse, consules — decernere*, v. ad 2, 48, 2.

4. *quid e re publica esset*, v. ad 1, 27, 5.

5. *non placere, si per deditionem Ligures recipiet*, quidam MSS., alii et edd. antt. *non placere sibi, per d. L. recipi et receptis* cet. forte rectius: saltem cum Gron. leg. *reciperet* (Marcellus) aut *reciperent* (consules), et deinde *eos ad consules* (nam uterque consul Ligures provinciam sortiti erant) *remitti*. v. ad 2, 22, 4. Senatus haec tria Marcello rescribi jussit: primo oportuisse, ut de omni negotio potius consules, quam se, consuluisset: secundo quoniam tamen ad se decurrerit, videri, Liguribus sponte se dedentibus arma non adimenda esse: tertio non Marcellum, sed consules cognoscere debere, utrum Ligures in deditionem adcipiendi forent; Drak.

6. *P. Manlius in ulteriorem Hispaniam, quam et priore p. p. o.* sed olim *citeriorem* potius obtinuerat, (v. 33, 43. 34, 10. 17.) et nunc *iterum* praetor fuit. v. 39, 56. Itaque τὸ *quam* ad solam *Hispaniam* referendum, aut Livius memoria lapsus est. "Quod autem Pighius et Sigon. conjiciunt, ei causam iterum petendae praeturae potuisse esse, ut, quia forsitan senatu motus fuerat a censoribus, jure magistratus in eum venire posset, satis incertum est: nam hoc tempore non insolens fuisse, praeturam repeti, ostendunt exempla multorum 41, 8. 28. 42, 9 al. quos omnes ob eam causam iterum praeturam petiisse,

non verisimile est." Duk. — *P. Sempronii proconsulis*, v. ad 28, 38. 4.

7. *oppidum Hispanum Vrbicuam*, edd. priores *Vrbicnam* et MSS *Vthicemam*, *Vthienam*, *Vthicnam*, *Vthicam*, *Athicam*, *Vticernam*, *Veicam*, *Vehicam* In numo Augusti legitur *Vrbuica*, (v. Ortel. Thes. geogr.) et *Vrbica* in Antonini Itin. p. 447. ubi v. Wessel — *Dura ibi proelia*, forte *dubia*; Gron. An *dira?* Sed et *dura proelia*, *pugnae*, *bella* dicuntur, in quibus utrimque pugnatur acerrime, et multae caedes eduntur. Cf. intpp. Hor. Od. 3, 20, 3. et Burm. ad Valer. Fl. 3, 710. 6, 298. 545. — *Victi perseverantia Fulvii* c. Victor. et Lov. 1. et 6. Alii MSS. et edd. vett. *vicit p. F.* aut *Fulvius*. — *quod nulla vi*, potius *qui n. vi*; Gron.

8. *in unum coacto*, v. ad 27, 39, 2. et 32, 2, 4.

XVII. 1. *In re praesenti*, v. ad 34, 62, 7. — *de agro*, ut de alio 34, 62.

2. *damno sit*, forte *damno sibi sit*; Duk. — *Romam ad senatum rejecerunt*, v. ad 2, 22, 4.

3. *alterum* cum *legionibus suis Pisis hiemare*, sc. L. Aemilium; quod ex verbis extremis hujus cap. probabile fit. Sed Cn. Baebium Pisis hiemasse, legimus c. 9. et 25. "Haec forte ita ex sententia Dukeri conciliari possunt, si dicamus, Ligures, altero exercitu e finibus suis abducto, ad arma rediisse, atque in eos L. Aemilium movisse; eo vero tumultu Romae audito, Cn. Baebium, perfectis comitiis Pisas remissum, milites, quos dimiserat, ad signa revocasse, vel legiones urbanas eo secum adsumsisse. Neutrum e coss. exercitum dimisisse, putat Crev.; mutatis enim temporibus mutatam esse senatus et consulum sententiam." Drak.

4. *inter se consules compararunt*, v. ad 3, 2, 1.

XVIII. 1. *Comitia consulibus rogandis*, v. ad 3, 35, 1. et 3, 64, 5. — *creati P. Cornelius Cethegus*

gus cet. cf. Plin. 13, 13. f. 27. Valer. Max. 2, 5, 1. et tabulae consul. Capitol. *Pamphilum*, non *Tamphilum*, fuisse cognomen Baebiae gentis, monet Hard. ad Plin. l. c Sed cf. Ind., et Duk. ac Drak. ad h. l. In fastis Capit. scribitur *Tamphilus*, in numo gentis Baebiae *Tampilus*. Pro *Cethegus* omnes MSS et edd. antt. *Lentulus*, ut et Val. Max. l. l. At *Cethegus* dicitur Plinio l. c. et Nep. Hann. 13. videturque notius Corneliorum cognomen *Lentulus* minus frequenti substitutum esse; Drak.

2 *Romanos pedites;* prior vox supervacua, sed passim addita. v. Drak. ad cap. 26. — *et quindecim millia* cet. forte *et quina dena millia* f. ac L. n., *octingeni equites;* Drak. qui tamen vulgatum quoque locis, a se 40, 1, 5, laudatis, firmari posse monet. Idem parenthesin h. l. adjecit, et *octingenti* reposuit pro *octingentos*.

3. *duumviros* navales. Cf. c. 26. — *naves XX deductae navalibus sociis civibus Rom.* cet. v. ad 8, 26, 1. et 9, 38, 1.

4. *promontorium Minervae* terminus Campaniae in ora adversus Picentinos, hod. Capo della Minerva. De eo et *Bario* v. Cluver. It. ant. 4, 3. et 11. p. 1162. et 1210. Mox τὸ *in* ante *dextram partem* delendum auctore Gron. An *ut* reponendum pro *in?*

XIX. 1. *Prodigia multa* cet. v. ad 1, 31, 1.

2. *In area Vulcani et Concordiae:* "quam non duplicem, sed eamdem fuisse credo, quia aedes Concordiae in area Vulcani erat v. 9, 46 Obseq. de prod. c. 59 scribit *in area Vulcani per biduum, in area Concordiae totidem diebus sanguinem pluit*, et duo prodigia, a Livio 39, 46. et 59. relata, conjungit, non ut significet, aliam fuisse aream Vulcani, aliam Concordiae, sed quia utrumque eodem anno acciderat." Duk. — *pontifices hastas motas nuntiavere*, v. ad 21, 62, 2.

3. *Lanuvii simulacrum Junonis Sospitae lacrumasse*, v. ad 1, 31, 1. 8, 14, 4. et Steger de prodigiis p. 111 sq.

4. *forisque et conciliabulis*, v. ad 25, 5, 3.

5. *ut* Venus *Libitina*, libitinarii aut adparatus funebris, in hujus deae templo servatus, *tunc vix subficeret* sc. funeribus faciendis. Cf. ad 41, 21, 3. et Juvenal. 12, 122. *Pestilentiam* hanc in tertium annum Romae et in Italia saeviisse, neque per sex menses pluisse, tradit Obseq. de prod. c. 60.

6. *decemviri libros adirent*, v. ad 3, 10, 6.

7. *ab Iliensibus in Sardinia*: in qua et Ἰλιεῖς et Ἰολαεῖς s. Ἰολάειοι fuere. v. Drak. ad h. l. et ad Sil. 12, 364.

8. *ut is numerus effici militum — quod deerat militum* cet. posterius *militum* delendum putabat Gron. prius Drak. Cf. tamen ad 1, 3, 8. — *Baebio proc. qui Pisis hibernabat*, v. ad cap. 17. n. 3. — *cujus residua quaedam* cet. forte *quorum* leg. pro *cujus*, et mox *jam superiore anno* pro *jam priore a.*, ne *prioribus* et *priore* jungantur. — *L. Pupium praetorem*, v. ad 28, 39, 1.

9. *Id persecare*, resecare, conficere rem s. quod mali hujus residuum erat. Cf. Cic. ad Att. 13, 23. — *leges de ambitu*, quarum sententia quae fuerit, non constat; Duk. Cf. Sigon. de jud. 2, 30. *legem* plures MSS. et edd. ante Ald. forte rectius, judice etiam Drak.

XX. 1. *Lacedaemon. exsulum* cet. v. ad 36, 35, 4.

2. *Philocles et Apelles*: de illo v. ad 31, 16, 1. de hoc Polyb. 23, 14. 24, 1. — *de iis*, *quorum Perseus Demetrium insimilasset sermonum cum Romanis* cet. cf. Polyb. 24, 3. *sermonum* pro *sermonibus*: quam metabasin sive enallagen casus exemplis illustrat Drak. Cf. ad 2, 57, 3. 23, 10, 2. 45, 44, 4. et al. Eadem loquendi ratio Graecis est solennis. — *medios*, v. ad 1, 32, 5.

3.

3. *praeterquam fraterni sceleris* ex ed. Froben. 1531. et 1535. In MSS. et edd. antt. *p. fraterno scelere*, prob. Drak. Eo significatur, omnium, quae de se patrem, fratrem, totam aulam agitare posset suspicari, inscium fuisse, praeterquam quantum ex scelere fraternae adcusationis colligeret; Gron.

4. *quum obsideri aures a fratre*, v. ad 24, 4, 2. Tò *quum* tolerari potest: sed forte malis *cujus*; Gron.

5. *contagione Romanorum*, v. ad 2, 5, 3.

XXI. 1. *Stobos P. exercitu indicto*, v. ad 4, 25, 4.

2. *quia vulgatae opinioni crediderat*, ex eo *Ponticum* cet. cf. Strab. 7, 5, 1. p. 313. (ubi hanc quoque Polybii, sed falsam fuisse opinionem dicit, quod etiam Livius cap. 22. monet) et Mela 2, 2. ubi v. Voss. *Haemo* s. Aemo monti, qui Thraciam dividit, excelsitatem 6000 passuum tribuunt Plin. 4, 11. s. 18. Solin. 10. Martianus lib. 6. — *Istrum amnem*: Drak. *Histrum*, quod passim exhibent praecipui codd. Sed pravam hanc esse serioris aevi adspirationem, jam monuit Heyne ad Virg. Ge. 3, 350.

3. *perdifficillimum aditum*, ut *perdulcissimus*, *permaximus*, *perminimus*, *perpaucissimi*, *perplurimus*. Cf. Drak. et ad 41, 23, 3. *per difficillimum a.* quaedam edd. ante et post Aldum. *per difficillima a.* conj. Gron. — *primum quaerit ab eo;* sed nemo respondet: unde quidam suspicantur, defectam esse orationem; Glar. Quum postea addatur, Demetrio adsentiendum patri fuisse, ne invitum parere suspicio foret, Livius aperte indicat, Demetrium ad singula capita a patre proposita respondisse eadem adprobando; Drak.

4. *commissurum in aleam casus*, v. ad 28, 42, 11.

5. *qua proxime itinera — ducerent:* Gron. et Crev. *quae*. Non male. Sed *qua* retineri potest, modo suppleas *parte*, non *via*.

6. *Didas, ex praetoribus regiis* cet. v. ad 6, 42, 7.

XXII. 1. *tertio die;* leg. non III. ſed II. h. e, *ſecundo* vel *poſtero die;* Sigon. Sed numerus trium dierum ſic iniri poteſt, ut ſeptimus, quo Philippus ad radices montis pervenit, primus trium ſit; quo ibi moratus eſt, ſecundus; quo iter in montem ingreſſus, tertius: Duk et Crev. Cf. 44, 3 extr, — *invia loca excipiebant*, non interrupta, continua ſerie ſequebantur; Drak. Cf. ad 1, 53, 5 et 2, 61, 1.

2. *perſpici coelum vix poſſet*, conſpici per denſos arborum ramos; Drak. Cf. ad 22, 6, 4. *proſpici* Lov. 1. et 3. — *tertio demum die ad verticem perventum:* Sigon. primum diem adſcenſus in montem eum putat, quo rex ad radices illius moratus eſt: ſed hic inter tres dies, quibus montem adſcendit, numerari non poteſt: et mox Livius regem *triduo adſcendiſſe*, *biduo degreſſum* dicit; Duk.

3. *Nihil vulgatae opinioni* cet. v. ad c. 21. n. 2.

4. *in Dentheletos transcurrit*, v. ad 39, 53, 5.

5. *deos ſociales n. ſ. inplorantes*, v. ad 1, 45, 3.

6. *a campeſtri aditu* cet. v. ad 8, 17, 5. 36, 10, 3.

XXIII. 1. *ut ante dictum eſt* cap. 21.

2. *ſimplicitatem juvenis — captaret*, v. ad 22, 28, 1.

3. *Paeoniae praetor*, Didas. v. ad c. 21. n. 5.

4. *quos ad exploranda o. R. m*, cf. cap. 20.

5. *jam ante iis praemeditatis* paſſive; (v. Drak.) niſi cum Gron. ex Voſſ. et Lov. 2. leg. *praemeditati*. Cf. ad 9, 23, 1.

XXIV. 1. *Demetrium i. ad p. adcuſavit Perſeus* proditionis et adfectati per Romanos regni: argumenta erant *fuga* et ſollicitati *comites* et *literae T. Quinctii*, adoleſcentem egiſſe ſecum de ſucceſſione confeſſi; Gron.

2. *nec id cura ipſius*, ob curam i. et reverentiam, vel dignitatis reſpectum. — *nudaret*, v. ad 24, 27, 1.

3.

3. *Demetriadem ipsi*, Philippo — *Astraeum Paeoniae* opp. Ἄστραιον Ptol. et Ἀστραία Steph. unde *Aestraeum* vel *Astraeam* suspicari possis. *Asterium* ex vet. libro Sigon. et Gron. Ἀστέριον πόλις Θετταλίας Steph. et Strab. Sed Thessalia satis remota est a Paeonia; Drak.

4. *parricidium fratris*, v. ad 28, 29, 1. et 40, 8, 2.

5. *spiritum intercluserunt*, v. ad 23, 7, 5.

XXV. 1. *ex consulatu*, v. ad 4, 31, 1. et Drak.

2. *ne efferendi quidem signa* (v. ad 25, 41, 2.) *Romanis* cet. lege *nec efferendi signa* cet. vel deinde *nedum ad explicandam*; Gron. Sed similiter 1, 3. dicitur *ne morte quidem Aeneae, nec deinde* cet. Drak.

3. *cum literis Pisas mittit* sc. Aemilius Paullus, nisi *Paullus* leg. pro *Pisas*. Sed cf. cap. 19.

4. *obsesso sibi per inducias*, v. ad 2, 18, 1.

5. *educere in aciem*, v. ad 1, 23, 4.

XXVI. 1. *magnam trepidationem* cet. τὸ *magnam* delendum putabat Gron. cum distinct. post *fecerunt*.

2. *vim morbi*, pestilentiae. cf. cap. 19. — *quo serius perficeretur* sc. delectus. *quod* malebat Gron. sed *quo* passim vel pro *ut* poni, (v. 6, 24, 2. 30, 16. al.) et *causa ut* pro *causa cur* 5, 55, 4. vel pro *quod* aut *quare*, eodemque modo *causa quo* ap. Plaut. Poen. 3, 1, 30. et Aulul. 1, 2, 14., monent Duk. et Drak. *perficeretur* c. Mog. *proficiscerentur* et *proficiscuntur* ceteri MSS. et edd. ant. — *diem edicerent* cet. v. ad 22, 12, 1.

3. *omnes m. q. a. sacramento rogaret*, v. ad 2, 24, 7.

4. *Duumviri navales* cet. cf. cap. 18. — *navesque ab iis ornatae sunt:* (h. e. navalibus sociis completae; cf. c. 18 extr. et ad 9, 40, 12) *Matienoque, cujus* cet. ita Gelen. forsan e c. Mog. *ornatae sunt, cujus-*

cujusque ad G. f. p. erat, (ei) *imperatum* ceteri MSS et e d. antt. prob. Gron. et Drak. qui hoc loquendi genus antiquum et doctum esse monet ad 23, 15, 4. Cf. cap. 18 extr. et 28.

5. *si quo usui esse Aemilio posset*, v. ad 26, 9, 5.

XXVII. 1. *ad quatuor portas* castrorum — *quatuor extraordinariis cohortibus* — *extraordinaria porta — ad dextram principalem — principalem sinistram portam — ad quaestoriam portam*, v. ad 3, 5, 3 et 42, 58, 5. *Quatuor extraordinarias cohortes duabus adjunctis*, p. *M. V. l.*, *erumpere e. p. jussit* malebat Gron. qui etiam contra Lipf. de mil. Rom. 2, 7. monuit, *duas* cohortes omnino esse alares seu sociorum, non legionarias, quoniam, quidquid in legionibus fuerit, ad reliquas portas instructum fuisse, mox dicatur. Sed oratio hians minore mole expleri potest copula *et* post *adjunxit* addenda; Duk. Immo ante *erumpere* suple *eas* vel *eum*, quod pron. Livius more suo omisit; Drak.

2. *L. Sulpicius*, forte *C. Sulp.* ut c. 28. ubi v. Drak.

3. *duae cohortes et triarii duarum legionum* cet. nota Drak. est: "*Duas cohortes* sinistrae alae intellegit Crev. dextram enim alam et ambas legiones alibi occupatas esse. Ejusdem sinistrae alae fuisse duas cohortes quatuor extraordinariis junctas, quae superius memorantur, existimat. Ita tamen scrupulum remanere recte monet, quod quatuor tantum sinistrae alae cohortes memorentur, quum tamen quaelibet ala socialis, eodem modo ac legio Rom., in decem cohortes fuerit divisa. Huic difficultati quid respondeam nescio, nisi dicere velimus, in numero cohortium alariarum vel supra §. 3. vel hoc loco, aut etiam utroque erratum, et pro II. vel *duas* aut *duae* altero loco IV, altero VI, vel utroque VI legendum esse. Videndum etiam, an sex, quarum nulla mentio sit, alibi occupatae ac relictae esse potuerint."

4.

4. *consentiens reddebatur militum clamor:* vox *militum*, e c. Mogunt. ab Aldo inserta, mox repetitur, ut et *signum;* Drak. Cf. ad 1, 3, 8.

XXVIII. 1. *pro spe certum*, leg. *prope c.* Mur. et Crev.

2. *capta duo millia et quingenti*, in c. Mog. *capti duo millia et trecenti tres*, quod a Drak. haud receptum fuisse mireris. — *in ditionem venit* Romanorum. *deditionem* alii, forte et Mog. prob. Crev. — *qui praedatores fuissent navibus*, cf. c. 18. *in praedatoriis f. n.* emend. Crev. ob verba seqq. *naves ejus generis*, quibus indicetur, navium certi cujusdam generis prius mentionem factam fuisse.

3. *confecta provincia decedere*, v. ad 2, 40, 9.

4. *subitarios milites*, *tumultus causa conscriptos*, v. ad 1, 37, 4. et 2, 26, 1.

XXIX. 1. *L. Petillii scribae* cet. alii a Cn. Terentio scriba *arcas* illas fuisse inventas tradunt, omnes vero, eas auctore Q. Petillio s. Petilio praetore combustas. Cf. ad seqq. not. 10. ad 1, 20. Antias ap. Plut. in Numa p. 74 Varro ap. Augustin. de civ. dei 7, 34. Valer. Max. 1, 1, 12. Lactant. Inst. 1, 22. Festus v. *Numa* et inpr. loc. class. Plin. 13, 13. s. 27. qui sua hausit ex Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Varrone et Valerio Antiate. Quos si comparaveris, videbis, eos et in numero et in argumento librorum Numae variare. Multa, quibus historia haec dubia redditur, notarunt Nardin. Rom. vet. 7, 11. et Marc. Donatus.

2. *altius moliuntur terram*, v. ad 6, 11, 5.

3. *per tabem tot annorum*, per putrefactionem exedentem corpus; Ern. cf. ad 4, 30, 4. — *duo fasces* librorum, *candelis involuti*, i. e. funiculis pice vel cera inlitis, ut ap. Plin. 33, 7. s. 40. *candelis subigi;* Gron. *Candelae* quidem primo videntur dictae, quae e funiculis, scirpis aliave materia igni

con-

concipiendo et alendo apta, et pice cerave delibuta, ad usum nocturni luminis parabantur: sed deinde etiam funiculi pice inliti ad vinciendum; Duk. *scandulis* conj. Pigh in Ann. ad a. 572. p. 329. Sed et Hemina ap. Plin. 13, 13. 27. *lapidem fuisse* dicit *quadratum circiter in media arca vinctum candelis quoquo versus: in eo lapide insuper libros inpositos fuisse; propterea arbitrari eos non computruisse: et libros citratos* (al. *cedratos*) *fuisse; propterea arbitrarier tineas non tetigisse.* Alii putant, *candelas* fuisse faces cereas, e corylo s. papyro Italico, h. e. scirpis, cera circumdatis, aut ex cedri resina seu palimpissa confectas, quae cariem ac tineas arcuerint.

4. *Adjicit Antias Valerius*, (v. ad 3, 1, 1. et 3, 5, 9.) *Pythagoricos fuisse* septem Graecos. Idem tradunt Cassius Hemina, L. Piso et Antias ap. Plin. l. l. librosque propterea fuisse combustos. — *vulgatae opinioni, qua creditur, Pythagorae auditorem* cet. v. ad 1, 18, 4.

5. *quod scribam eum quaestor*, quum quaestor fuisset, *Q. Petillius in decuriam legerat*, v. ad 9, 46, 6.

6. *pleraque dissolvendarum relig. e.*, v. ad 3, 24, 1.

XXX. 1. *ad opp. Aeburam* prope Tagum. v. Steph. et Ptol. 2, 6. ubi forte Αἴβουρα leg. pro Αἰβώρα; Drak.

2. *millia duo ferme inde*, v. ad 9, 24, 2.

3. *succedere ad vallum jussum — pugna abstineret* cet. ita Livium constructionis variandae causa etiam 36, 1. extr. verbum *jubere* primum infinitivo, deinde τῷ *ut* junxisse, monent Duk. et Drak. Cf. ad 39, 14, 8. *abstinere reciperequque* conj. Gron.

4. *ostenderentur*, dein *subducerentur*, v. ad 36, 18, 6.

XXXI. 1. *ubi satis — credidit:* haec jungenda; Drak.

2.

2. *cum ala sinistra*, v. ad 25, 21, 4.

3. *equitibus extraordinariis*, v. ad 3, 5, 3.

4. *fremitum equestrium*, immo *equestrem*, (v. ad 10, 5, 4.) et mox *castra eo die se expugnaturos*; Gron. et Drak.

4. *quinque millium armatorum*: "non est quod *quingentorum* a. emendes cum Glar. et aliis: nam cum L. Acilio non tantum missa sunt sex millia auxiliorum, sed et alia sinistra sociorum, i. e. pedites ejus et pars equitum. Ala vero socialis si non major, certe haud minor est, quam legio Rom., quae circa haec tempora quinque admodum millium peditum et CCC equitum fuit. Recte igitur Livius Celtiberos prae hostibus ut paucos consideravit." Drak.

5. *Castris, quae pars* cet. pro: et quidem ei parti, quae cet., vel *castrorum parti, quae maxime* cet.

XXXII. 1. *tum quum maxime ardere*, v. ad 29, 17, 6.

2. *clamor suorum adcidebat*, v. ad 21, 10, 15.

3. *Equites bipartito in eos emissi*, v. ad 2, 56, 1. Mox *capta quatuor millia ducenti cum equitibus quingentis* c. Mog. Sed librarius CC pro IↃCC dedisse videtur, et saepe equi, numquam equites capti memorantur; Drak.

XXXIII. 1. *ad Contrebiam* urbem Celtiberorum, aut in finibus eorum sitam, quae et memoratur Floro 2, 17. Vellejo 2, 5. Valer. Max. 2, 7, 10. 7, 4, 5. Cf. Appian. Hisp. 42. qui eam Κομπλέγαν s. Κομπλεγὸν adpellat.

2. *ubi primum remiserunt imbres*, v. ad 2, 34. 7.

3. *multa castella obpugnavit*: lege *expugnavit*; Gron.

XXXIV. 1. *Manlius praetor*, v. ad 28, 39, 1.

2. *vota erat ab consule L. Porcio Ligustino bello*: quem nihil memorabile gessisse scribit Livius 39,

44

44 extr. Ex h. l. demum intelligitur, eum cum Liguribus pugnasse: nam in discrimine pugnae diis aedes voveri solebant; Duk.

3. *aedem dedicavit M'. Acilius Glabrio duumvir*, v. ad 1, 53. 3. et 23, 30, 8. — *quae prima omnium in Italia statua aurata est*, cf. Valer. Max. 2, 5, 1. Enimvero signa aurata jam 38, 35. et 39, 37. commemorantur; Ern. *statuta* malebat Gron. — *patri Glabrioni* ex emend. Sigon. ut ap. Val. Max. *patris Glabrionis*, omnes MSS. et edd. antt. non inprob. Drak. qui ita dictum monet *legatorum statuae positae* 4, 17. et *dedicare aedem dei* 5, 23. al.

4. *proconsul ex Liguribus triumphavit*, v. ad 26, 21, 1.

5. *Transtulit coronas aureas XXV.* numerum paupertati hujus triumphi convenire, non vero *mille et viginti* c. Mog. monet Drak.

6. *et cerae centum millia pondo*, cf. 42, 7 pr.

7. *pacemque tum iis populus — praestitit* pro *cum iis* recepi ex MS. Harl. et mox ex eodem et c. Victor. *cum praesidio* pro *tum p.*

8. *agrum, qui in controversia erat*, cf. cap. 17.

XXXV. 1. *Baebius — consules creavit*, v. ad 7, 16, 6. — *A. Postumium Albinum Luscum*, de quo agnomine v. Drak.

2. *confectam provinciam nuntiassent*, v. ad 2, 40, 9.

3. *prope necessarium esset:* immo *esse;* Gron.

4. *de fide b. quidquam recipere*, v. ad 7, 14, 1.

5. *contemtum tirocinium*, contemtus tironum.

6. *provinciam ingenio ferocem* (provinciales natura feroces) — *confecisse*, v. ad 2, 40, 9.

7. *in jus ditionemque venerunt*, v. ad 35, 16, 4.

8. *ego jam hinc* (f. *hic* e quibusdam MSS.) *praedico, me — rem publicam administraturum*, v. ad 2, 64, 3.

XXXVI. 1. *suas ornari provincias*, v. ad 9, 40, 12.

2.

2. *quantus semper numerus*, forte *q. tum fere numerus*. Cf. cap. 1. 18. 26. Vox *semper* defendi nequit, (v. ad 22, 36, 4.) neque satis apte *tum semper* conj. Lips. mil. Rom. 2, 7. ubi et sine necessitate mox emend. *XV millia peditum et mille ducenti equites*. Cf. Duk. et Drak.

3. *P. Cornelio et M. Baebio prorogatum imperium*, v. ad 35, 1, 2. — *provincias obtinere*, tenere, habere, aut retinere. v. ad 3, 36, 12. et 23, 24, 2.

4. *cum equitibus quadringentis*, v. ad 23, 34, 7. — *et sociis e nomine Latino*: "Livius non alibi ita loquutus est, et, si lectio genuina est, ordo verborum erit *imperare* (plerique MSS *imperari*) sociis septem *millia peditum e nomine Latino*. Nullus tamen codicum vulgatum firmat, nisi Lov. 5. perpetuus editionum adsecla, neque adsentitur Pighio in Ann. ad a. 573. p. 334. legenti *e sociis et nomine Latino*. Multae edd. habent *et sociis a n. L.*, plerique MSS. *et sociis n. L.* quidam *et s. nominis Latini*, quae ordinaria ac solennis formula est." Drak.

5. *socium Latini nominis XII millia* sc. peditum; quae vox passim omittitur, v. c. 40, 18. 44. 41, 15. Drak.

6. *prospere rem publicam gessisset*, v. ad 2, 64, 3.

7. *Buteoni prorogatum in Gallia imperium est*; al. *in Galliam*, prob. Sigon. Sed v. ad 26, 18, 3.

8. *praeter exercitum veterem, qui — erat*, forte *exercitus veteres, qui erant*. Sed etiam supra hoc cap. et inf. c. 38. dici *exercitum*, sc. qui cuique consuli esset, monet Drak.

XXXVII. 1. *decemviri libros inspicere*, v. ad 3, 10, 6. — *consul*, qui superstes erat, altero mortuo.

2. *fora conciliabulaque*, v. ad 25, 5, 3.

3. *coronati et lauream* cet. v. ad 23, 11, 7.

4. *insinuaverat suspicio animis*, v. ad 2, 3, 2.

XXXVIII. 1. *in agros campestres*, v. ad 10, 2, 3.

2. *nullum alium ante finem rati fore L. belli*, vel *alium* vel *ante* superest, sed potius *ante;* Gron. Sed similiter *umquam* et *numquam ante alias* 1, 28. 22, 58. 31, 7. 32, 5. dicitur; Duk. — *Taurasinorum* non alibi fit mentio; et conjecturas Cluverii in It. ant. 4, 8. p. 1200. (ubi Ligures, qui Corneliani et Baebiani Plin. 3, 11. et Front. de col. p. 106. dicantur, traductos putat in Hirpinos, Samnitium conterminos, citra Apenninum ad Calorem fl., ad cujus dextram ripam fuisse contendit, non probat, opp. *Taurasium*, nunc *Taurasi* dictum) jam refutavit Cellar. G. A. 2, 9. p. 556. Ταυρασία opp. Galliae Transpad. ap. Appian. Hann. 5 ab h. l. alienum. Forte leg. *Taurianorum*, aut *Caudinorum*. ἡ Ταυριανὴ χώρα ap. Strab. 6, 1, 3. p. 254. ubi cf. Casaub. *Tauraninorum* conj. Sigon. et Camill. Peregr. de Capua 2, 23. Ταυρανίη πόλις Ἰταλίας ap. Steph. et *Taurania* urbs Campaniae ap. Plin. 3, 5. f. 9. Sed *Samnitum* h. l. oppidum memoratur. Verba seqq. (*fuerat. In eum quum*) adjecit Sigon., ut expleret lacunam MSS.

3. *edixerunt, Ligures ab Anido montibus descendere* verba conrupta. *ut Ligures Apuani de montibus descenderent* conj. Muretus, et *ab Anido monte ut descenderent* Cluver. It. ant. 1, 10. p. 76. ubi suspicabatur, Anidum montem esse eum, qui, Macram effundens flumen, nunc dicatur Monte Borgada s. Borgalla. Cf. ad 39, 32, 1. Neutrum satis facit; displicetque tum repetitio verborum *Ligures Apuani*, tum nomen unius montis. Subficiebat; *edixerunt, eos montibus descendere;* neque est quod obfendamur hac dictione. v. ad 37, 49. 1.

4. *argenti data CL millia*, summa nimis magna, si pondo intelligamus, nimis exigua, si denarios; multo magis, si cum Glar. adjiciamus *sestertium*, cui voci etiam Latini non addunt *argenti*, quia nulli alii fuere sestertii, quam argentei; Drak. — *in novas aedes*, immo *sedes;* Crev.

5

5. *tantum hostes ducti ante currum*; sed nulli fuerunt: nisi intelligas XII millia Ligurum, qui se in initio cap. dedidisse dicuntur, inproviso obpressi; Crev. Forte leg. *obsides*, certe mox ter *quod* pro *quid*; Gron. Malim: *non tum hostes ducti ante currum; quin nec quod* cet. De simili triumpho v. 31, 49 pr.

XXXIX. 1. *Fulvius Flaccus proconsul*, v. ad 28, 38, 4.

2. *ad deditionem non venerant* sc. Celtiberi. — *institit vastare*, v. ad 24, 26, 7.

3. *ut Q. Fulvium certiorem faceret, Tarraconem exercitum adduceret*, i. e. ut eum juberet adducere: sed locutio vix satis congrua et latina; Crev. — *dimitti*, f. *dimittere*; Gron.

4. *cum bis deditis rem esse* c. Mog. *cum vim deditis remisisset* ceteri MSS. At quomodo *bis dediti?* nisi imperator deditionem Contrebiae et maximae partis Celtiberorum (v. cap. 33.) pro duplici voluerit numerari; Drak. — *animum adcessisse illis*, v. ad 24, 27, 5. — *Reditum ignobilem* vocat, quum milites, qui ex provincia Romam deducuntur, in itinere ab hostibus non infestantur; Drak. *nobilem* MSS. et edd. ante Frob. qui a. 1535. *ignobilem* substituit, forte e c. Mog.

XL. 1. *duae alae pugnabant*, v. ad 25, 21, 4.

2. *perculere inpetu suo* sc. legiones, vel hostem, ut 2, 65. 23, 44. 34, 15 pr. Duk. Cf. ad 2, 14, 2. *pertulere inpetum suum* vel *inpetus suos* conj. Faber. et Crev. — *equo advehitur ad legionarios equites, et inquit*: (quod passim omittitur, vel ex seqq. supplendum est) *ecquid auxilii* cet. v. ad 1, 9, 3. *et ni quid auxilii in vobis est, actum jam de hoc e. erit* emend. Gron. et paulo ante *prope interrupta acie* Duk. et Drak.

3. *quin ederet*, v. ad 1, 18, 2. et 47, 49, 5.

4. *permittite equos in c. h.*, v ad 2, 56, 1. Mox τὸ *equorum* vel τὸ *equos* forte glossatori debetur.

5. *si effrenatos*, infrenos, *in eos* hostes *equos inmittitis, quod saepe Romanos equites* cet. cf. 4, 33. et 8, 30. — *infractis*, fractis, diffractis, *omnibus hastis* equitum Rom., cum hoste congressorum; Drak.

6. *alarii equites*, v. ad 25, 21, 4.

7. *aedem Fortunae Equestri*, quoniam virtuti equitum secundam debebat fortunam. Cf. 42, 3. 10. et ad Tac. Ann. 3, 71, 2. Donat Vrb. Rom. 3, 22. Nardin. Rom 4, 3.

8. *Nullis castris eo die victor exercitus mansit*, quia iter facientem Celtiberi ex insidiis in saltu invaserunt: unde non potuit in sua castra regredi, quae, si proxima nocte ea munierant, inde moventes diruerant; neque etiam in castris hostium manere, qui tantum variis locis saltum Manlianum obsederant; Drak.

9. *rem publicam egregie gessisset*, v. ad 2, 64, 3. — *cum summa concordia — composuerunt*, v. ad 3, 53, 2.

XLI. 1. *in deditionem adceptos*, v. ad 8, 20, 7. — *agerque his inter populares datus est*, a P. Cornelio et M. Baebio in Samnium traductos. v. cap. 38.

2. *Pisas indictus exercitus*, v. ad 4, 25, 4

3. *praeerant* exercitui *A. Postumius et M. Fulvius Nobilior. is mensibus suis dimisit legionem*; nam sex tribuni militum cujusque legionis ita dividebant imperium, in castris certe, ut bini illud, alternis forte diebus, obtinerent per binos menses semestris spatii, (aestatis, ni fallor) et, altero aegro aut inpedito aut absente, alter ejus expleret vicem. v. Polyb. 6, 34. et Lips. de mil. Rom. 5, 10. — *aes in aerarium ad quaestores esse delaturos*, stipendium, puto, militare, jam a quaestoribus numeratum, et nihil pertinens ad eos milites, qui dimittebantur; Crev.

4.

4. *Aulo nuntiatum est*, sc. A. Postumio, alteri tribuno militum. *Aulo* ex emend. Sigon. pro vulg. *Fulvio:* nam Fulvius consul tum Romae adhuc erat, certe nondum *venerat ad exercitum*. Pisas indictum, adeoque inde non *Placentiam profectus erat.*

5. *deduxit castigatos Pisas*, lege *reduxit;* Gron.

6. *consulem certiorem fecit*, Q. Fulvium.

7. *ut M. Fulvius* Nobilior *in Hispaniam relegaretur:* is primum dictus Cn. Fulvius Flaccus, et post adoptionem M. Fulvius Nobilior; fuitque frater patruelis Q. Fulvii Flacci cos. a. 570. cujus legionem dimisit, et frater germanus Q. Fulvii Flacci cos. a. 571. et censoris a. 576. a quo postea illam ob caussam senatu motus est. Cf. 41, 27. pr. Vellej. 1, 10. Cic. Verr. 1, 41. Valer. Max. 2, 7, 5. Frontin Strat. 4, 1. 32. *M. Fulvius* autem Vellejo *Cn.* dicitur, et inf. 41, 27. in edd. antt. *L.*, in recentt. ex emend. Sigonii *Cn.* sed ibi potius leg. *M.* "Vellejus potuit non habere rationem adoptionis: quam cur Livius, qui eum hoc cap. bis *M.* adpellat, 41, 27. aliquot post annis, quam hic a M. Fulvio Nobiliore adoptatum fuisse significaverat, habere non voluerit, dici non potest"; Duk. Cf. Oudend. ad Front. l. l. — *Literaeque* e c. Mog. *remitteretque* edd. antt. unde Gron. conj. *SC, literaeque*, ut 26. 15. 37, 57. 41, 12. et forte 22, 26. Sed haec exempla agunt de tali SCto, quod exsequi debebat, ad quem mittebatur: hic contra Fulvius SCto relegatur, et literae tantum dantur ad P. Manlium, ex quibus cognosceret, quare in provinciam, cui praeesset, venerit Fulvius; Drak.

8. *caussa ignominiae — decretum*, v. ad 2, 31, 2. Qua ignominia adfecti milites dicebantur *aere diruti;* Sigon. ex Non., Varrone et Festo. Cf. Ernesti clav. Cic. v. *aes*. et Schel. post notas in Hygin. Grom. et Polyb. de castram. Rom. c. 3.

XLII. 1. *in regem Illyriorum Gentium*, v. ad 22, 33, 3. — *causam avertit*, v. ad 26, 30, 1. Mox τὸ *se* ante *legatos misisse* primus addidit Frob. a. 1535. sed forte e c. Mog. Cf. ad 4, 57, 1.

2. *Corcyrae retineri*, quae forte est Corcyra nigra, sinus Hadriatici insula, Plinio et aliis memorata; Drak. *detineri* recte, puto, emend. Jac. Periz.

3. *triumvir epulo*, v. ad 23, 30, 8. et 25, 2, 7. — *cooptatus*, v. ad 3, 64, 5. — *praetextatus*, v. ad 22, 57, 10.

4. *De rege sacrifico;* forte *sacrificulo;* Drak. — *Cn. Cornelii Dolabellae* regis sacrorum, (v. 27, 36.) qui mortuus erat.

5. *tribus intro vocatae*, v. ad 10, 13, 9.

6. *ultimum de coelo, quod comitia turbaret, intervenit*, postremo, (*ultimum*, ut *ad ultimum* 1, 53. 5, 10. 26, 27. 42, 43. 44, 4.) vitium, (v. ad 5, 17, 4.) fulgur aut tonitru *intervenit in medio* negotio, quasi ex insidiis supervenit, (Gall. *venir* à la traverse) ut ap. Terent. in prol. Hec. *intervenit vitium et calamitas;* Guther. de jur pont. 1, 11. *ultimum*, ad ultimum, ultimo, ut *postremum* 34, 23. et *summum* 31, 42. pro ad summum; Drak. Cf. ad 1, 29, 3. et 45, 19, 11. *portentum* vel *monstrum* vel *fulmen* pro *ultimum* conj. Glar. et *vitium* Sigon. probb. Duk. et Jac. Periz. Possis et tentare *fulmen jactum de coelo.* cf 28, 27 extr. Sed nil mutandum esse, recte, opinor, judicarunt Ant. Periz. et Drak. ad h. l. Gron. ad 45, 19. et Snakenb. ad Curt. 3, 1, 7.

7. *Religio inde fuit p. i. D.* v. ad 2, 5, 4.

8. *P. Cloelium Siculum inaugurarunt* sc. regem sacrorum, *qui secundo loco inauguratus fuerat* sc. pontifex; Gron. Quomodo talis vir haec ita explicare, atque profiteri potuerit, sibi videri nihil hic esse difficultatis, vix adsequor. Nota Dukeri est: "Primum probandum fuerat, eumdem simul regem sacrificulum et pontificem esse potuisse, deinde Cloelium ante una cum alio pontificem factum, denique

eum

eum ſecundo, alterum primo loco pontificem inauguratum fuiſſe. Quanta etiam obſcuritate verborum ita Livius mentem ſuam involviſſet? Non magis probanda ſententia Gruchii de com. Rom. 1, 4. p. 613. ubi putat, quemadmodum in comitiis centuriatis magiſtratuum plures candidati fuerint, ſic in comitiis centuriatis regis ſacrorum pro candidatis fuiſſe duos tresve, quos pontifex max. inauguraverit, et ex iis populum ſuffragiis ſuis, quem vellet, regem ſacrorum creaſſe; adeoque Dolabellam primo, Cloelium ſecundo loco inauguratum, hunc vero, comitiis illius diremtis vitio, a populo creatum fuiſſe. Enimvero regem ſacrorum ſtatim poſt exactos reges a pontificibus et auguribus creatum fuiſſe, Dionyſ. Hal. 5, 1. auctor eſt; et h. l. non memorantur comitia regis ſacrorum creandi, neque centuriata, ſed tributa, quibus de *mulcta* certabatur. Praeterea ex h. l. evidens eſt, Dolabellam nondum inauguratum fuiſſe, quum haec comitia haberentur. Neque etiam ſacerdotes usquam *inaugurari* dicuntur ante, ſed poſt quam a conlegio cooptati, aut ab iis, quibus id jus erat, creati fuerant. Denique ea ratio unum e pluribus regem ſacrorum faciendi fuiſſe, quam ſibi Gruchius finxit, probari non poteſt. Nihilo plus ad intelligendum hunc locum me juvant, quae ſcripſere Turneb. Adverſ. 30, 24. Guther. de jure pont. 1, 11. et, qui cum Gron. ſentit, Graev. in Praef. T. V. Ant. Rom. Ipſe quidem nihil melius habeo dicere. Sed mihi in mentem venit, ſi pro *erat* legi liceret *eſt*, hunc paullo tolerabiliorem ſenſum futurum: Quum pontifex max. primo inaugurare voluiſſet Dolabellam, deinde, injecta religione ex vitio comitiorum, loco illius Cloelium velut in ſubſidium et ſecundo loco inauguratum fuiſſe. At vel ſic ineptum aliquid in inportuna hac lacinia eſt. Nam fortaſſis nec recte *ſecundo loco* inauguratus dicitur, ante quem alius primo loco inauguratus non fuerat; nec opus erat addi, quod ex iis, quae jam dicta erant, ſatis in-

intellegi poterat." Vel haec verba vitiata, vel illa *qui secundo loco inauguratus erat* a mala manu inserta esse, vel breviter et obscure hic indicari morem aliquem Romanorum nobis incognitum, monent Crev. et Drak. *qui secundo loco*, secundum Dolabellam, *creatus erat*, (quod verbum de rege sacrorum dicitur 2, 2pr. 6, 41. 9, 34) non male conj. Ern. putans, verbum *inaugurare* male repetitum esse a librariis.

9. *pontifex max. decessit: idem decemvir sacr. fuit*, v. ad 27, 6, 8. — *pontifex in locum ejus a collegio cooptatus est Q. Fulvius Flaccus; factus autem pontifex max. Lepidus*, v. ad 25, 5, 1. MS. Mog. *in* et edd. antt. *ante pontificem maximum Aemilius Lepidus*. Sigon. emend. *at pontifex maximus*, (quod recepere editores recentt.) et Gron. *creato ante pontifice maximo M. Aemilio Lepido*. Nihil horum probandum; nam vitiose dicitur *in pontificem max. cooptari*, et pontifex max. neque a collegio *cooptatur*, neque ante cooptationem novi pontificis creatur a populo. v. ad 25, 5, 1. Sigonii conjecturam probat Drak. putatque, non ex praecc. vel seqq. repetendum esse *cooptatus est*, sed intelligendum *creatus est*, v. ad 1, 33, 7. Quis vero sibi persuadeat, Livium tam oscure et ambigue h. l. loquutum esse? Nos levi mutatione lectionis manifesto corruptae reposuimus *cooptatus est Q. Fulvius Flaccus; factus autem pont. max. Lepidus*. Forte et *Flaccus* e margine inrepsit, (nam passim simpl. *Q. Fulvius* dicitur) et extrusit vocem *factus*, aut haec mutata est in *Flaccus*. Facile autem *factus* etiam post *Flaccus* excidere, *autem* in *ante* mutari, et *pont. max.* vel per se vel propter *ante* legi *pontificem maximum* potuit.

10. *P. Scipionem, filium Africani, a. c.*, v. ad 37, 34, 2.

11. *Cumanis eo anno petentibus permissum, ut publice Latine loquerentur et praeconibus Latine vendendi jus esset:* haec Lips. de recta pronunc. Lat. ling.

ling. c. 3. et alii de ſcriptis et decretis actisque publicis adcipiunt, et colligunt hinc, ſermonem Latinum non omnibus olim Romanis promiſcuum, aut certe a Romanis aliquamdiu linguam ſuam non cum finitimis communicatam fuiſſe. "Mihi hic adhuc tenebrae ſunt. Primum enim verba *publice Latine loqui* illam interpretationem vix poſſe recipere. Deinde, ſi hic eorum ſenſus eſt, (nam de publico omnium uſu ſermonis Latini ea intelligi non patiuntur illa, quae de *praeconibus* addit Livius) cur Cumani *praeconibus* praecipue *jus Latine vendendi* a ſenatu petere voluerint. Denique, quam cauſam habuerint Romani, Cumanis municipibus (v. 8, 14.) uſum ſermonis Latini negandi." Duker. Cf. C. H. Schmid über das Privilegium Lateiniſch zu reden Gieſſ 1786. 8. (in d. neuen Literatur- und Völkerkunde 1, 1, 1. et 5. p. 67 ſq. 373 ſq.) "Lucem mutuam dat et adcipit Vellej. 1, 4 *Cumanos Oſca mutavit vicinia*, ſcil. jam antea ſermonem Graecum cum barbaro commutaverat; nunc in Romanum abiit. Tandem ab Auguſto colonia deducta." Heyne Opuſc. Acad. T. 2. p. 268. cf. id. T. 5. p. 437.

XLIII. 1. *A. C. Maenio praetore, cui* cet. cf. cap 37. — *deferendam* ex emend. Sigon. pro *defendendam*.

2. *extra Vrbem triumphi cauſa* cet., v. ad 26, 21, 1. Tempore Jul. Caeſaris id non licebat; Drak. cf. Suet. Caeſ. 18. et lex ap. Plut. Caeſ. p. 713.

3. *conſul eſt creatus* Q. Fulvius Flaccus *cum L. Manlio Acidino*, fratre germano. v. Vellej. 2, 8. et faſti Capit.

4. *ſignati Oſcenſis* argenti, (v. ad 34, 10, 2.) niſi *argenti* leg. pro *ſignati*.

5. *ſtipendium omnibus duplex*, v. ad 39, 7, 2.

XLIV. 1. *Eo anno rogatio primum lata eſt ab L. Villio trib. pl., quot annos* cet. v. ad 25, 2, 4.

2. *Praetores quatuor post multos annos lege Baebia* (al. *Boebia*) *creati*, (sed hoc tantum anno: nam proximis annis sex creatos fuisse legimus) *quae alternis* annis *quaternos jubebat creari*, forte quod post a. 560. duobus praetoribus Hispaniarum semper, excepto triennio belli cum Perseo gesti, (v. 45, 16.) in annum prorogatum est imperium: ob quam caussam satis erat alternis annis tantum quatuor praetores creari; Duk. Lex ipsa a M. Baebio praetore a. V. 560 lata fuisse putatur, sed statim obsolevisse, (nam ab illo anno ad hunc semper sex praetores creati sunt) quamvis M. Catonem suasisse eam colligatur ex Festo v. *Rogat:* quem tamen locum, ut et illum Nonii, v. *Largi*, (*Cato lege Baebia: pecuniam inlargibo tibi*) ad leges de ambitu a P. Cornelio Cethego et M. Baebio Tamphilo a. V. 572 latas (v. 40, 19 extr.) refert Sigon. de jud. 2, 30. Cf. Duk. ad h. l. et Pigh. Ann. ad a. 387. et 574. *quae* pro *qui* primus dedit Vascos. — *Q. et P. Mucii* fratres germani.

3. *urbanam sortitus provinciam est*, v. ad 2, 40, 9.

4. *liberare et se et remp. religione*, v. ad 5, 23, 8.

5. *in eam rem sibi pecuniam collatam ab Hispanis*, cf. not. 7. *Ludi decreti*, *et ut duumviri ad aedem locandam crearentur*, v. ad 5, 23, 6. 7, 28, 2. 26, 28, 2.

6. *caussa ludorum*, v. ad 2, 31, 2. — *quanta Fulvio Nobiliori* cet. cf. 39, 22.

7. *propter effusos sumtus*, *factos in ludos Ti. Sempronii aedilis*, *qui graves Italiae ac sociis et provinciis externis fuerant:* nam magistratus Romani, inpr. provinciales, multas res, bestias pecuniasque a sociis provincialibusque exigebant ad ludos Romae edendos. Cf. not. 5. sup. 39, 5. et 22. Cic. ad Qu. fr. 1, 1, 9. Ernesti clav. Cic. v. *aedilicius* et *vectigal*, Burm. de vectigal. c. 12. p. 213.

XLV.

XLV. 1. *arbores, quae obnoxiae frigoribus ſunt, deuſſerat hiems*, v. ad 3, 39, 1. et 21, 32, 5. — *Latinas*, v. ad 1, 45, 2. — *mox*, paullo poſt hiemem exactam: niſi potius leg. *nox*, ſc. atris nubibus coelum obſcurantibus; Crev. — *in monte* Albano.

2. *aliquot ſigna conſtravit*, ut *dejecit* ap. Obſeq. c. 41. *proſtravit* conj. Drak. Sed v. ad 4, 4, 6. — *aedem Albam Capuae*, cf. 32, 9.

3. *decemviri, juſſi adire libros, edidere*, v. ad 1, 18, 2. et 3, 10, 6. De illis *prodigiis* v. ad 1, 31, 1.

4. *Inter hos viros nobiles inimicitiae* (v. ad 27, 35, 5.) *erant, ſaepe* cet. cf. 37, 47. 38, 43. 44. 39, 4. De eorum reconciliatione conf. Cic. de prov. conſ. 4. Val. Max. 4, 2, 1. et Gell. 12, 8.

5. *in Campo* Martio *ad aram Martis*, v. ad 35, 10, 6.

XLVI. 1. *aut* quid *certe mutatum malint* hi boni. Caſuum regimen non bene in verbis commutatum; Glar. *malint* pro *malit* ſubſtituit Frob. a. 1531. *malimus* conj. Gron. et mox *te, M. Aemili, te, M. Fulvi* vir doctus ad marg. ed. Cur. — *ne male comparati ſitis*, v. ad 10, 15, 11.

2. *multa ſuccurrunt*, (v. ad 5, 54, 2.) *quae dicere veremur* cet. Vulgo *quae dicerentur, niſi forte implacabiles veſtrae irae inplicaverint animos veſtros* legitur ex emend. Glar. *implacabiles fueritis implicaverint* cod. unicus et edd. pr. *niſi forte* vel *forſitan placabiles gravius inplicarent* vel *inritarent a. v.* emend. Gron. hoc ſenſu: niſi verendum foret, ne iſta relata et repetita animos veſtros, nunc forte placabiles, dum ea quodammodo obliterata ſilentur, acrius inritarent recrudeſcentibusque odiis facem ſubjicerent. Idem conj. *ſi forte inplacabiles furiae irarum inplicarent a. v.* et *ſi f. inplacabilis furor iris inplicaret a. v.* h. e. niſi ſperarem, facile hoc vos daturos precibus noſtris, ut bona fide in concordiam

diam redeatis. Doujatius: *et quae, nisi inplacabiles fueritis, placaverint a. v* (Sed cur tum ea non dicit?); Clericus: *nisi forte inplacabiles fieretis in placandis animis vestris.* Pro desperatis haec verba reliquerunt Sigon., Crev. et Drak. Neque ego deseruissem vulgatam lectionem, nisi sola Glareani conjectura, eaque neutiquam probabili, ne dicam inepta, niteretur. Quae ego reposui, si non vera, certe veri similiora videbuntur, excepto forsan verbo *inplicaverint*, cui varia, sed minore probabilitate, substitui possint.

3. *in isto templo*, in Campo ad aram Martis. Cf. cap. 45 extr. et ad 1, 6, 6. — *hac etiam reconcil.*, ed. Mog. *hos*, forte rectius. — *legatis senatum*, v. ad 23, 22, 1. *equites recenseatis*, v. ad 9, 46, 20. — *lustrum condatis*, v. ad 1, 44, 3.

4. *quod in omnibus fere precationibus nuncupabitis verbis: Vt ea res mihi* cet. cf. Varr. L. L. 5, 9. — *id ita ut vere, ut ex animo velitis evenire* sc. quaesumus. Sed forte leg. *et vere et ex animo.*

5. *Amicitias inmortales, mortales inimicitias debere esse:* sic verba forte transponenda, quia vox *mortales* ab edd. ante Frob. a. 1531. abest, quae ita facilius excidere potuit; Drak. Cf. Aristot. Rhet. 2, 21. et Erasm. Adag. tit. *Amicitia.*

6. *bis a M. Fulvio se tertio consulatu dejectum*, v. ad 3, 35, 10. et conf. 38, 35. 42. 39, 56. — *sponsionem factam*, de qua nihil in superioribus dixit libris; Glar.

7. *se in potestate tot p. c. futuros*, v. ad 2, 56, 16.

8. *dexteras fidemque dedere, mittere vere ac finire odium se velle.* v. ad 25, 16, 8. et 30, 3, 3.

9. *deducti sunt in Capitolium*, ut inituri magistratum ejus caperent insignia et in leges jurarent, forte et, ut consules, diis ibi gratias agerent pro adcepto honore et vota susciperent. Cf. Drak. ad h. l. et Gruch. de com. 1, 6. — *facilitas censorum*, v. ad 3, 70, 1.

10. *ut pecuniae summa sibi adtribueretur*, v. ad 24, 18, 12. — *vectigal annuum* aliquod, quod in eam rem uno tantum anno penderetur, quodque pluribus verbis non explicatur, quia res pervulgata erat et omnibus nota; Crev. Immo integrum vectigal, sive omnia vectigalia hujus anni; Drak. cf. ad 44, 16, 7.

XLVII. 1. *Mundam urbem* (v. ad 24, 42, 1.) *primum vi cepit*, sc. Sempronius Gracchus *obpugnare*, f. *expugnare*; Gron. — *praevalidam aliam urbem Certimam:* quae aliis *Cartama* et *Cartima* dicitur, nec longe abfuit a Munda. Pulcerrima antiquitatis monimenta, a 1752 ibi reperta, praeclare descripsit Carter. Reise von Gibraltar nach Malaga p. 204 sq. Cartimam vero aliud esse oppidum, docet Lud. Nonius in Hisp. c. 25. Mox *cui* pro *ubi* conj. Crev.

2. *non dissimilantium bellaturos* c. Mog. *rebellaturos* (repugnaturos edd. ante Frob. a. 1535. — *ad auxilia adcipienda*, immo *adcienda*; Fab.

3. *si non inpetrassent* sc. auxilia, *tum se consulturos eos* Celtiberos *separatim ab illis* oppidanis: an *eos* oppidanos *separatim ab illis* Celtiberis? Hoc aptius; sed utrumque male expressum. *tum s. oppidanos sibi consulturos* conj. Gron. *tum s. ab illis sibi* c. Crev. et *tum s sibi ab illis se* c. Drak. An leg. *tum separatim suos ab illis* (Celtiberis) *sibi* vel *rem consulturos?* Ita ap. Caes. B. C. 1, 76. *sibi separatim a reliquis consilium capturos.*

4 *post paucis diebus*, v. ad 2, 31, 2 — *quam ut bibere* (potum) *sibi juberet dari*, v. ad 37, 33, 2.

5. *ornari omnes copias — et decurrere*, v. ad 9, 40, 12. et 23, 35, 3. — *Ab hoc spectaculo* (v. ad 1, 1, 5.) *legati missi*, forte *dimissi*, et mox *nocte e turribus — sustulissent*, (ut ap. Cic. Verr. 5, 35.) Duk.

6.

6. *Sestertium quater et vicies;* male edd. vett. *Numum* et *Sestertium numum q. et v.* Cf. Gron. de pec. vet. 2, 4. p. 75.

XLVIII. 1. *Inde jam duxit* Gracchus. v. ad 1, 23, 4. — *ad Alcen urbem*, v. Weſſel. ad Antonini Itin. p. 445.

2. *majora certamina ſerebat*, v. ad 2, 1, 6.

XLIX. 1. *Ab hoc proelio* (v. ad 1, 1, 5.) *Gracchus duxit legiones ad depopulandum Celtiberiam* Drak. edidit e c. Mog. pro *depopulandam* et *populandam.* v. ad 26, 43, 1. — *quum ferret paſſim cuncta et ageret*, v. ad 3, 37, 4.

2. *in deditionem adcepit*, v. ad 8, 20, 7.

3. *eam urbem obpugnare inſtitit*, v. ad 24, 26, 7.

4. *Thurri filii* edd. ante Gron., qui *Turri* dedit. — *fidem venienti in caſtra peterent*, v. ad 23, 19, 10.

5. *quaeſivit ab eo, ne ſibi liceret ac ſuis vivere;* forte leg. *num* aut *an* aut *anne* pro *ne.* Glar. conj. *liceretne ſibi ac ſuis v.* Clericus et Crev. *anne ſibi* cet. Gron. *ſibine liceret*, vel *num ſibi*, vel *quaeſivit, pacatone* vel *liberone ſibi liceret* cet.

6. *quoniam illos ad me prodiunt ſuſpicere;* quaedam edd. *prodeunt ſ.*, et Gron. conj. *piguit reſpicere.* Ita vero vulnera, huic loco a librariis inflicta, nondum ſanata videntur.

L. 1. *Ergavia nobilis et potens civitas:* cum Sigon. et Cellar. G. A. 2, 1. legendum videtur *Ergavica*, quae nobilis Celtiberorum urbs h. l. aptior, quam obſcura Vaſconum *Ergavia.* Cf. Ptol. et Hard. ad Plin. 3, 3. ſ. 4.

2. *Eam deditionem oppidorum* CIII. Cf. c. 49 pr.

3. *quidam auctores ſunt*, v. ad 2, 58, 1.

4. *ad montem Chaunum;* al. *Caunum*, forte *Cajum*, (v. Mela 3, 1. ibique Voſſ.) quem hodie Moncajo dici putant.

5.

5. *nec aliud magnopere, ne victos crederes, fecisse Romanos*, (nec alia re visos fuisse Romanos potiores) — *legerint*, ex emend. Gron. et Drak. pro vulg. *nec a. m. victores fuisse Romanos — legisse*. In MS. unico *nec a. m. berbice crederes fuisse Romanos, nisi qui postero die arcessierint manentes proelio spolia intra vallum per totum diem legisset*

6. *non fluxa, ut ante, fide*, v. ad 7, 29, 3.

7. *cum Vaccaeis*, edd. ante Frob. a. 1535. *Brachis* et *Bracharis*; unde *Bracaris* conj. Crev. et alii. Sed cf. cap 47. pr. — *et castra obpugnasse*: lego *expugnasse*; Gron.

8. *Propius vero est, eum serius in provinciam pervenisse, quam ut ea aestate potuerit res gerere*: hoc non facile intellectu est, si Livius c. 35. 39. 44. 47. recte retulit, Postumium jam anno priore in provinciam venisse, et hoc anno in ea imperio prorogato fuisse; Duk.

LI. 1. *Censores senatum legerunt. princeps electus* (immo *lectus*; Duk. Crev. et Drak.) *est* cet. v. ad 23, 22, 1. et 27, 11, 8.

2. *tres ejecti de senatu*, v. ad 4, 24, 5. — *retinuit quosdam Lepidus a collega praeteritos*, v. ad 27, 11, 11. "Vnius censoris judicium neque ad senatorem senatu movendum, neque ad aliorum ordinum cives notandos valuisse, ostendit quoque Cic. p. Cluent. 43. *Praeteritos* autem intelligo, quot praeterire Fulvius voluerat: (v. ad 3, 21, 3.) nam fideli concordia senatum legisse dicuntur." Duker. Cf. 42, 10. et 45, 15.

3. *Lepidus molem ad Tarracinam*, v. ad 4, 59, 2. *Moles* h. l. vel agger, vel pilae et substructiones saxorum, in mari, de quibus v. ad Tac. Ann. 13, 21, 5. et ad Sil. 4, 295 sq. et 14, 645. — *privatamque publicae rei inpensam insuerat* edd. ante Drak. *inposuerat* et *injunxerat* conj. Gron. qui tamen sensum h. l. non adjecit. *insumserat*, *infulserat*, *inseruerat*, *in-*

inferserat tentant alii, qui credidisse videntur, Lepidum privata inpensa publicum exstruxisse opus, quod tamen haud *ingratum* fuisset. Gronovianum *inposuerat* recepit Drak. et h. l. ita explicavit: publica pecunia construxit opus, quod ipse, qui *praedia habebat ibi* et solus fere fructum inde percepturus erat, privata inpensa facere debuerat. Talem vero sententiam vix elicias ex his verbis. Forte leg. *privataeque rei publicam inpensam insumserat*, vel *privatamque rem publica inpensa juverat.*

4 *Theatrum et proscenium*, προσκήνιον, locum inter scenam et orchestram, quo actores prodibant, et histriones recitabant ante pulpita, λογεῖα. — *ad Apollinis*, v. ad 1, 33, 6. — *columnasque circa poliendas albo locavit*, v. ad 4, 25, 7. et 5, 23, 6.

5. *incommode obposita*, obstantia, et ita columnas minus conspectas reddentia; Gron. qui etiam monet, Pighium et Glar. male conj. *adposita*, ut Sigon. inf. cap. 59 extr. ex Obsequente, qui potius ex Livio corrigendus sit.

6. *clipeaque de columnis* cet. v. ad 25, 39, 7. et conf. Plin. 35, 3. s. 4. extr.

7. *portum et pilas pontis in T.; quibus pilis fornices* cet. v. ad 22, 36, 10. Pontem vulgo intelligunt, quem P. Victor *Palatinum* vocat: quare pons jam ante censuram Fulvii fuit; Duk. *Pontem* pro *portum* male conj. Pigh. "Pons enim constat ex *pilis* et *fornicibus*; neque Fulvius integrum pontem fieri curavit, si alii censores postea pilis *fornices locarunt inponendos*. Portus autem Tiberinus non alibi memoratur; sed *emporium ad Tiberim* 35, 10. et 41, 27." Drak.

8. *basilicam post argentarias novas et* post *forum p.*, v. ad 9, 40, 10. et 26, 27, 2. — *vendidit in privatum*, v. ad 2, 9, 4. — *extra portam Trigeminam* etiam duo alii *porticus*, alter 35, 10. et 41, 27. alter 35, 41. memorantur; Duk.

9.

9. *et aliam post navalia*, v. ad 3, 26, 6. — *aedem Apollinis Medici*, cf. Pigh. Annal. ad a. 574.

10. *Habuere et in promiscuo praeterea pecuniam*, inter se non divisam, ad usum promiscuum; unde mox *communiter*. *praeterea* ex emend. Sigon. *praetores* in MS. *partem pecuniae* conj. Gron. Forte leg. *censores*.

11. *Portoria et vectigalia*, v. ad 2, 9, 4. 4, 8, 2.

12. *publica* iterum *sacraque ut essent paterentque populo* ex emend. Pigh. *publicaque sacra ut paterent essentque populo* edd. antt. *publica rursus ut essent p. p.* conj. Gron. probb. Cler. et Crev. An leg. *occupata a privatis profanaque* vel *profanataque*, *sacra ut essent p. p.?*

13. *Mutarunt suffragia*, eorum ferendorum rationem, *regionatimque generibus hominum*, secundum XIV regiones Vrbis et habitationem in iis, hominumque genera, *causas*, h. e. honores s. ordines, et quaestus, i. e. opificia, (ita ut ejusdem generis cet. homines in regione cujusvis tribus, v. c. calcearii in regione tribus Sergiae, suffragia simul ferrent) *tribus descripserunt* et suffragia in iis. Cf. Turneb. Adverf. 30, 24. Octav. Pantagathus in notis Vrsini ad Liv. 1, 43, 12. et inpr. Gruch. de com. Rom. 2, 4. qui copiose de h. l. disputat, docetque, hanc suffragiorum mutationem non nisi ad tributa pertinuisse comitia.

LII. 1. *dedicationis templorum*, v. ad 1, 55, 3. et 3, 56, 4. — *ante annis octo*, v. ad 2, 31, 2.

2. *aedem Larium Permarinorum*, forte deorum, qui in *proelio navali* suos cultores tuentur et adjuvant. Quidam intelligunt Lares, qui navibus per mare vehebantur, quos Neptunum, Thetidem Glaucumque fuisse suspicantur. Θεοὶ διαπόντιοι dicuntur in vet. Lex., et *marini* Varroni ap. Non. v. *strophium*. Cf. Turneb. Adverf. 20, 35. 28, 13. Taubm. ad Plaut. Bacch. 2, 1, 3. Barth. ad Calpurn. Ecl. 2, 64.

64. et Abresch. Animadv. 2, 27. — *in Campo Martio — voverat eam* cet. cf. Macrob. Sat. I, 10.

3. *Duello magno regibus* (forte Antiocho et Seleuco, filio ejus, aut Antiocho et Eumeni) *dirimendo — vovit*, verba misere corrupta, quae frustra emendare conabimur. Ceterum prima verba ita exhibet Atilius Fortunat. in Putsch Gramm p 2680. *Duello magno dirimendo, regibus subigendis:* ex quo constat, titulum versibus Saturniis conceptum fuisse; Drak. Simul ex h. l. probabile fit, haec a Livio e tabulis ducum triumphantium, in Capitolio fixis, ducta esse, quas Atilius a se quoque visas et consultas dicit. — *patrandae pacis*, v. ad 42, 30, 6.

4. *exercitu omni, equitatu*, v. ad 22, 37, 2. — *antea sic victa*, forte *a. d. XI Cal. Jan.* victa, Sigon. e Macrob. l. l.

5. *naves longae — captae LXII.*, v. ad 37, 30, 5.

LIII. 1. *senatum legerunt c.*, v. ad 23, 22, 1.

2. *per invios montes vallesque saltus:* nam *valles* semper sunt, ubi *montes*, et per eas plerumque difficilis et impeditus est transitus; Duk. Alii conj. *callesque saltus*, vel *difficilesque saltus*, vel *vallesque et saltus*.

3. *in campestres agros*, v. ad 36, 10, 3. — *Celeriter et ex provincia*, Gron. malebat *Celeriter, ut ex p. l. R. venerunt, supplicationes* cet. Sed gravius ulcus latet, et *celeriter* superfluum est; Crev.

4. *Galli Transalpini* cet. cf. 39, 22. 45. 54. 55.

LIV. 1. *desiderio anxius filii* cet. cf. cap. 24. — *haud dubie — rex*, forte *dubius;* Drak.

2. *exspectantibus suam mortem*, v. ad 28, 27, 6.

3. *Antigonus Echecratis filius*, cujus *patruus Antigonus* Doson *tutor Philippi fuerat*, *regiae clarus*, v. ad 32, 21. 11. et 34. 28, 1. — *Tutorem eum Graeci adpellabant*, Ἐπιτρόπον, sed plerumque per irrisionem Δώσωνα, h. e. qui multa pollicetur, quae

quae non dat: nam tutorem eum Philippi fuisse, multi tradunt, nemo vero, quod sciam, eum Tutoris cognomine fuisse adpellatum.

4. *eique ea fides nequaquam amicum*, inimicum, *Persea inimicissimum fecerat*, quum Perseus jam ne sic quidem per se esset ei amicus, haec fides illum etiam inimicissimum ei reddiderat; Bauer.

5. *labare animum regis*, v. ad 2, 39, 9.

6. *lacessendo mentionem rei*, movendo, excitando, ansam ei dando. Cf. ad Sil. 12, 61. et Heyne ad Virg. A. 10, 10. *praebendo aures* et *lacessendo* — *aderat*, pro *praebens* et *lacessens*. v. ad 1, 8, 4.

7. *quo maturius omnia emanarent*; forte *eminerent*; nam verbum illud non sane *vestigiis* convenit, et *emanare* res dicuntur in vulgus: hic regi tantum patere volebat; Bauer. Enimvero verbum *emanare* non referendum ad *vestigia*, sed ad *omnia* sc. consilia et facinora Persei; et Antigonus etiam *omni ope adjuvabat*, efficiebat, (*trug alles dazu bei*) ut quam primum ea *emanarent* in vulgus, vel manifesta fierent, (v. ad 3, 24, 3) et sic ad regis quoque pervenirent aures. Veritus forte iram Persei rem ipse prodere regi noluit; sed sperans fore, ut *veritas* ipsa *praeberet vestigia sui*, (ut sponte aliqua veritatis indicia adparerent) satius duxit, augere suspicionem vulgi eorumque, qui talia jam *vulgo in* ipsa *regia fremebant*, querentes et indignantes mussitabant. (cf. ad 25, 28, 3.) Quum tamen et sic *suspecta magis, quam manifesta*, res et regi et vulgo fieret, Xychum comprehendi jussit, ex quo rex scire vera omnia posset. Cf. cap. 55. — *Suspecti et* regi vulgoque *erant ministri facinoris*, quorum ope Perseus in fratre e medio tollendo usus fuerat. — *Apelles maxime et Philocles*, οἱ τότε δοκοῦντες εἶναι πρῶτοι φίλοι τοῦ βασιλέως Polyb. 24, 1, 5. — *qui Romam legati fuerant literasque* cet. cf. c. 20. 23. Polyb. 23, 14. 24, 1.

LV. 1. *a ſcriba vitiatas*, forte à *Xycho*, miniſtro Apellis et Philoclis.

2. *magno te aeſtimaturum*, v. ad 41, 20, 3. — *nodum hujus erroris*, ignorantiae, vel dubitationis, rei dubiae et incertae. Cf. ad 9, 15, 7. et 27, 46, 5. — *Forte vocatum perductumque in regiam vocari juberet;* non ferendum *vocatum vocari*, neque τὸ *juberet*, niſi vel cum Crev. putes, orationem directam h. l., ut ſaepius 35, 49., in indirectam fuiſſe mutatam, vel cum Sigon. et Bauero, ante *forte* excidiſſe *Hortatur inde*, *ut* vel potius *ut veluti*. Lenior medicina Gron. *forte oblatum* (h. e. obviam mihi factum; v. ad 5, 13, 8 et conf. verba praecc. *forte Xychus obvius fit Antigono*) *perductumque* (a me) *in regiam vocari jube*. Sententia certe ſic planiſſima aptiſſimaque; nec adſequor, quomodo haec adnotare potuerit Bauer: "*Oblatum* feliciter ſane Gron. corrigit. Sed tunc aut *juberet* retinendum, et, quae dixi, *Hortatus deinde eſt*, *ut veluti*, ſubplenda; aut *que* poſt *perductum* deleri oportet. Forte et in altero *vocari* latet *torqueri*. Neque illud *forte* aptum eſt voci *vocatum*, aut omnino congruum ſenſum fundit, hoc verborum poſitu. Forte referendum ad verba *in poteſtate tua eſt*."

2. *non ultra tetendiſſe* ſc. negare; vel repugnaſſe, verbis pugnaſſe. Cf. ad 4, 7, 6. et 4, 8, 6.

3. *quod alter periſſet:* "fatuum ſane et jejunum prae ingenioſo illo Mureti et acutae ſententiae pleno *ſupereſſet* ſc. Perſeus, tam inpius, tam deformis regio ſanguini. Sequentia firmant c. 56. *ut orbitas mihi optabilis ſit*. Poſſit et legi: *quod non alter periſſet;*" Bauer.

LVI. 1. *cui — obnoxius erat*, v. ad 3, 39, 1.

2. *regnum, quod a patruo tuo* cet. v. ad c. 54. n. 3.

3. *Ab hoc ſermone* (v. ad 1, 1, 5.) *omni genere honoris producere eum non deſtitit*, quod vel eo ſenſu modoque dictum eſt, quo *honoribus tollere* ſ. *extol-*

tollere, (v. ad Tac. Ann. 1, 2, 9.) vel Graece pro: ad omnes honores provehere, ut passim simpl. *producere*, (v. ad Juvenal. 6, 609. Intpp. Hor. Od. 1, 1, 8. Graev. ad Cic. Lael. 20. et Ernesti clav. Cic.) ac Gr. *προάγειν* et *προαγωγὴ*, v. c. ap. Polyb. 6, 8. 53. 12, 13. 15, 21. 34. 18, 26 22, 27. *Producere* palam colere, ostendere aliis, quasi commendare ad spem et honorem, praeferre, *προάγειν*, Bauer.

4. *eum diris agitarent* (et mox *cum exs.*) ed. Frob. a. 1531 et al. i. e. terrore, miris, consternatione animi; Bauer. In MS. et ed. Mog. est *cum diris* et *exstinctum esse exsecrationibus:* unde Gron. conj. *filii agitarent*, *exstinctum esse cum diris exs. a.* vel *filii eum agitarent* cet. Illud recepit Drak., hoc Crev. et Cler.

5. *Tamen admoneri potuisset Antigonus:* ita c. Mog. et edd. ante Paris. a. 1573. quae prima dedit *admoveri*, probb. Crev. et Bauero; qui exponunt *admoveri* sc. regno destinato, seu ad spem regni, ut *admovere ad curam reip. et ad spem successionis* ap. Suet. Aug. 64. et Calig. 12. Id ferrem, nisi vox *regnum* nimis remota esset, et si verbum illud simpl. ita dici posse constaret. Sed nec *admoveri* satis aptum. "Nam cujus tandem rei? Immo satis admonitus erat, nec vero proderat admoneri, omnibus a Perseo occupatis et instructis." Bauer. Praeterea seq. *haud* ab h. l. alienum videtur, et male defenditur a Grut. adscripta hac nota, quam Drak. probavit; "Statim palam non facta fuit, nempe per regiam; at statim Perseo innotuit per medicum." Mors regis statim quidem, sed per nuntios clam indicata est Perseo, et in adventum ejus celata, nec palam facta: verba autem *palam facta* non adcipi possunt pro *indicata Perseo* seu nuntiata. Quidam *τὸ haud* delendum censent, alii, Livium scripsisse *si aut adfuisset, aut statim palam facta esset mors regis.* Forte leg. *Tamen* (etsi praematura erat mors regis, qui, si vita longior subpetisset, Antigonum in possessione regni relicturus fuerat) *adjuvari potuisset A.*, vel *Tempore* (v. ad 2,

47, 4.) *advenire potuiſſet Antigonus*, (nam *haud procul Amphipoli* fuit; cf. c. 57.) *ſi haec ſtatim palam facta eſſet mors regis.*

6. *a primis deſperationis* ſc. vitae ſ. ſanationis et convaleſcentiae Philippi *notis*, v. ad 1, 1, 5.

LVII. 1. *Perobportuna mors Philippi fuit ad dilationem* ſc. belli, (e ſeqq.) quod adverſus Romanos parabat.

2. *poſt paucis diebus*, v. ad 2, 31, 2. — *et Antigonus perinvitus* cet. (poſtquam et quia ſucceſſor regni a Philippo deſtinatus erat) ex emend. Gron. *ea res Antigonus ſaepe Junius* ed. Mog. *ſaepe invitus* ed. Frob. prob. Jac. Periz. — *inde* (deinde) ex emend. Drak. *fama incerti* edd. ante Frob. a. 1531. quae prima *famae incerti* dedit. *dein certi* conj. Jac. Periz. et Crev.

3. *ut Philippus daret* MS. et edd. ante Frob. a. 1535. quae *praeſtaret* repoſuit. — *ſedes fundare*, ut ap. Virg. A. 5, 760. 8, 478.

4. *temporibus iniquis r. inminens*, v. ad 3, 51, 3.

5. *moribus aequales abhorrere*, forte del. *aequales*; nam utrique Gallicae originis erant: (de Scordiſcis v. Juſtin. 32, 3. de Baſtarnis Valeſ. Exc. Peireſc. p. 79.) ſed vox *aequales* tollenda et verbis *nec abhorrere* in marg. adſcripta videtur: certe *moribus ſimiles* dicendum erat, et ne ſic quidem convenit *abhorrere*; Duk. v. ad 4, 44, 8. 44, 26, 2. et cf. 21, 32. *conſilia commodabantur*, accommodabantur; niſi leg. ita. — *ſive proſpere geſſiſſent*, v. ad 39, 54, 4.

LVIII. 1. *commercio faciles h. l.* dicuntur, qui in commerciis ſeu mercaturis faciendis aequa poſtulant, qui frumenta haud nimio vendunt pretio; Germ. *mit denen ſich gut handeln läſst.* Cf. ad 3, 70, 1.

2. *relictis campeſtribus vicis*, v. ad 36, 10, 3. Mox *Quum ſubire Baſtarnae vellent* pro *quo ubi ire B. v.* conj. Gron.

3.

3. *quali tempestate Gallos spoliantes Delphos fama est peremtos esse*, v. ad 38, 16, 3.

4. *fulguribus praestringentibus aciem oculorum*, obtundentibus Cf. ad Sil. 1, 358.

5. *Clondico duce* MS. *Claudico* ed. Mog. *Elonico* conj. Sigon h. l. et 44, 26, 5. ex Epitome lib. 43. At valde dubium est, an ibi eodem de homine agatur, et libri illic *Olonico*; Gron. Infra 44, 26, 5. et 44, 27 pr. *Clondicus* legitur in ed. pr. et ejusdem forte reguli nomen est. v. ad 44. 26, 2. Appiano Maced. 16, 2. is Κλοίλιος dicitur corrupte haud dubie.

6. *multitudo retro, qua venerant, t. regionem repetiit*, v. ad 1, 41, 1. 2, 45, 10. et 10, 12, 2.

LIX. 1. *triumphum magis gratiae — datum*, v. ad 3, 58, 4. — *nullam pecuniam admodum*, v. ad 21, 36, 3. — *tricenos aeris*, summa nimis exigua, et ex edd Cervicorni, Paris. 1529. et Ascens. 1530. leg. *trecenos*; Drak.

2. *Secundum triumphum comitia edixit*, v. ad 1, 4, 1. et 31, 49, 5 — *tribus creatis* praetoribus, quorum nomina scribarum culpa excidisse videntur; Crev. Duorum ex his nomina investigavit Pigh. in Ann. ad a. 575. et Duker ad 41, 5, 6. sc. T. Aebutium et alium M. Titinium. *comitia tempestas diremit*, v. ad 8, 23, 13.

3. *ante diem quartum Id. Mart.*, Dodwell. de cyclis 10, 35. conj. *quintum*. "Comitia praetorum postridie aut biduo post consularia haberi solita. Si id hoc anno quoque factum est, comitia consularia longe serius solito habita fuerunt. Nam 38, 42. consul, qui ea a. d. X Cal. Mart. habuit, *solito serius* ad ea habenda Romam venisse dicitur. Non scio usquam proditum, statum diem consulibus et praetoribus creandis fuisse. Gruchius de com. Rom. 1. extr. et 2, 6. scribit, ea, quo tempore consules et praetores adhuc Id. Mart. magistratum inibant, quod

usque ad a. V. 600 obtinuit, Januario et Febr. habita fuiſſe. Si verum eſt, quod de Febr. putat, non multo poſt eum inchoatum habita, conligi poteſt ex 38, 42. 42, 28. et 43, 11." Duker.

4. *Terra movit* v. ad 35, 40, 4. — *in foris publicis:* ex 36. 1. et 42, 10. leg. *in fanis publicis — deorum capita, qui;* Duk. *lanaque* (vitta lanea, ornatus deorum rerumque ſacrarum in diebus feſtis) *cum integumentis, quae Jovi obpoſita fuit, decidit,* eadem verba, ſed *adpoſita* pro *obpoſita*, leguntur ap. Obſeq. de prod. c. 61. ubi cf. Scheffer et Oudend. Ille conj. *laena*, veſtimentum, quo utebantur, qui e balneo ad coenam ituri erant: hic cum Cupero *lanx cum integumentis*, (h. e. operculis, quibus lances opertae in epulis adponebantur, aut veſte ſtragula, qua menſa erat ſtrata) vel *intrimentis, quae Jovi adpoſita fuit.* Cf. ad 1, 7, 12. 40, 51, 5.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XLI.

CAP. I. 1. *a patre in pacem habitam* cet. Ne dimidia quidem hujus libri pars ſupereſſe videtur.

2. *Conſilium* (militare) *de Iſtrico bello quum haberet conſul* A. Manlius Vulſo, qui Galliam provinciam ſortitus erat, ex qua nunc in Iſtriam transgreditur.

3. *alii conſulendum prius ſenatum cenſebant* cet. "Satis conſtat, bella a ſenatu decreta ac deinde ex aucto-

auctoritate illius, lege ad populum lata, jussa fuisse. v. 4, 30. 58. 36, 1. 38, 45. 46. 41, 7. Videtur tamen senatus iis, qui provinciis praeerant, injussu populi potuisse permittere, ut in terras hostium vicinorum, a quibus periculum provinciis metuebatur, legiones inducerent." Duk. Cf. ad 39, 55, 2. et 45, 21, 1.

4. *ad lacum Timavi*, ex quo VII vel IX fontibus, inter Aquilejam et Tergeste, profluere credebatur Timavus fl., de quo v. Heyne Exc. 7. ad Virg. A. 1, 244 sq.

5. *qui tuendae viginti navibus maris superi orae Anconam velut cardinem haberent* cet. recepi ex verissima emend. Mureti et Gron. pro vulg. *tuendam v. n. mari superiore Anconam.* Cf. 40, 18 extr.

6. *quinque ferme millia a mari:* a lacu Timavo, ad quem consul castra posuit, ad mare quum hodie sint amplius tria milliaria, castra inde paullum remota fuisse in superiora loca, vel numerum hunc conruptum esse, putabat Cluver. It. ant. 1, 20. p. 193.

7. *in Istriamque suum praesidium stativum*, leg. *Istriam versus* vel *in Istriam versum p. s.*, Gron.

8. *repentina cohors Placentina*, v. ad 1, 37, 4.

9. *Catmelus pro regulo erat*, in iis castris erat loco reguli, qui ipse non aderat; Crev. cui tamen verba sunt suspecta. Forte *praeerat* pro *erat* legendum. *Carmelus* Curio et deinde alii edidere. *Camelus* ap. Vellej. 2, 64. Cf. Epit. Liv. CXX. et ibi Drak.

II. 1. *nec quidquam eos, quae agerentur, fallebat*, latebat. Sed malim *eorum, quae*, ut *fallere* absolute sine casu ponatur, (ut 5, 47. 7, 36. 8, 38. 10, 14. 22, 33. 25, 9. 31, 26. 44, 6. 11. 29. v. ad 3, 8, 2.) et sit, quo referatur τὸ *quae;* Drak. — *forum turba inermi frequens — mercantium* recepi ex emend. Scalig. et Gron. pro vulg. *eorum turba inermis* cet. Supra c. 1. *in portu emporium perfrequens.*

2. *ut ubi nulla esset statio*, v. ad 8, 30, 7. — *forte temere*, v. ad 2, 31, 3.

3. *M. Licinius Strabo*, forte *Stolo;* Pigh. Ann. ad a. 590 — *cum tribus signis ab l. s. r.*, v. ad 25, 23, 9.

4. *atrocius, quam pro paucitate r.*, v. ad 7, 33, 2.

5. *Praetorio dejecto*, (v. ad 6, 42, 7. et 31, 23, 4.) *direptis* (forte *direptisque*, Drak.) — *ad quaestorium forum quintanamque* sc. viam, forum castrense, ubi praeda *omniumque rerum* venalium *copia exponebatur;* (Δίοδος, ἣν καλοῦσι πεμπτὴν, διὰ τὸ παρὰ πεμπτὰ τάγματα παρήκειν, quia per quintos ordines omnes media transit, Polyb. 6, 30, 6.) nisi malis intelligere *portam*, coll. Festo: *Quintana adpellabatur porta in castris post praetorium, ubi rerum utensilium forum fuit.* Eadem porta memoratur Hygino de castramet. p. 7 al. 1083. Cf. Lips. mil. Rom. 5, 3. Schel. ad Polyb. p. 1165. ad Hygin. l. l. Ern. ad Suet. Ner. 26. *Quaestorium forum* recte dici putabat Ern. At quo sensu? Schelius post *quaestorium* putabat interpungendum. Dukero *forum* videbatur glossema magistri, qui docere voluerit, *forum* castrorum in *quintana* fuisse. *Quaestorium* et *praetorium* sc. tabernaculum (ταμιεῖον et στρατήγιον) erant propinqua. Cf. ad 3, 5, 3. 10, 32, 3. Polyb. 6, 29.

6. *stratos lectos in quaestorio* contra morem ac disciplinam militarem, quam valde solutam in his castris fuisse adparet; Duk. Cf. Lips. mil. Rom. 5, 16. et Schel. ad Polyb. c. 10.

7. *liberalior victus*, v. ad 23, 46, 2.

III. 1. *eadem est tum*, del. *est tum;* Grut.

2. *Tunc* (f. *tum*) *demum nuntius ad tertiam legionem revocandam et ad Gallorum praesidium* revocandum sc. missus est vel venit, (v. ad 37, 10, 1.) edocens sociorum periculum; nam, si Livium in c. 1. satis capio, Galli steterunt a parte Romana, et hinc ille

ille mox non *utrimque* dixit, ſed *ex omnibus locis*, ſcil. a mari et navibus, qui e caſtris aufugerant, rediere, tum a via, quae ferebat Aquilejam, legio tertia cum pabulatoribus, denique a praeſidio Gallorum, etſi horum poſtea mentionem omittat, ſive non adfuerint in tempore, ſive operam eorum non ducens tanti: ſi vero ex aliquo auctore alio doceretur, Gallos Iſtrorum ſocios fuiſſe, facile foret corrigere *et pabulatorum praeſidium;* Gron. Sed poſterior ratio minus probanda: nam ipſa legio tertia fuit pabulatorum praeſidium, et ſic *utrimque* dicendum erat, non *ex omnibus locis*. Cf. cap. 1 extr. Gron. ad Sen. Troad. 844. et intpp. Frontini Strat. 1, 1, 10. — *Tribuni militum pabulum l. projicere jubent* ſc. milites vel pabulatores ac lignatores; Drak.

3. *equites ut ſingulos e juvenibus — tollant*, ſc. imperant. Conſtructio verborum variata eſt, niſi leg. *equitibus* (ſc. imperant) *ut* cet.

4. *metu ſecundanorum*, ſecundae legionis.

5. *Ferunt citati ſigna*, celeriter eunt, procedunt. — *ad vallum adceſſerunt* caſtrorum Rom., ab Iſtris captorum.

6. *tribunus primus ſ. l.* v. Lipſ. mil. Rom. 1, 3.

IV. 1. *Sub haec* (v. ad 2, 55, 1.) — *juſſit* ſc. Atius. — *ſigniferum ſuum:* "non video, cur addat *ſuum*, quaſi peculiarem aliquem ſigniferum tribuni. Tribuni militum praeerant toti legioni, cujus tot erant ſigniferi, quot ſigna, id eſt manipuli. Quemadmodum autem nusquam alibi manipulum tribuni, ita nec ſigniferum illius dici credo." Duk.

2. *quo celerius* id *fieret*, *jacturum dixit* (ſc. ſignum, non modo inlaturum, quod jubebatur: unde mox *ſignum trajeciſſet*) pro vulg. *facturum* recepi ex emend. Gron. Cf. 26, 5. et 34, 46. Idem malebat: *ille unum, ſi ſe ſequerentur — dixit*, ut jungantur *dixit unum*, h. e. hoc ſolum, haec tantum, ut ap. Caeſ. B. G. 5, 40. B. C. 2, 34.

3.

3. *trans vallum signum trajecisset*, v. ad 25, 14, 3.

V. 1. *novelli Aquilejenses*, v. ad 2, 39, 4. — *quo non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga* Romanorum *adlata est, sed perditas res* esse *adlatum est;* quod verbum Livius, qui orationem variare amat, primum nominativo, deinde infinitivo junxit. Post *fuga* excidisse *deserta* putabat Jac. Periz. et *milites evasisse* Drak.

2. *quod in tumultu fieri solet* cet. v. ad 2, 26, 1.

3. *M. Titinius praetor* urbanus. Cf. Duk.

4. *militibusque colonis imperatis*, forte *coloniis*, quae contra milites dare 29, 15. abnuerunt; Drak.

5. *exauctorati, qui sacramento dixerant*, v. ad 2, 24, 7. et 8, 34, 8.

VI. 1. *Sedato Istrico tumultu*, v. ad 2, 26, 1. — *A. Licinius Nerva*, praenomen a Sigon. additum. Forte leg. C. Drak.

2. *post Idus Martias*, quibus consulatus aliique magistratus iniri solebant. Cf. 21, 63. 22, 1. al. — *prorogatae namque consulibus jam in annum provinciae erant*, non in totum annum, credo, sed quoad successores venissent: nam anno seq. Claudius consul eos cum suis exercitibus dimisit; Duk. v. cap. 10. An leg. *prorogandae?*

3. *senatus iis a M. T. praetore datus in aede Bellonae ad disserendas res* cet. v. ad 8, 5, 1. et 26, 21, 1. *edisserendas* (ut 22, 54. 27, 7. et al.) conj. Gron. ac deinde *et ut Diis* cet. Vulgatum *disserendas* tuentur Duk. et Drak. Cf. et Cort. ad Sallust. Cat. 5. — *Balarorum*, v. Strab. 5, 225. Pausan. 10, 17. Plin. 3, 7. — *magna parte pestilentia absumto* exercitu, ut 9, 24. et 40, 34. nisi leg. *magna ex parte*, vel *magnam partem;* Drak.

4. *agros deploratos esse*, v. ad 3, 38, 3.

5. *Aeque miserabilis legatio Lyciorum* cet. ad finem cap. cf. Polyb. 26, 7. qui tamen hanc legationem, aut

aut certe responsum legatis Lyciorum datum, in annum seq. rejicit; Drak. Idem mox emend. *Fuisse se sub ditione Antiochi.*

6. *non publico tantum se premi imperio, sed singulos* cet. "forte *singulorum* sc. Rhodiorum, vel potius *publice*, i. e. Rhodios non tantum in publicum et commune Lyciorum grave imperium exercere, quod tributorum exactionibus, legum violatione multisque aliis rebus fieri potest; sed etiam singulos Lycios mancipiorum loco habere. Imperium publice saevum et injustum esse potest, ut privati et singuli tamen non patiantur eam servitutem, qua se premi queruntur Lycii. *Imperium* vero *publicum* est imperium civitatis Rhodiorum. At huic civitati aptius videntur obponi potuisse privati Rhodii, quam ea, quae singuli Lycii patiebantur." Duker. — *juxta se* (aeque, pariter ac se; v. ad 5, 6, 3.) ex emend. Sigon. pro *justos.*

7. *literas Lyciis ad Rhodios dedit*, "legatos Romam missos esse, refert Polyb. 26, 7. 8. Potuit autem senatus redeuntibus Lyciorum legatis literas Rhodum perferendas dedisse, et postea legatos misisse: quorum prius Livius, posterius Polyb. narravit. Potuit tamen illud prius etiam Polyb. retulisse in illis, quae hodie ex scriptis ejus interiere." Drak.

8. *nec ullos alicuiquam;* Herald. conj. *alii cuiquam*, et Drak. *alicui* et *cuiquam*, suspicans, librarios hanc utramque lectionem invenisse et exprimere voluisse. Sed *aliquisquam* et *aliquispiam* etiam dixit Cicero, idemque saepe *aliquis* pro *alius quis.* Cf. Gron. et Drak. ad h. l., Ern. ad Cic. Div. 2, 50. Tusc. 3, 9. p. Sext. 29. et clav. Cic. voc. *aliquis*, nosque ad Tac. Ann. 1, 4, 12.

9. *in ditione populi Rom. civitates sociae*, v. ad 22, 13, 9.

VII. 1. *exsequebantur quaerentes;* forte *quaerendo*, ut passim Livius dixit. Sed illud quoque bene habet. v. ad 5, 15, 8. 2.

2. *quando id bellum pop. Rom. jussisset*: duas voces *id bellum* per errorem librarius repetisse videtur; Gron. Cf. ad c. 1. n. 3 Mox pro *Immo* forte leg. *Id vero*, sc. Istricum bellum.

3. *quod peditum, quod equitum in castris fuerit*, sc. captum esse: sed cap. 2 nulli in castris capti memorantur. Hinc Crev. suspicatur, adjiciendum esse *caesum*, ut intelligantur M. Licinius et milites trium signorum: (v. cap. 2.) nisi quis haec referat ad aegros milites in castris relictos cap. 4. — *ceteros inermes fusosque ad mare ac naves fugisse*: enimvero non victi, nec fusi, sed metu consternati castra reliquerant effuso cursu, ante quam hostis adesset. v. cap. 2. Hinc Jac. Periz. non male conj. *effusosque*, i. e. incompositos et non servatis ordinibus, ut passim *effusa fuga, effuse fugere, in fugam effundi* de fuga praecipiti. Cf. Drak. Sed *fusos* quoque 2, 54, 14. et Cic. p. Sext. c. 42. dici sparsos, nullo ordine dilabentes, monet Crev. et *fusos* Doujat. exponit fugatos, putans, adversarios consulis in ipsius invidiam incommoda exercitus in majus auxisse.

VIII. 1. *L. Mummius* pro vulg. *C. Mummius* edidi, quia *L.* dicitur cap. 9. et 38, 54. et in fastis Capitol. Mox *P. Valerius Laevinus* emend. Pigh. in Ann. ad a. 576. Sed v. Drak.

2. *Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius* verba suspecta tum ob ingratam repetitionem vocum *ea* et *sortiti sunt*, tum quia demum cap. seq. narratur, has provincias consulibus decretas esse; Drak. Idem mox delendum putabat *utriusque* et *provinciis*, at Crev. totum hoc *qui in his provinciis bellum concivissent*.

3. *ad novos magistratus dilati*, cf. c. 6. et ad 21, 53, 3. Mox inserui cum Crev. *et* post *erant*: sed et forte *venerunt* aut *venere* leg. pro *venit*. Cf. tamen ad c. 12. n. 3. — *et censores et consules fatigaverant* sc. precibus, saepe petendo, *ut in senatum introducerent*-

cerentur. Cf. ad 3, 4, 2 *fatigaverant* cum Crev. repoſui pro vulg. *fatigaverunt.*

4. *Cives ſuos Romae cenſos* cet. cf. ad 39, 3, 3.

5. *neque eo minus aut hos aut illos* cet. immo leg. *neque eo* (ideo) *aut minus hos, aut plus illos* (Fregellanos) *in delectum militum dare;* Gron. Non deſideres τὸ *plus*, ſi dicas ſenſum eſſe: Samnites Pelignique querebantur, quatuor millia familiarum ab ſe transiiſſe ad aliam civitatem, neque tamen aut hos aut illos, i. e. Samnites Pelignosve, adeoque neutros illorum, eo minus militum in delectum dare; Jac. Periz. "Eo ipſo tamen, quod Fregellanos tanto numero familiarum auctos ideo *nihilo plus* militum in delectu dare dicebant Samnites ac Peligni, non parum ponderis ad querelas eorum adcedebat. Ratio autem ſermonis Latini h. l. videtur requirere *ſe* pro *hos*, (nam Samnites ac Peligni de ſe ipſi loquuntur) et *in delectu dare* pro *in delectum*" Duker. — *ſociis ac nominis Latini*, immo *nomini Latino*, aut *ſociis nominis Latini;* Drak.

6. *qui ſtirpem ex ſeſe domi relinquerent* cet. Nota Dukeri eſt: "Hunc locum ſatis difficilem Manut. de leg. Rom. c. 17. Sigon. de ant. jur. It. 3, 1. Gruch. de com. 2, 3. Lipſ. Exc. C. ad Tac. Ann. III. Spanhem. orb. Rom. 1, 10. et Auguſtin de Legg. in lege Claudia, magis adtigerunt verbo, quam explicuerunt. *non relinquerent* emend. Gron. ob verba ſeqq. *ne ſtirpem domi relinquerent.* Sed ſi Livius deinde dicit, eos, *quibus ſtirps deeſſet*, quam domi relinquerent, tamen cives Rom. factos fuiſſe, et ad extremum promiſcue quosvis ſine lege ac *ſine ſtirpe* in civitatem Rom. transiiſſe; his aperte indicatur, jus hoc non aliis lege datum fuiſſe, quam qui ſtirpem domi relinquerent. Cur enim, ſi ſtirpem non relinquentibus conceſſum fuiſſet, hi primum fraudem legi faciendo per imaginarias mancipationes, ac deinde, etiam his imaginibus juris ſpretis, per migrationem et cenſum cives Romani fieri maluiſſent, quam jure,

jure, quod iis ex ſententia Gron. lege datum fuerat, uti? Nec ulla probabilis cauſa excogitari poteſt, cur Romani ſociis, qui ſtirpem domi non relinquerent, honorem civitatis Rom. inpertiri voluerint. Nam ratio hujus legis, cujus ſolus Livius memoriam conſervavit, procul dubio fuit, ne apud ſocios ſoboles, juventutis ad bella deficeret, et ut iidem, propoſito patribus, qui ſtirpem domi relinquerent, praemio civitatis Rom., cujus miro ſemper deſiderio tenebantur Latini, ad liberos procreandos invitarentur. Sed Romanos neutrum horum, civitatem iis, qui ſtirpem domi non relinquerent, dando, adſequuturos fuiſſe, nemo non videt. Enimvero ſi Livius ſcripſit, *ne ſtirpem domi relinquerent*, Gron. recte judicaſſe videri debet. Sed *ne* illud a Livio, niſi eum repugnantia ſcripſiſſe volumus, proficiſci non potuit, et cum Sigon. l. l. pro *ne* leg. *qui*. Nam et ita *quibus ſtirps deeſſet* recte obponuntur iis, *qui ſtirpem domi relinquerent*, et ſimul liquet, ut mox dicam, quodnam fuerit primum genus fraudis, mutandae civitatis cauſa inductum; quod, niſi *ne* ejiciatur, intelligi non poteſt. Ceterum verba *ex ſeſe* liberorum adoptivorum excludendorum cauſa in lege adjecta puto. Nam hi, quum per eos numerus juventutis non augeatur, non magis prodeſſe debebant patribus, qui eos adoptaverant, ad beneficium civitatis Rom. inpetrandum, quam jure Rom. iis proderant ad vacationem et excuſationem munerum publicorum, l. 2. §. 2. D. de vacat. et excuſat. mun. Sic *ex ſeſe parere* et *gignere liberos* dixere Cic. ad div. 4, 5. et Sall. Jug. 5." Emendationem Gron. inprobat etiam Doujat. exiſtimatque legem exegiſſe, ut re vera liberos in civitate ſua relinquerent, qui cives Rom. fieri vellent, quo ſtirps eorum in patria propagaretur ad ſubeunda ejus onera. Verba autem ſeqq. *ne ſtirpem domi relinquerent* adcipit de patribus, qui, in colonia ſua remanentes, liberos oneribus patriae ſubtrahebant, eos cuivis civi Rom. mancipando in imaginariam ſer-

ſervitutem, contracta tamen fiducia eos manu mittendi, ut manumiſſione cives Rom. fierent, non quidem ingenui, ſed tamen libertini. Et ita quidem injuriam factam putat populo Rom., qui externo ſanguine ſic dehoneſtabatur.

7. *dabat, ut cives Rom. fierent*, ita tamen, ſi relicta patria Romae ſedem ac domicilium collocaſſent: quod indicant verba legis, qui ſtirpem *domi relinquerent;* Duk. *dabat*, concedebat, vel dabat praemio, ut praemium παιδοποιΐας; Ern.

8. *liberos ſuos quibusquibus Romanis in eam conditionem, ut manu mitterentur, mancipio dabant*, vendebant per aes et libram, mancipabant. Cf. ad Tac. Ann. I, 73, 6. et Erneſti clav. Cic. "Non conſtat, lege, quae jus civitatis Rom. patribus, qui ſtirpem domi relinquebant, non filiis eorum, dabat, quidquam de numero filiorum, qui domi relinquendi eſſent, cautum fuiſſe. Sed ex his verbis conligi poteſt, eos, qui plures filios habebant, verba legis callide ita interpretatos fuiſſe, ei ſatis factum eſſe, ſi e multis filiis unum alterumque fortaſſis domi relinquerent; et, ut ceteri cives Rom. fieri poſſent, eam rationem, quam Livius exponit, iniviſſe. Hoc erat unum genus fraudis, quae legi fiebat. Alterum haud dubie indicatum fuit verbis *et quibus ſtirps deeſſet, quam relinquerent, ut cives Romani fiebant.* Sed ſive *ut*, ſive cum Sigonio *ii* legamus, non adparet, in quo fraus illa ſita fuerit. Forte pro *ut* leg. *ita*, i. e. eodem modo, quo priores illi; nempe, ſe civibus Rom. in eamdem conditionem mancipio dando. Nam hos perinde atque illos per has *imagines juris* cives Romanos factos ſignificat Livius, quum poſtremo alios *his quoque ſpretis* per migrationem et cenſum in civitatem tranſiiſſe ſcribit." Duker. Livium ſcripſiſſe *ut cives Romani fierent*, exiſtimabat Crev. et poſt haec verba excidiſſe alia, quae expoſuerint genus fraudis ab iis inductum, quibus ſtirps deeſſet, et injuriam factam populo Romano: eam

fraudem forte in eo positam fuisse, quod, quibus stirps deesset, ii adoptarent quosdam cives suos, quos fortasse postea emancipatos domi relinquerent, ut ipsi, quasi stirpem relinquentes in patria, cives Rom. fierent: hac autem re factam injuriam populo Rom., in quem inquilini nullo jure et adversus legis mentem sese immiscuerint. *stirpes* (ut *plebes*) c. Mog. et edd. ante Paris. a. 1573. quae *stirps* dedit. — *imaginibus juris*, quae per speciem juris fiebant, quibusque fraus fiebat legi. Cf. ad Tac. Ann. 3, 17, 4. et 3, 30, 7.

9. *ne quis quem civitatis mutandae causa suum faceret*, mancipio adciperet, *neve alienaret*, mancipio daret: nam duae partes sunt legis, altera contra Romanum adcipientem mancipio, altera contra dantem Latinum, neque cum Sigon. *servum* leg. pro *suum*; Gron. Cf. Drak. Mox post *esset* Sigon. excidisse putabat *civis non* vel *ne esset*, ut vox *esset* deceperit librarium. *et ne quis, ita civis Romanus factus, esset* emend. Gron.

IX. 1. *Sardinia atque Istria decretae* consulibus, quam vocem excidisse putabant Jac. Periz. et Drak. — *decem quinqueremes naves, si deducere ex navalibus vellet*, an ex praecc. subpl. *scribi jussae?* Cf. ad 1, 33, 7. *naves deduceret ex navalibus, quibus vellet* conj. Jac. Gron et *naves, quas deduceret, ex quibus n. v.* J. Fr. Gron. Cf. ad 3, 26, 6. et 8, 26, 1. *vellet* sc. Gracchus consul: quae dura est ellipsis. Forte *Gracchus* leg pro *naves*. — *legionem unam cum equitibus trecentis*, illis ipsis, qui legioni semper addi solent, ut 40, 36. *binae legiones cum suo equitatu*; Drak.

2. *prodigia nuntiata sunt*, v. ad 1, 31, 1.

3. *in agro Crustumino in lacum Martis*, forte *lucum Martis*, quem inter viam Salariam et Tiberim (v. Fest. v. *Lucaria*) fuisse suspicabantur Cluver. It. ant. 2, 9. p. 658. et Holsten. in adnotat. in Cluv. It. p. 101.

4.

4. *Legem dein de sociis C. Claudius tulit ex SCto,* ita leg. cum Gron. deinde *sociis* edidere Curio et post eum alii prob. Doujat. ut *sociis* sit sociorum causa, et secundum quam socii viverent. Verba praec. *Sacrificiis rite perfectis — obvenit* suspecta videri possunt, quoniam idem jam cap. 8. memoratum est. — *qui socii ac* qui *nominis Latini* cet. — *M. Claudio, T. Quinctio censoribus* (v. 37, 58.) *postque ea,* et postea, ut ap. Cic. Verr. 1, 41. et Agr. 2, 15. *postque eos* (ut 38, 11. et 39, 3.) conj. Duk.

5. *dictator, consul, interrex, censor, praetor* cet. ergo apud omnes magistratus majores manu mitti potuit: sed dictatoris, interregis et censoris nullam mentionem faciunt ICti, quod illi dudum nulli amplius fuerant, quo tempore hi scribebant; Duk. Mox semper putavi, pro *nunc* legendum esse *tunc,* et ante *manu mitteretur* ob praec. *quem* intercidisse *qui,* ut ordo verborum sit: *ut, qui manu mitteretur apud quem eorum,* (cf. ad 21, 26, 7.) *qui tunc dictator — esset, in libertatem vindicaretur, ut jus jurandum daret, eum, qui manu mitteret,* (sic verba sunt transponenda) *non civitatis mutandae causa manu mittere.* Postea vidi, idem Crevierio in mentem venisse, qui jam recte monuit, jus jurandum hoc non a manu mittente, sed a manu misso exactum esse, idque tum ex verbis proxime seqq. patere, tum factum esse propterea quod fraus, quae hoc SCto cauta sit, in ejus maxime commodum cesserit. In verbis tamen *ut jus jurandum daret* obfendit me *ut,* et vel legendum videtur *ubi* aut *si,* vel delenda illa *in libertatem vindicaretur,* quae glossam redolent τῷ *manu mitteretur* adscriptam. Tum *ut* majoris perspicuitatis causa et more Liviano repetitum est. v. ad 22, 11, 2. Aliorum conjecturas memoravit Drak.

6. *Haec causa,* hujus causae cognitio.

X. 1. *repentinus et tumult. ex.* v. ad 1, 37, 4.

2. *non votis nuncupatis* (v. ad 21, 63, 10.) *non paludatus, sine lictoribus*, ex emend. Gron. pro vet. lect. *paludatis lictoribus*, quae bis infra in hoc cap. et 45, 39. reperitur, sed correcta est a Gron. qui copiose docet, *paludamenta*, quod et Festus monuerit, propr. omnia militaria ornamenta, sed perpetuo loquendi usu non nisi chlamydes imperatorum vocari, hosque saepius dici *paludatos cum lictoribus Vrbe exire, egredi, in bellum proficisci*, ut 2, 49. 21, 63. 31, 14. 36, 3. 37, 4. 40, 26. 41, 5. 10. 42, 27. 49. et 45, 39. ineptissimum vero esse, summi ducis Vrbe egredientis pompam, tacito ipsius habitu et ornatu, ab amictu lictorum describi, quibus saga s. sagula fuerint, non paludamenta. Contra eum disputavit Scheller in Lex. Lat. Cf. et Gruch. Refutat. ad poster. disp. Sigon. c. 43. Lips. mil. Rom. 2, 12. Ferrar. de re vest. 2, 3, 5. Sigon. de jur. prov. 2, 4. de lege cur. c. 6. Hotom. ad Cic. de prov. cons. c. 15. Gronovio adsentiuntur Duk. et Drak. qui tamen monet, Curiatio 1, 26. tribui paludamentum, (πέπλον ποικίλον, ὅν αὐτὴ soror Horatii μετὰ τῆς μητρὸς ἐξυφήνασε, ap. Dionys. Hal. III. p. 157.) et lictoribus a Sil. 2, 420. *rubens sagulum*, ab Appiano Pun. p 35. φοινικοὺς χιτῶνας. Mirum certe, librarios ter in hoc cap. per eumdem lapsos esse errorem; et antiquam lect. ter h. l. a Gron. et Drak. mutatam, sed inf. 45, 39. retentam fuisse.

3. *Quod quum milites consulis* cet. cur vero respondent milites pro Manlio et Junio? Doujatius monet, milites indicare voluisse, sive ipsos se, sive duces paratos esse ad parendum consuli, putatque congruentius esse, a militari turba confuse ortas voces resistentium consuli, quam a ducibus, ut 8, 32. "Sed non convenit exemplum, et Claudius, omissis militibus, iram adversus solos proconsules exserit. Videtur cum Jac. Gron. leg. *quod quum illi se consulis*, vel *quod quum illi tum consulis — quum is* cet." Drak. *Quumque illi se consulis* cet. conj. J.

Fr.

Fr. Gron. Sed illa probabiliora: nam *quod quum* servari et pro simpl. *quum* positum esse potest, (v. ad 6, 8, 2. et pron. *se* saepius omittitur. — *consulis imperio dicto audientes*, Germ. *dem Befehl aufs Wort gehorsam.* Cf. ad 8, 4, 1. — *more majorum secundum* (v. ad 1, 4, 1.) *vota* cet. Cf. not. 2.

4. *qui pro quaestore M. erat*, v. ad 10, 29, 2.

XI. 1. *oppidum Nesattium* extremum Istriae totiusque Italiae ad ostium Arsiae amnis, hod. Castel nuovo ad Arsam fl. Sed *Nesactium* e Plin. 3, 19. s. 23. aut *Nesactum* ex Ptol. 3, 1. legendum monent Cluver. et Cellar. — *Aepulo*, v. Duk. ad Flor. 2, 10, 3.

2. *obpugnare intendit*, v. ad 4, 19, 1.

3. *abscissae* (oppido) *aquae*; Drak. *abscisae.* v. ad 4, 19, 1. — *in caedem conjugum ac l. v.* cet. v. ad 21, 14, 1.

4. *sub corona venierunt*, v. ad 2, 17, 3. 3, 55, 8.

XII. 1. *Ti. Claudius proconsul, qui praetor priore anno fuerat*, v. ad 28, 38, 4. — *eas ipsas literas*: posterior vox forte del.

2. *Istria provincia confecta*, v. ad 2, 40, 9.

3. *literis Ti. Claudii et SCto adcepto*, forte *adceptis.* Sed cf. ad c. 8. n. 3. et Drak. ad 37, 5, 3. — *Ad Scultennam flumen*, hod. Panaro, in extremis Ferrariensium finibus delabens in Padum. Cf. Merulae Cosmogr. 2, 4, 11. et Cluver. It. ant. 1, 36. p. 417.

XIII. 1. *Prodigia eo anno nuntiata* cet. v. ad 1, 31, 1. — *in Crustumino*, v. ad 8, 12, 11. — *avem sangualem* seu *sanqualem*, ossifragam, quae in *Sangi* seu *Sanci* dei tutela est. v. Fest. et Plin. 10, 7. s. 8. ibique Hard. — *sacrum lapidem*, terminalem, qui *sacer* erat et divino honore coli, ungi, coronari solebat, quemque violare aut loco movere sum-

mum erat nefas. v. ad Juvenal. 16, 38. Heyne ad Tibull. 1, 1, 11. 12. Casaub. ad Theophr. Char. 16. Cuper. ad Auctor. de mort. persec. c. 11. Sed Drak. monet, lapidem forte designari, qui in agro Crustumino in lucum Martis de coelo ceciderit. v. cap. 9. — *Bovem in Campania loquutum*, vel h. l. leg. *loquutam*, vel mox *bos alendus publice datus*; Gron. et Drak.

2. *Vaccam aeneam Syracusis* cet. ut vacca aenea Myronis, in quam multa epigrammata in Anthol. 4, 7. et Auson. epigr. 58 sq. exstant; Drak.

3. *Et Lucam colonia — deducta*: al *Lunam*. Sed cf. Drak. ad h. l. qui de Luna id nusquam adfirmari monet, sed de *Luca* a Vellejo 1, 15. et Plin. 3, 5. s. 8. Hinc et Duker *inter Pisanos Lucensesque* emend. inf. 45, 13, 4. monetque, quod Luca propior fuerit Pisis, quam Luna, facilius inter Pisanos et Lucenses, quam inter Pisanos et Lunenses, controversias de finibus oriri potuisse. *Luca*, hod. *Lucca*, Etruriae urbs, ad montes supra Lunam sitos, (v. Strab. 1, 1, 11. p. 217.) et ad Auserem s. Aesarem fl., hod. Serchio. — *L. Egilius*, ut ap. Cic. de Or. 2, 68. sed *Decilla* ap. Non. v. *Colus*. Recte, puto, *L. Aemilius* (Regillus) conj. Drak.

4. *quum in senatu — disseruisset*, in templo Bellonae, *postulanti triumphus est decretus*, v. ad 26, 21, 1.

5. *et victoriatum octoginta q. millia*, victoriatorum sc. numorum, Victoriae imagine signatorum, de quibus v. Plin. 33, 3. s. 13. ibique Hard.

XIV. 1. *per transversos limites*, v. ad 2, 39, 3.

2. *coloniam ex hostibus eripere*, ut *eripere ab aliquo* ap. Cic. et Terent., Duk. — *Hispallus*, al. *Hispalus*, v. Duk. et Drak.

3. *M. Cornelius Scipio*, qui *M. Cornelius* c. 15. et *M. Cornelius Maluginensis* c. 27. dicitur: unde cognomen *Scipio* forte del. Cf. Duk.

4. *in Istriam mitteret;* excidit *mandatum;* Mur. Sed similis ellipseos exempla laudarunt alii, 30, 27. 35, 11. 39, 12. 41, 15. 43, 6. al.

5 *inmolantibus Jovi singulis bubus* doctius, sed auribus minus gratum, quam *singulos boves.* Cf. Cic. Leg. 2, 12 et Intpp. Horat. Od. 1, 4, 11. 12. — *uti solet*, v. ad 23, 14, 3.

6 *in jocinore caput non inventum*, cf. ad cap. 15. n 3 4. et ad 8, 9, 1. — *bove perlitare*, v. ad 5, 38, 1. "Hoc de genere, non de numero hostiarum dictum adcipio: nam incertum erat, an *uno* perlitare posset. Ipse paullo post se *tribus* perlitasse negat, et senatus eum *majoribus hostiis* usque ad perlitationem sacrificare jussit; Duk.

7. *ut binas legiones novas scriberent et trecenos equites:* numerus peditum intercidit et leg. *ut b. l. n. s., quina millia in singulas et ducenos pedites, trecenos equites;* Crev. — *dena millia peditum et sexcenos* (ita leg., non *sexcentos*) *equites*, i. e. quisque decem millia p. et sexcentos equites; Drak.

XV. 1. *evocatus a viatore,* v. ad 2, 56, 10. — *templo egressus*, v. ad 1, 6, 6. — *confuso vultu*, v. ad 6, 34, 7.

2. *bovis sescenaris;* Festus dicit: *scena vel sacena adpellatur culter aut dolabra pontificia.* Hinc quidam h. l. *sacenaris*, (sacena a victimariis percutiendi seu percussi, adeoque sacri, inmolati) aut ap. Fest. *sescena* legendum putant. Alii conjiciunt *sexcennaris*, vel, quod idem esse putant, *sexennis;* Graevius *sexcenarii*, (DC librarum) et Guther. de jure pont. 4, 18. *saginaris*, opimi et publice saginati, quia Varro dixerit *saginare*, et multa in sacris vocabula in *ar* desinant, ut *lar*, *extar*, *pulvinar*, *far*, *bustar.*

3 *jecur defluxisse;* Guther. interpretatur, in liquorem abiisse, (quo sensu Perizon. et Drak. *diffluxisse* legi volebant) at Ernesti, evanuisse, periisse, quo significatu *defluere* passim obvium. v. Ern. clav.

Cic. et Cort. ad Sall. Jug. 1, 4. Eodem ſenſu Feſtus v. *Monſtrum* dixit *jecur distabuit in coquendo*, Obſeq. de prod. c. 64. *jecur extabuit*, Livius mox *jecur omne inenarrabiliter abſumtum*, et *caput jocinori defuiſſet*, et ſup. c. 14. *in jocinore caput non inventum*. Cf. ad 7, 29, 3. — *ex olla*, *ubi exta coquerentur*, v. ad 25, 16, 2.

4. *quod caput jocinori defuiſſet, tribus bubus perlitaſſe negavit* cet. v. ad 5, 38. 1. et 8, 9, 1.

5. *Ligures Petillio*, forte *Q. Petillio*, et mox *ei T. Aebutium praetorem*; Gron. *praetorem* pro *propraet.*, Drak.

6. *Interrumpi tenorem* cet. cf. 9, 18. et 32, 28.

7. *P. Licinius Craſſus ſacrificiis ſe inpediri ſolennibus excuſabat* cet. cf. 42, 32 pr. et ad 4, 2, 6. 6, 22, 3.

8. *Praetores ambo in eadem verba jurejurarunt*, (forte *jurarunt*) iisdem verbis jurarunt, ſacrificiis ſe inpediri, quo minus in provincias irent. Similiter *praetor provinciam ſibi iniquam ejurat* ap. Cic. Verr. 3, 60. — *Titinius et Fontejus proconſules*, v. ad 28, 38, 4.

XVI. 1. *Latinae feriae fuere a. d. III Nonas Maji*, v. ad 1, 45, 2. et 6, 1, 9. Forte leg. *Nonas Majas*; Drak. — *in una hoſtia*; nam a XLVII populis Latii totidem mactabantur hoſtiae, praeter taurum, qui communiter ab omnibus inmolabatur Jovi Latiari. — *magiſtratus Lanuvinus*, v. ad 42, 1, 4. — *religioni fuit*, v. ad 2, 5, 4. — *rejeciſſet id*, v. ad 2, 22, 4.

2. *inſtauratis Latinis — eſſent*, harum trium vocum repetitio admodum diſplicet, et forte leg. *pontificibus*, *quia non recte factae Latinae eſſent*, *placuit*, *Lanuvinos*, *quorum opera* (v. ad 38, 43, 1.) *inſtaurandae eſſent*, *hoſtias praebere*, vel *quia non recte factae eſſent*, *inſtaurari Latinas placuit*, *Lanuvinosque*, *quorum opera inſtaurandae* cet., Drak.

3.

3. *parte membrorum captus*, ut 33, 1. *Membris captum* consulem dicit Obseq. de prod. c. 64. Hoc apoplexiae, illud paralysi convenire, Celsus 3, 27. docet; Drak. Cf. ad 2, 36, 7. — *ad aquas Cumanas*, salubres, ut *Sinuessanae* 22, 13, 8.

4. *Latinas* ferias *in ante d. III. Id. Sext. edixit*, v. ad 1, 45, 2. 5, 17, 3. et 6, 1, 9. — *prodigia* cet. v. ad 1, 31, 1.

5. *Ante triduum quam*, pro *a. t. postquam*, ut sensus sit, non totorum trium dierum obpugnatione ex hostibus receptam esse; Doujat. Sed *ante triduum quam* semper notat *triduo antequam*, ut *post triduum quam* est triduo postquam, *anno quinto quam* pro *a. q. postquam:* unde recte emend. h. l. Jac. Periz. *intra triduum quam*, (ut 36, 10. 43, 9 al.) h. e. intra triduum postquam; Drak. Cf. ad 28, 16, 4.

6. *cis Alpes hostem pop. R.* scil. *esse*, nisi id post *Alpes* excidit. — *agrique aliquantum*, haec jactationi Claudii et verbis seqq. *multis millibus* parum convenire putabat Drak. malebatque cum Jac. Gron. legere *agrique ad id tantum* vel cum Doujat. *agrique a se tantum*. Cf. tamen ad 2, 39, 1.

XVII. 1. *stipendiariis veteribus* cet. v. ad 5, 10, 5.

2. *Nonis Sext. paludatus*, *literis auditis*, (recitatis in senatu, ut 10, 45. et al.) *tumultus* (v. ad 2, 26, 1.) *ejus causa legionem — proficisci jussit:* "Contra constantem usum loquendi consul non dicitur *paludatus Vrbe exivisse*, *egressus*, *profectus esse*, (v. ad cap. 10. n. 2.) sed *paludatus legionem in Galliam proficisci — jussisse;* quae etiam non paludatus jubere poterat. Suspicor locum non integrum esse, et hic aliquid de profectione consulis paludati in provinciam dictum fuisse. Sed ea tamen in *Nonas Sext.* conferri non potest, quia Latinae post eas *in a. d. III. Idus Sext.* edictae erant cap. 16. nec magistratibus ante illas licebat in provincias exire." Duk. Cf. ad

ad 1, 45, 2. Verba quoque *literis auditis* ab h. l. aliena sunt. Forte leg. *mox Id. Sextil. abiit paludatus. Literis ante datis tumultus* cet.

3. *maritimum quoque terrorem*, v. ad 10, 5, 4.

XVIII. 1. *muroque insuper amplexi* sunt, quo verbo adjecto haec lenius fluerent; Duk. — *ad mille et quingenti* reposui pro *quingentos*, quod ex ultima Gruteri edit. receptum est. *ad M et D* edd. antiquiores. v. ad 4, 59, 4.

2. *inanima parietibus adfligunt*, ita Sigon pro *adfigunt* v. ad 21, 35, 10. — *quam ornamento in speciem facta;* vasa facta ornamento et facta in speciem nihil fermе differunt: nam *species* pro ornamento, splendore, dignitate ponitur; Drak. Hinc ille *et* post *ornamento* inserendum, et Crev. vocem *ornamento* delendam censebat.

3. *Campis Macris*, ut 45, 12. Μακροὶ Κάμποι opp. ap. Strab. 5. 1, 11. p. 216. sed campi inter aut circa Parmam Mutinamque ap. Columel. 7, 2. et Varr. R. R. Pr ef lib. 2. Cf. Cluver. It. ant. 1, 28 p. 280.

4. *Valerium auspicato sortitum*, v. ad 5, 21, 1. — *quod in templo fuisset*, h. e. ibi *sortem in sitellam posuisset*. Cf. seqq. et ad 1, 6, 6. et 21, 42, 2. Hinc colligo, sortitionem magistratuum fieri debuisse in templo, i.e. in loco, qui augurio erat consecratus: ut autem sortitio auspicato fieret, observandum fuisse, ne quis sortem in sitellam conjiceret, nisi quum sitella in templum adlata foret; Drak. Mox vel *extra templum* vel *foris* glossema et delendum videtur.

5. *perpetuo dorso*, v. ad 4, 6, 1.

6. *se eo die Letum capturum esse*, cf. Valer. Max. 1, 5, 9. et sup. ad 5, 55, 2. — *Ea pars* sc. militum.

7. *ipse* tamen, *dum incautius ante signa obversatur*, *m. t. cecidit*, v. ad 7, 19, 3. et 24, 23, 2.

8. *vitium in auspicio fuisse*, v. ad 5, 17, 4. Milites ejus, qui sine duce, quamvis victores, e pugna redie-

redierant, gravi poena a ſenatu adfectos fuiſſe, tradunt Valer. Max. 2, 7, 15. et Frontin. Strat. 4, 1, 46. — *C. Valerius*, *audita* morte conlegae, exercitum in Ligures *deduxit.* Ita lacunam explevit Cluver. It. ant. 1, 8. et 10. p. 58. et 77. Sed plura excidiſſe, vel ex proxima nota 9. patet. Eo Freinshem. refert poenam modo memoratam, legationes a Dardanis Romam et a Romanis in Macedoniam miſſas, comitia conſularia et praetoria, resque a conſulibus in Gallia et Liguribus geſta.

9. *Periti legionum — poſſe:* hoc fragmentum a Sigon. inſertum ex Priſciani lib. 17. p. 1050. et 1097. — *duo ordinarii conſules*, primis creati comitiis. — *ſubfectum* in Cn. Cornelii Scipionis mortui locum *conſulem*, C. Valerium Laevinum, *negabant comitia habere poſſe:* utrum tamen ea habuerit, an res potius redierit ad interregnum, ignoramus. Dictatorem vero comitiorum habendorum cauſa haud dictum fuiſſe, ex eo conligit Pigh., quod nulla ejus rei mentio fit in faſtis Capitol.

XIX. 1. *trans Apenninum Briniates*, v. ad 39, 2, 5. — *inter Audenam amnem*, qui prolapſus ex jugis Apennini in Macram fl. ſe infundit, et vulgo nunc adcolis *Vla* et *Aula*, aut cum Articulo *la Vla* et *l'Aula* vocatur; Cluver. It. ant. 1, 10. p. 78. Idem ſuſpicabatur, nomen ſaltem loci, *inter* quem et *Audenam amnem* Mucius bellum geſſerit, excidiſſe. *intra Audenam a.* (i. e. ratione Romae ab hac ejus parte, fluvium non transgreſſus) conj. Crev.

2. *tumultus Gallicus et Liguſtinus*, v. ad 2, 26, 1.

3. *miſcente Perſeo inter Dardanos Baſtarnasque certamina*, (v. ad 2, 19, 3.) et Baſtarnas, exemplo patris, in Dardaniam adciente, ut Dardanos devinceret, et auxilio Baſtarnarum uteretur in bello, quod adverſus Romanos parabat. cf. 40, 57. 58. 41, 23. 22, 11. et Polyb. 26, 9. — *legati miſſi ad res viſendas*, v. ad 21, 6, 4. et cf. Polyb. l. l.

4. *qui purgarent, nec adcitos* cet. v. ad 24, 47, 3.

5. *ut sanctum haberet foedus, quod ei cum Romanis esse videri possunt;* immo *ut sanctum habere foedus, quod ei c. R. esset, videri posset:* nam certe erat ei cum Romanis foedus; Jac. Gron. cf. 40, 58 extr. 42, 25. 45, 9. Vulgatum defendit Cort. ad Sall. Cat. 52, 3.

6. *subnisos Thracum — auxiliis*, v. ad 25, 41, 1.

7. *devio saltu circumducta*, v. ad 10, 2, 6.

XX. 1. *Romano more, sella eburnea*, curuli, *posita* (ut in tribunali praetoris) *jus dicebat* cet. ad finem cap. haec omnia non ad Perseum referenda, (cui errori ansam dedisse ultima verba Epitomes hujus libri, loco perperam mota, suspicabatur Drak.) sed ad Antiochum Epiphanem, Syriae regem et Antiochi M. filium, qui obses olim a patre Romanis datus erat, et hoc anno successit fratri majori Seleuco Philopatori. Cf. Ind. et Epit. l. XLI. Appian. Syr. 39. 45. 46. 66. auctor Maccab. 1, 1, 10. Polyb. 26, 10 et 31, 3. 4. cujus fragmenta, ex Athenaeo (ed. Schweigh. 5, 21–24. et 10, 52. 53. ed Casaub. 5, 4. 5. p 193 sq. et 10, 10 p. 439.) desumta, Livius h. l. et Diodorus in Exc. de virtt. et vitt. T. 2. p. 577. 583. ed. Wessel. ante oculos habuere ac saepius expressere ad verbum.

2. *adeoque nulli fortunae adhaerebat animus*, h. e. nulli vitae generi; (unde mox *per omnia genera vitae errans*, modo hoc, modo illud maxima levitate exprimens) nisi hoc sensu potius *formae* leg. cum Rubenio, aut *formae vitae*, ut ap. Tac. Ann. 1, 74. *firme adhaerebat* conj. Gron. ut *nulli* referatur ad seqq. *genera vitae.* Agitur certe h. l. de levitate Antiochi, de qua etiam cf. Ptolem. ap. Athenaeum 10, 10. (10, 52. ed. Schweigh.)

3. *munificentia inaequali — puerilia, ut escae aut lusus, munera* cet. cf. Polyb. l. l. ap. Athen. 5, 4. aut 21. — *honoratis magnoque* pretio (ut 40, 55, 1. et pas-

passim ap. Cic., ut al. *magni*) *aestimantibus se*, i. e. magnam de se opinionem habentibus, sibi valde placentibus, se dignos magnis honoribus praemiisque judicantibus. Dukeri nota est: "Vtrum hoc est magno aestimantibus regem et praeter alios colentibus? an aestimantibus se ipsos, et quia apud regem honorati erant, sive ob hanc, sive ob illam causam lauta ab eo munera exspectantibus? Neutra sententia et oratio videtur Liviana esse, et paene referenda inter vestigia barbariei, quibus hoc fragmentum deturpatum esse dicit Herald. ad Arnob. IV. p. 249."

4. *quidam ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire ajebant*, οἱ μὲν ἀφέλειαν, οἱ δὲ ἀλογίαν, τινὲς δὲ μανίαν αὐτοῦ κατεγίνωσκον. Diodor. οἱ μὲν ἀφελῆ τινα αὐτὸν εἶναι ὑπελάμβανον, οἱ δὲ μαινόμενον, Polyb. Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς μὲν κληθεὶς, Ἐπιμανὴς δ' ἐκ τῶν πράξεων ὀνομασθεὶς, Athen. 5, 21 pr. et 10, 52. — *in urbium donis*, quae urbibus dedit. Vsus genitivi, ex more Graecorum, compendiarius, ut 35, 48. *maledicta Romanorum* et *Quinctii*, i. e. in eos conjecta; Schaef.

5. *Cyzici in prytaneum*: (melius *prytaneo*; Duk. v. ad cap. 28. n. 3.) *id est*, ita vocant, *penetrale urbis* (v. ad 1, 20, 3.) et curia, *ubi publice*, publicis sumtibus, (ut 42, 1, 4.) non modo Πρυτάνεις, sed etiam alii, bene de re publica meriti, *quibus inde is honos datus est, vescuntur*; qualia πρυτανεῖα in omnibus fere Graeciae et multis aliarum regionum oppidis erant, qualisque σιτία s. σίτησις ἐν πρυτανείῳ nota ex Cic. Or. 1, 54. Plut. in Sol., Arist. et Demosth. Cf. de iis et prytanibus Potteri Archaeol. T. 1. p. 197 sq. et 282 sq. vers. Ramb., Meurs. Athen. Att. 1, 7. et 8. Spanhem. ad Callim. H. in Cer. 129. et in diatriba de Vesta et Prytanibus Graecorum.

6. *Jovis Olympii templum Athenis* cet. Ὀλυμπίειον ap. Polyb. l. l. de quo cf. Epit. et Pausan. 1, 18, 6 sq. 1, 40, 3. inpr. 5, 12, 2 sq. (ubi etiam donaria memorat, quibus templum exornaverit Antiochus)

chus) Meurſ. Athen. Att. I, 9. Caſaub. ad Spart. Hadr. 12.

7. *Sed et Delon aris inſignibus ſtatuarumque copia exornavit*, ex emend. Voſſ. ad Vellej. I, 10. et Gron. *aris* pro *maris*. καὶ τῶν περὶ τὸν ἐν Δήλῳ ΒΩΜΟΝ ἀνδριάντων Polyb. l. l. Hinc *Deli aram* conj. Herald. ad Arnob. VI. p. 249. non inprob. Duk. cujus nota eſt: "Polybium de inſigni aliqua ara in Delo loqui, articulus τὸν indicio eſt; quae mihi non alia videtur eſſe, quam celeberrima illa ara cornea Apollinis in Delo. (De qua ara κερατινῇ, inter ſeptem miracula mundi relata, v. Ern. et Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 60. et 63.) Ita tamen non adparet, quae ſint *inſignia*, quibus ara illa exornata fuerit. Forte excidit ſubſtantivum, cui *inſignibus* additum fuit."

8. *templum laqueatum auro*, cujus laquear auro eſſet inductum. *Laquear* ſ. *lacunar*, φάτνωμα, dicebatur tectum templi ſeu triclinii, auro vel caelaturis, gemmis, ebore picturisque exornatum, in quo caelati erant loculi, *lacuum* referentes ſpeciem, et *laqueis*, h. e. marginibus eminentioribus cincti. Cf. Erneſti clav. Cic. et Intpp. Horat. Od. 2, 16, 11. et Ovid. Met. 8, 563. — *ſed etiam parietibus totis lamina inauratum*, laminis aureis inductum, bracteatum. *inducta* vel *inductum* conj. Gron. probb. Duk. et Drak. ut ex praec. ad *lamina* intelligatur *auri* ſeu *aurea*.

9. *perbreve tempus regni ejus fuit* ſc. poſt illa Antiochiae et aliis urbibus promiſſa: nam alioquin ex Conone, Euſebii Chron. aliisque ſatis conſtat, eum XI. vel XII annos regnaſſe, et *perbreve tempus* longe minus ſpatium eſt; Duk. Cf. Schweigh. ad Appiani Syr. 66.

10. *Spectaculorum omnis generis*, ab Antiocho per XXX dies ad Daphnen editorum, conjunctarumque cum iis epularum, *magnificentia;* de qua v. Polyb. — *reliquorum ſui moris*, forte leg. *religione*

ſui

ſui moris, et verba ſui moris addita, ne quis magnificentiam eam exigeret ad Romanos; Gron. *Religio* ſpectare poteſt ad ſimulacra omnium deorum heroumque, quae in pompa fuiſſe praelata Polyb. refert: ſed mihi quaedam, in quibus de Aſiaticis artificibus actum fuerit, videntur periiſſe; Duk. Idem τὸ *magnificentia* non primo, ut Gron., ſed ſexto adcipiebat caſu, et verbum *vicit* ad Antiochum referebat, ut reliqua *dedit*, *inſtituit*, *poſuit*, *fecit*, *adcendit*. Voculam *et* ejiciendam cenſet Drak. ut ſenſus ſit: *reliquorum* ſpectaculorum *ſui*, i e. Syriaci, *moris* magnificentia ſuperiores reges vicit, nempe *copia Graecorum artificum* i. e. hiſtrionum aliorumque, quorum opera ſpectacula eduntur; (v. ad 5, 1. 2.) utque obponantur hic *ſpectacula ſui moris* et *munus gladiatorum* (forte *gladiatorium*) *Romanae conſuetudinis*. Sed *reliqua ſpectacula* jam continentur *ſpectaculis omnis generis*. Malim *et reliquos aevi omnis* ſc. reges, vel ſimile quid: niſi plura interciderunt, ad pompam in primis inſignem ſpectantia, quam Polybius copioſe deſcribit.

11. *modo vulneribus tenus*, *modo ſine miſſione*, ita ut gladiatores pugnarent modo donec vulnerarentur, modo donec occiderentur.

XXI. 1. *** *pio inter peregrinos:* "interciderunt h. l. comitia et conſularia, quibus creati Sp. Poſtumius Albinus, Q. Mucius Scaevola, et praetoria; de ſortitione autem provinciarum ſubſequitur hoc modo: *Jam praetores ſortiti provincias erant. C. Caſſius Longinus urbanam, L. Cornelius Scipio inter peregrinos.*" Sigon. De hoc Scipione v. ad 37, 34, 2.

2. *in Corſicam juſſus eſt transire:* hoc extra ordinem factus eſt, fortaſſis quod Sardinia nuper quidem a Graccho pacata, (v. cap. 17.) at tamen nondum ita tranquilla erat, ut tutum eſſet, exercitum Rom. inde in Corſicam abducere: nam alioqui, auctore Sex. Rufo in breviar. c. 4., harum provincia-

rum

rum administratio jam olim conjuncta fuerat, quod etiam ex Liv. 40, 18. 19. 34. 42, 1. 7. intelligi potest; Duker. — *Cornelio prorogatum imperium*, Ser. Cornelio Sullae: saltem 45, 17. numeratur inter praetorios, ejusque praetura alibi non memoratur; Pigh. Ann. ad a. 569. et 578. p. 313. et 353.

3. *Sicilia L. Claudio* Asello, cujus praenomen suspectum fuit Drak. propter locum Suet. Tib. 1. Is tamen ad patricios tantum Claudios spectat. — *cum justo numero p. e.* τὸ *cum* delendum esse, jam suspicati sunt Duk. et Drak. Cf. 42, 35. med.

4. *pestilentia, quae priore anno in boves* cet. cf. Obseq. de prod. c. 66. ubi Scheff. monet, *boves* dici omne genus pecoris armentique. Sed Drak. propriam h. l. vocis vim defendit.

5. *eo* (anno) *verteret* (se) *in hominum morbos*; Sigon. et post eum alii *verterat*. — *Qui inciderant* sc. in morbos, ut 25, 26. et ap. Cic. in Pis. 35.; Gron. — *qui superaverant, longinquo, maxime quartanae* febris, *implicabantur morbo*; vel ex his verbis patet, non pestem proprie sic dictam h. l. memorari. Cf. ad 1, 31, 4.

6. *Ne librorum quidem funeribus Libitina subficiebat*, v. ad 40, 19, 5. — *tabes absumebat*, v. 4, 30, 4.

7. *C. Sulpicius Galba*, *** *in locum Tuditani*; post *Galba* Drak. excidisse putabat *in locum Caepionis* et nomen deinde alterius pontificis. — *in Gracchi locum T. Veturius Gracchus Sempronianus*; mendosum est cognomen *Gracchus*, quod non Veturiae genti fuit, sed Semproniae. *Ti. Veturius Calvinus Gracchus S.* male emend. Pigh. (v. Drak.) melius *T. Veturius Crassus S.* Sigon. et Jac. Periz. (modo constaret, *Crassum* fuisse *tunc* usitatum cognomen Veturiorum) optime *Ti. Veturius Philo S.* Drak. qui suspicatur, eum fuisse filium Ti. Gracchi, cui in sacerdotio successerit, et adoptatum a Ti. Veturio Philone, de quo v. 29, 38. An Livius scripsit *T. Veturius Geminus S.*? 8.

8. *Q. Marcio Philippo* X viro facrorum. v. 40, 42. Hos autem facerdotes in votis concipiendis verba praeiviffe, docet Drak. conf. 4, 21. et 43, 13. Eosdem ex libris fatalibus etiam precationes et fupplicationes edidiffe, colligit ex h. l et 42, 2. ubi haec leguntur *pacem deum peti precationibus, quae editae ex fatalibus libris effent*, et deinde *facrificatum eft, ut decemviri fcriptum ediderunt.* Hinc vulgatum ibi fervandum putat, non leg. cum Gron. *qui editi*, cui favere quidem dicit verba feqq. *editumque ab decemviris eft, quibus diis quibusque hoftiis facrificaretur*, fimiliaque loca 21, 61. 40, 45. et alia, non vero vocem *precationibus*, quae fic fupervacua fit.

9. *In Vejenti agro biceps natus* cet. v. ad 1, 31, 1. — *Auximi* ex emend. Cluver. et Cellar. *Oximi* male edd. antt. h. l. et c. 27. et 42, 20. nam hoc opp. Piceni *Auximum* dicitur Caef. B. C. 1, 12. 13. Vellejo 1, 15. Plut. Pomp. p. 621. Lucano 2, 466. et in Gruteri Infcr. 372, 4. *Aufimum* in tabula Peut. *Αὔξουμον* Strab. 5, 4, 2. p. 241. hod. *Ofimo* f. *Ofmo*; unde corrupta lectio videtur orta. — *arcus* coeleftis.

10. *in Lanuvino*, v. ad 8, 12, 11. *per coelum* (fc. Romae) *lapfae funt. Lanuvini Caeritesque* cet. leg. e Prifciani lib. IV. p. 633. nifi hic negligentius confuluit Livium; Drak. — *Anguem jubatum* alii criftatum interpretantur, alii crinitum; Duk. Cf. Turneb. Adverf. 29, 4. intpp. Virg. Aen. 2, 206. et Plaut. Amphitr. 5, 1, 56.

XXII. 1. *Nonis Juniis*: alii *Junii*, perperam *Julii*, quod nomen menfi demum in honorem Caefaris Dict. datum.

2. *fub jus judiciumque* cet. v. ad 35, 16, 4.

3. *religionibus q. animo objectis*, (v. ad 25, 12, 1.) *oraculum aditurus Delphos adfcendit*, v. ad 42, 15, 3. et 42, 42 pr.

4. *per Phthiotidem Achajam*, v. ad 33, 32, 6.

5. *aut legatos, aut literas dimisit:* ante haec verba videntur plura deesse; Fron. Forte *sed circa omnes Graeciae civitates;* Crev.

XXIII. 1. *quum finibus suis interdixissent*; forte cum Jac. Periz. post *suis* inserendum *iis*, quod tamen et commode abesse potest; Drak. — *comprehensis omnibus, literas* ** ex seqq. colligebat Sigon., haec excidisse: *ad Achaeos misit, quibus se servos eorum, qui ad se transfugerant, benigne remittere illis scripsit.*

2. *Callicrates*, Leontesius Achaeus, humilis adulator Romanorum, et popularium suorum proditor calumniatorque. v. 45, 31. Polyb. 26, 1 sq. 29, 8–10. 30, 10. 20. 31, 8. 33, 15. Pausan. 7, 10–12.

3. *ego maxime gravissimam* cet. forte leg. *ego maximam gravissimamque o. non agi t.* vel cum Gron. *ego maximam et gravissimam omnium: neque agi tantum*, et mox *nam quum regibus Maced. — maneretque* cet. Sed similiter *maxime liberalissima* et similia dicuntur Cic. ad Att. 12, 28. et Verr. 2, 66. Gell. 13, 15. Cf. ad 40, 21, 3. Burm. ad Grat. Cyn. 133. Sic et *magis* comparativo jungitur. v. ad 9, 7, 4. et cf. Ruhnken. ad Vellej. 2, 27. Idem Gron. pro *it concionantem* conj. *hic* vel *nunc c.*

4. *si Diis placet*, v. ad 4, 3, 4. — *viam regiae societatis quaeri* forte *societati;* Crev. et Drak.

5. *odii regnum posuerat praemium*, v. ad 21, 45, 4.

6. *Persea, quem populus Rom. prius poenae, quam regni* cet. ita primum editum Lugd. 1553. *quem P. R. prius poenae* edd. ante Sigon. qui *populi Romani* dedit. "Cujus vero poenae? et unde sciret populus Romanus de hac poena, quam nemo, credo, umquam scivit? Emendo: *quem in populum Romanum prius odii, quam regni* cet." Gron. *quem belli in pop. Rom. prius paene, q. r.* conj. Ruben. *quem populi Rom. hostem prius paene* Muretus, et *quem odii* popu-

populi Romani (h. e. odii Philippi ergà populum Rom.) *prius paene* Drak. Malim legere: *quem populo Romano* vel *populi Romani prius poenam* aut potius *Poenam*, (h. e. vexatorem et ultorem injuriae patri factae) *quam regni heredem futurum sciebat.* Sic Pisonem *Poenam et Furiam sociorum* dixit Cic. Pis. 37. et similia passim. Cf. ad Sil. 2, 551. et Ernesti clav. Cic. Ad hanc sententiam spectant verba seqq. et illa Arci cap. 24. *Divinat etiam, quae futura fuerant, si Philippus vixisset; quid ita Perseus regni heres sit, quid parent Macedones.*

7. *Itaque quid hic egit aliud, quam bellum paravit*, v. ad 2, 8, 9. — *Bastarnas primum* cet. v. ad c. 19. n. 3. — *quam Asia Gallos habeat:* an *habet?* Cf. 38, 16 sq.

8. *Dolopiam armis subegit* cet. cf. 42, 41 extr. — *nec provinciis de controversiis ad disceptationem P. R. adivit* primae edd. *populi Rom.* quaedam, et *populum Rom.* aliae. *audivit* ed. Basil. 1554. et seqq. Haec verba spectant ad illa cap. 22 *quidam Dolopum non parebant et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant.* Hinc *nec provinciis de c. ad d. populi R. revocantem* (se) *audivit* emend. Sigon., rectius vero Gron. *nec p. de c. discept. ad pop. R. revocantem*, meliusque *nec provocantem* (Dolopiam) seu *nec provocantes* (Dolopas) *de controversiis ad disceptationem populi R. audivit.* Hoc probarunt Crev. et Drak. qui monet, non verisimile esse, Dolopas, populum haud ita magnum, de *provinciis* cum Perseo controversias habuisse.

9. *in medio umbilico Graeciae*, v. ad 35, 18, 2. Vox *medio* supervacua et forte glossema. — *sine ullius eorum, quos oderat, noxia*, Roëll. conj. *quos adierat*, (ut cap. praec. *per quos iter fecit*) et Duk. *noxa.* v. ad 10, 19, 2.

10. *literas ad nos cum muneris specie misit*, sc. ἐχθρῶν δῶρα ἄδωρα, Ern. — *quo modo in reliquum* (v. ad 23, 20, 4.) *hoc munere n. e.*, sarcastice dicta.

11. *donec ad certum dirigatur*, immo *redigatur*, ut 44, 15. et alibi *ad irritum* et *nihilum redigere*; Gron. Sic et ap. Plin. 20, 9. *ad planum redigere*, Drak.

XXIV. 1. *Arco, frater Xenarchi praetoris*, forte *Archo* vel *Archon*; Drak. Ἄρχων dicitur Polyb. 23, 10. 28, 7. 29, 10.

2. *omnia scit et nuntiat* cet. v. ad 9, 16, 5. Mox *quae futura fuerint* Donatus et Prisc. reponi jubent; Gron. Contra Drak. paullo post etiam *facturus fuerat* revocavit pro vulg. *f. fuerit*, quod Sigonius substituerat, docetque, modos diversos Livio aliisque frequentes esse.

3. *Ac scimus, Persea, regno adcepto, ad legatos Romanos venisse*; id nescit historia Livii, et leg. *Persea, r. a., legatos Romam misisse, ac regem a populo R. a.* Gron. Cf. 40, 58 extr.

4. *Obportuni propinquitate ipsa Macedoniae sumus*, ut mox *subjecti*. v. ad 1, 54, 4. et 7, 34, 3. — *Immo contra ea* cet. dele τὸ *ea*, aut scribe *contra vim*; Gron. Sed v. ad 2, 60, 1.

5. *Sed sumus atque subjecti ac Thessali Aetolique*: nulla ratio est, quare hic Aetolorum mentio fiat; itaque aut delenda ea vox, aut leg. *Thessali Dolopesque*, aut ex seqq. *Epirotaeque*; Gron. Malim *Thessali Perrhaebique*, (v. 39, 24 sqq.) aut potius *T. Boeotique*. v. 42, 12.

6. *et cur exsecrabilis ista nobis solis velut desertio juris humani est*, cur nos soli Graecorum inhumano illo et exsecrabili decreto Macedonibus interdiximus finibus nostris? Cf. cap. 23 pr. Ibi idem decretum ab Atheniensibus quidem factum legimus: sed res oratorie augetur. Mox cum Gron. forte leg. *quid Perseus — meruit, cur soli omnium hostes ei simus?* et deinde post *si quae forte fuerunt* auctore Sigon. addendum *oblivisceremur*, vel cum Cler. et Crev. *oblivisci deberemus*.

7.

7. *Quum classis Rom. Cenchreis staret* cet. cf. 32, 19 sq. — *Nonnihil metus praesens* cet. "immo *nihil*, ut sensus sit: etiamsi nihil metus praesens a Romanis tam ex propinquo cum classe et exercitu nobis imminentibus sententias nostras ad se inclinaverit, *fuit tamen aliquid*, quod nos tam diu ab ineunda societate et amicitia cum tam potente populo et tam prope in cervicibus nostris haerente retinuerit. Adparet, Arconem in speciem largiri adversariis, quo ceteroquin ipse in rem suam uti posset: nempe licet nihil adfirmare se astute similet, haud obscure tamen innuit, Romanorum metu subactos Achaeos cum illis amicitiam junxisse, non contra, ut videtur velle vulgata lectio, quum nihil magis adversum sit sententiae ejus, quippe qui tanta fuisse Philippi in Achaeorum gentem merita contendat, ut non facile videantur ab illo ad Romanos fuisse defecturi." Jac. Periz.

8. *commercium tantum juris* cet. haec explicat Spanhem. ad Juliani orat. I. p. 34. — *ne interdictione finium nostrorum et nos quoque regno arceamus* cet. ne ea efficiamus, ut Macedones nobis quoque interdicant finibus regni sui, et *servis nostris* tutum praebeant refugium.

9. *suspectos alios ac invisos*, v. ad 3, 16, 2.

10 *qui literis regis adsentierant*, *adsentirentur*, forte *adsentarentur*; saltem del. *adsentierant*; Gron. *adsensi erant* conj. Freinsh. ad Curt. 9, 7, 9. et *adsenserant* Duk.

11. *literis paucorum versuum* (Germ. Zeilen) *impetraret*, ex emend. Gron. pro *imperaret*, quia non imperaverit utique, nec aut jus id ejus aut tanta auctoritas fuerit. De *literis* v. cap. 23. — *deinde postea*, pleonasmus, qui et qualis passim obvius est.

XXV. 1. *Aetolorum in semet ipsos versus furor mutuis caedibus* cet. cf. 42, 5. 45, 28. 31. et Polyb. 30, 14. 32, 21. et de virt. et vit. p. 1451. apud quem tamen ipsa hujus intestini Aetolorum belli historia intercidit.

2. *falutatione benigne excepti*, f. *benigna;* Crev.

3. *damnataque eo crimine* cet. v. ad 2, 56, 1. et 28, 12, 8. Commodius foret mox *inducias tantum fex menfium fecerunt;* Gron.

4. *Lucii quoque per idem tempus* cet. v. ad cap. 6. n. 5 fq.

5. *perfequi non operae eft*, v. ad 1, 24, 10. Mox verbum *fcribere* del. forte; Crev. Satis ferri poteft; Drak.

XXVI. 1. *rebellarunt fub adventum*, v. ad 2, 42, 2. 2, 55, 1.

2. *exaequari cornibus hoftibus* cet. τὸ *cornibus* auferendi, *hoftibus* dandi cafu adcipitur: fed forte leg. *urguentes deinde alii alios feque ubi evaferunt extra vallum, ut p. a. et e. cornibus hoftibus* vel *hoftium, a quibus circumibantur, poffent, ita repente inruerunt, ut* cet. Gron. Probabilior eft conjectura Crev. *fcutis* pro *fequuti*, et Drak. *hoftilibus* pro *hoftibus*.

XXVII. 1. *legerunt fenatum: princeps lectus* cet. v. ad 23, 22, 1. et 27, 11, 8. — *de fenatu novem ejecerunt*, v. ad 4, 24, 5. — *infignes notae*, v. ad 24, 16, 5.

2. *M. Cornelii Maluginenfis, qui biennio ante praetor in Hifpania fuerat:* ex cap. 15 intellegitur, verba *in Hifpania* effe vel corrupta vel delenda, aut Livium memoria lapfum; Periz. (anim. hift. c. 8. p. 342) et Crev.

3. *L. Cornelii Scipionis* cet. v. ad 37, 34, 2.

4. *M. Fulvii, qui frater germanus* cet. v. ad 40, 41, 7. *Frater germanus* dicitur vel ὁμοπάτριος, vel uterinus, vel adoptivus. v. Rutgerf. var. lect. 1, 9. Weffel. Obff. 1, 13. et intpp. Nep. Praef. §. 4. Sufpicari poffis, vocem h. l. et 40, 8, 4. primo fenfu adcipi debere, aut utrumque iisdem parentibus natum fuiffe et additam vocem *germanus* majoris emphafis caufa et ad arctius fanguinis vinculum indicandum; Drak.

5.

5. *consors etiam censoris*, κοινόβιος, ejusdem tecti et mensae, aut communi adhuc patrimonio fruens; ut ap. Cic. Verr. 3, 23, et, qui idem de eodem tradit, Vellej. 1, 10 extr. ubi v. intpp. Malo tamen cum Burm. ad Vellej. per *consortes* intelligere coheredes, qui communi et nondum diviso patrimonio pariter utuntur, quo sensu *fratres consortes* l. 31. §. ult. D. de excus. tutor. memorantur, et unde Tatius, qui simul cum Romulo regnum Romae obtinuit, ap. Suet. Tib. 1. *consors Romuli* vocatur; Drak. — *votis etiam* (forte *antea*) *in Capitolio nuncupatis*, v. ad 21, 63, 10. Τὸ *etiam* ex praecedd. *consors etiam censoris* inrepsisse putabat Crev.

6. *Ex iis M. Aemilio* verba mendosa: nam anno priore consules fuere M. Aemilius Lepidus II. et P. Mucius Scaevola, hoc vero Sp. Postumius Albinus et Q. Mucius Scaevola. Cum Drak. forte leg. *Exin M. Aemilio* et mox *adventus proconsulis*. — *et ipsorum legati adtulerant*, vel del. *et*, vel excidit prius orationis membrum; Crev.

7. *vias sternendas silice in Vrbe*, qui mos usitatus etiam ad duas vias breviores extra Vrbem translatus est, (v. 10, 47. et 38, 28.) *glarea extra Vrbem substruendas* (ita edd. ante Paris. 1573. quae, nescio qua auctoritate, *substernendas* dedit) *marginandasque primi omnium locaverunt*, v. ad 5, 23, 6. 6, 4, 7. 21, 31, 11. et de *glarea*, *viarum marginatione* et *substructione*, aggere medio viarum aliquantum eminentiore, totoque h. l. Bergier. de publ. et milit. Rom. viis 2, 3. 5 et 31. Verba *primi omnium*, quae multos obfenderunt, quia dudum ante hos censores fuere Appia et Flaminia viae, Bergier. l. l. et Lips. de magnit. Rom. 3, 10. retulere ad *glaream*, at Duk. non tantum ad remotius *substruendas*, sed etiam ad propius *marginandas*.

8. *scenam aedilibus praetoribusque*, ludos edituris, *praebendam*, in usus eorum adparandam, praeparandam; Ern.

9. *carceres in circo*, dudum statutos, (v. ad 8, 20, 1.) nunc *institutos* fuisse, scribit Panvin. de lud. circ. 2, 5. et *locatos* Buleng. de circo Rom. 1, 10. Neutrum ex verbis Livii effici potest, et plane incertum est, quid hic de carceribus circi scriptum fuerit; Duk. Excidit forte *instaurandos*, vel *cultius ornandos*, vel simile quid; Drak. — *et ova ad notas curriculis numerandis* pro vulg. *numerandas* ex emend. Salmasii ad Solin. p. 640. ubi et haec monet: "Ova illa veluti notae fuerunt, quibus curricula numerarentur. Ὠοειδῆ δημιουργήματα vocat Dio l. 49. p. 417. fabricas quasdam e ligno ovali figura factas cum basi, qua sisti possent et erigi. Varro L. L. 1, 2, 11. *nam non modo ovum illud sublatum est, quod ludis Circensibus novissimi curriculi finem facit quadrigis.* Cassiodorus Variar. 3, 51. *quod metarum circuitus ovorum exemptionibus exprimatur.* Ex his auguror, septem ova tot numero statuta fuisse, quot curricula erant peragenda: (cf. Gell. 3, 10. Sen. Ep. 4. intpp. Prop. 2, 25, 26. et Suet. Domit. 4.) primo curriculo peracto, unum ovum e medio tollebatur; (ut alii putant, adponebatur) secundo facto alterum: ita de reliquis." Cf. Tertull. de spectac. 8. — Mox omnes lacunas male ita explent Buleng. de circo Rom. 1, 19. et Marc. Donatus: *et rhedam* (currus, bigas et quadrigas) *et metas* vel *metarum transitus* seu *transcursus*, (circum quas currus agebantur) *et caveas ferreas*, *per quas intromitterentur* (in Circi arenam) *ferae*. (Cum his feris tum forte in circo nondum depugnabatur. Cf. 44, 18.) Pro *ferreis* Sigon. legit *feriis* sc. Latinis: sed totum h. l. sanari conjectura non posse et ipse fatetur, et Duk. ac Drak.

10. *et porticum ab aede Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam;* nota Duk. est: "Neque vulg. *ad*, neque emendatio Ryckii de Capit. c. 34. *et* vel *ac* locum habere potest, nisi ostendatur, quod ille conjicit, primum, senacula et curias, aeque

que ac porticus, filice ſterni conſueviſſe, deinde in Capitolio ſenaculum, et ſuper id curiam fuiſſe. Senatum quidem ſaepe in Capitolio habitum fuiſſe legimus, ſed in aede alicujus dei, non in curia in Capitolio. Quod Ryckius hic *curiam Calabram* in Capitolio intelligit, rationem aliquam haberet, ſi conſtaret, in ea his temporibus umquam ſenatum habitum fuiſſe. In curia calabra ſacrorum tantum ſingularium, et praecipue ante faſtos a Cn. Flavio publicatos, ratio habita. v. Macrob. Sat. 1, 15. Serv. ad Virg. A. 8, 654. Varro L. L. l. 5. p. 49. et Feſt. Praeterea nullum ex tribus ſenaculis, quae Romae fuiſſe Feſtus ſcribit, in Capitolio fuit. Quod vero Nicoſtratus ap. Feſt. ſenacula dicit fuiſſe loca, *in quibus ſenatus haberi ſolitus ſit*, parum verum eſſe, recte cenſet Zamoſc. de ſen. Rom. 2, 6." Ea potius fuiſſe loca, ubi conſiſterent ſenatores ac ſermones inter ſe conferrent, monet Ern. *Senatulum* quidam ſcribendum putant. *in Capitolio* conj. Crev. ut porticus illa ab aede Saturni in clivo Capitolino porrecta fuerit ad ſenaculum.

11. *emporium lapide ſtraverunt* (ad Tiberim) cet. cf. 35, 10 extr. et ad 21, 57, 7. — *porticum Aemiliam*, tantum nonodecimo anno ante exſtructam; Drak. v. 35, 10. — *extra eamdem portam* Trigeminam *in Aventinum* cet. "Quomodo hoc fieri potuit? nam Aventinum Ancus rex Vrbi addidit. v. 1, 33. An porticus illa transſcendit muros Vrbis? Hinc Jac. Periz. *intra e. p.* conjeciſſe videtur." Drak.

12. *et eo publico*, ex emporii paullo ante memorati proventu, *ab aede Veneris*, in regione circi maximi, *fecerunt* porticum in Aventinum; Doujat. In prioribus vocibus latere clivum Publicium, qui prope Aventinum fuerit, ſuſpicabatur Jac. Periz. *et baſilicam ad aedem Veneris f.* conj. Gron. Sed nusquam quid de baſilica ab his cenſoribus ad aedem aliquam Veneris, quae multae Romae fuerint, facta tradi, monet Duk.

13. *nam Postumius nihil nisi senatus consulto populive jussu se locaturum ipsorum pecunia dicebat* conj. Sigon. et mox *Potentiae* pro *Pollentiae*. Ita *Pisaurum* et *Potentia* junguntur h. l., ut ap. Vellej. 1, 15 et sup 39, 44. (ubi v. not. 9.) Verum et *Potentia* et *Pollentia* in Piceno fuit, illa maritima, haec mediterranea, et haec potius, quam illa, non longe a Misione vel Miseone fl. sita, aqua indiguisse videtur; Drak. *in Pollentiam aquam deducendam* legendum putabat Crev. vel in voce *etiam* latere nomen alterius urbis, in quam Fulvius aquam adducendam locaverit. Mox Marc. Donatus conj. *Sinuessae glarea viam*, Drak. *Sinuessae magna opera ac varia; in his* et Sigon *In his et cloacam in fluvium circumducendam*. Sed Sinuessa sita fuit ad mare, et remotior exstitit a fluminibus Liri et Savone, inter quae media erat, quam ut eo *cloacae* circumducerentur; Drak.

14 *Janos tres faciendos*, quos vulgo putant esse Janos summum, medium et imum in foro Romano ad basilicam Aemiliam, arcus marmoreos et fornicatos transitus, per quos in forum descenditur. Cf. ad 2, 49 8. Schol et intpp Hor. Epist. 1, 1, 54. et Sat. 2. 3, 18. Suet. Aug. 31. Verum non de Janis Romae, sed Sinuessae, aut in aliqua certe colonia, exstructis h. l. agi, verba seqq. docent; Drak.

15. *multis equi ademti*, v. ad 24, 18, 4.

XXVIII. 1. *et alterum diem supplicatio fuit*, unum diem ob res prospere gestas in Hispania, et unum ob terrae motum: in universum tantum biduum; Duk. cf. 27, 4 37, 47. ad 5, 13. 5. Gron. de pec. vet. 4, 5. extr. p. 294 — *ad Cereris, Liberi Liberaeque* cet. v. ad 1, 33, 6. 3, 55, 8. 22, 36, 9.

2. *consularia comitia adpetebant*, v. ad 5, 19, 2. — *C. Claudius Saxula iterum*, v. Pigh. Ann. ad a. 568.

3.

3. *tabula in aedem — posita est:* cum Sigon. suspicari possis *in aede*, ut 4, 20. 23, 19. 26, 24. 32, 27. 36, 35. 40, 52. 42, 6. 20. Sed nil forte mutandum. Cf. 31, 44. 38, 35. 41, 20, 5. ad 2, 14, 2. et Drak. ad h. l. Cur vero in aede *Matris Matutae* posita est tabula, quam Sempronius *donum Jovi dedit?*

4. *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio* cet. cf. cap. 17. Hic Gracchus Sardiniam Corsicamque subegit, et multa inde reportavit mancipiorum millia: quae quum essent vilissima aut vilissimi pretii, proverbium inde ortum putant, *Sardi venales. alius alio nequior;* quod alii ad posteriorem Gracchum referunt. Cf. Festus et intpp. Aurel. Vict. de vir. ill. c. 57.

5. *legio exercitusque pop. Rom.*, v. ad 27, 38, 5.

6. *liberatis vectigalibus*, salvis redditis populo Rom., quae defectores averterant; Gron. Post *vectigalibus* excidisse *et rei publicae* conj. Sigon. *reipublicaeque* Pigh. *sociisque* Gron. "Satis dubium est, ante *liberatis* aliquid perierit, an ante *restitutis*. Si hoc verum est, pro *liberatis* scribo *duplicatis*. cf. cap. 17. Sed *restituere vectigalia* minus insolens est, quam *liberare*, quod eo sensu, quo Gron. id hic dici vult, Latinis scriptoribus haud usurpatur." Duk.

7. *Sardiniae ins. forma erat picta* hac tabula.

8. *quod mortis causa patris sui cum visceratione epuloque — dedit* munus glad. v. ad 8, 22, 1. et 23, 30, 9. — *magni tamen muneris ea summa fuit;* credo corruptum esse *summa:* aut *ea summa* est ea impensa, tantus sumtus; Duk. et Ern. Sed ita vox *tamen* inepta est. Malim *summam* exponere caput, praecipuum, populo gratissimum; et legere *quod pugnarunt.*

COM-

COMMENTARIVS
IN
LIVII LIBRVM XLII.

CAP. I. 1. *Ligures utrique decreti sunt, ut novas* cet forte leg. *et* (sc decretum est) *ut novas* cet.

2. *supplementum Hispaniae;* solet alias dicere *in Hispaniam:* unde τὸ *Hispaniae* adcipiendum dandi casu, Gron. — *M Atilius, vetus praetor*, qui propraetor anno superiori fuerat; Ern.

3. *ad agrum publicum a privato terminandum*, terminis disjungendum — *quum eo* (Praeneste) *privatus — in templo Fortunae* cet. v ad 23, 19, 13.

4 *literas Praeneste misit, ut* cet. v. ad 8, 19, 10. — *ut sibi obviam exiret magistratus* sc, summus Praenestinorum, ut *magistratus Lanuvinus* 41, 16 pr. Praeneste municipium erat, (v. Fest. v. *municipium* et Flor. 3, 21, 27.) in quo unus summum magistratum videtur gessisse, ut Tusculi L Mamilius dictator et Lanuvii Milo dictator; Duk. Cf. ad 1, 23, 3. — *locum publice pararet*, (v. ad 41, 20, 5.) *ubi deverteretur:* ita scribendum, et mox *deverti*, pro vulg. *divert*, v. ad 1, 51, 2.

5. *Ante hunc consulem nemo sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit* cet, immemor videri potest Livius eorum, quae dixit 32, 27 ubi v. not. 2. Sed agitur h. l. de magistratibus Rom. in provincias vel legationis causa peregre proficiscentibus. Legatis solebant aedes liberae, lautia cet. dari, (v. ad 30, 17, 4. et 5.) magistratibus autem provincialibus decerni sumtus

tus itineris, muli, vehicula, ligna, ſal aliaque inſtrumenta ad iter neceſſaria, quae ad *ornatum provinciarum* ſpectabant; (v. ad 9, 40, 12.) et magiſtratibus, ne ſociis moleſti eſſent, praebenda erant a redemtoribus, (*parochis*, παρόχοις, ſeu *praebitoribus*, Germ. *Lieferanten*) qui ea publice locaverant. Poſtea magiſtratus ab ipſis provincialibus plurima exegerunt: unde modus eorum praeſcriptus eſt, et pecunia tandem ab Auguſto pro omnibus his conſtituta. v. Intpp. Horat. Sat. 1, 5, 46. Suet. Aug. 36. Lamprid. 42. Burm. de vectigal. c. 6. p. 93. Erneſti clav. Cic. v. *parochus*, *praebitor* et *vectigal.*

6. *magiſtratus mulis tabernaculisque — ornabantur*, cf. Gell. 15, 4. Suet. Aug. 36. Cic. Agrar. 2, 13. Lamprid. Sever. 42. — *omni alio inſtrumento militari ornabantur*, v. ad 9, 40, 12. Sed τὸ *militari* h. l. non ſatis aptum. Forte leg. *itineris*, aut *mox ituri.* — *ea benigne c. colebant* hoſpitia, propr. hoſpites.

7. *ſingula jumenta per oppida* cet. cf. Spanhem. de uſu et pr. num. Diſſ. 13. p. 562. qui hinc originem curſus publici vehicularis repetit. — *Injuria conſulis* cet. cum Schelio (diſſ. ad Polyb. c. 5. p. 1211.) forte leg. *Ira conſulis — exercenda* fuit, *et ſilentium* cet., vel *In ira c. exercenda ſilentium* cet.

II. 1. *prodigia expiari*, (v. ad 1, 20, 11.) *pacemque deorum peti* (v. ad 1, 16, 4.) *precationibus, quae editae ex fatalibus libris eſſent*, v. ad 1, 18, 2. 3, 10, 6. et 41, 21, 8.

2. *Lanuvii claſſis magnae ſpecies in coelo viſae dicebantur*, *et Priverni lana pulla* cet. v. ad 1, 31, 1. et 21, 62, 1. *viſae* forſan ſaepius, aut leg. *viſa dicebatur*; Gron. Id probat Periz. qui monet, *hominum* quidem et *navium ſpecies viſas* memorari 24, 10. et 44. ſed voci *ſpecies* illis locis nomen plurale *navium*, noſtro ſingulare *claſſis* jungi, adeoque ibi ſpecies plurium navium indicari, h. l. unius claſſis plures ſpecies,

cies, aut unam classem saepius visam. — *Rementem:* locusne fuerit in Vejenti agro *Remens*, an Livius scripserit *Cremeram*, dubium esse dicit Cluver. It. ant. 2, 3. p. 537

3. *in Gallico agro, qua* parte *induceretur aratrum, sub exsistentibus glebis* (v. ad 25, 21, 3.) *pisces emersisse*; quod inter mira quoque prodigia refert Juvenal. 13, 65. Pisces hos fuisse fossiles seu subterraneos et terrenos, τοὺς ὀρυκτοὺς ἰχθύας, gobios, siluros, carpiones, cobitides, multi scriptores, et veteres et recentiores, docent. v. Voss. ad Mel. 2, 4. Ruhkopf ad Senec. nat. quaest. 3, 17. 19. Hard. ad Plin 9, 57 s. 83. Casaub. ad Strab. 4. p. 182. et 12. p. 562 sq. Heyne Opusc. acad. T. 3. p. 264. Beckman ad Aristot. de mirab. auscult. c. 74 sq. Schneideri hist. pisc. p. 327. Schweigh. ad Athen. 8, 2. et 4. ad Polyb. 34, 10, 4. T. 8. p. 118. Dausqu. de terra et aqua c. 9. p. 185 sq. Miraculum contra profectum esse a stupore rustici hominis, qui lumbricos, seu ranas, seu anguillas, seu serpentes pro piscibus habuerit, suspicatur Steger de prodigiis p. 167.

4. *editum ab decemviris*, v. ad 1, 18, 2. 3, 10, 6. — *altera, quae priore anno* cet. cf. 41, 21.

III. 1. *aedis Junonis Laciniae* in Bruttiis (v. ad 24, 3, 3.) *detecta*, tecto et quidem tegulis marmoreis privata fuit a Fulvio censore. Cf. seqq.

2. *aedem Fortunae Equestris* cet. v. ad 40, 40, 7.

3. *tegulae marmoreae aedis Junonis Laciniae in Bruttiis*, v. ad 24, 3, 3. Tegulae argenteae, κεραμίδες ἀργυραῖ, fuere Ecbatanis in Medorum regia. v. Polyb. 10, 27, 10. et 12. — *id satis fore ratus ad tegendum* tegulis (v. ad 27, 36, 4.) templum Fortunae Equestris, *quod aedificaretur* a se.

4. *nudatum tectum patere imbribus*, malim *nudatum tecto* sc. templum, ut 27, 4. et 45, 28. nam tectum semper patet imbribus, et inponitur aedificiis ad

ad arcendas pluvias, ne iis putrefcant, quae fub tecto funt; Duk. *Nudatum* tegulis *tectum* eft lignum, cui tegulae inponuntur, quod *putrefaciendum* declarat; Ern.

5. *cenforem, cui farta tecta exigere facris publicis, et loca tuenda* cet v. ad 6, 4, 4. "*Sacris publicis* poteft effe cafus tertius, pro ad facra publica, i. e. ut in iis facra publica fieri poffint. Non fcio tamen, alios de fartis tectis aedium facrarum ita loqui, aut *loca* tum fimpl. dicere pro locis publicis, quorum tutela ad curam cenforum pertinebat. Adde quod nonnihil fcabri in hoc fermone eft, *cui farta tecta exigere et loca tuenda traditum effet;* etfi non omnino diffimilia funt, quae 26, 32 et 27, 5 leguntur. Livius fortaffis aliquid de fartis tectis *aedium facrarum* et *locorum publicorum* fcripferat, ut Cic. ad div. 13, 11. *farta tecta aedium facrarum locorumque communium tueri.*" Duk. Forte leg *cui farta tecta exigere facris* fc. locis, (ex feqq., de quo v. ad 21, 43, 4.) *publica et loca tuenda* vel potius *tueri traditum effet.* — *Deum inmortalium templa;* vox *templa* exfulat ab edd. ante Cur. Tum ex praecc. repetendum *aedificia;* Drak.

6. *obftringere religione pop. R.* v. ad 5, 23, 8.

7. *in unam fententiam ierunt*, v. ad 1, 32, 13.

8. *redemtores nuntiarunt*, v. ad 5, 23, 6.

IV. 1. *inter fe fortirentur;* non opus eft cum Sigon. legere *compararent inter fe aut fortirentur:* nam *inter fe fortiri* bene dicitur latine, ut 28, 45. et fortitio aliquibus praecipi poteft fine comparatione, ut et haec fine illa; Gron. cf. 4, 46. 8, 20. 23, 24. 26, 8. 29, 20. 40, 47.

2. *Sors obportuna fuit*, quod non Servilium ex ulteriore provincia tranfire in citeriorem juffit, fed P. Furium, in qua jam erat, retinuit; Gron. — *remaneret*, ut remaneret, fc. conftituit, praecepit. Sed forte *ut* ante *P. Furius* excidit, aut cum Periz. leg.

leg. *remanere*, vel cum Gron. *remansit.* — *agri Ligustini et Gallici* cet. cf. 41, 16 extr. — *aliquantum vacaret*, sine dominis et cultoribus esset. — *ut is ager viritim divideretur*, et quidem, ut mox dicitur, inter *singulos* cives et *socios nominis Latini*: quibus tamen omnibus non subfecisset. Hinc eorum numerum excidisse, Crev. et Drak. suspicantur; at Doujat putabat, veteranos exercitus Ligustici et Gallici, legionarios et sociales, sed nimis obscure, significari.

3. *de discordiis seditionibusque s.*, cf. 41, 25.

V. 1. *non gentes modo Graeciae* cet. cf. Polyb. 26, 5.

2. *Eumenis beneficiis m. omnes Graeciae civitates* cet. unde ab his multae ei statuae positae et decreta in honorem ejus facta. v. Polyb. 27, 15. 28, 7. et 10. — *quae sub ditione ejus* sc. essent, quod curio aliique adjecerunt. — *urbes nullius liberae civitatis fortunam secum mutatam vellent*, cum sua fortuna. "Verbo *mutare* praepositionem *cum* addi, docuit Gron. ad Plaut. Prol. Captiv. v. 28. laudatis locis Ovid. Met. 3, 196. 7, 59. Sall. Jug. 44. et Justini 1, 2. Similiter antiqui dixerunt *commutare rem re aliqua* et *cum re aliqua*; nec tantum, ut h. l., mutare rem, quam adcipimus, cum re, quam damus, sed etiam mutare rem, quam damus, cum re, quam adcipimus, ut Ovid. l. l. Cf. ad 5, 30, 3. et Gron. l. l." Drak.

3. *pio erga propinquos*, matrem et tres fratres, Attalum, (quem Philadelphum a mutuo in fratrem amore cognominatum dicunt Strabo 14. p. 641. 667. Steph. Byz. in Εὐμένεια et Marcianus Heracleota) Philetaerum et Athenaeum. Cf. c. 16. 55. et 45, 13. Polyb. 22, 1. 5. 27. 23, 18. 27, 15. 28, 7. 10. 32, 23. Strab. 13. p. 624. Plut. περὶ Φιλαδελφίας p. 480. et 489. — Mox *praeoccupati* et *cupidi* pro *praeoccupatae* et *cupidae* sc. civitates. v. ad 1, 41, 1. et 3, 47, 1.

4.

4. *ad spernendam originem novi regni* Pergameni. Hujus fines amplificavit Eumenes, ejusque pater Attalus primus regium adscivit nomen. Cf. 33, 21. et 38, 39.

5. *ea contagione, velut tabes* cet. v. ad 39, 9, 1. Scribe *et contagione;* forsan et *nuntiatum esset;* Gron.

6. *ad eas res adspiciendas*, v. ad 21, 6, 4.

7. *injusto fenere gravatum aes alienum*, hic locus quoque valet adversus Salmas. de usur c. 2. p. 33. c. 5. p. 121. ubi *fenus* inproprie et per abusum pro usura, quae pecuniae creditae praeter sortem adcedit, dici contendit: quod Gron. de pec. vet. 4, 1. et Mant. pec. vet. 1. confutavit; Duk. — *justi crediti solutionem*, v. ad 6, 14, 6. Mox ante *annorum* numerus eorum excidisse videtur.

8. *quas intestino gesserant bello;* suspicor *quasi intestino bello:* non enim bellum verum fuit, sed factionum rabies; et τὸ *gesserant* addidit aliquis supplendae sententiae, quum jam τὸ *quas* corrupte legeretur; Gron. Sed gravius bellum intestinum et 41, 25 describitur, et mox memoratur. Cf. ad 41, 25, 1. *quaeque intestino g. b.* conj. Drak. Malim *quos intestino gesserant bello;* ut *gerere animum* 7, 31. et 32, 11. An scribendum: *quos intestina* aut potius *internecina efferarant bella?* Cf. 41, 25 pr.

9. *Corinthum, ut ibi deponerentur obsides, convenitur:* malim *Corinthi ut deponerentur o., convenit.*

VI. 1. *quo Achaeis edixerat conventum*, v. ad 22, 12, 1. Sed excidit nomen loci in Peloponneso, quo eos convenire voluit; Duk. et Crev.

2. *vetus decretum de arcendis* cet. cf. 41, 23.

3. *qui res in Macedonia adspicerent*, v. ad 21, 6, 4. — *Cn. Lutatius Cerco*, forte *C. Lut. C.;* Sigon.

4. *serius quoad diem;* immo *serius quam ad diem;* Duk., Gron. et Drak. qui docent, *quoad* pro *quantum ad*, *quod adtinet ad*, apud probos linguae latinae scriptores non obcurrere, ideoque ap. Plaut. Pseud.

Pseud. 2, 2, 29. leg. *quam ad*, ap. Varr. L. L. 7, 23. et R. R. 1, 9, 5. *quod ad*. Cf. Vorst. de Latin. mer. susp. c. 32.

5. *Legatis benigne responsum*, forte *legato*, sc. Apollonio, qui solus in senatum fuerat introductus. Hinc et mox *legatoque centum millium aeris munus missum*. Cf. not. 6.

6. *aedes liberae hospitio datae* cet. v. ad 24, 7, 3. et 28, 39, 8. — *in maximo eum honore a. r. esse*, sc. Apollonium. Hinc etiam et quia adtulerit donum *vasa aurea quingentum pondo*, tantum ei munus datum, monet Drak. ad c. 19. nam aliis legatis hoc tempore bina tantum millia aeris muneri fuisse data, (v. 42, 19. 43, 5. 6. 8. 44, 14. 15. 45, 42.) raro majora vel ob merita, vel ob dignitatem eorum, quorum nomine fuerint missi, ut 28, 39. 30, 17. 31, 9. 37, 3. Cf. Periz. de aere gravi §. 26. p. 116.

VII. 1. *exacta cerae ducena millia pondo*, v. ad 40, 34, 4. *ducenta* conj. Crev. sed v. Drak. ad 4. 16, 6. — *in Liguribus in agro Statiellati*, (edd. ante Grut. *Statellati*) ubi opp. *Aquae Statiellae*, Ἀκουαι-στάτελλαι Strab. 5. p. 217. *Aquae Statiellorum* s. *Statyellorum* Plin. 3, 5. s. 7. hod. *Acqui*, inter Dertonam et Vada Sabatia ad Bormiam fl. Hinc *Statiellates* (c. 8. 21. 22.) et *Statiellenses*. Cf. Cluver. It. ant. 1, 10. p. 82.

2. *ad oppidum Carystum*, cujus vestigia in vico Carso, in via, a Genua Dertonam ferente, sito, superesse suspicabatur Cellar. *Caristum* ed. Basil. 1554. et quaedam aliae, non inprob. Cluver. — *aciem struxerunt*, v. ad c. 51. n. 2.

3. *Quod ubi consul vidit*, — *moveri*, v. ad 6, 8, 2.

4. *diversi in omnes partes fugerunt*, v. ad 3, 60, 1.

VIII. 1. *ex diversa fuga in unum c.* v. ad 3, 60, 1. 27, 39, 2. — *Ligures*, non omnes, sed Statiellates.

2.

2. *Statiellates, qui uni ex Ligurum gente non tulissent arma adversus Romanos, tum quoque obpugnatos:* verba *tum quoque* inepta videntur, (forte leg. *tam inique obpugnatos*) et seqq. *non ultro inferentes bellum* languent. *obpugnatos*, ut in fine cap. *vincendo obpugnantes:* nam *obpugnare* propr. est bellum inferre, vel adoriri. — *deditos in fidem pop. Rom.* v. ad 36, 28, 1.

3. *pessimo exemplo venisse*, v. ad 3, 55, 8. — *justis quondam hostibus p. R. pacatis*, v. ad 2, 59, 5.

4. *quidquid ejus*, propr. *eorum*. v. ad 5, 25, 5. et 33, 24, 4.

5. *Arma primo quoque tempore fieri in ea gente:* id jubet senatus, ut rescindat id, quod fecerat consul, qui non tantum arma Statiellatibus ademerat, sed procul dubio nova etiam fabricari vetuerat; Crev. Sic *arma facta* inf. cap. 52. *arma quoque imperare fieri in ea g.*, sc. quia non indigna ea gens et tutela benigna et fiducia facili videretur, conj. Ern. Ma-im *arma finiri*, h. e. bellum. v. ad 1, 30, 8. Idem onjecisse video Jac. Gron. — *vincendo obpugnantes;* Cler. et Crev. emend. *pugnantes*. Sed cf. not. 2.

IX. 1. *ferocia a. usus in Liguribus*, v. ad 6, 2, 1.

2. *infestus praetori*, A. Atilio. Cf. c. 8.

3. *ad aedem Bellonae vocato*, v. ad 26, 21, 1.

4. *adversus se p. h. SCtum fecisset*, v. ad 7, 16, 6.

5. *quam absentes ex literis* cet. lege: *quam absenti bi ex literis — praesenti honoris* cet.; Gron. *absen-* et *praesenti* conj. Drak. *absente se et praesente* thoeus.

6. *ne visa quidem provincia sua*, Liguria. Cf. c. 1. 8. — *consules C. Popillium — creavit*, v. ad 7, , 6. — *C. Memmius iterum*, cf. Pigh. Ann. ad 578.

X. 1. *A. Postumius Albinus* recte ex fastis Capitol. edidit Sigon. pro *L. Postumius A.* qui hoc anno consul fuit, et frater censoris: ambo certe in fastis A. F. A. N. dicuntur; Drak. — *capita CCLXIX millia et XV.* minorem numerum edidit auctor Epit. hujus libri, isque verior videtur, judice etiam Pigh. Ann ad a. 579. p. 356. quia Livius subjungit *minor aliquanto numerus* sc. quam lustro priore, de quo v. Epit. lib. XLI. ubi omnes edd. ante Cur et multi MSS. praeferunt *CCLXIII millia et CCXCIV*, tres codd. *CCLVIII m.* Dubitat Drak. quoniam Livius *aliquanto*, non *multo* dixerit. Sed h l. profert lectionem Curionis *CCLXXIII millia CCXLIV.*, quam supra in Epit. lib. XLI. recte damnaverat. Ea quoque si probabilior esset, vox *aliquanto* non adversaretur minori numero in Epit. XLII. v. ad 2, 39, 1.

2. *ex edicto C. Claudii cos.* cet. v. 41, 9. et ad 39 3, 3. — *sed omnes* primus Curio pro *et omnes* edidit. *at omnes* conj. Drak.

3. *e re publica censura fuit*, v. ad 1, 27, 5. — *omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ade merunt, aerarios fecerunt et tribu moverunt*, v. a 4, 24, 5. et 24, 18, 4. — *neque ab altero notatum alter probavit*, v. ad 4, 22, 5. 24, 16, 5. et 4 51, 2.

4. *Fulvius aedem Fortunae Eq.* cet. v. ad 40, 4 7. — *quam proconsul in Hispania voverat*, v. ad 2 38, 4.

5. *annos sex post, quam voverat*, "recte, nec cu Periz. leg. *annos octo*, si in numerandis annis omi tamus et illum, quo vota, et illum, quo dedica aedes est. Ita Livium numerare solitum fuisse, d cet Sigon. ad 25, 15. et 40, 52. nosque ad 33, 4 34, 44. 38, 52. Solet etiam vel alterum terminu numerare, ut 4, 20. et 34, 1. vel utrumque, ut 4 3. 4. 5 45, 1. 9. et locis, quae laudat Dodwell. cyclis diss. X. §. 26. p. 493. ubi docet, *tertium a num* et *diem* vocari, licet inter utrumque terminu un

unus tantum dies medius fit." Drak. Cf. ad 4, 20, 7. et 38, 52, 4. — *fcenicos ludos* "fc. dedicationis aedis Fortunae Equeftris: nam dedicationis templorum caufa ludos fieri, mos erat. v. 40, 52. Voverat quidem et aedem Fortunae Equeftri, et ludos Jovi: fed hos in confulatu fecit. v. 40, 40. et 45." Duk. — *in circo fecit ludos*, v. ad 1, 9, 4.

6. *A. Poftumius Albinus* forte non cenfor ille, vir provectae aetatis tantaeque dignitatis, fed is, qui a. V. 598 praetor et a. 602. conful fuit; Drak. cf. Cic. Acad. Qu. 4, 45.

7. *Locuftarum tantae nubes*, v. ad 35, 49, 2. — *cum imperio*, non magiftratus, fed militari, quia Sicinius nondum inierat magiftratum. Ita Sigon. in disput. poft. cum Gruch. p. 748. et de lege cur. cap. ult. At v. Gruch. refut. ad poft. Sigon. disp. c. 33.

8. *Patres referri de Liguribus* cet. cf. c. 8. 9.

9. *Confules ob ea irati*, fc. quod provincia Macedonia et novi exercitus negarentur; Periz. qui verba *Praetoribus quoque — Sardiniam* interjecta putat, quia praetoribus idem negatum fuit. Quoniam haec verba non caufis irarum ftatim fubjiciuntur, Gron. conj. *confules obirati — fenatui.* Mox *abituros effe* edd. ante Frob. qui a. 1535 dedit *abituros fe.* Sed pronomen hoc faepe omitti, docet Drak.

XI. 1. *Attalum — veniffe Romam*, *Valerius Antias fcribit*, fortaffe Antias cum hac legatione Eumenis confudit illam Attali et minorum natu fratrum, memoratam a Polyb. l. l. et Diodoro Legat. 14. T. 2. p. 622 fq. ed. Weffel. quam filentio praeteriiffe Livium mirum eft, nifi forte retulit eam in exordio libri 41. quod injuria temporum intercidit; Schweigh. ad Polyb. 25, 6, 2.

2. *beneficiis etiam fuis* cet. cf. 38, 39. Ad feqq. cf. Appian. Maced. 9, 1. Polybii locus, ab utroque expreffus, intercidit. — *fupra quam ne optare quidem auderet*, addendum *quidquam*; Crev. An leg. *non optare quidquam?*

3. *Baftarnarum gentem excitam* cet. cf. 40, 57. 58.

4. *jam jam primum*, forte *tamquam p.*; Gron. — *Florere praeterea juventute*, abundare Perfea ejusque regnum multitudine juvenum.

5. *fucceffu tenuiffe multa*, v. ad 2, 42, 2. — *pareretur*, adquireretur, v. Drak. *pararetur* ed. Bafil. a. 1554. et al.

XII. 1. *Nam apud Graeciae* cet. forte del. *apud*; Drak.

2. *Seleuci filiam duxiffe eum*, Laodicen, filiam Seleuci Philopatoris, qui fuit Antiochi M. filius, Demetrii Soteris pater; Gron. Cf. Polyb. 26, 7, 10. Plut. Aemil. p. 261. et marm. Arundel. p. 277. Haec autem uxor diverfa fuiffe videtur ab illa, quam cap. 5 poft patris mortem manu fua occidiffe dicitur; Drak. — *fororem dediffe Prufiae*: "quae prima ejus uxor fuiffe videtur, mater Nicomedis, patri in regno fuccedentis. Altera uxor fuit Diegyllis Thracis filia, unde fuscepit liberos, quorum caufa Nicomedem interficere voluit; qui patrem occupans interfecit. v. Juftin. 34, 4. Ex hac uxore procreatus videtur Prufias Monodes. v. Epit. L., Val. Max. 1, 8. ext. 12. et Feft. v. *Monodes*." Drak. Cf. ad Epit. Liv. L. Appian. Mithrid. 2-7. Polyb. 15, 22. 23. 17, 4. et 37, 2. ad quae loca v. Schweigh. — *precanti ac oranti*, v. ad 3, 16, 2.

3. *celebratas effe utrasque nuptias — et velut aufpicibus nobiliffimis populis deductas effe*, v. ad 5, 21, 1. et 10, 23, 4. Διέβαλλε (in invidiam adduxit Eumenes) δ' αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιγαμίας, βασιλικὰς ἄμφω γενομένας, καὶ τὰς νυμφαγωγίας ὅλῳ τῷ Ῥοδίων στόλῳ παραπεμφθείσας, Appian. Maced. 9, 1. qui locus et conf. ad feqq. "Haec fine dubio e Polybio defcripta; nam eadem habet Livius, qui Polybium interpretatus eft, non Appianum. Sed Livius de fuo et ex Romanorum ritibus, orationis exornandae caufa addidiffe videtur *aufpices*; a quibus tamen fpon-

ſponſas ad ſponſos deductas fuiſſe, ut apud Graecos a *νυμφαγωγοῖς*, fortaſſis nusquam traditum eſt. Nec valde uſitatum genus loquendi, quo Graeca expreſſit, *nuptias deductas eſſe* pro *ſponſas d. e*" Duk.

4. *captatam* a *Philippo*, quam Philippus omnibus modis ſibi conciliare ſtuduiſſet — *altero ad Delum* (v. ad 10, 23, 12.) ex emend. Sigon. pro *a. ad Sidenum*. Recte, puto, niſi leg. *ad inſ. Delum:* ſed locus Suidae v. Περσεὺς, a Sigon. laudatus et deſcriptus ex Polybio, (v. Exc. Peireſc. p. 1440.) huc non pertinet; Drak. — *auguſtiſſimo et c. in templo* Apollinis, de quo cf. 44, 29. Spanh. ad Callim. H. in Del. 24. et Voſſ. theol. gent. 2, 12. Paullo tamen aptiora haec verba eſſent, ſi iis praeponerentur ſeqq. *tertio Delphis*.

5. *Romanum imperium intentantes*, ad terrorem oſtentantes; Ern. conl. Virg. A. 1, 91.

6. *ſuos honores — partim deſertos* cet. qui tamen poſtea Eumeni reſtituti ſunt, rogante Attalo, qui fratrem ſingulari amore complectebatur. Cf. Polyb. 27, 15. 28, 7. et 10. ad quae loca v. Valeſ. et Schweigh.

7. *in decem annos frumentum praeparare*, cf. Plut. Aemil. p. 259. *praeparatum* (ſc. habere) conj. Crev.

8. *ex metallis regiis*, locis, unde metalla eruuntur, metallifodinis, ut 39, 24, 1. 42, 52. 45, 18. 29 30. 40. et Gr. *μέταλλα*, ut ap. Pauſan. 1, 1.; Drak. cf. Goeſii Ind. in rei agrar. ſcript. — *ut*, quamvis, *jam Macedonia deficiat ea*.

XIII. 1. *incertis jactata rumoribus*, v. ad 2, 12, 7.

2. *quod amplum et c. vos feciſtis*, v. 38, 39.

3. *denudantes judicia ſua*, non obſcure ſignificantes, quibus faverent; Ern. Cf. ad 33, 21, 6. — *receptum ad poenitentiam n. h.*, v. ad 24, 26, 10.

4. *quae vi ſubigi non poſſunt*, forte *poſſent*. — *quum ille vobis bellum, vos ei ſecuram pacem praeſtaretis:*

retis: verbum *praestare* non satis convenit *bello*; nisi forte huc transferenda, quae ad 1, 33, 7. notavi. "Sed leg. *quum ille vobis bellum pararet, vos ei pacem praestaretis*; nam sequitur: *quamquam mihi quidem non parare, sed gerere paene bellum videbatur*: quae est correctio, tamquam minus, quam res est, dixisset: quare oportuit etiam eum dixisse, quod corrigit;" Gron.

5. *Abrupolim, socium atque amicum vestrum*, regem Sapeorum vel Sapaeorum, genus Thraciae, *regno expulit*. et *Artetarum Illyrium — interfecit* per insidias. Cf. c. 40. 41. Appian. Maced. 9, 1. et 3. (qui reges illos Ἀβρόπολιν et Ἀρθέταυρον adpellat) et Pausan. 7, 10. ubi Ἀβρούπολιν pro vulg. Ἀβρουπόλεως legendum, et post hanc vocem inserenda esse καὶ Ἀρθέταυον, monet Vrsin. ad Appian. Quod si verum est, Pausanias tradit, Persea in exsilium pepulisse Artetarum, quem tamen interfectum esse, Livius hic, cap. 40. 41. et Appianus referunt; Drak. Cf. Sylburg. et Kuhn. ad Pausan. *Abrupolim* h. l. omnes edd. sed c. 40. et 41. *Abrypolim* omnes ante Sigon.

6. *Eversam et Callicritum*; Valesius emend. *Evercam*, ut sit nomen Graecum; quod recepere Cler. et Crev. Sed ab εὐεργής faciendum erat *Evercem*, ut *Demosthenem* et alia; Drak. *Callicratem* conj. Vrsinus. Sed hic Achaeus fuit. v. ad 41, 23, 2.

7. *Dolopiae bella intulit*; immo *bellum*; Gron.

8. *Spe novarum tabularum* cet. v. ad 32, 38, 3.

9. *Hoc quam vobis tutum aut honestum sit, vos videritis*, ut ὑμεῖς ὄψεσθε Act. Apost. 18, 15. et τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει Evang. Matth. 27, 4. vel σὸν δὲ εἰδῆσαι, (judicare, exquirere) εἰ ὀρθῶς λέγω in prooem. Theophr. Cf. Heins. ad Ovid. ex Ponto 1, 2, 9. Burm. ad Petron. Sat. 61. et Schleusn. Lex. N. T. v. ὄπτομαι.

XIV.

XIV. 1. *senatus datus est legatis*, v. ad 8, 5, 1. — *exasperavit animos ferocia animi* (immo *nimia*; Gron.) *Harpali* cet. cf. Appian. Maced. 9, 2.

2. *Martem communem esse* cet. v. ad 5, 12, 1.

3. *Et legatio Rhodiorum* cet. ante haec verba videtur deesse *inter ceteras*, aut simile quid; Gron. *Et legationis Rhodiorum erat Satyrus princeps* conj. vir doctus laudatus a Drak., hic vero *Et legatio R. venerat ac S. p.*

4. *per patronos* suos? an Rhodiorum? Cf. ad 25, 29, 5 — *Quod quum contigisset*, ex Appiano l. l. forte leg. *non contigisset;* Duk. — *libertate intemperantius invectus in regem*, v. ad 24, 22, 1. ἀγανακτοῦντες (Harpalus et Satyrus) καὶ παῤῥησίᾳ χρώμενοι πλίον, Appian. l. l. qui tamen Satyro non coram cum rege in senatu disceptandi facultatem datam tradit. *intemperanti* malebat Gron. Rationes, cur Eumenes Rhodiis fuerit invisus, tradit Polyb. 27, 6.

5. *popularem ac gratam*, v. ad 2, 8, 1.

6. *favorem apud Romanos fecit;* forte *auxit:* jam enim ante satis erat favorabilis; Gron. Appianus l. l. dicit, legatos nimia dicendi libertate Romanos magis exasperasse adversus Persea Rhodiosque; multis tamen Patribus fuisse suspicionem, Eumenem invidia tantum privata ac metu auctorem tanti belli exstitisse.

XV. 1. *quanta eximia*, immo *q. maxima*; Gron.

2. *a cujus sanguine*, v. ad 40, 9, 7.

3. *Delphos adscensurum*, ut 29, 11, 3. et 41, 22, 3. Conf. 42, 42 pr. ubi Perseus idem fecisse dicitur. Nam incolae urbis primum Lycoream in summo Parnasi vertice, ubi et templum Apollinis fuit, tenuere, et deinde degressi Delphos condiderunt in media montis parte. Cf. seqq. et Pausan. 10, 6. Strab. 9. p. 288. al. 418. 637 sq. 648. Justin. 24, 6. (*Templum Apollinis positum est in monte Parnaso, in rupe undique inpendente — media saxi rupes in formam theatri recessit. — In hoc rupis anfractu, media ferme*

 mon-

montis altitudine, planities exigua est, atque in ea profundum terrae foramen, quod in oracula patet.) Diodor. 16, 26. Hinc Πυθὼν (priscum nomen Delphorum) πετρήεσσα ap. Hom. Il. 2, 519. et Δελφὶς πέτρα in Soph. Oed. R. 464. — *Progressi*, forte *praegressi;* Gron. Id recepit Crev.

4 *Adscendentibus ad templum a Cirrha — maceria erat ab laeva* parte *semitae* cet. v. ad 1, 8, 5. Eumenes ἐκ Κίῤῥας ἐς Δελφοὺς ἀνέβαινε θύσων, καὶ αὐτῷ τέσσαρες ἄνδρες ὑπὸ τὸ τειχίον ὑποστάντες ἐπεβούλευον, Appian. l. l. *Cirrha* Phocidis opp. et navale Delphorum ad radices Parnassi situm, unde Delphos adscendebatur in via LX aut LXXX stadiorum. v. Pausan. 10, 37, 4. et Strab. l. l. Intpp. Frontin. 3, 7, 6. et Polyaeni Strat. 6, 13. Palmer. Graec. Ant. 6, 3, 4.

5. *paulum exstans a fundamento*, v. ad 25, 21, 3. — *qua* parte *singuli transirent*, ut mox *qua singulis eundum erat* sc. propter angustias semitae. — *dextra pars labe terrae* (v. ad 2, 44, 5.) *in aliquantum altitudinis diruta erat*, forte *derupta*, vel *desederat;* (ut 30, 2. 38. 32, 4.) nam, quae *diruuntur*, non *in altitudinem*, quasi specu et hiatu quodam, considunt, sed per planum disjiciuntur et dispergunturr; Duk. — *Primo a mari circumfusa* cet. pro *a mari* Gron. conj. *agmine*. Malim *Eumeni*. Sed nil muto: indicatur, quod jam alios observasse video, adscensus a Cirrha, oppido maritimo, ad templum. Cf. Appian. et Pausan. ll. ll. ac supra not. 3. et 4. οἱ δὲ περὶ Δελφοὺς ἐνήδρευον, αἰσθόμενοι βαδίζοντα πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ θαλάσσης, Plut. περὶ φιλαδελφίας Opp. T. 2. p. 489.

6. *Pantaleon Aetoliae princeps*, forte is, qui memoratur Polyb. 20, 9. et 28, 4. ut pater aut avus 4, 57.

7. *altero humerus sopitus* saxo. v. ad 1, 41, 6. — *ex semita proclivi in declive*, vel *proclive* redundat, vel *in declive;* Crev. — *et ceteri quidem etiam;* forte

te ceteri q. ſtatim, aut *ut ceteri quidem ſtatim* ſeu *continuo.* Majorem interpunct. in fine cap. cum minori permutandam, et copulam *et* non ante *ceteri.* ſed ante *latrones* in princ. cap. ſeq. ponendam putabat Jac. Periz.

XVI. 1. *in jugum Parnaſi*, cf. ad c. 15. n. 3. *Parnaſi* omnes edd. ante Gron., quae ſcriptura eſt antiquior, ut Κηφισὸς, Κρίσα, Μεσήνη et al. Cf. ad Sil. 13, 311. et Heyne ad Hom. Il. 2, 522. et ad Apollod. 1, 7, 9. ubi in his non argutandum monet.

2. *ſopitum vulnere ac nihil ſentientem*, v. ad 1, 41, 6.

3. *et timide reliquerunt*, v. ad 34, 58, 1.

4. *celerius, quam dignum concordia fraterna erat*, (v. ad 42, 5, 3.) *credidit:* nam facile creditur, quod optatur. — *nam et cum uxore fratris*, Stratonica, (v. ad 38, 39, 3.) — *eſt loquutus:* quin duxit quoque eam uxorem, ſeque regem creari paſſus eſt. Cf. Plut. apophth. p. 184. et περὶ Φιλαδελφίας Opp. T. 2. p. 489. Quo ſpectant et verba ſeqq. *quin uxoris petendae praematuram feſtinationem fratri objiceret.* — *tacite habere*, forte *tacitum;* Drak. Cf. ad 1, 50, 7.

XVII. 1. *C. Valerius ex Graecia, qui*, forte *quo;* Drak. — *L. Rammium Brundiſinum* cet. qui Ἐῤῥέννιος aut Ἐῤῥένιος dicitur Appiano Maced. Exc. 9, 4.

2. *petere inſtitit ab eo rex*, v. ad 24. 26, 7.

3. *aut ſatis efficacia* cet. forte leg. *efficax, tutum, detur:* ſaltem del. τὸ *rem* poſteriore loco; Gron.

4. *quam convento C. Valerio*, v. ad 30, 43, 4.

XVIII. 1. *ad novos coſſ. rejecta*, v. ad 2, 22, 4.

2. *per commodum exponere*, v. ad 30, 29, 3.

3. *in annum* ſc. proximum, ut ſup. *ad novos coſſ.*

XIX. 1. *recuperata in publicum*, v. ad 2, 9, 4. — *tribunus plebis promulgavit*, post *plebis* excidit *legem;* Drak.

2. *agrum C. censores fruendum locarent*, v. ad 27, 3, 1. — *quod factum tot annis* cet. immo biennio post. v. 27, 3. et 11. Sed deinde videtur intermissum fuisse; Duk.

3. *in vacuo*, vacante agro, qui sine domino esse videbatur. Cf. Intpp. Suet. Claud. 9. extr.

4. *aedes instructas*, instruendas, instructas praebendas, *locaret* omnigena supellectile a redemtoribus instrui curaret; Drak. Cf. ad 5, 23, 6. et 6, 5, 3. — *munera binum millium aeris summae in singulos missa*, v. ad c. 6. n. 6. Vox *summa* abest aliis locis, quibus vel de hac re, vel de pecunia in aerarium a triumphantibus inlata, vel de praemiis publice datis agitur; Duk.

5. *legatos miserunt*, cf. c. 26. et Appian Maced. 9, 2. 3.

XX. 1. *suspensa ad exspectationem*, v. ad 2, 54, 12. Mox Sigon. lacunam ita explet: *in Capitolio bello Punico priore posito a M. Aemilio consule, cui* cet. et Pigh. *in Capitolio M. Aemilii, priore bello Punico consulis.*

2. *decemviros adire libros*, v. ad 3, 10, 6.

3. *lustrandum oppidum*, v. ad 1, 18, 2. *Oppidum* quoties simpl. memoretur, intelligendum esse Romam antiquam Romuli vel quadratam, in monte Palatino et X. regione Vrbis conditam, docet Scaliger in Adpend. conjectan. in Varr. L. L. p. 185. Ita *oppidum* adcipi posse 45, 16, 5. sed h. l. et cap. 36. pr. de tota Vrbe dici, monet Drak. — *supplicationem obsecrationemque*, v. ad 3, 63, 2. — *sacrificandum et Romae et in Campania* cet. v. ad 22, 1, 25.

4. *in bonum versurum*, v. ad 2, 3, 2.

5. *interitum perduellium*, v. ad 1, 26, 4. — *ex hostibus spolia*, hostilia. v. ad 35, 32, 3. — *Adces-*

cesserunt prodigia, *quae cumularent religiones animis*, v. ad 5, 23, 8. — *sanguine per triduum* cet. v. ad 1, 31, 1.

XXI. 1. *Consules in provincias non exierant*, immo *in provinciam*, quod mox bis dicitur, et cap. 22 pr. nam una fuit provincia, Liguria, ambobus consulibus decreta. v. cap. 10. — *uti de M. Popillio referrent* cet. cf. cap. 10. — *proconsul pugnasse* cet. forte *pro consule pugnasse se scripsit ac sedecim millia* cet. Jac. Periz.

2. *pacatos ad rebellium*, pro vulgari *rebellionem*, ut *contagium* et *contagio*, *consortium* et *consortio*, *oblivium* et *oblivio*, *obsidium* et *obsidio*; Gron. Mox cognomina *Sermo* et *Scylla* a librariis forte depravata, sed, quia plane incertum est, quid pro iis substitui debeat, potius relinquenda, ut multa locorum hominumque nomina, quae alibi non obcurrunt; Drak. Cf. ad 3, 50, 1. *Ralla* pro *Scylla* conj. Pigh.

3. *ut qui ex Statiellis* cet. pro *ut si quis ex St.* — *ante Calendas Sextiles primas*, proximas. — *in servitutem venisset*, immo *in servitute mansisset*; Gron.

4. *ut juratus senatus decerneret*, v. ad 26, 33, 9. De iteratione particulae *ut* v. ad 22, 11, 2.

5. *qui eam rem quaereret animadverteretque*, cognosceret, vel potius puniret; ut *animadvertere peccata* ap. Cic. Rosc. Am. 40. Res malae seu peccata puniri solent, postquam animadversa sunt et cognita.

6. *quaerere ea rogatione* (ut 38, 55. et *causam dicere lege* 39, 6. 42, 22.) ex emend. Drak. pro *q. ex r.*

XXII. 1. *exercitum a M. P. ceperunt*; leg. *adceperunt*; Gron. — *quaestione in se posita*, v. ad 21, 45, 4.

2. *Hoc tractus vinculo*, hac adductus necessitate, vel causa, eum cogente; ut passim *vinculum* dicitur ratio, ob quam aliquid vel facimus vel omittimus. Metaphora h. l. desumta ab eo, qui vinculis constrictus adtrahitur.

3.

3. *Idibus Martiis adesse reum jussit*, v. ad 3, 14, 6. — *elusa est*, v. ad 39, 6, 5.

XXIII. 1. *praeter agrum, de quo ante legati* cet. v. 40, 17. ibique not. 1. — *in re praesenti*, v. ad 34, 62, 7.

2. *vi atque armis possedisse*, v. ad 24, 45, 6. — *cui nihil pensi sit*, ut 43, 7. nihil, cujus ratio in agendo habenda, quod ipsi expendendum sit, et quo prohiberi possit.

3. *Prohiberi extra fines efferre arma — capite foederis deterreri* cet. v. 30, 37. — *Missos esse*, f. m. *sese*; Gron. aut *sese missos esse*; Drak.

4. *pio justoque se t. bello*, v. ad 1, 22, 6. — *quam veritas*, v. ad 2, 48, 2. — *Modestius*, v. ad 5, 6, 7.

5. *non sibi magis misericordiam*, *quam regi*: adjiciendum forte *invidiam concitarunt*; Sigon.

XXIV. 1. *unde praeterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti*, locus lacer. *placuit* addendum putabat vir doctus ad marg. ed. Cur. *inde se nihil audisse*, *praeterquam legatos* cet. Cler. *inde nihil emanasse*, *praeterquam legatos* cet. Drak.

2. *respondere ita jussit* sc. praetorem urbanum, (nam consules erant absentes) vel eum qui senatum consuluerat: nisi leg. *responderi*; Drak.

3. *jus gratiae non dare*: ex eo quod Poeni c. 23. in senatu dicunt, *si gratia plus*, *quam veritas*, *apud eos valeret*, patet, sententiam horum verborum esse, plus apud se jus valiturum, quam gratiam; se gratiae causa non violaturos jus, aut cuiquam jus negaturos; omnia juri, nihil gratiae daturos esse; Duk. — *veteres observari*, immo *observare*; Gron. Cf. tamen Drak. ad 3, 51, 2. — *regulus*, v. ad 1, 39, 2.

4. *Munera ex instituto data*, v. ad cap. 6. n. 6. — *aliaque hospitalia* sc. jura, quae sunt loca, lautia et quae plura hospitii et honoris causa iisdem tribui mos erat; Duk. — *comiter*, v. ad 25, 12, 7. — *con-*

conservata, forte *servata*, ut 45, 20. vel *observata*; Drak.

XXV. 1. *Cn. Servilius Caepio* cet. hanc legationem, et quidem de tanta re, in Macedoniam missam fuisse, nusquam in superioribus dixit: sed si hi legati ea, quae iis tribuit, in senatu loquuti sunt, adparet, eos post Eumenis adventum in Vrbem missos fuisse; Duk.

2. *ad res repetendas renuntiandamque amicitiam regi*, v. ad 1, 22, 5. et 25, 18, 5. — *Persi* MS. et vett. edd. ante Paris. 1573. pro *Perseo*, ut c. 49. 52. 43, 7. 8. 45, 19. et *Perse* mox c. 26. Etenim et *Perses* et *Persa* dicimus, non tantum *Perseus*, a quo et patrio casu *Persi*, ut *Achilli*, *Vlyssi*, *Euripidi*, *Sophocli*, *Theodecti*, *Mithridati*, *Themistocli*, *Aristoteli*, *Theophani*, *Ariobarzani*; Gron. Cf. Drak. ad h. l. Cort. ad Sallust. p. 934. Heyne ad Virg. Aen. 1, 30. 220. 2, 7.

3. *legati venirent specalari*, f. *speculaturi*. Illa dictio frequens, sed, ni fallor, poetis tantum, Graeca exprimentibus.

XXVI. 1. *Perse auctore missos*, v. ad c. 25. n. 2.

2. *ecquid* (pro *quid*, et hoc pro *cur*) *ita* (si res ita se haberet) *non adissent* — *loca*, *lautia a.*, v. ad 1, 9, 3. et 28, 39. 8. — *tamquam legatis*, *ut qui* cet. immo *t. legatis iis*, *qui*; Crev.

3. *qui socii quererentur* cet. potius *quod* (quoniam) *socii quererentur a. s.*, *exustum a r. agrum*, *non* cet.; Gron. *quia socii* conj. Jac. Periz.

4. *Ex Asia*, *qui circa* cet. cf. c. 19. et ibi n. 5.

5. *Eumenem in ea* sc. Asia, Pergami. — *in Alexandria*, scribe *Alexandriae*; Gron. Cf. ad 38, 39, 4. Mox forte leg. *civitates socias adisse se* vel *sese*. Sed hoc pron. etiam ex praecc suppleri potest.

6. *senatum iis dari*, v. ad 8, 5, 1.

XXVII.

XXVII. 1. *veteribus quinqueremibus, in navalibus Romae subductis*, v. ad 3, 26, 6. et 8, 26, 1.
2. *Socios navales lib. ord.* cf. 40, 18. et ad 9, 38, 1.
3. *qui exercitum paratum* cet. scribe *quo* pro *qui*; Gron. Sed *qui*, aeque ac *quo*, pro *ut* poni, monet Drak.

XXVIII. 1. *cui primo quoque tempore magistratus creare jussum erat;* usus loquendi dictat: *quem creare jussum erat*, vel *quippe primo q. t. m. creare jussus erat;* Gron. *qui* (consul) *creare jussus erat*, et *cui* (senatui) *creari visum erat* emend. Crev. et *qui* (senatus) *creari jusserat* Periz. *creari* edd. ante Vascos. *creari pulsuerat* MS. Vindob. unde *creari placuerat* vel *perlibuerat* conj. Oudend. ad Suet. Vesp. 23. Verbum *jubere* infinitivo activo passim jungi, sed intellecto accusativo eorum, qui jubentur, docet Drak. ad 27, 24, 3. v. et Burm. ad Virg. Aen. 2, 3. et Ern. ad Tac. Hist. 1, 38. Locutionem *jubere alicui* soloecam esse et in optimis scriptoribus vel numquam vel rarissime saltem obviam, contendunt Gron. ad 27, 24. Duk. ad 23, 21. 26, 41. 27, 24. Drak. ad 27, 24. 32, 16. Burm. ad Petron. c. 71. Cort. ad Sall. Jug. 84. intpp. Suet. Vesp. 23. et alii. Contra vero Periz. ad Sanctii Min. 2, 4, 6. et Scheller in Lex. Lat. monent, illa et plura ejusmodi loca non temere solicitanda videri. Cf. ad 27, 16, 3. 30, 34, 7. 42, 43, 4. ad Tac. Ann. 13, 15, 4. Ern. clav. Cic.
2. *secundis auribus P. auditus*, v. ad 2, 38, 3.
3. *in aede Bellonae — differeret*, v. ad 26, 21, 1.
4. *duae jure Romae dicendo*, v. ad 22, 35, 5.
5. *quo senatus censuisset*, v. ad 27, 22, 2. — *precarentur, ut — ut id p. eveniret*, v. ad 22, 11, 2.
6. *Eodem die decrevit senatus*, ut (quod excidisse putabat Crev.) *C. Popillius consul ludos* cet. v. ad 27, 33, 4.
7. *decresset senatus, quum CL Patres non minus adessent*, v. ad 2, 23, 9.

8.

8. *Junonis Laciniae iram* cet. cf. cap. 3. — *alienasse mentem*, v. ad 10, 29, 1. — *Subfectus* cet. v. ad 23, 21, 5. Mox vocem *sacerdos* delendam videri, jam monuit Crev.

XXIX. 1. *scelere ejus prope ut victima* cet. cf. c. 15. 16. et 40. Pro *ejus*, quod non habet, quo referatur, leg. *Persei*, vel post *stimulabat* insere *in Persea*; Drak.

2. *adversus fratrem uxoris* Persea. v. ad c. 12. n. 1.

3. *ex quo est* (s. *erat*, Crev.) *junctus Eumeni a.* v. 38, 39.

4. *Antiochus* Epiphanes *inminebat Aegypti regno*, (v. ad 3, 51, 3.) *et pueritiam regis* Ptolemaei Philometoris *et inertiam tutorum spernens*: qui quum *bellum adversus Antiochum parassent, quo vindicarent Coelen Syriam* eique eriperent, Antiochus, fraude magis, quam virtute, totam paene Aegyptum praeter Alexandriam expugnavit; sed deprecantibus Graecorum legationibus in regnum restituit Ptolemaeum captivum, qui ex eo tempore regnavit simul cum minore fratre, Ptolemaeo Evergete II. seu Physcone. Cf. 44, 19. 45, 11. Polyb. 27, 17. 28, 1. 16. sq. Diodor. T. 2. p. 579. ed. Wessel. Joseph. 12, 5, 2. Justin. 34, 2. De altera expeditione Antiochi in Aegyptum, et de discordiis Ptolemaeorum fratrum, quorum major tandem ita regnum cum minore partitus est, ut Cyrenaicam ei relinqueret, v. inf. 45, 11-13. Epit. LII. Polyb. 28, 17. 18. 29, 1. 8. 11. 30, 11. 31, 18. 25 sq. 32, 1. 33, 5. 34, 14. 40, 12. et intpp. Diodori T. 2. p. 583. ed. Wessel. Coelesyriam in dotem adcepisse credebatur Cleopatra, uxor Ptolemaei Epiphanis, mater Ptolem. Philometoris et Physconis, filia Antiochi M., et Antiochi Epiph. soror; quod negabat Antiochus Epiph. v. Polyb. 28, 17.

5. *alieni arbitrii erat*, tutorum. v. ad 3, 62, 5. — *quo vindicarent Coelen Syriam*, cf. n. 4. et ad 31, 47, 1.

6. *Misagenemque filium*, v. ad Epit. Liv. L. n. 7.

7. *Cotys Thrax* genere, non moribus. v. Polyb. 27, 10 et Diodor. T. 2. p. 577 sq. ed. Wessel. — *Macedonum partis erat*, v. ad 3, 62, 5. et 24, 42, 4.

XXX. 1. *plebs ubique omnis ferme, ut solet, deterioribus*, ad deteriora, *erat ob regem M. inclinata* Sed forte cum Gron. et Duk. leg. *deterioribus erat ad regem M. i.* sc. studiis, e seqq. v. ad 21, 43, 4. *deterioribus favens* (ut c. 63.) *erat ad regem M. i* conj Crev.

2. *Pars in Romanos effusi*, v. ad 1, 41, 1. et 29, 23, 5.

3. *Pars altera regiae adulationis erat*, (v. ad 3, 36, 4. et 3, 62, 5.) *quos aes alienum* cet. v. ad 36, 6, 2.

4. *magis aurae popularis erat*, v. ad 3, 33, 2. et 3, 62, 5. — *liberum inde*, forte *liberum autem*. — *inlibatis viribus utriusque partis* (v. ad 3, 61, 2.) *pacem manere ex eo*, quod hae vires essent inlibatae. *ex aequo* malebat Gron.

5. *inde preces suas adceptas — renuntiarunt:* haec post verba *imperii portendi* ponenda putabat Crev. *adceptas ab diis:* nam precantes rogabant, ut dii preces suas adciperent; Drak. Cf. Brisson. de form. 1, 33. — *prorogationem imperii*, immo *propagationem*; Periz. v. ad 23, 25, 7.

6. *belli parandi*, forte *patrandi*, h. e. gerendi; Gron. Sed *patrare* est potius perficere, ad finem perducere, v. c. *facinora*, *bellum* 28, 41. unde *coeptum et commissum bellum* obponitur *patrato:* (v. Cort. ad Sall. Jug. 19. intpp. Vellej. 2, 21. Duk. ad Flor. 2, 15.) sic et *patrare pacem* non tantum notat agere de pace, sed, ut 40, 52. et 44, 25., eam firmare, tractationi de pace finem optatum inponere; Drak.

Drak. Sic et *perpetrare pacem* et *bellum* 33, 21. 44, 32. et hinc *inpetrare*. Cf. Drak. ad 2, 26, 4 et Duk. ad 44, 25. ubi *pacem patrare* putabat dici, quorum interventu pax conciliaretur.

XXXI. 1. *ejus sectam sequuti*, v. ad 29, 27, 2.
2. *Id praecipue provinciae Macedoniae datum*, v. ad 3, 58, 4. *praecipui*, ut 34, 18., emend. Lips. et *praecipuum*, ut mox, Duk. et Crev. — *quina millia et duceni pedites ex vetere instituto* cet. v. ad 8, 8, 10. et cf. 40, 1. 18. 41, 9. 44, 21. *pedites* reposui pro vulg. *equites* ex emend. Lips. de mil. Rom. 2, 5. et Perizon., cujus veritas e seqq. patet: nam nusquam ap. Liv. *ducenti equites* in legione memorantur, sed semper *trecenti*, et mox legimus *equites trecenos aequaliter in singulas legiones* scribi jussas. Cf. ad 8, 8, 10. et Schweigh. ad Polyb. 6, 20, 9.
3. *datum sorti Maced.*, v. ad 3, 58, 4. et 10, 26, 4. — *usque ad L annos*, v. ad 3, 57, 5. et 22, 11, 8.
4. *ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur* populi in comitiis. v. ad 7, 5, 4. et ad 43, 12, 3.
5. *quo senatus censuisset*, v. ad 27, 22, 2.
6. *recognosceret socios navales — esset*, v. ad 9, 38, 1.

XXXII. 1. *sine sorte se Macedoniam obpugnaturum*, adversus eam pugnaturum, bellum gesturum. *occupaturum* conj. Ern. Malim cum Ruben. legere *optaturum*, quod etiam recepere Crev. et Cler. *Extra sortem collegae optionem dari provinciae iniquum fuerit* 26, 29. Cf. ad 3, 64, 5.
2. *Praetorem eum jurasse, se stato loco statisque diebus sacrificia habere* cet. v. ad 41, 15, 5.
3. *Si senatus, non quid vellet in consulatu potius* t. pro *non* forte leg. *nunc*, aut del. *non* suadente ron. qui hanc Livii mentem esse dicit: Si tamen ltres tantum indulgerent Licinio, ut potius ratiom haberent ejus, quod ille cuperet consul, quam us, quod jurasset praetor, se optemperaturum senatui

natui eique daturum hoc, ut, contra quam justum putet, in sortem provincias mittat.

4. *se futurum in senatus potestate*, v. ad 2, 56, 16. — *secunda et quarta* ex iis, quae hoc anno a consulibus scriptae et ex SCto iis adsignatae erant; Drak. — *veteres quoque*, immo *quosque*; Duk. Cf. c. 31.

5. *voluntate*, sponte, *nomina dabant*, v. ad 1, 11, 3.

6. *Quum tribuni militum* cet. nam hi delectum habent. cf. c. 33. Polyb. 6, 19 sq. et Lips. Mil. Rom. 1, 2. 3. et 2, 8. — *sed primum quemque*, supervacuum *sed*, et forte leg. *vetustissimum q.*, Crev. An *et* pro *sed?*

7. *qui primos pilos duxerant*, v. ad 2, 27, 7. — *tribunos pl. adpellarunt*, v. ad 2, 27, 2. — *Duo ex collegio* tribunorum pl. — *ad consules rejiciebant*, ante *rejiciebant* excidit *rem* aut *eos*; Gron. non inprob. Drak. Cf. ad 2, 22, 4.

XXXIII. 1. *eo M. Popillius consularis, advocatus* sc. centurionum, *centuriones et consul venerunt:* distinctionem post *consularis* posuit Drak. qui et haec notavit: "*Centuriones* sic ante *consulem* memorantur, quoniam erant clientes Popillii, ab eo vix disjungendi. *M. Pop. consularis*, *advocatus centurionibus*, (ut 38, 33.) *et consules venerunt* conj. Gron. Posses et legere *advocatus centurionum*, ut 26, 48. Sed ita mentio nulla fit centurionum, ad quos praecipue causa pertinebat, quique in judicic et adesse debebant, et adfuere. cf. c 34. *Consul* au tem h. l. est Licinius, qui solus veteres quosque scri bebat milites centurionesque: unde et mox *consul inde postulanti* i. e. postulante. v. ad 6, 14, 13."

2. *homines* illos *stipendia justa*, v. ad 3, 57, 5.

3. *P. Licinius consul SCta* (*SC.* edd. ante Sigon qui primus hanc notam male reddidit *SCtum*) *reci tari jussit; primum, quod bellum senatus Perseo ju sij*

fiſſet: deinde, alterum, (nam duo haec cap. 31. memorantur) *quod veteres centuriones quam plurimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet — eſſe:* infinitivos *ſcribi* et *eſſe* a *cenſuiſſent* pendere, et vel delendam eſſe vocem *ſenatus*, vel potius pro *quod* bis legendum *quo*, jam monuere Burm. ad Nemeſ. Ecl. 3, 35. Duk., Crev. et Drak. Contra Periz. ad Sanct. Min. 3, 14, 16. tuetur ſcripturam receptam, et ex infinit. *eſſe* colligit, *quod* hic bis pro infinit. poni. — *quod bellum ſenatus Perſeo juſſiſſet*, v. ad 9, 43, 1. — *quam plurimum*, immo *quam plurimos;* Gron. et Crev. Poſſes etiam ex c. 31. *quos placeret;* Drak. Sic et *quemque primum* ex c. 32.

4. *nec ulli, qui non major annis L eſſet, vacationem militiae eſſe*, v. ad 3, 57, 5. 4, 26, 7. 42, 34, 7.

5. *e republ. eſſet — rejicerent*, v. ad 1, 27, 5. 2, 22, 4.

XXXIV. 1. *ad populum agere*, v. ad 8, 33, 13.

2. *Quum primum in aetatem veni*, h. e. adolevi juvenisque fui; quod adoleſcentia et pubertas *prima aetas* videatur eſſe, perinde quaſi in aetatibus pueritia non ſit habenda; unde *ineuntem aetatem* et *adoleſcentiam* pro eodem dicit Cic. p. Deiot. 1. Off. 1, 34. et *ab ineunte aetate, a primo tempore aetatis, prima* et *a prima aetate*, *a principio aetatis* Cic. Off. 2, 13. de Leg. 1, 4. Suet. Caeſ. 30. et Aug. 3. 84. pro: a principio adoleſcentiae; Duk. et Turneb. Adv. 30, 32. Sic et *aetas* pro *adoleſcentia* ap. Cic. Off. 2, 13. (cf. Broekh. ad Prop. 1, 6, 21.) et Gr. *ἐν ἡλικίᾳ εἶναι*, aetatem militarem habere; Ern. Propius adcedere *εἰς ἡλικίαν ἔρχεσθαι*, (de quo v. Toup. ad Longin. p. 381. et in Ind.) monet Schaefer. Ita et *εἰς ἡλικίαν ἱκόμενος* dicitur adultus Polyb. 6, 6, 2. et *οἱ ἐν ταῖς ἡλικίαις* iidem qui *στρατεύσιμοι* Polyb. 6, 9, 5. 6. *in eam aetatem*, ſc. quae matrimonio ineundo apta eſt, conj. Drak. De nuptiis patruelium aliorumque eodem gradu conjuncto-

rum agunt ICti in Diff. et ad §. 4. Instit. de Nuptiis; Duk.

3. *Filii quatuor togas viriles habent, duo praetextati sunt*, v. ad 22, 57, 10.

4. *P. Sulpicio, C. Aurelio coss.* a. V. 552. v. 31, 4.

5. *decumum ordinem hastatum* cet. cf. ad 2, 27, 7. et Lipf. de mil. Rom. 2, 8. cujus haec sunt verba: "Hic primus e gregaria militia in centuriones adscendentium gradus. Ordines in legione triginta erant, X hastati, X principes, X triariorum. In unoquoque ordine duae centuriae; ergo centuriae et centuriones sexaginta. Quorum quisque *ordinem ducere* dicebatur, etsi non nisi X ordines quavis in parte numerarentur. Nempe duo dicebantur primi hastati, *primus hastatus prior*, *primus hastatus posterior*: duo hastati secundi, prior et posterior; et sic ad decimos usque. Pariter *primus princeps prior* et *posterior*, *primusque pilus prior* et *posterior* usque ad decimos. Et a decumis ad superiores, ab hastatis ad principes, a principibus ad triarios promovebantur." Cf. not. 7.

6. *Devicto Philippo M., quum in Italiam portati* (forte leg. *reportati* cum Periz. et Duk. vel *deportati* cum Drak. v. ad 38, 50, 2.) *ac dimissi essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio* Catone *consule in Hispaniam sum profectus*: enimvero Cato ante Quinctii reditum in Italiam et triumphum in Hispaniam profectus est. v. 34, 8. 43. 46. 52. "Ligustinus forsitan non multo post Philippum victum cum aliis dimissus in Italiam rediit ante Catonis profectionem in Hispaniam. Nam milites non sine intermissione omnibus annis militabant, sed SCto ad tempus dimitti jubebantur. Videtur tamen his verbis significare Ligustinus, se in eo exercitu fuisse, qui cum Quinctio *in Italiam reportatus* et ab eo post triumphum *dimissus* fuit." Duk.

7. *primum hastatum prioris centuriae — primus princeps prioris cent. — primum pilum duxi*, cf. not. 5.

8.

8. *deinceps bis, quae annua merebant legiones, stipendia feci:* haec verba Cimmeriis tenebris obscuriora, et se in his caeciores talpis esse, profitentur Duk., Crev. et Drak. Num sententia Ligustini est, se deinceps bis stipendia fecisse, et quidem *annua*, totius anni, non paucorum mensium? An pro *annua* leg. *ardua*, h. e. molesta, gravia? An in *annua* latet nomen regionis, in qua stipendia fecerit, v. c. *in Asia?* Si exposueris, bis merui stipendium militum legionariorum vel gregariorum; haec sententia, quod jam Duk. monuit, non bene expressa, neque etiam probabile est, eum, qui jam dudum et saepius ordines duxit, factum esse militem gregarium.

9. *a Ti. Graccho rogatus in provinciam ii*, sc. *rogatus*, ut post triumphum Fulvii in provinciam redirem: nam Gracchus in Hispaniam venit, quum in ea adhuc esset Fulvius, et hi tum inter se composuerunt, quos dimitterent, quosque retinerent milites; Duk. cf. 40, 39. 40. *Rogatus* etiam videri potest, quia jam *stipendia ei omnia emerita erant.*

10. *sex civicas coronas adcepi*, v. ad 6, 20, 6. — *viginti duo stipendia annua in exercitu emerita habeo, et major annis sum quinquaginta*, v. ad 3, 57, 5.

11. *aetas vacationem daret — quatuor milites pro me uno dare* cet. v. ad 4, 26, 7.

12. *Ordinem quo me dignum judicent* cet. immo *ordine;* Gron. nisi post *ordinem* vel ante *ipsorum* intercidit *adsignare*, vel *adtribuere*, *definire*, *statuere;* Crev. et Drak. Mox ex emend. Gron. edidi *et semper ita fecisse* pro *ut s. i. f.* Vocem *ita* delendam et sic τὸ *ut* retinendum censebat Crev.

13. *adpellationis vobis usurpatis jus*, cf. ad c. 32. n. 7. et ad Praef. Liv. n. 12. — *nihil adversus m. s. a. usquam feceritis*, forte *umquam*, cui recte opponitur *nunc:* sed *nihil usquam* eodem modo adcipi debet, ut *nullus usquam*, de quo ad 32, 35, 2. vidimus, et ita *nunc* opponitur praecedenti *adolescentes;* Drak.

14. *in potestate senatus ac coss. esse*, v. ad 2, 56, 16. — *et omnia loca honesta ducere*, v. ad 4, 16, 5.

XXXV. 1. *primum pilum* cet. v. ad 2, 27, 7. — *centuriones, omissa adpellatione*, (v. ad c. 32. n. 7.) *ad delectum obedienter responderunt*, v. ad 1, 11, 3.

2. *Quo maturius in provincias magistratus proficiscerentur*, *Latinae Cal. Jun. fuere*, v. ad 1, 45, 2.

3. *et quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui iis praeessent*, ita ut e sex tribunis militum, qui cuique legioni praeerant, (v. Polyb. 6, 25.) unus esset ex ordine senatorio. *XXIV tribunos* conj. Grev. Sed ita Livius nullum potius numerum adjecisset; Drak. Cf. ad 36, 17, 1. et 42, 49, 6.

4. *paratus, quo senatus censuisset*, v. ad 27, 22, 2.

XXXVI. 1. *eos in oppidum intromitti*, v. ad cap. 20. n. 3. — *bellum regi et senatus decresset et populus jussisset*, v. ad 9, 43, 1. — *In aedem Bellonae*, v. ad 26, 21, 1. Scribe *in aede B.*; Gron. Sed similiter 32, 4. legitur *in Macedoniam in hiberna copias reduxit*; Drak.

2. *neminem eorum per Italiam ire liciturum*: vocem *neminem* (ut 3, 40.) in *non quemquam* solvendam censebant Periz. ad Sanctii Min. 3, 7, 4. et Cort. ad Sall. Jug. 106, 3. *iter tuto facturum* conj. J. Fr. Gron. *nemini* Jac. Gron. et *nemini enim* Duk. — *Ita dimissis* sc. iis. Cf. Drak.

3. *trajectis in Epirum quinque millibus peditum, CCC equitibus*: sed Sicinio longe majorem fuisse exercitum, ex c. 27. docet Drak. — *Nymphaeum in agro Apolloniati*, v. Palmer. Graec. Ant. 1, 28.

XXXVII. 1. *quem, si aliquem respectum* cet. brevius dici potuisset *eum, si quem r. a. habere c.*; Periz.

2.

2. *eodem se loco esse*, (v. ad 3, 68, 1.) — *quo Messenii atque Elii* sc. sint: sed usitatius est *Messenios atque Elios*; Duk. coll. 8, 14. et 39, 24. — *nuper in Achaicum contributi concilium*, cf. 39, 48 sq. et ad 32, 19, 2.

XXXVIII. 1. *ad Gitanas Epiri opp. quum adscenderent*: "opp. incognitissimum; et cur additur *ad*, quod 35, 13. 36, 30. 42, 15. 45, 28 et al. omittitur? Lege *Aegilipa*, opp. Epiri, Straboni ac Steph. ex Homero memoratum;" Jac. Gron.

2. *liberatis ab se* (Romanis) *Macedonibus*, Orestis. Cf. 33, 34. Pron. *se* delendum censebat Drak. ut sensus sit: Orestis *liberatis ab Macedonibus*, a potestate et imperio Macedonum. — *Lycisco praetore facto* cet. v. ad 45, 28, 6.

3. *Acarnanes nuntiare jussi*, forsan *renuntiare*, sc. domum (ut cap. seq.) *jussi* a Marcio et Atilio; Drak. Idem cum Duk. et Crev. recte mox legit *decepti pollicitationibus regiis* sive *regum*, sc. Philippi et Antiochi.

4. *in Ismeniam, principem alterius partis*, cf. c. 43. et Polyb. 27, 1. 2. qui tamen Neoni primas dat partes. — *in causam deductas*, v. ad 36, 7, 3. — *facturos* sc. se, Marcium et Atilium. — *benigna materia*, larga, copiosa.

5. *quod ei paternum cum Marcio e.*, cf. seqq.

6. *ubi primum posset — venturos*, forte leg. *possent*, (sc. Marcius et Atilius) aut *venturum*. — *Homolium*, Ὁμόλιον, Ὁμόλις et Ὁμόλη, opp. Perrhaeborum in Pelasgiotide Thessaliae ad Peneum fl. et Ὅμολον Ossae montis partem, v. Strab. 9. p. 443. Dicaearch. p. 3. 20. 23. ed. Oxon. Pausan. 9, 9. Scyl. Peripl. p. 12. ed. Oxon. Plin. 4, 9. et Berkel. ad Steph. Byz.

XXXIX. 1. *levi aura spei*, v. ad 3, 33, 2.

2. *populi principis terrarum omnium*, v. ad 29, 17, 2.

3. *filius ad patrem transeat:* jocum captat Q. Marcius inde, quod *ipsi cognomen erat Philippo*, et Persei pater fuerat Philippus. "Originem hujus cognominis Marciorum alii repetunt ab amicitia et hospitio patris cum Philippo, Persei patre; (cf. c. 40 extr. sed jam proavum hujus Marcii id obtinuisse docet Pigh. in Ann ad a. 524. p 108.) alii ab equorum studio, quo referunt, quod in multis Marciorum Philipporum nummis vel statua equestris, vel imago Castoris equo gaudentis exhibeatur. v. Vrsin. in Famil. Rom., Spanhem. de usu et pr. num. diss. VI. p. 525. ed. sec. et Haverk. in Comm. ad Thes. Morell. T. I. p. 262 Sed admodum rarum est, Romanos jam ante bellum Punicum I. cognomina Graeca adscivisse." Drak.

4. *obsides daret*, supple *ut*, et v. ad 26, 22, 3. *dare* malebat Gron. — *Hippian et Pantauchum*, v. Polyb. 23, 2. 27, 1. 2. 7. 8. 28, 9. 29, 2. 3.

XL. 1. *Exspectari, ut nos respondeamus:* ita junge verba; Drak. qui etiam conj *exspectare vos*, sed, reliqua numero sing. concipi, jam ipse monuit. Tò *nos* delere malebat Ant. Periz.

2. *utcumque est* sc. res: nisi leg. *quaecumque est;* Crev. Idem mox vocem *quum* abesse malebat.

3. *quod legatos Romam ad renovandum;* insere: *foedus miseris: quod ipsum tamen tibi non fuisse renovandum:* cujus vocis iteratio fecit, ut librarius a priore ad posteriorem transierit, verbis mediis praeteritis; Sigon.

4. *Abrupolim socium — Artetari* cet. v. ad c. 13. n. 5.

5. *Maliensem agrum*, v. ad 33, 32, 6.

6. *Quae hospes Brundisinus* cet. cf. cap. 17.

7. *faveo orationi tuae*, qua meae accusationi respondebis, *pro paterno nostro hospitio*, quod nobis cum patre tuo fuit.

XLI.

XLI. 1. *Ad ea rex* cet. cf. Appian. Maced. Exc. XXV. 9, 3. et 4. ubi tamen Perseus haec non ipse et in Thessalia, sed per legatos Romae in senatu dicit. His brevis tantum et postrema oratio tribuitur sup. cap. 36. — *Eorum autem partim ea sunt*, pars sive quaedam eorum sunt ea. v. Gell. 10, 13. et sup. ad 23, 11, 10.

2. *nescio, an gloriari debeam*, v. ad 2, 2, 3. — *quae verbo objecta verbo negare sit*, liceat, ut al. *est*, *fuit*, *erit*, *aderit*, ἔστι, ἦν, ἔσται, ἔστω, εἶναι, γένοιτο, ἐνδέχοιτο, pro ἔξεστι, ἐξῆν cet. vel pro ἔστι δύναμις s. θέμις. Cf. ad Sil. 1, 163. 6, 488. 12, 695. Sensus est: quae uti sine ullo certo indicio aut argumento verbo tantum objecta sunt, ita verbo quoque negari possint; Duk. Idem monet, minus apte Periz. ad Sanct. Min. 4, 4, 52. τὸ *sit* exponere sit mihi per vos, detur mihi; quasi haec optandi, non adfirmandi modo dicantur, et Perseus sibi hoc pro beneficio dari petat.

3. *index Brundisinus, aut Eumenes*, cf. c. 11. et 17.

4. *Scilicet nec Eumenes* cet. v. ad 4, 5, 2. — *multis gravis*, v. ad 39, 53, 3.

5. *quam Rammium* Brundisinum cet. v. c. 17.

6. *Et Thebanorum — et Artetari* cet. cf. c. 13.

7. *adversus Abrupolim, socium* cet. cf. cap. 13.

8. *Pellam et in regiam;* τὸ *et* suspectum; Gron.

9. *quid*, cur, quomodo, *potest queri, sibi adcidisse*, sc. ea quae victis adcidunt; Drak. Forte *quid* pro *aliquid*, vel potius: quid est, quod sibi adcidisse queri possit?

XLII. 1. *Larissam et Antrona et Pylleon*, leg. *Antrona et Pteleon.* Certe haec tria oppida Thessaliae finitima junguntur inf. cap. 67. ap. Strab. 9. p. 298. al. 665. et Hom. Il. 2, 697. ubi v. Heyne. Τὸ *at* in princ. cap. inservit proponendis exceptionibus aliisve capitibus adcusationis, ut etiam *at enim;* quod

quod docet Drak. ad h. l. ad 34, 31, 6. et 39, 37, 12.

2. *Delphos sacrificandi causa adscendi*, v. ad 41, 22, 3. — *Et hic — cum exercitu me fuisse adjicitur;* forte leg. *adjicit*, ut *hic* sit pronomen, sc. Marcius, δεικτικῶς et contemtim. — *scilicet ut* cet. v. ad 4, 5, 2. — *unusquilibet*, v. Gron. ad Sen. Controv. 26.

3. *Aetolis et Byzantiis* cet. cf. Appian. Maced. Exc. XXV. 9, 3. — *disceptatores* cet. v. ad 1, 50, 5.

4. *Circumagetur hic orbis* quasi rerum; mox mutabuntur omnia vel res Graeciae et sociorum vestrorum. — *Antiochum ultra juga Tauri remotum*, cf. 37, 45. 55. 38, 38. et inf. ad c. 50. n. 3.

XLIII. 1. *mittendi Romam legati*, f. *legatos*; quod ex seqq. et cap. 46. 48. probabile fieri, jam monuit Drak. Idem mox edidit *nec praetermittendum spem*, sequutus edd. vett. ante postremam Gruteri. v. ad 26, 43, 1.

2. *ni spes vana pacis occoecasset consilia*, forte del. vox *consilia*, aut jungenda sequentibus; Drak.

3. *suo maxime tempore atque alieno hostibus*, v. ad 1, 56, 1. *hostium* malebat Gron. Obss. 4, 17. coll. Varr. R. R. 3, 5. — *Ab hoc colloquio*, v. ad 1, 1, 5.

4. *legati Rom. in Boeotiam comparati sunt*, an comipararunt se, iter? *Sie machten sich fertig nach Boeotien*, Scheller in Lex. Cf. ad 35, 45, 2. "Sigonius observat, eodem sensu dici *comparare consules et censores*, i. e. legere et in legationem conjicere. Quod possem tolerare, si ex pluribus aliquot ad hoc munus excreti essent. Sed fuerunt iidem, qui apud Persea fuerant, Marcius et Atilius, ut ex cap. seq. adparet. Mallem igitur *conversi sunt*." Gron. *comparaverunt* (sc. iter, ut ap. Cic. Mur. 9. *quo intendit*, sc. iter) conj. Ern. et *profecti, delati, comportati sunt* Doujat.

5.

5. *in ipso itinere* legatorum Rom. — *obcurrerunt* iis. — *quîs legati, nullo in praesentia responso dato, C. se sequi jusserunt;* immo *quos legati* cet.; Gron. *quîs, legati, nullo* cet. interpunxit Drak. jungens *quîs nullo responso dato*. Cf. ad cap. 28. n. 1.

XLIV. 1. *Chalcidem ut ventum* cet. cf. Polyb. 27, 1.

2. *nisi in tribunal legatorum perfugisset*, εἰ μὴ κατέφυγεν ὑπὸ τὰ δίθυρα τῶν Ῥωμαίων Polyb. l. l. ubi Ernesti notavit haec: "Non intell. *tribunal*, in quo magistratus sedent in actu rerum, de quo δίθυρα dici non credo, quia eam sine tecto et foribus fuisse satis constat, verum sedes insignis, structa legatis Romanis, ubi sederent, dum conciones haberentur Graecorum, ut auditores et spectatores, factaque ad modum cubiculi vel *podii* in theatris, quae haberet fores. Cf. Suet. Ner. 12." *Tribunal* tamen sedem quoque praetoris in ludis dici, idem Ern. monet ad Suet. Aug. 44. Claud. 21. et Ner. 12. — *aliis ad regem trahentibus civitatem* cet. v. ad 23, 8, 2.

3. *Et turba Coroneorum* cet. ex Polyb. 27, 1. forte leg. *eo et turba C.* cet. Gron. *Coronaeorum* scribendum esse contendunt Drak. ad 36, 20, 2. et Berkel. ad Steph. Sed Κορώνεια est Boeotiae, Κορώνη, (*Corone* 39, 49 pr.) Messeniae opp., et ab illo Κορωνεῖς, *Coronei* vel *Coronenses*, ab hoc Κορωναῖοι, *Coronaei*, dicuntur. — *constantia principum*, Olympichi ap. Polyb.

4. *auctoresque et his separatim singulis fuerunt*: puto *et his* (Thebanis) *et separatim singulis*, (Boeotiae civitatibus) Gron. — *Ante omnia exsules* cet. cf. Polyb. 27, 2.

5. *discusso Boeotico concilio*, (καταλύειν καὶ διασκορπίζειν κατὰ πόλεις, et διελεῖν κατὰ πόλιν καὶ διαλῦσαι τὸ Ἔθνος dixit Polyb. cf. ad 1, 54, 1. et 42, 47, 1.) et dissoluta societate a Boeotis cum Perseo jun-

juncta, *Peloponnesum proficiscuntur,* (v. ad 10, 37, 1.) *Ser. Cornelio,* P. Cornelii Lentuli fratre, *Chalcidem arcessito* cet. cf. Polyb. 27, 2.

XLV. 1. *Inde legatio in Asiam* minorem *circum insulas missa* cet. cf. Polyb. 27, 3. qui *M. Junium* non memorat, et ex quo *in Asiam et circum insulas* emend. Drak. qui et conj. *Sp. Postumius.*

2. *auctore Hegesilocho:* perperam in libris vett. *Hegesilo*, et ap. Polyb. Γησίλοχος; Vrsin. Cf. de eodem Polyb. 28, 2. 14. 29, 4. quibus Ἡγησίλοχος Dorice dicitur Ἀγησίλοχος et Ἀγεσίλοχος, ut Spartanis Ἀγησίλαος pro Ἡγεσίλαος. Cf. Schweigh. ad Polyb. 27, 3, 3. et 28, 14, 5. 6. 8.

3. *in summo magistratu* Rhodiorum, qui per sex menses gerebatur, et quem *Prytanin ipsi vocant*, ut curiam Πρυτανεῖον. Cf. ad 41, 20, 5. Polyb. 13, 5. 15, 23. 16, 5. 23, 3. 27, 6. 29, 4. — *pervicerat Rhodios*, commoverat, iis persuaserat, ut ap. Tac. Ann. 15, 57. Sed *pervicerat, Rhodii ut* cet. recte, opinor, conj. Drak. qui docet, *pervincere* saepissime pro obtinere, persuadere, Livio dici, sed semper sine adjecto casu.

4. *trepidaturos tum repente paranda classe*, v. ad 3, 49, 4. — *navalibus sociis*, v. ad 9, 38, 1. — *classem instructam ornatamque*, v. ad 6, 5, 3. et 9, 40, 12.

XLVI. 1. *a colloquio Romanorum*, v. cap. 38 sq. et ad 1, 1, 5. — *Byzantium et Rhodum literas* cet. cf. Polyb. 27, 4. ex quo patet, literas ad plures populos fuisse missas; unde et mox *ad omnes* dicit Livius: in quo itaque h. l. aliquid corruptum esse, vel excidisse, putabat Crev.

2. *quae audisset quaeque dixisset, ita disposita*, forte *exposita;* Polyb. tamen κατέταττεν εἰς τὴν ἐπιστολήν, Gron. Quae Graeca non bene reddidisse videtur Livius. Vertenda sunt: exposuit seu scripsit in epistola.

3.

3. *qui plus inter alias civitates dignitate a. o. excellant*, immo *quo plus*, ne τὸ *plus* vacet, et quia Polyb. ὅσῳ πλεῖον dixit; Crev. — *quae serva atque obnoxia* (v. ad 3, 39, 1.) *fore*; forte leg. *quas servas atque obnoxias fore*, *si nullus alio sit*, *quam ad Romanos*, *respectus*, v. ad 21, 44, 6.

4. *Ab Rhodo redeuntes Boeotiae* cet. cf. Polyb. 27, 5. qui tamen Antigonum, non eosdem legatos a Perseo in Boeotiam missos tradit.

5. *expressum invitis*, v. ad 4, 55, 1. — *et damnatis principibus*, *et restitutis exsulibus*, cf. cap. 43. 44.

6. *favore insito in reges*, forte *regem*, Persea.

7. *inpotentem superbiam*, v. ad 3, 36, 2. — *qua possent*, v. ad 35, 14, 1.

XLVII. 1. *omnia obportuna loca praeoccupari ante*, v. ad 1, 54, 4. et 9, 23, 1. — *venturum illum nihilo paratiorem*, h. e. fore, ut passim *venire* et ἔρχεσθαι pro *esse*. v. ad Juvenal. 2, 83. et 7, 29. — *Boeotorum se concilium arte distraxisse*, v. ad cap. 44. n. 5.

2. *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis*; supra 5, 27. *principum liberos* dixerat, regis mentione ulla: sed hic non id agebatur; Bauer. Liberos principum vel Faliscorum memorant omnes, (Plut. Camill. p. 133. Polyaen. Strat. 8, 7, 1. Frontin. 4, 4, 1. Dio in Exc. Peiresc. p. 579. Zonar. 7, 22. Flor. 1, 12, 5. et quos ibi laudat Freinsh.) neque probari potest, Faliscos eo tempore regi paruisse; Drak. Livium hic alios sequutum esse auctores, putabat Sigon. Vltimam vocem delet Grut. *p. liberorum magistrum* conj. Gron. Malim *proditorem verberandum virgis*, et deinde: *Haec Romana esse*, *illa versutiarum Punicarum atque calliditatis Graecae* sc. facinora s. exempla. Cf. ad 3, 62, 5. 21, 4, 10. 26, 31, 1.

3. *justo ac pio bello superatum*, v. ad 1, 22, 6.

4.

4. *eodem rursus in Graeciam remitteretur*, v. ad 2, 45, 10. Pro *eodem* semper legendum putavi *idem*; quod etiam conjecisse video Ant. Periz. Voces *in Graeciam* a mala manu additas esse, et numerum quinqueremium excidisse, existimabant Duk. et Crev. Decem quinqueremes Marcio tributas fuisse, ex cap. 27. et 48. colligit Drak. sed et cap. 56 simpl. *cum navibus* dici monet. — *e rep. visum esset* ipsi. v. ad 1, 27, 5.

5. *si induciarum dies exisset*, v. ad 9, 34, 18.

XLVIII. 1. *senatum praeberi* (v. ad 8, 5, 1.) *legatis* Persei, cet. cf. Polyb. 27, 7. et Appian. Maced. Exc. 9, 5. Vox *Persei* aut *regis* excidisse videtur. — *in colloquio ab rege dicta*, cf. c. 38-43.

2. *Cetera deprecatio erat*, v. ad 34, 34, 1.

3. *Denuntiatum* legatis Persei, ut *extemplo moenibus* cet. Idem cunctis Macedonibus, qui Romae tum forte essent, denuntiatum et magnam inde ortam esse trepidationem, tradunt Polyb. et Appian. ll. ll.

4. C. *Lucretius praetor — ab Vrbe profectus*: sed jam antea Brundisium erat profectus. v. cap. 35. Itaque rediisse censendus est, ut naves, tum nondum paratas, deduceret. — *ex refectis navibus* cet. nam quinquaginta parari placuerat. v. cap. 27 pr.

5. *frater Lucretius*, ex cap. 56. leg. *frater M. Lucretius*; Gron. Cf. Pigh. Ann. ad a. 581.

6. *Ab Rheginis triremi una — ab Vritibus quatuor*, i. e. una triremi Rheginorum cet., (v. ad 27, 5, 4.) nisi excidit *exactis*; Drak. Pro *Vritibus* Doujat. conj. *Veliatibus*, Turneb. Adv. 30, 37. *Bruttiis*, Cluver. It. ant. 4, 14. *Thuriis*, Gron. *Vriatibus*. Vria Apuliae opp., unde Vrias sinus. Sed quaerendum puto locum inter Locros et Calabriae extremum promont. in mari Jonio; Drak. — *supervectus*, alias *superare* vel *praetervehi*; Ern.

7. *Gentii regis lembos nactus*, v. ad 5, 45, 1.

XLIX.

XLIX. 1. *votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab Vrbe profectus est*, v. ad 21, 63, 10.

2. *convertit oculos animosque*, v. ad 22, 51, 3.

3. *Contrahit enim* sc. permultos, magnam hominum multitudinem, *non officii modo cura*, v. ad 6, 34, 6. et 21, 63, 10. — *summam rem publicam*, v. ad 3, 5, 6.

4. *incertus fortunae eventus communisque Mars belli*, v. ad 5, 12, 1. — *Persi regi*, v. ad c. 25. n. 1.

5. *inter multa prospere gesta* cet. v. ad 36, 38, 2.

6. *Duo consulares tribuni militum* (v. ad 36, 17, 1.) *cum eo consule missi*, quod indicio est, ex SCto id factum tribunosque lectos et creatos fuisse; (cf. cap. 35. et 44, 21.) *C. Claudius, Q. Mucius*, qui tamen Mucius cap. 67. *legatus consulis* vocatur; Duk. — *tres illustres juvenes*, contubernales, comites, sectatores. Cf. ad Tac. Ann. 1, 29, 3. — *duo Manlii Acidini, alter M. Manlii, alter L. Manlii filius*: forte *alter Manii, alter L. Manliorum*; Gron. Praenomen *M.* utique corruptum videtur: nam gentis Manliae decreto cautum, ne post Capitolinum quis *M. Manlius* vocaretur. v. 6, 20. Sed neque Manliorum Acidinorum, neque aliorum totius gentis Manliae quisquam praenomine *Manius* invenitur; Duk. Hos Manlios Acidinos forsan fuisse e plebejis Manliis, vel aliquem e Manliis Acidinis patriciis ad Manlios plebejos (qui praenomen Marci non repudiarunt) adoptione vel alia de causa translatum esse, suspicabatur Spanhem. de usu et pr. num. diss. VI. p. 518. et diss. X. p. 33. 34. ed. sec. "Sed in gente Manlia plebeja quoque cognomen Acidini fuisse, non constat, et adoptione non pars gentis fit vel plebeja vel patricia. Potuit quidem transitione a patriciis ad plebem factum esse, ut Manlii Acidini partim plebeji fuerint, partim patricii. Cf. 4, 16. et Suet. Aug. 2. Verum id aliunde non constat. Forte leg. *Cn. Manlii*, et praeterea *duo L. Manlii Acidini*: videtur enim

enim a more Livii abhorrere, duos hos Manlios patrum, non suis praenominibus designari." Drak. Idem mox post *exercitum* excidisse putabat *venit* vel *abiit*.

L. 1. *si mulctarent* sc. Romani.

2. *in aleam tanti casus se r. d.*, v. ad 28, 42, 11.

3. *Carthaginiensium opes fregisse sese*, sc. scire Romanos, *et cervicibus eorum inposuisse* (v. ad 3, 31, 1.) *praepotentem finitimum regem*, Masinissam. — *ultra juga Tauri remotum*, ut 42, 42, 4. Sed leg. *emotum*, ut 30, 23. 37, 53. 38, 12. 47. 48. 53. 41, 21. 45, 15. Gron. et Drak.

4. *sicubi populo Romano sua fortuna labet*, v. ad 1, 56, 10. et 2, 39, 9. *sicubi P. R.* edd. ante Sigon. qui notas male *populus Romanus* reddidit. Idem mox lacunam ita explet: *Dum integrae res sint, cogitare apud animum* cet. et Drak. *dum i. res sunt, statuere apud* cet.

5. *Postremo ita bello et pace quaeri*, immo *bellum et pacem*; Gron. coll. 1, 27 pr. *ita bello pacem praeferri* conj. Drak. et *ita bello et pacem quaeri* Doujat., h. e. bellum necessarium esse ad pacem tolerabilem obtinendam, et tentandam belli sortem, quia sine bello regnum abdicare probrosum habeatur. Forte leg. *id* pro *ita*.

LI. 1. *Citium Macedoniae opp.* non alibi memoratur. Πόλις Πύδνα, ἡ νῦν Κίτρον καλεῖται Strab. Exc. lib. VII. p. 330. unde Palmer. in Exerc. ad Script. Graec. p. 302. emend. Κίττιον, aut ap. Liv. *Citrum*. Sed Excerpta illa Strab. esse recentioris Graeculi, et diversas urbes *Citium* et *Pydnam*, docent Drak. et Wessel. ad Antonini Itin. p. 328. — *Minervae, quam vocant Alcidem*; dicta forte Alcis ab ἀλκή. *Alcidemon* conj. Turnebus Adv. 30, 37. ut Ἀλκίδημος vocata sit a Macedonibus, quemadmodum ab aliis Λαόσσας et Ἀλκιμάχη. *Alcimum* (for-

(fortem) emend. Doujat. vel *Alcidae*, Herculis, a quo reges Maced. originem ducant.

2. *omnesque armatos in campo ſtruxit*, immo *inſtruxit*; (ſed et *ſtruere aciem* dixere Liv. 8, 8. 9, 31. 42, 7. et Tac. A. 11, 24. H. 4, 24. 5, 11. Drak.) et mox *quadraginta tria millia armata;* Gron. cf. extrema verba hujus cap. Ex *XLIII.* factum eſſe *XLM.* ſuſpicabatur Drak. Forte et leg. *armati*, h. e. armatorum, ut *quatuor millia ſcutati* 28, 2. et *armati* ſunt milites, idoneis ad pugnam armis inſtructi, a quibus diſtinguitur inutilis turba lixarum et calonum; Duk. cf. 28, 18. 31, 49. Cic. p. Caecin. 21. Curt. 6, 8, 23. — *ex omni caetratorum numero duo agemata: hanc ipſi legionem vocabant*, v. ad 21, 21, 6. et 37, 40, 3.

3. *Leonatum et Thraſippam Eulyeſtas;* Turnebus conj. *Elymiotas*, et Gron. *Lynceſtas*. An leg. *Olynthios?* *Leonatus* ſcribitur ap. Juſtin., ſed *Leonnatus* ap. Graecos, Nepotem et alios.

4. *et ex Parorea*, ejus incolae. v. ad 39, 27, 3. — *ab Heraclea ex Sintiis*, Σιντοῖς in Thracia ad fines Maedorum. v. Strab. 6. p. 331. 12. p. 549. Σίντοι vocantur Thucyd. 2, 98. ubi Schol. monet, *Sintios* fuiſſe incolas Lemni, qui in Thraciam migrantes dicti fuerint *Sinti*. Quod ſi verum eſt, h. l. leg. *et Sintis;* Drak. — *Suſum Phalaſarneum*, forte *Phalaſarnium*, Drak. e Steph. Byz.

5. *ſecundum eum exercitum*, (v. ad 1, 4, 1.) *quem Alexander M.* cet. cujus tamen exercitum numero fuiſſe minorem, XXX aut XXXIV millium peditum, IV aut V m. equitum, docet Drak. cf. 9, 19. Plut. Alex. p. 672. Juſtin. 11, 6. Freinsh. Supplem. Curt. 2, 3. Diodor. 17, 17. Arrian. I.

LII. 1. *Sextus et viceſimus annus* cet. recte: nam C. Cornelio et Q. Minucio coſſ. pax petenti data eſt. v. 33, 12. 13. 24. 30. Cf. Periz. ad h. l. et Dodwell. de cyclis 10, 34.

2. *deinde et Perſi*, v. ad cap. 25. n. 1. — *Romanum bellum*, cum Romanis gerendum. — *non juſto decurſu tamen*, v. ad 23, 35, 3.

3. *circa ſe habens* Perſeus *filios duos*, *Philippum et Alexandrum:* ſic et duo filii memorantur 45, 39. duo cum filia 45, 28. et Plut. qui eos in triumpho ductos eſſe ab Aemilio dicit; tres filii ante currum Paulli ducti Epit. lib. XLV., liberi parvi regii praeter Philippum inf. 45, 6. — *ſimul legatos ad ſe*, *ſimul milites* — *miſſos* a Romanis: *fallaci colloquio* cet. cf. c. 38 ſq. et 47.

4. *extractam hyemem*, *ut tempus ad comparandum haberent*, v. ad 4, 43, 6. et 35, 45, 2. Mox recte notam lacunae adpoſuit Gron. eamque ex cap. 31. ita explevit: *cum duabus legionibus Rom.*, *quae ſingulae ſena millia peditum et trecenos equites habeant*, *et parem ferme numerum ſociorum p. e.* Enimvero non modo legionarios, ſed et pedites equitesque ſociales numero auctos fuiſſe tradit Livius c. 31. "Licet etiam utrumque reſcire potuerit Perſeus, tamen ei magis conveniebat, ut copias Rom. minueret, quam augeret. Igitur pro *ſena millia* lego *quina m.*, qui priſtinus fuit numerus. Praeterea ſervo vulg. *pari numero:* non enim legiones Rom. habebant *ſena millia p.*, *trecenos eq. et parem ferme numerum ſociorum p e.*" Drak. — *Eo ut*, quamvis, *adcedant regum auxilia Eumenis et Maſiniſſae*, *non plus ſeptem millia peditum*, *duo equitum futura:* qui numerus ad ſola haec auxilia pertinet; et forte *ea* excidit poſt *Maſiniſſae* aut *millia.* Mendam in numero latere putabat Duk. qui eum ad totum referebat exercitum; et *eo adcedent* emend. Drak. Sed ita potius dicendum erat *eo adcedere.*

5. *tot ſubacti atque durati bellis*, v. ad 7, 29, 3 *Subigi* eſt crebro exerceri, fatigari, vexari, metaphora a farina et luto, vel terra ſaepe arata et culta, deſumta, quae ad ingenium quoque, uſu frequenter exercitatum excultumque transfertur.

6.

6. *Arma illos habere ea, quae ſibi quisque paraverit pauper miles;* nota Dukeri eſt: "Milites Rom. ſibi de ſuo quemque paraviſſe arma, et ſua cuique claſſi ea ex cenſu imperata fuiſſe, patet ex Liv. 1, 43. et Polyb. 6, 21 ſq. nec non ex Gell. 16, 10. qui proletarios ſcribit aſperis reip. temporibus publicitus armatos fuiſſe: hi enim, quia in claſſibus, quibus arma ex cenſu imperata erant, non cenſebantur, ipſi arma non habebant. Nec memini, in Livio usquam armorum cura publica paratorum mentionem fieri, niſi 22, 57. quod de ſervis, publice emtis, ut militarent, adcipiendum reor. Ad ea autem fabricanda tum in Vrbe extra ordinem armamentaria inſtitui potuerunt, ut poſtea ob ſeditionem Saturnini. v. Cic. p. Rabir. perd. 7. Ea in Vrbe non fuiſſe, niſi difficilibus reip. temporibus, probabile fit ex Cic. Phil. 7, 4. unde liquet, inſolitum id et extraordinarium fuiſſe. Enimvero Polyb. 6, 37. (c. 39 extr. in ed. Schweigh.) dicit, quaeſtorem de ſtipendio militum pro frumento, veſte κἂν τινος ὅπλου προςδεηθῶσι, certam pecuniam deduxiſſe, et ap. Tac. Ann. 1, 16. Percennius miles queritur, *denis in diem aſſibus animam et corpus aeſtimari; hinc veſtem, arma, tentoria redimi.* Frumentum et veſtis de publico praebebantur. Sed mihi non dubium eſt, quin uterque de armis militum, qui adverſus hoſtes rem gerebant, et maxime eorum, qui in provinciis militabant, loquatur, non eorum, qui primum ad bella mittebantur: nam frumentum quoque et veſtem milites demum in bello et provinciis de publico adcipiebant. Praeterea Polybius ſignificat, ſi quid armorum inutile factum fuiſſet, iis hoc de publico, ſed eadem conditione, qua frumentum et veſtem, datum fuiſſe; forte ex armamentariis publicis, ſi quae in provinciis eſſent, ut 26, 51." Ad arma publico ſumtu Romae data, forte ex armamentariis publicis, referendus etiam videtur locus Liv. 3, 15.

7. *quae regia cura p. fuerant*, ſ. *fuerint*; Duk.

8. *incognitum famae* (hominibus Europaeis, Gron. Obff. 1, 4.) *aperuerint armis orbem terrarum*, v. ad 30, 26, 3. *fama* conj. Sigon. prob. Duk. Sed *incognitum famae* elegantius eft, eique obponitur *fcit fama;* Drak. cf. Gron. Obff. 2, 13. et Guft. ad Stat. Theb. 2, 108.

9. *fpeciofum Graeciae liberandae tuliffe titulum*, v. ad 31, 15, 7. *praetuliffe* emend. Gron. et Duk. Sic *praetendere* 37, 54. *oftentare* 34, 23. *fpeciofo titulo uti* 35, 16. Cf. tamen ad 4, 45, 5.

LIII. 1. *juffis ad iter parare* fc. fe. *parari* emend. Sigon.

2. *in Elimeam ad Haliacmona fl. proceffit*, v. ad 31, 40, 1.

3. *ad Tripolim, Azorum, Pythium* (ita ex Plut. Paul. p. 262. et Steph. edidit Sigon. pro *Pithoum*) *et Dolichen*, cf. 44, 2. Haec eft *Tripolis* (Τριπολίτις ap. Strab.) Theffaliae in Pelafgiotide, fed, ut 44, 2. dicitur, in Perrhaebia. Cf. ad c. 55. n. 2. — *urbem, nihil cunctatis — recipit:* cujus urbis nomen excidiffe, jam monuere Crev. et Drak.

4. *Cyretias obpugnare coactus;* Gron. edidit *conatus* ex emend. Sigon. Enimvero, quod et monuit Crev., fenfus eft, Perfea non primo adventu recepiffe Cyretias, ut urbem in Perrhaebis, fed *coactum* fuiffe eas *obpugnare*. — *in deditionem omnes adcepit*, v. ad 8, 20, 7. *omnes*, fc. incolas urbis. v. ad 3, 47, 1. Vocem delendam cenfebat Crev. et ex proxima *omnibus* repetitam.

LIV. 1. *probris quoque in ipfum M. procacibus jaculati funt*. ut *fententiis in uxorem* ap. Quintil. 9, 2, 79. To *in* delendum putabat Burm. ad Ovid. Am. 3, 3, 49. et *inde* emend. Drak. Ufitatiora *jaculari aliquid* vel pro fcopo, ut *corvos, dextra facras arces*, vel pro telo, ut *ignem puppibus, e nubibus panes* de Capitolio, *ornos*, vel fine cafu *jacu-*

lari

lari ex summo; et forte leg. *joculati*, aut *probra;* Gron. *jocati* conj. Mur. ut 32, 34. Sed v. ad Juvenal. 6, 450.

2. *Quae irae m. inconsultae* cet. v. ad 3, 62, 5. Mox forte leg. *fugientesque et* vel *etiam per patentem portam h. a.*, nam partem eorum jam trans muros acceperant; Gron.

3. *Elatiam et Gonnum — recepit*, v. ad 3, 29, 1.

4. *in faucibus sunt, quae Tempe adeunt:* lege *qua Tempe adeuntur;* Gron. De situ Gonni. v. etiam 36, 10. et 67. — *ad hoc*, v. ad 2, 23, 3.

LV. 1. *vexatis hominibus* sc. difficultate viae, ut plene dicitur 40, 22. et *vexatio* 43, 21. 23. 44, 5. ut al. *vexatio viae* et *itineris;* Drak. — *et loco suo et tempore*, v. ad 1, 56, 10.

2. *Inde* (deinde) *quum tria millia* passuum *ferme abesset a Tripoli, Sceam vocant*, v. ad c. 53. n. 3. Forte leg. *Inde* (ab Larissa) *quum tria m. f. abesset, ad Tripolin (Scaeam vocant) super* cet., Gron. *Scaeam* scribit et Doujat. eam ita vocari putans, quod sita sit ad laevam Penei ripam. *Tripolis* h. l. non Macedoniae, aut oppidum singulare, (quod putabat Cellar. G. A. 2, 13.) sed Thessaliae, in qua *Larissa* et *Peneus* erant, quibus vicina fuisse dicitur; Drak. Cf. ad c. 53. n. 3. — *Eumenes cum Attalo atque Athenaeo et Philetaero fratribus*, v. ad c. 5. n. 3.

3. *Thessalorum omnis equitatus separatus erat* sc. per praesidia urbium; (cf. cap. 54.) nisi leg. *speratus*, vel *Thessalorum, quorum omnis e. speratus erat, non* cet.

LVI. 1. *super Maleam Chalcidem petere*, v. ad 31, 47, 3. *Chalcis* una e compedibus Graeciae. v. 32, 37.

2. *praeoccupandas in Boeotia res*, v. ad 24, 6, 6.

3. *quae pars* (cum ea parte, quae) *cum Romanis stabat*, v. ad 8, 34, 1. — *ad hoc duobus*, v. ad 2, 23, 3.

 4.

4. *supervenit a Creusa praetor*, C. Lucretius. — *ab sociis naves ad C. convenerunt*, v. ad 27, 5, 4.

5. *quinque Rhodiae quadriremes* cet. cf. Polyb. 27, 6. qui τριήρεις missas dicit. — *remisit sociis* sc. naves, ab iis missas. Mireris, id non animadvertisse Drak., qui emend. *socios*.

6. *ad vastandum agrum P. misit*, v. ad 1, 23, 4.

7. *praedam quidem*, forte *praedae quod erat*; Gron.

LVII. 1. *Regis creverunt animi*, f. *regi creverant a.*, Crev.

2. *ex regiis auxiliis*, Eumenis, *centum equites et parem numerum jaculatorum peditum*, numerus erroris suspectus est; nam mox Livius dicit, equitum fuisse *duas alas et levis armaturae CL.*, hosque *pares numero* duabus turmis Thracum, duabus Macedonum, binisque Cretensium et Thracum cohortibus, a Perseo adversus eos missis; Drak. Mox verbum *praecesserunt* vacare, jam idem et Crev. monuere.

3. *Cassignatus praeerat*, Καρσίγνατος ap. Polyb. 25, 4, 6. — *Mysi aut Cretenses*, immo *ac Cret.*, Duk.

4. *adfectosque siti*, v. ad 5, 10, 6. — *pugnaturos fuisse*, "forsan *p. esse.* Si Perseus mutasset consilium pugnandi, recte diceretur *p. fuisse*. Nec multum me movet *dimicassent* pro *dimicarent*." Duk.

LVIII. 1. *a quinque millibus passuum c.*, v. ad 38, 20, 2.

2. *Medon Beroeaeus* reposui h. l. et 44, 32. 45. pro *Midon Bereus*, quod praeferunt vett. edd. Nam Μήδων Βεροιεύς dicitur Polyb. 27, 8, 5. *Milo* edidere Sigon. et post eum omnes. Μίλων quoque memoratur Plut. in Aemilio p. 263. (qui sua ibi ex Polybio hausit) et Polyb. 29, 6, 6. Sed neuter fuit forte noster *Medon Beroeaeus*: idem vero haud dubie *Medon* inf. 44, 45. ubi Livius tradit, Hippiam et Medonem recepisse Beroeam, (quae utriusque patria

tria fuit) et (per amicos forſan et cognatos) effeciſſe, ut ea traderetur Aemilio. Minus certum eſt, utrum idem quoque ſit ille, qui in antt. edd. *Midon* dicitur 44, 32. nec potius *Milo*, qui vel Plut. l. l., vel Polyb. 29, 6, 6. memoratur. *Medonem* ubivis pro *Milone* ſubſtituendum eſſe, cenſuit Drak. quem vide ad h. l. et ad 44, 32. Ceterum Βεροιαῖος et Βεροιεὺς promiſcue ponuntur, etſi illud a Macedonica, hoc a Syriaca Beroea eſſe contendit Steph. Cf. Schweigh. ad Polyb. 27, 8, 5. et 28, 8, 1. — *equitibus et ſummae partis ejus*, h. e. equitibus, ſed ita, ut ſimul ei tradita eſſet ſumma imperii totius illius partis, i. e. totius dextri cornu, ut ap. Curt. 4, 12, 8. *illi partibus copiarum, ſummae Orſines praeerat;* Duk.

3. *Patrocles Antigonenſis hic*, lege *his;* Gron. *Hic* poſitum pro *in hac parte;* Jac. Periz. Similiter 25, 16. *praeeſſe in Bruttiis*, et ap. Sil. 9, 227. *regere in parte dextra;* Drak. — *circa eum agema, quod vocant, equitumque ſacrae alae*, v. ad 37, 40, 3. et 6.

4. *equitatum omnem cum levi armatura miſit* omnes edd. ante poſtremam Gruteri, qui rectius forte dedit *emiſit*, ſc. e caſtris. Cf. ad 10, 5, 4. Mox poſt *habebat* excidiſſe *et*, jam monuit Drak.

5. *cum delectis equitibus extraordinariis;* vox *delectis* ſuſpecta. v. Duker. *et extraordinariis* leg. Crev. ut *delecti* ſint οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι Polybii 6, 31, 2. i. e. ex extraordinariis delecti, qui ſemper in caſtris, in agmine conſulibus praeſto fuerint. v. ad 3, 5, 3.

6. *Cyrtiorum gentis trecenti*, v. ad 37, 40, 5.

7. *Theſſali CD equites;* cap. 55. *trecentos* dicit: ſed potuerunt deinde plures ad eos adcedere; Duk.

LIX. 1. *haud ſecus quam diu clauſtris retentae ferae*, v. ad 35, 18, 4. — *gladiis haſtas* equitum *petere pedites:* an leg. *hoſtes* ſeu *alas* pro *haſtas?* — *Perſeus, in mediam invectus aciem, Graecos p. i.*

avertit, v. ad 3, 63, 1. Sed ſuſpicor leg. eſſe aut *Gallos p. i. avertit*, (nam hi ante mediam Romanorum aciem inſtructi erant) aut *in laevam i. aciem*, quia ibi erant Graeci, et mox dicitur *Theſſalorum equitatus, a laevo cornu brevi ſpatio disjunctus — obvios exceperunt*. Cf. cap. 58.

2. *et cum eo tutum inter ordines* cet. pro *cum eo* forte leg. *aucti eo*. — *exceperunt*, v. ad 2, 4, 3. — *regii* milites Perſei.

3. *parvo momento ſi adjuviſſet*, v. ad 1, 47, 7. — *debellatum eſſet* ſub hypotheſi *ſi victor* cet. recte dicitur; Doujat. *debellaturus eſſe* conj. Sigon., Gron., Crev. et Drak. — *obportune adhortanti ſupervenit phalanx*; ſed ſi adhortabatur ſuos Perſeus ad peragendam victoriam, non tam bona occaſione ſegniter uſus eſſet: itaque forſan leg. *adhuc ſtanti ſupervenit* i. e. nondum receptui canere jubenti, quod paullo poſt fecit; Crev.

4. *agmen inpeditum venientium ſub ſignis*, phalangem, quae *obportune regi ſuperveniſſe* dicitur. Scribe *agmen peditum*, ut mox dicitur: nam *inpeditum agmen* eſt, quod inpedimenta ſecum habet et iter facit: at expediti ad pugnam et ab ipſo rege inſtructi eodem, quo ſolebant, loco ſteterant pedites; Jac. Periz. Recte, opinor; niſi forte phalanx *inpeditum agmen* dici poteſt ratione pugnae, quae ineunda erat: nam melior illa, ſi pugna ſtataria committenda foret, ut contra admodum inpedita propter longitudinem haſtarum, ſi loco moveri et vel cedere, vel cedenti hoſti inſtare deberet; Drak. coll. 9, 19. 31, 39. 32, 17. 33, 8. 9. 44, 37. 41. — *monere inſtitit*, v. ad 24, 26, 7. — *ſummam rerum in aleam daret*, v. ad 3, 5, 6. et 28, 42, 11. — *equitibus receptui canere* ſc. eos, quorum id munus erat; Drak. Cf. ad c. 24. n. 2.

LX. 1. *Cecidere eo die ab Romanis* (v. ad 27, 5, 4.) *CC equites, duo millia peditum, capti CC equi-*

equites: ſed Plut. Aemil. Paull. p. 259. duo millia et quingentos caeſos, ſexcentos captos tradit, et in Apophth. T. 2. p. 197. caeſos aut captos MMDCCC.

2. *ſuperfixa capita hoſtium* intell. aut addendum *haſtis*, vel *romphalis*, (v. ad 31, 39, 7.) vel *contis;* Gron., Ern. et Drak. — *Eumenes ſuadere* ſc. conſuli, cet. Sed forte mox leg. *transferrent* et *haberent.*

3. *ut* (etiamſi) *neminem alium ſuorum moveret*, praeter levem armaturam, ea ſola *inmiſſa* cet. — *damnum* vero, tamen *inter cetera*, v. ad 7, 19, 3.

4. *in Aetolos conferebant cauſam* cet. cf. Appian. Maced. X. Exc. XXVI. legat. qui injuriam Aetolis factam dicit. — *ceteros ſocios Graecorum populorum*, inſolenter dictum pro ſociis (Romanorum) Graecis, quos c. 58. *ſocios ex Graecis populis* vocavit; Drak.

LXI. 1. *Dona ex his — dono dabat:* aut *dona* vel *dono* videtur delendum, aut leg. *donabat* pro *dono dabat;* Drak. — *mille amplius ſummam*, lego *millenum;* Gron.

2. *Meliorem partem hoſtium, equitatum Rom.* cf. Spanhem. ad orat. I. Juliani p. 112. Miror, Livium in deſcribendo proelio equitatum tantum Graecorum narraſſe victum, non Romanum, quo ſe tantopere jactat Perſeus; Duk. — *Equites enim illis principes juventutis:* nam olim pauci erant Equites, nec fere niſi filii ſenatorum eorumve, qui divitiis et dignitate eminerent; unde nomen *juvenum* manſit: ſed et *juvenes* antiquis ad annum XLV dicti: *equites ſeminarium ſenatus* cet. Lipſ. de magnit. Rom. 4, 2.

3. *qui equitum in certamine fuerit*, f. fuit.

4. *ſpolia humeris gerentes ante ora ſua audivere;* immo *facinora* aut *decora ſua audivere;* nam illud bifrontium eſt; Gron.

5. *ad Mopſelum* edd. vett. h. l. et c. 67 pr. pro quo *Mopſium* ſubſtituere Sigon. et recentt. editores. Μόψιον opp. Pelasgiotidis in Theſſalia, a Mopſo

Lapi-

Lapitha sic dictum. v. Strab. 9, 443. Sed h. l. *tumulus* memoratur.

LXII. 1. *consilium habenti regi de summa*, excidit forte *belli*; Drak. Cf. ad 3, 5, 6. et ad haec et seqq. ad finem cap. Polyb. 27, 8. Plut. Apophth. p. 197. et Appian. Maced. X. Exc. 26. — *ut secunda fortuna in conditione*, compositione, *honestae pacis uteretur*, eam converteret in rem suam, ea, tamquam adjumento, uteretur ad honestas pacis conditiones inpetrandas. Sed forte sic cum Gron. leg. *in conditionem h. p.*, ad condendam pacem honestam; de qua vocis *conditio* notione v. Drak. ad 24, 30, 1.

2. *spe vana evectus*, v. ad 22, 43, 1.

3. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere — esse*, cf. not. 5. et Hor. Od. 2, 10. ibique Mitscherl. — *Neque finiri bellum*, excidit *posse*; Crev.

4. *Pacem petere*, immo *petiere*; Jac. Periz. Idem mox emend. *cessurum quam primum*, et Gron. *cessurum et ipsum*.

5. *Ita tum mos erat* Romanis, *in adversis* rebus *vultum secundae fortunae gerere*, vultum serenum laetumque hominum, qui secunda utuntur fortuna, *moderari animos*, superbiam, *in secundis* rebus. Cf. not. 3. et notissimus locus Virg. Aen. 6, 852 sq. Non satis adcurate tamen expressa Polybii verba l. l. Ἴδιον γὰρ τοῦτο πάντῃ παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος καὶ πάτριόν ἐστι, τὸ κατὰ μὲν τὰς ἐλαττώσεις αὐθαδεστάτους καὶ βαρυτάτους φαίνεσθαι, κατὰ δὲ τὰς ἐπιτυχίας ὡς μετριωτάτους. Τοῦτο δὲ διότι καλὸν, πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν. εἰ δὲ καὶ δυνατὸν ἐν ἐνίοις καιροῖς, εἰκότως ἄν τις ἐπαπορήσειεν.

6. *Ita pacem dari* cet. cf. Polyb. l. l. et Plut. Apophth. T. 2. p. 197. — *pertinacia Romanorum esse*, erat, *miraculo* Macedonibus *ignaris moris* hujus Romanorum.

7. *quippe ex fiducia virium esse;* forte leg. *quippe quae ex f. v. esset*, et mox: *Postquam nihil hic ex eo* cet.

LXIII. 1. *non enim solum*, *qui partis Macedonum erant*, (v. ad 3, 36, 4. 3, 62, 5. 24, 42, 4.) *sed plerique* etiam — *quidam vim superbiamque experti*, sc. Romanorum; Crev. Videtur potius excidisse *Macedonum;* Gron. Recte: nam nec Livius videtur satis decore gentis suae vitia fateri posse, quae in duces tantum ac magistratus eorum conferre solet, nec ita haec laetitia *pravum studium*, aut *deteriori favere* dici potest, qui *vim sup.* Romanorum *expertus* Macedonibus favet; Drak. Multa in utramque partem disputari possent.

2. *pravo studio*, *quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur* cet. v. ad Tac. Ann. 1, 16, 6 — *favendo;* scribe *favendi* sc. *studio;* Gron. Recte, nec male, si distinxeris post *utitur*. Sed τὸ *favendo* etiam ad *pravo studio utitur* referri potest, vel per adposit. ad *pravo studio*. — *Haliartum Lucretius obpugnarat*, immo *obpugnabat:* non enim destiterat ab obpugnatione; Duk. et Drak — *prima obsidione;* nam ante Lucretium P. Lentulus Haliartum obpugnaverat. v. cap. 56.

3. *arietem admotum* muris, *libramento plumbi gravatum*, *ad terram urgebant*, *et*, *si qua* parte *declinarent ictum*, (ut 36, 23.) plumbi vel molis illius plumbeae, *qui agebant* arietem, et ita aliquam muri partem proruerent, *pro diruto* cet. "Si jungas *qui agebant ictum*, sensus erit, si illi, qui agebant ictum, i. e. qui libramento plumbi incusso arietem ad terram urgere conabantur, ab eo declinarent et aberrarent, eaque re fieret, ut aries murum discuteret: sed *agere ictum* potius de iis, qui murum ictu arietis feriebant, quam de propugnatoribus, dici posse puto." Drak. Ceterum aries ab obpugnatis vel propugnatoribus non modo laqueis exceptus declinari, (v.

(v. 36, 23.) ſed etiam ad *terram urgeri*, deprimi, aut frangi ſolebat trabibus transverſis (*ſtipitibus robuſtis* 38, 5, 2.) grandisve ponderis ſaxis et plumbo, nonnumquam in trabium formam facto et in maſſam longiorem producto, ſuperne incuſſis atque libratis. Cf. ad 24, 34, 6. 38, 5, 2. Appian. Pun. 16. Lipſ. Poliorc. 5, 8.

4. *tumultuario opere*. v. ad 1, 37, 4. — *ruinae ſtrage*: nam *ſtrages* dicuntur quaevis res ſubverſae aut ſtratae. v. Drak. — *operibus* ſc. facta. cf. ad 5, 22, 7. — *ut corona undique moenia adgreſſurus*, v. ad 2, 17, 3. Dele *ut*: nam re vera adgreſſus eſt; Drak.

5. *Inde Thebas ductus exercitus* cet. ſed Thebani a Perſeo ad Romanos defecerant. v. cap. 44. et 46. Hinc Livium vel alterius urbis poſuiſſe nomen, vel aliquid de Thebanis omiſiſſe, putabat Crev.

LXIV. 1. *ſpicas* de *faſcibus* ſtramenti *deſecantem*; Gron. ſubſtituit *falcibus*, neſcio an recte. Cf. Drak. — *malleolos ſtuppae inlitos pice*, v. ad 38, 6, 1.

2. *ut prima luce adgreſſus* (forte *adgreſſurus*; Drak.) *falleret*, v. ad 3, 8, 2. — *Nequidquam*. nam *primae ſtationes* cet. "Sic paſſim *nequidquam* vel *fruſtra* et *falſo*, omiſſa etiam particula cauſali. *Nequidquam* autem breviter dicitur vel intellecto verbo *facere*, ſc. *fecit*, *facit*, *fecerunt* cet., vel pro *ne* h. e. *non* vel *nec ad quidquam* ſc. id fit aut juvat, adeoque pro fruſtra aut incaſſum." Gron. Cf. et Drak.

3. *ſubſtitit ad agmen cogendum*, v. ad 32, 2, 4. — *ad extrema* (extremos) *carpenda*, v. ad 3, 5, 1.

4. *Pridie per meridiem*, v. ad 2, 18, 1. *de meridie*, h. e. paullo poſt meridiem, ut *de tertia vigilia*, (v. ad 9, 44, 5.) conj. Gron. — *Stetit paulliſper in tumulis* ſc. equitatus regius.

LXV.

LXV. 1. *quantum adcelerare poterat*, immo *poterant*, vel *adcelerari*; Duk. — Juncta vehicula mille admodum, v. ad 21, 36, 3. et 34, 1, 4.

2. *Ibi quum in orbem milites coegisset*, v. ad 2, 50, 6. et 32, 2, 4. — *ab jactu sagittarum*, forte *ictu*: nam densandis scutis non extra jactum telorum erant, nec hostes ea re ab jactu sagittarum et jaculorum prohibere, sed se tantum ab eorum ictu tueri poterant; Duk.

3. *Maxime cestrosphendonis vulnerabantur. Hoc illo bello* Maced. *novum genus teli inventum est. Bipalme spiculum — emicabat*, verba obscura, expressa ex fragm. Polyb. 27, 9. quod debemus Suidae v. Κέστρος, ad quem Küsterus jam monuit, Livium suo more haec liberius vertisse, omissis etiam quibusdam, quae forsan non intelligeret, vel saltem non sine magna difficultate verti posse animadverteret. Verba Polybii sunt: Κέστρος. ξένον ἦν τοῦτο τὸ εὕρημα κατὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον. Τὸ δὲ βέλος τοιοῦτον· διπάλαιστον ἦν, ἴσον ἔχον τὸν αὐλίσκον τῇ προβολῇ. τούτῳ ξύλον ἐνήρμοστο, τῷ μὲν μήκει σπιθαμιαῖον, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαίαν ἔχον τὴν διάμετρον. εἰς δὲ τούτου τὸ μέσον ἐσφήνωτο πτερύγια τρία ξύλινα, βραχέα παντελῶς. Τοῦτο, δυοῖν κώλων ἀνίσων ὑπαρχόντων τῆς σφενδόνης, εἰς τὸ μέσον ἐνηγκυλίζετο τῶν κώλων εὐλύτως. Λοιπὸν, ἐν μὲν τῇ περιαγωγῇ, τεταμένων τούτων, ἔμενεν· ὅτε δὲ παραλυθείη θάτερον τῶν κώλων κατὰ τὴν ἄφεσιν, ἐκπίπτον ἐκ τῆς ἀγκύλης, καθαπερεὶ μολυβδὶς ἐκ τῆς σφενδόνης, ἐφέρετο· καὶ προσπίπτον μετὰ βιαίας πληγῆς, κακῶς διετίθει τοὺς συγκυρήσαντας. Quae Schweigh. vertit: *Cestrus* (nisi leg. Κεστροσφενδόνη) *novum inventum erat bello Persico; telum vero hujusmodi: Bipalme erat, tubulum habens aequalem prominenti ferro.* (nam αὐλίσκος est postica pars teli, quae induitur hastili, προβολὴ anterior, quae προβάλλεται, praetenditur, projicitur, extra manum prominet.) *Huic*

Huic insertum erat hastile, longitudinem habens spithamae, (ut ap. Liv. *semicubitale:* est enim σπιθαμὴ dodrans pedis, adeoque dimidium cubiti, qui valet pedem unum cum dimidio) *crassitiem vero digiti: cujus medio infixae erant tres pinnulae ligneae admodum breves. Hoc telum, quum duae inpares habenae essent fundae, in earum medio veluti amento inligabatur ita, ut facile solvi posset. Igitur in circumactione fundae, quum intentae essent habenae, inmobile manebat telum. At ubi altera solvebatur habena in emissione, excussum amento suo telum veluti glans e funda ferebatur, et cum inpetu incidens, quidquid obcurrisset, pessime laedebat.* Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον Hesych. Ad verba Livii Turnebus advers. 30, 32. haec notavit: "*Huic ad libramen pinnae tres*, i. e. ei pinnae tres additae erant, ut libratior et directior certiorque esset volatus teli, nec erranti diverseque nutanti parte ejus posteriore ictus inritus esset, telo eodem tenore non eunte. *Funda media duo funalia inparia habebat:* medio hastili inhaerebat funda, sed ea duplex, ut latior ejus sinus telum melius libraret. Nam *funalia duo* interpretor fundam duplicem, alteram alteri continentem. Funale opus funarium est: hic funda e funibus, posterius funale majus et latius erat, ut ictum teli adigeret vehementius, meliusque telum sustineret. *Duo* autem *funalia*, quae fundam unam faciebant, in nodum nectebantur, ut opinor, ansula facta, cui inserebatur habena, qua telum rotabatur. *Major sinus* est majoris fundae et tamquam duplicis major capacitas, in qua pendebat et librabatur telum." Adjungo his observationes Lipsii Poliorc. 4, 3. "*Cestrosphendone* est veruculum seu breve telum e funda missum: forte id. qd. βελοσφενδόνη in Plut. Sulla, nisi hoc est telum amentis religatum iisque velut funda emissum. *Bipalme*, διπάλαιστον, ergo intell. palmus minor, παλαιστή, IV digitorum. Sed in Graeco hoc distinctius additur, et mucronem et tubum palmi

mi fuisse. *hastile semicubitale*, σπιθαμιαῖον, qui sunt XII digiti, ut cubitus sesquipes s. XXIV digiti. Hic est palmus major sive dodrans: ita in toto telo digiti XX, i. e. pes et quadrans. Adduntur deinde *pinnae tres*, sed ex ligno, quod Graecus monet, ne scil. aut pluvia, aut in valido circumactu violarentur. Illae ipsae ligneae, juvabant tamen faciebantque ad volatum et directionem. *Funda media*, ipsum fundae medium, cui telum sedet, *habet duo* utrimque *funalia* (κῶλα, lora, habenas) *inparia*: cur *inparia*, et quo situ? Credo, ob teli mutati modum ita factum, quod, ne excideret in circumactu, sedem paullo majorem voluit eamque aptam excussioni. Est igitur fundus latior, quem duo funes utrimque contineant: sed prior, et ubi ferrum est, paullo longior latiorque; strictior et brevior posterior ille, ubi pinnae. An hoc modo vult, utrimque unum fuisse, sed alterum breviorem? Neque nego, natare me in his talibus, quae usu abierunt, et usu ac periculo tamen constant. Extremum in Livio *majore sinu libratum* sc. quam vulgatae fundae habere solent: quod eo obscurius, quia nihil tale in Graeco. Turnebus vult, fuisse duas fundas et duplicem sinum, sed inter se eas nexas, et in majore libratum telum. Sed non video, cui usui duplex hic sinus, utique si in altero modo telum. Non plura Livius, qui negligenter (in aliis etiam solet) totum hoc de *amento* omisit, quo telum utiliter inligatum, tum ne caderet in rotatu, tum ut violentius emitteretur. At Polybius diserte et bis hic expressit, monuitque, amentationem illam in medio duorum funium factam." Cf. sup. ad 7, 23, 4.

4. *pars vulnerata militum*, forte *pars magna* v. m.; Ant. Periz. — *fidem dare*, v. ad 23, 19, 10.

5. *levium armorum auxilia*, v. ad 22, 37, 2.

6. *consulis latera tegunt*, v. ad 24, 5, 7.

LXVI. I. *dum liceret* ſibi *intacto, abire*, v. ad 2, 12, 11. et 5, 25, 4. — *hoſtium adventum manſit*, v. ad 2, 40, 4.

2. *ex ala, quam Sacram vocant*, v. ad 37, 40, 6.

3. *captivorum agmini oblata*, v. ad 5, 13, 8. — *iis caeſis* cet. aliquid mendi hic latet: ſive enim *caeſis* referas ad *vehicula*, ineptum eſt, ſive ad *captivos*, parum veriſimile; Crev. — *nullo exſpectante, utcumque explicaretur agmen:* ante *utcumque* excidiſſe videtur *dum*; Gron.

4. *ab incondito agmine c.* v. ad 21, 57, 11.

5. *Sunt, qui — pugnatum auctores ſint*, v. ad 2, 58, 1. *ſint* ex emend. Sigon. pro *ſunt*, quod auribus h. l. minus gratum eſt, et a ſtylo Liv. alienum, v. Drak. Neque tamen cum Erneſtio ad Cic. Fin. 1, 20. et Off. 1, 2. 20. 24. contenderim, veram latinitatem poſtulare, ut conjunctivus excipiat dictionem *eſt*, vel *ſunt, exſiſtunt, inveniuntur, qui.* Cf. Bentl. ad Hor. Od. 1, 1, 3. et Cort. ad Sall. Cat. 19.

LXVII. 1. *Hic dies Perſea perculit*, (v. ad 2, 14, 2.) h. e. acta hujus diei, proelium hoc die commiſſum: (cf. Duk. ad Flor. 2, 6, 58. Gron. ad Juſtin. 9, 3. et ad Sen. de ira 3, 36.) ſed aut leg. *perpulit*, aut excidit *ita* vel *adeo*, cui *ut* reſpondeat; Drak. At bene ſibi obponuntur *Romanis refecit animos, Perſea perculit;* Schaef.

2. *et propinquos tentare*, v. ad 9, 35, 1.

3. *ad Gonnum caſtra movet*, tentaturus, experturus, *ſi*, an cet. v. ad 1, 57, 1. — *inexpugnabilis res*, forte *i. urbs*; Gron.

4. *Q. Mucium legatum*, nunc forſan factum ex tribuno militum. Cf. cap. 49. Idem forte intell. 43, 1 pr. niſi aliud excidit nomen. — *Achajam Phthiotim*, v. ad 33, 32, 6.

5. *Pteleum — Antrona — Lariſſam*, v. ad c. 42. n. 1. — *voluntate colentium*, v. ad 1, 1, 3. et 3, 69, 8.

6.

6. *Dubitari inde*, immo *dubitare* sc. coepit, aut *dubitavit*; Duk. — *adspiciendae res*, v. ad 21, 6, 4.

7. *vexantibus eos Coroneis*, in quos Licinium crudeliter consuluisse, ex 43, 4. patet; Duk. *Coroneis* scripsi pro *Coronaeis*. v. ad cap. 42. n. 3. — *duxit* consul. Cf. ad 1, 23, 4.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XLIII.

CAP. I. 1. *qua in Thessalia equestri pugna vicere Romani:* vicere quidem; (v. 42, 66.) sed prius victi sunt, et quidem in pugna majore multo et clariore. v. 42, 59 sq. Hinc *victi* vel *victi fuere* emend. Cler. et Crev. Vulgatum defendit Doujat. ut Livius unice respexerit posteriorem pugnam. At eum, Romanis suis faventem, non quidem plane dissimilasse cladem, sed scripsisse *victi primum*, *deinde vicere*, suspicabantur Gron. et Drak.

2. *legatus in Illyricum missus*, v. ad 42, 67, 4. — *opinione clementiae*, v. ad 45, 38, 2. — *Carnuntem* Illyrici aut Pannoniae opp. de cujus situ et ruderibus v. P. Lambecius ad calcem lib. 2. Comm. de Bibl. Caes. p. 997.

3. *quas intactas urbes r.*, v. ad 2, 12, 11.

4. *in Gallia, quam sortitus erat*; Cassio Italia evenit, h. e. Liguria et Gallia. cf. 42, 31. 32. 43, 9. Liguria aliquoties utrique consuli decreta fuerat, (v. 40, 35. 44. 41, 17. 18. 42, 1. 9. 10.) et alteri quoque

simul Gallia, quod probabile sit ex 41, 17. 18. et eo, quod Livius nusquam refert, qui praetores post a. V. 576. (lib. 41, 8.) Galliam, ut ante, sortiti fuerint; Duk.

5. *Aquilejam indicto exercitu*, v. ad 4, 25, 4. — *XXX dierum frumentum m. d.* v. Schel. ad Polyb. c. 7.

6. *consulem ausum tantum, ut suam provinciam relinqueret* cet. v. ad 10, 18, 8. — *novo periculoso itinere*, duo epitheta uni substant. ἀσυνδέτως juncta, ut passim; Drak. quem v. ad 1, 14, 7. et 44, 43, 3.

7. *senatus gerendum censuerat*, f. *censuerit*. Sed v. ad 3, 2, 1. — *P. Marcius Rex*, forte *Q.* pro *P.* quod praenomen in hac familia et in ulla alia ejusdem gentis non inveni; Duk.

8. *Metus distulit curam*, quia causa fuit, cur differretur. Cf. ad 5, 39, 3.

II. 1. *nisi genibus*, procumbentes, ut 44, 9. *quam hostes, patiantur*, immo *paterentur*. — *L. Canulejo — negotium datum est* a senatu extra ordinem, quia leges et quaestiones de repetundis nondum constitutae erant; Duk. cf. Sigon. de judic. 2, 27. et inf. ad Epit. 47, 7.

2. *quinos recuperatores* cet. v. ad 26, 48, 3.

3. *Cum M. Titinio*, primo reo.

4. *Bis ampliatus*, *i. a. reus*, v. ad 4, 44, 9.

5. *excusati exsilii causa solum vertisse*, v. ad 3, 13, 10. — *prohiberi a patronis* sc. legatos Hispaniae: quae dura est ellipsis.

6. *nobiles ac potentes compellare*, v. ad 22, 12, 12.

7. *ne frumenti aestimationem magistratus Rom. haberet*, "sc. et aestimati et emti. Aestimatum est, quod magistratibus Rom. in cellam, i. e. domesticum usum, a provincialibus sumere licebat, sed pro quo usu invaluerat, ut pecuniam sibi numerari juberent. v. Cic. Verr. 3, 81. et Burm. de vectig. c. 2. p. 20. Quum autem magistratus frumentum grandi pretio aesti-

aestimarent, Hispani inpetrarunt, ut illi vel frumentum ipsum adcipere, vel, si pro eo pecuniam mallent, aestimatione communi et publica uti cogerentur. Emtum frumentum est, quod provinciales Romanis vendere jubebantur. v. Cic. Verr. 3, 70 sq. et Burm. de vect. c. 2. p. 19. In illam rem magistratus Rom. pecuniam e publico adcipiebant: ex qua ut aliquid averterent, frumentum emendum vilissimo pretio aestimabant. Itaque Hispani inpetrasse videntur, ne *vicesimas* frumenti *vendere* cogerentur, *quanti vellent* magistratus Romani." Crev. Haec probabiliora sunt, quam quae Marc. Donatus et alii disputarunt; qui etiam de aliarum rerum *vicesimis* h. l. agi credidere, vel eum silentio praeteriere.

8. *ad pecunias cogendas*, exigendas.

III. 1. *ex militibus Rom. et ex Hispanis mulieribus* cet. "Ex h. l. Sigonius de jur. civ. Rom. 1, 6. 9. colligit, eos, qui *ex mulieribus*, *cum quibus connubium non esset*, *nati* erant, in numero servorum habitos fuisse et ne libertatem quidem habuisse, et Turnebus Advers. 16, 21. eos servorum in numero, non ingenuos fuisse. Hoc non in universum de omnibus his verum esse arbitror. Nam qui ex cive Rom. et muliere libera, cum qua connubium non esset, nati erant, non illi quidem cives Romani, sed tamen liberi erant, nec video, cur servorum numero haberi debuerint: partus enim, quod ICti dicunt, sequitur ventrem. Eos, de quibus hic agit Livius, servilis conditionis fuisse, argumento sunt, quae de eorum manumissione et adpellatione coloniae, in quam deducti sunt, dicuntur. Hinc suspicor, matres eorum fuisse captivas Hispanas ancillas, quarum liberi conditionem matrum sequebantur. v. Vlpian. tit. V. §. 9." Duk. Cf. ad 8, 14, 9. et ad Tac. Ann. 14, 27, 5 et Spanhem. O. R. 2, 22.

2. *eorumque si quos manu misisset*, "sc. quum in provinciam venisset, ut praesens singulorum causas

cognosceret. Nam quod non dicit Livius *ut eos manu mitteret*, sed *eorum si quos manu misisset*, indicio est, non eamdem omnium caussam fuisse, sed alios manu mitti potuisse, alios non potuisse. Si quid veri in eo est, quod de matribus illorum dixi, qui post mortem patrum in alterius domini potestatem non venerant, manu mitti potuerunt: qui justo titulo venerant, non potuerunt." Duk. Cf. Spanh. l. l.

3. *Cartejam ad oceanum*, v. ad 21, 5, 3.

4. *Latinam eam coloniam fuisse*, immo *esse*, h. e. in posterum esse, vel haberi: nam colonia nunc primum facta est; Gron. — *libertinorum* coloniam. v. ad 8, 14, 9.

5. *ipsorum fore potestatis* cet. v. ad 3, 62, 5.

IV. 1. *tantum pavorem ingressi* cet. Desiderantur h. l. comitia et consularia, quibus A. Hostilius Mancinus et A. Atilius Serranus consules facti sunt, et praetoria cum sorte provinciarum: item res gestae a P. Licinio proc. in Macedonia; Sigon. De initio cap. v. ad Epit. n. 3.

2. *ad pacem precibus petendam*, v. ad 9, 16, 3. — *culpamque in duorum amentiam* — *ab consule Licinio* cet. v. ad Epit. n. 1. et 3.

3. *spatium petierunt*, latinius *petierint*; Gron.

4. *sub corona venisse*, v. ad 2, 17, 3. et 3, 55, 8. — *Indigna* sc. *ea* aut *res*: nisi alterutrum excidit; Gron. — *edicere*, v. ad 30, 5, 1.

5. *injustum bellum inlatum* — *censere*.

V. 1. *Carnorum Istrorumque et Japydum* ex emend. Drak. pro *Japidum*. Ἰάποδες ap. Steph. Byz. et Strab. 5, 217. 7, 313. sq. Ἰάπυδες ap. Ptol. 2, 17. Dion. Cass. l. 49. p. 412. Plin. 3, 18-21. *Japudes* in fast. Capit. triumph. cf. Pigh. Ann. ad a. 624. Similiter *Illyrii*, *Illurii* et *Illirii*, *Satyra*, *Satura* et *Satira*, aliaque. v. ad 22, 4, 1. et de *Japydibus*, Illyrico populo, Heyne ad Tibull. 4, 1, 108. et ad Virg. Ge. 3, 475. 2.

2. *ad id locorum*, v. ad 9, 45, 1.

3. *Munera mitti legatis ex binis m. a.* v. ad 42, 6, 6.

4. *equorum commercium*, jus emendi; Ern. Similiter 45, 29 extr. *commercium salis* id. qd. 2, 9. *vendendi salis arbitrium*.

5. *C. Sicinius* cet. cf. Drak. et Pigh. Ann. ad a. 568. 571.

VI. 1. *frumenti centum millia*, sc. modiorum, ut passim in mentione frumenti et salis. Sic et Gr. *μεδίμνων* omittitur. Cf. not. 6. et 23, 21. 33, 42, 5. Drak. ad h. l. et Schwebel. ad Lamb. Bos. Ellips. Gr. p. 191. — *Alabandenses templum Vrbis Romae se fecisse ludosque* cet. v. ad Tac. Ann. 4, 56, 4.

2. *Hoc Lampsaceni*; post aut ante *hoc* insere *et*; Gron. et Drak. *Hoc*, idem, sc. ut donum in Capit. cet.

3. *Discessisse se a Perseo*, v. ad 24, 45, 2. — *ne in regiam potestatem reciperentur*, male *reciperentur*, *exciperentur*, *reciperentur* iterantur; Drak. *restituerentur* conj. Doujat. *redigerentur* Bos. *reciderent* Gron.

4. *in sociorum formulam referre*, v. ad 26, 24, 5.

5. *Et ex Africa legati simul Carthaginiensium*, vox *simul* superflua, vel potius indicat, excidisse, *et Masinissae venerunt: Carthaginiensium*; Crev.

6. *tritici decies centum millia*, cf. not. 1. *decies centum millia* pro vulg. *d. centena m.*, ut 33, 42, 5. et 43, 8, 3. Cf. Gron. de pec. vet. 2, 8. p. 83.

VII. 1. *bene ac gnaviter*, strenue, studiose ac sincere, *destinarent* cet. v. ad 3, 41, 11. 24, 2, 1. 24, 23, 3.

2. *milites intra praesidia regis*, v. ad 38, 11, 4.

3. *Mictio pedibus captus*, v. ad 2, 36, 7. et 35, 38, 1. — *ita adfecto*, v. ad 5, 10, 6. — *ultimae necessitatis extemplo visa res* legatio, forte ut 2, 3.

leges res ſurda: niſi *eſt* leg. pro *res;* Drak. Vocem *legatio* delendam putabat Crev., et Duk. conj. *eſt introlatus, omnes convertit. Vltimae* cet.

4. *tum quum maxime* cet. v. ad 29, 17, 6.

5. *quam ſe dedant Perſi*, v. ad 42, 25, 1. — *Qui excluſiſſent eos*, immo *quae;* Sigon. Sed v. ad 3, 47, 1. — *ſpoliataque ſacrilegiis* ſc. ornamenta templorum. *ſpoliaque ſacrilegii* emend. Gron.

6. *quibus nihil neque dicere penſi, neque facere.* v. ad 42, 23, 2. Poſt *penſi* excidit aut intell. *ſit.*

VIII. 1. *in abſentem jacta*, v. ad 2, 12, 7. 2, 45, 6.

2. *non ut ea*, talia, *a magiſtratibus* Romanis, *ſociis atque amicis paterentur* ſc. Chalcidenſes, vel potius Graeci; nam praecedens *Graecia* pro Graecis dici poteſt. v. ad 3, 47, 1. Sed forte cum Gron. leg. *ſocii a. amici*, aut cum Duk. *a magiſtratibus ſuis ſocii a. amici paterentur.* — *neminem, praeter magiſtros* ſc. navium, (ut 29, 25. 45, 42.) *in hoſpitia deduci aequum cenſere* ſc. ſenatum. An leg. *cenſeret?* — *commode perveherent*, quia aeger erat.

3. *decies centum millium aeris*, v. ad c. 6, n. 6.

IX. 1. *octo naves ornatas*, v. ad 9, 40, 12.

2. *Iſſam* — *Iſſenſium navium*, v. ad 31, 45, 7.

3. *ut adcolas Illyrici tutarentur*, immo *tutaretur;* quod et alii monuere. — *ad octo millia hominum vario genere armavit* pro *varii generis:* (ut *mixti* et *mixtum genus hominum* 37, 39. 40. 42, 51. 58.) ſed hoc melius eſſe puto, quia illud etiam de varietate armorum adcipi poteſt, quae non eſt mens Livii; Duk.

X. 1. *Vſcana oppidum* Peneſtarum in Illyrico (hod. Albania) *finium plerumque* (adject.) *Perſei erat*, h. e. maximam partem. Sic *Europae plerumque* 45, 9. pr. ut *medium campi, exiguum ſpatii* et ſimi-

ſimilia; Drak. "Nonnihil disſimile eſt *plerumque noctis proceſſit* ap. Sall. Jug. 21. (ubi cf. Ciaccon.) Nam in eo ſupplendum eſt *tempus*, ap. Liv. 45, 9. *ſpatium* aut aliud hujus modi. Praeferrem tamen *Europae pleraque* vel *Europam pleramque.*" Duk. Οὔσκανα corrupte forſan Ὑσκανα ap. Steph. Cf. Schweigh. ad Polyb. 28, 8, 11.

2. *furto et fraude agendae rei*, v. ad 9, 31, 7.

3. *nec fidem adciperet*, v. ad 23, 19, 10. — *duodecim millia*, v. ad 9, 24, 2. — *tendebat*, v. ad 4, 19, 1.

4. *ſub jactu teli fuerunt*, malim *ſub ictu*; Drak. Ita *ſub ictu teli eſſe*, *ſub ictum venire* forte et *ad ictum venire*, (v. ad 26, 40, 5.) et *eſſe extra ictum* 27, 18. 28, 30. 34, 28. 37, 27. Sed et *ad* vel *intra teli jactum venire*, et *extra teli jactum eſſe* dixere Curt. 3, 10. 11. 4, 3. Virg. A. 11, 608. et alii.

5. *et incondita multitudo*, v. ad 21, 57, 11.

6. *ne ſuſtinere procellam — poſſent*, v. ad 32, 13, 3.

XI. 1. *ſacrificii cauſa R. venerat*, v. ad 4, 2, 6. — *ne quae major i.*, forte *qua*, Periz. et Drak.

2. *miſerunt*, *qui comperta*, *quae agerentur*, *referrent*, et mandatum perferrent, *ut A. Hoſtilius* cet., vel *et* ſc. legatos miſerunt eum in finem, *ut* cet. — *comitia conſulibus ſubrogandis* (v. ad 2, 8, 4.) *ita ediceret*, *uti Januario comitia haberi poſſent*: vocem *comitia* bis poſitam ante *haberi* tolle; Gron.

3. *edicto ſenatores omnes — abeſſet*, cf. ad 36, 3, 1.

4. *ante diem V.* (v. ad 6, 1, 9.) *Cal. Sept.*, immo *Cal. Febr.* propter verba, not. 2. et 5. laudata. Idem jam monuere Pigh. et Gron. Male vulgatum ſervat Dodwell. de cyclis diſſ. X. p. 494. et 509.

5. *Legati ex Macedonia*, *exacto admodum menſe Febr.*, *redierunt*, v. ad 21, 36, 3. — *exercitum conſulis infrequentem commeatibus vulgo datis per ambitionem*, v. ad 1, 57, 2. et 43, 14, 5.

 6.

6. *Ignominiam*, *Claudii temeritate adceptam*, (v. cap. 10.) *elevare* (v. ad 3, 21, 5.) *eos*, confulem et tribunos militum, (ita Drak.) *Patres adceperunt*, *qui perpaucos* — *amiſſos referebant*; verba *Patres adceperunt* delenda putabant Cler. et Crev. eadem et τὸ *qui* Freinsh. haec tria et *referebant* Gron. et Drak. aut leg. *referentes*. Forte fervari poffunt verba haec fufpecta, fi Livio, non legatis, tribuantur, ut fenfus fit, *Patres adcepiſſe*, a legatis audiviffe, *ignominiam* illam *elevare eos* nuntios feu fugitivos, *qui* cet. Sed malim ejicere *eos Patres adceperunt*, et reponere *elevaſſe Sex. Digitium*, vel *e. tribunum militum*, *qui* — *retulerit*. Cf. princ. cap. In ant. codice forfan poft *elevare* lacuna fuit, perperam expleta ab emendatoribus.

7. *Calendae intercalares*, ut 45, 44, 2. (ubi prima vox excidiffe videtur) primus dies menfis intercalarii, quem deinde reliqui ejusdem menfis exceperunt, *die tertio poſt Terminalia*, h. e. d. XXIII Febr., nam Terminalia d. XXI Febr. feu IX Cal. Mart. agebantur. Sed inf. 45, 44. legimus *poſtridie Terminalia intercalares* Calendas diesque *fuiſſe*: unde et h. l. ita legendum effe fufpicari poffis. Contra Dodwell. de cyclis 10, 26. et in Append. ad Prael. Camd. p. 743. 751. 761. putat Romae in ufu fuiffe, ut poftridie Terminalia effent Calendae intercalares: at interdum evenire potuiffe, ut inter Terminalia et Calendas intercal. medius intercederet dies, fi nempe dies ante ex anno exemtus effet, ne nundinae in Nonas alicujus menfis vel in Cal. Jan. inciderent, qui dies poftea interponendo alium fuppletus fit: Livium igitur primum diem numerare Terminalia, fecundum diem interpofitum, tertium Calendas intercalares; et ita faepe utriusque termini rationem in numerando habuiffe. Cf. ad 1, 19, 5. 6. et 42, 10, 5.

8. *Sacerdotes intra eum annum mortui*, *L. Flaminius* augur. v. 25, 2 pr. Praeter hanc vocem nomen fucceſſoris aut nomina aliorum augurum facerdotum.

dotumve, et mortuorum et in horum locum subfectorum, excidisse videntur. Cf. Drak.

XII. 1. *aut comparare eos — aut sortiri* (v. ad 3, 2, 1.) *placuit*, et (quod excidisse videtur) *prius quam id sors cerneret* v. ad 21, 41, 2. — *in incertum*, v. Gron. Obss. 1, 25. extr. — *ne quid gratia momenti faceret*, v. ad 1, 47, 7.

2. *nullus certus finitus numerus*, v. ad 10, 13, 13.

3. *non permissum, ut consules facerent his* quatuor legionibus, forte urbanis, *tribunos* militum: *populus creavit*, v. ad 7, 5, 4. et cf. 42, 31. et 35.

4. *mille socii navales cives Rom. libertini ordinis*, locus clarus ad intelligendum discrimen libertinorum et libertorum, Ern. Cf. ad 9, 38, 1. — *in Macedoniam, ubicumque classis esset*, "i. e. quacumque in parte orave Macedoniae classis esset. Quid ergo, si forte alio loco esset, quod fieri potuit, an tamen in Macedoniam deportandi erant? Fortassis *in Macedoniam, aut ubicumque c. e.* Classem sortitus est C. Marcius Figulus c. 15. Ea autem, quum ad illam venit Marcius, Chalcide erat. 44, 1." Duk.

5. *peditum quina millia, treceni et triceni equites*: "verum plures, quam trecentos, equites legioni additos esse non constat. v. ad 8, 8, 10. Forte leg. *treceni* vel *et treceni equites*, vel *peditum q. m. duceni et treceni equites*." Drak.

XIII. 1. *Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil Deos portendere vulgo nunc credant*, (forte *credunt*) *neque nuntiari admodum* (v. ad 21, 36, 3.) *nulla prodigia* cet. v. ad 1, 31, 1. *ulla* emend. Gron. Sed v. ad 2, 45, 7.

2. *quaedam religio tenet*, me s. animum, (v. ad 2, 5, 4. et 9, 30, 4.) capit animum meum, incitat, movet me, *quae illi prudentissimi viri, publice suscipienda censuerint* prodigia, (v. ad 1, 20, 11. et 1, 31, 1.) *ea habere*, ut ea habeam, *pro dignis, quae in*

in meos annales referam: nisi cum Crev. et Drak. leg. *indignis* et *tenet* dictum pro inpedit, vetat. v. ad 2, 63, 3.

3. *facem in coelo conspectam* cet. v. ad 1, 31, 1. — *bovem feminam loquutam publice ali:* "quod etiam alias, eodem prodigio nuntiato, factum fuerat ex responso haruspicum. v. 35, 21. et 41, 13. Sed quia hoc responsum nondum editum erat, quo tempore Anagnini prodigium illud Romam nuntiabant, verba *publice ali* aut ita capienda sunt, bovem interim, dum resciscerent, quid haruspices jussuri essent, publice apud se ali, aut inportune h. l. posita videri possunt." Duk. — *species adfulserat,* forte *effulserat,* h. e. subito fulserat; Gron. et Burm. ad Val. Flac. 6, 27. cf. sup. 22, 1. 28, 15. 41, 22.

4. *Reate imbri lapidavit,* v. ad 27, 37, 1. — *Cumis in arce Apollo,* ejus simulacrum, *lacrumavit,* v. ad 40, 19. 3.

5. *in aede Primigeniae Fortunae, quae in colle est,* v. ad 29, 36, 5. — *palmam in area enatam,* v. ad 32, 1, 9. — *sanguine interdiu pluisse,* v. ad 1, 31, 1.

6. *Duo non suscepta prodigia,* v. ad 1, 20, 11, et 1, 31, 1. Mox leg. *palmam enatam in inpluvio suo;* Gron. Cf. n. 5. — *L. Atrei,* forte *L. Atrii,* ut 28, 24. Duk. et Drak.

7. *libri a decemviris aditi,* v. ad 3, 10, 6. Mox *ediderunt et* ex emend. Gron. recepi pro inepto vulg. *et addiderunt.* v. ad 1, 18, 2. Praeterea Drak. malebat *aditi, qui quadraginta* cet. — *circa omnia pulvinaria* cet. v. ad 5, 13, 5. — *populus coronatus,* v. ad 23, 11, 7.

8. *uti decemviri praeierunt* sc. verba. v. ad 4, 21, 1. "Sed ita *praeire* hic non potest adcipi. Malim *praeceperunt;* nam decemviri dicuntur *imperare* et *jubere,* quae res divinae prodigiorum expiandorum caussa faciendae essent, 31, 12. et 38, 26. et haruspices de prodigiis consulti *jubere* 35, 21. et 36, 37." Duk.

XIV,

XIV. 1. *consules plebem apud senatum adcusabant, quod* non modo seniores, sed *et*, etiam, *juniores non responderent:* contra biennio ante multi sponte nomina dederant, quia viderant locupletes, qui in Macedonia et Asia stipendia fecerant; Jac. Periz. cf. 42, 32.

2. *C. Sulpicius et M. Claudius praetores plebis causam egerunt*, edidi ex emend. Jac. Periz. qui recte haec notavit: "Ex cap. 11. et 15. omnino *praetores* leg. pro *tribuni*. Ex *PR*. librarii fecerunt *TR*. vel pro solita oscitantia, vel quia sequebatur continue *plebis*. Illi praetores *plebis causam egerunt* contra consules, et, quia ipsi praetores erant, receperunt, *praetores* vel communiter omnes, vel se solos, *si ita senatui videretur, delectum perfecturos esse:* quapropter etiam his ipsis, Sulpicio et Claudio, *non sine sugillatione consulum*, ab senatu hoc *mandatum est*. Non invenies quoque in Livio ullum tribunum plebis e gente Sulpicia, quae adhuc integra erat inter patricias; immo neque in omni historia Rom. ante Marii et Sullae tempora, quando P. Sulpicius Rufus seditiosus ille tribunus pl. fuit. Perperam itaque Pighius ex h. l. duos hos non tantum tribunos, sed et quaestores et aediles facit, Rufumque et Flamininum cognominat." — *neminem invitum militem ab iis fieri*, i. e. ad militiam aut nomen dandum cogi. Nolim legere *neminem nisi invitum:* nam ambitiosorum est fugere obfensiones, eoque neminem cogere, quod jure possis: qui si contemsissent causam doloris invidiamque, et severitate M'. Curii bello Pyrrhi essent usi, facilis fuisset delectus; Gron. Mox post *magna Patrum* excidisse videtur *consensione;* Sigon.

3. *censui censendo*, agendo. cf. Ern. clav. Cic. — *haec adjurarent*, v. Heins. ad Ovid. Her. 20, 159. — *Tu minor annis XLVI es*, v. ad 3, 57, 5. et 22, 11, 8.

4. *ad delectum prodito*, ut mox *in delectu p.* v. ad 3, 14, 6. *prodibis* conj. Duk. ut in his juris jurati-

randi formulis. Cf. c. 15. extr. — *quem delectum his censs.* (ita olim scriptum erat) *magistratus habebunt* edidi ex emend. Gron. pro vulg. *quem hic censores magistratum habebunt.* Sigonius emend. *quicumque censores m. h.* Sed Gron. jam monuit, credibile non esse, hos censores tempus magistratus sui egressos esse, et de bello, quod in manu esset, tam male ominatos, ut proximis pluribusque censoribus parem necessitatem fore delectus acerrime habendi animis praeciperent. Vrsinus conj. *quum hi censores m. h.* Saltem *dum* scripsisset Livius.

5. *commeatibus per ambitionem imperatorum* cet. immo *imperatoris:* (A. Hostilii Mancini cos.) unde et *ab exercitu*, non *ab exercitibus;* Drak. Recte, opinor. Cf. ad cap. 11. n. 5. — *P. Aelio*, *C. Popillio coss.* respicit ad ea, quae 42, 17. de adparatu belli Maced. scripsit; Duk.

6. *qui in patris aut avi potestate essent:* "Jus jurandum, quod praeter commune omnium civium jus jurandum praestari volebant censores, ad eos tantum pertinebat, qui ita censebantur, ut eorum censui censendo lex diceretur, i. e. qui patres familias essent. Quum autem, *qui in patris aut avi potestate erant*, ipsi ita non censerentur, eorum nomina ad se edi jusserunt, ut hos quoque, aeque atque eos, qui censi erant, in provinciam redire cogerent." Duk. — *ante emerita stipendia gratiosa missio*, gratiae captandae causa data, per gratiam et ambitionem inpetrata. v. ad 3, 57, 5. et 7, 39, 1. — *fora et conciliabula*, v. ad 25, 5, 3.

XV. 1. *Latinisque actis* cet. v. ad 1, 45, 2.

2. *ex legionibus eas, quas videretur* ipsis dare, *consuli darent*, v. ad 1, 29, 4. "Mox scribe: *Indigne patiens praetorum arbitrio se consulem subjectum*, et ante τὸ *indigne* intell. vel relativum *is* aut *ille*, vel substant. *consul* aut *Cn. Servilius Caepio;* qualis ellipsis Livio frequens est. (cf. ad 25, 35, 3. et

et 37, 20, 4.) Forte tamen malis: *Indigne patiens p. a. consul se subjectum.* Paulo post tuto corrige: *praetores consulis in eligendo arbitrium fecerunt.* cf. ad 27, 8, 2." Gron.

3. *Senatum censores legerunt*, v. ad 23, 22, 1. — *princeps*, v. ad 27, 11, 8. — *e senatu ejecti*, v. ad 4, 24, 5.

4. *milites ex Maced. exercitu*, *qui quam multi abessent ab signis*, *census docuit*, *in provinciam cogebant*, adigebant, compellebant, vel in provinciam et ad exercitum redire cogebant. Cf. cap. 14 extr. et Drak. ad 32, 26, 3. — *stipendiis missorum c.*, *et cujus nondum justa missio* cet. v. ad 3, 57, 5. et 7, 39, 1. Post *stipendiis* excidisse *emeritis* putabat Gron. et *nondum emeritis* Crev. "Omnes, qui *emeritis stipendiis missi* erant, justam missionis causam habebant: quare non erat, cur horum causas cognoscerent. Itaque credo hoc intelligendum esse de causis eorum, qui nondum confectis stipendiis missi erant, et praecipue, quorum missio iis gratiosa videbatur. c. 14. *mitti stipendiis* tamen inusitatum est." Duk. *Stipendiis emeritis missorum* expono, qui missi erant hoc praetextu, quasi forent emeritis stipendiis: quod utrum verum nihilque gratiae datum esset, censores cognoscebant; Drak.

5. *ita jus jurandum adigebant*, ut alibi *adigere ad jus jurandum* et *jure jurando*. Cf. Gron. ad Gell. 4, 20. 16, 4. Cort. ad Sall. Cat. 22. et Davis. ad Caes. B. G. 7, 67. — Ex tui animi sententia cet. v. ad 22, 53, 7.

XVI. 1. *In equitibus recensendis* — *multis equos ademerunt*, v. ad 9, 46, 20. et 24, 18, 4.

2. *publica vectigalia aut ultro tributa conduxissent*, v. ad 5, 23, 6. et 39, 44, 6. — *ad hastam suam adcederet*, v. ad 4, 53, 4. — *socius aut adfinis c.* v. ad 38, 31, 3.

3.

3. *Clientem* ejus f. hujus (alterutrum excidiffe putabat Gron.) *libertinum parietem demoliri jufferant* fc. cenfores, *quod publico inaedificatus effet*, v. ad 39, 44, 3. — *Adpellati*, v. ad 2, 27, 2.

4. *ad pignera capienda miferunt* v. ad 3, 38, 12.

5. *Diem ad ejus* rogationis? an rei? *rogationem*? neutrum placebit. Tolerabilius effet *diem ad eam rogationem dixit* fc. perferendam vel jubendam: fed hoc quoque fortaffis fine exemplo eft; Duk. — *avocatam a fe concionem*, v. ad 1, 6, 1. — *in ordinem fe coactum*, v. ad 3, 35, 7.

6. *ingentes tumultus ciere*, videtur ftudiofae elegantiae; nifi leg. *ciens*, *Ti. Gracchi* cet., Gron.

7. *cenfori perduellionem fe judicare*, forte *perduellionis*; Gron. v. ad 1, 26, 4. et 26, 3, 3.

8. *diemque comitiis a C. Sulpicio praetore urbano petiit*, v. ad 26, 3, 4. — *Non recufantibus cenforibus*, *qui minus* cet. Drak. edidit pro vulg. *quo minus*.

9. *in ante dies VIII. et VII. Cal. Oct.* v. ad 6, 1, 9.

10. *Cenfores in atrium Libertatis adfcenderunt, et ibi fignatis tabellis publicis claufoque tabulario* cet. v. ad 4, 8, 4. — *dimiffis fervis publicis*, qui, quemadmodum aliis magiftratibus, ita etiam cenforibus, non folum ad hanc rem, quae forfan non tam veteris inftituti eft, verum etiam ad alia, eaque varia, minifteria adparebant; Duk. Cf. Marc. Donat. ad h. l. Lipf. Elect. 1, 22. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 15. Bof. ad Cic. ad Att. 12, 21.

11. *ex XII centuriis equitum VIII c. c.* immo *ex XIIX*, et forte *XIII.* pro *VIII.*, Drak. Cf. 1, 43.

12. *annulis aureis pofitis, veftem mutarunt, ut fubplices p. c.*, v. ad 2, 54, 5. et 9, 7, 5. — *conceptis verbis juravit*, folenniter. Sic etiam *verba juris jurandi concipere* dicitur, qui et ipfe folennem ejus formulam conficit pronuntiatque, et alio verba praeeunte repetit.

13.

13. *negavit se Gracchum morari*, v. ad 2, 24, 5.

XVII. 1. *ut numerum colonorum augeret*, — *ex SCto s.* v. ad 34, 42, 2. *augerent* conj. Periz. (cf. Drak. ad 34, 56, 11.) *ut numerus c. augeretur*; Gron.

2. *legati, in Graeciam missi, SCtum, Thebis primum recitatum* cet. cf. Polyb. 28, 3-7. 11. 14. — *praebuerat*, forte *praebuit*, Ant. Periz.

3. *Achaico concilio Argis agitato* forte *coacto* vel simile; Drak. Pro *Argis* cum Vrsino leg. Aegii ex Polyb. 28, 3, 10. v. sup. ad 27, 30, 8. — *egregia cum aut in spe futuri* cet. (v. ad 1, 14, 4.) nisi cum Mureto malis *fidissimae genti relicta*. — *criminumque*, v. ad 3, 19, 7.

4. *Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt* cet. cf. Polyb. 28, 5. ex quo *Thyrii* editum pro *Tyrrei*. v. sup. ad 36, 11, 6. — *qui ad Macedonas gentem trahebant*, ex emend. Gron. pro *ad Macedonicam gentem*. Haec vetus lectio non displicebat Vrsino, si ex Polyb. l. l. *res* post *qui* insereretur. Sed non adhaesisse singulis ejus verbis Livium, et inepte h. l. *Macedonicam gentem* memorari, monet Gron. (Cf. ad 23, 8, 2.) Idem mox legere malebat: *quod* (ignominiae adcipere) *bello captos et hostes mos esset*. Id probat inlustratque Cort. ad Sall. Cat. 3, 2.

XVIII. 1. *a Thracia pacem Cotys*, (v. ad 42, 29, 6.) *ab Epiro Cephalus*, Molossorum princeps, calumniis Charopis compulsus ad *defectionem a Romanis* ad Perseum, ne indicta caussa abduceretur Romam. Cf. 45, 26. Polyb. 27, 13. 30, 6-8. et Diodor. in Exc. Peiresc. p. 309. ed. Vales. T. 2. p. 578. ed. Wessel. Mox post *praestarent* inserendum videtur *et*, maximaque distinctio ponenda post *subesset* aut *domuisset bello*, ne oratio nimis longo deducatur filo. Tum supra *ratus* dictum pro *ratus est*, vel leg. *occasionem* (sc. esse) *est ratus*. — *Dardanos recens* do-

domuisset bello, quod narratum in praec. capp. hujus libri, quae interciderunt. Cf. Epit.

2. *aditum praebentibus Romanis*, leg. *Romano* minore ambiguitate; Gron. — *et duobus millibus levium armorum.* v. ad 22, 37, 3. — *Stuberam*, v. ad 31, 39, 2.

3. *ibi cum juventute Illyriorum Romanum praesidium;* ergo Vscana, quae Persei praesidio tenebatur, (v. cap. 10.) in potestatem Romanorum pervenerat. Quod qua occasione factum fuerit, Livius narrare omisit; sed ex h. l. intelligi voluit; Drak. — *obpugnare est adortus;* dele τὸ *est*, et mox lege: *alii aliis subcedentes scalas muris, pars ignem* cet. Gron.

4. *ut in nec opinata obsidione*, v. ad 8, 30, 7.

5. *vitae t. l. fidem adciperent*, v. ad 23, 19, 10.

6. *primum arma ademit;* quid postea? Junge *jussis primum*, aut *tamen* lege pro *primum.* Alterum hic orationis membrum excidisse, quo Livius significaverit, quod ex seq. cap. adpareat, Romanos a rege retentos esse, suspicabantur Crev. et Drak.

XIX. 1. *quae prope numero exercitum aequabat;* potius superavit, et incredibile est fere, tot millia militum Rom. se tam facile Perseo dedidisse: forte mox leg. *duo millia*, ut *IIII M.* ex *MM* factum sit) etsi mallem *mille;* Drak. — *transitus ea est*, v. ad 3, 70, 2. *Labeates* seu *Labeatae* septemtr. Illyrici populus, *ubi Gentius regnabat.*

2. *Praetereunti frequens castellum*, v. ad 10, 11, 3.

3. *Qua deditione celeriore spe*, quam spes fuerat: ingratus ablativorum et ὁμοιοτελευτῶν concursus. — *Ad Oaeneum perventum*, valde abruptum, et forte excidit *inde* ante *ad;* Duk. — *quam cetera* sc. oppida erant.

4. *cohors regia; quos Nicatoras adpellant*, v. ad 37, 40, 4. — *conjuges liberosque eorum*, puberum, *in custodiam dedit* sc. Perseus; nisi leg. *liberique e.*

in c. dati. — *alia cessere praedae militum*, v. ad 4, 10, 2. et 6, 14, 11.

5. *ad Gentium legatos Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, et Aputeum Macedonem a Beroea* (v. ad 1, 50, 2. et 42, 58, 1.) *mittit* cet. cf. Polyb. 28, 8. *Pleuratus* dicebatur et pater et filius Gentii s. Genthii, (v. ad 22, 33, 3.) sed h. l. intell. privatus homo, etsi forsan regis cognatus. *Aputeum* nomen mire corruptum. τὸν Βεροιαῖον Ἀδαῖον dixit Polyb. et Livium in cod. suo APPIΔAION habuisse conj. Reiske. — *in amicitiam*, f. *ad a.*, Crev.

XX. 1. *Hi transgressi jugum Scordi montis* cet. cf. Polyb. 28, 8. *Scordus*, extremus mons Illyrici, qui illud a Dardania Moesiaque sejungit, τὸ Σκάρδον ὄρος dicitur Ptol. 2, 17. Strab. 7. p. 329. Polyb. l. l. et *Scodrus* inf. 44, 31. hod. Argentaro. — *Scodra* opp. Illyrici, Gentii regia, (cf. 44, 31. 32. 45, 25. Plin. 3, 22. Ptol. 2, 17. et nummus ap. Holsten. in Adnot. ad Ortelii Thes. Geogr. p. 171.) Σκόρδα Polyb. l. l. (ubi Schweigh. monet, utrumque nomen *Scodra* et *Scorda* in usu potuisse esse, quum nil frequentius sit transpositione liquidae consonae ρ cum muta, qualis sit δ) Σκάρδων Strab. 7, 5, 4. p. 315. hod. *Scutari*, et apud incolas *Scadar*. Cf. Cellar. G. A. 2, 8. p. m. 621 sq.

2. *Ancyram inde populatus Perseus*; ἐπ' Ἄγκυραν ap. Polyb. 28, 8, 11. sed haec lectio ex Vrsini non tam codice quam conjectura, Liviana vero ex uno MS ducta est, et notissima quidem Ancyra Galatiae, Phrygiae et Siciliae, non vero Illyrici, sive ea urbs sit, sive, ut Duker. putabat, regio. Cf. Schweigh. ad Polyb. l. l. ubi praeterea monet, in optimo cod. Bavar. legi ἐπ' ἀκκῶναν, unde conj. ἐπ' Οὔσκαναν. Sed hoc Penestarum opp. omnino ab Ancyra h. l. distingui videtur. — *rursum reducit exercitum*, pleonasmus, ut *rursus revocare*, (9, 27 pr. ubi v. Drak. et 29, 4 pr.) *redire* cet. Cf. ad 2, 45, 10. et Drak.

ad Epit. XIV. — *firmatisque Vscanae praesidiis*, v. ad 21, 57, 7.

XXI. 1. *moveri non ausus*, potius *movere* sc. se; Drak.

2. *Ab utraque gente sine tumultu exigi*, scribe *exegit*, vel potius *exacti*; Gron. — *Dyrrhachium: tum Epidamni magis celebre nomen Graecis erat*, hod. Durazzo, emporium et caput Taulantiorum in Illyrico Graeco s. Maced., unde olim Brundisium in Italiam, ut nunc a Caleto Dubrim trajici solebat. v. ad Sil. 8, 574. *Dyrrhachium* Romanis dictum a peninsula aut conditore, quia *Epidamnus* inauspicatum iis nomen et velut *in damnum* ituris omen visum est. v. Strabo 7, 5, 9. p. 316. Pausan. 6, 10. Plin. 3, 23. s. 26. Mela 2, 4. Dio 41. — *Phanotem Epiri castellum*, quod plerique *Phanota* plur. num. dixere, et τοὺς Φανοτεῖς Polyb. 27, 14, 4. Sic et *Phanota* inf. 45, 26 pr. nisi ibi est sing. num., et h. l. leg. *Phanotam* aut *Phanoten*, et cap. 23 pr. *Phanotes* aut *Phanotae* pro *Phanotis*, a Gr. Φανότη. Alia est Phocidis *Phanotea* sup. 32, 18. dicta primum Πανοπεὺς s. Πανόπη, postea Φανοτεὺς, Φανότη, Φανότεια. v. Strab. 9. p. 291. al. 407. et 648. B. Herodot. 8, 34. Pausan. 10, 4. Palmer. Graec. antt. 6, 15. Burm. ad Ovid. Met. 3, 19. Schweigh. ad Polyb. l. l. et Heyne ad Hom. Il. 2, 520. — *auxilia Athamanum T.* cet. v. ad 32, 5, 6. — *Cleva*, qui Κλεύης, Dor. Κλεύας, memoratur etiam Strab. 13. p. 832. Etymol. M. p. 498. et in Brunck. Anal. T. 2. p. 55.

3. *in Elimeam profectus*, v. ad 31, 40, 1. — *vocantibus Epirotis*, immo *Aetolis*, quod ex seqq. et cap. 22. patet; Crev. et Drak.

4. *sita est super Ambracium sinum*, cf. ad 31, 47, 3. et Duk. ad h. l. — *ad Citium montem* inter Macedoniam et Aetoliam, qui forte pars Pindi fuit, qua proxime ad Acroceraunios adcedit; Drak. Forte adjacebat ei Citium opp. 42, 57. 5.

5. *quia manere non poterat*, v. ad 5, 55, 2.

6. *ad templum Jovis, quem Nicaeum vocant*, Νικαῖον, victorem, ut Νίκη Ἀθηνᾶ, de qua v. Suid.

7. *Ad Arachthum flumen* Epiri, (v. ad 38, 3, 6.) *retentus altitudine amnis*, *mansit*, pernoctavit, vel potius *diem*, *biduum* vel simile quid excidit ante *mansit*, quod tum est substitit, ut paullo ante; Jac. Periz., Crev. et Drak.

8. *per quem ei Stratus tradebatur*, actus pro conatu. Cf. cap. seq. et ad 3, 21, 3. An leg. *traderetur?*

XXII. 1. *in fidem suam venturos*, v. ad 7, 18, 1.

2. *In tempore et Dinarchus* cet. v. ad 2, 47, 4.

3. *tamquam ad Persea tendentem*, v. ad 4, 19, 1.

4 *Petitarum amnem*, v. Palmer. Graec. ant. 3, 13. p. 421. — *consilio advocato*, v. ad 1, 54, 1. et 10, 17, 1. — *Epirotarum transfugae*, eorum, qui erant ex factione Cephali, (v. cap. 18.) qui *transfugae* vocantur, quia ab Romanis defecerunt; nisi leg. *Aetolorum;* Crev. Cf. not. 3.

5. *in Aperantiam*, v. ad 36, 33, 2. — *Aperantii*, forte *Aperanti*, ut ap. Steph. Ἀπεραντοί, Drak.

XXIII. 1. *Rex cum minore vexatione i. h.*, immo *Rex non minore*, Freinsh. et Gron. — *Phanotis*, v. ad c. 21. n. 2. — *ducentis*, v. ad 1, 23. Malim sic *cum non minore v.* ut c. 21. 44, 5. et al. sed potuit etiam Perseus in reditu minoribus incommodis vexatus esse, vel quod anni tempestas clementior, vel quod regio, in quam rediret, non adeo aspera, vel quod viae minus difficiles essent; Drak.

2. *Appius*, *superatis angustiis*, (v. ad 32, 5, 6.) *in campo* Epiri, *quem Elaeona vocant*, forte vicinum urbi Elaeunti, quam Ptol. 3, 14. inter mediterraneas Epiri memorat; unde *Elaeona* scripsi pro *Eleona;* Drak.

 3.

3. *Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat* in poteſtate? regebat? Sed *gens Epirotarum* in unam *cohortem* contribui non poterat, et forte leg. *Epirotarum transfugas;* Crev. Cf. ad c. 22. n. 4. Idem Philoſtratus memoratur Polyb. 27, 14.

4. *per Parthinorum ſocias urbes* Romanorum. v. Palmer. Graec. Ant. 1, 34. p. 182. — *in hiberna militibus dimiſſis*, forte *diviſis*, quia modo praeceſſit *dimiſſis Chaonumque — praeſidiis;* Ant. et Jac. Periz. — *Romam ſacrificii cauſa rediit*, v. ad 4, 2, 6.

5. *Ab Gentio eadem adferentes* cet. cf. cap. 19. 20.

6. *nec tamen impetrare ab animo poſſet* ſuo puſillo et contracto, h. e. a ſe ipſo propter ingentem avaritiam, ut Gentio, qui pecuniam ſibi maxime deeſſe dixerat, (v. cap. 20.) daret in ſumtum belli: quo ſenſu dicimur etiam *parcere animo*, quum frenum laxamus, *vincere animum*, quum reſiſtimus adfectibus alia dictantibus, quam honeſtas aut tempus imperat; Gron. Cf. ad haec Polyb. 28, 9. et 29, 2. Ea, quae hic refert, et alia quoque deſiderari in fine hujus libri putabat Drak. ex quo tamen nihil periiſſe ſibi perſuadebat Crev.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XLIV.

CAP. I. 1. *Q. Marcius Philippus conſul cum quinque millibus;* hic aliquid deeſſe putant Crev. et Drak. numerum enim et non abſolute ſic poni et per ſe,

se, haud adjecta re, quae numeretur, et ipsum vitiatum esse: plures enim milites in *subplementum* exercitus Macedonici decretos, (v. 43, 12.) nec verisimile esse, reliquos ante consulem in provinciam profectos esse. — *quod in supplementum l. s. trajecturus erat*, cum Drak. leg. *quot*, aut cum Gron. *quod supplementum*.

2. *M. Popillius consularis* cet. cf. 42, 49. — *adolescentes* etiam viri dicti, v. c. praetor et consul Cic. Caecil. 9. et Phil. 2, 46.

3. *cui classis provincia evenerat*, v. ad 2, 40, 9.

4. *simul ex Italia profecti* sc. praetor et tribuni militum, *Actium Acarnaniae portum*, opp. et prom. ad sinum Ambracium, victoria Augusti Actiaca nobilitatum, (v. ad Sil. 15, 302.) *tenuerunt*, v. ad 1, 1, 8. — *superato Leucata*, v. ad 26, 26, 1.

5. *ad cunctam militarem disciplinam*, ad omne genus militaris disciplinae, ad omnes ejus partes observandas; ut *cunctus* 4, 33. et ap. Sallust. Jug. 57. (ubi v. Cort.) et *omnis* pro *totus*; Drak. *unicam* pro *cunctam* conj. Gron. Cf. ad 1, 21, 3. — *ab effusa licentia*, v. ad 1, 1, 5. — *cum cura inspexisset* (ut 29, 1. et 24.) ex emend. Manutii pro *inexisset*. — *ornato exercitu*, v. ad 1, 14, 4. et 9, 40, 12.

6. *et in rebus deinde gerendis* cet. Lacunas h. l., sed non satis feliciter, explevere Sigon. et Pigh. in Ann. ad a. 584.

7. *sensurum in exitu rerum s.*, del. *τὸ in*; Mur.

II. 1. *de summa gerendi belli*, v. ad 3, 5, 6.

2. *menstruum secum ferre* sc. frumentum, ut *τὰ ἐπιμήνια* menstrua, cibaria, commeatus ap. Polyb. 31, 20. et 22. Cf. Lips. de mil. Rom. 5, 2. et Schel. ad Polyb. c. 7. — *quam exercitum acceperat* ab Hostilio proc.

3. *convocatis itinerum ducibus, quum*, ut *exponerent* cet. Gron. emend. citra necessitatem *convocatos i. duces quum exponere in consilio jussisset, qua* via

 quis-

quisque ducturus esset, *submotis iis* cet. Cf. ad 1, 17, 7. 1, 54, 1. 3, 70, 2. 8, 6, 6. — *quam* viam *potissimum peteret*, ut mox *quam potissimum capesseret viam* et *quod iter petiturus esset*, v. ad 1, 25, 7. et 3, 70, 2. Cf. Drak. — *retulit ad consilium*; v. ad 1, 54, 1. 8, 6, 6. et 26, 2, 3.

4. *per Pythium* — *Cambunios m.* cet. cf. 42, 53. 54. — *divortium itinerum*, v. ad 21, 31, 4.

5. *inter Azorum et Dolichen*, Ἀζορίου μεταξὺ καὶ Δολίχης Polyb. 28, 11, 1. Cf. sup. ad 42, 53, 3. Strab. 7. p. 327. et Schweigh. ad Polyb. l. l. — *decem millia levis armaturae juvenum*, vox *juvenum* plane otiosa est et delenda, vel in ea latet nomen gentis alicujus, ut mox *XII millium Macedonum* de altero praesidio; Crev. — *circa Dium stativa habuit*, cf. Diodor. in Exc. Peiresc. ap. Vales. p. 309.

6. *cum equitibus expeditis*, v. ad 5, 16, 2. — *Heracleum* opp. Perrhaebiae in Macedoniae confinibus. Cf. 44, 18. Drak. ad h. l. et Schweigh. ad Polyb. 28, 11, 3. *per litora* (ut c. 4.) pro *litore* conj. Crev. et *intercurrebat* pro *percurrebat* Gron.

III. 1. *consuli sententia stetit*, v. ad 4, 13, 6. Mox lacuna ex 31, 36. a Sigon. ita expletur; *ubi propter* (v. ad 21, 27, 6.) *Octolophum diximus regis castra Philippi fuisse*. Sed ibi castra Sulpicii fuisse, 31, 36. traditur; Duk. Plura deesse putabat Doujat., et Crev. *regem* potius Persea fuisse, *Octolophum* autem librariis deberi, aut alium esse locum, quam qui 31, 36. memoretur, quippe qui longe abfuerit ab *Heracleo*, *Phila* et *Dio*.

2. *turrim Eudieru*, v. ad 44, 28, 5.

3. *Sollicito consuli et propter itineris difficultatem*, *et* propter *eorum vicem* cet. cf. ad 1, 25, 5.

4. *summam belli*, v. ad 3, 5, 6. — *conspexerunt* sc. milites. — *protenus* ut *duceret* milites.

5. *dies unus fessis* — *tertio die* cet. v. ad 40, 22, 1.

IV.

IV. 1. *ad tuendum saltum* cet. cf. cap. 2. extr. 2. *concursum ab illis* sc. esset, vel e seqq. fuisset; Doujat, *concurrissent* emend. Gron. — *in angustum dorsum cuneatum*, v. ad 9, 40, 1.

3. *qui gravium armorum erant*, v. ad 22, 37, 3.

4. *cum levi armatura* (alterius partis) *conserere*, excidit *manus* vel *pugnam*; Crev. Ejusmodi quid ex seq. *pugna* commode repeti potest; Ern. Sed hoc est gravis armaturae, quae pede collato cominus pugnat, non levis, quae procursando eminus missilibus rem gerit: unde aliud hic vitium esse suspicor; Duk. Cf. ad 6, 12, 7. et 21, 55, 2. Forte leg. *cum levi armatura rem gerere, per iniqua — pugnam petens*. — *pugnam petere*, v. ad 1, 25, 7. — *in juga inopi*, ut 5, 42. et 22, 39.

5. *neque regredi sine — periculo* poterat, *sed cedenti — poterat*. At leg. potius cum Mur., Gron. et Drak. *periculo, si cedenti ex s. l. instaret hostis, poterat*. — *audacter commissum* (h. e. vel peccatum, vel inceptum, inchoatum, Drak.) *corrigere pertinaci audacia, quae prudens interdum in exitu est*, cf. ad c. 6. n. 3.

6. *ab duodecim millibus* passuum, h. e. tot millium intervallo ab hostibus. Cf. ad 38, 20, 2. et 42, 58 pr.

7. *Romanus imperator major LX annis* cet. ὁ δὲ πρῶτος ἐξῆρχε τοῦ πόνου, ἑξηκοντούτης ὢν καὶ βαρὺς τὸ σῶμα καὶ πιμελής, Appian. Maced. 12. ap. Suid. v. πιμελής. — *relicto in custodia jugi*, forte in *custodiam jugi*, h. e. ut jugum custodiret, ut ei praesidio esset; Drak.

8. *qui repurgarent iter*, ut mox *saltum aperire*. — *prae se habens*, praeeuntia. — *agmen cogit*, v. ad 32, 2, 4.

V. 1. *redire, qua venerant*, v. ad 10, 12, 2. — *Per proclive sumto fastigio*, initio facto a summo collocandorum asserum, qui a summo in imum sen-

ſim deferrent; Bauer. Cf. ad 1, 38, 6. — *quam quanta*, v. ad 26, 19, 2.

2. *qua rupes abſciſae*, v. ad 3, 70, 2. et 4, 19, 5. — *Solido*, in ſolido, quod c. 9. *ſtabile ſolum* dicitur.

3. *usque* ad *alterius initium pontis*. — *clunibus*, in clunes. — *planicies altera pontis*, alterius pontis. v. ad 1, 1, 6. — *Paullo plus* quam *ſeptem millia* paſſuum *die*, per diem, (ut contra mox *nocte*) *Romani proceſſerunt*, niſi cum Gron. leg. *eo die*.

4. *an infeſtus is locus eſſet*, v. ad 1, 7, 7. et 39, 29, 3. — *in tam cava valle*, ſc. quam in qua ſubſtiterant priore die ac nocte. Sed forte leg. *in concava valle*.

5. *quod nec hoſtis umquam adparebat*, immo *usquam*; Sigon. Poteſt tamen *umquam* dictum eſſe ratione totius diei et variarum ejus partium; Drak. — *Heracleum* pro *Heracetum* ex emend. Gron. — *Libethrum*, forte *Libethra*: certe τὰ Λίβηθρα vel Λείβηθρα urbs Pauſan. 9, 30. et Conon. Narrat. 45. Λείβηθρος et *Libethra* fons Suidae, Melae 2, 3. et Plin. 4, 9. dicitur; Drak.

6. *ii vallem campi quoque partem*, immo *ii v. campique p.*, Mur. et Gron. Pro *ii* inſuper leg. *alii*; Duk. — *tenderet*, v. ad 25, 6, 10.

VI. 1. *Quo nuntio quum pavidus*, pavefactus, (niſi *quo nuntio* dictum, ut *hoc nuntio* 24, 19, 4.) *exſiluiſſet e ſolio*, balneari, labello, πυελῷ, *Badewanne*, lapide in labri formam excavato. Cf. Ern. clav. Cic. v. *labellum*, et ad Suet. Ner. 50. Ὁ δὲ ἐξήλατο τοῦ ὕδατος, βοῶν, ὅτι ἑαλώκοι πρὸ τῆς μάχης, Appian. Maced. 13. ap. Suid. v. ἀναλαμβάνειν. — *proripuit* ſe. v. ad 2, 24, 6.

2. *per alia atque alia pavida conſilia et imperia trepidans*, v. ad 1, 14, 6. et 3, 49, 4. Locum, qui ſequitur mutilum eſſe et, quae exciderunt, ex Livii cap. 10 pr. et Diodoro in Exc. Valeſ. p. 310. ita fere ſupplenda putabant Crev. et Drak. *Duobus ex ami-*

amicis Niciam proficisci jussit Pellam, ubi pecunia deposita erat, et, quidquid ejus ibi nancisceretur, in mare dejicere; alterum Andronicum misit Thessalonicam, ut navalia incenderet. Simul Hippiam et Asclepiodotum ex praesidiis revocat. Nota Gron. est: "Neque *Pella* viri est nomen, neque *Asclepiodotus* loci. Verba autem illa, *ubi pecunia deposita erat*, omnino sunt aliena. Possis existimare, post τὸ *trepidans* interjectum aliquid fuisse, quo narraret Livius, quod breviter innuit cap. 10 pr. ejusque narrationis particulam illa esse verba. Sed credo potius, addidisse ea librarium, qui invenerat illa adscripta voci *Pellam*, postquam in hanc transformatum verum nomen exstitit. Etsi enim hoc loco narrandum illud fuisset, tamen intelligi ex postea narratis more suo Livium id maluisse certum habeo. Est autem omnino scribendum: *duos ex amicis*, (alterum) *Hippiam, alterum Asclepiodotum, ex praesidiis revocat* cet. Cf. c. 2. et 7." — *omnes aditus aperit bello*, revocans praefectos praesidiorum, qui hostes aditu Macedoniae arcebant.

3. *demigrare Pydnam cogit*, forte *cogitat*: quod et conjecisse video Jac. Periz. Cf. extrema verba cap. Verum et h. l. quaedam periisse verba, quibus narraverit Livius, quod Diodor. l. l. tradit, scil. incolas Dii cum omnibus familiis *demigrare Pydnam coactos* esse, suspicabatur Drak. — *eam* temeritatem consulis *non inconsultam audaciam fecit* ipse Perseus ignavia sua. *non inconsultam* ex emend. Sigon. et Gron. pro *non consultam*. Muretus conj. *eam consultam inaudacia fecit*; ut *inaudax* ap. Horat. Od. 3, 20, 3. Praestiterit: *eam nunc consultam audaciam facit*. Cf. ad cap. 4. n. 5. — *inde evadere* sc. e loco, quo processerant, unde invito hoste regredi non poterant.

4. *quae utraque* loca, Tempe et Dium; nisi potius leg. *qui utrique* sc. saltus. — *primam speciem adpropinquantis terroris sustinuisset*, forte leg. *prima specie adpropinquantis terrorem*, quem adpropin-

pinquans (quis? hostis?) incuteret, *sust.* conj. Drak. Sed hoc minus, quam illud intelligi potest. *Sustinere speciem terroris* recte dicitur, ut ap. Cic. Tusc. 2, 25. *doloris speciem ferre:* sed malim *vanam speciem;* Ern. — *per Tempe in Thessaliam* verba perperam repetita putabat Crev. Verum Livius nunc de duobus saltibus et difficultatibus, quibus Romani impliciti fuissent, per partes agit; et infra alterum quoque saltum nominatim iterum memorat; Drak.

5. *Sunt enim Tempe saltus*, amoenissimae Thessaliae et quidem Pelasgiotidis convalles inter Ossam et Olympum montes, quas Peneus perfluit, *etiamsi* cet. conf. Plin. 4, 8. s. 15. Strab. 9, 5, 2. p. 430. inpr. Aelian. V. H. 3, 1. Horum descriptiones parum convenire Livianae, et de longitudine inter omnes convenire, de latitudine discrepare, jam monuit Drak. A Livio horrorem potius, Romanis in hoc saltu et valle propter angustos transitus incussum, quam amoenitatem loci, ab omnibus fere scriptoribus celebratam, notari, dicit Cellar. O. A. 2, 13. Forte et non eadem amoenitas fuit omnium loci partium. *bello*, in bello, (usu artis bellicae, objiciendis difficultatibus; Ern.) — *fiat infestus*, v. ad 1, 7, 7. et 39, 29, 3. — *per quinque millia* passuum, *qua* parte, via — *rupes utrimque abscisae.* v. ad 3, 70, 2. et 4, 19, 5.

6. *Hic locus*, forte *hic saltus*, quia statim sequitur *loca;* Duk. — *praesidiis regis fuit insessus;* *unum in primo aditu ad Gonnum erat, alterum Condylon*, cf. ad 39, 25, 5. Scribe *praesidiis regiis* (sed cf. cap. 9, 26. et 35.) et *alterum* (praesidium) *ad Condylon;* Gron. Forte leg. *alterum in Condylo, castello inexpugnabili;* Drak.

7. *Quod ut furto fefellerant*, furtim et clam hoste fecerant. v. ad 3, 8, 2. et 9, 31, 7. — *commisso*, v. ad 8, 25, 2.

8. *paullo plus* sc. spatii, *quam mille passuum spatium*, bene dici, nec opus esse cum Gron. legi *spatii*,

tii, vel insuper suadente Heinsio ad Vellej. 2, 110, 1. deleri τὸ *quam*, quia illud aeque ellipticum sit, et Livius hanc elegantiam non ubique captet, jam monuit Drak.

9. *Baphyri amnis*, qui Dium praeterlabitur. Βήφυρος dicitur Lycophr. in Cass. 274. Βαφύρας Pausan. 9, 30. et Athenaeo 7, 22. p. 326. (7, 130. ed. Schweigh.) *Balyri* edd. ante Frob. a. 1535. Sed Βαλύρας est Peloponnesi fl. ap. Pausan. 4, 33, 4. Drak. — *planiciae* edd. antt. cui *planicie* substitutum Francof. a. 1578. et *planiciei* a Modio. *Planitia*, ut *segnitia* et al. Cf. Drak.

10. *fossa modica valloque*, forte *vallove*, et mox *turresve*. — *ad Pydnam refugit*, forte *rex fugit*.

VII. 1. *remisso nuntio ad Sp. Lucretium;* forte leg. *misso*, et Lucretius videtur esse praetorius (v. 42, 9.) et ex iis, qui tribuni militum consulem sequuti erant. Cf. cap. 1. pr. — *metarique*, forte *metatusque;* Drak.

2. *exornatam publicis locis multitudine statuarum*, statuis potissimum aeneis occisorum in proelio ad Granicum, a Lysippo conflatis, quas Alexander M. Dii ponendas curavit, ut urbi, ab Aetolis eversae, novum daret splendorem. v. Polyb. 4, 62. et Arrian. l. 1. p. 47.

3. *Agassam urbem* Macedoniae vel potius Thessaliae, (nam cum Aeginio *Agassae* junguntur 45, 27 pr. ubi v. Drak.) *tradentibus sese ipsis, recepit*, v. ad 3, 47, 1.

4. *immunes ac suis legibus victuros*, v. ad 25, 16, 4. Mox *quanto* pro *quantum* conj. Mur. et Gron. Sed v. ad 3, 15, 1.

5. *ope hostis, quae adgravaret*, v. ad 4, 12, 3.

6. *literae adlatae sunt — se tenere*, v. ad 8, 19, 10.

VIII. 1. *ad Philan ducit*, v. ad 1, 23, 4. — *simul ut praesidium ejus firmaret*, v. ad 21, 57, 7.

2.

2. *manenti imperatori*, vox *imperatori* plane otiosa; Crev. et Duk. Mox *alii ignarum belli, quaeque in dies f. n.* conj. Jac. Periz — *obferentibus sese rebus*, prospera rerum gerendarum occasione se obferente seu oblata, fortuna coeptis adspirante, favente. — *omisisset e manibus*, forte *emisisset*, ut 21, 48. 28, 42. 35, 6. 37, 12., Duk. Cf. tamen ad 25, 38, 8. — *Simul*, v. ad 3, 62, 4.

3. *citra ripam Enipei amnis* Macedoniae, qui *fluit ex valle Olympi montis*, nec longe infra Dium in mare exit. Alius *Enipeus* Thessaliae fl. qui Pharsalum praeterlabitur et in Apidanum influit. Mox cum Gron. leg. *et supra rupem ingentes gurgites facit, et infra prorutam in mare evolvendo terram* cet.

4. *septum iter hostis*, f. *hosti*; Crev. Vtrumque bene dicitur. — *extrahere reliquum tempus*, v. ad 4, 43, 6.

5. *amni inminenti*, qui forte Apilas dicitur Plin. 4, 10.

IX. 1. *Juvenes etiam quidam* cet. cf. fragm. Polyb. 28, 12. ex Suida v. σημαία et κεραμωτόν. — *nondum hac* (v. ad 1, 5, 1.) *effusione inducta bestiis omnium gentium Circum complendi*; Baueri nota est: "*Effusio* in spectantibus a) profusio, b) copia inmensa, adparatus largus *circum complendi*, *effusis* in eum bestiis multis. Cic. p. Rosc. Am. 46. quas *effusiones* fieri putatis? — *bestiis omnium gentium*, i. e. ex omni terrarum orbe, populo, conquisitis, peregrinis: nec leg. puto cum Vrsino *generum*, quod prae illo languet." Cf. et Drak.

2. *nec, semel quadrigis, semel desultore misso* cet. v. ad 8, 40, 2. et de *desultore* ad 23, 29, 3. Nota Gron. est haec: "Scribendum: *et semel quadrigis*. Non, inquit, ita multiplicabantur quadrigarum et desultorum missus, ut nunc: semel quadrigae mittebantur, dein exhibebantur desultores: et *utrumque* horum *curriculum* h. e. cursus (ut 45, 33.) *vix*

unius

unius horae tempus complebat. Vt tamen producerent muneris tempus, *varia* alia *spectaculorum conquirebant genera*, in quibus erat illa testudo. *Curriculum* primae edd. quod male Basil. 1539. mutatum in *circulum.*" Pro *nec* etiam legi posse *nam* et *ac*, jam alii monuere.

3. *Inter cetera sexageni ferme juvenes* cet. pulchra descriptio testudinis militaris. Cf. ad 5, 5, 3. simil. loc. Ammian. 26, 12. et Lips. Poliorc. 1, 5. — *sexagenos;* quo numero ad ordines in legionibus adspectum, qui tanti erant: nam manipulatim aut centuriatim in testudines se conglobabant, ne quis confusionem putet, aut ordinem vel hic neglectum; Lips. l. l. Sed h. l. describitur ludicri genus, ad rem militarem translatum, et *interdum plures* armati inducebantur. — *interdum plures adparatioribus* (magnificentioribus) *ludis* recepi ex emend. Mureti. (v. ad 23, 4, 1.) *adparitoribus ludi* edd. primae et recentt. *ab adparitoribus ludi* ed. Lugd. 1553. et aliae. Saltem leg. *adparatoribus ludi*, vel *ab adparatoribus ludi.* Nam *adparitores* (v. ad 1, 8, 2.) ab h. l. alieni.

4. *in parte* id. qd. mox *ex parte*, ut ap. Quintil. 2, 8, 6. et 10, 7, 25. nisi leg. *ex parte.* — *decurrentis exercitus*, v. ad 23, 35, 3. — *ex parte elegantioris exercitii, quam militaris artis:* expunge vocem *artis*, quae sensum obturbat; Gron. et Crev. *elegantioris, quam exercitii militaris, artis* conj. Periz. — *propior g. a. usum*, v. ad 2, 48, 5.

5. *Quum alios decursus edidissent motus*, v. ad 23, 35, 3. Incommodum hic voc. *motus*, etiamsi *decursus*, non *motus*, sit genit., pro quo legi posset *decoros*, aut pro *motus mox*, quod ad seqq. referatur; Bauer. *decursus edidissent et motus*, et *decursu edidissent motus* conj. Duk. posterius etiam Doujat., Crev. et Lips. Poliorc. 1, 5. — *quadrato agmine facto*, v. ad 2, 6, 3. — *submissioribus*, magis inclinatis. — *genu nisis*, v. ad 43, 2, 1. — *fa-*

stiga-

ſtigatam, ſicut tecta aedificiorum ſunt, teſtudinem faciebant, v. ad 5, 5, 3. et 37, 27, 5. τοὺς θυρεοὺς ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ποιήσαντες συνέφραξαν, ὥστε τῇ τῶν ὅπλων πυκνότητι κεραμωτῷ καταῤῥύτῳ γίγνεσθαι παραπλήσιον cet. Polyb. 28, 12. cf. Lipſ. l. l.

6. *et in fronte extrema, et ex lateribus, ſoli*, i. e. ſoli illi milites, qui conſiſtebant *in fronte extrema*, h. e. prima, (ut *ultimus* paſſim, de quo v. intpp. Nepot. Att. 1. et Juſtin. 2, 1.) hujus agminis, et ex utroque ejus latere; Drak. *in fronte, extremi et ex lateribus* conj. Lipſ. Epiſt. Quaeſt. 4, 13. et Jac. Periz.

7. *praetenta pugnantium more* (ſcuta ſc. corporibus, ut ea tegerent) recepi ex emend. Lipſ. Poliorc. 1, 5. quam etiam probarunt Gron., Duk. et Drak. Cf. ad 10, 2, 3. 38, 7, 7. ad Tac. A. 2, 56, 2. Heinſ. ad Ovid. Met. 8, 341. 11, 511. 12, 376. Vulgatum *praetecta* haud tueberis, ſive explices *praetecta* corpora ſcutis, ſive per hypall. ſuadente Bauero: ſcuta, quibus corpora eſſent tecta.

8. *imbris in modum;* forte *imbricis*, nam cum tegulari tecto comparatur ap. Suidam, κεραμωτὸν, τακτικὴ διάταξις, ὅπερ ἐποίουν Ῥωμαῖοι ἐν παιδιᾶς μέρει, *tegulare ordinis quaedam inſtructio*, vel faſtigata teſtudo, ſpeciem tecti aedificiorum referens, *genus exercitii tactici, quo Romani utebantur ut parte ludicri circenſis:* ſed nihil opus, et Ammianus quoque 26, 8. velut imbrem e tecto delabi facit tela; Lipſ. Epiſt. Quaeſt. 4, 13. et Poliorc. 1, 5. Cf. Plut. Anton. p. 936.

9. *tamquam Dium, atque, inde ſubmoto rege, in Pieriam etiam progreſſurus:* "Pieriam Ptol. 3, 13. ab oſtio quidem Lydiae fl. extendit ad Peneum, adeoque ad eam refert Dium: ſed Strabo 7, 330. ejus terminos flumina hinc Haliacmona, inde Axium memorat, et ita Dium ipſi eſt extra Pieriam, ut et Heracleum. Similiter c. 20. narrat, Perſeum Pieriam tenere, et tamen conſulem ad ripas Enipei caſtra habere. Enipeus autem medio fermè ſpatio eſt

inter Peneum, terminum Pieriae ſec. Ptol., et Haliacmona, ejusdem terminum ſec. Strabonem." Drak. — *deverſari*, v. ad 1, 51, 2.

X. 1. *traxerat tempus, id ipſum quod adcidit* cet. ſcabra oratio; forte *traxerat t. in id i. q. a.*, ceſſaverat imperio fungi usque ad diem, quo diverſa juſſus eſt, ſpatium ſcil. dans regi in poenitentiam; Gron. Sed non eſt quod displiceat *poenitentiae locum relinquens, id ipſum quod adcidit*, quod quidem ipſum adcidit, ſc. ut regem poeniteret; Crev. Ceterum Diodorus in Exc. Peireſc. ap. Valeſ. p. 310. Andronicum dicit eo conſilio mandata regia exſequi distuliſſe, quia ſe rem Romanis gratam facturum exiſtimabat; Drak.

2. *Incautior Nicias Pellae projiciendo pecuniae partem*, ſc. omne id, *quod fuerat nactus*. Ita haec κατ' ἐπεξήγησιν exponenda, nec leg. cum Freinsh. ad Flor. 2, 12, 5. *quod fugerat, nactus*, vel *pecuniae quod fuerat nactus*, neque cum Gron. *projicienda pecunia raptim, quod fugerat*, ſc. iram vel indignationem Perſei, *nactus*: nam ſic verba ſeqq. non haberent, quo commode referri poſſent; Drak. Ad rem cf. Appian. Maced. XIV. Niconem, non Niciam miſſum, et Phacum, non Pellam, tradit Diodor. l. l. Sed gazam regiam Pellae ſervatam fuiſſe, jam monuit Drak. conl. cap. 23. et 46 et Polyb. 29, 3. — *in rem emendabilem viſus lapſus eſſe*, cum Gron. leg. *in errorem*, vel cum Drak. *in re emendabili*.

3. *Tantus pudor regi* cet. cf. Appian. Maced. 14.

4. *ſaxis tormento emicantibus* (proſilientibus, ut c. 33. n. 1. h. e. projectis) *percutiebantur*, immo *percuterentur*; Crev. — *Aeniam inde* cet. v. ad 40, 4, 4.

5. *deſperatione alia*, alia ſpe praeciſa.

6. *tectis navibus*, v. ad 1, 14, 4. et 22, 19, 4.

XI. 1. *Condita est* Cassandrea *a Cassandro rege* cet. v. ad 28, 8, 8. — *Toronaico mari*, v. ad 28, 7, 6. — *Macedonico mari*, parte Aegaei, quae Macedoniam et Thraciam adtingit. v. Plin. 4, 11. s. 18.

2. *Eminet in altum lingua*, v. ad 22, 20, 8. et 37, 31, 5. — *in altum magnitudine* tres voces additae a sciolo, qui montem hunc praecipuae altitudinis fuisse noverat, quum Livius potius longitudinem promontorii, quod efficit mons Athos seu Atho, (v. Schelleri Lex.) et promontorii Pallenes inter se comparasse videatur; Drak. et Duk. *excurrit*, v. ad 22, 20, 8. — *Magnesiae*, v. ad 36, 43, 4.

3. *Divisis partibus* copiarum *obpugnare adorti* sc. Romanus dux et Eumenes, e seqq.

4. *cervis etiam objectis*, h. e. stipitibus ramosis, in formam cornuum cervinorum truncatis et terrae infixis, quorum cuspides, e terra exstantes et frondibus herbisve tectae, pedes equorum hominumque laedebant: unde *cervi*, *cervuli*, *caecum vallum*, (v. 33, 5.) *stili caeci*, *stimuli* et *tribuli* dicebantur. v. ad Sil. 10, 413.

5. *monstrati sunt fornices* cet. v. ad 22, 36, 10. et 36, 23, 2. — *non ad eamdem crassitudinem* cet. verba simul a monstrantibus dicta, sed obliqua oratione a Livio prolata: quod et Crev. monuit. Itaque non est, quod cum Gron. legas *monstratum est*, *fornices non* cet., aut cum Turnebo *qua vetus murus — structi*, aut cum Drak. *monstrarunt*.

6. *a Pleurato inde missi* ex regione Penestarum; Doujat. *deinde* conj. Crev. et *eodem missi* vel *missa* Gron. Sed forte ex 43, 23. leg. *et mille ac ducenti* (*MCC* pro *MM*) *Penestarum Illyriorum*, *a Perseo inde* (ut 43, 23. *ex Penestarum gente*) *missi*.

7. *qui inrupere;* nullos inrupisse, ex cap. seq. satis constat, neque inermes id fuissent ausi: forte leg. *qui inrumperent*, hoc sensu: si praesto fuissent armati, qui inrumperent; Jac. Periz. Minus probabiles

les aliorum emendationes *qui perfodere, qui perrupere,* (i. e. perfodere) et *quod si qui inrumpere armati ausi fuissent.*

XII. 1. *qui occupasset adgredi*, v. ad 1, 14, 3.
2. *suo ipse conatu perculsus*, v. ad 2, 14, 2.
3. *proxime litus tenentes*, v. ad 1, 1, 8.

XIII. 1. *obportune inminens super Demetriadem*, v. ad 1, 2, 3. 3, 51, 3. 31, 46, 4. An *inminentis?*
2. *spemque extemplo inciderunt*, v. ad 3, 10, 9.
3. *agros etiam considerunt* cet. sc. Euphranor et Perseus. *considerunt* pro *consisi sunt*, ut *diffidit* ap. Quintil. declam. 287. — *praetor et rex*, C. Marcius et Eumenes.
4. *per Cydantem Cretensem*, cf. c 24. et ad 33, 3, 6. — *gratulatus*, forte *gratulatusque*; aut *gratulatum* vel *gratulaturus*, *quod p. M. intrasset: Pergamum inde in regnum abit;* Drak. Potest etiam post *navigat* addi *et*, aut vulgatum servari.
5. *Oreum Boeotiae*, forte *Oreum Euboeae*, aut *Oropum Boeotiae;* Gron. Illud praeferendum tum propter obportunum loci situm, tum quia Cn. Octavius, Marcii praetoris successor, *Oreum ad classem venit.* cf. c. 30 pr. *Oreum Boetiae* MS. quod ex *Oreū euboeae* factum est.
6. *aequali tenore*, continuatione. v. ad 5, 5, 5.

XIV. 1. *torquis aureus duo pondo*, Gron. de pec. vet. 1, 7. p. 36. emend. *duapondo*, h. e. duas pondo sc. libras. Cf. ad 30, 21, 1. — *equus phaleratus*, v. ad 9, 46, 16.
2. *Pamphyli legati* cet. qui status Pamphyliae hoc tempore ac deinde fuerit, Noris. Cenot. Pis. 2, 11. exponit; Duk. — *coronam auream, ex XX millibus Philippeorum*, aureorum, ut videtur, *factam*, i. e. eorum pretium aequantem: sed sic corona po-

puli neque magni neque divitis pretio longe ſuperabit eas, quas alii obtulerunt: (cf. 32, 27. 36, 35. 43, 6.) quare forſan leg. *ex X.* vel potius *ex II millibus P.;* Drak.

3. *ſe cum Romanis ſtetiſſe*, v. ad 8, 34, 1. — *ſe quoque in gratia reconciliatae pacis poſſe uti*, Romanos quoque ſe et opera ſua uti in tali re et in concilianda pace, aut nunc, aut alio tempore, poſſe, quemadmodum nunc Perſeus utatur; Ern. Idem vero jungit alio loco *petere*, *ſe poſſe*, dictumque putat pro *ſe petere*, *ut poſſit*. Cf. ad 37, 49, 1. Nota Gron. eſt: "Hic quoque infuſcati aliquid. Non dubium tamen legendum *et petere*, ſi integra, quae praecedunt, nec fuerunt: *ſe iis pollicitum d. a. ſ. f. petere*. Iſtorum *ſe quoque* cet. ſenſum video: ſe quoque admitti inter pacificatores poſſe, et partem gratiae in reconciliata pace ferre. Haereo nonnihil in verbis. Poſſis: *ſe quoque in gratia r. pacis uti ponerent;* ut *ponere aliquem in gratia* vel *gratiam* pro: alicujus apud aliquem erga ipſum aut pro eo ſtudium commemorare, et ita efficere eum apud alterum gratioſum, ap. Cic. ad Att. 2, 25. 5, 3. 11. 6, 1. 6. ad div. 2, 25. Poſſis etiam: *ſe quoque gratia* vel *ea gratia r. p. poſſe uti;* ut *ambitione uti* ap. Cic. ad div. 5, 20. et alia, quae memoravi de pec. vet. 3, 17. p. 254."

4. *victoriae*, *utique de Antiocho*, *majore parte ad ſe vindicata*, v. ad 2, 30, 1. 3, 20, 2. et 6, 35, 4. Ad haec et ſeqq. cf. Polyb. 28, 15. et 29, 4.

5. *Mari intercluſo*, *inopia inſulam premi — commeatibus:* hinc Rhodii omnibus legatis hoc bello Romam miſſis mandarunt, ut frumenti exportandi facultatem a ſenatu impetrare conarentur; Drak. cf. Polyb. 28, 2. et 14.

6. *Per quos ſtetiſſet* cet. v. ad 2, 31, 7.

7. *Inde exiſtimari poteſt*, v. ad 4, 15, 1.

XV.

XV. 1. *Caras et Lycios*, qui Rhodiis olim a Romanis adtributi fuerant et ab iis crudeliter habiti. Cf. 37, 55. 56. 38, 39. 41, 6. 25. 42, 14. SCtum, quo libertas iis concessa, serius editum tradit Polyb. 30, 5, 12. cf. inf. 45, 22. et 25. Mox ante *scirent* excidit *ut*, judice Sigonio. Potius *ut Rhodii scirent indicatum* id iis esse; forte et pro *mitti* leg. *missas* sc. esse Claudius auctor est. Sed neque haec satis probabilia sunt, neque conjectura Crev. et Drak. *ad u. gentem et senatus consultum* vel *senatusque consultum mitti*.

2. *si id ante* (f. *adhuc*; Gron.) *dubium fuisset, legatorum verba ad certum redegisse*, v. ad 41, 23, 11.

3. *Rhodios nuntio in orbe terrarum arbitria belli pacisque agere*, v. ad 24, 45. 3. nuntio per orbem terrarum misso, Crev. coll. Cic. l. Man. 5. mandato ad populos bellum gerentes misso; Scheller in Lex. Idem conj. *nunc jam*; Periz. et Ern. *nunc*; Gron. *nuntiis*, ut ita per contemtum adpellentur legati. At Drak. putabat rideri confidentiam Rhodiorum, qui sibi persuadere possint, se *nuntio* vel *nuntiis* impetraturos, quod exercitibus obtinendum foret. Id probat Schaefer, cui aptior videtur singularis, quum augeat contemtus acerbitatem. Displicet quidem ratio haec Ernestio, quia Romani et ipsi per legatos seu internuntios talia tentarint. Quod vero juris sibi adrogabant Romani, non aliis concedebant. Mox malim: *Deorum nutu arma sumta ac posita usque Romanis esse: jam non Deos foederum testes, sed Rhodios habituros.* Quod σαρκαστικῶς dictum. *Eorum* vel *Rhodiorum nutu arma sumturos p. R. esse* conj. Jac. Periz. et Crev. prob. Drak.

4. *Itane tandem iis pareatur* cet. in his verbis se vix commodum videre sensum, profitentur Duk. et Drak. Non male conj. Crev. *Itane tandem? Ni pareatur exercitusque de Macedonia deportentur, visuros esse, quid sibi faciendum sit?* Ultima verba ex oratione Rhodiorum desumta hic per irrisionem repeti monet.

XVI. 1. *commeatus a praetore prospectos*, ita pro *c. rem publicam prospectos* recte, puto, legitur ex emend. Sigon. De eo quidem admodum dubitat Drak. quia ex cap. 7. pateat, spem consuli factam, classem praetoris ex alto conspectam cum commeatu venire, eum fefellisse, et ex cap. 9., commeatus terrestri potius itinere ad hiberna consulis subvectos esse. Sed haec dubia tolluntur verbis cap. 13. *Marcius Figulus praetor Oreum Euboeae petit, eam urbem aptissimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia quique in Thessalia erant, mitti commeatus possent.*

2. *equis CC ferme opus esse*, forte *equis M.*; Manut. Sed agitur tantum de supplemento equorum, *maxime Numidarum*; Drak. — *sex millia togarum*, forte *sagorum*. Sed v. ad 29, 3, 2. — *locavit*, v. ad 5, 23, 6.

3. *sicut pater ejus Philippus — servabat*, (f. *servasset*) *quotidie — perlegendi*, sc. ut semper ejus memor esset. *quotidie bis in die*, forte leg. *in diem* s. *dies*, et del. *quotidie*, quod ex interpretatione, margini adscripta, natum videtur; Drak.

4. *magno usui consuli fuit* ed. pr. Proxima et seqq. usque ad Gron. *magnoque*. Ita, aut *et magno*, legendum videtur; Drak. — *in formulam sociorum referri*, v. ad 26, 24, 5.

5. *locum, lautia praeberi*, v. ad 28, 39, 8.

6. *Censores censum — severius quam ante habuerunt — R. Rutilio, qui trib. pl.* cet. cf. 43, 16. et ad 45, 15, 8. — *tribu is motus et aerarius factus*, v. ad 4, 24, 5.

7. *dimidium ex vectigalibus ejus anni adtributum* cet. v. ad 24, 18, 12. et 40, 46, 10. — *aedes P. Africani pone Veteres*, non curias, (v. Lips. ad Tac. Ann. 12, 24.) sed tabernas, (v. sup. ad 3, 27, 3.) *ad Vortumni* s. Vertumni *signum* ad forum Rom. vel circum max. cf. Cic. Verr. 1, 59. Colum. 10, 308. Horat. Epist. 1, 20, 1. — *lanienasque et tabernas*,

nas, v. ad 3, 27, 3. — *in publicum emit*, v. ad 2, 9, 4. et 39, 44, 5.

XVII. 1. *in sermonibus homines habebant*, v. ad 26, 29, 2. — *SCium Sulpicius praetor ad consulem* misit, et receptas ab eo literas *post paucos dies* (in senatu) *recitavit*, *quibus ante diem* (hic deest numerus diei et nomen mensis) significabat *in Vrbem venturum*; Gron. Plura deesse post *recitavit*, ex verbis *comitia eo die*, *qui dictus erat*, *sunt perfecta*, conligo, hoc aut simili modo supplenda: *quibus in ante diem — comitia edici jussit: se ante id tempus in Vrbem venturum*; Drak. Cf. 22, 33.

2. *septimo decimo anno*, leg. *XIIII.* pro *XVII.* Sigon.

3. *designatos sortiri placuit provincias* cet. at Plut. in Aemilio Paullo p. 260 tradit, ei Macedoniam sine sorte decretam fuisse. — *cui praetori classis venisset*, v. ad 9, 12, 1. — *Latinas*, *ubi magistratum inissent*, *quod*, quoad, *per religiones posset* fieri, *primo* cet. v. ad 1, 45, 2. 5, 12, 6. et 26, 32, 3. — *consulibus Italia*, qua etiam comprehendi Galliam Cisalpinam, ex 45, 12. et 17. patet; Drak. Cf. ad 43, 1, 4. — *provinciae nominatae*, v. ad 21, 17, 1.

4. *et si quo senatus censuisset*, v. ad 27, 22, 2.

XVIII. 1. *Jam omnium primum a senatu petit*, potius *petiit*, Duk. et Drak. — *quaque* parte *provincia nostra*, h. e. in nostra potestate, *foret* Macedonia; Drak.

2. *suspensae ex fortuna fidei*, v. ad 4, 32, 1.

3. *quid — rerum gestarum esset*, f. *gestum*; Gron. — *quos L. Aemilio videretur*, *legaret*, v. ad 1, 29, 4. Non autem *legati* h. l. sunt imperatorum in bello, ad quos Lips. de mil. Rom. 2, 2. hoc refert; Duk. Cf. cap. 20.

4. *nuntiatum est*, *lapidatum esse* (v. ad 27, 37, 1.) *in Romano agro*, *simul in Vejentibus*, forte *n. est*, *in*

in Rom. agro simul et in V., vel *nuntiatum est in R. agro, semel in V.*, Gron. *simul in Vejenti. Bis novemdiale* cet. emend. Jac. Gron. Cf. Duk. et Drak. Delevi distinctionem post *nuntiatum est*.

5. *LXIII Africanas* feras, pantheras et pardos. Cf. Plin. 8, 17, 23. intpp. Suet. Calig. 18. et Petron. Sat. c. 35. Bocharti hist. anim. 1, 3, 7. — *XL ursos et elephantos*, numerum elephantorum excidisse, putabat Pigh.

XIX. 1. *bis ex cursu Dyrrhachium ejectos*, v. ad 21, 49, 3. — *quae nosci prius in rem esset*, v. ad 1, 27, 5.

2. *pridie Idus Aprilis* (f. *Apriles*) *Latinis esse c. d.*, v. ad 1, 45, 2. *pridie Cal Apr.* ex c. 22. et ex fragmento Actorum S. P. Q. R. corrigunt Pigh. in Ann. ad a. 585. et Dodwell. in Adpend. Prael. Camd. p. 682. Sed nullo argumento ex Livio ipso ostendi posse, uter locus sit corruptus, et fragmenti Actorum nullam esse auctoritatem, (cf. Wessel. Probab. 2, 39. et Ernesti Opusc. philol. et crit. p. 45 sq. qui illud ab inpostore aliquo confictum esse docent) nec quidquam aliud ex eo probari posse, quam auctorem illius ap. Liv. c. 22. legisse *pridie Cal. Apr.*, docet Duk. Consules diem Latinis praetulisse, suspicabatur Sigon. Id vero si factum fuisset, aeque Livius monuisset, ac fecit 39, 5. de triumpho M. Fulvii; Drak. — *Sacrificio rite perfecto*, v. ad 1, 45, 2. et cf. inf. cap. 22 extr. — *simul senatus censuisset*, v. ad 3, 62, 4.

3. *Sacrificio rite perfecto*, non Latinarum, ut paullo ante, sed solenni sacro, quod consules suscipiebant ineuntes, ante quam de rep. referrent aut agerent; Sigon. cf. ad 21, 63, 10. Sacrificium primi diei Quinquatrium intelligi, Dodwell. l. l. colligebat ex c. 20 pr. — *legati ab Ptolemaeo et Cleopatra regibus*, v. ad 1, 39, 2. 10, 14, 2. 42, 29, 4. et 45, 13, 2.

4. *Sordidati, barba et capillo promisso*, v. ad 2, 54, 5. et 6, 16, 4. — *cum ramis oleae*, v. ad 2, 54, 6.

5. *per honestam speciem* (v. ad 2, 32, 2.) *majoris Ptolemaei reducendi* cet. v. ad 42, 29, 4.

6. *per utrum stetisset* cet. v. ad 2, 31, 7.

XX. 1. *legati ex Macedonia — venerunt*, cf. c. 18. — *Quinquatribus ultimis*, v. ad 2, 21, 1. et 26, 27, 1.

2. *Pieriam, quo processisset* cet. v. ad c. 9. n. 8.

3. *nec plus quam sex* dierum *frumentum habere*; ita lacunam explent Sigon., Gron. et Crev. Verum utut omnia minuant legati, vix tamen verisimile est, tam parum commeatibus prospectum esse, ut circa initium Martii non plus frumenti superfuerit, et forte legati renuntiarunt numerum, nescio quem, modiorum frumenti in horreis repositi; Drak.

4. *potuisse* eum *ancipiti bello distinere regem*, v. ad 1, 25, 4. 2, 15, 3. 3, 23, 1. *distineri* emend. Gron., Cler. et Crev. refrag. Drak.

5. *tamquam vento adlatas naves*, non consilio, sed tempestate vel vi ventorum adpulsas, *et venisse, et* statim *abiisse* cessantibus illis; Victor. var. lect. 17, 22. cf. Cic. Lucull. 3. *aves* conj. Rob. Titius loc. contr. 20, 13. coll. Strab. 5, 221. et Arist. H. A. 5, 9. Mox ante *Attali* excidit *ita*; Gron. Cf. ad 9, 17, 2.

XXI. 1. *parem numerum tribunorum consules — gessisset*, v. ad 7, 5, 4. 42, 49, 6. et cf. Ind.

2. *duas legiones esse* sc. jussum est, seu placuit.

XXII. 1. *quum aut consul essem consalutatus*, quem honorem invitus petiit et flagitante populo, qui ingenti eum consensu consulem creavit, et deinde ducem adversus Persen designatum deduxit domum. Cf. ad haec et seqq. Plut. Aemil. Paul. p. 259. 260.

2. *huic faviſſe ſorti*, v. ad 3, 2, 1. et 44, 17, 3.

3. *ſenatui aut vobis*, f. *et* vel *ac vobis*; Jac. Periz.

4. *In omnibus circulis*, v. ad 34, 37, 1. — *ſi Diis placet*, v. ad 4, 3, 4. — *qui exercitus in Macedoniam ducant*, qui ſe ſcire putent ac doceant, per quas vias et quomodo haec omnia agenda ſint; Duk. cf. Caſaub. ad Theophr. Char. c. 8. et ad ſeqq. ſup. 22, 38.

5. *contra adverſum rumorem eſſe poſſunt*, *quam Fabius fuit*, reſpici verſus Ennii ap. Cic. Off. 1, 24. et de ſen. 4. monet Drak.

6. *proprie rei militaris peritis*, praecipue. Cf. Ruhnken. ad Vellej. 2, 9. — *qui interſunt gerendis* (rebus), *qui loca*, *qui hoſtem* cet. conj. Sigon. et Drak. cf. 22, 38.

7. *Latinis* in feriis, *quae prid. Cal. Apr. fuerunt, in monte* Albano cet. v. ad c. 19. n. 2. et ad 1, 45, 2. 2, 36, 2.

8. *finem eſſe Maced. bello*, dele τὸ *eſſe*; Gron. Non neceſſarium eſt, aut potius leg. *adeſſe*; Crev. et Drak.

XXIII. 1. *per Hippiam legatum* cet. cf. Polyb. 29, 2–5. et Appian. Maced. 16. Hujus legationis mentio ex fine libri XLIII. cum multis aliis excidiſſe videtur; Drak. — *Medeone Labeatidis* t. v. ad 36, 11, 6.

2. *Miſſus et a Gentio eſt legatus* ad Perſea *Olympio* — *cum eodem miſſi ſunt* alii, qui pactam *pecuniam adciperent*, *et* praeterea, *auctore Pantaucho*, *deſtinantur*, Pantauchi conſilio iis adduntur, *Parmenio et Morcus*, qui in Macedoniam primo profecti, ubi regem in verba foederis juraſſe, obſides tradidiſſe et pecuniam adnumeraſſe vidiſſent, poſtea *cum Macedonibus*, cum ipſius Perſei legatis, in *Rhodum* inſulam abirent; Drak. cf. Polyb. 29, 2. et 3. qui alio ordine narrationis uſus eſt; unde tamen non transponenda ſunt Liviana, quod Crev. putabat; ne-

neque ex eo mox cum Periz. leg. *Pellam ad thesauros regios missi, qui pecuniam adciperent: qui Rhodum* cet. Nam Livium quidem Polybii mentem plerumque exprimere, non vero semper ejus verba et orationis structuram reddere, jam monuit Drak.

3. *Thessalonicae conscendere jussi*, v. ad 31, 29, 3.

4. *ab Rhodo venerat* sc. missus ad Persen. — *Dinone et Polyarato*, cf. Polyb. 27, 6. 11. 28, 2. 15. 29, 5. 11. 30, 7-9. Mox *legationi* pro *legationis* conj. Crev.

XXIV. 1. *communia mandata*, deest verbum huic orationi. "Ex fine cap. praec. supplere possis *data sunt*: sed potius existimo, plures voces aut integrum versum excidisse. Cf. cum his Polyb. 29, 3. ex quo constat, Perseum, quum ordinasset, quae cap. praec. narrata sunt, legatos ad Eumenem et Antiochum a prioribus diversos misisse: quod ex his Livii verbis colligi nequit; quum tamen de eadem re agi ostendant, quae Livius de actis inter Eumenem et legatum Persei subdit." Drak. — *subjicere*, v. ad 1, 59, 7.

2. *praemio belli ab Aegypto arceri* pro *ab Aegypto, praemio belli*: sed malim delere τὸ *ab*; Gron.

3. *Eumenem falsis gravioribus* criminibus oneraruut, (quae mox exponuntur) Sigon. Cf. Appian. Maced. 16, 1. cujus tamen narratio pariter mutila est.

4. *Cydas Cretensis — Antimacho*, cf. c. 13. et ad 33, 3, 6. — *Eropon quoque*, ut 27. et 28. Κρυφῶντα adpellat eum Polyb. 29, 3, 8. Ibi Reiske conj. χαιρεφῶντα, et Κρεσφόντην et forte rectius Ἡροφῶντα; at h. l. Gron. *Cryphon* et ex Aristot. Polit. 2, 8. *Euryphon*, et Duk. *Aëropus* coll. 27, 32. 29, 12. Polyaen. Strat. 4, 1, 3. Periz. ad Aelian. V. H. 12, 43. et intpp. Justin. 7, 2.

XXV.

XXV. 1. *Eumenes neque favit victoriae Persei, neque bello eum invadere animo habuit*, h. e. in animo. v. Gron. et Drak. ad h. l. et Cort. ad Sall. Jug. 11. "In verbis seqq. Livius causam, cur non voluerit Eumenes, Persen victorem esse, exsequitur usque ad verba *Cernebat et Persea*: a quibus incipit exponere, cur eum bello invadere in animo non habuerit. In hac narratione omnia satis perspicua sunt, et summa huc redit, Eumenem inhiasse pecuniae, et sperasse, se pace inter Romanos et Persen conciliandà ab hoc caput unctius relaturum. Sed in ea, quae causam continet, cur Eumenes non faverit victoriae Persei, verba *non ea aemulatio regum* obscura sunt. Nam nec adparet, quomodo praecedentibus cohaereant, ne quid sit, quod *non ea regum aemulatio* fuisse dicitur, ut Eumenes aequo animo visurus fuerit, Persen Romanis victis magnas opes adipisci. Nam illa ipsa aemulatio causa erat, cur Eumenes non faveret victoriae Persei. Mihi videtur Livius dixisse, praecipuam causam, cur Eumenes non voluerit, Romanos a Perseo vinci, fuisse ipsorum inter se aemulationem. Tum leg. *non tam quia paternae inter eos inimicitiae erant, etiam ipsorum odiis inter se adcensae, quam* (quia erat) *ea regum aemulatio.*" Duk. Minori mutatione legi forte possit *non tam quia — erant, quam, ipsorum odiis inter se adcensis, non ea* cet., Drak.

2. *pacis patrandae cum R. pasiscebatur mercedem*, v. ad 42, 30, 6. — *ne bello interesset, mille et D talenta*, forte ex Appiano Maced. 16, 1. leg. *ne bello interesset, mille; pacis conciliandae causa mille et D talenta.* Tum scribendum; *in utrumque non fidem modo — dare*; (ut 28, 17. 30, 12. 32, 24. 30.) Gron.

3. *et utique alterum* cet. cf. Appian. l. l. — *sed eam pecuniam perfecta re daturum* cet. forte *daturus* et mox *depositurus*, vel *sed se eam* cet. vel potius *non recusare inpensam. Se eam pecuniam* cet., Drak.

Drak. — *Samothracae in templo d.* cf. ad 45, 5, 2. et ad Juvenal. 14, 260. Mox leg. *ibi an Pellae;* Crev.

XXVI. 1. *per avaritiam est dimissa res* — *agmen oblatum avaritia dimissum est*, eleganter de occasione et obportunitate, quam quis e manibus elabi sinit, de quo etiam *amittere* (et *omittere*) dicitur; Ern. Cf. ad c. 8. n. 2. — *quum pecuniam tutam et pacem habere* cet. locus se pessime habet, forte sic instaurandus: *quum pecunia tantula aut pacem h. p. E. — aut deceptus protrahere inimicum — et auxilium* sive *agmen Gallorum — ingens oblatum avaritia dimissum est:* nam inportunum est τὸ *tum*, et vox *agmen* ab ed. Paris. 1573. primum inserta ante *oblatum*; Gron. "Enimvero *tantula* a *tuta* nimis longe recedit, et MD talenta vix *tantula pecunia* dici possunt. Praeterea *deceptus* non convenit sententiae h. l. Nam Livius, si recte mentem illius capio, hoc dicit, Perseum pecunia Eumeni danda duas res sibi utilissimas consequuturum fuisse: primum eo conciliante utique pacem a Romanis inpetraturum: deinde, ea inpetrata, prodendo, quae occulte inter se et Eumenem acta fuerant, animos Romanorum ab eo alienaturum fuisse, si intellexissent, eum non studio ac benevolentia erga hanc aut illam partem ductum de reconcilianda inter eos amicitia laborasse, sed aviditate pecuniae incensum suam solius utilitatem in ea re spectasse. Intererat autem Persei, opes Eumenis minui; quod maxime efficere poterat, si Romanos ei inimicos reddidisset. Itaque lego *quum pecunia et tutam pacem* (ut ap. Lucan. 10, 332.) *habere — et receptus* (sc. in amicitiam a Romanis Eumene conciliante) *protrahere* cet." Duk. Sed *receptus* simpl. ita vix dicitur, et forte leg. *quum et pecunia tutam pacem — et ea recepta protrahere* (quasi ad lucem, prodere, ut 27, 3. 33, 28. 45, 5. et aliis locis, quae laudarunt Periz. ad Val. Max. 1,

5,

5, 8. et Burm. ad Quintil. declam. 4, 14.) *inimicum* cet.; Drak. Idem monet h. l. pacem *redimere* dici pro emere, ut ap Sall. Jug. 29. (ubi v. Corte) et Juftin. 43, 9. at *bellum redimere* ap. Juftin. 6, 1. et 7, 5. pro efficere data pecunia, ne bellum inferatur, et *redimere* ap. Ovid. Her. 17, 49. (ubi v. Burm.) et Sall. Cat. 14. (ubi v. Corte) pro rependere, penfare.

2. *Gallorum effuforum per Illyricum.* — *Veniebant decem millia equitum* Gallorum cet. cf. Appian. Maced. 16, 1. 2. et Plut. Aemil. Paul. p. 259 fq. Pro Gallis ille Getas memorat, hic modo Galatas, modo Baftarnas, gentem a Gallis oriundam; (v. Schweigh. ad Appian. l. l.) unde et Clondicus mox Gallorum, et fup. 40, 58. Baftarnarum regulus dicitur. "Etiam Diodor. in Exc. Peirefc. p. 313. Baftarnas vocat Γαλάτας. Parum referre, utrum Gallicam, an Germanicam gentem dicamus, fuiffe enim Gallos Germanis permixtos, exiftimat Valef. ad Exc. Peirefc. p. 79. Baftarnos tamen non Gallos, fed Germanos fuiffe, docent Plin. aliique; quos Livius, Plut. ac Diod. Gallos vocarunt exemplo Polybii, cujus tempore verum discrimen inter Gallos et Germanos Graecis adhuc incognitum erat. Habitarunt autem trans Iftrum. v. 40, 57. Orof. 4, 20. et Plut., Diodor. et Appian. ll. ll." Drak. Cf. fup. ad 40, 57. 5. — *peditum, et ipforum jungentium* — *equos*, hi pedites una voce παραβάται dicuntur Plut. l. l. Cf. de hoc Gallorum more v. Paufan. 10, 19. et Caef. B. G. 1, 48.

3. *Ipfe equos phalerasque*, καὶ ψέλλια χρυσᾶ. (torques aureos) *et parum auri*, στατῆρας μυρίους Appian.

4. *Ad Almanam urbem*, non aliis memoratam. Alia eft Almonia f. Almon ap. Plin. 4, 8. f. 15. et Steph. Byz. Theffaliae opp. *Albanam* (quae Albanopolis dicitur Ptol. 3, 13.) et *Amantiam* conj. Turneb. Adv. 30, 37. Sed illa verfus finum Hadriat., haec

haec in Orestide sita erat, et h. l. designatur urbs interioris Macedoniae versus Thraciam in ripa Axii vel non longe inde sita; Drak. — *Desudabam in Maedica*, Jac. Gron. emend. *Dausdabam in Moesia*, (ita Ptol.) vel potius *Oesymam* s. *Oesimam in Maedica* seu Edonide, Maedicae finitima. Cf. Mausacus ad Harpocrat. — *Bylazora*, *Paeoniae locum*, ut ap. Polyb. 5, 97, 1. Βύμαζος, πόλις Παιόνων Ephorus ap. Steph. Byz.

5. *ecquid aurum — secum adduxisset*, v. ad 1, 9, 3. *advexisset* conj. Gron. — *Cleondicus regulus*, v. ad 40, 58, 5. — *nisi aurum obsidesque adcepissent*, forte *adceperint*; Gron. et Crev. — *instituit de perfidia — disserere*, v. ad 24, 26, 7.

6. *ne graviores eos Gallos socios habeant* Perseus et Macedones, qui eos arcessierint, *quam hostes Romanos*, forte *Romani*, i. e. quam hostes eosdem experiantur Romani, contra quos arcessierint; Gron. Sed ita Livius etiam scripsisset *ne ipsi* vel *ne Macedones graviores* cet., et in vulgato optimus sensus est.

XXVII. 1. *Adparebat in omnibus*, immo *adparebat omnibus*, sc. in consilium vocatis; Gron. Forte pro *in* leg. *jam* vel *id*, aut cum Drak. *ita*. — *timere* sc. Persea, regem.

2. *ecquid ipsis quinque millibus* cet. v. ad 1, 9, 3.

3. *retro ad Istrum — redierunt*, v. ad 2, 45, 10.

4. *de se cogitandum*, salus sua respicienda, ei consulendum, ut ap. Cic. Rab. perd. 10. et ad div. 1, 7, 7. 2, 8. Caes. B. C. 1, 5.

5. *quum ex adverso castra Macedonum* essent. Quo facto Perseus Romanorum animos confirmavit, et Macedonum, *qui ea pependerant spe* cet. illa similiave verba exciderunt, quia librarius, in errorem inductus a bis posita voce *Macedonum*, ab una ad alteram, mediis verbis praeteritis, transiit; Sigon. Recte: sed aliena *Quo facto*, et potius substitue *quo neglecto*, vel cum Crev. tanta *occasione e manibus amis-*

amissa; Drak. — *quum CCC talenta Pellae missis* cet. cf. cap. 23. et Polyb. 29, 3. Mox cum Gron. lege *signare eos pecuniam passus, inde decem talenta ad P. misit* cet.

6. *quum adsidue Pantaucho* cet. forte *a Pantaucho.* Sed v. ad 5, 12, 5. — *M. Perpernam et L. Petillium legatos* Romanorum, *qui tum forte ad eum venerant* de ea re questum, *in custodiam conjecit,* exploratores illos esse causatus. cf. Appian. Maced. 16, 1. et Illyr. 9. Plut. Aemil. Paul. p. 261. Περπέννας et Πετήλιος vel Πετίλιος Gr. scribitur, sed etiam Περπέρνας et Πετίλλιος, ut in numis et fastis Capit. Cf. Drak. ad h. l. et Graev. ad Cic. p. Rosc. Com. 1.

7. *contraxisse eum necessitates* cet. cf. Appian. et Plut. — *ad revocandum, qui pecuniam portabat,* forte *ad revocandos, qui p. portabant.* Cf. praec. "Sed rem ita concipere possumus, Persea plures suorum Pellam misisse, qui pecuniam adveherent, at omnibus unum praecipua auctoritate praefuisse, qui regis nomine cuncta expediret. Mox pro *ex victo* forte leg. *ex victoria.*" Drak. — *ignotis,* forte *inritis;* Gron.

XXVIII. 1. *quinque pristes erant,* v. ad 35, 26, 1. — *sparsae* pristes: potius *sparsi;* Crev. aut *sparsas,* Drak.

2. *Cassandreae deductae naves,* v. ad 8, 26, 1.

3. *Rhodias apertas naves* (v. ad 22, 19, 4.) *Eudamumque inviolatas* cet. scribe *inviolatos* (ut mox *adpellatos*): nam haud dubie ad propius digniusque respexit Livius, immo adcepit, quasi posuisset ante *Rhodios in navibus Eudamumque;* Gron. — *circumvecti propere* sc. Antenor et Callippus.

4. *Subota classis tenuit,* v. ad 1, 1, 8.

5. *naves, quas hippagogos* (ἱππαγωγοὺς, quibus equi vehuntur) *vocant,* aut *hippagos* (ἱππηγοὺς Polyb. 1, 26, 14. 1, 27, 9. 1, 28, 2. 7.) et *hippagines*

nes. v. Fest. et Scheff. de mil. nav. 4, 1. "*Hippagogus* edd. ante Vascos. quod est ipsum Gr. ἱππαγωγοὺς, ut in multis MSS et edd *sarissophorus* 36, 18. *apocletus* 36, 28 *Gordiutichos* 38, 13. *Silenu come* 38, 15. *turris Eudieru* 44, 3. *Graeca Menandru* et *Apollodoru* in didascaliis comoediarum Terentii. Malo tamen pleraque horum, ap. Liv. certe, errantibus librariis tribuere." Drak. — *Phanas prom. Chiorum*, v. ad 36, 43, 6.

6. *hostes adpropinquare aperuissent* ex emend. Drak. pro *adparuisset.* Alii edidere *aperuisset*, et *concitatione remorum directaeque in se prorae* (ut *prorae* sit sec. casus) vel, quia plurium navium plures fuerunt prorae, *directis in se proris*, a. *adparuisset.* Sed *aperire* vix bene jungitur infinitivo, et verbum *adpropinquare* modo praecessit. Forte leg. *hostes adproperantes aperuissent.* v. ad 22, 19, 5.

7. *propiores continenti litori*, ut fere *continens ripa* ap. Horat. Od. 2, 18, 22. h. e. litus continentis, inhaerens continenti, ut contra litus insulae. Ita Periz. ad Sanct. Min. 4, 4. p. 599. Sed in prosa oratione potius *continentis litus* dicendum videtur. Cf. ad 33, 18, 1. et Bauer ad Sanct. Min. T. 2. p. 108.

8. *ad Chium naves ejecere*, v. ad 21, 49, 3.

9. *Aegaeo mari* scripsi pro *Aegeo*. Gr. Αἰγαῖον.

XXIX. 1. *Sanctitas* (jus asyli) *templi* Ἀπόλλωνος Σωτῆρος *insulaeque inviolatos praestabat omnes* ... et. unde et Delus urbs ἀτείχιστος fuit. Cf. ad 1, 8, ... et 42, 12, 3. Pausan. 3, 23, 2. et Spanh. ad Callim. H. in Del. v. 24.

2. *praeferri onerarias naves*, forte *praetervehi*; Gron. Possis et *praevehi.* Sed v. ad 1, 45, 7. et ..., 14, 3.

3. *Quibus poterat, Popillius, aut Eumenis naves subcurrebant* reposui pro *subcurrebat.* Forte et leg. *poterant* cum Gron. Idem malebat *subcurrebant, sed*

interdiu; nocte binis cet. At verba *sed vecti nocte* satis indicant, priora interdiu gesta esse: si quid vero mutandum, malim *evecti nocte* sc. furtim e portu; Duk. — *fallebant*, v. ad 3, 8, 2.

4. *legati Macedones* cet. cf. Polyb. 29, 5.

XXX. 1. *Jam veris principium erat*; sed L. Aemilius cap. 19. promittit, mense Aprili se exiturum Vrbe: ergo *veris principio* in provinciam venire non potuit, ac forte leg. *jam ver praeceps erat*, et similiter cap. 34 extr. *vere praecipiti* pro *veris principio*; Gron. v. ad 4, 9, 6. Hoc non ad anni Juliani, sed veteris anni Romani rationes exigendum putabat Dodwell. in Adpend. Prael. Camd. p 755. et de cyclis 10, 12. — *Octavius Oreum ad classem*, v. ad c. 13. n. 5.

2. *Patre Pleurato rege* cet. v. ad 22, 33, 3.

3. *Fama fuit, Honuni Dardanorum principis — Platore interfecto*, cf. fragm. Polyb. 29, 5, 7. 8. ex Athenaeo 10, 10. p. 440. vel in ed. Schweigh. 10, 54. T. 4. p. 111. ubi pro Honuno est Μενούνιος, et pro Platore Πλεύρατος. — *Etutam*, uxorem Gentii, Livius cap. 32 pr. *Etlevam* adpellat. Itaque alterutrum nomen mendosum est, aut haec altera regis uxor fuit. — *pacto fratri*, v. ad 4, 4, 7.

4. *violentiam insitam ingenio intemperantia vini a.* cf. Polyb. l. l. intpp. Aeliani V. H. 2, 41. — *sicut ante dictum est* sc. cap. 27.

5. *in Caviorum gentem*, e Steph. *Caulicorum*, aut e Plin. 6, 8. et Ptol. 2, 17. *Ceraunios* conj. Turneb. Adv. 30, 37. "Id verisimilius fiet, si mox cum Sigon. pro *Durnium* leg. *Burnium*: nam Burnum situm erat in regione vel finibus Ceraunionum. v. Plin. 3, 21. 22. Procop. b. Goth. 1, 16. et Ptol. 2, 17. At Ceraunii sedes habuerunt quidem in Illyrico, non vero in ea parte, quae Dalmatia, sed quae Liburnia vocatur: unde Caravantio, a fratre Gentio, qui in Dalmatia Labeatum rex erat, in Ceraunios

nios miſſo, transeunda fuit tota Dalmatia cum magna Liburniae parte. Diffiteri tamen nolo, Plinium 3, 22. ſ. 26. in Dalmatiae deſcriptione Ceraunos et Burnum caſtellum memoraſſe, at c. 21. ſ. 25. Burniſtas in Liburnia." Drak.

6. *quinque millia ab Liſſo ducit. Socii erant Romanorum*, v. ad 1, 23, 4. 3, 47, 1. et 9, 24, 2.

7. *in Caviis Durnium opp.* v. not. 5 — *Bullinorum*, v. ad 36, 7, 9. — *Genuſuum amnem* inter Apſum fl. et Apolloniam, non longe ab Aſparagio. Forte leg. *Genuſum*, ut ap. Lucan. 5, 462. et Caeſ. B. C. 3, 75. 76. Cf. Drak.

8. *legatorum violatorum injuria*, cf. cap. 27.

9. *et ad ea, quae habebat, auxilia Parthinorum junctis* (ut 24, 34.) *duobus* cet. recepi ex emend. Gron. Vulgo legitur *juventutis* pro *junctis*, et poſt *auxilia* e conj. Sigon. inſertum *adſumtis*. Mox pro *Algalſus* alii *Agalſus* et *Agaſus*. De *Epicado* v. intpp. Suet. Aug. 19.

XXXI. 1. *Ad Scodram inde* cet. v. ad 43, 20, 1. et cf. Appian. Illyr. 9. Plut. Aemil. et Flor. 2, 13. — *caput fuerat*, forte *erat*; Drak. — *Barbana*, ap. Vib. Sequ. de flum. *Barbenna* ſ. *Barbena* et *Babenna Illyrico* (Hadriatico) *mari miſcetur*.

2. *Oriundi flumini:* aliis *Drilonem*, et Scylaci Arionem dici putabant Ortel. et Valeſ. — *ortum ex monte Scodro* cet. v. ad 43, 20, 1.

3. *multis millibus armatorum actis ex ea regione*, ut *agere agmen equitum:* niſi leg. *coactis;* Gron.

4. *vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege* Perſeo *rex* Gentius, venuſte pro: poſtquam vix eo quaſi auctoramento hic ſe operamque ſuam illi vendiderat, h. e. ſocietatem cum eo inierat, *ut in eam fortunam*, captivitatem, *recideret*, caderet. Cf. cap. 27. et ad 28, 21, 3. Turnebus Adv. 29, 7. putabat, ſenſum h. l. eſſe: pluris conduci gladiatorem, quam quanti in bellum Gentius conjectus ſit.

XXXII. 1. *Medeonem Labeatium* cet. v. ad 36, 11, 6. — *Etlevam*, v. ad cap. 30. n. 3. — *Scerdilaedo:* alii *Scerdilio* et *Scerdileto.* v. ad 22, 33, 3. — *Scodram*, v. ad 43, 20, 1.

2. *bello Illyrio intra XXX dies perfecto*, forte *XX dies* ex Appiani Illyr. 9. — *perpetratum*, v. ad 42, 30, 6.

3. *Nec minus terroris a classe Rom.* cet. sed idem dicunt verba proxime praec. nam huic classi praeerat Octavius praetor. In edd. ante Frob. a. 1535. *habebat Thessalonica.* Sed cur haec plus terroris habebat, quam alia oppida Macedoniae maritima? Hinc *nec minus t. a c. R. Thessalonica et maritima ora habebat* conj. Drak moneuque, in seqq. per partes narrari, qua ratione saluti Thessalonicae et orae maritimae consulere Perseus conatus sit. Probabilior est emendatio Roëllii *et periculi maritima ora habebat.*

4. *duorum millium caetratorum*, v. ad 21, 21, 6.

5. *Pythii et Petrae* cet. cf. Plut. Aemil. p. 262. unde Sigon. *Pythii* pro *Pythoi* substituit. Πύθεον ap. Ptol. 3, 13. — *Medon*, v. ad 42, 58, 2 — *Huic* sc. rei, vel operi, vel negotio, sc. munitionis; Drak. *operi* excidisse putabant Mur., Crev. et Doujat.

6. *ex propinquis urbibus coactae*, v. ad 32, 2, 4. *ex p. u. cocta cibaria* cet. conj. Drak.

XXXIII. 1. *postremo sequi se utrarios* (homines, aquam in utribus ad castra ferentes) — *jussit* sc. Aemilius Paullus consul, quem ita inopiae aquarum in Olympo monte obcurrisse tradit etiam Plut. Aemil p. 262. 263. sed etiam puteos fodi jussisse. — *continere latices*, forte *contineri*, et mox *diducta summa arena*, i. e. a loco suo dimota; Drak. — *scaturigines emicare*, prosilire, cum vi erumpere. Cf. c. 10. n. 4.

2. *velut deum dono* cet. cf. Caes. B. G. 2, 31.

3.

3. *cum tribunis primisque ordinibus*, v. ad 30, 4, 1. — *illa quoque primum* cet., forte *illud*.

4. *alios*, *ab se* (ipsos per se,) *adjicientes* sc. praecepto, quod non exauditum erat, conjectando, suspicando; Ern.

5. *Placere igitur*, *tribunum* cet. "Ex ipso h. l. patet, de imperiis, quae ad iter et agmen pertinebant, agi, non de omnibus, etiam quae militi in castris manenti dabantur, quod putabat Lipf. de mil. Rom. 4, 10. Quae hic de scutis et pilis et stationibus dicuntur, inlustrat idem 2, 2. 4. 5, 8. 9. et Schel. ad Polyb. c. 2." Duk.

6. *Vigiles scutum in vigiliam ferre vetuit*, at Plut. l. l. τὰς δὲ νυκτεριγὰς ἐκέλευσε φυλακὰς ἄνευ λόγχης φυλάττειν cet. — *stare galeatos* sc. jussit, e praec. *vetuit*. Cf. ad 1, 33, 7. Alterum *stare* non opus erat addi; Duk.

XXXIV. 1. *jactare consilia sua* sc. debere. Cf. ad 3, 10, 2. — *cibum paratum ad subita imperia*: saepe militibus Rom. imperatum, ut cibaria cocta in certum dierum numerum habeant; Crev. *animum* pro *cibum* reposuit Sigon. Non nisi duo memorat Plut. Aemil. p. 261 extr., corpus et arma.

2. *In quo exercitu milites consulant*, *imperator rumoribus vulgi* (militum) *circumagatur*: nam supra dixerat, *unum imperatorem in exercitu providere et consulere*, *quid agendum sit*, *debere* cet. Hinc ita semper legendum esse putavi pro vulg. *in quo exercitu milites*, *consul et imperator r. v. c.* quod sic emendavi, postquam vidi, idem, vel *miles consulat*, conjecisse Jac. Periz. idque probasse Duk., Crev. et Drak. *in quo exercitu militum* (rumoribus) *consul*, *et imperator* cet. suspicabatur Gron. putans simplicius quidem *militibus* obponi *imperatorem*, et *consulem vulgo*, sed elegantius illud esse et fere ut in prooemio Institutt. *non solum armis decoratam*, *sed etiam legibus oportet esse armatam*. Verum Duk. jam

monuit, *consulem* ab *imperatore*, et *milites* a *vulgo* non differre, adeoque minime concinnum sermonem esse, *vulgum vulgi* vel *milites militum rumoribus circumagi.* Idem putabat, *circumagi* h. l. ut 26, 8. et 39, 5. eos dici, qui ex sese non apti ipsi nullas certas consiliorum et actionum suarum rationes, sed ex aliorum consiliis et actionibus suspensas, habeant; idque non convenire in milites, quorum partes sint ducibus parere, non consilium dare. Enimvero *rumoribus circumagi* dicuntur homines vel res, quae in ora hominum veniunt iisque sermonum judiciorumque ferendorum materiem praebent. Sic et *rumoribus* vel *sermonibus differri* et *circumferri*, *fabulam, sermonem et rumorem fieri*, Germ. *ausgetragen, herumgetragen werden.* Cf. ad 34, 49, 2. ad Juven. 1, 145. 10, 167. et ad Tac. A. 1, 4, 6. ubi similiter dicitur *imminentes dominos variis rumoribus differre.*

3. *operam navare* sc. debere; quod bis praecessit. — *Ab his praeceptis*, v. ad 1, 1, 5.

4. *galeas bucculasque*, v. ad Juvenal. 10, 134. aut ad Sil. 14, 158. Stewech. ad Veget. 2, 13. Lips. mil. Rom. 3, 5.

5. *mucronemque intueri*, forte *tentare*, ut ap. Suet. Ner. 49. et Tac. Hist. 2, 49. explorabant autem milites aciem mucronis, quod Romani magis punctim, quam caesim, pugnabant; Duk. Cf. Lips. de mil. Rom. 3, 3. — *udituros bellum*, v ad 21, 8, 1. *finituros* conj. Mur. Sed neutrum verbum hic satis aptum esse, jam docuere Crev. et Drak. Forte leg. *insignituros bellum*, i. e. insigne, memorabile facturos. — *veris principio*, v. ad c. 30. n. 1.

XXXV. 1. *Quae res Romanis auxit animum*, sc. nuntius de Gentii captivitate et fine regni ejus.

2 *quo quaeque adcuratius curantur*, f. *celantur*; Gron. probb. Crev. et Duk. qui id confirmat locis Liv. 8, 3. et 29, 24.

3.

3. *a castrensi consilio*, v. ad 8, 6, 6. Mox post *responso* videtur deesse *censerent* aut intelligendum, nisi leg. *agerent castris*, h. e. agendos censerent, (v. ad 3, 21, 3.) Gron. *Alii* h. l. sunt omnes, quos Paullus in consilium advocarat, iisque obponitur ipse Paullus et quod ei placuit; Drak.

4. *et maxime majoribus natu*, forte *minoribus:* nam fervidum illud consilium magis sapit juvenilem ardorem, quam senilem prudentiam; Crev. — *per Enipei ripam m. vim facere*, v. ad 32, 9, 4. — *distringere copias regias*, v ad 35, 18, 5.

5. *Schoenum et Menophilum*, forte *Coenum*, quod Macedon. nomen notum ex Justino et Curtio; Gron. et Drak. Cf. ad seqq. Plut. Aemil. p. 262. 263. ubi alia tradit. — *inproviso v. m. adgressus nec opinantes*, v. ad 24, 27, 3.

6. *cum quinque delectis millibus*, forte *delectorum*. v. ad 3, 5, 3. et Plut. l. l. ubi majorem subtilioremque numerum ab ipso Nasica in epistolio quodam, quam a Polybio, tradi monet.

7. *cibaria his praeparata* cet. "at supra praetor tantum mille hominibus ea parare jussus est, non quinque millibus: unde igitur reliqui cibaria habuerunt?" Drak. — *ut distineret regem ab circumspectu*, respectu, cura, *rerum aliarum*, v. ad 3, 23, 1.

8. *aut parma* Velitum, (v. ad 26, 4, 3.) *aut scuto Ligustino:* nam multi etiam Ligures cum Romanis pugnabant, et hi quoque leviter armati erant. Cf. Plut. l. l. p. 264. Polyb. 29, 6, 1. Diodor. Ecl. 3. ex lib. 23. (ubi levis armatura scutumque Ligurum, Gallico simile, describitur) et Lipf. Mil. Rom. 3, 2. sub finem. — *haud paucis;* suspectum habeo *haud:* nam in levis armaturae velitationibus raro multum sanguinis fundebatur, et postero die multo plures amissi dicuntur; Duk.

9 *degressus ad imam partem castrorum*, quae videntur fuisse in collibus, paullatim versus mare descendentibus; Drak. — *per devexum in mare brachium*,

chium, v. ad 37, 31, 5. — *Perseus, quod in oculis erat* ** jam adgressurus erat dicere, quemadmodum et Perseus Nasicae ac Fabio, qui cum magna manu Macedonas ab alia parte ut adorirentur, missi erant, obstiterit, et Paullus post Nasicam sit consequutus; Sigon. Cf. Plut. l. l. p. 263.

XXXVI. 1. *anni post circumactum solstitium* cet. θέρους ἦν ὥρα φθίνοντος cet. Plut. l. l. — *magis adcessurum*, auctum iri, (v. ad 24, 27, 5.) *utrumque*, sc. lassitudinem et sitim: unde Gron. emend. *utramque*, aut subintell. *malum*. Sed neutrum nonnumquam duobus femininis subjungi, docent Drak. coll. 30, 30. et ad 2, 5, 4. 34, 58, 4. et Burm. ad Suet. Claud. 38 pr.

2. *primis ordinibus imperat*, v. ad 30, 4, 1.

3. *neque enim ne his* quidem *cunctationem aperuerat*, v. ad 2, 45, 7. et 33, 49, 1. Tò *quidem* vel excidisse, vel ex proximis verbis *ne hostem quidem*, ubi alieno positum sit loco, huc revocandum esse, putabant Crev. et Drak. *vel* pro *ne* conj. Roëll. — *Nasica unus* cet. inflatus re feliciter adversus Persen gesta ad Olympum. cf. Plut. Aemil. p. 263.

4. *Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores* cet. forte leg. *ne hostem pridem ludificatum priores i. f. c. manibus emitteret*, ni malis *qui sit ludificatus*; Gron. Cf. not. 3. *ne hostem, qui quidem sit ludificatus — emitteret* conj. Jac. Periz.

5. *Non operae sit*, f. *est*; Gron. Cf. ad 1, 24, 10. et Plut. l. l. p. 264. — *alias*, alio tempore. — *haud dubie videre a. i. p. consulem*: leg. *dubius*, aut suppl. *ratus*; Drak. Cf. ad 6, 22, 5.

XXXVII. 1. *signorum* milites, v. ad 25, 23, 9.

2. *moram fuisse pugnae scirent* sc. copiae suae.

3. *ab hora secunda usque ad quartam horam* (v. ad 10, 34, 2.) *lunam defecturam esse* cet. cf. Plut. Aemil. p. 264. Polyb. 29, 6, 8 sq. Plin. 2, 12. s. 9. Valer. Max.

Max. 8, 11, 1. Cic. de sen. 14. Frontini Strat. 1, 12, 8. 9. Quintil. 1, 10. et similia exempla effectus defectionum lunae solisque, portentorum efficacissimorum ad movendos animos hominum, physicae inperitorum inbutorumque superstitione, ad Juvenal. 6, 443. Polyb. 5, 78. 9, 19. Curt. 4, 10. Justin. 22, 6. Diodor. 20. Plut. Nicias p. 539. *C. Sulpicius Gallus*, solers orbium coelestium contemplator, primus Romanorum singulari libro exposuit causas eclipsium solis lunaeque, quas primus omnium investigasse dicitur Thales Milesius. v. Plin. et Valer. ll. ll., Cic. de Sen. 16. Pigh. Ann. ad a. 576. Eum non *tribunum militum*, sed legatum consulis fuisse, et post defectionem lunae militibus causas ejus exposuisse, tradit Val. Max.

4. *nunc senescente* (forte *senescentem;* Gron.) *exiguo cornu*, v. ad 1, 22, 3. — *quum condatur umbra terrae*, tempore plenilunii nonnumquam intercedentis inter solem et lunam, quae a sole lumen mutuatur.

5. *pridie Nonas Sept.* ap. Eutrop. 4, 7. *III. Non. Sept.* sed *pridie Non. Sext.* (die XXI Junii Juliani proleptici) emend. Dodwell. in Adpend. ad Prael. Camd. p. 752. et de cyclis 10, 18. — *edita hora*, praedicta a Sulpicio. v. ad 1, 18, 2.

6. *Postero die (tantus utrique ardor — adcusarent) regi promta defensio erat:* ita forte distinguendum; Drak. Aut leg. *fuit* pro *fuerat;* Duk. — *non eo solum*, v. ad 1, 11, 6.

7. *Consul ad id quod* cet. v. ad 2, 23, 3. Verba seqq. ita interpungenda putabat Drak. *terere videbatur tempus. Quum luce prima — fuisset, tertia demum* cet.

8. *sacrificio rite perpetrato*, (cf. Plut. l. l.) *ad consilium vocavit*, v. ad 1, 54, 1. 2, 55, 6. et 8, 6, 6. Mox forte leg. *atque ibi quoque*, *quod rei gerendae tempus esset* vel *erat*, et deinde *tandem* pro *tamen*, nisi hoc ab omisso *quamquam* pendet; Drak. Cf. ad

1, 12, 1. *talem* pro *tamen* conj. Roëll. *atque ibi quoque rei gerendae tempus loquendo et i. c. visus q. e., post sermones hanc consul o. h.* Gron.

XXXVIII. 1. *denudavit mihi consilium*, v. ad 33, 21, 6.

2. *si videtur* ei, lubet, placet. — *inplicatam intuentes a rem*, immo *explicatam;* Gron. — *Sed fuerimus omnes*, forte *sed f. una omnes*, sc. nulla parte militum ad custodiam sarcinarum detracta; Duk. An leg. *adfuerimus* aut *steterimus*, h. e. fac nos omnes in acie stetisse hesterno die?

3. *ardentibus siti faucibus*, f. *arentibus:* sed et *ignea sitis*, *torrere guttur* et *arere* poetis dicitur; Gron.

4. *torrentem meridiano sole* intrausit. pro tostum aut qui torretur, ut ap. Colum. 1, 4. 4, 19. Virg. A. 9, 105. Sed malim cum Jac. Periz. legere *torrente* aut *torpentem*.

5. *hosti objicias recenti*, *quieto*, forte *requieto*, ut paullo ante: est enim aliud *quietus*, aliud *requietus:* ad illud sufficit praesens quies: hoc competit illis, qui aliquamdiu quiete sunt usi; Gron.

6. *nobis trepidandum* cet. v. ad 1, 14, 6. 3, 49, 4.

XXXIX. 1. *aciem quidem inconditam inordinatamque* (v. ad 21, 57, 11.) *habuissemus*, sed *castra munita* cet. — *an nihil nostri* (v. ad 1, 56, 10.) *habentes*, forte *habemus*.

2. *quo — receptum haberent*, v. ad 4, 57, 2.

3. *munimentis ea sepissent*, f. *sepsissent;* Gron.

4. *tempore suo*, v. ad 1, 56, 10.

5. *Sine ulla sede* (castris) *vagi dimicassemus, ut quo victores nos reciperemus* "pro: dicite quaeso, quo nos victores recepissemus, si *sine ulla s. v. d.*, nisi leg. *ut, quo victores nos reciperemus, non haberemus?*" Ern. Lenior medicina est: *si sine ulla sede v. d., nunc quo victores nos reciperemus?* Ex *nc* (h. e. *nunc*)

nunc) factum videtur *ut*. Sed nil forte mutandum. v. ad 40, 13, 6 — *sequendo eo*, immo *s. eum*.

6. *in cervicibus sumus* hostis s. hosti. v. ad 3, 31, 1.

XL. 1. *Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege — neutro imperatorum volente*, verba *neutro imperatorum* adjecta huic orationi divisae propter longam parenthesin, ut subveniretur memoriae lectoris vel auditoris, quod nihil est aliud quam *nec rege, inquam, nec consule;* Gron. Cf. ad 1, 19, 1. — *trepidantes in acie instruenda*, v. ad cap. 38. n. 5. — *in novis castris erat* junge, aut leg. *in nova castra*.

2 *Duae cohortes — Marrucina* cet. v. ad 10, 33, 1.

3 *hora circiter nona:* ita leg pro vulg. *quarta:* (IX pro IV) nam et ipse Livius sup. cap. 37 extr. testatur, diem extraxisse in consilio consulem, (cf. cap. 42 extr.) et Plut. Aemil. p. 264. D αὐτὸς δὲ τὴν ἀπόκλισιν καὶ περιφορὰν ἀναμένων τοῦ φωτὸς, ὅπως μὴ κατὰ προσώπου μαχομένοις αὐτοῖς ἕωθεν ὁ ἥλιος ἀντιλάμποι, παρῆγε τὸν χρόνον, et mox περὶ δὲ δείλην, denique ἐννάτης γὰρ ὥρας ἀρξάμενοι μάχεσθαι, πρὸ δεκάτης ἐνίκησαν, Gron. Idem mox *traherent* recte, opinor, reposuit pro *trahentes*, et verba *id jumentum* inducenda pro scholio censuit. — *e manibus curantium* Romanorum auxiliariumve — *tres milites* Romani — *Thraces duo* Macedonicorum auxiliorum — *altero eorum* Thracum — *ad stationem suorum se recipiebant* tres illi milites Romani. Quae omnia jam monuit Gron.

4. in *proelium ducit* sc. legiones consul, qui in tentorio suo spectator fuerat certaminis fuerat in fluvio orti. Cf. Plut. l. l.

XLI. 1. *inter caetratos* (v. ad 21, 21, 6.) *et phalanges*, forte *phalangem;* nam in acie Macedonum una tantum phalanx erat, in varia militum genera divisa: nisi Livius ratione partium dixit *phalanges*,

ges, ut Plut. Aemil. p. 265. *αἱ τῶν χαλκασπίδων φάλαγγες*, aut scripsit *phalangitas*; Drak.

2. *adversus clypeatos*, qui *aglaspides adpellabantur*, ab ἀγλαὸς splendidus et ἄσπις clypeus; nisi cum Gron. leg. *chalcaspides* ex Plut. l. l. qui etiam memorantur Polyb. 2, 65. 66. 4, 67. 69. 5, 91. et aliis. Cf. ad 21, 21, 6. *argyraspides* conj. Vrsin. "Modo dixerat, legionem inplevisse *intervallum inter caetratos et phalangem*: nunc addit, legionem ita perrupisse, ut a tergo haberet *caetratos*, a fronte *clypeatos*. Patet ergo, clypeatos esse phalangitas; hi autem erant chalcaspides, seu aereis clypeis utebantur." Drak. — *leucaspidem phalangem*, cujus clypei erant λευκοὶ, albi. — *In dextrum cornu elephantes inducti* (quos in exercitu Rom. fuisse, colligo ex cap. 5.) *et ala sociorum*, ut laevum cornu hostium invaderent; (cf. seqq.) sed quum in exercitu Rom. duae fuerint alae sociorum, *dextra* aut *sinistra* excidisse videtur; Drak.

3. *hinc primum fuga Macedonum est orta*, "inpetu alae sociorum: *nam* id inducti elephanti efficere non potuerunt, sed in hostem acti *nomen tantum sine usu fuerunt*, et vanus eorum inpetus. Elephantorum usus in proelio *novum commentum* vocatur, vel ei comparatur respectu Romanorum, qui iis haud temere ante haec tempora in proeliis usi sunt. In proelio cum Antiocho tantum post triarios in subsidio locati sunt, non, ut nunc, in hostem acti. v. 37, 39." Drak. — *pleraque nova commenta*, v. ad 10, 13, 12. — *experiendo*, in experientia, usu, ut 45, 32. al. — *quemadmodum agantur*, forte *agatur*. — *nomen tantum sine usu*, v. ad 3, 65, 6.

4. *secunda legio inmissa* in hostem *dissipavit phalangem in medio*, in media parte aciei; Drak. — *fluctuantem turbarunt primo*, v. ad 3, 60, 8.

5. *cujus confertae* phalangis *et intentis horrentis hastis* (v. ad 8, 8, 8.) *intolerabiles vires sunt* cet. v. ad 9, 19, 3. Ipse Aemilius dixisse dicitur, nihil

se

ſe terribilius tali phalange vidiſſe. v. Polyb. 29, 6, 11 ſq. et Plut. Aemil. p. 264 — *carptim adgrediendo*, v. ad 3, 5, 1. — *immobilem longitudine et gravitate haſtam*, v. ad 9, 19, 2.

6. *induiſſent ſe haſtis*, inplicuiſſent; Ern. Copioſius haec narrat Plut. et *Pelignis* addit Marrucinos, qui et ſup. cap. 40. ſimul memorantur; Drak.

XLII. 1. *Princeps fugae rex ipſe erat* cet. cf. Polyb. 29, 6, 13 ſq. — *ſacris alis equitum*, v. ad 37, 40, 6. — *confeſtim eos Cotys* (ex emend. Jac. Gron. recepi pro *confeſtim Coſtocus*) *ſequebatur Odryſarumque e.* quorum rex fuit Cotys. v. 42, 29. et 51.

2. *in aliam foediorem peſtem*, v. ad 2, 44, 5.

3. *Facile conveniebat, a Romanis — interfectum*: male vulgo diſtinguitur: *f. conveniebat Romanis, numquam* cet. Drak. Cf. ad 1, 3, 4. et 5, 12, 5. Forte leg. *facile conveniat.* — *Caeſa enim* cet. numerum auget Plut. Aemil. p. 266.

4. *Quod ſi maturius pugnari* cet. cf. ad c. 40. n. 3.

XLIII. 1. *ad Pieriam ſylvam via militari*, v. ad 32, 15, 2. et 36, 15, 4 — *Simul*, v. ad 3, 62, 4.

2. *via devertit*, alii *divertit*, prob. Drak. cujus nota eſt: "*Devertit*, qui de via deflectens hoſpitium ſubit; unde *deverſorium* et *deverticulum* pro hoſpitio. At *divertit*, qui a via regia diſcedens ſemitam inde in diverſa tendentem incedit; et hinc *diverticulum* eſt locus, ubi duae viae a ſe invicem recedunt. Hinc 38, 15. et 39, 53 pr. lego *divertere*, ut *diverticulum* ap. Suet. Ner. 48. et Terent. Eun. 4, 2, 7." Cf. ſup. ad 1, 51, 2. ubi Drak. non ita judicaverat. — *alii alia* via. — *recta expedita via*, forte *expediti*, vel *recta et exp. via*, non arboribus et fruticetis inpedita; Gron. Cf. tamen ad 43, 1, 6.

3. *qui Pellae praeerat, Euctus* cet. νυκτὸς Πέλλαν εἰςελθὼν, Εὔκτον καὶ Εὔδαιον, τοὺς ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἀπαντήσαντας αὐτῷ, καὶ τὰ μὲν ἐγκαλοῦν-

λοῦντας περὶ τῶν γενομένων, τὰ δὲ παῤῥησιαζομένους ἀκαίρως καὶ συμβουλεύοντας, ὀργισθεὶς ἀπέκτεινεν αὐτὸς τῷ ξιφιδίῳ παίων ἀμφοτέρους· οὐδεὶς παρέμεινεν αὐτῷ παρὲξ Εὐάνδρου τε τοῦ Κρητὸς καὶ Ἀρχεδάμου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τοῦ Βοιωτοῦ Νέωνος, Plut. Aemil. p. 267. De *Neone Boeotio* cf. Polyb. 27, 1. 2. et inf. 45, 31 extr. ubi idem patriae proditor memorari videtur.

4. *admodum quingenti* C. v. ad 21, 36, 3.

XLIV. 1. *P. Scipio is erat — nepos*, v. ad 37, 34, 2. De *cura* illa vide plura ap. Plut. Aemil. p. 266. Mox *Paulli F.* ſeu *filius* conj. Duk.

2. *Dianae, quam Tauropolon vocant*, cf. fragm. Apollodori (ap. Suid. et Etymol. M. voc. Ταυροπόλον) T. 3. p. 1070. aut ed. alt. T. 1. p. 402. (ubi Heyne praeter alia monet, miram eſſe ejus etymologiam, ὅτι ὡς ταῦρος περίεισι πάντα, quum Diana inter Tauros cultu divino habita facile animo obcurrat) Euſtath. ad Hom. Il. 2. p. 259. et ad Dionyſ. Perieg. 306. 610. Strab. 12. p. 535. et 14. p. 630. Dio 35. p. 83. Diodor. 2, 46. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. v. 113. 174. et 187. Schol. ad Sophocl. Ajac. 172. Gale et Munk. ad Anton. Liber. c. 27. Burm. ad Ovid. Met. 15, 511. Gyrald. hiſt. Deor. Synt. XII. — *Diodorus* cet. cf. Frontin. Strat. 3, 16, 5.

3. *agrosque circa vexari*, v. ad 7, 10, 8.

XLV. 1. *oratores cum caduceo*, v. ad 8, 20, 8.

2. *aliae deinceps metu perculſae*, excidit vox *civitates* vel *urbes*, aut leg. *alii perculſi*; Gron. — *ſpolia jacentis hoſtium exercitus*, caeſi, ut *jacentem* pro occiſum, mortuum 7, 26, 4. et *jacere* ac Gr. κεῖσθαι paſſim de mortuis. v. ad Sil. 2, 574. 16, 311.

3. *Miſſi Medon et P. ſub muros* v. ad 26, 9, 1. et 42, 58, 2. — *qui praeſidio erat*, forte *praeerat*; Gron. Milites praeſidiarii dicuntur *praeſidio* aut

in

in praesidio esse, dux vero *praesidio praeesse*, Drak. coll. 6, 6. 9, 15. 27, 42 34, 11. 44, 44. — *una tantum spe S. auxilii tentata*, v. ad 4, 10, 2. et 9, 35, 1.

4. *Evandro Cretensi editis*, v. ad 1, 18, 2.

5. *de templo descendit*, v. ad 1, 6, 6.

6. *Rex in domum se recepit*, lege *inde domum*; Gron. — *Cretenses spem pecuniae* cet. cf. Plut. Aemil. p. 267. — *Ab hac direptione*, v. ad 1, 1, 5. — *multitudine* hominum temere inruentium *gravatum merserunt lembum*, ille mersus est. — *Galepsum*, Γάληψον, cujus nominis duplicem fuisse urbem, alteram in Macedonia, alteram in Thracia, et hanc memorari h. l., Scyl. in Periplo p. 64. Thucyd. 4, 107. (ubi v. Duk.) et Plut. l. l., illam Herodot. 7, 122 utramque Steph., monet Drak. — *II millia talentum*: ita forte pro *X. m. t.* leg. ap. Justin. 33, 2, 5.

XLVI. 1. *delectam esse regiam advertit*, (v. ad 24, 48, 2. et 35, 13, 4.) quia amoenitas certaret cum munitione; Grut. — *Sita est in tumulo* cet. v. Spanhem. ad Juliani Caes. in Probat. p. 400. — *paludes inexsuperabilis altitudinis*; vult Livius, paludes has propterea, quod lacus restagnantes in eas semper aquam infundunt, numquam ac ne aestate quidem ita exsiccari, ut pedibus superari possint: nam ne profundissimi quidem maris tanta est altitudo, ut navibus superari non possit; Duk.

2. *In ipsa palude*, *qua* parte *proxima urbi est*, *velut insula*, *eminet arx*, *aggeri* cet. ita legendum videtur cum Gron. *Insulam* h. l. corpus quoddam aedificiorum inter se cohaerentium, a reliquis aedificiis divisum per vicos, quibus undique cingatur, dici putabat Crev., praesertim quum Livius doceat, se de aedificio loqui, non de nudo solo, adjiciens, insulam aggeri inpositam esse. — *qui et murum sustineat* cet. indicat, solum, cui tamquam aggeri in-

gen-

gentis operis arx inpofita eft, adeo firmum effe, ut murum fustinere poffit, et tamen humore paludis undique cingentis laedi nequeat; Drak. — *intermurali amni*, Lydia f. Ludia, qui ex lacu, quem Axii *ἀπόσπασμα* auget, et CXX ftadia a Pella in mare labitur. Ita Strab. fub finem lib. 7. in Exc.

3. *Effufa omnis obvia*, f. *obviam* ex ed. Frob. 1535.

COMMENTARIVS

IN

LIVII LIBRVM XLV.

CAP. I. 1. *praeceptam rei laetitiam;* fufpicari poffis *praeceptam:* fed illud venuftius, metaphora a floribus petita.

2. *tota fpectacula pervafit*, v. ad 1, 35, 6.

3. *evanuit quidem tamquam incertae rei gaudium*, "pro vet. lectione *certae* ex emend. Sigonii, contra quem pugnat Turnebus 11, 18. infeliciter. Populus, ait, Romanus laetitiam conceperat velut e re certa et indubitata: res enim incerta gaudium non faceret, fed fpem quamdam metu fuspenfam et anxiam. At Livius non loquitur hic de re, qualis fuerat, ante quam inquireretur, fed qualis poft inquifitionem inventa eft. Igitur ait *evanuit gaudium*. Quomodo? tamquam rei parum certae, eoque inane et caducum." Gron. — *aliter traditur*, forte *alia*.

4. *Ante diem X Cal. Oct.*, ex vet. calendario *a. d. XV.* emend. Manut. quod firmari putabat Drak. ultimis verbis hujus cap., fi conferantur cum 44, 37. Ac

At *Sept.* pro *Oct.* (*VII br.* pro *VIII br.*) legendum esse h. l. et bis cap. 2. probare conatur Dodwell. Adpend. ad Prael. Camd. p. 752 sq. Ibid. p. 756 sq. *pridie Idus Oct.* emend. inf. cap. 3 pr. Sed cf. Drak. — *ad quadrigas mittendas escendenti*, v. ad 2, 7, 7. et 8, 40, 2. — *laureatas literas dicitur*, ut mox *laureatas tabellas*. v. ad 5, 28, 7. Ante *laureatas* Sigonius et alii inserunt *reddidisse*. At Gron. pro *dicitur* conj. *reddidit*. — *Quadrigis missis*, v. ad 8, 40, 2.

5. *per circum r. ad foros publicos*, v. ad 29, 37, 2.

II. 1. *quos, praeter milites sociosque navales, conjuratos haberet:* difficile dictu, qui *conjurati* fuerint praeter *milites sociosque navales*. Legionarii esse non potuerunt: nam hi nomine *militum* continentur, et omnes sacramento dicebant. An voluntarii et evocati? Mihi non liquet. Hi enim, uti voluntate ducem sequebantur, ita inviti non potuisse retineri videntur, atque adeo neque SCto, quo dimitti juberentur, opus fuisse." Duk. *Conjuratos* fuisse, qui non singuli, ut *milites*, sed simul sacramento dixerint, neque eos justos fuisse milites, quia justum illis sacramentum defuerit, existimabat Turneb. Adv. 11, 18. Ex Liv. 22, 38 Crev. conjiciebat, *conjuratos* dici, qui post solenne sacramentum militiae, quum decuriati ac centuriati fuissent, sua voluntate jurassent. Sed conjurationem illam spontaneam tempore belli Punici II. in solenne jus jurandum, quo milites a tribunis adigerentur, mutatam esse, adeoque, qui illud dedissent, non amplius *conjuratos* dici potuisse, monet Drak. Idem tamen non meliora se scire profitetur; neque satis faciunt, quae disputat Sigon. de jur. civ. Rom. 1, 15 Mea qualicumque sententia vox *navales* etiam ad *milites* referenda, ita ut *milites navales* sint, qui armati in navibus operam militarem praestent, *socii* vero *navales* nautae seu remiges, et *conjurati* omnes, qui in consulis ver-

verba juraverint. Cf. ad 9, 38, 1. et extrema hujus cap. verba, in quibus pro *militibus sociisque navalibus* soli memorantur *socii navales*, quia horum nomine etiam illud militum genus comprehenditur; (v. ad 9, 38, 1.) nisi ex iisdem colligere malis, bis tria militum genera recenseri, *milites*, h. e. omnes, *qui in consulis verba juraverint*, *socios navales* et *conjuratos* alios, i. e. exercitus, jam prius conscriptos et *Corcyrae*, *Brundisii*, *ad mare superum et in agro Larinati dispositos*. Mox Gron. conj. *a quibus praemissus tabellarius*, *adessent*. Sigonius et alii post *esset* inserunt *venissent*. Deinde post *ingressi sunt* excidisse videtur *et*, aut del. τὸ *sunt*.

2. *in concionem traducti*, v. ad 3, 64, 2.

3. *conferta tota urbe* sc. sunt. — *circa omnia pulvinaria*, v. ad 5, 13, 5. — *subduci naves et in navalibus conlocari*, v. ad 3, 26, 6. et 8, 26, 1. — *socios navales* cet. cf. not. 1. — *dimitti* forte delendum, aut majoris perspicuitatis causa mox repetitum.

4. *Supplicatio pro concione populi indicta est ex ante diem quintum Id. Oct.* v. ad 6, 1, 9. et sup. ad cap. 1. n. 4. Sed scribe *populo indicta est*: nam simpl. *pro concione* dici solet; Gron. Cf. ad 26, 27, 4.

III. 1. *Ex Illyrico duo legati*, forte non militares — *et*, etiam, *Illyricum esse*, nisi *et* ponendum post *captum*: saltem post hanc vocem distinguendum est; Duk. Perperam nuntium victoriae Romam missum tradit Livius 44, 32. de cujus adventu hoc libro silet; Drak.

2. *ut Latinae edictae a consule sunt in ante quartum* cet. v. ad 6, 1, 9. et 31, 49, 5. Sensus est: supplicationes edictae sunt in certos dies, perinde atque Latinae indici solent; Sigon. Sed bene jam Gron. notavit haec: "Mihi non modo haec comparatio, sed omnis omnino mentio *Latinarum* h. l. incommoda videtur, (nam eas jam hoc anno fuisse, patet ex 44, 19. 21. 22.) et leg. sive *decrevit*, *quae* *edi-*

edictae a consule sunt, sive *et feriae edictae*, sc. illarum supplicationum ergo. Voci *feriae* adscripsit ineptus interpres *Latinae*, et explicatio pro illa, quam putaverant, glossa invasit." Minus probabiles sunt emendationes ejus in prima edit. notarum et in Obss. 4, 25. Malim tamen cum Jac. Gron. legere *et stasim edictae*. Ceterum ad senatum pertinebat primo censere, utrum res gestae supplicationibus dignae essent; deinde definire, quot dies supplicaretur: at in potestate consulum erat, eligere et edicere dies, quibus supplicatio esset: unde locus Cic. ad div. 8, 11. exponendus est; Drak. Cf. ad 39, 46, 4. — *pridie Idus Nov.* v. ad cap. 1. n. 4.

3. *Tradidere quidam, legatos Rhodios* cet. cf. Polyb. 29, 7. qui idem tradit. — *nondum missos*, immo *admissos*; Gron. Id ex Polyb. non colligi posse, neque ex Epit. hujus libri, (ubi v. not. 1.) et vel vulgatum servari posse, vel potius legendum esse *nondum dimissos*, monet Drak. Legatos jam admissos fuisse, refert Livius 44, 14. 15. — *ad ludibrium stolidae superbiae*, cf. 44, 14. 15. 35. — *Agepolim* edd. ante Gron. et Drak. qui substituere *Agesipolim*, decepti fraude editorum Polybii, qui invitis libris scriptis Ἀγεσίπολιν nobis obtrusere pro Ἀγέπολιν. v. Schweigh. ad Polyb. 28, 14, 6. 28, 15, 1. 29, 4, 4. 29, 7, 3. et 30, 4, 2.

4. *nec utilitatium Graeciae, neque cura inpensarum populi Rom.* vox *cura* alio loco ponenda; Duk. et Crev. *utilitatium*, ut *civitatium*, *voluptatium*, *necessitatium*, *difficultatium*, *simultatium*, *tempestatium*, *hereditatium*, *propinquitatium*. Cf. Drak. ad 1. et 7, 38, 5. Intpp. Suet. Aug. 66. et Oth. 1.

5. *denuntiatione armorum*, v. ad 1, 30, 7.

6. *Romanos audirent*, lege *audierint*; Gron.

IV. 1. *decem pondo auri, et argenti ad summum sestertii decies:* "non valde apertum est, quid supplendum sit, unde genitivus *argenti* regatur.

A praecc. *decem pondo* regi non poteſt: nam decem pondo auri et totidem argenti longe abſunt a ſumma decies ſeſtertii. Sed ſenſus verborum eſt, decem illa pondo auri et id argenti, quod in aerarium intulit Marcellus, effeciſſe ſummam hanc." Duk. Aut ſolum id argenti eam effeciſſe; Drak. *ſeſtertium decies* edd. ante Gron. quem vide de pec. vet. I, II. — *in aerarium retulit*, v. ad 26, 2, 3.

2. *ad Siras terrae Odomanticae*, "forte Sirrha vel *Sirrham* vel *Sirrhas*. Σιῤῥα πόλις Θρᾴκης ap Steph., cujus Σίρες, ἔθνος Θρᾴκης ὑπὲρ τοὺς Βυζαντίους longe ab Odomantica remoti ſunt. Nam Odomantae ſ. Odomantes habitarunt in Macedoni adjecta vel ea parte Thraciae, quae eſt inter fluvio Strymonem et Neſtum." Drak.

3. *quum literas ab rege Perſeo per ignobiles tre legatos* ſc. *miſſas* vel *adlatas*. Alterutrum alii exci diſſe putant, alii ſubaudiri poſſe. Forte et leg. *quun caſtra — haberet, atque literas* cet. — *et ipſe*, u Perſeus, *inlacrumaſſe* d. cf. ad 25, 24, 6.

3. *Baſtarnarum civiſſet auxilia* ex edd. primis re vocavi. *ſciviſſet* ſubſtituit ed. Baſ. a. 1554. et *exc viſſet* Gron. — *in parvam inſulam* Samothraciam *fani religione* cet. cf. cap. 5.

4. *Regem Perſea conſuli Paullo ſalutem* ſc. *dicer* quod in tam nota formula commode ſatis intellig monent Duk. et Drak.

5. *privati nominis titulo*, non regii inſcriptione.

V. 1. *caſu contracta*, effecta, *veranlaſſt*. — *animum advertiſſet*, v. ad 24, 48, 2.

2. *ſacram hanc inſulam* Samothracen, ἱερὰν κ ἄσυλον. (v. ad 1, 8, 6.) *et auguſti totam atque in violati ſoli*, de cujus religionibus et myſteriis v. Ma crob. Sat. 3, 4. Strab. 10. p. 470 ſq. al. 723 ſ Dionyſ. Hal. 1, 67 ſq. Diodor. 5, 47 ſq. Varr. L. L 4, 10. Heyne ad Virg. A. 2. Exc. 9. ad Apollodo 3, 12, 1. Herrmanni Mythol. T. 3. p. 159–177. Ib de

dem *sanctissimum templum* cum asylo, quod mox memoratur. Cf. ad 1, 8, 6. Id Dioscurorum (Cabirorum) fuisse dicit Plut. Aemil. p. 267 F. eoque Persea confugisse.

3. *pollutam homicida* Perseus *sanguine regis Eumenis* cet. cf. 42, 15, 16. Pro *pollutam* cum Gron. leg. *pollutus:* nam Perseus non in ipsa Samothrace Eumenem insidiis adgressus est; Drak. — *quum omnis praefatio sacrorum* (cf. 39, 15. Plin. 25, 2. et Suet. Claud. 25. Drak.) *eos, quibus non sint purae manus*, profanos et inpios, *sacris* et mysteriis *arceat*, sc. vox praeconis aut sacerdotis; ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρὸς, vel ἑκὰς, ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι, *procul, o procul este profani!* Cf. ad Juvenal. 2, 89. — *penetralia vestra*, templa, propr. eorum pars interior sanctiorque.

4. *Nobilis fama erat — perpetrata caedes*, forte *perpetratae caedis* vel *perpetratam caedem:* sed *fama* est sextus casus, et *perpetrata caedes* pro *perpetratio caedis;* Bauer. Et *nobilis* est nota, v. ad 27, 35, 5. — *insulam totam et templum*, cf. not. 2. — *judicia comparata*, instituta. — *qui incestas manus intulisse* sc. alicui. — *incestas* non castas, inpuras, inpias. Cf. ad 1, 45, 7. et Drak.

5. *Perseus evocato Evandro* cet. forte *sevocato*, i. e. seorsum vocato, ut cum solo, non audiente Theonda vel alio arbitro, conloqueretur; Drak. cf. Justin. 38, 1. (ubi v. Gron. et Graev.) Cic. de div. 1, 30. et Curt. 10, 7, 18. — *reliqui quid esset*, immo *esse*, ut praec. *fore:* nam haec quoque verba Persei ad Evandrum, et hinc illa *suberat — protraheret* parentheseos notis includenda sunt; Gron., Drak. et Bauer. — *protraheret*, v. ad 44, 26, 1.

6. *in se nimirum receptam labem*, v. ad 2, 44, 5.

7. *duo sanctissima in terris templa*, cf. not. 2.

VI. 1. *unicum relictum amicum*, v. ad 1, 21, 3.

2. *Oroandemque Cretensem:* *τὸ que* est pro *itaque*, (cf. ad 1, 39, 7.) durius hic, quia Perseus nominatus non erat casu primo; Bauer. Aut leg. mox *adpellare*, aut potius del: *que*, puncto posito post *coegerunt;* Gron. An *quare* scribendum pro *que?* aut *quemdam?* Sic Ὀροάνδην τινὰ Κρῆτα ap. Plut. Aemil. p. 268. 269. qui conf. ad seqq.

3. *per posticum aedium*, v. ad 23, 8, 8. — *jam tum*, *dum pecunia deferretur*, dicendum fuisset *dum defertur*, vel *quum deferretur*, vel potius, ut Crev. monuit, postquam delata est; Drak.

4. *Pueri regii apud Macedonas* cet. v. ad 8, 24, 6. — *persequuta*, sequuta, vel prosequuta. v. Drak. ad 5, 40, 4. *prosequuta* tacite edidit Gron.

5. *nominaque dabant ad C.* v. ad 1, 11, 3.

6. *Liberos quoque parvos regios* cet. v. ad 42, 52, 3. — *Deosque, quorum in templo erant:* *τὸ in* abest ab edd. vett. ante Vascos. et leg. *quorum templum erat;* Gron. Saltem *erat* ob seq. *supplicem*, sed et *q. templum erat:* nam Perseus eo tempore non erat in templo; sed eum *in latere templi prope angulum obscurum delituisse*, Livius modo retulit; Drak. Διαφεύγων ἐπὶ τοὺς Διοσκούρους ἱκέτευεν Plut. Aemil. p. 267.

VII. 1. *victimas cecidit eo nuntio*, ob sive ad eum nuntium. — *consilio advocato*, v. ad 8, 6, 6.

2. *tunc quoque adcessio Punici belli fuerat*, v. ad 7, 30, 3. "Verbum *fuerat* del. videtur Gron. (et Crev.) et mihi: sed et *quoque* minus apte dictum; quid enim alio tempore fuerat? Vel *quoque* pro *tantum* valet, vel certe post *adcessio* ponendum, certe intelligendum." Bauer. Leviora et varia adhiberi posse remedia, verbum tamen *fuerat* non ejiciendum videri, putabat Duk.

3. *nec ipsius tantum*, sed etiam *patris avique — fama conspectum eum efficiebat*, v. ad 2, 5, 8. et 3, 71,

71, 4. Ante *quos* excidit *et ceterorum regum*, Crev. Forte folum *et;* Jac. Periz.

4. *Pullo amictus illo Perfeus — nullo fuorum alio comite* cet. ita edd. vett. ante Lugdun. a. 1553. quae pro *illo* repofuit *pallio*, quod reliqui editores usque ad poftumam ed. Grut. fervarunt. Neutra lectio probanda. *Pulla a. abolla* vel *pullo a. ille* conj. Sigon. *Pullo a villo* vel *filo* vel *pullo amiculo* Turneb. Adv. 11, 18, et 16, 20. *Pullo a. folus* Vrfin. *Pullo a. fimul filio* Lipf. Epift Quaeft. 5, 13. *Pullo a. Perfeus i. eft caftra, filio, nullo fuorum alio comite* Gron. quia in unico MS. verba non femel fuere tranfpofita. *Pullo a. pallio*, vel potius, quia *nullo fuorum alio* fequitur, *Pullo a. cum filio*, Bauer. Pofterius etiam tentavit Graev. ad Flor. 4, 2, 45. probavitque Drak. modo mox pro *faceret* legatur *faciebat:* illud enim indicare monet, ideo nullum alium, praeter filium, comitem ipfi additum effe, ut hic calamitatis focius eum miferabiliorem faceret; quod Romanos quaefiiffe verifimile non effe: at fi legas *faciebat*, Livium narrare tantum, quid inde evenerit, quod folo filio comitante caftra ingreffus fit, nempe inde omnibus eum miferabiliorem vifum effe. Hac ratione admiffa, *filius* intell. maximus natu Philippus, quem Perfeus fecum Octavio tradiderat. Cf. cap. 6 extr. Sed cur hic tantum eft comes, nec reliqui etiam liberi Octavio traditi? (v. cap. 6. fub fin.) et cur hujus nulla deinde mentio fit, neque apud Plut Aemil. p. 269. qui potius patrem folum, eoque demum amoto filios, generos et primores adductos tradit? Hae et aliae difficultates evanefcent, fi mecum legeris: *Pullo amictu* vel *Pullo amictus* (v. ad 2, 54, 5.) *ille Perfeus* (magnus ille rex et caput belli, non ejus adreffio, ut Syphax) *ingreffus eft caftra, nullo fuorum* (liberorum) *aliove comite, qui focius calamitatis miferabiliorem eum faceret*, ut Syphacem olim grex nobilium Numidarum, qui, quum in caftra Scipionis perduceretur, eum praecedentem fequebatur.

batur. v. 30, 13 pr. Ita haec optime cohaerent cum praecedd., quibus comparatio Syphacis et Perſei continetur; et intelligitur, quo ultima ſpectent verba; lenior quoque eſt medicina noſtra, quam aliorum. Itaque non dubitavi eam adhibere.

5. *ad ſpectaculum*, ut ſpectaretur. Cf. ad 35, 51, 2. — *donec conſul lictores miſiſſet*, leg. *miſit;* Gron. aut *mitteret;* Bauer. — *adverſus advocatos in conſilium conſidere juſſit*, lateri ſuo proximum ap. Valer. Max. 5, 1, 8 et juxta ſe in ſella ap. Eutrop. 4, 7.

VIII. 1. *Prima percontatio fuit* cet. cf. Val. Max. l. l. et Plut. Aemil. p. 269. ubi alia et acerba conſulis oratio eſt. Diſſenſum ſcriptorum jam notavit Zonar. Ann. 9, 23.

2. *adverſus eum coluimus pacem*, v. ad 5, 35, 5.

3. *Latine deinde ſuis* cet. cf. Plut. et ſup. 30, 30. — *violenter conſulere in quemquam*, v. ad 26, 33, 2. — *quum quid veſper ferat, incertum ſit;* proverbium eſt, quo Varro Satiram inſcripſit: *neſcis, quid veſper ſerus vehat;* Drak. Cf. Popmae conject. ad Varr. Sat. p. 661. et Eraſmi Adag. p. 867.

4. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera fortuna flatu ſuo* (v. ad 3, 33, 2.) *efferet* cet. cf. Mitſcherl. ad Hor. Od. 2, 3, 1 ſq. et 2, 10, 21 ſq.

IX. 1. *per Europae plerumque*, v. ad 43, 10, 1.

2. *Viceſimum ab Carano*, Heraclida, *qui primus regnavit*, ſecundum fabuloſas Graecorum narrationes. Macedoniae XXX reges fuiſſe dicit Juſtin. 33, 2. et XXXIX. Euſebius. Hi regnarunt 646 annos. Cf. Reineri Reineccii familiae regum Maced. Lipſ. 1571. Spanhem. de Pr. et V. N. 1, 371 ſq. Crophi Antiq. Maced. in Theſ. Gron. T. 6. p. 2855 ſq. et Lud. Nonnius Comm. ad Goltzii Graec. p. 208. — *regnavit XI annos*, X ap. Euſeb. Secundum Livium regnavit ab a. V. 574–585. ſed hic alterutrum tantum annum, quo vel regnum adeptus eſt, vel eo excidit,

dit, computasse, et Eusebius neutrius rationem habuisse videtur; Drak.

3. *qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur*, cf. 36, 17, et 42, 52. Sed omnino cum Gron. et Duk. leg. *ultimos fines;* nam ex opinione veterum oceanus terram, non haec illum, amplectitur; — *mare Rubrum* autem sive Erythraeum iisdem veteribus dicebatur oceanus Indicus; Drak. — *lacerantes viribus*, distrahentes regnum, cf. Lucan. 10, 44. *laceratis urbibus* conj. Triller Obss. crit. 3, 8. Sed potius leg. cum Gron. *laceratis viribus*, aut cum Bauero *lacerantes virium*, aut potius cum Burm. ad Ovid. Met. 1, 626 *lacerantes vicibus* i. e. per vices; (v. Drak.) ut designentur quatuor vel quinque bella inter successores Alexandri M. gesta, quibus quasi vicibus imperium lacerarint.

4. *CL annos stetit:* "Plerique libri Justini 33, 2. habent CXCII. nonnulli CLII. quidam CL. Si initium annorum CXCII ab anno primo Olymp. CV., quo Philippus Amyntae filius, Alexandri M. pater, regnare coepit, ducatur, ab eo usque ad annum primum Olymp. CLIII et captum Persen sunt integrae Olympiades XLVII. cum tribus annis Philippi et uno Persei, quae annorum CXCII summa est. Livius initium LC annorum videtur duxisse a morte Alexandri M., quae in annum primum Olymp. CXIV incidit, a quo usque ad finem regni Macedonici sunt anni CLVI., quos rotundo numero CL dixisse potuit," Duk.

X. 1. *ad susceptam legationem*, v. 44, 19. — *navigare Aegyptum*, v. ad 10, 37, 1. — *obcurrere A.* v. ad 21, 61, 1.

2. *Quum praeterveherentur Asiam legati*, Popillius et duo alii, qui nominantur 44, 19 extr. — *ut Rhodum deveherentur*, f. *deverterentur;* Duk. — *iidem*, sc. principes Rhodiorum; Drak.

3. *quae singuli universique* cet. cf. 42, 26. 44, 14. 15. 23. — *ut, quum propriae* cet. haec multo forent clariora, si sic scriberentur: *ut ex unius senatoris Romani, cui propriae simultatis n. c. c. c. esset, acerbitate, qualis* cet. Gron. — *C. Decimii*, cf. 44, 19 extr.

4. *penes paucos concitores vulgi* cet. cf. Polyb. 27, 6. et 28, 2. — *si tamen populo foret*, male Sigon. *potestas* reposuit pro *tamen*: scribe *si is animus populo foret*, sc. qualem descripserat, dum ipsos excusat: Gron. Immo *si ea mens p. f.*, Jac. Gron. et Jac. Periz. probb. Crev. et Drak.

5. *Excesserunt urbe sub adventu* cet. immo *excesserant u. sub adventum*. v. ad 1. 35, 1. et 2, 55, 1. Mox post *Decimii lenitas* Sigon supplet *adferebat*, Doujat. *efficiebat*, Crev. *ultro adcenderat*.

XI. 1. *frustra tentatis moenibus A.*, v. ad 9, 35, 1. — *majore Ptolemaeo — minorem fratrem — sorore* Cleopatra *adjuvante* cet. v. ad 42, 29, 4. Pro *dum haberet* leg. *quum h.*, vel *dum habet*; Drak.

2. *validum relictum erat praesidium*, commodius *reliquerat*; Gron. — *claustra Aegypti*, (v. ad 9, 32, 1.) *teneri, ut, quum vellet, rursus exercitum induceret*: nam *Pelusium* opp. Aegypti, *ad Pelusiacum ostium Nili* situm, recte ita dicitur, quoniam terra exercitus ab hac tantum parte ex Judaea et Arabia in Aegyptum induci potest, et reliqua ejus pars inter mare et septemtrionales sinus Arabici oras invia est propter deserta arenosa et aquae inopiam. Cf. Strab. 16. p. 760. et 17. p. 803. Michaelis spicileg. geogr. hebr. P. 2. p. 32 - 42 Supplem. ad Lex. hebr. p. 1741. Plut. Anton. pr. et fin.

3. *reducendi ejus causa* sc. Ptolemaei majoris.

4. *in Coelen Syriam*, v. ad 31, 47, 1. et 42, 29, 4. — *Circa Rhinocolura*, v. ad 35, 13, 2.

5.

5. *diemque praestituit*, v. ad 6, 4, 3. — *de conditionibus peractis*, perfectis; Drak. cf. Burm. ad Ovid. Her. 5, 41. *delatis* conj. Crev.

XII. 1. *navigantibus ostio Nili* cet. scribe *navigans ab ostio N. — Arabiae ad Memphim, receptusque et ab ceteris* cet. Gron. Asteriscos adposuit Sigonius legitque: *navigantibus ostio Nili, quod est ad Pelusium per deserta Arabiae, populi se dediderunt Deinde receptus ab iis, qui ad Memphim incolebant* cet., at Crev. et Doujat. *praeteriit, praefectis maritimarum virium, quae terrestrem exercitum comitabantur, navigantibus ostio Nilo ad Pelusium, ipse per deserta Arabiae ingressus Aegyptum receptusque ab iis, qui ad Memphim incolebant* cet. ut ita Antiochus terra, et maritimae copiae, quas praeter classem Syriacam (v. cap. 11. et 12.) apud se retinuerit, mari petierint Aegyptum.

2. *Ad Leusinem* cet. cum Vales. et Turnebo leg. *Eleusinem*, opp. seu vicum Aegypti. Cf. Strab. 17, p. 800. Suid. in vita Callim. et Athenaeus 13, 37.

3. *tabellas ei Popillius scriptum habentes tradit — virga circumscripsit regem — circulo* cet. cf. Polyb. 29, 11. Appian. Syr. 66. Valer. Max. 6, 4, 3. Vellej. 1, 10. Plin. 34, 6, 11. Plut. Apophth. p. 202. Justin. 34, 3, 3. Pro *scriptum* ex Polyb., Valer. et Justini ll. ll. legendum esse *SCtum* aut potius *SC. scriptum*, jam conjecere Vrsin. et Schweigh. ad Polyb. l. l. hisque suffragari malim, quam Ernestio, qui putabat, verbum *circumscripsit* tueri vulg. lect., et manifeste eleganterque haec duo ad se invicem referri. *Cn. Octavium* pro *Popillio* nominat Plin. l. c. ubi eum diversas narrationes Cic. Phil. 8, 8. et 9, 2. confudisse jam monuit Drak.

4. *legati* (v. ad c. 10. n. 2.) *concordia etiam — inter quos vixdum convenerat pax*, (v. ad 1, 3, 4.) *Cyprum navigant* cet. cf. Polyb. 29, 11. Pro vulg. *convenerat, pars Cyprum navigant* recepi emend. Jac. Periz.

Periz. qui jam monuit, in MSS., lapidibus ac nummis *PAXS* scribi, nec quicquam a Livio aut Polyb. memorari de altera parte legationis; eam quoque trium tantum fuisse hominum, et cetera omnia communiter egisse. Cf. Gron. Diatr. Stat. c. 46.

5 *legionibus ad conveniendum diem dixit*, v. ad 35, 3, 2. — *non auspicato templum intravit*, Capitolium, vota nuncupaturus ante quam Vrbe proficisceretur. v. ad 1, 6, 6. et 21, 63. 10. — *vitio diem dictum esse*, v. ad 5, 17, 4. — *Profectus in Galliam circa Macros campos*, v. ad 41, 18, 3. et 44, 17, 3

6. *cui Sardinia evenerat*, v. 44, 17. — *eum jus dicere Romae* cet. peregrina juris dictio sorte obvenerat L. Anicio, (v. 44, 17.) qui deinde in Illyricum missus est 44, 21. Cur vero haec juris dictio tum Papirio mandata est, nec potius Cn. Baebio, praetori urbano? v. 28. 10. 44, 17. "Suspicor, Baebium fato functum, et tum Papirio utramque juris dictionem decretam fuisse, ut 39, 39. Sardiniae autem et hoc et seq. anno P. Fontejum Capitonem imperio prorogato praetuisse. cf. 42, 15. et 45, 16. Hanc tamen suspicionem evertere videntur verba seqq. *nam eam quoque sortem* (v. ad 22, 35, 5.) *habebat*. Fateor me ignorare, quid hoc sit. Nusquam enim alibi apud Livium legas, cum provinciis, quae extra Italiam a senatu decernebantur, ita conjunctam fuisse juris dictionem, ut provincia et juris dictio tantum una sors esset." Duk.

XIII. 1. *Et Popillius et ea legatio*, h. e. et ceteri duo legati, qui cum eo *missi ad Antiochum erant*. v. 44, 19 extr. Solus nominatur Popillius, quia princeps eorum erat. v. ad 3, 25, 4. *Vt Popillius* forte leg. cum Gron. At Crev. copula *et* periodum hanc cum praec. connecti putabat, (ut *Et praetores* cap. 12 extr.) et mox leg. *Romam retulit* deleto verbo *rediit*.

2.

2. *Ptolemaei legati communi nomine regis et Cleopatrae*, forte leg *Ptolemaeorum et regum*, et mox *regibus Aegypti, Ptolemaeis Cleopatraeque;* nam uterque fratrum regnabat: sed tamen etiam eleganter *reges Aegypti, Ptolemaeus et Cleopatra;* Gron. Cf. ad 1, 39. 2. 42, 29, 4 et 44, 19, 3 Ptolemaeum regem h. l. esse juniorem, qui solus auxilium inploraverit Romanorum, et propter quem missa legatio a Romanis fuerit, suspicabatur Crev.

3. *recte atque ordine fecisse*, v. ad 24, 31, 3.

4. *Literae deinde Macedonia adlatae*, forte *e Macedonia;* Gron. et Drak. — *geminarent*, f. *geminarunt;* Jac. Periz. — *inter Pisanos Lunensesque*, v. ad 41, 13, 2.

5. *ab Eumene, Attalo et Athenaeo f.*, v. ad 42, 5, 3. — *Masgabae, regis Masinissae f.* v. ad 21, 29, 6. ad Epit. Liv. L. n. 7. Casaub. ad Suet. Aug. 98. et Spon. Misc. p. 147.

6. *duas res ei rubori fuisse*, cf. ad Tac. A. 11, 17, 2. — *quae opus essent*, male edd. ante Grut. *esset;* Drak. Idem suspicabatur, mox post *meminisse* excidisse *se*.

7. *non se rogare aequum esse, neque emere ea, ex fructibus agri ab se dati quae ibi proveniant:* alia post *dati*, non post *ea* comma ponunt, obfensi forsan eo, quod τὸ *quae* tot vocibus postponitur. At de eo v. Periz. ad 28, 12, 13. Idem ad Sanct. Min. 2, 12. monet, h. l. prius *se* ad Masinissam, alterum ad Romanos referri, et in nota ad h. l. conj. *quae sibi proveniant.* Id probabat Drak. sed pronomen reciprocum non, ut ille, ad Masinissam, sed ad Romanos, ut posterius *se*, referendum putabat. At Crev. emend. *nec quidquam emere ex fructibus agri ab se dati*, et *ea quae ibi proveniant* interpretamentum esse existimabat *fructuum agri*, et inficetam verbositatem. — *quod populo Rom. superesset*, v. ad Tac. A. 15, 43, 1. — *gratulatumque senatui*, et postquam senatui gratulatus esset; Drak.

XIV.

XIV. 1. *Responsum regulo est*, v. ad 1, 39, 2.

2. *ut pretium honoremque debito ei beneficio addat*, justo et merito ob *fortem fidelemque operam*, *bello Punico* Romanis praestitam. *honoremque verborum b. a.* conj. Gron. Cf. ad 25, 17, 5. Sed vulgata lectio firmatur verbis seqq. et semper mihi mirifice placuit tum urbanitate, tum aequo judicio animique non minus grati sensu: haec paene languet, et ab illa nimis longe abit. Nunc video, hanc etiam displicuisse Crev. qui docet, eum *beneficio addere honorem verborum*, qui beneficio a se collato verba addat honorifica; hic vero non agi de beneficio Masinissae in Romanos, sed Romanorum in Masinissam, quod huic deberetur ob constantem fidem; adeoque comiter senatum elevare beneficium suum fatendo, debitum fuisse Masinissae, quidquid illi praestitum fuerit a populo Rom.; praeterea *grati* viri esse, extollere beneficium adceptum, non a se datum. Idem recte monet, totam hanc orationem in eo esse, ut senatus comitate et laudibus certet cum Masinissae gratulatione et modestia. Hinc et bene mox conj. *et illum favente populo Rom. regnum adeptum ac virtute sua. Postea trium regum* cet.

3. *postea trium regum*, Philippi, Antiochi et Persei, h. e. cum iis, *bellis deinceps* (v. ad 1, 21, 8.) *omnibus f. o.* v. 31, 19. 36, 4. 42, 29. — *apud suos penates*, domi; non Romae. — *esse e rep. populi Rom.* v. ad 34, 34, 3.

4. *Hanno Hamilcaris filius obses* pro *hospes* ex emend. Sigon. qui lacunam h. l. ita explet: *obses in locum* (cujusdam alius obsidis Carthaginiensis, cujus nomen interiit) *Romam a Poenis mitteretur, respondit senatus, haud aequum videri, ut obsides a Poenis arbitrio Masinissae exigeret.*

5. *ipse comitesque regis*, forte *regii*, aut *reguli*, aut *ejus*; Gron. Cf. n. 1. — *vestimenta data*, f. *dari*.

XV.

XV. 1. *In quatuor urbanas tribus* cet. in iis, quae h. l. desiderantur, Livius memoraverat comitia consulum praetorumque, (quorum nomina v. cap. 16.) et initium contentionis C. Claudii Pulcri et Ti. Sempronii Gracchi censorum (v. 43, 14 sq. et 44, 16.) de libertinis. Nota Dukeri est: "Ex eo, quod Livius, tria de libertinis, quae ante Claudium et Gracchum censores obtinuerant, referens, de primo praeteriti temporis verbo dicit *descripti erant*, probabile fit, eum etiam scripsisse *jusserant* et *factum erat*. Ex eo autem, quod paullo post dicit *hoc quum ita servatum esset*, evidens est, haec omnia ante Claudium et Gracchum censores ita servata fuisse. De primo satis constat ex nota 6. ad Epit. Liv. XX. De duobus aliis unum superest testimonium hujus loci, qui ob brevitatem obscurissimus est. Ex eo ne quidem liquet, utrum haec eodem tempore, quo libertini postremo in tribus urbanas redacti sunt, quod a. V. 532. a L. Aemilio et C. Flaminio censoribus factum est, an ante, an denique post eorum censuram constituta fuerint. Sigonius de ant. jur. civ. Rom. 2, 14. scribit, ea post hos censores ita inmutata fuisse. Sed hoc nullo certo argumento probari potest. Nam quod libertini ab his in quatuor tribus urbanas redacti dicuntur, id non necesse est de omnibus sine exceptione adcipi; quum nihil obstet, quo minus et in eorum censura et ante eam libertinis nonnullis aliquid beneficii a re publica tribui potuerit. Praeterea si, quod Livius dicit, *libertinos in quatuor tribus urbanas descriptos* fuisse, id a L. Aemilio et C. Flaminio censoribus factum est, ut recte putat Sigonius, exceptio addita aperte demonstrat, libertinos, *quibus filius quinquenni major erat*, ab his in tribus urbanas non descriptos fuisse. Quod si quis quaerat, in quibus ergo tribubus ab iis censi fuerint? respondebit ipse Livius, jussos fuisse censeri, *ubi proximo lustro censi essent*, i. e. in aliqua e tribubus rusticis; nam praeter urbanas et rusticas aliae

non

non erant. E quibus verbis ſimul patet, id jam ante hos cenſores aliis datum fuiſſe. Nam quum ea, ſi ad horum cenſuram non referuntur, nullam certi temporis notam contineant, nemo divinando adſequi poteſt, quodnam ſit *proximum* illud *luſtrum*. Quod ad libertinos, qui *praedia ruſtica pluris ſeſtertium triginta millium* haberent, adtinet, quia de his non idem, quod de libertinis, quibus filius quinquenni major eſſet, dicitur, incertius eſt, quando hos cenſendi jus factum fuerit. Nam quod Periz. in Diſſ. de lege Voconia p. 169. id Claudio et Graccho cenſoribus factum ſcribit, parum probabile eſt. Primum enim verba Livii *hoc quum ita ſervatum eſſet* nihil eorum, quae ante de libertinis dixerat, ad horum cenſuram referri patiuntur. Deinde non valde veriſimile eſt, Gracchum, qui primum omnes libertinos omnibus tribubus pellere decreverat, quum obtinuiſſet, ut omnes in unam tribum urbanam conjicerentur, in eorum numerum eos recipere voluiſſe, qui ante id tempus numquam cenſi fuerant." Cf. ad 1, 43, 22. 9, 46, 14. et 18. ad Epit. XX, 6. et LXXVII, 1. Intpp. Val. Max. 6, 5, 3. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 1, 3. 2, 14. Pigh. in Ann. ad a. 584. et 585.

2. *praeter eos, quibus filius quinquenni major ex SCto eſſet:* "Hinc Manut. de civ. Rom. p. 19. et Gruch. de com. Rom. 2, 4. p. 682. recte conjiciunt, hos in tribubus ruſticis, non in urbanis, cenſos fuiſſe. Credi poteſt, quum ante, ut alii libertini, in una e quatuor tribubus urbanis cenſerentur, deinde iis beneficio filii quinquennis datum fuiſſe, ut ex tribubus urbanis ignobilioribus in ruſticas honoratiores transferrentur. Ita Cujac. ad l. 194. D. de V. S. Ceterum Manutius et Sigon. haec ita citant: *quibus filius quinquenni major eſſet. Ex SCto eos, ubi* cet. Hoc conſiderandum arbitror. Inepte ſaltem aliquis *ex SCto* filium habere dicitur." Duk. Verba *ex SCto* inepte h. l. inſeri, et vel leg. eſſe *ex SCto deſcripti erant libertini*, vel *cenſeri ex SCto juſſerunt*, putabat Crev. 3.

3. *censendi jus factum est*, "h. e. iis datum erat, ut in tribu censeri possent, quum ante censi non fuissent. Vnde consequens est, eos, qui praedia rustica minoris *sestertium* 30000 haberent, tribum non habuisse, et a suffragii latione exclusos fuisse. Nam eos, quos propter praedia rustica, quae pluris sestertium 30000 erant, censendi jus factum erat, in una e quatuor tribubus urbanis, non in tribubus rusticis, ut eos, quibus filius quinquenni major erat, censos fuisse, vere, ut puto, tradunt Manutius et Sigonius. Sed quid, si nulla quidem praedia rustica, sed urbana, verum longe pluris sestertium 30000 possiderent? si majorem summam apud argentarios aut in fenere positam haberent? an tamen tribum non habebant, et censu ac suffragii latione excludebantur?" Duk. Ante verba *censendi jus factum est* excidisse *in tribubus rusticis*, existimabat Crev. nam L. Aemilio et C. Flaminio censoribus non actum fuisse, utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur: bene autem eos in tribus rusticas admitti, qui praedia rustica haberent; et hanc fuisse censorum mentem, ut in eas non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis.

4. *Negabat Claudius, suffragii lationem injussu populi — tribu movere* cet. v. ad 4, 24, 5. 38, 36, 4. 39, 55, 1. "Ex hac disceptatione Claudii cum Graccho consilium Gracchi intelligitur, quod Livius in iis, quae hic interciderunt, exposuerat. Habebat nimirum in animo, omnes libertinos non modo rusticis, verum etiam urbanis tribubus pellere, et universo ordini libertinorum suffragii lationem adimere. Id quum, contra tendente conlega, consequi non posset, hoc tamen obtinuit, ut omnes libertini, et qui ante in rusticis tribubus, et qui in quatuor urbanis censebantur, in unam urbanam, in qua censerentur et suffragium ferrent, conjicerentur. Ita hoc rectius explicant Manut. et Sigon., quam Pighius, qui l. l. scribit, Gracchum decrevisse, quatuor urba-

nis tribubus omnes emovere, qui servitutem serviſſent, et quibus quinquenni major filius praediave ruſtica pluris ſestertium 30000 non eſſent; et tum primum in Esquilinam ſolam conjeciſſe, qui ſervitutem ſerviſſent, et quibus talis filius taliave praedia non eſſent. Haec aliena ſunt a conſilio Gracchi et ab eo, quod, quum id perficere non potuiſſet, collega concedente obtinuit." Duk. — *ſi tribu movere poſſet*, ſorte *poſſit*, i. e. etſi poſſit; Drak.

5. *civitatem libertatemque* (juris Quiritium) *eripere* eodem ſenſu dicitur: nam cui civitas adimebatur, retinebat libertatem juris gentium, non libertatem juris Quiritium; Duk. *Libertas* plerumque obponitur ſervituti, et eſt libertinorum atque ingenuorum; ſed quando de libertate civis Rom. ſermo eſt, ſignificat jus Quiritium, vel omnia jura, quae cives Rom. habent. Cf. Erneſti clav. Cic., Noodt Obſſ. 2, 21. Heinecc. in Adpend. lib. 1. Antiq. Rom. ad Inſtitut. Jur. Civ. §. 25 Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 1, 6. et 2. 14. — *finire*, v. ad 10, 13, 13. — *inter ipſos* Claudium et Gracchum cenſores.

6. *poſtremo eo deſcenſum eſt, ut* cet. v. ad 23, 14, 5. — *palam in atrio Libertatis*, v. ad 43, 16, 10.

7. *Eſquilinae ſors exiit*, v. ad 1, 43, 22 et 21, 42, 2. — *in ea Ti. Gracchus* cet. Non audiendus Aur. Vict. de viris ill. c. 57. neque patrocinatur ei Cic. de Or. 1, 9. quem locum Manut. et Sigon. ll. ll. dudum aliter expoſuerant; Duk.

8. *Plures, quam a ſuperioribus* cenſoribus, *et ſenatu emoti*, *et equos vendere juſſi: omnes iidem ab utroque* cenſore *et tribu remoti* (Gron. malebat *moti*, et Ant. Periz. *emoti*) *et aerarii facti; neque ullius, quem alter notaret*, (ſ. *notarat*, Drak.) *ab altero levata ignominia*, v. ad 4, 24, 5. et 40, 51, 2. "Livius quaedam de his rebus jam 43, 15. 16. et 44, 16. dixerat; unde Sigon. admodum mirabatur, ipſum quaſi ſui oblitum eadem nunc iteraſſe. Quae autem lib. 43. narrarat, poſtea lib. 44. repetiit, quia cenſores,

ſores, poſtquam perduellionis cauſam dixerant, cenſum vel inſtauraverunt, vel ante adcuſationem nondum abſolverant: unde ibi prioribus addit, tribu eos moviſſe, et aerarium reliquiſſe ipſum illum tribunum plebis P. Rutilium, a quo ſibi perduellionis dies dictus erat. Hic vero repetendi cauſam habere potuit, ut adderet, omnes eosdem ab utroque et tribu motos, et aerarios factos, *neque ullius* cet., quod antea omiſerat. Id autem ut commode faceret, breviter repetiit, quae ſupra diſtinctius et per partes propoſuerat. Si quis tamen id Livium memoriae culpa feciſſe malit, per me licet. Sic nomina triumvirorum bis memoravit 39, 55. et 40, 34." Drak. Cf. ad 35, 22, 2.

9. *Petentibus, ut ex inſtituto ad ſarta tecta exigenda, et ad opera, quae locaſſent, probanda*, (v. ad 4, 22, 5. 5, 23, 6. 6, 4, 4.) per *anni et bimenſis tempus* cenſura ſibi *prorogaretur*, v. ad 10, 47, 3. et 29, 37, 4. Verba *ex inſtituto* ante *exigenda* videntur ponenda, certe referenda ſunt ad propiora *ad ſarta tecta exigenda*, non ad remotius *prorogaretur;* Duk. Verba autem *anni et bimenſis tempus prorogaretur* haud dubie corrupta ſunt, et neque ea interpretandi ratio, quam modo dedi, neque Drakenborchiana, de qua v. ad 10, 47, 3., ſatis probanda. *anni et VI menſium tempus* (h. e. juſtum cenſurae tempus, nunc jam praeteritum) *prorogaretur* recte, opinor, emend. Crev. qui putabat, vocem *bimenſis* haud probam eſſe, et ſpatium illud anni et duorum menſium non cum legitimo cenſurae ſpatio congruere, nec adparere ad quid referri poſſit. Nimium quoque illud videri monet Drak. et veriſimile eſſe, cenſores hoc praetextu prorogationem poſtulaſſe, ut compenſarent tempus inutiliter et ſine negotio publico elapſum, quum in comitiis adcuſarentur perduellionis. v. 43, 16.

10. *quia lectus non erat in ſenatum:* "hoc loco ſententiam ſuam confirmant, qui putant, tribunos plebis tum nondum jure magiſtratus ſenatores fuiſſe ſine

lectione censorum, idque iis demum a. V. 623. plebiscito Atinio concessum. Sed de sententia hujus plebisciti, quod Gell. 14, 8. memorat, parum convenit inter doctos. v. Manut. de leg. c. 5. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 2. Zamosc. de sen. Rom. 1, 9. Lips. Elect. 2, 13. Torrent. ad Suet. Aug. 10. Ant. Augustin. de legibus " Duk.

11. *Q. Cicerejus aedem* cet. cf. 42, 7. unde Drak. suspicabatur, post *aedem* excidisse *Monetae*. — *Flamen Martialis inauguratus* cet. in locum P. Quinctilii Vari, quem anno priore mortuum 44, 18 scripsit; Duk.

XVI. 1. *per bellum Maced.* v. ad 2, 18, 1.

2. *de sententia legatorum* decem, de quibus v. cap. 17 pr. — *statum alium ejus regni*, potius *eorum regnorum*, vel, quod propius ad vulgatum accedit, *utriusque regni*, sc. Macedonici et Illyrii; Gron. et Drak. Id probabile fit ex cap. 17. 26. et 29.

3. *Consulibus Pisae*, Etruria, *et Gallia* Cisalpina *decretae cum binis legionibus peditum et equitum quadringentenis:* docet Drak. suspectas esse primum *legiones peditum*, deinde locutionem *equitum quadringentenis* pro *equitibus q*, denique ipsam vocem *quadringenteni*, quoniam et haud proba ea esse videatur, et trecenti fere equites legioni sint additi. v. ad 8, 8, 10. Hinc non male conjicit *cum binis legionibus* IↃↃ vel *V∞* (h. e. quinum millium) *peditum et equitum trecenorum*. Idem suspicatur, plura excidisse, ex 44, 21 extr. forte supplenda.

4. *Praetorum sortes — urbana* cet. v. ad 22, 35, 5. — *M'. Juventii Thalnae* pro *M. Juventii* vel *Juvencii Talvae* recepi ex emend. Sigon. Cf. Drak.

5. *in oppido Minervio*, quod et memoratur Vellejo 1, 15. et forte est id. qd. *Castrum Minervae* opp. Calabriae, Ἀϑήναιον Dionys. 1, 51. *arx Minervae* Virg. A. 3, 531 hod. Castro. Sed *oppidum* h. l. esse Romam antiquam Romuli in X regione Vrbis

bis putabant Scaliger et Drak. v. ad 42, 20, 3. Ille emend. *in oppido Minervii*, (sed ita Livius mox *fores* aut *valvae* dixisset pro *portae*, et *parietis* pro *muri*) hic vero *in oppido Minervae* sc. aedes, vel potius *in oppido Minervium*, (h. e. templum Minervae, ut ap. Varr. L. L. 4, 14. et simil. *Dianium* sup. 1, 48.) *duae portae et muri a.* Id firmari dicit loco Jul Obseq. de prod. c. 70. *Romae aliquot loca sacra profanaque coelo tacta*, et a P. Victore in X Vrbis regione memorari *delubrum Minervae*. — *Lanuvii*; ita ex h. l. legendum esse ap. Obseq. l. l. pro *Lavinii*, jam monuere ejus intpp. De prodigiis h. l. memoratis v. ad 1, 31, 1.

6. *decemviri libros adire jussi*, v. ad 3, 10, 6.

7. *Vrbs lustrata*, v. ad 1, 28, 2. — *perduelles*, v. ad 1, 26, 4. — *quanta dona Ap. Claudio* cet. cf. 36, 2. et 39, 23.

XVII. 1. *componerent res*, v. ad 26, 40, 1. — *decem in Macedoniam*; mox vero nominantur modo novem: unde decimi nomen intercidit.

2. *tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat*, donec successor venisset: nam consulibus statim inito magistratu Pisae et Gallia provinciae decretae fuerant c. 16. et Licinius, inter X legatos nominatus, quum ei Q. Aelius consul successisset, hoc anno in Macedoniam profectus est; Duk. Cf. seqq.

3. *provincias aut compararent inter se aut sortirentur*, v. ad 3, 2, 1. Mox Gron. malebat *sortitis M. Junio* cet. et Drak. monet, verbum *sunt* olim unica litera *s* scriptum fuisse. Sed unde tum pendet *moniti?* an hoc dictum pro *moniti sunt?* — *convenerunt*, potius *convenerant*; Duk.

XVIII. 1. *Metalli quoque Macedonici* cet. forte leg. *m q. M. vectigal, quod ingens erat*, vel *m. q. M. locationes praediorumque rusticorum*, vel *praediorumque r. locationes*, vel denique *metalla q. Macedo-*

cedonica. Ad haec et ad totum caput cf. inf. cap. 29. Quae hic *praedia rustica* dicat Livius, non scio: nam Romanos nec praedia regia inculta ac deserta relinqui, nec privatis praediorum suorum locatione interdicere voluisse, probabile est: agros autem Philippi et Persae in Macedonia deinde a censoribus locatos fuisse, Cic. Agr. 2, 19. scribit; Duk. Forte ea sunt praedia, quae proprium erant regum Macedonicorum patrimonium: quae, quum locarentur a regibus, a Romanis vel venduntur, vel donantur; Crev.

2. *ubi publicanus est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertatem sociis nullam esse;* Nota Dukeri est: "*Jus publicum* interdum est, quod Justinianus §. 1. Instit. de Just. et Jur. *privatum jus* vocat, i. e. quo de rebus ad singulorum rem privatam et familiarem pertinentibus, publica auctoritate legibus constituto, omnes cives communiter utuntur, quodque magistratus omnibus aequaliter inpertiri debent: (sic ap. Terent. Phorm. 2, 5, 65. et Suet. Aug. 10. et Tib. 50.) sed et proprie est, quod ad statum publicum civitatis atque imperii pertinet, ut ap. Cic. de Or. 1, 46. 61. et Brut. 77. Ita hic credo dici de eo, quod censoriis aliisve publici exercendi legibus praescriptum et constitutum erat. Nam hoc quoque magis ad statum publicum civitatis et imperii pertinet, quam ad rem privatam singulorum. Hoc dicit *vanum* esse, *ubi publicanus est*, i. e. leges de conducendis et exercendis vectigalibus publicis non servari, sed eludi fraudibus et rapacitate publicanorum et sine vi esse. Verum eo ipso, quod *jus publicum vanum* reddebatur, fiebat, ut *libertas sociis nulla esset*, quae illis salva fuisset, si leges vim suam obtinuissent. Itaque, si mea explicatio vera est, *et* vel pro utroque *aut*, vel, deleto priore *aut*, pro posteriore ponendum est." Verba Livii Crev. ita exponit: *ubi publicanus est*, alterutrum adcidere necesse est: aut remissius agere publicani jubebuntur; tunc *jus publicum*

vanum

vanum erit, i. e. ex jure illo publico vel metalli, vel portorii, nihil aut perpaullulum pecuniae recipietur: aut publicanus rigide et districte aget; tunc libertas sociis nulla erit. Idem mox malebat *id exercere* pro *idem e.*

3. *ubi in medio praeda a. e.* v. ad 6, 6, 7. — *Commune concilium gentis esset:* immo leg. *c. non concilium*, vel cum Grut. *ne esset* Magis a vulg. abit emend. Sigonii *gentis nullum esse*, et τὸ *esset* defendit Drak. quum variata constructio *placuit ne esset* et *Macedoniam dividi* Liviana sit. — Mox *aliquando* ad remotiora, *ad licentiam pestilentem traheret*, pertinet, et forte, ut alia, loco motum est; Duk.

4. *dimidium tributi, quam quod:* dele τὸ *quod;* Gron. Sic cap. 26. 29 et al. Sed v. ad 35, 1, 1. — *in quibus* refer ad *cetera relicta*, nisi potius del. τὸ *in*, ut *quibus* respiciat *imperatores;* Gron. *ut quibus* emend. Jac. Gron. Sic 7, 14. 37. 25, 13. 29, 32. 34. et al.

XIX 1. *Attalus frater Eumenis* cet. cf. Polyb. 30, 1. et Diodor. T. 2. p. 625. fragm. 21. Mox forte leg. *militaverunt.*

2. *querimonia Gallici tumultus*, cf. 38, 12 sq. et ad 2, 26, 1. — *Advertaeque*, forte reguli Gallorum, de quo et bello Gallico verisimile est supra apertius scripsisse Livium, quae exciderunt; Sigon. Lege *aperte;* Turneb. Adv. 11, 18. Quidquid legatur, fortassis ne poetae quidem dixerint *gladiis regnum in dubium adductum* pro regno periculum esse a bello; Duk. Locum pro desperato habet Crev. et Drak. conj. *altera, querimonia, Gallico tumultu Soliventiique* (cf. cap. 34.) *cladibus regnum* cet. Cf. Polyb. l. l.

3. *salva pietate ejus* erga Eumenem fratrem. Forte leg. *ei* pro *ejus;* Crev. — *altero* (Eumene) *nec Romanis, nec Persi* (v. ad 42, 25, 1.) *fido socio*, cf. 44, 13. 20. 24. 25.

4. *et huic tribuere et illi vero negare:* pro *vero* Gron. conj. *merito*, et Duk. *velle* e Polyb. Sed Crev. et Drak. putabant, *vero* hic cum emphaſi adfirmare, ut 27, 19. et ap. Cic. Off. 3, 1. de ſen. 2. de div. 2, 8. Cf. Cort. ad Sall. Cat. 58, 16. 61, 1. et ſup. ad 7, 3, 1. et 27, 19, 7.

5. *Eorum hominum Attalus erat*, v. ad 23, 31, 9.

6. *Stratius cum eo fuit medicus* cet. cf. Polyb. 30, 2. — *a non ſecuro Eumene*, qui non ſine cura et ſolicitudine erat. ὀττευσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸ μέλλον Polyb.

7. *ad occupatas jam aures* cet. v. ad 5, 8, 7.

8. *tempeſtivis temporibus*, f. *t. ſermonibus*; Gron. prob. Drak. qui ita dici monet *ſermones tempori aptos* 3, 17. *orationem tempeſtivam* et *tempori convenientem* 5, 12. 35, 36.

9. *regnaturum eum infirmitate*, propter infirmitatem. — *necdum enim agnoverat* Eumenes *eum*, *qui poſtea regnavit*, οὐδέπω γὰρ ἀναδεδειγμένος ἐτύγχανε κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν αὐτῷ, ὁ μετὰ ταῦτα διαδεξάμενος τὴν ἀρχήν Polyb. 30, 2, 6. ubi Schweigh. haec notavit: "Quae verba non vertenda ſunt, *necdum enim agnitus fuerat ſpurius ille filius Eumenis, qui poſtea illi ſucceſſit;* (nam ὁ κατὰ φύσιν υἱὸς, πατὴρ, ἀδελφὸς non eſt ſpurius, qui hodie vulgo, non Romanis, *naturalis* dicitur, ſed genuinus, germanus) neque *nondum enim pro genuino ejus filio declaratus erat* cet. (nam Eumenes primum quidem ex pellice Ariſtonicum, ſed deinde ex legitima uxore Stratonice, Ariarathis, Cappadocum regis, filia, quam dudum ab eo ductam fuiſſe, e Liv. 38, 39. et 42, 16. conſtat, ſuscepit filium, juniorem illum Attalum III. Philometora, qui Romanos heredes inſtituiſſe dicitur, eique parvo admodum moriens tutorem reliquit Attalum fratrem, qui, tutela una cum regno ſuscepta, eumdem poſt XXI annos ſucceſſorem habuit: quod diſerte Strabo 13, 624. tradit; Duk.) ſed inſolentiori quadam verbi ἀναδεδειγμένος notione adſci-

ſcita: *necdum enim tunc in lucem editus erat genuinus ille Eumenis filius:* cui interpretationi conſentanea ſunt tum loca Strab. et Polyb. 33, 16, 2. tum verba Polybii h. l. proxime praecedentia *τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀπαιδίαν, οὐδ' εἰ βουληθείη, δυναμένου τὴν ἀρχὴν ἄλλῳ καταλιπεῖν.* (Quibus reſpondent h. l. Liviana *nullam ſtirpem liberorum habentis*) Si quis ei Livianam illam obponat, eum non nobis, ſed Livio litem movere jubebimus, qui, quod haud dubie de Attalo, unice legitimo Eumenis filio ac ſucceſſore, dixit Polybius, id ad Ariſtonicum, ex pellice natum, (qui poſt mortem Attali III. ſub a. V. 620. regnum invaſit, ſed quem numquam pro legitimo agnitum ab Eumene eſſe probabile fit ex reliqua hujus familiae regnique hiſtoria) referendum putavit."

10. *Quid adtineret*, v. ad 2, 41, 4. *adtinere* conj. Gron. — *ad eum adventurae*, forte *venturae*, quod de hereditate dicitur; Duk. — *ſiſti non poſſe*, v. ad 2, 29, 7. Mox lege: *nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, ſibi ipſum ſpem propinquam regni erepturum;* Gron. qui confert verba auctoris ad Herenn. 4, 52. *tu ceſſas mihi vitam, tibi omnem bene vivendi ſpem mea morte eripere?* Ad verba *nec aliud eum* Doujat. et Crev. intelligunt *effecturum.*

11. *potiorem laudem fuiſſe*, f. *eſſe;* Jac. Periz. — *omnibus injuriis obnoxios fore*, Ant. Periz. malebat *omnium.* — *illa aetate*, *illa c. i.* v. ad 2, 29, 6. — *an ultimum mori juſſurum*, forte *ad ultimum* (v. ad 40, 42, 6.) *mori i.*, eo ſenſu, quo Virg. Ecl. 2, 7. *mori me denique cogis;* Gron. prob. Drak. qui duo putat interrogari, utrum ſc. Attalus juſſurus ſit, fratrem, erepto regno, privatum ad mortem usque in patria vivere, an vero, eum, erepta ſimul patria, vitam in exſilio finire? *an ad ultimum* conj. Duk. et ſuſpicatur, poſt *infirmitate* periiſſe *eſſe*, vel *viſurum* vel aliam vocem ſequenti *juſſurum* ſono ſimilem, tria autem quaerere Stratium, utrum fratrem privatum

tum in regno vivere paſſurus, an in exſilium pulſurus, an denique interfecturus ſit? non duo tantum, privatum an exſulem mori juſſurus? nam nihil intereſſe, privatus aliquis an exſul mori jubeatur, ac ne quidem eamdem regibus facultatem eſſe exſules occidendi, quam privatos in regno ipſorum viventes. *ultimum* Crev. exponit tandem, ad ultimum, (v. ad 40. 42, 6.) et tria diviſionis membra conſtituit, ad *privatum* vero et *exſulem* intelligit *eſſe;* quod non multis placebit.

12 *fabulis traditus inpiorum fratrum eventus*, Eteoclis et Polynicis v. ad Sil. 16. 546 ſq.

13. *qui ex fraterna caede raptum* cet. pro vulgari: qui occiſo fratre, legitimo regni herede, in templo, ultimo refugio, Romanis ſe tradiderit. Cf. cap. 6.

XX. 1. *gratulatus victoriam*, forte *gratulatusque* vel *gratulatus v. eſt;* Drak. — *Gallorum defectionem*, Gallograecorum, quorum pars imperio Eumenis parebant. v. Polyb. 5, 77. 78. 25, 4. 5. 26, 6. 30, 1 ſq. 31, 2. 6. 32, 5 Ad haec et ſeqq. cf. Polyb. 30, 3. qui etiam *Aenum* et *Maroneam* praeſenti Attalo promiſſas a ſenatu, ſed paullo poſt diſceſſum ejus liberas fuiſſe pronuntiatas tradit.

2. *curiam exceſſit*, v. ad 2, 37, 5. Sequens *ut* del.; Gron., Crev. et Drak. qui etiam malebat *Raro alius quisquam.*

3. *Rhodiorum maxime legati* cet. cf. Polyb. 30, 4. Diodor. T. 2. p. 624. Gell. 7, 3. Dio Caſſ. p. 66. n. 158 ſq. ed. Reimar. — *civitatem converterunt*, v. ad 22, 51, 3.

4. *ſtantibus in comitio* (v. ad 1, 36, 6.) *legatis an locum, lautia ſenatumque darent*, dandum cenſerent. v. ad 3, 21, 3. 8, 5, 1. et 28, 39, 8.

5. *amicorum ſociorum*, lege *a. et ſociorum*, ut paullo ante, aut cum aliis *a. ſociorumve*, vel *a. aut ſociorum*, vel *a. ſociorumque.* — *condemnarentur*, forte *condemnarent;* Crev. et Drak. XXI.

XXI. 1. *Vellent juberentne*, f. *juberentve*. — *quum antea semper prius senatus de bello consultus* cet. v. ad 41, 1, 3.

2. *et tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis* cet. v. Gruch. de com. Rom. 1, 4. p. 597. Post *tribuni pl.* excidisse pauca in hanc sententiam *quod, ante quam privati de lege dicerent, legi ipsi intercederent*, suspicabatur Sigon. Contra Gron. ex praecedd. intelligebat *novo maloque exemplo actioni praetoris adversabantur.* Hoc quidem intelligi potest, nec tamen ex eo satis adparet, in quo situm fuerit, quod tribuni pl. ita adversabantur: quod sine supplemento aliquo vix intelligi potest; Duk. — *ex ratione dissuadentium*, lege *ex rationibus*, vel potius cum Gron. *ex oratione;* Drak.

XXII. 1. *peccaverimusne, adhuc dubium est* cet. haec est Astymedis, principis legationis Rhodiorum, oratio ἀκέφαλος, Graecis haudquaquam probata. v. Polyb. 30, 4. et Gell. 7, 3. Livium non tam ea, quae dixerit orator Rhodius in senatu, quam quae ab eo dici potuisse ac debuisse putaverit, in hanc orationem contulisse, docet Duk.

2. *ad deos vestros dona ferentes* scil. *veniebamus;* quod verbum, a Sigonio interpositum, elegantius reticeri et ex proximis intelligi putabat Gron. *deducebamur* excidisse credebat Crev. *ferebamus* emend. Perizonius.

3. *ut audimus* vett. edd. non *audivimus*, et est ἰδιωτισμὸς vulgarium quoque linguarum *audio* pro *audivi* vel cognovi; Gron. Cf. cap. 23 extr. et c. 24.

4. *nihil aliud quam quieverunt*, v. ad 2, 8, 9.

5. *Messana in Sicilia obpugnata* h. e. ejus obpugnatio cet. v. ad 28, 28, 3.

6. *a Polyarato et Dinone, civibus nostris*, qui et ipsi paullo post Romam traducti sunt. v. Polyb. 30, 8. 9. — *C. Livium* jam hoc tempore mortuum fuisse, ex 43, 11. colligebat Jac. Periz. Sed h. l.

alius

alius designari videtur Livius, qui in praetura classi praefuit. Cf. Drak. et Ind.

XXIII. 1. *ubi navis intra praesidia*, v. ad 9, 31, 1.

2. *ut ne* (pro simpl. *ne*) *ab utraque parte gratiam iniremus;* scribe *ut ab neutra parte*, et mox *navibus, armis, juventute* pro *navalibus*, *a.*, *i.*; Gron. Forte et *juventute nos nostra;* Drak. *navalibus* sc. auxiliis, ut paullo ante; Ern.

3. *Ne praestaremus, per vos stetit*, v. ad 2, 31, 7. Mox lege: *sed id a vobis prohibiti praestare fuimus;* Gron. — *Hinc jam non*, potius *Hic jam*, i. e. nunc, hoc tempore, ut ap. Cic. pro l. Manil. c. 9. *hic jam plura non dicam;* Duk. et Drak.

4. *nec in potestate vestra remp. f.* v. ad 26, 8, 9. Mox forte leg. *depravarint* et *cessarimus;* Drak.

5. *furiosus*. *ut postea audivimus*, *orator* cet. respicit ad ea, quae 44, 14. 15. leguntur. Agesipolis oratio post allatum Romam nuntium de Perseo victo nequaquam tam insolens fuit: eam tamen hic designari, e Polyb. 29, 7. colligitur; Duk. — *tamquam C. Popillius*, forte *tamquam si;* Jac. Periz. Ita hoc passim dici, ut et *veluti si* et *quasi si*, docet Drak. — *eadem*, *quae apud vos* fuit. legatio.

6. *Atheniensium populum:* malim *Atheniensem*, et mox *Lacedaemonium;* Gron. Sed vulgatum exemplis firmavit Drak.

7. *vix in ea*. *quibus fidit*, *ingredientem*, vix ea adgredientem s. conantem, quae se perfecturum esse confidit. — *tumidiorem sermonem*, v. ad 30, 11, 3.

8. *fulmine ictum audimus*, v. ad c. 22. n. 3.

XXIV. 1. *Quid igitur superat*, (v. ad 8, 10, 1.) *quod purgemus*, purgare debemus: male edd. ante Gron. *purgamus;* Drak.

2. *verba tumidiora* (v. ad 30, 11, 3.) *legati nostri*. Cf. c. 23. n. 5. et 44, 14. 15. — *Voluntatis nostrae tacitae velut litem aestimari*, v. ad 38, 55, 5. 3.

3. *ut, si quis vellet inimicum perire, si nihil fecerit*, in edd. ante Vascos. *qui*, (v. ad 6, 32, 3.) et *ut si nihil fecerit;* unde *ut is, si nihil fecerit* non male conj. Gron. prob. Drak. Cf. ad 22, 11, 2.

4. *et hoc qui sciebant*, potius *quia s.*, Jac. Periz.

5. *quam quod duobus bellis* cet. immo *quam prosit, quod duobus*, Crev. et Drak.

6. *una dubia est, ut gravior sit*, etiamsi severior, durior sit, ut ap. Caes. B. C. 1, 2. quod jam monuit Crev. Sensus est: dubium est, utrum damnandi simus, ut vos judicare videmini, *quod uno bello*, adversus *Persea* a vobis gesto, *cessavimus*, non pro vobis pugnavimus, ut in duobus bellis. Non est, quod cum Gron. legas *una dubia est; tantum abest, ut gravior sit*, hoc sensu: una nec absolvit, quia non juvimus, nec condemnat, quia non contra stetimus: tantum abest, ut certo condemnet, vel majorem habeat auctoritatem, ut *gravis auctor* 1, 15, 7. — *Illi* sc. qui voluntatis nostrae tacitae velut litem aestimant cet. cf. cap. pr.

7. *quo numquam judicabimus* ex emend. Gron. pro vulg. *quod n. judicavimus.* Idem conj. *qui n. judicabimus.*

XXV. 1. *Secundum talem orationem*, v. ad 1, 4, 1. — *ramos oleae supplices jactantes*, v. ad 2, 54, 6.

2. *lenem mitemque senatorem egit*, v. ad Epit. Liv. XLVI. n. 2. — *ipsius oratio*, pro Rhodiis habita, *scripta exstat, Originum quinto libro inclusa*, v. ad 31, 44, 4. 34, 5, 3. Gell. 7, 3. Appian. Pun. 65.

3. *Philocrates et Astymedes* cet. cf. ad haec et seqq. Polyb. 30, 5. qui etiam Philocratem primo cum aliis, deinde Philophronem et Astymedem advenisse Romam tradit cap. 4 pr. — *Partem legationis*, aliquot legatos, *cum Philocrate renuntiare Rhodum legationem* (v. ad 23, 6, 2.) *placuit* sc. Rhodiis, *partem cum Astymede Romae subsistere, qui, quae agerentur* Romae,

mae, *sciret* cet. illud *qui* inserui, et hoc potius excidisse crediderim, quam, quod alii putant, *quae* vel *ut:* nisi cum Gron. legere malis *subsistere, qui* sc. legati, (nam *pars* id qd. *quidam legati*) *quae agerentur, scirent certioresque suos facerent.* Ita diserte Polyb. 30, 5, 1. sed οἱ περὶ τὸν Ἀστυμήδην etiam pro solo Astymede dictum adcipi potest, et mandatum illud ad hunc potissimum legationis principem spectat. Livius tamen haec verba de Astymede et collegis, nec male, adcepisse, et librarii, ignorantes, voce *partem* plures comprehendi, numerum mutasse, aut virgulas, literae *e* in *sciret* et *faceret* superscriptas, omisisse videntur.

4. *In praesentia deducere* (quid? praesidia?) *ante certam diem ex Lycia Cariaque praefectos jusserunt* Patres. Polybius hoc decretum senatus post missam legationem, quae coronam ferebat, factum tradit; Duk. Cf. ad 44, 15, 1. Pro *praefectos* Drak. conj. *praesidia* vel *praesidiarios*. Sed forte leg. *decedere* pro *deducere.* — *Haec Rhodum nuntiata — in gaudium renuntiata verterunt*, v. ad 2, 3, 2 *nuntiata* pro *nuntiari jussa*, quoniam sequitur *renuntiata:* ac ne sic quidem a frigido pleonasmo immunis locus videri potest, nisi post *nuntiata* majorem interpunct. facias; Ern.

5. *coronam XX millium* (*millibus* edd. ante ultimam Grut.) *aureorum*, στέφανον ἀπὸ μυρίων χρυσῶν Polyb. unde vel *X millium* leg., vel δισμυρίων, Gron. — *Theodotum*, Θεαίτητον MSS. Polyb. 30, 5. qui eumdem etiam memorat 23, 3. 27, 11. 28, 2. 14. 29, 5. 30, 19. Ex quibus locis patet, eum praecipue Romanis favisse: unde eum quoque maxime idoneum fuisse, qui Romam mitteretur, jam monuit Drak.

6. *quod, nisi* (si non) *inpetrarent*, (scil. postquam ea de re scitum populi factum et literis mandatum esset; Crev. et Drak.) *major ignominia esset repulsis*, ipsis repulsam ferentibus. cf. ad 3, 35, 10. et 39, 32, 3.

3. *quo, si non inpetrarent, minor repulsae ignominia esset* conj. Gron. Cf. Polyb. 30, 5, 5 ubi non minus incerta est lectio. — *Praefecti classis id unius erat jus* sanciendae societatis sine populi Rhodiorum scito.

7. *per tot annos* (prope CXL, dicit Polyb.) *in amicitia* Rom. *fuerant*, sed *sociali foedere se cum Romanis non inligaverant*, οὐκ ἐπεποίηντο πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν, et οὐκ ἐβούλοντο συνδιάζειν, οὐδὲ προκαταλαμβάνειν σφᾶς αὐτοὺς ὅρκοις καὶ συνθήκαις. "*Socii* ab *amicis* etiam distinguuntur c. 20. Sed Rhodiensis civitas *socia* vocatur 45, 10. et *amica atque socia populi Rom.* Gell 7, 3. De Rhodiis etiam supra hoc cap. dicitur *ut nec hostes fierent, nec socii permanerent.*" Duk. De discrimine amicorum sociorumque Rom. Appian. r. Gall. Ecl. 13. (Exc. 12.) Ἐποιοῦντο δ' οἱ Ῥωμαῖοι ξένους, hospites et amicos, οἷς ἐδίδοσαν μὲν εἶναι φίλους, ἀνάγκη δ' οὐκ ἐπῆν ὡς φίλοις ἐπαμύνειν. Longe vero durior erat conditio sociorum. v. ad 22, 13, 9. et 37. 54, 3. — *sed quae eos ipsis Romanis minus suspectos*, cf. Schweigh. ad Polyb. 30, 5, 9 et 10

8. *Sub idem fere tempus et Caunii descivere ab his* (forte *a Rhodiis*) *et Mylassenses Euromensium oppida o.*, v. ad 32, 33, 7. 33, 20, 3. et 38, 39, 4. Caunus, Mylasa et Euromum oppida Cariae, quae *Caria et Lycia* Rhodiis olim a Romanis datae erant, sed nuper iis SCto *ademtae.* v. ad 38, 39, 8. et 44, 15, 1. Hoc vero SCtum Rhodiis nondum innotuerat, quum oppida illa deficerent et *cogerentur imperio parere.* Cf. omnino Polyb 30, 5, 11 — 16.

9. *Cibyratarum adsciverant auxilia*, potius *adciverant;* Gron. Cf. ad 4, 31, 6. — *Mylasenses*, edd. vett. *Mylassenses* v. ad 38, 39, 4. — *Alabandenos*, qui *Alabandenses* 38, 13. 43, 6. Ἀλαβανδεῖς, et *Alabandei.* Sic *Labranda* Λαβρανδηνὸς, *Halyatta* Ἀλυαττηνὸς, *Amatha* Ἀμαθηνὸς Ὑπαῖπα Hypaepeni, Μυλασεῖς, *Mylasenses* et *Mylaseni*, Ἀγβάτα-

βάταναι, Ἀγβατεὺς et Ἀγβατηνὸς, Caryanda Καρυανδεὺς et Καρυανδηνὸς, *Gadara*, *Gadareus* et Γαδαρηνὸς, Gron. Cf. Duk. — *Orthosia* pagus Cariae ad Maeandrum. v. Strab. 14. p. 650. Cellar. O. A. 3, 3. p. 99.

XXVI. 1. *Rhizoni et Olcinio*, v. Hard. ad Plin. 3, 22. f. 26. In edd. ante Drak. *Olzinio*, sed inf. cap. extr. *Rizonitas et Olciniatas*. Οὐλκίνιον ap. Ptol. 2, 17. forte Ὀλκίνιον. *Olchinium* ap. Plin. — *cum insulis o. effusa*, v. ad 2, 54, 6. — *Hic praesidio* cet. potius *hinc*, *praesidio inposito*, *in* cet., Duk.

2. *Antinous et Theodotus* cet. cf. Polyb. 27, 13. 14. et 30, 7. 8.

3. *duorum hominum noxae* noxam vel causam *civitatis adcessionem facitis*: ita Jac. Periz. haec interpretatur; et Doujat. civitatis a. facitis ad crimen duorum, qui soli noxii, vel adsentiendo vosque adjungendo noxiis illis duobus efficitis, ut civitas adcedat ad eorum crimen. Sed *civitatem* legere malunt Gron., Crev. et Drak. v. ad 7, 30, 3. — *Quin aperimus portas*, v. ad 27, 49, 5. — *imperium* Romanum.

4. *Simili pertinacia Cephali* cet. v. ad 43, 18, 1. — *per deditionem recepit*, sc. L. Anicius.

5. *quo quinque legati ab Roma v.*, cf. cap. 17.

6. *Ibi pro tribunali p. de s. c.* v. ad 26, 27, 4.

7. *Non solum liberos*, *sed etiam inmunes*, v. ad 25, 16, 4. — *Dassaretiorum Pirustas*: hos Illyrico, illos Macedoniae adtribuit Ptol. 2, 17. 3, 13. De *Dassaretiis* v. ad 27, 32, 3. *Pirustas* Ptol. adpellat Πιρούστας vel Πειρούσας, Strabo 7, 314. Πειρούστας vel Πυρούστας in Pannonia, et forte Appian. Illyr. 16 Πυρισσαίους, Plin. 3, 22. f. 26. et Mela 2, 3. *Pyraeos*. Cf. Palmer. Graec. Ant. 1, 18. et intpp. Caes. B. G. 5, 1. et Velleji 2, 115. — *Daorseis*, qui *Daorizi* et Δαόριζοι dicuntur Plin. l. l. et Strab.

Strab. 7, 315. Δαούρσιοι Ptol. Δάρσοι Appiano Ill. 2. (qui eos ab Illyrii filia Δαορθώ nomen adcepiſſe tradit) et Δάρσιοι Steph. Byz. ubi v. Holſten. Cf. Intpp. Velleji 2, 115. et Schweigh. ad Polyb. 32, 18, 1. — *Daſſarenſibus*, qui forte non iidem, qui *Daſſaretii*, fuere. — *Selepitani* non alibi memorantur. *Salonitanis* vel *Salvianis* vel ex Plin. 3, 22. *Separis et Epetinis* conj. Doujat. Cf. ad 3, 50, 1. et 42, 21, 2.

8. *quod regi pendiſſent* prob. Voſſ. Gramm. 5, 26. ſed *pependiſſent* emend. Sigon. et Drak. Poſt hoc verbum excidiſſe videtur *remittere*, vel potius *inponere*. Cf. cap. 29. — *unam eam fecit, quae ſupra dicta eſt:* at ſupra nihil de ea dictum eſt. Hinc Crev. opinatur, vel hic aliqua intercidiſſe, vel Livium rem non parum faſtidioſam indiligentius transcurriſſe; adeoque etiam non facile definiri poſſe ex antecedd., quos populos habuerit prima haec Illyrici pars. — *Agravonitas* non alius memoravit. *Aſcrivionitas* conj. Doujat. et ſane *Aſcrivium* cum *Rhizinio* et *Olchinio* junxit Plin. 3, 22. Sed inde non bene formatur nomen illud gentilitium; Crev. Cf. ad 3, 50, 1.

9. *Hac formula dicta in Illyrico* de diviſione ejus. v. ad 4, 8, 4. et 26, 24, 5.

XXVII. 1. *Ad Aeniorum quoque* cet. incolarum Aeni opp. in Thracia. Eos tamen hic intelligi non poſſe, pluribus argumentis probat Drak. et emend. *Aeneatum*, (v. ad 40, 4, 4.) quos, praeſidio Perſei firmatos, (v. 44, 32.) pertinacius in armis fuiſſe ſuſpicatur.

2. *tegentibus latera* cet. v. ad 24, 5, 7. — *inchoatas in veſtibulo columnas*, v. Plut. Aemil. p. 270.

3. *Lebadiae* (in Boeotia ad fines Phocidis, hod. Livadia) *templum Jovis Trophonii*, ubi *os ſpecus, per quod oraculo utentes ſciſcitatum Deos deſcendunt*, v. Strab. 9. p. 414. al. 634 C. Pauſan. 4, 16, 4. 9, 37. 39. 40. Schol. ad Ariſtoph. Nub. v. 508. Philoſtr.

loſtr. vit. Apoll. 8, 19. ibique Olear., Luciani dial. mort. 24. Plut. de gen. Socr., Suid. v. Τροφ. Periz. ad Aeliani V. H. 3, 45. Valeſ. ad Harpocrat. v. Λεμβάδεια, Plin. 31, 2, 11. 34, 8. ſ. 19, 7. Cic. N. D. 3, 22. et de div. 1, 34. — *Deos*, v. Pauſan. 9, 39, 4.

3. *Jovi Hercynnaeque*, forte *Hercynaeque*. v. loc. claſſ. Pauſan. 9, 39, 2. et 4. ubi Ἕρκυνα dicitur, ut Philoſtr. l. l. Cf. Tzetz. et Potter. ad Lycophr. v. 153.

4. *ad ſpectaculum Euripi Euboeaeque inſulae, ponte continenti junctae, deſcendit*, et *a Chalcide Aulidem trajicit, trium millium* paſſuum *ſpatio diſtantem*, v. ad 28, 6, 3. et 35, 51, 2. *Euripi E. i.* edidi ex emend. Gron. pro vulg. *Euripi * aevoque ante inſulae.* — *portum inclutum ſtatione quondam mille navium Agamemnoniae claſſis*, v. ad Sil. 3, 229. Juvenal. 12, 122. Strab. 9, 2, 8. p. 403. Duker. ad Thucyd. 1, 9. Heyne ad Virg. A. 2, 198. et ad Hom. Il. 2, 493. *Aulis* in Boeotia (hod. Vathi aut. Karababa) dicebatur et pagus Tanagraeorum et portus duplex, major ac minor. Ibidem inclutum *templum Dianae*, portuum cuſtodis, λιμενοσκόπου, (v. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. 39. et 259.) ubi Agamemnon, *rex ille regum*, (βασιλεὺς τῶν βασιλέων, qui titulus poſtea datus Perſarum Parthorumque regibus, de quo v. Ern. ad Suet. Calig. 5.) quum malacia diu Aulide detineretur, Calchantis monitu *filiam* Iphigeniam tamquam *navibus curſum* felicem *ad Trojam petiit* a diis et inpetravit, *filia* Iphigenia tamquam *victima aris*, arae, *admota* Dianae, quae tamen eam inmolantium manibus ereptam, ſubſtituta cerva, in Tauricam transtulit terram, ut in templo Dianae Tauricae munere ſacerdotis fungeretur: quae fabula Homerico aevo recentior, ſed Heſiodo jam nota fuit. Cf. Pauſan. 1, 43. 9, 19. Intpp. Hygini fab. 98. Eurip. Iphig. in Aul. et Heyne ad Virg. A. 2, 116.

5.

5. *Oropum Atticae* opp., ut ap. Plin. 4, 7. f. 11. et Ptol. proprie prima Boeotiae urbium, in confinio Atticae, mari propinqua, quam tamen Athenienfes fibi vindicarunt, poftquam agrum ejus, de quo cum Boeotis contenderant, Philippus rex ipfis adjudicaverat. v. Paufan 1, 34 et Thucyd 2, 23. — *ubi pro Deo vates Amphilochus colitur* una cum Amphiarao patre, *templumque vetuftum eft*, *fontibus rivisque circa amoenum*, et oraculum. v. Paufan 1, 34. (ubi non templi quidem, at arae ejus et cultus cum patre communis mentio fit; unde nolim cum Kuhnio fufpicari, Livium effe corruptum aut memoria vacillaffe) Strab. 7. p. 501 fq. et 10. p. 710 B. Heyne ad Apollod. 3, 7, 7. Salmaf. ad Solin. p. 103. Philoftrat. Heroic. c. 2. §. 8.

6. *arcem*, *portus*, *muros Piraeeum urbi jungentes* cet. v. ad 31, 26, 3. *Arx* Athenarum, ἡ ἄνω πόλις f. Ἀκρόπολις et Cecropia, magnificis aedificiis ftatuisque exornata. v. Paufan. 1, 22. 23. et de toto h. l. Meurf. Lect. Attic. 6, 33. et Cecropia, et Piraeeus, (in quo libro de *muris* et *navalibus* Athenarum agit cap. 2. et 3.) in T. 4. Gron. Thef. Ant. Gr., Potteri Archaeol. 1, 8. Voy. d. j. Anach. c. 12. — *navalia*, *magnorum imperatorum monimenta*, *fimulacra* cet. conj. Crev. — *materiae et artium*, forte *artis*, etfi 25, 40. *Graecarum artium opera* dicuntur figna ac tabulae pictae; Duk.

XXVIII. 1. *Minervae praefidi arcis* Athenarum totiusque fimul urbis, ut et aliarum arcium urbiumque; (cf. ad 31, 30, 5. 37, 37, 1.) unde Ἀκραῖα et Πολιοῦχος vel Πολιὰς adpellata, aut, fi Paufaniae 1, 26. 27. fides habenda, quoniam Ἀκρόπολις Athenarum antea πόλις dicta. Cf. Meurf. l. l. et Spanhem. ad Callim. H. in Pall. 53. Quatuor autem in arce Athenarum templa habuit Minerva varie cognominata, fc. Παρθένος, Νίκη, Πολιὰς et Σώτειρα, e quibus illud, quod Παρθενὼν vocabatur, ceteris

 magni-

magnificentius fuit. v. Paufan. 1, 24. 27. 5, 11. 8, 41. 10, 34. Wheeler in Voyages T. 2. p. 420. Meurf. Cecropia c. 14. fqq. Potter. et Voy. d. j. Anach. ll. ll.

2. *Vrbs* Corinthus *erat tunc praeclara ante excidium* a. V. 607. quo L. Mummius Achaicus cof. eam delevit. — *arx*, Ἀκροκόρινθος, *inter omnia* (forte *intra moenia*, Gron.) *in inmanem altitudinem* XXX ftadiorum *edita*, *ὑπερκείμενον τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, τείχει κοινῷ περιειλημμένον*, Strab. 8, 4, 8. et 8, 6, 21. p. 361. et 379. Cf Paufan. 2, 4. et 5. Idem et Strabo Pirenen *fontem* memorant.

3. *Iſthmus duo maria*, Jonium et Aegaeum, feu finum Corinthiacum et Saronicum f. Salaminicum, (hod. Golfo di Lepanto et d'Engia) *ab occafu et ortu folis finitima arctis faucibus dirimens*, cf. 32, 21, 12. Strab. 8. p. 334. 369 515. 580. Diodor. 11, 16. Plin. 4, 4. f. 5. Paufan. 2, 1.

4. *Epidaurum inclutam Aefculapii nobili templo, quod* — *Deo*, cf. Paufan. 2, 26. 27. Strab. 8. p. 374. Chandleri Itiner. c. 53. — *quinque millibus paſſuum ab urbe diſtans* in luco: nam omnia Aefculapii fana extra urbes et in locis editis condi folebant propter aëris falubritatem. v. Villoifon, qui ipfe urbem templumque adiit, in Proleg. ad Hom. p. L. — *donis dives erat*, *ἀναθήμασι* et tabulis votivis, *ἀνακειμέναις πίναξιν, ἐν οἷς ἀναγεγραμμέναι τυγχάνουσιν αἱ θεραπεῖαι*, Strab. et Villoif. ll. cc. Dona ablata a Sulla, quum in bello Mithridatico pecuniae inopia laboraret. v. Paufan. 9, 7, 4.

5. *ubi et alia quidem ſpectanda viſa*, *et* (forte leg. *ſed* cum Gron. vel potius *at* cum Crev. quo pondus orationi additur) *Jovem velut praefentem* cet. *Λεύκιος Αἰμίλιος παρῆν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ τὸ ἄγαλμα θεασάμενος ἐξεπλάγη, καὶ τοιοῦτον εἶπεν· ὅτι μόνος αὐτῷ δοκεῖ Φειδίας τὸν παρ' Ὁμήρῳ Δία μεμιμῆσθαι· διότι, μεγάλην ἔχων προσδοκίαν*

κίαν τῆς Ὀλυμπίας, μείζω τῆς προςδοκίας εὑρηκὼς εἴη τὴν ἀλήθειαν, Polyb. 30, 15, 3. Similia tradit Plut. Aemil p. 270. De Jovis Olympici magnifico et templo et ſimulacro, a Phidia ex auro et ebore confecto, v. Pauſan. 4, 31. 5, 10-13. et Voelkel *über den groſsen Tempel und die Statüe des Jupiters zu Olympia*, Lipſ. 1794.

6. *Demetriadem quum revertit*, utique *revertiſſet*; Gron. At *in itinere* ei turba obcurrit, et potius leg. *revertitur*, quoniam claſſici auctores in praeſenti paſſiva verbi forma utuntur; Drak. — *ſordidata turba Aetolorum*, in exſilium actorum, — *DL principes* Aetolorum *ab Lyciſco et Tiſippo* cet. cf. cap. 31. et ad 41, 25, 1. *Lyciſcus* et *Tiſippus* Aetoli patriae proditores, faventes Romanis. Cf. 42, 38. Polyb. 27, 13. 28, 4. 30, 10. — *miſſos a Baebio praeſide*: "utrum toti Aetolorum genti praepoſitum, an tantum praeſidio urbis, in qua haec patrata ſunt, praefectum dicat Livius, incertum eſt. Sed neutro ſenſu alibi *praeſidem* dixit. An, quem ICti in Pandectis ſaepe *praeſidem provinciae* vocant, vetuſtiores ſcriptores eodem nomine adpellent, mihi nondum compertum eſt." Duk. — *poſſidere* bona horum *exſulum, qui nunc arguebant*, adcuſabant Lyciſcum et Tiſippum. — *Juſſis Amphipolim adeſſe*, ſ. *Amphipoli*; Duker. Sic c. 29 pr. et *adeſſe Arimini* et *Romae* 21, 63. et 36, 39. — *convento* O. v. ad 30, 43, 4.

7. *poſtquam fama adcidit*, v. ad 21, 10, 15.

8. *decem legatos*, cf. cap. 17.

XXIX. 1. *cum decem legatis — in tribunali conſedit*, v. ad Tac. Ann. 1, 75, 1. Spanhem. ad Juliani Orat. 1. p. 215. et Erneſti clav. Cic. v. *tribunal*. — *Adſuetis* quamquam, licet, *regio imperio tamen* cet. — *ſubmotor aditus*, lictor, viam aditumque faciens ſubmovendo plebem. v. ad 3, 14, 4. — *adcenſus*, v. ad 1, 43, 13.

2. *Omnium primum* cet. cf. Diodor. in Exc. Peiresc. p. 314 317. Plut. Aemil. p. 370. et Spartian. Hadr. c. 5. qui Macedonas a Catone liberos fuisse pronuntiatos tradit. In quo si quid veri est, Cato, cujus orationem de Macedonia liberanda Priscian. 3, 601. laudat, in senatu hanc sententiam dixisse potuit; Duk. et Drak. — *Deinde in quatuor regiones dividi Macedoniam*, quos Livius recensuit progrediens ab oriente in occidentem; unde geographorum morem sequutus ordinem invertit Cellar. O. A. 2, 13. qui conf. ad hoc et seq. caput. Divisionem hanc viri docti ex nummis illustrarunt. v. Drak. Eamdem, ex Polyb. forte, dedit Dexippus, cujus fragm. in Chron. Euseb. p. 59. cum Livio commisit Schurzfl. in Notit. Bibl. Vinar. p. 70 sq.

3. *primam partem, quod agri inter Strymonem et Nessum amnem* (f. *amnes*) *sit*, quae est Macedonia adjecta, (a Philippo) Edonis, pars Thraciae. *Strymon* fl. olim Macedoniam disterminabat a Thracia, sed deinde *Nessus*, postquam Philippus, magna Thraciae parte expugnata, fines imperii ad hoc flumen protulerat. *Nessus* aliis *Nestus* et *Nesus* dicitur. — *ad orientem versum* sc. agrum, τὴν πρὸς ἀνατολὴν χώραν. Cf. Drak. — *trans Strymonem autem vergentia ad occasum, Bisalticam omnem* cet. at cap. 30. n. 2. legimus *Bisaltas trans Nessum amnem* in Thracia *incoluisse et circa Strymonem*. Hinc Drak. suspicatur, eos fuisse gentem longe ac late patentem, et habitasse ad dextram ripam Strymonis in Macedonia, deinde trans Strymonem inter eum fluvium et Nessum, et denique pertinuisse ultra Nessum ad ripam ejus sinistram in Thracia. Idem h. l. conj. *vergentem ad occasum Bis. o.* i. e. omnem illam Bis., quae trans Strymonem vergit ad occasum. Contra Periz. ad Aelian. V. H. 5, 11. infra c. 30. emend. *Pars prima Bisaltas habet, fortissimos viros; trans Nessum autem et circa Strymonem multas frugum proprietates.* Cf. et Cellar. G. A. 2, 13. p. 671.

4.

4. *Secundam fore regionem* inter *Strymonem* et *Axium*, in qua Odomantice, Chalcidice, Croſſaea, Mygdonia, Creſtonia ſ. Greſtonia, Anthemus, Amphaxitis cum parte Paeoniae, inter illos fluvios ſita. — *ab occaſu qua Axius* cet. vox *qua* abundare videtur; Drak.

5. *Tertia pars facta* intra *Axium* et *Peneum*, in qua Pieria, Bottiaca, Emathia et pars Paeoniae. Forſitan erunt, quibus quaedam in hoc cap. ſaepius inculcata displicebunt: ſed hi cogitent velim, Macedoniae in quatuor regiones diviſae ſuos terminos praeſtitui; in qua re Aemilio ſumma perſpicuitate verſandum erat, ne quid dein controverſiis anſam praeberet; Drak. — *Bora mons* non alibi memoratur. Forte leg. *Bermius mons*, ad cujus radices ſita *Beroea*. Cf. Strab. 7. p. 338. Ptol. 3, 12. Plin. 4, 8, 15. et Schurzfl. l. l. qui in Dexippi fragm. Βέρμιον conj. pro Βέρυον. Alius mons eſt *Boreas*, ſc. Epiri. — *eodem conceſſerunt*, eidem parti, regioni, adjectae ſunt.

6. *Quarta regio*, in qua Lynceſtis, reliqua Paeoniae pars, magnaque pars Eripi et Illyrici. — *Pelagoniam*, quae h. l. aperte urbs eſt. Cf. Drak.

7 *ſuae cujusque regionis*, potius *ſua*; Gron. Cf. ad 3, 22, 5.

8. *Pronuntiavit deinde* ſc. Aemilius Paulus ex conſilii ſententia, (ut ſupra) quo et *fecit* ac *juſſit* referenda: nam Livius orationis colorem mutavit: *liberos eſſe jubere Macedonas — Tertia pars facta — Pelagoniam fecit* cet. Cf. ad 3, 2, 1.

9. *neque connubium, neque commercium* cet. v. ad 8, 14, 9. et cf. cap. 30 pr. — *placere* ſibi et conſilio ſuo. — *exercentibus* ſc. metalla ferri et aeris.

10. *Et ſale invecto uti vetuit*, ſc. ne imminueretur vectigal e ſalinis. Cf. Burm. de vectig. pop. Rom. c. 6. p. 91.

11. *continens eſſet finibus ſuis*, v. ad 4, 22, 4.

12. *ſalis commercium dedit*, v. ad 43, 5, 4.

XXX. 1. *ita videri lacerata*, e seqq. intell. Macedonia; Gron. Omnino leg. *lacerati* sc. Macedones; Crev. — *divisui facilis* regio, ut ap. Cic. Fin. 2, 20. *cibus difficillimus ad concoquendum:* nisi leg. *divisu f.*, ut *difficile aditu*, *intellectu;* Crev. Cf. 26, 15. ad 1, 54, 6. ad Sil. 1, 615. Drak. ad h. l. et Schelleri Lex. — *et a se ipsa quaeque contemta pars esset*, lege *ut se ipsa q. contenta p. e.*, i. e. ut nulla pars alterius ope egeret, commerciis regionum sublatis; Sigon. *et se ipsa q. contenta* emend. Crev. *et ut se ipsa* Drak.

2. *Pars prima Bisaltas habet — trans Nessum et circa Strymonem*, v. ad cap. 29. n. 3. — *Pallenen fertilem* cet. cf. 44, 10.

3. *Aeneae vocant hunc portum.* v. ad 40, 4, 4. — *Vettiorum bellicosam gentem*, quae alibi non memoratur. v. ad 26, 25, 4. et Cellar. G. A. 2, 12. p. 664.

4. *permultos Gallos et Illyrios*, v. ad 33, 12, 6.

5. *juncta his Atintania* (v. ad 27, 30, 10.) *et Stymphalis* in Molosside Epiri. Στυμφαλία ap. Ptol. et Diodor. 20. Στυμφαία Arrian. 1, 7. Τυμφαῖοι Strab. 7. et Plin. 4, 10, 17. Cf. ad 32, 13, 1. et Intpp. Callim. H. in Dian. 178. — *Elimiotis*, v. ad 31, 40, 1.

6. *cultorum ingenia terrae similia*, v. ad 9, 13, 2.

7. *partium usibus separatis*, commerciis interruptis. — *quanta universos teneat M.*, forte *quae u. teneret M.*, Gron. — *formula dicta*, v. ad c. 26. n. 9.

XXXI. 1. *Noxa liberati interfectores* cet. cf. cap. 28. — *qui partis Rom. fuerant*, v. ad 3, 36, 4. 24, 42, 4.

2. *Secundis rebus elati Romanorum partis ejus fautores soli tum in magistratibus* cet. cf. Polyb. 30, 10.

3. *qui nihil praeter imperium Rom. spectarent* ex emend. Gron. pro *exspectarent.* v. ad 1, 9, 3. et 1, 34, 5.

4. *in periculo fore Callicratem*, v. ad 41, 23, 2.

5.

5. *in Achaeis caecum erat crimen* cet. v. ad 34, 14, 6.

6. *circa Lesbum est vagatus*, f. *esset*. Gronovius conj. *vagabatur*, vel *erat vagus*, vel *errabat vagus*; et Crev. *erat vagatus*. — *Neo Thebanus*, v. ad 44, 43, 3.

XXXII. 1. *Quod ad statum Maced. pertinebat* cet. verba Paulli, aut potius legatorum Rom. Hinc Crev. conj. *pertineat*, et Duk. *pertineret*. Cf. ad 3, 2, 1. — *senatores, quos vocant Synedros*, adsessores. Τοὺς πρώτους τοῦ συνεδρίου dixit Diodor. in Exc. Peiresc. p. 292. ubi v. Vales. — *majoribus quam XV annos natis*, forte *majoribus XV annis natu*, ut ap. Cic. Acad. 2, 19. et Verr. 2, 49. vel tantum *m. XV annis*; Duk. Cf. Oudend. ad Frontin. 4, 1, 10. et intpp. Nep. Hann. 3. et de reg. 2.

2. *regis amici purpuratique — servire regi humiliter — patiens*: aulam aliquam nostrae aetatis adumbrari putes. — *nulli civilis animus, neque legum neque libertatis aeque patiens*, v. ad 4, 5, 1. 7, 5, 2. 45, 15, 3.

3. *Leges Macedoniae dedit* sc. Aemilius Paullus, quo et seqq. spectant, ut praecedd. — *unus est legum conrector*, v. ad 1, 21, 3. — *experiendo*, v. ad 44, 41, 3.

4. *Ab seriis rebus* (v. ad 1, 1, 5.) *ludicrum, quod ex multo ante praeparato*, postquam multo ante illud adparaverat, *et in Asiae* cet. cf. Epit. lib. 51. Polyb. 31, 3, 1. (ex Athen. 5, 5. p. 194. vel 5, 22 pr. ed. Schweigh.) Plut. Aemil. p. 270 C.

5. *legationes cum victimis*, θεωροὶ f. θεωρίαι, h. e. legationes, quae solennium spectaculorum sacrorumque caussa vel ad civitates et reges amicos atque socios publice mittuntur, ut indicant illa et ad ea invitent, vel a civitatibus regibusque, cum donis plerumque aut victimis, mittuntur, ut spectent ea et praesentia sua cohonestent. v. Schweigh. ad Polyb.

28, 16, 4. 31, 3, 1. 12. ad Athen. 5, 22. 23. 6, 58. Casaub. ad Athen. 5, 5. 6, 13. p. 194. et 251. Vales. ad Harpocrat. v. θεωροί, Wessel. ad Diodor. T. 1. p. 267, 35. Spanhem. ad Callim. H. in Del. 279. et Ernesti ad Xenoph. Mem. Socr. 3, 3, 12.

6. *qui vincere bello sciret*, v. ad 38, 52, 1.

XXXIII. 1. *precatus Martem, Minervam Luamque matrem* cet. v. ad 8, 1, 2. — *velitas annonae*, ut ap. Cic. pro l. Manil. 15. Cf. sup. ad 2, 34, 10.

2. *dona data pleraque ejus generis*, v. ad 10, 13, 12. Verba *ejus generis* spectant ad *copiam rerum et annonae.*

3. *quae venerat, turbae*, forte *convenerat*, ut c. 32. et paullo ante *in illo conventu;* Duk.

4. *in ea regia* Macedonica.

XXXIV. 1. *literis missis — senatum — dedisse*, v. ad 8, 19, 10. — *submissis centurionibus* cet. v. ad 40, 14, 6.

2. *centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur — muri direptarum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa* (v. ad 27, 42, 3.) *septuaginta*, cf. Polyb. 30, 15, 5. (ap. Strab. 7. p. 322.) et Plut. Aemil. p. 270. 271. Hic tamen longe minorem praedam fuisse factam et militibus divisam tradit.

3. *quorum cognitionem causae reservarat*, adde *senatui;* Duk. Cf. 39, 29. — *legati, qui cum Attalo* cet. cf. cap. 19. 20. — *Ver primum ex domo excivit*, supple aut adde *Gallos;* Crev.

4. *P. Licinius* cet. "Hic princeps erat legationis in Asiam missae, cujus occultis artibus evenisse suspicio est, ne Galli in potestate Romanorum, pacem inter eos et Eumenem conciliantium, fuerint, ut ita paullatim vires Eumenis a Gallis frangerentur; licet mirum videri Livius profiteatur, verba legatorum apud Gallos nullius momenti fuisse. Metus vero, ne, si Attalus castra Gallorum intraret, animi dis-

cepta-

ceptatione inritarentur, ſpecioſus praetextus adreptus eſt Attalum procul amovendi, ut, eo abſente, tanto commodius legati cum regulo Gallorum agerent, quae a ſenatu mandata erant. Suſpicionem hanc palam injicit Polyb 30, 3, 7 ſq." Drak.

5. *inter tam opulentos reges — legatorum R. verba valuiſſe*, forte leg. *in perquam opulentos*, vel *in tam o.* cet. ut 7, 6, 6.

XXXV. 1. *regia nave ingentis magnitudinis, quam XVI verſus remorum agebant*, v. ad 33, 30, 4.

2. *cum tribunis plebis ex auctoritate* cet. ſi hic Livius non receſſit a conſuetudine ſua loquendi, ſcripſit *cum trib. pl. ageret, ex a. Patrum rogationem ad populum ferrent;* Duk. Cf. 26, 21. 35, 7. 42, 21. — *ut iis, quo die Vrbem triumphantes inveherentur, imperium eſſet*, v. ad 26, 9, 7. et 26, 21, 3. — *Intacta invidia media ſunt* cet. cf. Vellej. 1, 9. — *Antiqua diſciplina milites habuerat*, continuerat, coercuerat. Cf c. 37. n. 1.

3. *prenſando ipſe — ſtimulaverat*, v. ad 2, 61, 4.

4. *Pecuniam illum dare non potuiſſe, militem honorem dare poſſe;* nam qui poteſt honorem dare, penes eum etiam poteſtas eſt non dandi: intelligat igitur Paullus, qui ſe negat habuiſſe poteſtatem dandae pecuniae, militem habere poteſtatem mandandi ſuffragio triumphi, quem non deferet male merito; Turneb. Adv. 16, 20. Interrogatione verba animant Grut. et Perizonii, eaque ita exponunt: Paullum ab animo maligno inpetrare non potuiſſe, ut liberalius praedam inter milites divideret: milesne ergo ab animo ſuo inpetrare poterit, ut eidem honorem det? *dare non poſſe* conj. Sigon. et Crev. *Pecuniam illum non dare potuiſſe: militem honorem non dare poſſe* malebat Gron.

XXXVI. 1. *rogationem eam* ſc. ut Aemilio imperium eſſet, quo die Vrbem triumphans inveheretur.

tur. Cf. cap. 35 med. — *et privatis lege* (immo *de lege*) *dicendi locus esset, nec ad suadendum, ut in re minime dubia,* (forte *dubiosa*, quia in MS. et edd. antt. est *dubia si;* v. ad 3, 72, 2.) *quisquam proceдeret;* Gron. Cf. cap. 21. — *quoniam hora jam octava* cet. cf. cap. 37. et Plut. Aemil. p. 271.

2. *in posterum diem differrent et mane eam rem agerent:* in praec. et seqq. de uno tantum tribuno pl. agitur. Hinc *differret* et *ageret* emend. Jac. Periz. cui extrema verba cap. adversari putabat Drak.

3. *si talibus succedat ducibus*, v. ad 8, 25, 6.

4. *ad legem antiquandam*, v. ad 4, 58, 10.

5. *aliquid et in militum manu esse*, v. ad 5, 20, 1.

6. *Intro vocatae primae tribus*, v. ad 10, 13, 9.

7. *in uno nimis se per ambitionem peccare*, "scribe *ultro nimis saepe per ambitionem peccare* sc. imperatores, aut *peccari*, vel *ultro nimis saepe ambitionem peccare* sc. imperatorum, h. e. ultro suaque sponte et praeter necessitatem peccare imperatores satis frequenter disciplinam ambitionis causa remittendo, et militum favorem et gratiam intempestive captando: quid, si metu cogantur, futurum?" Gron. prob. Drak. Cf. ad 2, 27, 5. et de *ambitione imperatorum* c. 37 f. Sed forte leg. *in unanimis* (h. e. si concordes essent imperatores ac milites) *saepe ambitionem peccare.*

8. *Tribuni, quum ad deliberandum secessissent*, seorsum ivissent, — *renuntiarunt*, potius *pronuntiarunt;* Duk. cf. similia loca 38, 60, 2. Suet. Ner. 15. Cic. Mur. 24. et in Bruto c. 22.

XXXVII. 1. *Itaque antiqua disciplina habiti* (v. ad c. 35. n. 2.) *neque fecerunt*, leg. cum Rubenio *tunc quieverunt;* Gron. Crev. et Drak. Sed vereor ne haec langueant, et sic eadem sententia bis terve expressa sit. Malim: *in pace fremunt;* et mox *si in L. Paulo adcusandi tirocinium ponere* cet.

2.

2. *privatum eum visurus esset*, pro *eum* alii *quum* ex emend Sigon. *postero die, quam triumphatum, et quum privatum eum v. e.* conj. Gron. *p. die, quam triumphatum, privatumque quum* vel *eum v. e.* Jac. Periz. *p. die, quam triumphatum et privatum eum v. e.* Drak. Idem mihi in mentem venit, sed et *quum* pro *quam*. — *nomen deferret*, v. ad 9, 26, 5. — *legibus interrogaret*, v. ad 38, 50, 4. *deferre, interrogare, dicere* et *adcusare* sc. *debuit*, malebat Sigon. Id non contemnendum: sed *deferret* forte pro deferre potuisset vel debuisset, et sic cetera; Duk. Livius primum dixit *inpedire debuit*, deinde *deferret* cet. quod referendum ad consuetudinem ejus orationem variandi; Drak.

3. *puram alteram* cet. potius, una voce transposita, *alteram integrioris judicii et puram a favore et odio;* Drak. — *apud concionem togatam* (v. ad 3, 50, 1.) *et u. prius reus agatur* sc. Paullus. *res agatur* conj. Mur. *Prius* ad populum Rom. reus defenditur. Deinde orator transit ad alteram concionem, militum. v. cap. extr. et c. 38. — *abscisa oratio*, quae vulgo *abrupta* dicitur. Cf. ad 4, 19, 5.

4. *in statione severius et i. institisti — vigiliae acerbius et diligentius circumitae sunt — quum ipse imperator et exactor circumires* cet. v. ad 6, 4, 4. et 22, 1, 10. *institit*, et *circumiret* et mox *ductus es* emend. Gron., Crev. et Drak. Pro *duxisti* possis etiam conjicere *ivisti*, vel *iter fecit et in a. ex i. duxit.* Contra Doujat. existimabat, primum acute a Servilio induci Galbam, objicientem L. Paullo, quae tum per milites, tum per se ipse fecerit, quasi exprobraretur illi a Galba, quod laudi vertendum erat, et hinc, oratione ex persona Galbae ad L. Paullum versa, dici *institisti, operis plus fecisti, circumires, iter fecisti, in aciem duxisti;* deinde ex persona Servilii Paullum defendentis sermonem ad ipsum Galbam converti, *ne victorem quidem te, Galba, adquiescere passus est* Paullus cet.

5. *ut vetera* (v. ad 2, 38, 3.) — *non repetat* memoria. — *ambitione imperatorum*, v. ad 2, 27, 5. et 45, 36. 6.

6. *Itaque adcusatorem id scire potuisse* cet. scil. *meminit*, quod tamen parum commodum est: forte leg. *itaque et adcusator id s. potuisset, et supervacanea defensio Pauli fuisset;* Gron. Neutrum satis facit, et locus adhuc mendosus est; Crev. et Drak.

7. *nec Quirites vos*, cives, togatos, contumeliose, *sed milites*, viros militares, *videor adpellaturus* honestiori nomine. "Magistratus aliique, cum populo acturi, cives adloquebantur voce *Quirites;* at imperatores exercitum voce *milites* vel *commilitones:* unde milites adpellatione *Quiritium* adloqui quasi genus poenae erat et signum inhonestae missionis habebatur." Drak. Cf. ad 1, 13, 5. ad Tac. A. 1, 42, 4. Intpp. Suet. Caes. 70. Oudend. ad Lucan. 5, 358. Brisson. de Form. IV. p. 347.

XXXVIII. 1. *Quid etiam dicitis*, forte *q. enim d.;* Mur. At Gron. conj. *Equidem ipse etiam aliter adfectus animo sum, quum apud exercitum mihi loqui videor, quam — oratio. Quid dicitis, milites?*

2. *Non unius hoc Paulli* decus est. Id nimis abruptum videbatur Gron. et Crev. Ille post *imperatoris tantum* inserere malebat *si unius hunc Paulli.* Hic post vocem *Paulli* quaedam excidisse putabat. — *quam illis, qui triumphaverunt*, haec est lectio MS. et edd. antt., haud dubie mutila. *post eos* ante *triumphaverunt* inserit Sigon. sed plura deesse credebat Gron., v. c. *quam illis sua cuique decora et aliis, sive ante hos sive post eos tr.* unde Cler. et Crev. edidere *quam (decora cuique sua) illis qui (ante postve eos) tr.* Forte pro *illis* leg. *aliis*, vel *aliorum aliis.* — *ne invidiae* (f. *invidi*, Crev.) *et ingrati animi opinionem*, famam, existimationem, *habeat*, ne existimetur ingratus esse; Drak. cf. 28, 40, 4. 43, 1. Caes. B. G. 7, 59. Cic. Off. 2, 11. Justin. 12, 8.

3.

3. *quem tamen ante receptam — urbem violarunt:* ineptum τὸ *tamen*, et forte leg. *tantopere*, vel *temere*. — *Literni domicilium* cet. scil. quam pudendum nobis est: qualia per vehementem adfectum subprimuntur, ut ap. Virg. A. 1, 97 et aliis locis; Crev. Cf. ad 22, 39. 8. 38, 52, 1. et 38, 53, 4

4. *M'. Curius*, qui de Pyrrho triumphavit. v. Fasti Capit. triumph. ad a. V. 578. — *triumphum nomine cient* adclamantes *io Triumphe*, ut Bacchae *ἰὼ Βάκχε*. Cf. ad 21, 62, 1. Impp. Hor. Od 4, 2, 49. 50. et Epod. 9, 21. 23. Brisson. de Form. IV. p. 351.

5. *confecta provincia*, v. ad 2, 40, 9.

6. *diversi domos quisque abeatis*, v. ad 3, 60, 1. — *Vos certe victores conspici velle debebatis* insulsa et ingrata repetitio; Crev. Ego hic nihil video indignum Livio, qui dicit, si id non responsuri essent milites, *certe*, i. e. minimum, saltem, eos decere, ut victores conspici, et spectatorum oculis in solenni tali pompa notari vellent; Drak.

XXXIX. 1. *auratos purpuratosque*, v. ad 10, 7, 9.

2. *duci in triumphum*, v. ad 34, 52, 2. — *de adcessione potius belli*, v. ad 7, 30, 3. — *legiones ex Illyrico*, Illyriae. v. ad 35, 32, 3. — *suo abrogato*, immo *antiquato* i. e. non concesso, quia rogatio contra Paulli triumphum lata fuerat: nam *abrogari*, nisi quae adhuc exstiterunt, proprie nequeunt; Ern. — *Quid deinde tam opimae praedae — fiet*, v. ad 27, 16, 3.

3. *Syphax rex adcessio P. belli*, v. ad 7, 30, 3. — *Ad hoc fecimus consulem*, v. ad 1, 34, 5. — *per quadriennium*, v. ad c. 41. n. 3.

4. *Diis quoque enim, non solum hominibus, debetur triumphus. Majores vestri — finem eum* sc. deos, mentionem et venerationem deorum, *statuerunt*. Ita leg. monet Gron. prob. Drak. quia vox *utrum* hic commodum non recipiat sensum. — *paludatis lictoribus:*

ribus: immo *paludatus cum lictoribus;* Gron. v. ad 41, 10, 2.

5. *vota in Capitolio nuncupat*, v. ad 21, 63, 10.

6. *merita dona p. R. traducit*, v. ad 2, 38, 4. et 23, 11, 5. — *ob remp. bene gestam*, v. ad 2, 64, 3.

7. *traducendas in triumpho* (v. ad 34, 52, 2.) *vindicavit:* ita edd. antt. *judicavit* edidere Sigon. et alii. *in triumphum dicavit* conj. Turneb. *traducendas in triumpho dicavit* et *locavit* Gron. monens, et his adparatibus praebenda fuisse locata. Forte leg. *diis dicavit.*

8. *utrum hominum voluptatis* cet. forte *non h. v. causa, sed deorum honoris;* Crev. Veriorem medicinam ab integriore cod. exspectandam censebat Drak. — *L. Pauli triumpho portae claudentur*, h. e. Paulum triumphantem inire Vrbem prohibebimus?

9. *citra flumen*, Tiberim, *relinquentur:* forte leg. *ultra flumen:* nam in urbe et Capitolio concio habebatur. Cf. c. 36. Mox *at tu, centurio — et hoc dicentem me potius quam illum audi* bene conj. Gron., et deinde *ipsum id maledice.* Frob. e MS. *ipsud maledice.*

10. *honestis cicatricibus, omnibus adverso corpore adceptis*, v. ad 2, 23, 5. et Plut. Aemil. p. 272.

11. *ego ad vos milites* ** lacuna explenda e Plut. l. l. ἐγὼ δὲ καταβὰς (*descendens* sc. templo vel e loco superiori, unde concionabatur) παρακολουθήσω πᾶσι (*comitabor singulos* sc. in suffragium euntes, quasi *rogator, diribitor, custos*, de quibus vocc. v. Ernesti clav. Cic.) καὶ γνώσομαι (distinguam, notabo) τοὺς κακοὺς καὶ ἀχαρίστους, καὶ δημαγωγεῖσθαι μᾶλλον ἐν τοῖς πολέμοις ἢ στρατηγεῖσθαι βουλομένους, *qui in bellis coli quam regi*, vel ambitiose quam sub imperio et disciplina haberi, *malunt;* Gron. Excidit etiam, quod idem Plut. adjicit, Paullum tulisse suffragia omnium tribuum.

XL. 1. *Summam omnis captivi* cet. haec adnexa descriptioni triumphi Pauli, quae intercidit, petenda

tenda e Plut. l. l. Paullum vero per triduum triumphasse, IV. III. et prid. Cal. Dec., docent tabulae Capitol.

2. *sestertium millies ducenties:* at *bis millies centies* ap. Vellej. 1, 9. *ter millies* vel potius *bis millies trecenties* ap. Plin. 33, 3. f. 17. sex millia talentorum ap. Suidam: atque e Cic. Off. 2, 22. Plin. l. l. et aliis; qui tradunt, populum Rom. desiisse ab eo tempore tributum pendere, credibile fit, neminem unum ante Paulum egisse opulentiorem triumphum: at bis millies L. Scipio devicto Antiocho intulerat, ut ipse Liv. 37, 59 tradit; Gron. Hinc ille in notis ad h. l. et in comm. de sestert. p. 103. in Livio et Vellejo legendum censet *sestertii* (v. ad c. 4. n 1.) *bis millies ducenties* vel *trecenties.* Enimvero Livium h. l. ostendere, multo minorem pecuniae summam a Valerio Antiate, quam ab aliis scriptoribus edi, et aliquanto majorem ex numero plaustrorum ponderibusque auri et argenti generatim ab ipso memoratis effici, jam monuere Crev. et Drak. — *quae* (immo *qua*, Gron.) *haud dubie major aliquanto summa ex numero plaustrorum — generatim* cet. forte *speciatim*, Pigh. Ann. ad a. 586. Pro *plaustrorum* Jac. Periz. conj. *Philippeorum:* horum enim mentionem in omnibus Graecis Asiaticisque triumphis fieri, (34, 52. 37, 59. 39, 5. 7.) et praecipue in Macedonicos convenire; neque pecuniae summam ex vehiculorum multitudine exacte cognosci posse; praeterea Plut. l. l. docere, omnem pecuniam non plaustris vectam, sed ab aliquot hominum millibus ἐν ἀγγείοις, in vasis portatam esse. "Satis probabilis est conjectura ejus. Sed cum ea parum convenit, quod in Diss. de aere gravi §. 23. scripsit, pecuniam illam, quam Servilius c. 39. in praeda Maced. fuisse dicit, in ponderibus auri et argenti constitisse, vel certe iis aestimatam fuisse. Nam si hic legendum est *Philippeorum*, apertum est, pecuniam ab *auro et argento* distingui, et *numerum* ad Philippeos, *pondera* ad aurum et ar-

gentum pertinere; nec pecuniam, ſed aurum et argentum non ſignatum aeſtimatum fuiſſe, ut ad rationes et ſummam pecuniae ſignatae redigi poſſet." Duk. — *in bellum proximum*, forte *potiſſimum*, aut *Romanum*.

3. *Ipſe poſtremo Paullus — ordinibus*: haec verba ante prima hujus cap. *Summam omnis captivi auri — cum Romanis coepit* ponenda putabat Crev. nam ſecundo die translatum fuiſſe aurum et argentum, tertio Perſeum et captivos ante currum victoris eſſe ductos; adeoque veriſimile non eſſe, Livium poſt mentionem Perſei factam, ante quam de Paullo, qui proxime ſequebatur, diceret, reliquiſſe deſcriptionem incedentis pompae, ut de ſumma auri argentique, pridie translati, et de opibus Perſei disſereret, ac tum denique ad Paullum reverteretur.

4. *Pediti in ſingulos dati centeni denarii* cet. inſerui vocem *denarii*, ſuadentibus Gron. et Drak. qui monet, eam forte per notam *X* ſcriptam omiſſamque fuiſſe, et in opulentis horum temporum ſpoliis non, ut olim, nummos aereos, ſed denarios memorari 37, 59. 39, 5. 7. 40, 43. 41, 7. 13. 45, 43. — *tantum pediti daturum fuiſſe*, ſc. quantum equiti datum eſt; Jac. Periz. *tantumdem* et *alterum tantum* (ſc. ducentos) conj. Gron. — *pro rata* ſc. parte, (ut *pro portione* 34, 50. et *pro portione* al.) *aliis*, h. e. duplex centurioni, triplex equiti.

5. *hac ipſa ſumma nuntiata*, potius *pronuntiata*; quod jam alii monuere. Cf. ad 21, 45, 4.

6. *duobus* natu majoribus *datis in adoptionem* Fabio et Scipioni: unde paulo ante *filii duo*, *Q. Maximus et P. Scipio*. Cf. Vellej. 1, 10. — *ſacrorum heredes*, v. ad 4, 2, 6. — *minor*, *ferme XII annos natus* cet. cf. Appian. Maced. XVII. et Plut. Aemil. p. 273. 274. et in Apophthegm. p. 198. qui Livio non plane conſentiunt.

7. *quos praetextatos* (v. ad 22, 57, 10.) *curru vehi* cet. quo eos tamen vectos fuiſſe tradit Eutrop. 4, 8.

8. — *ſibi ipſos ſimiles praedeſtinantes triumphos*, potius *ipſis*, more Ciceronis: nempe ut nunc *patri*, ita et ipſis olim fore talem honorem; Bauer.

8. *Paucis poſt diebus* cet. ita et Plut. atque Appian. ll. ll. At Vellejus 1, 10. alia refert. — *data ei concione*, convocata ejus cauſa, ut *ſenatum alicui dare*, de quo v. ad 8, 5, 1.

XLI. 1. *et quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint*, v. ad 6, 39, 4. Baueri nota eſt: "Non ſatis probum *quod* pro infinitivo, etſi *quam feliciter* praecedat, et ſequatur *non ignorare vos*, a quo minus commode pendeat novus infinitivus: nec placet Gronovianum *quae duo fulmina*. Certe *duo* tunc abeſſet. Intellige, ac ſi foret *hoc*, vel *hanc rem*, *hunc caſum*, *quod — perculerint*." Locutio *ignoro quod* viros doctos obfendit. v. ad 3, 52, 2.

2. *Corcyram tenui*, v. ad 1, 1, 8. — *luſtra ſacrificavi*, ſacrificium piaculare obtuli. Sed τὸ *luſtra* non ſatis placet. *veſtris* conj. Sigon. Malim *hoſtias*: niſi vox plane delenda, et mox leg. *ubi exercitu adcepto luſtratoque*, *mutatis* cet. Ita legiſſe videntur Plut. et Appian. ll. ll.

3. *per quadriennium quatuor ante me conſules*, lege *per triennium tres a. me c.*; tot enim tantum fuerunt, P. Licinius Craſſus, A. Hoſtilius Mancinus, Q. Marcius Philippus; Sigon. Ita et cap. 39. n. 3. legendum; Drak. — *Aliarum ſecundarum rerum velut proventus*, φορὰ, larga meſſis, laetum incrementum, copia larga tenorque; Bauer. Cf. Oroſ. 4, 20. — *ſequutus* ſc. eſt. Cf. Drak.

4. *quum ex ſummo* faſtigio *retro volvi fortuna conſueſſet* cet. v. Mitſcherl. ad Hor. Od. 3, 10, 10. et in Anal. ad 1, 35, 4. — *defunctam fortunam* cet. v. ad 2, 35, 2. et cf. Plut. l. l. — *ad ludibrium caſuum humanorum*, v. ad 30, 30, 3.

5. *ab alterius funere filii curru in* ** adjice *Capitolium, ad alterum*, Vrſin. Crev. et Drak. vel *Ca-*

pitolium acto, ad alterum, Bauer. vel *currum escendi, ad alterum,* Gron. *currum* in MS. unico. *curru in* edd. antt. *curru ex Capitolio ad alterum prope* edidit Sigon.

6. *Pauli in domo praeter se nemo superest,* "pron. *se* pro *illum, ipsum,* ut 39, 40, 4. *orationes pro se* sc. exstant, i. e. ab ipso pro se dictae, et ap. Cic. p. Rosc. Am. 2. *hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesque stimulet ac pungat, ut evellatis, postulat,* pro *qui eum dies* cet." Bauer. Ingeniose vir doctus in Misc. Obss. T. I. p. 150. conj. *praeter sinem* (h. e. unum et qui aliorum liberorum procreandorum spem non habeat) *nemo superest.*

XLII. 1. *magis confudere audientium animos,* v. ad 6, 34, 7. — *sociis navalibus,* v. ad 9, 38, 1. — *magistris navium,* v. ad 43, 8, 2.

2. *Bitis, regis Thracum* Cotyis *filius cum* aliis *obsidibus,* (v. ad 3, 25, 4.) a Cotye cum filio ad Persea missis, et captis una cum Persei liberis. Cf. ad haec et seqq. Polyb. 30, 12. Sed *Bithys* omnino scribendum esse, idque nomen in Thracia et Bithynia (quae a Bithy, Martis et Setae filio, sic dicta credebatur) jam tempore mythico usitatum fuisse, docet Drak. Cf. Zonar. 9, 24. Steph. Byz. v. Βίθυαι et Βιθυνία, Appian. Mithrid. 1. ibique Schweigh.

3. *id ipsum argumenti orationis praetendentibus,* forte *argumentum,* aut *orationi.* v. ad 3, 45, 1.

4. *quam praesens exigere,* v. ad 1, 12, 6. — *T. Quinctius Flamininus,* "forte is, qui Philippum vicit, cujus tamen legationem ad Prusiam ultimam ejus in toga et armis actionem fuisse dicit Plut. Quinct. p. 381. aut C. pro T. legendum. C. *Licinius Nerva* forsan praeter hujus anni c. 16. si legatio haec in annum seq. excessit." Drak.

5. *invisitatae* (Romanis) *ante magnitudinis* scripsi suadente Gron. pro vulg. *inusitatae,* a quo vox *ante* aliena est. Cf. ad 4, 33, 1. et 45, 35, 1. — *subductae,* v. ad 8, 26, 1.

XLIII.

XLIII. 1. *L. Anicius Quirinalibus triumphavit*, i. e. XII Cal. Mart. Cf. Ovid. Fast. 2, 527 sq. et Fest. Idem Anicius victoriae causa memorabiles edidit ludos, de quibus v. fragm. Polyb. 30, 13. ap. Athen. 14, 1. ed. Schweigh. 14, 4.

2. *transtulit in triumphum*, v. ad 34, 52, 2.

3. *auri XXVII argenti decem et novem pondo* cet. argenti minus, quam auri, pondus fuisse, haud probabile. Cf ipse Liv. 38, 55. Etiamsi *argenti mille et novem pondo, denarium triginta millia* legas, una cum auro nondum septingenta millia nummum effeceris; Gron. Denariorum forte non tanta Gentio copia fuit, quia nummi Rom. sunt; Drak. Vox *pondo* iteratur, ut 36, 40. 37, 59. al. — *Illyrii argenti*, v. ad 34, 10, 2.

4. *Igiturvium reges* (v. ad 1, 39, 2.) *traducti*: immo *Iguvium*, Umbriae opp., hod. Eugubio; Turneb. et Sigon. v. ad Sil. 8, 459. — *ex Illyrico praedae*, Illyriae. v. ad 35, 32, 3.

XLIV. 1. *exercitus numquam eduxissent*, forte *nusquam*; Duk. et Crev. — *ad magistratus subrogandos*, v. ad 2, 8, 4. — *L. Julium* Drak. edidit pro vulg. *L. Livium*.

2. *postridie Terminalia intercalares fuere*, v. ad 43, 11, 7. Pigh. Ann. ad a. 587. et Drak.

3. *L. Cornelius Scipio quaestor*, qui *P.* dicitur Val. Max. 5, 1, 1. Sed v. Pigh. in Ann. ad a. 586. — *aedes, quae ipsum comitesque ejus benigne reciperent*, hoc mihi mire de aedibus videtur dici, et forsan *benigne* ante *conductae* ponendum: sed ne hoc quidem valde placet; Duk. *benigne* est laxe, commode; Ern. v. ad 3, 63, 2. — *senatum adit*, forte *adiit*, ut mox *gratulatus est*, *commemoravit*, *petiit*; Drak.

4. *Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant* pro *omnium imperatorum, qui in M. f.* Cf. ad 40, 20, 2.

5. *ex*, cum, *nullius injuria* cet. — *Ne quod detur quidem*, forte *quoi;* Mur. Potius *cui;* Crev.

6. *Munera ei ex * sestertiis*, forte *ex C HS.* i. e. ex centum millibus nummum, vel *ei decies sestertii;* sed ea nimia videtur summa pro hoc tempore; Gron. — *ex qua Masgabae* cet. v. sup. cap. 14.

7. *Mire laetum et ea benignitate* cet. *τὸ et* forte del. aut leg. *laetum tanta b.* Manutius conj. *ex* pro *et.* Sed Livium *laetum ex aliqua re* alibi dixisse non memini; Drak.

8. *munera sibi ipsum emisse*, immo *renuisse;* Gron.

9. *Polybius eum regem indignum* cet. cf. Polyb. 30, 16. (ex quo eadem ad verbum paene descripserunt Diodor. Legat. 22. T. 2. p. 625. ed. Wessel. et Appian. Mithrid. c. 2.) et 37, 2. ubi v. Schweigh. de Prusia patre et filio.

10. *pileatum, capite raso — gerere,* v. ad 24, 16, 9.

11. *submisisse se, et osculo limen curiae contigisse* cet. *καθεὶς τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας προσεκύνησε τὸν οὐδὸν καὶ τοὺς καθημένους, ἐπιφθεγξάμενος, χαίρετε, θεοὶ σωτῆρες,* Polyb. l. l. ubi nota Reiskii est haec: "Qui deos adibant, manibus demissis limina templorum osculabantur. v. Dio Chrysost. p. 313, 16. Mos ille adhuc obtinet apud Orientales, et obtinuit adhuc Saec. XVI in America. v. Morini diss. de osculatione manuum in Comment. Acad. Inscr. T. 2." Cf. sup. ad 9, 18, 2. Polybius significare videtur, Prusiam, corpore ad limen inclinato, (*submittentem se*) illud utraque manu contigisse atque ita osculatum esse; Duk.

12. *Deos servatores suos* cet. *χαίρετε θεοὶ σωτῆρες* Polyb. de quo cognomine deorum hominumque v. ad Tac. A. 15, 64, 10. et Spanhem. de usu et pr. num. Diss. VII. p. 415.

COM-

COMMENTARIVS

IN

EPITOMAS LIBRORVM LIVII.

Cap. I. 1. *Adventus Aeneae in Italiam et res ab eo gestae; Ascanii regnum Albae et Sylvii Aeneae ac deinceps Sylviorum regum primo libro continentur:* haec est lectio editionum tantum *non omnium.* Sed e MSS. legendum esse: *A. A. in I. et ejus res gestae* (vel *res ab eo gestae*) *referuntur. Ascanii r. A. et deinceps Silviorum*, et in seqq. etiam multa interpolatoribus deberi, probabile fecit Drak.

2. *In curias populus divisus* ex emend. Sigon. quam firmat Livius 1, 13. et probavit Duk. ad Flor. 1, 6, 3. *In centurias* male MSS. et vett. edd. ut contra ap. Flor. l. l. *curiis* pro *centuriis*, quem errorem ex comp. scrib. ortum suspicabatur Drak.

3. *trigeminorum pugna*, al. *tergem. p.* v. ad Liv. 1, 24, 1.

4. *Pontem sublicium in Tiberim fecit*, v. ad Liv. 1, 33, 8.

II. 1. *suos quoque et sororis filios* ex emend. Sigon. pro vulg. *et fratris filios.* Neutra lectio aliorum scriptorum auctoritate firmatur, et Sigon. perperam provocat ad Liv. 4, 15. ubi v. not. 3. Aquillii Vitelliique ex sororibus duabus, vel soli Aquillii ex sorore Tarquinii Collatini consulis, non Bruti, nati erant. Illud tradit Plut. in Poplic. p. 98. hoc Dionys. lib. 4. p. 281. 283. Vitelliorum vero soror Bruti uxor dicitur Liv. 2, 4. Plut. et Dionys. ll. ll.

 Hinc

Hinc Drak. ſuſpicatur, e cod. Voſſ. 1. legendum eſſe *ſuos quoque fratres et filios*, et *fratres* dici fratres uxoris, qui ſingulare nomen apud Romanos non habuerint. v. Iſidor. Orig. 10, 8.

2. *Ap. Claudius ex Sabinis — viginti una*, haec in omnibus MSS. et priſcis edd. leguntur poſt extrema periodi ſeq. verba *apud lacum Regillum*. Aldus ea transpoſuit, quia hic eſt ordo rerum in Livio. Eumdem ſaepe ab auctore harum Epitomarum fuiſſe turbatum, ſed ubivis, ſi ultima verba Epit. CIII excipiantur, reſtitutum ab editoribus, Drak. ad h. l. et paſſim monuit. Nos id ſemel monuiſſe ſubficiat.

3. *ad Cremeram* flumen (quam vocem non niſi cod. Boend. addit) *ad unum ab hoſtibus caeſi ſunt*, in VIII MSS. *praeter unum*, ut ap. Oroſ. 2, 5. Sed cf. ad Liv. 2, 50, 12.

4. *decimum quemque militum fuſtē percuſſit*, ut ap. Frontin. Strat. 4, 1, 34. et Dionyſ. lib. 9. p. 606. Cf. ad Liv. 1, 26, 6. et 2, 59, 7. *militem* duo MSS. ut ap. Front.

III. 1. *ſequenti CXVII millia CCXIX*, at *CXVII millia CCCXIX* ap. Eutrop. 1, 16. (in tribus MSS. et in Paeonii metaphr.) et ap. Liv. 3, 24 extr. ubi libri tamen admodum variant, ut et h. l. Cf. Drak. qui etiam poſt alios jam monuit, Livium auctoremque Epitomarum ſaepe in diverſa abire.

2. *inviſo eorum imperio* ex emend. Drak. Cf. Liv. 3, 38. *invito* MSS. *invicto* edd. antt. quod Doujat. exponit: pertinaci, et Gron. coll. 6, 16. quod ſine provocatione erat. Hic tamen et Mur. malebant *injuſto*. Mox *in amorem Virginiae* et *Virginiae virginis* quidam MSS.

3. *neceſſitatem patri ejus Virginio inpoſuit* cet. in plerisque MSS. *inpoſuit. rapto enim ex taberna proxima cultro filiam occidit;* prob. Drak. modo ante *neceſſitatem* inſeratur *miſeram*, vel *extremam*, vel *ultimam*.

4.

4. *magnae luxuriae*, incontinentiae in re venerea, libidinis; nisi ex quibusdam MSS. leg. *m. injuriae*, h. e. vel ſtupri, libidinis, (v. Burm. ad Quintil. declam. 259. p. 476.) vel injuſtitiae, iniquitatis; Drak.

5. *et unus corlegarum:* haec verba in nullo MS. exſtant, et a primis editoribus ex Liv. 3, 57. 58. adjecta videntur. *Appius, qui — meruerat, in c. conjectus eſt* MSS. Mox verba *et Aequos* primus addidit Aldus, forte ex Liv. 3, 60.

IV. 1. *juſſu Quinctii C. d. occiſus eſt:* "id non patet ex narratione Liv. 4, 14. 15. et Valer. Max. 5, 3, 2. verum id adfirmant Flor. 1, 26, 7. (ubi cf. Duk.) Aurel. Vict. de viris ill. c. 17. et Ampel. c. 27. dubitat Zonar. Ann. 7, 20. quo auctore Ahala Maelium interfecit ἢ αὐτογνωμονήσας, ἢ τοῦτο κεκελευσμένος πρὸς τοῦ Δικτάτορος" Drak.

2. *Coſſus Cornelius*, v. ad Liv. 3, 1, 1.

3. *eoque coloni miſſi ſunt* ſc. novi. Cf. Liv. 4, 30. 31. Sed non eſſe, quod haec vox adjiciatur, docet Drak. coll. Liv. 37, 46. et 39, 23.

V. 1. *de hoſtibus captus eſt*, alii MSS. *ex*, et plerique perperam *ab hoſtibus:* nam vates ex hoſtibus fuit.

2. *Faliſcorum victoriam*, de Faliſcis, ut ap. Juſtin. 5, 4.

3. *coactis deinde propter famem Romanis deſcendere*, forte leg. *eo deſcendere;* Gron. Cf. ad Liv. 23, 14, 5.

VI. 1. *in cujus notam ſenatus conſultum factum eſt, ne — eſſet*, vel vitioſa eſt haec periodus et del. τὸ *ſenatus*, vel defecta eſt, ac tum verba SCti aliave exciderunt; Jac. Gron. Potius auctorem hujus Epit. ipſum erraſſe puto, quem a Livio ſaepe diverſa tradidiſſe, ad Epit. l. XLV videbimus: quin et Livius

publicam notam, praeter privatam; non tamen per SCtum, ſed per legem, mortuo adjectam eſſe tradidit; Drak.

2. *ne cui de Manlia gente Marco cognomen eſſet*, v. ad Liv. 6, 20, 13.

VII. 1. *Peſtilentia civitas laboravit*, v. ad Liv. 3, 31, 1.

2. *telluris hiatu tota territa patria*, h. e. univerſa civitas, ut ſaepe apud poſterioris aevi ſcriptores. Cf. Drak.

VIII. 1. *Laborantibus in acie Rom.*, v. ad Liv. 3, 31, 1.

2. *Cales colonia deducta eſt: item Fregellae colonia deductae ſunt*, IV MSS. *coloniae deductae ſunt*, male, (v. Drak.) niſi potius verba *colonia deducta eſt* delenda ſunt.

3. *Lex de veneficio tunc primum conſtituta eſt:* copioſe et docte h. l. docet Duker., legis tum de veneficiis latae mentionem non facere Livium 8, 18, 7. et admodum probabile eſſe, quod interpretes juris civilis contendant, hoc maleficium jam ante hoc tempus Romae non modo cognitum, ſed etiam lege XII tabularum vindicatum fuiſſe, etſi contrarium tradat Val. Max. 2, 5, 3.

4. *populi precibus donatus eſt*, v. ad Liv. 2, 35, 5.

IX. 1. *in locum arctum*, plerique MSS. *in l. iniquum*, non inprob. Duk. Sed *anguſtiae ſaltusque anguſtos* et *arctiores* dixit etiam Liv. c. 2.

2. *Eaque res Fabio nomen dedit Maximo*, cognomen Maximi, ut ap. Liv. 9, 46 extr. Sic in Epit. 2. *cui Vindicio nomen fuit* et ſimilia.

X. 1. *jure jurando obſtrictus*, ut ap. Liv. 10, 38, 41. al.

2.

2. *capita ducenta ſexaginta* cet. ex MSS. leg. *c. d. ſeptuaginta duo m. et t. viginti.* Numerus ab Aldo mutatus ex Liv. 10, 47.

XI. 1. *Fabius Max. pater deprecatus* cet. cf. Val. Max. 1, 7. 4, 1. Oroſ. 3, 22. et inpr. Zonar. 8, 1.

2. *L. Poſtumius conſularis* cet. cf. Dionyſ. Exc. Peireſc. p. 531 ſq.

3. *Coloniae deductae ſunt Caſtrum, Sena* cf. Vellej. 1, 14. et Polyb. 2, 19, 12. — *Triumviri capitales tunc primum creati ſunt,* cf. ad Liv. 25, 1, 7. et Varr. L. L. 4. p. 22. "Nihil omnino certi de anno, quo primum creati ſunt, conſtitui poſſe, exiſtimat Pigh. in Ann. ad a. 464. p. 405. quia Pomponius l. 2. §. 30. D. de or. jur. eos poſt praetorem peregrinum creatos eſſe dicat. Sed quum id chronologiae adverſari videatur, vide, qua ratione ICtum excuſet Rupert. in Encheirid. c. 16." Drak.

4. *a Q. Hortenſio dict. deducta eſt*, forte *reducta* ſc. in Vrbem. De hoc dictatore et lege Hortenſia, ab eo lata, v. ad Liv. 2, 60, 2. Plin. 16, 10. Gell. 15, 27. Intpp. Inſtitutt. ad §. 4. de jur. nat. gent. et ad l. 2. §. 8. D. de or. jur.

5. *contra quos auxilium Thurinis ferre placuerat,* cf. Plin. 34, 6. Pigh. Ann. ad a. 463. p. 404. Cluver. Ital. ant. 4, 14. p. 1264. Val. Max. 1, 8, 6. Dionyſ. in Exc. Legat. p. 306. Valeſ.

XII. 1. *L. Caecilius praetor* cet. cf. Oroſ. 3, 22. et Auguſtin. 3, 17. Alios annales ſequutum eſſe Polyb. 2, 19. neque probabilem eſſe diverſas narrationes conciliandi rationem, a Merula ad Ennii fragm. p. 309. 310. propoſitam docet Drak.

2. *duumviro, qui praeerat claſſi, occiſo,* alii *duce.* Duumviri navales a. V. 443. creari coepti; Sigon.

3. *in praeſidium Rheginorum* (duo MSS. *Reginorum;* v. ad Liv. 23, 30, 5.) *legio C. cum praefecto*

Decio

Decio Jubellio missa, cf. ad Liv. 28, 28, 1. inf. Epit. XV; Diodor Exc. Valef. ex l. 22. p. 562 ed. Weffel. et Polyb. 1, 7, 7. ubi v. Schweigh.

XIII. 1. *Valerius Laevinus* cet. cf. Plut. Pyrrh. p. 392. et Zonar. 8, 3. quibus mendofe Ἀλβῖνος et Λαούΐνιος dicitur pro Λαιβῖνος.

2. *inusitata facie*, f. *invisitata.* v. ad Liv. 4, 33, 1.

3. *Cineas legatos*, al. *Cyneas*. Gr. Κινέας. Cf. Davif. ad Cic. Tufc. 1, 24. Val. Max. 4, 3, 6. Appian. Samnit. Exc. 10. 11. Plut. et Suid.

4. *ut c. p. c. rex in Vrbem reciperetur;* ita quidam: alii tradunt, eum nihil aliud, quam amicitiam et foedus, petiiffe; Drak. Cf. Duk. ad Flor. 1, 18, 16.

5. *Cn. Domitius cenfor* cet. cf. Pigh. Ann. ad a. 473.

6. *Cum Carthaginienfibus quartum foedus r. eft*, cf. Polyb. 3, 25. et ad Liv. 7, 27, 2.

7. *qui ad eum a Pyrrho transfugerat*, quem alii Timocharem, alii Niciam adpellant. Cf. Gell. 3, 8.

XIV. 1. *fulmine dejectum in Capitolio Jovis fignum*, Ryck. de Capit. c. 15. eamdem putat hiftoriam referri a Cic. de Div. 1, 10. 2, 19.

2. *ejus, qui citatus non refponderat, bona primus vendidit*, cf. Val. Max. 6, 3, 4. et Lipf. mil. Rom. 1, 4. — *iterum reverfum* pro fimpl. *reverfum.* Cf. ad Liv. 2, 45, 10. Cave jungas *iterum vicit:* nam Pyrrhum bis a Curio victum, nemo prodidit; Duk.

3. *auxilio Tarentinis venit*, v. ad Liv. 21, 10, 10.

XV. 1. *Legio Campana, quae Rhegium* cet. v. ad Epit. XII, 3.

2. *coloniae deductae Ariminum* cet. cf. Vellej. 1, 14.

3. *argento uti coepit* fignato. Cf. Plin. 33, 3.

4. *Quaeftorum numerus ampliatus* cet. v. ad Liv. 2, 41, 12.

XVI.

XVI. 1. *auxilium Mamertinis ferendum* cet. v. ad Liv. 21, 10, 11. et Schweigh. ad Polyb. 1, 11, 1.

2. *Transgressis tum primum mare equitibus Rom.*, non satis intelligo, cur solos *equites*, neque etiam, ut alii, pedites memoret; Duk.

3. *adversus Hieronem saepius bene pugnatum*, semel tantum, si fides habenda Polyb. 1, 11. Flor. 2, 2. Oros. 4, 7. Hieronem vicisse tradit Philinus ap. Polyb. 1, 15. eumdem vero, simul ac Appius cos. in Siciliam venisset, Syracusas aufugisse Diodor. l. 23. ecl. 4.

4. *D. Junius Brutus* cet. immo *M. et D. Junius Brutus*. Cf Val. Max. 2, 4, 4. et Lips. Sat. 1, 8. Quod is addit, ex Epit. Liv. liquere, Livium tradidisse, tria gladiatorum paria a Juniis fuisse data, id potius in conjectura, nec illa tamen inprobabili, positum; Duk.

XVII. 1. *Cn. Cornelius consul, a classe Punica* cet. cf. Polyaen. 16, 5. Polyb. 1, 21. 8, 1. Zonar. 8, 10.

2. *C. Duilius consul* cet. v. ad Sil. 6, 663 sq. Polyb. 1, 22 sq.

3. *ei perpetuus honos habitus* cet., ab ipso potius privato, nemine prohibente, sumtus, si fides habenda Catoni ap. Cic. de sen. 13. Cf. ad Sil. l. l. Plin. 34, 5. Flor. 2, 2, 10. ibique Freinsh. et Duk.

4. *L. Cornelius consul* cet. cf. Zonar. 8, 11.

5. *Atilius Calatinus consul — M. Calpurnii trib. mil.* cet. v. ad Liv. 22, 60, 7.

6. *C. Atilius Regulus consul* a. V. 495. quem de Poenis navalem triumphum egisse, fasti Capitol. et triumphales docent: at in Epit. XVIII pr. agitur de M. Atilio Regulo cos. a. V. 496., Drak. Hunc vero *in Africam trajecisse* constat, non illum. Forte eos confudit auctor Epit.

XVIII.

XVIII. 1. *Atilius Regulus in Africa ſerpentem* cet. v. ad Sil. 6, 122-302. Gell. 6, 3. Val. Max. 1, 8, 19. Plin. 8, 14. Flor. 2, 2.

2. *petendi ſucceſſoris, quod agellus ejus a mercenariis deſertus eſſet*, cf. Val. Max. 4, 4, 6. et Sen. conſol. ad Helv. 12.

3. *victus proelio et captus eſt*, v. ad Sil. 6, 302 ſq.

4. *Ti. Coruncanius* cet. cf. Pompon. l. 2. §. 35. 38. D. de orig. jur., Erneſti clav. Cic. et Pigh. Ann. ad a. 396.

5. *P. Sempronius Sophus* cet. cf. Val. Max. 2, 9, 7. et Pigh. Ann. ad a. 501. p. 44.

6. *Regulus miſſus — periit*, v. ad Sil. 6, 346-544.

XIX. 1. *L. Caecilius Metellus — ductis*, cf. Polyb. 1, 39. 40. Plin. 8, 6. et Pigh. Ann. ad a. 503.

2. *Claudius Pulcher conſul* cet. cf. Cic. N. D. 2, 3. de div. 1, 16. 2, 8. 33. ad Suet. Tib. 2.

3. *dictatorem Claudium Gliciam dixit* cet. cf. Duker. ad h. l., Intpp. Suet. Tib. 2. Pigh. Ann. ad a. 504., Otto ad l. 4. D. de inoffic. teſt., Cujac. Obſſ. 2, 21. 14, 14.

4. *Coloniae deductae Fregenae* et *Brundiſium*, cf. ad Sil. 8, 475. Drak. ad h. l. Vellej. 1, 14. Zonar. 8, 7. Cluver. Ital. ant. 2, 2. p. 499 ſq. Pigh. Ann. ad a. 509.

5. *Claudia, ſoror P. Claudii* cet. cf. Suet. Tib. 2. Val. Max. 8, 1, 4. Gell. 10, 6.

6. *Caecilius Metellus — recedere*, v. ad Liv. 24, 8, 4.

7. C. *Lutatius conſul* cet. v. ad Sil. 1, 34. 6, 687. Ceterum mireris, neque in hac, neque in ſuperioribus Epitomis ullam Hamilcaris mentionem fieri.

8. *Metellus ex incendio ſacra rapuit*, Palladium. Cf. Val. Max. 1, 4, 4. Plin. 7, 43. Oroſ. 4, 11. Sen. Contr. Exc. 4, 2. Lipſ. de Veſta c. 9.

9. *Velina et Quirina*, al. *Exquilina*. *Sapinia* conj. Gruch. de comit. 2, 1.

XX.

XX. 1. *Tuccia virgo Vestalis incesti damnata*, cf. Hard. ad Plin. 28, 2. et Intpp. Val. Max. 8, 1, 6. In MSS. et edd. antt. *Lucia*, *Luceja*, *Tutia*, *Tucia*.

2. *Bellum Illyriis propter unum ex legatis* cet. cf. Polyb. 2, 8. Plin. 34, 6, 11. Pigh. Ann. ad a. 523.

3. *Eo tempore populus Romanus sui* cet. cf. Polyb. 2, 24, 14 sq. ibique Schweigh.

4. *occiso Insubrium Gallorum duce Virdomaro* (al. *Viridomaro* et in lapid. Capit. *Virdumaro*) *opima* cet. cf. Broekh. ad Prop. 4, 10, 41. Plut. Marcell. p. 301. Pigh. Ann. ad a. 531.

5. *Iterum Illyrii quum rebellassent* cet. cf. Polyb. 3, 16–19. 107. 4, 37. 66.

6. *Libertini in quatuor tribus* cet. "Humillimos et omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus ante annos quasi CXXX conjecerant censores Q. Fabius et P. Decius. v. Liv. 9, 46. Hoc nomine etiam libertinos comprehendi, recte tradunt Manutius, Sigonius, Gruchius et Pighius. Nam hos a Fabio *tribubus emotos* auctor est Aurel. Vict. c. 32. Quomodo ergo nunc rursus per omnes tribus dispersi fuerunt? Probabilis est sententia Sigonii de ant. jur. civ. Rom. 2, 14. hoc vel negligentia vel temeritate censorum post Fabium ac Decium factum fuisse." Duk.

7. *C. Flaminius censor viam* cet. v. ad Liv. 22, 11, 3.

8. *circum Flaminium exstruxit*, v. ad Liv. 3, 54, 8.

XXI. 1. *In Italiam*, h. e. adversus Italiam, seu Romanos eorumque socios in Italia; Drak. qui ita in pluribus codd. legi monet *in Italiam* 23, 35 pr. *in Siciliam* 27, 5. *in Africam* 31, 4. Sed vereor, ut haec multis adrideant. *In Italia* MS. Boend. et ed. Mogunt. prob. Gron. si duo haec vocab. ad finem Epit. praec. revocentur, ut ita loquatur, quod alii fuerint Galli extra Italiam. Bellum vero Punicum II. simul in Italia, Hispania, Gallia et Sicilia ortum monet.

2.

2. *Hannibal Apenninum quoque — transiit;* eum id frustra tentasse tradit Liv. 21, 58. 59.

3. *duce hostium Magone capto,* v. ad Liv. 21, 60, 5.

XXIII. 1. *excessisse modii mensuram,* v. ad Liv. 23, 12, 1. — *nec tenuit, obstrepente* cet. v. ad Liv. 2, 42, 2.

2. *Senatus ex equestri ordine h. CXCVII s.* v. ad Liv. 23, 23, 7.

3. *Inter Philippum — dedit,* haec verba in MSS. longe alio ordine leguntur, quem mutavit Aldus.

4. *Claudius Marcellus praetor* cet., potius consul. Cf. Liv. 23, 31. et 44 sq.

XXV. 1. *ante annos* legitimos, quam vocem addunt edd. antt. Cf. Liv. 25, 2.

2. *sexdecim millia ceciderunt* Aldus substituit ex Liv. 25, 21. pro *XX millia,* quod in MSS legitur.

3. *anno octavo, quam* v. ad Liv. 25, 36, 8.

XXVI. 1. *usque ad ipsam Capenam portam — obequitavit,* forte *adequitavit,* Drak. "Id factum dicit Val. Max. 3, 7, 10. *Capenam portam armis Hannibale pulsante.* Vix tamen credibile est, Poenum praeter castra Fulvii et Esquilinam portam pergere potuisse ad Capenam, nec id Livius concedit; adeo ut, si Epitomator quoque innuere voluerit, eum ab Aniene versus Romam propius adcessisse, haud dubie etiam scripserit *Collinam portam,* ut Livius c. 10. Plin. 15, 20. et Serv. ad Virg. A. 8, 110." Periz. Cf. ejusdem anim. hist. c. 9. p. 379. — *per triduum,* at *per biduum* Liv. c. 11.

2. *nam quum in castra rediissent* cet. τὸ *nam* minime h. l. convenit, et vel *at* aut simile quid legendum videtur, vel, quod Crev. suspicabatur, aliquid intercidit, quale reperimus ap. Liv. c. 11. *In religionem ea res apud Poenos versa est: nam* cet.

3.

3. *literas a senatu missas*, ex Liv. c. 15. l. *a praetore missas* conj. Delrius. An leg. *literas cum SCto?*

XXVII. 1. *cum millibus hominum LVI caesus est;* quidam MSS addunt *capta V millia et CCCC.*

2. *cum electa manu*, MS. Boend. *delecta*, probb. Duk., Crev. et Drak.

XXVIII. 1. *a Silano, Scipionis legato;* nota Dukeri est: "Silanum a Scipione cum parte copiarum adversus hostes missum fuisse, plus semel scribit Livius; legatum Scipionis nusquam vocat. Adjutorem Scipioni ad res gerendas datum Silanum propraetorem, scribit 26, 19. Prorogatum ei et Scipioni imperium in Hispania 27, 7. utrique suas Hispanias suosque exercitus in annum decretos 27, 22. Et Scipio eum eodem jure eodemque imperio secum in provinciam missum dicit 28, 28." Verba *Scipionis legato* post *Scipione fratre* ponenda esse, putabant Roëll. et Drak. cf. Liv. 28, 28 extr.

2. *cum Poenis debellavit XIV anno* omnes MSS. et edd. ante ultimam Gruteri. Is *XV anno* reposuit, sed Crev. *XIII anno.* Cf. ad Liv. 28, 16, 4.

3. *a Tarracone in Africam* cet. a Carthagine Liv. 28, 17, 5. et ita forte leg. — *ad Syphacem regem Numidarum*, in V MSS. *regem Massiliorum:* unde *Masaesylorum* emend. Delrius et Drak.

4. *in eodem lecto coenavit* ex V MSS. et edd. antt. recepi. Aldus dedit *adcubavit*, et Curio *adcubuit*, quod plerique ediderunt.

5. *Carthagini novae* omnes fere MSS. et edd. ante Sigon. et Gron. quae substituerunt *Carthagine nova.* Forte leg. *Carthagini nova;* Drak. v. ad Liv. 28, 26, 1. Mox *Astapa* Mogunt. edidere ex Liv. 28, 22. In MSS. et edd. antt. *Oisiana*, *Gigia*, *Gisia*, *Gythia*, *Gytthia.*

XXX. *Scipio Africanus (incertum militari* cet. forte del. *ita*, et ſic diſtinguendum: *Scipio Africanus*, *incertum — aura*, *cognominatus: primus certe* cet. Duker.

XXXI. 1. *juvenes Acarnanes, qui non initiati erant, Athenas venerunt*, hoc obſcure dictum, quia *templum Cereris* non fuit Athenis; Duk. Cf. Meurſ. Eleuſ. c. 6.

2. *cum aliis popularibus ſuis* ex emend. Sigon. *pluribus* MSS. et edd. vett. *cum aliis pluribus* vel *cum aliis* conj. Periz. *cum cetera turba* dixit Livius c. 14. — *mortibus ſuorum*, cf. Drak.

XXXII. 1. *in puppi longae navis lauream eſſe natam;* forte *enatam;* Duk. et Drak. coll. Liv. 32, 1. 42, 2. 43, 13. Epit. L. Flor. 2, 7, 7. Suet. Aug. 92. al.

2. *duo millia necati ſunt*, quingenti ap. Liv. 32, 26.

XXXIII. 1. *Acarnanes, Leucade* cet. forte *Acarnanas*, etſi Chariſ. 1. p. 14. erroris arguit, qui *Paeanas*, *Titanas* et *Alcmanas* dixerunt; Drak.

2. *C. Sempronius Tuditanus praetor a Celtiberis* cet. "Hoc non habet e Livio. Nam is cap. 25. eum in Hiſpania citeriore victum ſcribit, Celtiberos non memorat. Et ſic Oroſ. 4, 20. Sempronii provincia erat Hiſpania citerior, Celtiberi autem ultra Iberum erant. Sed quum ſenatus eum et Helvium, cui ulterior evenerat, juſſiſſet terminare, quae ulterior citeriorque provincia ſervaretur, (v. 32, 28.) Sigon. de ant. jure prov. 1, 5. putat, tum veteres terminos harum provinciarum mutatos, et Celtiberos inter Hiſpaniae citer. populos numeratos fuiſſe." Duker.

XXXIV. 1. *bello Punico* ſcil. ſecundo, ut ap. Liv. 45, 14. et 34, 1. et 6. ubi tamen ſimul conſules nominantur, quibus lex lata eſt.

2.

2. *de finiendis m. cultibus*, de modo fineque cultibus et eorum fumtibus ftatuendo; Gron Cf. Liv. cap. 6. ad 9, 34, 6. et 10, 13, 13. *ftringendis* et *fingendis* alii.

3. *Coloniae pleraeque*, v. ad Liv. 10, 13, 12. *plures* al.

XXXV. 1. *P. Scipio Afric. legatus* cet. v. inf. ad c. 14.

2. *Exfequenti*, (v. ad Liv. 5, 15, 8.) *quem tertium diceret:* puto *duceret*, ut in Liv. c. 14. a quo *crederet* et *poneret* fumfit, quibus aptius jungitur *duceret*, quam *diceret*; Duk. *diceret* etiam pro *duceret* perperam pauci codd. inf. c. 14. Drak.

XXXVI. 1. *Antiochum apud Thermopylas, Philippo rege adjuvante, victum*, fed v. Liv. cap. 25. *Antiochum a Th. victum Graecia expulit, idemque Philippo rege adjuvante Aetolos fubegit* conj. Periz. anim. hift. c. 9. p 376.

2. *Scipio Nafica conful aedem matris Deum — dedicavit*, immo M. Junius Brutus praetor urbanus. v. Liv. c. 36. et cf. Periz. l. l. p. 377.

XXXVII. 1. *Graecia provincia*, in quibusdam libris *Graecia et Afia p.* Graecia fola ei decreta eft, cum eo, ut, fi e re publica videretur effe, exercitum in Afiam trajiceret; Duk. Cf. cap. 1. et 2.

2. *regiam claffem Antiochi*, vox *Antiochi* forte gloffa; Duk.

XXXVIII. 1. *qui Brenno duce in Afiam tranfierant*, in quo auctor difcedit a Livio. Cf. Periz. anim. hift. c. 9. p. 376. — *Ortiagontis* ex emend. Sigon. pro *Orgiagontis*.

2. *Cenfa funt civium capita CCLVIII millia et CCCXXVIII.* forte *et CCCXVIII.* quem numerum ap. Liv. 38, 36 extr. ex cod. Mog. reftituit Drak.

 Ibi

Ibi tamen et h. l. numerus variat in MSS. et edd. antt. neque etiam ſemper conſentiunt Livius et auctor Epit.

3. *non modo* non *in iis ullum veſtigium* cet. v. ad Liv. 1, 40, 1.

XL. 1. *liberos eorum, quos occiderat* c. Leid. et ita Liv. 40, 3. et Polyb. 24, 8. niſi ex iis lectio depromta eſt: nam in reliquis libris pro *occiderat* legitur *in vinculis nobiliſſimorum hominum habebat*, et rectius *liberos eorum, quos in vinculis tenebat* vel *habebat, nobilium hominum*. Cf. Periz. anim. hiſt. c. 9. p. 376.

2. *pro liberis ſuis et ſororis a p. verita regis libidinem*, locutio non ferenda videtur et leg. *Theoxena liberis ſuis et ſ. a. pueris, verita — venenum, ſuaſit, ut* cet. Drak. Theoxena a priore marito, quem Philippus interfecerat, vidua relicta fuerat cum uno filio, eamque apud Poridem liberos enixam non fuiſſe, argumento ſunt verba Livii c. 4. *ſuum ſororisque filios:* ſed auctor Epit. *liberos* de uno filio dixiſſe potuit, ut ſaepe ſcriptores Latini; Duk.

3. *veneno necatus eſt — devenit*, Latinae linguae vel mediocriter periti dicerent *necatus fuerit* et *devenerit;* Duk.

4. *quae diſſolvendarum religionum* ſc. *erant*, quod in quibusdam edd., ſed in nullo MS., additur, et ſine quo etiam Sall. Jug. c. 88. dixit *quae poſtquam glorioſa modo, neque belli patrandi cognovit;* Duk.

5. *de poena Perſei cogitavit*, delevi τὸ *et*, quod ante *de* legitur in omnibus MSS praeter Leid. et e fine vocis praec. repetitum videbatur etiam Duk.

XLI. 1. *Ti. Sempronius Gracchus proc.*, v. ad 28, 38, 4.

2. *Antiochus Antiochi filius* cet. v. ad Liv. 41, 20, 1.

3. *in regnum Syriae* cet. ſed v. Appian. Syr. 45.

4.

4. *praeter religionem, qua multa — regem egit*, cf. ad Liv. 41, 20, 6. Haec verba a MS. Leid. et Gud. min. absunt, in ceteris codd. et omnibus fere edd. sunt extrema hujus Epit. Nos ea cum Cler. et Crev. h. l. inseruimus auctore Gron. cujus nota est: "Ergo, quum haec epitome fieret, jam mutilum erat cap. 20. hujus libri. In eodem enim turpi errore versatur, qui tenuit aliquamdiu viros doctos, quae illic narrantur, ad Persen Macedonem pertinere. Verba haec videntur primogenio aliquo in exemplari scriptoris vitio praetermissa, in marginem deinde conjecta fuisse. Itaque sequentium alios eadem dissimilasse, alios ad finem adlevisse suspicor." *qua* ex ejusdem Gron. emend, *quam* plerique MSS. *quod quam* ceteri et edd. tantum non omnes, — *capita CCLXIII millia* cet. v. ad Liv. 42, 10, 1.

5. *Q. Voconius Saxa trib. pl. legem tulit, ne quis heredem mulierem institueret*, v. Drak. ad h. l. Ernesti clav. Cic. in Ind. legum, intpp. Cic. Verr. 1, 41 - 43. Balduin. Comm. de legg., Pigh. in Ann. ad . 584 Periz. in Diss. Triad, p. 99, et Wieling. ect. jur. civ. 2, 19 sq.

XLII. 1. *de agro fuit arbiter ad disceptandum senatu datus*, ita MS. Barber. et Leid. *dies* quidam pro *arbiter*: non male, si *dictus* legatur pro *datus*. Livius c. 24. nec *arbitri dati*, nec *diei dicti* meminit: sed auctor Epitomarum saepe ab eo diversa tradit; Drak.

2. *civium capita CCLVII.* (CCXLVII Leid. et Berg.) *millia CCXXXI*, v. ad Liv. 42, 10, 1.

XLIII. 1. *P. Licinius Crassus proconsul — crudeliter diripuit:* Sigon. emend. *consul*, quia *crudeliter avareque in Graecia bellatum ab consule Licinio* legatur 43, 4. et prorogatio imperii in P. Licinio non fuerit necessaria, quum A. Hostilius consul hoc anno in Macedoniam cum imperio venerit atque ibi hoc

 tem-

tempore esset. "Enimvero et consul et proconsul illud facere potuit Licinius; neque constat, quando Hostilius in provinciam venerit: quem non inprobabile est, prodigiis et sacris aliquamdiu retentum, atque interim Licinio imperium, quoad successor venisset, prorogatum fuisse." Duk.

2. *victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat Gentius:* sed hic tantum Labeatium Illyriorum rex fuit, et Perseus aliis quidem Illyrici populis bellum intulit, non autem illis et Gentio, quem potius omni modo ad societatem perlicere conabatur. cf. Liv. 43, 18 sq. et Periz. anim. hist. c. 9. p. 375.

3. *motus in Hispania ab Olonico factus*, in MSS. *Olonico, Olomico, Holonico, Helenico, Elenico, bello Punico.* Sigonius emend. *in Paeonia ab Elonico;* (v. ad Liv. 40, 58, 5.) at Gron. *in Hispania ab Salondico* ex Floro 2, 17. ad cujus narrationem refert illa Liv. 43, 4. *culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad poenam ipsi obtulissent.* Quae conjectura non propterea displicere debet, quod *consulem* vocat Florus, qui Livio *praetor* est. Cf. Hearne.

4. *princeps in senatu*, ut ap. Liv. 27, 11. et 38, 28. Verba tamen *in senatu* absunt a VII MSS. et ed. Camp.

XLIV. 1. *Paullus in concione precatus* cet. immo Paullus haec demum precatus est in oratione post triumphum habita. cf. 45, 41. Val. Max. 5, 10, 2. et Periz. anim. hist. c. 9. p. 375.

2. *ab iis relictus est:* hoc de Eumene et Gallis verum est, non de Gentio, quem *victum in deditionem venisse* paullo ante recte scripsit; Duk.

XLV. 1. *Rhodiorum, quia eo bello contra populum Rom faverant*, (ut ap. Suet. Cal. 30.) *exclusa*, in senatum non admissa est. Haec pertinent non ad ea, quae Livius cap. 3. sed quae cap. 20. narrat. Qui-

Quidam MSS. *fuerunt* et *fuerant* pro *faverant*; et *exclusae*: sed unam tantum hoc tempore Rhodiorum legationem Romae fuisse, licet constantem ex pluribus legatis, ex Liv. 45, 25. patet; Drak. — *Postero die*, *quum* cet. hoc non est in Livio; Duk.

2. *Macedonia in provinciae formam redacta est*, at non tum, (v. cap. 29.) sed post devictum Pseudophilippum; quem errorem jam notarunt Periz. anim. hist. c. 9. p. 374. Sigon. de jur. prov. 1, 8. Duk. ad Flor. 2, 14, 5. et Gron.

3. *et Persen cum tribus filiis ante currum duxit*: pars illa hujus libri, in qua Livius triumphum Paulli exposuerat, periit; Duk. De literis Persei v. ad Liv. 42, 52, 3.

4. *Censa sunt civium capita CCCXII millia LXXXV.*, quidam MSS. *CCCXII m. DCCCCV.* et *DCCCXCV.* "De numero nunc nihil in Livio legitur: sed in eo haud dubie scribarum error est: certe mihi non adparet causa, cur nunc multo major fuerit, quam et superioribus et sequentibus lustris. Cf. 42, 10 pr. et Epit. lib. XLI. XLVI. XLVII. XLVIII." Duk.

XLVI. 1. *Eumenes rex Romam venit*: non venit Romam; sed quum Brundisium venisset, quaestor ad eum missus est cum SCto, quod, quum fama esset, eum Romam adventare, factum fuerat, quodque mox perperam *lex* dicitur; Duk. cf. ad haec et seqq. Polyb. 30, 17.

2. *quia Maced. bello medium* (v. ad Liv. 1, 32, 5.) *egerat*, ita MSS. Leid. Voss. Berg. et Lov. 2., ut in Epit. LII. ap. Liv. 45, 25, 2. et al. v. Drak. qui etiam monet, in aliis MSS. legi *se medium egerat*; sed Graevium ad Suet. Claud. 29. jam observasse, Romanos dixisse ago *principem*, *patrem*, *ministrum*, sumtasque locutiones esse a scena; ubi *agere Davum*, *Simonem*, et hinc *mimum* vel *comoediam* histriones, illorum personas gerentes, ideoque ipsi *actores* dicantur. Cf. Ern. et Wolf. ad Suet. Claud. 25 pr.

Ceterum *medium se gerere* eodem sensu dixit Liv. 2, 27, 4.

3. *in commune lex lata est*, in universum, ὡς καθόλου δυςχαρεστούμενοι ταῖς τῶν βασιλέων ἐπιδημίαις, δόγμα τι τοιοῦτον ἐξέβαλον Polyb. l. l.

4. *Legati Prusiae regis* cet. cf. Polyb. 31, 6. qui tamen Eumenem ab Asiaticarum civitatum, non a Prusiae legatis Romae societatis *cum Antiocho* initae adcusatum dicit.

5. *Censa sunt civium capita CCCXXVII m.*, forte ex MS. Jac. Susii et Plut. Aemil. p. 275. leg. CCCXXXVII. Pigh.

6 *Princeps senatus lectus M. Aemilius Lepidus*, nunc quartum, (v. Liv. 40, 51. 41, 27. 43, 15.) deinde bis: (v. Epit. XLVII. et XLVIII.) quod haud scio, an nulli praeter eum contigerit; Duk.

7. *Ptolemaeus Aegypti rex* cet. cf. ad Liv. 42, 19, 4.

8. *filius ejus Ariarathes* cet. cf. Polyb. 31, 14. 15.

9. *mortuo Antiocho* Epiphane, *filium* ejus *Antiochum* Eupatorem *cum Lysia tutore Demetrius* Soter, *Seleuci* Philopatoris *filius*, *qui Romae obses* cet. cf. Polyb. 31, 12. 19-23. 32, 4 sq. 33, 14.

10. *L. Aemilio Paullo mortuo, tanta ejus abstinentia fuit, ut, quum ex Hispania et Maced.* cet. cf. Polyb. 18, 18. 32, 8. 14. Diodor. p. 326. Plut. Aemil. Ex h. l. vulgo colligitur, eum ter triumphasse. Sed v. Periz. anim. hist. c. 6. p. 211. et ad Morellii Quaest. epistol. resp. in calce Diss. de aere gravi p. 132. 156. 229.

11. *Pomptinae paludes* cet. "quas *siccandas provinciam* consularem fuisse, putabat Gruch. c. 43. Refut. ad post. disp. Sigon. quod haud verisimile et a ratione hujus temporis alienum est. Neque etiam probabile, quod Pigh. Ann. ad a. 593. existimat, alteri consulum Galliam et Ligures, alteri Italiam provincias decretas fuisse, et illam Anicio, hanc Cethego evenisse, eumque, quum in Italia materiam belli non haberet, e paludibus Pomptinis agros fecisse.

Quam-

Quamcumque demum provinciam Cethegus habuit, non potuit manu militari Pomptinas paludes, quae in Volſcis, non in provincia Italia, erant, ſiccare, niſi extra ordinem dato eas ſiccandi negotio." Duk.

XLVII. 1. *Cn. Tremellio tribuno pl. mulcta dicta eſt* "ab ipſo pontifice max., credo, ut 37, 51. et 40, 42. et quum de mulcta ad populum, ut ſolebat, certatum fuiſſet, tribunum damnatum fuiſſe. *Jus magiſtratuum* autem adcipio jus tribunorum pl., quibus, quod ſacroſancti erant, vel Tremellius ſolus, vel cum eo etiam ceteri tribuni plebis videntur contendiſſe, non eſſe jus pontifici max., mulctam dicere; de quo non dubitatum fuerat, quum pontifices max. in alios magiſtratus jure illo uſi fuiſſent. Ceterum hoc Pighius ad a. 593. quo Cethegus conſul fuit, non ſcio qua ratione, refert. Quum alio libro a Livio relatum fuiſſe adpareat, non diſſimile vero eſt, poſt illum annum factum fuiſſe." Duk.

2. *ſacrorumque, quam magiſtratuum*, (ſacroſanctorum) *jus potentius fuit*, (plus valuit, ut Liv. 7, 22. et 25, 1.) Leid. et Lov. 2. Cf. Gron. ad h. l. et Obſſ. 4, 8. p. 121.

3. *Lex de ambitu lata;* quo anno, incertum, etſi ad a. 594 referunt Manut. de leg. Rom. c. 28. et Sigon. de judic. 2, 30. et Pigh.

4. *Antipolim et Nicaeam*, colonias *Maſſilienſium*, regioni eorum vicinas; Drak. cf. Strab. 4, 180. et Polyb. 33, 4.

5. *Praeterea res in Hiſpania* cet. cf. Appian. Hiſp. 56 ſq.

6. *magiſtratum peractis comitiis* cet. verba corrupta. Poſt *comitiis* Pigh. ad a. 600 inſerit *depoſuere*, et deinde legit *conſules creati inire coeperunt*. At Drak. poſt *creatis* excidiſſe putat *abdicarunt, et novi conſules Cal. Jan.* vel *Cal. Jan.* ante *inire*. Conſules certe eo die magiſtratum hoc anno iniiſſe, Chronica Caſſiodori et Mariani Scoti docent.

7. *avaritiae nomine adcuſati* (v. Periz. ad Sanctii Min. 2, 3. p. 164.) *damnati ſunt* judicio extraordinario ex SCto conſtituto, ut in Liv. 43, 2. nam prima lex de repetundis pecuniis, qua quaeſtio illa ordinaria eſt facta, demum a. 604. a L. Calpurnio Piſone lata, v. Cic. Brut. 27. et de Off. 2, 21.) haec autem ante annum illum geſta ſunt; Duk.

XLVIII. 1. *fuga explicuerit*, ut Epit. 49. 68. et Flor. 4, 2.

2. *in praetura mortui*, ut ap. Plut. Cat. Maj. p. 251. Eum praetorem deſignatum obiiſſe dicit Gell. 13, 19. — *nam pauper erat;* contrarium tradit Plut. — *Andriſcus* cet. cf. ad 49, 14.

3. *lecto ſe ſtrato ſine linteis* cet. forte cum Jac Periz. leg. *ſtrato linteis ſine purpura:* vix enim *lintea* tanti pretii fuiſſe videntur, ut ſe illis efferri Lepidus prohiberet; Drak. Cf. Vlit. ad Grat. Cyn. v. 87.

4. *ne plus, quam aeris denos:* in ed. Camp. et MSS. Berg. et Boend. *aeris decies*, in aliis MSS. *aeris deuncem*, *deunce*. *decas* et *decus;* quod probabat Gron. et pro *decuſſis* vel *decuſſe* poſitum cenſebat. Sed hanc pecuniae ſummam nimis exiguam, illam nimis magnam videri, monet Drak.

5. *Publicia et Licinia* cet. cf. Val. Max. 6, 3, 8. qui tamen non *conſulares* ab iis veneno necatos dicit, ſed ab illa L. *Poſtumium Albinum conſulem*, (quem a. 599. in magiſtratu mortuum Faſti Capit. produnt) ab hac Claudium Aſellum; quod cognomen nulli Claudiorum fuit, qui circa haec tempora conſules fuere; Duk.

6. *quum praetori pro ſe* (ita c. Suſ. at alii MSS. *praedes*, *preces*, *pretes*, *plures* et *praedictos*, i. e. quos ille ab iis poſtulaverat: niſi malis *a praetore die dicta*, Gron.) *vades dediſſent*, v. ad Liv. 3, 13, 9. et 23, 32, 3. — *cognatorum decreto necatae ſunt*, v. ad Liv. 39, 18, 4.

7.

7. *Gulussa*, *Masinissae filius*, *denuntiavit*, indicavit, ut ap. Liv. 42, 24. 45, 1. 34. Quidam MSS. *nuntiavit*, et mox *haud dubie bellum strui.* — *P. Cornelio Nasica*, v. ad Epit. XLIX. n. 2.

8. *in carcerem conjecti sunt* consules a tribunis pl., quod ante D. Brutum et P. Scipionem coss. non factum dicit Cic. de Leg. 3, 9, 20. ubi Manut. id. oratorie adcipit dictum de re, quae ante perraro aut semel tantum facta sit; at Wagner ibi paucis mutatis legit *et*, *quod ante factum non erat*, *C. Gracchus runis* cet., aut Livium a Cic. dissentire putat.

9. *L. Lucullus consul*, *qui M. Claudio Marcello* (ex emend. Drak. pro *cui M. Claudius M.*) *successerat*, *quum lacessere* cet. quidam MSS. *quum pacasse* vel *placasse* — *videretur.* Cf. Appian. Hisp. 48-59. Polyb. 35, 1 sq. et fragm. hist. XXVII. Pigh. Ann. T. 2. p. 434. et Freinsh. Supplem. Liv.

10. *P. Cornelius Africanus Scipio Aemilianus* — *tribunus militum* cet. cf. Appian. Hisp. 49. et Pun. 71. Polyb. 35, 4. 5. Cic. Somn. Scip. 1. Aur. Vict. vir. inl. 58. et Ampelius c. 22. qui eum Luculli legatum in Hispania fuisse dicunt. Vox *Africanus* delenda, (ut et in Epit. XLIX. n. 6.) quia nondum id cognomen habebat, aut certe, si per prolepsin excusanda, (v. Duk. ad Flor. 4, 3, 5. et Burm. ad Suet. clar. Rhet. 1.) post *Scipio* ponenda est; Drak.

11. *in obpugnatione Intercatiae urbis* Vaccaeorum *majus* cet. cf. Appian. Hisp. 53 sq. Val. Max. 3, 2, 6. Aur. Vict. et Ampel. ll. ll.

12. *annos habente nonaginta duos* cet. potius *duodenonaginta.* v. Wessel. Obss. 1, 24. et ad Epit. L. n. 6. — *sine pulpamine*, pulpamento, ut *stramen* et *stramentum*, *tentamen* et *tentamentum*, *purgamen* et *purgamentum*; Duk. In fine hujus Epit. addunt Exc. Pithoei: *Motus praeterea Syriae et bella inter reges gesta referuntur; inter quos motus Demetrius Syriae rex occisus erat.*

XLIX.

XLIX. 1. *Tertii Punici belli initium* sc. hoc in libro est seu refertur, *altero et DC anno ab V. c.* sc. coepti et *intra* cet., Gron. Forte tamen verba *altero et DC ab V. c.* pendent a voce *initium.* Ceterum *altero* etiam dixit Eutrop. 4, 10. *secundo* Oros. 4, 22. Vtrum vox *alter*, numero ordinali adposita, h. l. sit *primus*, ut ap. Suet. Tit. 11. (v. Burm. ad Petron. c. 108.) an *secundus*, ut ap. Liv. 3, 33, 1. et 33, 21, 1. (ubi cf. Polyb. 18, 24, 8.) non minus dubium esse, quam ap. Cic. ad div. 12, 25. et forte Virg. Ecl. 8, 39. (ubi Passerat. ad Cic. p. Caec. 9. Graev. ad Cic. Phil. 1, 13. aliique pro *primo*, sed Periz. anim. hist. c. 7. p. 282. et alii rectius pro *secundo* adcipiunt) monet Duk.; sed initium belli Punici III. certe obsidionis Carthaginis ab omnibus historicis (etiam auctore hujus Epit.; v. not. 5.) in consulatum L. Marcii Censorini et M'. Manilii, hunc vero ab aliis Fastorum auctoribus in a. V. c. DCIV., ab aliis in a. DCV. conferri. Hinc alii pro *altero* h. l. conjiciunt *quarto*, alii *quinto* secundum Varronis; vel potius *tertio* secundum Catonis, Livii et Dodwelli chronologiam. Cf. not. 3.

2. *Scipionem Nasicam,* qui *etiam vir optimus a senatu judicatus erat*: ita et Diodor. in Exc. Peiresc. p. 382. Sed hic filius fuisse videtur illius, qui *vir optimus judicatus* fuerat; Duk. cf. Rupert. ad Pompon. l. 2. §. 37. D. de Orig. Jur. Hic, de quo etiam v. Epit. XLVIII., bis consul fuit a. V. 591. et 598. ac censor a. 594. eique ob sapientiam datum cognomen *Corculum.* v. Cic. Tusc. 1, 9. in Bruto 20. 58. et de N. D. 2, 4. Hinc et h. l. auctor Epit. dixit *etiam;* (non modo sapientissimus vir fuit, sed *etiam* optimus) at perperam putasse videtur, eidem homini duo cognomina, *Optimi* et *Corculi*, tributa fuisse.

3. *Diti patri* ac Proserpinae *ludi* saeculares seu Terentini *ad Terentum*, locum in campo Martio prope Tiberim, — *facti;* cf. Festus v. *saeculares* et Te-

Terentum, Serv. ad Virg. Aen. 8, 63. Censorin. c. 17. loc. class. Val. Max. 2, 4, 5. (ubi v. intpp.) Heins. et Burm. ad Ovid. Fast, 1, 501. Mitscherl. ad Hor. carm. saec. p. 643. 644. *ad Tarentum* perperam omnes MSS. et Zosim. lib. 2. pr. Vocem *Sibyllinorum* uncinis inclusi, quia eam scripti codd. ignorant, et *libri* simpl. dici solent. v. ad Liv. 3, 10, 6. — *anno centesimo*, adde *ante*, aut lege *ante annum centesimum*: nam in MSS est *annum centesimum* et *anno centesimo a primo P. bello*; Gron. — *quingentesimo et altero anno ab V. c.* conf. Censorin. c. 17. *Tertii ludi fuerunt*, *Antiate Livioque auctoribus*, *P. Claudio Pulcro*, *L. Junio Pullo coss.* (h. a. anno DI. ad summam annorum Livianam; Sigon. *De quartorum ludorum anno triplex opinio est: Antias enim et Varro et Livius relatos esse prodiderunt L. Marcio Censorino*, *M'. Manilio coss. a. V. c. DCV.* in quo numero edendo alios eum auctores, quam Livium, sequi monet Sigon. Cf. sup. not. 1.

4. *ut in alium locum — ne minus*, (v. ad Liv. 38, 24, 3) *remotum*, *oppidum facerent*: cum Gron. leg. *transferrent*, aut ex nonnullis libris *in alio loco — remoto*. — *ad rebellandum* ex MS. Leid. recepi pro *ad bellandum*.

5. *ab L. Marcio*, *M'. Manilio coss.* cf. not. 1. et 3. Appian Pun. 56. 75. (ubi v. Schweigh.) 94–110. Pigh. Ann. ad a. 604.

6. *a Scipione Africano*, v. ad Epit. XLVIII. n. 10. *Aemiliano* Lov. 2. quod praeferrem, si plures codd. id vellent; Drak. *Orfitiano* Pal. 1. et Exc. Pith.

7. *quod nocte expugnabant*, h. e. expugnaturi videbantur, alioquin expugnaturi erant, parum aberant, quin expugnarent; Gron. v. ad Liv. 3, 21, 3. *obpugnabant* primus reposuit Frob. a. 1535. Cf. ad Epit. LXXV. n. 3.

8. *cum altera manu*, Voss. *alia*, et Exc. Pith. non male *ampla*.

9.

9. *reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere*, versus Hom. Odyss. 10, 495. Οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν, ad Scipionem, quod jam Plut. in Apophth. notavit, et ad alios (v. intpp. Hom.) translatus. Ex eo Gron. non male conj. *volitare* pro *militare*.

10. *ut comitiis plurimae eum tribus consulem scriberent*, forte *juberent*: nam prima lex tabelleria a Gabinio lata est demum a. V. c. DCXIV. ante quam suffragia pronuntiabantur, non scribebantur; Gron.

11. *L. Scribonius* Libo *tribunus pl. rogationem promulgasset, ut Lusitani*, qui — *a Ser.* Sulpicia *Galba in Galliam venissent*, venditi seu venum dati essent. *in Gallia* emend. Sigon. Sed vulgatum, licet locutionis hujus exempla mihi non subpetant, praefero: nam *in Gallia* vendit, qui in Gallia consistens vendit, sed *in Galliam*, qui alibi constitutus vendit ea conditione, ut in Galliam abducatur, ut ap. Liv. 29, 13. *scribere* Romae *legiones in Bruttios* mittendas: certe Galba, qui praetor Hispaniam ulteriorem obtinuit, non videtur Galliam, alterius provinciam adiisse, ut in ea captivos Lusitanos venderet, sed id potius in ipsa Hispania ementibus Gallis fecisse, qui eos in Galliam adsumerent; Drak. Nota Dukeri est: "Rogationi caussam dedit perfidia Galbae praetoris in Lusitanos, quam Appian. Hisp. 58 sq. Cic. Brut. 23. et p. Mur. 28. Val. Max. 8, 1, 2. 9, 6, 2. Suet. Galb. 3. Oros. 4, 21. et alii narrant. Sed vel plura fuere hujus rogationis capita, vel alia rogatio separatim a Scribone in Galbam lata est. Nam Cic. de Or. 1, 53. Libonem in eum *quaestionem*, et in Brut. 23. *rogationem privilegii similem* tulisse, auctor est. De *rogatione, ut Lusitani in libertatem restituerentur*, alibi nihil proditum inveni: eam, quae in Galbam lata erat, Catonem suasisse, addit Cic. Brut. 23. quod Val. Max. 8, 1, 2. Catonem actioni tribuniciae subscripsisse dicit. Sed eam non adceptam fuisse, adparet ex iis, quae in seqq. et ap. Cic. ac Val. Max.

ll.

ll. ll. et Quintil. I. O. 2, 15. de ratione, qua Galba periculum evaserit, traduntur. Nam quod Livius 39, 40 extr. Galbam a Catone *ad populi judicium adductum*, Plut. in Cat. et Auct. de viris inl. c. 47. a Catone *adcusatum* scribunt, in hanc sententiam adcipio, Catonem in suadenda rogatione Scribonia ita aspere et vehementer apud populum de Galba loquutum, quod Cic. dicit, et ita adcusatorie crimen ejus exaggerasse, ut pro adcusatore haberi potuerit. Nam Catonem suasoris tantum partes egisse, ex Cic. patet. Errat autem Appiani Hisp. 60 extr. scribens *κατηγορούμενος διέφευγε διὰ τὸν πλοῦτον* sc. Galba adcusatus." Cf. H. Steph. ad Appian. l. l. qui *διέφευγε* reddit *evadere solebat* sc. saepe in judicium vocatus.

12. *Exstat oratio* Catonis *in Annalibus*, Originibus, *ejus inclusa*, cf. ad Liv. 45, 25, 2. Cic. Brut. 23. et Voss. hist. lat. 1, 5.

13. *propter sese castra habentes*, v. ad Liv. 21, 27, 6.

14. *Andriscus quidam* s. Pseudophilippus, Adramittenus, *ultimae sortis homo* cet. cf. Flor. 2, 14. Vellej. 1, 11. Justin. 35, 1. Ammian. Marcell. 14, 40. Zonar. 11, 28 sqq. Oros. 4, 22. Pausan. 7, 13. Strabo 13, 624. — *ab urbe Romana*, al. *Roma*. Cf. Drak. ad h. l. et Epit. 88.

15. *ad falsam ejus fabulam*, sermonem, rumorem, quem ipse de se ferebat, *velut ad veram*, v. ad Liv. 1, 11, 5. *famam* quidam MSS.

16. *prope ad ultimum finem*, v. ad Liv. 6, 42, 6. — *detectam tandem ibi*, tum, *originem suam falsae matri et libellum datum* malebat Drak. qui et *ibi* pro *sibi* dedit ex emend. Jac. Periz.

17. *scientem mulierem subditum se esse*, subditicium, (quod demum dedit ed. Ven. a. 1498.) ut ap. Terent. Heaut. 5, 3, 12. *scienti* multi MSS. prob. Drak.

L. 1. *omniumque humillimorum vitiorum* sc. rex; Sigon. *omnium humilive morum atque vitiorum* MS. Gud. prob. Gron. si *humilium* legatur. Quaedam edd. addunt *fautor*. De re v. Liv. 45, 44. — *a Nicomede filio — occisus est* Nicomediae. v. Appian. Mithrid. 4-7. et ad Liv. 42, 12, 2.

2. *Habebat alium filium*, Prusiam (cf. seqq.) aut Nicomedem Monodem, *qui pro superiore* cet. v. ad Liv. 42, 12, 2. Kühn. ad Polluc. 2, 94. Hard. ad Plin. 7, 16. Suidas v. Ἀπολλωνιὰς λίμνη, Val. Max. 1, 8. ext. 12. Solin. c. 1. — *tres legatos* pro *legatos* recepi e c. Lov. 2. quod firmari aliis MSS., qui *in legatos* et *inde* (iiī) *legatos* praeferunt, jam monuit Drak.

3. *unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet*, saxo quondam in caput percussus, *alter pedibus aeger esset*, ὑπὸ ῥεύματος, *tertius* cet. cf. Appian. Mithridat. c. 6. et Plut. Cat. maj. p. 340. *sparsum* Lov. 2. et edd. tantum non omnes. In reliquis MSS. *plenum pene desertum*, *fractum*, *sarsum*, et *farsum*, quod recepit Sigon. putans id esse id. qd. fartum, et hoc refertum, plenum; quo sensu potius *sparsum* dicitur 22, 1. 41, 21. et al. v. Duk. et Drak.

4. *In Syria, quae eo tempore stirpe generis parem Macedonum regi*, (sc. Andrisco) *inertia* cet. ita MS. Leid. et Delrii, quos sequutus sum, nec aliter Voss. Berg. Boend. et Lov. 2. nisi quod *pacem* habent. Male vulgo legitur *ex stirpe generis Persei*, *regis Macedonum*; et nostra emendatio, quam etiam Delrius, Crev. et Drak. probarunt, verisimilior quam Gronoviana, *ex stirpe generis incerti*, *inertia* cet. Designatur h. l. *Alexander Balas*, *homo ignotus et incertae stirpis*, *qui occiso Demetrio* Sotere *rege* (de quo v. ad Epit. XLVI. n. 9.) *in Syria regnabat*, quemque deinde *Demetrius* Nicator, illius *Demetrii filius*, *contemta socordia inertiaque ejus*, *adjuvante Ptolemaeo Aegypti rege*, *bello interemit*: quae legimus in Epit. LII. Cf. Polyb. 33, 14. et 16. Appian. Syr.

Syr. c. 67 ſq. Joſeph. Ant. 12, 12. 13, 2. 8. 12. Oroſ. 5, 4. Juſtin. 35, 1. et Strabo. — *in ganea et luſtris*, ut ap. Liv. 26, 2.

5. *Ammonius regnabat* cet. nota Dukeri eſt: "Hunc amicum Alexandri (v. Joſeph. 13, 8.) *regnaſſe* dicit, i. e. rege per inertiam negligente regni curam, omnia ex libidine et arbitrio ſuo adminiſtraſſe, quod Juſtino 30, 2. eſt regnum poſſidere. *Laodicen* filiam Antiochi Epiphanis fuiſſe, e Polyb. ll. ll. colligitur. Eam ſi uxorem habuit Balas, ſequutus eſt exemplum regum Aegyptiorum; nam ipſe quoque ſe Antiocho Epiphane natum ferebat. Quem *Antigonum Demetrii filium* dicat, non liquet. Vix dubitari poteſt, quin Demetrium Soterem deſignet, de quo v. not. 4. et ad Epit. XLVI. n. 9. Sed huic filium fuiſſe *Antigonum*, nusquam proditum legi. Duos illius filios, Demetrium Nicatorem, qui Bala victo regnum paternum recuperavit, et Antiochum Sideten, Demetrio fratre a Parthis capto, itidem regem Syriae, memorant Juſtin. 35, 2. 36, 1. Joſeph. et Appian. ll. ll."

6. *Maſiniſſa, Numidiae rex, major XC annis deceſſit — inter cetera opera juvenilia* cet. cf. Epit. XLVIII extr. Polyb. 37, 3. Appian. Pun. 105 ſq. Plut. T. 2. p. 791 ſq. Diodor. Ecl. 3. ex lib. 32. T. 2. p. 523. in Bibl. Photii p. 1161. Cic. de ſen. 10. Val. Max. 8, 13. ext. 1. Zonar. 9, 27. Plin. 7, 14. ſ. 12. — *filium genuerit*, quem Polyb. Στέμβανον, Suidas Στέμβαν, Val. Max. *Methymnatum* vel *Mathumnatum*, Plinius *Methymathnum* adpellat.

7. *Inter tres liberos ejus* ſc. legitimos et patri ſuperſtites, praeter quos multi fuere aut nothi aut ante patrem mortui; inter quos etiam referendi videntur *Maſgaba* et *Miſagenes*, a Livio ſaepius memorati. Quatuor tamen filios praeter Stembanum ab eo relictos dicit Polyb. decem Diodorus, et XLIV Eutropius. *Maſtanabalem* (Gr. Μαστανάβαν) rectius ſcribi quam *Manaſtabalem*, docent Drak. ad h. l.

Corte ad Sall. Jug. 5. et alii. Trium filiorum medius dicitur Zonarae 9, 27.

8. *P. Scipio Aemilianus* cet. cf. Appian. l. l.

9. *Phamaeae* (seu *Phameae*) *Himilconi* cet. cf. Appian. Pun. 97. 100. 104. 107 sq. et Zonar. 9, 27. Huic et Suidae Φαβέας mendose dicitur. Cf. Drak. ad h. l. et intpp. Eutrop. 4, 10.

10. *Claudius Marcellus* cet. cf. Ascon. ad Cic. Pis. 19.

11. *Hasdrubalem, Masinissae nepotem — juvantis*, v. Appian. Pun. 93. et 111. — *quem praetorem habebant:* ejus successor, itidem Hasdrubal, *rex*, et Hasdrubalis uxor *regina* dicuntur Orosio 4, 23. quia Suffetes summam et regiae similem, sed annuam tantum, potestatem Carthagine obtinebant; Drak. — *Romanos auxilio juvantis* Exc. Pithoei, unde recepi pro vulg. *Romanorum auxilia juvantis*.

12. *quoniam per annos consulem fieri non licebat*, (ita omnes MSS. et edd. ante Mogunt. quae *decem* ante *annos* inseruit) v. ad Liv. 5, 12, 6. et 25, 2, 4. *consuli* malebat Gron. v. ad Liv. 21, 44, 6. Scipionem tum inplevisse annum aetatis XXXVII., ex Liv. 44, 14. et Fastis cons. docet Duk.

13. *M'. Manilius* cet. cf. Oros. 4, 22. Val. Max. 5, 2. ext. 4. — *P. Juventio* cet. cf. Oros. 4, 13. et Zonar. 9, 28. — *Pseudophilippus in Macedonia a Q. Caecilio* Metello Macedonico *victus captusque est, et recepta Macedonia*, cf. Eutrop. 4, 13. et quos laudavi ad Epit. XLIX. n. 14.

LI. 1. *per partes capta est* Carthago *primum a L. Mancino legato*, v. Appian. Pun. 110. 113. 114. Zonar. 9, 29. Plin. 35, 4. et Flor. 2, 15. Hic Mancinum facit consulem, qui potius praetor classem sortitus erat. v. Appian., Fasti et Pigh. Ann. ad a. 605. 606.

2. *urbem expugnavit DCC anno, quam erat condita:* per DCC potius annos Carthago floruit. v. Heyne Exc. 1. ad Virg. Aen. IV. 3.

3. *transfugas* (exterarum gentium ap. Val. Max. 2, 7, 13.) *et fugitivos bestiis objecit*, v. ad Liv. 30, 44, 9.

4. *Belli Achaici semina*, origo et causae, *referuntur haec: quod legati populi Rom. ab Achaicis* (immo *Achaeis;* Gron.) *pulsati sint Corinthi, missi* cet. ita pro *Corinthum missi* e vestigiis MSS. primus edidit Jac. Gron. monens, in eo emphasin esse, ibi id facinus patratum, quae urbs inde exitium meritа. Sed vulgatae lect. idem sensus est. Cf. Epit. LII. et de ipso bello ejusque origine Polyb. 38, 1-5. 40, 2-11. Pausan. 7, 12-17. (ex quibus scriptoribus patet, non ipsos legatos Rom. violatos fuisse ab Achaeis, sed Lacedaemonios, qui in eorum deversorium confugerant) Oros. 5, 2 sq. Zonar. 9, 31 sq. Flor. 2, 16. Vellej. 1, 11 sq.

LII. 1. *Critolaus veneno sibi m. c.* aliter Pausan. 7, 15. — *in ejus locum Diaeus* cet. cf. Polyb., Pausan. et Zonar. ll. ll.

2. *Thebae quoque et Chalcis — dirutae:* quod si verum est, mirum videri potest, Strabonem et Pausan. id non memorasse; Duk. Metellum quidem cepisse vacuas Thebas, aedibus vero pepercisse tradit Pausan. 7, 15, 5. sed 7, 16, 5. Mummium delecisse muros urbium, quae bellum adversus Romanos gesserint.

3. *Ipse L. Mummius abstinentissimum virum egit*, v. ad Epit. XLVI, 2. et de re ipsa Polyb. 40, 11. et Cic. Off. 2, 22. Sed opibus quoque illis abstinuisse creditur, quia pretium earum haud noverit. v. Vellej. 1, 13.

4. *Viriathus in Hispania* cet. qui Lusitanos, ex Luculli et Galbae saevitia (v. Epit. XLIX.) superstites, ad arma vocarat. De bello Viriathico v. Epit. LIV. Flor. 2, 17. Oros. 5, 4. inpr. Appian. Hisp. 59-75. Ab hoc octo ejus anni numerantur, ab illis XIV., a Diodoro in Exc. Peiresc. p. 361. (T. II.

p. 597. ed. Weff.) undecim, a Juftino 44, 2. decem, a Vellejo 2, 90. viginti: fed ibi *X.* aut *XI.* pro *XX.* legendum videtur. Cf. Reimar. ad Dion. T. I. p. 32 fq. et de fcriptura nominis *Viriathus* tum idem, tum nos ad Sil. 3, 354.

5. *M. Vetilium*, forte C. *Vetilius* ex Appiano et Orof.

6. *Alexander, homo ignotus — bello interemit*, v. ad Epit. L. n. 4. 5. — *ob incertos belli cafus ablegatus Gnidon*, v. Juftin. 35, 2. Jofeph. Ant. 13, 8. et auctor hift. Maccab. I, 10, 67.

7. *Ptolemaeus* Philometor, *in caput graviter vulneratus*, (ut *in femur g. v.* in MSS. Juftini I, 9, 8. prob. Scheff.) — *exfpiravit, atque in locum ejus frater minor Ptolemaeus* Phyfcon, *qui Cyrenis regnabat, fucceffit*, v. ad Liv. 42, 29, 4. Vulnus adceperat in proelio adverfus Alexandrum Balam. Cf. Polyb. 40, 12. ibique Schweigh.

8. *Demetrius ob crudelitatem — a Diodoto* Tryphone *quodam, uno ex fubjectis* cet. v. I Maccab. 11, 19. 14, 1. Appian. Syr. 68. et 70. Jofeph. Ant. 13, 9. Orof. 5, 4. Juftin. 36, 1. *Demetrius ob crud., quam exercebat per tormenta, invifus fubjectis, a Diodoto quodam, qui Alexandri* cet. emend. Gron. — *Alexandri* Balae *filio*, qui Alexander dicitur Appiano, Alexander Diodoti filius Orof. 5, 4. (nifi ibi leg. *Alexandri filio* et *filium*) fed Juftino *Antiochus* (VI.) *Demetrii privignus*: nam pater ejus Alexander Balas uxorem duxit Cleopatram, filiam Ptolemaeî Philometoris, regis Aegypti, quae poftea nupfit Demetrio; Drak. cf. Epit. LV extr. Jofeph. Ant. 9, 7. 8. et I Maccab. 10. et 11. — *bimulo admodum*, v. ad Liv. 21, 36, 3. et inf. ad Epit. LV.

9. *L. Mummius — in triumpho tulit*, cf. Tac. Ann. 14, 21. Strab. 8, 381. Plin. 34, 7.

LIII. 1. *Ap. Claudius cof. Salaffos* cet. cf. Obfeq. c. 19. Orof. 5, 4. Suet. Tib. 2. extr. Val. Max. 4, 4, 6. Pigh. Ann. ad a. 610.

2.

2. *Alter Pseudophilippus* vel Pseudoperseus (primus fuit Andriscus) *in Macedonia a L. Tremellio* Flacco Scrofa *quaestore* A. Licinii Nervae praetoris *caesus est*, cf. intpp. Eutrop. 4, 15. Varr. R. R. 2, 4. Macrob. Sat. 1, 6.

3. *Q. Caecilius Metellus* Macedonicus et Celtibericus *proc. Celtiberos cecidit* a. V. 611. v. Appian. Pun. 135. et Hisp. 76. Flor. 2, 17. Val. Max. 9, 3, 7. Pigh. Ann. T. 2. p. 470. et 478 sq.

4. *a Q. Fabio* Maximo Serviliano et consule et *proconsule* res adversus *Lusitanos* et Viriathum gestae; Duk. Sed v. ad Epit. LIV. n. 4.

5. *C. Julius senator Graece res Romanas scribit*: quod nusquam alibi legi puto: sed de A. Postumio, qui a. V. 602. consul fuit, id plures tradiderunt; Duk.

LIV. 1. *Q. Pompejus* Nepos, Auli tibicinis filius, *consul*, qui in Hispania citeriore belloque Numantino successit Q. Caecilio Metello proc., non in Hispania ulteriore vel Lusitania et bello Viriathico Q. Fabio Serviliano. Hoc tradit Appian. Hisp. 68. illud idem c. 76 sq. ubi res ab eo gestas copiose persequitur. Cf. Schweigh. ad c. 68. et Pigh. Ann. ad a. 610 sq. De Pompejo v. et LIX, 5. Plut. Apophth. p. 200. Vellej. 2, 1. et Ern. clav. Cic. — *Termestinos subegit*: idem oppidum videtur esse *Termantia* et *Termes*, (a quo gentile est *Termestinus*) sed Appianus Hisp. 76. 77. Termantiam a Pompejo frustra tentatam scribit; Duk. Cum eo consentit Diodor. Legat. 30. De oppido hoc v. ad Tac. Ann. 4, 45, 1.

2. *cum eisdem et Numantinis pacem ab infirmitate* (v. ad Liv. 1, 1, 5.) *fecit*: Exc. Pith. et Norv. atque edd. ante Grut. *ob infirmitatem*. Vtrumque nugatorium est, et forte leg. *pacem inprobante po. Ro. fecit*, vel potius *pacem a p. Ro. infirmatam fecit*; Gron. De pace, quam Pompejus, ob res male gestas judicium metuens, fraude mala fecerat, v. Ap-

pian. Hisp. 79. Vellej. 2, 1. Cic. off. 3, 30. et fin. 2, 17. et Brut. 76. Pigh. Ann. ad a. 614. Quintil. 3, 8, 3. 7, 4, 12 sq.

3. *Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano praetore*, filio *T. Manlii Torquati*, adoptatum a D. Junio Silano, *venissent — fecit*, cf. Val. Max. 5, 8, 2. Cic. de fin. 1, 7. et Pigh. Ann. ad a. 613. Nota Dukeri est: "Quaeri potest, cur a Macedonibus ad senatum delatae fuerint querelae, quum jam a. V. DCIV. quaestio de repetundis perpetua facta fuisset, et quotannis praetorem suum habere coepisset? Hoc tangit, sed non dilucide explicat Sigon. de judic. 2, 27. Credo responderi posse, legatos Macedonum senatum quidem ex more vetusto adiisse, sed verosimile esse, senatum cognitionem hujus causae non suscepturum, verum ad praetorem, qui quaestionem de repetundis sortitus erat, rejecturum fuisse, nisi pater Silani petiisset inpetrassetque, ut ea sibi mandaretur. Ceterum minus proprie h. l. *abdicatus* dicitur filius, qui, D. Silano in adoptionem emancipatus, nec nominis, nec sacrorum, nec familiae patris naturalis heres erat, ut Livius 45, 10. loquitur." — *sedensque domi* in solio *potestatem consultantibus fecit ex instituto*, more ICtorum, domi de jure respondentium. v. Ern. clav. Cic. v. *solium*, et Wagner ad Cic. de Leg. 1, 3, 10. *consultantibus*, ut *consultare aves* et oraculum ap. Plin. Pan. 76. et Plin. H. N. 32, 2. s. 8., Drak. *consulentibus* Exc. Pith. quod praefero: nam *consultare ICtos*, pro consilium ab iis petere, vix credo usquam alibi legi; Duk.

4. *Q. Fabius* Maximus Servilianus et consul et *proconsul* a. V. 611. et 612. *res in Hispania* ulteriori *prospere gessit*, sed iis *labem inposuit*, *pace — facta*, v. Appian. Hisp. 67–70. Alius est *Q. Fabius* Maximus Aemilianus, qui consul a. V. 608. in eadem Hispania duo cepit oppida, et eumdem Viriathum aliquoties vicit. v. Appian. Hisp. 65. et sup. Epit. LIII.

LIII. ubi *a Q. Fabio consule* legendum esse, jam alii monuere. Hi autem Fabii fuere adoptivi fratres, ab eodem Q. Fabio Max. Labeone cos. a. 570. adoptati; hic filius L. Aemilii Paulli Macedonici, et frater naturalis Scipionis Africani minoris; (v. ad Liv. 45, 40, 6.) ille filius Cn. Servilii Caepionis cos. a. 584., et frater naturalis *Q. Servilii Caepionis* cos. a. 613., quo fratri in Hispania ulteriori successit, et, quod mox h. l. traditur, *Viriathum a proditoribus interficiendum* curavit; de quo v. Appian. Hisp. 70. 74. 75. Vellej. 2, 1. Val. Max. 9, 6, 4. Flor. 2, 17. cf. Pigh. Ann. ad a. 608 sq. p. 474. et 482 sq.

5. *ab exercitu suo comploratus*, v. ad Liv. 3, 38, 3.

6. *per quatuordecim annos*, v. ad Epit. LII. n. 4.

LV. 1. *P. Cornelio Nasica cos.* a. V. 615. filio P. Nasicae Corculi, (v. ad Epit. XLIX. n. 2.) *cui cognomen Serapion* (alii *Serapio* et *Serapioni;* cf. Drak.) *fuit* primum *ab inridente C. Curiatio trib. pl.*, (v. Cic. Leg. 3, 9. et Val. Max. 3, 7, 3.) deinde vulgo *inpositum* propter similitudinem cujusdam victimarii aut suarii negotiatoris. v. Val. Max. 9, 14, 3. et Plin. 7, 12. s. 10. 21, 3. s. 7. quo loco perperam videtur tradi, hunc Scipionem fuisse tribunum pl. et manumissum ab aliquo Scipionum.

2. *C. Matienus adcusatus — sub furca diu virgis caesus est*, v. ad 1, 26, 6. et Lips. Mil. Rom. 5, 19. — *sestertio nummo veniit*, cf. intpp. Suet. Caes. 50. Val. Max. 5, 2, 10. Cic. Rab. Post. 17.

3. *M. Popillius* Laenas cet. cf. Appian. Hisp. 79. (qui a Popillio nihil rei gestum dicit) et Frontin. Strat. 3, 17, 9. — *cum quibus pacem* cet. v. ad Epit. LIV. n. 2.

4. *pulli ex cavea avolaverunt* cet. cf. Obseq. c. 83. et Val. Max. 1, 6, 7. *avolaverunt* e duobus MSS. recepi pro vulg. *evolaverunt:* nam portentum in eo

est, quod aufugiunt, non quod in altum volant. Cf. Intpp. Suet. Galb. 18. et Obseq. l. l.

5. *Victus a Numantinis* cet. cf. Appian. Hisp. 79-83.

6. *Triginta millia Rom.* cet. cf. Flor. 2, 18, 2. ibique Duk.

7. *D. Junius* Brutus Callaicus (v. ad Epit. LVI. n. 1.) *Lusitaniam — persuasit*, cf. Appian. Hisp. 71-73. — *quum fluvium Oblivionem* (qui et *Limaeas*, *Limeas*, *Limia*, *Limius* et nunc *Lima* vocatur: sed forte leg. *fluvium Oblivionis*, quia sic aliis, et Graecis ὁ τῆς Λήθης, dicitur) *transire nollent milites*, quia fluvius hic, ut Lethe in inferis, vi aquis propria, patriae rerumque praeteritarum *oblivionem* adferre credebatur, *ereptum signifero* cet. cf. ad Sil. 1, 236. Appian. l. l. ibique Schweigh., Strab. 3. 153. Flor. 2, 17. Plin. 4, 22. f. 35. Plut. Qu. Rom. p. 272. Bochart. Chan. 1, 34. p. 605.

8. *Alexandri* Balae *filius*, *rex Syriae*, — *occiderunt*, v. ad Epit. LII. n. 8. Appian. Syr. 68. 1 Maccab. 13, 31. et, qui leviter ab eo dissentit, Joseph. Ant. 13, 7. al. 12. — *decem annos admodum habens*: sed in Epit. LII. extr. *bimulus admodum* dicitur. Puto eum, quo tempore Tryphon ei regnum adferebat, bimulo majorem, aut, quum a Tryphone de medio sublatus est, decem annis minorem fuisse: nam inter illius et patris ejus necem tantum quinque anni interjecti fuerunt; et Josephus eum quarto regni anno peremtum, rumoremque a Tryphone sparsum dicit, ὡς χειριζόμενος ἀποθάνῃ, i. e. eum inter curandum mortuum esse; Duk. Difficultas haec tolletur, si cum Delrii cod. *puero admodum* pro *bimulo* a. in Epit. LII. scribere liceat; Drak.

LVI. 1. *D. Junius Brutus in Hisp. ult. feliciter adversus Gallaecos pugnavit*, unde et *Gallaecus* aut potius *Callaicus* cognominatus est. Cf. Appian. Hisp. 71-73. Vellej. 2, 5. Flor. 2, 17. Oros. 5, 5. *Callaicos* aut *Callaecos* scribendum pro *Gallaecos*, quoniam

niam et Graecis vocantur Καλλαϊκοὶ vel Καλλαίκοι, et ita ab opp. *Calle* dicti creduntur. Nomen hoc corruptum videtur, ex quo regio eorum Gallaecia seu Gallicia adpellari coepit. Cf. ad Sil. 2, 397. Vlit. ad Grat. Cyn. 514. et Nemes. Cyn. 253.

2. *Dissimili eventu M. Aemilius Lepidus* cet. v. Appian. Hisp. 80-83. Oros. 5, 5. — *Mancinus*, (cf. Epit. LV.) *deditus Numantinis, non est receptus*; eadem de Caudinae pacis auctoribus traduntur a Livio 9, 10.

3. *nongenta viginti tria:* haec verba, quae ob numeri praec. similitudinem exciderunt, adjeci e tribus MSS. Possis et e tribus aliis substituere *n. triginta tria.*

4. M. *Fulvius Flaccus consul* a. V. 618. *Vardaeos* (v. ad Liv. 27, 30, 10.) *in Illyrico subegit*, et ab ora maritima transtulit in inferiora. v. Appian. Illyr. 10. et B. C. 1, 34. et Strab. 7, 5, 7. p. 315. qui locus ad hanc historiam pertinet.

5. *ob legem, quae vetabat, quemquam iterum consulem fieri;* quam paullo ante haec tempora, Catone suadente, latam, sed post tacito consensu civitatis abrogatam fuisse, conligebat Sigon. ex Prisciani l. 3. p. 601. et Festo v. *pavimenta.* Cf. Pigh. Ann. ad a. 603. et 619. Pleraeque edd. vett. perperam post *quemquam* inseruere *intra decem annos*; nam MSS. fere omnes ignorant haec verba et XII anni interjecti sunt inter priorem et hunc Scipionis consulatum. De re cf. Appian. Hisp. 84. qui tamen male tradit, Scipioni nondum legitimam fuisse aetatem, et in ejus gratiam legem annalem abrogatam annoque inseq. iterum sancitam fuisse. Scipionem tum egisse jam annum L aetatis, ex Liv. 44, 44. Vellejo 2, 4. et Cic. de amic. 3. docuit Schweigh.

6. *Bellum servile* seu fugitivorum *in Sicilia ortum* — *Eunus* — *Cleon* cet. cf. Epit. 56. et 59. Diodor. Exc. l. 34. Flor. 3, 19. Oros. 5, 9.

LVII. 1. *Scipio Africanus Numantiam* cet. cf. Appian. Hisp. 85-98 et Flor. 2, 18.

2. *duo millia scortorum a castris* (τὸ *a* quidam MSS ignorant, sed defendit Drak. ad h. l. et ad Liv. 22, 2, 10.) *ejecit:* femineum sexum in castra Rom. non admissum fuisse, etiam Cic. Cat. 2, 10. ostendit; Duk. Cf. idem ad Flor. 2, 18, 10. ubi *scorta* h. l. mulierosos esse putabat, ut Lips. ad Tac. Ann. 3, 33. 14, 27. Ἑταίρας dixit Appian. — *triginta dierum frumentum ad*, super, praeter, *septenos vallos ferre cogebat*, v. ad Liv. 2, 23, 3. et 3, 27, 4. Cf. Frontin. Strat. 4, 1, 1.

3. *Alii, scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius justo ferre jussit*, forte cum Periz. ad Aelian. V. H. 11, 9. leg. *alio ferente*, aut cum Drak. *alio ferente, amplius eum scutum* (ita tres MSS.) *jussit ferre*, aut cum Gron. *alium ferentem.* Cf. tamen ad 42, 28, 1. — *neque id se reprehendere, quando melius scuto, quam gladio uteretur;* amplissimum eum ferre scutum jussit, ne scuto agilius, quam gladio, uteretur: nam scutum tegendi sui, gladius laedendi alterum causa paratus est, et noceri hostibus Scipio cupiebat; Sigon. Eum sensum ex his verbis elicere nullo modo possum: sed nec video, quomodo ea superioribus respondeant; et ex Frontini Strat. 4, 1, 5. probabile fit, excidisse narratiunculam de alio, scutum ornatius, quam gladium, habente; aut, si de eodem milite continuatur sermo, dictum forte aliquid in hanc sententiam: *tum illud se redditurum praefatus*, quando melius *gladio, quam scuto, usurus esset;* Gron. *neque id reprehendere* sc. eum jussit, emend. Periz. l. l. Cf. Polyaeni Strat. 8, 16, 4.

4. *militem, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, fustibus* (alii *virgis*) *cecidit*, v. ad Liv. 5, 6, 8. Cf. Sall. Jug. 69. ex quo tamen loco non cum Cortio et aliis colligi potest, milites Romanos propter legem Porciam capitali animadversione non punitos, sed tantum, eos leviore et minus atroci genere ultimi

timi ſubplicii, nec ita ut *verberati necarentur*, adfectos fuiſſe; Duk. v. ad Liv. 10, 9, 3.

5. *ne exonerarent militem*, onere, labore, moleſtia levarent vehendo ſarcinas et impedimenta, ab ipſo milite portanda aut, ſi minus neceſſaria eſſent, relinquenda. cf. Appian. Hiſp. 85.

6. *ampliſſima munera miſſa ſibi ab Antiocho* VII. Euergeta ſeu Sidete *rege Syriae* a. V. 617 - 624. filio Demetrii Soteris et fratre Demetrii Nicatoris. Cf. Cic. p. Dejot. 7. qui tamen pro eo *Attalum regem Aſiae* vitio memoriae poſuit.

LVIII. 1. *Ti. Sempronius Gracchus trib. pl.* usque ad fin. Epit. cf. Appian. B. C. 1, 1-16. Oroſ 5, 7 ſq. Flor. 3, 14. Vellej. 2, 2 ſq. et Plut. Gracch.

2. *quum legem agrariam ferret adverſus voluntatem ſenatus et equeſtris ordinis*, immo omnium divitum etiam e plebe, in qua ſine dubio multi erant, qui majorem modum agrorum poſſiderent; niſi quis hos omnes etiam equeſtris ordinis fuiſſe putet: *ne quis ex agro publico plus, quam D jugera, poſſideret;* quod vix credo Livium ſcripſiſſe: nam Ti. Gracchus referebat veterem legem Liciniam: (v. Liv. 6, 35 ſq.) ea autem nullam *agri publici* mentionem faciebat, ſed vetabat, *ne quis plus quingenta jugera poſſideret*, i. e. in univerſum quingenta, ſine diſcrimine publicus, an privatus ager eſſet; Duk. Haec inde facta eſt vulgaris fere virorum doctorum ſententia; niſi quod nonnulli quingenta agri privati jugera, publici autem vel decem, vel centum poſſidere permiſſum volunt. v. Rei agrar. ſcript. p. 349 ſq. et Pigh. Ann. ad a. 620. Id firmari putant eo, quod X. vel *C jugera* h. l. legitur in omnibus MSS. et edd. ante Sigon. Verum hic recte *D jugera* (quae etiam pro *CC jug.* in Italia ap. Flacc. Sicul. de condit. agror. p. 2. ed. Goeſ. et pro *L jug.* ap. Colum. R. R. 1, 3, 11. ſubſtituenda ſunt) repoſuiſſe, et lex Licinia,

cinia, adeoque et Sempronia, qua illa revocata est, omnino ad solum *agrum publicum* pertinuisse videtur; quod etiam monitum jam video a Schweigh. ad Appian. B C. 1, 8. et Heynio in Opusc. Acad. T. IV. p. 362 sq. Id manifestum fit tum ex locis class. Appiani B. C. 1, 7. 8. 11. et Plut. Gracch. p. 827 sq. (inpr. p. 828. ubi etiam diserte τὴν δημοσίαν χώραν dixit, ut Appianus τήνδε τὴν γῆν, hunc agrum, sc. publicum, de quo antea sermo fuerat) tum ex historia, quae docet, maximas turbas et indignationem plebis ipsasque leges agrarias semper inde ortas fuisse, quod omnis ex agro hostibus ademto fructus ad nobiles ditioresque cives redundaret: nam agri illi non populo dividi, sed locari et ab hominibus fere *senatorii et equestris ordinis* conduci solebant; unde hi opibus adfluebant et acerrime legibus agrariis adversabantur, plebs vero propter continua bella ac tributa aut hostium incursiones miseria et aere alieno obruebatur et fremebat. Huc adcedit, quod lex ista admodum iniqua videri debet, si vulgari, neutiquam vero, si eo, quo dixi, sensu capienda est; quod jam docuit Plut. l. l. p. 828. B.

3. *ut M. Octavio collegae, causam diversae partis* (v. ad Liv. 9, 21, 2.) — *abrogaret, seque et* C. *Gracchum* — *crearet*, v. Appian. B. C. 1, 12. 13. et Plut. Gracch. p. 828-830.

4. *Promulgavit et aliam legem agrariam* cet. hanc neque Plut. memorat, neque Appianus; hic vero legi Liciniae adjectum a Graccho dicit: ut filiis (emancipatis) dimidium (CCL jugera agri) possidere liceret, utque triumviri quotannis crearentur, qui, quod agri superesset, pauperibus dividerent. — *qua* (forte *quo* Gron.) *sibi latius agrum patefaceret*, duo MSS. et edd. ante Grut. post. *qua si quis latius a. p.*, et Sigon. de ant. jur. Ital. 2, 2. habet *ut, si quis latius a. p.* i. e. ultra modum lege finitum agrum proferret. Haec videtur esse sententia: nec tamen probatos scriptores Latinos ita loqui scio; Duk. — *judica-*

dicarent, *qua* parte *publicus ager*, *qua p. e.*, forte *qui* — *qui* ex ed. Camp. — *amplum modum* f. mensuram scil. agri. v. Drak.

5. *pecunia*, *quae regis Attali fuisset*, *divideretur*: nam *heredem* bonorum, non regni, ut Romani interpretabantur, hoc a. V. 620. *populum Rom. reliquerat Attalus* III. Philometor, (Philopator ap. Plut.) *Eumenis* II. *filius*, ultimus *rex Pergami*, quae inde facta est provincia Rom. dictaque *Asia* propria. v. Plut. Gracch. p. 830 Strab. 14. p. 624. 646. Justin. 36, 4. Vellej. 2, 4. Oros. 5, 8. Flor. 2, 20. et intpp. Hor. Od. 2, 18, 5.

6. *ante omnes T. Annius cos.*, ita IV MSS. et *T. Amnius* Voss. de quo T. Annio v. Plut. Gracch. p. 831. Hinc recte pro *C.* vel *A.* vel *M. Antonius consul*, quae alii scripti et editi libri praeferunt, Drak. substituit *T. Annius consularis*, ut sit T. Annius, qui a. V. 600. consul fuit; nisi ex Festo v. *Satura* leg. *T. Annius Luscus*. Idem monet, Sigon. male emendasse *P. Mucius* (Scaevola) *consul*, quem occiso demum Graccho ex somno quasi excitatum dicunt Cic. p. domo 34. p. Planco 36. Val. Max. 3, 2, 7. Aur. Vict. de viris inl. c. 64.

7. *Quum iterum tribunus pl. creari vellet Gracchus* — *projectus*, cf. Plut. Gracch. p. 832-834. et Appian. B. C. 1, 14-16. — *ab optimatibus*, v. ad Liv. 3, 35, 4. — *in flumen*, Tiberim, *projectus*, cf. ad Juvenal. 10, 66.

8. *Res in Sicilia adversus fugitivos*, v. ad LVI, 6.

LIX. 1. *Numantini*, *fame coacti*, *ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt*, forte *in vicem*: nam indicare voluisse videtur, Numantinos, quum se Scipioni traderent, sua se manu interfecisse; Drak. cf. Val. Max. 3, 2. ext. 7. Appian. Hisp. 95 sq. — *Captam urbem Scipio Africanus delevit*, *XIV anno post Carthaginem deletam* ab eodem; unde etiam cognomen *Numantini* illi datum fuisse, tradunt Appian.

pian. Hiſp. 98. Ovid. Faſt. 1, 596. et Aur. Vict. vir ill. 58. quod tamen in marmoribus non reperitur.

2. *P. Rupilius conſul* (ex emend. Sigon. pro *P. Attilius*) a. V. 621. *in Sicilia cum fugitivis debellavit*, v. ad LVI, 6 Pigh. Ann. ad a. 621. Ern. clav. Cic. v. *P. Rupilius* et *Rupilia lex*, Flor. 3, 19. Oroſ. 5, 9.

3. *Ariſtonicus*, *regis Eumenis* II. *filius*, (ex pellice natus) — *adcepit*, cf. Juſtin. 36, 4. Flor. 2, 20. Vellej. 2, 4. — *quum*, *teſtamento Attali* — *libera eſſe deberet*; ſed v. ad LVIII, 5.

4. *quod numquam antea factum*, v. ad Liv. 28, 38, 6.

5. *Q. Pompejus* Nepos *et Q.* Caecilius *Metellus* Macedonicus, *tunc primum uterque ex plebe facti cenſores* cet. cf. Liv. 8, 12. Epit. L, 13. LIV, 1. 2. Cic. Brut. 76. Pigh. Ann. ad a. 414. 622.

6. *Q. Metellus cenſor cenſuit*, *ut omnes cogerentur ducere uxores* — *Exſtat oratio ejus*, *quam Auguſtus Caeſar* — *recitavit*, cf. Suet. Aug. 89. et Gell. 1, 6. Hic orationem Metello Numidico tribuit, qui a. V. 651. cenſor fuit, neque tamen dicit eam ab Auguſto in ſenatu recitatam. Hinc Duk. ſuſpicatur, utrumque in cenſura de eodem argumento orationem ad populum habuiſſe. — *quum de maritandis ordinibus ageret*, v. intpp. Suet. Aug. 34. — *in ſenatu recitavit*, i. e. de ſcripto dixit, ut ἀνέγνω ſaepe apud Dionem: qui fuit mos Principum, ab Auguſto inſtitutus, in ſenatu, ad populum et milites; Valeſ. In ſenatu Quaeſtores Candidati Principis orationes ejus recitare ſolebant. Cf. Intpp. Suet. Aug. 85.

7. *C. Atinius Labeo trib. pl. Q. Metellum cenſorem* — *de ſaxo* Tarpejo *dejici juſſit* cet. cf. Cic. p. domo 47. et Plin. 7, 44. qui tamen Atilium a Metello e ſenatu ejectum dicunt.

8. *Quum* C. Papirius *Carbo tribunus pl.* (homo eloquentiſſimus et ſeditioſus) *rogationem tuliſſet*, *ut eum-*

eumdem tribunum plebi cet. cf. Cic. de amic. 21. 25. et de Carbone Ern. clav. Cic. *plebi* ex emend. Gron. pro *plebis* dedi.

9. *Ti. Gracchum jure caesum videri*, cf. Vellej. 2, 4. Val. Max. 5, 2, 3. Cic. Mil. 3. 7. et Plut. Gracch. p. 834. — C. *Gracchus contra suasit rogationem: sed Scipio tenuit*, v. ad Liv. 2, 42, 2. et 2, 56, 6.

10. *Bella inter Antiochum* Sideten *Syriae* cet. cf. Justin. 38, 10. et Appian. Syr. 68.

11. *Ptolemaeus Euergetes* II. Physcon, rex Aegypti a. V. 608-635. — *matri misit*, v. ad 42, 29, 4. Justin. 38, 8. Oros. 5, 10. Val. Max. 9, 1. ext. 5. 9, 2. ext. 5. Diodor. Exc. Peiresc. p. 374.

12. *Seditiones a triumviris — P. Scipio Africanus — mortuus in cubiculo inventus est* cet. cf. Appian. B. C. 1, 18-20. Plut. Gracch. p. 839. Vellej. 2, 4. Cic. Mil. 7. de or. 2, 40. ad div. 2, 12. 9, 21. — *fortis* h. l. est, qui firma et integra valetudine corporis est, sine ullo indicio ac suspicione morbi: quem usum vocis non optimae Latinitatis esse puto; Duk. *Fortis* et *validus* h. l. synonyma, ut *fortis* et *incolumis* ap. Plin. Ep. 4, 21. et 10, 89. — *de die*, alii exponunt diluculo, summo mane vel mature; alii non admodum sero, quum adhuc dies esset. Neutra re augeri suspicionem dati veneni, observat Roëll. et conj. *eo die*, sc. quo seditionibus illis adversatus fuerat. *pridie* omnes fere MSS. et edd. ante Crev.

13. C. *Sempronius* Tuditanus *consul contra Japydas* cet. v. ad Liv. 43, 5, 1. et Pigh. Ann. ad a. V. 624. — *D. Junii Bruti*, *qui* cet. v. ad LVI, 1.

LX. 1. *L. Aurelius cos. rebellantes Sardos subegit*, cf. Pigh. Ann. ad a. 627. *rebellantes* pro *bellantes* ex ejus emend. receptum. *Pellitos Sardos* conj. Gron. v. ad Liv. 23, 40, 2.

2. *M. Fulvius Flaccus* (cf. Epit. 59.) *primus Transalpinos Ligures bello domuit — adversus Salluvios*

vios (v. ad Liv. 5, 34, 7.) *Gallos* cet. cf. Pigh. Ann. ad a. 630. *primus:* ſed v. Epit. 47. Livium incuriae vel oblivionis arguit Periz. anim. hiſt. c. 8. p. 346. *Transalpinos Gallos* et *Salvios* aut *Salluvios Ligures* conj. Cluver. Ital. ant. 1, 7. p. 50. ſuſpicans, Salluvios non recte *Gallos* dici; aut eos ſaltem Celtici generis fuiſſe et, quum ſermone, moribus et cultu Liguribus ſimiles fuerint, eos primum a Graecis, deinde a Romanis ejusdem gentis populum habitos fuiſſe.

3. *L. Opimius praetor Fregellanos* cet. cf. Plut. Gracch. p. 836. Vellej. 2, 6. Cic. Agr. 2, 33. in Piſ. 39. (ubi v. Aſcon.) et Inv. 2, 34. Pigh. Ann. ad a. 628. De *Opimio* cf. Ern. clav. Cic.

4. *Peſtilentia in Africa ab ingenti locuſtarum* cet. cf. Obſeq. de prod. c. 90. et Oroſ. 5, 11.

5. *C. Gracchus, Tiberii frater, — leges tulit* cet. cf. Plut. Gracch. p. 834-845. Appian. B. C. 1, 21-26.

6. *ut ſemiſſe et triente frumentum*, modius frumenti, *plebi* daretur, h. e. dextante aut decunci; ſed hoc nummi genus olim non cudebatur, neque nummi aerei formae publicae Romanis fuere praeter dipondium, ſesquaſſem, aſſem, ſemiſſem, trientem, quadrantem. v. Gron. de pec. vet. 4, 12. p. 336. et Contarenus de frum. Rom. largit. c. 2.

7. *tertiam, qua equeſtrem ordinem — corrumperet*, (ad ſuas partes traheret et abalienaret a ſenatu) *ut ſexcenti ex equitibus — haberet*, locus inpeditiſſimus et forte corruptus: nam nusquam alibi ſcriptum eſt, lege hac DC equites in ſenatum adlectos fuiſſe; Duk. Neque etiam ex eo intelligitur, hanc legem Semproniam fuiſſe judiciariam. Cf. Plut. Gracch. p. 837. (qui trecentos tantum equites totidem ſenatoribus adſcriptos et ita cum iis judices factos dicit) Appian. B. C. 1, 22. (qui judicia a ſenatoribus ad ſolos equites translata fuiſſe tradit) Manut. de leg. Rom. c. 15. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 2. Pigh. Ann. ad a. 631. inf. ad Epit. 97, 7. 8.

8. *continuato in alterum annum tribunatu — ut complures coloniae — deduxit*, cf. Appian. B. C. 1, 23. 24. et Plut. l. l.

9. *res a Q. Caecilio Metello cos. adversus Baliares gestas*, unde ille cognominatus est *Balearicus* seu *Baliaricus*: nam utramque scripturam in fastis et denariis reperiri, docet Drak. Cf. ad Liv. 21, 21, 7. Strab. 3, 5. p. 167. Pigh. Ann. ad a. 632. — *Baliares — Graeci Gymnesias — Baliares a teli missu, aut a Baleo* cet. v. ad Liv. 21, 21, 7.

10. *Cleopatra Demetrium* Nicatorem, Demetrii Soteris filium, nepotem Seleuci, filii Antiochi M., *virum suum et Seleucum filium*, fratrem Antiochi Grypi, — *interemit*, v. Appian. Syr. 67–69. Justin. 39, 1. Joseph. Ant. 13, 17.

LXI. 1. *Aquas Sextias*, hod. Aix en Provence. — *ob aquarum copiam*, Gron. malebat *ab a. copia*.

2. *ad oppidum Vindalium*, quod etiam memorat Oros. 5, 13. *Vindalum* MS. Leid. ut Οὐίνδαλον ap. Strab. 4, 185. ex emend. Casaub. et Scalig. Auson. Lect. 1, 30. pro Οὔδαλον. Mox pro *Teutomalium* MSS. *Crotoniculum*, *Cortomoculum*, *Tentomolum*, *Toutomotulum*, *Teutomotulum*; et edd. vett. *Teutomalum* et *Teutonialum*.

3. *a L. Opimio cos., ex SCto* cet. cf. Plut. Gracch. p. 841. — *socius ejusdem furoris*, seditionis. Cf. ad Liv. 2, 42, 6. et Cort. ad Sallust. fragm. p. 942.

4. *Q. Fabius Maximus consul*, Aemilii *Paulli nepos*, qui a victoria hac Allobrogicus est dictus, et Aemiliani forte filius fuit, etsi *Aemilianus* quibusdam vocatur. v. Pigh. Ann. T. III. p. 68. et Casaub. ad Strab. 4, 185. et 191. — *Bituitum*, *Arvernorum regem*, ut ap. Valer. Max. 9, 6, 3. Flor. 3, 2. Eutrop. 4, 22. Oros. 5, 14. *Vituitus* et *Vetuitus* dicitur Hieron. Chron. Euseb. p. 148. Βίττος Strab. 4, 191. Βίτυις Athenaeo 4, 37. Βιτοῖτος βασιλεὺς τῶν Ἀλλοβρίγων Appiano Gall. 2, 12. (ubi cf.

cf. Schweigh.) Βιτοῖτος miles vel dux Gallorum, qui Mithridatem interfecit, ap. Appian. Mithr. III. (ubi v. Schweigh.) Cf. ad Epit. CII, 1. *Betultus* in fragm. fastorum triumphal. Capit. ap. Grut. Inscr. T. I. p. 298, 3. quod probant Pigh. Annal. ad a. 632. (qui ita transformatum putabat Celticum nomen regis, *Betultich* a patientia vel modestia adpellati) Delrius, Vrsinus et Drak. qui conf. ad h. l. — *Ex Bituiti* (*Bitinti* MS. Berg.) *exercitu caesa millia h. CXX;* ita MSS. (praeter Boend. qui CCXX habet) et Appian. Gall. 1, 2. at *CL millia* ap. Oros. 5, 14. *CXXX millia* ap. Plin. 7, 50. *CC millia* ap. Strab. 4, 185. et 191. Cf. Pigh. l. l.

5. *Ipse, quum ad satis faciendum* cet. alia tradunt Valer. Max. 9, 6, 3. Eutrop. 4, 10. Florus 3, 2. — *Albam custodiendus datus est*, v. ad Liv. 9, 16, 4.

6. *Congentiatus*, MSS. *Congenatus*, *Congienatus*, *Congenetiatus*, *Cognoncaticus*, *Congonnetiacus*, *Congomietiacus.* Terminationem Gallicam esse *tiacus*, ut in *Divitiacus* et *Vedeliacus*, monet Jac. Gron.

7. *L. Opimius adcusatus a Q. Decio trib. pl.*, immo *a P. Decio.* Cf. Cic. Brut. 28. et de Or. 2, 30. 31. 62. Aurel. Vict. de viris inl. c. 72. Pigh. Annal. ad a. 633.

LXII. 1. *Q. Marcius* Q. F. Q. N. Rex *consul Stoenos, gentem Alpinam et Ligusticam expugnavit* ac de iis triumphavit. v. Oros. 5, 14. 15. fragm. fastorum triumphal. in Gruter. Inscr. p. 298, 5. Pigh. Annal. ad a. 630. et 636. *Stoenos* ex illo fragm. *Stonos*, *Stenos*, *Stinos*, *Sarmes*, *Sarmos* MSS. Στόνοι Tridentinis vicini ad radices Alpium et latrociniis adsueti ap. Strab. 4, 204. Στουῖνος et *Stonos* caput Euganeorum in Grajis Alpibus ap. Steph. et Plin. 3, 20. s. 24. *Carnos* male conj. Cluver. Ital. ant. 1, 15. et 19.

2. *Micipsa, Numidarum rex — Jugurtha Hiempsalem* cet. haec notissima vel ex Sallust. Jug. 1 sq. et 12.

3.

3. *L. Caecilius* L. F. Q. N. *Metellus* Dalmaticus *Dalmatas ſubegit* et de iis triumphavit. v. Aſcon. ad Cic. Verr. 1, 59. et Pigh. Annal. ad a. 635. *Delmatas* et *Delmaticus* in Inſcr. v. Pigh. l. l. Goltz. Faſt. ad a. 636. et nos ad Tac. Ann. 2, 53, 3.

4. *L. Caecilius Metellus et Cn. Domitius Ahenob. cenſores*, cf. Cic. Verr. 1, 55. Valer. Max. 2, 9, 9. et fragm. legis agrar. in Pigh. Annal. ad a. 616. p. 137.

LXIII. 1. *Cato Porcius*, (v. ad Liv. 3, 1, 1.) IV. MSS. *C. Porcius*, non minus recte: nam dictus eſt *C. Porcius Cato*, filius M. Catonis, et M. Catonis Cenſorii nepos, *conſul* a. V. 639. — *in Thracia male adverſus Scordiſcos pugnavit*, cf. Flor. 3, 4. Eutrop. 4, 24.

2. *Aemilia*, *Licinia*, *Marcia — refertur;* ſed Licinia et Marcia abſolutae. Cf. Cic. Brut. 43. Plut. Qu. Rom. p. 284. B. Macrob. Sat. 1, 10. Pigh. Annal. ad a. 640. Valeſ. ad Exc. Peireſc. ex Dione p. 626. Haverk. comm. ad Morelli Theſ. T. 1. p. 440.

3. *Cimbri gens vaga — ab iis* Cn. *Papirius Carbo coſ. fuſus eſt* a. V. 640. apud Noreiam in Carniola. Cf. Flor. 3, 3. Strab. 5, 328. 7, 292 ſq. et Beckii Anleit. zur Kenntniſs der allg. Weltgeſch. T. II. p. 169 ſq. ubi et recentiores laudantur ſcriptores, qui de Cimbris eorumque et bellis et ſociis, Ambronibus, Teutonis, Tectoſagibus aliisque, egerunt.

4. M. *Livius Druſus conſul* a. V. 641. *adverſus Scordiſcos — in Thracia feliciter pugnavit*, cf. Flor. 3, 4. et Pigh. Ann.

LXIV. 1. *Adherbal bello — cenſuit*, cf. Salluſt. Jug.

2. *Maſſivam*, *qui regnum ejus* Jugurthae, patruelis, *adfectabat*, petens illud a Romanis. Cf. Sall. Jug. 5. 35 ſq.

3. *O urbem venalem* cet. cf. Sall. Jug. 35. Flor. 3, 1. Orof. 5, 15.

4. *A. Poftumius legatus* cet. cf. Sall. Jug. 41 fq. et Orof. 5, 15. — *proelio gefto*, ut ap. Frontin. 2, 6, 1. et Aurel. Vict. de Caef. 26. et de vir. ill. c. 10. Drak.

LXV. 1. *M. Junius Silanus conful* a. V. 644. *adverfus Cimbros infeliciter pugnavit*, cf. Afcon. Ped. in Cic. Or. 1. p. Cornel. extr. p. 131.

2. *fedem et agros, in quibus confifterent*, h. e. poft longos vagosque errores certa ftabilique fede manerent et quiefcerent. Cf. Duk. et Drak. ad h. l. Heinf. ad Virg. A. 1, 629. et Burm. ad Ovid. Met. 11, 407. *confiderent* primum exhibet ed. Afcenf. a. 1513.

3. *M. Minucius* Rufus *proc. adverfus Thracas*, Scordifcos et Triballos, *profpere pugnavit* a. V. 644. Cf. Flor. 3, 4. Frontin. 2, 4, 3. Vellej. 2, 8. Pigh. Annal. ad a. 644.

4. *L. Caffius* Longinus *conful* a. V. 646. *caefus eft a Tigurinis Gallis, pago*, uno e quatuor pagis, *Helvetiorum, qui a civitate fecefferant*, i. e. ab Helvetiorum populo, re publica. v. ad Liv. 34, 16, 4. De re cf. Caef. B. G. 1, 7. 12 fq. Orof. 5, 15. Flor. 3, 3. Helvetii Gallis adnumerabantur: fed eorum loco *Germanos* memorat Tac. Germ. 37. Hinc Oudend. et Davif. ad Caef. l. l. fufpicabantur, Gallos fub *Germanorum* nomine contineri, et Pighius in Annal. ad a. 646., Tigurinos fe Cimbris, Teutonibus aliisque *Germanis* confociaffe, eorumque auxilio obtinuiffe victoriam illam. Mox *fuperaverant* reftitui pro *fuperaverunt*, quod demum exhibet ultima ed. Grut.

LXVI. Cum hac Epit. conf. Orof. 5, 15. Diodor. 36. Plut. Mar. et Salluft. Jug.

LXVII.

LXVII. 1. *M. Aurelius Scaurus, legatus consulis* et consularis, qui biennio ante consul fuerat, *a Cimbris* cet. v. Intpp. Velleji 2, 12. Pigh. Annal. ad a. 645. et 648. Ernesti ad Tac. Germ. 37.

2. *a Bojorige rege*, omnes MSS. *a Bolo rege:* at *Bojorige* repositum ab intpp. Flori 3, 3, 18. ex Plut. Mar. p 419. Oros. 5, 16. et Eutrop. 5, 3. Cf. et Liv. 34, 46. Sed vox *rege* forsan delenda.

3. *Ab iisdem hostibus Cn. Manlius* (alii *Mallius* Graece aut liquescente pronuntiatione; at perperam *Manilius*, et C. vel *M. Manlius*) Maximus *consul* a. V. 648. *et Q. Servilius Caepio proconsul* cet. cf. intpp. Eutrop. 5, 1. Oros. 5, 16. Tac. Germ. 37. Sallust. Jug. 114. Vellej. 2, 12. Dio Cass. 1, 41 sq. Pigh. Annal. ad a. 648.

4. *Secundum populi Rom. jussionem:* verba ineptissima, et aut omnino delenda, aut mutanda; Gron. qui conj. *quadraginta, secundum Arausionem. Caepionis* cet. In Exc. Pith. *secundum aprausionem;* in reliquis MSS. *secundum a po. Ro. ausionem*, vel *auxionem* vel *jussionem*. Vulgatum interpretari conatur Corradus ad Cic. Brut. p. 247.

5. *Caepionis, cujus temeritate clades adcepta erat*, cui adcessit invidia et contentio ejus et Manlii, qui duces Galliam provinciam exercitusque partiti erant. — *damnati bona publicata sunt, imperiumque ei abrogatum:* sed hoc tantum eodem anno factum, illud decennio post. Cf. Cic. Or. 2, 21. 25. 47. 48. Tusc. Qu. 5, 5. p. Balbo 11. ad Heren. 1, 12. 14. Pigh. Annal. ad a. 548. et 658. Praecipua et cladis illius et damnationis causa fuisse dicitur sacrilegium Caepionis, quem, praedae magis, quam victoriae, cupidum in consulatu bellum intulisse Tectosagis, Cimbrorum sociis, et ex Tolosa, eorum capite, aurum Tolosanum, a Gallis olim e Delphico templo raptum, abstulisse tradunt Strabo 4, 1, 13. p. 188. Gell. 3, 9. Justin. 32, 3. Cic. N. D. 3, 30. et alii, jam laudati.

 Iidem

Iidem et Valer. Max. 4, 7, 3. 6, 9, 13. varia referunt de misera ejus fortuna.

6 *Cn. Domitius pontifex max. populi suffragio creatus est;* "id semper ante id tempus factum: sed forte Livius exposuerat praecipuam aliquam causam gratiae et studii populi erga Domitium, sive virtutes ejus, propter quas eum consulem, censorem et pontif max. factum Valer. Max. 6, 5, 5. scribit, sive legem ab eo a V. 650. vel priore anno, quum tribunus pl. esset, latam, qua jus sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transferebatur; (v. Cic. in Rull. 2, 7. Vellej. 2, 12. et Suet. Ner. 3.)" Duker.

7. *bellicosis se Teutonis* (v. Duk. ad Flor. 3, 3, 7.) *conjunxerunt*, ut ap. Obseq. de prod. 103. *Cimbri Alpes transgressi per Hispaniam vastatam junxerunt se Teutonis.* Sed in MSS. h. l. *inbellicosis*, vel *in bellicosis;* et cur Teutoni prae aliis *bellicosi* praedicentur, causae parum esse dicit Gron. Hinc conj. *Ambronibus se et Teutonis c.* non inprob. Crev. quoniam Epit. seq. Ambrones et Teutoni simul castra Marii obpugnasse dicantur. Sed Scheffer et Oudend. ad Obseq. l. l. recte monent, ibi quoque nullam fieri Ambronum mentionem, et emendationem illam longius a vulgato abire. Ille potius legendum censebat *belli causa*, et hic *in belli casus se Teutonis c.* quod lectione MSS. firmatur.

LXVIII. 1. *M. Antonius praetor in Ciliciam* cet. cum imperio forte consulari vel *pro consule* missus. v. Cic. de Or. 1, 18. Periz. de praetorio 1, 12. 13. ad Liv. 28, 38, 4. Pigh. Annal. ad a. 650.

2. C. *Marius* IV *consul* a. V. 651. cum Q. Lutatio Catulo. — *a Teutonis et Ambronibus:* horum sedes fuisse putant ad fl. Emmeram s. Ambram in episcopatu Paderbornensi et Monasteriensi, vel ad Rhodanum, vel in Provincia, vel in Helvetia; illorum in Westphalia, vel ad oram et in insulis maris Bal-

Baltici. v. Jo. Mülleri bellum Cimbricum p. 49 sq. Ritter ad hist. Guther. 5, 4, 18 sq. et 185 sq. Mascov Gesch. d. Deutsch. 1, 7. Oudin piéces d'hist. et de lit. T. IV. Louis de Bochat Mém. crit. T. II. p. 263 sq. *Teutonos* et *Teutsche* dici foederatos, vel a *Theut*, populo, suspicabantur Heinrich teutsche Reichsgesch. im Guthrie IX, 1. p. 28. Möser Osnabrüg. Gesch. T. I. et alii. — *castra defendit*, tribus obpugnata diebus, et vicit naturam arte, (fossa Mariana ad confluentes Isarae et Rhodani) hostes constantia, et milites religione. v. Plut. Mar. p. 418. Voss. ad Mel. 2, 5. Oros. 5, 16.

3. *circa Aquas Sextias* (v. Epit. LXI. pr.) *eos hostes delevit* cet. cf. Plut. l. l. Flor. 3, 3. Oros. 5, 16. ibique Fabric. de vario caesorum captorumque numero. — *capta nonaginta*, quidam MSS. *capta CXC.* et CC.

4. *qui fauces Alpium obsederat — consequuti*, verba non satis sana, in quibus admodum variant MSS. Ex iis et Plut. Mar. p. 418. 419. Gron. conj. *obsidebat, flumen Athesim transgressi castellum editum, quod insederat, ut relinqueret, effecerunt. Qui tamen in castello fuerunt* (haec tria verba excidisse putabat) *virtute sua expliciti, fugientem p. e. c. sunt. In Italiam quum deinde trajecissent* cet. Alia tentabat Pigh. Annal. ad a. 652. De re ipsa v. Oros. 5, 16. Plut. et Pigh. ll. ll.

5. *junctis ejusdem Catuli* proc. *et C. Marii* V cos. *exercitibus, proelio victi sunt ab eis* a. V. 652. III. Cal. Aug. in campis Raudiis inter Veronam et Vercellas. Cf. Plut. Mar. p. 420. 421. Oros. 5, 17. Eutrop. 5, 1. Flor. 3, 3. Pigh. l. l. Dio Cass. 1. p. 43.

6. *Marius totius civitatis* cet. v. ad Juvenal. 8, 245-253. et Plut. l. l.

7. *Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo* cet. cf. Oros. 5, 17. et de hac parricidii poena ad Juvenal. 8, 214. et Otto ad §. 6. Instit. de publ. jud. et in Praef. T. IV. Thes. Jur. civ.

 Eam

Eam dudum ante hoc tempus legibus conſtitutam fuiſſe, putant ICti; Duk.

8. *Ancilia cum ſtrepitu mota eſſe* ſc. ſua ſponte: nam alioqui quotannis *moveri* ſolebant. v. ad Liv. 1, 20, 7. 37, 33, 3. ad Juvenal. 2, 126. *Ancilia cum crepitu ſua ſponte mota* dicit Obſeq. de prod. c. 104. ubi Oudend. putabat, in hac Epit. legendum eſſe *crepitu.* Livium de armis ſaepius quidem dixiſſe *crepare* et *crepitum*, v. c. 1, 25. 6, 24. 24, 44. 25, 6. 28, 8. 38, 17. 46. et *ſtrepitum* forſitan nusquam, nec tamen vulgatum idcirco mutandum eſſe, monet Duk.

LXIX. 1. *L. Appulejus Saturninus*, ſeditioſorum poſt Gracchos eloquentiſſimus, (v. Cic. Brut. 62.) *tribunus pl. per vim creatus* iterum a. V. 653. nam primum fuerat trib. pl. a. V. 651. v. Pigh. Annal. ad a. 651. et 653. Appian. B. C. 1, 28-32. Flor. 3, 16. Plut. Mar. p. 421 ſq. Cic. de Or. 2, 25. 49. p. Balbo c. 21. de leg. 2, 6. ad Heren. 1, 12. N. D. 3, 30. *Appulejus* rectius ſcribitur, quam *Apulejus.* v. Drak. ad Epit. V. Burm. ad Suet. Aug. 100. Noriſ. Cenot. Piſ. 3, 9.

2. *occiſo A. Nonio competitore per milites* Marianos, etſi tum miſſos. Cf. Plut. et Appian. ll. ll. Aurel. Vict. de vir. ill. c. 73. intpp. Flor. 3, 16, 1. Valer. Max. 9, 7. et Oroſ. 5, 17. *per clientes* conj. Gron.

3. *legem agrariam* de centenis jugeribus agri veteranis dividendis. v. Aurel. Vict. l. l. et de aliis legibus Appulejis, quae Sempronianis ſimiles erant, auctores nota 1. laudatos. Earum vim quo firmiorem redderet, ſimul ſanxit, ut, qui tribuno rogationem ferenti obſtitiſſet, majeſtatis eſſet reus, utque, ſi plebs eam ſciviſſet, ſenatus *in eam* ſ. verba ejus *juraret;* qui recuſaſſet jus jurandum, ſenatu moveretur, mulctamque CCCCLXXX HS. penderet. Quae exſi-

exfilii caufa fuit Q. *Metello Numidico.* v. Flor. Plut. Orof. et Appian. ll. ll. Ernefti clav. Cic.

4. *ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur* ex emend. Gron. qui docet, verbum hoc proprium effe de iis, qui aut a fenfu rerum adverfarum aut gravantibus alioqui negotiis animum avertant eique levando dent operam. Cf. ad Liv. 1, 6, 1. Duk. et Drak. ad h. l. intpp. Frontini 1, 4, 14. et Plin. Ep. 8, 4. *vacabat* ed. Frob. a. 1535 et hinc alii prob. Crev. In MSS plerisque *audiendo magnos viros advocabat* et *advocabatur:* fed *avocabatur* in Lov. 2. et Exc. Pith.

5. *Profecto* Metello C. *Marius*, *qui fextum confulatum — emerat*, *aqua et igni interdixit*, cf. Plut. Mar. p. 422 fq. Appian. l. l. et alii.

6. *Idem Appulejus Saturninus tribunus plebis tertium* defignatus in annum V. 654. C. *Memmium candidatum confulatus occidit*, quia eum *maxime adverfarium actionibus fuis timebat*, et juvabat fui Marianique *furoris focium*, C. Servilium *Glauciam praetorem*, qui ex praetura urbana confulatum contra leges per vim et feditionem invadere conabatur: quare Appulejus et Glaucia hoftes a fenatu judicati, a perfido Mario deferti, in Capitolio *obpreffi armis* et *interfecti* funt. v. Plut., Appian., Flor. et Orof. ll. ll. Pigh. Annal. ad a. 653. et 654. Cic. pro C. Rabir. 7 fq. et Catil. 3, 6. 4, 2. Poft *candidatum confulatus* priores edd. inferunt *petitorem*, fed ed. Camp. et omnes MSS., praeter Norvic. perpetuum adfeclam editionum, omittunt. Illud probant Gron. (cf. ej. Obff. 2, 24) et Graev. ad h. l. et ad Suet. Aug. 10. hoc vero Duk., Crev., Drak. et plerique intpp. Suet.

7. *bello quodam interfectus eft:* pro *bello* Sigonius conj. *a Rabirio*, Freinsh. ad Flor. 3, 16, 7. *telo*, et Gron. *a Scaeva* aut *a fervo.* Cf. Auctor de vir. ill. c. 73. Cic. p. Rabir. c. 11. Pigh. Annal. ad a. 653.

8. *M'. Aquillius proc.* cet. cf. Plut. Mar. p. 413. Cic. Agrar. 2, 30. et Verr. 3, 54. Pigh. Annal. ad a. 653. et 654.

LXX. 1. *Quum M'. Aquillius* (v. ad Epit. LXIX extr.) de pecuniis *repetundis causam diceret*, adcusatus a L. Fufio Caleno – *solus auctor*, v. Cic. Brut. 62. p. Flacco 38. Verr. 5, 1. de off. 2, 14. de Or. 2, 28. 45. 47. Quintil. I. O. 2, 15. Fuit forte filius M'. Aquillii, qui a P. Lentulo repetundarum reus erat factus; (de quo v. Cic. in Caecil. 21. Appian. Mithrid. 12. 57. et B. C. 1, 22. Pigh. Annal. ad a. 628.) et frater M'. Aquillii, de quo v. Cic. Tusc. Qu. 5, 5. et Appian. Mithrid. 11. 17. 19. 21. 112. Verba *quibus conspectis* absunt a VII MSS. non modo commode, sed etiam eleganter; Gron.

2. *T. Didius proc. adversus Celtiberos feliciter pugnavit* a. V. 656. ut in consulatu adversus Vaccaeos aliosque Hispanos a. 655. quo Q. Sertorius trib. mil. sub eo meruit. Cf. Plut. Sertor. p. 560. Obseq. 46. Gell. 2, 27. Ab eo et Q. Caecilio Metello coss. lata lex Caecilia Didia de modo legum ferendarum. v. Cic. Phil. 5, 3. pro domo 20. ad Att. 2, 9. Pigh. Annal. ad a. 655.

3. *Ptolemaeus*, *Cyrenarum rex*, Aegyptii regis Ptolemaei VII. Evergetae II. s. Physconis filius nothus, *cui cognomentum Apioni fuit*, inditum ei ab *Api* Aegyptiorum deo, vel quia *macer* filius fuit patris Physconis s. obesi, *mortuus heredem populum Rom. reliquit* a. V. 657. *et ejus regni civitates senatus liberas esse jussit*, sed a. 678. a tyrannis oppressas in formam provinciae redegit, cui postea Augustus eumdem, quem Cretae, praefecit. v. Appian. B. C. 1, 111. Justin. 39, 5. Cic. Agr. 2, 19. Plut. Lucull. p. 492. Strab. 17, 1194. Dio 53. Sigon. de ant. jur. prov. 1, 16. 2, 16. Ammian. 22 extr. Pigh. Annal. ad a. 657. et 678. Ritter über Guthrie V, 2. p. 196 sq.

4.

4. *Ariobarzanes in regnum Cappadociae a L. Cornelio Sulla reductus est*, v. Appian. Syr. 48. et Mithrid. 10-15. 57. 60. 64. 105. 114. Plut. Sulla p. 453. Pigh. Ann. ad a. 661.

5. *Parthorum legati* cet. v. Pigh. l. l.

6. *P. Rutilius* Rufus — Q. Mucii Scaevolae Auguris quaestor in Asia a. V. 632., et deinde *legatus* Q. Mucii Pont. et Proc. a. 654., *invisus equestri ordini, penes quem judicia erant, — in exsilium missus est* Smyrnam. v. ad Tac. Ann. 3, 66, 4. 4, 43, 12. — Ascon. in Cic. Div. in Verr. c. 17. Rupert. ad Pompon. l. 2. §. 40. D. de orig. jur. Cic. p. Balbo 13. p. Font. 13. N. D. 3, 30. Vellej. 2, 13. Periz. anim. hist. c. 2. p. 59. Voss. de hist. graec. 1, 22. Ernesti clav. Cic. Pigh. Annal. ad a. 654. et 660.

7. *C. Sentius* III MSS. In aliis *Septius*, *Servius*, *Sericius*, *Census*; in edd. antt. *C. Geminius* prob. Crev. quia Sentius his quidem temporibus praetor Macedoniae fuisse videatur, sed *contra Thracas feliciter pugnaverit*. v. Oros. 5, 18. Plut. Sulla p. 458. Cic. p. Planco 8. p. Pis. 34. et Verr. 3, 93. Noris. Cenot. Pis. 3, 9. Pigh. Annal. ad a. 664-672. Hinc *feliciter* pro *infeliciter* h. l. conj. Sigon.

8. *M. Livio Druso* cet. cf. Epit. seq.

LXXI. 1. *M. Livius Drusus trib. pl.* a. V. 662. *occisus est*, v. ad Tac. Ann. 3, 27, 3. Appian. B. C. 1, 23. 35 sq. Vellej. 2, 13 sq. Oros. 5, 17. 18. Flor. 3, 17. Aurel. Vict. V. I. 66. Pigh. Annal. ad a. 662. et Ern. clav. Cic.

2. *judiciariam quoque pertulit:* non pertulit; saltem illa mox sublata est. v. Cic. de leg. 2, 6. et loc. class. Appiani modo laud. unde etiam constat, hac lege cautum fuisse, ut, quum senatores vix trecentorum explerent numerum, totidem adjicerentur ex equestri ordine, atque ex his omnibus judices legerentur. Cf. ad Epit. 97, 7.

3.

3. *Eorum coitus*, forte *coetus* vel *coitiones*; Duk. v. ad Liv. 3, 35, 10. et Gron. ad 4, 13. *conventus* MS. Berg.

4. *invisus etiam senatui factus* ob legem judiciariam. Cf. Appian. et Pigh. ll. ll.

LXXII. 1. *Italici populi defecerunt* a Romanis cet. cf. Appian. B. C. 1, 38 sq. Oros. 5, 18. Flor. 3, 18. Vellej. 2, 15. Pigh. Annal. ad a. 663 sq. — Mox *initio belli a P. orto* e vet. libro Sigon. et Gron. refrag. Drak. qui monet, *movere bellum* passim dici pro incipere. Num vero et *initium belli?*

2. *Q. Servilius proc.* MS. Boend. et Appian. l. l. Plerique MSS. h. l. et Oros. 5, 18. et Vellej. 2, 15. *Q. Servius*, prob. Jac. Gron. Sed v. Duker. ad Flor. 3, 18, 9. — *in oppido Asculo* Piceno, non Apulo.

3. *Saga populus sumsit*, quod in tumulto eoque imminente edici et fieri solebat. Cf. ad Epit. 73, 4. 74, 1. 118, 3. Cic. Phil. 8, 11. 14, 1. Vell. 2, 16.

4. *ad quam devertebatur*, v. ad Liv. 1, 51, 2.

LXXIII. 1. *L. Julius Caesar* et *P. Rutilius consules* a. V. 663. quo bellum sociale geri coeptum est. *Sex. Julius Caesar* (qui a. 662 consul fuit) vocatur Appiano B. C. 1, 40. 48. 72. ad quae loca v. Schweigh., et Fabric. ad Oros. 5, 18. intpp. Flori 3, 18.

2. *Nola colonia* forte tum nondum fuit, sed aetate auctoris Epit., ut et *Aricia* ac *Lanuvium*, quae coloniae vocantur Epit. LXXX. v. ibi Duk. et ad h. l.

3. *P. Rutilius* Lupus *cos. male* cet. cf. Appian. B. C. 1, 40-43. Oros. 5, 18. Flor. 3, 18. ubi pro *Julius Caesar* viri docti conj. *Rutilius consul.* MS. Leid. *male*; reliqui *parum prospere*, quod majori consulis cladi minus convenire monet Drak.

4. *Romae saga posita sunt*, quae populus sumserat. v. ad Epit. 72, 3. — *Herio Asinio* ex Vellejo

2,

2, 16. et Appiano B. C. 1, 40. *Hernio*, *Hirnio* et *Hirno* MSS. et edd. antt.

LXXIV. 1. *Cn. Pompejus* Strabo, pater Pompeji M., consul a. V. 664. *Picentes* aliosque hostes *fudit* et triumphavit. v. Pigh. Annal. ad a. 664. — *insignia sumta sunt*, forte *resumta*, quae ante posita fuisse adparet; (v. ad Liv. 9, 7, 5.) ut a populo, quum saga sumsisset, habitum urbanum et civilem, (v. ad Epit. 72, 3. 73, 4.) et sic Oros. 5, 18. dicit, *senatus laticlavia et alia dignitatis insignia recepit*, etsi rem ipsam non adcurate narrat; Duker.

2. *Libertini tum primum militare coeperunt*; nam antea pauci tantum et in tumultu vel ad tutelam Vrbis militaverant; v. Liv. 10, 21. 22, 11. 40, 18. 42, 27. nisi potius hi fuere nati ex libertis. Ita Lips. de mil. Rom. 1, 2.

3. *L. Porcius* Cato *praetor Marsos, quum uterque populus defecisset*: pro *Marsos* leg. forte *Etruscos* ex Oros. 5, 18. Floro 3, 18, 13. et Appiano B. C. 1, 49. nam Marsi jam ante defecerant et primi omnium Italicorum bellum moverant; Duker.

4. *Nicomedes*. Prusiae nepos *in Bithyniae*, *Ariobarzanes in Cappadociae regna reducti sunt* a. V. 662. expulsi regnis a Mithridate Euergete, patre Mithridatis M. v. Appian. Mithrid. 10-20. 57. 60. 64. Plut. Sulla p. 453.

5. *A. Sempronius Asellio* cet. v. Appian. B. C. 1, 54. Valer. Max. 9, 7, 4. Pigh. Annal. ad a. 664. Vales. ad Diodori Exc. Peiresc. p. 394 396. — *secundum debitores jus dicebat*, cf. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 2.

6. *incursiones Thracum in Macedoniam*, ubi cum Romanis bellum gerebant. Cf. Epit. 76. 81. 82. Oros. 5, 18. Appian. Mithr. 15. 69.

LXXV. 1. *A. Postumius Albinus legatus* L. Sullae, *quum classi praeesset, infamis crimine* falso pro-

proditionis et superbia, *ab exercitu suo interfectus est* a. V. 664. v. Oros. 5, 18. Plut. Sull. p. 455. Valer. Max. 9, 8, 3. Sed eum *classi praefuisse*, et Romanos omnino classibus usos esse in bello sociali, nemo tradit. Hinc verba *quum classi praeesset* delenda, et pro iis *in obsidione castrorum hostilium*, quae cum aliis, ex initio Epit. seq. inculcatis, in quibusdam MSS leguntur, reponenda putabat Drak. Forte leg. *legatus quum castris praeesset.* Certe in castris eum lapidibus obrutum fuisse auctor est Valer. l. l.

2. *L. Cornelius Sulla legatus* L. Julii Caesaris cet. v. Appian. B. C. 1, 40. 46. 50 sq.

3. *L. Porcius* Cato *consul* a. V. 664. — *cecidit*, occisus forte a filio C. Marii. v. Oros. 5, 18. et Appian. B. C. 1, 50. — *dum castra eorum expugnat*, forte *obpugnat*; Drak. Cf. ad Epit. XLIX. n. 7.

4. C. *Cosconius* praetor a. V. 664. et L. *Luccejus* — *Marium Egnatium* cet. cf. Appian. B. C. 1, 40. 45. 52. ad quae loca v. Schweigh. Luccejus, ni fallor, est ille, a quo Cicero consulatum suum scribi cupiebat, quique historiam belli Italici et civilis composuit. (v. Cic. ad div. 5, 10. 12.) Quae si ad aetatem nostram pervenisset, historiam belli socialis, ab auctoribus, quorum scripta supersunt, admodum concise et neque satis dilucide neque apto ordine expositam, pauciores premerent difficultates.

LXXVI. 1. *A. Gabinius legatus — cecidit*, cf. Oros. 5, 18. et diversa narratio Flori 3, 18, 13.

2. Ser. *Sulpicius legatus* cet. cf. Epit. LXXIII. Oros. l. l. Appian. B. C. 1, 47. Mox verba *Cn. Pompejus — adcepit* absunt a MS. Berg. repetita forte ex Epit. praec. *recepit* MS. Boend. verum id verbum modo praecessit; Drak.

3. *a L. Murena et Caecilio Pinna*, forte *Pio*, ut sit Q. Caecilius Metellus Pius; Gron. Id probabile fit ex Vellejo 2, 15. Appiani B. C. 1, 33. 53. 68. 80. et Plut. Mar.

4.

4. *Asculum a Cn. Pompejo* Strabone *captum est* cet. cf. Appian. B. C. I, 47. 48.

5. *Silo Pompaedius*, v. Schweigh. ad Appian. B. C. I, 40. (ubi et de aliis Italicorum ducibus agitur) 44. 53. et intpp. Velleji 2, 16. Flori 2, 18. Oros. 5, 18. Valer. Max. 3, 1, 2. et Obseq. de prod. c. 116. — *auctor hujus rei*, forte *a. h. belli;* Cluver. Ital. 2, 11. p. 732.

6. *Praeterea incursiones* cet. cf. Epit. LXXIV extr.

LXXVII. 1. *P. Sulpicius* Rufus *tribunus pl.* a. V. 665. alter Saturninus, qui rem publicam turbavit stipatus satellitibus, MMM gladiatoribus equitibusque, quos *Antisenatum* nominabat. v. Plut. Sulla p. 456 sq. Ern. clav. Cic. et Pigh. Ann. — *ut exsules revocarentur*, Bestia, Cotta, Mummius aliique damnati lege, a. Q. Vario Hybrida trib. pl. a. 662 lata, ut quaestio haberetur de iis, quorum dolo malo sociis spes injecta civitatis et belli occasio data esset. v. Appian. B. C. 1, 37. 55 sq. Ern. clav. Cic. v. *Varius*, Cic. ad Herenn. 28. Pigh. Annal. ad a. 662. et 665. — *et novi cives libertinique distribuerentur in tribus* veteres, qui in quatuor tribus urbanas erant conjecti. v. ad Liv. 45, 15, 1. Epit. LXXXIV, 2. et 4. Plut. l. l. Appian. B. C. 1, 55 sq. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. 2, 4. et 14. Spanhem. Orb. Rom. 1, 10. — *ut Marius* (*consul* vel *cons Marius* MSS. unde *C. Marius* conj. Drak.) *adversus Mithridatem dux crearetur* loco Sullae consulis, qui jam ad bellum Mithridaticum sibi mandatum cum exercitu Vrbe profectus erat. Cf. Plut. et Appian. ll. ll.

2. *occiso Q. Pompejo* cet. cf. Vellej. 2, 18. et Appian. l. l. — *ex qua factione duodecim* cet. cf. Appian. B. C. 1, 60.

3. *P. Sulpicius, quum in quadam villa — dejectus est*, cf. Appian. l. l. Vellej. 2, 19. Plut. Sulla p. 457. Oros. 5, 19. Freinsh. Subpl. c. 28. *Praemium indi-*

indici promiſſum fuiſſe, aliunde non conſtat; Drak. *indici* pro *indicii* ex emend. Gron. — *de ſaxo* Tarpejo.

4. *C. Marius filius in Africam trajecit*, cf. Appian. B. C. 1, 60. 62. Vellej. 2, 19. Plut. Mar. p. 426. Oroſ. 5, 19. — *C. Marius pater* — *Africam*, cf. Appian. B. C. 1, 61 ſq. Plut. Mar. p. 428. Aur. Vict. V. I. 67. Vellej. 2, 19. Val. Max. 2, 10, 10. — *natione Gallus:* alii Cimbrum fuiſſe dicunt. — *publice*, publica Minturnenſium auctoritate, Drak. eorumque ſumtibus. v. ad Liv. 2, 41, 13. et 41, 20, 5.

5. *L. Sulla civitatis ſtatum ordinavit*, v. Appian. B. C. 1, 59. — *exinde colonias deduxit* militares veteranorum, quorum opera uſus fuerat. Id vero confecto demum bello civili factum eſſe, alii tradunt; neque probabile eſſe monet Duk., et Sullam, ad bellum Mithrid. properantem, cogitationem de re, quae brevi temporis ſpatio tranſigi non potuerit, ſuſcipere voluiſſe, et, juventute Rom. abſumta bello civili, ſuperfuiſſe, qui ab Vrbe in colonias mitti potuerint.

6. *Q. Pompejus* Rufus *conſul* a. V. 665. cet. cf. Appian. B. C. 1, 63. Vellej. 2, 20. Val. Max. 9, 7.

7. *pulſo M'. Aquillio legato*, qui praecipuus belli Mithrid. auctor a Mithridate necatus eſt, auro liquefacto in os infuſo. Cf. Appian. Mithr. 17-21. 112. Vellej. 2, 18. Cic. p. lege Manil. 5. Plin. 33, 3. Diodor. Exc. Peireſc. p. 401. (Opp. T. 2. p. 613. ed. Weſſel.) De disſenſu auctorum v. Duk. ad h. l. Schweigh. ad Appian. Mithr. 19. et Ern. clav. Cic.

LXXVIII. 1. *Mithridates Aſiam* cet. cf. Appiani Mithr.

2. *Q. Oppium proc.*, qui Graecis *στρατηγὸς* dicitur. Cf. Duk., et Appian Mithr. 17. 20. 112.

3. *quidquid civium Rom. in Aſia* cet. cf. Appian. Mithr. 22 ſq. Vellej. 2, 18. Cic. Flacc. 25. Val. Max. 9, 2. ext. 3.

4.

4. *Archelaus praefectus* cet. cf. Appian. c. 27 ſq.

LXXIX. 1. *L. Cornelius Cinna*, quem Sulla, ad bellum Mithrid. discesſurus, ex adverſa factione, ut populum placaret, ſed juramento prius et devotionibus in partes et acta ſua adſtrictum, conſulem nominaverat in a. V. 666. cum *Cn. Octavio*. Cf. Appian. B. C. 1, 64 ſq. Plut. Mar. p. 428 ſq. et Pigh. — *per vim atque arma:* verba *atque arma* non exſtant in quibusdam MSS. Sed *vim* et *arma* paſſim jungi, et vim multis modis fieri poſſe, ſed praecipue fieri armis, monent Duk. et Drak.

2. *pulſus Vrbe a Cn. Octavio* cet. cf. Appian. B. C. 1, 64. qui etiam docet, legem Sulpiciam a Cinna renovatam de novis civibus per omnes tribus distribuendis praecipuam tumultus fuiſſe cauſam, eique majorem partem tribunorum pl. interceſſiſſe. Quod non favere lectioni *cum ſex tribunis pl.* ſed potius adverſari, contra Sigon. jam monuere Crev. et Drak. *cum Sex. Publio tri. pl.* Boend. Berg. et ed. Camp. Suſpicarer *cum M. Virgilio tr. pl.*, niſi a vulg. lect. id nimis recederet. cf. Cic. Brut. 48. et Plut. Sulla p. 458. Non minus tamen ab ea recedunt nomina reliquorum hujus anni tribunorum pl. v. Pigh. Annal. ad a. 666. An leg. *a Cn. Octavio conlega et ſex tribunis plebis?*

3. *Ap. Claudii exercitum* in Campania.

4. *in quo bello duo fratres* cet. cf. Tac. Hiſt. 3, 51. Oroſ. 5, 19. Val. Max. 5, 5, 4. Auguſtin. de civ. dei 2, 25. et ſimilia exempla in Scalig. Catal. Virg. p. 185. Pithoei Catal. vet. poet. p. 159. et Sil. 9, 66 ſq. — *ex Pompeji exercitu:* nam Cn. Pompejus Strabo proc., pater Pompeji M., qui exercitui ad mare ſuperum praeerat, ſenatus advocaverat. Cf. Appian. B. C. 1, 66 ſq.

5. *Et quum obprimi inter initia potuiſſent* ſc. Cinna et Marius, e ſeqq. ad quae conf. Appian., Plut. et Oroſ. ll. ll. — *conſulis ſegnitie*, Cn. Octavii; niſi

nisi leg. *consulum*, Cn. Octavii et L. Cornelii Merulae, qui Cinnae subfectus erat.

LXXX. 1. *Italicis populis a senatu civitas* sine subfragio, quod jus postea, et forte jam ante necem Cinnae, adjectum, (v. Epit. 84. n 2.) *data est:* sed id jam factum a. V. 664. et 665. legibus a L. Julio Caesare cos. et M. Plautio Silvano et C. Papirio Carbone tribunis pl. latis. v. Cic. p. Balbo c. 8. p. Arch. c. 4. Appian. B. C. 1, 49: 53. Sigon. de ant. jur. It. 3, 1. Spanh. Orb. Rom. 1, 10. Contaren. var. lect. 1, 10. Pigh. Ann. — *Plautius*, qui Epit. LXXIV. *A. Plotius* dicitur, judice Pighio in Ann. ad a. 650. p. 159.

2. *Aricium et Lanuvium colonias*, v. ad Epit. LXXIII, 2. *Lanuvium* pro *Lavinium* ex emend. Cluver. Ital. ant. 3, 3. et 4. p. 898. et 939. qui coloniam eo a Sulla deductam putabat. Cf. Appian. B. C. 1, 69.

3. *M. Antonio eloquentissimo viro, L. et C. Caesare* fratribus, et aliis, *quorum* cet. v. Appian. B. C. 1, 71 sq. Plut. et Oros. ll. ll. Cic. de Or. 3, 3. — *Crassus filius* cet. aliter Appian. Cf. Ern. clav. Cic.

4. *se ipsos renuntiaverunt* sc. Cinna et Marius.

5. *Sex. Licinium senatorem de saxo* Tarpejo cet. cf. Plut. Mar. p. 432. ubi Λικίνιον Aldus recte pro Λουκῖνον edidisse videtur. Eamdem rem narrari putabat Duk. in Exc. Peiresc. e Dione p. 644. non a Vellejo 2, 24. (ubi v. intpp.) causam vero poenae, a Pigh. ad a. 667. adlatam, ex loco Plut. haud adtente lecto depromtam esse.

6. *quam rem publ. armatus servavit*, (cf. Epit. LXVIII.) *togatus evertit*, v. ad Liv. 3, 50, 1.

LXXXI. 1. *L. Sulla Athenas — expugnavit* a. V. 668. Cf. Strab. 13, 906 sq. Plut. Sulla 3, 97-106. Appian. Mithr. 28-40. Dio fr. Peir. 124. p. 49 sq.

2.

2. *Magnesia* ad Sipylum, *quae sola in Asia* cet. v. Appian. Mithr. 21. (ubi cf. Schweigh.) et 61. (ubi et aliae memorantur civitates Asiae, quae in fide manserant) Spanh. Orb. Rom. 2, 9.

3. *Thracum in Maced.* cf. ad Epit. 74, 6.

LXXXII. 1. *Sulla copias regis* Mithridatis ejusque duces Archelaum et Taxillem — *proelio vicit* a. V. 668. ad Chaeroneam, caesis CX millibus. v. Appian. Mithr. 42 sq. Plut. Sulla 3, 106–118. Memnon ap. Phot. p. 732. Oros. 6, 2.

2. *iterum exercitum regis* ducesque Archelaum et Doryalum *fudit* apud Orchomenum. v. Plut. 120 sq. Appian. 49 sq.

3. *Archelaus cum classe* cet. v. Plut. 124 sq. Appian. 51–56. Dio 1, 73.

4. *L. Valerius Flaccus* consul, subfectus Mario mortuo a. V. 667. — *a C. Flavio Fimbria legato* — *occisus* cet. v. Appian. Mithr. 51–53. 59–64. 112. et B. C. 1, 75. Vellej. 2, 23. 24. Strab. 13, 594. Aur. Vict. V. I. 70.

5. *direpta provincia;* forte ex MS. Boend. leg. *direptae provinciae.* Cf. Appian. Mithr. 20. 112.

LXXXIII. 1. C. *Fimbria in Asia fusis proelio aliquot praefectis Mithridatis*, v. ad Liv. 28, 30, 1. Quidam MSS. et edd. antt. *aliquot copiis M.* Ipsum Mithridatem ejusque filium aliquoties fusos dicunt Appian. Mithr. 52. et Vellej. 2, 24. — *Vrbem Ilion* cet. cf. Appian. 53.

2. *Quum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati* (a. V. 668. et 669.) cet. cf. Appian. B. C. 1, 67 sq. 75–78. 82. 86–98. — *L. Valerium Flaccum principem senatus* a. V. 667 lectum, qui a. 656 cum M. Antonio censor fuerat.

3. *Cinna ab exercitu — consulatum Carbo solus gessit*, cf. Plut. Pompej. p. 621. et Appian. B. C. 1, 77 sq.

4. *Sulla — pacem cum Mithridate fecit*, ut motus Romae obprimeret, ſuamque poteſtatem firmaret. v. Appian. B. C. 1, 54-64. 76 ſq. — *provinciis Aſia, Bithynia, Cappadocia*, forte leg. *provincia*, quoniam Bithynia et Capp. non fuere eo tempore provinciae Rom., ſed regna; Crev. Sed provinciae Mithridatis intelligi poſſunt; Drak.

5. *Fimbria deſertus — occideret*, cf. Appian. Mithr. 59. 60. — *impetravitque de ſervo ſuo* cet. IV MSS. et edd. vett. *a ſervo ſuo*, ut Epit. 88.

LXXXIV. 1. *Sulla legatis* cet. cf. Appian. B. C. 1, 77. 79. et Plut. Sull. — *futurum ſe in poteſtate ſenatus*, v. ad Liv. 2, 56, 16.

2. *Novis civibus SCto ſuffragium* cet. v. ad Epit. 80. pr.

3. *Q. Metellus Pius* cet. cf. Appian. B. C. 1, 33. 53. 68. 80-91. 97. Plut. Craſſ. p. 545. Pigh. Annal. ad a. 669. — *in Africa* cura Romanis diverſarum (Sullanarum) partium, qui Africam obtinebant; Drak. — *a C. Fabio praetore*, v. ad Epit. 86, 2.

4. *Libertini in XXXV tribus d. ſ.* v. ad. Epit. 77, 1.

LXXXV. 1. *Sulla in Italiam — a conſule C. Norbano — L. Scipionis alterius conſulis* cet. cf. Appian. B. C. 1, 79 ſq. Flor. 3, 21. Pigh. Ann. ad a. 670. Plut. Sull. p. 468 ſq. *Cn. Norbano* multi MSS. h. l. et plerique in Epit. 89. Sed v. Pigh. l. l. et App. B. C. 82.

2. *per omnia id egerat, ut pacem jungeret*, adeoque bona fide, non ſimilate. Illud tradit etiam Vellej. 2, 25. hoc Plut. et Appian.

3. *Cn. Pompejus*, qui Magnus poſtea cognominatus eſt, *Cn. F. ejus, qui Aſculum ceperat*, (v. ad Epit 74, 1. et 76, 4.) *conſcripto* cet. cf. App. B. C. 1, 80. 87 ſq. Plut. Sull. et Pomp.

LXXXVI.

LXXXVI. 1. C. *Marius*, C. *Marii* septies consulis *filius* ex Julia, amita C. Julii Caesaris. v. Plut. Caes. pr. et Appian. 1, 62. qui tamen c. 87. eum C. Marii fratre genitum dicit; unde fuere, qui a patruo eum adoptatum putarent. Sed hos Appianumque refellit Periz. anim hist. c. 3. p. 98 sq. — *consul* a. V. 671. cum Cn. Papirio Carbone III. *per vim creatus ante annos XX*, quod haud verisimile est, quoniam sexto ante anno in exsilium actus est, et tum ante illud uxorem duxit, (v. Plut. Mar. p. 425 sq.) tum in eo multa egit, quae immaturae aetati convenire nequeunt; Drak. Annos XXVII. memorat Appian. B. C. 1, 87. annos XXV. Aur. Vict. V. I. c. 68. et XXVI. Vellej. 2, 26. ubi cf. Voss. *creatus est. C. Fabius* cet. conj. Gron, deleta prima voce Epit. *quum*.

2. *C. Fabius* Hadrianus, qui nunc pro praetore erat; Duk. Cf. ad Epit. 74, 3. Dio Cass, 35, 9. Plut. Lucull. p 502. 515. Haverk. ad Oros. 5, 20. et in comm. ad Thes. Morell. T. I. p. 171. Schweigh. ad Appian. Mithr. 88. *in praetorio suo*, ut ap. Ascon. ad Cic. Verr. 1, 27. 5, 36. sed Ciceroni ibi *domus* est; Duk. cf. Periz, de praetorio 1, 30. 2, 5.

3. *L. Damasippus praetor* cet. ita et dicitur Vellejo 2, 26. et Oros. 5, 20. (ubi v. Fabric.) at *Brutus* Appiano B. C. 1, 88. unde ei duo fuisse cognomina *L. Junium Brutum Damasippum* suspicabatur Pigh. Ann. ad a. 671. eique tribuebat, quae in Epit. 89 pr. de M. Bruto, et in Appiani B. C. 1, 92. de Damasippo leguntur: quod in dubium vocavit Duk. ad h. l. et ad Flor. 3, 21, 20. — *senatum contraxisset*; forte *convocasset*. — *omnem, quae in Vrbe erat, n. f.* ex aliis patet, hic rem supra modum exaggerari; Duk. Ex Appiano vero et aliis, id demum factum esse jussu Marii, postquam is Praeneste compulsus obsidebatur, de quo v. Epit. 87.

4. *Q. Mucius Scaevola pont. max.* Ciceronis in jupraeceptor, temperantiae prudentiaeque specimen,

juris peritorum eloquentiſſimus et eloquentium juris peritiſſimus, qui in conſulatu cum Craſſo a. 658. legem Muciam Liciniam tulerat. v. Cic. Brut. 39. 89. N. D. 3, 32. Or. 1, 3. Off. 3, 11 15. — *in veſtibulo aedis Veſtae occiſus eſt;* ante ſimulacrum Veſtae dicit Cic. N. D. 3, 32. in curia Hoſtilia Vellej. 2, 26. non longe a curia Appian. B. C. 1, 88. Haec curia et aedes Veſtae in foro Rom. et forſan vicinae fuerunt, et in curia eum occidere percuſſores conſtituerant, ſed aufugientem in proxima aede Veſtae occiderunt; Drak. Cf. Duk. ad Flor. 3, 21, 21.

5. *a L. Murena* cet. cf. Appian. Mithr. 32. 43. 64 ſq. 93 112. Cic. l. Manil. 3. Verr. 1, 35. Brut. 90. *Murena* Gr. Μουρήνας, et ſic in faſtis Capit. ad a. V. 731. et nummis gentis Liciniae. Alii ſcribunt *Muraena*, nomen deducentes a piſce, qui Gr. *μύραινα* dicitur. Cf. Drak. ad h. l. et Spalding in Berlin. Monatsſchr. a. 1805.

LXXXVII. 1. *Sulla C. Marium — repulit,* v. Appian. B. C. 1, 87-90 94. Plut. Sull. p. 470 ſq. Flor. 3, 21. Aur. Vict. V. I. 68. 75. Vellej. 2, 26. 27.

2. *ad Sacriportum* in Volſcis inter Signiam et Praeneſte. — *Marium erumpere* ex Praeneſte.

LXXXVIII. 1. *Sulla* Cn. Papirium *Carbonem* coſ., *exercitu ejus* (per legatos, ut quidam tradunt) *fuſo ad Cluſium — expulit*, cf. App. B. C. 1, 89-92. Vellej. 2, 28. Plut. — *Faventiam*, ap. Appian. c. 92. *Placentiam:* quae tamen pro *Fidentia*, urbe vicina, eſt poſita. Cf. ibi Schweigh.

2. *cum Samnitibus, qui ſoli* cet. cf. App. B. C. 1, 51-53. 68. 87. 92 ſq. Plut. Sulla 3, 141 ſq. Oroſ. 5, 20. — *juxta urbem Romanam*, v. ad Epit. 49, 14.

3. *Octo millia deditorum in villa publica* (v. ad Liv. 4, 22.) *trucidavit: tabulam proſcriptionis* (primum inhumanitatis hujus exemplum) *poſuit* (forte *propoſuit;* Drak.) cet. cf. Appian. B. C. 1, 93. 95 ſq.

Plut.

Plut. Sull. 3, 145-150. (p. 472.) Dio I. p. 53-58. Vellej. 2, 28. Lucan. 2, 139 sq. Flor. 3, 21, 24 sq. Oros. 5, 21. Val. Max. 9, 2, 1. August. de civ. dei 3, 28. Aur. Vict. V. I. 75. Meiners Gesch. des Verf. d. Römer p. 117-132. Ex his etiam patet, Catilinam eique similes fuisse instrumenta crudelitatis Sullanae.

4. *omnes Praenestinos* cet. v. Appian. B. C. 1, 94.

5. M. *Marium* Gratidianum, *senatorii ordinis virum*, a M. Mario, C. Marii septies consulis patruo aut potius filio adoptatum — *necavit*, v. Periz. anim. hist. c. 3. p. 98 sq. Gron. Obss. 2, 6. intpp. Lucani 2, 175 Flori 3, 21, 26. Augustini l. l. Sen. de ira 3, 18. Ern. clav. Cic. v. *M. Gratidianus*.

6. *C. Marius*, *Praeneste obsessus a Lucretio Ofella* — *cum Ponzio Telesino*, (fratre minore Pontii Telesini, callidi Samnitium ducis, qui paullo ante in proelio adversus Sullam ad portam Vrbis Collinam perierat) — *occiderat*, cf. Appian. B. C. 1, 88. 90. 93. 94. Plut. Sulla p. 471. Flor. 3, 21. Vellej. 2, 27. Oros. 5, 21. In verbis *id est* aliquid vitii haerere, locum etiam hunc non integrum esse, et varias potius sententias de morte Marii, ut in Velleji l. l., relatas fuisse, certe non eadem genera mortis memorari, jam monuit Duk.

LXXXIX. 1. *M. Brutus* (v. ad Epit. 86, 3.) *a Cn. Papirio Carbone*, *qui Cossuram* (ins. inter Siciliam et Africam, hod. Pantalarea; v. ad Sil. 14, 272.) *adpulerat* — *Cn. Pompejus* — *Cn. Carbonem* — *occidit*, cf. App. B. C. 1, 96. 98. et Oros. 5, 21. e quibus Sigon. *Cossuram* pro *Corcyram* primus substituit. *mucroni* pro *mucrone* conj. Gron. et *in se mucrone verso* — *ei incubuit* Drak.

2. *quod nemo umquam fecerat:* haec verba ab inepto aut sciolo homine inserta putabant Lips. Elect. 1, 23. et Voss. ad Caes. B. C. 1, 6. quia dictatoribus semper *XXIV fasces* et secures praelatas fuisse

 testan-

testantur Polyb. 3, 87. Dionys. Hal. X. p. 650. Plut. Fab. p. 176. Appian. B. C. 1, 100. (ubi cf. Schweigh.) et Dio LIV. p. 521. Alii legendum putabant *quod nemo* sc. eo tempore viventium *umquam viderat*, (nam per annos CXX nemo dictator fuerat; de quo v. Plut. Sulla p. 473. Vellej. 2, 28. et Appian. B. C. 1, 98. ubi cf. Schweigh.) vel *Sulla dictator perpetuus, quod nemo umquam fuerat*. Cf. Drak. ad h. l. et Spanh., de usu et pr. num. diss. X. p. 94. 172. Ceterum et *Fausti* vel *Felicis* et Ἐπαφροδίτου cognomen ei datum vel ab ipso sumtum est. Cf. Liv. 30, 45 extr. Diodor. Ecl. 2. ex l. 37. Opp. T. 2. p. 541. Plut. Sull. p. 473. Appian. B. C. 1, 97. ibique Schweigh.

3. *Rebus novis reip. statum confirmavit* cet. cf. App. B. C. 1, 97-100. Plut. Sulla p. 473 sq. *Legibus* pro *rebus* bene conj. Gron. *Regibus* MS. Leid. Legibus Corneliis reip. status mutatus est: de quibus v. Pigh. Annal. ad a. 672. et Ern. clav. Cic. — *ademit* sc. tribunis. Cf. Cic. leg. 3, 9. Vellej. 2, 30. Antiquam potestatem tribunis restituit Pompejus. App. B. C. 1, 100. 2, 29.

4. *Pontificum augurumque conlegium ampliavit, ut essent XV.* quibus non adversatur locus Cic. de Har. resp. c. 6. quia tres pontifices minores fuere scribae pontificum. v. ad Liv. 22, 57. et Drak.

5. *senatum subplevit ex equestri ordine* adlectis CCC., et civibus inseruit ex proscriptorum servis decies mille, quos vocavit Cornelios. v. App. B. C. 1, 100. et 104. — *proscriptorum liberis* cet. cf. Plut. Cic. 4, 769. Cic. Agr. 3, 3. p. Rosc. Am. 43. 44. et Verr. 1, 47. Vellej. 3, 28. — *ex quibus plurima primo rapuit*, MSS. Leid., Barb. et Gud. minor pro *primo* habent *praemia*, probb. Gron. et Drak. qui *praemia* passim praedas, manubias dici monent. Aliquid potius intercidisse putabat Crev. ut Sulla dictus sit *plurima primo rapuisse*, deinde cetera *redegisse* in publicum.

6.

6. *Q. Lucretium Ofellam* (v. ad Epit. 88, 6.) — *dixit*, cf. App. B. C. 1, 101.

7. *Cn. Pompejus in Africa Cn. Domitium* cet. cf. Oros. 5, 21. Val. Max. 6, 2, 8. et Plut. Pomp. p. 624. — *Hiarbam* s. *Jarbam* (v. ad Sil. 1, 414-7.) *regem Numidiae* cet. v. Plut. et Oros. ll. ll. Eutrop. 5, 9. Aur. Vict. V. I. 77. — *XXIV annos natus* cet. ut ap. Plut. Pomp. p. 625. at *XXVI annos* ap. Aur. Vict. V. I. 77. De triumpho ejus v. Plut. Sull. p. 473.

8. C. *Norbanus consularis* — *occidit*, cf. App. B. C. 1, 91. C. ex Exc. Pith. et edd. pr. recepi pro *Cn*. v. ad Epit. 85, 1. — *Mutilus* Papiorum cognomen; Sigon. *Mutilius*, *Mutillus* et *Metellus* al. — *ad posticas aedes*, v. ad Liv. 23, 8, 8. Duk. et Drak. ad h. l. — *Bastiae*, Leid. *Hastiae.* Neutrius gentis quisquam meminit, et forte leg. *Hostiae;* Drak.

9. *Sulla Nolam in Samnio recepit*, immo *a Samnitibus*, qui invaserant; Gron. conl. Epit. 73. Hoc in Leid. superesse videtur; Drak.

10. *XLVII legiones in agros captos* cet. vix credi potest, Sullam tot legiones sub signis habuisse, et Appian. B. C. 1, 100. et 104. memorat XXIII., et CXX millia hominum; Duk. *LXVII legiones* Boend., et ed. Camp. *XXVII l.* conj. Drak.

11. *Volaterras* cet. Sullam agros Volaterranorum publicasse, non divisisse, neque iis civitatem eripere potuisse, Cic. p. domo 30. ad Att. 1, 9. et ad div. 13, 4. scribit; Duk.

12. *Mitylenae quoque in Asia* cet. urbem a M. Thermo, cujus praetura nusquam alibi reperitur, apud solum Suet. Caes. 2. legitur, et Pigh. Ann. ad a. 672. conjecturas habet sine testimonio veterum; Duk.

XC. 1. *Sulla decessit* phthiriasi conreptus a. V. 675. Puteolis, quo concesserat a. V. 674. postquam sponte se abdicaverat dictatura seque paratum esse dixerat ad rationem omnium rerum a se gestarum

reddendam: *honosque ei a senatu habitus est, ut* corpus humeris senatorum portaretur *in campum Martium* ibique *sepeliretur;* qui honos non nisi regibus Caesaribusque et eorum familiae (sed et Hirtio ac Pansae, si fides habenda Epit. 119.) habitus est. Cf. ad Epit. CVI, 1. ad Tac. Ann. 1, 8, 13. 16. 13, 17, 2. Appian. B. C. 1, 105-106. Plut. Sulla p. 474. 475.

2. *M. Aemilius Lepidus* cos. a. V. 675. cum *Q. Lutatio Catulo* cet. cf. App. B. C. 1, 105. 107. Pigh. ad a. 675. Oros. 5, 22.

3. *M. Brutus*, (pater M. Bruti Caepionis, qui cum Cassio et aliis adversus Caesarem conspiravit) *qui Cisalpinam Galliam obtinebat*, forte ex praetura, quae tamen conjectura Pighii Ann. ad a. 675 sq. nulla auctoritate scriptorum veterum confirmari potest, deperditis monimentis vetustis; Duk. Cf. App. B. C. 1, 60. 2, 111. Plut. Pomp. et Brut.

4. *Q. Sertorius* cet. cf. App. B. C. 1, 65. 67. 85 sq. 107-114. et Hisp. 101 sq. Flor. 3, 22. Oros. 5, 23. Plut. Sertor. et Pomp.

5. *L. Manlius proconsul*, forte praetor cum imperio consulari. Cf. Duk. ad h. l. Oros. 5, 23. Plut. Sertor. p. 574. ubi pro Λολλιον forsan leg. Μάλλιον, non Μαvλλιον. — *M. Domitius legatus* Metelli, qui Sallust. fr. hist. 1. ap. Priscian. X, 901. *proconsul*, et Eutropio 6, 1. *praetor* (sc. cum imperio procons.) dicitur. Cf. Plut. Sertor. p. 574. ubi pro Δομέτιον δὲ καὶ Λούσιον quidam conj. Λούκιον δὲ Δομίτιον, et Fabric. ad Oros. 5, 23. Δομ. δὲ Καλουῖνον. Pro *M.* vel cum Drak. leg. *Cn.*, vel potius ex Eutrop. 6, 1. *L.* v. Suet. Ner. 1.

6. *ab Herculejo quaestore*, Sertorii duce, qui Plut. Pomp. p. 628. Ἑρέννιος nominatur; Sigon. Cf. Epit. XCI. Sallust. hist. II. ex Marcello v. *sagum*, et intpp. Flori 3, 22, 6. Front. 1, 5, 8. Oros. 5, 23. et Eutrop. 6, 1.

7. *a P. Servilio* Vatia Isaurico *proconf.* a. V. 676. cet. cf. Eutrop. 6, 3. Flor. 3, 6. Cic. Verr. 1, 21. 3, 90.

XCI.

XCI. 1. *Cn. Pompejus, quum adhuc eques esset* cet. cf. Epit. 89. et 97. Plut. Pomp. p. 630. Cic. p. lege Manil. 21. Dio 36, 13. *eques* c. Voss. Reliqui *quaestor* et *equester*: unde *eques R.* (Romanus) conj. Drak.

2. *Sertorius — cecidit*, cf. ad Epit. 90, 4. et 6.

3. *Ap. Claudius* Pulcer cos. a. V. 674. *proconsul* a. 675. *Thracas p. p. vicit* Macedoniam populantes, et in Sarmatas usque pervenit. v. Flor. 3, 4. Sed eum varia fortuna dimicasse dicit Obseq. c. 58. et aegritudine animi morboque mortuum esse Oros. 5, 23. Eutrop. 6, 2. et Sex. Rufus.

XCII. 1. *Cn. Pompejus d. e. cum Sertorio pugnavit* ad Sucronem — *ita ut singula*, forte *sinistra*; Gron. Id firmat Plut. in Pomp. p. 628. in Sertor. p. 578. Cf. et App. B. C. 1, 110.

2. *Q. Metellus Sertorium et Perpernam* (al. *Perpennam*; de quo v. ad Liv. 44, 27, 6.) — *fudit* ad Seguntiam; *cujus victoriae — pugnavit*, cf. Appian. l. l. M. *Perperna* Sertorii socius, qui a. V. 661. consul, deinde legatus in bello sociali, et in bello civili dux Marianorum fuerat. Cf. App. B. C. 1, 107. 110. 113 sq.

3. *Obsessus deinde Cluniae* cet. cf. Dio 39, 115. Clunia opp. Arevacorum in Hispania Tarrac. v. Plin. 3, 3. s. 4. et intpp. Suet. Galb. 9.

4. *Praeterea ab* C. Scribonio *Curione* cos. a. V. 677. *proc.* a. 678. quo Ap. Claudio (v. ad Epit. 91, 3.) successerat *in Thracia* cet. cf. Epit. 95. Flor. 4, 1, 45. Flor. 3, 4. Cis. Pis. 19. Pigh. Ann. ad a. 677. 678.

5. *Q. Sertorii multa crudelia* cet. cf. Appian. B. C. 1, 112. 113. Plut. Sert. p. 581.

XCIII. 1. *P. Servilius proc. in Cilicia Isauros domuit* cet. cf. ad Epit. 90, 7. Quum tota Isauria tunc et diu etiam post id tempus domicilium et recepta-

ceptaculum latronum fuerit, *Isauros* h. l. potius pro piratis dici, quam Ciliciam et Isauriam confundi, putabat Duk. ad Flor. 3, 6, 5. Sed *Isauri*, a quibus domitis Servilius etiam cognomen Isaurici adcepit, proprie dicti videntur, et *Cilicia* latiori sensu sumta, ut simul Isauria, inter eam et Lycaoniam ad Taurum in Asia min. sita, ea comprehendatur. Hinc et Isaurus *arx Ciliciae* vocatur Flor. 3, 6. et seriori aevo Cilicia aspera s. τραχεῖα adpellata est Isauria. v. Ammian. Marc. 14, 7. et Hierocl.

2. *Nicomedes* III. Philopator, nepos Prusiae, (quidam hunc Nicomedem IV., tertii filium aut nepotem, fuisse putant) *Bithyniae rex, moriens* a. V. 678. *populum* cet. cf. Appian. B. C. 1, 111. et Mithr. 2. 7. 71. ad quae loca v. Schweigh.

3. *Mithridates, foedere cum Sertorio icto* a. V. 678. *bellum populo Rom. intulit* tertium cet. Cf. Appian. Mithr. 68. et Plut. Sert. p. 580. 581. Oros. 6, 2. Memnon ap. Phot. p. 735 - 755. — De *regiarum copiarum pedestrium navaliumque* (v. ad Liv. 22, 31, 4.) *adparatu* v. Appian. Mithr. 67. 69. et Pigh. Ann. ad a. 679.

4. *M. Aurelius Cotta consul* a. V. 679. *ad Chalcedonem a rege victus est*, v. App. B. C. 1, 71. 112. Plut. Lucull. p. 496. Ceterum suadente Drak. recepi lectionem omnium MSS. nisi quod post *Sertorium* adjeci *gestae* ex ed. Camp. in qua certe *gestas* legitur. Ita *adparatus*, *victus* et *res* pendent a verbo *referuntur* aut simili, quod subplendum est; ut *concio ejus bona* Epit. C. et alia. Sigonius et deinde reliqui editores post *Sertorium* inseruere *gestas continet*, quae ratio durior est et scabriorem efficit orationem. — *omnibus belli militiaeque artibus*, forte leg. *o. bellis* (quae cum Pompejo et Metello gessit) *militiae a. par fuit* illis; Drak. *belli, militiae* Boend. Sed non est forsan, quod pleonasmus ille displiceat.

5. *ab obsidione Calagurris* (v. ad Liv. 39, 21, 3.) *oppidi* cet. cf. Appian. B. C. 1, 112. Plut. Sert. p. 579.

579. B. C. — *coegit diversas regiones petere* commeatum intercludendo iis, insidiando, circumveniendo, circumcursitando et litora obsidendo navigiis praedatoriis. Ita Plut. l. l. — *Metellum ulteriorem* cet. contrarium tradit Plut. l. c.

XCIV. 1. L. *Licinius Lucullus consul* a. V. 679. cum Cotta (v. ad Epit. 93, 4.) *adversus Mithridatem* cet. cf. Appian. Mithr. 33. 51. 56. 72–90. et Plut. Lucull.

2. *Deiotarus*, *Gallograeciae tetrarches* cet. cf. App. Mithr. 75. Gallograeci antiquitus constabant ex tribus diversis populis, quorum quisque divisus erat in quatuor tetrarchias, ita ut universae genti praefuerint XII tetrarchae, qui deinde ad tres, postea ad duos redacti sunt, donec tandem unus Deiotarus iis praeesse inceperit; Drak. v. Strab. 12, 566. App. Mithr. 114. Cic. p. Deiot. et Ern. clav. Cic.

XCV. 1. C. *Curio proc. Dardanos in Thracia domuit*, cf. ad Epit. 92, 4. et Sallust. hist. II. ap. Non.

2. *LXXIV gladiatores Capuae ex ludo* gladiatorio Cn. *Lentuli* Batiatae vel potius Vacciae s. Vatiae *profugerunt*, *et* — *Crixo et Spartaco ducibus* cet. de quo bello gladiatorio, a. V. 680. 681. 682. gesto, quod etiam Spartacium, servile et fugitivorum dicitur, v. et Epit. 96. 97. Appian. B. C. 1, 111. 116–121. Plut. Crass. p. 547–550. Vellej. 2, 30. Flor. 3, 20. Eutrop. 6, 7. Oros. 5, 24. *CCCCLXX gladiatores* Berg. et Leid. LXXVIII fuisse dicit Plut. alii vero pauciores. — *servitiorum*, servorum, *ergastulorumque*, illorum servorum, qui compediti in ergastulis custodiebantur; Drak. Cf. ad Juvenal. 14, 24. *et ergastulorum* edd. antt. *ex ergastulis* in MSS legit Puteanus: idque placebat Dukero. cf. Liv. 24, 15. et Justin. 1, 6. *Spartacum* fuisse Thracem, *Crixum* et *Oenomaum* Gallos, tradit Oros. l. l. ubi cf. Fabric.

3. *Claudium Pulchrum legatum*, qui *Clodius praetor* dicitur Oros. Κλώδιος στρατηγὸς Plut. *Clodius Glaber* (quod potius Vatiniorum cognomen fuit) Floro. Cf. Frontin. 1, 5, 20. 21. — *P. Varinium* ex emend. Sigon. restitui. *P. Vorenum* edd. vett. *P. Varcenum* Voss. *P. Varenum* plerique MSS. et edd. recentt. (*Varenus* nomen Rom., v. c. ejus, pro quo orationem habuit Cicero.) *P. Varinus* dicitur Cic. p. Flacco 19. et Plut. l. l. sed rectius *P. Varinius* Frontino 1, 5, 22. et *P. Varinius Glaber* Appiano B. C. 1, 116. et in fragmento antiqui monimenti, in quo historia belli servilis descripta fuit, ap. Murator. Thes. nov. inscr. T. 1. p. 4. unde constat, *Varinium* gentis adeoque verum nomen esse.

4. *L. Lucullus* cet. cf. App. Mithr. 72-78.

XCVI. 1. *Q. Arrius praetor — cecidit:* quam victoriam Gellio cos. tribuunt Appian. B. C. 1, 117 pr. Plut. Crass. p. 548 D. et Oros. 5, 24. Arrii praetoris nullam mentionem faciunt alii in historia hujus belli. De eo tamen v. Cic. Brut. 69. et Verr. 2, 15. 4, 20.

2. *Cn.* Cornelius *Lentulus* Clodianus et *L. Gellius* Poplicola *consules* a. V. 681. *a Spartaco victi sunt*, cf. Appian. et alii ad Epit. 95, 2. laudati.

3. *Sertorius a M'. Antonio et M. Perperna* cet. cf. Appian. B. C. 1, 113 sq. Plut. Sert. p. 581. 582. (ubi leg. Μάνιος Ἀντώνιος pro Μάλλιος A.) Sallust. hist. III ap. Non.

4. *Imperium partium* Sertorii *ad Marcum* Perpernam (nisi ex Lov. 2. leg. *M. Perpernam*) *translatum — bellum*, cf. Appian. et Plut. ll. ll.

5. C. *Cassius* cet. cf. auctores ad Epit. 95, 2. laudati.

XCVII. 1. *M. Crassus praetor — Gannico*, cf. Plut. Crass. p. 549. Appian. B. C. 1, 118-120. Oros. 5, 24. Frontin. 2, 4, 7. et 2, 5, 34. ubi ipsa Livii ver-

verba laudantur. *Gannico* pro *Granico* recepi ex MSS. et Frontino. *C. Cannicius* dicitur Plut. Fuit fortassis C. Cannicii alicujus libertus, vel unus e colluvie ingenuorum Italicorum, quos (praeter *Gallos Germanosque*) ad Spartacum confluxisse, Appianus auctor est; Duk.

2. *Cum Spartaco dein debellavit* cet. cf. Plut. et App. ll. ll. *dein debellavit* cum Crev. reposui pro *deinde bellavit*. Drak. malebat *deinde debellavit*, quia *dein* saepe quidem in Livio, at numquam aut rarissime in Epitomis obcurrat. — *millibus LX* pro *m. XL.* edidit Drak. ex III MSS. Oros. 5, 24. et Eutrop. 6, 7. Idem reponendum putabat ap. Vellej. 2, 30. aut cum aliis *XC.* quia caesorum numerum iniri non potuisse dicat Appian.

3. *M. Antonius*, oratoris filius, triumviri pater, avarissimus homo, *praetor* a. V. 679. quo infinitum imperium in omnes oras maritimas nactus factione Cethegi et gratia Cottae cos., Siciliam aliasque provincias depopulatus est et bellum *Cretensibus* intulit, sed et *morte sua finivit.* Cf. Cic. Verr. 2, 3. 3, 91. Vellej. 2, 31. Flor. 3, 7. Appian. de reb. Sic. Exc. VI. ibique Schweigh. Cognomen *Cretici* (v. Plut. Anton. pr.) a vano homine jam initio belli sumtum, aut per contumeliam ei inditum putatur. — *parum prospere gestum* revocavi ex MSS. et edd. ante Grut. quae substituit *p. p. susceptum.*

4. *M.* (Terentius Varro) *Lucullus*, L. Licinii Luculli frater a Varrone adoptatus, qui consul fuerat a. V. 680. cum C. Cassio Varo, *proconsul* Macedoniae *Thracas subegit*, cf. Eutrop. 6, 8. 10. Flor. 3, 4. Ammian. 27, 3. 8. Ern. clav. Cic. Appian. Illyr. 30. et B. C. 1, 92. Vellej. 2, 28. Oros. 6, 3. Sex. Ruf. c. 9. Strab. 7, 319. Freinsh. Subpl. XCVII, 16. 17.

5. *L. Lucullus in Ponto* cet. cf. Appian. Mithr. 78 - 82. et Plut. Lucull. p. 499 sq.

6.

6. *M.* Licinius *Crassus et Cn. Pompejus consules* a. V. 683. *facti* (*sed Pompejus — restituerunt*, v. ad Epit. 89, 3. et 91, 1.

7. *Judicia quoque per L. Aureliam Cottam praetorem* a. V. 683. *ad equites Rom. translata sunt*, proprie communia senatoribus, equitibus ac tribunis aerarii facta: sed nonnumquam non modo senatores tantum et equites memorantur, tamquam praecipui judicum ordines, (ut V classes civium, non VI) sed etiam soli equites, quoniam judicia horum potissimum munia sensim sunt facta. Cf. ad Tac. Ann. 2, 35, 4. 3, 30, 2. 12, 60, 3. Duker ad h. l. (qui laudat Cic. Verr. 1, 2. 8. 16. 2, 71. 3, 96. 5, 69. divin. in Caecil. 3. p. Cluent. 43. quique monet, *judicia transferri* non eadem semper significatione dici) intpp. Velleji 2, 32. et Ern. clav. Cic. in ind. leg. v. *Aurelia.* Judicia primum fuerant penes senatum, sed a. V. 632. a C. Graccho ad equites vel solos vel simul translata, (v. ad Epit. 60, 7.) a. 647. a Q. Servilio Caepione cos. et a. 662. a M. Livio Druso trib. pl. utrique ordini data, (quorum tamen leges non perlatae aut paullo post sublatae; cf. ad Epit. 71, 2.) a. 673. a Sulla senatui restituta; a. 683. a L. Aurelio Cotta praetore et a. 698. a Cn. Pompejo II. cos. cum senatoribus, equitibus et tribunis aerarii communicata, a. 707. a C. Julio Caesare dictat. et III. cos. senatoribus equitibusque tradita. Haec sancita legibus judiciariis Sempronia, Servilia, Livia, Cornelia, Aurelia, Pompeja et Julia; de quibus v. Ern. clav. Cic. et Bachii hist. jurisprud. Rom.

8. *Mithridates — ad Tigranem, Armeniae regem* generumque suum, *confugit* a. V. 682. cf. Appian. Mithr. 67. 82 sq. et Plut. Lucull. p. 503 sq.

XCVIII. 1. *Machares, filius Mithridatis, Bospori rex* cet. cf. Appian. Mithr. 67. 78. 83. 102. 113. Plut. Lucull. p. 507, Dio l. 36. p. 25. Oros. 6, 5.

2.

2. *Cn. Lentulus et L. Gellius censores* a. V. 683. qui et simul consules fuerant, (v. ad Epit. 96, 2.) *asperam egerunt censuram*, ab a. 667 intermissam. Cf. Pigh. Ann. ad a. 683.

3. *censa sunt civium capita CCCCL millia;* ita omnes editi: at MSS. *DCCC m.*, *DCCCCL m.*, *DCCCC* et *DCCCCL m.* habent, et Phlegon (in bibl. Phot. cod. 92.) *DCCCCX m.* Hunc majorem numerum probant Lips. Elect. 1, 27. Rualdus ad Plut. animadv. 85. et Voss. in Obss. quia sociis in civitatem receptis admodum auctus sit civium numerus. Eumdem vero continuis fere bellis, Cimbrico, sociali, civilibus, Mithridatico et servili, valde imminutum, et a V. 667., civitate jam Italicis data, censa tantum civium CCCCLXIII millia fuisse, (v. Scalig. ad Euseb. Chron. Ol. 173, 4. et Pigh. Ann. ad a. 667.) adeoque saltem dubitari posse, monet Duk.

4. *L. Metellus praetor* a. V. 683. *in Sicilia*, ubi successit Verri, *adversus p. p. r. g.* cf. Oros. 6, 3. et Ern. clav. Cic.

5. *Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumtum* a. V. 670. *ac refectum erat, a Q. Catulo dedicatum est*, ita omnes MSS. et ed. Camp. sed reliquae edd. ante Sigon. *consumtum erat, refectum a Q. C. d. est*, et sane refectio etiam Capitolii Catulo mandata est, sed mortuo demum Sullae, cui prius data erat. Cf. Tac. hist. 3, 72. Gell. 2, 10. Suet. Caes. 15. Dio 37, 44. 43, 14. Pigh. Ann. ad a. 670.

6. *L. Lucullus in Armenia* cet. cf. Appian. Mithr. 83-88. Plut. Lucull. p. 508 sq. Dio 35, 1 sq.

7. *Q. Metellus proc.* a. V. 685. *bellum adversus Cretenses* gerere coepit, iisque intra triennium subactis leges dedit: quo et triumphum et Cretici cognomen meruit. Cf. Epit. XCIX. et C. Appian. de reb. Sic. Exc. VI. Flor. 3, 7. Oros. 6, 4. Vellej. 2, 34. Cic. l. Manil. 12. 16. Pigh. ad a. 685 sq.

8. *C.* (al. *L.*) *Triarius — pugnavit* a. V. 686. cf. Appian. Mithr. 88. 89. 112. 120. Plut. Lucull. p. 515. et Pomp. p. 639. Dio 35, 10-13. Plin. 6, 3. Phlegon in Phot. Bibl. p. 147.

9. *Lucullum — reliquerunt*, cf. Appian. Mithr. 90. Dio 35, 14-17. Plut. Lucull. p. 514 ſq. — *legiones Valerianae* duae, quas, a L. Valerio Flacco coſ. a. V. 669. in Aſiam adductas, Valerio occiſo, Fimbria occuparat, deinde vero Sulla, ex Aſia diſcedens, ibi cum Murena reliquerat, et Lucullus poſtea junxerat exercitui ſuo; Duk. Cf. App. Mithr. 51. 52. 60. 64. 72. Dio 35, 14. 15. 29.

XCIX. 1. *Q. Metellus* cet. v. ad Epit. 98, 7.

2. *L. Roſcius* Otho *tribunus plebis* a. V. 686. *legem tulit* theatralem, *ut equitibus Rom.* (iis tantum, quibus cenſus equeſter eſſet) *in theatro XIV gradus proximi adſignarentur*, v. ad Juvenal. 3, 153 ſqq. 14, 323 ſq. ad Tac. Ann. 15, 32. Ern. clav. Cic. in Ind. leg.; intpp. Vellej. 2, 32. Plut. Cic. p. 867. Hard. ad Plin. 7, 30. ſ. 31. et 33, 2. ſ. 8. — *proximi*, cui? Forte excidit *orcheſtrae*, aut leg. *primi*, ſc. poſt orcheſtram; Duk. Cf. Horat. Epod. 4, 15. ibique Mitſcherl.

3. *Cn. Pompejus*, *lege ad populum lata* a. V. 686. ab A. Gabinio trib. pl., cui L. Trebellius trib. pl. et Q. Hortenſius fruſtra reſiſtebant, *perſequi piratas juſſus — dedit*, cf. Dio 36, 1-20. Appian. Mithr. 91. 94 ſq. et B. C. 1, 111. Plut. Pomp. p. 631-634. intpp. Flori 3, 6. Eutrop. 6, 12. et Velleji 2, 31. 32.

4. *Praeterea res geſtas a Q. Metello — debuiſſe*, cf. ad Epit. 98, 7. Plut. Pomp. p. 633. 634.

C. 1. *C. Manilius trib. pl.* a. V. 687. *magna — mandaretur*, cf. Dio 35, 25 ſq. Plut. Pomp. p. 634. Vellej. 2, 33. Cic. p. lege Manil. — *Concio ejus bona*, v. ad Epit. 93, 4.

2. *Q. Metellus — dedit*, v. ad Epit. 98, 7. e 99, 4.

3. *Cn. Pompejus — cum rege Parthorum Phraate — bellum inter Phraaten et Tigranem, et inter Tigranem filium patremque g. c.* cf. App. Mithr. 104-106. Plut. Pomp. p. 636 ſq. Dio 36, 28. 34 ſq. Vellej. 2, 37.

CI. 1. *Cn. Pompejus Mithridatem — Tigranem — reſtituit*, cf. App. Mithr. 98-102. 104 ſq. 114. Plut. l. l. Dio, 36, 31 ſq. 34 ſq. Vell. 2, 37.

2. *Conjuratio eorum, qui in petitione* cet. hi erant P. Autronius et P. Sulla, eorumque ſocii, praeter alios, Catilina, Cn. Piſo, Caeſar et Craſſus, quem a Cicerone argui auctorem conjurationis, a Piſone et Catilina factae, Aſcon. ad princ. Cic. or. in toga cand. ſcribit; Duk. Cf. Suet. Caeſ. 9. Dio 36, 27. Pigh. ad a. 687. Salluſt. Catil.

3. *Cn. Pompejus, quum Mithridatem — continet*, cf. Appian. Mithr. 101-103. Dio 36, 33. 37. et 37, 1-7. Plut. Pomp. p. 637 ſq. Aur. Vict. V. I. 77. Vell. 2, 40. Plin. 6, 11 ſq. Strab. 11, 752. 765 ſq.

CII. 1. *Cn. Pompejus in prov. f. Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithrid., bellum patri intulit — Mithridates — interfectus eſt* a. V. 690. Cf. App. Mithr. 109-112. Plut. Pomp. p. 641. Dio 37, 10-14. — *quum veneno ſumto parum profeciſſet ad mortem* adcelerandam: nam ab ineunte aetate antidotis (Mithridaticis) ſe adverſus venena munierat. Cf. ad Juvenal. 6, 661. 14, 252. Gell. 17, 16. App. et Dio ll. ll. — *a milite Gallo, nomine Bitoeto* ex emend. Sigon. *Bitocho, Bitoco, Biroco, Bithocco, Bithoco* MSS. et edd. vett. Cf. ad Epit. 61, 4. Fabric. ad Oroſ. 6, 5. et intpp. Aur. Vict. V. I. 76. ubi *Sithocus* dicitur.

2. *Cn. Pompejus Judaeos ſubegit: fanum eorum in Hieroſolyma*, (v. ad Liv. 38, 39, 4.) *inviolatum usque ad id tempus*, (ut paſſim; v. Drak.) *cepit*; cf. App. Mithr. 106. Joſ. b. Jud. 1, 5 ſq. et Antt.

 Jud.

Jud. 14, 4 ſq. Dio 37, 15-19. Oroſ. 6, 6. Strab. 16, 763.

3. *L.* Sergius *Catilina* — *ſumtum eſt* a. V. 690. quae vel tironibus nota ex Ciceronis oratt. Catil. et Salluſtio. Cf. Dio 37, 10. 29-42. et Appian. B. C. 2, 2-7. — *Ea conjuratio* — *eruta eſt*, v. Gron. ad Sen. de clem. 1, 22. *exſtincta eſt* Boend. et ed. Camp. ut ap. Oroſ. 6, 6. Sed ex gloſſa id natum puto; Drak.

CIII. 1. *a C. Antonio proc.* cf. Dio 37, 39.

2. *P. Clodius adcuſatus* a. V. 692. *quod in habitu muliebri* pſaltriae *in ſacrarium*, locum, ubi ſacra Bonae deae agerentur, (ut ap. Liv. 39, 9. 13. 15.) domum Caeſaris, *in quod virum intrare nefas eſt, intraſſet, et* Pompejam, *uxorem maximi pontificis*, Caeſaris, *ſtupraſſet, abſolutus eſt*, cf. ad Juvenal. 6, 337 ſq. in Caeſ. p. 711 ſq. et in Cic. p. 874 ſq. Dio 37, 45. 46. Cic. ad Att. 1, 5. 11-19. p. Piſ. 22 ſq. de prov. conſ. 5 ſq. p. Mil. 27. Suet. Caeſ. 74. Sen. ep. 97. *uxorem maximi pontificis* ex emend. virorum doctorum pro *u. Metelli pontificis* vel *Ponti* et *Pontii* et *Pon.*, quas lectiones ex compendio ſcripturae *M. Pont.* vel ex eo ortas putant, quod Metellus Pius pontifex max. fuerit ante Caeſarem. Quae conjecturae ſi verae ſunt, erravit certe auctor Epit. cum aliis, aut minus apte *max. pont.* pro *praetoris* dixit: nam Caeſar quidem pontifex max. tum fuit, ſed et praetor, (v. Dio 37, 37. 44) ac ſacra Bonae deae in aedibus conſulum aut (illis forte abſentibus) praetorum, non pontificis maximi, agi ſolebant. v. Cic. de har. reſp. 17. Dio 37, 45. Plut. in Caeſ. p. 711. et in Cic. p. 870.

3. *C. Pontinius praetor* a. V. 690. conſule Cicerone, cujus neceſſarius fuit, *Allobrogas ad Solonem domuit*, et de iis triumphavit a. 699. Nomen ejus varie ſcribitur in MSS., faſtis et lapidibus, *Pontinus, Poutinius, Pomtinus, Pomptinus, Pomptinius.* Cf.

Cf. Reimar. ad loc. claff. Dion. 37, 47. 48. 39, 65. Goltz. in faft. ad a. 699. (ubi in nummo C. *Pontinii* praet. victoria et triumphus de Allobrogibus memoratur) Ernefti clav. Cic. in ind. hift. v. *Pomtinus*, Cort. ad Sall. Cat. 45. Oudend. ad Front. 2, 4, 7. Fabrett. p. 640. Donius claff. 2, 189. 16, 4. et Gruter. — *Solonem:* Dio 37, 48. *Solonium* aut *Solomium* vocat.

4. *P. Clodius ad plebem transiit* a. V. 693. ex patricio factus eft plebejus, adoptatus a P. Fontejo plebejo homine et natu etiam minore, ut tribunus pl. fieri et a Cicerone inimico ultionem petere poffet. Cf. Plut. Cic. p. 875 fq. Dio 37, 51. 38, 12. Cic. p. domo 13. 29. ad Att. 1, 18 fq. 2, 7. Suet. Caef. 20. et Tib. 2. Ceterum de Dolabella idem tradit Dio 42, 29.

5. *C. Caefar* pro praetore *Lufitanos* et Gallaecos *fubegit*, et rediit ex obaerato locuples factus, fed triumphum, ne confulatu excluderetur, dimifit. v. Plut. Caef. p. 712 fq. Appian. B. C. 2, 8. Dio 37, 52 fq. Suet. Caef. 18. Pigh. Ann. ad a. 692. — *eoque confulatus candidato — confpiratio* (τρικάρηνον) *inter tres p. c. facta eft, Pompejum, Craffum, Caefarem* Lucae a. V. 693. Cf. Appian. B. C. 2, 9. 14. Plut. in Craffo p. 551 fq. in Pomp. p. 643 fq. in Caef. p. 713 fq. Dio 37, 54-58. Suet. Caef. 19. Vellej. 2, 44.

6. *Leges agrariae* (lex agraria Julia de agro Campano et Stellate, XX millibus civium, quibus terni pluresve liberi effent, a XX viris dividendo) *a Caefare cof.* a. V. 694. aut 695. — *invito fenatu et altero confule M. Bibulo latae funt*, v. Plut. ll. ll. Dio 38, 1-8. App. B. C. 2, 10 fq. Cic. p. Planco 5. 14. Phil. 5, 19. ad Att. 2, 2. 16-19. Vellej. 2, 44. Suet. Caef. 20. Aug. 4. Goef. fcript. r. agr. p. 530. Mazoch. de amphith. Camp. p. 14 fq.

7. C. *Antonius proc.* oratoris filius, Ciceronis in confulatu collega *in Thracia parum profpere rem gef-*

ſit, cf. Plut. in Caeſ. p. 708. in Cic. p. 866. Dio 38, 10 ſq. Ern. clav. Cic.

8. *M. Cicero, lege* poſt alias *a P. Clodio trib. pl. lata, quod indemnatos cives*, Catilinae ſocios, *necaſſet, in exſilium miſſus eſt*, bona quoque ejus publicata ſunt et in dirutae domus area aedes Libertatis exſtrui coepta. Cf. Plut. Cic. p. 875 ſq. Dio 38, 13-30. Cic. p. Sexto 15. 25 ſq. p. domo 17 ſq. p. Piſ. 4. 8. 10 ad Q. fr. 1, 3 ſq. ad Att. 3, 4. Appian. B. C. 2, 14. 15. Pigh. Ann. ad a. 695.

9. *Caeſar in provinciam Galliam — volebat* duce Orgetorige, cf. Plut. Caeſ. p. 714 ſq. Caeſ. B. G. 1, 2-29. Dio 38, 31 ſq. Flor. 3, 10. — *per provinciam Caeſaris Narbonem*, forte *Narbonenſem*, ſc. in aliam Galliam, quae non erat provincia; Gron. *Narbonem* abeſt a c. Leid. et poteſt abeſſe ob praec. *provinciam Galliam;* Drak.

10. *Pompejus de liberis Mithridatis — triumphavit*, ſed jam a. V. 692. ad quem v. Pigh. Hinc ordinem rerum verborumque vel librarii turbarunt, vel ipſe auctor, ut in Epit. 139 extr. Praeterea Gron. emend. *Pompejus de Mithridate, ductis ante currum Mithridatis liberis et Tigrane, Tigranis filio, triumphavit.* Id firmant Appian. Mithr. 116. 117. Plut. Pomp. p. 642. Eutrop. 6, 16.

11. *Magnusque a tota concione conſulatus eſt:* quod cognomen quando et a quo adceperit, varie traditur. v. Duk. ad h. l. (qui illud primum a Sulla poſt res in Africa geſtas, deinde vulgo, ac poſtremo poſt hunc triumphum a tota populi concione ei datum eſſe ſuſpicabatur) Liv. 30, 45 extr. Appian. Mithr. 97. 118. 121. et B. C. 1, 4. 2, 86. Plut. Craſſ. p. 546. et Pomp. p. 625. Plin. 7, 26. ſ. 27. et Spanh. ad Juliani Caeſ. p. 167. ed. Amſt.

CIV. 1. *C. Caeſar — Germanos Gallia expulit*, cf. Caeſ. B. G. 1, 30 ſq. Dio 38, 34 ſq. Plut. Pomp. p. 716 ſq. Flor. 3, 10.

2.

2. *M. Cicero — ab exſilio reductus eſt*, v. Pigh. Ann. ad a. 696. Appian. B. C. 2, 16. Plut. Caeſ. p. 877 ſq. Dio 38, 30. 39, 6 ſq. Cic. p. Sext, 31 ſq. ad div. 5, 4. ad Att. 3, 22 ſq. 4, 1 ſq. oratt. p. domo, de har. reſp., poſt reditum ad Quirites et in ſenatu. — Vox *agente*, a Sigon. inſerta, adprime convenit: nam Milo non tantum pro reditu Ciceronis oravit, ſed etiam Clodium, qui legem ea de re ferri inpediebat, licet gladiatoribus armatum, lege Plotia de vi poſtulavit, et, quum judicia ſublata videret, gladiatores emit, quibus conatus furoresque Clodii comprimeret; Drak.

3. *Cn. Pompejo per quinquennium annonae cura mandata eſt* eodem anno, quo Cicero rediit ex exſilio. v. Appian. B. C. 2, 18. Plut. Pomp. p. 646. Dio 39, 9. 24. Cic. ad Att. 4, 1. et p. domo 7. 10.

4. *Caeſar Ambianos* cet. cf. Caeſ. B. G. 2, 3 ſq. — *contra Nervios unius civitatis* (*unam horum civitatem* ſc. Belgarum malebant Gron. et Crev.) — *ex LX millibus* cet. codices admodum variant. Cf. Drak., et Caeſ. B. G. 2, 28. Plut. Caeſ. p. 717. 718. Dio 39, 3.

5. *Lege lata* a P. Clodio trib. pl. a. V. 695. *de redigenda — Cypro — M. Catoni* cet. cf. Plut. Cat. min. p. 776. App. B. C. 2, 23. Dio 38, 30. 39, 22 ſq. 53, 12. Cic. p. domo 8 ſq. Strab. 14, 684 ſq. Vellej. 2, 38. 45. Ammian. 14, 27. Flor. 3, 9. — *Ptolemaeus, Aegypti rex, ob injurias, quas patiebatur a ſuis regno pulſus:* verba *regno pulſus* abſunt a c. Leid. et, quod jam Duk. et Drak. monuere, ſuſpecta ſunt, quia Ptolemaeus ſponte regno ceſſit, et injurias non tam paſſus eſt, quam civibus propter exactiones pecuniarum intulit, neque ob illas, ſed ob has rex pelli ſolet, niſi poſt *regno pulſus* intelligi poteſt, *ut ferebat* aut *querebatur*. Cf. Plut. l. l. et Pomp. p. 645. Dio 39, 12-16. *ob injurias, quas patiebantur, a ſuis regno pulſus* cdd. vett. forte rectius.

6. C. *Caesar Venetos* — *vicit* tertio expeditionis Gallicae anno V. c. 697. in Gallia Celtica s. Lugd. ubi Venetia, Venetorum caput, hod. Vannes s. Vennes in Pritannia inf., Bretagne. Cf. Strab. 4, 4, 1. p. 195. Caes. B. G. 3, 7 sq. Dio 39, 40 sq.

CV. 1. C. *Catonis trib. pl.* qui primum reductionem Ptolemaei (v. ad Epit. 104, 5.) inpedire conatus erat, et deinde a Pompejo et Crasso, consulatum ambientibus, subornatus *comitia tollebat* cet. cf. Dio 39, 15. 27. 28. Manut. ad Cic. ad Q. fr. 2, 6. Non. v. *rumor*, Pigh. Ann. ad a. 697 sq. Ern. clav. Cic.

2. *M. Cato* — *praelato* P. *Vatinio*, sordido scelestoque homine, quem Cn. *Pompejus* et *M. Crassus*, alterum per vim adepti *consulatum* et Catonem adversarium veriti, adjuverant. v. Pigh. Ann. ad a. 698. Plut. in Pomp. p. 646 sq. in Cat. min. p. 779 sq. Dio 39, 26-32. Ern. clav. Cic.

3. *Idem* M. Cato, *quum legem inpediret* cet. cf. Plut. ll. ll. et in Crasso p. 552. et in Caes. p. 718. Dio 39, 33-36. App. B. C. 2, 17. 18. Suet. Caes. 24. Pigh. l. l. — *Caesari Gallia et Germania*: de Germania nihil apud alios proditum inveni, et Caesar bellum quidem gessit adversus Germanos, sed ipse causam ejus quaesivit Germanis per fraudem circumventis et perfidia eorum ambitioni et crudelitati suae praetexta; Duk. Cf. Plut. Caes. p. 718. et Cat. min. p. 784. Suet. Caes. 24. Dio 39, 48. Caes. B. G. 4, 13.

4. *A. Gabinius proc.* Syriae, quam lege Clodia adceperat, *Ptolemaeum* a. V. 698. *reduxit in regnum Aegypti*, *ejecto Archelao*, immo cum Berenice filia, quae ei nupserat, occiso; Duk. Cf. Dio 39, 55-65. Appian. Syr. 51. et B. C. 2, 24. Strab. 17, 796. Plut. Anton. p. 916 sq. Joseph. Antt. l. XIV.

5. *Caesar victis Germanis* — primus Romanorum et quidem bis et *Rhenum transscendit* inter Bingium

Mo-

Moguntiamque, (a. V. 699. adverſus Sicambros, et a. 701 adverſus Suevos proficiſcens) et *in Britanniam trajecit* ex portu Itio ſ. Iccio a. 699. et 700. Cf. caeſ. B. G. 4, 16 ſq. 20 ſq. 5, 2. 11 ſq. 6, 9 ſq. Plut. Caeſ. p. 718 ſq. Dio 39, 48-53. 40, 1-11. Strab. 4, 5, 2. 3. p. 199 ſq. Tac. Agric. 13. — *iterum parum felicius:* vox *parum* ex verbis praec, perperam repetita; Gron. et Drak.

CVI. 1. *Julia, Caeſaris filia, Pompeji uxor, deceſſit, — ut in campo Martio ſepeliretur*, cf. ad Epit. 90, 1. Plut. Pomp. p. 644. 647. in Caeſ. p. 714. 719. Suet. Caeſ. 12. 26. Dio 39, 64. 40, 44. App. B. C. 2, 19.

2. *Gallorum aliquot populi, Ambiorige duce Eburonum — a quibus* L. Aurunculejus *Cotta et Q. Titurius* Sabinus — *in Nerviis Q. Cicero* M. frater cet. cf. Dio 40, 4-11. Plut. Caeſ. p. 719. Caeſ. B. G. 5, 24-58. Oroſ. 6, 10. Ceterum cum Gron. leg. *interque ea, quibus in Nerviis* (male *Treviris* MSS. et edd. antt.) *praeerat Q. Cicero*, vel cum Drak. *inter quae ejus, qui in N. p., Q. Ciceronis.* Cf. Epit. 77. 80. 107.

3. *M. Craſſus* proc. *bellum Parthis inlaturus — interfectus eſt* a. V. 700. Cf. Plut. Craſſ. p. 552-565. (ex quo ad verbum fere expreſſa eſt hiſt. Parth., quae vulgo tribuitur Appiano) Dio 39, 39. 40, 12-30. Joſeph. A. I. 14, 12. B. I. 1, 6. Juſtin. 42, 4. Oroſ. 6, 13. Vell. 2, 46. Flor. 3, 11. Strab. 16, 1083 ſq. — *Surenas* ſ. Surena dicebatur Parthis, qui dignitate ſecundus erat a rege. v. Plut. Craſſ. p. 556. ad Tac. Ann. 6, 42, 6. Briſſon. de regno Perſ. l. 1. p. 7. et 134.

CVII. 1. *C. Caeſar Treviris — perſequutus eſt* a. V. 700. Cf. Dio 40, 31 ſq. Caeſ. B. G. 6, 3-8. 29 ſq. Plut. Caeſ. p. 719. Ante *perſequutus eſt*,

 quod

quod frigide dicitur, excidiſſe *fruſtra*, conj. Duk. conl. Caeſ. B. G. 6, 30. et 43.

2. *P. Clodii, a T. Annio Milone — Milo i. d. in exſilium actus eſt*, v. Pigh. Ann. ad a. 701. Plut. Cic. p. 878. Dio 40, 48-55. App. B. C. 2, 20-24. Cic. or. pro Milone et ad eam Aſcon. — *Cn. Pompejus legatus a ſenatu*, forte *delegatus*, aut *rogatus*: hanc enim ſpeciem ambitioni ſuae circumdedit; Gron.

3. *Lex lata eſt* a X tribunis pl., *ut ratio abſentis Caeſaris in petitione conſulatus haberetur*, cf. App. B. C. 2, 25. Dio 40, 51. 56. Plut. Pomp. p. 649. Flor. 4, 2. Cic. ad Att. 7, 3. 8, 3. et, qui adcuratiſſime rem tradit, (v. Duk.) Suet. Caeſ. 26. et 28. — *invito et c. M. Catone*, quod veriſimile quidem eſt, nec tamen alibi, quod ſciam, legitur; Duk.

4. *Praeterea res geſtas — Arvernorum*, cf. Plut. Caeſ. p. 720 ſq. Strab. 4, 2, 3. p. 191. Dio 40, 33-41. Caeſ. B. G. 7, 4 ſq. Oroſ. 6, 11. Flor. 3, 10, 20. — *Vercingentorix* plerisque *Vercingetorix* dicitur, Plut. *Vergentorix*. Cf. intpp. Flori.

CVIII. 1. *C. Caeſar Gallos ad Aleſiam vicit — adcepit*, cf. Caeſ. B. G. 7, 68 ſq. Oroſ. 6, 11. Flor. 3, 10. Vell. 2, 47. *Alexiam* MSS et edd. vett. male. v. Diodor. 4, 158.

2. *C. Caſſius* Longinus — *Parthos — cecidit*, cf. Plut. Craſſ. p. 554. Dio 40, 25. 28. 29. Vell. 2, 46. Oroſ. 6, 13.

3. *In petitione conſulatus M. Cato* cet. v. Pigh. Ann. ad a. 702. Dio 40, 58. Plut. Cat. min. p. 783.

4. *Praeterea contentiones inter conſules* cet. cf. Dio 40, 59. et ad Epit. CIX. pr. — Mox del. τὸ *id*, et leg. *in tempus conſulatus*, h. e. in ſolidum decennium; Gron. coll. Caeſ. B. C. 3, 1.

5. *resque a M. Bibulo* proc. *in Syria geſtas*; qui caeſo M. Craſſo bellum Parthicum confecit. v. Pigh. Ann. ad a. 703. Dio 40, 30. Cic. ad div. 2, 10. 15, 3 ſq. ad Att. 5, 20.

CIX. 1. *Causae civilium armorum*, belli inter Pompejum et Caesarem gesti — *contentionesque de successore Caesari mittendo* — *C.* Scribonii *Curionis actiones* — *M. Antonio et Q. Cassio* — *caperet*, v. Pigh. Ann. ad a. 703. 704. Appian. 2, 25-34. Dio 40, 59-66. 41, 1-3. Plut. in Pomp. p. 649 sq. in Caes. p. 722 sq. in Anton. p. 917 sq. Hirt. B. G. 8, 50 sq. Caes. B. C. 1, 1 sq. Suet. Caes. 28 sq. Cic. ad Att. 7, 1. 7. ad div. 8, 6. 10. 13. 16, 11. Vell. 2, 48 sq. — *ut viderent, ne quid resp. d. c.* v. ad Liv. 3, 4.

2. *C. Caesar bello inimicos — in Italiam venit* transgressus Rubiconem — *Corfinium cum L. Domitio et L.* (immo *P.*) *Lentulo — Italia expulit*, cf. Appian. B. C. 2, 34-40. Plut. in Pomp. p. 651. in Caes. p. 723. Dio 41, 4-14. Caes. B. C. 1, 7 sq. Cic. ad Att. 7, 11. 14. 17 sq. 8, 1. 13. 9, 13. Suet. Caes. 31 sq.

CX. 1. *C. Caesar Massiliam — se permiserunt*, cf. Caes. B. C. 1, 34-87. 2, 1-22. App. B. C. 2, 40 sq. Dio 40, 15-25.

2. *C. Antonius — Opitergini Transpadani* cet. cf. App. B. C. 2, 41. 47. Dio 41, 40. Flor. 4, 2, 31 sq. Quintil. 3, 8, 23. Lucan. 4, 401-551.

3. *C. Curio — in Africa — adversus* P. Attium *Varum — a Juba — caesus est*, cf. Dio 40, 41. 42. App. B. C. 2, 44-46. Caes. B. C. 2, 23 sq. Oros. 6, 15.

4. *C. Caesar in Graeciam trajecit*, cf. Plut. Caes. p. 725 sq. App. B. C. 2, 52-59. Dio 41, 44-50. Caes. B. C. 3, 4-33.

CXI. 1. *M. Coelius Rufus praetor — novarum tabularum spe* resciffisque Caesaris actis et legibus *plebe solicitata — Miloni exsuli, qui fugitivorum*, gladiatorum cet. cf. Pigh. Ann. ad a. 705. Caes. B. C. 3, 20. Vellej. 2, 68. Dio 42, 22-25. Oros. 6,

15.

15. Suet. Caeſ. 42. *Tabulae novae* dicuntur, quum nomina in tabulis expenſorum mutantur, h. e. creditorum plane delentur, aut pars de ſumma debiti demitur. Cf. ad Epit. 113, 4. Ern. clav. Cic. et intpp. Sall. Cat. 22. et Suet. l. l.

2. *Cleopatra a Ptolemaeo fratre*, puero et Ptolemaei XI. Auletis filio, *regno pulſa eſt* et deinde reſtituta a Caeſare. Cf. Epit. CXII. Plut. Caeſ. p. 730 ſq. App. B. C. 71. 84. 89 ſq. Dio 42, 2 ſq. 9. 34–44. Suet. Caeſ. 35. 52.

3. *Propter Q. Caſſii* Longini *praetoris avaritiam c. Cordubenſes in H. cum duabus Varronianis legionibus*, quibus M. Varro in ulteriori Hiſpania praefuerat, quaeque deinde cum provincia traditae fuerant Q. Caſſio, *a p. C. d.*, cf. Epit. CX. Caeſ. B. C. 2, 20. 21. Auctor b. Alex. 48–58. Dio 42, 15. 16. Val. Max. 9, 4, 2. Pro *Caſſii* in MSS. et edd. antt. male legitur *Catuli* et *Caii*: pro vulg. *Varianis* (MS. Leid. *Varrianis*) ex emend. Jac. Gron. ſubſtitui *Varroīanis* i. e. *Varronianis*.

4. *Cn. Pompejus ad Dyrrachium obſeſſus a Caeſare, et — apud Pharſaliam acie victus eſt — Caeſar ignovit*, cf. Pigh. ad a. 705. Dio 41, 47–63. Plut. in Pomp. p. 652–8. in Caeſ. p. 726 ſq. App. B. C. 2, 52–81. Caeſ. B. C. 3, 25–101. Oroſ. 6, 15. Lucani Pharſ. — *praeſidiis ejus*, Caeſaris. Cf. Oroſ. 6, 15. — *apud Pharſaliam*, in Pharſalia, regione, (v. ad Liv. 10, 23, 12.) aut h. l., ut ap. Tac. Hiſt. 1, 50. Flor. 4, 2, 66. 84., *Pharſalia* pro urbe poſita; Duk. — *Cicero*, v. ad Epit. 106, 2.

CXII. 1. *Trepidatio victarum partium in diverſas o. t. partes*; nam *trepidare* eſt huc illuc discurrere cum tumultu; (v. ad Liv. 1, 14, 6. et 3, 49, 4.) niſi ſeq. copula *et* poſt *partium* ponenda; Drak. *per* pro *in* edd. antt. et multi MSS.

2. *Cn. Pompejus, quum Aegyptum petiſſet, juſſu Ptolemaei, auctore Theodoto et Pothino* (v. intpp. Flo-

Flori 4, 2, 60. Oudend. ad Caes. B. C. 3, 108. et ad Lucan. 8, 483.) *occisus est ab Achilla — refugerunt*, cf. Dio 42, 1-5. Plut. Pomp. p. 660 sq. App. B. C. 2, 83-87.

3. *Caesar post diem tertium — caput Pompeji et annulum — Alexandriam intravit — Cleopatram — reduxit — Ptolemaeum — subsedit*, cf. Plut. Pomp. p. 662. in Caes. p. 730 sq. Dio 42, 7-9. 34-44. App. B. C. 2, 88 sq. Caes. B. C. 3, 107 sq. Oros. 6, 15. 16. (Hirt.) de b. Alexandr., Lucan. l. 10. *post diem tertium* a nece Pompeji? Id tamen nusquam proditum opinor, et forte Livius dixerat, quod Appian. c. 89., Caesarem tribus diebus ab Rhodo Alexandriam pervectum fuisse; Duk. Idem Appianus c. 88. tradit, Caesarem tertio demum post pugnam Pharsal. die Pompejo fugienti institisse. Mox Gron. non male conj. *et offensus est, et inlacrumavit; nec sine periculo* cet. cf. Dio 42, 34. 35.

4. *laboriosum M. Catonis in Africa — iter*, cf. Plut. Cat. min. p. 786 sq. App. B. C. 2, 87. Dio 42, 9 sq. — *bellum a Cn. Domitio contra Pharnacem*, regem Bospori, filium Mithridatis M., *parum prospere gestum*, cf. ad Epit. CI, 1. App. Mithr. 113. 120. et B. C. 2, 91 sq. Dio 42, 45-48. Hirt. de b. Afric. 34 sq.

CXIII. 1. *Confirmatis in Africa — mandata est Catoni*, v. Plut. Cat. min. p. 787. App. 2, 87. 95. Dio 42, 10 sq. 56 sq. Vox *imperium* male repetita, judice Sigon. — *P. Scipioni* Nasicae, (Q. Caecilio Metello Pio Scipioni) socero et collegae Pompeji III consulis. Post adoptionem etiam aliis *P.* non *Q.* Scipio est dictus. v. Duk. et Drak. ad Epit. CXIV. et Ern. clav. Cic.

2. *Cn. Pompejus M. f. in Hispania — renovavit*, v. App. B. C. 2, 87. 103 sq. Plut. Caes. p. 733 sq. Dio 42, 15 sq. 43, 14. 28 sq. (Hirt.) de b. Hisp.

3.

3. *Pharnaces, M. f, rex Ponti — victus est*, v. ad Epit. 112, 4. *ex Ponto* plerique MSS. et edd. ante Mogunt. Forte leg. *in Ponto*, (ut ap. Oros. 6, 16.) vel *rex Bospori*, vel *regis Ponti*.

4. *Quum seditiones Romae a P.* Cornelio *Dolabella trib. pl.* Ciceronis genero, *legem ferente de novis tabulis*, (v. ad Epit. 111, 1.) cui intercessere collegae L. Trebellius et C. Asinius Pollio — *caesi sunt*, v. Dio 42, 29 sq. Plut. Anton. p. 919 sq. Cic. Phil. 2, 24 sq. 38. 6, 4. 10, 10. 11, 6. ad Att. 7, 8. 11, 21. ad div. 2, 15 sq. 12, 3. (his aliisque locis *Cn. Dolabella* dicitur) Pigh. Ann. ad a. 706. Freinsh. Suppl. c. 28 sq.

5. *Caesar veteranis*, Decumanis, *cum seditione missionem postulantibus dedit*, v. App. B. C. 2, 92 sq. Dio 42, 52-55. Suet. Caes. 70. Plut. Caes. p. 730. Pigh. ad a. 706. — *in Africa contra copias Jubae regis*, Vari, Scipionis, Labieni et Petreji, *c. d. m. pugnavit* ad Ruspinam. v. Plut. l. l. Dio 42, 56 sq. App. B. C. 95 sq. (Hirt.) de b. Afric.

CXIV. 1. *Bellum in Syria Q. Caecilius Bassus* praetor a. V. 707. — *relicto a legione Sex. Caesare — occisoque eo*, instigante Basso, v. Dio 47, 26 sq. App. B. C. 3, 77 sq. 4, 58 sq. Joseph. A. J. 14, 7. 11. B. J. 1, 8. Abramus ad Cic. p. Dejot. 8 sq. Ern. clav. Cic. Vox *eo* forte del, aut leg. cum Periz. (anim. hist. c. 4 p. 176 sq.) *occiso eo*, vel cum Drak. *occisoque*. *Et* vel C. *Caesar* cet.

2. *Caesar Scipionem* (v. ad Epit. 113, 1.) *praetorem, Afranium Jubamque vicit ad Thapsum* a. V. 707. — *Cato, quum se percussisset Uticae — anno aetatis XLVIII. Petrejus Jubam seque interfecit. P. Scipio — Faustus* (filius Sullae) *et Afranius occisi*, cf. Plut. in Caes. p 732 sq. in Cat. min. 787-794. App. B. C. 96-100. Dio 43, 1-13. (Hirt.) de b. Afric. *praetorem*, ducem; (cf. Epit. 113 pr. et ad Liv. 6, 42, 7.) nisi potius cum Gron. leg. *Petrejum*, vel,

vel, quod Periz. anim. hist. c. 4. p. 177. et Drak. probabant, *proconsulem.* — *anno aetatis XLVIII.* optimi MSS. Cf. Plut. et App. ll. ll. Gruch de comit. Rom. 1, 3. — *Petrejus Jubam s. i.* cf. Freinsh. ad Flor. 4, 2, 69. — *vocem quoque adjecit:* videtur excidisse *parem* aut *memorabilem;* Gron.

CXV. 1. *Caesar quatuor triumphos duxit — dedit*, v. Pigh. ad a. 707. Plut. Caes. p. 753. Dio 43, 14. 19-24. App. B. C. 2, 101 sq. Suet. Caes. 49. 51.

2. *Marcellus — a Cn. Magio Cilone* (qui aliis *P. Magius Chilo* dicitur; de quo v. Fest. v. *Chilo*, Charis. Inst. Gram. 1, 78. et Drak.) *cliente suo Athenis occisus*, cf. Cic. p. Marc. 1. ad div. 4, 12. ad Att. 9, 8. 13, 10. Val. Max. 9, 11, 4. Caes. B. C. 1, 24.

3. *Recensum egit, quo censa sunt civium capita CL millia:* idem de censu a Caesare acto tradunt Plut. Caes. p. 753. et App. B. C. 2, 102. Sed hos errasse, et Livium potius *recensum populi* h. e. plebis (v. ad Liv. 31, 50, 1.) frumenti publice distribuendi causa factum, (ut Suet. Caes. 41. et Dio 43, 21.) non censum totius populi, a Caesare numquam forte actum, (etsi id dixerit Dio 43, 25.) memorasse, suspicantur Duk. ad h. l. Casaub. ad Suet. l. l. Lips. Elect. 1, 8. 27. Ruald. animadv. 24. in Plut. Pro *recensum* in plerisque MSS. *censum; et censum; Romae censum.*

4. *Profectusque in Hispaniam — ad Mundam* cet. cf. Pigh. ad a. 708. Plut. Caes. p. 753. 754. App. B. C. 2, 103 sq. Dio 42, 15 sq. 43, 28-45. Flor. 4, 2. Vell. 2, 55. Suet. Caes. 36. et liber de bello Hisp. adnexus Caesari. — *Pompejus Sextus*, v. ad Liv. 3, 1, 1.

CXVI. 1. *plurimi maximique honores — Pater patriae — et sacrosanctus ac dictator in perpe-*

tuum

tuum cet. de his aliisque honoribus v. Duk. ad Flor. 4, 2, 91. Dio 43, 42 sq. 44, 4 sq. 48. App. B. G. 2, 106 sq. Plut. Caes. p. 734 sq. Suet. Caes. 76.

2. *invidiae causam — quod senatui — non adsurrexit, et quod a M. Antonio cos. — diadema — Epidio Marullo et Caesetio Flavo* cet. cf. Suet. Caes. 78. 79. Dio 44, 8–11. Plut. Caes. p. 736. App. B. C. 2, 107–109. Cic. Phil. 2, 34. Vell. 2, 56.

3. *Ex iis causis conspiratione — descenderunt*, cf. Pigh ad a 709. Plut. in Caes. p. 737 sq. in Anton. p. 921 sq. in M. Bruto p. 987–992. Dio 44, 1. 9–34. App. B. C. 2, 110–147. Suet. Caes. 80 sq. Vell. 2, 56 sq. — *Oblivione caedis*, ἀμνηστίᾳ.

4. *Testamento Caesaris heres ex parte dimidia institutus C. Octavius sororis* Juliae *nepos* ex filia Atia s. Attia, *et in nomen a. est*, cf. App. B. C. 2, 143. Plut. in Cic. p. 885. in Anton. p. 922. in Bruto p. 994. Dio 44, 35. 45, 1 sq. Vell. 2, 59. Suet. in Caes. 83. in Aug. 4. *ex sorore nepos* quidam MSS. et edd. vett. Ita et simpl. *nepos* inferioris aetatis scriptoribus dicitur sororis filius. Sic et τῆς ἀδελφῆς υἱὸν pro ἀδελφιδῆς vulgo ap. Plu . et Dion. ll. ll. Cf. Duk. et Drak.

5. *Caesaris corpus — crematum est*, v. App. B. C. 2, 143 sq. Dio 44, 35–53. Suet. Caes. 84 sq. — *Dictaturae honos in p. sublatus est*, v. Dio 44, 51. App. B. C. 3, 24 sq. 37. Cic. Phil. 1, 1 sq.

6. *C. Amatius* (male *Chamaces*, *Chamates*, *Carmates*, *Cammates*, *Camartes* MSS. et edd. ante Sigon.) Pseudo – Marius. cf. App. B. C 3, 2. 3. 36. Cic. Phil. 1, 2. ad Att. 12, 49. 14, 6 sq. Val. Max. 9, 15, 2. qui Erophilum adpellat. *Marii filium*, nepotem dicunt App. et Val. Max. Cf. intpp. Cic. ad Att. 12, 49.

CXVII. 1. *C. Octavius Romam ex Epiro venit — bellum in Macedonia gesturus — ominibusque prosperis exceptus etiam nomen Caesaris sumsit*, cf. Dio

Dio 45, 3-5. 46, 47. App. B. C. 2, 110. 3, 9-14. Plut. Anton. p. 922. Vell. 2. 59. 60. Flor. 4, 2 extr. Suet. in Caes. 44. in Aug. 8. Obseq. de prod. 128. *Bellum* adversus Parthos memorant alii, et alii adversus Dacos et Getas; quos si nomine *Macedoniae* comprehendit auctor Epit., admodum late id sumsit; Duk. Cf. tamen App. B. C. 3, 25.

2. *In confusione rerum ac t. Lepidus p. m. i.* cf. Dio 44, 53. App. B. C. 2, 132. Vell. 2, 63.

3. *Sed M. Antonius consul — desciverunt*, cf. Plut. Anton. p. 921 sq. App. B. C. 3, 13-49. Dio 45, 5 sq. 11-47. 46, 1-28. Vell. 2, 60 sq. Suet. Aug. 10. — *legem de permutatione provinciarum*, Galliae, Macedoniae et Syriae, D. et M. Brutis et Cassio prius, deinde M. et L. Antoniis et Dolabellae decretarum. cf. Dio 45, 9. App. B. C. 2, 112. 3, 2. 6 sq. 24 sq. 49 sq. 98. 4, 57 sq. Cic. ad div. 11, 1 sq. — *deductos in colonias veteranos* Caesaris *excitavit*, qui inde *evocati* (v. ad Tac. Ann. 1, 17, 2.) dicebantur. Cf. Dio 45, 12. Vell. 2, 61. (ex quo forte h. l. leg. *excivit*) App. B. C. 3, 40-45. Suet. Aug. 10. Tac. A. 1, 10 pr. — *Legiones quoque quarta et Martia* cet. cf. App. B. C. 3, 40 sq. 45. 66 sq. 93. 4, 115 sq. Dio 45, 13. Cic. Phil. 3, 3. 4, 2. Vell. 2, 61. *tulerunt*, forte *transtulerunt*; Duk. et Crev. Cf. tamen Vell. 2, 61. — *saevitia M. Antonii* cet. cf. App. B. C. 3, 43 sq. Dio 45, 13. *M. Antonii, passim in castris suis trucidantis, qui suspecti erant* conj. Gron.

4. *D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam M. Antonio obsisteret, Mutinam c. e. occupavit* a. V. 710. Cf. App. B. C. 3, 45-49. Dio 45, 13-17.

CXVIII. 1. *M. Brutus in Graecia*, Macedonia, — *redegit*, cf. App. B. C. 3, 63. 79. 4, 58. 75. Dio 47, 20-36. Vell. 2, 69. Plut. Brut. et Cic. ad Brut.

2. *C. Caesari* Octaviano, *qui primus reip. arma sumserat* anno aetatis XIX. *propraetoris — esset*; nam auctore Cicerone Antonius hostis reip. judicatus est, et Octaviano summi honores decreti sunt. Cf. Cic. Phil. 5. et 8. Dio 45, 18-47. 46, 1 sq. 29. 35. App. B. C. 2, 54-60. 3, 51 sq. Vell. 2, 61. Flor. 4, 4. Pro *primus reip.* cum Sigon. leg. *pro rep.*, aut potius cum Gron. et Duk. *privatus* (privatoque consilio et sumtu) *pro rep.* Cf. Vell. et Flor. ll. ll. Cic. Phil. 3, 2. et monim. Ancyr. — *cum consularibus ornamentis*, ita App. l. l. Praetoria ei data esse, tradunt Plut. Anton. p. 923. Dio 46, 29. 35. Tac. A. 1, 10. Vell. 2, 61. Suet. Aug. 10. et Cic. Phil. 5, 17. consularia vero post bellum Mutinense mortemque consulum Dio 46, 41.

3. *M. Antonius D. Brutum Mutinae obsedit, missique* cet. cf. App. B. C. 3, 50-63. Dio 46, 29 sq. Cic. ad div. 11, 8. 12, 4 sq. Flor. 4, 4. — *Populus R. saga sumsit*, v. ad 72, 3. — *M. Brutus in Epiro* cet. cf. not. 1.

CXIX. 1. *C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellae occisus* cet. v. App. B. C. 3, 2. 7. 24. 26. 61. 3, 95. 4, 58. Cic. Phil. 11, 1. Vell. 2, 69. Dio 47, 26. 29. 30. Ern. clav. Cic.

2. *Quum* C. Vibius *Pansa consul — A. Hirtius consul — in campo Martio sepulti sunt*, (v. ad 90, 1.) cf. App. B. C. 3, 65-76. Dio 45, 17. 46, 35-38. Cic. ad div. 10, 30.

3. *Adversus C. Caesarem*, cujus opera consules occisi credebantur, (v. Suet. Aug. 11. Tac. A. 1, 10. sed et Cic. Ep. ad Brut. 6.) *parum gratus senatus fuit — ob quae C. Caesar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia — consul creatus est* cum Q. Pedio consanguineo Caesaris. cf. Pigh. ad a. 710. Dio 46, 39-49. App. B. C. 3, 74-95. Cic. ad div. 11, 20 sq. ad Brut. 10. Vell. 2, 62-65. — *D. Bruto, obsidione a Caesare liberato, honore triumphi*

phi decreto, non Caesari ejus liberatori. "Hic sermo est adulantium potentiae Octavii et successorum ejus, quo etiam utuntur Vell. 2, 62. et Dio 46, 40. nam de cive non triumphabatur, et, si id speravit Octavius, inprobe speravit. Quanto honestius Suet. Aug. 12. loquutus est! Bruto decretus est triumphus de gentibus Transalpinis, ut colligas ex Epit. 114. et Cic. ad div. 11, 4." Gron. — *quum annos XIX haberet, consul creatus est*, cf. Sigon. et Duk. ad h. l. Petav. doctr. temp. 12, 30. Noris. in cenot. Pis. 2, 2. intpp. Vell. 2, 65. et Suet. Aug. 26.

CXX. 1. *Caesar consul legem tulit* cet. quam alii Pediam adpellant, a Q. Pedio collega Octaviani latam. Cf. Dio 46, 48. 49. App. B. C. 3, 95. Vell. 2, 69. Suet. Ner. 3.

2. *Quum M. Antonio vires — D. Brutus — jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est*, cf. App. B. C. 3, 72. 83 sq. 96 sq. Vell. 2, 64. (e quibus forte cum Drak. leg. *jussu Antonii a Camelo*, vel *Camillo*, vel, ut ap. Liv. 41, 1., *Catmelo Sequano, in cujus p. venerat*) Val. Max. 4, 7, 6. 9, 13, 3. Dio 46, 50-53. Cic. ad div. 11, 10. 13. ad Brut. 12 sq.

3. *C. Caesar* Octavianus *pacem cum Antonio et Lepido fecit* in parva insula Rheni Bononiensis, hod. Reno, (v. ad Sil. 8, 599) *ita ut III viri reip. constituendae — in qua proscriptione plurimi equites, — M. Ciceronis*, cf. Plut. Cic. p. 884. Anton. p. 923 sq. 929. App. B. C. 4, 1-51. Dio 46, 50-56. 47, 1-19. Vell. 2, 66 sq. Suet. Aug. 27. Oros. 6, 18. — *L. Paulli fratris* germani *M. Lepidi*; nam M. Lepidus triumviri pater, more illorum temporum, alteri filiorum illud nomen dederat, ut renovaret memoriam L. Paulli, insignis viri et gentilis sui, cujus nomen et familia una cum ipso erant exstincta. v. Periz. anim. hist. c. 3. p. 145 sq. De *L. Caesare* cf. Ern. clav. Cic.

4. *Ciceronis occisi a Popillio* Laenate — *positum est*, v. App. B. C. 4, 6. 19. 20. Dio 47, 8. Plut. Cic. p. 884 sq. Fabritii hist. Cic., Corrad. in Quaestura. — *caput cum dextra manu in Rostris positum est*, inter duas manus scripsit Livius. v. Sen. Suas. 1, 6.

5. *res a M. Bruto in Graecia gestas*, v. Plut. Brut. p. 996 sq. App. B. C. 4, 66 sq. Dio 47, 20-36. Cic. ad Brut. 1 sq.

CXXI. 1. *C. Cassius* Longinus — *Dolabellam — mori coegit*, v. App. B. C. 3, 3 sq. 26. 63. 77 sq. 95. 4, 27. 57-73. Dio 47, 20. 21. 26-32.

2. *M. Bruti jussu C. Antonius* frater triumviri *c. occisus est*, v. Dio 47, 22-24. App. B. C. 3, 79. 4, 75. Plut. in Anton. p. 925. in M. Bruto p. 996.

CXXII. 1. *M. Brutus adversus Thracas parum* (quam vocem delendam videri, jam alii monuere) *prospere rem gessit* — et ipse et *C. Cassius coierunt Smyrnae* cet. v. Dio 47, 25. 32-36. App. B. C. 4, 65 sq. 75-82.

2. *M.* Valerio *Messallae* Gellium *Poplicolam fratrem victum communi consilio condemnaverunt*, (v. ad Liv. 2, 35, 5.) cf. Dio 47, 24. *vinctum* Exc. Pith. *junctum* edd. vett. *conjunctum* ed. Parm. *insidiarum convictum* ex Dione conj. Gron. *fratrem* sc. adoptatum a Gellio quodam, retento cognomine gentis Valeriae. Cf. Drak.

CXXIII. 1. *Sex. Pompejus, Magni filius — navali proelio vicit*, cf. App. B. C. 3, 4. 4, 25. 36 sq. 83-87. 5, 15. 18. 70. Dio 45, 10. 47, 36. 37. 48, 17-23. Plut. Anton. p. 930. 48, 17-23. — *eum exercitu diu* cet. "Quomodo *exercitum* habere et cum eo diu in mari praedari potuit, qui *nullam loci cujusquam possessionem* habebat? Si manum illam *proscriptorum ac fugitivorum*, quos ex Epiro legerat, *exercitum* vocavit, non admodum proprie loquu-

quutus est." Duk. — *Q. Salvidienum* Rufum, v. ad 127, 3. Drak. ad h. l. et intpp. Suet. Aug. 66. et Vell. 2, 59.

2. *Caesar et Antonius — contra Brutum et Cassium* g. cf. Dio 47, 35 sq. App. B. C. 4, 82. 86. 106.

3. *Q. Cornificius in Africa T. Sextium, Cassianarum partium ducem, proelio vicit*, v. Dio 48, 21 sq. App. B. C. 3, 85. 4, 36. 53-56. 5, 12. 26. 75. Horum narratio diversa est: sed ex iis cum Sigon. et Drak. forte leg. *Q. Cornificium in Africa Cassian. p. ducem T. Sextius p. vicit.* Cornificium a Cassio et rep. non alieno fuisse animo, docet Duk. ex Dione, App. et Cic. ad div. 12, 22. 25.

CXXIV. 1. *C. Caesar et Antonius apud Philippos — conscivit*, v. Pigh. ad a. 711. Plut. Brut. p. 1001-7. App. B. C. 4, 86-114. 129 sq. Dio 47, 36-47. Suet. Aug. 13. *dextra utriusque cornua*, immo *utriusque aciei*, vel *utrorumque*, vel *utrimque*; Gron.

2. *Altero deinde proelio victus M. Brutus* cet. Cf. Plut. Brut. 1007-9. App. B. C. 4, 116-138. Dio 47, 47-49. Vell. 2, 71. — *idemque fecerunt p. R. — erat*, haec recepi ex Exc. Pith. pro vulg. *annorum circiter XL. inter quos Q. H. occisus est*, quae saltem manca sunt.

CXXV. 1. *C. Caesar relicto trans mare Antonio, — reversus in Italiam veteranis agros divisit*, cf. Plut. Anton. p. 929. D. Dio 46, 55. 48, 1. 6-12. App. B. C. 5, 3 sq. 12 sq. 22. Suet. Aug. 13. 15. 27. Tac. A. 1, 10. *relicto trans mare Antonio — cesserant* ed. Camp. et omnes fere MSS. quos sequutus sum, nisi quod in his *ex parte imperii potestate recesserant*, et in ed. Camp. *ei cesserat* legitur; quae jam ita emendavere Gron. et Crev. qui tamen *ejus* pro *ei* conjecere. *C. Caesar, relicto Antonio*,

 trans-

transmarinae provinciae ex parte imperium ei cessit: reversus cett. perperam omnes edd. praeter Camp.

2. *Seditiones exercitus sui, corrupti a Fulvia — inhibuit*, v. App. B. C. 5, 14. 19 sq. Dio 48, 6-12.

3. *L. Antonius consul* a. V. 713. — *bellum Caesari intulit* Perusinum — *in Vrbem inrupit*, cf. App. B. C. 5, 19-31. Dio 48, 13.

CXXVI. *C. Caesar — confecit*, cf. App. B. C. 5, 32-50. 54. Dio 48, 14. Flor. 4, 5. Vell. 2, 74. Suet. Aug. 14. 15.

CXXVII. 1. *Parthi Labieno duce in Syriam inruperunt, victoque Decidio Saxa — occupaverunt*, v. Dio 48, 24 sq. App. B. C. 5, 9 sq. 65. 133. in hist. Parth. 71 sq. Justin. 42, 4. Strab. 14, 974 sq. De *Decidio Saxa* v. Reim. ad Dion. 47, 35. Noris. ad cenot. Pis. 2, 16, 5. Caes. B. C. 1, 66. Ern. clav. Cic.

2. *M. Antonius, quum ad bellum contra Caesarem gerendum* a Fulvia propter aemulationem Cleopatrae, quam Antonius perdite amabat, *incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordiae ducum obstaret, pace facta cum Caesare, sororem ejus Octaviam in m. duxit*, cf. Dio 48, 4 sq. 24. 27-31. Plut. Anton. p. 926-930. Appian. B. C. 5, 8 sq. 50. 52-66. Ex quibus locis partim cum Gron., partim cum Duk. legendum videtur *incitaretur ab uxore Fulvia, ea amissa*, (i. e. mortua; nam de divortio Antonii nihil usquam proditum est) *quae concordiae ducum obstabat*; vel potius *gerendum paratus esset*, (ita c. Leid. pro *incitaretur*, quod in V MSS deest) *uxore Fulvia amissa* cet. Praeterea copulam *et* ante *pace* facta excidisse crediderim.

3. *Q. Salvidienum, consilia — indicio suo protraxit*, (v. ad Liv. 44, 26, 1.) *isque d. m. s. c.* cf. ad 123, 1. Appian. B. C. 5, 66. Dio 48, 33. Suet. Aug. 66.

4.

4. *P. Ventidius* Baſſus, *Antonii legatus*, (v. ad Juvenal. 7, 199. App. B. C. 3, 66. 80. 4, 2. 5, 31-35. 50. Gell. 15, 4. Plin. 7, 43. 44. Vell. 2, 65. Val. Max. 6, 9, 9.) *Parthos proelio victos Syria expulit* a. V. 715. *Labieno eorum duce* (v. not. 1.) *occiſo*, cf. Plut. Anton. p. 930 ſq. App. B. C. 5, 65. et hiſt. Parth. 71-74. Dio 48, 39-42. Haec et ſeqq. non bene temporibus digeſta eſſe, adverſus Noriſ. disputat Pagius in adparatu chronol. ad annales Baronii §. 83. et 93.

5. *Quum vicinus Italiae hoſtis Sex. Pompejus* (cujus claſſibus praefecti erant perfidus Menas ſ. Menodorus et Menecrates, liberti paterni) *Siciliam teneret, et commercium annonae* (ut Epit. 99.) *inpediret — haberet* a. V. 715. v. App. B. C. 5, 66-74. Dio 48, 30. 31. 36 ſq. Zonar. 10, 22. Vell. 2, 73. 76. 77.

6. *motus Africae et bella ibi geſta* civilia a T. Sextio cum Cornificio et Fangone. v. App. B. C. 4, 53-56. 5, 12. 26. 75. Dio 48, 21 ſq.

CXXVIII. 1. *Quum Sex. Pompejus — pugnavit* a. V. 716. v. App. B. C. 5, 77-100. Dio 48, 45 ſq.

2. *P. Ventidius — Parthos vicit regemque eorum* Pacorum *occidit*, et ab Antonio, fortunae ejus invido, Romam dimiſſus de Parthis primus triumphavit a. V. 716. v. ad 127, 4. Dio 49, 19-21. et Frontin. 1, 1, 6.

3. *Judaei a legatis Antonii ſubacti* a. V. 717. v. Joſeph. A. J. 14, 26 ſq. 15, 1. B. J. 1, 12 ſq. Hegeſip. 1, 30. Dio 48, 41.

4. *belli Siculi adparatum* adverſus Sex. Pompejum. v. Dio 48, 49. 49, 1. App. B. C. 5, 100.

CXXIX. 1. *Adverſus Sex. Pompejum — victus deinde Pompejus* novo proelio inter Mylas et Naulochum, prope Pelorum prom. Siciliae, a. V. 718. a M. Agrippa, *in Siciliam* (immo *ex Sicilia*; Drak.)

profugit Mitylenen et inde in Asiam, ut opem implorarer Antonii; sed bello ibi infeliciter renovato jussu Antonii vel legatorum ejus, Amyntae et Titii, quibus se dediderat, Midaji aut Mileti interfectus est a. V. 719. Cf. Epit. 131 pr. Dio 49, 1-18. App. B. C. 5, 100-122. 127. 133-143. Vell. 2, 79. Suet. Aug. 16. Flor. 4, 8. Eutrop. 7, 6.

2. *M. Lepidus — relictus ab exercitu* a. V. 718. *abrogato triumviratus honore, vitam impetravit*, et solum pontificatum max. retinuit usque ad vitae finem a. V. 741. v. App. B. C. 5, 97. 98. 104. 117. 122-126 131. Dio 49, 11. 12. 15. Vell. 2, 80.

3. *M. Agrippa navali corona*, rostrata, *a Caesare donatus est, qui honos nulli ante* et post *eum habitus erat*, cf. Dio 49, 14. Vell. 2, 81. Sen. de ben. 3, 32. "Sed ap. Lips. de mil. Rom. 5, 17. Gruter. ad Vell. l. l. Cerdam ad Virg. A. 8, 684 et Scheffer. de mil. nav. 4, 3. contraria sunt testimonia scriptorum veterum. Alii hos lapsos putant, alii illos. Schefferus ad figuram et speciem coronae navalis diversam referendum censet." Duk.

CXXX. *M. Antonius, dum cum Cleopatra luxuriatur* et hinc bellum Parthicum diu per legatos gerit, *tarde Mediam — ad Cleopatram festinat* a. V. 718-721. Cf. Plut. Anton. p. 932-940. Dio 49, 22-33. 39-44. Joseph. A. J. 15, 3 sq. Flor. 4, 10. Vell. 2, 82. 83.

CXXXI. 1. *Sex. Pompejus — occisus est*, v. ad 129, 1.

2. *Caesar seditionem veteranorum — inhibuit*, v. App. 4, 127. 131. Dio 49, 13 sq. — *Japydas et Dalmatas et Pannonios subegit* a. V. 719 sq. v. Appian. Illyr. 16-28. Dio 49, 34-38. 43.

3. *Antonius Artavasdem*, (forte *Artavasden*; Drak.) *Armeniae regem* perfidum, Tigranis filium, qui Antonium Parthis prodiderat, — *in vincula conjici* juss-

jussit, regnumque Armeniae filio suo, ex Cleopatra nato, dedit a. V 720. Cf. Plut. Anton. p. 932 sq. 939 sq. Dio 49, 25 sq. 31. 32. 39-41. (ubi Armeniam Alexandro, Cleopatrae fratri, datam dicit) 44. App. B. C. 2, 71. et hist. Parth. 31. 36. 38. 68. 76. 78. 99. Oros. 6, 19. Joseph. A. J. 15, 3 sq. Strab. 11, 12, 4. 11, 13. 9. 10. 15. p. 524. 530. 532. *Artavasdes* quibusdam *Artabazes*, et Dioni utroque modo, dicitur, nomenque ejus in MSS. et hujus Epit. et scriptorum modo laudatorum in varias formas distortum reperitur.

CXXXII. 1. *Caesar in Illyrico D. d.* cf. ad 131, 2.

2. *Quum M. Antonius ob amorem Cleopatrae — Philadelphum et Alexandrum — Caesar in Epirum c. e. trajecit — Pugnae d. navales*, postrema in sinu Ambracio ad Actium, prom. Acarnaniae a. V. 723. Cf. Dio 49, 32. 41. 50, 1-35. Plut. Anton. p. 942-7. Vell. 2, 82-85. Oros. 6, 19.

CXXXIII. 1. *M. Antonius, ad Actium classe victus — se ipse interfecit. Caesar, Alexandria in p. redacta* ac (quod forte excidit) *Cleopatra, ne in a. v. v.*, cet. v. Dio 51, 1-18. Plut. Anton. p. 948-955. Strab. 17. p. 1144 sq. Oros. 6, 19. Zonar. 10, 30. Vell. 2, 86 sq. Flor. 4, 11. intpp. Horat. Od. 1, 37. et Virg. Aen. 8, 675 sq.

2. *tres triumphos egit*, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. cf Dio 51, 21. Suet. Aug. 22. — *inposito fine civilibus bellis altero et vigesimo anno*, quot anni a Lentulo et Marcello coss. a. 704. ad Caesarem V. et Sex. Apulejum coss. a. 724. numerantur; Sigon. Cf. intpp. Vell. 2, 89.

3. *M. Lepidus — occisus est* a. V. 724. v. Vell. 2, 88. Suet. Aug. 19.

CXXXIV. 1. *Caesar, rebus compositis* — a. V. 727. *Augustus cognominatus est, et mensis* cet. forte *ut et mensis Sextilis in h. e. a.*, Gron. vel *ut et m. Sextilis, in h. e. ita adpellatus*; Periz. Cf. Dio 51, 19 sq. 53, 16 sq. Suet. Aug. 7. 31. Ovid. Fast. 1, 607 sq. Censorin. c. 21. Oros. 6, 20. Vell. 2, 90. 91. et marm. Ancyr.

2. *Quum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis*, Belgica, Aquitanica et Celtica, (v. Caes. B. G. 1, 1.) *actus* a. V. 727. v. Dio 53, 22. In Galliis, quibus Julius Caesar quadringenties in singulos annos stipendii nomine imposuerat, (v. Suet. Caes. 25.) Augustus primus censum agere instituit, quod fortassis numquam ante eum in ulla provincia, sed non multo post etiam in aliis quibusdam a Romanis factum est; Duk. Cf. ad Tac. Ann. 1, 31, 6.

3. *Bellum adversus Bastarnas, Moesos — a M. Crasso gestum* a. V. 724 sq. v. Dio 51, 23-27. Flor. 4, 12.

CXXXV. 1. *Bellum a M. Crasso adversus Thracas gestum*, cf. ad 134, 3. — *a Caesare adversus Hispanos*, Astures, Cantabros (unde bellum Cantabricum dicitur) et Britannos gestum a. V. 727-730. Cf. Dio 53, 22. 25-29. Horat. Od. 1, 35. 3, 14. Flor. 4, 12, 46 sq. Oros. 6, 21.

2. *Salassi, gens Alpina, perdomiti* a. V. 729. a Terentio Varrone. v. Dio 53, 25. Strab. 4, 6, 7. p. 205.

CXXXVI. 1. *Raetia a Ti. Nerone et Druso, Caesaris privignis, domita* una cum Vindelicia et Norico a. V. 739. Cf. Dio 54, 20-22. Strab. 4, 206. 7, 292. Vell. 2, 95 sq. intpp. Horat. Od. 4, 4. et 14. Oros. 6, 21. Ceterum ante hanc Epitomen intercidisse duas alias, jam monui in Prooemio.

2. *Agrippa, Caesaris gener, mortuus* a. V. 742. Cf. Dio 54, 28 sq. Plin. 7, 8.

3.

3. *a Druso census actus est* sc. in Galliis, ut est in fragm. orationis Claudii Imp. ap. Gruter. Inscr. p. 502. Duk.

CXXXVII. 1. *Civitates Germaniae — obpugnantur a Druso* a. V. 741-745. Cf. Epit. 138. 139. 140. Dio 54, 25. 32 sq. 36. 55, 1. 2. Vell. 2, 97. Suet. Claud. 1. Strab. 7, 290. 291. Oros. 6, 21. Flor. 4, 12. Hor. Od. 4, 2. Cellarii diss. de Claudii Drusi expeditt.

2. *tumultus, ob censum* et avaritiam Licinii Enceladi *exortus in Gallia*, v. Dio 54, 19. 21. Suet. Aug. 67. Macrob. Sat. 2, 4.

3. *ara* Lugdunensis *Caesari* et Romae *ad confluentem Araris et Rhodani dedicata*, v. ad Juvenal. 1, 44. Suet. in Calig. 20. in Claud. 2. Dio 54, 32. Strab. 4, 3, 2. p. 192. et Menestrier hist. consulaire de Lyon p. 68-73. — *sacerdote creato C. Julio V. Dubio Aeduo:* Aedui μεταξὺ τοῦ Δούβιος καὶ τοῦ Ἄραρος habitabant: (v. Strab. 4, 192.) quare flumini forte illi vicina fuit urbs ignobilis ejusdem nominis, hujus *C. Julii* patria, unde *Dubius* vocatur, gente Aeduus; Drak.

CXXXVIII. 1. *Thraces domiti a L. Pisone*, qui Pamphyliae praeerat, a. V. 743. v. Dio 54, 34. Vell. 2, 98. Flor. 4, 12.

2. *Cherusci, Tencteri, Chatti* cet. v. ad 137, 1.

3. *Octavia* minor, *soror Augusti, defuncta* a. V. 743. *antea omisso filio Marcello*, Augusti nepote et genero, a. V. 731. v. Dio 53, 30. 54, 35. Suet. Aug. 4. 61. 63. Vell. 2, 93. Virg. Aen. 6, 855-888. (ubi cf. Heyne) et Horat. Od. 1, 12, 45. ubi v. Mitscherl. — *cujus* Marcelli *monimenta sunt theatrum et porticus, nomine ejus dedicata*, h. e. aeque ac si ille dedicasset, Marcelli theatrum et porticus adpellata; Sigon. v. Dio 53, 30. Suet. Aug. 29. 43.

CXXXIX.

CXXXIX. 1. *Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum* cet. cf. ad 137, 1. Verba *Senectius et Anectius* cet. corrupta esse, ex MSS probabile fit.

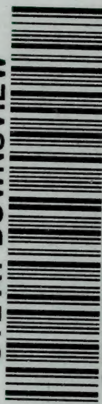
2. *Dalmatas et Pannonios* Ti. *Nero, frater Drusi, subegit* a. V. 742. v. Dio 54, 31. Vell. 2, 39. 96.

3. *Pax cum Parthis facta est, signis a rege eorum* Phraate IV., *quae sub Crasso et Antonio capta erant, redditis* Augusto, in Asia versanti et sola nominis rerumque gestarum fama metuve belli Parthos terrenti. v. Dio 51, 18. 53, 33. 54, 8. Joseph. A. J. 18, 2, 4. Strab. 4, 441. 16, 1085 sq. Suet. in Aug. 21. 43. in Tib. 9. intpp. Horat. Od. 1, 2, 51. et 3, 5. Haec vero jam facta sunt a. V. 734. Hinc Massonus in Jano refer. 4, 2, 2. suspicabatur, vel vocem *ante* post *facta est* excidisse, vel haec verba librariorum errore loco mota et huc detrusa esse. Cf. ad Epit. 103, 10. et Duk. ad h. l.

CXL. 1. *Bellum adversus — conditum* a. V. 745. v. ad 137, 1. Dio 55, 1. 2. et ad Tac. Ann. 3, 5. — *in C. Julii tumulo*, h. e. in Augusti (qui solo h. l. *C. Julius* vocatur) monimento s. mausoleo, ut ap. Suet. Aug. 17. et Tac. Ann. 3, 4, 1. Cf. Duk. et Drak. ad h. l. et Dio l. l.

2. *Laudatus est a Caesare Augusto* et Tiberio, *et supremis* cet. Cf. Dio l. l. et Tac. Ann. 3, 5. *Suprema* pro morte, sive eo, quod mortuis fieri solet, etiam pro reliquiis cadaveris cremati, poni, Salmas. ad Solin. p. 16. et 31. docet; Drak. Cf. ad Tac. Ann. 1, 8, 2.

FINIS TOMI SECVNDI.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 16 03 06 011 8